

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΙΑΔΙ ΣΧΟΛΗΣ,
ΤΩΝ ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΩΝ.

67-

C O R P U S
SCRIPTORUM HISTORIAE
B Y Z A N T I N A E.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

I N S T I T U T A ,

A U C T O R I T A T E

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE

BORUSSICAE

CONTINUATA.

GEORGIUS PHRANTZES.

IOANNES CANANUS. IOANNES ANAGNOSTES.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVIII.

UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 10

STATISTICAL MECHANICS

ENTROPY

MAXWELL-BOLZMANN DISTRIBUTION

HEAT CAPACITY

PHASE TRANSITIONS

CRITICAL PHENOMENA

PROBLEMS

ASSIGNMENTS

EXERCISES

REVISIONS

EXAMINATIONS

GEORGIUS PHRANTZES,

IOANNES CANANUS,

IOANNES ANAGNOSTES

EX RECENSIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVIII.

GEORGE B. PHILLIPS

JOHN S. CANNON

LOUISIANA

THE UNIVERSITY OF

THE UNIVERSITY OF

THE UNIVERSITY OF

THE UNIVERSITY OF

IMMANUELIS BEKKERI PRAEFATIO.

Georgii Phrantzae chronicon Graece primus edidit Franciscus Carolus Alterus, Vindobonae, anno superioris seculi nonagesimo sexto. Latine versum vel excerptum Iacobus Pontanus publicaverat, cum Simocatta suo, Ingolstadii, anno 1604. codice usi ambo eodem, Monacensi olim 203 nunc 239, seculi decimi sexti, chartaceo, quadrato. quem mendis scatere querenti Altero fidem habemus: tale et ipsi specimen eius libri vidimus. ut recte fecerit Alterus quod non omnia inde lectionum monstra protulit: modo quae protulit lenius et prudentius procurasset. Monacensi recentior, non deterior est quo ego nunc utor, Parisiensis Regius, supplementi 80, emptus Patris a Ferando anno 1774. cuius scriba ab initio ἐν ἔτει inquit ,αψξβ' δεκεμβρίου β' ἡρξάμην γράφειν τὴν παροῦσαν βίβλον ἐν τῇ πόλει ἀρκαδία ἔνδον τῆς μητροπόλεως. καὶ ἀξιῶσαι με τὸ θεῖον τελέσαι ταύτην. κωνσταντῖνος ἀντωνίου ὁ ἐκ πατρῶν ἀχαΐας. sub finem vero: κατὰ τὸ ,αψξγ' σωτήριον ἔτος σεπτεμβρίου δ' εἴληφε τέρμα τὸ παρὸν διὰ χειρὸς τοῦ εὐτελοῦς κωνσταντίνου ἀντωνιάδου τοῦ ἀπὸ πατρῶν

τῆς ἀρχαίας ἐν βυτινῇ. οὗ οἱ ἐντὺχόντες τούτῳ ὑπερ-
εύχεσθε ἐπονορδοῦντες εἴ τι σφαλερὸν εὔρητε. et
insunt σφαλερά plurima, quae incredibili bonarum
lectionum numero redimuntur. earum ope emendatis
Graecis versio accessit Latina nova et integra, molestum
sane negotium, quo fortiter instituendo sollerter confi-
ciendo praeclarum eruditionis diligentiaeque documen-
tum dedit Eduardus Brockhoffius, Schopeni nostri di-
scipulus.

Scrib. Berolini idibus Iuniis a. 1838.

CORRIGENDA.

Pag.	47	lin.	vers.	13	pro	<i>pasianem</i>	leg.	<i>pasiam</i> .
—	77	—	—	13	—	<i>Prienen</i>	leg.	<i>Pergamum</i> .
—	81	—	—	14	—	<i>ursum</i>	leg.	<i>fulgur</i> .
—	144	—	—	11	—	<i>adeunde</i>	leg.	<i>adeundi</i> .
—	156	—	—	18	—	<i>Beglerbegus</i>	leg.	<i>begl</i> .
—	163	—	—	4	—	<i>patriarchae</i>	leg.	<i>papae</i> .
—	193	—	—	2	—	<i>suscepit</i>	leg.	<i>suscepi</i> .
—	201	—	—	14	—	<i>nosmet</i>	leg.	<i>nobismet</i> .
—	253	—	text.	19	—	<i>Θεοφίλω</i>	leg.	<i>Θεοφίλω</i> .
—	280	—	vers.	10	—	<i>exstructos</i>	leg.	<i>exstructi</i>
—	341	—	—	4	post	<i>eius</i>	add.	<i>non</i> .
—	—	—	—	5	<i>non</i>	del. et pro	<i>plures</i>	leg. <i>paućiores</i> .
—	373	—	—	19	pro	<i>iu</i>	leg.	<i>in</i> .
—	403	—	—	11	—	<i>nec esse</i>	leg.	<i>nesesse</i> .
—	475	—	text.	24	—	<i>ηϋδρειωναν</i>	leg.	<i>ηνδρ</i> .

ADRIANUS

REPTORIUM TOTI PRINCIPALIS

LEONARDUS

BONNAE

TYPIS CAROLI GEORGII.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΕΣΤΙΑΡΙΟΥ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ANNALES
GEORGII PHRANTZAE
PROTOVESTIARII.

PROOEMIUM.

Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ πολλοὶ Ed Alt.
συγγραψάμενοι διωρίσαντο· καὶ ἄπερ ἂν ἐπῆλθεν εἰπεῖν, P.²
ταῦτ' ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἔχομεν. τί γὰρ καὶ εὖροιμεν και-
νότερον νόημα τοσοῦτων ἱστορησάντων καὶ σύμπαν τῆς ἱστο-
5 ρίας ἀποφηραμένων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασιν; τάχα
δὲ ὃ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξειν ἄξιον,

ΧΡΟΝΙΚΟΝ] κωνσταντίνου τοῦ παλαιολόγου P i. e. codex Parisi-
ensis. Γεωργίου τοῦ φραιζῆ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἐν κωνσταν-
τινουπόλει ποτὲ βασιλείας ῥωμαίων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρωτο-
βεστιαρίου τοῦ μετέπειτα γεγονότος μεγάλου λογοθέτου καὶ ἐν
ὑστέροις μετονομασθέντος Γρηγορίου μοναχοῦ codex Turinensis 102.
1. Τὸ τῆς —] cf. Ge. Acropolitae prooemium. om haec Τὸ τῆς —
p. 5, 19 βούλομαι διηγῆσασθαι P 2. ἐπῆλθεν M i. e. codex
Monacensis. 5. σφετέροις Acropolita : ἱεροῖς M

Historiae quanta sit utilitas scriptores ante nos plerique do-
cuerunt, et quae illis se obtulerunt dicenda, eadem nos possimus in
medium proferre. quid enim novi excogitemus post tot viros, qui hi-
storiam tractarunt, universamque libris suis sunt complexi? enimvero
quod in hoc instituto dignius est de quo dicamus, id nostrae prae-

τοῦτό γε ἂν τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς προβαλούμεθα. τὸ δὲ
 ἔστιν ὅτι καινότερων ἡμῖν προκειμένων πραγμάτων, ἃ μήπω τις
 γραφῆ παραδέδωκε, καινότερον συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ ὠφέλιμον
 ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώπων γεγεννημένων, ἅπερ ὁ ῥέων
 χύδην λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεται. οἱ μὲν οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς 5
 ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην ἄλλως πεποιήνται τὴν ἀρχήν·
 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ
 ἐξ ἀξιολόγου τινὸς τῆς ἀρχῆς, ἢ Περσῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ῥω-
 μαίων ἢ ἄλλου οὐτινοσοῦν τῶν ἐθνῶν, ἕκαστος πρὸς τὸν
 ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἰκεῖον καταρτιζόμενος σύγγραμμα. καὶ 10
 ἡμῖν οὐχ ἥκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελεσθήσεται. τὰ
 μὲν γὰρ ἅπαντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένα τῆς τοῦ κόσμου
 γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλάκις ἐξιστορήθη· οὐκ ἦν λέγειν
 μοι· καὶ ὡς πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους οὐ συνεφώνησαν, τὰ
 τῶν βασιλέων συγγράφοντες, ἀλλοιωσεις τε χωρῶν καὶ πό- 15
 λεων στάσεις καὶ πολέμων συρρήξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ
 νίκας καὶ ἥττας, καὶ ὅσα τοιαῦτα σύμμικτα τοῖς καθ' ἡμᾶς·
 πολυσχεδῶς γὰρ τὰ αὐτῶν τελούντων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν
 ἴσως τῶν ἐνεργούντων γινωσκομένων σχολῆ γε ἂν τοῖς ἐξιστο-
 ροῦσι τὸ ἀληθὲς παντάπασι γενήσεται ἢ ἐπίτευξις. ἐκ τοῦ 20
 μόνου δὲ καὶ ὅσα τῇ κοινῇ φήμῃ γνωρίζεται, ταῦτα τὸν ἐξι-
 στοροῦντα παραλήψεσθαι δεόν, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὗτος ἐθελή-
 σειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβολοὺς κερματίοις ἐλλυμαινό-

12. γὰρ et ἀπ' ἀρχῆς add Acropolita.

16. στάσεις Acropo-

lita: καὶ τὰς M 18. τελούντων add Acropolita.

19. ἂν τοῖς

Acropolita: αὐτοῖς M

tendamus narrationi. nempe quoniam res recenti aetate gestas scribere instituimus, quas nemo dum litteris consignavit, consentaneum est, recentem etiam fructum fore, quum in notitiam hominum venerint, quae nunc vago rumore parum ad veritatem feruntur. iam qui res nostras scripserunt historici, alii aliunde ceperunt initium: quidam a mundo inde condito inceperunt, nonnulli a memorabili aliquo imperio, Persarum, Graecorum, Romanorum, vel alius gentis cuiuscunque, ad suum quisque consilium opus accommodantes. atque hac utique ratione nos in his utemur commentariis. nam a rerum inde principio quae facta sunt, quum a multis sint et saepe enarrata, non erant mihi cuncta commemoranda. accedit, quod plerique non consentiunt, qui regnorum conscripserunt historias, mutationes regionum et civitatum turbas, contentiones bellorum, servitia, victorias, clades et quae alia id genus solent contingere. res principum enim multiplices sunt, et fortasse ne ab iis quidem, qui gerendis illis intersunt, satis perspiciuntur: nedum historici veritatem ubivis attin-

μενοι ἢ καὶ παραχαράττειν βουλόμενοι. οὔτε γοῦν πρὸς χάριν οὔτε πρὸς φθόνον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὐνοίαν συγγράφειν χρεῶν ἐστὶ τὸν συγγράφοιτα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυθῶ παραδοθῆναι, ἣν 5 ὁ χρόνος οἶδε γεννᾶν, τὴν ἱστορίαν, μένειν δὲ ζῶσάν τε καὶ λαλοῦσαν φωνὴν καὶ ἔμψυχον καὶ διαπρῦσιον κήρυκα δι' ἀπεράντων αἰώνων. οὕτως τοίνυν ἀγὼ Γεώργιος Φραντζῆς, ὁ χρηματίσας καὶ πρωτοβεστιάριος καὶ Γρηγόριος τάχα μοναχός, ταῦτα ἔγραψα περὶ τῶν καθ' αὐτὸν καὶ τινῶν μερικῶν ἀναγκαίων γεγονότων ἐν τῷ τῆς ζωῆς μου χρόνῳ πρὶν 10 τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. καὶ πρῶτον μὲν διηγησώμεθα περὶ τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας ἐκ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ 15 Τούρκων, καὶ πόσοι καὶ τίνες οἱ υἱοὶ καὶ θυγατέρες καὶ δεσπότες ἐγένοντο αὐτοῖς· καὶ τῶν γεγονότων πολέμων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀνὰ τοῖν δυοῖν αὐταδέλφοις, τοῦ δεσποτίου κυρίου Δημητρίου λέγω καὶ δεσποτίου κυρίου Θωμᾶ, καὶ ἑτέρων ἀναγκαίων καὶ μνήμης ἀξίων βούλομαι διηγῆσασθαι.

4. παραδοθῆναι et 5. οἶδε γεννᾶν add Acropolita. 5. τὴν ἱστορίαν μὲν ζῶσάν — κίνυραν δι' ἀπεράντων αἰώνων M: ἢ δ' ἱστορία ζῶσα τε καὶ λαλοῦσα φωνὴ καὶ ἔμψυχος καὶ διαπρῦσιος κήρυξ διαπερῶ τὸν αἰῶνα Alterus. 9. περὶ] πρὶν M 13. ἐκ τοῦ πρώτου? 17. δεσπότου κύρ? 19. ἔειροι M

gere possint. at enim nonnisi ea, quae communis fama divulgavit, excipere debent, nisi veritatem infringere velint, eorum instar, qui numos circumcidunt vel cudunt adulterinos. certe quidem neque ad gratiam vel studium, neque ad invidiam vel odium scribendum est, sed solius memoriae causa, ut res oblivione ne deleantur, in quam temporis diuturnitate solent adduci, sed quasi viva et clara voce praeconis saeculorum aeternorum personent spatia. itaque ego quoque Georgius Phrantzes, protovestiarium olim functus dignitate et deinde Gregorii nomine monachus factus, de rebus memoria mea gestis, et speciatim miseriis quibusdam, quae partim ante, partim post captam Cpolim nos affligerunt, hos conscripsi commentarios. ac primum quidem originem explicabo imperii Palaeologorum, et historiam eorum a primo eius domus imperatore ad Cpolim usque a Turcis expugnatam perscribam, dicamque quot et qui eius gentis filii filiaeve et despotae fuerint, atque de bellis in Peloponneso inter Demetrium et Thomam, fratres despotas, gestis, aliisque de rebus necessariis et memoratu dignis exponam.

B I B Λ Ι Ο Ν Α.

1. Ὁ τῆς ἀρχῆς ἐπιβήτωρ Ἀλέξιος Ἀγγελος ὁ Κομνηνός, ὁ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον Ἀγγελὸν τυφλώσας καὶ τὴν βασιλείαν λαβὼν, ἐφ' οὗ καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα κακὰ τῆ Ῥωμαϊδὶ ἀρχῇ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐφύη, ἄρρεν μὲν οὐκ εἶχε, θυγατέρας δὲ δύο· καὶ τὴν μὲν πρωτογενῆ Εἰρήνην τοῦνομα 5 ἐρυθροῖς πεδίλοις ὑποδεδέσθαι ἔταξεν, ἵνα αὐτὴ τε καὶ ὁ ταύτῃ μνηστευθησόμενος διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας ὥσι μετὰ τὸ τεθνᾶναι αὐτόν· ὅθεν καὶ εἰς λέχος δέδωκεν αὐτὴν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ εὐθύς αὐτὸν δεσπότην τετίμηκε. καὶ εἰ μὴ ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐγένετο, αὐτὸς 10 ἂν ἐβασίλευσε μετὰ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ θανὼν ὁ Παλαιολόγος Ἀλέξιος θυγατέρα μόνην κατέλιπεν, ἐλθὼν δὲ εἰς νόμον ἡλικίας τὸ κοράσιον Εἰρήνη ἢ μήτηρ αὐτῆς συνέζευξεν αὐτὴν Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁ τὴν ἑτέραν θυγατέρα τοῦ βασιλέως 15 Ἀλεξίου εἰς γυναῖκα λαβὼν, μέγαν δομέστικον ἐτίμησεν ὅστε-

1. Ὁ τῆς] Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας. Ὁ τῆς P 2. ὁ τυφλώσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσαάκιον Ἀγγελὸν M 3. ἐφ' οὗ om M τοῖς Ῥωμαῖδος ἀρχῆς ἔγινε παρὰ τῶν Ἰταλῶν δι' αὐτοῦ M 4. οὐκ ἦν αὐτῷ, θυγατέρας δὲ εἶχε δύο M 5. τοῦνομα om M 6. τάξας ἵνα ἢ αὐτὴ M 7. ταύτην M 10. ἐγένετο ἂν P αὐτὸς ἐβασίλευσεν εἶχε μετὰ M 11. ἐπειδὴ 3. M 13. νόμου ἡλικίας M 15. ὁ ante Λάσκαρις om M 16. ἐποίησε καὶ τετίμηκεν P

L I B E R I.

1. Alexius Angelus Comnenus imperator, qui, excaecato Isacio fratre, regnum occupavit, cuiusque imperio tot tantisque cladibus res Romana ab Italis afflicta est, nulla virili prole suscepta, filias duas habuit. natu maiorem, Irenen nomine, calceos purpureos induere iussit, ut ipsa et is, cui desponderetur, semet mortuo, successores sibi essent et imperii heredes. itaque Alexium Palaeologum filiae matrimonio iunctum continuo dignitate despotae honestavit. et tenuisset is post socerum imperium, nisi praematura morte e vita eessisset. reliquit Alexius Palaeologus unam filiam: eam viro maturam Irene mater Andronico Palaeologo collocavit, quem imperator Theodorus Lascaris, qui alteram Alexii imperatoris filiam duxerat,

ρον· ἐξ οὗ ἐγεννηθησαν υἱοὶ τρεῖς, Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης διπλοπαλαιολόγοι ὄντες πατρόθεν καὶ μητρόθεν. εἶχε μὲν κἀντεῦθεν ἀφορμὰς εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὡς εἰρήσεται· ἀνδρυνθεὶς δὲ ὁ Μιχαὴλ, πρῶτος υἱὸς ὢν τῷ Ἀνδρονίκῳ κατὰ γέννησιν, μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐπέκεινα εἰς ἦν, πολλὴν ἔχων τοῦ προσώπου τὴν ἰλαρότητα, τῇ ὁμιλίᾳ χρηστός, ἀστεῖος τὸ ἦθος, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν χεῖρα ἔχων φιλότιμον. καὶ διὰ ταύτας οὖν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ καὶ χάριτας, πολλοὶ αὐτὸν ἠγάπουν καὶ ἠθέλον, καὶ ἐν εὐκολίᾳ πάντας εἰλκίζε στρατηγούς ταξιαρχὰς δημότας καὶ τῆς συγκλήτου πολλούς. διὰ τοῦτο γοῦν διαβολαὶ τινες ἀνεφύησαν κατ' αὐτοῦ, ὅτι βασιλείας ὀρέγεται· ἦν γὰρ τότε ὁ βασιλεύων Ῥωμαίων Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ νέος. καὶ ταῦτα ψιθυρίζοντες ἦσαν τινες τῶν φίλων αὐτοῦ, λέγω Μιχαὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. ὅθεν προστάγματι βασιλικῷ ἄγουσιν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. ἦσαν δὲ οἱ Β ἐξετάζοντες ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀρσένιος, ὁ καὶ πολλὰ δυνάμενος τότε παρὰ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἕτεροι τῶν ἐλλογιμῶν. παραστὰς δὲ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός καὶ πολλὰ ἐρωτηθεὶς καὶ εἰπόντες αὐτῷ, εἶτα λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος “μὴ γὰρ τοῖς ἀμαρ-

1. ἐγένοντο M   2. τῷ διπλῷ παλαιολόγοι M   3. καὶ μητρόθεν om M   ἐντεῦθεν M   ἀφορμὰς, ὡς εἰρήσεται, εἰς τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν M   6. τοῦ προσώπου ἔχων M   8. πρὸ τῆς ἄλλης M   9. γοῦν M   αὐτοῦ om M   12. βασ. ἔρωι τρέφεται P   13. Ῥωμαίοις Ἰωάννης ὁ βασιλεύων P   14. ψιθυρίζοντες M   15. Μιχαὴλ om M   16. οἱ ποιοῦντες τὴν ἐξέτασιν M   17. Ἀρσένιος om P   ὅς M   20. λέγει αὐτῷ ὁ ἐπίσκοπος M   μὴ] μία P, εὐγενῆς ὢν καὶ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος· μὴ M, qui haec εὐγ. — καταγ. mox om

postea declaravit magnum domesticum. huius erant filii tres, Michael Comnenus, Constantinus Palaeologus et Iohannes, ab utroque parente Palaeologi. atque ab his profecta initiis gens Palaeologa, ut iam narrabitur, ad imperium accessit. nam adultus Michael, filius Andronici natus maximus, unus inter omnes proceres excellebat, insignis suavitate oris, consuetudinis comitate, morum elegantia et liberalitate insuper largitionum. propter has eius virtutes et gratias a multis diligebatur et habebatur carus, inque sui studium omnes trahebat duces, centuriones, plebeios, ac senatorii ordinis permultos. unde adversus eum criminationes quaedam affectati imperii natae sunt, quod tum Theodorus Lascaris minor tenebat. talia qui susurrarent, in ipsius numerabantur amicis, in amicis, inquam, Michaelis Comneni. itaque iussu imperatoris vocatur in quaestionem. habebant eam quaestionem Arsenius archiepiscopus, cuius magna tum apud imperatorem auctoritas erat, et alii viri illustres. adductum Michaellem Comnenum multa

τάνουσιν ἀπολείπεται συγγνώμη τὸ σιγᾶν καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν
γεγενημένων φθέγγεσθαι· εὐγενὴς οὖν ὢν καὶ ἐξ εὐγενῶν κα-
ταγόμενος, τιμιώτατε ἄνερ, ἐρωτῶ σε, καὶ δηλοποιήσόν μοι
τὴν ἀλήθειαν. τίνες ὑπάρχουσι συνωμόται καὶ συνίστορες
καὶ συνήγοροι τῆς βουλῆς ταύτης καὶ οἱ συμβουλευσάντες ἐν 5
τούτῳ; φράσον μοι τάληθές· καὶ ὁμνύω σοι ἐν τῷ σωτηρί-
μου Χριστῷ ὅτι αὐτοὶ μὲν κολασθήσονται ταῖς τοῦ νόμου
ποιναῖς, σὺ δὲ ἐλεύθερος ἔσῃ ἀπὸ παντὸς πειρατηρίου.” ὃ
ἀπελογίσαιτο οὗτος “ἐγὼ μὲν εἶπόν σοι καὶ λέγω ὅτι οὔτε
ἐνεθυμήθην περὶ τούτου πώποτε, οὔτε ἐν τῇ διανοίᾳ μου ὁ 10
αὐτὸς σκοπὸς ἦλθεν, οὔτε τις μικρὸς ἢ μέγας περὶ τοιαύτης
ὑποθέσεως ἀνέφερε μοι. εἰς τὸν αἰῶνα μὴ γένοιτο. μάρτυρα
χρῶμαι τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀοράτως παριστα-
μένους μοι. εἰ δὲ οἱ συκοφαντήσαντές με τοῖς ὡσὶ τοῦ βα-
σιλέως μου ἐβάρυναν ψεύδη κατ’ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ, 15
καὶ εἰ οὐ πιστεύετε μοι, οὐκ ἔχω τί λέγειν. ἢ τίς ἔσεται
μοι μάρτυς τῆς ἀληθείας μου; εἰ μή, ὃ δέσποτά μου, δέο-
μαί σου, ποιήσόν μοι χάριν. βάλον σίδηρον ἐν τῇ φλογὶ τῆς
καμίνου, καὶ ἔασον αὐτὸν ὑπερμέτρως ἐκκαῆναι, καὶ φέρετέ
μοι αὐτόν, καὶ πιάσω ταῖς χερσὶ μου, καὶ ἄνθρακας πυρὸς 20

3. δῆλόν μοι ποιήσον M 4. ὑπαρχουσιν οὐκ οὐκ M 5. συμ-
βουλευόντες M 6. Χριστῷ μου σωτηρί M 7. κολασθῶσι M
8. ὃ om P 9. ἀπελογίσαιτο P 11. μικρὸν ἢ μέγα M 13.
καὶ πάντας ἀγγ. M 14. μοι om M δὲ καὶ οἱ M 15.
μου om M ψεύδει P 16. εἰ om M μοι ὄν, οὐκ M
17. μάρτυρ M μου alterum om M 18. βαλὼν M 19. ὑπὲρ
μέτρον M 20. ἀνθρακα καὶ τοῦ πυρὸς M

interrogant et cohortantur, tandemque archiepiscopus his verbis compellat: “qui quid peccarunt, inquit, iis non haec venia datur, ut taceant et nihil quidquam pronuntient de patrato crimine. quare tu, vir honoratissime, quum sis generosus et ex generosis oriundus, interroganti mihi aperi veritatem: quoniam tecum coniurarunt consiliique istius conscii sunt et participes vel comprobatores? dic, quod res est, ac iuro per Christum servatorem meum, illos legibus poenas daturus esse, te liberum fore et ab omni quaestionis genere immunem.” cui ille sic respondit: “ego et antea tibi dixi, et nunc dico iterum, nec ipsum unquam me istius rei concepisse cogitationem consiliumve, nec alium sive humilis sive illustris conditionis hominem de tali negotio mecum egisse: idque utinam nullo unquam modo fiat. cuius rei testes invoco deum optimum maximum atque angelos, qui invisibili mihi adstant. quodsi ii, qui me criminati sunt, aures imperatoris mendacibus adversum me, servum eius, confictis oneraverunt, nec mihi fides est, non habeo, quod dicam, aut quis erit, qui vere me dicere te-

ἐπὶ τὸ στήθος μου θέλξωμαι· καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν θεὸν τὸν
 λυτρώσαντα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς φλογὸς τῆς καμίνου·
 καὶ ὁ ἀλάθαστος καὶ ὁ ἀκοίμητος ἐκεῖνος ὀφθαλμός, ὁ ἐρευ-
 νῶν καρδίας καὶ κερρῶν, εἰδὼς ὅτι οὔτε ἐνεθυμήθην οὔτε
 5 ἐλογισάμην περὶ ὧν με ἐρωτᾷς, φυλάξει με, εἰ τύχοι,
 ἀβλαβῆ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ καιομένου.” λέγει δὲ αὐτῷ ὁ ἐπί-
 σκοπος “τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς σοφοῖς Ἑλλησιν οὐκ ἔστι νό-
 μος οὐδὲ ἔθος ἵνα βασανίζωσι τοὺς ἐξεταζομένους, καὶ μάλι-
 στα τοὺς εὐγενεῖς, ὡσαύτως· ἀλλὰ βαρβαρικόν ἐστι τὸ
 10 πρᾶγμα καὶ ἄτοπον, καὶ ἐθνικὸς ὁ νόμος.” λέγει δὲ αὐτῷ
 ὁ Κομνηνός “ἐπεὶ, ἅγιε δέσποτα, οὐκ ἔστιν ἔθος οὔτε νόμος
 Ῥωμαίοις ἢ εἰπὸν σοι, καθὼς λέγεις, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων
 καὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ γὰρ τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ταπεινὸς Ῥω-
 μαῖος εἰμί, καὶ ἀνακρίνατέ με καὶ ἐξετάσατέ με, εἰ τῇ ἡμε-
 15 τέρα βουλῇ ἀρεστόν ἐστι, κατὰ νόμους Ῥωμαίων καὶ ἔθνη.
 καὶ εἰ μὲν νομίμως αἴτιος εὐρεθῶ καταδίκης, ἔλεος μὴ ἔστω
 μοι· εἰ δὲ καὶ ἀναίτιος κατὰ τοὺς νόμους πάλιν, μὴ μοι
 τὸ κριτήριον, καὶ μὴ ὄρα τοὺς λόγους τῶν συκοφαντούντων
 με ἀδίκως καὶ παραλόγως ἕνεκεν φθόνου καὶ ἔριδος.” ἀκού-
 20 σας δὲ ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἀναφέρειν τοὺς λόγους πάντας τῷ

1. θέλξωμαι M	εἰς θεὸν τὸν λυτρωσάμενον M	2. καμίνου
τῆς φλογὸς M	3. ἀλάθηςτος?	4. ὅτι om M
5. ἐπερω- τᾷς M	τύχη M	9. ὡς αὐτός M
12. τοι M	εἴρηκας M	11. δέσποτα ἅγιε M
εἶναι.	14. ἀνακρίνετε M	13. post ἐθνῶν P λέγω δὲ οὕτως
18. καὶ μὴ ὄρα] χῶρα M	ἐξετάσετε M	15. Ῥωμαίους M
	20. ὁ ἐπίσκοπος — πάντας] δῆλα P	

stetur? verumtamen obsecro te, mi domine, hanc mihi benevolentiam praesta, ut ferrum in camini flammis coniectum et bene candelatum mihi apportetur: manibus illud tractabo prunasque in sinum immittam, deo confisus, qui tres pueros in ardente fornace servavit. namque oculus ille omnituens semperque vigil, qui scrutatur corda et renes, ea, quae interrogor, me nec animo concepisse nec meditatum esse novit atque illaesum me, si voluerit, praestabit a vi ignis.” occurrit episcopus: “Romanis et sapientibus Graecis nec lege, nec more receptum est, ut reos, nobiles praesertim, extorqueant. barbarus iste mos est et nefastus planeque gentilis.” hic Comnenus “quoniam, domine venerande, inquit, Romanis id, quod volui, nec legibus nec moribus sancitum est, ut tu quidem dicis, sed barbaris gentibusque, ego autem Christi munere humilis Romanus sum, examine me et in me inquirete, si ita vobis placet, secundum leges moresque Romanos. si legitime videbor criminis reus esse, ne esto mitis; sin ex iisdem legibus non reus, ne vocato me in iudicium neu respicito sermones hominum, qui inique mihi ac praeter rationem obtrectant, invidia

βασιλεῖ πεποιήκε· καὶ πάλιν ἀντέλεγον οἱ ἐλέγγειν ἐτέρωθεν προτείνοντες. ἀλλ' οὐκ ἐφάνησαν, ὡς ἀληθεία ἐδόκει καὶ ὡς ψευδεῖς αἱ διαβολαὶ ἐδοξάν, εἰ καὶ σχεδιάσαντος τοῦ καιροῦ καὶ οὕτως ἦν. ὁμοῦς ὁ βασιλεὺς προστάξας ἐνόρκως βεβαιῶσαι ὅτι αἱ διαβολαὶ ψευδεῖς εἰσὶ καὶ οὐπόποτε ἐβουλήθη ποιῆσαι ἢ ἂ ἐσυκοφαντήθη· ὃ καὶ ἐγένετο. καὶ ἐλεύθερον εἶναι τοῦτον ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τῆς καταδίκης καὶ ὑποψίας ἀπάσης καὶ τὴν προτέραν ἀπολαμβάνειν τιμὴν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν Νικαέων ἐπέτρεψεν αὐτὸν ἔχειν.

Ποίησας δέ τινα καιρὸν ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, εἶτα φυγῶν ἀνα- 10
χωρήσας διέβη ἐν τῷ Ἰκονίῳ πρὸς τὸν σουλτάνον. ἡ δὲ αἰ-
τία τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἦν ὅτι ἑώρα οὐκ ὀλίγους καθ' ἐκά-
στην ἡμέραν πάλιν ἐκ δευτέρου πολλὰς μηχανὰς πολυτρόπως
συρράπτειν περὶ αὐτοῦ καὶ συκοφαντίας πρὸς τὸν βασιλέα
ἐνεκεν φθόνου καὶ ψιθυρισμοῦ πολλοῦ καὶ λόγους φθόνου 15
μεστοὺς λάθρα τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ περικλύζοντας, καὶ πάντοτε
κολάσεις κατ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως μελετωμένας ἐμάν-
θανε. ἐφ' ἡσυχίας μένειν ὅλως οὐκ ἐδύνατο, ἀλλὰ μεστὸς
λογισμῶν ὑπάρχων καὶ φοβούμενος· καὶ γὰρ ἐδεδίει τὸ
ὕξυρροπον καὶ ἀπότομον καὶ ἀπηνὲς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ 20
οὐδὲν ἡμερον οὐδὲ συμπαθὲς ἐνερόει γενησόμενον. ἐπεὶ δὲ

1. οἱ om M   2. προὔτεινον M   ὡς] ἐν M   3. ἐδειξαν M

4. ἵνα ἐνόρκως βεβαιῶσῃ M   5. οὐποτε P   6. καὶ κελεύσας
ὁ βασιλεὺς ἐλεύθερον τὸ λοιπὸν τῆς M   8. τῆς προτέρας —

τιμῆς P   10. τινα ὀλίγον κ. M   18. ἡδύνατο P   21. δὲ]

καὶ P

commoti et aemulatione." his auditis episcopus ad imperatorem cuncta renuntiat. rursus contra dicunt, qui crimen illi intendebant. at non videbantur vere dicere, sed commenticiis uti calumniis, etiamsi postea, conciliante tempore, res ita evenit. verumtamen decrevit imperator, ut illas meras esse calumnias, nec unquam se molitum esse, de quo argueretur, iureiurando interposito Michael asseveraret. quo factō, eum et crimine et suspicione omni liberum esse pristinisque honoribus restitui iussit, ac praefecit insuper civitati Nicaeensium.

Commoratus aliquamdiu in Bithynia Michael mox fuga se Iconium ad sultanum recepit. cuius fugae causa erat, quod rursus non paucos sibi invidos multas quotidie machinas dolosque apud imperatorem struere animadvertibat, et aures eius sentiebat susurrationibus sermonibusque malignis circumstrepī, atque imperatorem perpetuo contra se meditari supplicia intelligebat. quamobrem quieti se dare plane non poterat, sed cogitationibus agitabatur metuque. noverat enim praeceps et acre atque ab omni clementia alienum inge-

μεγάλης συκοφαντίας καὶ μηχανὰς εἰς τέλος κορυφωθείσας μακρὸν οἱ ἀντίδικοι αὐτοῦ ἐποίησαν καὶ τὰς τοῦ ἀνακτος ἐνέπλησαν ἀκοάς, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ παθεῖν φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐχρήσατο. ἀπελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰκονίῳ, εὔρε τὸν 5 σουλτάνον σπουδῆ τὰς ἑαυτοῦ ἀθροίζοντα δυνάμεις, ἵνα ἐξέλθῃ κατὰ τῶν μαχομένων αὐτῷ Σκυθῶν. ἐδέξατο οὖν αὐτὸν ὁ σουλτάνος μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ συλλέξας στρατὸν ἐκ τῶν Χριστιανῶν (ἦσαν γὰρ ὑπ' αὐτῷ πάσαι δεδουλωμένοι τινὲς Ῥωμαῖοι) καὶ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Παλαιολόγον ἔταξεν 10 αὐτούς, καὶ Ῥωμαϊκὴν καὶ ξένην στολὴν κελεύσας ἵνα φορέσωσιν, ὅπως καταπλήξῃ τοὺς πολεμίους. ὁ καὶ ἐγένετο· ἰδόντες γὰρ οἱ Σκύθαι ἐξαίφνης στρατὸν ἐπαγόμενον ὃν οὐκ ἤλπίζον, φεύγοντες ἄρχοντο. καὶ οὕτως τὰ ἐν τῷ Ἰκονίῳ γέγονασι.

15 Οἱ δὲ Νικαεῖς γράφουσι τῷ βασιλεῖ, ἔνθα ἦν, περὶ τῆς φυγῆς τοῦ Παλαιολόγου. καὶ ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, περίλυπος ἐγεγόνει καὶ εἰς ταραχὴν λογισμῶν οὐκ ὀλίγην ἐπέπεσε. καὶ ὀλίγον παρελθόντος καιροῦ γράφει πρὸς τὸν Πα-

ῦπος

1. τέλος P   2. οἱ ἀντικείμενοι ἦτοι ἀντίδικοι P   ἐπλησαν P
 3. π. σωτηρίας ὁδὸν ἐχο. P. an ἐπορίσατο? cf. p. 14 im.   4.
 ἐπεὶ δὲ ἀπελθὼν αὐτὸς εἰς τὸ Ἰκόνιον P a secunda manu   5.
 ἀθροίζ.] συγκροούοντα vel, si Pindero fides, συγκροτοῦντα margo P
 7. καταλέξας M   9. συχνοὶ Ῥωμαίων P a secunda fortasse manu
 ὑποστρατηγὸν M, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν M   10. αὐτοῖς M   11.
 ἵνα M   ἐναντίους ὡς M   13. ἐγεγόνασιν P   18. καὶ ὁ
 λόγος παρελθὼν καιρός. εἶτα γράφει M

nium imperatoris, nec ullam mansuetudinis vel misericordiae spem fore sibi persuaserat. itaque quum calumnias machinasque ad summum fastigium commoliti essent eius inimici imperatorisque occupassent aures, antequam funesta pateretur, fuga saluti prospexit. Iconium ut venit, sultanum studiose copias comparantem reperit, contra Scythas, quibuscum dissidebat, profecturum. recepit eum magno cum gaudio sultanus et exercitui conscripto e Christianis (erant enim ei pridem nonnulli subiecti Romani) praefecit, iussitque milites Romanum ac peregrinum induere vestitum, quo hostibus incuterent terrorem. nec eum spes fefellit. nam Scythae, quum subito exercitum contra se duci vidissent, quem non sperarant, in fugam praecipitem se tradiderunt.

Haec dum Iconii geruntur, Nicaeenses de fuga Palaeologi ad imperatorem litteras dederunt; quo nuntio ille tristitia non mediocri affectus et animo admodum perturbatus, brevi tempore intermisso, Palaeologum litteris ad reditum invitat, summam ei pollicitus benevolentiam securitatemque, interposito iureiurando. atque hoc

λαιολόγον, ἀνακαλούμενος αὐτὸν καὶ πολλὴν ὑπισχνούμενος τὴν στοργὴν, καὶ ἔνορχον ἔχοντα τὴν ἀσφάλειαν ὧν διελάμβανεν. καὶ οὕτως πάλιν τὸν Κομνηνὸν ἢ Ῥωμαίων γῆ ἔλαβε. ὁμοίως πρῶτον καὶ αὐτὸς μετὰ ὄρκων φρικωδεστάτων δέδωκε τὴν ἀσφάλειαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὥστε ἐμμένειν αἰεὶ πιστὸς 5 καὶ ὑποτεταγμένος, καὶ μὴ ζητεῖν ποτὲ βασιλεῦσαι, ἀλλ' ἔχειν τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν στοργὴν πρὸς τε τὸν βασιλέα Θεόδωρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους τῆς βασιλείας. καὶ ἐπὶ τοῦτο πάλιν ὁ βασιλεὺς μέγαν κοντόσταυλον ἐτίμησεν, καθὼς αὐτὸς εἶχε καὶ πρότερον. 10

B Ἐν τούτῳ γοῦν ἀσχολούμενος ὁ βασιλεὺς ἀσθενεῖα πε-
ριπεσῶν βαρυτάτῃ ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει, καὶ πρὶν τῆς τε-
λευτῆς αὐτοῦ μοναχὸς γενόμενος, καταλιπὼν ἐπίτροπον τῶν
βασιλικῶν πραγμάτων Ἀρσένιον τὸν πατριάρχην καὶ Γεώργιον
τὸν Μουζάλωνα πρωτοβεσιάριον ὄντα, μέχρις ὃ υἱὸς αὐτοῦ 15
Ἰωάννης φθάσῃ εἰς τὴν ἀνήκουσαν ἡλικίαν· ἦν γὰρ τῇ ἡλικίᾳ
ἕκτου ἔτους ὁ παῖς. καὶ ἐν τούτοις ὁ πατριάρχης τὴν σύγκλη-
τον πᾶσαν συνάξας καὶ δημηγορήσας, πάντες ὄρκους ἐποίησαν
φρικτοὺς ἵνα φυλάσσωσιν τὴν πρόπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν
πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Μουζάλωνα 20
ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ. ὀλίγαι οὖν παρελθούσων ἡμερῶν, καὶ τινες

1. τὴν τιμὴν καὶ στοργὴν P a secunda manu, cum prima dedisset παῦσαι τὴν ὄργην 2. ἦν διελάμβανον P 4. φρικτῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φρικωδεστάτων P 6. ζητεῖν ἢ θέλειν βασιλεῦσαι ποτε M 7. Θεόδωρον om M 8. ἐφεξῆς] ἑτέρους M 9. δομέστικον P, κοντόσταυλον margo P 11. γὰρ M 12. πρὶν| καὶ περὶ M 21. ὀλίγων οὖν παρελθούσων ἡμερῶν τινές P

modo Romano solo Comnenus restitutus est, postquam et ipse sacramentis horrendis se obstrinxit imperatori, ut in fide et obedientia semper maneret, neu unquam appeteret imperium, sed benevolentiam et amorem tum ipsi imperatori Theodoro tum Iohanni, eius filio, et secuturis deinde successoribus praestaret. quibus peractis imperator eum rursus magnum constastulum nominavit, qua etiam antea ornatus fuerat dignitate.

His curis distentus imperator, morbo correptus gravissimo e vita cessit, quum paulo ante mortem monachi habitum induisset et procuratores imperii Arsenium patriarcham et Georgium Muzalonem protovestiarium designasset, donec filius Iohannes, qui tum annum sextum agebat, ad iustam pervenisset aetatem. itaque patriarcha, senatu convocato et habita concione, omnes in dira adigit sacramenta, quibus studium et fidem imperatoris filio, et obedientiam Muzaloni tutori eius, adiurant. at paucis interiectis diebus quidam honoribus et

τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ λαμπρότητι ταχέως ἐνεωτέρισαν, φθο-
 νήσαντες τὸν Μουζάλωνα. ἔννατος ἡμέρα ἦν μετὰ τὴν θα-
 νήν τοῦ βασιλέως, καὶ ἅπασαι αἱ τῶν ἐνδύξων συνήχθησαν
 γυναῖκες ἐπὶ τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, ὅπου τέθαιπται ὁ
 5 βασιλεύς, ἵνα ποιήσωσιν τὸ νεομισμένον πένθος καὶ τὰ μνη-
 μόσυνα. παρόντες δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ἔτι τῆς
 ἱερᾶς τελουμένης λειτουργίας τὰ ξίφη γυμνώσαντες πάντες οἱ
 στρατιῶται ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ φυ-
 γόντα τὸν Μουζάλωνα κατέσφαζαν ἀπηνῶς. καὶ οὕτως αἱ
 10 γυναῖκες καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς τὸ πένθος εἶασαν καὶ ἔφνηγον, καὶ
 πολὺς θρήνος καὶ θόρυβος ἐγένετο. φεῦ τῶν χθῆς καὶ πρότεριτα
 τελεσθέντων φρικτῶν ὄρκων εἰς ἐκείνους καὶ παλαμναιοτάτων
 ἀρῶν, αἱ σήμερον ἀντ' οὐδενὸς ἐλογίσθησαν. ὦ τῆς εὐσπλαγ-
 χνίας σου, Χριστέ βασιλεῦ, καὶ τῆς μακροθυμίας σου. ὁ δὲ
 15 πατριάρχης μόνος ἐναπολειφθεὶς καὶ οὐ τοσοῦτον ἔμπειρος
 ὢν περὶ τὴν τοιαύτην διοίκησιν εἰς λογισμοὺς καὶ φροντίδας
 μεγάλας ἐνέπεσε, φανταζόμενος τὸν κίνδυνον τοῦ παιδὸς καὶ
 τῶν ὄλων πραγμάτων. θλιβόμενος καὶ στενοχωρούμενος ὑπῆρχε
 καὶ κατὰ νοῦν ἐθορυβεῖτο, τίς ἂν εἶη ἐκ τῆς συγκλήτου ὁ δυ-

3. αἱ om M   4. γυναικῶν M   6. post ἀρχόμενοι margo P:
 ἐν οἷς καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλήν ἐξαορύσαντες ἦσαν.   7. πάντες
 οἱ στρατιῶται supra versum P, om M   8. φυγῶν ὁ Μουζα-
 λῶνας, ἐνθα αὐτὸν κατ. M et pr P   9. post ἀπηνῶς margo
 inf. P: Παχ. κατὰ τοῦτο τοὺς δύο ἀδελφούς, Ἀνδρόνικόν τε
 φημι τὸν μέγαν δομέστικον καὶ Θεόδωρον τὸν πρωτοζυνηγόν, καὶ
 τὸν σφῶν ὑπογραμματεῖα δι' ὁμοιότητα προσώπου τινος.   11.
 θροῦς M   τοὺς χθῆς καὶ πρότε M   12. παλαμναιοτάτες ἀρῆς M
 13. αἱ] καὶ M   15. ὁ τοσοῦτον P, οὐ τοσοῦτος M   16. ἦν
 περὶ διοικήσεως τοιαύτης M   17. μεγάλας] ἐμμείνας P   19.
 ὁ om M

nobilitate illustres viri, Muzaloni invidentes, res novas moliuntur. dies ab obitu imperatoris nonus erat, quum quidquid erat nobilium matronarum, in Sosandrium monasterium, ubi sepultus est imperator, ad memoriam eius sollenni luctu cohonestandam confluisset. aderant proceres ac plebei. medio liturgiae sacrificio, milites in templo enses stringunt et trepidantem Muzalonem ad sanctam divinamque mensam crudeliter trucidant. matronae et reliquus populus omissis sacris foras se proripiunt, strepitu ac tumultu ingenti. heu hominum perfidiam, qua horrendis sacramentis et dirissimis execrationibus, vix devincti, proterve illudunt. pro, Christe rex, misericordiam et patientiam tuam! patriarcha solus relictus, nec admodum peritus administrandae rei publicae, curis ac sollicitudinibus vehementer aestuabat, quum reputaret pueri et rerum omnium periculum. afflicto et perturbato animo anxie circumspiciebat, quis potissimum

νάμενος τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους κλύδωνας καὶ θαλάσσας κυβερνήσαι καὶ τὰς ναῦς καὶ τοὺς πλέοντας οὐ βλάψαι ἢ καταποντίσαι. ἐφάνη αὐτῷ περὶ τοῦ εἰρημένου Κομνηνοῦ Μιχαὴλ ἵνα διὰ συνδρομῆς αὐτοῦ τῷ παιδί βοηθήσῃ. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς πᾶσιν ἐπίσημος καὶ περιβλεπτός, καὶ ἡ φήμη αὐ- 5 τοῦ τὰς τῶν ἀπάντων ἀκοῆς ἐνηχίζουσα. φιλούμενος ὑπὸ πολλῶν, ὡς εἴρηται, ὁμοίως καὶ ὁ πατριάρχης τῶν ἐκεῖνον ἀγαπώντων οὐ μακρὰν διέκειτο, ἀλλὰ κρεῖττον καὶ πλεόν τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς ἐφίλει τοῦτον. καίτοι γε καὶ τὰς κλεῖς τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν αὐτῷ μόνῳ ἐνεπίστευεν· καὶ ὁπότε 10 χρημάτων τὰ στρατιωτικὰ ἐδέετο πράγματα καὶ ἡ τῶν κοινῶν χρεία, αὐτῷ ἀπήτουν· ὅπερ εἰς τὰ μελετώμενά ποτε καιρὸν ἔμπροσθεν δι' αὐτοῦ ἀννσιμώτατον, καὶ τοῖς θρυλλομένοις ἐκ πολλοῦ πέρας ὀξύτατον παρέσχεν. λαβόμενος γὰρ ἀδείας εἰς τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, πάντας τοὺς 15 ἐν γένει καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἐνέπλησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι τὴν γλῶσσαν ῥαδίαν εἶχον δημαγωγεῖν τὸν ὄχλον [ἐδύνατο]. ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κομνηνὸς ἱκανὸς ἐν γνώσει τε καὶ πράξει, καὶ ἐν τῷ λέγειν ἐπιτηδειότατος, καὶ ἔμπειρος πραγμάτων παντοίων καὶ βασιλείαν καὶ λαὸν διοικῆσαι. τί 20

1. τοσοῦτους κινδύνους καὶ τοιοῦτους καὶ θ. P   2. νῆας P
 3. μιχαὴλ τοῦ κομνηνοῦ P   4. παιδί] πατριάρχῃ M   6. φοβούμενος P   10. ὁπότε] οἷον δὴ καιρῷ P   11. ἐδέοντο M   12. ἀπαιτοῦσα· ὁ M   13. καιρῷ περὶ αὐτοῦ P   14. παρέσχεν] ἦν P
 15. ἀδείας τοσαύτης P   καὶ πάντας ἄρας εὐγενεῖς P
 17. καὶ ὄσων P   18. ἠδύνατο pr P, πλεόν sec.   20. βασιλείας καὶ λαῶν διοικήσεως P

e principibus navem cum vectoribus in tanta fluctuum aestuatione sine aliqua offensione aut demersione moderari ac regere posset. in mentem occurrit is, de quo diximus, Michael Comnenus, cuius ope saluti pueri prospiceret. erat is nobilis et illustris fama apud omnes inclitus. accedebat, quod, sicut apud multos eum gratiosum fuisse docuimus, ita patriarcha minime abhorrebat ab eius amore, sed ceteris etiam magis amice eum amplectebatur. itaque illi soli claves fisci tradidit, ita ut, quae opus erat ad rem sive bellicam sive civilem administrandam pecunia, omnis petenda esset a Comneno. quae res ad consilia olim inita perficienda occasionem ei opportunissimam dedit, et exitum iis, quae pridem fama iactarat, celerem imposuit. adeptus enim tantae pecuniae liberam potestatem proceres omnes et milites non paucos, eosque, qui linguam facilem habebant ad percontandam plebem, cumulabat praemiis. erat etiam ipse Comnenus strenuus in consiliis tum ineundis tum perficiendis, exercitatus in dicendo et rerum omnium ad administrandam rem publicam regendam-

χρὴ λέγειν; οἱ πάντες αὐτὸν ἐψηφίσαντο. οὕτω καὶ ὁ πα-
 τριάρχης αὐτὸν ἐβεβαίωσε καὶ σύμφηρον ἐποιεῖτο, ἕως οὗ ὁ
 τοῦ βασιλέως παῖς φθάσῃ ἐν ἡλικίᾳ τῇ προσηκούσῃ. καὶ ἦν
 ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων πάσῃ ἐξουσίᾳ διεζωσμένος ὁ Πα-
 5 λαιολόγος ὁ Μιχαήλ· καὶ αὕτη ἡ αἰτία γίνεται πρὸς τὸν
 Μιχαήλ τῆς εἰς βασιλείαν ἀναγωγῆς καὶ κατάστασις. μετὰ
 δέ τινος ἡμέρας πάλιν ἑτέρας μηχανὰς ῥάπτουσιν οἱ σπουδά-
 ζοντες ἀναβιβάσαι αὐτὸν εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπῆν.
 βουλὴν καινὴν ἀνὰ μέσον αὐτῶν ποιήσαντες ἔλεγον ἔν τε πλα-
 10 τείαις καὶ ῥύμαις “οὐκ ἔστι πρόπον οὐδὲ δίκαιον τὸν τὰ κοινὰ
 διοικοῦντα πράγματα καὶ πρεσβείας ἔθνῶν πολλῶν ἀναδεχό-
 μενον μὴ ἔχειν καί τι ἀξίωμα μέγα ἐγγὺς τῆς βασιλείας,
 ἵνα πρῶτον ἔσῃται φήμη καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ γένει τῶν
 Ῥωμαίων καὶ βεβαίωσις τῆς τῶν γινομένων καταστάσεως ἐν
 15 τοῖς ἔθνεσι.” μετὰ τοιαύτῃ γὰρ αἰτία καὶ ὑποκεκρυμμένη ἐν-
 νοία καὶ τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα δέχεται γνώμη τοῦ λαοῦ καὶ
 τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ δυστυχοῦς κληρονόμου τῆς βασιλείας.
 (2.) ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς καιροῖς τὰ βασίλεια καὶ ὁ πατριάρ-
 χης ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ὑπῆρχε διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὴν
 20 τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. καιροῦ δὲ πα-

1. πατρ. στέρξας καὶ σύμφηρον ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, ἵνα μέχρις ὁ
 τοῦ β. υἱὸς — προσηκούσῃ, ἢ M 4. πᾶσαν ἐξουσίαν P 5.

ἐγένετο πρώτη πρὸς P 9. ἐν ταῖς πλατείαις καὶ ῥύμαις P
 10. καὶ πολιτικὰ supra κοινὰ P 11. πρέσβεις M 13. τοῦ
 γένους M 14. βεβαιώσεις τῶν γενομένων καταστάσεων μετὰ M
 15. δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὑποκεκρυμμένην ἐννοίαν P 20. a καιροῦ
 caput alterum incipit P

que multitudinem necessariorum peritia insignis. quid multa? omne
 ferebat punctum. qua re etiam factum est, ut patriarcha eum promo-
 veret sibi que deligeret muneris consortem, donec imperatoris filius
 iustam aetatem attigisset. itaque Michael Palaeologus rei publicae
 summam nactus est potestatem, eamque habebat occasionem occu-
 pandi imperii. nam diebus aliquot post rursus alias moluntur ma-
 chinas, qui ad fastigium imperii eum evehere nitebantur. communi
 consilio in plateis vicisque dictitabant, non decere nec aequitati con-
 sentaneum esse, qui omnem administraret rem publicam multarumque
 gentium legationes exciperet, eum non dignitate insignem esse, quae
 prope accederet ad imperium: id quod primum ad augendam gloriam am-
 plitudinemque Romanorum facturum esset, deinde pactiones cum exter-
 ris gentibus initas confirmaturum. ex tali igitur causa et simulato con-
 silio despotae honorem adipiscitur, consensu populi, patriarchae et
 infelicis heredis imperii. (2.) illo tempore imperii et patriarchae
 sedes Nicaeae in Bithynia erat, Cpoli ab Italis occupata. tempore

ρελθόντος πάνν ὀλίγον καί οἱ τὰ παντοῖα κακά συρράπτοντες,
 καί τινες τῶν ἐν δόξῃ καί γένους [καί] λαμπρότητι ὑπερέ-
 χοντες καθίσαντες αὐτὸν ἐπὶ ἀσπίδος βασιλέα ἀναγορεύουσιν.
 ἀκούσας δὲ ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος τὴν τοιαύτην παράνομον
 ἀναγόρευσιν ξίφος ὡς εἰπεῖν χαλεπὸν ἐδέξατο κατὰ τῆς καρ- 5
 δίας, καί ἐν ἀφορισμῶ φρικώδει καθυπέβαλε τοὺς τε ἀναγο-
 ρεύσαντας καὶ τὸν ἀνηγορευμένον ὡς ἐπιόρκους καὶ παρανόμους
 καὶ ἐπιβάτας καὶ δυνάστας. ἔπειτα βουλευσάμενος ἐν τῇ δια-
 νοίᾳ καὶ μετὰ τινῶν τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε καὶ λαϊ-
 κῶν, βέλτιον ἠγήσατο ὄρκους ἀσφαλίσασθαι φρικωδεστάτοις 10
 τὴν τοῦ παιδὸς ζωὴν, μὴ χεῖρας ἐπιβάλλῃ ἐπιβουλῆς μήτε πα-
 ρευδοκίμησιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἢ ὑστέρησιν τινα ἐνθυμη-
 θῆ. καὶ οὕτως ἐγεγόνει, καὶ Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν οἰκείαις
 χερσὶν ὁ πατριάρχης διαδήματι ἔστειψε τῷ βασιλικῷ, καὶ οὐ
 τὴν αὐτοκρατορίαν διηνεκῶς χαρίζεται, ἀλλὰ διὰ τὰ συμ- 15
 βάντα τοῦ καιροῦ, καὶ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόντων, καὶ
 διοικητὴν αὐτὸν ποιεῖ μετὰ ἐξουσίας βασιλικῆς, μέχρις ὃ τῆς
 βασιλείας κληρονόμος ὁ γνήσιος καὶ διάδοχος φθάσῃ ἐν τῷ
 προσήκοντι καιρῷ· τότε δὲ παραχωρῆσαι τῶν αὐτοκρατορι-
 κῶν θρόνων, καὶ τῶν ἐτέρων ἀπάντων βασιλικῶν συμβόλων. 20
 καὶ ἀνὰ μέσον τούτων πάλιν αὐθις ὄρκοι φρικωδέστατοι τῶν
 προτέρων ἐτελοῦντο.

2. λαμπρότης M   3. ἐπὶ τῆς ἀσπίδος P, qui in margine περὶ
 τὴν Μαγνησίαν   7. καὶ ante παρ. et ἐπ. om P   9. καὶ prius
 om P   12. ἢ om M   15. αὐτοκρατορικὴν M   χαρίζ] ἠναγκά-
 ζειο P   19. παραχωρήσῃ M   τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον P
 20. συμβόλων βασιλικῶν P   21. μέσου P   πάλιν om P

perexiguo interiecto tum isti malorum omnium machinatores tum alii
 nonnulli homines auctoritate et generis splendore illustres Michaelē
 in clipeum sublatum imperatorem consulunt. qua comperta iniuria,
 Arsenius patriarcha quasi gladium sibi in praecordia defigi sensit,
 atque execrationi horribili subiecit et eum qui consalutatus erat impe-
 rator, et a quibus erat consalutatus, ut homines periuros et iniustos
 seditiososque: deinde re apud se pensitata et deliberata cum proceri-
 bus nonnullis tum clerici tum laici ordinis, satius arbitrabatur sacra-
 mentis gravissimis pueri tueri vitam, ne Michael illi insidiaretur
 neve imperii ei eripiendi aut differendi consilium caperet. quo facto,
 Michaelē Comnenum patriarcha ipse diademate ornavit regio,
 nec tamen perpetuam illi tribuit eam dignitatem, sed, cogente tem-
 porum rerumque ratione, rei publicae eum fecit administratorem po-
 testate imperatoria, donec heres et successor legitimus aetatem ma-
 turiorem attigisset: tum solio et omnibus insignibus imperatoriis se
 abdicaret. atque haec rursus sanctiore etiam, quam priora, iureiuran-
 do confirmantur.

Ἀναζωσάμενος δὲ τὴν ὅλην βασιλείαν, καὶ πολέμου μεγάλου συμβεβηκότος ἀνὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἠπειροῦ κρατοῦντος Μιχαὴλ τοῦ δεσπότου, ἔχοντος καὶ συμμάχους τοὺς δύο γαμβροὺς αὐτοῦ τὸν τῆς Σικελίας ῥήγα
 5 Μαφρὸς καὶ τὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα· καὶ κατὰ κράτος νικήσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πολλοὺς ἡχμαλώτισαν, ἐν οἷς εἷς ἦν τῶν αἰχμαλώτων ὁ τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ. καὶ εἰς ὠνήσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ὁ πρίγκιψ ἐδωρήσατο χώρας τρεῖς τὰς ἰσχυροτέρας τῆς Πελο-
 10 πονήσου τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων, τὴν τε Μονεμβασίαν καὶ τὰ Λεῦκτρα Μαΐνης, ἣ καὶ Ταυναρία πάλαι ἄκρα ἐκαλεῖτο παρ' Ἑλλησι, καὶ τὴν Λακωνικὴν Σπάρτην. καὶ οὕτως πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς Πελοποννήσου χεῖρα ἐπέβαλον, καὶ ἐξ αὐ-
 15 τῶν τῶν τριῶν καὶ ἅπανα ἢ νῆσος Ῥωμαίοις ἐγεγόνει ὡς καὶ τὸ πρότερον ἦν, πλὴν ὀλίγων φρουριῶν καὶ χωρῶν ὧν ἡ ἀριστοκρατεία τῶν Ἑνετῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο.

Καὶ πάλιν ἑτέρα νίκη περιφανὴς καὶ μεγάλη καὶ ἀξία μνήμης αἰωνίου ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἐγεγόνει. τὸν γὰρ Καίσαρα Ἀλέξιον τὸν ἐπίκλην Στρατηγόπουλον, ὃς
 20 καὶ τὰ ῥηθέντα νικητήρια Ῥωμαίοις ἐποίησε κατὰ τοῦ τῆς

6. καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτήσαντες M	8 καὶ διὰ τὸ ὠνήσε τὴν
ἐλευθερίαν ὁ P	11. μαΐνην P
13. τῆ τοῦ πελοποννήσου χώρας M	12. οἱ om M
ἦν ἄρ. M	15. ὀλίγω χρόνῳ χωρῶν
18. ἐγεγόνει κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς P	20.
ῥηθέντα] ἐξώτερα M	τοῦ τῆς] τὸν Αἰτ. — δεσπότην M, qui
addit καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν.	

Rerum iam potitus Comnenus gravi bello decertavit cum Aetolorum et Epirotarum despota Michaelē, qui belli socios duos generos habuit, Manfredum, Siculorum regem, et principem Peloponnesi et Achaiae. Romani, ingenti de hostibus reportata victoria, multos eorum ceperunt, in quibus Peloponnesi et Achaiae princeps redimendae libertatis causa imperatori urbes tres munitissimas Peloponnesi tradidit, Monembasiam, Leuctra Mainae, quod antiquitus Taenarum promontorium dicebatur a Graecis, et Spartam Laconicam. qua ratione quum Romani in Peloponnesi possessionem rursus pedem posuissent, ex tribus illis profecti urbibus insulam recuperarunt universam praeter castella et regiones aliquot, quae in potestate Venetorum manserunt.

Alia insuper victoria magna et praeclara et per totum terrarum orbem perpetuo commemoranda illis temporibus reportata est. Alexium enim Caesarem, cognomento Strategopulum, qui etiam priorem triumphum Romanis pepererat ex Aetolis Epirotisque actum, iterum imperator

Αἰτωλίας καὶ Ἠπειροῦ δεσπόζοντος, στείλας πάλιν ὁ βασι-
 λεὺς κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ, δούς αὐτῷ τινὰς τῆς τῶν
 Βιθυνῶν μοίρας ὡσεὶ ὀκτακοσίους ἰππότητας καὶ ἑτέρους στρα-
 τιώτας ὀλίγους Θρακίας καὶ Μακεδόνας. ὁ δὲ Καῖσαρ θέ-
 λων περᾶσαι νυκτὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ μέρους τῆς 5
 πόλεως ὀλίγον ἐγγύς, κατὰ συγκυρίαν συνήνησεν αὐτοῖς γη-
 ραίος τις ἀνὴρ. ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἤγαγον
 αὐτὸν πρὸς τὸν Καῖσαρα. λέγει δὲ αὐτῷ ὁ Καῖσαρ “πόθεν
 ἔρχῃ καὶ ποῦ πορεύῃ;” εἶπε δὲ ὁ γέρον “ἐκ τῆς πόλεως.” λέ-
 γει αὐτῷ ὁ Καῖσαρ “οὐκ ἔστιν ἀληθῆ ἃ λέγεις· νυκτὸς οὐ- 10
 σης πῶς ἐξῆλθες τῶν τειχῶν;” ὁ δὲ γέρον δειλιάσας ἔφη
 “ἔστιν ὁπῆ ὑποκεκρυμμένη, κύριέ μου, τῆ γῆ, ἣν οὐδεὶς
 οἶδεν εἰ μὴ ἐγώ, ἣν καὶ ἔκπαλαι γινώσκω καὶ δι’ αὐτῆς ἐξέρ-
 χομαι καὶ εἰσέρχομαι, ὅταν βούλωμαι, ἀνεμποδίστως.” ὡς δὲ
 ἤκουσεν ὁ Καῖσαρ περὶ τοῦ τοιούτου πράγματος, χαρίεις 15
 ἐγένετο. καὶ λέγει τῷ γέροντι πολλῶν δωρεῶν ἐπαγγελίας, ἵνα
 δείξῃ αὐτῷ τὸν τόπον, ὅπως καὶ ὁ Καῖσαρ εἰσέλθῃ ἔνδον τῆς
 πόλεως μετὰ τοῦ στρατεύματος. ὁ καὶ ἐποίησε. καὶ προστά-
 ξας πῦρ βαλεῖν ἐν τοῖς οἴκοις, εὐθὺς ἐνέπηρσε τὴν πόλιν κατὰ
 τόπους οὐκ ὀλίγους τὸ στρατεύμα. ἦν γὰρ καὶ πνεῦμα ἀνέ- 20
 μου βορέως πολὺ πνέον κατὰ τῆς πόλεως. καὶ ἀνῆψεν ἡ
 φλόξ, καὶ ἀλαλάζοντες οἱ στρατιῶται “νίκη Ῥωμαίοις” ἔκρα-

1. στείλειν M   πάλιν ἐκ δευτέρου ὁ P   2. αὐτῷ βιθυνί-
 ους μέρος M   3. στρατοῦ M   4. ὀλίγους — ὁ δὲ om M
 6. ἐσυνήνησεν αὐτοῦς M   9. ὁ δὲ γηρεὸς ἔφη M   12. ἐν
 τῆ γῆ, κύριέ μου P   16. ἐγεγόνει M   17. τόπον, καὶ ὁ
 καῖσαρ εἰσεῖσι μετὰ τοῦ στρατεύματος ἔνδον τῆς πόλεως, καὶ
 προσι. M   22. ἀλαλάζαντες οἱ στρ. ῥωμαῖοι νίκη ῥ. M

contra Michaelem rebellem mittit cum Bithynis equitibus circiter octin-
 gentis et aliis aliquot militibus e Thracia et Macedonia conductis. is
 noctu cum copiis suis prope ad Byzantium traiecturus, in senem
 quendam forte incidit, quem interceptum milites adducunt. inter-
 roganti Caesari, unde veniret et quo tenderet, ille ex urbe se venire
 respondit. Caesar “falsa, inquit, narras: nox enim quum sit, quo pacto
 e moenibus egredi potueris?” terrefactus senex “occultus est, domine,
 inquit, cuniculus, praeter me nemini, at mihi iam pridem cognitus,
 per quem, quoties libet, libere egredior ingrediorque.” his auditis
 Caesar gavisus senem magnis praemiorum conditionibus cohortatur,
 ut sibi in urbem cum exercitu intraturo eum locum demonstraret.
 voti compos factus, ignem aedibus iniici iubet, atque illico locis
 haud paucis urbem milites incendunt. aquilo qui forte flabat vehe-
 mens suscitabat flammam, militesque exsultantes victoriam conclama-
 bant. Latini, repentino tumultu exciti, hostium et incendii conspectu

ζον. οἱ δὲ Ἴταλοι τὸν Θόρυβον ἀκούσαντες ἄφνω, μέγας ἐπέ-
 πεσε Θόρυβος ἐπ' αὐτοὺς ἐκ τε τοῦ πυρὸς καὶ τῶν πολεμίων,
 καὶ γυμνοὶ ἐκ τῶν κοιτῶνων ἐξήρχοντο, καὶ φόρος πολὺς κατ'
 αὐτῶν ἐγένετο καὶ ἀπώλεια, καὶ ἡ νίκη τοῖς Ῥωμαίοις περι-
 5 φανής. καὶ οὕτως ἡ βασιλεύουσα παντοκρατορικῆ βοηθεῖα καὶ
 διὰ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας τοῦ Καίσαρος Ῥωμαίοις ἐγένετο
 καὶ ἐκ τῶν Ἰταλικῶν χειρῶν ἠλευθέρωτο. ἦν δὲ ἡ μεγαλόπολις
 κρατουμένη ὑπ' αὐτῶν ἔτη νθ' μῆνας γ' καὶ ἡμέρας δ'.

Ἀγγελθεῖσα δὲ ἐν Νικαίᾳ ἡ τοιαύτη μεγάλη νίκη τῷ βα-
 10 σιλεῖ, ἐθαύμασε καὶ οὐκ ἐπίστευε πῶς μετ' ὀλίγου πάνυ στρα-
 τοῦ ἐγένετο ἐγκρατῆς ὁ Καῖσαρ τῆς τοιαύτης καὶ τηλικαύ-
 της πόλεως. καὶ ἐκ δευτέρου ἕτερος ἐλθὼν δραμαῖος τὰς ἀγ-
 γελίας κομιζὼν τῷ βασιλεῖ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Καίσαρος
 γράμματα, ὡς εἶδεν, ἐπίστευσε καὶ τῷ Θεῷ χαριστήρια ἀπέ-
 15 δωκε, καὶ προστάξας ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μετὰ γνώ-
 μης τῆς συγκλήτου πάσης διὰ τὴν νίκην τὴν θαυμαστὴν καὶ
 ἔργα μεγάλα ἃ ἐποίησεν ὁ Καῖσαρ εἰς αὐξήσιν τῆς ἀρχῆς
 Ῥωμαίων, ἵνα εἰς πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων ὃ τε πα-
 20 τριάρχης ἀρχιεπίσκοποι ἐπίσκοποι καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετὰ

6. ἐμπειρίας καὶ μηχανῆς τοῦ M 7. Ἰταλῶν M ἦν δὲ om
 M 10. πῶς] ἵνα μετ' ὀλίγων πάνυ στρατιωτῶν ὁ Καῖσαρ γέν-
 νησαι ἐκκρατος M 12. δραμαῖος] καὶ M 14. γράμματα ἰδὼν
 πιστεύσας καὶ τῷ Θεῷ τὰ χαριστήρια δοῦς M 15. βασ. γνώμη
 τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς πόλεως συγκλήτου M 17. ἡ αὐ-
 ξησις M 18. Ῥωμ. μετὰ τοῦ αυτοκράτορος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν
 Ῥωμαίων ὁ πατριάρχης ἀρχιεπίσκοποι καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία ἐφή-
 μουν καὶ ἐμνημόνεον τὸν Καῖσαρα ἐν M

vehementer consternantur; plerique nudi e cubilibus prosiliunt et
 ingenti caede trucidantur: Romanis praeclara constat victoria. tali
 modo Cpolis auxilio dei omnipotentis et Caesaris peritia rei milita-
 ris Romanis restituta est et ab Italorum manibus vindicata, in quo-
 rum potestate fuerat annos novem et quinquaginta, menses tres et
 dies quatuor.

Nuntiata Nicaeam magna haec victoria fide carere videbatur impe-
 ratori, miranti, quo pacto cum perexigua manu Caesar tali ac tanta urbe
 potitus esset. postquam deinde alius advenit nuntius idque cum lit-
 teris ab ipso Caesare conscriptis, tum demum his lectis dubitationem
 a se amovit, deoque gratias egit, atque, consentientibus patriarcha
 et omni senatu, propter victoriam illam admirabilem et praeclara faci-
 nora, quibus Caesar auxisset Romanum imperium, eius nomen toto
 regno a patriarcha, archiepiscopis, episcopis et universa concione
 in divinis sacrisque liturgiis et omnibus aliis sanctarum ecclesiarum

τὸν Καίσαρα ὁμοῦ τοῖς βασιλευσὶν ἐν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς
 λειτουργίαις καὶ ἐν πάσῃ ἑτέρᾳ ἱεροτελετῇ καὶ ἀκολουθίᾳ τῶν
 ἁγίων ἐκκλησιῶν μεγαλοφώνως· ὁμοίως καὶ τὰ παρόσημα
 τοῦ Καίσαρος φορεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ
 ὅθῃ ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ θριάμ- 5
 6 βους μεγάλους ποιήσαντες αὐτῷ, ὡς ἔθος ἦν ποιεῖν τοῖς νικη-
 ταῖς ἐν ταῖς τοιαύταις νίκαις. εἴτα ἔξογκωθεὶς ταῖς τῆς τύχης
 νίκαις ὁ βασιλεὺς, γνωρίσας καὶ τῆς συγκλήτου τινὰς καὶ τοῦ
 δήμου πολλοὺς διαφυλάττοντας πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν καὶ ἀγά-
 πην καὶ πίστιν, καὶ ἐπαρθεὶς τὴν διάνοιαν, μὴ φοβούμενος 10
 τοὺς φρικώδεις καὶ φοβεροὺς ὄρκους οὓς κατενώπιον τοῦ τοῦ
 Χριστοῦ βήματος ἐποίησεν, ἀλλ' ἔξαποστείλας ἔλεεινῶς ἐστέ-
 ρησε τῶν ὀφθαλμῶν τὸν διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆς βασι-
 λείας Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν δεκαετῆ ὄντα, καὶ οὕτω ἀνύ-
 ποπτον φόβου παντὸς τὴν βασιλείαν ἐαυτῷ κατεστήσατο. ὡς 15
 δὲ ἤκουσεν ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ ταλαιπώρου κληρονόμου
 τῆς βασιλείας τύφλωσιν, χερσὶ μὲν ἔτυπτε τὰ στέρα, ξίφει
 δὲ ὡς εἰπεῖν ἐτέρωτο τὴν καρδίαν. γῆ καὶ ἡλίῳ τὴν ἀδικίαν
 ἐβόα καὶ τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐπικουρίαν ἐπεκαλεῖτο, κλαίων καὶ
 στενάζων καὶ τὸν πώγωνα χερσὶν ἐκριζῶν. καὶ μετὰ λίθων 20
 ἀγρίων τὸ στήθος καὶ τὰ γόνατα ὀδυρόμενος ἔτυπτε, καὶ τὴν
 κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους ἔρριπτε κράζων γοερῶς "ὦ φρῖξον
 ἡλίε, ὦ στενάξον γῆ, καὶ κλονουμένη βόησον τὴν ἀδικίαν καὶ
 2. τῶν — καθ' τὸ τοῦ Καίσαρος φέρειν ὄνομα καθ' P 5.
 καὶ ἐν παντὶ καιρῷ om P 10. τῆ διανοίᾳ M 14. δεκαετῆ
 ὄντα om M καὶ ἀνύποπτον φ. π. οὗτος τὴν β. ἔλευθέραν ἐαυ-
 τῷ M 15. ἀπεκατεστήσατο P 20. ἐκριζῶνων M 21. ἔτυ-
 πτε om P καὶ τὴν — ἔρριπτε om P

actionibus post imperatorem una cum principibus clara voce commemo-
 rari ac laudari iussit. praeterea constituit, ut insignia Caesaris gesta-
 rentur quotidie, quavis hora et loco, donec eius vita suppeteret,
 eidemque triumphii eximii agerentur, quales victoribus in eiusmodi
 victoriis agi solebant. deinde his fortunae blanditiis inflatus imperator,
 praesertim quum optimatum quorundam et plurimorum civium erga
 se propensionem, fidem et caritatem perspexisset, animos ac spiritus
 capiebat, nec quidquam veritus dira et horribilia sacramenta, quibus
 coram Christi tribunali se obstrinxerat, heredem imperii Iohannem Lasca-
 rim, novem tum annos natum, ablegavit et miserabiliter oculis privavit,
 ac sic omnis expers metus sibimet vindicavit imperium. patriarcha
 ubi comperit infelicis pueri excaecationem, manibus pectus plangere
 et gladio, ut ita dicam, perfodi, terrae ac coelo scelestum facinus queri
 et elementa ipsa ad ulciscendum invocare, gemitus et lacrimas fun-
 dere, barbam evellere et saxo aspero pectus ac genua contundere,
 caput demittere et lugubriter exclamare: "o sol, horresce, o tellus,

ἐπιβουλὴν καὶ ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπότητα.” ὡς δὲ ὁ πατριάρχης μὴ ἔχων τί ἕτερον πράξαι, ἐν ἀφορισμῶ ἀλύτῳ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συνίστορας καὶ συνηγόρους καθυπέβαλεν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραιτησάμενος καὶ τὸν θρόνον ἐν τῷ ὑπὸ αὐτοῦ κτισθέντι ἀσκητηρίῳ ᾤχετο. καὶ τοιοιουτρόπως ἦλθεν ἡ βασιλεία, ὡς εἰρήκαμεν, ἐπὶ Μιχαὴλ τὸν πρῶτον τῶν Παλαιολόγων, ὡς μὴ ὄφελεν.

3. Οὗτος μὲν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, μετὰ τὸ κερδῆσαι τὴν πόλιν καὶ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ, τὸν διαδράσαντα βασιλέα
 10 Βαλδουῖνον ἀκούσας εἰς Ἰταλίαν ἀφικόμενον καὶ μετὰ Καρόλου τοῦ ῥηγὸς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐτέρων αὐθεντῶν ὁμονοήσαντα, καὶ συνθήκας ἀνά αὐτῶν ποιησάντων ἵνα κατὰ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης παρασκευάζονται ἐλθεῖν, ἵνα πάλιν τὸν Βαλδουῖνον εἰς τὴν ἀρχὴν ἣν
 15 ἀπώλεσεν ἀποκαταστήσωσι, καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀσθενὲς θεωρῶν καὶ οὐκ ἔχων ἕτερόν τι πράξαι, διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, εἰ μὴ μόνον ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν. καὶ ὁ πάπας ἀσμένως τὴν πρεσβείαν δέχεται, καὶ ὑπίσχεται ἐκτελέ-
 20σαι ὅποσα τῷ βασιλεῖ ἀρεστά. καὶ ἡ ἐνωσις ἐγγέγονει ἐφ’ ὄρω τριῶν κεφαλαίων, πρῶτον ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνωδίαις τὸν πάπαν μνημονεύεσθαι μετὰ τῶν ἐτέρων τεσσάρων πατριάρχων,

2. τὸν] καὶ τὸν M

7. ὡς μὴ ὄφελεν om P

8. αὐτὸς P

10. βαλδουῖνον M

ἐλθεῖν ἀφικόμενον M

καρούλου M

11. ὁμονοησάντων P

12. ποιησάντων om M

κατὰ — πό-

λεων om M

13. προσπαρασκευάζονται M

14. ἵνα M

15. τὸ] ὅτι M

17. Ἀλέξανδρον om P

18. ἵνα om P

19.

ὑπόσχειται P

20. ὄρων P

ingemisce et concussa atrocissimum crimen, insidias, saevitiam, immanitatem ulciscere.” quia vero non habebat, quod aliud faceret, imperatorem eiusque socios ac conscios anathemate perpetuo constringit; deinde relicto solio patriarchali in monasterium a se exstructum secedit. hoc igitur modo, quo nequaquam debebat, imperium ad Michaellem pervenit, primum e Palaeologis imperatorem.

3. Hic in recuperatam urbem ingressus, quum profugum Balduinum regem in Italiam pervenisse audivisset et cum Carolo, Itolorum rege, aliisque principibus se coniunxisse atque pactum esse, ut terra marique Spolim proficiscerentur, regnum, quod amisisset, sibi restitutum, quumque urbis cerneret infirmitatem, nec, quid aliud ageret, videret, ad Alexandrum papam legatos misit de conciliandis ecclesiis, modo ille istam impediret expeditionem. papa legationem benigne excipit et, quae expetat imperator, facturum se pollicetur. conciliatio convenit in tres has condiciones. prima erat, ut in sacris hymnis papa cum reliquis

δεύτερον δὲ τοῦ ἐκκλήτου τὸν βουλόμενον ἐξεῖναι πρὸς αὐτὸν καθάπερ ὡς μεῖζον ἀνατρέχειν δικαστήριον, τρίτον τοῦ πρωτεύειν ἐν πᾶσι· περὶ δὲ τῶν ὅσα αὐτοὶ καινοτομοῦσιν οὐδὲν ἐρρέθη. ἐπὶ τούτοις ὁ ἱερός τῆς ἐκκλησίας κατάλογος οὐκ ἠρέμησεν καὶ τὸν ὄχλον ἀνέσειεν, ὡς μέγαν ἐντεῦθεν ἐγείρε- 5 σθαι θόρυβον καὶ ἐπὶ μέγιστον κορυφοῦσθαι τὰ πράγματα κλύδωνα. καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκονομίᾳ ἔλεγε γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ καινοτομίᾳ, καὶ τῶν μὴ πειθομένων πολλοὺς ἐμαστίγωσε καὶ ἐκάκωσε καὶ ἐξώρισε. καὶ ταῦτα πάντα μεθοδεύων ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ὠφελήθη ἢ κατώρθωσεν. ἀλλὰ τοῦ Καρόλου 10 καὶ Βαλδουίνου μετὰ στρατοῦ πολλοῦ κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐλθόντων καὶ πολέμου γεγονότος ἡ ἄμαχος δύναμις τὰς βουλὰς καὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ἰταλῶν ἀπράκτους καὶ ἐζημιωμένας μετὰ αἰσχύνῃς ἀπέπεμψε, καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ θεῖον Β ῥήτῳ ἐπληρώθη τὸ “ἐπικατάραιος πᾶς ὁ ἐλπίζων ἐπ’ ἄνθρω- 15 πον.” καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ πάλιν ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων τὸν τοῦ Καρόλου στόλον ἐτρόπωσεν· εἶτα ἐξελθὼν προσέλαβε καὶ τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει νήσους μικρὸν πιάσας, Ῥόδον τε καὶ Κῶον, Χίον καὶ Λήμνον καὶ ὅσας ἑτέρας, αἱ τοῖς Λατίνοις ἐδούλευον. Ἀρσένιος δὲ ὁ πατριάρχης τὸν θρόνον 20

1. τῆς ἐκκλήτου M, τοῦ ἐκκλήτου ἦτοι τῆς συγκλήτου P πρὸς αὐτὸν om M 3. τὰ M ὅσων P 6. ἐπὶ τὸν μέγιστον P 7. λέγων M 8. τοὺς μὴ πειθομένους M 9. μεθοδεύοντος τοῦ βασιλέως M 10. ἐκατώρθωσεν M 12. γεγ. τὰς ἀμάχους δυνάμεις τῶν M 14. μετὰ αἰσχύνῃς om P 16. ἐκ τῆς θαλάσσης M τῶν Ἰταλῶν P 17. προσελήφθη M 18. πιάσας P, ut μικροῦ legatur aut παρὰ μικρὸν. 19. τῶν Λατίνων M

quatuor patriarchis nominaretur; altera, ut integrum esset cuilibet, ad eundem ut summum iudicem provocare; postrema, ut papae in omnibus rebus concederetur principatus. haec quae novabantur, quum initio celata essent, sacrum clericorum collegium non quiete ferebat, sed concitabat plebem, ita ut graves inde orirentur tumultus et fluctus rerum omnium excitarentur vehementissimi. imperator prudenti consilio, non studio novandi, duci se aiebat, atque eorum, quos non sedaret, multos flagellavit vel mutilavit vel eiecit. ceterum haec omnia frustra laboravit, nec quidquam effecit aut praecavit. etenim quum Carolus et Balduinus magno cum exercitu contra imperium Romanum profecti bellum commovissent, invicta nostrorum virtute consilia copiaeque Latinorum re infecta et cum damno atque ignominia repulsa sunt, et comprobatum est divinum Davidis dictum: “exsecrandus est, quicumque confidit homini.” etiam mari Romana classis classem Caroli dissipavit; atque mox cum navibus egressus imperator Aegaei maris insulas levi oppugnatione recuperavit, Rhodum, Cœum, Chium, Lemnum, et quotquot alias Latini occupant. Arse-

καταλιπὼν χειροτονεῖται Γερμανὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδρια-
νουπόλεως. εἶτα δὲ πάλιν ὁ Γερμανὸς ἀκούων ὑβριζόμενος
ὡς παρανόμως τὸν θρόνον ἔχων τοῦ Ἀρσενίου ἐτι ζῶντος, πα-
ρεχώρει τοῖς βουλομένοις τὸν θρόνον· καὶ χειροτονεῖται ἀντ'
5 αὐτοῦ Ἰωσήφ, πατριαρχεύσας ἔτη δύο, εἶτα ὁ Βέκκος ὁ τῆς
μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τοὺς πο-
λέμους τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἀρχὴ τῶν δει-
νῶν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐγεγόνει παρὰ τῶν Τούρ-
10 κων· ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ γὰρ πόλεμον ἔχων μετὰ τῶν Τούρ-
κων, τὰ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄκρον ἐσφάλησαν καὶ εἰς φυγὴν
ἐτρέπησαν, καὶ ἐν τῷ φεύγειν πολλοὺς οἱ Τοῦρκοι ἀπέκτει-
νον καὶ ἠχμαλώτιζον· αὐτοὶ δὲ πάντοτε ἔφευγον παρὰ τὸν
ποταμὸν ἀμεταστρεπτί. καὶ ὄσσην αἰχμάλωτον ἔσχον γῆν οἱ
15 σατράπαι αὐτῶν, αὐτὴν διελόμενοι ἐδήλωσαν πᾶσαν ἀπὸ θα-
λάσσης τῆς περὶ τὸν Πόντον καὶ Γαλατίαν ἕως θαλάσσης τῆς
περὶ Ἀνκίαν καὶ Καρίαν καὶ τὸν ποταμὸν Εὐρυμέδοντα. καὶ
οὗτος ὁ πόλεμος ἀρχὴ ἦν καὶ αἰτία καὶ ἀφορμὴ τῆς τῶν Ῥω-
μαίων βασιλείας καταστροφῆς. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηγορευκῶς
20 πολυχνίοις συχοῖς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον ὠχέρωσεν, ἵνα μὴ
ἀποβάντες κυριεύσωσι καὶ τῆς Βιθυνίας.

καταλιπὼν
3. ὡς om M τοῦ] καὶ τοῦ M 4. τοῖς P. 5.
εἰ M τῆς ἐκκλησίας μέγας P 11. εἰς prius om M 12. οἱ Τοῦρ-
κοι om M 14. ἀμειάστρεπτοι P εἶχον P 15. αὐτῶν om P
διελωμένην M διέξωσαν P 17. τὸν ποτ. τὸν εὐρ. M 21.
ἐπιβάντες Alterus

nus quum se abdicasset patriarchatu, excipitur a Germano, archiepi-
scopo Adrianopolis, qui rursum ipse, quum male audiret ut iniuria,
vivo Arsenio, ea ornatus dignitate, solium cupientibus concessit. sub-
rogatur huic Iosephus, qui patriarchatui annos duos praefuit; dein
Beccus, maguae ecclesiae chartophylax.

Commeno regnante, e bellis in Europa contra Latinos gerendis
magnae illae calamitates ortae sunt, quas Romano in Asia imperio
Turcae inflixerunt. nam in Paphlagonia Romani cum Turcis bellantes
graviter afflicti inque fugam conversi sunt, quorum in fluminis ripa
trepidantium magnam partem Turcae aut occiderunt aut ceperunt.
deinde eorum satrapae quotquot occuparant regiones, eas omnes in-
ter se distributas populabantur, a Ponto et Galatia ad mare usque
Lycium et Carium et Eurymedontem fluvium. atque hoc quidem bel-
lum evertendi imperii Romani initium, causa et occasio fuit. ceterum
imperator, fessus tantis malis, ripas Sangarii fluminis frequentibus
oppidis communivit, ne in ipsam quoque Bithyniam Turcae de-
scenderent.

Ἐγέννησε δὲ υἱοὺς δύο, Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ Κων-
 σταντῖνον τὸν πορφυρογέννητον, καὶ θυγατέρας τρεῖς, Εἰρή-
 νην Εὐδοκίαν καὶ Ἄνναν. καὶ ἐν τῷ Θεσσαλικῷ πολέμῳ ἐρ-
 χόμενος καὶ ἐν τινι χωρίῳ εὐρισκόμενος λεγομένῳ Παχωμίῳ
 καὶ Ἀλλαγῆς, νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ περὶ τὴν καρδίαν, θά- 5
 νατον σύντομον ἀπαγγέλλουσα. καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ διὰ
 ἡμερῶν δύο τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν ἐπὶ ἔτους ψψτά, ἰνδικτιῶνος
 ιδ', ἐτῶν ὑπάρχων ἐξήκοντα καὶ ὀκτώ, ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ἔτη
 τριάκοντα καὶ πέντε. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεὺς κύριος
 Ἀνδρόνικος τηρικαῦτα παρῶν τῆς νενομισμένης τοῖς βασιλεῦσι 10
 ταφῆς τὸν πατέρα οὐκ ἤξιώσεν, ἀλλ' οὐδ' ὁποῖα δημόταις ἢ
 ἀπόροις ἐφεῖται. μόνον δὲ κελεύσας νυκτὸς τινὰς ὀλίγους
 ἄνδρας πόρρω τοῦ στρατοπέδου τὸ πτώμα ἀπαγαγεῖν, πλεί-
 στην ἐπεσώρευσαν γῆν, ἵνα μὴ θηρίων στόμασι τὸ βασιλικὸν
 σῶμα διαμερισθῆ. τὸ δὲ αἴτιον ἢ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας 15
 δόγματος παρατροπή, ἢ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς εἰρήκαμεν,
 ἐχρήσατο.

4. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἢ τοῦ κρά-
 τος καὶ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων μετέβη διαδοχῆ, εἰς τα-
 ραχὴν οὐκ ὀλίγην ἤλθον τὰ πράγματα. ἵνα δὲ μὴ νεωτερι- 20

2. τρεῖς — Ἄνναν om P 8. πενήκοντα sec P 9. αὐτοῦ
 om M κύριος om P. usitatus κύρ. 11. ὁποῖας P, omisso
 ἐφεῖται 13. ἀγαγεῖν P 14. ἐπισωρεῦσαι P 18. 4.] Βασιλεία
 ἀνδρονίκου παλαιολόγου τοῦ πρώτου. κεφάλαιον τέταρτον P 20.
 ἵνα μήτε νεωτερίσις γένηται ἢτοι ἀπόστασις ἢ ἀφηνιάσμος, αὐ-
 τὸς δὲ σ. M

Procreavit filios duos, Andronicum imperatorem et Constantinum
 Porphyrogenitum, filias tres, Irenen, Eudociam et Annam. quum ad
 bellum Thessalicum proficiscens in locum quendam Pachomium et
 Allagen appellatum venisset, gravi quodam morbo cordis correptus, qui
 citissimam praesagiebat mortem, ibidem biduo post animam efflavit,
 anno ab orbe condito 6791, indictione XIV, aetatis anno octavo et
 sexagesimo, imperii quinto et tricesimo. filius eius Andronicus im-
 perator, qui tum praesens aderat, sepultura imperatoribus legitima
 patrem non honestavit, imo ne ea quidem, quae plebeiis et inopi-
 bus concedi solet, sed paucis quibusdam hominibus mandavit, ut
 noctu cadaver procul a castris elatum multa terra obruerent, ne au-
 gustale corpus a bestiis dilaniaretur. cuius rei causa fuit, quod Mi-
 chael, dum vivebat, ut supra a nobis expositum est, a vera eccle-
 siae doctrina desciverat.

4. Posteaquam deinceps ad Andronicum, filium eius, imperium
 et regia potestas transiit, tumultus haud leves exorti sunt. at ille,
 ne quid novandis rebus detrimenti afferret, ut vir intelligens futuri-

μοῖς γένηται ἀφανισμός, αὐτὸς συνετὸς ὢν καὶ προθεωρῶν
 τὰ ἐρχόμενα ἤτοι μέλλοντα πάντα σάλον καὶ σκάνδαλον φρο-
 νίμως ἐκυβέρνησε, καὶ τὰ ὅσα ἀρεστὰ τοῖς ὑπηκόοις ἐποίησε.
 καὶ πρῶτον μὲν τὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν καὶ διόρθωσιν
 5 ἐπρομηθεύσατο καὶ ἐποίησε· ζῶντος γὰρ τοῦ πατρὸς, ὡς
 ἔφημεν, ἔκρυψε· καὶ θεσπίσματα βασιλικὰ καὶ διδάγματα 7
 διεπέμποντο τὴν τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν εὐαγγελιζόμενα καὶ
 ἅμα τοὺς διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ζῆλον ὑπεροσίου καταγόνα.
 καὶ τὸν πατριάρχην Βέκκον εὐθὺς ἐκ τοῦ θρόνου καταβιβά-
 10 σαντες ὡς τὰ Λατίνων φρονοῦντα, διαδέχεται δὲ τὸν πατριαρ-
 χικὸν θρόνον μοναχὸς τις Ἀθανάσιος τοῦνομα, παιδιόθεν τοῖς
 ἀσκητικοῖς γεγυμνασμένος πόνοις, διατρίβων δὲ ἐν τοῖς τοῦ
 Γάνου ὄρεσιν, ὀρμώμενος ἐκ Πελοποννήσου ἐκ χώρας λεγο-
 μένης Ἀνδροῦσης· καὶ διὰ τοῦτο μὲν προστάξει βασιλικῇ καὶ
 15 ψήφῳ συνοδικῇ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἀνδροῦσαν ἐπισκοπὴν
 ἐτίμησε, καὶ τῇ μετροπόλει Μονεμβασίας ὑποτάσσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν καθαιρέσιν καὶ ἐξορίαν τοῦ πατριάρχου Βέκ-
 κου τοὺς ἐτέρους ἀρχιερεῖς τοὺς συγκοινωνοὺς τῇ γνώμῃ
 τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου μετ' αἰσχύνῃς πάντας
 20 τῆς ἀρχιερωσύνης ἐγύμνωσεν. καὶ ἕτερα σκάνδαλα ἄξια
 θρήνου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γεγόνασι παρὰ τῶν τότε ἀρχιερέων.
 καὶ τὸ φιλότιμον, ὡς σὺνηθες, τοῖς στρατιώταις ἔπειτα μὲν
 ἄσμενος ἐδωρήσατο· καὶ τὸ ὑπήκοον πᾶν χαρᾶς ἐνεπλή-

2. ἐρχόμενα] γενησόμενα P   3. καὶ τοι P   6. ἐκρύβη?
 δόγματα P   10. δὲ om P   11. ὀνόματι ἀθανάσιος P   18.
 τοὺς] πάντας τοὺς M   ἐτέρους om P   τοὺς ὄντας συγκ. P
 23. ἀσμένως M

que prospiciens, omnes fluctus et offensiones prudenter temperabat
 atque civium voluntati se praestabat facilem. ac primum quidem, quum
 patre vivo dissimulasset, ut diximus, consilia sua, corrigendae et compo-
 nendae ecclesiae operam dedit. atque circummisit decreta edictaque,
 quibus correctio illa denuntiabatur et revocabantur ii, qui ob eiusdem
 ecclesiae studium exulabant. itaque Beccum patriarcham, ut qui sen-
 taret cum Latinis, solio statim depulsum monachus quidam, Athanasius
 nomine, excepit. is a puero vitam coluerat asceticam in Gani mon-
 tibus, e Peloponneso oriundus, patria Andrusa, quam ob id ipsum
 auctoritate imperatoris et suffragio synodi episcopatus dignitate hone-
 stavit, Monembasiae metropoli subiectam. exauctorato et eiecto Becco,
 ecclesiae antistites reliquos Michaelis imperatoris et patriarchae assec-
 las omnes cum dedecore loco movit. ac praeterea alia lugenda faci-
 nora edita sunt ab ecclesiae tum principibus. militum autem in-
 tuenda re publica fervorem Andronicus pro consuetudine libens re-

σθησαν. ἔλθων δὲ ἐν τῇ πόλει, καὶ εἰς μνήμην ἑλληθῶς
 ὧν ὁ πατὴρ ἔπραξε κατὰ τοῦ νέου Ἰωάννου τοῦ Λασκάρειος,
 ᾧ καὶ ἡ τῆς βασιλείας μᾶλλον προσῆκε διαδοχὴ, καὶ τῆς συν-
 ειδήσεως κέντρῳ πληττόμενος, καὶ μείζονα τῶν ἀρετῶν τὴν
 διάκρισιν ἔχων, ἤκε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν παρὰ 5
 τοῦ πατρὸς ἐν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας εὗρισκόμενον, καὶ
 ἰδὼν αὐτὸν καὶ τὰ ἀνήκοντα παραμυθούμενος καὶ μεγάλῳ
 σχήματι ταπεινώσεως συγχώρησιν αἰτῶν παρ' αὐτοῦ, οὐκ εἰ-
 δῶς ἢ ὁ πατὴρ ἐποίησε· καὶ ἐὰν ἦν δυνατόν καὶ ἀρεστόν
 ὑπάρχει, ἵνα τὴν βασιλείαν πάλιν μερίσωσι καὶ πᾶσα ἔξουσία 10
 εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔσται· καὶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀφθό-
 νως πάντα καὶ πλουσίως παρέσχεν αὐτῷ διὰ τοῦ βίου. ὁ
 δὲ πεπραχὼς καὶ πρᾶττεσθαι προστεταχὼς ἄσμενος ἀπέει-
 πρὸς ἔω.

Ἀνεφύησαν δὲ τινες διαβολαὶ κατὰ τοῦ πορφυρογεννήτου 15
 ἀνταδέλφου τοῦ βασιλέως, ὅτι βασιλείας ἔρωτι τρέφεται· καὶ
 στείλας πιάσας αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς συνομιλοῦντας γνησίως,
 ἐν οἷς ὁ προὔχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα καὶ πλούτῳ καὶ γένους
 λαμπρότητι καὶ ἐν στρατηγίαις περιβόητος Μιχαὴλ Στρατη-
 γόπουλος ὁ Μελισσηνός, ὅς καὶ ἐν δεσμοτηρίοις καθείργνυ- 20
 ται καὶ πολλὰ ὧν ἐκέκτητο ἀγαθῶν ἐδημοσιεύθησαν.

1. ἔλθων hoc quoque loco P 5. δι' αὐτὸν om M 12. διὰ τοῦ
 βίου om P ὁ δὲ] ὡς P 14. πρὸς ἔω om P, qui ἀπέειπεν an
 ἐποίησε primitus habuerit non liquet. addiderat autem, quod nunc
 inductum est, πάντοτε. 21. ἐδημοσίευσεν M

muneratus est, civesque omnes implevit laetitia. in urbem reversus
 ac recordatus, quae in puerum Iohannem Lascarium pater admisisset,
 praesertim quum illi potius deberetur imperium, angore conscientiae
 stimulatus, utpote aequi rectique sensu patre praestantior, iuvenem
 suo commodo excaecatam in oppidulo quodam Bithyniae convenit.
 allocutus eum, quemadmodum decebat, vultu admodum demisso veniam
 petit eorum, quae se inscio pater in illum statuisset; cohortatur-
 que, ut, si fieri posset et ipsi acceptum esset, partirentur imperium
 summaque in illius manus rediret potestas. ad vitam quae erant
 necessaria, omnia illi, quoad in vivis erat, affatim suppeditabat. haec
 quum fecisset atque ut fierent, imperasset, hilaris in orientem pro-
 fectus est.

Intendebantur eriminationes quaedam Constantino Porphyrogenito,
 imperatoris fratri, ut imperii appetenti, missis satellitibus, ipsum com-
 prendit cunctosque eius familiares, in quibus prae ceteris tum di-
 vitibus tum generis claritate et belli peritia eminebat Michael Strate-
 gopulus Melissenus, qui et ipse cum reliquis in vincula conicitur,
 bonis, quae possidebat, magna ex parte publicatis.

Ἐγέννησε δὲ υἱοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἀνδρό-
 νικος τοῦσδε, *Μιχαὴλ τὸν βασιλέα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν*
δεσπότην ἐκ τῆς Οὐγγρων πρώτης αὐτοῦ συζύγου· ἐκ δὲ
τῆς δευτέρας Εἰρήνης τῆς ἀπὸ Λογγοβαρδίας, τῆς ἐπ' ἀδελφῇ
 5 *θυγατρὸς τοῦ ῥηγὸς Ἰσπανίας, ἀπογόνου δὲ μαρκίωνος Μον-*
τεφεροῦ τοῦ κληροσωσαμένου τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς προέ-
φημεν, ὃς καὶ ῥῆξ Ἰταλίας ἐγεγόνει ὅτι οἱ Ἴταλοὶ τῆς Ῥω-
μαίων γῆς ὀλίγον καιρὸν τινα ἐγκρατεῖς ἐγένοντο, ἐγέννησεν
 οὖν *Ἰωάννην Θεόδωρον καὶ Δημήτριον καὶ θυγατέρα ὀνόματι*
 10 *Σιμωνίδα, ἣν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ δεσπότης Σερβίας. καὶ*
ὁ μὲν Ἰωάννης γυναικί συζευχθεὶς ἄπαις τέθνηκεν· ἡ δὲ βα-
σιλὶς καὶ δέσποινα Εἰρήνη ἐνήγετο εἰς τοῦτο μάλιστα. ζηλό-
τυπος ἦν ὡς μητριά, καὶ περὶ τὸν προγονὸν ἔτρεφεν. ὅθεν
 οὐδέποτε νύκτα τε καὶ ἡμέραν ἐνοχλοῦσα τὸν βασιλέα καὶ
 15 *σύζυγον, ἵνα καὶ τοὺς υἱέας αὐτῆς κοινωνοὺς καὶ συμμερι-*
στὰς καταστήσῃ τοῦ κράτους. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀδύνατον εἶναι
ἔλεγεν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων πολυαρχίας ποιῆσαι. πολλὰ
δὲ πράξασα καὶ εἰπούσα καὶ τῶν ἐλπίδων φρεσθεῖσα, θυμῷ
ληφθεῖσα καὶ λύπη, πλεῖστα χρήματα τῷ ἑαυτῆς υἱῷ Θεο-
 20 *δώρῳ δώσασα εἰς Λογγοβαρδίαν ἀπέστειλεν, καὶ μαρκίωνα*

3. τῆς] τῆς τῶν M

5. inter Ἰσπανίας et ἀπογόνου versum
dimidium vacuum P

ὑπῆρχον M

8. ἐγένοντι καὶ
μαρκεσίου sec P 8. ἐγένοντι καὶ12. post Εἰρήνη Alterus: ἐβούλετο κατὰ διαδο-
χὴν παιδῶν καὶ ἀπογόνους αὐτῆς κληροῦσθαι τὴν ἀρχήν. ἐνή-
γε δὲ εἰς M: quare Alterus μάλιστα γνώμη ζηλότυπος, ἦν ὡς13. περὶ τῶν προγονῶν P. ante ἔτρεφεν addendum fortasse φθό-
νον. 15. τοῖς υἱέσσιν M 17. ἔλεγεν ἀδύνατον P, omisso
εἶναι 18. πράξασθαι καὶ εἰπούσης M

Procreavit imperator Andronicus filios hosce: Michaelē imperato-
 rem et Constantinum despotam ex Hungarorum regis filia, coniuge priore;
 ex altera, Irene, e Lombardis oriunda atque filia sororis regis Hispaniae et
 nepti marchionis Montisferratensis, eiusdem, qui Thessalonicam, ut ante
 explicavimus, nactus est et Thessalorum rex fuit, quando Latini aliquam-
 diu Romanorum tenuerunt provincias, ex hac igitur procreavit Iohan-
 nem, Theodorum, Demetrium et filiam Simonidem, quam Serviae des-
 pota sibi iunxit matrimonio. et Iohannes quidem uxori iunctus, nullis
 tamen susceptis liberis decessit. ceterum Irene imperatrix studiosissime
 sua quaedam sequebatur consilia. invidiose, ut noverca, filium natu
 maximum habuit, nec unquam cessavit imperatorem maritum urgere,
 ut suos filios imperii consortes et participes faceret. negabat impera-
 tor fieri posse, ut monarchia Romanorum ad polyarchiam redigeretur.
 itaque multa rebus ac verbis experta, tandem, quum spe sua exci-
 disset, ira et dolore abrepta Theodorum filium cum grandi pecunia

τοῦτον τῇ ἑαυτῆς πατρίδι κατέστησε. ἐκεῖσε δὲ γυναικί συζευ-
χθεὶς τὸ γένος Σπίνουλα καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐγέννησεν.

5. Ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος ἐκ
τῆς Ἀσίας τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀνερράγησαν πελάγη. συν-
ασπισμὸν οἱ τῶν Τούρκων σατράπαι ποιήσαντες πάλιν, ἐν 5
οἷς ὑπῆρχεν εἰς τῶν σατράπων καὶ ὁ Ὀθιμάνης, νεωστὶ πάντα
τόπον κατέδραμον ἄχρι θαλάττης ἀκτῶν. τῇ νίκῃ ἐκείνῃ θρα-
συθέντες, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντιου ἐν τῇ Χερρονήσῳ τῆς Θράκης
περάσαντες πᾶν κακὸν καὶ δεινὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι διέ-
πραξαν, καὶ πολὺν τόπον διήρχοντο ληΐζοντες, ὥστε μήτε ἀρο- 10
τριᾶν μήτε σπεύρειν οὔτε τῶν πόλεων ἐξιέναι ἐδύνατο ἐπὶ ἕως
ἐν καὶ μῆνας δέκα. ἔτυχε δὲ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις,
ἐμπεσεῖν Λατινὸν τινα, Καταλάνον τὸ γένος, Ῥογέριον τοῦ-
νομα. ἀθροίσας ἐκ τῆς κάτω Ἰβηρίας στρατόπεδον, καὶ τριῆ-
ρεις τέταρας πληρώσας, ληστρικὸν ἀδεῶς μετήει βίον, δει- 15
νότατος ἐν τούτῳ γενόμενος. οὐ μόνον γὰρ ναυσὶ φορτίοις
ἐπετίθετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς δὴ τὰς μεγάλας τῶν νησῶν ἐσκύ-
λευσε, καὶ φοβερὸς ἐν τῇ κάτω θαλάσῳ ἐδόκει εἶναι. ἐδόξε
τοίνυν τούτῳ τῷ ἄρχοντι διαπρεβευσασμένῳ πρὸς τὸν βασιλέα
Ἀνδρόνικον συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ τῶν Τούρκων. καὶ ὁ 20
βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἄρας ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἐσπε-

5. ἐν — Ὀθιμάνης post πελάγη M, ἐν οἷς σατράπαις ὑπῆρχε
καὶ Ὀθιμάνης εἰς αὐτῶν post ἀκτῶν (vel, ut Pinderus scribit,
αὐτῶν) P: transposuit Alterus. 7. θρασ.] τραπέντες P 8.
ἐν] καὶ ἐν P 13. τὸ γένος om M 14. καὶ ἀθροίσει P
στρατόπεδα P 21. post βασιλεὺς margo P: γαμβρὸν ἐπ' ἀδελ-
φιδῇ Μαρίᾳ πεποίηκε καὶ

in Longobardos misit et patriae suae constituit marchionem. ibi is e
gente Spinularum ducta uxore, utriusque sexus liberos generavit.

5. Imperante eo, quem diximus, Andronico, ingentes calamita-
tum fluctus in Asia concitati sunt. etenim Turcarum satrapae, in
quibus unus erat Othmanes, foedere coniuncti modo omnes tractus
ad mare usque pervagari coeperant, ac victoria feroces, per Helles-
pontum in Chersonesum Thraciae traiectione, omne malorum scelerum-
que genus ediderunt atrocibusque multas regiones ita vexarunt, ut
nec arare, nec serere nec ex oppidis egredi per unum annum et men-
ses decem liceret. accidit eodem tempore, ut Latinus quidam adveni-
ret, natione Catelanus, nomine Rogerius. is, ex inferiore Iberia col-
lectis copiis et triremibus quatuor impletis, libere piraticam faciebat,
in qua exercitatissimus erat. etenim non solum naves onerarias ag-
grediebatur, sed etiam magnas depopulabatur insulas et mare infer-
rum habebat infestum. huic igitur duci visum est, legatione ad im-
peratorem Andronicum missa, societatem cum eodem contra Turcas

ρίων πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔρχεται, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ διωχι-
 λίους ἄνδρας μαχικούς. καὶ ὁ βασιλεὺς τῷ τοῦ μεγάλου δουκὸς
 ὀφφικίῳ τοῦτον ἐτίμησε. μετ' ὀλίγον δὲ ἤκει καὶ ἕτερος Κατα-
 λάνος τοῦνομα Πιριγκέριος Τέντζας, συγγενῆς τοῦ Ρογερίου.
 5 καὶ ὁ βασιλεὺς μὲν τὴν τῶν χρημάτων δαπάνην τὴν ἀρ-
 κοῦσαν περὶ τὰ ἐκείνων ἐνδύματα καὶ δωρεὰς καὶ τὰ ἐπίλοιπα
 σιτηρέσια εἰς πλησμονὴν δέδωκεν· ὀλίγου δὲ καιροῦ παρελ-
 θόντος διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατοῦ τοῦ πολεμεῖν
 τοὺς ἔχθρους. καὶ οὐ περὶ τῶν ἔχθρῶν αὐτοῖς ἔμελεν, ἀλλὰ
 10 τὸ ὑπήκοον πλεῖστα ἐλίπουν. καὶ τί χρὴ λέγειν ὅποσα εἰργά-
 σαντο κακὰ παριόντες καὶ δεινά; τοῖς Χριστιανοῖς ἄνδρασι τε
 καὶ γυναιξίν οὐδὲν ἄμεινον ἢ ὡς ἀνδραπόδοις ἐχρήσαν-
 το· καὶ οὐκ ἤλέουν τινὰ δακρύοντα, ἀλλὰ τοῖς ὑπηκόοις
 μᾶλλον ἐποίουν κακὰ ὑπὲρ ἀσεβεῖς καὶ ἔχθρους. καὶ ἦν
 15 ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς οὐσίας ἀρπάζοντας τῶν ταλαιπώρων
 Χριστιανῶν, ἀλλὰ θυγατέρας καὶ γυναῖκας ὑβρίζοντας. πρε-
 σβῦται δὲ καὶ ἱερεῖς ἐδεσμεύοντο καὶ ἐμαστιγοῦντο. ταῦτα
 μαθὼν ὁ βασιλεὺς θυμῷ ἐτήκετο καὶ τινος μηχανῆς βοηθού-
 σης ἐδέετο. διαβαίνειν πρὸς τὴν Θράκην τὸν Ρογέριον μετὰ
 20 τοῦ στρατοπέδου ἐκέλευσε πρὸς τὸ τῆς Καλλιουπόλεως φρού-
 ριον. καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκεῖ καταλιπὼν πρὸς τὸν βασιλέα
 ὁ Ρογέριος μετὰ τινῶν εἰς προσκύνησιν ἔρχεται. οὗ γενομέ-

3. τιτίμηκε P ἤκε P 4. μιγκεριοιτέτζας M ῥονιτζερτου P 5.
 μὲν] μετὰ P 7. ἔδωκεν M. post δέδωκεν margo P: καὶ τὸν μὲν
 Ρονιτζέριον Καίσαρα, τὸν δὲ Πιριγκέριον δοῦκα μέγαν τιτίμηκε
 8. τοῦ ante στρατοῦ P 9. καὶ οὐ om P ἐχθρῶν ὀλίγα αὐ-
 τοῖς M 12. οἴῳ ἀνδραποδισμῷ M 15. ἀρπάζειν M 22.
 post μετὰ P inter versus διακοσίῳν ἐν Ὀρεστιάδι ὄντα, omisso
 τινῶν

pacisci. legatis ab Andronico auditis, ipse Rogerius, cum bellicoso ex-
 exercitu duorum millium ex occidente Cpolim profectus, magni ducis
 dignitate ab imperatore ornatur. paulo post alius Catelanus supervenit,
 Pirincerius Tentzas nomine, Rogerii cognatus. in horum vestimenta,
 donativa et rem frumentariam ubi imperator sumptum fecit libera-
 lissime, brevi tempore interiecto, in Asiam cum exercitu traiciunt ad de-
 bellandos hostes. at de hostibus illi parum solliciti, Romanos gravissime
 premunt. quid commemorem, quanta, quocunque venerunt, mala edide-
 rint et scelera? Christianos tum viros tum feminas nihilo mitius quam
 mancipia habuerunt; nullius lacrimas miserati, gravius, quam ipsi hos-
 tes et impii, Romanos vexarunt. videres Christianorum infelicium
 non solum bona direpta, sed etiam filias et uxores vitiatas, senes et
 sacerdotes vinctos et flagellatos. quae ut rescivit imperator, ira conta-
 buit nec consilium reperit, quo his malis mederetur. in Thraciam ad

τον ὁ βασιλεὺς τοὺς παρεσιῶτας ξιφήρεις προστάξας τούτους
 κατέκοψαν. μαθόντες δὲ οἱ ἕτεροι Λατῖνοι οἱ ἐν τῇ Καλ-
 8 λιοπούλει τὰ γενόμενα εἰς ἀποστασίαν ἐτρόπησαν καὶ τοὺς
 ἐκεῖσε Ῥωμαίους κατέσφραξαν, τὰ δὲ τείχη ὀχυρώσαντες κρά-
 τιστον ὀρμητήριον εἶχον καὶ μετὰ τῶν Τούρκων ὁμονόησαντες 5
 εἰς φανεράν ληστείαν καὶ ἀρπαγὴν ἐξῆλθον. ὁ δὲ βασιλεὺς
 Μιχαὴλ τὰς Θρακικὰς καὶ Μακεδονικὰς δυνάμεις λαβὼν ἦλθε
 κατ' αὐτῶν, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς οὐδὲν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον ἐζημιωμένος ἐπανέστρεψεν. εἶτα οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν
 διαφερόμενοι ἐμερίσθησαν, καὶ τινὲς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα 10
 ἦλθον, ἕτεροι δὲ μετὰ τῶν Τούρκων ἐστράτευον, ἕτεροι δὲ
 ληστεύοντες τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπορίζοντο, ἕως καὶ εἰς τέλος
 ἐξουθενήθησαν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ στρατὸν πάλιν συναθροίσας ἔρ-
 χεται πρὸς τὴν Χερρόνησον κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ τοσοῦ- 15
 τον ἐσφάλη· καὶ αἰφνιδίως τὸν στρατὸν οἱ ἐναντίοι περικν-
 κλώσαντες, εἰς φυγὴν ἐτρόπησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταλιπόντες
 τὰς σκηνὰς τὰς βασιλικὰς καὶ τὰ βασιλικὰ χρήματα καὶ πάντα
 τὰ βασιλικὰ παράσημα. καὶ ἐκ τρίτου ἕτερον στρατὸν ὠζο-
 νόμησεν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐ παραγίνεται, εἰ μὴ καταστήσας 20

1. περιστάνας M   2. καιακόπειν M   οἱ prius om M   3. καὶ
 — τείχη] καὶ τὸ φρούριον M   4. κράτιστον] ὡς M   7. post
 Μακεδονικὰς P inter versus: καὶ τὰς Μασσαγετῶν, post δυνά-
 μεις: καὶ τὰς τῶν Τουρκοπούλων φάλαγγας   12. μεταλησιεύ-
 οντες τοῦ ζῆν M   14. Μιχαὴλ om P   συναξας P   ἔρχε-
 ται om M   16. ἐναντίοι] Τούρκοι P   17. οἱ Ῥωμαῖοι om M
 19 καὶ πάλιν ἐκ P

oppidum Calliopolim cum copiis transire iussus Rogerius, relicto illic
 exercitu, cum paucis ad salutandum imperatorem venit. qua ille usus
 occasione, satellitibus, qui praesto aderant, statim mandat, ut Ro-
 gerium et comites eius obtruncet. quod quum audissent reliqui La-
 tini, qui erant Calliopoli, ad defectionem conversi Romanos trucidarunt;
 deinde oppido operibus probe communito, utebantur eo ut receptaculo
 firmissimo, atque, facta cum Turcis conspiratione, in aperta latrocinia
 ac rapinas erumpebant. Michael, cum Thraciis et Macedonicis copiis
 contra eos profectus, frustra cum iis decertavit, immo vero cum damno
 et iactura rediit. mox autem illorum duces discordes facti, partim in
 partes imperatoris, partim ad Turcas concesserunt: nonnulli etiam tum
 latrociniiis quaesiverunt victum, donec postremo consumpti perierunt.

Imperator Michael, coacto rursus exercitu, in Chersonesum contra
 Turcas proficiscitur ac gravem cladem accipit. nam repente ab
 hostibus circumventi Romani, tabernaculo et omnibus opibus et insi-
 gnibus regiis relictis, in fugam vertuntur, iam tertio exercitum comparat,

ἔξαρχον τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως Φιλῆν τὸν Παλαιολόγον, τὸν τότε τὴν πρωτοστρατορικὴν ἀρχὴν διεζωσμένον, ὃς καὶ στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀγαρηῶν καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς εἰς τέλος ἐνίκησε καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσε καὶ ἠχμαλώτισε. καὶ 5 οἱ ἐναπολειφθέντες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ὀλίγοι ζῶντες κακῶς ἐκ τῆς Χερρονήσου Θράκης ἐδιώχθησαν.

Ἀθανάσιος δὲ ὁ πατριάρχης ἐπὶ ἔτη τέσσαρα τὸν θρόνον διοικῶν, εἶτα ἐγγράφως παραιτησάμενος, ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐλθὼν ἠσυχάζεν· καὶ ἀντ' αὐτοῦ 10 χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ ἐκ Σωζοπόλεως, ὅστις γυναῖκα καὶ τέκνα ἔχων, ἔπειτα θανάτῳ τὴν γυναῖκα ἀποβαλὼν τὸ μοναδικὸν ὑπέδν τριβῶνιον, καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀρετὴ προβιβάσαντες αὐτόν, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐχορημάτισε. καιρῷ δέ τινι τὸν θρόνον διαπρέψας, εἶτα παραιτησάμενος, 15 καὶ πάλιν Ἀθανάσιος ἐκ δευτέρου τὸν θρόνον ἔλαβε. κρατήσας τοὺς οἴακας τῆς ἐκκλησίας ἔτη ὀκτώ, εἶτα πάλιν σκάνδαλα τινα ἀνεφύησαν, καὶ οὗτος τὴν ἠσυχίαν πάντοτε ἦν ἀσπαζόμενος. αὐτίς τὸν θρόνον παρητήσατο, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Νήφων ὁ τῆς Κυζίκου πρόεδρος, ὃς καιρὸν ὀλί- 20 γον διαπρέψας εἶτα καταβιβάζεται, καὶ ἀνάγεται ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, λογοθέτης ὢν τοῦ δρόμου, ἔχων καὶ αὐτὸς τέκνα τε καὶ γυναῖκα.

10. ἐχειροτονήθη P   σωζουπόλεως P   12. ὑποδύς M   13. αὐτόν om M   15. καὶ om M   ἀνέλαβε M   16. ἔτη] χρόνους P   17. τινα om M   οὕτως M   19. νύμφων M   ὀλίγον τὸν θρόνον δ. M

quem ipse non educit, sed praeficit Philem Palaeologum, protostratoris honore tum conspicuum. is igitur in Agarenos castris motis, postremum eos proelio vicit multosque partim occidit, partim cepit. qui reliqui tum erant exiguo numero et superstites, turpiter e Chersoneso Thraciae eiiciuntur.

Athanasius patriarcha, quum annos quatuor solium tenuisset, tradito libello munus deprecatus, in monasterium a se constructum quietis causa secessit. in eius locum subrogatur Iohannes Sozopolitanus: qui quum uxorem et liberos haberet, illa mortua monachicum induerat pallium. is igitur, procedente tempore, auctus virtute, patriarchae Cpolitani honorem assecutus est; quo tamen, munere aliquamdiu functus, ultro se abdicavit; et solium patriarchale iterum occupavit Athanasius. tenuerat is deinde per annos octo clavum ecclesiae, quum rursus turbae quaedam orientur. itaque, ut quietis semper amantissimus, iterum loco cedit, in quem subrogatur Nepho, Cyzici episcopus: qui brevi post solio patriarchali deiectus, excipitur ab Iohanne Glycy, logotheta dromi, qui et ipse uxorem et

ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ πάνν σοφώτατος, ἔλαχε δὲ φιλασθενῆς εἶναι καὶ οὐκ ἐδύνατο τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν τελείως ἐκπληροῦν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν θρόνον παρητήσατο. καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ μοναχός τις ἐκ τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων τοῦνομα Γεράσιμος, πολὺς μὲν τὴν τρίχα ἀνωφελῆς δὲ τὸν τρόπον· καὶ 5 πατριαρχεύσας ὀλίγον, ἐκὼν καὶ ἄκων καὶ μὴ ἀρέσκον τι αὐτῷ τὸν θρόνον ἀφήσας, ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Ἡσαΐας ἀνὴρ γηραιὸς καὶ τίμιος ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἄθωνος, κατὰ συγκυρίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαχὼν ἐγεγόνει πατριάρχης.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι σεισμόν τὸν παμ- 10 μέγιστον, καὶ πολλοὶ οἴκοι περιφανεῖς καὶ ἀγίων ναοὶ οἱ μὲν πεπτώκασιν οἱ δὲ ἐρράγησαν, καὶ πολλοὶ στῦλοι τῶν ἱσταμένων εἰς τοὺς κίονας ἄνωθεν ἔπεσον.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Βαί τριήρεις ἠΰξησαν εἰς πλῆθος· καὶ τινες τῆς συγκλήτου 15 βουλῆς τῷ κρατοῦντι βουλευούσιν εἰκῆ ἐτοιμάζειν καὶ διορθοῦν καὶ κρατεῖν αὐτάς. ματαιῶς ἄρα τῶν νηῶν ἡ δαπάνη, ἔλεγον, μικροῦ τῶν ἄλλων πάντων ἐπέκεινα τὸ βασιλικὸν ἐπιτοίβουσα ταμεῖον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς λόγοις αὐτῶν πεισθεὶς τὰς τριήρεις ἀνεπιμελήτους καταλείψας, τῷ χρόνῳ διεφθά- 20 ρησαν, καὶ αἱ μὲν διερράγησαν αἱ δὲ κατέδυσαν εἰς πνθμένα

2. τελῆν καὶ P	5. πολὺς τὴν P	6. ἀρέσκειν τι M	8.
συγκυριάν P	14. αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως P	15. τὰς	
τριήρεις αὔξησεν M	16. εἰκῆ] οὐκ οὖν M	διορθώνειν M	
17. αὐτάς om M			

liberos habebat. erat is vir sapientissimus, sed admodum infirmæ valetudinis, ut oblatam sibi provinciam recte administrare non posset. itaque munus deprecanti Gerasimus, monachus e Manganio monasterio, suffectus est, homo canis capillis, sed pravis moribus. hic quum aliquantis per ecclesie præfuisset, sedem volens nolens concessit Isaïae, viro seni et venerando e monte Athone monacho, qui forte in urbe aderat.

Illo tempore terra motu ingenti contremuit, multaeque domus magnificae et sanctorum aedes partim destructae sunt, partim egerunt rimas, atque statuæ haud paucae de columnis deciderunt.

Quum regnante hoc imperatore triremium numerus admodum auctus esset, optimatum nonnulli suaserunt, temere eas parari ac refici. nequidquam enim, aiebant, impensas in naves factas propemodum magis, quam omnes reliquas, aerarium exhaurire. horum ille consilio obsecutus, triremium curam abiicit, quae tempore procedente partim situ corrumpébantur fatiscentes, partim in mare demergebantur. itaque premente postea necessitate, quum nec gubernatores ad-

Φαλάσσης. ἴσπερον δὲ χρείας καὶ ἀνάγκης οὐσῆς οὐκ ἦσαν κυβερνήται, καὶ αἱ τριήρεις ὡς προείπομεν γεγόνασι, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ βούλευμα πολλὰ κακὰ προεξένησε καὶ δεινά.

5 Ὁ οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐγέννησε θυγατέρας δύο, Ἀνναν καὶ Θεοδώραν, ἄρρενας δὲ δύο, Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ Μανουὴλ τὸν δεσπότην. καὶ ἦν πλεῖστα φιλούμενος ὁ Ἀνδρόνικος ὑπὸ τοῦ πάππου καὶ βασιλέως, καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐκέλευσε τρέφεσθαι. ἀνδρυνθεὶς δὲ νύκτωρ ἐκώμαζε
 10 πρὸς γυναῖκά τινα ἑταίραν ὠραίαν πάνν, καὶ ταύτης ἐρασθεὶς ἦν καὶ ἐρώμενος· καὶ ζηλοτυπία γάρ τις ἐπυρόλοι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ξιφηφόρους καὶ τοξότας ἠνάγκαζε προσμένειν καὶ προλοχίζειν περὶ τὴν τῆς ἑταιρίδος οἰκίαν. ἐν μιᾷ δὲ νυκτὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ δεσπότης Μανουὴλ τὸν βασιλέα καὶ
 15 ἀδελφὸν ζητῶν ἔτυχε παριέναι τὴν τῆς ἑταιρίδος οἰκίαν· ὃν οἱ τοῦ ἀδελφοῦ σκόποι θεασάμενοι, καὶ διὰ τὸ σκότος μὴ γνόντες τίς ἦν, ἀλλ' ὑποτοπήσαντες τινα τῶν ἐρωμένων εἶναι τῆς γυναικός, βέλη συνεχῶς κατ' αὐτοῦ ῥίπτουσι, καὶ πλήξαντες αὐτὸν ἀπέθανε. μαθὼν δὲ τοῦτο ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ
 20 Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τῆς χολῆς καὶ τῆς πολλῆς λύπης ἀσθενεῖα περιπεσὼν βαρυτάτῃ ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει. ὡς δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους παρήλθον, ὁ πάππος καὶ βασιλεὺς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον προσκαλεσάμενος, μετὰ

1. ἀνάγκης καὶ χρείας P   2. ἐγεγόνασι MP, οὐ γεγόνασι AIterus.
 9. νύκτωρ προσεκόμιζε γ. P   13. προσλοχίζειν P
 17. γυνῶναι M   20. καὶ] αὐτοῦ καὶ P

essent, et triremium esset ea, quam dixi, conditio, Romanis illud consilium multa eaque gravia mala peperit.

Imperator Michael procreavit filias duas, Annam et Theodoram, et filios item duos, Andronicum imperatorem et Manuelem despotam. ex his Andronicum avus imperator habebat longe carissimum, et in regia educari iussit. is, ubi adolevit, noctu ad mulierem egregie formosam, quae ei erat in deliciis et amoribus, comissatum ibat, ac, zelotypia incensus, satellites gladiis et arcubus armatos circum aedes meretriculae iubebat excubare. quadam nocte Manuel despota, fratrem quaeritans, forte ad scorti aedes devenit. speculatores quum eum conspiciunt nec agnoscunt propter tenebras, amatorem quempiam mulieris suspicati, tela in eum crebra coniiciunt et percussum occidunt. quod quum imperator Michael pater Thessalonicae accepisset, ex ira et aegritudine morbo correptus gravissimo, e vita cessit. postquam dies luctus exierunt, avus imperator Andronicum ad se arcessitum

κλαυθμοῦ νοουθετῶν αὐτὸν καὶ ὀνειδίσας, ὡς ἔθος τοῖς πα-
 τράσι ποιεῖν πρὸς τοὺς φιλτάτους παῖδας, οὗτος μὲν κατη-
 φῆς γενόμενος οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ θυμῷ ληφθεὶς καὶ
 φοβηθεὶς, ἵνα μὴ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὰς ἐτέ-
 ρας τῆς νεότητος ἀκαταστασίας ἃς ἐποίει γυμνώσῃ τῆς βασι- 5
 λείας αὐτὸν ὁ πάππος καὶ τῷ θείῳ Κωνσταντίνῳ αὐτὴν δώσῃ,
 μετὰ τινῶν συνηλικιώτων καὶ συνωμότων φυγόντες ἐν τῷ
 Διδυμοτείχῳ ἀπῆλθον, καὶ στρατὸν συναθροίσαντες εἰς μά-
 χην ἐξῆλθον κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου αὐτοῦ, καὶ πολ-
 λῶν πολέμων ἐμφυλίων γεγονότων καὶ φόνων πάλιν εἰς συμ- 10
 βάσεις ἦλθον. καὶ μετ' ὀλίγον διὰ μικρὰς αἰτίας αὐθις τὰς
 συμβάσεις καὶ συνθήκας ἤθέτουν, καὶ ἦν τὰ σκάνδαλα
 πλεῖστα.

6. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεό-
 δωρος ὁ μαρκίων, ὁ πρὸ ἐτῶν συγχῶν εἰς τὴν τῆς μητρὸς 15
 πατρίδα πεμφθεὶς ὡς εἰρήκαμεν, μετὰ τὸν ταύτης θάνατον
 ἐπανῆκε πρὸς τὸν πατέρα, παῖδας καὶ γυναῖκα ἐκεῖσε κατα-
 λιπὼν· ὅστις καὶ γνώμῃ καὶ πίστει καὶ σχήματι καὶ γενείων
 κορυφαῖ Λατῖνος ἦν ἀκραιφνής. καὶ κηδεμονίας ἀπάσης καὶ
 εὐμενείας καὶ χορηγίας χρημάτων ὁ πατὴρ ἐχαρίσατο· αὐ- 20
 τὸς δὲ τὸν Ἰούδαν ἐκεῖνον μιμησάμενος προδότης εἴλετο γε-
 νέσθαι τοῦ βασιλέως καὶ πατρός, καὶ θερμότερος πάντων

2. παῖδας om M	5. τῆς β. στερώσῃ M	6. αὐτὴν om M
8. καὶ τὸν στρατὸν P	10. συνηβάσεις MP	11. ὀλίγον
διάστημα διὰ P	12. συνηβάσεις MP	13. πλεῖστα καὶ πολ- λά M
18. ὅστις] ἴδε ὅτι M		

multis cum lacrimis obiurgat cohortaturque, quemadmodum paren-
 tes liberos amatissimos cohortari solent. ille demissus nihil respon-
 det, sed ira commotus ac metuens, ne propter necem fraternam et
 reliqua iuvenilis insolentiae facinora, quae patrasset, avus imperium
 sibi abrogatum in Constantinum patrum transferret, cum quibusdam
 aequalibus sociisque Didymotichum aufugit, ibique collectis copiis
 bellum adversus avum imperatorem movet. postremo, multis proeliis
 civilibus factis caedibusque, cum eodem in pacem redit. at mox levi-
 bus de causis pactiones et conventa rescinduntur turbaeque excitantur
 plurimae.

6. Illo tempore imperatoris filius Theodorus marchio, qui
 ante multos annos in matris suae patriam missus fuerat, ut supra
 narravimus, post huius obitum ad patrem rediit, relictis domi liberis
 et uxore. is, animo, religione, cultu et tonsu barbae plane Latinus,
 quum omni curae, benignitatis ac munificentiae genere a patre or-
 natus esset, Iudam illum imitari et patrem imperatorem prodere ma-
 luit, atque hostis eius factus reliquis vehementior, deposita omni erga

ἐχθρὸς ἐγένετο, καὶ πᾶσαν αἰδῶ πατρικὴν ὀπίσω λιπὼν πρὸς
 τὸν νέον βασιλέα καὶ ἀνεπιὸν αὐτόμολος παραγίνεται, καὶ
 πλεῖον τὸ σκάνδαλον ἐποίησε. τότε μὲν διὰ τοὺς ἐμφυλίους
 πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας ὁ Ὀθμάνος ὁ τῆς Βιθυνίας 9
 5 κραιῶν εὐκαιρίαν εὐρῶν ἐκ τοῦ ἐναπολειφθέντος μέρους τοῖς
 Ῥωμαίοις οὐκ ὀλίγον ἔλαβεν. ἡ δὲ εἴσοδος τοῦ νέου βασι-
 λέως ἐντὸς τῆς πόλεως οὕτως ἐγένετο· προδότες δὲ δύο εἰς
 τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες, τοῦνομα ὁ εἷς Καστελάνος καὶ ὁ
 ἕτερος Κάμαρις, οἳ ἦσαν φύλακες ἐν τινὶ τόπῳ τῆς πόλεως
 10 ἐγγὺς τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ἀδριανουπόλεως, καὶ συμ-
 βάσεις μετὰ τοῦ νέου βασιλέως ἐποίησαν. καὶ ἐλθὼν ὁ στρα-
 τὸς νυκτὸς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ τὰς κλίμακας ἔβαλον, καὶ ἔσω
 τῆς πόλεως μέρος ἐξ αὐτῶν γενόμενοι καὶ τὴν πύλην ἀναπε-
 τάσαντες, ὁ ἐναπολειφθεὶς στρατὸς μετὰ τοῦ νέου βασιλέως
 15 ἔνδον γέγονε. καὶ εὐθὺς συγκαλέσας πάντα τὸν ὄψ' ἐαυτῷ
 στρατὸν παρεκελεύετο μάλα σφοδρῶς μῆτε χεῖρα φρονεῦτριαν
 μῆτε γλωσσαν ὑβρίστριαν ἐπενεγκεῖν μῆτε τῇ πάπῳ καὶ βα-
 σιλεῖ μῆτ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· “οὐ γὰρ” φησὶν “ἡμεῖς
 20 ἀλλ' ὁ θεὸς ταύτην παρέσχε τὴν νίκην,” καὶ περὶ τῆς τοῦ
 πάππου καὶ βασιλέως ζωῆς ἐφρόντισεν. ἐγκρατὴς δὲ τῆς πό-
 λεως καὶ τῆς βασιλείας γενόμενος τοῦ πάππου ἔτι ζῶντος,
 ληστικῶ ττρόπῳ τῆς βασιλείας τοῦτον ἐξέωσεν. ἐβασίλευσε
 μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχαὴλ ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος, ἕως οὗ ἐξώ-

3. ηὔξησε M   4. τὰς om P   ὀθμάνης P   7. πόλεως ταύ-
 της ἐγεγόνει M   δὲ] δὴ P, neutrum apte   10. συνηβάσεις P
 11. ποιήσαντες M   15. καλέσας P   16. παρεκέλευσε P   μάλ-
 λον MP: correxit Alterus   22. ληστικῶς καὶ δυναστικῶ M

eum reverentia, ad iuniorem imperatorem, fratris filium, transiit auxit-
 que rei publicae turbas. tum enim, e bellis his domesticis et rerum per-
 turbatione petita occasione, Othmanes, qui Bithynis imperabat, de terra
 Romanis reliqua partem haud exiguam occupavit. urbem iunior impera-
 tor hoc modo intravit. proditores duo, alter Castelanus, alter Camaris
 nomine, quibus regio quaedam urbis prope portam quam dicunt Adria-
 nopolitanam custodienda tradita erat, in imperatoris iunioris castra pro-
 fecti, pactionem cum eodem composuerunt, itaque noctu adveniēns exer-
 citus in illo loco scalas moenibus admovet, per quas nonnulli in urbem
 traiectionem aperiant. imperator, postquam cum reliquo exercitu intus
 adest, confestim convocatos milites severissime vetat, ne in impera-
 torem avum vel alium quemquam vi aut contumeliis utantur. “non
 enim, inquit, ipsi, sed deus hanc nobis victoriam paravit.” omnino
 curae habuit avi salutem: quamquam avo superstite urbe et impe-
 rio potitus, in modum latronis regno eum expulit. imperaverat An-

σθη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ καὶ νέου Ἀνδρονίκου, ἔτη μὲ, ἔτει ἀπὸ μὲν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ατκή, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου σωλς'.

7. Καὶ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πόλιν ὁ νέος Ἀνδρόνικος καθ' ὃν τρόπον εἰρήκαμεν, καὶ κύριος καὶ δεσπό- 5 τῆς εἰς πᾶσαν ἔξουσίαν γενόμενος τὸν πάππον καὶ βασιλέα προμηθείας ἰκανῆς τοῦ βίου καὶ τοῦ ζῆν ἠξίωσε, τὸν δὲ θεῖον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον πιάσας ἐν εἰρηκτῇ ἐξοφωμένῃ ἔθετο, καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Μετοχίτου, τοῦ ποτὲ ἀνακαινίσαντος τὴν μονὴν τοῦ Ζωοδότου τὴν καλουμένην τῆς Χώρας, 10 τὰ κτήματα πάντα καὶ χρήματα ἐδημοσίευσεν· εἴτα ὕστερον πάλιν συμπαθῆς ὢν ὁ βασιλεὺς τοὺς πάντας ἐπρομηθεύσατο. ἄρτι δὲ τῆς ὥρας ἐπιστάσης τοῦ ἔαρος τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις συναθροίσας κατὰ τοῦ Ὁρχάνου τοῦ τῆς Βιθυνίας ἀμηρεύοντος περάσας ἐστράτευσε, καὶ τὴν προκαθεζομένην 15 τῆς Βιθυνίας πόλιν Νίκαιαν διπλῶ πολέμῳ πολιορκουμένην καὶ κινδυνεύουσαν εἰς ἄκρον ὄρων βοηθῆσαι ἔγνω. τὰ οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐσφάλησαν τρόπῳ τοιῷδε. ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ συμβαλὼν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἀκροβολισμῶν γενομένων καὶ συμπλοκῆς τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα ἐκ τῆς ἑκτῆς ὥρας 20 τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἑσπέρας καλῶς καὶ ἀνδρείως ἀντελέγοντο τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ οἱ Τοῦρκοι σχεδὸν πρὸς τὸ κλῖναι δλί-

4. 7.] βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ νέου. κερ. ζ'. MP 10. τὴν]
καὶ οἰκοδομήσαντος τὴν M et margo P χώρας καὶ οἰκοδομή-
σαντος αὐτὴν τὰ P 17. ἔγνω om M οὖν om M 18. ἠλ-
θεν οὖν ὁ M 20. ἑκτῆς om M

dronicus maior cum Michaelē filio, donec ab Andronico minore deturbatus est, annos quinque et quadraginta, h. e. ad annum a Christo nato 1328, ab orbe condito 6836.

7. Urbem et imperium iunior Andronicus eo, quo diximus, modo adeptus atque dominus et despota cum summa rerum omnium potestate factus, avo de vita commode agenda prospexit, Constantinum autem patrum comprehensum in carcerem tenebrosum coniecit, et Metochitae magni logothetae, qui quondam monasterium Christi Salvatoris, quod Chorae nominatur, instauraverat, facultates opesque omnes publicavit. sed mox, misericordia commotus, cunctis bene consuluit. vix ineunte vere collectas Romanorum copias contra Orchaniem, Bithyniae ameram, ducit, et Nicaeam, urbem Bithyniae primariam, duplici exercite circumsessam atque in summum adductam periculum, liberare decrevit. succubuit res Romana hoc modo. postquam advenit imperator et proelium commisit, Romani primum eminus iaculando, deinde dimicando conserta manu, a sexta diei hora ad

γον ἀρχὴν ἐποίουν, καὶ ὁ ἀμηρᾶς εἰς δειλίαν ἐνέπεσε. τοῦ
 δὲ πολέμου λυθέντος διὰ τὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐγγίζειν,
 εὐρέθη τετρωμένος τὸν πόδα ὁ βασιλεὺς ἐλαφροῦ τινὶ βέλει
 καὶ θέλοντος εἰσελθεῖν εἰς τὸ τῆς Φιλοκρινῆς πολίχμιον πλεῖστα
 5 ἐγγὺς ὃν θεραπείας ἔνεκα τοῦ ποδός, οὐκ οἶδα πῶς, ἐξ ἁμαρ-
 τιῶν ἐπιθυροῖσθαι ἐν τῷ στρατῷ, τὴν αἰτίαν μὴ εἰδότες, ἀλλὰ
 φεύγειν τοῦτον ἐνόμιζον ἀπὸ δειλίας αὐτοῦ, καὶ ὁ στρατός
 πᾶς ἀσυντάκτως καὶ μετὰ βίας φεύγειν ὥρμησαν ὑπὸ τινος
 μὴ διωκόμενοι. καὶ ἐν τῷ φεύγειν διὰ τὸ σκότος ὑπ' ἀλλή-
 10 λων κατεπατήθησαν, καὶ πολλοὶ τινες ἀνὰ μέσον ἐτρώθησαν. B
 καὶ ἐν τοῖς ὀρύγμασι τοῦ πολυχμίου μέρος φθάσαντες αὐτῶν
 ἀσυντάκτως κατεκρημνίζοντο· ἄλλοι δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ φθά-
 σαντες, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπεπνίγησαν διὰ τὸ ἐμβᾶν πληθος ἐν
 τοῖς ἀκατίοις. οἱ δὲ σκόποι τοῦ Ὁρχάνου, ὡσεὶ τριακόσιοι
 15 ἔφιπποι στρατιῶται ὄντες, τὴν ἀσύντακτον φυγὴν καὶ θόρυ-
 βον ὄρωντες μετὰ φωνῶν μόνον αὐτοὺς ἐδίωχον, καὶ ἐγκρατεῖς
 τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς καὶ πάσης παρασκευῆς καὶ ἵππων
 βασιλικῶν καὶ ἐφροστρίδων πολυτίμων παρ' ἐλπίδα κύριοι γεγό-
 νασι, καὶ νίκην μεγάλην χωρὶς πολέμου ἐκέρδησαν. ὁ δὲ
 20 βασιλεὺς ἐν τῷ πολυχμίῳ ἐκείνῳ προσμείνας ἡμέρας τρεῖς,
 μετὰ λύπης μεγάλης καὶ δακρύων ἀπαραμυθῆτων τὴν τῶν
 Ῥωμαίων δυστυχίαν κλαίων ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἐπανε-

4. φιλοκρινῆς P

5. ἁμ. πῶς μικρὸν ἐψ. M

11. μέρος et

αὐτῶν om P

12. δὲ ἐν τοῖς ἀκατίοις ἐν P

16. θεωροῦν-

τες P

ἀλεδίωχον P

20. μῆνας P

22. Κωνσταντι-

νούπολι P

vesperam usque praeclare et strenue pugnarunt, ut Turcae iam in-
 clinarentur prope et ameras percelleretur timore. sed diremto proelio
 propter ingruentis noctis tenebras, quum imperator, levi sagitta in
 pede vulneratus, Philocrenen, oppidulum in proximo situm, curandi
 vulneris causa intrare vellet, nescio quo modo factum est, ut er-
 rore militum, eius rei causam ignorantium, fama exiret, perterritum
 imperatorem fuga salutem quaerere. itaque cuncti nullo ordine
 et magna contentione, a nemine pressi, ad fugam incumbunt, in
 fuga propter tenebras invicem conculcantur, et non pauci laeduntur
 graviter: pars in fossas oppidi confuse se praecipitant: alii ad litus
 delati scaphas inveniunt, quibuscum nimia multitudine gravatis multi
 summergeuntur. speculatores Orchanis, equites circiter trecenti, animad-
 versa eorum tumultuaria fuga et perturbatione, clamore duntaxat
 eos insecuti, tabernaculo imperatoris cum omni apparatu, equis eius
 et pretiosis vestimentis praeter spem potiuntur et praeclaram re-
 portant victoriam citra pugnam. imperator in oppidulo illo tres

στρεψε. καὶ ὁ ἀμηνῶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκρατῆς τῆς πό-
λεως ἐγένετο Νικαίας.

8. Τοῦ δὲ φθινοπώρου ἵσταμένου συλλεξάμενος ὅσαι ἂν
ἦσαν τριήρεις Ῥωμαίοις, κατὰ Μαρτίνου τινὸς τοῦ τὴν Χίον
ἐπιτροπεύοντος τὸν πλοῦν ποιησάμενος τὴν τε νῆσον κατέσχε 5
σὺν οὐδενὶ κόπῳ καὶ πόνῳ, καὶ αὐτὸν τὸν Μαρτῖνον χειρω-
σάμενος δεσμώτην παρέπεμψεν τοῖς Βυζαντίοις. εἶτα κατὰ
τῶν Φωκαίων Λατίνων πλεύσας ὑποτελεῖς τῆς βασιλείας αὐ-
τοῦ ἐποίησε· καὶ ἐνέχυρον τοὺς αὐτῶν υἱοὺς τῇ βασιλεῖ
ἔδωσαν. 10

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ Νικο-
μήδεια τῶν Βιθυνῶν μητρόπολις ἐάλω ὑπὸ τοῦ Ὁρχάνου, τῷ
πολλῷ λιμῷ καταπονηθεῖσα. ὁ δὲ βασιλεὺς στρατεύει κατὰ
τῶν Ἀκαρῶν καὶ Αἰτωλῶν καὶ Ἡπειρίων καὶ Ἰλλυρίων καὶ
αὐτοὺς ἐδούλωσε, καὶ τινα φρούρια ἀπὸ τῶν Βουλγάρων 15
ἔλαβεν.

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει τοῦ Κωνσταν-
τίνου παιδίον συμφυῆς μὲν ἀπὸ ποδῶν ἄχρως ὀμφαλοῦ, τὰ
δ' ἐξῆς διαιρούμενον, ὠμούς καὶ στέρνα καὶ ῥάχιν, καὶ δύο
μὲν ἔχουσα κεφαλᾶς, χεῖρας δὲ τέσσαρας· καὶ μετ' ὀλίγας 20
ἡμέρας ἐξεπεπνεύκει.

3. ὅσας ἂν εἶχον τριήρεις οἱ Ῥωμαῖοι P 4. μαρτίνου τοῦ τῆς
χίου P 8. τῆς βασιλείας om P 12. ὑπὸ τοῦ πολλοῦ λοι-
μοῦ P 14. Ἀκαρῶν καὶ om P καὶ αὐτοὺς] αὐτῷ M
17. τοῦ om P 20. εἶχε P

dies commoratus, atque cum ingenti moerore lacrimisque assiduis Ro-
manorum conquestus fortunam, Cpolim revertit. ameras paucis diebus
post Nicaeam in potestatem suam rededit.

8. Autumno ineunte, collectis quotquot erant triremibus Roma-
norum, contra Martinum quendam, Chii procuratorem, profectus, in-
sulam nullo labore occupavit, ipsumque Martinum captum in vincu-
lis Byzantium misit. deinde Phocaeenses Latinos classe adortus, obsi-
dum loco eorum filii acceptis, vectigales fecit.

Imperante Andronico etiam Nicomedia, Bithyniae caput, intole-
rabili fame vexata, Orchani cessit. contra imperator in Acarnanas,
Aetolos, Epirotas, Illyriosque duxit sibi que eas gentes subiecit, ac ca-
stella quaedam eripuit Bulgaris.

Per id tempus Cpoli homo natus est ab imis pedibus ad umbili-
cum concretus, inde discretus, circa humeros, pectus et spinam dorsi,
praeditus duobus capitibus et manibus quatuor. obiit intra dies
paucos.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν μοναχὸς τις Καλαβρὸς τοῦνομα Βαρλαάμ, ὃς μέγας καὶ πολὺς ἐδόκει εἶναι ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι περὶ ὧν οἱ Λατῖνοι καινοτομοῦσι, καὶ τὸ φῶς τὸ ἐν τῷ Θαβορίῳ 5 λέγων εἶναι κτιστόν· ὄθεν καὶ εἰς διάλεξιν πάντας ἐκάλει. καὶ ὁ βασιλεὺς προστάξας τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, τὸν τότε τὸν τῆς Θεσσαλονίκης θρόνον περιέποντα, ἵνα μετὰ τοῦ Καλαβροῦ διαλεχθεῖη, καὶ πολλὰς διαλέξεις ἀναμέσσον αὐτῶν ποιήσαντες, τὰς πιθανολογίας καὶ φληναφίας τοῦ Κα-
10 λαβροῦ Βαρλαάμ ὡς ἰστόν ἀράχνης ὁ Παλαμᾶς ἐξετίναξε. καὶ τοῦ Χρυσολωρᾶ Ἰωάννου τὰ ὅμοια δοξάζοντος, καὶ δεινοῦ ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι καὶ αὐτοῦ ὄντος, καὶ οὗτος τὰ ὅμοια ἔπαθεν.

Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς δεσποίνης Εἰρήνης τῆς ἐξ
15 Ἀλαμάνων ἄπαις ὦν, ἀποθανούσης δὲ αὐτῆς δευτέραν γυναικα ἔλαβεν, Ἄνναν τοῦνομα, μεθ' ἧς ἐγέννησε θυγατέρας δύο, ὧν τὴν μὲν πρωτότοκον τῷ υἱῷ τοῦ τῶν Μυσῶν ἀρχηγοῦ εἰς γυναῖκα ἔδωκε, καὶ Εἰρήνη μεγάλη ἀναμεταξὺ Μυ-
20 σῶν καὶ Ῥωμαίων γέγονε, τὴν δὲ ἑτέραν ὕστερον ὁ ἀμνηστὸς Ὀρχάνης εἰς γυναῖκα ἔλαβεν. εἶτα ἐγεννήθη τῷ βασιλεῖ ἄρρεν Ἰωάννης. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἰωάννην τὸν υἱὸν αὐτοῦ θεωρῶν ἐν νεαρῇ τῇ ἡλικίᾳ ὄντα καὶ 10 μὴ τὴν βασιλείαν διοικεῖν εἶναι ἐπιτήδειον, εἴασεν ἐπίτροπον

1. καὶ ἐκ M εἰς Κωνσταντινούπολιν om M 4. τὸ post
καὶ om P 5. πάντας] τινὰ M 6. ἅγιον] κτθ M 12.
καὶ οὗτος om M 19. ἐγένετο P 20. ἄρρεν μὲν ἦν τῷ
βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννη M 22. Ἰωάννην τὸν] καὶ P

Eodem tempore ex Italia Cpolim monachus quidam Calaber, Barlaamus nomine, venit, qui in iis, quae Latini novarunt, explicandis defendendisque exercitatus et eximius esse sibi videbatur, atque lumen illud Thaboris montis creatum esse dicebat. qui quum omnes ad disputandum provocaret, imperator id negotium venerabili Gregorio Palamae, Thessalonicensem ecclesiam tum moderanti, dedit. quum diu disputassent, captiosas Calabri nugas Palamas velut araneorum telas discussit. Iohanni Chrysolorae, eadem sentienti et dicendi ac disputandi similiter perito, idem accidit.

Andronicus, ex Irene Alemanna nullis susceptis liberis, post eius mortem aliam uxorem duxit, Annam nomine, ex qua filias duas procreavit, quarum maiorem filio principis Mysorum nuptum dedit, unde firma pax inter Mysos et Romanos coagmentata est, alteram postea Orchanes ameras in matrimonium accepit. deinde filius imperatori natus est, Iohannes. quem quum sub exitum vitae adhuc impuberem nec

αὐτοῦ τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν καὶ οἰκονόμον τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐποίησεν, ὃς καὶ πολλὰ δυνάμενος ἦν τότε ἐγγὺς τοῦ βασιλέως, ἄχρι καιροῦ ἡλικίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ προστάξας συζευχθῆναι τὸν παῖδα. ὑπῆρχε δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς χαρίεις 5 τῷ εἶδει καὶ τῇ γνώμῃ φιλόανθρωπος, τῷ ἴθει ἰλαρός, συμπαθὴς τοῖς πᾶσιν. ἐμίσει περὶ αὐτὸν πλῆθος ἀνθρώπων ὄραν, ἠγάπα δὲ πλεῖστα τὰ κνήγια· διὸ καὶ ἔτρεφε κίνας πλεοντῶν χιλίων καὶ τετρακοσίων, ὄρνεα δὲ ἦτοι ἰέρακας πλεοντῶν χιλίων, καὶ τοὺς αὐτὰ ἐπιμελουμένους ἐγγὺς τοσοῦτους 10 εἶχεν. ἐτεθνήκει δὲ κατὰ τὸ ζωμθ' ἔτος· ὁ δὲ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἅπας χρόνος πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐτύγγανεν, ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσι.

9. Ἦδη δὲ ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ὁ Καντακουζηνὸς τὴν βασιλείαν καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν καὶ ἐξουσίαν ἀνά- 15 ζωσάμενος εὐθὺς βασιλεύει καὶ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δέσποιναν ἔστεψε, καὶ τῷ πρώτῳ υἱῷ αὐτοῦ ἐρυθροῦ πεδύλου μετέδωκε, τὸν δὲ ἕτερον δεσπότην ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐποίησε, βουλόμενος πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν ὑφ'

2. αὐτὸν ἐποίησεν om M καὶ ἐπὶ πολλὰ M 4. προσέ-
ταξε P 9. τῶν] ἢ M 10. ἐπιμελοῦντας M 11. post ἔτος
margo P: ἀπὸ χριστοῦ αἱμα^ω. 12. πέμπτος καὶ τεσσαρακο-
σὶς ἐτύγγανεν P 14. 9.] πῶς ἐβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Καντα-
κουζηνός, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. M, πῶς ἢ τῆς βασιλείας
ἀρχὴ ἦλθεν ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου καὶ πῶς
ἐβασίλευσε. P 16. βασιλεύει καὶ om P 19. πεποίηκε P ἀρ-
χὴν καὶ ἐξουσίαν P

administrandae rei publicae parem esse videret, Iohannem Cantacuzenum, magnum domesticum, cuius magna tum apud imperatorem auctoritas erat, ei tutorem reliquit et imperii designavit administratorem, donec Iohannes filius iustam aetatem attigisset, eiusdemque filiam iussit adolescenti iungi matrimonio. erat Andronicus ore suavi, ingenio miti, blandis moribus, animo erga omnes misericordi, oderat hominum stipantium turbam; venationis amantissimus erat. qua de causa alebat canes amplius mille et quadringentos, aves sive accipitres supra mille; quos qui curarent, propensum totidem numerabantur. obiit anno 6849; vixit annos quinque et quadraginta, e quibus viginti annos imperavit.

9. Mortuo Andronico, Cantacuzenus, rerum omnium summa potestate et administratione regni auctus, statim imperium capessit imperatorque proclamatur, ac coniugem ut dominam coronat et filio natu maximo calceos purpureos impertit, minorem despotam Spartaе

ἑαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ κληροποιῆσαι. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ οὐκέτι αὐτῷ ἔμελεν. ἀνδρυνθεῖς οὖν τῇ ἡλικίᾳ ὁ Ἰωάννης ἀπῆγει τὴν βασιλείαν λαβεῖν ὡς γνήσιος διάδοχος καὶ κληρονόμος ἐκ τῶν τοῦ πενθεροῦ χειρῶν. ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἐβούλετο, ἀλλ' ἑαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ θέλων κλῆρον ποιῆσαι. καὶ πολλαὶ μάχαι καὶ πόλεμοι ἐμφύλιοι ἀναμεταξὺ τῶν τοιούτων διαφορῶν ἐγένοντο καὶ κάκωσις καὶ φθορὰ μεγάλη καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοὶ εἰς τὸ ὑπῆκουον τὸ ταλαίπωρον. καὶ ὁ Ὀρχάνης τότε ἀδείας καὶ εὐκαιρίας δραζάμενος τὰ ἐναπομείναντα ὑποτελῆ Ῥωμαίοις ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, καὶ αὐθις ἐν τῇ Θράκῃ πρὸς τὴν Χερρονεῖαν περάσας πολίχνιᾳ τινα καὶ φρούρια ἔλαβε. καὶ τινὲς μὲν τῶν ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν καὶ τοῦ δήμου τὸν Παλαιολόγον ὡς διάδοχον γνήσιον καὶ κληρονόμον τῆς ἀρχῆς βασιλέα ἤθελον, βοηθοῦντες καὶ συμπονοῦντες αὐτῷ. τινὲς δὲ πάλιν τὰ ἐναντία φρονοῦντες ἔλεγον τὰ ὅσα ὁ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ὁ προπάππος αὐτοῦ ἐποίησε τῷ Ἰωάννῃ τῷ Λασκάρει, τυφλώσας αὐτὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβών, καὶ αὐτὸς ὁ ἔκγονος αὐτοῦ τὰ νῦν ὑπὸ ἐτέρων ἀνταποδίδοται. καὶ τῷ μέτρῳ ᾧ ἐμέτρησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν ἔλαβον, καὶ οὗτος τὰ νῦν ἀντιμετρηθήσεται. καὶ ὁ Παλαιολόγος ἀπορηθεὶς καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθών, καὶ οὐκ ἔχων τι

1. κληρ.] ἔχειν P   6. καὶ om P   10. Ῥωμαίων M   11. αὐθις τὴν τῆς Θράκης χερρονησον περάσας P   17. ὁ ante βασ. om P   18. τῷ ante Λασκάρει om P   20. τὸ μέτρον ὁ M

declarat, omne imperium potestatemque sibi et filiis suis comparare visus. imperatorem Iohannem, generum, nihil curat. hic quum adultus imperium ut heres germanus et legitimus e manibus soceri recipere cuperet, recusabat ille, sibi ac filiis possessionem eius tueri studens. multa certamina ac bella domestica ex his dissidiis orta sunt, unde magna calamitas, pernicies, lamenta fletusque in miseros cives redundarunt. Orchanes, tum facultatem nactus et occasionem, quae Romanis adhuc in Bithynia tributaria erant, in potestatem suam redegit, ac rursus in Chersonesum Thraciae traiectus, oppida nonnulla et castella expugnavit. ceterum e proceribus optimatibusque ac plebe alii Palaeologum, ut successorem et heredem imperii legitimum, imperatorem esse volebant eumque adiuvabant sustentabantque, alii, qui contraria sentirent, dictitabant, quae imperator Michael, illius abavus, in Iohannem Lascarim fecisset, quum eum oculis cum imperio privaret, eorum nunc poenas abnepotem eius aliis luere; et qua mensura maiores eius aliis mensi fuissent eripuissentque imperium, eadem illi nunc metiendum esse. Palaeologus, consilii inops

ἕτερον πρᾶξι, πρὸς τὸν Τούρκων ἀμηνᾶν Ὀρχάνην διέδρα-
 μεν βοήθειαν αἰτῶν, ἵνα τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς ἐγκρα-
 τῆς γένηται, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἰς γυναῖκα δῶσαι τῷ
 Ὀρχάνῃ. καὶ αὐτὸς μετὰ χαρᾶς τὴν αἴτησιν δεξάμενος, καὶ
 μάλιστα διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τὰ φρούρια ἃ ἐν τῇ Θράκῃ⁵
 διερχόμενος ἦτοι περάσας ἔλαβεν ἀπὸ τῆς βασιλεῖς Ἰωάννης
 τῆς αὐτοῦ γυναικαδέλφω ἐχαρίσατο. καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν δούς
 Βαυτῷ οἷαν ἐβούλετο, καὶ ἐν τῇ πόλει περάσας τὸν Καντα-
 κουζηνὸν καὶ πενθερὸν αὐτοῦ ἐκ τῆς βασιλείας ἐξέωσε καὶ
 ἐγκρατῆς πάσης πατρικῆς ἀρχῆς ἐγένετο. ὁ δὲ Καντακουζη-¹⁰
 νὸς ὡς φυγὰς ἐν τῇ Σερβίᾳ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν
 ταύτης κρατοῦντα ἐλθὼν τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἡσυχάζων
 διὰ τὸν φόβον τοῦ Ὀρχάνου· καὶ ἐξῆτει πάντοτε καιρὸν ἐπι-
 τήδειον, ἵνα, εἰ δυνατόν, πάλιν δοκιμάσας τὴν βασιλείαν ἴφ'
 αὐτὸν ποιῆσαι ἐλθεῖν. ἀκούσας δὲ τὸν τοῦ Ὀρχάνου θάνα-¹⁵
 τον, καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο,
 στρατὸν οἰκονομήσας ἐκ τε τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας,
 ἵνα πάλιν κατὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως Ἰωάννου ἐλθῆ. ὁ
 δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα μαθὼν ἔστειλε πρέσβυν πρὸς τὸν
 πενθερὸν μετ' ἐπιστολῆς περιεχούσης οὕτως.

20

10. “Ἐγὼ μὲν πολλάκις κατὰ νοῦν συλλογιζόμενος ἐθαύ-
 μασα πῶς ἡ συνειδήσις καὶ ἡ διάκρισις καὶ τὸ γῆρας οὐκ

1. Τούρκων om P   7. καὶ χεῖρα δώσας M.   8. ἐν om P
 11. ὡς] ὄχετο P   παρὰ P   14. δοκιμάσαι καὶ τὴν M   21.
 10.] ἐπιστολῇ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν τὸν
 πενθερὸν αὐτοῦ. MP   μὲν οὖν π. P

et rebus suis diffisus, quum aliud quod faceret non haberet, ad Or-
 chanem Turcarum ameram confugit, eiusque opem ad paternum regnum
 vindicandum implorat, sorore illi in matrimonium oblata. Orcha-
 nes, eam conditionem, propter affinitatem maxime, cupide ample-
 xus, castella, quae in Thraciam traiectus occupaverat, imperatori
 Iohanni, fratri uxoris, donavit. deinde Iohannes, instructus ab eo-
 dem rebus omnibus, quibus egeret, et Cpolim adortus, Cantacuze-
 num socerum imperio deturbavit et paternum regnum recuperavit.
 Cantacuzenus fuga se in Serviam ad generum, eius regionis princi-
 pem, recepit, ibique quiete agebat, metuens sibi ab Orchane, atque
 tempus exspectabat opportunum, quo, si posset, efficeret, ut in ma-
 nus suas imperium rediret. itaque audito, Orchanem obisse filiumque
 eius Amuratem suscepisse imperium, e Servis et Bulgaris exercitum
 parat, adversus Iohannem generum profecturus. imperator, re com-
 perta, legatum ad socerum cum epistola misit in hunc sensum con-
 scripta.

10. “Saepenumero cogitanti mihi mirum visum est, quomodo

ἠλέγχῃσεν, ἵνα καὶ τὰ νῦν ἐνθυμηθῆς τὸν θάνατον καὶ τὴν
 κρίσιν τοῦ ἀπροσωπολήπτου ἐκείνου κριτοῦ, ἐν ᾗ μέλλομεν
 πάντες γυμνοὶ καὶ τετραχλησιμένοι παρίστασθαι, καὶ κατὰ
 τὰς πράξεις καὶ ἔργα αὐτοῦ ἕκαστος τὴν ἀντάμειψιν λήψεται.
 5 ἔδει γάρ σε ὡς συνετὸν καὶ πρακτικὸν καὶ τὰς γραφὰς καλῶς
 εἰδῶτα καὶ εἰς πάντα ἐπιτήδειον, ὡς σὺ λέγεις καὶ μεγαλαυχεῖς καὶ
 ἐπαίρεσαι, ἵνα εἰς αἴσθησιν ἔλθῃς τοσοῦτον καιρὸν τί ἂν εἴη ὁ
 παρ' ἐμοῦ αἰτεῖς, καὶ τί τὸ σὸν δίκαιον νομίμως καὶ κανονικῶς
 κατὰ τάξιν Ῥωμαίων καὶ συνήθειάν ἐστι, καὶ οὐκ ἤρκεσθης
 10 ἕως τοῦ νῦν τὰ τοσαῦτα σκάνδαλα καὶ τοσοῦτους ἐμφυλίους
 πολέμους καὶ φόνους καὶ αἱματοχυσίας καὶ ἀνδραποδισμοὺς
 τῶν ὁμοφύλων καὶ Χριστιανῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ τοσαύτην
 φθορὰν εἰς πᾶν τὸ ὑπήκοον. ἔασον διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ
 παναγὰθου Θεοῦ ἵνα ἄνεσιν λάβωσι καὶ ἀνάπαυσιν μικρὰν
 15 τῶν κακῶν καὶ δεινῶν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλεεινοὶ καὶ δυστυχεῖς
 Χριστιανοί. ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, ὡς οἶδας, τὸ μέγιστον κακὸν
 καὶ θηρόν ἢ τοῦ Ὀθμάνου γονὴ τοὺς πάντας διέφθειρε καὶ
 ἀπώλεσε καὶ ἠφάνισε· καὶ ἄμφω, τοὺς τε φυγόντας ἐκ τῶν
 ἐκεῖθεν χειμῶνων καὶ συμφορῶν καὶ τοὺς ἐναπομείναντας ἐν-
 20 ταῦθα, ἀφήσωμεν ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσι. καὶ ἐὰν περὶ τῶν
 ἐθνῶν τῶν μὴ νόμον ἐχόντων ὁ Θεὸς Δαβὶδ παρακαλῶν φη-
 σὶν ἵνα διασκορπισθῶσι τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, πόσον

1. ἠλεγχέ σε? ἵνα κατὰ νοῦν ἐνθ. M 2. ᾧ P 8. ζη-
 τεῖς P 15. δεινῶν] ὀδύων M 17. γονή] ἀρχή P

conscientia, prudentia et senectus te non admonuerint, ut tandem de
 morte tua cogitationem susciperes, et iudicis illius, qui nullius ho-
 minis respicit personam, perperderes iudicium, in quo omnes nudi et
 manifesti sistemur, et suorum quisque facinorum et operum accipiet
 mercedem. oportebat enim te, hominem, ut tu quidem gloriari soles,
 cordatum et rerum usu tritum et in sacris literis apprime versatum
 et ad omniaabilem atque idoneum, tam longinquo tempore intel-
 lexisse, quid illud esset, quod a me peteres, quidve legibus, more
 et institutis Romanorum tibi conveniret, qui ne nunc quidem tantas
 turbas ac pugnas caedesque civiles et servitutes popularium et Chri-
 stianorum fratrum, summas denique subiectorum omnium miserias ex-
 citare cessas. per misericordiam dei clementissimi te obsecro, ut hu-
 miles, miseros et infelices Christianos a malis et infortuniis aliquan-
 tum respirare et quiescere patiaris. in Asia quidem, ut nosti, detesta-
 bilis ista pestis et bellua, Othmanica gens, omnes pessumdedit, per-
 didit, delevit. utrosque, tum qui effugerunt illas calamitatum tempe-
 states, tum qui hic remanserunt, sinamus, quaeso, animam recipere
 quodsi de gentibus, quae lege carent, sanctus David, ut dissipen-

μᾶλλον κοῖμα ἔξομεν ἡμεῖς, οὓς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν
 δι' ἄφατον αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐξηγόρασε,
 καὶ νόμον καὶ ἐντολὰς ἐχαρίσατο ἡμῖν, τὴν τε εἰρήνην καὶ
 ἀγάπην ἐνομοθέτησε σημεῖον πρῶτον καὶ κεφάλαιον τοῖς αὐ-
 τοῦ μαθηταῖς θέλων εἶναι ἔφησεν· οἶδας γὰρ καλῶς καὶ 5
 τοῦτο, καὶ τοῖς πᾶσι φανερόν ἐστι. καὶ ὁ ἐμὸς ἀείμνηστος
 πατὴρ καὶ βασιλεὺς ἐκ μικροῦ ὄντα σε εἰς μέγα ἀξίωμα καὶ
 ὄψφικιον ἀνεβίβασε, καὶ ἕως καὶ βασιλείας ὀνόματος τῷ Θα-
 νάτῳ αὐτοῦ ἤξιώσέ σε. ἐνθυμήθητι καλῶς τὴν ἀγάπην καὶ
 πνευματικὴν διάθεσιν ἣν εἶχε πρὸς σέ. καὶ ἐμὲ τὸν ταλαί- 10
 πωρον καὶ δυστυχῆ εἰς χεῖράς σου παρέδωκε, καὶ τὴν συγγέ-
 νειαν προστάξας, ὥστε καὶ ἐν ὑστέραις ὥραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ
 ἀνὰ ἡμῶν καὶ ὑμῶν γενήσεται, ὥρισε· καὶ τὴν πᾶσαν ἔξου-
 σίαν τοῦ διοικεῖν καὶ ποιμαίνειν ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλείαν
 11 Ῥωμαίων εἰς χεῖράς σου ἐνεμπίστευσε. σὺ δὲ οὐχ ὡς ποι- 15
 μὴν ἀληθινὸς εἰς ἅπαντα ἐποίησας καὶ οὐ παύεσαι ποιεῖν,
 ἀλλ' ὡς ἀντικρυς λύκος καὶ ληστής καὶ κλέπτης· καὶ κατὰ
 πᾶσαν ἀνάγκην, εἰ δυνατόν, θέλεις καὶ βούλεσαι ἵνα ἐμὲ τὸν
 κληρονόμον τῆς ἀρχῆς καὶ διάδοχον καὶ τεσσάρων βασιλέων
 ἀπόγονον τῆς βασιλείας γυμνώσης καὶ ιδιωτεύσης καὶ σὲ τὸν 20
 ιδιώτην ὄντα βασιλέα ποιήσης. ἐγὼ δὲ τῇ ἀμάχῳ δυνάμει τὴν

2. ἔλεος αὐτοῦ M	5. θέλω P	7. ὄντος P	8. ὄνομα M
13. γενήσεσθαι P	17. καὶ κλέπτης om P	18. θέλεις καὶ βούλεσαι ἵνα ἐμὲ om P	19. κληρονόμος τ. ἀ. καὶ διάδοχος P
21. βασιλεύσαι P			

tur, quae bella excitent, precatur: quanto rigidius iudicium nos ma-
 net, quos Christus, deus noster, infinita commotus misericordia, san-
 guine suo redemit, et lege mandatisque donavit, quibus pacem cari-
 tatemque mutuam imperat ut summum ac praecipuum discipulorum
 suorum insigne? hoc nec te fugit, nec ignotum est cuiquam. accedit, quod
 pater meus imperator, perpetua colendus memoria, ex obscuro te ad ma-
 gni muneris amplitudinem evexit, adeoque imperatorii nominis claritate
 morti iam vicinus te honestavit. reminiscere igitur, quo fuerit erga te
 animo et amore, quomodo miserum me et infelicem in manus tuas tradi-
 derit atque affinitate nos etiam post ipsius obitum coniunctos esse vo-
 luerit, et omne tum imperii, tum mei regendi custodiendique arbitrium
 tibi uni commiserit. at tu non verum omnium custodem, sed lupum et
 furem et latronem te praebuisti, nec talem te praebendi modum facis,
 aut quidquam praetermittis, quo, si possis, me, regni heredem atque
 successorem et quatuor imperatorum progeniem, imperio exutum, ad
 privatam vitam detrudas, te ex privato facias imperatorem. ego vero

ἀδικίαν ἣν ἐποίησας εἰς ἐμὲ καὶ ποιεῖς, καὶ σὲ τὸν τὰ πάντα σκάνδαλα ποιῶντα καὶ ἀρχὴν τούτων ὄντα ἀνατίθῃμι· καὶ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον κυρίου γενήσεται.”

11. Λαβὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Καντακουζηνὸς καὶ τὰ γε-
5 γραμμένα ἰδὼν τὴν συνείδησιν οὐκ ἐκάμφθη καὶ τὴν καρδίαν οὐκ ἐμαλάχθη, ἀλλὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ πολέμου πάντοτε ἡτοίμαζεν, ἐλπίζων ἵνα καὶ βοήθειαν ἔξῃ παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ὡς εἶδε καὶ ἤκουσε τὸν στρατὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ πενθεροῦ ἐρχόμενον καὶ ἐτοιμαζόμενον
10 καὶ μὴ ἔχων ἀντιστῆναι πρὸς τὸν ἀμηρᾶν Ἀμουράτην ἐπροσβέυσατο, ἵνα ἔλθῃ καὶ συμμαχήσῃ αὐτῷ. ὁ δὲ ἀμηρᾶς δεινὸς ὢν καὶ τὰς ἐννοίας ἑαυτοῦ ὑποκεκρυμμένης δολίως ἔχων, μετὰ χαρᾶς δεξάμενος τὴν προσβείαν καὶ δώδεκα χιλιάδας στρατὸν στείλας ἔμπροσθεν εἰς βοήθειαν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ,
15 εἶτα καὶ αὐτὸς μετὰ πλήθους στρατοῦ περάσας ἐκ τῆς Ἀβύδου ἦλθεν ἐν τῇ Θράκῃ, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἵνα τὸν βασιλέα βοηθήσῃ, ὑποκεκρυμμένως δὲ ἵνα, ἐὰν τὸν καιρὸν εὖρῃ ἐπιτήδειον καὶ αὐτῷ ἀρέσκοντα, ὃ καὶ ἐγένετο, τόπους καὶ χώρας ἑαυτῷ περιποιήσῃται ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὴν ἀρχὴν
20 αὐτοῦ αὐξήσῃ. ὁ δὲ Καντακουζηνὸς μετὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐλθὼν κατὰ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ εἰδὼς τὸν

1. σὲ om M 4. 11.] πῶς ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Καντακουζηνός. M 10. ἀμουράδι M 12. διπλῶς M 17. εἰ καιρὸν P 18. ἐπιτήδειον καὶ αὐτῷ om M

iniuriam, quam mihi et ante intulisti et infers etiamnunc, teque ipsum, omnium turbarum auctorem, divinae potentiae committo, et quod deo placitum est, fiat.”

11. Acceptis perlectisque his litteris, Cantacuzenus, nulla religione tactus, nihil mutavit mentem, sed bellum adornare continenter pergebat, etiam ameram opem sibi laturum esse confisus. imperator Iohannes, quum exercitum Cantacuzeni soceri instructum esse et adversus se proficisci cognovisset, nec copias haberet, quibus illis resisteret, ad Amuratem ameram misit, qui, ut se adiuveret, eum invitarent. is, ut erat homo versutus et callide occultabat animi consilia, legationem cupide et laetus excepit, ac duodecim millibus ad subsidium Iohanni ferendum praemissis, ipse deinde cum magno exercitu Abydo in Thraciam traiecit, specie, ut imperatorem adiuveret, revera, ut, si faveret occasio, quemadmodum favit, oppidis et regionibus in Europa acquirendis regni sui fines prolataret. Cantacuzenus cum Serviis ac Bulgaris contra Palaeologum profectus, quum amerae dolum animadvertisset nec quidquam effecisset, fortunae suae diffisus,

ἀμφοῖν ὅτι διπλῶς διέκειτο, καὶ οὐδὲν κατορθώσας τὰ πάντα καταλιπὼν μοναχὸς ἐγένετο καὶ ἀντὶ Ἰωάννου Ἰωάσαφ ὠνομάσθη, κρατήσας τὴν βασιλείαν, ἕως οὗ καὶ ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ πολεμῶν, ἔτη ἕξ καὶ μῆνας ἑπτὰ. ὁ δὲ Ἀμουράτης τὸν καιρὸν εὐρῶν ἐπιτήδειον, καὶ ἐν τῇ Θράκῃ εὐρισκόμενος 5 ἔτοιμος καὶ παρεσκευασμένος μετὰ τοσοῦτου στρατοῦ καλῶς, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων βλέπων εἰς ἄκρον τεταπεινωμένα διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ συγχύσεις, καὶ οὐκ εἶχον ἀντισηναί ταις δυνάμεσιν αὐτοῦ. τότε δὴ πρῶτον ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸ τῶν Ὀθμανλίδων γένος ἀφένταις χεῖρα ἐν τῇ 10 Θράκῃ ἔβαλον, καὶ τὴν Καλλιούπολιν ἔλαβε καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους τόπους καὶ χώρας καὶ φρούρια ἔκ τε τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων ἀφεντῶν Χριστιανῶν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐν τῇ τῆς ζωῆς αὐτοῦ διηγῆσει ῥηθήσεται. ἦσαν γὰρ περάσαντες, ὡς προέφημεν, καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς 15 οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἰς τὴν Χερρόνησον τῆς Θράκης, ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθησαν σηναί οὔτε κυριεῦσαι τοσοῦτους τόπους καὶ φρούρια καὶ πόλεις ὡς τὰ νῦν, διότι πολλάκις μὲν νόμιμῳ πολέμῳ ἐδιώχθησαν, πολλάκις ὡς λησταὶ περάσαντες πάλιν ἔφυγον. λοιπὸν ὁ Ἀμουράτης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐγκρα- 20 τῆς γενόμενος καὶ πολὺ μέρος ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, τέλος πάντων δὲ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν ποιήσαντες καὶ ὄρκους

3. τῆς βασιλείας P   10. ἀφένταις P   17. μεῖναι ἀλλ' οὐδὲ P
18. διατί P   21. πολυμερῶς M

monachum induit ac pro Iohanne Ioasaphi nomen adscivit, rerum potitus, donec a genero bello devictus et regno exutus est, annos sex et menses septem, iam quum Amurates, occasionem opportunam nactus, tanto cum exercitu in Thracia paratus instructusque adesset, et res Romanas propter turbas et bella civilia summopere afflictas esse videret, opibus eius non iam poterat resisti; ac tum primum in Europa Othmanidarum genus in Thraciae principes impetum fecit, atque Amurates Calliopolim cepit aliaque non pauca loca, oppida et castella tum Romanorum, tum aliorum Christianorum principum, sicuti mox in vita eius exponemus. etenim transierant quidem, ut supra docuimus, etiam alias in Europam Turcae, in Chersonesum Thraciae, nec tamen consistere potuerant, aut tot loca, oppida, castella, quot tum ceperunt, expugnare, quoniam nunc iusto bello devicti repellabantur, nunc latronum instar traieci refugiebant. deinde Amurates, etiam Adrianopoli et magna parte Macedoniae, Bulgariae et Serviae potitus, postremo cum imperatore, quoad viverent, amicitiam fecit, inter-

ἀναμέσον αὐτῶν, ἵνα τὰς συνθήκας καὶ τὴν ἀγάπην φυλάξωσι B
καὶ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἔσται βοηθός.

Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔσχε τοὺςδε τοὺς υἱούς,
Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, Μανουὴλ τὸν βασιλέα, Θεόδωρον
5 τὸν πορφυρογέννητον καὶ Μιχαὴλ τὸν δεσπότην· ὃς τῷ μὲν
πρωτογενεῖ Ἀνδρονίκῳ ὡς διαδόχῳ τῆς βασιλείας ἐν τῇ πόλει
προστάξας εἶναι, τὸν δὲ βασιλέα κὺρ Μιχαὴλ τοῦ διοικεῖν
καὶ κυβερνᾶν τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν δὲ Θεόδωρον τὸν πορ-
φυρογέννητον μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ υἱὸν
10 ἐν τῇ Σπάρτῃ κύριον καὶ αὐθέντην ἀπέστειλεν. ἔλθων δὲ ἐν
τῇ Θεσσαλονικῇ ὁ βασιλεὺς κὺρ Μανουὴλ καὶ ἀγάπην καὶ
φιλίαν εἶχε μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πρώτων τῆς πόλεως Σερ-
ρῶν, βουλὴν ποιήσαντες ἵνα τοὺς φύλακας Τούρκους τοὺς
φρουροῦντας τὸ φρούριον ἀποκτείνωσι καὶ τὸ ἄστυ τῷ κὺρ
15 Μανουὴλ δώσωσιν. αὕτη δὲ ἡ βουλή οὐκ ἔλαθε τὸν ἀμη-
ρᾶν, καὶ στείλας τὸν Καραλί-πασιᾶν μετὰ στρατοῦ πλήθους
πολλοῦ κατὰ τῆς Θεσσαλονικῆς ἔλθειν καὶ τοῦ Μανουὴλ, πα-
ρήγγειλεν αὐτῷ μὴ ὀπισθεν εἰσεῖν ἕως οὗ τὴν Θεσσαλονίκην
ἀλώσῃ καὶ τὸν Μανουὴλ δέσμιον ἀγάγῃ. ἀκούσας δὲ τοῦτο
20 ὁ κὺρ Μανουὴλ, καὶ θεωρῶν ὅτι οὐκ ἐδύνατο ἀντιστῆναι το-
σοῦτῳ στρατῷ, εἰς δειλίαν καὶ φόβον ἐπέπεσε, καὶ μὴ ἔχων
τι ἕτερον πρᾶξαι φυγῆ τῇ σωτηρίᾳ ἐχρήσατο, θέλων εἰσεῖν

4. Μανουὴλ τὸν βασιλέα om P 6. πρωτογεννήτῳ P 10. κυ-
ρὸν M 12. ἔχων M 16. καρὰ ἀλλῇ P 22. τὴν σωτη-
ρίαν P

positis utrimque sacramentis, quibus se foedus et amicitiam culturos
et invicem sibi auxiliaturos esse sponponderunt.

Habuit imperator Iohannes hosce filios: Andronicum despotam,
Manuelem imperatorem, Theodorum Porphyrogenitum et Michaellem
despotam: quorum natu maximum Andronicum, ut heredem im-
perii, in urbe esse, Michaellem imperatorem gubernare et ad-
ministrare Thessalonicam voluit, Theodorum Porphyrogenitum post
mortuum Cantacuzeni filium Spartam cum imperio misit. Thessalo-
nicam Manuel ingressus cum magistratibus et primoribus civitatis
Serrarum pacem amicitiamque firmavit. itaque hi consilium inierunt,
Turcas praesidiarios, qui arcem tenebant, interficiendi urbemque de-
dendi Manuelli. non latuit hoc consilium ameram, qui Carali-
pasianem cum magnis copiis adversus Thessalonicam et Manuelem misit,
ac, nisi capta urbe et victo Manuele, eum redire vetuit. hac re comper-
ta, Manuel dominus, quum tanto exercitui non posse se resistere in-
telligeret, metu ac timore percellitur, atque inscius, quid aliud agat,
fuga salutem quaerit et Byzantium ad imperatorem et patrem reverti

πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα ἐν τῇ πόλει. ὁ δὲ πατὴρ διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηρᾶ οὐκ ἤθελε δεχθῆναι αὐτόν, δεικνύων ὀργὴν αὐτῷ καὶ μᾶλλον ἀπειλήσας σφοδρῶς. ἐλπίζων δὲ δεχθῆναι αὐτόν οἱ τῆς Λέσβου δεσπόζοντες ἐλθόντα ἐκεῖσε, αὐτοὶ ἀληθῶς καὶ φανερῶς οὐκ ἀνέσχοντο ἰδεῖν ἢ συνομιλῆσαι 5 αὐτῷ διὰ τὸν τοῦ ἀμηρᾶ φόβον, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ κινδυνεύσωσιν. ἀποτυχῶν δὲ καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων, καὶ θεωρῶν ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν δεχθῆναι αὐτόν, ταῦτα λογίζεται ἵνα αὐτοθελῆς ἐν τῇ Προύσῃ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν ὑπάγῃ καὶ συγχώρησιν αἰτήσῃ. ἐλθὼν δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ἀμηρᾶ ὁμολογεῖ 10 τὰ ὅσα ἀγνοῶν ἔπραξεν· οὗτος δὲ ὁ ἀσεβὴς φρόνιμος ὢν, καὶ ἰδὼν τὴν ὑποταγὴν ἣν ἔδειξεν ὁ κύρ Μανουήλ, καὶ αὐτοθελῶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐλθόντος, μετὰ εὐσπλαχνίας μεγάλης ἐνηγκαλισάμενος κατεφιλεῖ αὐτόν καὶ χαρᾶς ἔμπλεως γέγονε. καὶ ἡμέρας τινὰς καθίσαντες τρώγοντες καὶ πίνοντες 15 καὶ εὐθυμήσαντες καὶ πολλὰ εἰπόντες, καὶ χάριτας ἐπηγγείλατο, καὶ σιτηρέσια δώσας ἔχειν ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ. εἶτα ἐν τῷ μέλλειν ἐπανιέναι εἶπεν αὐτῷ κύρ Μανουήλ "τῆλεπῆ, γίνωσκε τοῦτο ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν. διὰ τὴν ὑποταγὴν ἣν ἔδειξας ἐλθὼν πρὸς με καὶ ὁμολογήσας ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τοῦ 20 θεοῦ τοῦ πάντα τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων γινώσκοντος τὰ

6. ἀμουράτου P

10. ἀμηρᾶ ἀμουράτου ὁμ. P

11. ἐξ

ἀγνοίας P

13. αὐτοῦ ἐν ἔμπροσθεν M

15. ἡμέραις τισὶ M

16. τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ εὐθυμοῦντες post ἐπηγγείλατο P

20. ἐλθεῖν MP

decernit. at ille, ameram veritus, recipere eum noluit, ei iratum se esse ostendens adeoque vehementer minatus. sperans iam Manuel, a Lesbi principibus receptum se iri, ad hos se confert. at nec hi palam eum videre et recipere ausi sunt, metu amerae, ut sibi ea res periculo ne esset. itaque quum, hac quoque spe deiectus, neminem se recepturum esse intelligeret, Prusam ultro abeundi et amerae conveniendi atque ab eo veniam petendi consilium cepit. in eius conspectum admissus, quae imprudens patrasset, confitetur. impius iste, homo callidus, quum demissionem animi videret, qua sua sponte Manuel se adisset, magna eum benevolentia amplexus et osculatus ac summo gaudio perfusus est. diebus aliquot in epulis, comotationibus, oblectationibus, colloquiis consumtis, ameras ei beneficia tribuit et victum e regia praebuit et abiturum ita allocutus est: "sic dehinc, vir nobilissime, inquit, tibi persuadeto: propter obedientiam, quam praestitisti, ut adires me et coram me et deo, qui arcana hominum omnia perspicit, peccata tua confiterere, te non secus, ac filium, mihi carum esse scito. itaque nunc iam cave, ne quid simile in posterum agas, quando

ἐσφαλμένα σοι, πληροφορήθητι τοῦτο ἀληθῶς· ὡς υἱὸν ἔχω ἀγάπην πρὸς σε. πλὴν πρόσεχε ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν, ἵνα μὴ τοιοῦτων ἔργων ἐπιχειρησθῆς, ὅτι μέγα σκάνδαλόν ἐστιν· οἶδας γὰρ ὅτι φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἐσμέν, καὶ ἀνὰ 5 ἡμῶν οὐκ ἔστι δίκαιον διαφορὰν καὶ μάχην εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον φιλίαν καὶ ἀγάπην. σὺ δὲ νέος φρόνιμος καὶ καλὸς εἰς τὰ πάντα καὶ ἐπιτήδειος ὑπάρχεις, καὶ οἶδας τοῦ ποιεῖν καὶ λέγειν. ἄρχου τῶν σῶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ μὴ ζήτηι τὰ ἀλλό- 10 τρια. καὶ ἐὰν ἀνάγκη ἐστί σοί τις ὑπὲρ χρημάτων ἢ ἑτέρας συνδρομῆς χρήξεις, ἐγὼ πάντοτε ἕτοιμος ἔσομαι μετὰ χαρᾶς πληρῶσαι σοῦ τὴν αἴτησιν.” καὶ ἕτερα πολλὰ εἰπόντες, ἀπέ- 12 λυσεν αὐτὸν φιλοδωρήσας τὰ μέγιστα καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πατέρα γραψας, ἵνα ἀσπασίως δέξηται αὐτὸν παρακαλῶν, καὶ φιλεῖν ὑπὲρ αὐτὸν καὶ συγχωρῆσαι αὐτῷ περὶ ὧν 15 κατὰ ἄγνοιαν ἔπραξε. περᾶσας δὲ ὁ Ἀμουράτης ἦλθεν ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει, βουλόμενος πόλεμον ποιεῖσθαι κατὰ τῶν Οὐγγῶν· τινὰς δὲ τῶν σατραπῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποστατήσαντας μαθὼν, τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἀφείξ, μετὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Ἰωάννου ὡς φίλοι κατὰ τὰς συμβάσεις αὐ- 20 τῶν περᾶσαντες ἦλθον κατ’ αὐτῶν μετὰ πλήθους στρατῶν, παρῶν καὶ ὁ κύριος Μανουὴλ ἐγγὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐν τῷ ἀπερχεσθαι αὐτούς, λέγω δὴ τὸν ἀμη-

1. υἱῶ P   3. τοιοῦτο ἔργον P   μεγάλων σκανδάλων αἰτιῶν P
8. ζήτησον M   11. εἰπόντιος M   16. πολέμου P   23.
ἐπανέρχεσθαι M

magnae inde turbae orientur. nosti enim, amicos et fratres nos esse, nec fas est, exerceri inter nos discordiam pugnasque, sed amicitiam potius et benevolentiam coli, atque es tu adolescens prudens et generosus et ad omnia idoneus et dicendi agendique peritus. quare quiete tua administra, aliena ne concupisce. quodsi pecuniae inopia labores vel alio egeas auxilio, semper paratus ero ad studiose gratificandum tibi, quod rogaveris.” haec et alia multa postquam sermonibus agitarunt, ameras Manuelem liberalissime donatum dimisit, datis ad imperatorem, patrem eius, litteris, quibus illum hortabatur, ut sua causa filium benigne reciperet et amaret, eique, quae imprudens deliquisset, ignosceret. deinde Amurates in Europam traiectus, Adrianopolim proficiscitur, Hungaros bello domiturus. nonnullos autem de satrapis suis in Asia defecisse quum audisset, relicto illo apparatu, cum Iohanne imperatore, ut amico et socio, ad eos compescendos cum exercitu revertit. comitabatur patrem Manuel dominus.

12. Hi quum discederent, adversus satrapas in Asia seditiosos

ρᾶν καὶ τὸν βασιλέα, κατὰ τῶν ἀποστατησάντων σατραπίων
 ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὃ μὲν ἀμηρᾶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν τξελεπὴν
 κατέλιπεν, ἵνα πάντα τὰ ὑποτελῆ αὐτῷ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φυ-
 λάιτη, ὃ δὲ βασιλεὺς τὸν δεσπότην κὺρ Ἀνδρόνικον τὸν πρω-
 τογενῆ υἱὸν αὐτοῦ τὰ τῶν Ῥωμαίων κυβερνᾶν εἴασεν καὶ ἐνεμ- 5
 πίστευσεν αὐτῷ. αὐτοὶ δὲ οἱ νέοι ἀθροιστοὶ εὐκαιρίαν
 εὐρόντες καὶ εἰς ἄκρον φιλιωθέντες καὶ ὁμιλήσαντες συγχῶς
 ὠμονόησαν μετὰ ὄρκων ἀναμεταξὺ αὐτῶν ὡς ἀδελφοὶ ὡσὶν
 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ εἰς τῷ ἑτέρῳ βοηθὸς ἔσῃται κατὰ
 πᾶν, καὶ οὕτως ἀπεστάτησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, πε- 10
 ριερχόμενοι τὰς χώρας καὶ πόλεις· καὶ τὰς μὴ ὑποκυπού-
 σασ τῷ θελήματι αὐτῶν, ἀλλὰ φυλαιτούσας τὴν πρέπουσαν
 εὐνοίαν εἰς τοὺς πατέρας, ἠχμαλώτιζον σκυλεύοντες καὶ ἀν-
 δραποδίζοντες. μαθόντες δὲ τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὃ ἀμηρᾶς καὶ
 ὃ βασιλεὺς λίαν ἐλυπήθησαν καὶ ἠγανάκτησαν. ὃ οὖν ἀμη- 15
 ρᾶς ὑποψίαν ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ διὰ θελήσεως καὶ βου-
 λῆς τοῦ βασιλέως οὕτοι ἀπεστάτησαν, ἀποστείλας μηνύων
 αὐτῷ μετὰ θυμοῦ εἶπεν ἵνα τρόπον τινὰ ποιήσῃ ὅπως τὸν
 Ἀνδρόνικον παιδεύσῃ, καὶ πληροφορηθήσεται εἰ ὃ βασιλεὺς
 οὐκ ἦν αἴτιος τῆς τοιαύτης βουλῆς· εἰ δὲ ἄλλως γενήσεται, 20
 αὐτὸς καὶ ὃ οἶκος αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ ἀρχὴ τῶν Ῥωμαίων
 ὄψεται. ὃ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο λέγων ὅτι οὐκ οἶδεν οὔτε
 ἐπίστατο, μετὰ ὄρκων μεγάλων, τὸ γεγονός· καὶ ἐὰν εἰς

2. μουσαῶν P   19. εἰ ὃ βασιλεὺς] ὡς P   23. ὄρκων, καὶ
 μεγάλως τὸ γεγονός ἐλυπεῖτο P

profecturi, ameras Mosem Tzelepem filium reliquit, qui interim omnia
 Europae loca sibi vectigalia in officio contineret, imperator Andro-
 nico despotae, filio natu maximo, rem Romanam administrandam tra-
 didit commisitque. adolescentes regiae potestatis vicarii, hac usi op-
 portunitate, amicitiam arctissimam coniungunt, crebro in colloquium
 veniunt tandemque sacramento se obstringunt, ut ab illo inde tem-
 pore alter alteri quasi frater sit et in omni re socius. deinde a patribus
 deficient, atque provincias et urbes obeuntes, quae ipsorum voluntati
 non obsequebantur, sed debitam patribus fidem servabant, diripiunt
 inque servitutem redigunt. hoc ubi in Asia Amurates et imperator
 comperere, dolore et iracundia exarserunt; et ameras quidem au-
 ctoritate et consilio imperatoris illos descivisse suspicatus, ei iratus
 significatum mittit: videret, quo modo Andronicum filium puniret et
 sic fidem sibi faceret, non esse se istius consilii auctorem. sin aliter
 faxit, et ipsum et domum eius et totum Romanum imperium exper-
 turum, quo ea res evaderet. imperator respondet et gravi affirmat

χεῖρας τὸν υἱὸν τυχὸν εἶχεν, ἄνευ τινὸς ἐλεημοσύνης εἶχε
 παιδεῦσαι αὐτόν. ὥς δὲ τὰ τῆς Ἀσίας διώρθωσαν καὶ εἰρή-
 νευσαν, περῶσαντες ἦλθον εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ στρατὸν
 εὐθέως οἰκονομήσαντες ἔστειλαν κατὰ τῶν ἀποστατησάντων
 5 υἱῶν. καὶ πολέμου γεγονότος τὸν τῶν ἀποστάτων στρατὸν ὁ
 ἀμηνῶς χρήμασι καὶ λόγοις ἀπατήσας, ἐπιβουλὴν τοιαύτην
 ἐποίησαν· ἀφέντες αὐτοὺς ἔφυγον, καὶ τοὺς αὐθεντοπούλους
 ἐν τινι φρουρίῳ τοῦ Διδυμοτείχου καταφυγόντας ἐπίασαν,
 καὶ τοῖς πατράσι δῶρον τούτους προσέφερον. καὶ ὁ ἀμηνῶς
 10 εὐθύς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπεκεφάλισεν, ὁ δὲ βασιλεὺς θέλων
 καὶ μὴ θέλων διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηνῶ τὸν δεσπότην κῆρ
 Ἀνδρόνικον τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρησε καὶ ἐν
 τοῖς πύργοις τοῖς λεγομένοις Ἀδεμανίδες πλησίον Βλαχέρων
 ἀπέκλεισε. τυχόντες μὲν καὶ ἕτεροί τινες σὺν αὐτοῖς νέοι
 15 συνηλικιωῖται ἐπλανήθησαν, παῖδες ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χρι-
 στιανῶν καὶ Τούρκων, καὶ αὐτοὶ σαγηνευθέντες τῷ ἀμηνῶ
 ἐδύθησαν· καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν παρόντες μετὰ δακρύων Β
 ἐκελεύθησαν ἵνα ἕκαστος τὸν υἱὸν αὐτοῦ οἰκιοχειρώς θανα-
 τώσῃ· καὶ τοὺς μὴ πειθομένους πρᾶξιαι κατὰ τὸ προσταχθὲν
 20 αὐτοῖς ἐν τῷ ἅμα κατὰ τὸν ποταμὸν δεδημένους ἐβύθιζεν
 ὁμοθυμαδόν, πατέρα τε λέγω καὶ υἱόν. ταύτην ὠμότητα καὶ
 ἀπανθρωπίαν ὁ Ἀμουράτης ἐποίησεν, ἀεὶ εἰς τὰ πάντα κα-
 λῶς πολιτευόμενος. καιροῦ δὲ τινος παρελθόντος τινὲς τῶν

1. ἐλεημ. τινὸς παιδεῦσαι ἤθελεν P   13. ἀνεμάδες P   18.
 ἰδιοχειρώς P   22. ἀεὶ] καὶ ἦν ἀεὶ P

sacramento, facti ignarum et inscium se esse; atque filium, si in manu
 haberet, quominus puniret, nulla se misericordia commotum iri. re-
 bus in Asia compositis pacatisque, in Europam traieci, exercitum con-
 festim instructum contra filios seditiosos miserunt. commisso bello,
 adolescentium milites, pecunia et blanditiis ab amera corrupti, insi-
 diose eosdem deseruerunt et profugos in castello quodam Didymoti-
 chi comprehenderunt patribusque dono obtulerunt. ameras filium sta-
 tim decollari iussit, atque eiusdem metu imperator facere non po-
 tuit, quin suum filium Andronicum despotam oculis privaret et turri-
 bus, quae Ademanides dicuntur, iuxta Blachernas sitis, includeret.
 erant alii praeterea decepti, illustrium ac nobilium tam Christiano-
 rum quam Turcarum filii illis aequales, qui et ipsi capti amerae tra-
 diti sunt. eorum patres cum lacrimis adstantes suum quisque filium
 manu sua interficere iubentur; qui imperio non paruerunt, cum filiis
 colligati, in praeterfluentem fluvium sunt demersi. adeo inhumanum
 crudelemque se praestitit Amurates, alioquin in regenda re publica

ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηῶν τοῦ ἀμνηρᾶ
 δεηθέντες γράψαι πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην ἵνα τὸν
 δεσπότην κύριον Ἀνδρόνικον τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐλευθερώσῃ· ὃ
 καὶ ἐγένετο.

Καὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων θεωρῶν ὁ βασιλεὺς 5
 τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα παντοιοτρόπως ὑποκορίζεσθαι
 ταπεινούμενα καὶ εἰς ἀφανισμόν παντελῆ ἡμέρα τῇ ἡμέρα
 ἐρχόμενα, τὰ δὲ τῶν Τούρκων εἰς ἄκρον προκόποντα, τριή-
 ρεις τινὰς ἠτοίμασεν ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐλθεῖν αἰτῆσαι βοή-
 θειαν παρὰ τῶν ἐκεῖσε αὐθέντων, ἵνα μὴ ἡ βασιλεία Ῥω- 10
 μαίων κατὰ κράτος εἰς τέλος ἐκπέσῃ. καὶ ἐν τῷ μέλλειν
 ἐπανέρχεσθαι τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον πάλιν εἶασε δι-
 οικεῖν καὶ κυβερνᾶν τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν. πλεί-
 σαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἔφθασεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐν τῇ τῶν
 Ἑνετῶν ὠραία πόλει, καὶ ἡ γερουσία ἅπασα τῆσδε τῆς πό- 15
 λεως ἀσμένως τοῦτον ἐδέξαντο· περὶ δὲ τοῦ βοηθῆσαι αὐτῷ
 οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. κάκειθεν ἐξελθὼν πρὸς
 τὸν ῥῆγα Φραγκίας Κάρολον ἐλθὼν οὐδὲν ἐκατώρθωσε διὰ
 τὸ περισπωμένους εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀναμεταξὺ μάχας καὶ
 σκάνδαλα ἔχοντας. καὶ χρημάτων μόνον πληθὸς ἀναλώσας 20
 καὶ δάνεια πολλὰ λαβὼν διὰ τὸ εἶναι μεγάλην τὴν ἐν Ἰταλίᾳ
 δαπάνην, καὶ εἰς Ἑνετίαν ἀναστρέψας ἔγραφε διὰ ταχυδρό-
 μου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ ἵνα ποιήσῃ τρόπον στεῖλαι
 αὐτῷ χρήματα, ὅπως τὰ δάνεια ἃ ἔλαβεν ἀποδώσῃ, καὶ ἀνα-

2. ἔγραψε P   7. τῇ] τρίτῃ M

laudatus. aliquanto post nonnulli spectati et nobiles Christiani atque Agareni Amuratem rogaverunt, ut litteris Iohanni imperatori suaderet, Andronicum despotam e vinculis liberaret: nec non satisfactum est illorum voluntati.

Rebus ita constitutis, imperator, quum Romanum imperium omni modo vilescere et in angustum redigi et in dies magis ruere in perniciem, contra Turcarum regnum ad summum crescere fastigium animadverteret, comparatis aliquot triremibus, in Italiam vela fecit, ab eius terrae principibus, ne Romanorum imperium prorsus everteretur, petiturus auxilia. commisit rursus, dum rediret, Andronico despotae urbis et imperii procurrationem. in Italiam delatus, primum Venetorum florentem urbem adiit, et honorifice quidem a toto senatu exceptus est, sed de subsidiis frustra verba fecit et plane non audiebatur. inde ad Carolum, Francorum regem, profectus, ne ibi quidem quidquam obtinuit, quoniam principes inter se dissidebant ac factionibus bel- lisque erant distracti. itaque nihil aliud, quam grandi pecunia inutiliter absumpta et gravi contracto aere alieno propter sumtum in Italia magnitudinem, Venetias reversus, faselo misso, Andronico filio

λώσῃ ἔτι ἐν τῇ ὁδῷ. αὐτὸς δὲ πάντοτε τῷ τῆς ἀρχῆς τρε-
 φόμενος ἔρωτι καὶ εἰς χεῖρας ταύτην λαβῶν οὐδὲν ἐφρόν-
 τιζε περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἔγραφεν, ἀλλὰ μᾶλλον,
 ὡς εἶπη τις, τὰς τοῦ πατρὸς προστάξεις καὶ γραφὰς ὡς ἐν
 5 ὕδατι γεγραμμένας ἐλογίσατο. ἀκούσας δὲ ταῦτα ἐν τῇ Θεσ-
 σαλονίῃ κὺρ Μανουὴλ ὁ νεώτερος υἱός, μετὰ σπουδῆς καὶ
 προθυμίας συνάξας χρήματα πολλὰ τὸν ἀριθμὸν χρυσίου καὶ
 ἀργυρίου ὡς ἐν καὶ τριῆρεις ἐτοιμάσας, ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ
 τὸν πλοῦν, ὅπου ἦν ὁ πατὴρ, ἐποίησε· καὶ προσκυνήσας
 10 αὐτὸν καὶ καταφιλήσας χεῖρας καὶ πόδας, καὶ τοῖς δανει-
 σταῖς τὸ δάνειον δώσας, τὸν πατέρα καὶ βασιλέα λαβῶν ἐν
 τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπανέστρεψε. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰ-
 τίαν καὶ ὑποταγὴν ὁ Μανουὴλ τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 καὶ πάσης τῆς συγκλήτου ἦν φιλούμενος, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος
 15 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ὑπὸ πάντων ἦν μισούμενος. καὶ ὁ πα-
 τὴρ σὺν τῇ συγκλήτῳ πάσῃ τὸν Μανουὴλ εἰς βασιλέα ἐψη-
 φίσατο, τὸν δὲ Ἀνδρόνικον ἀπόσαντο. καὶ προσμένειν ἐν τῇ
 πόλει προστάξας ὁ πατὴρ καὶ ἐρυθροῦ πεδίλου μετέδωκεν
 αὐτῷ, καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας ἀπὸ πάντων ἐλέγετο εἶ-
 20 ναι. ὁ δὲ δεσπότης κὺρ Ἀνδρόνικος ὁ τυφλὸς μαινόμενος
 ἦν τῷ θυμῷ καὶ τῷ ζήλῳ καὶ τὴν ἀδικίαν βοῶν, καὶ ἐκ τῆς
 περιφρονήσεως περιαλγῆς ἐγένετο. δυσχυριζόμενος ἔλεγεν
 ὅτι κατὰ τοὺς νόμους Ῥωμαίων τάξιν τε καὶ συνήθειαν ἡ
 βασιλεία ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἀρμόζει ὡς πρωτοτόκοις, 13

2. λαχὼν εἶχεν οὐδὲν M

litteris mandavit, ut pecuniam sibi mittendam curaret, qua aes alienum, quod contraxisset, solveret et in reditu sumtum faceret. at ille, perpetuo imperii amore flagrans atque manu id tenens, nihil curabat, quod mandarat pater, sed eius iussa in aqua, ut quispiam dixerit, scripta existimabat. at Thessalonicae filius minor Manuel, re comperta, strenue ac studiose auri argentique quantum poterat acquisivit, paratisque triremibus, in Italiam ad patrem cursum tetendit. reverenter eum salutavit, manus pedesque eius osculatus, ac pecunia, creditoribus quae debebatur, numerata, cum eodem Cpolim rediit. propter hanc causam et pietatem Manuel a patre et universo senatu non minus diligebatur, quam iisdem exosus erat Andronicus: unde, reiecto Andronico, Manuel a patre et senatu imperator designatus, in urbe manere iubetur, et purpureis ornatur calceamentis atque ab omnibus habetur heres imperii. contra caecus iste Andronicus ira invidiaque insanire et iniuriam sibi illatam clamare, contemptum acerbiter ferre, atque dictitare, e legibus, institutis et moribus Romanorum sibi ac filio suo, ut primogenitis, imperium deberi; a patre impera-

ὁ δὲ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τὸν Μανουὴλ ὑστερογενῆ ὄντα προτιμῆσαι θέλει καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας ἀφῆσαι. καὶ ἦν πάντοτε ἐσθητικῶς καὶ διαλογιζόμενος, ζητῶν καιρὸν ἐπιτήδειον τρόπον ποιῆσαι καὶ βουλὴν ὅπως ἡ βασιλεία ἑαυτῷ καὶ τῷ 5
 υἱῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ πάλιν γενήσεται.

13. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀμηρᾶ Ἀμουράτη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μπαγιαζήτης Ἀλευτορῆς τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο. ὁ οὖν κῆρ Ἀνδρόνικος ὁ τυφλὸς καιρὸν εὐρῶν ἐπιτήδειον ἐφάνη αὐτῷ ἵνα τοῦ ποθομένου τύχη· καὶ μετὰ τινων τῶν φίλων αὐτοῦ συμβουλευσάμενος καὶ τῶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συγγενῶν 10
 καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Μάρκου τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἔτι μέρος δεσπότης, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου φυγῶν πρὸς τὸν ἀμηρᾶν Μπαγιαζήτην ἦλθον δεόμενοι ὅπως αὐτοῖς βοηθήσῃ καὶ τῆς βασιλείας γένωνται ἐγκρατεῖς, ἢ κατὰ κληρονομίαν καὶ νόμους Ῥωμαίων καὶ συνήθειαν αὐτοῖς ἀρμό- 15
 ζει ὡς πρωτοτόκοις· ὁ δὲ πατὴρ καὶ πάππος βούλεται ἀδικῆσαι αὐτούς καὶ τῷ ὑστερογενεῖ, ὡς εἴπομεν, δῶσαι. ἐπηγείλαντο ἔτι τελεῖν τῷ ἀμηρᾶ κατ' ἔτος χρυσίου καὶ ἀργυρίου κεντηνάρια οὐκ ὀλίγα καὶ προνομία τινα ἔχειν ἐκ τῆς πόλεως. ὁ οὖν ἀμηρᾶς τὰς διχονοίας καὶ μάχας αὐτῶν θεω- 20
 ρῶν ἠγάλλετο κατὰ τὸν λόγον τὸν ἐπιχώριον τὸν λέγοντα "ὁ λύκος τὸ τοῦ ἀνέμου σφοδρὸν μετὰ κοριορτοῦ ἰδὼν ἠγάλλετο

2. ἀφίσι M   4. ἀναβολὴν M   6. Ἀποθανόντος — p. 56,
 24: ἔτους 50' capiti 12 tribuit P   7. μπαγιαζήτης ἰντιριμ P
 8. ἐπιτήδειον] ἔκρινε καὶ M   14. ἢ] ὡς P   22. κοριορτοῦ M,
 κοριορτοῦ P

tore Manuelem, natu minorem, sibi praeferri et designari successorem. pertinaciter in sententia perstabat, neque cessabat occasionem ac viam meditari, qua imperium sibi et Iohanni filio vindicaret.

13. Amurate amera mortuo, filius eius Baiazetes Aleutores regnum suscepit. iam Andronicus caecus ille, occasionem, ut sibi videbatur, opportunam nactus, qua voti compos fieret, cum amicis quibusdam et coniugis propinquis et Marco socero, qui etiam tum partem Bulgariae tenebat, re deliberata, una cum Iohanne filio ad Baiazetem confugit, eumque rogavit, ut se adiuvaret ad recuperandum imperium, quod ex legibus et consuetudine Romanorum hereditate ad ipsos pertineret, ut primogenitos, a patre autem et avo per summam iniuriam Manueli, minori natu, destinaretur. promiserunt praeterea, amerae se quotannis auri et argenti centenaria multa pensuros esse et in urbe iura quaedam praecipua concessuros. ille gaudio exultabat, quum eorum discordiam videret litesque, ut est vulgare proverbium: "exsiliabat lupus, ubi vi venti excitari pulverem vidit." "opportuna, inquit, mihi ista res est," atque laete eorum voluntati obsecutus, equitum

πηδῶν.” εἶπεν “ἀγαθὸς καιρὸς δι’ ἐμέ,” καὶ μετὰ χαρᾶς τὴν
 αἰτήσιν δεξάμενος καὶ δώσας αὐτοῖς στρατὸν ἰππέων χιλιά-
 δας ἕξ καὶ πεζῶν τέσσαρας ἦλθον κατὰ τῆς πόλεως. καὶ
 ἑξαίφνης ἔξω τῆς πόλεως νυκτὸς φθάσαντες εὔρον ἐν τοῖς
 5 παλατίοις τῆς Πηγῆς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα μετὰ τοῦ υἱοῦ
 αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ ἀδελφοῦ· καὶ πιάσας ἀπέκλεισεν αὐτοὺς
 ἐν οἴκῳ τινὶ καὶ φυλάττεσθαι προσειάξατο μετὰ μεγάλης φυ-
 λακῆς. καὶ οὕτως ὁ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος μετὰ τοῦ υἱοῦ
 Ἰωάννου ἐγκρατεῖς τῆς πόλεως ἐγένοντο καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ
 10 ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ. καὶ τὸν υἱὸν Ἰωάννην ἐλογίσατο πολ-
 λάκις ἀναγορεῦσαι εἰς βασιλέα. πλὴν ἀδύνατον ἦν διὰ τὸν
 βασιλέα καὶ πατέρα εἶτι ζῶντα. καὶ ὁ ἀμηρᾶς πολλάκις ἐμή-
 νυσεν αὐτῷ ἵνα αὐτοὺς ἀποκτείνῃ καὶ ἐκποδῶν ἐκτινάξῃ, εἰάν
 θέλῃ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀνενόχλητος ἔσεσθαι· ὁ δὲ εὐλαβούμενος
 15 οὐκ ἠθέλησέ ποτε πατροκτόνος καὶ ἀδελφοκτόνος γενήσεσθαι.
 ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπατήσαντες οἱ βασιλεῖς τοὺς φυ-
 λάσσοντας Βουλγάρους ἔφυγον καὶ περάσαντες καὶ οὗτοι πρὸς
 τὸν ἀμηρᾶν Μπαγιαζήτην ἦλθον. καὶ ὁ γηραιὸς βασιλεὺς
 ἀναμιμνήσκων τὴν συγγένειαν τοῦ πάππου Ὁρχάνου καὶ τὴν
 20 φιλίαν Ἀμουράτου τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον
 οὐδέ τις νόμος συγχωρεῖ τοῖς πατράσιν οὕτω τοὺς φιλιᾶτους
 πράττειν καὶ ποιεῖν. ὁ δὲ καὶ βασιλεὺς Μανουὴλ ὑπέσχετο

6 καὶ ἀδελφοῦ om P   9. καὶ μέρος τῆς M   19. ἀναμνή-
 σασ P   21. τοῖς φιλιᾶτοις τῶν πατέρων οὕτω P, τοῖς πατράσι
 οὕτω οἱ φιλιᾶτοι M: accusativos posuit Alterus.

millia sex et peditum quatuor iis concessit, quibuscum adversus
 urbem proficiscuntur. quum ex improvise noctu prope urbem adve-
 nissent, in palatio Peges imperatorem cum Manuele filio reperiunt.
 comprehensos in domum quandam concludunt et diligentissime cu-
 stodiri iubent. hoc modo Andronicus despota cum Iohanne filio
 urbe potitus, imperium annos duos et menses sex tenuit. Iohannem
 filium imperatorem declarare saepe cogitabat, sed non poterat pro-
 pter patrem adhuc superstitem. suadebat saepe ameras, occidendos
 et e medio tollendos eos esse, si quiete tenere imperium vellet: at
 prudenter ille nolebat parricidii et fratricidii crimine se contaminare.
 itaque accidit, ut quodam die captivi principes, Bulgaris custodibus
 deceptis, e carcere aufugerent, in Asiam traiecti, hi quoque Baiazetem
 ameram adierunt. ibi imperator pater affinitatem Orchanis, avi Baia-
 zetis, et eiusdem patris, Amuratis, amicitiam commemorabat, mone-
 batque, quam iniquum esset nec ulla lege permissum, parentes isto
 modo a liberis haberi; Manuel imperator tributum maius, quam
 frater, se illi pensurum esse pollicebatur, inque primis promittebat,

δοῦναι τέλος ὑπὲρ τὸν ἀδελφόν· ἐξόχως δὲ ὑπέσχετο καὶ τοῦτο, ἵνα κατ' ἔτος ἐπὶ τὴν ὥραν τοῦ ἔαρος ἔσῃται ἕτοιμος μετὰ στρατοῦ χιλιάδων δυοκαίδεκα πεζῶν τε καὶ ἰππέων εἰς συνδρομήν, ὅπου δ' ἂν καὶ ὁ ἀμηρᾶς βουλήσεται ἀπελθεῖν, καὶ ἔσῃται τοῖς φίλοις φίλος καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐχθρὸς ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου. καὶ 5 μετὰ ὄρκων ταῦτα ἠσφαλίσαντο. καὶ ὁ ἀμηρᾶς ταῦτα ἀκούσας ἔστειλε πρέσβυν τινὰ ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα γνωρίσῃ τὰς γνώμας καὶ τὰς θελήσεις καὶ βουλὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ δήμου, ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν εἰς βασιλέα ἠγάπουν. ἐλθὼν δὲ ὁ πρέσβυς καὶ καταλεπτιῶς μαθὼν 10 κατέλαβε τὰς γνώμας καὶ τὰς βουλὰς σχεδὸν πάντων τῶν πολιτῶν, ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας τὸν κῦρ Μανουὴλ ἤθελον βασιλεύειν αὐτοῖς. καὶ ποιήσας ταῦτα πάντα ἀναφορεῖν τῷ ἀμηρᾷ, εὐθύς στρατὸν δώσας αὐτοῖς ἦλθον ἐν τῇ πόλει. τοῦ οὖν δεσπότης κῦρ Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μὴ 15 ἔχόντων τί πρᾶξαι ἢ πῶς ἀντισταθῶσι, ὁ κῦρ Μανουὴλ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς βασιλείας καὶ τῆς πόλεως· καὶ εὐθύς προστάξει τοῦ πατρὸς ὁ βασιλεὺς κῦρ Μανουὴλ τῷ διαδήματι τῷ βασιλικῷ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ ταινιοῦται. ἐβασίλευσεν 20 λοιπὸν ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης μετὰ τὸ ἐξεῶσαι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τῆς βασιλείας, ἕως οὗ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν βασιλείαν ἐξουσίαν πᾶσαν ἔδωκε τῷ υἱῷ κῦρ Μανουὴλ καὶ βασιλέα ἔστειπεν αὐτὸν ἐπὶ ἔτους 5ῶ. τῷ δὲ δεσπότη κῦρ Ἀν-

3. ὅπου ἂν ὁ P

5. ὁ om P

13. ἀναφορὰν P

quotannis verna tempestate paratum se fore ad comitandum eum cum peditum equitumque duodecim millibus, quocumque ameras voluisset; postremo suadebat, ut eosdem uterque amicos vel inimicos haberet. horum fidem iureiurando stabiliunt. haec quum ameras audisset, legatum e regia Cpolim misit, qui animis, voluntatibus et consiliis tum optimatum, tum plebeiorum explorandis cognosceret, utrum e fratribus Romani imperatorem sibi exoptarent. legatus postquam advenit, civium animis sententiisque occulte exploratis intellexit, tantum non omnes nullis de causis cupere, ut imperaret Manuel. ameras, omnibus sibi renuntiatis, statim illis exercitum expediit, quocum Byzantium venerunt; quumque Andronicus despota et filius eius, quid agerent quove pacto se tuerentur, nescirent, Manuel cum imperatore patre urbe et imperio potitus, protinus eiusdem iussu a patriarcha in templo apostolorum diademate imperatorio ornatus est. regnavit ceterum Iohannes post pulsum imperio socerum, donec solium et imperium Manuelli filio dedit cumque coronari imperatorem

δρονίκῳ τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ συμβάσεως δέδωκε τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ· καὶ οὕτως πάντα τὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνευσαν.

Εὐρισκομένου δέ τινι καιρῷ τοῦ ἀμηρᾶ Μπαγιαζήτου ἐν 5τῇ Μακεδονίᾳ ἐγγὺς τῶν Σερρῶν μητροπόλεως, παρῶν ἦν ὁ βασιλεὺς κὺρ Μανουήλ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις ἃς εἶχον, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος καὶ ὁ κὺρ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάσης καὶ ὁ τῆς Σερβίας δεσπότης κὺρ Στέφανος. ἐλθόντος Παύλου τοῦ Μαμωνᾶ ἐκ 10 τῆς Πελοποννήσου, οὗ τὴν Μονεμβασίαν κυβερνῶν ἐκ πολλοῦ ὁ πατήρ, εἶτα καὶ αὐτὸς τὴν διοίκησιν τὴν τοῦ πατρὸς προστάξει τοῦ βασιλέως διεδέξατο, διὰ δὲ τὸ μάκρος τοῦ χρόνου ἀφορμὴν εὐρῶν περιεποιεῖτο τὸ ἄστν ὡς κτῆμα ἴδιον. ἐνεκάλει τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, ἀδικεῖ- 15 σθαι λέγων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν Μονεμβασίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ δυναστικῶς ἐξέλαβε, καὶ μετὰ ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ αἰσχύνης ἐκ τῶν ἐκεῖθεν ἐδίωξε. ὁ δὲ Μαμωνᾶς οὕτως γνώριμος ἦν ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηρᾶ. λυπηθεὶς οὖν μετὰ θυμοῦ ὁ ἀμηρᾶς μηνύσας εἶπεν τῷ βασιλεῖ οὕτως ὅτι “οὐκ ἀρκεῖ ὑμῖν 20 εἰρηνεύειν, ἀλλὰ οὕτως θέλετε πράττειν κατὰ τῶν ἐμῶν ὑποχειρίων; ἐγὼ γὰρ ὁμνύω σοι εἰς τὸν Θεόν, παιδεῦσαι ἔχω τοὺς τὰ τοιαῦτα τολμῶντας.” καὶ ἑτέρους λόγους σκληροῦς ἔφησε κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐτέρων ἀυθέντων Χρι-

7. ὁ δεσπότης om P
τῶν ὑποχειρίων ὑμῶν P

14. ἠγκάλει M

16. ἐξέωσε M

20.

iussit, ad annum 6800. Andronico despota e pactione Thessaloniam habitandam dedit; atque ita universa res Romana pacata est.

Cum Baiazetes ameras in Macedonia prope Serras urbem aliquando commoraretur, imperator Manuel secundum pacta conventaque, quae fecerant, eiusque frater Theodorus et Constantinus Dragases et Stephanus, Serviae despota, praesto fuerunt. advenit etiam e Peloponneso Paulus Mamonas, qui, quum eius pater diu gubernasset Monembasiam, ipse quoque eam provinciam iussu imperatoris acceperat, sed, diuturnitate possessionis occasionem nactus idoneam, urbem sibi ut propriam vindicaret. is igitur fratrem imperatoris apud ameram criminabatur, quod Monembasiam violenter sibi eripuisset, indeque se cum contumelia, dedecore et infamia expulisset. erat autem Mamonas hic amerae dudum notus: unde is indignabundus imperatorem ita increpat: “num vobis satis non est pace frui, sed isto modo meos habere subiectos audetis? equidem per deum iuro tibi, posse me, talia qui audeant, punire.” alia praeterea aspera verba adversus

στιανῶν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἕως καρδίας ἐλνπήθησαν, καὶ ἔκτοτε ἐζήτουν καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ εὐλογον αἰτίαν ἵνα τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις καὶ ὑποταγὴν, ἣν εἶχον μετὰ τοῦ ἀμῆρᾶ, φύγωσιν. καὶ συμβάσεις καὶ ὄρκους φρικτοὺς λάθρα ἀναμέσον αὐτῶν ποιήσαντες τοῦ εἶναι ὅ γινώμη καὶ ψυχῇ μιᾷ ἕως θανάτου, διὸ βεβαιότερον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ συνδέσμου τούτου ἔστησαν ἵνα ὁ βασιλεὺς κῆρ Μανουήλ εἰς νόμιμον γυναικᾶ λάβῃ τὴν θυγατέρα τοῦ κῆρ Κωνσταντίνου τοῦ Δραγάση.

Τοῦ δὲ ἀμῆρᾶ Μπαγιαζήτου ἐλθόντος καὶ πολὺν τῆς 10 Βουλγαρίας τόπον ἀλώσαντος ἔτι καὶ δουλώσαντος, ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς Σιγισμόνδος ἔμαθε τὰ γενόμενα. (14.)
 14 ὁ οὖν Σιγισμόνδος τῆς Γερμανίας ὁ βασιλεὺς πρέσβην στείλας πρὸς αὐτόν, ἥτοι τὸν ἀμῆρᾶν, ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἦν δίκαιον φίλοι ὄντες ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἐπιβαλεῖν χεῖρα τὸν ἀμῆρᾶν, 15 ὅτι κατὰ τὸ προνόμιον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ τοιοῦτος τύπος ἐστίν. ἐλθόντος δὲ τοῦ πρέσβεως καὶ ταῦτα εἰπόντος τῷ Μπαγιαζήτῃ, οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰ μὴ μόνον ἐκ τῆς χειρὸς παραλαβῶν αὐτόν ἔδειξεν οἶκόν τινα τούτῳ μέγαν γέμοντα ἔσωθεν ἀπὸ παντοίων ὀργάνων πολεμικῶν, ῥομφαίων 20 τε καὶ ξίφων, ἃ καλῶς ἠτοιμασμένα καὶ παρεσκευασμένα ὑπῆρχον. εἶτα λέγει τῷ πρέσβει “λέξον ταῦτα τῷ αὐθέντῃ σου τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν δίκαιον, ὃ ἔχω ἐν τῇ Βουλγα-

4. μετὰ τοῦ] τῷ P   6. διὰ τὸ β.?   9. τοῦ om P   12. 14.]
 πῶς ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς πρὸς τὸν ἀμῆρᾶν ἀπέστειλε πρέσβην. M   13. ὁ ante βασ. om P   14. ἥτοι om P

imperatorem et reliquos principes Christianos, de quibus diximus, iactavit: quibus illi aliquamdiu afflicti, mox occasionem idoneam et causam speciosam quaesiverunt, qua promissa, pacta et officia, quibus amerae se obstrinxerant, effugerent. itaque postquam pactionibus et diris sacramentis clam se invicem devinxerunt, ut consensionem et concordiam servarent usque ad mortem, quo firmitus esset huius foederis vinculum, statuerunt, ut imperator Manuel Constantini Dragasis filiam matrimonio legitimo sibi iungeret.

Quam Baiazetes ameras multa Bulgariae loca cepisset et in potestatem suam redegisset, Sigismundus, Germaniae rex, de ea re certior factus, (14.) legato ad eum misso, aequum esse negavit, quum essent amici, ameram manum iniicere Bulgariae, quae iure ad sui regni provincias pertineret. haec dicenti legato Baiazetes nihil respondit, sed manu apprehenso domum amplam ostendit, omni armorum genere, rhomphaeis gladiisque, bene dispositis et adornatis, refertam. tum legatum allocutus: “haec, inquit, regi, domino tuo, renuntia: ius

ρία, ταῦτα τὰ ὄπλα καὶ αἱ παρασκευαὶ ἄς εἶδας εἰσίν.” καὶ
 τοῦ πρέσβεως ἀναφορὰν ποιήσαντος τῷ βασιλεῖ Σιγισμόνδῳ
 ἐν τῷ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν περὶ τούτων, ὁ βασιλεὺς ἐλυ-
 πήθη λίαν διὰ τὸ ἀκοῦσαι ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τὰ τοιαῦτα καὶ
 5 τὴν τοῦ ἀμηρᾶ ὑπερηφάνειαν· καὶ εὐθύς στρατὸν μισθοφο-
 ρικὸν πολὺν συνάξας, καὶ τὸν αὐτοῦ μᾶλλον ἐτοιμάσας καὶ
 πολλοὺς ἑτέρους ἀθέντας προσκαλεσάμενος εἰς βοήθειαν, ἄνευ
 τινὸς μισθοῦ ἢ ὄψωνίου καὶ μετὰ πλείστης χαρᾶς καὶ γενναίας
 ψυχῆς καὶ ἀνδρικοῦ φρονήματος διήρχετο ὁ λαμπρὸς οὗτος στρα-
 10 τός, καὶ πάντα τοῖς ποσὶν ὑπέτασεν τὰ τῶν Τούρκων φρούρια,
 ἁλῶν καὶ σκυλεύων καὶ ἀφανίζων, ἕως καὶ τῆς Νικοπόλεως
 περάσαντες ἔφθασαν, καθάπερ ὕλη ἐπιτυχοῦσα φλογὶ ἰσχυρᾷ.
 εἶτα ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος, καὶ ἑτέρως θέλων στρατηγήσαι
 κατὰ τοῦ Μπαγιαζήτη, πρέσβυν ἔστειλε λάθρα πρὸς τὸν βα-
 15 σιλέα κὺρ Μανουήλ καὶ τοὺς ἑτέρους ἀθέντας, οὓς προέφη-
 μεν, ἵνα ἐτοιμοὶ καὶ προπαρασκευασμένοι οὔτοι ὧσι καὶ τὸν
 ἐχθρὸν τῆς πίστεως, εἰ δυνατόν, ἀφανίσωσι. αὐτοὶ τὸν και-
 ρὸν ὡς γῆ διψῶσα τὸν ὄμβρον ἐξ οὐρανοῦ ἀναμένοντες, τὸν
 πρέσβυν μετὰ χαρᾶς δεξάμενοι τὰ πρὸς ἀνάγκην τοῦ πολέμου
 20 καὶ αὐτοὶ λαθραίως ἠτοιμάζον. ὁ Μπαγιαζήτης οὖν ἀκούσας
 τὴν τοῦ Σιγισμόνδου βασιλέως ἔφοδον εἰς λογισμοὺς οὐκ ὀλίγους
 καὶ φόβον ἐνέπεσε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐτοίμως καὶ μετὰ
 βίας συναθροίσας καὶ καλῶς ἐτοιμάσας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους
 ὤδευε. φθασάντων δὲ τῶν στρατῶν ἐγγὺς τὸν πόλεμον ἀνῆ-
 25 ψαν οἱ Γερμανοὶ πρῶτον καὶ οἱ Γαλάται, καὶ συμπλοκῆς γε-

meum, quod in Bulgaria exerceo, haec esse arma apparatusque, quos vidi-
 sti.” Sigismundus rex haec quum audisset a legato, ex eo nuntio
 et arrogantia amerae gravem dolorem percepit; et confestim magno
 exercitu mercenario coacto et suis ipsius copiis instructis aliisque
 multis principibus auxilio vocatis, sine ulla mercede vel victu, prae-
 clarum hunc et generosi animi spiritusque plenum exercitum educit,
 qui omnia Turcarum castella capit, subiicit, diripit, evertit, donec
 Nicopolim perventum est, velut silvam invadens flamma. tum Sigis-
 mundus rex, etiam aliunde Baiazetem bello lacessere cupiens, clam ad
 imperatorem Manuelem et reliquos principes, quos supra commemoravi,
 legatum misit, ut prompti et parati essent ad hostem hunc fidei fundi-
 tus, si possent, delendum. illi talem occasionem, ut sitiens terra aquam
 e coelo, expectantes, legatum laetabundi exceperunt et bellum ipsi
 quoque occulte parabant. interim Baiazetes, Sigismundi regis adventu
 comperto, in varias cogitationes metumque incidit, et copiis suis
 prompte et strenue coactis ac bene instructis, adversus hostes profi-

νομένης διὰ κακοβουλίαν τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσφάλησαν, καὶ τὸ πᾶν ἀπόλεσαν στρατεύμα, καὶ φεύγοντες ἦσαν ἀμειώτρεπτοι. καὶ ἐν τῷ φεύγειν οἱ Τοῦρκοι πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἠχμαλώτιζον, οὐ μόνον ἀσήμου καὶ στρατοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περιφανῶν καὶ ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν αὐθέντων, 5 ἐν οἷς ἦσαν ὁ δούξ τῆς Μπουργουνδίας, ὁ κόμης τῆς Ἀβέρσας καὶ ὁ μέγας ἀρχιτρίκλιнос τοῦ τῆς Φραγκίας ἡγὸς καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι περιφανεῖς καὶ ἐνδόξοι. μόλις δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος μετὰ τοῦ πρωτεύοντος τὸν σταυρὸν φοροῦντος τῆς ἀδελφότητος Ῥόδου, ἀκάτιον μικρὸν τυ- 10 χόντες εὐρεῖν, ἐμβάντες τὸν Ἴστρον ἐπέρασαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαντο. ὁ δὲ ἀμηρᾶς πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν Βκερδήσας καὶ τῆς τοιαύτης θαυμαστῆς νίκης περιτυχῶν ἀελπίστως καὶ δόξης ἔμπλεος καὶ χαρᾶς γενόμενος, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς κὺρ Μανουήλ καὶ οἱ ἕτεροι αὐθένται, περὶ ὧν 15 ἔφημεν, οὐ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις ἃς εἶχον ἀναμεταξὺ ἐποίησαν, ἵνα αὐτῷ ἀκολουθήσωσι, καὶ ἐνωτισθεῖς τὰ ὅσα οὗτοι πάντες ἐβουλεύοντο κατ' αὐτοῦ, μάχην μεγάλην κατὰ τοῦ βασιλέως ἐκήρυξε, καὶ ἐλθὼν τὴν πόλιν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀπέκλεισεν ἐν ἔτει 53, πολιορκῶν αὐτὴν παν- 20 τοιοτρόπως καιρὸν καὶ χρόνον πολύν.

6. Ἀβερσίας P   8. δὲ μετὰ βίας καὶ M   9. στρατὸν M
 13. κερδήσας ἐπεριποίησατο καὶ M   20. 5ω P   21. καιρῶ
 καὶ χρόνω πολλῶ P

ciscebatur. quum sibi propinqui essent exercitus, Germani et Galli pugnam primi civerunt, et congressu facto, imprudentia res Christiana labefactata et exercitus universus dissipatus est. fugiebant sine respectu, et in fuga a Turcis multi occidebantur aut capiebantur, non obscurae solum et gregariae multitudinis, sed etiam ex ipsis claris et honoratis nobilibusque principibus, in quibus dux Burgundiae, comes Aversae et magnus architriclinus regis Francorum aliique haud pauci clari et illustres viri fuerunt. quin aegre rex ipse Sigismundus cum magistro fratrum Rhodiensium crucem gestante, inventa parvula cymba, Istrum traiecit salutemque expedit. ameras omnibus eorum sarcinis potitus tamque admirabilem victoriam praeter opinionem consecutus, gloria et laetitia redundabat, quumque imperatorem Manuelem et ceteros principes, de quibus diximus, conventis, quae fecerant, ut se sequerentur, non stesisse videret, atque cuncta audivisset, quae illi omnes adversus se moliebantur, grave bellum imperatori indixit, et anno mundi 6900 terra marique obsidione urbi ad-mota, diu eam omni modo oppugnavit.

15. Ἐν τῷ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διαλήμματι ὁ Ἰωάννης ὁ τοῦ δεσπότης κὺρ Ἀνδρονίκου υἱὸς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως κὺρ Μανουήλ, περὶ οὗ πολλάκις ἔφημεν, ἐγγὺς ὑπάρχων πάντοτε ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηρᾷ (καὶ σιτηρέσια μεγάλη εἶχεν 5 ἐξ αὐτοῦ, ἀκολουθῶν καὶ συνοδεύων αὐτῷ, καὶ οἰκιακὸς ἦν πάντοτε καὶ φιλούμενος), μαθὼν ὅτι τινὲς διέβαλλον αὐτὸν πρὸς τὸν ἀμηρᾷ λέγοντες ὅτι “οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ πρὸς σὲ ὁ ἀμηρᾷ ὁ Ἰωάννης, ἀλλ’ ἐπίβουλός ἐστι· καὶ εἰ οὕτως οὐκ εἶχεν, ἢ πόλις καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ θεῖος αὐτοῦ ὑπέκλυπεν ἂν 10 καὶ ἐδουλώνατο,” ἐνωτισθεῖς δὲ οὕτως τὰ γενόμενα καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενα, φοβηθεῖς τὸ ὄξυ καὶ ἀπότομον τοῦ Μπαγιαζήτου, ἵνα μὴ τὴν ζωὴν κινδυνεύσῃ, ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἔφυγε καὶ πρὸς τὸν θεῖον καὶ αὐτοκράτορα ἔρχεται. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ θεῖος ἀσμένως ἐδέξατο ὡς περὶ τι δῶρον πο- 15 λυτελές, καὶ κατεφίλησε καὶ ἠγκαλίσατο αὐτὸν καὶ τὰ πρόποντα σιτηρέσια σημειωσάμενος ἔδωκεν αὐτῷ. ἡμερῶν οὖν παρελθουσῶν ὁ βασιλεὺς ἐβουλήθη ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν καὶ τινα βοήθειαν αἰτῆσαι, λογιζόμενος τοῦ ἀπολαῦσαι τῆς βοηθείας, ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ αὐθένται ὑπῆρχον ἢ αἰτία τοῦ ἄρρι 20 τὸν ἀμηρᾷ τὴν μάχην κατὰ τῆς πόλεως, ἣν ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἔνεκεν τοῦ ἀπεσταλμένου παρ’ αὐτῶν πρέσβεως, ὡς εἴπομεν, δι’ οὗ τὴν ὁμοφωνίαν ἐποίησαν ἵνα ὡσι πάντοτε κατὰ τοῦ ἀμηρᾷ καὶ ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου βοηθὸς ἔσται, καὶ ἀλλή-

4. καὶ om P

12. τῆ ζωῆ P: cf. p. 63, 23.

15. Ea tempestate Iohannes, Andronici despotae filius et imperatoris Manuelis ex fratre nepos, de quo saepe verba fecimus, e longo inde tempore apud ameram assiduus, a quo victum habebat largum, quem sequebatur comitabaturque quacunque, et cui semper in familiarissimis et intimis erat, postquam apud ameram a quibusdam se accusari sensit, qui eum Baiazeti non bene velle, sed struere insidias dicebant: id enim nisi faceret, aiebant, urbem et imperatorem, patrum eius, in officio futurum fuisse et servitio: haec igitur et quae alia de eo circumferebantur postquam audivit, propter acre et praeceps Baiazetis ingenium vitae suae timens, nocte quadam aufugit et recepit se ad patrum imperatorem is eum cupide, tanquam munus aliquod pretiosum, osculo et amplexu excepit, victumque idoneum ei praeberi iussit. interiectis aliquot diebus, imperator subsidia petatum in Italiam proficisci decrevit. ea nacturum se esse propterea confidebat, quod eius ipsius regionis principes in causa erant, cur ameram bellum adversus Cpolim susceperat: quod is fecerat faciebatque propter legatum, ut docuimus, ab illis missum, cuius opera pactionem inierant, ut ameram semper ad-

λοις συναρωγεῖν. καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἐξιέναι τὸν βασιλέα ἐκ τῆς πόλεως, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ κῦρ Ἰωάννην καταλιπὼν ἵνα διοικῆ καὶ κυβερνᾷ τὴν πόλιν καὶ ἀντιμάχηται τοῖς ἐναντίοις, ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν δέσποιναν καὶ σύζυγον λαβὼν καὶ εἰς Πελοπόννησον ἐλθὼν ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐγγὺς τοῦ ἀδελφοῦ κῦρ Θεοδώρου 5 ταύτην εἴασεν· ὁ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ ὀδεύει. φθάσας οὖν ὁ βασιλεὺς ἐν Ἐνετία κάκειθεν πρὸς τὸν δοῦκα Μεδιολάνων ἐλθὼν παρὰ τοῦ δουκὸς μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ δαψιλείας ἔτι δὲ καὶ δορυφορίας ἐδέχθη, καὶ ἵππους καὶ στρατιώτας πολλοὺς δώσας αὐτῷ ἵνα πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγκίας ἐλθῆ, ἐπαγγειλάμενος ὁ δούξ τῷ 10 βασιλεῖ, εἰάν καὶ οἱ ἕτεροι ὁμοφρονήσωσι, καὶ αὐτὸς ὁ δούξ ἰδίως καὶ αὐτομάτως ἐλθῆ καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ βοηθήσῃ καὶ μὴ εἶσῃ κινδυνεύουσαν. ἐλθὼν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγκῶν εὗρεν αὐτὸν ἐν ἀσθενείᾳ βαρυτάτῃ ἔχοντα καὶ ἔξω φρενῶν ὑπάρχοντα· καὶ οἱ 15 σύμβουλοι αὐτοῦ οὐκ εἶχόν τι ἀποκριθῆναι μόνοι. ὁ μὲν βασιλεὺς ἀπρακτος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέστρεψεν ἐπὶ ἔτους ἀνέ Σεπτεμβρίου 13.

15 16. Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει ὁ ἀμνηστὸς Μπαγιαζήτης κατὰ τῆς Πελοποννήσου τὸν Γιακούπ - πασιᾶν καὶ τὸν Βρενάζην 20 ἔστειλε μετὰ στρατοῦ χιλιάδων πενήτηντα· καὶ ἐν τῷ ἀπέρ-

8. δορυφορίας M 10. βασιλέα P 11. ὁμοφρονήσωσι P 12. καὶ τῷ — κινδυνεύουσαν] κινδυνεύουσαν τὴν πόλιν τὴν περιφανῆ καὶ ὡραίαν καὶ τῶν πόλεων βασιλεύουσαν βοηθήσαι P 20. βρενέζην σιείλας M 21. ἐπανέρχεσθαι M

versarentur et mutuo sibi opem et auxilia praestarent. abiturus ex urbe imperator, Iohannem ex fratre nepotem ad eam interea regendam et impetum hostium propulsandum reliquit. ipse cum imperatrice coniuge in Peloponnesum profectus, Spartae eam apud Theodorum fratrem deposuit et Italiam versus processit. primum Venetias venit; inde ad ducem Mediolanensem perrexit, qui eum honorificentissime atque magno cum sumtu et cum satellitibus excepit, eidemque equitum peditumque magnum comitatum ad regem Francorum dedit, pollicitus, si ceteri consentirent, semet illi et imperio Romano sua sponte auxilio venturum ac discrimen depulsurum esse. ad regem Francorum quum venisset, morbo gravissimo eum conflictantem et mentis impotem reperit; nec habebant consiliiarii eius, soli quod illi responsum darent. itaque re infecta imperator Cpolim rediit, anno 1405, mensis Septembris die 13.

16. Eodem anno Baiazetes ameras Giacup-pasianem et Brenazem in Peloponnesum cum exercitu quinquaginta millium misit: qui et in ipso itinere et in Peloponneso multis incommodis, calamitatibus ac serviliis

χεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ἔνδον τῆς Πελοποννήσου φθά-
 σαντες πολλὰ κακὰ καὶ δεινὰ καὶ ἀνδραποδισμοὺς τοῖς Χρι-
 στιανοῖς ἐπέθηκαν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Μπα-
 γιαζήτου ῥηθῆσεται. ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος θεωρῶν
 5 τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα ὅτι οὕτως κακῶς διέκειντο, καὶ
 τὴν πόλιν τοσοῦτον καιρὸν κινδυνεύουσαν ἀποκεκλεισμένην καὶ
 στενοχωρουμένην ὑπὸ λιμοῦ πολλοῦ, ὁμοίως καὶ τὸν τῆς Πε-
 λοποννήσου πόλεμον, καὶ βλέπων ὅτι οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν
 αὐθέντων ἤθελεν αὐτοῖς βοηθῆσαι, καὶ ἀπορηθεὶς ὅλως, πε-
 10 ράσας ἐν τῇ Ῥόδῳ μετὰ τριήρεως τὴν τῆς Σπάρτης ἀρχὴν
 ἐπεπωλήκει τῇ ἀδελφότητι τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰω-
 ἀννου. στείλαντες οὖν ἡ ἀδελφότης τινὰς τῶν σταυροφόρων
 ἐν τῇ Σπάρτῃ ἵνα ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχῆς ὡς κύριοι καὶ δεσπότηαι
 γενήσονται, ὁ λαὸς ὡς εἶδεν αὐτοὺς καὶ ἤκουσε τὰ γενό-
 15 μενα, ὤρμησαν μετὰ ξίλων καὶ πετρῶν μετὰ θυμοῦ δραμόν-
 τες, ἵνα τοὺς ἀπεσταλμένους σταυροφόρους ἀποκτείνωσι. ὁ
 δὲ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου σταθεὶς καὶ ὁμιλήσας, ἵνα μὴ τοι-
 αύτη ἀταξία γενήσεται, ἐδυσώπει τὸν λαόν, καὶ πειθόμενοι
 τοῖς τούτου λόγοις τοῖς σταυροφόροις τριῶν ἡμερῶν διορίαν
 20 ἔδωσαν, ἵνα ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Σπάρτης μετὰ εἰρήνης ἀνα-
 χωρήσωσιν· εἰ δὲ ἄλλως πράξωσιν, αὐτοὶ ὄψονται. ἰδόντες
 οὖν οὗτοι ὅτι οὐδὲν κατώρθουν ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος καὶ
 σκάνδαλα ἐγίνοντο καὶ τὴν ζωὴν μάλιστα ἐκινδύνεον, ἔγερ-

3. ἐποίουν P

6. κινδυνεύουσαν om M

8. βλέπων] κακὸν

θεωρῶν M

11. ἐπεπωλήκει infra

17. τοῦ τόπου om M

19. λόγοις καὶ δημηγορίαι τοῖς P

Christianos afflixerunt, ut paulo infra in vita Baiazetis narrabitur. Theo-
 dorus despota, quum rem Romanam tam male affectam et urbem tam diu
 periclitantem, obsessam et gravi fame oppressam, deinde Peloponne-
 sum bello vexatam, et Christianorum principum nullum sibi auxi-
 liaturum videret, omni spe abiecta, una triremi Rhodum traiectus,
 Spartae principatum societati Iohannis prophetae et baptistae vendidit.
 misit ea societas Spartam crucigeros aliquot ad eam provinciam occu-
 pandam et sibi vindicandam ut dominis. quibus incolae conspectis et
 auditis, quae acta essent, hortante iracundia, cum clavis et saxis ad
 eos occidendos procurrunt. at superveniens et intercedens eius regio-
 nis episcopus, ne tales turbae orirentur, obiurgabat multitudinem,
 quae dictis eius obsecuta, trium dierum spatium crucigeris concessit,
 quo e Spartae finibus quiete excederent. si secus fecissent, ipsos ex-
 perturos, quo ea res evasura esset. illi, quum nihil se efficere, sed
 turbas ac tumultus excitari atque vitam suam in discrimen adduci vi-

θέντες ἐπανέστρεψαν οἴκαδε. οἱ δὲ Σπαρτιᾶται τὸν πρόεδρον αὐτῶν καὶ δοῦκα ἐψήφισαν εἶναι, καὶ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἤθελον κρίνεσθαι καὶ κυβερναῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος ὡς εἶδε τὰς ἐλπίδας ψευσθείσας, τὰ χρήματα ἃ ἔλαβε τῇ ἀδελφότητι ἐκτίνας ὅπισθεν, εἰς 5 Σπάρτην ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ θέλων ἐλθεῖν, οὐκ ἤθελεν δεχθῆναι αὐτὸν ὁ δῆμος, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὕβρεσιν ἐνέπλυνον. καὶ πολλῶν λόγων γενομένων καὶ σκανδάλων τέλος ἐμεσίτευσεν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάλιν ἐδέχθησαν καὶ ἔστερξαν αὐτὸν εἶναι ὡς καὶ τὸ πρότερον. πλὴν πρὶν τοῦ τὴν κατοχὴν λαβεῖν αὐ- 10 τὸν συνθήκας μετὰ ὄρκων συνέστησαν, ἵνα μὴ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνθυμηθῇ ὅσα ἐποίησαν.

17. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπὶ ἔτους . . . ., δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν, καὶ ὁ δεσπότης κῦρ Ἀνδρόνικος τὴν Θεσσαλονικήν τῇ τῶν Ἑνετῶν γερουσίᾳ ἐμπεπωλήκει διὰ φλωρία 15 χιλιάδας πενήκοντα.

Ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ οὕτως γέγονεν. ἀκούσας ὁ ἀμνηρᾶς ὅτι ὁ Ντεμίρης ὁ βασιλεὺς Σκυθῶν καὶ Μασσαγετῶν ἔρχεται κατ' αὐτοῦ ἵνα μετὰ στρατοῦ μυριαριθμον πόλεμον συνάρη, θέλων καὶ μὴ βουλόμενος τὴν 20 πολιορκίαν καὶ τὸν πόλεμον καὶ ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως ἔλυσεν, καὶ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἐποίησεν μεθ' ὄρκων, καὶ ἐν

2. εἰς δοῦκα P	4. ψευσθῆναι M	5. τὰ χρήματα ἀπέδωκε· καὶ
θέλων ἐλθεῖν ἐν τῇ Σπάρτῃ οὐκ P	11. μηκέτι M	12. τὰ-
δε ποιῆσαι P	13. Ἐν — πενήκοντα om P	19. καὶ Μασ-
σαγετῶν om P	20. μυριαριθμῆτου πολλοῦ M	

derent, castris motis, domum redierunt. Spartani episcopum etiam praesidem suffragiis constituerunt et ab eo rem suam tam civilem quam ecclesiasticam administrari voluerunt. Theodorus, quum se spe falsum esse vidisset, pecunia, quam acceperat, societati restituta, Spartam in provinciam suam rediturus, non recipiebatur a populo, sed exagitabatur conviciis. post multos tandem sermones et tumultus, conciliante episcopo, eum recipiunt et pristinum obtinere gradum patiuntur. priusquam tamen restitueretur, sacramentis eum obstrinxerunt, ne unquam memor esset, quae fecissent.

17. Illo tempore, anno . . . . propter eam, quam commemoravimus, causam, etiam Andronicus despota Thessalonicam Venetorum senatui quinquagenis florenorum millibus vendidit.

Urbs obsessione hoc modo liberata est. ameras, audito, Demirem, Scytharum et Massagetarum regem, cum innumeris copiis contra se proficisci, quamvis invitus, tamen obsidionem et oppugnationem urbis solvit, atque pace cum imperatore facta et sacramentis confir-

τῆ Ἀσία περάσας τοῦ δεχθῆναι τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἔφοδον τοῦ Ντεμίρη τὸν στρατὸν ἡτοιμάζεν.

18. Ἐπὶ τῆς βασιλείας λοιπὸν τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος Β
 κῆρ Μανουήλ, ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ τῆς πόλεως, τῷ τότε καιρῷ
 5 ἐγεννήθην ἐγὼ ἔτι ἀπὸ κτίσεως κόσμου 539', Αὐγούστου λ',
 ἀνεγεννήθην δὲ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ὑπὸ τῆς δσιωτά-
 τῆς μητρὸς ἀγίας Θωμαίδος, περὶ ἧς ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ
 καὶ ἀρμόζοντι διηγησόμεθα τάληθές. ἀφ' οὗ δὲ τοῦ δεκάτου
 ἔτους μέχρι καὶ τοῦ ὄγδοηκοστοῦ ἕκτου πολλῶν γενομένων ἀναγ-
 10 καίων καὶ μνήμης ἀξίων βούλομαι διηγῆσασθαι. λέγω δὴ ἐν
 πρώτοις περὶ τῆς εἰς τὴν δύσιν ἀφίξεως τῶν πέντε νιῶν τοῦ
 ἀμῆρᾶ τοῦ Μπαγιαζήτου, ἡγῶν τοῦ Μουσουλμάνου, τοῦ Μωσῆ,
 τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Μεεμέτη καὶ τοῦ Ἰωσοῦφ, ὃς ἐγεγόνει Χριστια-
 νὸς καὶ Δημήτριος ἐπωνομάσθη, περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασι-
 15 λέως κῆρ Ἰωάννου ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆς ἐλεύσεως ἐκεῖσε
 τοῦ βασιλέως κῆρ Μανουήλ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς τοῦ
 υἱοῦ αὐτοῦ δεσπότη κῆρ Ἀνδρονίκου ἐκεῖ ἀποκαταστάσεως,
 καὶ τοῦ θανάτου τοῦ δεσπότη κῆρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρο-
 γεννήτου εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν ἡγῶν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ
 20 τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κῆρ Μανουήλ ἐν τῇ Πελο-
 ποννήσῳ ἐλεύσεως. καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἀμῆρᾶ Μουσουλμά-

2. εἰτοιμάζων M. caput autem 18 cum hoc coniungit P, omisso
 summario 3. 18.] Πῶς ἐγεννήθη ὁ Φρανιζῆς ὁ καὶ συγγρα-
 φεὺς τοῦ παρόντος βιβλίου. M 5. ἐγὼ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
 ἔτι ἀπὸ δὲ τοῦ κόσμου γενέσεως 539' M 8. δὲ τοῦ om P
 9. ἕκτου] ἐκ τῶν P 13. τοῦ μεμετέ τοῦ Ἰεσαί P 14. περὶ
 om M 16. καὶ τοῦ υἱοῦ P 17. δεσπότη om P 19.
 ἦτοι P ἐν τῇ Σπάρτῃ M

mata, in Asiam traiectus, ad excipiendos impetus Demiris exercitum parabat.

18. Ceterum regnante hoc imperatore, Manuele domino, dum urbs obsidetur, ego in lucem editus sum, anno ab orbe condito 6909, die Augusti tricesimo. regeneratus sum per sacrum baptisma opera venerabilis matris Thomaidis, de qua loco opportuno ad veritatem referam. a decimo autem anno ad octogesimum sextum quae acciderint multae et memorabiles calamitates, enarrabo. dicam primum de quinque Baiazetis amerae filiiis in occidentem traiectis, Musulmano, Mose, Iessai, Mehemete et Iosupho, qui Christianus factus Demetrius appellatus est, de imperatore Iohanne Thessalonicae mortuo, et Manuele imperatore, filio eius, illuc profecto, et eius filio, Andronico despota, ibidem restituto, de Theodoro porphyrogenito despota Lacedaemone sive Spartaee extincto, et de imperatore Manuele, fratre eius, profecto in Peloponnesum; deinde exponam, quomodo

του παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μωσῆ διηγῆσομαι, καὶ περὶ τῆς
 τριέτους μάχης αὐτοῦ δὴ τοῦ Μωσῆ μετὰ τοῦ βασιλέως κῦρ
 Μανουήλ, καὶ τῆς περὶ τὰ μέρη τῆς Λαρίσσης ἐκτυφλώσεως
 Ὁρχάνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουσουλμάνου παρὰ τοῦ Θείου αὐτοῦ
 Μωσῆ, καὶ τῆς ἐλεύσεως ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν δὲ-5
 σιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μεμετέη τοῦ καὶ Κυρίτζη, καὶ
 τῆς ἀποστροφῆς εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ πάλιν ἐλεύσεως αὐ-
 τοῦ διὰ τῆς πόλεως ἐν τῇ Θράκῃ ἦτοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ,
 καὶ τῆς νίκης αὐτοῦ. καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μωσῆ εἶπω, ἔτι
 δὲ καὶ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως κῦρ Μανουήλ, τοῦ 10
 πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου, τὸν θάνατον ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ.
 ἀλλὰ καὶ περὶ δύο θυγατέρων αὐτοῦ, καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ
 ἀυθεντοπούλου κῦρ Μιχαήλ, καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὸ
 λοιμώδους νοσήματος. ὁμοίως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τζελεπῆ
 κῦρ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη καὶ ἀδελ- 15
 φοῦ τοῦ ἀμηνῶ Μεμετέη. αὐτὸς δὲ γενόμενος Χριστιανός,
 ὡς πρὸ ὀλίγον ἔφημεν, καὶ τῷ Θείῳ βαπτίσματι ἀνεγεννήθη,
 καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀμηνῶς Μεμετέης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 πλεῖστα σιτηρέσια ἔδωσαν αὐτῷ, ζήσας μετὰ τὸ βαπτισθῆναι
 ἔτη ἑπτὰ πρὸς κύριον ἐξεδήμησε. καὶ περὶ τῆς γεννήσεως 20
 τοῦ ἀυθεντοπούλου κῦρ Θωμᾶ. ταῦτα μὲν διὰ τὸ τῆς ἡλι-
 κίας μου ἐντελὲς καλῶς καὶ ἀκριβῶς εἰδότος μου. τὰ δὲ

3. Λαρίσσου M   6. μεχεμέτ P   7. ἐπιστροφῆς P   10. τοῦ
 πρὸ τοῦ om P   16. μεχεμέτ καὶ τῷ ἀνωτέρῳ Ἰωσήφ τῷ γε-
 νομένῳ Χριστιανῷ, ὡς P   17. ἀναγεννηθέντι ὁ P   18. με-
 χεμέτης P   19. ὅς ζ. P   20. περὶ om P   21. μὲν] δὲ MP
 22. ἀτελὲς οὐ καλῶς M

Moses Musulmano amerae fratri suo mortem intulerit, cum Manuele
 imperatore per tres annos bellum gesserit et circa Larissam excaeca-
 verit Orchanem, Musulmani filium; quomodo huius frater Meheme-
 tes, qui etiam Cyritzes appellatur, ex oriente in occidentem trans-
 ierit, inde redierit in orientem, et rursus trans urbem in Thraciam
 vel Europam traiectus, reportaverit victoriam. tum obitum Mosis ex-
 plicabo, et filii secundi Manuelis imperatoris, qui Constantinum
 praecessit, mortem, qua is Monembasiae decessit. dicam etiam de
 duabus filiis eius, atque Michaelis principis natali ac morte pestilen-
 tia ei allata. item mortem attingam Demetrii Tzelepis, Baiazetis sul-
 tani filii, et Mehemetis amerae fratris, qui Christianus factus, ut
 paulo ante monuimus, et sacro baptismate regeneratus, ab impera-
 tore et fratre Mehemete amera magna salaria accepit, et annos se-
 ptem postquam baptizatus erat, ad dominum concessit; dicamque de
 Thomae principis natali: atque haec quidem propter aetatis maturi-
 tatem bene et accurate doctus; quae autem ante me natum facta nar-

πρὶν τῆς γεννήσεως τῆς ἐμῆς ὅσα εἰρήκαμεν, τὰ μὲν ὑπὸ ἀξιοπίστων καὶ σοφῶν συγγραφέων γεγραμμένα μέρος εἶδομεν, τὰ δὲ ὑπὸ ἀρχόντων τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ βουλῆς καὶ τῆς συγκλήτου σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ γηραιῶν ἀκούσαμεν. καὶ πῶς σιγῶν παραλείπω.

19. Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ 53^{ου} ἔτους ὁ Ντεμίρης ὁ βασιλεὺς Μασσαγετῶν καὶ Περσῶν καὶ βορειῶν Σκυθῶν τὸν ἀμνηρᾶν Μπαγιαζήτην ἠχμαλώτισε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους ἄρχοντας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν. 16 ἀλλὰ ποῖος ἦν αὐτὸς καὶ πῶς ὁ βασιλεὺς Ντεμίρης, οὐκ ἀφήσωμεν εἰπεῖν καὶ διηγῆσασθαι. οὗτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σκυθῶν Τούρκων πέραν Ἀράξου τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς τὴν οἴκησιν ἔχουσιν, 15 εἰσὶ δὲ γένος λίαν τοξικώτατοι καὶ κακοξενώτατοι, ἔθνος δὲ μέγα καὶ πολὺ καὶ ἄλκιμον, παρ' οἷς Κῦρος ἐκεῖνος ὁ μέγας βασιλεὺς ποτε καιρῷ κάκει ἔτελεύτησεν βασιλευούσης Ντεμίριδος. αὕτη δὲ ἡ βασιλὶς Ντεμίρις μετὰ τὸ ἀποκεφαλίσαι τὸν Κῦρον τὴν κεφαλὴν εἰς ἀσκὸν οἴνου ἐνέβαλε, καὶ 20 καταπατοῦσα τὸν ἀσκὸν καὶ τὴν τοῦ Κῦρου κεφαλὴν ἔλεγε "ἀκόρεστε Κῦρε, κορέσθητι." εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ Μασσαγέται γένος πάνυ ἀγριώτατον, καὶ ἐν τῇ ἰππεύειν ἀγαθώτατοι καὶ

1. ὅσα om M εἴρηται P 5. σιωπᾶν M 6. 19.] δέκατον ὀγδοον P 11. πῶς — οὖν] ποῦ M 14. ἀρξου pr P, τὰν καὶν margo 15. κακοξενώτατοι M, an κακοξυνετώτατοι? 17. καιρῷ ἐβασίλευσε κάκει P 19. κῦρον οὗ τὴν P

ravi, ea partim a fide dignis et eruditis scriptoribus memoriae prodita didici, partim ex proceribus aulae imperatoriae et viris senatorii ordinis sapientibus ac prudentibus senibusque audiui, quae silentio praetereunda non putavimus.

19. Die vicesimo octavo mensis Iulii anni 6910 Demires, Massagetarum, Persarum et Scytharum septentrionalium rex, Baiazetem ameram cum uxore et filio Mose aliisque aulae optimatibus non paucis cepit, totumque eius exercitum dissipavit. at enim qualis et ille et Demires rex fuerit, ne omittamus exponere. hic igitur atque populus eius, Massagetae et Scythae Turcae, trans Araxem fluvium orientem versus sedes habent, gens sagittandi peritissima et hospitibus infestissima, late se porrigens, frequens et strenua, quae quondam Cyrum, magnum illum regem, occidit, Demiride regina. haec caput Cyri amputatum in utrem vino impletum demersit, deinde utrem cum capite conculcans "insatiabilis, inquit, Cyre, satiare." Massagetae sunt longe barbarissimi, equites velocissimi, latrones maxime ra-

πεζοὶ ληστρικώτατοι. ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς τοιοῦτοις χρωῶνται ὄπλοις ἤγουν μαχαίραις καὶ θώραξι καὶ τόξοις καὶ σάγαις χαλκοῖς. τὰ δὲ ἐνδύματα αὐτῶν καὶ αἱ ζῶναι ὑπάρχουσι χρυσαῖ, καὶ διαδήματα ἐν ταῖς μάχαις ἔχουσιν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτῶν χρυσοχάλινοι, μασχαλιστήρες δὲ 5 χρυσοῖ καὶ τὰ πληκτρα. καὶ ὁ σύμπας βίος αὐτῶν αὐθέα-στος μὲν, σκαιὸς δὲ καὶ ἄγριος καὶ πολεμικὸς ὑπάρχει πάν-τοτε. καὶ οὕτως τὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ τοῦ Ντεμίρη αὐ-τοῦ βασιλέως ἢ πολιτεία καὶ ὁ βίος ἔχει.

Καὶ τούτους ἀφέντες πρὸς τὸν ἀμνηρῶν Μπαγιαζήτην 10 ἐπανέλθωμεν καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ, πόθεν κατάγονται, καὶ τίνα τὰ ἔργα καὶ ἀνδραγαθήματα αὐτῶν κατ' ἐπιτομὴν διηγησώμεθα.

Οὗτος ὁ ἀμνηρῶς Μπαγιαζήτης ἦν πέμπτος αὐθέντης τοῖς κυριεύσασιν ἐκ τοῦ τῶν Ὀθμανλίδων γένους· ὁ Ἐρτογρού- 15 λης γὰρ ἦν ὁ πρῶτος, υἱὸς τοῦ Γοῦ. περὶ ὧν μὲν πολλοῖς καὶ ἑτέροις ἐξιστορήθη, καὶ διαφορὰς εἰλήφασιν ἀλλήλων, ἀλλ' ὡς εἶδον καὶ ἤκουσαν ἕκαστος, οὐ συνεφώνησαν· ὁμοῦς οὕτως καὶ ἡμῖν καλῶς ἐφάνη καὶ ἐκρίναμεν ἱστορῆσαι ἔτι τὰ ὅσα ἐκ μακρᾶς ἀκοῆς ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν ἐμάθομεν καὶ ὅσα 20 ἐγγράφως περὶ τῆς γενεαλογίας ταύτης εἶδομεν.

3. καὶ σαγάρεσι καὶ σάγαις χαρικοῖς παῖκοις P   6. ἀνθ' ἕκα-
στον P, αὐθεντικῶς margo   9. ὑπάρχει P   11. ἀπογό-
νους P   14. μπαγιαζήτης om P   15. ὀθουμαλίδων M   ἐρ-
τογρούλλης M   16. ὁ om P   γῶν P   17. εἰς ἀλλήλους
P, ommissis ἀλλ' ὡς — συνεφώνησαν   19. καλὸν ἔδοξεν P

paces. in bello et pugnis armis hisce utuntur: machaeris, loricis, arcubus, sagis aeneis; eorum vestimenta et cingula aurea sunt; in proelia coronati procedunt. equorum frena, cincta pectoralia et scuticae item ex auro. universa eorum vita simplex quidem, sed rigida, ferox et militaris semper. talis igitur Massagetarum et Demiris, eorum regis, conditio et vivendi ratio.

His missis, ad Baiazetem ameram et maiores eius praevertamur, unde originem ducant et quae eorum facinora et res fortiter gestae fuerint, paucis dicturi.

Baiazetes ameras princeps quintus erat ex regia Othmanidarum familia. primus enim Ertogrules erat, filius Gui. de his quum multi alii scriperint, sed valde in diversa abeant dissentiantque, quandoquidem singula ut quisque viderat et audiverat, ita narrarunt; tamen idem mihi quoque placuit, atque constitui, quae ex longinqua fama de eorum genere aut a viris doctis didicissem aut litteris invenissem consignata, exponere.

20. Ὁ ἀναξ Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς τινὲ καιροῦ ἐν τῇ ἐπι-
 εὐρισκόμενος κατὰ τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας τῆς Νεοκαισαρείας
 πόλεως, μαχόμενος μετὰ τῶν Περσῶν καὶ τοῦ Ἰκονίου σουλ-
 τάνου, καὶ πολλὰ φρούρια τῶν Περσῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιή-
 5 σατο· εἶχε δὲ μεθ' αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, υἱὸν
 Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ. ἡμέρας δὲ πολ-
 λὰς διατριβὸν τὸ στρατόπεδον ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, καὶ
 τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ ἵππων ἐσπάνιζον διὰ
 τὸν τόπον λυπρὸν καὶ κρημνώδη εἶναι, καὶ τὸ κλίμα ἐκεῖνο
 10 ψυχρὸν καὶ δριμύτατον ἦν. τότε καὶ χειμῶνος ἐπιγενομέ-
 νου οἱ ἵπποι πλεῖστα ἐσαθρώσαντο. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν τῶν
 ἵππων μεθοδεύων κνλλότητα, περιωὴν τὸ στρατεύμα τὰ εὐ-
 γενῇ τῶν ὄχημάτων συνέλεγε, καὶ ταῦτα διδοὺς Ῥωμαίοις τε
 καὶ Ἰταλοῖς καὶ ὁπόσοι κοντοφόροι εἶδεσαν δεξιόστροφοι, ἐπι-
 15 στάμενος δι' αὐτῶν ἀνθίστασθαι τοῖς πολεμίοις καὶ ἀντιμά-
 χεσθαι. καὶ ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεθοδεύων, καὶ συμπλοκῆς
 μελλούσης γενέσθαι, ἰππότην ἐπίσημον ἐξ Ἰταλίας ὀρμώμε-
 νον ἔφιππον θεασάμενος παρεστῶτα πεζόν, Ἰωάννην τὸν ἀνε-
 ψιὸν ἐκέλευσεν ἀποβῆναι τοῦ Ἀραβικοῦ ἵππου τούτου ἐφ' οὗ

1. 20.] δέκατον ἔννατον et sic porro P qui hic addit γινῶμαι διά-
 φοροι περὶ τοῦ πόθεν κατάγεται τὸ τῶν Ὀθμανλήδων γένος ποι-
 ζιλοτρόπως P. at M διάφοροι ἱστορίαι περὶ τοῦ τῶν Ὀθμανλί-
 δων γένους πόθεν κατάγεται ποικιλοτρόπως. 2. τῆς ἐπαρχίας
 et πόλεως om P 3. τοῦ τοῦ P 6. ἡμέραις δὲ πολλαῖς P
 10. ψυχρὸν P 11. ἐθρώσαντο P 12. κνλλ.] ἔλλειψιν P πε-
 ριωὴν P, περὶ ὧν M 14. ὁπόσοις κοντοφόροις εἶδεσαν, δε-
 ξιόστροφοις ἐπιστάμενος θεράτια, ἀνθιστάτους πολεμίους καὶ
 παρέχειν καὶ ἀντιμάχεσθαι M 16. τοῦ βασιλέως μεθοδεύον-
 τος M 17. ὀρμημένον?

20. Iohannes Comnenus imperator, in oriente quondam in prae-
 fectura Neocaesareae urbis cum Persis et sultano Iconii bellans, multa
 iis castella eripuit. habebat secum Iohannem, Isaacii sebastocratoris,
 fratris sui, filium. quum exercitus diu in locis illis moraretur, res nec-
 cessariae quum reliquae, tum equos pabulum deficiebat, propter solum
 gracile et saxosum, atque, ingruente hieme, propter coeli frigus et
 asperitatem summam, equi maxime conficiebantur. quorum perniciem
 imperator ita subvenit, ut exercitum obiens generosos deligeret eosque
 praeberet Romanis et Italis et quotquot perite hastas versabant, ho-
 rum opera hostibus obviam ire et resistere se posse confisus. haec
 ille administrans, quum proelium commissurus, equitem insignem,
 ex Italia advectum, peditem adstare vidisset, Iohannem de Arabico
 equo, cui is insidebat, descendere eumque Italo tradere iussit. Io-
 hannes, elati et supra modum ferocis animi, imperatoris et patrum
 imperio repugnat, sermone audaciore oblocutus. verum quum diu illi

Β ἦν ἐποχούμενος, καὶ δοῖναι αὐτὸν τῷ Ἰταλῷ. ὁ δὲ φρονη-
 ματίας ὢν καὶ γαῦρος πλέον τοῦ δέοντος τῷ τοῦ βασιλέως
 καὶ θείου ἀντέστη κελεύσματι, ἀνθαδεστέραν τὴν ἀντίρρησιν
 ποιησάμενος· μὴ ἐπὶ πολὺ δὲ ἔχων ἀνθίστασθαι τῷ θείῳ
 καὶ βασιλεῖ (ἐώρα πρὸς ὄργην γὰρ ἐπιβράζοντα) ἄκων καὶ 5
 μὴ βουλόμενος τὸν ἵππον τῷ Ἰταλῷ δίδωσι, μετακελητίσας
 εἰς ἕτερον ὄχημα. αὐτὸς ἀθυμίας πλήρης καὶ βράζων θυμῷ
 ἀντικρως γενόμενος, φυγὼν πρὸς Πέρσας ἀντόμολος γίνεται.
 ὃν καὶ ἀσμένως καὶ ἀσπασίως προσεδέξατο ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάν-
 τες οἱ βάρβαροι· καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν ἐξομολογούμενος 10
 ἀντὶ Ἰωάννου Τζελεπῆς ὠνόμασται, καὶ τινα ὀνόματι Κα-
 μερῷ τοῦ ἀμηρᾶ θυγατέρα γυναῖκα ἔλαβε, καὶ προῖκα ἔδω-
 σεν αὐτῷ τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις καὶ χρήματα πολλά.
 ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας οὐκ ἀμέθεκτος καὶ ἐν
 τῷ λέγειν τῆ Ἀραβικῆ διαλέκτῳ ἱκανώτατος. ἦν δὲ καὶ φι- 15
 λωδωρότατος καὶ δαψιλῆς ὁ νέος, ὃ πᾶσιν ἀρεστόν ἐστι, καὶ
 μᾶλλον τοῖς βαρβάροις, καὶ ἄλλως κοινωνικῶς τὸ ἦθος τοῖς
 ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος, ἦδη κράτιστον τοῖς στρατηγοῦσιν,
 ἐν οἷς καὶ τρόπαια· ὅθεν καὶ αἶρειν εὐθύς τοῦ σκοποῦ,
 καὶ ὡς κοινὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐχόμενα ἐποίει καὶ ἔλεγεν εἰ- 20
 ναι. τοῖς πᾶσιν ἦν συμπονοῶν ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν καὶ
 ἐβοήθει καὶ ἐθεράπευε, καὶ τὰς διαφορὰς τὰς φρομένας ἀνα-

3. καὶ ἀναιδεστέραν M   5. ἐπιβράζοντα P   6. δέδωκε με-
 ταβάς P   7. βράιτων θυμοῦ M   11. τζελεπῆς P. τζελεπῆς
 μὲν ἐρμηνεύεται τῆ τῶν Τούρκων διαλέκτῳ ἐξ εὐγενῶν καταγέ-
 μενος. Pachomius in margine M   17. τοῖς ante βαρβ. om P

resistere non posset, quem iam ira effervescere videret, quamvis in-
 vitus, Italo equum concessit, atque ipse alium conscendit. mox,
 stomacho tumens et inflammatus ira, ad Turcas transfugit, atque
 cupide et amice excipitur ab amera cunctisque barbaris. deinde, eiurata
 Christi fide, pro Iohanne Tzelepes nominatur, et ipsius amerae fili-
 am, Camero nomine, cum dote locorum, regionum, urbium et pecu-
 niae haud mediocri in matrimonium accipit. erat iuvenis ille Graecae
 eruditionis haud expers, et peritissimus sermonis Arabici; idem mun-
 ificentissimus et lautissimus, quae res omnibus, inque primis bar-
 baris, grata esse solet, atque exhibebat se facilem subditis quum reli-
 quis, tum ducibus maxime, in quibus spes tropaeorum sita est.
 unde statim instans operi, sua volebat et dicebat esse communia,
 omnibus in rebus angustis succurrebat, auxiliabatur et conferebat
 officia, atque exorientes inter eos controversias sedabat, componebat
 dirimebatque. nec quisquam eius vel verbis vel consiliis adversaba-

μέσον αὐτῶν ἐθεράπευε καὶ διώρθου καὶ εἰρήνευε. καὶ οὐ-
 δείς ἀντιλέγετο τοῖς λόγοις καὶ θελήμασιν αὐτοῦ· καὶ ὑπὸ
 τοῦ πενθεροῦ τοσοῦτον ἠγαπήθη καὶ τῶν ἐτέρων πάντων ὥστε
 τὰ ὅσα ἤθελεν ἔπραττε καὶ οἱ βάρβαροι ὡς δευτέρον Μωά-
 5 μεθ' ἐδόξαζον. οὗτος δὲ γεννᾷ υἱὸν ὀνόματι Σωλιμάν-Σιάχ
 ἐκ τῆς Καμερώ, καὶ παιδεύσας αὐτὸν Ἑλληνικῇ καὶ Ἀραβικῇ
 σοφίᾳ, κατὰ πάντα ἔοικὼς ἦν τῷ πατρὶ, καὶ πλεῖστα ἠύλα-
 βούντο αὐτὸν οἱ βάρβαροι. καὶ ἐν τῷ τόπῳ καὶ πάσῃ τῇ ἐπαρ-
 χίᾳ, ἔνθα τὴν κατοίκησιν ἐποιεῖτο, αὐθέντης καθίσταται·
 10 καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διέδραμε καὶ διέο-
 ρεε. καὶ πλείστας νεαρὰς τῶν βασιλέων Ῥωμαίων μεταγλωτ-
 τίσας Ἀραβιστὶ τοὺς Τούρκους τοῦ κρίνειν οὕτως ἐδίδαξεν.
 εὐρῶν δὲ καὶ εὐκαιρίαν τινὰ διὰ τὰς συγχύσεις ἃς ἐποίουν
 οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, τὰ ὅσα ἐγγὺς τῆς δε-
 15 σποτείας αὐτοῦ Ῥωμαίων ὑπήκοα ὑφ' ἑαυτοῦ ἐποιήσατο. καὶ
 οὐδένα Χριστιανὸν ἀδικεῖν ποτὲ ἤθελεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς
 τυχόντας ὑποτεταγμένους αὐτῷ πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργε-
 σίας ἐποίει καὶ ἐχαρίζετο. καὶ ἦν αὐξάνων ὀλίγον πρὸς ὀλί-
 γον τὴν αὐτοῦ ἀρχήν. αὐτὸς γεννᾷ τὸν Ἐρτογορούλην πατέρα
 20 τοῦ Ὀιθμάνου.

Ἐτεροι μὲν ὑπὲρ τούτων συγγράψαντες ἑτέραν ἔννοιαν
 ἔχουσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ διαληφθεὶς Τζελεπῆς οὐχ οὗτος ἦν ὁ

ἐδέξαντο καὶ

1. ἐθεράπευε καὶ διώρθου] ἐδιώρθωνε M   5. ἐδόξαζον P
 Σωλιμάν-Σιάχ] locum vacuum P   7. εἰς πάντα ἔοικε M
 20. ὀιθμάνου P more suo   22. ὅτι οὐχ αὐτὸς ὁδε τζ. M

tur; atque a socero ceterisque omnibus tantopere diligebatur, ut et
 faceret, quaecunque vellet, et barbari eum ut alterum Mohametum
 haberent. suscepit e Camero filium, nomine Solimanem Siachum, quem,
 Graecis Arabicisque litteris eruditum, sibi rebus omnibus simillimum
 reddidit, ac summopere barbari colebant. is in omni loco vel provincia,
 ubi sedem collocabat, constituebatur princeps, ac fama eius totam
 pervagabatur Asiam. idem plurimas imperatorum Romanorum novel-
 las, in Arabicam linguam conversas, ut Turcae in iudiciis adhiberent,
 effecit. idoneam autem occasionem nactus propter turbas, quas im-
 perio Romano Itali excitabant, quidquid Romanae ditionis suis fini-
 bus vicinum erat, in suam redegit potestatem, nec tamen ullum un-
 quam Christianum laedere voluit, quin imo, qui subiecti sibi erant,
 eos beneficiis ac donis augebat, regni fines paulatim prolatans. ge-
 nuit hic Ertogrullem, patrem Othmanis.

Alii, qui de his rebus scripserunt, diversam opinionem secuti,

τοῦ ἀνακτος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεπιὸς ἀλλ' ἕτερος συν-
ώνυμος καὶ αὐτὸς τὸ ὄμοιον ὄνομα ἔχων.

Ὅστις ἦν ὁ τοιοῦτος, λέγουσιν. (21.) ὁ σουλτὰν Ἀζα-
τίνης Χριστιανῶν γονέων ὑπῆρχεν υἱὸς καὶ τῷ θείῳ τετελε-
σμένος βαπτίσματι, τύχης δὲ φορᾶ χρησάμενος καὶ αὐτός, 5
οἷα παρ' ἐλπίδα συμβαίνει, σουλτὰν καὶ ἀμηρᾶς καὶ ἀρχηγὸς
ἐγεγόνει τῶν Τούρκων· ὃς καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐτήρει τὰ τῆς
εὐσεβείας κυριώτερα, καὶ ἐν τῇ πόλει ἐλθὼν συμμαχίαν ἤτησε
17 τῷ βασιλεῖ διὰ τὸν πόλεμον ὃν εἶχον ἀναμέσον Σκυθῶν καὶ
Τούρκων· αὐτὸς δὲ καὶ τὰς θείας εἰκόνας ἠσπάζετο, καὶ 10
πάντα εἰς προὔπτον τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐργαζόμενος. ἐν δὲ
τῷ ἐπαναστρέφειν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ὁ καὶ υἱὸς αὐτοῦ Με-
λέκ παρῶν ἦν, καὶ διαβάς τὸν Ἰστρον ἐκεῖ τὸ κοινὸν χρέος
ἐπλήρωσε. ὁ οὖν υἱὸς αὐτοῦ Μελέκ διαβάς πρὸς τοὺς ἐν
Ἀσίᾳ Σκύθας, ἀφ' ὧν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφὼς ἤκε ζητῶν τοῖς 15
Τούρκοις τὴν πατρικὴν ἀρχήν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων σατρα-
πῶν πάντων ὡς δεσπότην καὶ αὐθέντην καὶ ἀμηρᾶν αὐτὸν
προσκυνησάντων, τὶς δὲ τοῦνομα Ἀμούριος οὐχ ὑπέσχετο,
ἀλλὰ δῆμον ἀθροίσας ληστρικὸν πόλεμον ἤρατο κατ' αὐτοῦ,
καὶ τέλος τρεψάμενος ἐδίωξεν ἄχρι θαλάττης· καὶ εἰς τὴν 20
κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. ἕαρος δὲ ἐπι-
σιάντος παρὰ τοὺς Τούρκους αὐθις ἐλθὼν τὴν πατρικὴν ἔλα-

3. 21.] ἕτερα διήγησις περὶ τοῦ πόθεν κατάγεται τὸ τῶν Ὀιμαν-
λίδων γένος MP. ὀιμανλίδων M 9. εἶχε P 12. ἐπαναστρέ-
φεισθαι M 13. ἦν om P 18. δὲ om P 19. ἠγειρε P

Tzelepem hunc non Iohannis Comneni imperatoris ex fratre filium,
sed alium illi cognominem, fuisse dicunt.

Quis is fuerit, ita narrant. (21.) Azatines sultanus Christianis parentibus ortus et sacro baptisinate initiatus fuerat, sed fortunae ludibrio, sicut multa praeter expectationem accidunt, sultanus et ameras et dux Turcarum factus erat. occulte tamen colebat praecipuas Christianae pietatis religiones, et Cpolim profectus imperatoris auxilium adversus Scythas Turcasque petitem, quibuscum ei bellum erat, sacras imagines venerabatur et omnes Christianorum ceremonias palam obibat. revertens in regnum suum, postquam Istrum transiit, Melec filio praesente, naturae satisfacit. Melec deinde in Asiam ad Scythas traiecit, a quibus impulsus, a Turcis paternum regnum poposcit. quum reliqui satrapae omnes ut dominum et principem et ameram eum venerarentur, quidam, Amurius nomine, detrectabat obedientiam, et collecta manu, praedatorio more bellum ei intulit tandemque fugatum usque ad mare persecutus est. ille Heracleam Ponti salvus devenit. ineunte autem vere ad Turcas reversus, pa-

βεν ἀρχὴν. ἀλλ' οὐκ εἰς μᾶκρος καὶ αὐτὸς τὸν βίον ἀπολιμ-
 πάνει, λαθραίως παρὰ τινῶν τῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἀλλῆς
 αὐτοῦ φονευθεὶς. τῆς δὲ τῶν Τούρκων ἀρχῆς οὕτως φθαρεί-
 σης, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐξ εὐταξίας καὶ τύχης λαμ-
 5 πρῶς εἰς ἀταξίαν μεγίστην κεχωρηκότων, οὐ μόνον σατράπαι
 καὶ ὅσοι τῷ γένει καὶ δόξῃ διαφέροντες εἰς πλεῖστα ἔτεμον,
 τὴν ὅλην διέλαβον ἐγκράτειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδόξων
 καὶ ἀνωνύμων, ὄχλους τινὰς συμφεριτώδεις προσεταιρισάμε-
 νοι, πρὸς ληστρικὸν ἀπέκλιναν βίον καὶ τὰς ὁμόρους χώρας
 10 καὶ πόλεις τῶν Ῥωμαίων κακῶς διετίθεισαν. ἐκ τούτων τῶν
 ἀρχόντων εἷς ὑπῆρχεν, ὡς ἱστοροῦσι, καὶ ὁ . . . . . κατα-
 γόμενος μὲν ἐκ γένους οὐ τοσοῦτον περιφανοῦς, ὡς φασιν,
 ἐν δὲ ἀρεταῖς καὶ ἀνδραγαθίαις περιβόητος. ἦν γὰρ συνετὸς καὶ
 ἐπιδέξιός τε καὶ ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν πάννυ καλὸς καὶ ἐπι-
 15 τῆδεις. ὠρμητο δὲ ὁ ὄχλος ὃ ὦν μετ' αὐτοῦ ἐκ τινος ἐπαρ-
 χίας καλουμένης . . . . ., καὶ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ ἀρετὴν
 καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ πᾶν τὸ τῶν Τούρκων γένος ἰδόντες
 καὶ ἀκούσαντες, αὐτοὶ καὶ ὁ συναθροισθεὶς ἐκεῖνος λαὸς,
 πλεῖστα ἠγάπουν καὶ ὑπετάσσοντο καὶ ἤκονον αὐτοῦ εὐλα-
 20 βῶς. οὗτος γεννᾷ τὸν . . . . . υἱόν, ὃς καὶ τὴν πατρικὴν
 ἀρχὴν διαδεξάμενος εἰς τὰ πάντα ὁμοίος ἦν τῷ πατρί. καὶ
 κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἢ φήμη αὐτοῦ ἔδραμε, καὶ ὑπ' αὐ-

6. ἔτυχον? 7. διέλαχον M 8. συμφεριτώδεις M. an συμφειτώ-
 δεις? προσεντερισάμενοι M 11. εἰς ὑπῆρχεν om P lo-
 cum vacuum om M 16. καλουμένης cum loco vacuo om M
 20. τὸν . . . . . om M

ternum regnum recepit, sed non multo post excessit e vita, a qui-
 busdam consiliariis et proceribus aulicis dolo interfectus. Turcarum
 regno hunc in modum turbato, et rebus ex ordine et splendida for-
 tuna in maximam confusionem traductis, non modo satrapae et quot-
 quot genere et auctoritate maxime insignes erant, totum imperi-
 um inter se distribuerunt, sed etiam multi ignobiles et obscuri ho-
 mines, e faece populi collectis gregibus, ad latrocinia incubuerunt
 ac finitimas regiones et urbes Romanorum misere vexarunt. in qui-
 bus unus erat, ut traditum est, ... genere, ut dicunt, non ita
 illustri oriundus, sed a virtute et strenuis facinoribus nobilis. erat
 enim prudens et promptus, atque in dicendo et agendo plane egre-
 gius. exierat grex eius e provincia, cui nomen . . . . ., quumque eius
 prudentiam, virtutem et iustitiam Turcae viderent audirentque, omnes
 eum non secus atque ipsi socii eius summopere amabant, vereban-
 tur et audiebant diligenter. hic filium . . . . . habuit, qui, paterno
 imperio potitus, rebus omnibus patri similis erat, cuiusque gloria per

τὸν ὑποτεταγμένοι καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἠγάπουν καὶ εὐλαβοῦντο, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καλῶς διοίκει, καὶ παντοιοτρόπως καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἦν αὐξάνων. αὐτὸς γεννᾷ τὸν Ἐρτογορούλην.

Ὅμως μὲν, εἴτε οὕτως ἦν εἴτε οὕτως, εἰσώμεν ταῦτα, καὶ τοῖς φιλομαθέσι καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὴν κρίσιν ἀφίημι 5 διὰ τὴν ἀμφιβολίαν τῆς διηγήσεως καὶ τῶν ἱστορησάντων τὰς ἐννοίας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἐρτογορούλην ἐπανέλθωμεν.

22. Ὑπῆρχεν οὗτος ὁ Ἐρτογορούλης δεινὸς εἰς τὰ πάντα καὶ μεγαλόψυχος ὑπὲρ τὸν πάππον αὐτοῦ καὶ πατέρα, καὶ ἐν πολέμοις ἐν ὀλίγῳ καιρῷ δόκιμος ἐγεγόνει, καὶ τινὰς τόπους καὶ χώρας 10 ὑποτελεῖς Ῥωμαίων αἰφνιδίως ἤρπασε. καὶ διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ καιροῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἑτέρων σατραπῶν τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ πολλά τινα φρούρια οὗτος ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ ἦν φοβερός τοῖς πᾶσιν. ἱστοροῦσι δέ τινες ὄραμα ἰδεῖν τοῦτον τοιούδε. ἐρχομένου ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καύ- 15 Βωωνος ὄντος πολλοῦ, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναπαυθῆναι μικρὸν (κεκοπιακῶς γὰρ ὑπῆρχεν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας), καὶ ἀναπεσὼν ὑπὸ τὴν σκιάν τινος δένδρου ἐκοιμήθη. ἐνθα ἐφάνη αὐτῷ οὐρεῖν μετὰ πόνου μεγάλου αἷμα ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ· καὶ ὅπου τὸ οὖρον ἔπεσε, δένδρον πᾶν ὠραῖον μικρὸν ἀνέφηνεν, ἔχον 20 τοὺς κλάδους ὡς χρυσοῦς καὶ ἀπαλοὺς καὶ τρυφεροὺς, καὶ ἡ ῥίζα αὐτοῦ στερεά, καὶ δι' ὀλίγου καιροῦ τοσοῦτον οἱ τοῦ δένδρου κλάδοι ἠνῆξύνθησαν ὥστε φαίνεσθαι σκέπειν τὸν κό-

2. διοίκουν M 8. 22.] περὶ τοῦ Ἐρτογορούλου MP 11. αἰφνιδίως om P 15. καὶ καύσων ἦν πολὺς M 20. ἀνέφηνε M

totam volitabat Asiam. multos is sibi alios subiecit, a quibus similiter amore et observantia colebatur, atque regnum suum tum pulcre administrabat tum omni modo in dies augebat. hic Ertogrullem genuit.

Sed mittamus haec, sive hoc sive illo modo se habent, reique iudicium lectoribus discendi cupidus committamus propter narrationis ambiguitatem et diversas historicorum sententias, ad Ertogrullem ipsum iam reversuri.

22. Erat Ertogrulles homo ad omnia impiger, et supra avum et patrem magnanimus; armis brevi tempore excelluit, ac loca nonnulla regionesque Romanis vectigalia confestim iis eripuit. idem, temporum perturbatione usus, etiam suae gentis satrapis castella non pauca extorsit eratque terribilis omnibus. tradunt nonnulli, huiusmodi ei visum oblatum esse. aliquando quum magno solis aestu iter faceret, libuit ei, ut fesso de via, paulum quiescere. itaque recubans sub umbra arboris obdormivit. mox ei magno cum dolore de ventre urina profluere sanguinea visa est, et, qua in terram flueret, repente arbor sane quam speciosa enasci, ramis praedita aureis, te-

σμον ἅπαντα. καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ δένδρου σκέπης καθήμενα
 ἦσαν πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν, καὶ μέσον τῶν πτηνῶν τούτων
 τῶν πολλῶν καὶ ἀναριθμητῶν καὶ τινες ἀετοὶ ὑπῆρχον μικροί
 τε καὶ μεγάλοι. ἐκ μακρόθεν δὲ ἐξ ἐναντίας τοῦ δένδρου
 5 ἕτεροι ἀετοὶ τινες ἦσαν καθήμενοι, σκοπεύοντες τὴν τοῦ δέν-
 δρου καλλονήν, καὶ τοὺς ἀετοὺς καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὑποκάτω-
 θεν ὡς τάχα μεμφόμενοι κατεγέλων. καὶ ἄηρ μὲν τις ἐκ τῆς
 τοῦ δένδρου ῥίζης ἐνεφύσησε πᾶν σφοδρῶς, καὶ ἀστραπαὶ
 καὶ βρονταὶ καὶ χειμῶν πολὺς· οἱ δὲ ἀετοὶ ἐκ μακροῦ ἰστά-
 10 μενοι, μὴ δυνάμενοι ὑποφέρειν τὴν τοῦ πνεύματος καταγίδα
 καὶ τοῦ χειμῶνος τὸ ἰσχυρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ὑπὸ
 τὴν σκέπην καὶ αὐτοὶ τοῦ δένδρου τοῦ θαυμαστοῦ καὶ εὐσκιο-
 φύλλου ἦλθον· ὧν τινῶν οἱ ὄνυχες ἐκ τοῦ χειμῶνος τοῦ
 πολλοῦ ἐκλάσθησαν, τινῶν δὲ αἱ πτέρυγες ἔπεσον καὶ οὐκέτι
 15 ἐδύναντο πέτεσθαι, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὸ καθόλου ἐνεκρώ-
 θησαν. ἔξυπνος δὲ γενόμενος μετὰ φόβου τὸ ὄραμά τιμι ὄνει-
 ροκρίτη τῷ τὴν ἀστρολογίαν εἰς ἄκρον γεγυμνασμένῳ προσελ-
 θὼν διηγήσατο. αὐτὸς δὲ ἐκ τῆς τῶν πλανητῶν καὶ ζωδίων
 καὶ ἀστέρων κινήσεως γνωρίσας εἶπεν αὐτῷ οὕτως “οἱ ὑπὸ
 20 σοῦ καταγόμενοι βασιλεῖς μεγάλοι δι’ ὀλίγου γενήσονται, καὶ
 ἡ βασιλεία αὐτῶν λίαν ἀξυνθήσεται ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀν-
 θέντας καὶ βασιλεῖς ἑτέρους δουλώσουσι καὶ ἐξώσουσι τῆς

4. ἐκ om P

δέ τινες ἐξ P

5. ἕτεροι — σκοπεύοντες om P

6. πετεινὰ P

7. ἀνῆρ P

17. γευσασμένῳ ἐλθῶν M

19.

ἀπό?

neris et mollibus, et radice solida; brevi intervallo arboris rami adeo au-
 succreverant, ut totum orbem terrarum viderentur obtegere. sub tegmine
 arboris omne genus volucrum consederat, in quarum innumerabili mul-
 titudine etiam aquilae aliquot et parvae et magnae erant. procul, e re-
 gione arboris, aliae aquilae consederant, arboris pulchritudinem con-
 templantes, et alteras illas, quae sub arbore erant, aquilas volucresque
 quodammodo deridentes. mox a radice arboris ventus vehementissimus
 exortus est, et excitabantur fulgura et tonitrua et gravis tempestas.
 aquilae, quae procul erant, quum procellae impetum et vim tempe-
 stas sustinere non possent, ipsae quoque, quantumvis gravate, sub
 tegmen admirabilis et egregie umbrosae arboris se receperunt. harum
 aliis ungues vi tempestatis fracti erant, aliis pennae deciderant, ut
 non iam possent volare, aliae denique plane erant extinctae. exper-
 gefactus Ertogrules et percussus animo, somniorum interpretem astro-
 logiae peritissimum adiit, eique visum enarravit. is, ex planetarum
 et siderum stellarumque motibus re cognita, sic respondit: “a te
 oriundi reges brevi tempore magni evadent eorumque regnum mire

ἀρχῆς καὶ ἀποκτενοῦσι, καὶ πολλὰ ἔθνη ὑποτελῆ ποιήσουσι, καὶ δουλεύσουσιν ἑαυτοῖς, καὶ ἔσονται εὐλαβούμενοι καὶ φοβεροὶ εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος καὶ γλῶσσαν καὶ φυλὴν." ἀκούσας δὲ ὁ Ἐρτογορούλης περιχαρῆς γενόμενος, καὶ εἰς τὰ πάντα ἃ ἐποίει ἰσχυροτέρως καὶ μετὰ ἐλπίδων μεγάλων καὶ ἀγερώχου γνώμης 5 ἦν ἀγωνιζόμενος. μετὰ τινος ἡμέρας νῆας ληστρικὰς ὡς ἐν οἰκονομίας, διήρεις καὶ μονήρεις εὐθὺς ἐτοιμάσας καὶ μετὰ ἀνδρῶν μαχίμων καλῶς παρασκευάσας, πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσους τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει τῆς Ἀσίας ἐλεηλάτησε καὶ ἀνδραποδίσατο. περάσας δὲ καὶ πρὸς τὴν Θράκην ἐν τῇ 10 ἐπαρχίᾳ Αἴνου καὶ Περιθεωρίου πολλοὺς Χριστιανοὺς ἠχμαλώτισε, καὶ ἕως τῆς Εὐβοίας ἐλθὼν καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τινος τόπου ἐξημίωσε. φθάσας δὲ ἄχρι καὶ τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος καὶ πολλὰ σκῆλα ποιήσας, τὸν πλοῦν τρέψας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπανέστρεψε μετὰ πλήθους ἀχμαλώτων καὶ πλούτου. 15 καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐτέρων σατραπῶν καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀσπασίως ἐδέχθη, καὶ μετὰ φωνῶν ἐτίμουν αὐτὸν οἱ βάρβαροι· καὶ ἐκ τῶν σατραπῶν ἔκτοτε μάλιστα ἦν εὐλαβούμενος, καὶ προτιμητέος ἐκ πάντων διὰ τὸ ἱκανῶς πλέειν καὶ θαλαττουργεῖν, διότι μὲν οὐκ εἰσὶν ἀγαθοὶ τὸ γένος τοῦτο 20 τῶν Τούρκων ἐν τῇ θαλάσῃ πλέειν, αὐτὸς δὲ διὰ τὸ πλέειν

12. εὐρόπιον M

20. μὲν om P

19 τὸ εἶναι ἱκανοπλοῖον καὶ θαλαττουργόν M

τοῦτο om P

gebitur per orbem terrarum, principes et reges alios domabunt, ex ipsorum finibus eos eiicient et occident, nationesque multas sibi vectigales facient subiicientque. denique venerabuntur eos et timebunt omnes populi, gentes, linguae, tribus." his auditis Ertogrules magna laetitia peresus, ad omnia, quae agebat, etiam alacriori studio summaque cum fiducia et ferocia incumbebat. post aliquot dies, navibus praedatoriis, quantum fieri poterat, adornatis, navigiisque, quae partim simplici partim duplici remorum ordine instructa erant, confestim paratis et idoneo militum numero impletis, complures de Cycladibus insulis in mari Aegaeo sitis depopulatur earumque incolas redigit in servitutem. mox in Thraciam traiectus, ex Aeni et Perithorii provincia non paucos Christianos captivos abducit et, ad Euboeam usque progressus, etiam Graeciae loca quaedam vexat. in ipsam adeo Peloponnesum pervenit, unde, magna ditatus praeda, in Asiam cursum reflexit et cum captivorum et divitiarum magna multitudine rediit, a reliquis satrapis et universo populo benigne exceptus et barbarorum honestatus acclamationibus. ex eo tempore prae ceteris satrapis dignitate et auctoritate insignis erat propter rerum maritimarum navaliumque peritiam, quandoquidem Turcarum gens mari non exercitata est, ille autem ex navigandi arte sua laudem tanto

τότε πλέον ἦν θαυμαζόμενος. οὗτος γεννᾷ τὸν Ὀθμάνον, ἔξ οὗ καὶ Ὀθμανλίδες τὸ γένος ἐκλήθη ἄπαν.

25. Ἀποβιώσαντος οὖν τοῦ Ἐρτογορούλου σταθεῖς ἐν τῇ 18
ἀρχῇ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀθμάνης, ὡς εἶπομεν, τὴν ἀρχὴν τὴν
5 πατρικὴν εἰς χεῖρας ἔλαβεν, ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου 5909,
καὶ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ὁμοφωνήσας μετὰ τῶν ἐτέρων σατραπῶν,
καὶ πολέμους τινὰς ποιήσας κατὰ τῶν ὑπηκόων Ῥωμαίων
καὶ ἦν τὰ πάντα τοῦ πολέμου διοικῶν καὶ κυβερνῶν ὁ Ὀθμάνης.
εἶτα οὐκ ἤρρεσεν αὐτῷ ἵνα κοινῶς οἱ πάντες ἐν ὧσιν
10 καὶ οὐδεὶς ἀεὶ διαφέρει τοῦ ἐτέρου. μετὰ μικρᾶς τινὸς ἀφορ-
μῆς αἰτίαν εὔρεν, καὶ διαφορᾶς ἀναμέσον γενομένης εἰς σύμ-
βασιν ἤλθον ὅπως τὰ ὅσα ἐκ τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων ἐκέρδησαν
μερίσωσιν, ἵνα ἕκαστος εἰς τὸ τυχὸν κύριος καὶ δεσπότης μό-
νον γνωρίζηται. καὶ πρῶτον μὲν οἱ τοῦ Ἀμορίου παῖδες, ὁ
15 Χασσάν καὶ Μαχουμέτ, ἔλαβον τὰ ἀπὸ τοῦ Σαγγάρεως πο-
ταμοῦ μέχρι Παφλαγονίας, τὰ δὲ περὶ τὴν Μαγνησίαν καὶ
Πέργαμον καὶ Ἔφeson ὁ Σασάν, τὰ δὲ ἐκεῖθεν μέχρι Σμύρ-
νης καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας ὁ Σαρχάνης, τὰ δὲ πλείο-
να τῆς Μεσοφρυγίας καὶ ἔτι μέχρι Φιλαδελφίας καὶ τῶν ἔγ-
20 γισια πάντων ἀπὸ τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ Ἀντιοχείας ὁ
Καραμάνος Ἀλισρούριος, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Λυδίας καὶ Αἰο-

3. 23.] περὶ τοῦ Ὀθμάνου MP 5. λαβὼν ἔτει ἐκ τοῦ κόσμου
γενέσεως M 10. διαφέρειν P 11. ἀναμέσου αὐτῶν γεν. P
14. παῖδες om P 15. μεχεμέτης P διέλαβον M 17. Πέρ-
γαμον] Πρινήνην M χασάν P 21. ἀλυσούριος P Αἰολί-
δος] κοχλίδος P

maiolem nanciscebatur. hic Othmanem genuit, a quo universa fami-
lia nomen Othmanidarum invenit.

23. Ertogrulæ mortuo, eius filius Othmanes, in regno, ut dixi-
mus, collocatus, paternum imperium suscepit, anno mundi 6773.
is aliquamdiu cum ceteris satrapis concors, bella quaedam adver-
sus Romanos gessit, ipse omnem rem bellicam administrans et ad-
ornans. mox eidem non placuit, ut communia cuncta haberent,
nec quisquam sua ab alienis secerneret. facili opera causam reperit,
unde exorto dissidio, tandem pepigerunt, ut, quaecunque de Romano
imperio detraxissent, distribuerent inter se, et, quae cuique pars
obtigisset, eius is dominus et princeps esset. ac primum quidem Amo-
rii filii, Chassan et Mahometus, acceperunt, quidquid terrarum a San-
gario fluvio usque ad Paphlagoniam porrigitur; Magnesiam, Prienen,
Ephesum et quae his oppidis adiacent regiones, Sasan accepit; inde
ad Smyrnam et maritimam oram Ioniae quae pertinent, obtinuit Sar-
chanes; maiorem partem Phrygiae Magnae, adeoque Philadelphiam

λίδος ἄχρῃ Μυσίας τῆς πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Καλάμης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καράσης, τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπον καὶ ὅσα τῆς Βιθυνίας ἐξῆς ὁ Ὀιθμάνης. καὶ οὕτως τὴν αἰχμάλωτον γῆν ἐκείνην μερίσαντες καὶ ὄρια ἐπιθέντες, ὁ Ὀιθμάνης φίλαρχος ὢν καὶ πλεονέκτης οὐκ ἠρέμησεν, ἀλλὰ ἀπο-5 πηδῶν τὰ ὄρια τῶν ἐτέρων, ἀδικῶν αὐτούς, πολὺν τόπον ἐξ αὐτῶν περιεποιήσατο καὶ πολλὰ ἐλύπει αὐτούς. καὶ θέλων παντοιοτρόπως ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἑαυτοῦ μερίδα καὶ ἀρχὴν, εἶτα πόλεμον ποιήσας κατὰ Ῥωμαίων μέρος τῆς Βιθυνίας ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ μετὰ τοῦ τῆς περιφήμου πόλεως Σε-10 βαστείας ἀμηρεύοντος πόλεμον ποιήσας καὶ πιάσας αὐτὸν ἀπέκτεινε, καὶ ἐγκρατὴς καὶ κύριος ἐγένετο τῆς τοιαύτης πόλεως καὶ ἐπαρχίας, καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν ἐκείνην ὑπέταξεν. ἐκεῖθεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἀρχὴν λαβοῦσα ἐφημίσθη καὶ ἐμεγαλύνθη. εἶτα πάλιν στραφεῖς τὰ ὅσα ἐδυνήθη ὑπὸ τῶν ἐτέρων ὁμο-15 φύλων σατραπῶν καὶ συντρόφων αὐτοῦ τῆς ἐκείνων μοίρας, ληστρικῶς καὶ μετὰ συμβάσεως, τινὰς τόπους καὶ φρούρια ἔλαβεν. εἶτα ἀπέθανεν, βασιλεύσας ἔτη κή, ἔτους ξωά, ἰνδικτιῶνος ια'. καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀρχάνης ἐγκρατὴς τῆς πατρικῆς ἀρχῆς γέγονεν. 20

24. Ὀρχάνης δέ, ὡς εἶπομεν, κύριος τῆς βασιλείας γενόμενος τοῦ πατρὸς τῷ πατρὶ εἰς πάντα ἦν μιμούμενος, καὶ

14. ἐφίστη καὶ ἐμεγαλύνειν M 21. 24.] περὶ τοῦ ὀρχάνου P, capite non distincto. περὶ τῆς βασιλείας Ὀρχάνου M 22. τοῦ — μιμούμενος καὶ om P

usque, et proxima omnia a Maeandro fluvio usque Antiochiam, Caramanus Alissurius; terram a Lydia et Aeolide usque ad Mysiam, quae est in Hellesponto, Calames cum Carase filio; finitima Olympi et inde quae patet pars Bithyniae, Othmanes habuit. hunc in modum terra, quam armis occupaverant, distributa et constitutis finibus, Othmanes, dominandi habendique cupidine incensus, quiescere non potuit, sed ultra fines evagatus, reliquos laedebat, ac multa iis loca eripiebat affligebatque eos graviter; atque omni modo nisus, ut augeret regnum suum, mox etiam Romanos armis adortus est et partem Bithyniae sibi subiecit, ac principem Sebastiae, urbis clarissimae, aggressus, ipsum captum occidit, urbem eius et totam provinciam in potestatem suam redegit sibi que vindicavit. ab his profectum in itinere, regnum eius inclaruit et auctum est. deinde rursus ad aliorum satraparum popularium sodaliumque provincias conversus, quidquid inde potuit locorum et castellorum, sive vi sive pactis usurpavit. tandem, expletis in regno annis duodetriginta, mortuus est, anno 680i, indictione 11, herede Orchane filio relicto.

24. Orchanes igitur regno paterno potitus, patrem in omnibus

ἤτει τρόπον καὶ ἀφορμὰς ἵνα πλουσίως αὐξήσῃ τὸν κληῖρον
καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐχ ἡσύ-
χαζεν ἀεὶ πολέμους ἔχειν καὶ ἀγωνίζεσθαι. καὶ μάχην ἐγεί-
ρας κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ ἀμηράδων καὶ πολλὰς νίκας
5 ἤρατο καὶ πᾶσαν τὴν Μυσίαν νόμῳ πολέμου ἐκέρδησε, Λυ-
καονίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Καρίαν καὶ ἕως θαλάττης τῆς περὶ
τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν, καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν μέρος τῆς
Βιθυνίας, Νικομήδειαν καὶ Νίκαιαν καὶ ἕτερα πολίχνια οὐκ ὀλίγα B
καὶ ἄστυα, καὶ τὴν περίφημον καὶ ὠραίαν πόλιν τῆς Προύσης,
10 ἢ κεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ὀλύμπου, ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
ἀρχομένην ἐκέρδησεν. ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ τῆς Προύσης καὶ
τὸν πόδα τὸν δεξιὸν ἐπλήγη. περάσας δὲ καὶ ἐν τῇ Χερρο-
νήσῳ τῆς Θράκης πολίχνιά τινα πολεμήσας ἐπῆρεν· ὕστερον
δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εἰς γυναῖκα λαβὼν
15 διὰ τὴν συγγένειαν τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ γυναικαδέλφῳ τὰ ἐν
τῇ Χερρονήσῳ φρούρια αὐθις ἐχαρίσατο, ὡς ἀλλαγῶ ἐφη-
μεν, καὶ τῷ γυναικαδέλφῳ βοηθήσας εἰς τὴν βασιλείαν τὴν
πατρικὴν ἀποκατέστησεν. εἶτα ἀπέθανεν, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη
πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ καὶ μῆνας ἑννέα καὶ ἡμέρας ιβ', καὶ ὁ
20 υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο.

25. Μετὰ τὸν θάνατον οὖν τοῦ Ὀρχάνου ὁ Ἀμουράτης

5. ἤρατο P 9. πόλιν Προύσαν P 10. παρὰ P 15. καὶ
om P 18. ἀποθανὼν γὰρ ὃς M ἕτεροι μὲν λέγουσιν,
ἑξήκοντα ἔτη ἐβασίλευσεν. Pachomius in margine P 21. 25.]
περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη M, περὶ τοῦ ἀμουράτου P, capite
non distincto. οὖν om P

rebus imitabatur, ac modum quaerebat occasionesque, opes et regnum, quantum posset, augendi, nec unquam cessabat commovere bella et certamina. itaque populares principes adortus, multas de iis victorias reportavit, armisque sibi paravit totam Mysiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cariam, usque ad mare et Eurymedontem fluvium progressus. idem reliquam partem Bithyniae, Nicomediam et Nicaeam et alia non pauca oppida et urbes, inque primis celebratissimam et pulcherrimam Prusam, ad radices Olympi montis sitam, quae etiam tum Romanis parebat, suis provinciis addidit. in bello Prusensi in dextero pede vulneratus est. copiis item in Chersonesum Thraciae transductis, oppida nonnulla expugnavit, quae tamen postea, imperatoris Iohannis sororem in matrimonium adeptus, huic et uxoris fratri propter affinitatem ultro concessit, ut alibi diximus; atque auxilio suo effecit, ut levir in paternum imperium restitueretur. deinde mortuus est, postquam regno praefuit annos septem et quinquaginta, menses novem, dies duodecim; ac suscepit imperium filius eius Amurates.

25. Post mortem Orchanis Amurates imperio potitur anno 6858,

εἰς χεῖρας λαβὼν τὴν τῆς βασιλείας ἔξουσίαν, ἐν ἔτει ζωνῆ
 Ἰνδικτιῶνος ιβ', ὃς ἦν εἰς τὰ πάντα ἐπιτήδειος, ἀνδρεῖος καὶ
 ἀγχίνους ὑπῆρχε καὶ πολύτροπος καὶ ἐν τοῖς πολέμοις δεξιὸς
 ὑπὲρ πάντας τοὺς προγόνους αὐτοῦ, καὶ πολλὰ κατώρθωσεν
 ἔργα μνήμης ἄξια εἰς αὐξήσιν τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ βασι- 5
 λείας. οὗτος πρῶτος μὲν, ὡς εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς τῆς Εὐρώ-
 πης μέρεσι περάσας τὴν Καλλιούπολιν κατέλαβεν, εἶτα καὶ
 τὴν Ἀδριανούπολιν. ὁμοίως καὶ ἕτερον οὐκ ὀλίγον μέρος τῆς
 Θρακίας καὶ Μακεδονίας ἔλαβεν. ὕστερον δὲ ἀγάπην καὶ ὄρ-
 κωμοσίαν μετὰ τοῦ βασιλέως κῦρ Ἰωάννου ἐποίησεν. ἀπο- 10
 στατησάντων τινῶν τῶν σατραπῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡρῶ μετὰ τοῦ
 βασιλέως περάσας ὁμοθυμαδὸν τούτους ἐτροπώσατο· καὶ
 μάχην ποιήσας μετὰ τῶν τοῦ Ἀμορίου ἀπογόνων πᾶσαν Πα-
 φλαγονίαν καὶ ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σαγγάρεως αὐτοὺς νική-
 σας καὶ διώξας ἐκυρίευσεν. καὶ ἐν τῇ μέλλειν περᾶσαι αὐθις 15
 ἐν τῇ Εὐρώπῃ μαθὼν ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μωσῆς μετὰ τοῦ
 τοῦ βασιλέως υἱοῦ τοῦ κῦρ Ἀνδρονίκου ἀπεστάτησαν, λίαν
 λυπούμενος ἦν. καὶ περάσαντες ταχέως ἤλθον, καὶ στρατὸν
 στείλαντες κατ' αὐτῶν, νικήσαντες αὐτούς, ἔφηνον. ὕστερον
 πιάσαντες αὐτούς ὁ μὲν ἀμηρᾶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εὐθύς ἐθα- 20
 νάτωσεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐτύφλωσεν. εἶτα
 μάχην κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας ποιήσας πολὺ μέρος
 ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο καὶ νίκας μεγάλας ἤρατο. καιροῦ δέ

1. εἰς χεῖρας om P   2. ἦν om P: malim ὦν   3. ἀχηνός M
 6. πρῶτος om M   7. κατέλαβεν — Ἀδριανούπολιν om M   9.
 ὄρκομοτικά M   17. τοῦ ante κῦρ om P   18. λυπηθεῖς καὶ M

indictione 12. is in rebus omnibus strenuus, fortis et solers, atque
 versutia et peritia rei bellicae supra omnes maiores insignis, multa
 praeclara facinora ad augendum regnum edidit. namque primus in Euro-
 pam traiectus, ut supra docuimus, Calliopolim, mox etiam Adriano-
 polim, atque aliam haud exiguam partem Thraciae et Macedoniae
 occupavit. postea foedus et amicitiam cum Iohanne imperatore iniit;
 et cum eodem in Asiam traiectus, quosdam e satrapis suis, a fide
 desciscentes, coniunctis viribus ad officium revocavit, atque Amorii pos-
 teris certamine divictis fugatisque, tota Paphlagonia usque ad Sanga-
 rium flumen potitus est. deinde in Europam reversurus, Mosem filium
 cum Andronico, Iohannis filio, defecisse magno cum dolore audi-
 vit. confestim traiecti, exercitum adversus eos mittunt, vincunt eos
 fugantque; mox iisdem comprehensis, ameras statim filium suum morte
 mulctavit, imperator suum privavit oculis. tum Bulgaris et Serviis
 bello illato et praeclaris reportatis victoriis, magnam iis provincia-

τινος παρελθόντος πάλιν κατὰ τοῦ δεσπότου Λαζάρου τοῦ τῆς Σερβίας κρατοῦντος πόλεμον ἐποίησατο. τρέψας καὶ νικήσας αὐτὸν ἐδίωξε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκόρπισε, καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Σερβίας αὐτῆς ἐκράτησε. τριά-
 5 κοντα καὶ ἑπτὰ μάχας ποιήσας μεγάλας πάντοτε ἦν τροπαι-
 οὔχος καὶ νικητής. ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ προορηθέντος δεσπό-
 του Λαζάρου ἐφονεύθη δόλῳ, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ εἴκο-
 σι. οἱ δὲ βιζιρίδες αὐτοῦ, μὴ εἰδότες τινός, στείλαντες τὸν
 10 υἱὸν αὐτοῦ Μπαγιαζήτην ἤγαγον· καὶ ἐγκρατῆς τοῦ στρα-
 τωπέδου καὶ πόσης ἀρχῆς ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ Ἀσίᾳ ἐγένετο.
 ἦν δὲ οὗτος ὁ Μπαγιαζήτης λίαν τοῖς πᾶσι φιλοδωρότατος
 καὶ δαψιλῆς, καὶ τοῖς αὐθένταις καὶ ἄρχουσι Χριστιανοῖς
 τοῖς ὑποτεταγμένοις καὶ δεδουλωμένοις αὐτῷ καὶ εὐρισκομέ-
 15 σίας καθ' ἑκάστην ἐχαρίζετο, συνεσθίων καὶ συνομιλῶν αὐτοῖς
 μετὰ πλείστης χαρᾶς καὶ ἰλαροῦ προσώπου [οὗ διέλιπε ποιεῖν].

26. Ἀρξας τῆς βασιλείας ὁ λεγόμενος Ἀλευτορῆς ἐν 19
 ἔτει ζωπαΐ, ἰνδικτιῶνος ς'. ἐν δὲ τῇ τῶν Τούρκων διαλέκτῳ
 ἀλευτορῆς ἀστραπή καὶ ἄρκον λέγεται· καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐ-
 20 τὸν ὄξυν εἰς πάντα καὶ ὀρμητικόν, καὶ τὸ πᾶν ταχέως καὶ
 μετὰ βίας θέλειν ποιεῖν ὡς ἀστραπήν, ἐπωνόμασαν οὕτως.
 φοβηθεῖς δὲ ἵνα μὴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουσουλμάνος ἐνωτισθῇ
 τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ τι ἐναντίον συμβῆ, μηχανῆ ἐλογί-

11. περὶ τοῦ μπαγιαζήτου. ἦν δὲ ὁ ἀμωρᾶς οὗτος λίαν P 15.
 διέλειπεν P, omissio ποιεῖν. 17. 26.] περὶ τῆς βασιλείας Μπα-
 γιαζήτου MP 21. θέλων MP οὕτως om M

ram partem eripuit. intermisso aliquo tempore, Lazarum, Serviae despotam, bello denuo aggressus, devicit fugavitque, et dissipato eius exercitu, multas rursus urbes et regiones Serviae in potestatem suam redegit, septem et triginta magnis proeliis confictatus, e quibus omnibus superior ac victor discessit. tandem ab eo, quem ante nominavi, Lazaro dolo necatus est, regno potitus annos tres et viginti. vezires eius, sciente nemine, Baiazetem, eius filium, arcessiverunt, qui exercitum et universum in Europa et Asia regnum in potestatem suam accepit. erat Baiazetes erga omnes liberalissimus et sumtuosus, atque Christianis principibus sibi subiectis, qui in ipsius regia essent, benignissime alimenta et alia beneficia quotidie tribuebat, nec cessabat hilariter vultuque laeto cum iis vivere et convivari.

26. Suscepit imperium Aleutores qui dicitur, anno 6881, indictione 6. nimirum Turcico sermone aleutores fulmen et ursum significat. quia enim ad omnia acer et promptus erat et fulminis instar celeriter cuncta et cum impetu fieri volebat, idcirco hoc eum cognomento appellarunt. veritus autem, ne Musulmanus frater, patris morte

σατο· στείλας εὐθὺς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς προσεκα-
 λέσατο, αὐτος δὲ μὴ εἰδὼς τὰ γενόμενα ἐν ἀκακίᾳ ἐλθὼν καὶ
 πιασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπεπνίγη, καὶ οὕτως ἀμερίμνως διήγεν.
 ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἤγγικε, πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ συναθροίσας
 καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐλθὼν, πολε- 5
 μήσας πᾶσαν ἐκνείευσε καὶ τοὺς Κολχοὺς ἐτροπώσατο καὶ τὴν
 Ἀμαστριν καὶ τὸν ἀμηρᾶν αὐτῆς τὸν Δῖνον. εἶτα στρατεύει
 κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ Σαρκάνου, νικᾷ αὐτὸν τε καὶ τὸν ἀμηρᾶν
 Μαεδές. τοῦ δὲ φθινοπώρου ἐπιστάντος, τοῦ χειμῶνος ἐλ-
 θὼν κατὰ τοῦ Θεχόει ἀμηρᾶ καὶ Μεθῆρου, νικήσας αὐτούς 10
 καὶ διώξας καὶ κύριος τῆς αὐτῶν ἀρχῆς πάσης ἐγένετο καὶ
 τὰς γυναῖκας καὶ τέκνα αὐτῶν ἠχμαλώτισεν. εἶτα ἐν τῇ Εὐ-
 ρώπῃ αὐτῆς ἐπιστρέψας ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Οὐγγῶν, καὶ
 ἅπαξ καὶ δις αὐτούς ἐνίκησε, καὶ τῆς Ἀλβανητίας μέρος
 ἐδούλωσε. καὶ κατὰ τοῦ Μίλτζα τοῦ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος 15
 στρατεύει, πολὺν τε τόπον ζημιώσας, εἶτα ὁ Μίλτζας ἦλθεν
 εἰς μάχην φανεράν ἐν τινι τόπῳ δυσκόλῳ, ὁ ἀμηρᾶς δὲ με-
 θοδεύων τὸ τοῦ τόπου ἀτύχημα, τὴν μάχην καταλιπὼν ἀνε-
 χώρησεν. ὕστερον εἰς συμβάσεις ἐλθόντες, τέλος ἔταξεν ὁ
 Μίλτζας δίδοναι αὐτῷ, καὶ εἰρήνευσαν, καὶ ἐκ τῶν ἑναπολει- 20
 φθέντων τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας πολὺν τόπον ἔλαβε. καὶ
 μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου πόλεμον ποιή-

7. ἐνδίνου M, ἐνδῆρου P. vide infra. 9. μαεδέτ P 10.
 πεχοῆ P μεθεύου P 16. τε om P ἐλθὼν M 22.
 ποιήσας P

audita, sibi obsesset, fraudem comminiscitur. statim misit, qui eum
 tanquam patris nomine arcesserent. ille, rerum ignarus nec quidquam
 formidans mali, adest; comprehensus strangulatur. ita deinceps sol-
 licitudine vacuus Baiazetes, vere appropinquante, copias omnes in
 unum colligit, atque in Asiam traiectus, impressionem facit in Ar-
 meniam totamque sibi subiicit. idem Colchos domat atque Amastrim
 et huius urbis ameram, Dinum. deinde contra Sarcanem ameram du-
 cto exercitu, ipsum et Maëdes, alium ameram, devincit. auctumno
 vergente et inita hieme Thechoeium et Methenem ameras aggressus,
 ipsis victis ac fugatis, tota eorum terra potitur, uxores cum liberis
 in servitutum rapit. tum in Europam reversus, in Hungaros movet,
 eosque semel atque iterum vincit, ac partem aliquam Albaniae oc-
 cupat. idem adversus Miltzam, Blachiae principem, profectus, multa
 loca eius vexat, sed quum ad iustum proelium in locum quendam
 difficilem Miltzas prodisset, incommoditati loci cedens, ommissa pugna,
 revertit. postea ad pactiones ventum est, quibus Miltzas tributum illi
 pensurum se esse promisit, et pax convenit. idem e locis reliquis

σαντες, και ἕως τῆς Νικοπόλεως ὁ Σιγισμόνδος ἔφθασε, και τὰ στρατεύματα συνητηθήη, και κακοβουλίας ἕνεκεν τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς ἄκρον ἐσφάλησαν, και τρέψαντες αὐτοὺς μετα φόνου πολλοῦ και αἰχμαλωσίας ἐδίωξαν. εἶτα τὴν Κωνσταν-
 5 τινούπολιν και ἡμετέραν πατρίδα ἐλθὼν ἀπέκλεισε πολιορκῶν αὐτήν. και τοσοῦτον ὄξυς εἰς τὰ πάντα ἦν ὥστε οὐκ ἤρκεϊτο μόνον τὴν πόλιν πολιορκεῖν, ἀλλὰ τὸν Γιακούμπ-
 και τὸν Βρενέζην στείλας μετα στρατοῦ χιλιάδων πεντή-
 10 κοντα και ἕξ ἦλθον κατα τῆς Πελοποννήσου, και εἰσελθόν-
 τες ἐν τῇ νήσῳ τὰ ὅσα ἐδύνατο κακὰ ἐποίησαν, ἔφθασαν δὲ και ἕως ἐγγύς τῆς Κορώνης και Μεθώνης, εἶτα στρουφέντες τὴν παλαιὰν και ὀνομαστὴν πόλιν τοῦ Ἄργους πολεμήσας ἔλα-
 βον, και ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας αἰχμαλώτους λαβόν-
 15 τες ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποίκους ἐποίησαν, και τὰ τεῖχη αὐτῆς χα-
 λάσαντες ἔρημον κατέλιπον, ἐν ἔτει 537, Ἰνδικτιῶνος ε'. Αἰ-
 νος δὲ ὁ ἀμφοῶς και οἱ ἕτεροι οἱ τῆς ἀρχῆς ἔξωσθέντες παρὰ τοῦ Μπαγιαζήτου, ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα Ντεμίρην,
 κλαίοντες τὴν ἀδικίαν ἣν ἠδικήθησαν· και ὁ Ντεμίρης θέ-
 λων αὐτοῖς βοηθῆσαι, στείλας πρέσβυν τινὰ εἰς τὸν Μπαγια-
 20 ζήτην λέγων ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον κατα τῶν ὁμοφύλων μᾶλλον και ὁμοπίστων πράττειν οὕτως, και παρήγει αὐτὸν ἵνα τὴν ἀρχὴν ἐνὸς ἐκάστου αὐθις δώσῃ, εἰ θέλει ἵνα φίλοι ἔσονται.

2. ἕνεκα P   4. ἐδίωξεν P   8. χιλιάδας M   13. ὑπὲρ om P

14. 537^ω P   22. θέλει φίλους ἔσεσθαι P

Bulgariae et Serviae non pauca accepit. deinde adversus Sigismundum, imperatorem Germaniae, bello excitato, quum Nicopolim usque Sigismundus processisset, et occurrissent sibi exercitus, imprudentia factum est, ut Christiani funditus devicti, cum magno hominum partim occisorum partim captorum clade fugarentur. iam Cpolim patriam nostram adortus, obsidione clausit, adeoque praeceps erat ad omnia, ut non satis haberet, urbem obsidere, sed Giacubpasianam et Brenezem cum sex et quinquaginta millibus mitteret in Peloponnesum. hi insulam adorti, omni eam malorum genere lacerrant, prope Coronen et Methonen usque progressi. inde reversi, vetustam et inclitam urbem Argos expugnarunt, eamque, triginta amplius millibus captivorum in Asiam missis deductisque in colonias, eversis moenibus, desertam reliquerunt, anno mundi 6903, indictione 5. interea Dinus ameras et reliqui, qui a Baiazete sedibus suis pulsati fuerant, Demirem regem adierant, iniurias, quas accepissent, conquerentes. Demires, succurrendi iis cupidus, per legatum Baiazeti suadebat, iniustum esse, erga homines eiusdem gentis et reli-

Β ὁ δὲ ἀμηνῶς ἄκρον πλεονέκτης ὢν καὶ οὐδέποτε ἤρκεϊτο πλούτου καὶ τρόπου· ὀρητικὸς καὶ δεινὸς ὢν τοῦ πρέσβειος τοὺς λόγους εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο, καὶ τὸν Ντεμίρην τὸν αὐθέντην αὐτοῦ ὡς ἄγροικον λέγων ἐνέπαιζεν. ὁ δὲ Ντεμίρης ἀκούσας ὑπὸ τοῦ πρέσβειος τὰ ὅσα ἐφθέγγετο κατὰ τούτου ὁ ἀμηνῶς, 5 καὶ τὴν κενοδοξίαν αὐτοῦ εἰδὼς ἐθυμώθη, καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ συναθροίσας κατ' αὐτοῦ βαδίζων ἦν. ὡς δὲ ἤκουσε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης, τὰς αὐτοῦ δυνάμεις συναθροίσας μετὰ σπουδῆς εἰς συνάντησιν τοῦ Ντεμίρη ἦν ἐρχόμενος ἀνδρείως καὶ θαρσαλέως μετὰ μεγάλης ψυχῆς. ὑπῆρχε δὲ ὁ 10 στρατὸς τοῦ ἀμηνῶ χιλιάδες πενήκοντα καὶ ἑκατόν, τοῦ δὲ Ντεμίρη χιλιάδες ἦσαν ὀκτακόσκιαι καὶ εἴκοσι· καὶ πάλιν ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Μπαγιαζήτου εἰς οὐδὲν τὸν Ντεμίρη ἐλογίζετο. φθάσαντες τὰ στρατεύματα εἰς τὰ μέρη τῆς Φρυγίας συνήντησαν, καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ σύνταξις καὶ ἡ συμπλοκή 15 μεγάλη ἐγεγόνει. τέλος οἱ τοῦ Μπαγιαζήτη εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν· καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὺς πιάσαντες, οἷς οὐδὲν ἕτερον ἀνιαρὸν ἐποίουν εἰ μὴ μόνον τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν ἤρουν καὶ γυμνοὺς ἀπέλκον. καὶ ἐν τῷ φεύγειν καὶ τὸν Μπαγιαζήτην πιάσαντες καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ 20 τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἄρχοντας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ντεμίρη ἤγαγον. καὶ ὁ Ντεμίρης ἐπλήσθη χαρᾶς διὰ τὴν νίκην, καὶ λέγει τῷ Μπαγιαζήτη

10. μεγαλοψυχίας P

15. συνηντήθησαν P

gionis isto modo agere, eumque cohortabatur, ut suam cuique satrapiam restitueret, si se amicum sibi vellet. ameras, homo inexplebili avaritia et habendi cupiditate, idemque vehemens et praeceps, orationem legati nihili aestimavit, et Demirem, dominum eius, ludificans rusticum appellavit. Demires, quum audisset ex legato, quae in se dixisset ameras, eiusque nosset ambitionem, ira incensus, collectis omnibus copiis suis, adversus eum castra movit. re compta, etiam Baiazetes, confestim suis collectis copiis, Demiri strenue et fortiter confidenterque obviam proficiscitur. constabat amerae exercitus centum et quinquaginta millibus: Demiris octingenta et viginti millia erant: at confidentia Baiazetis nihili faciebat Demirem. quum in Phrygiam ab utrisque ventum esset, concurrerunt exercitus magnumque ortum est proelium. tandem Baiazetis exercitus in fugam conversus est: in qua multi capti sunt, quibus nihil aliud molestiae factum, nisi quod vestibibus et armis nudati dimittebantur. ipse Baiazetes cum uxore et filio Mose aliisque multis aulae suae proceribus comprehensus, ad Demirem adductus est. qui propter victoriam, quam repor-

- “κακή κεφαλή, διὰ τί τὰς ὀρέξεις τὰς κακὰς τῆς σῆς γνώμης οὐκ ἐκυβέρνησας, ἵνα μὴ εἰς τοῦτο ἔλθῃς; οὐκ οἶδας ὅτι οὐδεὶς δύναται τῷ ἐμῷ στρατῷ ἀντιστῆναι;” εἶτα θανμαύζων ὁ Ντεμίρης τὴν βασιλικὴν παρασκευὴν τοῦ Μπαγιαζήτου καὶ 5 ὠραίαν καὶ τὰς σκηνὰς ἐκεῖνας τὰς θανμαστὰς, τὰ τοσαῦτα ὄρνεα καὶ κύνιας κυνηγετικούς οὓς εἶχε, λέγει πάλιν αὐτῷ “εἰπέ μοι, ὦ σαλὲ καὶ παράφρων, τίς ἡ ὠφέλεια τῆς μεγάλης σου κενοδοξίας μετὰ τοσαύτης παρασκευῆς;” ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Μπαγιαζήτης λέγει τῷ Ντεμίρῃ “οἶδα καλῶς, διὰ τὸ 10 εἶναί σε ἄγροικον Σκύθην καὶ ἐξ ἀσήμου γένους, ὅτι αἱ βασιλικαὶ παρασκευαὶ οὐκ ἀρέσουσί σοι, διότι οὐδέποτε ταῦτα ἔπρεπόν σοι· ἐγὼ γὰρ ὡς υἱὸς τοῦ Ἀμουράτη καὶ ἔγγονος τοῦ Ὀρχάνου καὶ δισέγγονος τοῦ Ὀιθμάνου καὶ τρισέγγονος τοῦ Ἐρτογρούλη, καὶ ταῦτα καὶ πλείονα πρέπον μοί ἐστι 15 ποιεῖν καὶ ἔχειν.” ὁ δὲ Ντεμίρης ἀκούσας τοὺς ἀνθάδεις λόγους τοῦ Μπαγιαζήτου, θυμωθεὶς, κουβούκλιον ἐκ σιδήρου ποιήσας ἔσω αὐτὸν ἐνέβαλε καὶ μετ’ ὀλίγον αὐτὸν ἀπέκτεινε, βασιλεύσας ἔτη ἕξ πρὸς τοῖς εἴκοσι, ζήσας δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ μῆνας ὀκτώ.
- 20 27. Τοιοῦτοτρόπως οὖν τῶν πραγμάτων, ὡς εἰρήκαμεν, ἐλθόντων, καὶ τοῦ ἀμνηρᾶ Μπαγιαζήτου αἰχμαλωτισθέντος, εἰς ἀταξίαν καὶ κίνδυνον μεγάλον ἢ τῶν Ὀιθμανλίδων βασι-

20. 27.] περὶ τῶν συγχύσεων τῶν γινομένων διὰ τὸν τοῦ Μπαγιαζήτου θάνατον ἀναμέσον (ἀνά P) τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τινά (ἄλλων τιῶν P) M et, qui caput numerat γγ', P

taverat, laetitia exsultans, Baiazetem allocutus, “homo nequam, inquit, cur pravis animi tui cupiditatibus non imperasti, ne huc devolverere? an nescis, meis copiis neminem parem esse?” deinde regium eius ornatum et elegantiam, et tentoria illa eximia tantamque avium et canum venaticorum multitudinem miratus, rursus “dic mihi, inquit, homo turbulente et excors, qui est fastus tui cum tanto apparatu fructus?” tum ille: “bene novi, non placitum tibi, ut agresti Scythae et ex obscuro genere oriundo, apparatus regium, qui nunquam te decuit. at me decet, Amuratis filium, et Orchanis nepotem et Osmanis pronepotem et Ertogrulis abnepotem, haec et plura facere atque habere.” sermonis insolentia iratus Demires, caveam ferream fabricari iussit, in quam eum coniectum paulo post occidit. regnaverat annos sex et viginti, captivus fuerat menses octo.

27. Rebus sic transactis, ut exposuimus, et Baiazete capto, in perturbationem et magnum discrimen Othmanidarum imperium incidit propter dissidia quaedam et bella inter filios eius enascentia,

λεία ἐνέπεσε διὰ τινὰς διαφορὰς καὶ πολέμους τῶν υἱῶν τοῦ
 Μπαγιαζήτου, οἳ ὡς ἤκουσαν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς
 αὐτῶν, ἠγωνίζοντο ἵνα ἕκαστος τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς
 κύριος γένηται. καὶ περάσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ τέσσα-
 20 ρες ἀυτάδελφοι, διὰ τὸν Μωσῆν ὡς εἰρήκαμεν αἰχμύλωτον 5
 μετὰ τοῦ πατρὸς ἐναπομείναντα, Ἰωσοῦφ, ὡς εἶπομεν, φω-
 τισθεὶς τῇ αἰγλῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος Χριστιανὸς ἐγεγόνει,
 οἱ δὲ ἕτεροι ἀναμέσον διεφέροντο, καὶ μάχης γενομένης τὰ
 τοῦ Ἰεσσαὶ ὀλίγον καιρὸν ὑπερίσχυσε. καὶ φιλίαν μεγάλην
 ἔχων μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ καὶ στρατὸν συνα- 10
 θροίσας κατὰ τοῦ ῥηγὸς Οὐγγαρίας ἐλθὼν οὐδὲν κατώρθωσε.
 καὶ κατὰ τοῦ δεσπότην Σερβίας ἐλθὼν οὐδὲν αὐτῷ χρησίμον
 ἐγεγόνει. καὶ περάσας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἵνα ἔλθῃ κατὰ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ Μουσουλμάνου, καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Καππαδοκῶν ἐπαρ-
 χίας συναντήσαντος ἐκείνου Ἰεσσαὶ ἠτιηθεὶς ἔφυγε, καὶ ἐν 15
 τῷ φεύγειν πιάσαντες αὐτὸν προσήγαγον τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ
 ἐναπέπνιξεν αὐτὸν σταθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ μηνῶν . . . (28.) καὶ
 ὁ Μουσουλμάνος ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς ἀρχῆς, ὁ Ντεμίρης
 ἔπειτα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μωσῆν ἠλευθέρωσε, ὃς περάσας
 κρυφῶς ἦλθεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ ὁ δεσπότης Σερβίας χεῖρα 20
 ἱκανὴν δώσας καὶ βοηθήσας αὐτῷ, λέγω τῷ Μωσῆ, ἐγκρατὴς
 κατὰ τῆς Εὐρώπης ἐγεγόνει. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ Μουσουλμάνος ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας διὰ τῆς πόλεως

1. τινὰς ἀφορμὰς διαφορὰς τε P 6. ἐναπομείναι P 17.
 ἐστάθη P. post μηνῶν Alterus add ὀλίγους 18. ἀρχῆς ἦν τότε.
 ἔπειτα ὁ Ντ. P

qui, audita morte patris, pro se quisque nitentur, ut regno pa-
 terno potirentur. transeunt in Europam fratres germani quatuor:
 Mosem enim captivum fuisse cum patre, monuimus: diximus etiam,
 Iosuphum, spiritus sancti lumine impletum, Christianum factum esse.
 reliqui inter se dissidebant. proelio facto, arma Iesses aliquamdiu
 praevalabant. is, arcta amicitia cum imperatore Manuele coniunctus,
 collectis copiis, adversus Hungarorum regem profectus est, nec tamen
 quidquam egit; nec Serviae despotam aggresso, expeditionis fructus
 constitit: et, quum in Asiam traiecisset, Musulmanum fratrem ador-
 turus, in Cappadocum finibus cum eo congressus, fugatus est et, in
 fuga comprehensus, ad fratrem adductus, qui eum strangulari iussit,
 imperio potitum menses . . . . . (28.) regno a Musulmano occupato,
 Demires Mosem, fratrem eius, liberum dimisit, qui clam in Europam
 transgressus et a despota Serviae sufficiente manu instructus et adiu-
 tus, ea parte superior fit. hoc quum primum Musulmanus, frater eius,
 in Asia accepit, in Europam traiecit, ut per Byzantium fratri obviam

ἔλθειν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ φιλίαν μεγάλην μετὰ τοῦ βα-
 σιλέως ἔχων, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου τοῦ κὺρ Θεο-
 δώρου δώσας αὐτῷ εἰς γυναῖκα, ἡμέρας ὀλίγας ἐν τῇ πόλει
 διατρίψας ἐξῆλθε κατὰ τοῦ Μωσῆ. καὶ πολέμου γεγονότος ὁ
 5 Μουσουλμάνος ὑπὸ τοῦ Μωσῆ ἐνικήθη, καὶ πιασθεὶς ὑπ'
 αὐτοῦ ἐθανατώθη. (29.) καὶ ὁ Μωσῆς γενόμενος τῆς ὄλης
 ἀρχῆς κύριος στόλον ἠτοίμασε διὰ θαλάσσης καὶ στρατὸν διὰ
 ξηρᾶς ἐλθεῖν κατὰ τῆς πόλεως. μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς
 τῶν Ῥωμαίων, Ῥωμαϊκὸν στόλον ἐτοιμάσας καὶ οἰκονομήσας,
 10 δρουγγάριον καταστήσας Μανουήλ τὸν νόθον ἀδελφόν, καὶ
 ἔγγυς τῆς νήσου τῆς λεγομένης Πλάτης οἱ στόλοι συναντη-
 θέντες, ὁ τοῦ Μωσῆ στόλος ἐσφάλη, καὶ μέρος μὲν τι κατε-
 ποντίσθη μέρος δὲ ἐβυθίσθη, καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα πάνυ
 ὀλίγα πλοιάρια κακῶς ἔφυγον, καὶ ἡ νίκη Ῥωμαίοις ἦν. καὶ
 15 ἐκ τῆς ξηρᾶς τὰ ὅμοια ὁ Μωσῆς ἔπαθεν. ἀκούων ταῦτα
 ἀνεχώρησε μετὰ αἰσχύνης. καὶ αὐθις ὁ βασιλεὺς μεθοδεύων
 μηχανὰς ἵνα παντελῶς νικήσῃ τὸν Μωσῆν, στείλας ἐν τῇ
 Ἀσίᾳ ἔφερε τὸν τοῦ Μουσουλμάνου υἱὸν Ὀρχάνην καὶ ἐν τῇ
 Εὐρώπῃ αὐθέντην ἐπέβαλε. καὶ πολέμου γεγονότος τὰ τοῦ
 20 Ὀρχάνου ἐσφάλησαν, ἐπιβουλευθέντος παρὰ τοῦ κυβερνήτου
 καὶ πρώτου βεζιρη αὐτοῦ Σαμπάνη, καὶ πιάσας αὐτὸν ὁ Μωσῆς
 ὁ θεὸς αὐτοῦ ἐτύφλωσε. Μεεμέτης δὲ ὁ ὑστερογενὴς υἱὸς τοῦ
 Μπαγιαζήτου διὰ τὸ εἶναι ἐκ πάντων νεώτερος καὶ ὑπὸ τῶν

5. πιάσας αὐτὸν ἐθανάτωσεν P

22. μεχεμέτης P

iret; et, quoniam eum non vulgaris amicitia cum imperatore coniun-
 gebat, isque Theodori despotae filiam ei dederat in matrimonium, dies
 aliquot in urbe commoratus, contra Mosem movit. proelio commisso,
 Musulmanus a Mose devictus, captus et necatus est. (29.) Moses,
 universo regno potitus, classem adornat, qua mari, exercitum, quo
 terra urbem aggredederetur. qua re comperta, imperator quoque Roma-
 norum classem parat et instruit, cui drungarium praefecit Manuelem,
 fratrem nothum. ad Platen insulam classes sibi occurrunt: naves Mo-
 sis devictae, partim demersae, partim captae sunt: pauca admodum
 navigia, quae restabant, turpiter fugerunt: victoria penes Romanos
 stetit. similem in terra cladem Moses accepit. haec ubi audit, cum
 ignominia recessit. imperator denuo excogitatis artibus, quibus prorsus
 devinceret Mosem, missis in Asiam legatis, Orchanem, Musulmani
 filium, accessivit et in Europa dominum constituit. at collatis signis,
 succubuit Orchanes, a duce suo et primario veziro Sabane prodit-
 us. captum Moses patruus oculis privavit. Mehemetes autem, filius
 Baiazetis natu minimus, fratrum omnium metu, cum quodam arti-
 fice arcuario in locum quendam aufugit, ubi mercenarius vixit, ne

ἀδελφῶν πάντων φοβούμενος φυγῶν ἤλθεν ἐν τινι τόπῳ μετα-
 τινος τεχνίτου τοξοποιοῦ, καὶ ἐκεῖ μισθωτὸς ἐγένετο, ἵνα μὴ
 γνωσθῇ τοῖς ἀδελφοῖς· ἀνδρυνθεῖς δὲ τῇ ἡλικίᾳ ὀλίγον μετὰ τοι-
 αύτης κακουχίας, θεωρῶν οὕτως ἔχοντα τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸς
 τῇ τῆς τύχης φορᾷ χρησάμενος ταῦτα συλλογίζεται καὶ πρὸς 5
 τὸν ἀμηνῶν Καραμάνον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἔρχεται βοήθειαν
 αἰτῶν. καὶ ὁ ἀμηνῶς Καραμάνος δεξάμενος αὐτὸν ἡδέως
 Β καὶ χεῖρα δώσας ἐξῆλθεν οὗτος κατὰ τοῦ ἀνταδέλφου Μωσῆ.
 πρώτης καὶ δευτέρας μάχης γενομένης ὁ τοῦ Μωσῆ στρατὸς
 ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Μεεμέτης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διεσκορπί- 10
 σθησαν. ἐκ τρίτου δὲ τὴν τύχην λογισάμενος δοκιμάσαι, πρὸς
 τὸν τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἀνθέντην καὶ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα ἐλθὼν βοήθειαν αἰτῆσαι παρ' αὐτῶν, καὶ δώσαντες
 αὐτῷ χεῖρα ἱκανὴν καὶ στρατὸν ἐξῆλθεν αὐθις κατὰ τοῦ
 Μωσῆ· καὶ μάχης γενομένης ὁ Μεεμέτης ἀπατήσας μετὰ 15
 χρημάτων πολλοὺς τῶν πρώτων στρατηγούς καὶ κυβερνήτας
 τοῦ Μωσῆ, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πρὸς τὸν Μεεμέτην. ὁ δὲ
 Μωσῆς ἰδὼν καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν ἐτράπη καὶ ἐλθὼν ἐν τινι
 τόπῳ ὑλώδει ἐκρούβη· ὃν εἰρών τις στρατηγὸς τοῦ Μεεμέτη
 ἐκεῖ ἀπέπνιξε προστάξει τοῦ ἀνθέντου αὐτοῦ. ἐστάθη οὖν ἡ 20
 αὐτῆ βασιλεία κινδυνεύουσα διὰ τὰς διχονοίας τὰς ἐν ἀλλή-
 λοις τοῖς τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἔτη τρία καὶ μῆνας δύο, (30.)
 Μεεμέτης δὲ ἐγκρατὴς πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῆς

2. καὶ ἐκεῖ om P   5. λογίζεται P   17. μεχεμέτην, ὁ δὲ με-
 χεμέτης ὑπερίσχυσεν. ἰδὼν δὲ P, omissis καὶ αὐτὸς   22. τέσ-
 σαρσιν om P   30.] περὶ τοῦ μεεμέτου P, qui alias μεχεμέτης,
 περὶ τῆς βασιλείας Μεεμέτη M.

fratribus innotesceret. aetate paulo grandior factus in vili hac con-
 ditione, quum rerum statum considerasset, ipse quoque fortunae se
 permisit, et ad Caramanum ameram in Cappadociam confugiens, eius
 auxilium implorat: amice ab eo receptus et instructus copiis, adversus
 Mosem fratrem proficiscitur. atque e primo quidem et secundo proe-
 lio Mosis exercitus superior discessit, Mehemetes eiusque exercitus
 fugati sunt; sed tertium fortunam experiendam esse ratus, principem
 Serviae et Bulgariae et imperatorem adiit eorumque imploravit opem,
 atque acceptis ab iis copiis idoneis, denuo adversus Mosem duxit.
 proelio inito, e primariis multi duces centurionesque Mosis, pecunia
 a Mehemete corrupti, illo relicto, ad hunc transfugiunt. hoc quum
 animadvertisset Moses, in fugam et ipse conversus, in loco silvoso de-
 lituit, sed a duce quodam Mehemetis repertus, huius iussu suffocatus
 est. versata igitur in discrimine fuerat huius imperii salus propter
 intestinas quatuor fratrum discordias annos tres et menses duos, (30.)

πατρικῆς μετὰ τοσοῦτων κόπων καὶ ὀδύνων γέγονεν ἐν ἔτει
 595, Ἰνδικτιῶνος γ'.

Πρῶτον μὲν ἔργον μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ἐποίησε
 τοῦτο. τὰ τέλη τῆς Μολδοβλαχίας καὶ Μπογδανίας, ὅσον
 5 ἦν δυνατόν, ἐβάρυνε, καὶ πᾶσαν χώραν καὶ τόπον ἐν τῇ
 Ἀσίᾳ ἐν οἷς οἱ Σκύθαι ἐγίνοντο ἐγκρατεῖς μετὰ τὴν αἰχμα-
 λωσίαν τοῦ πατρός, πάλιν μετ' ὀλίγον ὑφ' ἑαυτὸν ἀπεκατέ-
 στησε· καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοπίστους αὐθέντας οὓς ὁ
 πατὴρ ἐξέωσε τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ Ντεμίρης ἐλθὼν πάλιν μετέ-
 10 δωκεν αὐτοῖς, οὗτος νόμῳ πολέμου αὐθις ἐδίωξε, τὴν Γαλα-
 τίαν Καππαδοκίαν τε καὶ Πόντον καὶ ὅσα τῆς ἄνωθεν Ἀσίας
 ἐκέρδησε. τὸν Ἰσμαῆλ ἀμηρᾶν τοῦ Σινωπίου ὑποτελῆ ἐποίησε,
 καὶ ἀπὸ Λυδίας ἕως Αἰολίδος καὶ ἄχρι Μυσίας τῆς πρὸς τὸν
 Ἑλλήσποντον κύριος ἐγένετο, καὶ μετὰ τῆς γερουσίας τῶν
 15 Ἑνετῶν μάχην ποιήσας. ὁ οὖν τῶν Ἑνετῶν στόλος εἶχεν
 ναυάρχην τὸν Πέτρον Λορδᾶν· καὶ ἄμφω οἱ στόλοι συναν-
 τηθέντες, λέγω τῶν Ἑνετῶν καὶ τοῦ ἀμηρᾶ, ἀναμέσον Προϊ-
 κονήσου καὶ Καλλιουπόλεως, καὶ ναυμαχίας γενομένης πολ-
 λαὶ τριήρεις καὶ νῆες τῶν Τούρκων κατεποντίσθησαν· μετὰ
 20 δὲ ταῦτα ἀγάπην ἐποίησαν. ἡγάπα δὲ τὸν βασιλέα κύρ Μα-
 νουήλ οὗτος ὁ ἀμηρᾶς καὶ τοὺς ἑτέρους αὐθέντας Χριστιανούς
 τοὺς ἐγγύς τῶν ὀρίων αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τε-

7. ὀλίγον καιρὸν ὑφ' M 16. ὁ Λορδᾶς Λαυρεδανὸς λέγεται
 τῇ τῶν Λατίνων διαλέκτῳ. Pachomius in marg. M. Λαουρεδάνον P
 20. τὸν κύριον M

atque Mehemetes universi regni et imperii paterni cum tantis aeru-
 nis et molestiis potitus est anno 6907, indictione 3.

Primum post susceptum imperium opus hoc edidit. Moldoblachiae
 et Bogdaniae tributa quam poterat gravissima imperabat, et quid-
 quid regionum in Asia Scythae, capto eius patre, occupaverant,
 brevi intervallo recepit, atque suae gentis ac religionis principes
 eos, quos a patre sedibus expulsos Demires restituerat, de integro
 eiecit, et Galatiam, Cappadociam, Pontum totamque Asiam superio-
 rem in potestatem suam redegit, Ismaëlem, Sinopes ameram, vecti-
 galem fecit, et a Lydia ad Aeolidem usque et Mysiam, quae est in
 Hellesponto, dominabatur, etiam cum Venetis proelio conflictatus,
 quorum classi Petrus Lordan praeerat. quum ambae classes, Vene-
 torum et amerae, inter Proconnesum et Calliopolim essent con-
 gressae et pugna commissa, multae Turcarum naves et triremes de-
 pressae sunt. deinde pax inter eos composita. amice hic ameras am-
 plectebatur imperatorem Manuelem et reliquos principes Christianos
 sibi vicinos, et moribundus Amuratae filio mandavit, ut is quoque

λευτᾶν τῷ νιῷ Ἀμουράτῃ παρήγγειλεν ἵν' ἔσῃται φίλος καὶ βοηθὸς τῷ βασιλεῖ κὺρ Μανουήλ. οὗτος πρῶτος ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει τὴν καθέδραν ἐποίησεν, ἣν οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ Προύσῃ εἶχον. ὑπῆρχε δὲ λίαν φιλόδωρος καὶ τοῖς φίλοις ἄριστος· ὁμοίως δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἕως τέλους ζωῆς καμηλοει-5 δῶς διέκειτο, καὶ πάντοτε νέα ἐφευρήματα καὶ μηχανὰς γυρεύων, ἵνα βλάβη καὶ ἀφανίζῃ τοὺς κακῶς διακειμένους μετ' αὐτοῦ. ἀπέθανε δὲ βασιλεύσας ἔτη δέκα καὶ ἑπτὰ.

31. Ἀποθανόντος οὖν τοῦ ἀμῆρᾶ Μεεμέτη καὶ Κυροίτζη ὀνομαζομένου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης ἐλθὼν τὴν ἀρχὴν 10 21 διεδέξατο ἐν ἔτει 530δ', Ἰνδικτιῶνος ἧ', καὶ τοῦ φθινοπώρου ἵσταμένου οὐκ ἠρέμησε διὰ τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ τὸν στρατὸν αὐτοῦ συνάξας ἔρχεται κατὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Μουσταφᾶ, καὶ νικήσας αὐτὸν ἐθανάτωσε. καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸν Μιχαήλ-μπέην στείλας, ἐλθὼν τὴν πόλιν ἀπέκλεισε. 15 ἢ αἰτία ἦν ὅτι τῷ Μουσταφᾶ, ὡς ἔμπροσθεν εἰς πλάτος ῥηθήσεται, οἱ βασιλεῖς ἐβοήθουν. εἶτα καὶ αὐτὸς ἐλθὼν καὶ οὐδὲν κατορθώσας ἀγάπην μετὰ τῶν βασιλέων ἐποίησε, μεσιτευσάσης τῆς κυρᾶς Μάρως τῆς μητρονιάς αὐτοῦ. εἶτα ἔρχεται κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης κρατουμένης οὔσης ὑπὸ τῶν 20 Ἑνετῶν· ἦν πολιορκήσας καὶ ἀποκλείσας ἔλαβε. καὶ ἐκ τῆς Οὐγγαρίας μέρος οὐκ ὀλίγον ἐδούλωσε, καὶ μάχην ποιήσας

5. ἕως τέλους ζωῆς om P 6. γυρεύων] ζητῶν P 9. 31.] περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη M, περὶ τῆς τοῦ ἀμουράτου βασιλείας P, novum caput non exorsus. 15. ἐλθεῖν P 22. οὐγγαρίας μέρος ἔλαβε καὶ ἐδούλωσεν οὐκ ὀλίγον P

amicus et socius esset Manueli. idem primus Adrianopoli sedem regiam collocavit, quam maiores eius Prusae habuerant erat munificentissimus et sicut in amicos liberalissimus, ita hostibus usque ad finem vitae infensissimus, semperque novarum artium machinarumque studiosus, quibus male erga se animatis damnum atque interitum afferret. mortuus est anno regni decimo septimo.

31. Mortuo Mehemete amera, qui cognominatur Cyritzēs, Amurates, eius filius, imperium capessivit, anno 6924, indictione 8. autumno ineunte, ut quiesceret, instante hieme commoveri non poterat, sed, collecto exercitu, patrum Mustapham aggressus est, victumque occidit. ac statim post eam victoriam praemisso Cpolim Michaelbego, ipse supervenit eamque urbem obsedit: cuius rei causa erat, quod Mustaphae, ut postea fusius dicitur, imperatores auxilium tulerant. verum quum nec ipse quidquam proficeret, amicitiam cum imperatoribus composuit, conciliante Maro domina, eius noverca. inde Thessalonicam, Venetis tum subiectam, aggressus est eamque obses-

μετὰ τοῦ ῥηγὸς Λαδισλάου αὐτὸν ἐνίκησεν. ἔλθων δὲ κατα-
 τῶν Βλάχων καὶ Μολδοβλάχων οὐδὲν κατώρθωσεν, ἀλλὰ ζη-
 μιωμένος ἐπανέστρεψεν. εἶτα αὐθις δευτέρον στρατεύει κατ'
 αὐτῶν· καὶ οἱ Βλάχοι εἰς βοήθειαν τοὺς Οὐγγάρους προσκα-
 5 λεσάμενοι, καὶ πολέμου γενομένου ἡ νίκη τῷ ἀμηρᾷ ἦν καὶ
 αὐτοὶ διεσκορπίσθησαν φεύγοντες. λέγουσι δὲ ὅτι ἀπέθανον
 ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ πλεῖον ἢ τριάκοντα χιλιάδες Οὐγγαροὶ τε
 καὶ Βλάχοι, Τοῦρκοι δὲ πάνυ ὀλίγοι. τῆς παλαιᾶς Ἠπεί-
 ρου μέρος καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνοὺς Θῆβάν τε καὶ Ἀθῆ-
 10 ναν καὶ πᾶσαν Βοιωτίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα ἐδούλωσε
 πολέμῳ, καὶ τὸν τῆς Καισαρείας ἀμηρᾷν εἰς τέλος ἐνίκησε
 καὶ ἠφάνισε, καὶ κύριος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἐκείνης ἐγένετο,
 ἄχρις δὲ τινων φρουρίων, ἃ ἦσαν ἐν τισιν ὄρεσιν ὑψηλοτά-
 τοις, ἐνθα ἦλθεν ὁ Καραμάνος καὶ τὴν κατοίκησιν ἐποιεῖτο.
 15 καὶ ὁ ῥῆξ Λαδισλάος ὁμοφωνήσας μετὰ τινῶν ἐτέρων αὐθέν-
 των Χριστιανῶν ἔρχεται αὐθις κατὰ τοῦ Ἀμουράτου, καὶ
 ἕως τῆς πόλεως Βάρνης φθάσαντες καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀμηρᾷ
 συναντηθέντες, ἐξ ἀγνωσίας ὁ Λαδισλάος ἐσφάλῃ· καὶ νική-
 σας αὐτὸν ἀπέκτεινε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσχέδασεν. εἶτα
 20 ἐξέρχεται κατὰ τῆς ἄνω Μυσίας, καὶ πολὺ μέρος ὑποτελὲς

4. οὐγκρους P, qui sic ubique 7. πλείονες P 10. Ἰωνίαν M

13. ἄχρις δὲ] πλὴν P ἐν τίνους M ὄρεσι
 τόποις ὑψηλοῖς P

15. λαδισλάος M et h. l. et mox 16. καὶ om P 17. φθά-
 σαντες om P ἀμουράτου P

sam oppugnatamque in potestatem suam rededit. etiam Hungariae par-
 tem non exiguam sibi subiecit ac, proelio cum Ladislao rege conserto,
 superior discessit. contra Blachos autem et Moldoblachos profectus, suc-
 cessu caruit, imo cum detrimento recessit. mox iterum in eos ducit:
 Blachi Hungaros subsidio vocant; sed conserta manu, victoria penes
 ameram est, illi dissipati fugiunt. in ea pugna Hungarorum Blacho-
 rumque amplius triginta millia, Turcarum perpauca cecidisse dicunt.
 partem veteris Epiri, Aetolos, Acarnanes, Thebas, Athenas, to-
 tam Boeotiam, Helladem et Iohannina bello sibi vindicavit, atque
 ameram Caesareae postremum devicit delevitque, et universa illa
 ditione potitus est, exceptis quibusdam castellis, quae in montibus
 altissimis erant, ubi sedem collocaverat Caramanus. Ladislaus rex,
 cum aliis quibusdam principibus Christianis foedere iunctus, denuo
 contra Amuratem suscepit expeditionem, sed Varnam usque progres-
 sus ibique cum amera proeliatu, imperitia rei bellicae rem male
 gessit. namque certamine devictus et occisus, exercitusque eius di-
 spersus est. iam Amurates Mysiam superiorem ingressus, magnam eius
 partem sibi vectigalem fecit, ac Bosnam et Iohannem Castriotam plane

ἐποίησε, καὶ τὴν Μπόσαν καὶ τὸν Καστριώτην Ἰωάννην εἰς ἄκρον ἐδοίλωσεν. οὗτος πρῶτος τοῖς ἰαννιζάρσι τὰ προνόμια ἃ ἔχουσιν ἐχαρίσατο, καὶ εἰς τάξιν ἣν ἕως τῆς σήμερον ἔταξε πορεύεσθαι· παλαιόθεν μὲν τὸ αὐτὸ τάγμα ἑτέρας σινηθείας καὶ τάξεις καὶ ἐνδύματα εἶχον. καὶ γυναῖκας μὴ λαμβάνειν ἔταξεν, ἵνα μὴ ἀσχολῶνται διὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν τροφᾶς καὶ φροντίδας, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας ἐν τῷ πολέμῳ πάντοτε ἀμερίμνως ἔσονται, καὶ υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖσθαι ἐκέλευσε. ὑπῆρχε δὲ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ πάννυ δίκαιος, προθερωῶν τὰ ἐρχόμενα. οὐδένα ἀδικεῖν ποτὲ τοὺς σατραπῶν καὶ κριτῶν πάντας μᾶλλον ἐπρόστατε· καὶ ἂν τις τὸ πρόσταγμα μικρὸν παρέβαινε, χωρὶς τινος συμπαθείας κεφαλικῶς αὐτοὺς ἐπαίδευεν. ἦν δὲ ἐν ταῖς μάχαις ῥιψοκίνδυνος, καὶ ἡ τύχη πάντοτε αὐτῷ ἐβοήθησεν. ὕστερον ἐφάνη αὐτῷ δερβίσης γενέσθαι ἡγῶν μοναχός, καὶ ἐν τῇ Προύσῃ περάσας ἐγένετο, καὶ ζῶν ἔτι τῷ υἱῷ Μεμετέῃ τὴν πᾶσαν ἔξουσίαν καὶ βασιλείαν ἔδωκε, βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ τέσσαρα.

32. Ἐλθούσης δὲ πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας ἐπὶ Βτὸν Μεμετέην ἐν ἔτει 539ῃ, ἰνδικτιῶνος ιδ', διὰ τὸ εἶναι

1. Πόσαν καὶ τὸν κασιηλιώτην P, στρατιώτην margo 3. ἃ
 — σήμερον om P 11. ἐπρόσταξε P 12. τις μικρὸν τὰ
 πράγματα P 15. τριβίσης περάσας ἐν τῇ προύσῃ ἐγένετο
 ἡγῶν μοναχός, καὶ ζῶντος αὐτοῦ τῷ M 18. 32.] λβ'
 om P. περὶ τῆς βασιλείας Μεμετέῃ (μεμετέ P) βασιλέως τῶν
 Τούρκων τοῦ τὴν πόλιν λαβόντος (τοῦ καὶ τὴν πόλιν ἀλώσαν-
 τος P) MP 19. μεχεμετ P

sibi subiecit. idem primus ianitzaris iura, quae illi habent, praecipua impertivit, eosque eo, quo etiam hodie utuntur, exercitio uti iussit. antiquitas enim eius legionis aliae consuetudines, alia exercitia, alia vestimenta erant. vetuit eosdem matrimonia contrahere, ne detinerentur uxorum liberorumque cura et victu, sed alacri et soluto semper animo in militia versarentur, voluitque eosdem filios suos appellari. in subiectos egregie iustus, et futuri intelligens erat; severe satrapis et iudicibus omnibus edicebat, ne cuiquam iniuriam facerent; quod edictum si quis vel minime violasset, nulla misericordia prohibebatur, quominus eum capite mulceteret. in proeliis se obiciebat periculis, atque nunquam non favit ei fortuna. postremo ei visum est, ut derbises sive monachus fieret. itaque Prusam profectus, derbises factus est concessitque adhuc vivus Mehemeti filio regnum et omnem auctoritatem regiam, postquam ipse functus est imperio annos triginta quatuor.

32. Translato Mehemeti regno omnique potestate regia anno 6958, indictione 14, quoniam is admodum adolescens erat, quidam

αὐτὸν πάνν νέον τινὲς τῶν γηραιῶν βεζιριδῶν ἔλεγον τῷ Ἀμου-
 ράτῃ ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἐμπιστευθῆναι τὴν τοσοῦτην ἀρχὴν ἔτι
 τῷ νίῳ, ἵνα μὴ οἱ τῆς νεότητος καπνοὶ τὴν βασιλείαν κινδυ-
 νεῦσαι ποιήσωσιν. ὁ οὖν Μεεμέτης ταῦτα αἰσθανόμενος ἐμαί-
 5 νετο κατ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς ὕστερον ἐθανάτωσε, καὶ παι-
 δαριογέρον ἐν ταῖς μάχαις καὶ ταῖς διοικήσεσιν εἰς ἄκρον
 ἐγένετο. ἦν δὲ ὁ νέος δραστικὸς καὶ δεινὸς κατὰ πάντα, τοὺς
 ἐναρέτους καὶ σοφοὺς ἄνδρας ἀγαπῶν· καὶ αὐτὸς οὐκ ἀμέ-
 θεκτος ἦν σοφίας, καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀστρολογίας οὐκ ὀλί-
 10 γον γευσάμενος ἀναγινώσκειν αἰεὶ ἠγάπα. τὰ τε κατορθώματα
 καὶ βίους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνοσ καὶ τοῦ Ὀκταβίου Καί-
 σαροσ, Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τοῦ καὶ Φλαβίου καὶ Θεο-
 δοσίου τοῦ ἐξ Ἰσπανίας βασιλέωσ Κωνσταντινουπόλεωσ ἀνε-
 γίνωσκεν, αἰτῶν καὶ ἐρευνηῶν μηχανὰσ ἵνα τοὺσ πάντασ ὑπερβῆ
 15 καὶ τὰ ὄρια τῆσ βασιλείασ αὐτοῦ εἰσ ἄκρον ἀνξήσῃ· ὁ καὶ
 ἐποίησεν. ἀκούσασ οὖν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμουράτῃ ὁ
 Καραμάνοσ Ἀλισούριοσ ἐκ τῶν ὀρέων καταβὰσ πολὺν τόπον
 ἐαυτῷ περιεποιήσατο. ὁ δὲ νέοσ ἀνθέντησ ὁ Μεεμέτης στρα-
 τὸν ἐτοιμάσασ ἔρχεται κατ' αὐτοῦ· αὐτὸσ δὲ φρυγῶν πάλιν
 20 εἰσ τὰσ κορυφὰσ τῶν ὀρέων διήρχετο, ἕωσ οὗ μετὰ τινα και-
 ρὸν παντελῶσ ἠφανίσθη. μετὰ δὲ τὸ διωχθῆναι τὸν Καρα-
 μάνον περὰσασ ἐν τῇ Καλλιουπόλει καὶ εἰσ Ἀνδριανούπολιν

2. ἔστι δίκαιον P
 om P

4. ἐχθρὸσ ἐγένετο P

13. ἀνεγίνωσκεν

seniores vezires Amuratem monuerunt, licitum non esse, tantam re-
 gni molem iam tum committi filio, ne spiritus iuveniles regno excita-
 rent pericula. Mehemetes haec ubi sensit, ira furebat, multosque de
 his veziribus postea interemit, in rebus tum domesticis tum bellicis
 administrandis sapientiam plane senilem praestans. erat impiger et
 acer in rebus omnibus, atque amore amplectebatur homines virtutis
 et litterarum studiosos; nec ipse rudis erat litterarum, et in disci-
 plina astrologica progressus non mediocres fecerat; assidua lectione
 occupatus, res gestas et vitas Alexandri Macedonis, Octavii Caesaris,
 Flavii Constantini magni, imperatoris Theodosii Hispani legebat, quae-
 rens et indagans artes, quibus omnes antecelleret et regni fines pro-
 ferret quam latissime: quod etiam praestitit. audita morte Amura-
 tis, Caramanus Alisurius e montibus descendit multaque sibi loca
 subiecit. iuvenis rex Mehemetes, comparata manu, adversus eum
 proficiscitur; qui in fugam versus, rursus in montium iuga se abdit,
 donec aliquanto post omnino deletur. Caramanum persecutus, Callio-
 polim, deinde Adrianopolim concessit, unde, instructis copiis, adver-
 sus urbem et imperium Romanum proficiscitur, ac tanta hac tamque

φθάσας ἤτοιμάσθη καὶ ἦλθε κατὰ τῆς πόλεως καὶ Ῥωμαίων βασιλείας, καὶ τῆς τοιαύτης περιφήμου πόλεως κύριος ἐγένετο, καὶ ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἠχμαλώτισε καὶ ἠφάνισε καὶ ἐξέωσεν. εἶτα στρατεύει κατὰ τῆς βασιλείας Τραπεζοῦντος, καὶ ἐν εὐκολίᾳ μετ' ὀλίγον πόλεμον πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, 5 καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς Δαβίδ τὸν Κομνηνὸν αἰχμάλωτον ἐν τῇ πόλει Κωνσταντίνου ἔφερεν. καὶ τὴν περιβόητον πόλιν Σινωπίου ἦν ὑποτελῆ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίησαν, οὗτος πολέμῳ τὸν αὐτῆς ἀμνηρᾶν νικήσας κύριος τέλειος ἐκείνης τῆς ἀρχῆς ἐγένετο. εἶτα τὴν ἀγάπην λύσας ἣν εἶχε μετὰ τῶν δεσπότων στρα- 10 τεύει κατὰ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοὺς δεσπότας διώξας πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ἔλαβε. καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν τῆς Σερβίας μέρος, καὶ τὸν δεσπότην αὐτῆς διώξας καὶ τὴν μητέρα πολέμῳ, ἐγκρατῆς εἰς πάντα ἐγένετο. Χίον δὲ τὴν νῆσον καὶ Λέσβον ἄνευ πολέμου ὑφ' ἑαυτῷ ὑποτελεῖς ἐποίησεν. ὕστε- 15 ρον δὲ τῆς Λέσβου πάσης καθ' ὅλου ἐγκρατῆς ἐγένετο. εἶτα ἔρχεται κατὰ τῆς νήσου Κύπρον, καὶ μετὰ τοῦ ῥηγὸς εἰς συμβάσεις ἐλθόντες, τέλος ἔταξε διδόναι αὐτῷ καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν. εἶτα στόλον ἕτερον ἐτοιμάσας, κατὰ τῆς νήσου Ῥόδου ἐλθὼν ἀπρακτος ἐκ τῶν ἐκεῖθεν διέβη, καὶ πολλοὶ ἐκ 20 τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπεκτάνθησαν διὰ τὸ ἐλθεῖν στόλον τινὰ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς βοήθειαν. αὐτὸς δὲ θυμῷ καχλάζων, ἵνα τὴν ἀνταμοιβὴν τοῖς Ἰταλοῖς ποιήσῃ, στόλον βαρὺν ἐτοιμάσας μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἰππικοῦ τε καὶ πεζοῦ ἔστειλε κατὰ τῆς

5. μετ' ὀλίγου πολέμου ἐκείνην P

nobili urbe potitus, nosmet inde captivos expulit et exterminavit. mox Trapezuntiorum regnum adortus, facili opera illud quoque brevi bello sibi vindicavit, et regem eius Davidem Comnenum captivum Cpolim duxit, quumque celeberrimam urbem Sinopen decessores eius tantummodo vectigalem habuissent, Mehemetes, armis devicto eius amera, prorsus eam in potestatem suam redegit. deinde rupta pace, quam cum despotis habebat, in Peloponnesum duxit, eamque, pulsus despotis, totam occupavit, sicut etiam reliquam partem Serviae, eius despota cum matre fugato, imperio suo subiecit. Chium et Lesbum insulas citra bellum sibi tributarias fecit: ac Lesbo quidem mox universa potitus est, deinde Cyprum aggressus, cum eius rege de tributo sibi solvendo pactum iniit atque ita recessit. mox alia classe comparata et contra Rhodum ducta, re infecta, inde rediit, amissis non paucis militibus, quoniam classis ex Italia auxilio venerat. ipse ira et cupidine aestuans Italos ulciscendi, classem ingentem multis instructam peditibus et equitibus in Calabriam et Apuliam misit,

Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας, καὶ ἐν τῇ ἀπέρχεσθαι τὸν
 στόλον Ζάκυνθον καὶ Κεφαλονίαν ὑποτελεῖς ἐποίησε· φθά-
 σας δὲ ὁ στόλος ἐν τῇ Καλαβρίᾳ, τὸ φρούριον τὸ ἐν τῇ
 Ἀπουλίᾳ τὸ λεγόμενον Ὑδροῦς ἀποκλείσας καὶ πολιορκήσας
 5 αὐτὸ ἔλαβε, καὶ ἕτερα φρούριά τινα λαβὼν πρόσω ἐπορεύε-
 το. καὶ εἴαν μὴ ὁ θεὸς ἐξ ἀνθρώπων ἐποίησεν αὐτὸν οἷς
 οἶδε τρόποις, τὰ ὅμοια ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ Ἴταλοὶ ἔπαθον ἄν. 22
 ἀκουσθεῖς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, οἱ σατράπαι
 καὶ οἱ κυβερνήται τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ μετὰ συμβά-
 10 σεως τὰ φρούρια ἀφέντες ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀνεχώρησαν· καὶ
 οὕτως τὰ ἐν τῇ Καλαβρίᾳ γέγονασιν. ἐβασίλευσεν δὲ ἔτη
 δύο καὶ τριάκοντα, καὶ δέκα βασιλείας ὑπέταξε καὶ ἐδού-
 λωσε, καὶ διακοσίας πόλεις ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἔλαβε. πέντε
 δὲ διαλέκτους χωρὶς τῆς αὐτοῦ ὀρθῶς ὠμίλει, Ἑλληνικὴν,
 15 Λατινικὴν, Ἀραβικὴν, Χαλδαϊκὴν καὶ Περσικὴν. λίαν ἦν
 εὐφραινόμενος ὁμιλεῖν καὶ διαλέγεσθαι μετὰ σοφῶν καὶ συνε-
 τῶν ἀνδρῶν· διὰ τοῦτο καὶ τὸν πατριάρχην κὺρ Γεννάδιον
 ἠγάπα καὶ ἤκουεν αὐτοῦ καὶ συγγάμις ὠμίλει αὐτῷ. ἔλεγε
 δὲ ὅτι ἐκ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως ἐγνώριζεν ὅτι βασιλεῖς
 20 ἔμελλεν ὑποτάξαι καὶ πολλοὺς τόπους δουλώσαι, καὶ οὕτως
 ἐγένετο.

Καὶ οὕτως μὲν, καθὼς ἱστορήσαμεν κατ' ἐπιτομὴν, ἡ
 ἀρχὴ τοῦ γένους τοῦ ἀμνηρᾶ Ὀθμάνου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπο-

1. ἐπαρχεσθαι M   2. ἐποίησαν P   4. ὕδρου P, ὕδρινθόν
 margo. Ὑδροῦς παρ' Ἰταλοῖς Ὀιραντον. Pachomius in margine M
 12. βασιλεία P.

atque in itinere Zacynthum et Cephaleniam vectigales fecit. appulsa
 classe ad Calabriam, oppidum Apuliae Hydruntem obsedit cepitque,
 atque aliis quibusdam oppidis occupatis, ultra processit. ac, nisi
 deus eum, quibus solet rationibus, e vivis abstulisset, aerumnae no-
 stris pares subeundae Italis fuissent. comperta eius morte in Ita-
 lia, satrapae et duces classis atque exercitus sub conditionibus qui-
 busdam oppida restituerunt et ex Italia decesserunt. res in Calabria
 igitur ita evenerunt. regnavit annos duos et triginta; acquisivit et
 subiecit sibi regna decem, et Christianis urbes ducentas eripuit. quin-
 que linguas praeter suam probe noverat, Graecam, Latinam, Arabi-
 cam, Chaldaicam, Persicam. in congressibus et colloquiis cum homi-
 nibus eruditis ac prudentibus hilaris erat: quare etiam Gennadium
 patriarcham diligebat et audiebat frequenterque conveniebat. dicebat,
 didicisse se ex astrorum conversionibus, se reges et loca multa sub-
 acturum esse: id quod sane evenit.

Tale igitur, quale paucis adumbravimus, Othmanis amerae eius-

γόνων ἄχρη καὶ τοῦ Μεμετή ἀμφοῖ ἐν ταῖς ζωαῖς αὐτῶν μάχαις καὶ πολέμοις καὶ νίκαις ἐπολιτεύθησαν καὶ ἐποίησαν. ἡμεῖς δὲ τῆς τῆς ἱστορίας ὁδοῦ κατὰ τάξιν αὐθις ἀρξώμεθα.

55. Ἐν δὲ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ 533^α ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς πόλεως ὁ βασιλεὺς κὺρ Μανουήλ. ἀπελθὼν εἰς τὴν 5 νῆσον Θάσον ἐπῆρεν αὐτὴν ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 533^β ἔτους· καὶ αὐθις ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς τὸν Μωρέαν, ἔνθα ᾠκοδόμησε τὸ Ἐξαμίλιον ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὅπου καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς ᾠκοδομήθη, ὅταν ὁ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς περάσας ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τοῦ μυ- 10 ριαριθμήτου ἐκείνου στρατοῦ ἤρχετο κατ' αὐτῶν. εἶτα διὰ τὸ μακρὸς τοῦ καιροῦ τὸ τὰ πάντα δαμάζον καὶ ἀνεπιμέλητον ἀφεθὲν διεφθάρη· ἐκ δευτέρου δὲ κτισθὲν ἦν παρὰ τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἀειμνήστου μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, οὐχ ὑπὲρ ἀνάγκης (ὅτι αὐτὸς γὰρ σχεδὸν εἶπεῖν τὸν κόσμον ἅπαντα 15 ὑπέταξε,) ἀλλὰ μόνον ἐφάνη αὐτῷ καλόν· ἐπεὶ καὶ ἄλλας ἑτέρας κτίσεις καὶ οἰκοδομὰς ἐποίει, τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καλλωπίζων, ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ἡ κτίσις τοῦ Ἴσθμοῦ. προστάξας ἐγένετο ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα ἐν τινὶ καιρῷ καὶ ὁ πατρικίος Νικήτας ὁ ἐπονομαζόμενος Ὀρειφᾶς τὰς νῆας ἤγουν τὰς τριή- 20

1. μεχεμεῖ P ζωαῖς μάχαις καὶ πολέμοις καὶ νίκαις ἐπολ. P
4. 33.] 20^α P. ἐντεῦθεν ἀναζάμπει τὰ τῆς ἱστορίας, περὶ τῶν βασιλέων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὡς ἐν πρώτῳ κεφαλαίῳ εἰρήκα-
μεν. MP 8. εἰς Πελοπόννησον P 10. περάσας ἐκ τῆς
Ἀσίας] Περσίας P 12. τοῦ τὰ π. δαμάζοντος M 13.
ἀφέντες P 14. οὐ περὶ P 20. Ροῦφος P. immo Ὀροφας.

que posterorum genus usque ad Mehemetem ameram fuit, eorundem-
que, dum vixerunt, ista bella, pugnae et victoriae. nunc ad interrup-
ptum historiae ordinem revertamur.

33. Mense Julio anni 6921 imperator Manuel Cpoli discessit. Thiasum insulam profectus, expugnavit eam mense Septembri anni 6922; inde rursus Thessalonicam abiit, deinde in Moream, ubi Hexamilium exstruxit eo loco, quo ante exstructum fuerat, quando Artaxerxes rex cum infinito illo exercitu ex Asia contra Graecos traiecit. postea, quum diuturnitate temporis omnia consumentis et incuria hominum collapsum fuisset, instauratum erat a magno Iustiniano, imperatore sempiterna colendo memoria, non quidem propter necessitatem aliquam, quandoquidem ei parebat orbis terrarum paene universus, sed quia laudabile esse susceptum ei videbatur: nam sicut alia quaedam aedificia exstruxit, quibus ornabatur imperium Romanum, ita Isthmum munire eidem placuit. factum est iussu eius in eo loco, in quo quondam patricius Nicetas, cognomento Oripas, naves sive

ρεις τὰς Ῥωμαϊκὰς διὰ τῆς ξηραῖς τοῦ Ἴσθμοῦ ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάττης εἰς τὴν δυτικὴν περὰσας τοὺς Κρητὰς Ἀγαρηνοὺς ἐτροπώσατο. ἀλλὰ πῶς καὶ διὰ τί τὸ αὐτὸ μέγα στρατήγημα καὶ ἔργον περιφανὲς καὶ ἄξιον μνήμης ἐγεγόνει, οὐκ ἐγκαταλείψω, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἐνώσω διηγήσει, ἔτι δὲ καὶ πῶς ἡ νῆσος Κρήτη καὶ τίνι τρόπῳ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀγαρηνῶν ἔτυχε γενέσθαι, καὶ αὖθις πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς γεροουσίας τῶν Ἑνετῶν ἐπέπεσε. καὶ πάλιν τοῦ ἡμετέρου ἔργου ἀψώμεθα
10 καὶ τὸν πλοῦν τῆς νέας ἱστορίας ποιήσωμεν.

34. Οἱ τοῦ καταράτου Μωάμεθ ἀπόγονοι διάδοχοί τε B καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς πρῶτον μὲν τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἐγκρατεῖς γενόμενοι καὶ Μηδίας καὶ Βαβυλῶνος καὶ Ἀσουριῶν κυριεύσαντες, ἤδη δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Συ-
15 ρίας καὶ Ἀσουρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Λιβύης καὶ Ἀφρικῆς καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου ἐκ τῆς Εὐρώπης, μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀλλήλοις στασιάσαντες, ἡ μία αὕτη μεγάλη ἀρχὴ εἰς πολλὰ διεμερίσθη, καὶ ἄλλον μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Περσία, ἄλλον δὲ ἡ Βαβυλῶν, ἕτερον δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἄνω καὶ κάτω
20 μέρη· ἓνα μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Ταρσός, ἕτερον δὲ ἡ Τύρος, ἄλλον τὸ Ἰκόνιον καὶ ἕτερον ἡ Μελιτηνὴ ἢ τὰ πολλὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ῥέουσα· ἕτερον δὲ τὸ Χαλέπι εἶχεν καὶ

11. 34] κέ P περὶ τῶν τοῦ Μωάμεθ διαδόχων, ἔνθα καὶ ποῦ ἐβασίλευσαν M. περὶ τῶν τοῦ M—θ ἀπογόνων, omissis ἔνθα καὶ ποῦ ἐβασίλευσαν, P

triremes Romanas per continentem terram Isthmi ex mari Graeco in occidentale traxit fuditque Agarenos Cretenses. quomodo autem et quare hoc praeclarum strategema et perpetuo celebrandum facinus patratum fuerit, non praetermittam dicere, sed narrationi nostrae inseram; item commemorabo, quo pacto Creta insula in potestatem Agarenorum venerit, et rursus, qua ratione ad Romanos redierit, et tandem sub Venetorum ditionem concesserit: tum denique ad institutum redibimus et recentioris historiae filum pertexemus.

34. Exsecrandi Mohametis posterii et successores et imperii eius heredes, primum Persarum regno atque Media, Babylonia et Assyria potiti, deinde etiam Aegyptum, Syriam, Assyriam, Palaestinam, Libyam, Africam et Europae regiones non paucas consecuti, aliquanto post discordes inter se facti sunt, unde unum illud magnum imperium in multa regna divisum est, et alium principem Persis nacta est, alium Babylo, alium superior et inferior Asia, alium Tarsus, alium Tyrus, alium Iconium, alium multis illa et praeclaris rebus

ἄλλον ἢ Δαμασκὸς καὶ ἕτερον ἢ Αἴγυπτος καὶ ἄλλον ἢ Λιβύη, καὶ ἢ Ἀφρική ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἢ Ἰβηρία εἶχεν, ἢ λέγεται Ἰσπανία. καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ γει-
 τνιωῦντες καθ' ἐκάστην διαφορὰς εἶχον ἀναμέσον αὐτῶν φρο-
 μένας καὶ ἐμάχοντο. οἱ δὲ τὴν Ἰσπανίαν οἰκοῦντες Ἀγαρη-
 νοὶ εἰς πολυανθρωπίαν ἐλθόντες, καὶ ἦν ἐκατόκουν γῆν λυ-
 πρὰν καὶ μετριῶς εὐδαίμονα ὄρωντες καὶ διὰ τοῦτο τρέφειν
 αὐτοὺς μὴ δυναμένην, προσῆλθον τῷ ἄρχοντι αὐτῶν Ἀπο-
 χάψ ἀμερμουνη καὶ μετανάστασιν ἀπήτουν γενέσθαι αὐτοῖς,
 πολλὰ στενοχωρούμενοι λέγοντες, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνι-
 ζον. ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς τὸν λόγον δεξάμενος, νῆας μακρὰς
 εὐθύς ἐπισκευάσας καὶ δύναμιν ἐξ αὐτῶν ἐμβιβάσας, ἐπὶ
 ληστείαν ἔχων τὴν ἔννοιαν, πρὸς τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ κειμένας
 νήσους, ἐτράποντο καὶ πολλὰ ἐποίουν ταῖς νήσοις, οὐδένα
 εὐρίσκοντες ἀντιπαρατασσόμενον· πᾶσαι γὰρ ἤτουν βοήθειαν
 καὶ οὐκ ἐλάμβανον διὰ τὸ τὸν βασιλεῖα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν
 τραυλὸν περισπώμενον εὐρίσκεσθαι ἐν ἐμφυλίοις πολέμοις.
 διὰ τοῦτο πολλὰ κέρδη ἐκ πασῶν τῶν νήσων ἐκαρποῦντο.
 ἔφθασε δὲ ποτε καὶ ἕως τῆς Κρήτης, καὶ ταύτην καταδρα-
 μῶν καὶ ἀνδραποδισάμενος ὡς ἔνι, καὶ τὴν τῆς νήσου κατα-
 μαθῶν ἀρετὴν καὶ χάριν, ἔφη πρὸς τοὺς ὑπηκόους "ἰδοὺ γῆ

8. δυνάμενοι M   ἀπόχα P   10. ὄντες P   13. ἔννοιαν
 τῶν πρὸς τὴν ἡὲ κειμένων νήσων ἐτρέποντο M   15. βοηθείας
 διὰ τὸν M   17. πολέμοις ἔτει ἀπὸ χριστοῦ ωλ^w. διὰ P

abundans Melitene, alium Chalepi, alium Damascus, alium Aegyptus, alium Libya, alium Africa, alium in Europa Iberia, quae Hispania dicitur. itaque factum est, ut vicini, quotidie exorientibus inter eos controversiis, ad pugnas descenderent. Hispaniam qui incolebant Agareni, numero aucti, quum regionem, quam habitabant, steriliorem, nec admodum felicem esse ideoque alendis sibi haud sufficere viderent, Apochapem amermunem, principem suum, adierunt, rogantes, ut sedes mutare sibi liceret, ut qui valde premerentur angustiis et rebus tuendae vitae necessariis egerent. ille, petitione laetatus, statim naves longas aedificandas curavit, et piraticae faciendae consilio manum iis idoneam imposuit, quae ad Aegaei maris insulas conversa, multis eas calamitatibus afflixit, quum nemo esset, qui resisteret. omnes auxilium flagitabant, nec nanciscebantur tamen, quoniam Michael balbus, imperator Romanus, bellis civilibus distrahebatur. itaque illi ex omnibus insulis commoda sibi multa comparabant. quum aliquando ad Cretam usque venisset, eamque, quantum poterat, pervagatus et populatus esset, comperta bonitate et fertilitate insulae, ad suos conversus, "en terra, inquit, fluens lacte et melle." haec

ῥέουσα γάλα καὶ μέλι.” καὶ ταῦτα ὁ βάρβαρος εἶπε περὶ τῆς
 Κρήτης· ὁ δὲ ποιητὴς ταύτην ἐγκωμιάζων φησὶ “Κρήτη τι-
 μήεσσα τιθῆναι Διός, ἥς τὸ μέγεθος περιούσιον, πολλή τε λι-
 παρὰ τε καὶ εὐβοτος.” καὶ οὐδὲν πλέον ἔφη αὐτοῖς, καὶ οὕτω τὸν
 5 στόλον ἐμπλήσας παντὸς ἀγαθοῦ πρὸς τὴν Ἰσπανίαν ἐπανέστρε-
 ψεν. ὡς δὲ ὁ χειμὼν παρῆλθε καὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, τεσσαρά-
 κοντα νῆας πληρώσας ἀνδρῶν μαχίμων καὶ ἄνεμον ἐπιτήδειον
 τηρήσας πρὸς Κρήτην τὸν πλοῦν ἐποίησε, τὰς ἄλλας τῶν νήσων
 παρατρέχων. φθάσας δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἐν ἀκρωτηριῷ τῷ λεγομένῳ
 10 Χάρακι προσορμίζεται, καὶ οὐδὲν οὔτε κατὰ τὴν ἀπόβασιν οὔτε
 κατὰ τὴν ἀγωγήν ἐφάνη πολέμιον. ἐλθὼν δὲ πορρωτέρω σταδίων
 ὡς ἑκατὸν καὶ πῦρ ἐμβαλὼν τὰς νῆας πάσας κατέφλεξεν, οὐδε-
 μιᾶς φεισάμενος. ὁ δὲ στρατὸς ταραχθεὶς ἐπὶ τὸ πραχθὲν
 καὶ καταπληγέντες τὴν αἰτίαν ἐπηρώτων, ἐλθόντες καὶ εἰς
 15 λόγους νεωτερικούς. αὐτὸς δὲ μανεῖς ἀκούων εἶπεν “ὕμεῖς
 τούτων αἰτιοὶ ἐστε, ἀποικίαν ζητοῦντες καὶ γῆν ἀγαθὴν. ἐμοὶ
 δὲ ταύτης ἑτέρα οὐ νενόμισται κρείττων· καὶ ἐνταῦθα ἦλθον
 ἵνα τὰς ὑμετέρας θελήσεις καὶ ὀρεῖξεις πράξω. καὶ τὰ νῦν, 23
 μὴ εἰδότες ἂ ἐγὼ ποιῶ, φλυαρεῖτε.” οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐσί-
 20 γησαν. ὡς δὲ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐμέμνητο καὶ φιλιότων
 τινές, εἶπεν αὐτοῖς “ὦδε ὠραῖαι γυναῖκές εἰσι, καὶ παῖδας
 ποιήσετε.” εἶτα τάφρον ὄρουσαν βαθεῖαν καὶ χάρακα περιέ-

2. μέλεσα P
ποιήσατε M

3. εἰς M

16. ζητοῦντές μοι καὶ M

22.

barbarus de Creta: quam poeta his verbis commendavit: “Creta, ho-
 norata nutrix Iovis, insignis magnitudine, ubertate et pascuorum abun-
 dantia.” nullo verbo praeterea addito, cum classe, omni rerum genere
 repleta, in Hispaniam revertit. postquam autem hiems exiit et instabat
 verna tempestas, quadraginta naves strenuis bellatoribus complet,
 ventumque nactus secundum, Cretam cursu petit, ceteris insulis
 praetermissis. ubi advenit, ad promontorium, cui nomen Charax,
 appellitur: nec ei quidquam vel descendenti, vel populanti hostile
 comparuit. progressus stadia circiter centum, naves ad unam omnes,
 iniecto igne, comburit. ea re conturbati et obstupefacti milites, cau-
 sam sciscitabantur, voces etiam seditiosas immiscentes. ille iratus
 “vos, inquit, huius rei causa estis, qui coloniam quaeritis et terram
 beatam: namque mihi nulla hac melior esse videtur, et huc vela feci, ut
 vestrae satisfacerem voluntati. itaque inscii, quae ego agam, ista bla-
 teratis.” his auditis, conticuerunt. quum autem nonnulli uxores et
 liberos commemorarent, occurrit iis: “hic sunt formosae feminae, e
 quibus liberos procreabitis.” deinde fossa profunda ducta et χάρακι

πηξαν (ὄθεν καὶ ὁ τόπος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν σώζει τὴν
 προσηγορίαν, Χάνδαξ ὀνομαζόμενος) κάκεισε διενυχτέρουον.
 μαθῶν δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετ' ὀλίγον τὰ ἐν τῇ Κρήτῃ
 πραττόμενα ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν παρὰ Φωτεινοῦ πρωτοσπα-
 θαρίου καὶ στρατηγοῦ τῆς Κρήτης, ὅς δύναμιν ἡξίου αὐτῷ 5
 στείλαι ἵνα τοὺς ἐχθροὺς ἀποσοβήσῃ. καὶ Δαμιανόν τινα,
 κόμητα τοῦ βασιλικοῦ ἵπποστασίου μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ
 παρασκευῆς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Κρήτῃ εἰς βοή-
 θειαν τοῦ στρατηγοῦ Φωτεινοῦ, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν
 Ἀγαρηνῶν οὐδὲν χρήσιμον αὐτοῖς τέλος ἐγεγόνει· προσβο- 10
 λῆς δὲ γενομένης ὁ Δαμιανὸς καιρῶς πληγεὶς καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς τροπῆς γέγονεν αἴτιος, καὶ ὁ Φωτεινὸς μόλις ἐν δρό-
 μῳ διασώζεται καὶ τῷ βασιλεῖ ἄγγελος γίνεται. ἐγεγόνει
 δὲ αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἡ προσβολὴ μακρόθεν, ἔνθα ἡ πόλις
 τοῦ Χάνδακος ὠκοδόμηται, ὡσεὶ σταδίους εἴκοσι, πρὸς τὰ 15
 μέρη τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Ἀλμυροῦ, ἐν ἔτει ζτμ'. καὶ
 πάλιν τοῖς Ἀγαρηνοῖς οὐ διέλιπον φροντίδες καὶ λογισμοὶ καὶ
 δειλία καὶ ταραχὴ καὶ μέριμνα. καὶ αὐτῶν οὕτως ἐχόντων
 μοναχὸς τις ἐκ τῶν ὄρεων τῆς νήσου ἐπικαταβάς ἀμαρτάνειν
 ἔφησεν οἱ ἀσφαλῶς ὑπολαμβάνουσι κατοικήσειν οἰκοδομήσαν- 20
 τες ἐν τῷδε τῷ τόπῳ· καὶ ἅμα λέγων τόπον δεξιὸν καὶ
 εὐφυῆ πρὸς πᾶσαν εὐετηρίαν ὑπέδειξε. καὶ ἐν τούτῳ φρού-

4. πρωτοσυγγέλου στρ. P   8. πρὸς τὴν Κρήτην P   11. τὰ
 καιρία P   20. ἀσφ. οἰοντίας ἐξῆς ἰδρουθένιας M   21. ἐν τῷ
 λέγειν ἅμα τ. P   22. εὐκτηρίαν MP

i. e. vallo communita, (unde ductum nomen Chandax locus hodieque servat.) ibidem noctem transegerunt. imperator Michael brevi post, quae in Creta a Saracenis agerentur, per Photinum protospatharium et praefectum Cretae certior factus, qui copias sibi mitti voluit, quibus hostes dispelleret, Damianum quendam, comitem stabuli imperatorii, cum ingenti exercitu et apparatu in Cretam ad illum adiuvandum misit. verum enim vero, coniunctis licet viribus, nihil adversum Agarenos profecerunt, quippe proelio commisso, Damianus, plaga mortifera vulneratus, etiam reliquis causa fugae fuit, et Photinus in equo veloci aegre servatus, rei nuntium inperatori attulit. facta est haec pugna loco ab urbe Chandace stadiis circiter viginti dissito, cui nomen Almyri est, anno mundi 6340. rursum Agarenos non deficiebant curae, cogitationes, timor, perturbatio et angor; atque ita illis affectis, monachus quidam e montibus insulae descendit et errare illos affirmavit, si eo in loco collocatis sedibus, secure se posse habitare existimarent; simulque locum idoneum et ad omnem ubertatem acomodatum demonstravit. ibi oppidum exstruxerunt et

ριον ἰδρύναντες καὶ καλῶς ἀκροπολίσαντες, ὃ καὶ Χάνδακα
 ὠνόμασαν, καὶ ἐκ τούτου ὀρμώμενοι τὴν ὅλην νῆσον κατέ-
 τρεχον καὶ τὰς λοιπὰς πάσας πόλεις τῆς νήσου ἐδοῦλωσαν,
 πλὴν τῆς Γορτύνης καὶ Κυδωνίας. καὶ οὕτως μὲν ἡ Κρήτη
 5 ἢ μία τῶν περιφῆμων ἐπὶ μεγάλων νήσων ἐάλω ὑπὸ τῶν
 Ἰσπανῶν Σαρακηνῶν. καὶ αὐθις μετὰ ἔτος ἐν ὃ βασιλεὺς
 Μιχαὴλ ἕτερον στόλον ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν, καὶ οὐδὲν ἄξιον
 ἔργον ἐποίησαν· καὶ οἱ Σαρακηνοὶ τοῦ λοιποῦ ἀμερίμνωσ
 διῆγον, καὶ πάσης τῆς νήσου κληρονόμοι καὶ κύριοι γεγόνα-
 10 σιν, καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς ἡμῶν πίστεως
 τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμαρτύρησαν. ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὄρεινή
 καὶ δασεῖα, ἔχει δὲ καὶ ἀλῶνας εὐκάρπους· τὰ δὲ ὄρη αὐ-
 τῆς οὐκ ἐλάττονα τοῦ Ταῦγέτου ἐν τῷ ὕψει. ἔχει δὲ πόλεις
 παλαιάς, πλείονας ἢ τῶν ἐννενήκοντα, μεγίστας δὲ καὶ ἐπι-
 15 φανεστάτας τρεῖς, Κνωσσὸν Γόρτυναν καὶ Κυδωνίαν. ὧν ὁ
 Μῖνος ὁ βασιλεὺς Κρήτης, Θαλαττοκρατῶν ποιέ, τὴν νῆσον
 τριχῆ διελών, ἐν ἐκάστῳ μέρει κτίσας πόλιν, τὴν Κνωσσὸν
 κατάντικρον τῆς Πελοποννήσου· αὕτη δὲ ἐστὶ προσβόρειος.
 οὗτος ὁ βασιλεὺς ὁ Μῖνος, ὡς ἱστορεῖται, πρῶτος τὴν Κρή-
 20 τιν ἐξημερώσας νομοθέτης ἐγένετο σπονδαῖος· διὸ λέγει καὶ
 ὁ ποιητὴς περὶ αὐτοῦ “διὰ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην Μῖνος καὶ
 Ῥαδάμανθος Κρηταὶ ὄντες ὑπὸ τοῦ Διὸς κριταὶ κατεστάθη-

2. ἐπονόμεσαν P   10. ἀγίας Alterus   20. ἀνεξερημώσας M,
 ἐξερήμωσε καὶ P, ἐξημέρωσε καὶ Brunetus

arce bene communiverunt, cui Chandacis nomen datum est: unde
 progressi, totam insulam incursabant, omnesque urbes eius, praeter
 Gortynam et Cydoniam, in ditionem suam redegerunt. hoc igitur
 modo Creta, una ex septem nobilioribus insulis, ab Hispanis Sara-
 cenis occupata est. uno anno post rursus Michael imperator aliam
 classem adversus eosdem misit, quae tamen nihil memorabile gessit.
 iam Agareni curis omnibus soluti vixerunt totaque insula sunt potiti:
 ac multi Christiani pro sana fide nostra illo tempore martyrium tulerunt.
 est autem haec insula montana et silvosa atque valles fertiles
 habet; montes altitudine Taygeto non cedunt. habet urbes antiquas
 supra nonaginta, atque in primis magnas et nobiles tres, Cnossum
 Gortynam et Cydoniam, a Minoe, Cretensium rege, qui imperium maris
 olim tenebat, exstructas: qui in tres partes insula divisa, in qua-
 libet parte unam condidit, et Cnossum quidem e regione Pelopon-
 nesi et ad septentrionem. hunc regem proditum est primum Cretam
 literis excoluisse et legibus studiose moderatum esse: unde poeta di-
 cit: “propter summam iustitiam Minos et Rhadamanthus, Cretenses

σαν ἐν ταῖς τῶν μακάρων νήσοις." καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Μίνωος. ἡ δὲ Γόρτυνα κεῖται ἐν πεδίῳ πρὸς τὸ Λιβύης πέλαγος, ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης σταδίους ἑξήκοντα, παλαιόθεν μὲν τειχεισμένη, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ τὰ τεῖχη φθα-
 Β ρέντα ἢ πολιτεία αὐτὴ ἤθελον πάλιν τειχίσαι, καὶ ἀρχὴν λα- 5
 βοῦσα κτίσαντες τεῖχος στάδια ὀγδοήκοντα, καὶ στάσεως γε-
 νομένης ἀναμέσον τὸ ἔργον ἀτελὲς διέμεινεν. ἡ δὲ Κυδωνία
 μεγίστη τὴν προσθήκην ἦν, κεῖται δὲ αὐτὴ ἢ πόλις πρὸς τοῖς
 ἑσπερίοις τῆς νήσου πέρασι, τὰ δὲ ὄρη τὰ ἐγγύς αὐτῆς τὰ
 ὑψηλὰ Τίτυρος καλοῦνται· ἴδονται δὲ ἐπὶ θαλάσσης, βλέ- 10
 πουσα πρὸς τὴν Λακωνικὴν πεδιάδα, ἀγαθὴ καὶ λίαν πανεύ-
 μορφος καὶ πολλὰ κύκλωθεν ἔχουσα. λοιπὸν εἰς τρία ἢ νῆ-
 σος, ὡς προείπομεν, μεμέρισται, καὶ τὸ μὲν πρὸς ἠῶαν μέ-
 ρος ἐν τοῖς τῆς Γορτύνης μέρεσι Δωριεῖς ἐκάλουν, τὸ δὲ νό-
 τιον Ἐτεόκρητας, ἐν ᾧ ἔστι καὶ τὸ πολίχμιον Πράσον, τὸ 15
 δὲ δυτικὸν μέρος Κυδωνας· καὶ ἀναμέσον αὐτῶν πολλάκις
 μάχαι καὶ πόλεμοι ἐγίνοντο. λέγουσι δὲ καὶ τοῦτο περὶ τῆς
 Κρήτης, ὅτι διὰ τὸ τῆς νήσου τραχὺ οὐκ ἐδύνατο μετὰ ἄμα-
 ξῶν προσβολὰς ποιεῖν καὶ ἀκοντίζεσθαι, καὶ πρῶτον διὰ τοῦτο
 ἔφιπποι οἱ Κρηῖτες ἔδειξαν μάχεσθαι. 20

Κύριοι δὲ γεγονότες τῆς τοιαύτης μεγάλης νήσου τρόπον

1. Μίνου Μ	2. Γορτύνη Ρ	4. φθαρεῖσα τὴν πολιτείαν	
	αὐτῶν		
ταύτην Ρ	7. ἀναμέσου Ρ	8. τις πρὸς δύοισιν Alterus	10.
τέτυρα Ρ	12. πολὺ Ρ, loco vacuo post ἔχουσα relicto		16.
ἀναμέσου Ρ	21. τῆς νήσου ταύτης τοιαύτῃ τρόπῳ οἱ Ἀγαρη- νοί, ὡς ἔφημεν, Ρ		

genere, a Iove in beatorum insulis iudices constituti sunt." haec de Minoe. Gortyna in planitie sita mare Libycum spectat, a quo abest stadiis sexaginta. antiquitus muris cincta erat, quos, iniuria temporis labefactatos, magistratus instaurare coeperunt, sed ad octo stadia productos, exorta seditione, reliquerunt inchoatos. Cydonia incrementis, quae paulatim cepit, maxima fuit, in occidentalibus finibus insulae posita. alti montes, qui in vicinia sunt, Tityri nomen habent. ad mare sita est, et Laconicam spectat, egregia et mirifice elegans et ampla in circuitu. ceterum in tres partes, ut diximus, insula divisa est: partem versus orientem circa Gortynam Dorienses nominarunt, australem partem Eteocretenses, in qua etiam Prusus oppidulum est, occidentalem Cydonenses. inter hos saepe bella et proelia commissa sunt. tradunt etiam hoc de Creta, propter asperitatem soli non potuisse in ea cum curribus impetus fieri et iaculari, unde Cretes primi ex equis pugnarint.

Potiti igitur magna hac insula eo, quo diximus, modo Aga-

ὄν ἔφημεν οἱ Ἀγαρηνοί, καὶ νῆας μακροὺς ποιήσαντες, καὶ
 θαλασσοκρατοῦντες νεωστὶ τὸν Μίνωα μιμούμενοι, ληστεύον-
 τες ἦσαν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους ἐλήϊζον καὶ πολλὴν φθο-
 ρὰν εἰς τοὺς Χριστιανούς καθ' ἡμέραν ἐποίουν. χρόνων δὲ
 5 παραδραμόντων τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐπὶ τῆς βασιλείας
 Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, Σαὴλ Ἀπόχαψ ὁ ἀρχηγὸς Κρή-
 τῆς, υἱὸς τοῦ ἀμερμονῆ Ἀπόχαπος τοῦ τὴν Κρήτην κερδή-
 σαντος, αὐτὸς αὐτὸς ληστρικὰς νῆας μακροὺς οἰκονομήσας,
 ἃς ἤδη γαλέας κατονομάζειν εἰώθασιν ἦτοι τριήρεις, τὸν
 10 ἀριθμὸν ὡσεὶ τριάκοντα (κωπαρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκάστη
 αὐτῶν), καὶ ἑτέρας νῆας ληστρικὰς, ἐξορμήσας ἐκ τῆς Κρή-
 τῆς τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει νήσους ἐλήϊσατο, εἴτα καὶ αὐ-
 τὴν τοῦ Πέλοπος νῆσον κατέβαλε καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῆς νή-
 σους ἐλύπει, Ζάκυνθόν τε καὶ Κεφαλληνίαν. ἐμνησθη δὲ
 15 τοῦτο τῷ βασιλεῖ διὰ ταχυδρόμου, καὶ ἐξαρτίσας στόλον ἰκα-
 νὸν στέλλει κατ' αὐτῶν, καταστήσας δρογγάριον τῆς αὐτῆς
 ναυτικῆς δυνάμεως τὸν πατρίκιον Νικήτιαν, ἄνδρα δεινὸν καὶ
 δραστηρὸν καὶ ἔμπειρον παντὸς πολέμου, ὑδραῖον τε καὶ χειρ-
 σαίου, ὃς μηχανὰς οἶδεν ὡς οὐχ ἕτερος. πνεύσαντος δὲ ἀνέ-
 20 μου βορείου ἡδίστου δι' ὀλίγων ἡμερῶν καταλαμβάνει τὴν
 Πελοπόννησον. καὶ φθάσας ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρέων, ὡς
 εἰρηταί, μαθὼν δὲ ὅτι αἱ τῶν ἐχθρῶν τριήρεις τὰ δυτικώ-
 τερα μέρη τῆς Πελοποννήσου ληϊζουσι, Μοθώνης καὶ Πύλου

2. τῷ Μίνω M   7. ἀπόχαψ P   10. δύο ἐπὶ εἴκοσι P   13.
 κατέλαβε?   15. ταχυδρόμων M   18. αὐστηρόν P

reni, navibus longis exstructis et vindicato sibi imperio maris, ad
 Minois exemplum piraticam exercebant et Cycladas insulas popula-
 bantur et multam quotidie perniciem Christianis inferebant. post an-
 nos septem et quadraginta, imperante Basilio Macedone, Sael Apo-
 chaps, Cretae princeps, eius, qui Cretam occupavit, Apochapis amer-
 munis filius, denuo naves piraticas, quas nunc galeas sive triremes
 nominare solent, numero fere triginta et remigibus viginti duobus in-
 structas, atque alias naves praedatorias comparavit: deinde e Creta
 progressus, insulas maris Aegaei populatus est, ipsamque adeo Pello-
 ponesum invasit, et insulas infra eam sitas, Zacynthum et Cephale-
 niam, vexavit. qua re imperatori per faselum nuntiata, idoneam is
 classem adversus illos misit, drungario facto Niceta patricio, viro pru-
 denti et strenuo ac scienti omnis rei bellicae, tum terrestris tum nava-
 lis. idem bellicarum artium peritus erat, ut nemo supra. flante lenis-
 simo borea, paucis diebus in Peloponesum pervenit. delatus in por-
 tum Cenchrearum, ut dictum est, quum hostium triremes occidentales

καὶ Γλαρέντζας καὶ Πάτρας, καὶ τὰ ἕτερα ἐκεῖθεν χωρία, βουλὴν βουλευέται ἐν τῇ διανοίᾳ συνετὴν καὶ σοφὴν. καὶ ἦν ἡ βουλὴ καὶ ὁ λόγος ἔργον εὐθύς· ἰλιγγιάσας γὰρ περιοδεῦσαι τὴν Πελοπόννησον διὰ Μυρμιδόνων καὶ Ἐπιδαύρου καὶ Μαλέου καὶ Νεταρίου, διὰ δυσκόλου πλοῦ καὶ χιλίων μιλίων 5 μῆκος τηνάλλως ἀναμετρούσας τε καὶ προσήκοντος ὑστερήσας καιροῦ, ὡς εἶχεν, εὐθύς τῇ αὐτῇ νυκτὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ πολυχειρῶς χρησάμενος πρὸς τὴν ἐκεῖθεν δυτικὴν θάλασσαν, πλησίον τοῦ ὀρύγματος ὅπου τὸ τοῦ ἰσθμοῦ τεῖχος ἐγγεγόνει, κατὰ τὸ ξηρὸν διαβιβάζει τὰς νῆας. ἐμβιβάσας δὲ λαὸν 10 καὶ ἄνδρας μαχίμους συντόμως ἐν αὐταῖς ὑπὲρ τὸ ἀρκετόν, ὅσον ἦν δυνατόν, ἔργου εἶχετο. καὶ μηδὲν ἐλπίζοντες οἱ πολέμιοι Κρηῆτες (ἐπὶ Μαλέου γὰρ εἶχον τὰς ἡμεροσκόπους καὶ νυκτοσκόπους ταχεῖς νῆας φυλάττειν, ἐάν τις στόλος Ῥωμαϊκὸς ἔλθῃ 24 κατ' αὐτῶν) οὕτως αἰφνιδίως ἐπιτίθεται αὐτοῖς, καὶ συγγύσας 15 καὶ συνταράξας αὐτούς, εἰς φυγὴν ἐτρόπησαν. τὰς μὲν οὖν πυροπολήσας τῷ ὕγρῳ πυρὶ τὰς δὲ καταποντίσας τὰς δὲ ζωορήσας τῶν πολεμίων νηῶν, τοὺς δὲ βαρβάρους τοὺς μὲν ἀνελῶν τῷ ξίφει τοὺς δὲ ὑποβρυχίους ποιησάμενος, καὶ τὸν ναυάρχην καὶ ἀνθέντην αὐτῶν ἀνελῶν, τοὺς λοιποὺς διασκε- 20 δασθῆναι κατὰ τὴν νῆσον ἠνάγκασεν· εἶτα αὐτὸς πάντας ζωορήσας καὶ σαγηνεύσας διαφόροις τιμωρίαις ἐνέβαλε. καὶ

5. τειάρου δυσκόλου P   6. τῆς ἄλλως M   ἀναμετρούσαντος P
 11. ἀρεσιτόν P   17. τῷ ὕγρῳ πυρὶ om M   18. τῶν δὲ βαρ-
 βάρων P

partes insulae, Mothonen, Pylum, Glarentzam, Patras et reliqua illius regionis loca populari audivisset, consilium animo cepit prudens et callidum. atque consilium et verbum statim excepit ipsa res. quum enim horreret circumire Peloponnesum per Myrmidones, Epidaurum, Maleam et Nectarium, ne navigationem molestam subiret aut, mille miliarium longitudinem nequidquam emensus, adveniret sero, statim illa ipsa nocte, multorum usus opera, per Isthmum Corinthiacum ad occidentale mare, prope fossam, ubi murus Isthmi erat, per terram naves transfert. imposito confestim strenuorum militum numero maiori, quam satis erat, operi, quantum poterat, incumbibat, atque nihil tale sperantes Cretes hostes, qui ad Maleam diu noctuque celoces habebant, quae observarent, si qua Romanorum classis contra ipsos cursum tenderet, subito invadit, confusosque et turbatos in fugam vertit. naves eorum partim igne Graeco incendit, partim depressit, partim cepit; barbaros ipsos aut gladio interemit, aut undis summersit, atque, occiso eorum duce et principe, reliquos per insulam ut se dissiparent coegit: quos tamen postea omnes comprehensos variis

οὕτως οἱ Κρηῖτες Ἀγαρηνοὶ ἰδόντες ἐδειλίασαν, τὰς τῶν Ῥωμαίων στρατηγίας καὶ μηχανὰς θαυμάζοντες· καὶ τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν ἐξαίφνης παθόντες, φοβηθέντες καὶ δειλιάσαντες ἠρέμησαν τοῦ λοιποῦ καιρὸν τινα καὶ φόρους τῷ βασιλεῖ
5 Βασιλείῳ ἔταξαν δοῦναι.

Καιροῦ παρελθόντος ἐτῶν ὡσεὶ δέκα τὰ συνήθη αὐτῶν οἱ βάρβαροι πάλιν οὐκ ἔπανον πρῶττειν καὶ ληΐζειν τὰς νήσους, καὶ τοὺς φόρους τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὰς ὑποσχέσεις ἠθέτησαν καὶ οὐκ ἔπεμπον. ἐτῶν δὲ παρελθόντων ἑβδομή-
10 κοντα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ τοῦ παιδίου, τρισεγγόρου τοῦ βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς στόλον ἱκανὸν καὶ ἀξιόλογον οἰκονομήσας καὶ προπαρασκευάσας στέλλει κατὰ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Σαρακηνῶν, καταστήσας ἑξαρχον καὶ δεσπότην τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὑδραίας
15 τε καὶ χειρσαίου, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν τὸν καὶ ὕστερον βασιλεύσαντα. καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ συμβαλὼν πολλάκις τοῖς Ἀγαρηνοῖς καὶ προσβολῆς γενομένης πάντοτε ὑπερεῖχεν ὁ στρατὸς τοῦ Φωκᾶ· καὶ οὐ δυνάμενοι ἀντιστῆναι οἱ Κρηῖτες φόβῳ ληφθέντες ἔφυγον, καὶ τῶν φρου-
20 ρίων ἐντὸς εἰσελθόντες ἐκλείσθησαν. ὁ δὲ Φωκᾶς κατὰ πᾶσαν μηχανὴν πολιορκήσας πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδειον τοῖς ἄστεσιν ἔπαγαγών, καὶ φοβερὸς φανείς τοῖς ἐναντίοις, ὑφ' ἑαυτὸν πᾶν φρούριον τῆς νήσου ἐποίησατο καὶ τὴν μητρόπολιν

1. λίαν ἐφοβήθησαν M   2. ἐθαύμαζον P   5. ἔστησαν M   7. ἔλιπον P   10. παιδὸς P   20. κατὰ om P

affecit suppliciiis. his compertis, Agareni Cretenses terrore percussi sunt, admirantes rei bellicae peritiam artesque Romanorum; ac tali clade repente affecti, prae timore ac metu postea quieverunt aliquamdiu, et imperatori Basilio tributa pendere statuerunt.

Exactis annis prope decem, barbari non desinebant rursus solita sibi facere, sed populabantur insulas atque mittere recusabant promissa imperatoribus tributa. at annis post septuaginta imperator Romanus puer, Basilii Macedonis pronepos, classem non contemnendam contra Saracenos Cretenses misit, harum copiarum tum terrestrium tum navalium duce constituto Nicephoro Phoca magistro, eo, qui postea imperavit. is in Cretam delatus et frequentibus proeliis cum Agarenis conflictatus, semper superior discessit; atque Cretenſes quum illi resistere non possent, timore percussi, in castella sese abdiderunt. Phocas omnes machinas urbibus expugnandis aptas moenibus admovit, et incusso hostibus terrore, insulae castella omnia in potestatem suam redegit, adeoque ipsum eius caput Chandacem ex-

αὐτὴν Χάνδακα ἔξεπόρθησε, καὶ ἕτερά τινα πολίχνια ἅμα
 ὑπέκλυτε τῷ αὐτοῦ θελήματι. καὶ τὸν ἀρχηγὸν Κρήτης Κου-
 ρούπην καλούμενον ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ἄλλον
 πρωτεύοντα Ἀνεμᾶν. καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας ὁ Φω-
 κᾶς διὰ μηνῶν ἑπτὰ, καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν τοῖς Ῥωμαίοις 5
 ἐποίησεν ὡς τὸ πρότερον, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν
 οὕσαν ἔτη ρκδ'. ἀπεκατεστάθη δὲ πάλιν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν
 τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Φωκᾶ
 ἐν ἔτει ζιξή, Ἰνδικτιῶνος ἧ. ὁ δὲ Φωκᾶς στρατηγὸς καὶ
 κυβερνήτας ἐν τῇ νήσῳ καταλιπὼν προστάξει βασιλικῇ ἐν τῇ 10
 Κωνσταντινουπόλει ἐπανέστρεψε, καὶ τοὺς θριάμβους αὐτῷ
 ἐποίησαν τῆς νίκης. ἐστάθη δὲ ἡ νῆσος αὐτὴ ὑπὸ τὴν ἔξου-
 σίαν τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέ-
 λου τοῦ τυφλώσαντος τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβόν-
 τος, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἐρρέθη. ἔπειτα 15
 μὲν τῶν Ἰταλῶν εἰς πολυμερίαν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων
 κληρωσαμένων, καὶ τοῦ μὲν κόμητος Φλανδρίας Βαλδουίνου
 βασιλέως ἀναγορευθέντος Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δὲ Ἐνρί-
 κου Δαντούλου δουκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτὸς αὐτοτρόπως
 παρῆν, μερίδα οὐ μικρὰν ἔχειν ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον, ὅσας 20
 χώρας τε καὶ τόπους τὸ τῶν Ἰταλῶν ἐκτήσατο γένος, τούτων
 ἔχειν τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου ἡμισυ, καὶ δεσπότης

1. αὐτῶν P	6. ποιήσας ὡς καὶ πρ. M	11. ἐπ. τῆς νίκης
τοὺς θριάμβους	αὐτῷ ποιήσαντες. σιαθείσα δὲ M	13. ἕως
καὶ μέχρι M	15. ἀρχὴν P	16. μὲν] μέντοι? πο-
λυμοιρίαν P	17. φιλανδρίας P	19. ἐνετίας P
ἀξιωθέντος ἕξ?	21. τούτων ἔχειν om M	20. ἔχειν

pugnavit: cum qua urbe alia quaedam oppidula illius se permiserunt
 arbitrio. idem cepit principem Cretae, Curupem nomine, et dignitate
 illi secundum Anemanem. confecit Phocas haec omnia septem mensium
 spatio, ac tota insula Romanis, ut ante fuerat, restituta est, ab
 Agarenis annos 120 possessa. revocata est virtute Phocae sub imperium
 Romanum anno 6368, indictione 8. Phocas, ducibus et gubernatori-
 bus navium in insula relictis, iussu imperatoris Cpolim rediit ac vi-
 ctoriarum suarum egit triumphos. mansit insula in potestate Roma-
 norum usque ad imperium Alexii Angeli, qui, excaecato fratre, regnum
 invasit, ut in principio historiae nostrae docuimus. deinde, quum Itali
 imperium Romanum in plures partes dividerent, Balduinus, comes Flan-
 driae, imperator Cpolitanus salutatus est, Henrico Dadulo, Veneto-
 rum duci, qui et ipse sua sponte aderat, pars non mediocris de toto
 regno destinata est: obtinuit enim terrarum locorumque omnium, quae
 Itali occupaverant, quadrantem unum et dimidium atque ab imperatore

παρὰ τοῦ βασιλέως τετίμηται· ὁ δὲ Δάβαλος πρίγκιψ Πελο-
 5 ποννήσου ἐγένετο, ὁ δὲ Ῥωμανὸς Δελατζιόλης, ὁ ἐκ Φλωρεν-
 τίας ὀρμώμενος, χρήματα δανείσας τῷ συνδέσμῳ πολλὰ καὶ
 ἀναλώσας καὶ αὐτοτρόπως παρῶν ἦν, τὴν τῆς Ἀθήνας καὶ
 10 Θήβας μερίδα ἐπέτυχεν ἐνέχυρον. καὶ οἱ Λιγούριοι ἦτοι Γε-
 νουβίται ὁμοίως τὴν τῆς Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρων τόπων
 μοῖραν ἐνέτυχον· ὕστερον δὲ καὶ αὐτοὶ τοῖς Ἑνετοῖς τὴν
 Εὐβοίαν ἔδωσαν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Βονιφάτιος μαρκίων τοῦ
 Μοντεφερράτου ἀξιολόγῳ μοῖρα τὴν συμμαχίαν ἦν ἐνεγκάμε-
 15 νος καὶ κυβερνήτης παντὸς τοῦ χερσαίου στρατοῦ ἐγνωρίζετο,
 ὃς Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου τετίμηται,
 καὶ ἡ νῆσος αὕτη τῆς Κρήτης μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἰδίᾳ
 μοῖρα ἐνέτυχε. μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἐπεπωλήκει αὐτὴν τῇ
 τῶν Ἑνετῶν γερουσίᾳ, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὰς
 20 χεῖρας αὐτῶν ἐστί.

Καὶ ταύτην τὴν ἱστορίαν τῷ λόγῳ ἠνώσαμεν τῷ ἡμετέρῳ
 βιβλίῳ εὐρίσκεισθαι· καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Ἴσθμοῦ οἰκοδομὴν
 ἐπανέλθωμεν.

35. Τῷ ςθιγ' ἔτει, Μαρτίου ιγ', ὁ βασιλεὺς ἀπέσωσεν
 20 ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρεῶν ὀνομαζομένων· καὶ τῇ ὀγδόῃ
 Ἀπριλλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν αὐτὸν δὴ

1. post τετίμηται M: ἡ δὲ δημοκρατία τῶν Λιγουρίων τὴν τῆς
 Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρους τόπους ἐνέτυχεν 2. Ῥωμανὸς δὲ
 ὁ ἐκ P 3. ὀρμώμενος, ὅς χρ.? δανείσας σὺν δασμῶ οὐκ
 ὀλίγα P 4. παρῶν ἦν om P 5. ἔτυχεν. καὶ οἱ Γενουβίται M
 7. μοῖραν om M ἐναντίοις τὴν εὐρίπον M 8. ἐπεὶ δὲ καί?
 17. τὴν add A 19. 35.] κς' P

insuper dignitate despotae ornatus est. Dabalus Peloponnesi princeps
 declaratus est, Romanus Delatziolus, Florentia oriundus, qui gran-
 dem pecuniam foederatis principibus crediderat impenderatque, et
 ultro praesens aderat, Athenarum et Thebarum tractus pignori accepit.
 Ligures sive Genuenses Euripi insulam aliarumque regionum parti-
 culas sortiti, postea Venetis Euboeam dederunt. Bonifacius, mar-
 chio Montisferrati, quum manu non mediocri adiuvisset socios to-
 tiusque terrestris exercitus summus dux esset, rex Thessalonicae ab
 imperatore Balduino creatus est et Cretam insulam cum aliis locis
 propriam accepit, sed mox eam Venetorum senatui vendidit, in quo-
 rum hodieque ditio est.

Hanc igitur narrationem libro huic nostro intexendam putavimus;
 revertamur nunc ad communionem Isthmi.

35. Anno 6913, die Martii 13, imperator incolumis in portum
 Cenchrearum pervenit et 8 die Aprilis expurgare et instaurare Isth-

τὸν Ἴσθμόν, οὗ πῆρ ἔστι τὸ μῆκος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ εὖρος
 ἕκ μιᾶς θαλάττης εἰς τὴν ἑτέραν ὀργυίαις τρισχιλίαις καὶ
 ὀκτακοσίαις· τὸ δὲ μᾶκρος ἕκ τῆς χέρσου τῆς Ἑλλάδος ἦτοι
 τῆς Ἀπτικῆς γῆς μετὰ τὸ καταβῆναι τὴν τραχεῖαν ὁδὸν τὴν
 λεγομένην Πλάγιον Κακόν, ἕως τῆς πεδιάδος κάτωθεν φθά- 5
 σαι, ἐν ᾗ τόπων ἦν κτισθέντα τὰ τεῖχη ταῦτα τοῦ Ἴσθμοῦ,
 στάδια τριάκοντα. ἀπὸ δὲ τῶν τειχῶν τοῦ Ἴσθμοῦ ἕως τῆς
 Κορίνθου τοῦ ὑπὲρ νεφέλας φρουρίου βουνῶν καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ
 τέλος στάδια ὑπάρχουσι πολλά. ἔοικε δὲ ἡ Πελοπόννησος
 πλατάνου φύλλῳ εἰς πάντα, τοῦ δὲ φύλλου τὸ καῦλος ὁ 10
 Ἴσθμός ἐστιν. ἀνέστησε δὲ πύργους ἐν αὐτῷ ἑκατὸν πενήκοντα
 καὶ τρεῖς. καὶ ἐν τινι μαρμάρῳ εὖρον γράμματα γεγραμμένα
 λέγοντα οὕτως “φῶς ἐκ φωτός, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀλη-
 θινοῦ φυλάξῃ, τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν καὶ τὸν πιστὸν
 δοῦλον αὐτοῦ Βικτωρίνον καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι 15
 οἰκοῦντας, τοὺς ἐκ θεοῦ ζῶντας.”

Τῷ δὲ 5θιδ' ἔτει, μηνὶ Μαρτίῳ, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν
 Κωνσταντινούπολιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ οὐσα πᾶσα
 ἡ σύγκλητος, ἐν ᾗ μηνὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ δὴ τοῦ βα-
 σιλέως ἀπέθανε καὶ ὁ πατριάρχης κὺρ Εὐθύμιος· καὶ τῇ 20
 κα' τοῦ Μαΐου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγενόνη πατριάρχης

1. μᾶλλον] πάλιν M   2. ὀργυίας τρισχιλίας καὶ ὀκτακοσίας P
 5. φθάσας M   7. τριάκοντα καὶ . . . . ἀπὸ P   8. τοῦ]
 τῶν P   βουνῶν καὶ λόφων καὶ M   9. pro πολλά locum va-
 cuum P   12. εὖρων M   14. κατὰ P   15. βικτόριον P
 20. κὺρ om P

num ipsum coepit, cuius longitudo, sive, ut melius dicam, latitudo
 ab uno mari ad alterum orgyias ter mille et octingentas patet, longi-
 tudo a terra Graeca vel Attica, postquam descenderis via aspera,
 quae Πλάγιον Κακόν dicitur, donec in planitiem venias, quo in loco
 muri illi exstructi erant, stadia triginta; a muris deinde usque ad
 Corinthi colles arcemque supra nubes eminentem et finem Isthmi sta-
 dia multa sunt. Peloponnesus folio platani simillima est, cuius cau-
 lem Isthmus refert. in eo exstruxit imperator turres centum quinqua-
 ginta tres. invenerunt tum in marmore has litteras insculptas: “lu-
 men ex lumine, deus verus ex deo vero custodiat imperatorem Iusti-
 nianum et fidem eius ministrum Victorinum et omnes Graeciae in-
 colas, qui vitam conformant ad voluntatem dei.”

Anno 6914, mense Martio, imperator et, qui eum comitatus erat,
 procerum ordo universus, Cpolim redierunt: quo eodem mense, post illius
 adventum, excessit e vivis Euthymius patriarcha, in cuius locum die
 Maii 21 eiusdem anni surrogatus est Iosephus, metropolita Ephesi.
 anno 6915, autumnali tempestate, imperator Iohannes, quum, in Pe-

κὺρ Ἰωσήφ ὁ Ἐφέσου μητροπολίτης, καὶ τῷ 5^ῳ θιέ' ἔτει ἀπῆλ-
θεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης ἐν καιρῷ
φθινοπώρου, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὴν Θεσσαλονικίην διερχόμενος
τὸν πλασιὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτου ἐκείνου τὸν Μουσταφᾶν,
5 διωκόμενον ὄντα παρὰ τοῦ ἀμηνῶ Ἀμουράτου τοῦ τάχα ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ, ἐπῆρε, καὶ ἀποστείλας εἰς Ἀἴμνον, εἶτα εἰς
Μιζιθρᾶν.

Ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους λοιμικῆς νόσου γενο-
μένης ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ ἦτοι ἐν τῇ μαύρῃ θαλάσῃ, καὶ 25
10 πανοικί ὄντες ἐν τινι ἄστει τῶν ἐκεῖσε κεφαλατεύοντες ὁ γαμ-
βρός μου Γρηγόριος Παλαιολόγος Μαμωνᾶς, ἀνὴρ ἄριστος,
υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Μαμωνᾶ τοῦ κυριεύοντός ποτε τῆς
Μονεμβασίας καὶ τῶν περὶ αὐτήν, καὶ σὺν αὐτῷ ἡ ἀδελφή
μου ἡ γυνὴ αὐτῷ οὖσα· καὶ ἐν παιδίον αὐτῶν θῆλυ, ὃ εἰ-
15 χον, ἀπέθανε, καὶ μετὰ τὰς ἐπτὰ ἡμέρας τῆς θανῆς τοῦ παι-
δίου ἀπέθανεν ὁ πατήρ, καὶ πάλιν μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας τῆς
τούτου τελευτῆς ἐτελεύτησε καὶ ἡ μήτηρ, ἔτι δὲ καὶ ἕξ τῶν
ὑποχειριῶν αὐτῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· καὶ δύο ἕξ
αὐτῶν μόνοι ἐναπελείφθησαν, καὶ ἐλθόντες εἰς Κωνσταν-
20 τινούπολιν εἶπον ἐν μιᾷ φωνῇ ταῦτα τοῖς ἀθλοῖς μου γο-
νεῦσι· καὶ ἐκ τῆς τοσοῦτης θλίψεως καὶ ἀπαραμυθῆτου λύ-
πης ἐν ἀσθενείᾳ πεσόντες καὶ σχεδὸν εἰς κίνδυνον θανάτου

4. ἐκεῖνον P	6. ἐπῆρε M	7. Λακεδαιμονίαν P	10.
κεφαλεύοντες P	12. Μαμωνᾶ om P	14. ἡ om P	αὐ-
τοῦ P	αὐτοῦ P	15. θανῆς P	17. ἔτι δὲ] καὶ οἱ λοι-
ποὶ P	18. ἀνδρῶν — αὐτῶν om P	22. καὶ om P	

loponnesum proficiscens, transiret Thessalonicam, Mustapham, spu-
rium Baiazetis filium, quem Amurates ameras, frater eius, perseque-
batur, recepit et in Lemnum indeque Mizithram misit.

Per hiemem eiusdem anni ad Pontum Euxinum sive Mare Nigrum
saeviente pestilentia, quum in urbe quadam eius regionis cum tota fami-
lia esset eamque regeret affinis meus Gregorius Palaeologus Mamonas,
filius magni ducis Mamonae, eius, qui aliquando Monembasiam cum
finitimis oppidis administrabat, et apud eum esset soror mea, eius uxor:
eorum filia, quam unicam prolem habebant, extincta est, et post
filiolae mortem die septimo obiit pater, rursumque post totidem dies
etiam mater mortua est, et praeterea sex domestici utriusque sexus,
duobus tantum relictis, qui Cpolim profecti, uno ore miseris paren-
tibus meis istum nuntium attulerunt, hi ex magnitudine calamitatis
et dolore solatii impatienti in morbum adeo non levem inciderunt,
ut in periculum vitae venirent. qua de causa, quum pater meus esset

ἤλθον. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἤλθεν ὁ γεννήσας με, καὶ γὰρ εἰς τὴν Πελοπόννησον σὺν τῷ ἀφθεντοπούλῳ κὺρ Θωμᾶ εἰς τὴν αὐτοῦ τάξιν ἦν, εἰς ὑπηρεσίαν ἐπὶ τραπέζης καὶ κελλιώτης αὐτοῦ, ὡς ὠρίσθημεν παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἡτοιμαζόμεθα, καὶ ἐπεὶ ὁ μὲν πρῶτός μου ἀδελφὸς ἦν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ μετ' ἐμὲ ἕτερος, ὡς ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀφείς πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς ἀπῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ Χαρσιανίτου, ὅπου ἦν καὶ ὁ κατὰ ἀλήθειαν διδάσκαλος κὺρ Ἰωσήφ, καὶ ἐκεῖσε ἐγένετο μοναχός. 10

Ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔαρι καὶ θέρει λοιμοῦ γεγονότος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Ἄννα ἡ ἀπὸ Ῥωσσίας λοιμῶδει νόσῳ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Λιβὸς μονῇ.

36. Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ 53κς' ἔτους ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον ὁ ἀφθεντόπουλος κὺρ Θωμᾶς παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς αὐτοῦ. ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ με εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ προσηγάγετο Μαρτίου 17' ὑπάρχοντός μου ἐτῶν 15' καὶ ἡμισυ, ἐκείνου δὲ τοῦ ἀειμνήστου καὶ μακαρίτου ἐτῶν ἑξήκοντα ὀκτὼ ἡμισυ. 20

Καὶ τῷ 53κς' ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἤλθεν εἰς τὴν Κων-

1. δι' αὐτὴν τὴν M	ἐλήλυθεν P	5. καὶ ἀφ' οὗ ἐπεὶ M
6. μετὰ τοῦ βασιλέως om P	9. διδάσκαλος] ὄντως M	10. ἔγινε M
13. ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας M	Λίβυος P	15. 36.] κς' P
17. κωνσταντινούπολιν. ὁ δὲ β. P	19. κελλείον P	20. δέκα πέντε καὶ ἡμίσεως P

praepeditus, ego cum Thoma principe in Peloponnesum profectus, illius fangebar officio in coenatione et cubiculo, quemadmodum iussi ab imperatore, patre eius, et parati eramus. frater meus natus maximus in Peloponneso erat cum imperatore, et alter, me minor, quum morte occubuissent eius fratres, relictis patre et matre et fratribus, in monasterium abditus, quod dicitur Charsianitae, ubi etiam verus ille magister Iosephus versabatur, monachicam vitam agebat.

Vere et aestate pestilentia Cpoli grassante, Anna domina, e Rossis oriunda, obiit et sepulta est in monasterio Libis.

36. Principio autem anni 6926, ab imperatore patre Thomas princeps iuvenis in Peloponnesum missus est. quo quidem tempore Cpolim rediit imperator, eius pater, et me in cubiculum assumpsit Martii die 17, annos natum sedecim et dimidium, quum ipse ille aeternae et beatae memoriae vir sexagesimum octavum cum dimidio ageret.

Anno 6927, mense Novembri, Cpolim venit domina Sophia, filia

σταντινούπολιν καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Σοφία ἡ τοῦ Μοντεφερ-
ράτου μαρκίωνος θυγάτηρ, καὶ τῇ 19[᾽] τοῦ Ἰανουαρίου ηῦλο-
γήθη αὐτὴν καὶ ἐστέρθη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης ἐν τῇ ἀγίᾳ
Σοφίᾳ, καὶ μεγάλη ἐορτὴ ἐγένετο ἐν τῇδε τῇ στέψει, καὶ ὄν-
5 τως ἐορτῶν ἐορτὴν καὶ πανήγυριν πανηγύρεων ἐποίησαν.

37. Καὶ τῷ 5[᾽] Δεκεμβρίου ἔπει ἦλθεν ὁ ἀμνηστὴς ὁ κύριος Κυ-
ρίτζης καὶ Μεεμέτης, ἵνα διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέλ-
θη εἰς τὴν ἀνατολὴν· καὶ ἐπρομαθεύθη παρὰ τῶν κατα-
σκόπων ὅτι ὑπῆγεν ἵνα τὰ τῆς ἀνατολῆς διορθώσῃ, καὶ ἐν
10 τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν κατὰ νοῦν ἐλογίζετο ἐλθεῖν κατὰ τῆς
πόλεως, ὡς ἐμελέτα. πάντες οὖν οἱ τῆς βουλῆς τοῦ βασιλέως
οἱ ἐμπιστευθέντες τὸ μυστήριον, ἄρχοντες καὶ ἐκ τῶν ἱερω-
μένων, παροξύνοντες ἐβούλευον τῷ βασιλεῖ ἵνα πιάσῃ αὐτόν·
ἐκεῖνος δὲ οὐκέτι κατεπειόθη λέγων “οὐκ ἀθετῶ τοὺς ὄρκους
15 οὓς πρὸς ἐκεῖνον ἐποιησάμην, εἰ καὶ ἂν ἐβεβαιούμην ὅτι
ἔλθῃ κατ’ ἡμῶν, μέλλει νικῆσαι καὶ αἰχμαλωτεῦσαι ἡμᾶς.
εἰ δὲ πάλιν ἐκεῖνος ἀθετήσῃ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ, πρὸς θεὸν B
τὸν περισσοτέρως ἐκείνου δυνάμενον τὰ πάντα ἀνατίθῃμι.”
δι’ ἣν αἰτίαν οὐδέ τινα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλεν εἰς συνάν-
20 τησιν τῷ ἀσεβεῖ, εἰ μὴ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, Δημήτριον
τὸν Λεοντάρην, Ἰσαάκιον τὸν Ἀσάνην καὶ Μανουὴλ τὸν πρω-
τοστράτορα τὸν Καντακουζηνὸν μετὰ πολλῶν ἀρχόντων καὶ
στρατιωτῶν καὶ δωρεῶν βασιλικῶν. καὶ συναντήσαντες αὐτῷ

6. 37.] κη' P κύριος] καὶ P 8. προεμαθεύθη P 13.
παροξύνοντες P 15. εἰ καὶ ἐβ. ὅτι ἂν? 19. ἦν δὲ τὴν
αἰτίαν P 21. λεονταρὴν P, et mox λεονταρῆ

marchionis Montisferrati. eam die Ianuarii 19 solenni cœremonia du-
xit inauguratusque est in aede S. Sophiæ imperator Iohannes; quæ
inauguratio summam habuit festi diei celebritatem fuitque revera so-
lenne solennium et panegyris panegyrium.

37. Anno 6928 adfuit ameras Cyritzæ Mehemetes, per Cpolim in
Asiam profecturus. prænuntiatum autem fuerat ab exploratoribus, eum
orientem ordinatum advenire atque in reditu urbem invasurum.
omnes igitur consilarii imperatoris, quibus creditum est hoc secre-
tum, principes et ecclesiastici, suadebant magnopere, ut comprehen-
deret ameram. at ille renuens, “non violarem, inquit, quod illi dedi,
iusiurandum, etiamsi eum nos adorturum devictosque servituti addi-
cturum esse certo scirem. si ipse violarit sacramentum, cuncta deo
committam, qui est illo potentior.” nullum tamen e filiis impio isti
obviam misit, sed optimates quosdam, Demetrium Leontarim, Isaacium
Asanem et Manuelem Cantacuzenum protostratorem cum multis

περὶ τὰ Κουτούλου ἤλθον μετ' ἐκείνου ἕως τοῦ διπλοῦ κίονος· καὶ δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ ὠμίλει ὁ ἀμηνῶς μετὰ τοῦ Λεοντάρη. ἐκεῖσε περὶ τὸν διπλοῦν κίονα εὐρέθη καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἔντινι τριήρει, ἔχοντες καὶ ἑτέραν ἡτοιμασμένην βασιλικῶς, ὅπως δι' αὐτῆς διέλθῃ ὁ ἀμηνῶς. ἐμβὰς οὖν ὁ ἀμηνῶς ἐν τῇδε τῇ τριήρει, πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ θαλάσῃ χαιρετισθέντες ἡσπάσθησαν, ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ τριήρει ὄν· καὶ ὁμιλοῦντες ἤλθον ἄχρι τῆς Ἀσίας ἣτοι τῆς ἀνατολῆς πέραν, ὅπου τὰ νῦν Σκούταρι ὀνομάζεται, πρότερον δὲ Χρυσόπολις. ἐκεῖνος μὲν ἐξελθὼν τῆς τριήρεως εἰς-10 ἤλθεν εἰς τὰς σκηνὰς ἣτοι παρεμβολὰς τὰς αὐτῷ προετοιμασθείσας, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔνδον τῶν τριήρεων ἤσθιον καὶ ἔπινον, καὶ ἀποστολὰς τροφίμους εἷς πρὸς τὸν ἕτερον ἀπέστελλον. περὶ οὖν τὸν ἑσπερινὸν ὁ ἀμηνῶς ἔφιππος ἀπῆλθε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὴν 15 Νικομήδειαν φερούσης, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον οἴκαδε.

38. Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπαναστρέψας ὁ ἀμηνῶς εἰς τὴν δύσιν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Καλλιουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐτοιμάσας τὸν 20 Λεοντάρην Δημήτριον πρὸς ἐκεῖνον ἀπέστειλεν, ἵνα περὶ τῶν προμελετωμένων μάθῃ καὶ αὐτῷ προμηνύσῃ, ὃν καὶ ἐλέγξῃ

3. περὶ] δὲ εἰς P   9. Σκούταρις M   15. ἐπὶ?   18. 38.]
 κθ' P   ἐπαναστρεψαντος τοῦ ἀμηνῶ M   22. καὶ ὡς λέξῃ P

ducibus et militibus muneribusque regiis. circa Cutulum obvii facti, proseculi eum sunt ad duplicem columnam: quo toto itinere sermonem ameras conferebat cum Leontari. illic etiam imperator et eius filii in triremi aderant, cum alia triremi cultu regali ornata, qua Mehemetes veheretur. eam postquam conscendit ameras, invicem se in mari consalutarunt, in sua quisque triremi vecti. itaque inter colloquendum ad Asiae seu orientis litus pervenerunt, ubi urbs est, quae prius Chrysopolis, nunc Scutari dicitur. ibi ameras e triremi egressus, in tentoria sive tabernacula sibi parata concessit; imperator cum filiis in triremibus edebat ac bibebat: atque invicem sibi partes delicatas mittebant. sub vesperam ameras, equo insidens, et qui eum comitabantur, Nicomediam versus abierunt, imperator cum filiis domum discessit.

38. Vere eiusdem anni revertens ameras in occidentem, via, quae trans Calliopolim ducit, Adrianopolim profectus est. imperator ad eum expeditivum Demetrium Leontarim, ut, quae inisset consilia, cognosceret sibi que renuntiaret, eumque de gratia et honore, quae ei praestitisset, et de transvectione moneret, legatus tum personae

περὶ τῆς καλῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς ἦν πρὸς ἐκεῖνον ἐπεδείξατο
καὶ περὶ τοῦ περάματος καὶ διὰ τοῦ τοιούτου πρῆσβυτος, καὶ
πρόσωπον λέγω καὶ τὰ δῶρα ἃ προσεκόμισεν αὐτῷ. ἰδὼν
αὐτὸν ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς ἐδέξατο τὸν
5 τοιοῦτον. καὶ τέλος εἶπεν αὐτῷ ὁ ἀμηρᾶς ὅτι ἀσθενῶν εἶχε
τινὰς ἡμέρας, καὶ μετὰ τὸ ὑγιᾶναι αὐτὸν ὁμοῦ συναυλίσει-
ται καὶ συνομιλήσουσιν. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸ
ζῆν ἐξεμέτρησε. καὶ οἱ τοῦ παλατίου αὐτοῦ βουλευφόροι οὐκ
ἀπεκάλυψαν τὸ συμβὰν τῷ Λεοντάρει· ἀλλ' ἐν τῇ σκηνῇ
10 αὐτοῦ ἦν, τάχα θαυμάζων πῶς οὐ προσεκαλεῖτο αὐτὸν ὁ
ἀμηρᾶς, ὅπως καὶ τὰς δουλείας αὐτοῦ ἀκούσῃ. κατ' αὐτὴν
γὰρ τὴν ὥραν τούτου τὸν θάνατον μαθὼν πολλοὺς γραμμα-
τοκομιστὰς ὁ Λεοντᾶρις ἀπέστειλεν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ
οὐκ ἐδυνήθησαν ἀπελθεῖν διὰ τὸ εἶναι κλεισμένας τὰς λάθρα
15 φερούσας ὁδοὺς εἰς τὴν πόλιν. καὶ οὕτως ἡμέραι πλεῖ-
σται παρήλθον, ἀφ' οὔ δὴ τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀπεκαλύ-
φθη μυστήριον, καὶ θροῦς μέγας ἐγένετο καὶ βουλὴ καὶ με-
λέτη, καὶ πολλοὺς ἐλέγχους ὁ βασιλεὺς ἔλαβε παρὰ τῶν
συμβουλευσάντων αὐτὸν ποτε ἵνα πιάσῃ αὐτόν· εὐρίσκειτο δὲ
20 τότε ὁ βασιλεὺς δι' αἰτίαν λοιμοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέ-
πτου. μόλις οὖν δι' ἄλλης ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Μεσημβρίαν
ἀπαγούσης ποτὲ ἔστειλεν ὁ Λεοντᾶρις δρομέα, καὶ ἐκεῖθεν
διὰ θαλάσσης ἐλθὼν ἐκομίσατο γραφὴν περὶ τοῦ θανάτου

3. ἰδὼν οὖν αὐτόν P   9. λεονταρῆ P   10. ἦν] ὦν καὶ M
14. κλ. λάθρα τὰς?   15. πρὸς P   19. βουλευόντων ἵνα M
εὐρισκόμενος γὰρ τότε M

dignitate, tum donorum, quae afferret, amplitudine insignis. excepit eum admodum et honorifice et amice ameras, tandemque ei dixit, aegrotare se dies iam aliquot: postquam convaluisset, sermonem se collaturos esse. at post diem tertium vitam posuit. consilarii eius palatini, quod evenerat, non aperuere Leontari, qui in tentorio suo degebat, mirans, cur non vocaretur ab amera ad explicandum ei legationis consilium. ipsa autem hora, qua eum obisse cognovit, tabellarios complures ad imperatorem misit, qui tamen, quoniam viae, quae Cpolim ferebant, clam praecclusae erant, eo pervenire non poterunt. itaque multi dies effluxere, ex quo arcanum invadendae urbis consilium patuit, tumultusque ingens exortus est, multaque deliberatio et sollicitudo erat, et vehementer reprehensus est imperator ab iis, qui ameram comprehendendum esse olim suaserant. versabatur tum imperator pestis vitandae causa in monasterio Peribleptae. vix tandem alia via, quae Mesembriam ferebat, Leontaris mittere potuit cursorem, qui inde per mare profectus, litteras de obitu amerae

τοῦ ἀμηνῶ· καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ “ἐσπέρας
 26 ἀλλισθήσεται κλαυθμός, καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις.” καὶ
 ἰδοὺ ἔπεσον εἰς ἑτέραν βουλὴν καὶ μελέτην, πότερον ἔχειν
 μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτου ἀγάπην καὶ παραχωρήσω-
 σιν εἶναι αὐτὸν ἀθρόον, ὡς καὶ τὰ ὀρκωμοτικά αὐτοῦ διε- 5
 λάμβανον, ἢ ἵνα φέρωσι τὸν Μουσταφᾶν ἀπὸ τῆν Μιζιθρᾶν
 καὶ καταστήσωσιν αὐτὸν ἀθρόον εἰς τὴν δύσιν, καὶ ὁ Ἀμου-
 ράτης ἔσεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀθρόος, τοῦ μὲν βασιλέως καὶ
 πατρὸς τὸ πρῶτον βουλευομένου καὶ κρίνοντος δικαίως ἐκ
 πολλῶν αἰτιῶν ἵνα ὁ Ἀμουράτης ἀθρόος γένηται, τοῦ δὲ 10
 υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ Δημητρίου ἵνα ποιήσωσι τὸν
 Μουσταφᾶν, λέγοντες ὅτι ἔδιδεν αὐτοῖς καὶ τὴν Καλλιούπο-
 λιν. μόλις δέ ποτε οἰονεὶ κατὰ παραχώρησιν ὁ βασιλεὺς δέ-
 δωκεν ἐξουσίαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων “ἐγὼ γὰρ εἰμί, υἱέ μου,
 γέρον καὶ ἀσθενὴς καὶ ἐγγὺς τοῦ θανάτου· τὴν οὖν βασι- 15
 λείαν καὶ τὰ αὐτῆς δέδωκά σοι, καὶ πρᾶξον ὡς βούλει.” ἐν
 δὲ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 5929 ἔτους μετὰ πλείστων τριή-
 ρεων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καλλιούπολιν ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης
 ἄγων σὺν αὐτῷ καὶ τὸν ἀμηνῶν Μουσταφᾶν ἀπὸ τῆς Πελο-
 ποννήσου, καὶ ἀθρόον ἐξέβαλεν εἰς τὴν δύσιν. καὶ ἡ Καλ- 20
 λιούπολις προσεκύνησεν αὐτόν· καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ζη-
 τηθεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως τάχα κατὰ τὰς ὑποσχέσεις, ἀπε-

6. ἢ om M ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίας P 8. μὲν] δὲ MP
 13. οἰονεὶ ὡς κατὰ M 16. ἐν δὲ τῷ] hinc caput 3o incipit P
 21. αὐτῷ P ζητηθεῖσαι P 22. τάχα αἱ ὑποσχέσεις P ἐν
 ῶ ἀπ. M.

attulit: atque comprobatum est eo die dictum illud: “vesperi fletus erit, et mane laetitia.” en autem, ad aliam curam conversi sunt et consultationem, utrum cum filio eius Amurate amicitiam inirent eumque sinerent principem esse, quemadmodum sane eius exigebant sacramenta, an Mustapham, Mizithra reductum, in occidente principem constituerent, Amurates princeps esset in oriente. imperator pater, qui primus sententiam dixit, multis de causis aequum iudicabat, ut penes Amuratem rerum summa esset, filius autem eius et Demetrius Cantacuzenus, ut Mustaphas princeps fieret, quod is Romanis dedisset Calliopolim. tandem, licet aegre, imperator filio agendi, quod vellet, potestatem concessit his verbis: “fili mi, ego senex infirma valetudine et morti propinquus sum: itaque tibi trado imperium et quae ad id pertinent: facito, quod placuerit.” mense Septembri anni 6929 multis cum triremibus Calliopolim venit Iohannes imperator, Mustapham e Peloponneso secum ducens, quem in occidente principem constituit. coluit quidem Iohannem ea civitas,

κριναντο πάντες οἱ Τοῦρκοι λέγοντες ὅτι ἐγγὺς τῆς πίστεως ἡμῶν ἡ Καλλιούπολις ἐστὶ καὶ μεγάλη τις εὐλάβεια, ἐπεὶ ὁ πρῶτος τόπος ὃν ἐλάβομεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐστὶ τοῦτο τὸ φρούριον, ἐνθα καὶ τὰς τῆς ἡμῶν πίστεως προσκυνήσεις καὶ τὰ 5 λοιπὰ πρῶτον ἐποιήσαμεν εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν κατὰ τὸν ἡμέτερον κορὰν δοῦναι αὐτήν. ἀλλὰ δώσωμεν ὑμῖν ἑτέρους τόπους καὶ χώρας ἀντ' αὐτῆς. ἔτι καὶ ὁ Ἀμουράτης ἐκ τῆς ἀνατολῆς διὰ πρέσβεων πολλὰ ἔτασσε τοῖς Ῥωμαίοις, δεόμενος ἵνα μὴ γενέσθαι τὸν Μουσταφᾶν 10 αὐθέντην βοηθήσωσιν. οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰ ἐναντία φρονοῦντες οὐδὲν ἀπεκρίναντο. περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ μπεγλέρ μπέης Μπαγιαζήτης διερχόμενος διὰ τοῦ ἐπάνω στενοῦ εἰς τὴν δύσιν, ἀνὴρ χρήσιμος καὶ πρακτικὸς ἐν πολέμοις καὶ βιζύροις ὢν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀμουράτου, 15 ὃς τὴν Ἀγκυραν ἐκέκτητο εἰς κεφαλατικόν, βουλόμενος, εἰ δυνατὸν ἦν, κρατῆσαι εἰς τὴν τοῦ Ἀμουράτη ἔξουσίαν, τὴν δύσιν δηλονότι. καὶ τοῦ Μουσταφᾶ πάλιν ἔξελθόντος ἐκ τῆς Καλλιουπόλεως, διήρχετο κατ' αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν. καὶ συναντηθέντες πόλεμος ἐγένετο, καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ νικηθεὶς καὶ πιασθεὶς ἀπεκρίνανθη, καὶ τὴν εἰς τὴν δύσιν πᾶσαν ἀρχὴν τῶν ἀσεβῶν ἐκυρί-

1. ὅτι παρὰ τῇ πίστει ἡμῶν ἐν τῇ Καλ. ἐστὶ μεγ. P   8. δια-
 πρεσβεύων P   9. γενέσθαι om M   13. διερχομένου τοῦ
 μπεγλέρπει μπαγιαζήτου M   16. ἦν om P   17. δηλονότι
 om P   19. γέγονεν ἀλλήλοις, ὁ P

sed quum post dies aliquot requireret eam, ut pactum erat, imperator, Turcae omnes responderunt, ipsorum sacris addictam esse Calliopolim, et magna se adstringi religione, siquidem primus locus, quem obtinuissent in Europa, hoc oppidum esset, in quo primo inter omnia Europae oppida religionis suae auspicia et reliquas ceremonias fecissent: unde non liceret per coranem, eam urbem dare Romanis. daturus se illis esse huius loco alia oppida ac regiones. interim Amurates ex oriente per legatos multum instabat Romanis orabatque, ne Mustapham ad principatum proveherent. at nostri, ut qui contraria sentirent, nihil responderunt. circa initium hiemis eiusdem anni beglerbegus Baiazetes, vir strenuus et bello exercitatus, idemque vezires patris Amuratis et praefectura Ancyrae auctus, per superiores fauces in Europam transiit, eam, si posset, in potestatem Amuratis redacturus. Mustaphae, qui Calliopoli exierat, ad Adrianopolim obviam fit. pugna commissa, Mustaphas Baiazetem vincit captumque obtruncat, et universo Turcarum in occidente imperio potitur. eodem autem anno Mustaphas Calliopolim reversus, susceptaque adversus

ευσε. καὶ πάλιν ἐπιστρέψας ὁ Μουσταφᾶς εἰς τὴν Καλλιού-
 πολιν τῷ αὐτῷ ἔτει, καὶ περάσας εἰς τὴν ἀνατολὴν κατὰ τοῦ
 ἀνεπιουῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη εἰς Προῦσαν εὐρισκομένον, ἠττηθεὶς
 ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν δύσιν. καὶ τῷ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 διῆλθε καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Ἀμουράτης μετὰ Λιγουρικῶν ἤτοι 5
 Γενοῦιτῶν νηῶν, καὶ διώξας τὸν θεῖον αὐτοῦ καὶ καταλήψας
 ἀπέκτεινε. ψευθέντες δὲ τὰς ἐλπίδας, ἃς ἠλπίζον ἔχειν, διὰ
 τὸν θάνατον τοῦ Μουσταφᾶ οἱ βασιλεῖς [οἱ] εἰς ταραχὴν
 λογισμῶν καὶ φόβον ἐπέπεσον διὰ τὴν ἔχθραν ἣν ἔδειξαν κατὰ
 τοῦ Ἀμουράτη, ζητοῦντες τρόπον καὶ αἰτίαν ἵνα, εἰ δυνατόν 10
 ἦν, εἰρήνη καὶ ἀγάπη ἀναμέσων τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ῥω-
 μαίων γενήσεται· καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἀμηρᾶν πρέσβεις
 Β Δημήτριον τὸν Καντακουζηνόν, Ματθαῖον τὸν Λάσκαριν καὶ
 τὸν γραμματικὸν Ἀγγέλον τὸν Φιλομμάτην. ὁ δὲ ἀμηρᾶς
 μαινόμενος ἦν τῷ θυμῷ κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς δι' 15
 αἰτίας ἃς εἶπομεν· καὶ εὐθύς ὡς εἶδεν αὐτούς, προστάξας
 ἐν εἰρκιῇ ἐξοφωμένη δεσμίους ἔθετο, καὶ ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι
 κελεύσας.

39. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους, τῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰου-
 νίου, τῷ 8^ῳ ἔτει ἀποστείλας ὁ Ἀμουράτης διὰ τὸν Μιχάλ- 20
 μπεη, καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν πολιορκῶν αὐ-
 τήν. καὶ τῇ 1^ῃ τοῦ αὐτοῦ ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ ἀμηρᾶς μετὰ

5. ἦλθε καὶ ὁ P	6. γενουβικῶν P	7. ταῖς ἐλπίσιν M	10.
τῷ ἀμουράτη P	11. ἀναμέσου P	12. στείλαντες M	14.
φιλομάτην P	15. γέμων θυμοῦ ἦν P	17. δεσμίους om P	19.
39.] λα' P	ὀγδ.] κη P	22. 1 ^ῃ τοῦ	τοῦ αὐτοῦ ἔτους P

Amuratem, qui Prusae erat, expeditione in Asiam, victus in oc-
 cidentem rediit; et aestate eius anni patrum Amurates cum Ligurum
 sive Genuensium navibus persecutus est, comprehensumque interemit.
 iam morte Mustaphae spe sua delusi imperatores, turbati ac sibi me-
 tuere coeperunt, propterea quod hostilem in Amuratem animum pro-
 didissent. itaque modum et occasionem quaerebant, qua concordia et
 amicitia inter Turcas et Romanos conciliaretur, miseruntque ad ameram
 legatos Demetrium Cantacuzenum, Matthaeum Lascarum et Angelum
 Philommatem grammaticum. ameras, ira incensus adversus Romanos
 propter eam, quam significavimus, causam, ubi primum legatos vidit,
 vinctos in obscurum carcerem detrudi diligenterque custodiri iussit.

39. Ineunte aestate, octavo die Iunii, anno 6930, misit cum exer-
 citu Michalbegum Amurates, clausitque et obsedit Cpolim. die eius-
 dem mensis decimo quinto ipsemet cum magnis copiis accessit, lega-
 tos in vinculis adducens, et die vicesimo secundo mensis Augusti

πλήθους στρατιῶν, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς ἀποσταλέντας
 πρὸς αὐτὸν πρέσβεις δεσμίους. καὶ τῇ κβ' τοῦ Ἀυγούστου
 μηνὸς ἐπολέμησεν αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν πολέμῳ καθολικῷ. καὶ
 τῇ ε' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ἑξατάτου ἔτους ἀπῆλθεν ἄπρα-
 5 κτος ἀπὸ τῆς πόλεως Θεοῦ βοηθείᾳ. καὶ τῇ λ' τοῦ αὐτοῦ μη-
 νὸς ἦλθεν ὁ Μουσταφόπουλος ὁ τοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη ἀδελ-
 φός, καὶ διελθὼν τὴν πόλιν ἔπεσεν ἔξω εἰς τὸν ἀθρευτικὸν
 περιβόλον, καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον τῇ α' τοῦ Ὀκτωβρίου ἦλθε
 προσκυνῆσαι τὸν βασιλέα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. καὶ τῇ αὐτῇ
 10 ἡμέρᾳ μετὰ τὸ ἄριστον ἐπῆλθε τῷ βασιλεῖ τὸ τῆς ἡμιπληξίας
 νόσημα, ὃν ἰδόντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Τούρκοι ἔλεγον θαν-
 μάζοντες ὅτι ὁμοίος τῷ τῆς αὐτῶν πίστεως προφήτῃ Μα-
 χουμέτῃ ἐστὶ τῇ θεωρίᾳ, ὡς ποτε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὁ καὶ
 ἐχθρὸς αὐτοῦ περὶ τούτου εἶρηκε "καὶ ὅστις οὐκ οἶδε τὸν
 15 βασιλέα, ἀπὸ μόνης τῆς θεωρίας αὐτὸν λέξει εἶναι βασιλέα."
 ὁ δὲ Μουσταφόπουλος πλημμελήσας πλείσταις ἡμέραις ἐν τῇ
 πόλει ἔνεκεν τοῦ τῷ βασιλεῖ συμβάντος τέλους ἀπῆλθε μέχρι
 τῆς Σηλυμβρίας, καὶ μὴ διατρέψας ἐκεῖσε ἐπανέστρεψεν εἰς
 τὴν πόλιν, καὶ διελθὼν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Προῦσαν. τῷ δὲ
 20 ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπῆλθε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατ' αὐ-
 τοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν προδοσίᾳ τῶν ἰδίων
 αὐτοῦ.

40. Τῷ δὲ Μαίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐάλω τὸ Ἐξα-

2. 19⁷ P   10. ἀριστήσαι P   12. προφήτῃ om M   μωά-
 μεθ P   15. ἐλέξεν P   16. ποιήσας πλείστας ἡμέρας P   19.
 καὶ διήλθεν εἰς P   23. 40] λδ' P   ,ς(λα⁰⁰ P

urbem universis viribus oppugnavit. die tandem sexto Septembris anni
 6931 dei gratia re infecta ab urbe recessit. eiusdem mensis die tri-
 cesimo Mustaphopulus, Amuratae frater, per urbem profectus, in sep-
 ptum dominicum pervenit, et proximo die, qui fuit primus Octobris,
 ad imperatorem et filios eius adorandos accessit. eodem die post ien-
 taculum imperator semiplexia correptus est: quem Turcae Asiani mi-
 rabundi dicebant specie simillimum esse auctori religionis suae Ma-
 hometi; quemadmodum aliquando eius hostis Baiazetes de eodem af-
 firmavit: quicumque non nosset imperatorem, eum tamen e solo aspe-
 ctu imperatorem illum esse intellecturum. Mostaphopulus per dies
 multos propter casum imperatoris flagitiis in urbe designatis, postre-
 mo Selymbriam usque abiit, sed inde statim Cpolim reversus, Pru-
 sam se contulit. vere huius anni frater eius in Asia adversus eum
 profectus est proditumque a suis morte multavit.

40. Mense Maio eiusdem anni captum est a Turachane Hexami-
 lium sive Isthmus Peloponnesi, ac multi ex Albanitis occisi sunt. ae-

μέλιον ἦτοι ὁ τῆς Πελοποννήσου Ἰσθμὸς ὑπὸ τοῦ Τουρα-
 χάνη, καὶ πολλοὶ τῶν Ἀλβανιτῶν ἀπεκτάνθησαν. καὶ τῷ
 θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφυγεν ὁ ἀθρευτόπουλος κὺρ Δημή-
 τριος μετὰ Ἰλαρίωνος Δόρια καὶ Γεωργίου Ἰζαούλ γαμβροῦ
 τοῦ αὐτοῦ Δόρια, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν Γαλατᾶν, ἵνα ὑπά- 5
 γωσι πρὸς τοὺς Τούρκους· καὶ πάλιν οὐκ ἀπῆλθον, ἀλλ' εἰς
 τὴν Οὐγγαρίαν. καὶ τῇ ιε' τοῦ Νοεμβρίου, τοῦ 53β' ἔτους,
 διέβη ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ποιήσας
 δεσπότην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἀθρευτόπουλον κὺρ Κων-
 σταντῖνον, καὶ καταλείψας αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ἀντ' αὐτοῦ. 10
 τῇ δὲ κβ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐποιήσα-
 μεν ὀρκωμοτικὸν ἀγάπης μετὰ τοῦ ἀμυρᾶ Ἀμουράτη, καὶ
 τότε τοὺς πρέσβεις ἤλευθέρωσε. τότε οὖν αὐθις ἀπῆλθομεν
 πρέσβεις, Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ὁ καὶ ὕστερον μέγας δούξ γε- 15
 νόμενος καὶ ὁ Μελαχρονὸς Μανουήλ καὶ ἐγώ, δι' αἰτίας τοι-
 αῦτης, ὅτι ὁ μὲν Μελαχρονὸς καὶ ἄλλοτέ ποτε προαπῆλθε πρὸς
 τὸν ἀμυρᾶν καὶ ἔγνω ὅτι ἐμελλε γενηθῆναι ἡ ἀγάπη, ὁ δὲ
 Νοταρᾶς ἵνα τελέσῃ αὐτὴν ὡς χρήσιμος καὶ καλός, ἐγὼ δὲ
 27 ὡς παρὰ τῆς ἀγίας δεσποίνης τῆς συγγενοῦς τοῦ ἀμυρᾶ ἐκ
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀποσταλείς· καὶ εἴ τι ἂν δεήσῃ, χρά- 20
 ψω καὶ διὰ ὑφειλτῶν γραμμῶν πρὸς τε τὸν γηραιὸν βα-
 σιλέα καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα κὺρ Ἰωάννην
 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εὐρισκόμενον. ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ Ὀκτω-

3. ὁ κύριος M
 πην P
 λῶς ὡς P

9. τὸν κύριον M

12. ὀρκωμοτικὴν ἀγά-

16. καὶ ἄλλοτέ ποτε] Μανουήλ M

18. αὐτὴν κα-

state sequenti princeps Demetrius cum Hilarione Doria et huius ge-
 nero, Georgio Hizaülo, profugus Galatam venit, ut ad Turcas
 abirent: ad quos tamen non venerunt, sed in Hungariam profecti
 sunt. die decimo quinto Novembris, anno 6932, imperator Iohannes
 in Hungariam transiit, despota facto et in urbe relicto fratre Con-
 stantino, qui suum interim locum teneret. die vicesimo secundo Februa-
 rii eiusdem anni amicitiam sacramento firmavimus cum Amurate ame-
 ra, qui legatos iam liberos dimisit. tum rursus legati missi sumus,
 Lucas Notaras, qui postea magnus dux factus est, Manuel Melachre-
 nus et ego, propterea, quod Melachrenus iam prius ad ameram ve-
 nerat pacemque esse conventuram cognoverat, Notaras ad perficiendam
 eam imprimis utilis et idoneus esse videbatur, et ego a sancta despoe-
 na, quae a materno genere ipsi amerae cognata fuit, missus eram,
 cui etiam hoc munus datum est, ut, si quid opus foret, litteris id
 consignatum ad imperatorem senem et filium eius, Iohannem impe-
 ratorem, in Hungariam perscriberetur. exeunte autem Octobri mense

βροῦ τοῦ ἑξ ἄλλ' ἔτους ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ μέρους τοῦ εἰς τὸν Ἰστρὸν ποταμὸν κατερχομένου ἐν χώρᾳ τινὶ Κελλίῳ ἐπονομαζομένῳ ὃ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης, ἀπελθουσῶν τριήρων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐκεῖσε· προέπεμψε γὰρ ἀπὸ Οὐγγαρίας ἄνθρωπον ἀλλόγλωσσον καὶ ἀλλογενῆ τοῦ ἐλθεῖν διὰ ξηρᾶς μετὰ πιττακίου ὑφειλτοῦ, ὃς ἐλθὼν ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν βασιλέα λέγων ὅτι ἀνάγκη ἦν αὐτῷ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ὁμιλῆσαι σὺν αὐτῷ. ἄτοπον· πῶς ἐδύνατο τοιοῦτον ἄνθρωπον ἰδεῖν βασιλέα ἀσθενῆ; κατάκοι-
 10 τος γὰρ ἦν, καὶ μόνος πρὸς μόνον ἤθελεν συναῖραι λόγον. πολλῶν οὖν λόγων δαπανηθέντων ἐστάλησαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον δύο τῶν σεκρέτων σὺν ἐμοί, καὶ εἶπον αὐτῷ “ἢ εἰπέ ὃ βούλει τῷ παρόντι” δείξαντες ἐμέ “ἢ ἀπελθε ἔνθα βούλει,” ἠνίκα παραλαβὼν με καὶ ἰδίαν δέδωκέ μοι χάριτην ὑφειλτόν,
 15 ὃς δεδήλωκέ μοι ἔτι δὲ πόθεν καὶ πότε ἐξῆλθεν. ὡς δὲ διώρθωσα τὸ ὑφειλτόν καὶ ἀπῆλθον ἀναγνῶναι τοῦτο, ἀνέφερον ὅτι ζητῶ εὐεργεσίαν, ἐπεὶ χαρίεντα ἔμελλον μηνύεσθαι διὰ τῶν ὑφειλτῶν. ἐκεῖσε καὶ τῆς δεσποίνης καθεζομένης καὶ τῆς νύμφης αὐτῆς, τοῦ δεσπότητος ἀπόντος εἰς τὸ κυνήγιον, κάγω
 20 ἀνέγνωσα τὸν χάριτην, καὶ ἀκούσαντες ὅτι ὑγιαίνει καὶ ἔμελλεν ἐλθεῖν καλῶς εἰς τὰ περὶ τὴν μεγάλην Βλαχίαν, καὶ ὅπως ἀπέλθωσι τριήρεις εἰς τὸν τόπον τὸν ἐπονομαζόμενον Κελλίον

8. ἄτοπον] τοῦτο λοιπὸν P   12. δύο] τινὲς P   συγκρήτων
 μοι M   15. ὅθεν M   18. τοῦ ὑφειλτοῦ P   20. ἀναγνώ-
 σασ τὴν M   ὑγιαίνει καὶ ἀπῆρχετο κ. M   22. κελίον, ἀραι
 αὐτὸν καὶ φέρωσι, περὶ οὗ ἐχάρισαν M

anni 6933, per regionem, cui Cellii nomen est, ad Istrum fluvium pertinentem, imperator Iohannes in urbem reversus est, missis illic Cpoli triremibus. praemisera enim ex Hungaria Iohannes hominem peregrinum et peregrina utentem lingua, qui cum tabella obsignata terrestri via in urbem proficisceretur. is, ubi advenit, imperatorem videre cupiebat, affirmans, necesse esse, ut videret eum et cum eo colloqueretur. at enim quo pacto fieri poterat, ut imperatorem, qui aegrotus decumbebat, iste homo conveniret et solus, id quod volebat, cum eo conferret sermonem? itaque, quum multum esset disceptatum, missi ad eum sunt mecum duo viri imperatori a secretis, qui ita eum compellarunt: “aut aperi, quid velis, huic viro” (me autem demonstrabant), “aut abi, quo libet.” sic tandem seducto mihi literas tradidit obsignatas, e quibus didici, unde et quo tempore Iohannes discessisset. deinde quum abissem ad recitandas eas, praemium me exspectare significavi, ut qui laetum nuntium essem allaturus. consedentes ibi imperatrix et filia eius, absente venandi causa imperatore, quum ego literas praelegissem, magnam ex iis voluptatem perceperunt, quippe e quibus discerent, Iohannem bona

καὶ ἄρσασαι αὐτὸν φέρωσι, ἐχάρησαν λίαν. καὶ μετὰ μικρὸν
 κελεύσας ὁ βασιλεὺς τὸν ἱματοφύλακα ἔδωκέ μοι καβάδιον
 μολιβδὸν χαμουχᾶν μετὰ βαρσοκοιλίας ἐνδεδυμένον καὶ χρυ-
 σίου κεντηνάριον, ἔτι δὲ καὶ τὸν κάλλιστον γλωσσόκομον τὸν
 μέγαν καὶ ὠραῖον, ὃν πέρ ποτ' ἐμοῦ ἐζήτει· εἶχε γὰρ ὅδε 5
 ὁ γλωσσόκομος ἔνδον λάφυρα ἄξια θέας πολλά καὶ καλὰ καὶ
 ἕτερα εἶδη θαυμασία, ἅπερ ἐδώθησαν ὕστερον μετὰ τὴν ἀπο-
 Βδημίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐνθεν ζωῆς τὰ μὲν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὰ
 δὲ ὑπὲρ τῆς ἀγίας ψυχῆς αὐτοῦ. τοῦτον γὰρ τὸν ὠραῖον καὶ
 θαυμαστὸν γλωσσόκομον ἀπὸ καιροῦ ἀρέχθη αὐτόν· διὸ 10
 ἔδοξέ μοι ζητῆσαι τοῦτον, δεόμενος τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ ἀπε-
 κρίνατό μοι ὅτι αὐτὸς ὁ γλωσσόκομος ὑπῆρχεν τοῦ πατρός μου
 τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς οἶδας, εἶχε πολλά καλὰ λά-
 φυρα καὶ λίθους πολυτίμους καὶ ἕτερα πλείστα βασιλικά εἶδη,
 πλείονα ὧν οἶδας. ἐγὼ δὲ πάλιν θέλω δωρήσασθαι αὐτόν 15
 τῷ βασιλεῖ τῷ υἱῷ μου, ἵνα ἐν αὐτῷ ἔχη κακέϊνος μετὰ τῆς
 εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ τὰ ἑαυτοῦ· καὶ ἀπέπεμψέ με· καὶ
 τότε διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἃς ἐκόμισα αὐτῷ, προσέτα-
 ξεν ἵνα λάβω τὸν εἰρημένον γλωσσόκομον, ὃν καὶ ἔσχηκα με-
 τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ εὐχῆς πλήρη πολλῶν χρησίμων καὶ τι- 20
 μίων πραγμάτων τούτου τοῦ ματαίου βίου, κελεύσασα ἔτι καὶ

2. post ἱματοφύλακα M: ἦτοι τὸν τὰ ἐνδύματα φυλάγοντα δώ-
 σαι M   3. μολιβδὸν καβάδιον χαμουχᾶν P   5. πέρ om P
 9. ζωῆς iterum M   11. αὐτόν P   13. ὡς οἶδας εἶχε] εἰσὶ P
 16. τὴν εὐχὴν τοῦ πατρός μου καὶ ἐμοῦ· ταῦτα εἰπὼν ἀπέπ. P
 21. τοῦ βίου τούτου τοῦ ματαίου P

uti valetudine et in magnam Blachiam profecturum esse atque cupere, ut in regionem, Cellium quae appellatur, mitterentur triremes, quae se reciperent et in urbem reducerent. ac brevi post imperator per praefectum vestimentorum donavit mihi vestem sericam egregiam et centenarium auri, atque arcam insuper vestiariam amplam et mire pulcram, quam olim mihi recusaverat. continebat enim ea multam supellectilem visu dignam et praeclaram, aliasque res mirabiles, quae deinceps post obitum imperatoris partim filiis eius donata, partim ob salutem beatae eius animae sacrificata sunt. huius igitur arcae egregiae et plane mirabilis quum diu flagrassem desiderio, visum est mihi ab imperatore eam expetere. at ille ita respondit: "fuit ea arca imperatori, patri meo, qui, ut nosti, multa praeclara opera, lapides pretiosos aliaque regia ornamenta plura, quam credas, in ea asservabat. ego eam rursus imperatori, meo filio, donabo, ut is quoque ex votis tum suis tum meis in eadem res suas asservet." ita dimisit me. tum autem propter laetos, quos ei attuleram, nuntios imperavit, ut tra-

ἡ δέσποινα ἵνα σηρικὸν ἔνδυμα προσφέρωσί μοι καλὸν πρά-
σινον καὶ νομίσματα πενήκοντα, ἡ δὲ νέα δέσποινα μηνύ-
σασά μοι ὅτι τὸ δεῖνα αὐτῆς ἔνδυμα ἔσθεται τῇ ἐμοῦ συνεύ-
νω, ὅταν γυναικὶ συναρμολοῦμαι, καὶ χρυσίνοι τεσσαράκοντα.

5 Τῇ δὲ καὶ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους κεκοίμη-
ται ὁ ἐν τῇ μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοίδιμος καὶ εὐσεβὴς βασιλεὺς
κύρ Μανουήλ, ὃς δι' αὐτοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος
μετωνομάσθη πρὸ ἡμερῶν δύο τῆς θανάτου Ματθαῖος
μοναχός· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ καὶ περικαλ-
10 λεῖ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, μετὰ πένθους καὶ συνδρομῆς
οἷα οὐ γέγονε πώποτε πρὸς τινὰ τῶν ἄλλων. ἦσαν δὲ πᾶσαι
αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη οὕτως καὶ ἡμέραι κέ, ἔξ ὧν
ἐβασίλευσεν ἔτη δύο καὶ τεσσαράκοντα.

Οὗτος οὖν ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ πρῶτον θυγατέρα
15 ἐγέννησε τὴν . . . . ., εἶτα Κωνσταντῖνον, Ἰωάννην τὸν βα-
σιλέα καὶ Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, καὶ θυγατέρα δευτέραν
τὴν . . . . ., Θεόδωρον τὸν δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον,
Μιχαὴλ τὸν ἀθροτόπουλον, Κωνσταντῖνον τὸν δεύτερον τὸν
καὶ βασιλέα γενόμενον, Δημήτριον τὸν δεσπότην καὶ Θωμᾶν
20 τὸν δεσπότην. ζῶν δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτῶν διεμέρι-
σεν ἐκάστῳ τούτων τούσδε τοὺς τόπους, δι' ἣν αἰτίαν καὶ μέγα

1. συρικὸν P καλὸν om P προύσινον P 4. χρυσία P
6. εὐσ. ὁ εἰρημένος βασ. M 14. Οὗτος — ἐναπομείναντα ἐν
τῇ Πελοποννήσῳ add P

deretur mihi ista arca, quam cum pio eius voto rebus utilibus et in
hac inani vita laudatis repletam accepi. similiter imperatrix vestem
sericam eximiam prasino colore et numos quinquaginta mihi dari
iussit; eius filia autem significavit, postquam uxorem duxissem, huic
se vestem suam praestantissimam et numos aureos quadraginta dona-
turam esse.

Die Iulii 21 eiusdem anni beatorum sorte obdormivit gloriosus
et pius imperator Manuel dominus, biduo ante mortem divino et an-
gelico habitu indutus et appellatus Matthaëus monachus. sepultus est
in venerabili basilica et pulcherrimo monasterio Pantocratoris, cum
luctu et concursu, qualis nulli unquam alii contigit omnino vixe-
rat annos 77 et dies 25, e quibus regnaverat annos duos et qua-
draginta.

Hic igitur imperator, Manuel dominus, primum filiam procrea-
vit . . . . . nomine, deinde Constantinum, imperatorem Iohannem
et Andronicum despotam, tum alteram filiam, cui . . . . . nomen
erat, Theodorum despotam et porphyrogenitum, Michaellem principem,
Constantinum minorem, qui imperator fuit, Demetrium despotam et Tho-
mam despotam. his imperator pater, quum in vivis adhuc esset, locos hosce

κακὸν προεξένηςε τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Ἰωάννην βασιλέα εἶασε, τῷ δὲ δεσπότη κὺρ Ἀνδρονίκῳ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ ἐαυτῆς δέδωκεν. οὗτος δὲ βλαβεῖς ὑπὸ βαρυτάτης ἀσθενείας, ἔδοξεν αὐτῷ πωλῆσαι τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ ἐαυτῆς τῇ τῶν Ἑνετῶν γερούσια διὰ χρυσίου 5 χιλιάδας πενήκοντα. εἶτα περάσας ἦλθεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἐν χώρᾳ λεγομένῃ Μαντινείᾳ, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τὴν διατριβὴν ἐκεῖ ἐποίει ἕνεκεν τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας. ὕστερον δὲ μοναχὸς γενόμενος κατώκησεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῇ λεγομένῃ. τῷ δὲ 10 δεσπότη κὺρ Θεοδώρῳ τὴν Λακεδαιμονίαν καὶ τὰ ἐαυτῆς. τῷ δὲ βασιλεῖ κὺρ Κωνσταντίνῳ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου μέρη, λέγω Ἀγχιάλον καὶ Μεσημβρίαν καὶ τὰ αὐτῶν, καὶ τῷ δεσπότη κὺρ Θωμᾷ τὰ ἐναπομείναντα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ.

Καὶ τῷ 583δ' ἔτει μηνὶ Ἀυγούστῳ ἡ δέσποινα κυρὰ Σοφία 15 φυγοῦσα διέβη εἰς τὴν αὐτῆς πατρίδα, δι' αἰτίαν τοιαύτην ὅτι ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ εἶχε τοσαύτην εὐνοίαν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὴν καὶ εἰρήνην ἀνὰ αὐτῶν οὐ διέκειτο διὰ τὸ ἐρᾶσθαι τὸν βασιλέα ἐτέρων γυναικῶν, οὐνεκα οὐκ ἦν ἡ δέσποινα ἐκ φύσεως ἔστολισμένη τὴν 20 ὠραιότητα.

15. κυρία P

19. ἐτέραις γυναιξὶ M

20. τούτου ἕνεκα P

distribuit: quae res imperio Romanorum magnam calamitatem attulit. ac primum quidem Iohannem sivit imperatorem esse, Andronico autem despotae Thessalonicam eiusque urbis territorium donavit. visum autem est huic propter summam imbecillitatem, Thessalonicam urbem et quae ad eam pertinent Venetorum civitati vendere numis aureis quinquagies mille: quo facto, ipse, in Peloponnesum profectus, Mantineam urbem se contulit ibique cum Iohanne filio vitam agebat propter commodam aeris temperiem. postea monachus factus, Cpoli sedem collocavit in monasterio Pantocratoris. Theodoro despotae pater Lacedaemonem eiusque territorium assignavit; imperatori Constantino domino tractus ad Pontum Euxinum, h. e. Anchialum et Mesembriam cum territoriis, ac Thomae despotae partes Peloponnesi reliquas.

Anno 6934, Augusto mense, imperatrix Sophia domina fuga se in patriam recepit, quoniam imperator Iohannes dominus, eius coniux, parum ei amoris caritatisque praestabat, nec concordia inter eos erat, quia ille alias amabat mulieres, quum imperatrici formam natura negavisset.

B I B Λ Ι Ο Ν Β.

ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΘΑΝΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΟΥ
ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΤΙΟΥ ΑΤΤΟΥ.

5 1. Ἐν τῷ καιρῷ οὖν τοῦ ςΘλδ' ἔτους μηνὶ Αὐγούστῳ 28
διέβη τὰ βασιλικά σκῆπτρα καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας ἐξου-
σία πρὸς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει κῦρ Μα-
νουὴλ βασιλέως, ὃς καὶ προεστεμμένος ἦν εἰς βασιλέα. καὶ
τῷ ςΘλέ' ἔτει, Αὐγούστου κθ', ἤγαγον διὰ θαλάσσης μετὰ
10 τριήρων τὴν κυρὰν Μαρίαν τὴν Κομνηνὴν ἐκ Τραπεζοῦν-
τος, θυγατέρα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλέως Τραπεζοῦν-
τος· ἐν δὲ τῷ ςΘλς' ἔτει μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἠύλογήθη αὐτὴν
ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης, ἣν καὶ αὐγοῦσταν ἀνηγόρευσεν. καὶ
τῷ αὐτῷ ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐξῆλθεν αὐτὸς δὴ ὁ βασι-
15 λεὺς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον
τῇ κς' Δεκεμβρίου σὺν τῷ αὐτοῦ ἀγαδέλφῳ κῦρ Κωνσταν-
τίνῳ δι' αἰτίαν τοιαύτην ὅτι ὁ αὐτῶν ἀγαδέλφος ὁ δεσπότης

2. τὸν θάνατον P κυρίου M 3. καὶ ἀρχὴ τῆς βασιλείας
Ἰωάννου M 5. δὲ τῷ καιρῷ P 7. τῇ μηνίμῃ εἰρημένου κυ-
ρίου M 15. διὰ τὸν ἑαυτῶν ἀγαδέλφον τὸν δεσπότην κῦρ
Θεόδωρον βούλεσθαι μοναχὸν γενέσθαι M

L I B E R II.

INCIPIENS POST MORTEM IMPERATORIS MANUELIS PALAEOLOGI
ET AB INITIO IMPERII IOHANNIS, FILII EIUS.

1. Anno igitur 6934, mense Augusto, imperium omnisque po-
testas imperatoria, in Iohannem transiit, Manuelis, beatæ memoriæ
imperatoris, filium, qui iam ante diademate imperatorio ornatus fue-
rat. atque anni sequentis die Augusti 29 per mare triremibus Maria
Comnena Trapezunte advecta est, Alexii Comneni, Trapezuntiorum
regis, filia. eam mense Septembri anni 6936 imperator Iohannes ma-
trimonio sibi iunxit declaravitque Augustam; atque eodem anno, mense
Novembri, imperator ipse ex urbe profectus, die Decembris 26 cum
Constantino fratre in Peloponnesum pervenit, ut hic totius insulæ

κὺρ Θεόδωρος ἐβούλετο γενέσθαι μοναχός, καὶ ὁ κὺρ Κων-
 σταντῖνος ἐναπομείνη ἀυθέντης εἰς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον·
 ὅς μεταμεληθεὶς ὕστερον οὐκ ἐγένετο μοναχός. μεθ' ὧν καὶ γὰρ
 ἀρχῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦλθον, εἰς δουλοσύνην τοῦ βασι-
 λέως τοῦ ἀυθέντου μου ὧν, καὶ ἵνα ἀποβλέπω καὶ τὸν δεσπό- 5
 την κὺρ Κωνσταντῖνον δι' αἰτίαν τοιαύτην. ὅτε ὁ μακάριος
 καὶ ἀοίδιμος πατὴρ αὐτῶν ἤγγιζε πρὸς τὸ ἀποθανεῖν, προσέ-
 ταξέ με καὶ ἔγραψα τοιαῦτα οἰκειοχείρως, οὐχὶ ὡς διαθήκη
 αὐτοῦ· οὐ γὰρ διατιθεῖσιν οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ προστάττου-
 σιν. ἐν ἣ προστάξει διωρίζετο τάδε ἄπερ καὶ ἔγραψα, ἵνα 10
 ἔχη ἕκαστος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν τότε ὁ δὲ τότε ἀπὸ τῶν
 ιδίων αὐτοῦ λαφύρων καὶ λίθων πολυτίμων καὶ ἀξιολόγων
 εἰδῶν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἤγουν τῆς ἔσω παλα-
 τίου, ἱματισμοὶ καὶ παρασκευαί, ἵνα μερισθῇ εἰς τέσσαρα
 μέρη, εἰς παραστάσιμα καὶ λειτουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ κατεπέ- 15
 κεινα τῶν συνήθων, ἃ πολυτελῶς καὶ καλῶς ἐδόθησαν, τὰ
 δὲ ἕτερα τρία μέρη εἰς πτωχοὺς, εἰς ἰατροὺς καὶ εἰς τοὺς
 αὐτοῦ κελλιώτας· ἐπίτροποι δὲ ὦσιν ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ
 ὁ ἐν τῇ τῶν Ξανθοπούλων μονῇ Μακάριος ὁ ἐξ Ἰουδαίων,
 ὁ διδάσκαλος Ἰωσήφ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μονῇ, καὶ ἐγώ. 20

3. μοναχός om P	4. ἀρχῇ] πρῶτον P	5. τοῦ ἀυθέντου
μου om M	ἀποβλέπη M	6. ὁ om MP
ἔγραψε P	9. διατιθέασιν P	8 με om P
12. ἀξ.] ἄλλων P	13. τὸ λοιπὸν M	10. ἄπερ καὶ ἔγραψα om P
so ἵνα, P	16. ἐντελῶς P	14. μερισθῶσιν, omis-
		ειέθησαν M

constitueretur princeps, quoniam Theodorus despota, illorum frater, monachus fieri voluit, quod tamen is consilium postea mutavit. cum his ego tum primum in Peloponnesum veni, unus e ministris imperatoris, domini mei, et ut curam haberem Constantini despotae, propter causam huiusmodi. iussus a beato et glorioso eorum patre, mortū vicino, haec ego manu mea scripsi, non ut testamentum tamen: non enim testantur imperatores, sed iubent: haec igitur, quae ille constituebat, ego ab eodem iussus scripsi: ut singuli eius filii alius aliud de ornamentis eius et gemmis rebusque aliis pretiosis acciperent, reliqua autem bona, quae quidem in palatio essent, vestimenta et apparatus, in quatuor partes dividerentur: quarum una consumeretur in liturgiis et ecclesiarum ornamentis supra solitum modum adornandis, quae sane magno cum sumtu et splendore instituta sunt; reliquae tres distribuerentur mendicis, medicis et domesticis eius. curatores autem essent spiritualis pater eius Macarius, qui, ex Iudaeis oriundus, in Xanthopulorum monasterio erat, Iosephus, monasterii Charsianensis magister, atque ego. haec quum coram ipso Manuele,

καὶ ἀναγνωσθείσης ταύτης δὴ τῆς προστάξεως παρ' ἐμοῦ ἐμ-
 προσθεν αὐτοῦ καὶ τῆς δεσποίνης καὶ τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ
 αὐτῶν καὶ μόνον, τέλος προσέταξε τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων “υἱέ
 μου, ἤκουσας ἃ προσέταξα μὲν ὑμῖν περὶ τῶν ὑπηρετησάν-
 5 των μοι ἰδίων” (ἔγραφε γάρ). “οἱ δὲ κελλιῶταί μου οἱ
 ὑπηρετήσαντές μοι καλῶς καὶ εὐνοϊκῶς διάκεινται ὡσεὶ κυ-
 ρίως πρὸς με, ἵνα ἔχωσι παρὰ πάντων τῶν υἱῶν μου ἀγά-
 πην τε καὶ ἀναδοχὴν καὶ προμήθειαν κατὰ τὸ ἀναλογοῦν ἐν
 ἐκάστῳ αὐτῶν. ἐξαιρέτως δὲ πάλιν λέγω σοι περὶ τούτου δὴ
 10 τοῦ Φραντζῆ, ὃς καλῶς μοι ἐδούλευσε καὶ εἰς πάντα τὰ τῆς
 ψυχῆς μου καὶ σώματος ἐθεράπευσε, καὶ νῦν εἰς τὰ τῆς
 ἀσθενείας μου πλεῖον τῶν ἄλλων θεραπεύει, ὡς καὶ ἐλπίζω
 ὅτι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς μου μετὰ θάνατον καλῶς οἰκονομήση.
 ἡ νεότης γὰρ αὐτοῦ καὶ τὸ γῆρας τὸ ἐμὸν οὐκ εἴασαν γενέ-
 15 σθαι τι πρὸς αὐτὸν ἀντάξιον τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης ἣν
 ἐφύλαξεν εἰς ἐμέ· διὰ τοῦτο ἀφίημι αὐτὸν σοι· καὶ ὅπως
 τῆς εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῆς ἐμῆς τύχης, ὃ δι' αἰτίαν τοιαύ-
 την παρ' ἐμοῦ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ, αὐτὸς ποιήσον.” καὶ ταῦ-
 τα ἔλεγε καὶ προσέτατε περὶ ἐμοῦ. ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τοῦ
 20 δεσπότου κυρ Κωνσταντίνου πολλὴν ἀγάπην εἶχον καὶ γὰρ καὶ
 πληροφορίαν, ἣν ὁ θεὸς ἀπεδέχετο, ἐξ αἰτίας τοιαύτης ὅτι
 τοῦ πατρὸς μου ὁ ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ παιδαγωγὸς καὶ οἱ υἱοὶ

6. εὐν. ὡς εἰκὸς διέκειντο πρ. P 7. ἵνα om P 8. ἀνάλογον
 M 10. ὃς ἐδούλευσέ μοι εἰς πάντα ἐπιτηδείως καὶ πιστῶς καὶ
 νῦν αὐθις εἰς P 12. ὡς om P 16. πρὸς με P

imperatrice et eorum filio imperatore, et iis solis quidem, recitasset, postremo imperator ita filio suo praecepit: “audisti, fili mi, quae vobis super ministris meis iussa dedi. cubiculariis autem, qui pulcre mihi et studiose servierunt, praecipuam gratiam habeo, atque volo, ut ab omnibus filiis meis id illis amoris, tutelae et studii contingat, quod cuique convenit. itaque in primis hunc tibi Phrantzen commendo, qui egregie mihi ministravit, omnibusque animi et corporis commodis quum ante prospexerit, tum nunc in aegrotatione mea prae ceteris prospicit, ac spero, eundem etiam, quae ad animam meam post obitum expiandam pertinent, probe administraturum esse. per ipsius enim iuventutem et senectutem meam non licuit, quod amore ac studio, quae mihi praestitit, dignum esset, illi referre. quare tibi eum committo, atque spero, te, ut, quae exopto precorque tibi, adipiscaris, suppleturum esse, quod illam ob causam Phrantzae ipse praestare non potui.” haec ille de me dixit et praecepit. intercedebat autem etiam cum Constantino despota, numinis divini gratia, magna mihi familiaritas, quum patris mei frater praeceptor eius esset, et

αὐτοῦ οἱ ἕμοι ἐξάδελφοι συνανάτροφοι αὐτῷ καὶ φίλοι καὶ
 δοῦλοι αὐτῷ, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν. εἶτα τοῦ καιροῦ φέρον-
 τος οἰκείωσιν ἔμου πρὸς τὸν μακαρίτην καὶ ἀοίδιμον πατέρα
 αὐτοῦ, καὶ ὅσα αὐτῷ ἦν ἀναγκαῖα δι' ἔμου εὗρισκεν. ἡγάπα
 γὰρ ἔχειν με καθόλου εἰς τὴν αὐτοῦ δουλοσύνην· συνήθεια δ'
 γὰρ ἦν καὶ τάξις ἐν τοῖς τῶν βασιλέων οἴκοις χωρεῖν τοὺς
 τῶν πατέρων κελλιώτας ἐν τοῖς τῶν υἱῶν κελλίοις, ἀλλ' οὐχί
 τοὺς τῶν υἱῶν κελλιώτας ἐν τοῖς τοῦ πατρός· τοῦτο δὲ ἔτι
 ζώντων τῶν πατέρων, ἀλλ' οὐχί μετὰ θάνατον. ὡς οὖν ἀπέ-
 θανεν ὁ μακαρίτης καὶ ἀοίδιμος πατήρ αὐτοῦ, μετὰ τὸ πρῶ- 10
 29 τοῦ εἰς τὸ παλάτιον· ἔθος γὰρ ἔστι καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ κελ-
 λιῶται αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως καταμένειν ἐπὶ τὸν τάφον
 αὐτοῦ μέχρι τοῦ πρώτου μνημοσύνου. καὶ οὕτως ἀπήλθο-
 μεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα κατέμενεν ὁ ῥηθεὶς δεσπότης κύρ 15
 Κωνσταντῖνος, καθίσαντες ἔξω ὡς οἱ πολλοί. μαθὼν δὲ τοῦτο
 ὁ δεσπότης ἀποστείλας τὸν θεῖόν μου, καὶ εἰρηκέ μοι δεσπο-
 τικῶ προστάγματι ὅτι σὺ μὲν τετήρηκας τὴν τάξιν καὶ οὐκ
 εἰσηλθες εἰς τὸ κελλίον μου ἔξ ὄρθου, ὡς ἔθος σοι ἦν ἔτι
 ζῶντος τοῦ ἀφεντός μου καὶ βασιλέως καὶ πατρός· πλὴν 20
 ἡμεῖς ὀφειλέται ὄντες τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης τῆς παρὰ
 σοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς εὐεργετοῦμέν σε τοῦ δύνασθαι
 ἔρχεσθαι ἔξ ὄρθου καὶ εἰς τὸ κελλίον μου, ὡς καὶ πρότερον

7. κελλείοις P

12. ὅτι τοὺς κελλιώτας P

18. ὅτι] τάδε P

21. ὄντες] οὕτω P

22. ἡμᾶς ἐσμὲν εὐεργ. P

huius filii, fratres mei patruales, una cum illo educarentur, in eiusdemque essent amicis et ministris: quibuscum ego in illius veni familiaritatem. deinde, ferente ita tempore, in beati et gloriosi patris eius ministerium transii, qui in omni re sibi necessaria opera mea utebatur. prorsus enim cupiebat in suo me habere ministerio. more autem et consuetudine receptum erat in imperatorum palatiis, ut patrum cubicularii in cubicula filiorum intrarent, non contra filiorum cubicularii in cubicula patris: idque vivis patribus, non post eorumdem mortem. postquam igitur obiit beatus et gloriosus pater eius, peractis illi primis iustis, omnes cubicularii eius in palatium reversi sumus. nam hic quoque mos tenet, ut cubicularii imperatoris circa sepulcrum eius maneant usque ad prima sacra funeralia. ita demum ad aedes, in quibus Constantinus despota commorabatur, discessimus, forisque, ut ceteri plerique, consedimus. quod ubi audivit despota, misit ad me patruum meum, qui suo nomine ita mihi renunciaret: "recte tu quidem morem observasti, ut non intrares statim in

ἐποιεῖς εἰ ζῶντος τοῦ πατρὸς μου. προσταχθεῖς οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἵνα συνακολουθῶ αὐτῷ ἀπερχομένῳ εἰς Πελοπόννησον, δι' αἰτίαν ἣν ἐδηλώσαμεν, προσταΐζας μοι εἶρηκεν ἐξόχως ὁ ῥηθεὶς δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος περὶ τοῦ μέλλειν συνακολουθεῖν καὶ σὺν αὐτῷ εἶναί με· καὶ γὰρ ἀναφέρας αὐτῷ εἶπα ὅτι καὶ ἐγὼ μεῖζον τούτων ἐπιθυμῶ, σωζομένου μόνον ἵνα μετὰ ἀποδοχῆς καὶ προσταγματος τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γένηται. ὁ δὲ ζητήσας με παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μετὰ λόγων παρακλη-
 10 τικῶν καὶ αἰτιῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν ἠναγκάζετο ἔχειν αὐτὸν χρειάν ἐμοῦ, ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο ὡς τὸ ζητούμενον ἀδύνατον ἔστιν, οὐδὲ δι' ἄλλον εἰ μὴ ἵνα μὴ ἀθετήσῃ τὸ τοῦ πατρὸς πρόσταγμα καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐμὴν διὰ στόματος παράδοσιν. ὁ δὲ πάλιν ἐζήτησε τοῦτο διὰ τῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς
 15 αὐτοῦ καὶ μετὰ αἰτιῶν ἀναγκαίων, καὶ μόλις προσέταξε τοῦτο εἰπὼν ὅτι ἐλθέτω μεθ' ἡμῶν ὁ Φραντζῆς ἕως τῆς Πελοποννήσου, καὶ εἰ μὲν ὁ ἀδελφός μου μείνῃ ἐκεῖσε, μενέτω καὶ αὐτὸς μετ' αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἡ κυρία μου ἡ δέσποινα προσέταξέ μοι οὕτως καὶ συγχωρεῖ αὐτό· εἰ δὲ ἐπαναστρέψει ἐνταῦθα
 20 μετ' ἐμοῦ ὁ ἀδελφός μου, οὐ χρὴ εἰ μὴ εἶναι αὐτὸν σὺν ἐμοί, ὡς παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀθθεντός μου καὶ πατρὸς προσε-

1. δι' αἰτίας προσταχθεῖς παρὰ Μ
 μόνον] μου Μ

10. ἐξ om Μ

5. μέλλοντος Μ

13. ἐμοί Ρ

7.

20. ἐμοῦ

ἔσται ὁ Ρ

21. ἀθθεντιου Ρ

eubiculum meum, ut ante, vivo imperatore, patre meo, solebas facere; sed nosmet, obligati tibi propter amorem et officia, quae erga patrem nostrum praestitisti, potestatem tibi damus libere intrandi cubiculum nostrum, quemadmodum ante faciebas, quum pater meus in vivis esset." quum deinde mandasset mihi imperator, illius frater, ut in Peloponnesum abeuntem se comitarer, propter eam, quam supra commemoravi, causam, ipse Constantinus vehementer me invitabat, ut sibi vellem comes esse. cui ego respondi, me quoque ipsum istud praeoptare, modo id approbante et iubente imperatore, fratre eius, fieret. itaque ille me a fratre precibus petivit, propositis rationibus, ob quas necessaria sibi esset mea opera. at respondit alter, fieri non posse, quod rogaret, propterea quod non liceret negligere voluntatem patris eiusdemque commendationem, qua is suo ore ipsi me tradidisset. instabat rursus Constantinus, opera matris imperatricis causisque idoneis usus, quibus ille commotus, aegre tandem edixit: "sequitor nos Phrantzes in Peloponnesum, atque ibi si maneat frater meus, maneto ille quoque cum eo, quandoquidem ita suadet conceditque mihi imperatrix; sin redibit mecum frater, illum ne-

τάχθη, ὃ καὶ δικαίως ὀφείλομεν ἡμεῖς ποιῆσαι αὐτό. ἐρχομένων οὖν εἰς τὴν Πελοπόννησον τῷ μὲν ἡμῖν τελείως ὑποχείριος, ὡς προεῖπον, τῷ δὲ ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι προσαπέβλεπον αὐτόν.

Ἀποσωθέντες οὖν εἰς Πελοπόννησον καὶ κατὰ τοῦ τόπου 5 παντὸς τοῦ ἐντὸς Πελοποννήσου ὃς ὑπὸ τοῦ δεσπότης Καρόλου ἐκρατεῖτο, ἀπελθόντες οὖν πάντες οἱ αὐθένται καὶ ἀδελφοὶ καὶ βουλὴν ποιησάμενοι τοιαύτην, μὴ θαρροῦντες γὰρ εὐκόλως ὑποτάξαι τὸν τόπον αὐτοῖς ὃν εἶχεν ὁ Κάρσος, ὁμοίως καὶ αὐτὸς οὐκ ἐθάρρει δυνηθῆναι φυλάξαι τὸν ἐπίλοι- 10 πον τόπον τὸν ἐναπομείναντα αὐτῷ· καὶ τινὰς τῶν αὐτοῦ τόπων ἔλαβον οἱ ἡμῶν αὐθένται, εἰς συμβάσεις ἐλθόντων, καὶ εὐδοκήσαντος τοῦ δεσπότης κῦρ Κωνσταντίνου ἵνα λάβῃ εἰς νόμιμον γυναικα τὴν ἀνεψιὰν τοῦδε τοῦ δεσπότης Καρό- 15 λου, καὶ ὅσα ἂν εἶχε κάστρα εἰς τὴν Πελοπόννησον λάβῃ εἰς προῖκαν αὐτῆς, οὕτω γενομένης τῆς συμφωνίας. (2.) τῇ οὖν πρώτῃ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους σταλθεὶς ἐγὼ παρέλαβον τὴν Γλαρέντζαν, καὶ ἄλλοι τᾶλλα. καὶ ἐπαναστρέψαντες εἰς Σπάρτην ἐνηργεῖτο ἵνα λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὁ δεσπότης κῦρ 20 Β Θεόδωρος, καὶ τρόπον καὶ ἀναβολὴν ποιήσωσι τοῦ παραλα-

1. ὀφείλει ἡμᾶς M   2. τῷ μὲν — εἰς Πελοπόννησον om P
 6. παντὸς om P   ἐν Πελοποννήσῳ M   8. ποιήσαντες M
 11. τὸν τόπον ὃν ἐκέκτητο ἐπεί τινὰς P   12. ἦλθον P   15.
 καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ αὐτῷ κάστρα P   16.
 οὐπω M   18. ἕτερα P   19. ἵνα — Θεόδωρος] τὸ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τοῦ δεσπότης κυρίου Θεοδώρου P

cesse est apud me esse, quemadmodum iussi sumus ab imperatore nosque facere decet." quum igitur in Peloponnesum proficisceremur, alteri, ut ante dixi, perfecte obtemperabam, alterum cum amore et spe suspiciebam.

Delati igitur in Peloponnesum, vidimus loca omnia, quae a Carolo despota tenebantur. tum principes et fratres omnes, deliberatione habita, quum partem a Carolo occupatam subigere se posse diffiderent, nec ille confideret, se totam tueri posse, pactione facta, nostri principes nonnulla ab illo loca acceperunt; placuitque Constantino despotae, ut eiusdem consobrinam legitimo sibi matrimonio iungeret, et quaecunque ille castra in Peloponneso haberet, ea dotis nomine acciperet: quibus quidem conditionibus concordia firmata est. (2.) calendis igitur Maii eiusdem anni missus ego Glarentzam, alii reliqua loca receperunt. Spartam reversi, principes in hoc occupatos invenimus, ut Theodorus despota monasticum habitum indueret, rationemque ac viam invenirent, qua Patrae subigerentur, locus

βεῖν τὴν Πάτραν, ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τόπον, ἵνα τὴν
κατοίκησιν οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοὶ ποιήσωσι καὶ διὰ τὸ μὴ
εἰς Ἀκαδαιμονίαν ἤγουν Σπάρτην εὐρεθῆναι ὁμοῦ τοὺς ἀδελ-
φούς, ἤνικα ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν ἐβούλετο μοναχὸς γενέσθαι. τῇ
5 πρῶτῃ Ἰουλίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξελθόντες ἦλθον κατὰ τῆς
Πάτρας οἱ τρεῖς τῶν αὐταδέλφων, καὶ περὶ τοὺς μύλους ἔξω-
θεν τῆς αὐτῆς πόλεως σκηνώσαντες ἐκεῖσε καὶ τὴν ἀνεπιὰν
τοῦ Καρόλου κυρίαν Θεοδώραν ἤγαγον, ἔνθα καὶ ὁ δεσπότης
κὺρ Κωνσταντῖνος συνεζεύχθη καὶ ἠυλογήθη αὐτήν. εἰς δὲ
10 Πάτραν οὐδὲν ἐκατωρθώθη πρὸς ἄλωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς τι
ἄστειον ἦν τὰ παρὰ τοῦ δεσπότης κὺρ Θεοδώρου μελετούμενα
τοῦ γενέσθαι μοναχόν· ἀδειῆσαι γὰρ ἐβούλετο καὶ ἀνὰ τῶν
ἀδελφῶν σκανδάλου ἦν αἴτιον, ὥστε εἰς τὰ τῆς Πάτρας συμ-
περάσματά τι χρηστὸν οὐ κατωρθοῦτο, ἀλλ' ἢ μόνον τρία μι-
15 κρὰ ἄστεα παρέλαβον, ποιήσαντες εἰρήνην καὶ συμβάσεις
μετὰ τῶν ἔνδον οἰκούντων μετὰ συνθήκης, ἵνα τελῶσι πρὸς
τὸν δεσπότην κὺρ Κωνσταντῖνον κατ' ἔτος χρυσᾶ νοῦμια πεν-
τακόσια. καὶ οὕτως ἐγεροθέντες μὲν μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ

1. ἵνα μὴ εἰς Ἀκαδαιμονίαν εὐρίσκονται ὁμοῦ οἱ ἀδελφοί, εἰ
μὴ ὁ προορηθεὶς κὺρ Θεόδωρος, ὅταν μοναχὸς γενήσῃται P 6.
ἀδελφοί P 9. αὐτήν καὶ εὐλογήθη P 10. κατωρθοῦν P
12. μοναχόν, καὶ διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης διορθώση, ὡς εἴ-
ρηται, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος ἔλθων εἰς
Πελοπόννησον, ὕστερον ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος μεταμεληθεὶς
ἀπήτησεν ὁ ἐβούλετο, καὶ ἀνὰ P 13. ὡς δὲ τὰ τῆς Πάτρας
συμπεράσματα χρηστὰ P 14. ἀλλ' ἢ] εἰ μὴ P 15. μετ'
εἰρήνης συμβάσεις ποιήσαντες μετὰ P 16. μετὰ συνθήκης om P
17. χρυσίνους πεντακοσίους. καὶ οὕτω τὰ τῶν Πατρῶν ἐγεγόν-
νει. ἐκ τῶν ἐκείθεν ἀνεγυρίσαμεν, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς καὶ ὁ
δεσπότης κὺρ Θεόδωρος ἀπῆλθον διὰ P

praecipuus et opportunus, ubi fratres domicilium collocarent, ne-
ve Sparta simul omnes essent, quando eorum frater vellet mo-
nachus fieri. calendis Iuliis eiusdem anni egressi tres fratres, Patras
venerunt, et extra urbem apud molas fixerunt tentoria, quo deinde
adducta Theodora domina, cognata Caroli, solemni ceremonia Con-
stantino matrimonio iuncta est. verum ad subiugandas Patras nihil pro-
sperè gestum est, quin potius callida quaedam simulatio erat vitae mo-
nachicae meditatio a Theodoro suscepta. repudiaturus enim illum erat,
magnoque inter fratres excitabat tumultus, ita ut res Patrensium feli-
cem exitum non haberet, sed tria tantum exigua oppida caperentur,
cum incolis pace ita pacta, ut Constantino in annos singulos numos
aureos quingentos penderent. ita collectis vasis, cum imperatore et
Theodoro despota Spartam discessimus; Constantinus autem despota

τοῦ δεσπότου κὺρ Θεοδώρου ἀπῆλθομεν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς τὴν Σπάρτην φερούσης, ὃ δὲ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος δι' ἄλλης εἰς τὸ Χλομοῦτζιν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ βασιλίσσης. μετὰ δὲ τινα καιρὸν ὀλίγον ἐπεὶ ἐβούλετο ἐπανελθεῖν ὁ βασιλεὺς οἴκαδε, μηνυθεὶς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην ἀπὸ τοῦ Χλομουτζίου· κακεῖθεν διαβιβάσαντες ἀμφοτέρω, καὶ οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ ὁμοῦ ἡμέρας ὀλίγως ποιήσαντες, τῷ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ 937 ἔτους ἀναβάντες ὁμοῦ ἀπῆλθομεν μέχρι καὶ τῆς Κορίνθου· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐμβὰς εἰς τὰς τριήρεις ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὃ δὲ δεσπότης ὁ κὺρ Θεόδωρος ὀπισθεν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ὁ κὺρ Θωμᾶς ὁ ἀθθεντόπουλος σὺν αὐτῷ μέχρι τινὸς ἀπῆλθεν εἰς τὰ Καλάβρυτα.

Ἡμεῖς δὲ μετὰ τοῦ ἀθθέντου ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ δεσπότου δι' ἄλλης ὁδοῦ ἦλθομεν εἰς Βοστίτζαν· καὶ γὰρ εἰ καὶ μοναχὸς οὐκ ἐγένετο ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος, ἵνα ἀπομείνῃ ἅπας ὁ τόπος αὐτοῦ εἰς τὸν κὺρ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς συνθήκας καὶ συμβάσεις τὰς ἀνὰ αὐτῶν, ἀλλ' οὖν καὶ οὗτος δέδωκε πρὸς αὐτὸν τὴν Βοστίτζαν καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ἕτερον μέρος τὰ ὅσα ἐν τοῖς ποσὶ τοῖς πρὸς δυσμᾶς ἡλίου εἰσὶ τοῦ ὑπερμεγέθους ὄρους τοῦ Ταυγέτου (καὶ ἐνέκειτο βέλτιον φρούριον καὶ χῶρον Πε-

3. ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ χλομουτζι P
 8. ὁμοῦ om P
 18. αὐτοῦ τῷ κὺρ Κωνσταντίνῳ P
 αὐτῷ P

4. ἀπελθεῖν P
 13. σὺν αὐτῷ om P

9.
 20. οὖν αὐτὸς δέδωκεν

alia via cum regina uxore Chlomotzim profectus est. brevi tempore intermisso, quum domum redire vellet imperator, etiam Constantinus de ea re certior factus, Chlomotzio Spartam venit. inde, postquam quatuor fratres aliquot dies una fuerunt, mense Octobri anni 6937 Corinthum traiecimus: ibi imperator triremi conscensa Cpolim profectus est; Theodorus despota iter, quod Spartam fert, relegit, comitante eum Thoma principe usque Calabryta.

Nos cum principe nostro Constantino despota alia via Bostitzam venimus. etiamsi enim ad monachos sese non aggregavit Theodorus despota, qua re omnes possessiones eius ad Constantinum fratrem secundum pacta conventaque transiturae erant, tamen donavit ei Bostitzam cum locis adiacentibus et ex altera parte quaecunque occidentem versus ad radices montis altissimi Taygeti iacent: est autem ibi situm Leuctrum Mainae, castellum Peloponnesi praestantissi-

λοποννήσον, τὸ Λευκτρον Μαιίνης, τὸ ὁποῖον Κεταρία πάλαι ἐκαλεῖτο) καὶ πάντα τὸν ἐκείνου ζυγὸν ἄχρι καὶ τῆς Πύλου τῆς λεγομένης Ἰτίλου, ἐκ δὲ τοῦ ἔξω ζυγοῦ τὸ κάστρον Ζαρνάτας καὶ Γαστίτζα, τὸ Διάσειστον, Μελέ, Δράχιον καὶ Πολιανούν καὶ τὰ περὶ αὐτόν. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τὰ ὕσα

ναβαρίον

3. κιλίου Ρ Ζαρνάτας καὶ — ρ. 132, 24 παιδὸς] Ζαρνάταν καὶ Γαστίτζαν, τὸ ἀδιάσειστον Μελέ, Διρράχιον καὶ Πολιανούς καὶ Γαρδικίαν καὶ τὰ περὶ αὐτά, ἔτι δὲ χορηγήσας αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἐπιτροπικὴν καὶ διοίκησιν τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμαζον διὰ τὴν αὐτοῦ πρὸς πάντα δεξιότητα. ὃς ἐκ τῆς φυλῆς ἦν καταγόμενος τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου Νικηφόρου Καίσαρος τοῦ Μελισσηνοῦ. ὁ δὲ Νικηφόρος οὗτος ἐκ γονέων ὑπῆρχε τοῦ πατριζίου Εὐγενείου τοῦ Μελισσηνοῦ, διατὶ μὲν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ τὴν προσηγορίαν Ραγκαβὲ καὶ ὁ πατριζιος Μιχαὴλ ὁ Μελισσηνὸς ὑπῆρχον κασιγνήτων δύο ἀποτοκεύματα καὶ ἀπόγονοι τοῦ ἠθέντος Καίσαρος. καὶ ὁ μὲν τῆς βασιλείας ἔξωθεις καὶ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ἐξορισθεὶς μοναχὸς γενόμενος τὸν βίον κατέλιπε, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον τῶν παιδογόνων μορίων ἐστέρησαν· καὶ οὕτως τὰ τοῦ Ραγκαβὲ πέρας ἔλαβον. ὁ δὲ πατριζιος Μιχαὴλ ἔσχεν υἱοὺς δύο, Δημήτριον καὶ Θεόδοτον. καὶ ὁ μὲν πατριάρχης γενόμενος τὴν ἐκκλησίαν κυρίου ἴθυνεν, ὥσπερ οἱ περὶ αὐτοῦ ἱστορήσαντες γράφουσιν· ὁ δὲ Δημήτριος γεννᾷ Νικηφόρον. ὁ δὲ Νικηφόρος γεννᾷ Θεόδοτον, ὁ δὲ Θεόδωρος τὸν πατριζιον Νικήταν τὸν καὶ Ρούφαν· ὁ δὲ Νικήτας γεννᾷ Θεοφάνην τὸν πατριζιον, τὸν καὶ πρωτοβεστιάριον, καὶ Νάσαρ. ὁ δὲ Θεοφάνης Χριστόφορον, ὁ δὲ Χριστόφορος τὸν μαῖιστρον Λέοντα καὶ Θεόληπτον. ὁ δὲ μαῖιστρος Λέων γεννᾷ Θεοδόσιον, ὁ δὲ Θεοδόσιος Θεοφύλακτον, ὁ δὲ Θεοφύλακτος Θεόδωρον, ὁ δὲ Θεόδωρος Νικηφόρον τὸν Καίσαρα τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τοῦ ἀνακτος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. ὁ δὲ Καίσαρ Νικηφόρος γεννᾷ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν. ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰωάννης γεννᾷ Ἀλέξιον. ὁ δὲ Ἀλέξιος γεννᾷ Θεοδόσιον. ὁ δὲ Θεοδόσιος γεννᾷ Ἀλέξιον τὸν Καίσαρα καὶ Μιχαὴλ, οὓς Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον. ὁ δὲ Καίσαρ Ἀλέξιος γεννᾷ Γρηγόριον, ὁ δὲ Γρηγόριος Θεόφιλον καὶ Μιχαὴλ. ὁ δὲ Θεόφιλος γεννᾷ Λέοντα, ὁ δὲ Λέων τὸν μέγαν πρωτοστράτορα Νικηφόρον καὶ Γεώργιον. ὁ δὲ μέγας πρωτοστράτωρ Νικηφόρος γεννᾷ Νικόλαον. ἡ δὲ αἰτία τῆς τοιαύτης ἐπιτροπικῆς οὕτως ἦν. τὸν εἰρημένον Νικόλαον ἀνεδέξατο ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος. ἐν δὲ τῷ παρελθόντι ἔαρι μέλλων ἀποθανεῖν ὁ μέγας οὗτος πρωτοστράτωρ, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος τριετῆς ὢν, διαθήκην ποιήσας εἴασε τὸν δεσπότην κὺρ Θεόδωρον ἐπίτροπον καὶ κυβερνήτην τοῦ πνευματικοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικόλαου Ρ.

mum, quod olim Cetaria vocabatur: et omnem illum tractum usque ad Pylum, quae Itilus dicitur, et extra eum tractum castellum Zarnatas, Gastitzam, Diaseistum, Mele, Drachium et Polianum cum locis finitimis; insuper omnia oppida et castella ad sinum Messenia-

πολίσιματα καὶ φροῦριά εἰσιν εἰς πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν
κόλπον, ἔνθα ῥέει διὰ μέσον καὶ ὁ Πάμισος ἐκεῖνος ποτα-
μός. ταῦτα ἐπιτροπικῶς ἤρχετο, τοῦ μεγάλου πρωτοστράτο-
ρος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ ὄντα, ὃν διὰ τὴν ποικιλό-
τητα τῆς φρονήσεως καὶ τὸ ὄξύ τῆς διανοίας καὶ εἰς τὰ πάντα 5
δεξιώτατον κοινοτέροις πείθεσθαι πράγμασι καὶ Μελισσουρ-
γὸν ἐπωνόμαζον τὸν ἄνδρα· διστρισεγγονος γὰρ ἦν τοῦ θαν-
30 μαστοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς Νικηφόρου Καίσαρος τοῦ Μελισση-
τοῦ, υἱὸς δὲ τοῦ σεβαστοκράτορος Λέοντος τοῦ Μελισσηνοῦ,
καὶ αὐθέντης ἔκπαλαι καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἰσχυροτάτης Ἰθώμης, 10
ἣ καὶ Μεσσήνη ἐκαλεῖτο, καὶ παντὸς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλ-
που· ὃς γέγονε καὶ μητροπολίτης Ἀνδριανουπόλεως ἀποθα-
νούσης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας
εἰς κοινὴν ὠφέλειαν, εἰ καὶ τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου ἤρπαξεν
αὐτὸν καὶ ἀτελὲς τὸ ἔργον ἀπέμεινε. εἰπόντες οὖν ἕτεροι πολ- 15
λοὶ τὰς αἰτίας εἰς πλάτος, ἐγὼ ἐγκατέλειπον. ἣ δὲ αἰτία τῆς
τοιαύτης ἐπιτροπικῆς τοιουτοτρόπως εἶχεν, τῆς πρὸς τὸν δε-
σπότην κῦρ Θεόδωρον. ὁ προρρηθεὶς Νικηφόρος ὁ Μελισση-
νὸς ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Νικόλαον, ὃν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου
βαπτίσματος ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος· καὶ ἐν τῷ καιρῷ 20
τῆς μεταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὰς ἀύλους μονὰς (ὁ γὰρ υἱὸς
αὐτοῦ τριετῆς νήπιος ὢν) διαθήκην ποιήσας τοῦτον κατέλιπε
τὸν δεσπότην κῦρ Θεόδωρον κύριον καὶ δεσπότην καὶ ἐπίτρο-
πον τοῦ παιδὸς καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ κτημάτων καὶ χρημά-

24. χρημάτων — ὅτι om P

cum, per quam mediam regionem Pamisus fluvius labitur. haec procuratoris nomine administrabat, quae Nicephori Melisseni, magni protostratoris, erant; quem propter animi versutiam et ingenii celeritatem dexteritatemque summam ad res novas, quas vellet, perficiendas etiam Melissurgum cognominabant. erat autem viri illius admirandi, Nicephori Caesaris Melisseni, longo posteriorum ordine nepos, filius Leonis Melisseni Sebastocratoris, atque iam pridem et ab initio dominus munitissimae urbis Ithomes, quae etiam Messene appellabatur, et totius sinus Messeniaci. idem post obitum uxoris metropolita Adrianopolis factus est, communi utilitate multis et necessariis de causis id postulante: quamquam mors intempestiva eum rapuit, atque ita res caruit eventu. ceterum causas illas quum complures copiose explicuerint, ego illis supersedebo. causa autem procurationis illius, quam Theodorus despota habebat, talis fuit, quem nominavi Nicephorus Melissenus filium habuit Nicolaum, quem e sacro fonte susceperat Theodorus despota. itaque ad sedes animarum

των κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ὅτι ἐὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ κληρο-
νόμος εὐθὺς ἀποθάνῃ χωρὶς κληρονόμων, πάντα τὰ ἑαυτοῦ
ἄστεα κῶμαι καὶ χῶραι καὶ φρούρια ἔσονται τῷ δεσπότη κὺρ
Θεοδώρῳ, τὰ ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου. ἦσαν γὰρ
5 τὰ ἐντὸς, Ἀνδροῦσα λέγω καὶ Καλαμάτα, Μαντίνεια, Ἰάν-
νιτζα, Πίδημα καὶ Μάνη καὶ Νησίον καὶ Σπιτάλιον καὶ Γρεμ-
πενή καὶ Ἀετὸς καὶ Νεόκαστρον καὶ Ἰθώμη ἢ νῦν λεγομένη
Μεσσήνη καὶ Ἀρχάγγελος καὶ Σαυλάουρος καὶ Ἰωάννινα καὶ
Λιγούδιστα, τὰ δὲ ἐκτὸς μεγάλη Αἶνος καὶ ἡ περὶ αὐτὴν
10 παροικία πᾶσα, κῶμαι καὶ χῶραι ἕως καὶ Περιθεωρίου· ἃ
καὶ σταλεῖς ἐγὼ παρέλαβον αὐτά.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τινὰς ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν Με-
λισσηνῶν καὶ Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον, καὶ ἐν ταῖς χρο-
νικαῖς ἱστορίαις οὕτως ἔγραφον τοὺς Μελισσηνοὺς Στρατηγο-
15 πούλους, δι' αἰτίαν τοιαύτην· τὸν γὰρ Ἀλέξιον Καίσαρα τὸν
Μελισσηνόν, τὸν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐλευθερώσαντα

2. πάντα τὰ — παρέλαβον αὐτὰ] πάσης τῆς αὐτοῦ δεσποτείας
τόποι καὶ χῶραι ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου ἔσονται τῷ
κὺρ Θεοδώρῳ τῷ δεσπότη. ἦσαν γὰρ ἐκτὸς μεγάλη Αἶνος, Πε-
ριθεωρίον καὶ Ξάνθη καὶ τὰ περὶ αὐτοῖς καὶ πᾶσα ἡ Χερρόνη-
σος τοῦ Ἑλλησπόντου. τὰ δὲ ἐντὸς Πελοποννήσου ἐν τῷ Μεσση-
νιακῷ κόλπῳ, ἐνθα ἴκει διὰ μέσου καὶ ὁ Πάμισος ἐκεῖνος πο-
ταμὸς, Ἀνδροῦσα, Καλαμάτα, Μαντίνεια, Ἰάννιτζα, Πίδημα,
Νῆσι, Σπητάλι, Γρεπένι, Καράντζα, Ἀετὸς, Ἐλωί, Νεόκαστρον,
καὶ Ἰθώμη ἢ νῦν λεγομένη Μεσσήνη, καὶ Ἀρχάγγελος, Σαυλά-
ουρος, Ἰωάννινα, Λιγούδιστα, Φυλακίον, καὶ Πύλος καὶ τὰ
περὶ αὐτὰ, καὶ τὰ ἐν τοῖς ποσὶ τοῦ ὄρους τῆς Νίζης τοῦ Σίμου
λεγομένου, ἄχρι τοῦ πεδίου Στενικάρου καὶ τοῦ ἑσώματος τῆς
Βελίρας. καὶ σταλεῖς ἐγὼ παρέλαβον αὐτὰ ὅσα μὴ ὑπὸ τὴν ἐξ-
ουσίαν τῶν Ἀγαρηνῶν εὐρίσκοντο, ὀλίγα πάνυ. P. 16. τὸν καὶ
— χειρὸς om P

transiens, quum filius tres annos natus esset, Theodorum despotam
testamento tutorem pueri instituit, omniumque facultatum suarum,
mobiliū et immobiliū, procuratorem, ut, si filius et heres ipsius
mox e vita decederet, nullis relictis heredibus, omnia oppida, vici,
loca, castella Theodoro cederent, sive extra, sive intra Peloponne-
sum sita. intra Peloponnesum erant Andrusa, Calamata, Mantinea,
Iannitza, Pidema, Mane, Nesis, Spitalis, Grepene, Aëtus, Neoca-
strum, Ithome, quae nunc Messene dicitur, Archangelus, Saulaürus,
Iohannina, Ligudista; extra Peloponnesum magna Aenos et eius vi-
cinitas tota, vici nimirum et loca usque Peritheorium; quae ego mis-
sus recepi.

Plerumque quosdam de hoc Melissenorum genere etiam Stratego-
pulos cognominarunt, et in libris chronicis ita eos appellarunt, Me-
lissenos Strategopulos, ob causam hanc. Alexium Caesarem Melisse-

ἐκ τῆς Λατίνων χειρός, Στρατηγόπουλον ἐπωνόμαζον διὰ τὴν μάμμην αὐτοῦ, καὶ ἔκτοτε τὸ ἐπίκλην τοῦτο εἰς τινὰς τοῦ γένους τούτου ἐπεκράτησε· τὸν δὲ Νικηφόρον καὶ μέγαν πρωτοστράτορα καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμασαν.

Διήρχετο δὲ τὴν εἰρημένην ἐπιτροπικὴν καὶ διοίκησιν καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Λέων ὁ Φραγκόπουλος καιρῶ τινὶ προστάξει τοῦ δεσπότη καὶ Θεοδώρου, ἐπεὶ τῷ ἀδελφῷ καὶ δεσπότη καὶ Κωνσταντίνῳ ἐδωρήσατο μετὰ πάντων τῶν προνομίων ὧν εἶχε, τουτέστιν, ἂν ὁ γνήσιος ἐκεῖνος κληρονόμος ἀποθάνῃ πρὶν τοῦ εἰς νόμον ἡλικίαν φθάσῃ, πάντα ταῦτα τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς κτήματα ἔσονται τῷ καὶ Κωνσταντίνῳ.

3. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει Μαρτίου τετάρτη τέθνηκεν ὁ δεσπότης καὶ Ἀνδρόνικος, ὁ διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μειτονομασθεὶς Ἀκάκιος· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῇ, ἔνθα κατέμενε. βουλῆς δὲ ἀποκρύφου ἐμοὶ γενομένης παρὰ τοῦ ἀφεντός μου καὶ δεσπότη ἵνα κατὰ τῆς Πάτρας ἀπέλθωμεν, καὶ εἰ μὲν παραλάβωμεν αὐτήν, μείνωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὁ τόπος ὃν εἶχεν ἐν τῇ μαύρῃ Β. δηλονότι θαλάσῃ δοθῆῃ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα, εἰ δὲ οὐ παραλάβωμεν τὴν Πάτραν, ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ αὐτὸς ἔχειν εἰς τὴν Πελοπόννησον

1. διὰ — αὐτοῦ om P   3. τὸν — ἐπωνόμασαν om P   5. διήρχε P   7. εἶτα P   15. ἐμοὶ om P   16. τῶν παλαιῶν πατρῶν P   18. τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δηλονότι τῇ μαύρῃ θαλάσῃ, δοθῆ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ P   20. τὰς Πάτρας P   21. ἔχη?

num, qui Cpolim a Latinis vindicavit, Strategopulum a matre eius nominarunt, atque inde istud cognomentum in quibusdam posteris eius obtinuit. Nicēphorum vero et magnum protostratorem et Melissurgum appellarunt.

Gessit aliquamdiu tutelam et procurationem illam etiam Leo Francopulus, iussu Theodori despota, quum eam Constantino despotaē fratri donasset cum omnibus privilegiis, hoc est, si legitimus ille heres moreretur, antequam iustam attigisset aetatem, ut tum omnia huius pupilli bona Constantino domino cederent.

3. Eodem anno, quarto die Martii, e vita cessit Andronicus despota, qui per divinum et angelicum habitum dictus est Acacius. sepultus est in monasterio Pantocratoris, ubi degebat. quum clam constitutum esset a Constantino despota, domino meo, ut Patras proficisceremur, et, si potiremur eo loco, in Peloponneso maneremus, et locus, quem habebat ad mare nigrum, traderetur imperatori fratri suo: sin non potiremur, abiremus Cpolim, ipse in Peloponneso castra,

τὰ τῆς προικὸς αὐτοῦ κάστρα καὶ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου
 ἦτοι τῆς μαύρης θαλάσσης, τὰ δὲ δοθέντα παρὰ τοῦ δεσπό-
 του κῦρ Θεοδώρου κάστρα καὶ πάντα τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ
 Μελισσηνοῦ Νικηφόρου ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ πάλιν δο-
 5 θῶσιν, ὅπου δ' ἂν ὁ βασιλεὺς διακοίνη, παρηκολούθησε καὶ
 τοῦτο, ὅπερ ἦν ἀπὸ μέρους αὐτοῦ βεβαίωσις ἀποκρύφου με-
 λέτης. διερχόμενοι τὴν ὁδὸν τῆς Πάτρας ἐκ Βοσιτίζης, ἵνα
 εἰς τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὸ Χλομούτζιον ἀπέλθωμεν, ἔνθα
 καὶ ἡ βασίλισσα ἦν, σταλείς δ' Ἀνδρόνικος Λάσκαρις ὁ Πα-
 10 διάτης πρὸς τοὺς ἐν τῇ Πάτρᾳ ἄρχοντας περὶ τινων ὑποθέ-
 σεων κάκεισε προσμείνας, συνέτυχον αὐτῷ ἰδίως καὶ ἐξόχως
 ἱερεῖς τε καὶ λαϊκοὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁ ἀνθέντης αὐτοῦ θέλει,
 αὐτοὶ εὐρήσωσιν τρόπον δι' οὗ παραλάβῃ αὐτὸς τὴν Πάτραν.
 ἔλθόντος δὲ τοῦ Λασκάρειος καὶ εἰπόντος μετὰ τῶν ἄλλων τὰ
 15 τῶν Πατρονηῶν ἀπόκρυφα, ἀπεπέμφθη ὡς ἀδύνατα καὶ πε-
 ρισὰ ἃ ἦκουσε καὶ ἔλεγε. ἐστάλη οὖν εἰς κεφαλὴν τῆς Ἰθώ-
 μης καὶ Ἀνδρούσης ὁ αὐτὸς Λάσκαρις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἄρχοντες οἱ εἰς τὰ ἐκεῖσε κάστρα κεφαλάδες· ἀλλὰ δὴ καὶ
 ὁ πρῶτος τῶν ἀρχόντων τοῦ οἴκου αὐτοῦ ὁ Λάσκαρις Ἀλέ-
 20 ξιος ἐλείφθη εἰς κεφαλάτικον τῆς Βοσιτίζης καὶ ἐναπέμεινε
 ἐκεῖσε. διερχόμενος οὖν, ὡς δεδήλωκα, ὁ ἐμὸς δεσπότης
 καὶ ἀνθέντης μετ' ἐμοῦ μόνου ἐνεργοῦντος τὸ περὶ τῆς

2. ἦτοι — θαλάσσης om P   7. βοσιτίζης P   8. χλομούτζι P
 9. πεδιάτης P   12. λαϊκοὶ λέγοντες ἐν μυστηρίῳ, εἰ — θέλει,
 τρόπον καὶ μηχανὴν ποιήσωσιν ὑπ' αὐτῷ τὴν πάτραν γενέσθαι P
 16. ἃ om P   σταλείς M   18. ἐν τοῖς — κάστροις P   20.
 τὴν βοσιτίζαν P

quae dote acceperat, quaeque ad pontum Euxinum erant, retineret, a fratre autem Theodoro sibi donata, et quae nomine tutelae Nicephori Melissenii administrabantur, ad sinum Messeniaticum sita, restituerentur omnia, quando imperatori videretur: secuta etiam sunt, quae, quantum in ipso esset, rem clandestino consilio inter nos agitatum ad exitum perducerent. nam quum Bostitza Patras transiremus, ut proficisceremur Glarentzam et Chlomotzium, ubi etiam regina erat, Andronicus Lascaris Pediatas interim arbiter ad magistratus Patrenses super quibusdam negotiis missus est: qui quum ibidem aliquamdiu moraretur, convenerunt eum tum privato tum publico consilio sacerdotes et laici, promiseruntque, si dominus eius vellet, se modum ac viam inventuros, qua is se in possessione urbis collocaret. ubi Lascaris quum reliqua, tum secreta haec Patrensiū consilia renuntiavit, reiecta sunt, quae audierat dicebatque, ut quae nec fieri possent et essent supervacanea. itaque in praefecturam Ithomes et Andrusae idem missus est, et alii praeterea viri castris istarum regionum praefecti. quin etiam Alexius

Πάτρας, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Γλαρέντζαν ἐγράψαμεν πολλα-
 κίς πρὸς τοὺς τῆς Πάτρας, σταλέντος ἐκεῖ τοῦ Πεδιάτου, ἃ
 συνέτυχον ἐκεῖ λέγοντες αὐτοῖς καὶ περὶ ὧν ἔταξαν τῷ Πε-
 διατῇ. οἱ δὲ ἀντέγραψαν πρὸς ἡμᾶς πολλάκις. πλὴν ἐκρί-
 νοντο παρ' ἡμῶν ἀδύνατα, ὡς καὶ ὁ καιρὸς ἔδειξε. τέλος 5
 ἐστήσαμεν ἵνα διὰ νυκτὸς βαδίσαντες εὐρεθῶμεν εἰς τόπον
 πλησίον τῶν ὀρίων τῶν Πατρηνῶν ἀμπελώνων, καλούμενον
 εἰς τὰς τρεῖς ἐκκλησίας, αἱ παλαιότεν ἦσαν· ἐκεῖσε δὲ εὐ-
 ρεθῶσι καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ δηλώσωσι πλατύναντες τὰ διὰ
 γραφῆς, καὶ εἰ μὲν ἦσαν δυνατά, ἐνεργηθῶσι, εἰ δ' οὐ, 10
 ἀπέλθωμεν φανερῶς ἀποκλειῶσαι τὸ κάστρον, καὶ ὡς φέρη τὸ
 φέρον. καὶ ἰδοὺ ἐγράψαμεν προστάγματα πρὸς πάντας τοὺς
 ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἰθώμης καὶ Ἀνδρούσης ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ
 κόλπῳ καὶ τῶν ἔσω καὶ ἔξω ζυγῶν, ἵνα τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρ-
 τίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔλθωσι μετὰ ὀπλῶν καὶ τῶν 15
 πλειόνων ἀνθρώπων τῆς ἀρχῆς ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν, καὶ οὐ-
 τως τακτικῶς διελθεῖν τὸν τόπον τοῦ προιγκίπου, καὶ δεχθῶσι
 καὶ συναπαντήσωσι τὸν νέον αὐθέντην εἰσερχόμενον ἐν τῷ
 Μεσσηνιακῷ κόλπῳ καὶ ζυγοῖς. ὁμοίως ἐμηνύθη καὶ τῷ Λα-
 σκάρει Ἀλεξίῳ τῷ ἐκ Βοστίτζης. ἐλθόντες οὖν ἐκινήθημεν οὐ 20
 διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Ἄσσον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξ εὐωνύ-

1. εὐρισκόμενος P   2. πρὸς οὗς συνέτυχον τῷ Παδιάτῃ, καὶ
 ἀντέγραψαν M   7. πατρῶν ἀμπελών P   10. ἦν δυνατόν P
 11. καὶ ἀποκλειῶμεν P   21. τῆς περὶ (παρὰ?) τὸν ἀλφειὸν P

Lascaris, inter proceres illius domus princeps, ad gubernandam Bosti-
 tzam relictus est ibique remansit. in viam igitur se dedit, ut significavi,
 Constantinus despota, dominus meus, mecum solo in re Patrensi adiu-
 tore; quumque Glarentzae essemus, Pediate nuntio usi, saepe scripsimus
 ad Patrenses de iis, quae cum Pediate egerant constituerantque, atque
 illi saepe nobis rescripserunt: quae tamen iudicabamus fieri non
 posse: id quod tempus probavit. tandem constituimus, ut noctur-
 no itinere in locum finibus Patrensiū vineorum vicinum nos con-
 ferremus, a tribus ecclesiis nuncupatum, quae ex longo inde tempore
 ibi erant: eodem illi se conferrent, et quae scripsissent, plenius cor-
 ram exponerent; atque ea si quidem essent eiusmodi, ut fieri pos-
 sent, fierent: sin minus, aperte ad oppidi obsidionem aggredieremur
 et permetteremus rem nostram fortunae. item ad omnes in circuitu
 Ithomes et Andrusae, ad sinum Messeniacum et intra vel extra tractum
 illum habitantes, scripsimus, ut calendis Martiis eiusdem anni cum armis,
 manuque militari non exigua ditionis suae quilibet adessent, et ita
 instructi fines principis transirent, occurrerentque novo principi,
 versus sinum Messeniacum et illum tractum procedenti. idem Bos-
 stitzam Alexio Lascari nuntiatum est. nos viam non eam, quae trans

μων· καὶ πάντες ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐπυθάνοντο ποῦ ἀπῆρχοντο. περὶ δὲ ὥραν ἀλεκτροσφωνίας ἤλθομεν περὶ τὸν συμφωνηθέντα τόπον, εἶθα εὔραμεν τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἰδόντες αὐτοὺς ἀπράκτους εἶναι καὶ ἄπρακ-
 5 τα λέγοντας ἀπεπέμψαμεν αὐτούς. πρωΐας οὖν γενομένης συμβουλευθέντες τί ἄρα πραχθῆ, καὶ διακρίναντες ἵνα τὸ στρατόπεδον δράμῃ πρὸς τὸ αἰχμαλωτίσαι τοὺς ἔξω τῆς πό-
 λεως οἰκοῦντας καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Ἑβραίων οἴκησιν, ὡς οὖν ἐφάνη εὔπρακτον διὰ πολλὰς αἰτίας, ἰδοὺ καὶ οἱ ἐκ τοῦ κά-
 10 στρου ἰδόντες ἡμᾶς καὶ ἀπορήσαντες τί ἄρα καὶ ἐνι (οὐ γὰρ προενόμισαν τὸ τυχόν) ἀπέστειλαν ἓνα τῶν ἀρχόντων καὶ ἓνα 31
 κανονικὸν Μάρκον τοῦνομα, μετὰ τινος ἀνθρώπου πρὸς τὸ μεταφράζειν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως μάθωσι τίνες οἱ ἐπερχόμενοι καὶ διὰ τί. ὡς οὖν εἶδον ἡμᾶς, καὶ πῶς ἡμεῖς
 15 ζητοῦμεν τὸ κάστρον ἢ μετὰ συνθήκης ἢ οἴω δὴ τρόπῳ δυ-
 νησώμεθα παραλάβωμεν αὐτό, ἐπιστρέψαντες μετὰ σπουδῆς ἐκρούσαν τὰς σάλπιγγας καὶ πᾶν ὄργανον πολεμικόν, καὶ εὐ-
 θύς πάντες οἱ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς συνήχθησαν εἰς τὸ ὑπλιῆε-
 σθαι. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον ἤρξαμεν τοῦ πολέμου.
 20 4. Ἐπὶ τὴν αὔριον οὖν τυχοῦσα ἢ ἐορτὴ τῶν βαΐων ἐκόψαμεν βαΐα μυρσίνης, καὶ πᾶν τὸ στρατόπεδον φέροντες

2. ποῦ ἢ ὁρμή P ἀλεκτροσφωνίας P 6. πραχθείη P 9.
 ἀπρακτον P 11. προενόμισαντο τυχόν P 14. πῶς ἐζητοῦ-
 μεν P 20. 4.] ἀποκλεισμός τῆς Πάτρας (τῆς παλαιᾶς π. P)
 ὑπὸ τοῦ δεσπότηου κυρίου Κωνσταντίνου MP 21. ἔπαν P, omis-
 so καὶ

Assum fert, sed quae est a sinistris, tenuimus; ac mirabantur omnes, percontabanturque inter se, quonam iter facerent. sub gallicinium ad conductum locum quum perventum esset, homines ibi illos invenimus. quos quum inanes esse animadverteremus, et polliceri inania, dimisimus eos. mane consultatione habita, quo facto opus esset, et constituto, ut miles ad capiendos suburbanos et quotquot illic domicilia haberent Hebraeos discurreret, quum id multis de causis commodum esse videretur, ecce oppidani nos videntes, et quid hoc rei esset dubii (nihil enim huiusmodi opinione praeceperant), unum e magistratibus, et canonicum quendam, Marcum nomine, cum alio quodam homine ex aliis percontatum miserunt, qui essent qui venirent et quam ob causam. qui postquam nos agnoverunt oppidumque a nobis quaeri sive pactione, sive quocunque alio modo, intellexerunt, festinanter reversi, tubis et reliquis instrumentis bellicis ad arma vocant, et cuncti, quique intra, quique extra moenia erant, ad vim accendam concurrunt. nos sequenti luce bellum orsi sumus.

4. Postridie igitur, quoniam palmarum dies erat, ramos myrti

ταῦτα ἀνὰ χειρας καὶ ἐλθόντες ἐπέσαμεν περὶ τὰς πύλας τοῦ κάστρου. ὡς δὲ ἐκείμεθα τῇ κς' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Μαρτίου μετὰ τὴν τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀκολουθίαν ἦτοι τὴν θείαν μυσταγωγίαν, ἀριστήσαντες καθεζόμεθα ἐν τῇ παρεμβολῇ ἦτοι σκηνῇ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν συνομιλοῦντες περὶ πολλῶν. ἰδοὺ ἄφνω 5 τινὲς ὀλίγοι ἔφιπποι ἐξῆλθον τῆς πύλης τῆς καλουμένης Ἑβραϊκῆς ἢ τοῦ Ζευγαλατείου (οὕτω γὰρ ὠνομάζετο), καὶ ὡς ἐφάνησαν, διωχθέντες εἰσῆλθον διὰ τῆς τοῦ αἰγιαλοῦ πύλης· ἐκεῖσε κατασκευαστικῶς ἦσαν πάντες οἱ τοῦ κάστρου μετὰ τζαγκρῶν καὶ τόξων καὶ σχολόπων. εὐρεθεὶς οὖν ὁ δεσπότης 10 καὶ γὰρ προβαδίζοντες πρὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν εἰρημένων, διὰ τὸ τοὺς ἵππους ἡμῶν εὐρεθῆναι κατὰ συγκυρίαν ἠτοιμασμένους πλησίον τῆς γεφύρας τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸν ἄγιον Ἀνδρέαν, τίς τῶν Πατρονῶν τόξεύσας τὸν τοῦ δεσπότητος ἵππον, ὃς καὶ εὐθέως ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δραμόντες οἱ 15 ἐχθροὶ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἢ πιάσωσιν, εὐρέθην ἐγὼ ἐκεῖ ὑπέρομαχος. κακεῖνος μὲν θεοῦ βοηθείᾳ ἀποπλακεὶς τοῦ ἵππου ἔφυγε πεζός· ἐγὼ δὲ κατ' αὐτῶν μαχόμενος ἐπίασα τινὰ νῖον Σαματέλλον. ἀλλ' ἤμην βαρέως τραυματισθεὶς ἅμα τῷ ἵππῳ, ὃς οὐκέτι ἴσχυε, καὶ ἔπεσεν ὁ ἵππος ὁ ἀριστος, ὃς παρὰ τοῦ 20 ἀμηρᾶ ἐδόθη τῷ Ἀσάνῃ Ἰσαακίῳ ἠνίκα συνήνητησεν ἐκεῖνον, ὃ δ' Ἀσάνης τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ τῷ Φιλανθρωπῳ Γεωργίῳ, κά-

2. κη^η P   4. ἡμεν καθήμενοι P   16. ἐκεῖ om P   19. στα-
ματέλου P   ἡμην] ἔγωγε M   22. φιλανθρωπικῶ P

amputavimus, quos manibus gestans totus exercitus portas castris ad-
ortus est. eiusdem mensis Martii die 26, quum post officium ma-
gni sabbati sive divinam initiationem, a prandio in tentorio do-
mini nostri consedissemus et varios misceremus sermones, repen-
te aliquot equites per portam, cui nomen est Hebraicae vel Zeu-
galatii (ita enim appellatur) prorumpunt, sed, ubi comparuerunt,
mox repulsi, per portam litori oppositam refugiunt. ibi omnes in-
colae, labaris, arcubus et palis armati, aderant. iam quum de-
spota et ego, antequam illi nos persequerentur, fugae nos commisisse-
mus, quia equi nostri iuxta portam viae, quae ad S. Andream ducit,
forte parati erant, et a Patrensi quodam equus Constantini sagitta
perfossus esset, ut statim collaberetur humi, Constantinum ab inse-
quentibus hostibus, qui aut capere aut occidere eum vellent, ego
defendi. itaque divino auxilio ille ex equo expeditus, pedes se iis
subtraxit; ego adversus hostes decertans, filium quendam Samatelli
cepi, sed et ipse graviter vulneratus sum cum equo generosissimo,
qui mox defectu virium concidit. eum equum dederat ameras Isaacio
Asani, ad se profecto, Asanes Georgio Philanthropeno, genero

κείνος τῷ ἑαυτοῦ ἀνεπιῶ τῷ Κομνηνῷ τῷ τοῦ πρωτοστράτορος
 Καντακουζοῦ γαμβρῷ, ὃν φεύγοντα πρὸς Γαλατῶν φθάσας
 ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐπιάσεν αὐτόν, καὶ οὕτως ὁ ἀδελφός μου
 εὐηργετήθη τὸν ἵππον παρὰ τοῦ βασιλέως· ἔγωγε λαβὼν
 5 παρ' ἐκείνου τὸν ἵππον ἀπῆλθον εἰς Πελοπόννησον. πεσὼν
 οὖν ὁ ἵππος, ἐπιάσθην πολλαῖς πληγαῖς πεπληγμένος. καὶ
 ἀπαγαγόντες με ἔμβλησαν εἰς τὸν γουλιᾶν ἥτοι τὸν πύργον ἐν
 οἴκῳ σκοτεινῷ, ἔνθα ἦσαν μύρμυγκες καὶ σιτόφθιρες καὶ
 μύες διὰ τὸ εἶναι ποτε σίτου ἀποθήκη, καὶ χειροπέδας σι-
 10 δηρᾶς περιέθησαν τοῖς ποσί μου καὶ σειρὰν λίαν βαρυτάτην
 καὶ στερεὰν μετὰ σκόλοπος μεγάλου κατὰ γῆς πεπηγότος·
 ἔνθα κακῶς ἐκοιτώμην ἐν τῇ τοιαύτῃ φρουρᾷ, πικρῶς διαγα-
 γῶν ἀπὸ τε τῶν πληγῶν καὶ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὡς
 δεδήλωται, ἃ ὑπῆρχον ἐν τῇδε τῇ φρουρᾷ.
 15 5. Ἐνταῦθα δὲ χορὴ διηγήσασθαι ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς
 ὀσιωτάτης Θωμαΐδος. αὕτη ἐκ γένους χρησίμου ὑπῆρχεν ἐν Β
 τῇ ἀνατολῇ τῆς Ἀσίας· καὶ ἀπορφανισθεῖσαν οἱ ἑαυτῆς συγ-
 γενεῖς ἤγαγον αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔδωκαν αὐ-
 τὴν τῇ ἀδελφῇ τῶν τριῶν ἀρχιερέων καὶ ἀδελφῶν καὶ βασι-
 20 λέων καὶ μητρὶ τοῦ σοφωτάτου Καβασίλα Νικολάου, καὶ εἶ-
 χεν αὐτὴν καὶ ἐπαίδευε. καὶ μετὰ τινα καιρὸν ἀπῆλθεν εἰς
 Θεσσαλονίκην διὰ τὸ ἐκεῖσε εἶναι τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Καβά-

2. φυγόντα P   4. ἐγὼ δὲ?   7. ἐνέβαλον P   15. 5.] βίος
 καὶ πολιτεία τῆς ὀσιωτάτης Θωμαΐδος MP   19. καὶ βασιλέων
 om P   20. καβάσιλα καὶ νικολάου P

suo, atque hic rursus Comneno consobrinus, Cantacuzeni protostrato-
 ris genero, quem Galatam fugientem frater meus comprehendit. is
 equum dono accepit ab imperatore, atque ego eodem a fratre do-
 natus, in Peloponnesum eum abduxi. collapso igitur equo, ipse mul-
 tis plagis percussus, in potestatem hostium veni, qui abductum me
 in carcerem sive turrim aedificii tenebrosi coniecerunt, formicis, cur-
 culionibus et muribus scatentem, quippe quae quondam fuisset gra-
 narium. brachia et pedes vinculis et catena gravi et solida ad palum
 magnum in terra defixum constrinxerunt. male in ea custodia cuba-
 bam propter plagas, vincula, et reliqua, quae ibi fuisse incommoda
 significavi.

5. Hic loci de sanctissima Thomaide narrandum nobis est. ex honesta
 familia orientis in Asia progenerata erat. parentibus orbatam cognati
 Cpolim perduxerunt, et sorori trium archiepiscoporum ac fratrum
 et imperatorum, matri sapientissimi viri Nicolai Cabasilae, tradide-
 runt, a qua educata et instituta est. ea, interiecto aliquo tempore,
 Thessalonicam abiit, in qua urbe Cabasilas, ipsius frater, esset archiepi-

σιλαν ἀρχιερέα, καὶ ᾤκησεν εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Θεο-
 δώρας μετὰ τῆς Παλαιολογίνης, ἐναρέτου καὶ λογίας γυναι-
 κός, περὶ ἧς πολλάκις πολλοὺς ἤκουσα παρὰ τοῦ αἰοιδίμου
 βασιλέως κὺρ Μανουὴλ ἐπαίνους, καὶ πολλοὺς κανόνας εἰς τε
 τὸν ἅγιον Δημήτριον καὶ ἁγίαν Θεοδώραν καὶ εἰς ἄλλους 5
 ἁγίους ἀνέγνωσα ἐγὼ ἐκείνης ποιήματα· αἱ εἶχον σὺν αὐ-
 ταῖς καὶ τὴν ἁγίαν Θωμαΐδα, καὶ ἐπαίδεον εἰς τε τὴν ἀρε-
 τὴν καὶ λόγον. ὡς δὲ ἦλθε τὸ τέλος αὐτῶν, κατέλιπον αὐτῇ
 πάντα τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ Κυπριανοῦ γυναῖκα,
 ἣτις ἀγανακτήσασα τὸ σκληρὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἀπελ- 10
 θοῦσα πρὸς τὰς ῥηθείσας μονὰς μοναχὴ ἐγένετο, ἐπεὶ δὲ τὸ
 τέλος αὐτῶν ἐγένετο, πάλιν ὑπετάγη τῇ ἐκείνων κληρονομίᾳ
 καὶ τοῦ βίου, ὅπως δήποτε καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἵπετάγη, καὶ
 καλῶς διήνυσσε τὸν τῆς ὑποταγῆς δρόμον μέχρι θανάτου. ἡ
 Κυπριανοῦ λέγω γυνὴ ἦν αὕτη τοῦ ἐλθόντος εἰς Κωνσταντι- 15
 νούπολιν καὶ τὴν μονὴν κτίσαντος τὴν εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων
 ἐνδόξων μεγαλομαστύρων Θεοδώρων, ἐπονομαζομένην τοῦ Κυ-
 πριανοῦ. τῶν δὲ ἀσεβῶν τὴν Θεσσαλονικὴν παραλαβόντων
 ἐξελθοῦσα ἡ ὁσία Θωμαῖς μετὰ τῆς ὑποτακτικῆς αὐτῆς τῆς
 Κυπριανοῦ γυναικὸς ἀπῆλθεν εἰς Λήμνον, ἵνα ἐκεῖθεν πάλιν 20
 εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανέλθῃ. ἐν δὲ τῇ Λήμνῳ ὁ πάππος
 μου εὗρίσκετο μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τέκνων. ἡ οὖν
 πρώτη τῶν αὐτοῦ θυγατέρων ἰδοῦσα τὴν ὁσίαν καὶ τὴν αὐ-
 τῆς ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον ἐγκατέλιπε γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ

6. εἶχαν P

9. ἡ — γυνή P

12. πάλιν om P

scopus, abdeditque se in monasterium sanctae Theodoraе cum Palaeo-
 logina, femina virtutis et literarum studiosa, cuius ego multas saepe
 laudes e venerando imperatore, Manuele domino, audiui, et hymnos
 non paucos in sanctum Demetrium et sanctam Theodoram et alios
 sanctos legi. habebant autem secum sanctam quoque Thomaidem eam-
 que ad virtutis et literarum disciplinam erudiebant. quum instaret
 ipsis vivendi finis, eidem quae habebant omnia reliquerunt, una cum
 uxore Cypriani, quae asperam viri sui naturam non ferens, in illud
 profecta monasterium, inter monachas nomen dederat, postquam au-
 tem illae diem obierunt, quemadmodum virtuti se subiecit, ita illa-
 rum tum bonorum tum vitae se subiecit heredi, et huius subiectionis
 cursum praeclare usque ad mortem confecit. coniux haec Cypria-
 ni, inquam, illius erat, qui Cpolim venit, et monasterium sanctorum
 martyrum nobilium Theodororum construxit, quod Cypriani cognomi-
 natur. Thessalonica ab impiis occupata, sancta Thomais cum alumna
 sua, Cypriani coniuge, in Lemnum discessit, inde Cpolim reversura.

ἀδελφας καὶ ὃν ἐμνηστεύσατο εἰς ἄνδρα ἅμα τοῖς παισὶ, καὶ
 ἀπελθοῦσα εἰς Θεσσαλονίκην γέγονε μοναχή, καὶ ἐν ὑποταγῇ
 αὐτῆς δὴ τῆς ὁσίας κάκεισε ἀπομείνασα. κάκειθεν δὲ ἐξελ-
 5 θοῦσαι αἱ τρεῖς καὶ μόναι ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει κατήν-
 τησαν ἀρχῇ ἐν τῇ μονῇ τῇ ἐπονομαζομένη τῆς Κλερένας.
 διαδοθεῖσα δὲ ἡ ἀρετὴ τῆς ὁσίας καὶ ἡ εἰς τὴν θείαν γρα-
 φὴν αὐτῆς ἐμπειρία εἰς τε τὸν βασιλέα καὶ πατριάρχην καὶ
 πάντας τοὺς τῆς πόλεως, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐζήτηε λαβεῖν ἄλλο
 τῶν μοναστηρίων μειζότερον καὶ εἰσοδηματικώτερον δοῦναι
 10 αὐτῇ, ὁ δὲ πατριάρχης ἐνταλμα πατριαρχικῆς ἐξουσίας ἐξέ-
 δωκεν εἰς τὰς βουλομένας τῆς πόλεως γυναῖκας προσιέναι
 αὐτῇ, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἤθελον δοῦναι αὐταῖς πᾶν ἀναγκαῖον
 εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι καὶ θεραπεύειν τὰ πρὸς χρείαν αὐτῶν.
 οὐχ ὑπῆρχεν γὰρ ἐκείναις οὔτε χρυσίον οὔτε ἀργύριον, οὐκ
 15 ἄλλο τι εἰ μὴ τὸ ἐργόχειρον καὶ ἡ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν ἀρχόν-
 των προμήθεια. λαβοῦσα δὲ μικρόν τι κάθισμα, συνέδρα-
 μον εἰς ὑποταγὴν αὐτῆς τοσαῦται ὅσαι οὐκ ἐχώρησαν εἰς
 τε τὴν τοῦ Λιβὸς μονὴν καὶ τῆς κυρᾶς Μάρθας. ἡ δὲ οὐ
 πλείους ἢ δυοκαίδεκα προσελάβετο· καὶ ἦσαν τοιαῦται εἰς τε
 20 ἀκτημοσύνην καὶ ὑπακοήν καὶ σωφροσύνην καὶ πᾶν εἴ τι εἰς

1. πᾶσιν P   5. κλήρενας P   6. διασώσασα P   9. σοδώτερον M
 10. πατρ. τὸ δοῦναι αὐτῇ ἐνταλμα πνευματικῆς ἐξουσίας εἰς M
 11. γυναῖκας, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἵνα ἔρχηται εἰς τὸ ἐπισκέπειν καὶ M
 17. ὅσας οὐκ ἐχώρησεν ἢ τε μονὴ τοῦ λυβὸς καὶ τῆς κυρίας μάρ-
 θας P

in Lemno tum erat avus meus cum uxore et liberis. itaque na-
 tu maxima filiarum eius quum sanctam hanc feminam vidisset et
 observasset virtutem eius ac sermonem, relictis parentibus, fra-
 tribus, sororibus, et quocum coniuncta erat marito, atque liberis,
 Thessalonicam profecta, monachis se adscripsit ibique sub imperiis
 sanctae huius mulieris vixit. inde hae tres solae Cpolim emigran-
 tes principio in monasterium Clerenae venerunt. quum autem sanctae
 illius feminae virtus et litterarum sacrarum peritia imperatori et
 patriarchae, universaeque civitati innotuisset, imperator ei aliud
 maius et locupletius monasterium tradi iussit, patriarcha patriarchali
 auctoritate omnibus, quae vellent, urbis mulieribus potestatem de-
 dit, illi se aggregandi, cives quae essent necessaria ad res ordinandas
 et administrandas praestare iis volebant. neque enim illis erat vel au-
 rum, vel argentum, vel aliud quidquam nisi opus manuum et divina
 per magistratus providentia. itaque, quum non ita amplum domici-
 lium haberet, ad vitam ex imperio eius agendam tot confluerunt,
 quot non concesserunt in monasterium Libis et Marthae dominae.

θεὸν εὐαπόδεκτον, ὅτι κατέλιπον οἱ τῆς πόλεως λέγειν ἢ ἁγία, ἀλλ' αἱ ἁγίαι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ὄνομα εἶχον εἰς τὰς ἁγίας. καὶ τὸ μὲν τῶν μοναχῶν ἐκείνων γυναικῶν κοινὸν τὸ τῆς τροφῆς καὶ 32 ἐνδυμάτων καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἴδιον καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι τὸ μικρότερον ἢ πρὸς κοινὴν ἢ πρὸς ἰδίαν χρεῖαν εἰ μὴ μετὰ συγχωρη- 5 σεως ὑπῆρχεν αὐταῖς, καὶ τὸ ἀνυπόδητον καὶ ὀλιγότροφον καὶ χαμαὶ κεῖσθαι καὶ ἐν εὐτελείᾳ καὶ τᾶλλα ὅσα τῶν ἀρετῶν εἰσὶν ἐκ μαρτυρίας τῶν περισσῶν ἔστι διηγεῖσθαι. ὁμοίως δὲ πάλιν καὶ τῆς αὐτῶν ὁσίας καὶ πνευματικῆς μητρὸς τῆς ἐκείνων συνδρομῆς καὶ ἐπισκέψεως τῶν βασιλέων καὶ δε- 10 σποινῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν, αἱ μὲν χάριν ἐξομολογήσεως αἱ δὲ εὐχῆς καὶ ἐπισκέψεως, τίς ἂν ἀκριβῶς ταῦτά τε καὶ τὴν ἐκείνης ἀρετὴν δυνηθεῖη διηγήσασθαι; ἐν δὲ μόνον διηγησάμενοι δεῖξωμεν τὰ πάντα ἀληθῆ. τῷ ῥηθέντι μεγάλῳ σαββάτῳ, ὡσπερ μοι συμβέβηκεν ἄπερ ἐδιηγησάμην, 15 καθημένης μετὰ τὴν τῆς λειτουργίας τελετὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ σὺν αὐτῇ πᾶσαι αἱ μοναχαὶ αὐτῆς προσμένουσαι ἵνα μικρόν τι καὶ ἀπογεύσωνται διὰ τὴν τοῦ ἀντιδώρου μετάληψιν· εἶτα εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων τεθῆναι τὴν ἀνάγνωσιν λέγει οὖν ἡ ὁσία “μοναχαί, ἐγείρεσθε.” αἱ δὲ “τί σοί ἐστι 20 χρεία, κυρία ἡμῶν ἁγία;” ἢ δὲ “τῷ κύρ Γεωργίῳ ἐπήλθε

1. εὐπρόσδεκτον P   7. κεῖσθαι ἐνυπῆρχεν αὐταῖς καὶ P   15. ὡπερ?

at recepit illa non plus duodecim, atque erant omnes ad paupertatem, obedientiam, modestiam, denique quidquid deo gratum est, tam egregie paratae, ut iam non sanctae, sed sanctarum vocabulo uterentur cives et monasterium ad sanctas diceretur. fuisse monachis illis feminis communem cibum, communem vestitum, commune etiam, ut nihil proprium possiderent, nihil, quamvis modicum, vel ad communem, vel ad privatam utilitatem facerent, nisi concessum iis esset, easdem calceamentis nullis et alimento tenui usas esse, humi cubuisse et omnino vitam vilem egisse et reliquis virtutibus monachicis dedisse operam, supervacaneum est dicere. similiter ad ipsam matrem sanctam et spiritualem concursum imperatorum, imperatricum, principum virorum feminarumque conventus, quarum aliae benedictionis, aliae eius salutandae et precibus ipsius sese commendandi gratia ventitabant, quis haec, et virtutem illius digne possit enarrare? una quadam re enarranda omnem ostendemus veritatem. magno illo die sabbati, quo quae narraui mihi acciderunt, quum, finita liturgia, consedisset in ecclesia cum reliquis monachis suis exspectaretque panis benedicti communionem, deinde ad acta apostolorum legenda se convertisset, subito “monachae, inquit, expergiscimini.” hae quum rogassent: “qua tibi re opus est, sancta domina?” pergīt illa “Georgius

πειρασμός, καὶ δεηθῶμεν τῆς Θεοτόκου ὑπὲρ ἐκείνου.” τὸδε ἀκούσασαι πᾶσαι προσέδραμον αὐτῇ μετὰ δακρῶν, ἔξαιρέτως δὲ αἱ τῆς μητρὸς μου ἀδελφαί· καὶ γὰρ ἑτέρα ἀδελφή ἦν, ὕστερον γεγονυῖα κακείνη μοναχὴ καὶ ὑποτακτικὴ αὐτῆς
 5 καλή. προσέδραμε καὐτῇ μετὰ δακρῶν, πυνθανομένη “τί τοῦτο ὃ λέγεις, κυρία ἡμῶν ἁγία;” ἡ δὲ πρὸς αὐτὰς ἔφη “μὴ θροεῖσθε· ὁ θεὸς ὁ συγχωρήσας τὸν πειρασμὸν χορηγήσει καὶ τὴν βοήθειαν καὶ διάλυσιν αὐτοῦ δὴ τοῦ πειρασμοῦ.” καὶ ἰστάμεναι ἔψαλλον εἰς τὴν Θεοτόκον παράκλησιν
 10 δακρῶν. τούτου τί κρεῖττον εἰς μαρτύριον τῆς εἰς θεὸν αὐτῆς ἀρετῆς καὶ οἰκειώσεως; ζήσασα οἷν οὕτως καλῶς, καὶ πολλὰ εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ἐπιδείξας ὁ θεός, τέλος καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς τίμιος ἐναντίον κυρίου ἐγένετο καὶ τῶν ἀνθρώπων προέβη. ἡμέραις γὰρ τισιν ἀσθενήσασα μικρόν,
 15 καὶ πᾶσας τὰς μοναχὰς κοινῶς νοθετήσασα, καὶ καταλείψασα εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐμῆς μητρὸς, ἡ καὶ πρῶτα εἰς ἀρετὴν καὶ ὑποταγὴν αὐτῆς ἦν καὶ πάντα τὰ τοῦ κελλίου αὐτῶν ἐκείνη διοίκει, εἶτα ὡς ἐνθους γενομένη ἐκάθητο, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς ἔχουσα κεκαλυμμένους, τὸ δὲ στόμα ἀεὶ κινούσα πρὸς ὕμνους καὶ εὐχαριστίας πρὸς θεόν· ἐμιμῆτο γὰρ πάντοτε ἡ ἁγία τὸ τοῦ θείου χρυσορρήμονος πατρὸς ρητὸν τὸ λέγον “μὴ τάσιν φωνῆς νοήσης καὶ μέγεθος (χοῆμα γὰρ ἀνάρμοστον ἁγίοις ἢ κραυγῇ) ἀλλὰ τὸ νοερὸν τῆς διανοίας καὶ τὴν

11. οὕτως om P

13. καὶ τὰ τῶν P

dominus in sollicitationem incidit; precemur ob eum matrem dei.” his auditis, lacrimantes ad eam accurrerunt quum reliquae, tum in primis matris meae sorores. nam altera quoque soror postea se fecerat monacham illiusque se subiecerat imperio. itaque haec quoque cum lacrimis accurrit, quaerens: “quid illud est, quod dicis, sancta domina nostra?” at illa: “ne tumultuamini, inquit; qui sollicitationi locum dedit deus, eiusdem etiam praesidium et remedium praestabit.” itaque illae flentes matrem dei implorabant celebrabantque hymnis. hac re quid potest esse disertius virtutis pietatisque testimonium? ita igitur quum pulcre vixisset et sanctimoniam eius multis rebus testatus esset deus, tandem mors ei gloriosa coram domino obtigit, qua e rebus humanis excessit. nam quum leviter aliquot dies aegrotasset et monachas communiter ad virtutem esset cohortata, sororem matris meae, quae in eius integritate imitanda et subiectione prima erat, et omnia in cella illius procurabat, in locum suum delegit; deinde tanquam divino afflatu concitata sedebat, clausis oculis et labiis ad dei laudes et gratiarum actiones semper motis. servabat enim omnino sancta haec, quod pater aurea verba fundens dicit:

θερμότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν συντονίαν τῆς δεήσεως, καθ' ἣν καὶ σιωπῶντων ἀκούει ὁ Θεός." ἡ οὖν ἀγία μήτε τι προσλαμβάνουσα τροφίμου ἢ ποσίμου, μήτε ὁμιλοῦσα τὸ τυχόν ἄνευ τοῦ καθ' ἡμέραν ἐρχομένου ἱερέως εἰς τὸ μεταλαμβάνειν αὐτῆν τῶν θείων μυστηρίων, τότε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλ- 5 μούς εἰς τὸν οὐρανὸν αἴρουσα καὶ συγχώρησιν αἰτοῦσα λαβεῖν ὕστερον μετελάμβανεν. ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως κῆρ Ἰωάννου καὶ τῶν δεσποινῶν καὶ ἄλλων πολλῶν πολλάκις προσερχομένων αὐτῇ, ἀλλὰ δὴ καὶ τότε διὰ τελευταίαν εὐχὴν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν καὶ ἐγκρίτων ἱερομονάχων καὶ μονα- 10 χῶν, ἀνένευε καὶ συγχώρησιν καὶ εὐχὴν ἐχορήγει. καὶ οὕτως Β διαρκέσασα ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς κύριον ἐξεδήμησε, καὶ ἐτάφη φιλοτίμως συνδραμόντων σχεδὸν πάντων τῶν ἱερέων ἱερομονάχων, κλητῶν καὶ ἀκλήτων, ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔχει καὶ ἀληθῶς. 15

6. Κειμένου μου οὖν ἐν τῇ φρουρᾷ ἡμέρας τεσσαράκοντα, ὡς ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῆς μνήμης τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν αἰχμαλώτων ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐδείθην τοῦδε, ὡς καὶ γὰρ Γεώργιος καὶ παιδιόθεν δοῦλος αὐτοῦ, ἵνα λυτρώσῃται με τῶν δεινῶν καὶ δεσμῶν· καὶ ἀφνυσθαι εἰς, ἔδοξέ 20 μοι εὐρεθῆναί με εἰς τὸ περικαλλῆς ἅγιον τέμενος αὐτοῦ τὸ

2. προσλαμβάνουσα?
νευε P. an ἐπένευε?

6. λαβεῖν ὕστερον om M
15. εἶχον δὴ καὶ ἀληθῶς. αὕτη δὲ τὸ
πρότερον Θεοδώρα ἐλέγειτο P

11. ἐνέ-
νευε P.

ne contentionem vocis et vehementiam noveris, (res enim sanctis indecora clamor est) sed attentionem mentis et fervorem animi et ardorem precationis, quibus fit, ut etiam tacentes deus audiat." sancta igitur nec cibum nec potum sumebat, nec loquebatur quidquam nisi cum sacerdote, qui ad eam divinis mysteriis impertiendam quotidie ventitabat; tum manus et oculos in coelum attollens et veniam delictis suis petens, divini mysterii particeps fiebat. quin etiam imperatori Iohanni et despoenis aliisque multis frequenter se invisentibus, et qui tum propter ultimas eius preces eam visebant, viris et feminis illustribus, et probatis hieromonachis et monachis abnuebat adeunde copiam precesque fundebat. ita quum vixisset dies septem, ad dominum abiit, et sepulta est honorifice, omnibus propemodum hieromonachis, vocatis et non vocatis, et primoribus utriusque sexus concurrentibus. atque haec quidem talia sunt et ad veritatem narrata.

6. Ego quum in carcere fuisset dies quadraginta adessetque lux dicata memoriae magni martyris sancti Georgii, captivorum liberatoris, suppliciter hunc rogavi, ut cognominem me et a puero ipsius cultorem miseriis et vinculis eriperet. tum somno oppressus, visus sum

εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τῶν Μαγγάνων ἐπονομαζόμενον. ἐκεῖ
 ἰστάμενος τὴν φυάλην ἔχων καὶ τοὺς σιδήρους τοῖς ποσί,
 διερχομένον τάχα τοῦ βασιλέως ἵνα εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς
 ἐκκλησίας ἀπέλθῃ, ἐδεήθη αὐτοῦ ἵνα με τῶν ἀλύσεων ἐλευ-
 5 θερώσῃ. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
 ἄρχων τις ἐπιστρέψας πρὸς μὲ εἶπέ μοι τάδε· “προσέταξεν
 ὁ βασιλεὺς ὁ αὐθέντης ἡμῶν ἵνα ἐξάρωσί σου τοὺς σιδήρους,
 ὁ καὶ ἡ κυρία ἡμῶν ἡ δέσποινα ἐζήτησεν αὐτοῦ καὶ ἅπαν-
 τες ἡμεῖς.” καὶ περὶ τὸν ὄρθρον αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἰδοὺ ἐν
 10 τῇ συνήθει ὥρα οἱ τοῦ πύργου ἄρχοντες καὶ ἕτεροι μετὰ σι-
 δήρων ὀργάνων ἐκβαλόντες με τῶν ἀλύσεων καὶ ἐξαιτιῶνται,
 καὶ λέγουσιν οὐχ ὅτι ἐχθροδῶς ἔχουσι κατ’ ἐμοῦ καὶ οὐ τρέ-
 φουσί με, εἰ μὴ ἐστὶ διὰ μὴ κεκτῆσθαι αὐτούς. καὶ μετὰ
 δύο ἡμέρας ἐλθόντες πάλιν ζητοῦσί με· καὶ ἐδεήθη τοῦ
 15 αὐθέντου μου διὰ γραφῆς ἵνα ἐξαποστείλῃ ἄρχοντας συλλα-
 λῆσαι τοῖς αἰχμαλωτεύσασί με πρὸς συμβίβασιν περὶ τῆς ἐμῆς
 ἐλευθερίας. ὅπερ καὶ γέγονε. καὶ συμβιβασθέντες δεδώκασιν
 αὐτῷ τὸ Σαραβάλε φρούριον τοιουτοτρόπως, ἵνα ἐγερωθῇ καὶ
 ἀπέλθῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν τῇ Γλαρέντζα· καὶ μέχρις ὅλου
 20 Μαΐου εἰ μὲν ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης καὶ αὐθέντης αὐτῶν, ποιησάτω
 ἐκεῖνος ὡς θέλει, εἰ δ’ οὐ, παραδώσωσιν αὐτῷ τὸ κάστρον.
 καὶ γεγονότων ὅρκων, καὶ παραλαβομένου καὶ τοῦ Σαραβάλε

1. εἰς τὴν κεφαλὴν ἰστάμενος ἔχων καὶ P

13. κερκτικέναι M

21. παραδιδόασιν τὸ P

mihī esse in pulcherrimo templo Manganorum quod dicitur, illius nomi-
 mini sacro. ibi quum constitissem, pateram manu tenens et com-
 pedibus vinctus, imperatorem forte transeuntem, ut ecclesiae sa-
 cris interesset, obsecravi, ut catenis me levaret. quum iam intrasset
 in ecclesiam imperator, reversus unus de proceribus ita me allocutus
 est: “iussit imperator, dominus noster, vinculis te liberari; id quod
 imperatrix, domina nostra, et omnes nos ab eodem petivimus”. et
 ecce, circa matutinum noctis eiusdem tempus, hora consueta, turris
 praefecti et alii viri, instrumentis ferreis instructi, catenis me ex-
 pediunt, et excusant se mihi aiuntque, non hostili odio tam parce
 ac maligne victum se praeuisse, sed quia meliora quae darent, non
 habuissent ipsi. post biduum adsunt iterum et me cohortantur, atque
 ego per literas dominum meum oravi, ut mitteret viros honoratos,
 qui de conditionibus liberationis meae transigerent cum his, a qui-
 bus captivus detinebar: id quod factum est, et, composita amicitia,
 castellum Sarabale hoc ei pacto tradiderunt, ut Glarentzam domum
 recederet; et quidem si per Maium venisset metropolita et dominus
 ipsorum, faceret is, quod vellet; si non venisset, castrum illi dederent.

τῇ πέμπτῃ Μαΐου, ἀπῆλθε μέχρι τῆς Σκλαβίτζας καὶ Τεριό-
 λου τὰ ὄρια. δι' ἐμὲ δὲ ἐπαφῆκεν Ἰωάννην τὸν Ῥωσωτῶν,
 ἵνα με ἄρῃ, σωζομένου ὁμως ὅτι μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι με
 ἔξουσι τὸ βέβαιον τὰ πραχθέντα. καὶ ἐλευθερωθεὶς ἡμιθα-
 νῆς σχεδὸν ἀπέσωσα ἔνθα ἦν ὁ αὐθέντης μου, ὃς εἶδέ με 5
 μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ λύπης, τὸ μὲν ὅτι ἡμῖν οὕτως ἡμι-
 θανῆς, τὸ δὲ ὅτι ἠλευθερώθην, καὶ πολλὰ εἶπε πρὸς ἔπαινον
 καὶ παραμυθίαν μου. ἀπελθόντος μου οὖν εἰς τὴν σκηνὴν
 τὴν ἐμὴν προσέφερόν μοι εὐεργεσίαν τοιάνδε. ἱμάτιον ἐπά-
 10
 νώφορον διπλοῦν, χαμουχᾶν πράσινον ἀπὸ Λούκκας ἀξιότι-
 μον μετὰ πρασίνου ὑφάσματος καὶ καλοῦ ἐνδεδυμένον, σκού-
 φιαν Θεσσαλονικαίαν μετὰ χρυσοκοκκίνου χασδίου ἐνδεδυμέ-
 νην, καβάδιον καρμεζὴν χαμουχᾶν μετὰ βαρέων καταρούχων
 ἐνδεδυμένον, κουρτζουβάκαν χαμουχᾶν χρυσὸν πράσινον, καὶ
 φωᾶν προύσινον, καὶ σπάθην ἐγκεκοσμημένην, καὶ φλωρία 15
 ἦτοι νοῦμια χρυσᾶ χιλιάδας τρεῖς.

7. Ἐπὶ τὴν αὐριον οὖν ἀπελθόντες εἰς Γλαρέντζαν,
 ἰδοὺ τις ἄρχων τοῦ ἀμηρᾶ μετὰ τινὰς ὀλίγας ἡμέρας ἦλθε
 33 λέγων ὅτι ἡ Πάτρα τελεῖ τῷ ἀμηρᾶ τέλη, καὶ διαβαίνει αὐ-
 τῷ εἶναι. διὸ ἄπεχε αὐτῆς καὶ μὴ πολιορκεῖ αὐτήν. εἰ δ' 20
 οὐ, πέμψομεν στρατὸν κατὰ σοῦ. ὁ δ' αὐθέντης μου ἀποκρι-

1. τριόλου τῶν ὀρίων P	2. ῥοσατῶν P	3. ὁμως ὅτι] γὰρ M
ἐλευθερωθεῖν με ἔξουσι M	9. ἐπανέφερον M	10. χα-
μουχᾶν P	λούκκας P	11. προύσινου P
καμουχᾶν P	μετὰ — χαμουχᾶν om P	13. καρμεζὶν
σινόν P	18. ἦλθε om P	15. φωτιᾶν προ-
		19. διαβαίνει P

dictis deinde utrimque sacramentis, et quinto Maii Sarabale accepto, Sclabitzam usque et ad fines Terioli abiit, ad me autem liberandum Iohannem Rhosotanem misit, pactus, ut me libero demum, quae acta essent, forent rata. liberatus igitur, paene semianimis perveni ad principem meum, qui magno me tum gaudio, tum dolore vidit, quum liber quidem, sed idem semianimis essem, multaque ad laudem et consolationem meam dixit. postquam discessi in tentorium meum, haec mihi munera oblata sunt: duplex amiculum, supparum prasini coloris pretiosum, Luccae emtum et bombyce perpulcra inductum, birretum Thessalonicense, coccineo holoserico inductum, sagum sericum eleganter ornatum, curtzubacas sericus aureus prasinus, gladius ornamentis conspicuus et florenorum sive nummorum aureorum tria millia.

7. Quum postridie Glarentzam profecti essemus, ecce paucis post diebus quidam ex amerae optimatibus nuntium nobis affert, Patram amerae tributa pendere in eiusdemque concessisse ditionem. abstine-

Θεὸς αὐτῷ εἶπεν “ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι θέλουσι παραδοῦναι αὐτὴν τοῖς Καταλάνοις. οὐκ οὖν δοκεῖ μοι πρόπον εἶναι εἶσαι ἡμᾶς τοὺς γε τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καὶ ἐχθροὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ μεγάλου ἀμηρᾶ καὶ ἡμῶν παραλαβεῖν αὐτοὺς 5 τὸ τοιοῦτον κάστρον τὸ ἐν μέσῳ τῶν ὀρίων ἡμῶν κείμενον. διὰ τοῦτο ἀπῆλθομεν ἐκεῖ, καὶ ἐξετάσαντες τὸ πρᾶγμα ἐστήσαμεν ἵνα μὴ γένηται· καὶ ἰδού, ὡς βλέπεις, ἠγέρθημεν ἐπανελθόντες οἴκαδε. οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἔχω κατὰ νοῦν ἵνα ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηρᾶν τοῦ- 10 τον δὴ τὸν ἄρχοντα,” δεικνύων ἐμέ, “ὅς δηλοποιήσει αὐτῷ καὶ πλείονα ἄλλα ἢ ἀναμεταξὺ ἡμῶν δεῖ ἐνεργεῖσθαι.” ὁ οὖν Τοῦρκος ἀκούσας τούτους τοὺς λόγους, ἔτι δὲ καὶ φιλοδορηθεὶς καλῶς, ἀπῆλθε χαίρων. ἐκείνου δ’ ἀναχωρήσαντος προσέταξέ μοι λέγων “ἰδὸν προετοίμαζε τὰ πρὸς χρεῖαν τῆς 15 ὁδοῦ.” καὶ μὴ εἰδὼς ἐγὼ τὸ τυχόν, ἀνέφερον αὐτῷ ὅτι εἰ μὴ ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ δώσωσι ἡμῖν τὸ κάστρον, καὶ γὰρ ἀναρρωσθῶ ὀλίγον. ἀλλ’ ὅμως, εἰπέ μοι, προετοίμαζε πάντα τὰ εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς προστάξεώς σου.

8. Τῆς δὲ προθεσμίας ἐλθούσης καὶ μὴ ἐλθόντος τοῦ 20 μητροπολίτου, τῇ α’ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπηρχόμεθα κινήσαντες εἰς Πάτραν. ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἡμέραις καὶ ὁ

2. μοι μὴ πρόπον P   3. τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν om M   5. κά-
στρον ἦτοι πτολίεθρον τὰ M   17. ἀναρρωστήσω P   ἀλλ’ ὁ
μὲν ἐτοίμασε M

ret proinde ea urbe, neve eam obsideret: si minus, contra eum exercitum missum iri. cui ita respondit princeps meus: “nos audieramus, velle eos urbem Catelanis tradere. iam parum mihi aequum videtur, pati nos communes fratris mei, magni ameræ, nostrosque hostes tale castrum occupare, in mediis finibus nostris situm. qua de re hoc iter suscepimus, et, re cognita, id negotium ut impediremus, dedimus operam. atque vides nos, collectis sarcinis, domum iam redire. propediem autem ad fratrem meum, magnum ameram, mittere constitui hunc illustrem virum” (me autem ostendebat,) “qui illi etiam alia multa exponet, de quibus inter nos agi necesse est.” Turca, his auditis, et muneribus bene cumulatus, laeto animo discessit. qui quum abisset, Constantinus iussit me parare, quæ ad iter faciendum necessaria essent. ego, quid rei esset ignarus, respondi, ita fore, si deo placuisset, ut non veniret metropolita, ac castrum nobis traditum esset, et postquam ipse aliquantum convaluissem. at ille “nihilominus, inquit, ad perficiendum, quod mandatum tibi est, omnia praepara.”

8. Ubi venit dies praestituta, nec adfuit metropolita, Calendis Iuniis eiusdem anni Patram movimus. per eosdem dies etiam Thomas

αὐθεντόπουλος ὁ κὺρ Θωμᾶς τὸ τοῦ πριγκίπου Κεντηρίωνος
 πτολιέθρον τὴν Χαλατρίτζαν, τοῦ καὶ μετέπειτα γεγονότος
 πενθεροῦ αὐτοῦ, ἐπολιόρκει· ὁ δὲ αὐθέντης μου ἅμα τῷ
 ἀδελφῷ αὐτοῦ διήρχοντο διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Πάτραν φε-
 ρούσης· κατελθόντες οὖν ἐμείναμεν ὁμοῦ εἰς τὴν Καμενί- 5
 τζαν. Ἰωαννίκιος Βαλότας οὖν ὁ τοῦ πριγκίπου ἐκεῖσε ἄρχων
 ὡς ἔμαθε τοῦτο, αἰτήσας ἀφιέρωσιν ἵνα ἀμφοτέρους τοὺς
 αὐθέντας ἔλθῃ προσκυνῆσαι αὐτούς, καὶ ἔλθῶν εὐθύς τὰς
 τοῦ πτολιέθρου κλεῖς ἐκβαλὼν δέδωκε ταύτας τῷ αὐθέντη μου
 τῷ δεσπότῃ, εἰπὼν “τοῦτό ἐστι πτολιέθρον ἰδίως τοῦ αὐθέντου 10
 μου καὶ συγγάμβρου τῆς βασιλείας σου” (καὶ γὰρ ὁ τοῦ πριγκίπου
 υἱὸς προέλαβεν εἰς νόμιμον γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τῆς βασιλίσης
 κυρίας Θεοδώρας), “ὅς μοι προσέταξεν ἵνα παραδώσω τοῦτο
 τῇ βασιλείᾳ σου.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ “οὕτως ἔχει,
 ὅτι συγγενοῦς μού ἐστιν ὁ τοιοῦτος τόπος, ἀλλ’ οὐ γνησιε- 15
 στέρου τοῦ ἀδελφοῦ μου. λοιπὸν εἰ προγενέστερον ἐποίει
 τοῦτο, ὁ ἀδελφός μου κατ’ ἐμοῦ οὐκ ἐνεχειρίζετο οὐδὲν ὃ
 ἐγὼ εἶχον, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ αὐθέντης σου ἀλλοτρώπως εἶχον
 αὐτό. τὰ νῦν οὖν εἰ παραλάβω αὐτό, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα δια-
 φερῶμεθα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ οὐ τυγχάνει διὰ πο- 20
 λύ τι, πολλῷ μᾶλλον διὰ τοσοῦτον. ἀλλ’ ἄπελθε ἐν αὐτῷ,
 καὶ ὡς δύνασαι ποιήσον.” ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα, ἤτησεν
 ἵνα ἀκάκως εἰσέλθῃ ἐν τῷ αὐτοῦ πτολιέθρῳ. προσταχθεὶς

5. ἐμειναν M   6. Ἰωάννης οὖν Βάλοντας P   7. pro ἀφιέρωσιν locum vacuum P
 12. ἔλαβεν P   15. ὁ τόπος οὗτος P
 17. ἐχειρίζετο P   18. αὐτὸς καὶ om P   ἀλλοιτρόπως P
 23. αὐτῷ P

dominus Centerionis principis, cuius idem postea gener factus est, oppidulum Chalatrutzam obsidebat. dominus igitur meus cum fratre Patram processit, divertimusque una omnes Camenitzam. itaque Iohannicius Balotas, principis ibi procurator, ubi hoc didicit, postulata admissione, ambos dominos adoratum venit, et illico prolatas oppidi claves despotaе, domino meo, his verbis tradidit: “oppidum hoc proprium est domino meo maiestatis tuae affini” (etenim principis filius sororem Theodoraе imperatricis legitimis nuptiis sibi coniunxerat), qui mandavit mihi, ut maiestati tuae id dederem.” respondet Constantinus: “ita se res habet, locus iste affinis mei est, non fratris mihi cognatioris. ceterum si prius hoc fecisset, frater meus nihil, quod ego tenerem, contra me occuparet, atque ille et princeps tuus incommode id tenebant. nunc autem si oppidum accipio, inter me fratremque meum dissidium exoriri necesse est, quod ne magnae quidem rei causa, nedum tantillae fieri oportet. sed tu

οὖν ἐγὼ συνώδενσα αὐτῷ μετὰ στρατιωτῶν. καὶ περὶ τὴν
 ὁδὸν εὐρεθεὶς Ραούλ ὁ Θωμάς, καὶ νομίσας εὐκόλον εἶναι
 ἵνα ἄρῃ αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἰς κίνδυνον ἦλθε τοῦ φρεναί
 ἀνὰ τῶν ἀδελφῶν τι μάχιμον καὶ λυπηρόν· ὁμοῦς οὖν Θεοῦ
 5 εὐδοκοῦντος ἐκεῖνον μὲν σῶον ἀπεκατέστησα οἴκαδε, καὶ γὰρ
 ἐπιστρέψας εὔρον τὸν αὐθέντην μου ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἀν- B
 δρέου τοῦ πρωτοκλήτου ναῷ καὶ τάφῳ ἀποσωθέντα τῇ δ'
 Ἰουνίου ἐσπέρας. τῇ ἑ' πρωῒ τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρα πρώτη τῆς
 ἑβδομάδος, ἐξελθόντες πάντες οἱ τοῦ κάστρου ἔγκριτοι μετὰ
 10 παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλθόντες μέχρι καὶ τοῦ ῥηθέντος ναοῦ
 τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τὸν δεσπότην καὶ αὐθέντην μου προσε-
 κύνησαν καὶ τὰς κλεῖς τοῦ κάστρου παρέδωκαν αὐτῷ. καὶ
 οὕτως κινήσαντες μετὰ πλείστης χαρᾶς ἀμφοτέρω τὰ μέρη,
 λέγω τοῦ αὐθέντου μου καὶ τοῦ πτολιέθρου, τινὲς ἔφιπποι
 15 καὶ τινες πεζοί, ἕκαστος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πηλικότητα, καὶ
 εἰσελθόντες εἰς τὸ κάστρον μέχρι καὶ τῶν κατὰ τὸν ναὸν τοῦ
 ἁγίου Νικολάου δωματίων ἀπήλθομεν, τῆς μὲν ὁδοῦ πάσης
 κατεστρωμένης οὐσης πάντων ἀνθέων, καὶ εὐκοσμίας ἐκ δε-
 ξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων, ἐκ δόμων πάντοθεν ῥαινομένων
 20 ῥοδοσταμμάτων καὶ ῥόδων καὶ τριακονταφύλλων. ἀπὸ δ'
 ἄνωθεν τοῦ φρουρίου ἦτοι τοῦ πύργου διὰ σκευῶν καὶ τζαγ-

3. φυῆναι?

12. καὶ τὰς — αὐτῷ om P

14. πτολιέθρου

ἦτοι κάστρου τινὲς M

15. ποικιλότητα P

16. ἐν τῷ πτο-

λιέθρῳ ἦτοι κάστρῳ P

18. εὐκοσμίας M

19. δῆμων P

ῥοδοσιμάτων P

20. καὶ τριακοντα φύλλων om P

abi in urbem et, quod potes, effice.³⁹ his auditis, petivit, ut tute ur-
 bem intraret. itaque iussus ego una perrexi cum manu militum. in
 itinere in Thomam Raülum incidimus: qui quum facile se posse Io-
 hannicium a me distrahere arbitraretur, periculum erat, ne inter fra-
 tres pugnae et mala excitarentur. sed favente deo, illum salvum do-
 mum restitui, atque ipse reversus, in templo et sepulcro sancti An-
 dreae, qui primus ad apostolatam vocatus est, Constantinum inveni,
 quarto die Iunii, ad vesperam. die quinto, qui erat primus hebdo-
 madis, mane omnes oppidi primores et plebs universa ad templum,
 de quo dictum est, progressi, despotam, dominum meum, venera-
 bundi salutarunt tradideruntque ei oppidi claves. ita laetitia maxima
 pars utraque, et domini mei, et oppidi, alii equestres, alii pedites, pro
 sua quisque conditione, incedebant, atque castrum ingressi usque ad
 aediculas iuxta templum sancti Nicolai sitas processimus, tota via con-
 strata omnis generis floribus et ad dextram laevamque ornata,
 quum e domibus insuper undique aqua rosacea et rosae et odori-
 fera folia spargerentur. de summo autem castello sive arce telis

γρω̄ν κακῶς ἐδεξιοῦντο ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲν ἔβλαψαν· οἱ γὰρ
 τοῦ μητροπολίτου κρατήσαντες τὸ φρούριον, ἔτι δὲ καὶ τὰ
 αὐθεντικὰ παλάτια τὰ πλησίον αὐτοῦ οἰκήματα σιταρχήσαντες
 καὶ ἀφιερῶσαντες κατέσχον, ἐλπίζοντες ὅτι ἐλθόντος τοῦ μη-
 τροπολίτου διὰ τούτου πάλιν λάβωσι τὸ πτολίεθρον, ὅπερ 5
 καὶ πρότερον εἶχον. ἡμῶν δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθέντων
 ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου ναῷ, καὶ παντὸς τοῦ τῶν πολι-
 τῶν δήμου, ὤμοσαν μετὰ ὄρκων ἴν' ὧσι πιστοὶ δοῦλοι καὶ
 ὑποτακτικοὶ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δεσπότη· εἶτα ἐζήτη-
 σαν καμὲ τοῦ κρίνειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἰθύνειν. ὁ δὲ αὐθέντης 10
 μου ἀπεκρίνατο λέγων "καὶ μᾶλλον τοῦτο αὐτῷ ὀφείλομεν,
 καὶ χάριν τῆς ὑμῶν αἰτήσεως ἔσεται αὐτὸς εἰς κεφαλὴν ὑμῖν."
 τῇ δὲ ὀγδόῃ τοῦ αὐτοῦ Ἰουνίου μηνὸς διερχομένου μου εἰς
 Ναύπακτον, ἵνα πρὸς τὸν βασιλέα πρῶτον ἀπέλθω ἀκουστὸν
 ποιῆσαι αὐτῷ τὰ ἐν τῇ Πάτρᾳ παρακολουθήσαντα, εἰτ' ἀπ' 15
 ἐκεῖσε μετ' ἄρχοντος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, κατὰ τὴν τε-
 τάρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φθάσαντες ἐμείναμεν ἐν τῷ τοῦ
 ἁγίου Ἀνδρέου ναῷ. ἰδοὺ καὶ δύο Τουρκοὶ διερχόμενοι τὴν
 Ναύπακτον, ὁ μὲν τοῦ ἀμηρᾶ ὁ δὲ τοῦ Τουραχάνη, προσαγ-
 γέλλοντες ἐν προστάγματι ἵνα μὴ τὴν Πάτραν παραλάβωμεν. 20
 οἷτινες δὲ πάλιν ὑπέστρεψαν μετ' ἐμοῦ ἀπολογία λαβόντες
 τοιάνδε, ὅτι ἐπεὶ ὁ παρῶν ἡμῶν ἄρχων ἀπέρχεται πρὸς τὸν
 ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηρᾶν (δεικνύων ἐμὲ ἔφη αὐτοῖς ὁ

4. ἀφηρώσαντες P

5. τούτου ἔστιν πάλιν M

9. τῷ αὐ-

θέντη ἡμῶν καὶ δεσπότη P

arcubusque balearibus male nos excipiebant, nec laedebant tamen.
 nam qui a metropolita stabant, castellum occuparant et praeterea
 palatia principis in illius vicinia aedificata, spe ducti, fore ut,
 quum redisset metropolita, huius auctoritate oppidum, quod etiam
 prius tenuerant, reciperent. postera luce tota civitas, nobiscum in
 aede sancti Nicolai congregata, sacramentis fidem et obedientiam ad-
 dixit despotae, domino nostro. deinde quum me praefectum et gu-
 bernatorem sibi exoptarent, respondit dominus meus: "et ipsi admo-
 dum hoc debeo, et petentibus vobis satisfacio, ut vobis praesit."
 quum octavo die eiusdem mensis Iunii Naupactum discessissem, pri-
 mum imperatori nuntium allaturus de rebus ad Patram transactis,
 deinde cum uno e proceribus eius profecturus ad ameram, die quarto
 eius mensis in templo sancti Andreae commorati sumus. advenerunt
 tum Naupactum forte duo Turcae, vetantes unus amerae, alter
 Turachanis nomine, ne Patram in ditionem nostram accipere-
 mus. hi mecum reversi, tale a Constantino responsum ferunt: "quo-

δεσπότης ὁ αὐθέντης μου), καὶ ὡς ἐκεῖνος προστάξει, οὕτως
 καὶ ποιήσομεν. ἀναχωρησάντων οὖν ἡμῶν ἐν Ναυπάκτῳ
 ἐμείναμεν. πρῶτ' σκοτίας ἔτι οὔσης ἰδοὺ ἐκεῖσε καὶ ὁ πα-
 λαιῶν Πατρῶν μητροπολίτης τοῦνομα Πανδοῦλφος Μαλατέ-
 5 στας μετὰ τριήρεως Καταλανικῆς ἔφθασε· διερχόμενος γὰρ
 περὶ τὰ νησίδρια τὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, ὡς ἔμαθεν ὅτι ἐδόθη
 τὸ πτολίεθρον τῷ δεσπότη, τὸν πλοῦν ἐποιήσατο διὰ τοῦ
 ἐκεῖσε κόλπου παρὰ τὴν Αἰτωλικὴν χέρσον ἔγγιστα, καὶ ἀπε-
 σώθη εἰς Ναύπακτον πόλιν τῆς Αἰτωλίας, ὅπως καλῶς μάθη
 10 περὶ τοῦ γεγονότος. ἐδεήθη οὖν ἐπιμεῖναι καμὲ ἐκεῖσε καὶ
 ἐπὶ τὴν αὖριον· ἔγωγε ὑπεσχέθην τοῦτο ἕνεκεν δύο αἰτιῶν, τῆς
 μὲν ἵνα μηνύσω τῷ αὐθέντῃ μου περὶ τοῦ γεγονότος, ὃ καὶ
 παρ' ἐμοῦ ἔμαθε πρῶτον, τῆς δὲ ἵνα μάθω τίς ὁ σκοπὸς αὐ-
 τοῦ δὴ τοῦ μητροπολίτου. διὰ ταύτας οὖν τὰς δύο αἰτίας
 15 ἀπέμεινα παρ' αὐτῷ. μέσον δὲ γενομένου καὶ τοῦ Βικάρδου 34
 Μαρκέλλου ἡγεμόνος Ναυπάκτου, καὶ εἶδομεν ἀλλήλους, ὃν
 καὶ γὰρ βλέψας ἐθαύμασα ὅτι ἔοικεν εἰς πάντα τῷ τοῦ Σίδης
 μητροπολίτῃ. συνανακείμενος οὖν ἐγὼ αὐτῷ καὶ συνομιλῶν, ἐν
 τῷ διαλέγεσθαι ἀεὶ μηχανούμενος ἦν ὅπως γνωρίσῃ τίνας
 20 ἕνεκεν ἤθελον ἐγὼ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ἀμνηστῆν, καὶ γὰρ ἐκεῖνον
 πυνθανόμενος τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τῆς Πά-

5. καταλάνης P   9. Ναύπακτος λέγεται ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ναυπη-
 γίας τῶν Ἡρακλειδῶν πρὶν ἢ κατασχεῖν τὴν Πελοπόννησον. Pa-
 chomius in marg. M   15. βηράρδου μαρκέλου P   18. ἐγὼ
 — μηχανούμενος om P

nam praesens hic vir ad fratrem meum, magnum ameram, proficis-
 citur (me autem his verbis significabat), ut ille decreverit, ita facie-
 mus." sic igitur recessimus, constitimusque Naupacti. antequam porro
 diluxerat, ecce etiam veterum Patrarum metropolita, Pandulphus Malate-
 sta, illuc advectus est triremi Catelanica, obiens enim insulas, trans quas
 via ferebat, quum oppidum despotae traditum esse audisset, cursum
 per sinum illum proxime terram Aetolicam flexit, Naupactumque, ur-
 bem Aetoliae, ut factum explore cognosceret, devenit. rogavit igitur,
 ut ego quoque ad diem sequentem ibi manerem: quod ei dua-
 bus de causis promisi: una, ut indicarem domino meo quid contigisset,
 quod is sane ex me primum cognovit; altera, ut consilium metropo-
 litae discerem. ob eas duas causas igitur cum illo mansi. vidi ibi etiam
 intervenientem Bocardum Marcellum, Naupacti praefectum, quem mirabar
 omnino simillimum esse metropolitae Sidensi. Malatesta, quum accubuis-
 semus una et colloqueremur, in sermonibus studiosae conabatur ex-
 piscari, qua de re ego ad ameram iter suscipere vellem, atque ego
 vicissim ex illo quaerebam audire, quid ipse de rebus adversus Pa-

τρας συμβάντων, καὶ μὴ δυνάμενοι εἰς τοῦ ἑτέρου τὰ κρύφια γνωρίσαι. ἔοικεν γὰρ ὡς τινες κερδαλέοι ἐποίησαν ἐμπορίας. ὁ μὲν φορτίον εἶχεν ἀντὶ σηρικῆς μετάξης τὰς τῆς θαλάσσης βρύνας, ὁ δὲ ἀντὶ πεπέρεως σχοίνου σπόρον ξηρόν· καὶ συναπαντηθέντες ὁμοῦ ἐπυρθάνοντο ἀλλήλων “τί⁵ τὸ φορτίον;” ὁ μὲν “μέταξά” ἔφη “ἐστὶ τὸ ἐμόν,” ὁ δὲ “πέπερι,” καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐνόμιζε μήπως τὸν ἕτερον συναπαίξει. καὶ οὕτως εἰς συνθήκην ἦλθον ἵνα ἀνταλλάξωσιν τὰ φορτία, καὶ μὴ γνώσκων ὁ εἰς τὰ τοῦ ἑτέρου ἔλαβον φορτία, καὶ σπουδαίως ἐπορεύετο ἕκαστος ἵνα πόρρω μακρύνῃ¹⁰ ἀπὸ τοῦ ἄλλου, μὴ πως ἢ μηχανῇ φανερωθεῖ. καὶ παραγενόμενοι ὁ εἰς ἔνθεν καὶ ὁ ἕτερος ἐκεῖθεν πολλῶ διαστήματι τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνοίξαντες οὐχ εὔρον οὐδέν. οὕτως ἐπάθομεν χῆμεῖς. λοιπὸν ὁ μητροπολίτης δέδωκε τοῖς ἀπεσταλμένοις Τούρκοις παρὰ τοῦ ἀμηνῶ καὶ τοῦ Τουραχάνη τοῖς μετ’¹⁵ ἐμοῦ οὖσι γράμματα πρὸς τοὺς ἐναντῶν ἀνθέντας τοὺς ἀποστειλάντας αὐτούς, κάμοι δὲ πολὺς συνέβη λογισμός, μὴ ποτε ὑπόσχηται δοῦναι ἄστέα τινα τῆς Πάτρας, εἴπερ αὐτῷ βοηθήσῃ παραλαβεῖν αὐτήν, ἢ πληθὸς τι χρημάτων. καὶ μὴ πανόμενος τῷ λογισμῷ ἕως οὗ μάθω τὸ τί περιεῖ-²⁰λον τὰ γράμματα, καὶ πολλὰ κοπιήσας καὶ συνεσθίων αὐτοῖς ἐμέθυσσα αὐτούς τὰ μέγιστα ἀκουσίως διὰ τὸ συγκοινω-

3. σηρικῆς P   4. σχοίνου] ἑλίχων P an σχίνου?   6. μετάξας P
 11. μηχανία M   18. ὑπόσχηται ἄστέα τὰμά τῆς P
 19. παραλάβαι M   20. μαθεῖν M   21. ποιήσας P

tram gestis sentiret: quumque neuter ex altero elicere posset secreta eius consilia, accidit nobis, quod quaestuosis quibusdam accidit mercaturam facientibus, quorum alter pro serico plantam quandam maritimam portabat, alter pro pipere iunci baccam aridam. hi quum sibi occurrissent, quaesissentque vicissim, quidnam mercium portarent, unus sericum, alter piper dixit. itaque quum uterque alterius deludendi cupidus esset, convenit inter eos, ut permutarent merces, atque uterque quid alter haberet ignarus, eius onus accepit abibatque festinanter, ut longe recederet, ne fraus fieret manifesta. diversi igitur quum abiissent et longo iam intervallo distarent, postremo apertis sarcinis, quod quaerebant haud repererunt. tale quid etiam nobis usu venit. deinceps metropolita Turcis, ab amera et Turachane missis, qui mecum erant, ad eorum dominos, a quibus missi venerant, literas dedit; ac vehemens me subiit suspicio, ne forte oppida quaedam Patrensis territorii, aut aliquantum pecuniae promisisset, si se in occupanda ea urbe adiuveret. nec cessavi a suspicione, donec cognovissem, quid eae literae continerent, multumque operae impendens et cum iis convivans, inebriavi eos quamvis repugnantes, quum una cum

νεῖν καὶ μετὰ σὺν αὐτοῖς πρὸς τὸ πιεῖν, καὶ σχεδὸν ἐμεθύ-
 σθην· καὶ τοσοῦτον ἐμέθυσαν ἐκεῖνοι ὥστε ἀπῆρα ἀπ’
 αὐτῶν τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἀγεγνωκῶς αὐτὰς καὶ μεταγράψας,
 πάλιν σφραγίσας εἴασα αὐτούς. ὡς δὲ ἔφθασα εἰς τὴν πό-
 5 λιν, ἐδόθη μοι συμπρέσβυς Μάρκος ὁ Παλαιολόγος ὁ Ἰαγρός
 ὁ καὶ ὑστερον πρωτοστράτωρ, τότε δὲ πρωτοβεστιαρίτης. καὶ
 ἀντὶ τοῦ συμβοηθεῖν μοι ἐναντίος ἦν κατὰ τῆς ὑποθέσεως δι’
 ἣν ἐπηρχόμην, καὶ οὐκ οἶδα τὸ αἴτιον, ἀλλ’ ἢ τὸ ὁ φθόνος
 οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον. ἀπελθόντες δ’ ὁμοῦ πρὸς
 10 τὸν ἀμηνῶν ἐλάβομεν ἀπολογίαν ἵνα αὐτίς ἀποδώσωμεν τὴν
 Πάτραν οἷς προεῖχον αὐτήν. ἀπελογισάμην οὖν καὶ γὰρ τῷ
 πρώτῳ τῆς βουλῆς τοῦ ἀμηνῶν τοῦνομα Ἰβραήμ-
 πασιᾶ ὅτι τοιαύτην ἀπόκρισιν ἐγὼ οὐ τολμῶ εἰπεῖν τῷ ἀθρόνῳ μου·
 ὁμοῦ, ἐπεὶ ἐκεῖνος ἀπέστειλεν ἐμὲ πρὸς τὸν μέγαν ἀμηνῶν,
 15 προσταξάτω καὶ αὐτός τινα τῶν αὐτοῦ, ἵνα μετ’ ἐμοῦ ἔλθῃ
 καὶ ἀπαγγέλλῃ τῷ ἀθρόνῳ μου τὸ τοῦ μεγάλου ἀμηνῶν δόγμα.
 καὶ στερεώσας τοῦτο λέγει “φρονίμως καὶ χρηστῶς εἴρηκας.”
 ὁ δὲ Ἰαγρός μεμφόμενος ἐμὲ ὡς ἄπρακτον ἐλογίζετο καὶ μὴ
 δυνάμενον ἐκτελέσαι τι χρηστὸν εἰ μὴ ἐπιζήμιον· ἐγὼ δὲ
 20 θεοῦ εὐδοκίᾳ ἔπραξα τοῦτο, καὶ ἦλθε σὺν ἐμοὶ τις παρὰ τοῦ
 ἀμηνῶν πρέσβυς. καὶ τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον αἴτιον τοῦ λαβεῖν
 τὴν διόρθωσιν τὸ περὶ τῆς Πάτρας.

6. πρωτοβησιτάριος P   8. αἴτιον· οὐ γὰρ ἄλλο τι ἢ φθόνος
 ἦν· ὁ φθόνος γὰρ οὐκ P   17. στεραιώση P   19. εἰ μὴ]
 ἀλλ’ P

iis potarem, nec aberat multum, quin inebriarer ipse. illi autem eo
 ebrietatis processerunt, ut epistolas iis subtraherem, quibus lectis et
 descriptis rursumque obsignatis, ipsos missos feci. postquam in ur-
 bem veni, Marcus Palaeologus Iagrus, qui postea protostrator fuit,
 tum autem protovestiarii dignitate fungebatur, legationis socius mihi
 adiunctus est. is tantum aberat, ut me iuaret in negotio, ob quod
 veneram, ut adversaretur mihi: cuius ego rei nullam aliam causam
 novi, nisi quod invidia honorare utilitatem non consuevit. una igitur
 ad ameram profecti, responsum tulimus, ut Patram iis, quorum fuis-
 set, restitueremus; qua de re ego ei, qui amerae primus erat a con-
 siliis, Ibraemi-pasiani nomine, edixi, tale responsum non audere me
 referre ad dominum meum: veruntamen, quum ad magnum ameram
 ille me misisset, ipse quempiam mecum iuberet abire, qui magni
 amerae decretum domino meo renuntiaret. quam petitionem appro-
 bans “prudenter,” inquit, “commodeque dixisti.” Iagrus autem me
 calumnians pro inepto habebat, qui que ad nihil, nisi ad damnum
 parandum factus essem, ego vero auxiliante deo hoc effeci, venitque
 mecum ab amera legatus. atque haec prima causa fuit, qua Patrense
 negotium eventum habuit.

9. Τῷ δ' αὐτῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ δεσπότης Κάρολος εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ τῷ 5 Ἰουλίου ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τοὺς κρατικούς ἐπράξαν τὸ συνοικέσιον τοῦ ἀφθεντοπούλου κὺρ Θεωμᾶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ δεσπότηαι μετὰ τῆς θυγατρὸς πριγκίπου Ἀσάνη Ζαχαρίου τοῦ 5 Κεντηρίωνος· ἐν ᾧ δὴ μηνὶ καὶ γὰρ πάλιν ἐπανέστρεψα εἰς Λάρισσαν πρὸς τὸν Τουραχάνην, καὶ τὸ περὶ τῆς Πάτρας τελείως ἐδιώρθωσα. καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡ βασιλίσσα κυρία Θεοδώρα εὐρισκομένη εἰς τὸ Στάμηρον ἀπέθανε, καταλείψασα λύπην πολλήν εἰς τε τὸν ἄνδρα αὐτῆς 10 καὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς αὐτῷ οἰκειοὺς διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν καλλίστην. ἐτάφη δὲ μέχρι τινὸς ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γλαρέντζας, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεκόμισαν αὐτὴν εἰς τὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ τοῦ Ζωοδότου μονήν. καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εὐλογήθη ὁ ἀφθεντόπουλος κὺρ Θεωμᾶς τὴν 15 κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ ῥηθέντος πριγκίπου ἐν τῇ Σπάρτῃ.

Τῇ δὲ κς' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμέρα καὶ ὥρα οἷα οἱ Πατρινοὶ με ἐπίασαν, ἐρχομένου μου εἰς τὸ δεσποτατον ὡς πρέσβυς ζητήσῃ τοῦ Καρόλου δεσπότη, ἀνεψιοῦ 20 καὶ γυναικαδέλφου τοῦ ἀφθεντός μου, καὶ τῶν φυσικῶν νιῶν αὐτοῦ δὴ τοῦ Καρόλου, Ἐρκούλου καὶ Μενώνου, ἵνα εἰρη-

1. αὐτῷ om P   3. δεκτωβρίῳ εἰς τοὺς κρατικούς P   8. ἔτει ἐν om P   18. τῇ αὐτῇ ἢ οἱ P   19. ἐρχόμενος εἰς P

9. Eodem mense Iulio eiusdem anni Carolus despota apud Iohanninam mortuus est, et anno 6938, mense Septembri, Thomae principis fratres despotaie connubium inter ipsum et filiam principis Asanis Zachariae Centerionis conciliarunt: quo mense ego Larissam ad Turachanem reverti, et Patrensem controversiam ad finem perduxim. mense Novembri eiusdem anni imperatrix Theodora Stameri e vita excessit, ingenti desiderio sui tum marito, tum nobis omnibus domesticis propter eximiam suam venustatem relicto. corpus in aede quadam Glarentzae ad tempus conditum, postea Spartam in monasterium Christi Salvatoris delatum est. eiusdem anni mense Ianuario Thomas dominus solemni ritu Catharinam, dicti principis filiam, Spartae uxorem duxit.

Die Martii vicesimo sexto eiusdem anni, die et hora, qua me Patrenses comprehenderant, quum legatus in despotatum proficiscens, rogatu Caroli despotaie, qui domini mei affinis et frater patruelis erat, et germanorum filiorum eiusdem, Herculis et Menonis, ut eos dissidentes inter se restituerem in concordiam: convenerant quippe et

ροποιήσω τούτους εἰς τὰ διαφερόμενα αὐτῶν· ἐποίησαν γὰρ ἐνόρκους συμφωνίας, λέγοντες ὅτι εἴ τι ἄρα γε διακρίνη ὁ ζητήσῃ ἡμῶν σταλείς ἄρχων τοῦ δεσπότου κῦρ Κωνσταντίνου (δηλονότι ἐγὼ) περὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν ὧν ἔχομεν, στερεώσωμεν ὁμοῦ τὰ μέρη· ἐρχόμενος οὖν κατὰ τὰ πλησίον τῆς ἁγίας Μαύρας νησίδρια ἠχμαλωτίσθην ὑπὸ τῶν Καταλάνων μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀνθρώπων καὶ σκευῶν πολυτίμων, καὶ κρατήσαντές με μέχρι τινὸς ἀπήγαγόν με ἄχρι τῆς Κεφαληρίας, ὡς δῆθεν διελθόντες εἰς τὰ περὶ τὴν Νεάπολιν. τέλος ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Γλαρέντζαν, καμὲ δὲ ἐπώλησαν καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ διὰ χρυσίνους χιλιάδας πέντε.

Ἐν τῷ δὴ καιρῷ μηνὶ Μαρτίῳ καὶ ὁ ἀμνηρᾶς Ἀμουράτης ἐπολιόρκει τὴν Θεσσαλονικίην, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς πρέσβυν τὸν πρωτοσέβαστον Νικόλαον τὸν Χωνιάτην καὶ Φραγκόπουλον τὸν πρωτοστράτορα πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν, λέγων “οὐκ ἔξεστι μενούσης τῆς ἡμῶν φιλίας καὶ ἀγάπης πολιορκεῖν σε τὰ ἡμέτερα” ὁ δὲ ἀμνηρᾶς ἀπεκρίνατο “ἀληθῶς λέγετε. εἴ ἦτο ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως, ἐγὼ οὐκ ἐπιχειροῦμαι τι· εἴ δὲ καὶ ἐπιχειροῦμαι, ἐγκατέλειπον ἄν. πλὴν τοῖς πᾶσι δῆλόν ἐστι καὶ γνωστὸν ὁμοίως καὶ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν, ὅτι ἐκ πολλοῦ ἐπώλησε τὴν Θεσσαλονικίην καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς πάντα ὡς ἴδιον

3. ζητηθεῖς παρ' ἡμῶν καὶ στ. P

4. διαφορῶν ἅς εἶχον P

12. ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μηνὶ P, qui c. 10 hinc incipit 18.

εἰ ἦ τὸ M, πλὴν P 20. ὁμοῦ P

22. Θεσα. ὁ Ἀνδρόνικος

καὶ P omissis ὡς — Ἑνετίοις.

iurarent, si quid vir princeps a Constantino missus (ego videlicet) delitibus, quas haberent, decerneret, se id ratum habituros: quum igitur prope insulas sanctae Maurae venissem, Catelani me cum aliis multis hominibus et rebus pretiosis ceperunt, atque aliquamdiu retentum, abduxerunt in Cephaleniam, Neapolim videlicet trajecturi. tandem Glarentzam reversi sumus, ubi me et reliquos captivos quinque aureorum millibus vendiderunt.

Quo quidem tempore, mense Martio, Amurates ameras Thessalonicam obsedit, quam tum Veneti tenebant. misit imperator legatos Nicolaum Choniaten protosebastum et Francopulum protostratorem, qui haec amerae renuntiarent: “pace et amicitia inter nos vigente, non licet tibi nostra obsidere.” respondit ameras: “recte dicitis. si ea urbs imperatoris esset, non invasurus eam fuisset, aut, si invasissem, dimissurus; sed constat et notum est omnibus, et imperatori, fratri meo, et vobis, iam pridem Thessalonicam cum locis

αὐτοῦ κτήμα ὁ δεσπότης κὺρ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἑνετίοις. τῶν δὲ οὐκ ἔξεστιν, εἴσω αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.” καὶ οὕτως τῷ Ἀπριλλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὴν θαυμαστὴν Θεσσαλονικὴν ὁ ἀμνηρᾶς πολέμῳ. 5

Ὁ δὲ δεσπότης καὶ αὐθέντης μου κὺρ Κωνσταντῖνος Μαΐῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὸ τῆς Πάτρας πολίχμιον, λιμοῦ αἰτία καὶ ἄλλης κακοπαθείας τῶν ἔνδον αὐτοῦ. καὶ τῇ δεκάτῃ ἑβδόμῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβον οἱ Καταλάνοι τὴν Γλαρέντζαν, καὶ κρατήσαντές τινι καιρῷ εἶτα 10 ἐπώλησαν αὐτὴν διὰ χρυσίων νομισίων χιλιάδας δύο καὶ δέκα τῷ αὐθέντῃ μου, καὶ μετ’ ὀλίγον προστάξας πάντα τὰ τεῖχη αὐτῆς ἐπόρθησε. καὶ τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ 35 ἔτους ἐπαναστρέψαντες οἱ ἀπὸ τοῦ βασιλέως κὺρ Ἰωάννου πρὸς τὸν πάπαν Μαρτῖνον πρέσβεις, Μάρκος λέγω ὁ Ἰαγρός 15 καὶ μέγας στρατοπεδάρχης, καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγκελος καὶ ἡγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ ὁ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς Μακάριος ὁ Μακρῆς ὀνομαζόμενος, ἀνὴρ ἄριστος κατὰ τε λόγον καὶ ἀρετὴν καὶ σύνεσιν, καὶ διερχόμενοι τὴν Πελοπόννησον ἐποίησαν δι’ ὄρισμοῦ τοῦ 20 βασιλέως δεσπότην τὸν αὐθεντόπουλον κὺρ Θωμᾶν.

Καὶ τῷ 5 Ἰουλίου ἔτει μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εὐηργετήθην ἐγὼ

1. τανῦν οὐκ ἔστι δίκαιον εἶσαι P   13. αὐγούστῳ] αὐτῷ M
17. σεβ. βασιλικῆς μονῆς P   18. μακρὸς P

adiacentibus omnibus ut peculium ab Andronico despota venditam esse Venetis. iam vero non licet nec concedam, eam in confinio nostri vestrique imperii teneri a Venetis.” atque ita mense Aprili eiusdem anni inclitam Thessalonicam ameras vi cepit.

Constantinus despota autem, dominus meus, mense Maio eiusdem anni Patram in potestatem redigit, pesti aliisque civium incommodis subactam. decimo septimo Iulii anni eiusdem Catelani Glarentzam occuparunt, eamque aliquamdiu retentam, duodecim aureorum millibus domino meo vendiderunt, qui brevi post moenia eius universa destrui iussit. mense Augusto eiusdem anni redierunt ab imperatore Iohanne ad Martinum papam missi legati, Marcus Iagrus, magnus stratopedarcha, et magnus protosyncelus et venerando monasterio Pantocratoris praefectus, hieromonachus et spiritualis pater Macarius, cognomine Macra, vir eloquentia, virtute et prudentia praestantissimus. hi, per Peloponnesum proficiscentes, Thomam principem iussu imperatoris despotam fecerunt.

Anno 6939, mense Septembri, praefectura Patrensi cohonestatus sum. eodem anno, mense Octobri, Beglerbegus Turca, nomine Sina-

την τῆς Πάτρας ἡγεμονίαν. καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει Ὀκτωβρίῳ μηνὶ ἀπῆρην ὁ μπεγλὲρ μπέης τῶν Τούρκων τοῦνομα Σινάνης τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν αὐτῶν περιοχὴν. καὶ τῇ κς' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῇ αὐτῇ ἐν ἧ' καὶ 5 τὰ προγεγονότα μοι συνέβη, ἐδεξάμην καὶ τὸ λυπηρὸν ἐμοῦ μῆνυμα παρὰ τοῦ αὐθέντου μου δι' ἐκείνου γραμματος ἐκ τῆς Βοσιτίζας, ὅτι τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ζ' τέθνηκε λοιμώδει νόσῳ ὁ ἄριστος καὶ μοι φίλος Μακάριος ὁ καὶ Μακροῦ καλούμενος, ὁ παρ' ὀφθαλμῶ μὲν πατριαρχικῶ ὑπερη- 10 φάνῳ καὶ πλεῖστα ἀγερώχῳ καρδίᾳ αἰρετικὸς, παρὰ δὲ ὀφθαλμῶ παντοκρατορικῶ ἀκοιμήτῳ καὶ ἀληθείᾳ δικαζούσῳ ὀρθόδοξος ὢν. ὅς τιμὴ καιρῶ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανηλθεν ἀπὸ τοῦ ἀγίου ὄρους καὶ τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος ἔλαβε παρακινήσει καὶ συνεργίᾳ ἐμῇ, ὡς οἱ πάντες ἐπίσταντο· 5 καὶ συνάρσει μὲν πρῶτον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἔπειτα δὲ σπουδῇ τε καὶ ἐπιμελείᾳ ἐμοῦ τε καὶ κείνου πᾶν καλὸν πρὸς σύστασιν καὶ εὐκοσμίαν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν προεχώρησε. καὶ τῷ τέλει τοῦ ἔαρος αὐτοῦ δὴ τοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ Τουραχάνης καὶ κατεχάλασεν αὐθις τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τείχῃ. καὶ πολλὴ λοι- 20 μική νόσος γέγονεν ἐν τῇ Πάτρᾳ.

10. Καὶ τῇ λα' Ἰανουαρίου τοῦ ςθμ' ἔτους σταλθεὶς ἐγὼ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀμηνῶν καὶ τὸν βασιλέα, ἀφ' οὗ δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου ὀφφίκιον

10. ἀπλήσιῳ τῇ ἀγαρικῇ κ. P   11. διαζόντι M   14. ἐπί-
 στανται P   19. πολὺς λιμὸς καὶ νόσος ἐγένετο P   21. δέ-
 κατον πρῶτον P

nes, Iohannina regionesque adiacentes occupavit; et vicesimo sexto Martii, die et hora eadem, qua ante narrata mihi acciderunt, per literas domini mei, Bostitza scriptas, tristem nuntium accepi, praeteriti Ianuarii die septimo mortuum esse pestifero morbo virum optimum et mihi amicissimum Macarium Macram: qui quum patriarchae oculis superbis et animo ferocissimo haereticus videretur, omnipotenti semperque vigili et ad veritatem iudicanti oculo orthodoxus erat. is quodam tempore Cpolim a monte sancto reversus, me auctore et adiutore, ut sciebant omnes, monasterium Pantocratoris regendum accepit, et auxilio quidem primum omnipotentis dei, deinde meo et ipsius studio et diligentia, ad res monasterii eius ordinandas administrandasque omnia praeclarissime fecit. exeunte vere eiusdem anni Turachanes, impressione facta, deiecit rursus muros Isthmi, ac Patrae vehemens pestilentia fuit.

10. Die primo et tricesimo Ianuarii anni 6940 missus sum legatus ad ameram et imperatorem, qui tum protovestiarium dignitate me ornavit. quo eodem anno, mense Martio, permutatio locorum in-

τότε εὐηρογετήθην. ἐν ᾧ ἔτει τῷ Μαρτίῳ μηνὶ καὶ ἡ ἐναλλαγή τῶν τόπων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν καὶ δεσποτῶν κύρ Κωνσταντίνου καὶ κύρ Θωμᾶ ἐγένετο· ὁ μὲν ἀπῆρεν τὰ Καλάβρυτα καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε, ὁ δὲ τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς πάντα. 5

Καὶ τῷ ξθμα΄ ἔτει τέθνηκεν ἡ τοῦ Μαλατέστα θυγάτηρ, γυνὴ τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρογεννήτου, ἡ κυρία Κλεώπα τοῦνομα· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Ζωοδότου μονῆ.

Καὶ τῷ ξθμβ΄ ἔτει Ἰανουαρίου ζ΄ πάλιν ἀπῆλθον πρό- 10 σβυς πρὸς τὸν κύρ Ἀντώνιον τὸν Κομνηνὸν τὸν τῶν Ἀθηνῶν αὐθέντην καὶ πρὸς τὸν ἀμηνρᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα. ἐν ᾧ δὴ Ἰανουαρίῳ τῇ κθ΄ αὐτοῦ, νυκτὸς ὥρα τρίτη, ἐπυροπόλησαν παῖδες τινες ἀρχοντόπουλοι τὸν ἐν Βλαχέρναις εἰς ὄνομα τῆς Θεομήτορος Θεῖον ναὸν τὸν περικαλλῆ καὶ θαυματουργόν, 15 θέλοντες πιάσαι τινὰς νεοιτοὺς περιστερῶν· ὃς ναὸς ἔκειτο ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει πλησίον τοῦ κερατικοῦ κόλπου ἐν τῷ αἰγιαλῷ. καὶ τοῦτο ἀκηκόαμεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπερχόμενοι τῇ πρώτῃ Φεβρουαρίου, ὥρα μετὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς ὑπαπαντῆς. καὶ ἐπεὶ ὁ εἰρη- 20 κῶς οὐκ ἐγνώσθη, ἐλογισάμεθα ψεῦδος εἶναι, καὶ διελθόντες Βπαρέμπροσθεν μονὰς πέντε οὐδὲν περὶ τοῦτου ἠκούσαμεν, καὶ

3. ἐπῆρε P   6. μαλιέστου P   7. τοῦ Θ. τοῦ δεσπότου P,
omissis τοῦ πορφ. — τοῦνομα   11. τὸν Κομνηνόν] δελατζιό-
νην P   16. τινὰς om P   17. κεραιίου M, κεραιίνου sec P

ter duos fratres et principes, Constantinum et Thomam, facta est: quorum alter Calabryta et quae sunt in vicinia, alter Glarentzam et circumiacentia loca accepit.

Anno 6941 Malatestae filia, uxor Theodori despotae porphyrogeniti, Cleopa domina, obiit et in monasterio Christi Salvatoris sepulta est.

Anno 6942, die Ianuarii septimo, rursus legatus ad Antonium Commenum, Athenarum dominum, ad ameram et ad imperatorem profectus sum: cuius mensis die vicesimo nono, noctis hora tertia, pueri quidam nobiles, pullos columbinos comprehendere laborantes, incenderunt dei matris nomine aedificatum in Blachernis templum pulcherrimum et miraculis nobile, situm Cpoli in litore prope sinum ceratinum. audivimus hoc Cpoli in ipso discessu, Calendis Februariis, hora prima post meridiem diei festi, qui ὑπαπαντή dicitur; quumque homo, qui rem narravit, ignotus nobis esset, commenticiam eam esse putavimus, et per itineris stationes quinque nihil de eadem edocti, tandem Rhaedesti, quae erat statio sexta, certo cognovimus, quo

εἰς τὴν ἐν τῷ Παιδεστῷ ἕκτη μνηῇ ἡμῶν ἐμάθομεν τοῦτο ἀκριβῶς, πῶς καὶ πότε ἐγένετο, ὅπερ καὶ παράδοξον.

Καὶ κατ' ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ ξυμῷ ἀπέθανε καὶ ὁ τῶν Ἀθηῶν ἀνθύπατος καὶ Θηβῶν ὁ προρηθθεὶς κύριος Ἀντώνιος Λαντζιόλης ὁ Κομνηνός· καὶ ζητήσῃ τῆς ἐκείνου γυναικὸς Μαρίας Μελισσηνῆς, θυγατρὸς Λέοντος τοῦ Μελισσηνοῦ, πρώτου ἐξαδέλφου Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ ὃν προεδηλώσαμεν, ἐστάλην ἐγὼ μετὰ ἐνόρκου ἀργυροβούλλου καὶ πολλῶν στρατιωτῶν, ἵνα παραλάβω τὴν Ἀθήναν καὶ Θήβαν, καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον αὐτῇ δώσω τόπον, κατὰ τὰ μέρη τῆς Λακωνικῆς, πλησίον ὧν περ εἶχε τῆς αὐτῆς πατρικῆς κληρονομίας καὶ προικός, αἱ εἰσιν αἱ κάτω γεγραμμέναι χώραι καὶ πόλεις καὶ κῶμαι, Ἄστρον, ἅγιος Πέτρος, ἅγιος Ἰωάννης, Πλαταμόνας, Μελίγον, Προάστειον, Λεωνίδας, Κυπαρισσία, Ρέοντας καὶ Σίτανας, καὶ οὕτως ἐγγὺς αὐτῶν δώσω αὐτῇ τόπον ὁπόσον καὶ ὅσον φανήσῃταί μοι εἰς γνώμην καὶ βουλήν αὐτῆς. προλαβόντος δὲ τοῦ Τουραχάνη καὶ τὴν Θήβαν ἀποκλείσαντος, ἣν καὶ παρέλαβε μετὰ τινος ἡμέρας, ἄπρακτος ἐγὼ ἐπανέστρεψα ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ, τοῦτο παραγγελίαν γὰρ ἔχοντός μου. εἰς δὲ τὰ Στυλάρια εὕρισκομένον τοῦ δεσπότη καὶ ἀνθυπαίου μου, καὶ τὰς τῶν Ἐνετιῶν ἐμπο-

3. Καὶ om P

5. δελατζιόνης P

6. Μελισσηνῆς om P

17. προλαβόντος δὲ ὁ τουραχάνης τὴν Θήβαν ἀποκλείσας παρέλαβε P

19. καὶ ἀπρ. P

20. στηλάρια P

modo et tempore acciderit, quantumvis res videretur incredibile esse.

Ineunte aestate anni 6943 etiam Antonius Lantziola Comnenus, Athenarum Thebarumque dominus, e vita cessit; ac rogante coniuge eius, Maria Melissena, filia Leonis Melisseni, primi e patruelibus Nicephori Melisseni, cuius supra mentionem fecimus, ego cum literis iuratoriis, bulla argentea insignitis, multisque militibus missus sum Athenas et Thebas receptum, pro quibus illi alium locum in Peloponneso darem, in regione Laconica, finitimum iis, quae ex hereditate paterna et dote sua habebat: quae quidem regiones, oppida et vici haec sunt: Astrum, sanctus Petrus, sanctus Iohannes, Platamonas, Meligum, Proasteum, Leonidas, Cyparissia, Rheontas, Sitanas. his igitur finitimum locum ei darem, qualem quantumque mihi videretur, et qui ad ipsius sententiam ac voluntatem esset. sed quoniam antevertens Turachanes Thebas iam obsidebat, quas idem paucis diebus expugnavit, ego, ut mandatum mihi fuerat, ex Isthmo re infecta redii, atque ad dominum meum Stylariis agentem triremesque

ρικός τριήρεις προσδοκῶντος ἵνα ἐμβὰς εἰς τὴν πόλιν ἀπέλθῃ, ἰδοὺ ἐγὼ ἄπρακτος ἔφθασα.

11. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὰς τῶν Ἐνετῶν τριήρεις καὶ φθάσαντες εἰς Εὐριπον, ἔδοξε τῷ αὐθέντῃ μου καλὸν εἶναι ἀποστεῖλαι με πρὸς τὸν Τουραχάνην ἐν Θήβῃ εὐρισκόμενον, ἵνα τὰ περὶ τῆς Ἀθήνης αὐτῷ δηλοποιήσω. καὶ παραγενομένου μου ἐδέχθη με μετὰ χαρᾶς, καὶ ἐπληροφόρησέ μοι μεθ' ὄρκου λέγων ὅτι εἰ ἔγνωκα τοῦτο πρὶν οἴκοθεν ἐξελθεῖν με ἐνταῦθα, ἔνεκεν τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἀγάπης καὶ πρὸς σὲ γνωριμίας χαριέντως ὃ αἰτεῖς πληρῶσαι εἶχον, ἐπεὶ ἄνευ προστάγματος τοῦ μεγάλου αὐθέντου ἐποίησα τοῦτο, διότι ὅτε ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου πλείστας προφάσεις ἐδυνάμην εὑρεῖν, νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχω οὐδεμίαν. φιλοφρονηθεῖς δὲ φιλοτίμως ἐγὼ παρ' ἐκείνου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσέφερε μοι εἰς προσκύνησίν μου, καὶ παρετίθετο αὐτοὺς ἐμοὶ καὶ τῷ αὐθέντῃ μου, ἔξ ὧν ἦν εἷς ὁ νῦν πολὺς καὶ μέγας ἀμήρης. καὶ οὕτως τῶν ἐκεῖθεν ἐπανέστρεψα ἄπρακτος. καὶ ἐπεὶ προλαβόντες οἱ ἐν τῷ Εὐρίπῳ ἦσαν τὴν γέφυραν ἀκουσίως τῇ κατ' Ἀγούστου, ἡμεῖς ἐμείναμεν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ εἰς τὰς ἔξωθεν τῆς γεφύρας πέτρας. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ πολλὰ ἐναντία ἐπάθομεν ἀπὸ τε ψύχους καὶ πείνας καὶ ἀπὸ τῆς ξηρότητος τῶν πετρῶν ἀπὸ τε φόβου τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Τουραχάνη στρατοῦ

1. ἔμβη καὶ εἰς P

4. Εὐβοίαν P

16. παρὰ τῷ ἀμηρῷ P

17. Εὐβοίᾳ P

18. κατ' ἦν αὐγ. P

20. ἐν ἧ καὶ πολλὰ P

Venetorum mercatorias exspectantem, quibus in urbem veheretur, frustra suscepto itinere, perveni.

11. Quum conscensis Venetorum triremibus venissemus in Euripum, visum est domino meo, mittere me ad Turachanem Thebis versantem, ut de Athenis cum eo agerem. is advenientem me hilariter excepit, affirmavitque cum iureiurando, istud si novisset, priusquam domo huc profectus esset, pro amore, quo in despotam esset, et propter notitiam mei, libenter, quod peterem, facturum fuisse, siquidem iniussu magni amerae hoc fecisset et domi plurimas potuisset causas praetendere, nunc nullam posset. habebat autem me benigne et honorifice, ac filios etiam me salutatum adduxit, eosque mihi et domino meo commendavit: e quibus unus fuit, qui hodie nobilis et magnus ameras est. hoc igitur modo infecta re redii. quum autem Euripum qui accolabant, licet inviti, pontem sustulissent die Augusti 29, nos eam noctem extra pontem inter saxa transegimus, et multa adversa a frigore, fame et duritie saxorum, a timore item latronum et militum Turachanis pertulimus, quoniam equi nostri, quos e Lie-

διὰ τὸ ξένους τοὺς ἵππους εἶναι, οὓς ἐκ τοῦ Λιέθρου ἐδανεισάμεθα, ὅτι καὶ παροιμία ἐγένετο ἐπὶ κακῷ τοῖς μετ' ἐμοῦ τότε οὖσιν εἰς τὸν μετέπειτα ἦτοι ἐπιόντα χρόνον. ἀναβάντες οὖν εἰς τὰς τριήρεις ἐπὶ τὴν αὐρίον, τῇ γ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 53 μδ' ἔτους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφθάσαμεν.

12. Τῇ δὲ κ' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ τοῦ Παρασπονδήλου μεγάλου δουκὸς θυγάτηρ ὀνό- 36
ματι Ζωή, μετὰ βασιλικῆς τριήρεως ἐσταλμένη μετὰ Μα-
10 νουῆλ τοῦ Παλαιολόγου, ἵνα κομίσωσιν αὐτήν, ἣν δὴ καὶ
μετὰ τινος ἡμέρας ἠύλογηθη ὁ δεσπότης ὁ κὺρ Δημήτριος·
μεθ' ἧς δὴ τριήρεως παρεγένετο εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ δεσπότης
κὺρ Θεόδωρος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει διάδοχον τῆς
βασιλείας ὡς δεύτερος ἀδελφός, ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεκύρου
15 αὐτῷ ἀκουσίως, ὅτι τὸν κὺρ Κωνσταντῖνον τὸν αὐθέντην μου
καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ πλεῖον ὠρέγετο ἔχειν ἐγγὺς αὐτοῦ ἐν τῇ
πόλει, ὡς καὶ ὁ λόγος προῖὼν δηλώσει. ἐπεὶ δὲ οὕτως πα-
ρηκολούθησε τὸ πρᾶγμα, ἐσπούδαζεν ἵνα εἰς τὴν Πελοπόννη-
σον καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς ἐγκατοικήσῃ. ὁ γοῦν αὐθέντης
20 μου πάλιν ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ κὺρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου (ἦν γὰρ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ
πόλει ὁ πρῶτος ἄρχων τοῦ οἴκου ἐκείνου ὀνόματι Ραοῦλ Μι-
χαήλ) ἐσπούδαζον ἵνα οἱ δύο μὲν σὺν τῷ βασιλεῖ μείνωσιν
ἐν τῇ πόλει, οὗτοι δὲ οἱ δύο αὐθένται εἰς τὴν Πελοπόννη-

1. πτολιέθρου P

12. δῆ] δὲ τῆς M

7. 12] δέκατον τρίτον P

13. τῆς βασιλείας om P

10. κομίση P

thro mutuati eramus, peregrini erant: quae res prooemium quoddam malorum fuit, quae postea experti sunt, qui tunc mecum erant. conscensis postridie triremibus, vicesimo tertio die Septembris, anno 6944, Cpolim pervenimus.

12. Vicesimo quinto Martii eiusdem anni in urbem venit Paraspndeli, magni ducis, filia, nomine Zoe, triremi imperatoria, qua eam adduci voluit imperator, cum Manuele Palaeologo advecta, atque nupsit post dies aliquot Demetrio despotae. in eadem triremi venit etiam Theodorus despota, qui ut frater natu secundus imperii in urbe heres erat, quod ei ius imperator non nisi invitus concessit, quippe qui Constantinum fratrem, dominum meum, secum in urbe habere mallet, id quod procedens narratio nostra declarabit. quia vero sic evenerat, dedit operam, ut in Peloponneso tres fratres collocaret. itaque Constantinus, dominus meus, et frater eius, Thomas despota, (erat enim nobiscum in urbe primus illius domus dux, Raul Michael) nitebantur, ut apud imperatorem in urbe duo alteri mane-

σον. διὰ ταύτην δὴ τὴν αἰτίαν καὶ τῷ Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐ-
 τοῦ ἔτους διέβη ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ δε-
 σπότης κὺρ Κωνσταντῖνος ὡς φεύγων μετὰ ἀκατίου τινός,
 καὶ γὰρ δὲ παρ' αὐτοῦ σταλείς πρὸς τὸν ἀμηνῶν διὰ ταύτην
 δὴ τὴν αἰτίαν, ἵνα αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔχῃσι. καὶ οὕτως 5
 ἀπελθὼν τὰ ἀνατεθειμένα μοι καλῶς ὠκονόμησα, καὶ διὰ ξη-
 ρᾶς εἰς Πελοπόννησον ἔφθασα. εὗρον δὲ τοὺς ἀδελφούς καὶ
 αὐθέντας ἔχοντας ὄχλησιν μάχης μεγάλης. ὅπισθεν γὰρ τοῦ
 κὺρ Κωνσταντίνου τοῦ αὐθέντου μου σταλείς μετὰ τριήρεως
 ὁ κὺρ Θεόδωρος, ἵνα κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ μάχη- 10
 ται, καὶ στρατοῦ πλείστου συναθροισθέντος ἄμφω τοῖς μέ-
 ρεσι, καὶ πόλεμός τις ἀνὰ αὐτῶν γέγονε. τῷ 53 μὲ ἔτει
 ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ βασιλέως πρέσβεις πρὸς τοὺς ἀδελ-
 φούς αὐτοῦ ὁ ἄγαν χρηστὸς Διονύσιος ἱερομόναχος, ὁ χρη-
 ματίσας καὶ μητροπολίτης Σάρδεων, καὶ ὁ Δισύπατος Γεώρ- 15
 γιος, καὶ οὗτοι τὴν μάχην μικρόν τι κατεπράυναν. τέλος δὲ
 πάλιν ἄλλων ἐλθόντων πρέσβεων, τοῦ Μελισσηνοῦ λέγω Γρη-
 γορίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ, τοῦ καὶ χρηματίσαντος
 ὕστερον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅς καὶ παρ' ἄλ-
 λοις Στρατηγόπουλος ἐπωνομάζετο, καὶ σὺν αὐτῷ δὴ καὶ τῷ 20
 Γρηγορίῳ πάλιν τοῦ Δισυπάτου καὶ ἐμοῦ συμβιβασάντων καὶ
 συμφρονησάντων αὐτοὺς ἵνα ὁ μὲν αὐθέντης μου καὶ δεσπό-
 τῆς ἀπελθὼν παροικήσῃ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ κὺρ

4. ἀπεστάλην P   15. δυσώπατος P   16. τι om P   18.
 καὶ πνευματικοῦ om P   21. πάλιν om P   ἐμβάντων P

rent, ipsi discederent in Peloponnesum. atque hac de causa Iunio mense eiusdem anni Constantinus despota velut fugitivus parvo navigio Cpoli in Peloponnesum abiit, et ego ad ameram missus sum, ut hunc in ipsorum partes pertraherem. discessi igitur et mandatum mihi negotium feliciter transegi; deinde per terram in Peloponnesum reversus, inveni fratres principes magnis bellorum turbis implicatos. Constantinum enim, dominum meum, ut insequeretur et duos fratres debellaret, avectus est cum triremi Theodorus dominus, atque utrimque magnis collectis copiis, bellum exarsit. anno 6945 ab imperatore ad fratres legati probissimus vir Dionysius hieromonachus, qui metropolita Sardinum fuit, et Georgius Disypatus bellantium impetum aliquantum mitigarunt; tandemque alii missi legati, Gregorius Melissenus hieromonachus et pater spiritualis, qui etiam patriarcha Cpolititanus postea fuit et a nonnullis Strategopulus appellabatur, et cum eo rursus Disypatus et ego, ita eos in amicitiam concordiamque reduximus, ut dominus meus discederet Cpoli habitatum, Theodorus et Thomas despota in Peloponneso essent. itaque Con-

Θεόδωρος καὶ κύριος Θωμᾶς οἱ δεσπόται ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. καὶ τῇ ε' τοῦ Σεπτεμβρίου τῷ ἡμέρῃ διέβη ἀπὸ τῆς Πάτρας διὰ ξηρᾶς εἰς τὸν Εὐρίπῳ ἀπελθὼν, ὃ ἀυθέντης μου λέγω, σὺν ἡμῖν· καὶ ἐμβάντες εἰς τινὰ τῶν Ἑνετῶν τριήρη ἀπὸ 5 ἄστεος Εὐρίπου Εὐβοίαν λεγομένην, ἐν ἣ δὴ τριήρει ἦν καὶ ὃ ποτε ἐν τῇ Πάτρᾳ κανονικὸς Μάρκος ἡνίκα ἀπήλθομεν κατ' αὐτῆς, ὃς γέγονε καὶ λεγάτος παρὰ τοῦ πάπα Εὐγενείου τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, καὶ παρ' ἐκείνου ἔτι καὶ πρὸς τὸν βασιλέα διὰ προσβείας ἀπεστάλη, καὶ τῇ κδ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Σε-
10 πτεμβρίου ἀπεσώθημεν εἰς τὴν πόλιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷδε τῷ καιρῷ διάλεξις τις σεσημειωμένη ἐγένετο ἀναμεταξὺ τοῦ βασιλέως κύριος Ἰωάννου καὶ τινος Ἑβραίου Ξένου τοῦνομα, τοῦ μετέπειτα διὰ τῆς τοῦ ἀγίου Β βαπτίσματος ἀναγεννήσεως μετονομασθέντος Ἐμμανουήλ, λοι-
15 πὸν οὐκ ἀφήσω τοῦ διηγεῖσθαι.

Ἐν πρώτοις ἠρωτήθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Ἑβραίου τοιαύδε "πῶς ἦν δυνατὸν τεκεῖν τὴν Μαρίαν τὸν Χριστὸν παρθένον οὖσαν;" ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίθη "πῶς ἔτεκεν ὁ Ἄδὰμ τὴν Εὐάν χωρὶς γυναικός; καὶ πῶς ἐξήνθησεν ἡ γῆ
20 χωρὶς σπέρματος; πῶς ἔβλυσεν ὕδωρ ἢ ἀκρότομος πέτρα; πῶς τοῦ Ἀαρὼν ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος; πῶς οὐρανόθεν κατεπέμφθη τὸ μάννα; πῶς ἐπληθύνετο ἡ ὕδρῖα τοῦ ἀλεύρου; πῶς τὸ ἔλαιον Ἐλισσαίου ἔβλυσεν εἰς τοὺς κεράμους; πῶς ἡ

3. ἀπελθὼν om P 4. ἀπὸ τινος ἄστεος τῆς εὐρίπου εὐβοίας λεγομένην ἐπλεύσαμεν P 8. βασ. πρέσβυς ἀπ. P 15. ἀφήσωμεν P 16. ἐρωτηθεὶς M 17. πῶς] Ἑβραίου ξένου ἐρωτησις. πῶς P 18. τοῦ βασιλέως κύριος Ἰωάννου ἀπόκρισις. πῶς P

stantinus die 5 Septembris anni 6948 Patra per terram ad Euripum nobiscum abiit, et vela fecimus ab urbe Euripi, in triremi Veneta, Euboea dicta, in qua eadem Marcus erat, qui olim, quum Patram oppugnaremus, in ea urbe canonicus, tum autem legatus Eugenii patriarchae, sibi cognati, ad imperatorem mittebatur. die quarto et vicesimo Septembris incolumes Byzantium delati sumus.

Quoniam autem illo tempore habita est memorabilis disputatio inter Iohannem imperatorem et Hebraeum quendam, nomine Xenum, qui postea, sacro baptisate regeneratus, Emmanuelis nomen accepit, eam litteris mandare non omitam.

Primum Hebraeus imperatorem sic interrogavit: "quomodo Maria Christum generare potuit, dum virgo erat?" respondit imperator: "quomodo Adamus Evam sine usura mulieris genuit? terra effloruit sine semine? saxi superficies percussa emisit aquam? aut quomodo virga Aaronis fronduit? quomodo coelitus manna demissum est? hy-

ράβδος τοῦ Ἰεσσαὶ ἐβλάστησεν ἄνθος; πῶς ἐπὶ Γεδεών ὁ πόκος ἀπερρῶη δρόσον; πῶς ἐπὶ Σαμψὼν ἐβλύσεν ὕδωρ τὸ ὄστουν; πῶς ἐφύλαττε τοὺς παῖδας ἀφλέκτους ἢ κάμινος; πῶς ἐπὶ Μανωὲ ἀνήφθη ἡ πέτρα δίχα ὕλης; πῶς ἐκαίετο ἡ βάτος ἐπὶ Μωϋσέως καὶ οὐ κατεκαίετο; πῶς οὐ κατεφλέχθη 5 Ἡλίας ἐπὶ τὸ ἄρμα τὸ πύρινον ἐπιβάς; πῶς ὁ Ἡσαΐας εἶδε τὸν κύριον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καθήμενον; πῶς ὁ Δανιὴλ ἐφάνερωσε τὸ κεκρυμμένον ἐνύπνιον τοῦ Ναβουχοδονόσωρ; πῶς ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας κατέχει μὴ βασταζόμενος; πῶς ἡ νύξ ἐγέννησε τὴν ἡμέραν καὶ γίνεται; 10 πῶς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φωτίζει πάντα τὸν κόσμον; εἰ ταῦτα ἐρμηνεύσης μοι ἃ ἐρωτῶ σε, οἶδα ὅτι καταλαμβάνεις καὶ τὴν γέννησιν τῆς παρθένου. ἀλλὰ ἀλλότριος κἀκείνων καὶ τούτων ὑπάρχεις.

Ὁ Ἐβραῖος πάλιν ἠρώτησεν “εἰ οὐκ ἀναγκαίως ἀλλ’ ἐκῶν, 15 ὡς αὐτὸς φῆς, ἀπέθανεν ὁ Χριστός, φονεὺς ἄρα ἑαυτοῦ νομιζοῖτ’ ἂν εἰκότως, καὶ ψυχικῆς διὰ τοῦτο τιμωρίας ἄξιος.” ὁ βασιλεὺς ἀποκριθεὶς “πολύ τι, Ξένε, τοῖν λόγοιν ἀμφοῖν μεταξὺ τὸ διάφορον· ἀλλὰ θαῦμά γ’ οὐδὲν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγνοεῖν σε καὶ τοῦτο. φονεὺς γὰρ ἑαυτοῦ λέγοιτ’ ἂν δικαίως 20 ὁ ἑαυτὸν διαχειρίσας, οὐχ ὁ ὑπὲρ τῆς τῶν φιλουμένων ἀγάπης ἀφειδήσας ἑαυτοῦ καὶ θάνατον ὑποστάς· ὁ γὰρ τοιοῦ-

2. ἀπερρῶει P   5. κατεφλέγειο P   9. μὴ κατέχων βασι. P
10. γεννᾶται P

dria impleta est farina? quomodo in vasa fictilia oleum Elisaei manavit? Iessai baculum flores egit? irroratum est Gedeonis vellus? quomodo Sampsoni ex osse aqua salit? tres pueri in camino a combustione servati sunt? quomodo Manoi saxum sine materia arsit? aut rubus Mosi flagravit, nec consumptus est? aut Elias in curru igneo non est combustus? quomodo Isaias dominum in throno excelso et elevato sedentem vidit? Daniel occultum somnium Nabuchodonosori aperuit? quomodo coelum astrorum pondus continet, quum non sustentetur? nox diem genuit et gignitur ipsa? lumen solis totum mundum illuminat? haec mihi si explicaveris, te etiam virginis partum putabo explicare posse. enimvero tu nec illa, nec hunc comprehendis.”

Rursus Hebraeus rogavit: “si non coactus, sed volens, ut ipse dicit, Christus mortuus est, merito semet interfecisse et ideo poena spirituali dignus esse videatur.” imperator respondens “magnum, inquit, Xene, inter haec discrimen est; nec mirum tamen, te hoc cum reliquis ignorare. semet interfecisse enim iure dicatur, qui sua se manu occiderit, non is, qui, caritate in amicos commotus, vitae suae

τος οὐκ αὐτόχειρ ἀλλὰ φίλος προσηκόντως ἀληθῆς καλοῖτ' ἄν
ὡς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν φιλουμένων προδούς, ἴν' ἐκείνους, εἰ
οὕτως τύχοι, τῶν ἐπικροημάτων θανάτων ἐξέλῃται. ταῦτ'
ἄρα φιλανθρωπίας, καὶ ὁ Χριστὸς ἀποίσεται μᾶλλον χάριν ἢ
5 τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑποκείσεται."

Ξένος ὁ Ἑβραῖος ἐρωτᾷ "πόσων ἄρα δεινῶν αἴτιον αἰεὶ
τὸ ψεῦδος καθίσταται! ὁ γὰρ προφήτης οὐχ ἡ παρθένος ἀλλ'
ἡ νεάνις φησὶν τέξει, δηλονότι συνελθοῦσα ἀνδρί· ὑμεῖς δὲ
τὰς ἑαυτῶν συσπῆσαι βουλόμενοι τερατείας, τὴν παρθένον τῆς
10 νεάνιδος ἀντιτίθετε. τί γὰρ ἄν τις καὶ λέγοι, πόσον ἐντεῦ-
θεν ἴλιγγον καὶ μόνον λεγόμενον ἐμποιεῖ, καὶ τὴν ἀπιστίαν
ἡλίκην κατάγει τῶν ἀκροωμένων. τίς γὰρ τῶν ἐκ τοῦ παν-
τός αἰῶνος παρθένον ἤκουσε τετοκυῖαν; εἴ μοι μίαν ἔχει δει-
κνύναι τις, πρὸς οὐδ' ὅτιοῦν ἀντερῶ περαιτέρως." ὁ βασι-
15 λεὺς ἀπεκρίθη "εὖ λέγεις. δεῖξόν μοι σὺ θεὸν ἕτερον ἐξ
οὐρανοῦ κατεληλυθότα καὶ σάρκα φορέσαντα· κἀγὼ σοι δεῖξω
τὴν, ὡς αὐτὸς ἀξιότις, παρθένον αὐτὸν γεννήσασαν. σὺ δ'
ἀλλ' ἐπεὶ τούτῳ πιστεύειν ὑπισχνῆ, εἴ σοί τις καὶ ἄλλο τοι-
οῦτο ἔχει δεικνύναι γεγεννημένον, δεκτέον ἂν εἴῃ σοι καὶ τοῦτο
20 πρῶτον καὶ μόνον ὄν, ἐπεὶ κἀκεῖνο πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀφοραῖν
ἔμελλεν, εἶπερ πρῶτον ἦν. εἴ δ' οὖν, τοῦτο μὲν ἑατέον, δεῖ- 37

6. ἐρώτησις ξένου P 10. ἀντελήφατε P 12. δαδουχεῖ τοῖς
ἀκροωμένοις P 18. ἀλλ' ἀπαιτεῖς τούτῳ M 21. post ξμελ-
λεν M: ἄκουσον καὶ σύγες, ὦ Ξένε. εἰ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ

non parcit eorumque causa subit mortem. talis enim non sui homi-
cida, sed sincerus amicus merito nominatur, qui semetipsum pro di-
lectis tradit, ut eos, si possit, ab impendente morte eripiat. quare
illud animi benigni est, et Christus gratiam potius, quam istas cri-
minationes meretur."

Rursus Hebraeus: "quot mala semper mendacium creavit! pro-
pheta enim non virginem ait, sed adolescentulam parturam esse,
virum videlicet expertam; vos autem, portenta vestra nobis commen-
daturi, pro adolescente muliere virginem supponitis. quis hoc verbis
assequatur, quanta quasi vertigine laboret, istud qui dicat, apud au-
dientesque quam parum fidei habiturus sit. quis enim post hominum
memoriam audivit, virginem matrem fuisse? si quis mihi unam proferre
poterit, in nulla re tibi iam adversabor." imperator "pulcre" inquit,
"istud dicis. ostende tu mihi alium deum de coelo profectum et cor-
pore indutum: et ego tibi ostendam, quam tu desideras, virginem,
quae eum pepererit. verum enim vero quoniam fidem te habiturum
polliceris, si quis aliud simile factum demonstraverit, admittendum
tibi erit etiam primum hoc et unicum exemplum, quandoquidem nec
illud ad aliud poterit referri, quum primum sit. sed mittamus hoc,

ξον δὲ σύ μοι πῶς Μωσῆς τοὺς ὑμετέροισι πατέρας τὴν ἐρυθρὰν περαιωθῆναι πεποίηκε, καὶ τῆς πέτρας τοσοῦτον ἐβλυσεν ὕδωρ ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν κορεσθῆναι, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεχομένη καὶ τὸν Ἰορδάνου διαστήσασα ῥοῦν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ διέβη, καὶ τὰ Ἰεριχοῦντινα κατεσεύσθη τεί- 5
χη, καὶ τῇ μηλωτῇ τὸν Ἰορδάνην αὐθις Ἐλισσαῖος διέρρηξε καὶ διηρέθη τὰ ὕδατα ἔνθεν καὶ ἔνθεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ ξηροῦ διέβη. ἄρα κατὰ φύσιν τι γενέσθαι τούτων ἔστιν εἰπεῖν; οὐδαμῶς. εἰ δ' ἐκεῖνα ὑπὲρ φύσιν, οὐδὲ τὸ τῆς παρ- 10
θένου κατὰ φύσιν. ὑμῶν δὲ καλῶς τὴν ἀπειθειαν ὁ μεγαλοφρονότατος ἐστηλίτευσεν Ἡσαΐας λέγων ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξέ-
πέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα. πρὸς μὲν γὰρ πάσας τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας ἐναργεῖς οὐσας καὶ σαφεστάτας μαινομένων τρόπον διά-
κεισθε, οὐ τῶν ὁδῶν τὰς τετριμμένας ἐκκλίνοντες κατὰ κρη- 15
μῶν πολλάκις ἑαυτοὺς ῥίπτουσιν· μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τὴν παροῦσαν σαφεστέρην περιλήψιν τῶν εἰρημένων. ὅμως γε μὴν ἀνωτέρω μικρὸν αὐτὴν ἀναλάβωμεν, ἵν' ἴδωμεν σαφέστερον τίς ἢ τῶν εἰρημένων τῷ προφήτῃ διάνοια καὶ περὶ τίνων ἔστιν. ἑροσέθετο φησὶ κύριος λαλήσει τῷ Ἀχαζ, λέ- 20

ταύτην ἠρμηνεύσαμεν τὴν ῥῆσιν, εἶχεν ἴσως χώραν ὁ σὸς λόγος· εἰ δὲ ἐκ τοῦ ὑμετέρου γένους ἦσαν οἱ ἠρμηνεύσαντες (προὔπ-
ηρχον γὰρ ταύτης τριακοσίων ἐτῶν), ἄρα ματαίως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν. ἀλλ' οὐδὲ ἐνδέχεται τοσοῦτον πλήθος τῶν φιλοσόφων ψεύ-
δεσθαι· δύο γὰρ καὶ ἐβδομήκοντα ὑπῆρχον τὸν ἀριθμὸν, ἐξ
ἐκάστης φυλῆς συλλεγέντες. 4. αἱρομένη P διασχί-
σασα P 8. τὸ γενέσθαι ταῦτα P 17. σαφ. — εἰρημέ-
νων om M 20. τίνος P

atque tute nunc me doce, quomodo Moses patres vestros per mare rubrum transducere potuerit, et e saxo profluxerit tanta aquae copia, quanta ad satiandum universum populum satis esset; quomodo arca a sacerdotibus portata, flumine Iordanis diviso, per siccum delata sit; quomodo Hierichuntina moenia concussa sint, et pelle ovili Iordanem rursus Elisaeus perruperit, et, separata utrimque aqua, ambulaverit per aridam terram. num quid horum vi naturae factum esse dici potest? profecto non potest. atqui si illa supra naturam sunt, nec alterum de virgine naturae conveniens est. ceterum ab incredulitate bene vos notavit grandiloquus Isaias: "per totum diem," inquit, "protendi manus ad populum incredulum et contra dicentem." in omnibus enim de Christo vaticiniis, quum evidentissima sint et apertissima, furentium instar agitis, qui, vias tritas declinantes, per rupes saepe se proiciunt; idque magis, quam in reliquis rebus, in hac, de qua quum maxime sermo est, ceteris evidentiore. verum enim vero paulo altius eam repetamus, ut quid propheta dicat et de quibus dicat,

μίσας ἀπεισάλλθαι με πρὸς σὲ ὡς ἄξιον ὄντα· πόρρω γὰρ εἶ σὺ τοῦ τοιοῦτος εἶναι, ὥστε οὐ σοῦ γε ἔνεκα ἀλλὰ τοῦ οἴκου Ἰούδα καὶ πάντων ἀπέσταλμαι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. διὰ τοῦτο οὖν δώσει κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον. ἰδοὺ ἡ παρθέ-
 Βιος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ 5
 ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. εἰ μὲν, ὡς σὺ φῆς, νεᾶνιν ὁ προ-
 φήτης προύλεγεν ἐν γαστρὶ ἔξειν ὠμιληκυῖαν ἀνδρὶ, μάταιον
 ἦν ἀτεχνῶς καὶ λίαν ἀλόγιστον τὸ σημεῖον τοῦτο καλεῖν.
 ἄνευ δὲ τούτου καὶ τὸ νεᾶνις ἀντὶ τοῦ παρθένης εὐρήσεις
 ἐφιστάς ἐν τῷ δευτερονομίῳ. φησὶ γὰρ ὡς ἐάν τις βιάσῃται 10
 ἐν τῷ πεδίῳ νεάνιδα, παρθένον δηλαδή· ἀλλαχοῦ δὲ ἐάν
 τις εὐρη τὴν παῖδα τὴν μεμνηστευμένην καὶ βιασάμενος κοι-
 μηθῆ μετ' αὐτῆς, ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον μόνον, καὶ τῇ
 νεάνιδι οὐ ποιήσετε οὐδέν. καὶ ὁ Ἐσδρας δὲ νεάνιδα καλεῖ
 τὴν τῷ βασιλεῖ καὶ προφήτῃ Δαβὶδ γεγηρακότε συγκοιμωμέ- 15
 νην παρθένον, ἢ περιθάψεως αὐτῷ χάριν ὑπὸ γήρεος κα-
 τεψυγμένῳ συνεκοιμᾶτο καὶ οὐδὲν ἕτερόν τι. φησὶ γὰρ ὅτι
 καὶ οὐκ ἔγνω ταύτην ὁ βασιλεύς. ἐπεὶ δ', ὡσπερ εἶπομεν,
 καὶ τὸ συλλαβεῖν γυναῖκα συγκοιμωμένην ἀνδρὶ καινὸν οὐ-
 δὲν ἦν, οὐδὲ σημεῖον εἰκότως τοῦτ' ἂν ἐκάλεσεν ὁ προ- 20
 φήτης, λείπεται τοῦτο νομίζειν αὐτὸν εἰρηκέναι σημεῖον
 δεδόσθαι παρὰ Θεοῦ, τὸ παρθένον ἄνευ ἀνδρὸς τεκεῖν· ὁ

11. δηλαδή om M
 ψεως P

15. καὶ προφήτη om P

16. ἢπερ θάλ-

solentiam istam et impudentiam ei exprobrans, "idcirco," inquit, "dominus ipse dabit vobis signum," qui videlicet misit me ad te profanum et impium et insultantem imperiis divinis. noli enim existimare, me ad te missum esse, quia dignus sis: multum abest. itaque non propter te, sed propter domum Iuda, et universos filios Israel missus sum. "idcirco igitur dominus ipse dabit vobis signum. ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuelem." quod si, ut tu dicis, propheta adolescentulam, marem passam, concepturam esse praediceret, prorsus ineptum foret et ab omni ratione alienum, istud signum appellare. praeterea adolescentulam pro virgine positam invenies, si attenderis, in Deuteronomio, ubi haec leguntur: "si quis in agro violaverit adolescentulam" i. e. virginem; et alibi, "si quis invenierit filiam sponsam eique vi facta concubuerit, occidelis solum hominem, in adolescentulam nihil statuetis." atque Esdras virginem illam cum Davide rege et propheta iam senio confecto cubantem, non ob aliud, nisi ut annis iam frigentem foveret, adolescentulam vocat. dicit enim a rege eam non initam esse. quoniam igitur, ut diximus, feminam a viro compressam concipere nihil novum erat, parumque convenienter hoc propheta signum nominaturus fuisset, relinquitur, ut putemus,

δὴ καὶ πέρας ἔσχε, καὶ ὑμεῖς τάληθές σαθροῖς τισὶ λόγοις
καὶ ἀσυστάτοις, οὐκείότερον δὲ εἰπεῖν ἀνοήτοις, περιτρέ-
πειν ἐπιχειρεῖτε. ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παρατρέχειν ὡς
5 ἔξ αὐτῆς ὁ γεγεννημένος οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸ προφη-
τικὸν λόγιον Ἐμμανουὴλ ὠνομάσθη, ἡγουν μεθ' ἡμῶν ὁ θεός;
ἢ δηλονότι ὁ θεὸς ἔσται μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἡγουν
ὁμοῖος ἡμῖν ἄνθρωπος ἔσται καὶ θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπάρχων.
10 ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ καλέσουσι τὴν πληθὺν πᾶσαν εἰρήκε
τῶν ἀνθρώπων, ὃ καὶ ἐγεγόνει. τούτοις δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ
Βαροῦχ τοῦ Ἱερεμίου παντάπασι συμφωνεῖ· οὗτος γὰρ φη-
σιν ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἔξεῦρε
πᾶσιν ὁδὸν ἐπιστήμης, ὡσανεὶ ἔλεγεν οἶδε πᾶσαν ἐπιστήμην
15 ὡς αὐτοσοφία ὦν, καὶ πάντας τοὺς λόγους αὐτῶν ὡς δημιουργ-
γὸς αὐτῶν ὦν, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ
ἢτοι τῷ δούλῳ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐ-
τοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
συναναστρέφει.

20 Ἔνεος ἐρωτᾷ ἡμεδενός πω τῶν ἔξ αἰῶνος, ὃ βασιλεῦ,
ἀνθρώπων ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη ζήσαντος, πῶς αὐτὸν τὸν Μεσ-

15. δημ. ὦν αὐτός P   20. ἐρώτησις P   πω] ἀπὸ P

eum hoc signum a deo datum iri dicere, ut virgo, virum minime
passa, filium ederet: quod sane eventum habuit, quantumvis vos ve-
ritatem marcidis maleque cohaerentibus, aut, ut dicam rectius, sto-
lidis argumentis evertere conamini. nec illud fas est nos praeterire,
nisi in virgine Maria hoc signum eventum habuisset, quomodo ex ea
natus, non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex spiritu
sancto secundum prophetae oraculum vocatus sit Emmanuel i. e. no-
biscum deus: quo nimirum significavit, deum nobiscum fore qui su-
mus homines, sive similem nobis hominem fore et tamen eundem
deum. quod et factum est. idem verbo "vocabunt" generis humani
universitatem significavit: quod et ipsum eventu comprobatum est.
cum his etiam Hieremiae quae sunt apud Baruchum penitus consen-
tiant. is enim, "deus noster, inquit, non habebitur diversus ab eo.
invenit omnibus viam scientiae," quasi diceret, novit omnem scien-
tiam, ut qui est ipsa sapientia, et omnes sermones eorum, ut eorum
conditor, "atque dedit eam Iacobo puero suo" i. e. servo suo, "et
Israeli a se dilecto; postea autem in terra visus et cum hominibus
conversatus est."

Xenus interrogavit: "quum post homines natos, imperator, nullus
unquam ultra annos mille vixerit, quo pacto ipsum Messiam iam annis
plus mille et quadringentis praeteritis adhuc vivere opinamini? fieri non

σίαν τετρακοσίων ἐγγὺς ἤδη καὶ χιλίων παρωχηκότων ἐνιαυ-
 τῶν ἔτι ζῆν ὑπειλήφατε; ἀδύνατον γάρ. εἰ δ' ἀποθανεῖν
 φαίητε, ψεῦδος αὐθις περιφανὲς αὐτὸν εἶναι τὸν Μεσσίαν·
 οὐδὲ γὰρ Ἑλίας ἦλθεν, ὡς φασιν, αὐτὸν γεννηθέντα χοῖσαι.”
 ὁ βασιλεὺς ἀποκριθεὶς “πλανᾶσθε, Ξένε, μὴ εἰδότες τὰς 5
 γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἤξειν μὲν γὰρ τὸν
 Θεοσβίτην Ἑλίαν καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται, οὐκ ἐπὶ τὸ
 χοῖσαι γε μὴν τὸν κύριον· ἀλλ' ἐπεὶ περ ἀπόκειται τινα
 γεννηθῆναι μυσαρὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ γένους, ὡς φασί τι-
 νες, τῶν Ἑβραίων, πᾶσαν ἐν ἑαυτῇ δεξόμενον τοῦ διαβόλου 10
 τὴν ἐνέργειαν, καὶ ποιεῖν δι' αὐτῆς σημεῖα καὶ τέρατα, Θεὸν
 ἑαυτὸν καὶ Χριστὸν ὀνομάζοντα, ὥστε μὴ μόνον πολλοὺς τῶν
 38 τὸτ' ὄντων πλανηθῆναι Χριστιανῶν, ἀλλὰ τὸ καταλειμμέ-
 νον ὀλίγον μέρος τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων ἦτοι ἔθρους τῇ
 πλάνῃ τοῦ ἀντιχρίστου συναπαχθῆ, ἤξειν φασί τηρικαῦτα τὸν 15
 τε Ἑλίαν καὶ Ἐνώχ ἀπεσταλμένους ὑπὸ Θεοῦ σπλάγγνα οἰ-
 κτιρμῶν λαβόντος, διδάξαι τε καὶ ἐπιστρέψαι τοὺς τε ἄλλους
 καὶ δὴ τὸ ταλαιπώρον τῶν Ἑβραίων ἔθνος εἰς τὴν τοῦ Χρι-
 στοῦ, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν εἰς τὴν τῆς ἀγίας τριάδος πίστιν, ἵνα
 μὴ τὸ σύμπαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καταποθεῖη. εἰ γὰρ καὶ 20
 διὰ τὸν εἰς τὸν Χριστὸν φόνον ἐχθροὺς ἑαυτοὺς εἰργάσαντο
 τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἀγαπητοὶ εἰσι διὰ τὴν εἰς
 τοὺς πατέρας αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. οὓς μὲν οὖν οἶδεν ἡ

2. φατέ P

5. ἀπόκρισις P

14. ἦτοι τοῦ ἔθρους P

potest. sin autem mortuum eum esse dicatis, hoc rursus manifestum mendacium erit, eum Messiam esse. neque enim Elias venit, ut aiunt, natum uncturus.” respondens imperator “erratis, inquit, Xene, ignorantes litteras et potentiam dei. venturus enim esse Elias Thesbites et dicitur et creditur, non tamen dominum uncturus; sed quia futurum est, ut nascatur homo execrabilis ex gente, ut quidam volunt, Hebraeorum, qui omnem potestatem diaboli habebit et per eam signa et portenta efficiet, deum se et Christum nominans, ut non solum multi Christianorum tunc viventium erraturi sint, sed etiam quae restabunt exiguae reliquiae Iudaeorum antichristi illius erroribus abripiendae sint, venturos illo tempore aiunt Eliam et Enoch, a deo misericordia commoto missos, ut doceant et quum alios tum miseram Hebraeorum nationem ad Christum convertant, aut quod idem est, ad sanctae trinitatis fidem, ne tota a diabolo absorbeatur. etiamsi enim propter caedem in Christum factam semet dei et evangelii hostes fecerint, tamen cari deo sunt propter caritatem, qua is eorum patres amplexus est. quos igitur providentia divina poenitentiam aversaturos esse novit, eos deseruit: quos autem divinam evan-

Θεία πρόνοια ανεπιστρόφως ἔχοντας πρὸς μετάνοιαν, κατέλι-
 πεν· οὐς δὲ ἤδει τὸ θεῖον εὐγνωμόνως τὸ τοῦ εὐαγγελίου
 κήρυγμα δεξομένους, οὐ παρεῖδε. τότε τοίνυν πληρωθήσεται
 ἡ λέγουσα προφητεία τοῦ Ἡσαίου ἕαν ἢ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἰῶν
 5 Ἰσραὴλ ὑπὲρ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα τοῦ
 Ἰσραὴλ σωθήσεται· καὶ διὰ ταῦτα γοῦν Ἡλίας ὑπὸ θεοῦ
 πεμφθήσεται τότε, οὐχὶ δ', ὡς ὑμεῖς, χρίσων τὸν Μεσσίαν·
 τὸ γὰρ τοιαῦτα λογοποιεῖν ἀμαθῶν ἐστίν, ὡς πού γε εἰρηκῶς
 ἔφθην, καὶ τῆς γραφῆς παντάπασιν ἀμνητῶν. ὁ δὲ Χρι-
 10 στός, καθὸ μὲν θεός, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ἐστὶ
 καὶ ἐν τῷ παντὶ καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν (τὸν γὰρ οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος)· καθὸ δὲ ἄνθρωπος, οὔτε
 χίλια ἔτη ἔζησεν οὔτε ἐνταῦθα ἤγουν ἐν τῇ γῆ ἐστίν, ἀλλ'
 ἔζησε μὲν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, σταυρωθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν
 15 κακίστων πατέρων ὑμῶν τέθνηκε· καὶ τὸ μὲν ἅγιον αὐτοῦ
 σῶμα ἐτέθη ἐν μνημείῳ, φθορὰν μὲν δεξάμενον, οὐ διαφθο-
 ρὰν δέ, ἡ δὲ θεία ὑπόστασις, ἀχωρίστως τῷ προσλήμματι
 ἠνωμένη, κατήλθεν εἰς ἄδου σκότη σὺν τῇ θεῖα ψυχῇ, πάν-
 τας μὲν τῶν χρονίων ἐλευθερώσασα δεσμῶν, ἀναστήσασα δὲ
 20 μετ' ἔξουσίας θεϊκῆς τὸ σῶμα ὃ προσελάβετο, τὴν μὲν φθο-
 ρὰν ἤδη καὶ τὸν θάνατον ἀποβεβληκός, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ
 ἀθανασίαν ἐνδεδυκός. Χριστὸς μὲν οὖν οὕτω τριήμερος ἀνα-
 στας καὶ τὸν Ἀδὰμ τῶν δεσμῶν ἀνείς καὶ τὴν πρὶν δίαιταν

12. πληρῶσω P
 χρόνων M

14. τριακόσια M

18. σκότη om M

19.

geli praedicationem studiose amplexuros praevidit, eos non negle-
 xit. tunc igitur exitum habebit Isaiiae vaticinium, quod tale est: "si
 numerus filiorum Israelis superaverit arenam maris, reliquiae Israelis
 salvabuntur." hanc ob causam igitur Elias tunc a deo mittetur, non,
 ut vos iactatis, Messiam uncturus. nam tales confingere fabulas, in-
 doctorum hominum est, ut ante dixi, et sacrarum literarum prorsus
 expertium. Christus autem, qua deus, in coelo et in terra est et in
 universo et supra universum (coelum enim et terram ego impleo,
 dicit dominus); qua autem homo, neque mille annos vixit, neque hic
 i. e. in terris est, sed vixit ultra annos triginta, deinde, a scelera-
 tissimis maioribus vestris cruci affixus, mortuus est; et sanctum cor-
 pus eius, in monumento repositum, admisit interitum, non corruptio-
 nem; divina autem hypostasis, insolubili vinculo cum eo, quod as-
 sumpserat, coniuncta, cum anima divina ad inferorum tenebras de-
 scendit, omnesque e diuturno carcere recepit, atque corpus, quod as-
 sumpserat, virtute divina suscitavit, interitu et morte liberatum, in-
 corruptione et immortalitate indutum. itaque Christus quum hunc in

τὸν παράδεισον αὐτῷ δούς, τοῖς ὑπολειφθεῖσι τῶν μαθητῶν ἕνδεκα συγγενόμενος (ὁ γὰρ Ἰούδας ἀπῆλθεν εἰς ὃν οἱ προφηταὶ τόπον εἰρήκισαν, εἰς κόλασιν δηλονότι τὴν ἀτελεύτητον), μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πάντων αὐτῷ τῶν μαθητῶν ὁμοῦ τῇ παναγίᾳ μητρὶ συμπαρόντων τε καὶ ὁρώντων, καὶ νῦν ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ συγκαθήμενος καὶ συμπροσκυνούμενος ὑφ' ἀπάσης τῆς οὐρανόθεν ἱεραρχίας."

Παρὼν καὶ Ματθαῖος ὁ ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελλος βασιλικῆ προσαΐζει ταῦτα ἔφη καὶ ἀπελογίσαστο. 10 καὶ ὁ μὲν Ξένος ἐρωτῶν εἶπεν οὕτως ὡς ἤδη τὸν μὲν Μεσσίαν ἐληλυθέναι φατέ, τὸν Θεοβίτην μὴ ἤκοντα κατὰ τὰς τῶν προφητῶν ῥήσεις. ὁ Ματθαῖος ἀποκριθεὶς "ἀκουσον, ὦ Ξένε, καὶ σύνες. δύο τὰς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας οἱ προφηταὶ κηρύττουσι, ταύτην τε τὴν ἤδη γεγεννημένην καὶ τὴν εἰς 15 ἔπειτα τῇ τελευτῇ τοῦ κόσμου φανησομένην· καὶ τῆς μὲν μιᾶς, τῆς δευτέρας δηλαδή, πρόδρομον ἔσεσθαι τὸν Ἡλίαν λέγουσι, τῆς δὲ προτέρας Ἰωάννης ἐγένετο, ὃν ἄγγελον μὲν ὁ προφήτης ὠνόμασε Μαλαχίας οὐ μόνον ὡς τὴν προτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐγγὺς οὖσαν μνηύοντα, ἀλλὰ καὶ ὡς βίον ἀσπασάμε- 20 νον μικροῦ τοῦ τῶν ἀγγέλων ἐξ ἐφαμίλλου χωροῦντα. Ἡλίαν Β δὲ καὶ τοῦτον ὁ Χριστὸς ἐκάλεϊ, οὐκ ἐπειδὴ Ἡλίας ἦν, ἀλλ'

3. εἰρήκισιν P τὴν om P 10. ἀπελογίσαστο M 11. ἐρω-
τῶν τὸν Ματθαῖον εἶπεν P 13. ἀποκρίσεις τοῦ Ματθαίου P

modum die tertio resurrexisset, et Adamum, vinculis solutum, in vitam pristinam paradisi restituisset, et cum reliquis discipulis undecim saepe versatus esset (Iudas enim abierat in locum, quem prophetae dixerant, in supplicium videlicet sempiternum), post dies a resurrectione quadraginta, omnibus discipulis et sanctissima ipsius matre praesentibus spectantibusque, in coela susceptus est, ibique nunc assidet deo patri, cum eodem ab universo sancto coelestium choro adoratus.

Qui huic disputationi intererat Matthaeus hieromonachus et magnus protosyncellus, iussu imperatoris haec dixit responditque. interrogans Xenus, "vos", inquit, "Messiam iam venisse dictitatis, Thebiten non venisse secundum voces prophetarum?" respondit Matthaeus "audi, Xene, et adverte. duplicem adventum Christi prophetae praenuntiant, eum, qui iam praeteriit, et qui in fine rerum futurus est; et unius quidem, secundi nempe, praecursorem Eliam fore canunt, sicut alterius praecursor Iohannes fuit, quem Malachias propheta angelum nominavit: non solum, quia priorem domini adventum iam vicinum indicavit, sed etiam, quia vitae institutum sectatus est, quod eum

ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ πληρῶν ἐτύγγανε διακονίαν· ὡσπερ
 γὰρ ἐκεῖνος πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτω
 καὶ οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο. οὐ παρὰ τοῦτο δὲ μόνον,
 ἀλλ' ὅτι καὶ βίον μετῆι κατάκρας τῷ ἐκείνου συμβαίνοντα.
 5 ἀλλ' οἱ μὲν προφῆται καὶ ἀμφοτέρων μέμνηνται τούτων καὶ
 τοὺς προωδευκότας ἐκατέρας κηρύττουσιν· ὑμεῖς δὲ τὴν μὲν
 προτέραν σιγῇ κακούργως παρέροχεσθε, εἶγε καὶ τῷ νῷ τῆς
 γραφῆς ἀτεχνῶς ἐπιβάλλετε, τῆς δὲ δευτέρας μέμνησθε μό-
 νης, ἧς ὁ Θεσβίτης προδραμεῖται πάντως Ἑλίας. ἀλλὰ γὰρ
 10 καὶ τῶν χρησμῶν αὐτῶν ἀκουσώμεθα. ὁ Θεσπέσιος Μαλα-
 χίας τὴν τοῦ σωτήρος βουληθεὶς παρουσίαν διδάξαι, καὶ ὡς
 ἦξει τῆς δικαίας ἀνταποδόσεως ὁ καιρὸς, πρῶτος μὲν τὴν
 προτέραν ἐπιφάνειάν του προθεσπίζει καὶ δείκνυσι τὸν μετὰ
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἐκείνης προηγούμενον, ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ
 15 λέγων ἑξαποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
 κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου καὶ ἐπιβλέψεται
 ὁδὸν πρὸ προσώπου σου· καὶ ἑξαίφνης ἦξει εἰς τὸν ναὸν
 αὐτοῦ κύριος· πάντων γὰρ ἀγνοούντων ὁ σωτήριος τόκος ἐγέ-
 20 νετο· ναὸν γὰρ τὴν ἀνθρωπείαν ὠνόμασε φύσιν, ἣν ὁ θεὸς
 λόγος ἀνέλαβε. πρὸς δὲ τῇ προτέρα καὶ τὴν δευτέρα ἐλευ-
 σιν ὑπογράφει· ἰδοὺ ἔρχεται κύριος παντοκράτωρ, καὶ τίς
 ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ, ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ

7. παρέχεσθε M   15. λέγει ἀποστελῶ P   ὃς — ἔμπροσθέν
 σου om P   16. ἐπιβλέψωσιν P

angelica vita propemodum certaret. atque hunc quoque Christus Eliam appellavit, non quod Elias esset, sed quod eodem ministerio fungebatur, quo ille fungetur. sicut enim alter adventum secundum antecedit, sic alter priorem antecessit. nec ob unam istam causam ita eum appellavit, sed etiam, quia vitam colebat illius vitae prorsus similem. prophetae igitur utrumque adventum memorant et utriusque praedicant praecursorem; at vos priorem quidem adventum silentio praeteritis, siquidem sensum scripturae haud dubie assequimini; ac solum posteriorem commemoratis, cui omnino praecursurus est Thesbites Elias. at enim audiamus ipsa oracula. divinus Malachias de salvatore affuturo nos docere volens, et quale futurum sit tempus iustae compensationis, primum quidem priorem alicuius adventum vaticinatur significatque, qui praecursori Iohanni baptistae successurus sit: "ecce enim", inquit, "angelum meum ante faciem tuam mittam, qui viam tibi sternet spectabitque eam ante faciem tuam; et statim veniet ad templum suum dominus." omnibus enim nesciis partus salutaris factus est. nimirum templum naturam humanam appellavit, quam deus verbum suscepit. cum priore autem adventu etiam secundum describit. "ecce venit dominus omnipotens: quis sustinebit diem

ὄπτασις αὐτοῦ; ἀδυσώπητος καθιεῖται κριτῆς ὁ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. εἶτα διδάσκει τὰ κατὰ τὴν προτιέραν αὐθις παρουσίαν ὑπ' αὐτοῦ δρώμενα. ἑδίῳτι αὐτὸς πορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυ- 5 σίον. σημαίνει δὲ διὰ τούτων ὁ προφήτης τὴν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθαρσιν, ἣν θεανδρικῶς ὁ λόγος πολιτευσάμενος ἡμῖν ἐχαρίσατο. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ μυστικῶς τοὺς προσιόντας ἀναχωνεύει καὶ νεουργεῖ, τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος χρώμενος, οἷα δημιουργὸς ὁ δεσπότης. καθάπερ τινὶ πόα τῷ ὕδατι τοῦ βα- 10 πτίσματος τὸν τῆς ἁμαρτίας ἄυπον ἀποσμήχει, καὶ τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ταύτης ἰοῦ τὰς ἡμετέρας ἐλευθεροῦ ψυχάς. μεθ' ἣν τοῖς μὴ φυλάξασι εἰς τέλος τὴν ψυχὴν ἀκηλίδωτον φοβερός ὄφθησεται καὶ ἀπαραίτητος κολαστής, τὸ δεύτερον αὐθις ἐπανιών. καὶ μετὰ τινὰ τῆς δευτέρας πάλιν ἐπιδημίας 15 ὑπομιμνήσκει. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελεῶ ὑμῖν Ἑλίαν τὸν Θεσβίτην. καὶ σημαίνων τὸν καιρὸν ἐπήγαγε ἑπρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, τὴν τῆς δευτέρας λέγων ἐπιφανείας. διδάσκει δὲ ἄπερ ὁ μέγας Ἑλίας ποιήσει παραγενόμενος. ὅς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν. 20 ἐπειδὴ γὰρ πατέρες τῶν ἀποστόλων οἱ Ἰουδαῖοι, τοῦτο ἔοικε λέγειν, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐτῶν ἦτοι τῶν ἀποστόλων τὰς τῶν πατέρων καρδίας, τοῦτέστι τοῦ γέ-

4. ἐν χωνευτηρίῳ P   πλαιυνόντων P   12. υἱοῦ M

ingressus eius, aut quis prodibit in eius conspectum! inexorabilis iudex sedebit referetque cuique secundum eius opera." deinde in priori rursus adventu ab eo facta docet: "quare ipse veniet ut ignis fornacis et sicut herba fullonum, ac sedebit conflans et purgans argentum et aurum." quibus verbis propheta purgationem per spiritum sanctum futuram significat, quam verbum utraque natura nobiscum versatum nobis impertivit. huius enim opera accedentes ad se mystice conflant ac renovat dominus, igne spiritus, tanquam artifex quispiam, usus, aqua baptismatis tanquam herba quadam sordes peccatorum abstergens, atque igne spiritus eorum quasi aerugine animas nostras liberans. postquam purgationem qui ad finem usque animam non servaverint a labe, iis terribilis et implacabilis vindex erit in secundo adventu: de quo mox idem propheta ita praedicat: "ecce, mittam ego vobis Eliam Thesbiten," et, tempus significans, addit "antequam veniat dies domini magnus et praeclarus" alterius nimirum adventus. docet idem quae facturus sit magnus Elias, quum advenerit: "qui convertet animum patris ad filium." quoniam enim patres apostolorum Iudaei erant, hoc videtur dicere, conversurum eum esse per filiorum

νοὺς τῶν Ἰουδαίων τὴν διάνοιαν· ἀποκαταστήσει δὲ τοὺς
 εὐρεθησομένους τηρικαῦτα πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν εὐγνώ-
 μονας εἰς πατρῶον ὡς περὶ τὴν εὐσέβειαν κληρὸν, πάλαι δι'
 ἀπιστίας ἐκπεπωκότας αὐτοῦ. καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς
 5 τὸν πλησίον αὐτοῦ· καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γὰρ ἀδελφικὰ παρα-
 σκευάσει φρονεῖν. καὶ δεικνὺς τὸν σκοπὸν δι' ὃν Ἠλίας πρό-
 39 τερος παραγίνεται, ἐπήγαγε ἑμὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἀρ-
 δην, ἵνα μὴ εὐρῶν ὑμᾶς ἀπαντας ἐν ἀπιστίᾳ εἰς τὴν ἀτε-
 λεύτητον κόλασιν παραπέμψω. ἐνταῦθα περιφανέστερον τὴν
 10 δευτέραν καὶ φοβεράν τοῦ κυρίου παρουσίαν ἐνέφηρε· τῇ
 γὰρ προτέρᾳ οὐκ ἦλθε τὴν γῆν πατάξαι ἀλλὰ σῶσαι. ἄρ' οὐ
 φανερῶς καὶ ἠκριβωμένως καὶ ἀμφοτέρως τὰς τοῦ σωτήρος
 ἐδήλωσε παρουσίας; ἡ μὲν γὰρ ἤδη γεγένηται, θαυμασίους
 ἡμῖν ὄμβρους ἐπιβλύσασα χαρισμάτων· ἡ δὲ πρὸς τῷ τέλει
 15 τοῦ παρόντος αἰῶνος γενήσεται, εὐθύνας τῶν ἐκάστῳ βεβιω-
 μένων εἰσπράττουσα. εἰ οὖν τὴν ἐπὶ τὸ σῶσαι μόνον γεγε-
 νημένην παρὰ φαῦλον ἠγεῖσθε, τὴν δὲ ἐπ' εὐθύνην ἄγουσαν
 τοῦ Μεσσοῦ παρουσίαν ἐπιζητεῖτε, σκοπεῖτε μὴ πρὸ ἐκείνης
 λάθητε λυγρῶ προσιόντες ἀντὶ ποιμένος καὶ τῷ τοῦ ἀντιχρί-
 20 στοῦ στόματι περιπέσητε καὶ σὺν ἐκείνῳ τῷ πνρὶ τῷ αἰωνίῳ
 παραπεμπόμενοι ἀνόνητα μετακλαύσησθε. ἢ οὐ καὶ τοῦτον
 μετὰ τὴν τοῦ χρόνου περιόδον καὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐξαρι-

3. ὡσπερ τὴν? πάλιν P

5. ἀδελφὰ P

6. πρότερον P

11. τὴν γῆν om P

13. θαυμασίοις ἡμᾶς ὄμβροις M

14. τὸ

16. εἰ] ὑμεῖς P

ipsorum h. e. apostolorum doctrinam animos patrum i. e. mentem
 generis Iudaici. convertet autem quos tunc invenerit ad fidem Christi,
 quasi ad paternam pietatis sortem, unde pridem propter infidelitatem
 exciderunt. "et cor hominis ad hominem convertet" fratres enim ut
 sensus fraternos induant faciet. deinde rationem explicans, ob quam
 Elias prius venturus sit, addit "ne adveniens terram penitus percu-
 tiam" i. e. ne vos omnes infideles repertos ad supplicium sempiter-
 num detrudam. atque his quidem verbis secundum et horribilem do-
 mini adventum clarius significavit. prius enim terram non percussam,
 sed salvatum venit. nonne igitur manifesto et accurate duplicem sal-
 vatoris adventum significavit? unus iam evenit, quo admirandis gra-
 tiarum imbribus irrigati sumus; alter sub finem huius mundi eveniet,
 quo totius vitae ab unoquoque peractae ratio repetetur. quodsi ad-
 ventum eum, qui tantum ob salutem hominum susceptus est, nihili
 aestimatis, illius autem, quo ratio danda erit, tenemini desiderio, ca-
 vete, ne ante eundem imprudenter lupum pro pastore inveniatis neve
 in fauces antichristi incidatis et cum ipso in ignem aeternum con-

Ἰησοῦς ὁ προφήτης ἐπιδημήσειν εἶρηκε Δανιήλ, θηρίον τροπικῶς ὀνομάσας παρὰ τὸ τῆς γνώμης ἀτίθασον, πάσης γέμον ἀπονοίας καὶ δυσσεβείας, καὶ τῆ τοῦ πυρὸς ποταμοῦ τῆ ὑπ' ὄψιν ῥέοντι τοῦ κριτοῦ πρὸ τῶν ἄλλων δοθήσεσθαι; ὥσπερ γὰρ ὁ διάβολος παρὰ πάντα τὸν νῦν αἰῶνα τῆς ἡμετέρας 5 γνώμης ἀφείθη βάσανος καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀντεξουσίου γυμνάσιον, εἰ προαιρετικῶς ἔχομεν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς (τοὺς γὰρ ἀρίστους ἢ πάλῃ δείκνυσιν), οὕτω καὶ ὁ ἀντίχριστος· ὃς καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐνώχ καὶ Ἡλίου ἔλεγχον μὴ φέρον ἀνελεῖ αὐτοὺς ὡς τύραννος, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον 10 προξενήσων αὐτοῖς· καὶ γὰρ οὕτω πείραν θανάτου ἔγνωσαν.

Λοιπὸν ἕνεκεν τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος αἴγλης καὶ τοῖς σοφοῖς ῥήμασι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἱερομονάχου Ματθαίου φωτισθεὶς ὁ Ἑβραῖος τὴν ἁγίαν τριάδα φανερωῶς 15 ὁμολόγησε καὶ πάντα τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα, καὶ τῆ θείῳ βαπτίσματι ἀναγεννηθεὶς ἀντὶ Ξένου Ἐμμανουὴλ ἐπωνομάσθη.

13. Λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. τῆ κζ' τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰω-20 ἄννης μετὰ τοῦ πατριάρχου κὺρ Ἰωσήφ καὶ τοῦ δεσπότου κὺρ Δημητρίου καὶ πολλῶν ἀρχόντων τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκ-

2. ἀντίθετον P 3. ἀπομονοίας M 4. παρὰ τῶν ἀγγέλων P
19. 13] δέκατον τέταρτον P et sic porro.

iecti nequidquam fundatis lacrimas. annon hunc post exactam temporis periodum et absolutum numerum dierum Daniel propheta venturum dixit, translate bestiam appellans propter animi impotentiam effrenatamque impietatem, eunque fluvio igneo, in conspectu iudicis labenti, prae ceteris iniectum iri affirmavit? sicut enim diabolus toto huius saeculi spatio ad examen mentis et ad liberae voluntatis exercitium nobis relictus est, ut cognoscatur, num pulcri et honesti simus studiosi (strenuos enim lucta prodit), ita antichristus quoque: qui Enochii et Eliae non ferens refutationem, quasi tyrannus quidam eos occidet iisque conciliabit coronam martyrii. nondum enim illi mortem obierunt.

Deinde sanctissimi spiritus lumine et sapienti imperatoris ac Matthaei hieromonachi disputatione edoctus Hebraeus, sanctam trinitatem omniaque orthodoxae fidei capita palam confessus est, et divino baptismate regeneratus pro Xeno nominatus est Emmanuel.

13. Sed redeamus iam ad propositum. die vicesimo septimo eiusdem anni imperator Iohannes cum Iosepho patriarcha et Demetrio despota multisque tam senatorii ordinis, quam ecclesiae viris

κλήσιας καὶ πάντων σχεδὸν τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων
 διὰ τὴν μελετηθεῖσαν καὶ μὴ ὠφεληθεῖσαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
 μὴ ὠφελήσασαν σύνοδον τὴν ἐν Φλωρεντία συναθροισθεῖσαν,
 εἶθα καὶ οὐ συνεπέρασε τοῖς πᾶσι. οὐ λέγω τοῦτο κατὰ τῶν
 5 τῆς ἐκκλησίας δογμάτων· ταῦτα γὰρ παρ' ἄλλοις ἐδόθησαν
 κρίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ ἡ πατρικὴ μου διαδοχὴ τῆς πί-
 στεως, διότι οὐ παρὰ τινος τῶν ἐκείνων μερῶν τῶν ἐξ ἐναν-
 τίας ἤκουσα λέγειν τὰ ἡμέτερα κακὰ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον
 καλὰ καὶ ἀρχαῖα, καὶ τὰ ἐκείνων πάλιν οὐ κακὰ ἀλλὰ καλὰ.
 10 καὶ ὡς εἰπεῖν ἐν παραδείγματι, ὅτι τὴν μέσην ὁδὸν τῆς πό-
 λεως τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον διηρχόμεθα πολλοὺς χρό-
 νους μετὰ τινων, δι' ἧς καταπτῶμεν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν·
 εἶτα μετὰ τινος καιροῦς εὐρέθη παρὰ τινων καὶ ἄλλη ὁδὸς
 καταπτῶσα, ὡς λέγουσι, καὶ αὐτὴ ἐκεῖ, καὶ παροτρύνουσί με
 15 λέγοντες “ἔλθε καὶ σὺ διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἣν εὐρομεν·
 καὶ γὰρ εἰ καὶ ἐστὶν αὕτη δι' ἧς ἀπέρχη καλὴ καὶ ἀρχαία, B
 καὶ ἡμῶν ἀρχῆθεν γνωστὴ καὶ σὺν ὑμῶν διερχομένη, ἀλλὰ καὶ
 αὕτη, ἣν εὐρομεν νῦν, καλὴ ἐστίν.” ἐγὼ δὲ ἀκούων παρὰ
 μὲν τῶν ὅτι καλὴ ἐστὶ, παρὰ δὲ τῶν ὅτι οὐ καλὴ, καὶ ἀσυν-
 20 φωνία οὖσα ἐν τῷ μέσῳ, διὰ τί μὴ εἴπω μετ' εἰρήνης
 “ἀπέρχεσθε καλῶς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὅθεν βούλεσθε· ἐγὼ
 πάλιν διέλθω διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν καὶ μεθ' ὑμῶν πολλῶ χρόνῳ

20. τῷ om P

εἶπον M

22. πολὺν χρόνον P

primoribus et universis propemodum metropolitibus et episcopis, pro-
 pter eam, quam meditabatur, sed cui non profuit, vel, ut aptius di-
 cam, quae ipsa nihil profuit, Florentiae coactam synodum discessit.
 in ea igitur cum reliquis omnibus nihil profecit imperator: quod non
 de dogmatis ecclesiae dico: ea enim aliis data sunt iudicanda, ac
 mihi sufficit quasi hereditate a maioribus accepta fides, quoniam a
 nemine contrariae partis assecla audivi, dogmata nostra prava esse,
 imo potius pulcra et antiqua, quamquam nec sua dogmata prava, sed
 et ipsa pulcra esse contendunt. quam rem ita licebit exemplo illu-
 strare. si via illa per mediam urbem ferente plana et ampla per
 longum temporis spatium cum aliis quibusdam profecti essemus ad
 sanctae Sophiae templum, deinde, post aliquod tempus inventa a
 nonnullis alia via, et ipsa, ut illi quidem dicerent, eodem ferente,
 cohortarentur me his verbis: “utare tu quoque hac, quam inveni-
 mus, via; etiamsi enim ista, qua tu uteris, pulcra et antiqua est ac
 nobis pridem nota et vobiscum usitata, tamen etiam haec pulcra est,
 quam nunc invenimus.” ego autem ab aliis audirem, pulcram eam
 esse, ab aliis, non pulcram, essetque inter utrosque dissen-
 sio et discordia: quidni ego quiete ita responderem “ite vos, qua
 placet, ad templum sanctae Sophiae; ego posthac quoque usurpabo

διηροχόμενῃ, καὶ καλὴν αὐτὴν καὶ παρ' ὑμῶν καὶ τῶν προγόνων μαρτυρουμένην καὶ διερχομένην;" οὐ διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν εἶπον τὸ ὡς μὴ ὠφελήσασαν, ἀλλ' ἕνεκεν τῆς ἀσυμφωνίας. εἶθε ἔνωσις εἴη τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑστερήσαι με ὁ θεὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου. ἀλλὰ διὰ τί; ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ 5 τῆς συνόδου ὑπόθεσις ἦν αἰτία πρώτη καὶ μεγάλη ἵνα γένηται ἢ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἀσεβῶν ἔφοδος, καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν ἢ πολιορκία καὶ αἰχμαλωσία καὶ τοιαύτη καὶ τοσαύτη συμφορὰ ἡμῶν. καὶ ἀκούσατε λόγους ἀληθεῖς τὴν αὐτοαλήθειαν προβαλομένου μου μαρτυρίαν. 10

Εἶπεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν βασιλέα κύρ Ἰωάννην, μόνος πρὸς μόνον, κάμου μόνου ἰσταμένου ἔμπροσθεν αὐτῶν. καὶ ἐκπεσότος λόγου περὶ τῆς συνόδου ἔφη "υἱέ μου, βεβαίως καὶ ἀληθῶς ἐπιστάμεθα ἐκ μέσου τῆς καρδίας αὐτῶν δὴ τῶν ἀσεβῶν, ὅτι λίαν 15 διστάζουσι φοβούμενοι μή πως συμφωνήσωμεν καὶ ἐνωθῶμεν τοῖς δυτικοῖς Χριστιανοῖς. δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὅτι εἰ τοῦτο γένηται, γενήσεται τι κακὸν μέγα κατ' αὐτῶν παρὰ τῶν εἰρημένων δυτικῶν δι' ἡμᾶς. λοιπὸν τὸ περὶ τῆς συνόδου μελέτα μὲν αὐτὸ καὶ ζῆτει, καὶ μάλιστα ὅταν χρειᾶν ἔχεις φοβῆσαι 20 τοὺς ἀσεβεῖς, τὸ δὲ ποιῆσαι αὐτὴν μηκέτι ἐπιχειρισθῆς αὐτό, διότι ὡς βλέπω τοὺς ἡμετέρους, οὐκ εἰσιν ἀρμόδιοι πρὸς τὸ εὐρεῖν μέθοδον καὶ τρόπον ἐνώσεως συμφωνίας τε καὶ εἰρήνης

3.ὡς om P

10. τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν M

viam eam, quam vobiscum diu usurpavi, et pulcram illam et a nobismet ac maioribus probatam usurpatamque." non hac de causa igitur synodum nihil profuisse dixi, sed propter discordiam. utinam fieret conciliatio ecclesiarum! sic ego non recusarem, privari me a deo oculis. nimirum ipsa illius synodi quaestio causa prima et gravissima erat expeditionis ab impiis contra Cpolim susceptae atque deinde consecutae obsessionis et expugnationis et tantae huius cladis nostrae: agite audite: audituros vos esse narrationes veras, testor eum, qui est ipsa veritas.

Gloriosus imperator Manuel Iohannem filium imperatorem solus solum, me unico adstante, quum forte de synodo mentio incidisset, sic est affatus. "fili mi, inquit, vere ac certo scimus exploratis impiorum intimis sensibus, vehementer eos angi ac formidare, ne quando conciliemur et coniungamur cum Christianis occidentalibus. hoc enim si fiat, ab iis, quos dixi, occidentalibus magno sese damno propter nos mactatum iri putant. ceterum cogita de synodo et rem curae habe, praesertim, quum impii tibi timendi sunt; cogere autem eam ne iam aggrediare, quoniam nostrates, ut mihi quidem videtur, ad

καὶ ἀγάπης καὶ ὁμοιοῦσας, εἰ μὴ φροντίζουσι πρὸς τὸ ἐπιστρέψαι
 αὐτούς, λέγω τοὺς δυτικούς, ὡς ἤμεν ἀρχῆθεν. τοῦτο δὲ
 ἀδύνατον ὄντως· σχεδὸν γὰρ φοβοῦμαι μὴ καὶ χεῖρον σχί-
 σμα γένηται· καὶ ἰδοὺ ἀπεκαλύφθημεν τοῖς ἀσεβέσι. τοῦ
 5 δὲ βασιλέως ἔδοξε μὴ δεξαμένου τὸν λόγον τοῦ πατρὸς αὐ-
 τοῦ, μηδὲν εἰπὼν ἀναστὰς ἀπῆλθε. καὶ μικρὸν σύννοους γε-
 γονῶς ὁ μακαρίτης καὶ ἀοίδιμος πατὴρ αὐτοῦ, ἐμβλέψας πρὸς
 μὲ εἶπε “δοκεῖ τῷ βασιλεῖ τῷ υἱῷ μου εἶναι αὐτὸν ἀρμόδιον
 βασιλέα, πλὴν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· βλέπει γὰρ καὶ
 10 φρονεῖ μεγάλα, καὶ τοιαῦτα οἷα οἱ καιροὶ ἔχρηζον ἐπὶ τῆς
 εὐημερίας τῶν προγόνων ἡμῶν. πλὴν τῆ σήμερον ὡς παρα-
 κολουθοῦσιν ἡμᾶς τὰ πράγματα, οὐ βασιλέα θέλει ἡμῶν ἢ
 ἀρχὴ ἀλλ’ οἰκονόμον· φοβοῦμαι γὰρ μὴ ποτε ἐκ τῶν ποιη-
 μάτων καὶ ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ γένηται χαλασμός τοῦ οἴκου
 15 τούτου· προεῖδον γὰρ καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ, καὶ ὅσα
 ἐδόξασε κατορθῶσαι μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ εἶδον καὶ τὰ
 τέλη τῶν δογμάτων, ἐν τίνι κινδύνῳ ἡμᾶς ἤγαγον.

Ἐτερον βεβαιοῦν τὴν ποτε βουλὴν τοῦ ἀοιδίου πατρὸς
 αὐτοῦ. ὡς ἔκριεν ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν σύνοδον, ἐστάλη πρὸς
 20 τὸν ἀμηνῶν πρέσβυς Ἀνδρόνικος ὁ Ἰαγρός δηλωῶσαι τοῦτο
 πρὸς ἐκεῖνον ὡς τάχα φίλον καὶ ἀδελφόν· κάκεινος ἀπεκρί-

5. ἔδοξε] ὡς ἔδοξε? longius enim abit P: ὁ δὲ βασιλεὺς ἔδοξε μὴ
 δεξάμενος. 19. εἰς] πρὸς P

inveniendam rationem modumque coniunctionis, consensus, pacis, carita-
 tis et concordiae nequaquam apti sunt, sed eos, occidentales dico, tales
 facere animum inducunt, quales fuimus antiquitus. quod profecto fieri
 non potest; ac timeo paene, ne etiam deterius schisma eveniat: et nos
 ecce expositi foremus impiis. imperator non probata, ut visum est,
 patris sententia, tacitus surrexit ac discessit. tum paulum secum re-
 putans beatae memoriae et venerabilis pater eius, meque intuens,
 “videtur sibi, inquit, filius meus praeclarus imperator esse: est haud
 dubie, sed non huic aetati aptus ille est. spectat sapitque magna, et
 talia, qualia maiorum nostrorum prospera tempora postulabant. sed,
 ut hodie res sunt, non imperatore, sed gubernatore regnum nostrum
 eget. metuo enim, ne quando e facinoribus conatibusque eius huius
 quasi navis interitus exoriatur. namque praesensi cogitationes eius et
 quae se cum Mustapha perfecturum sperabat, atque intellexi, in quod
 periculum nos praecipitarint sanctiones dogmatum.

En tibi aliud, quo confirmatur gloriosi patris eius consilium.
 postquam ad synodum proficisci decrevit, ad ameram legatus missus
 est Andronicus Iagrus, qui id illi tanquam amico et fratri videlicet
 significaret. respondit ameras, non sibi probari, eum abire, tanto-

νατο ὅτι οὐ φαίνεται μοι καλὸν εἶναι ἵνα ὑπάγῃ καὶ τοσοῦτον
 μοχθήσῃ καὶ καταναλώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ μετέπειτα
 40 τί τὸ κέρδος; ἰδοὺ ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἰ χρεῖαν ἔχει χρημάτων
 δι' ἔξοδον καὶ εἴσοδον καὶ ἄλλο τι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ἐτοιμὸς
 εἰμι θεραπεῦσαι αὐτόν. καὶ ἐγένετο πολὺς λόγος καὶ βουλή, 5
 πότερον γένηται τὸ τοῦ ἀμηροῦ θέλημα, ἢ ἀπελθεῖν αὐτοὺς
 εἰς τὴν σύνοδον. ὅμως ἐγένετο ὅπερ ἠθέλην ὁ βασιλεὺς ἢ
 μᾶλλον ἢ κακὴ τύχη. ἐξελθόντος οὖν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῆς
 πόλεως καὶ ἀπερχομένον, ἐβουλεύσατο ὁ ἀμηροῦ ποιῆσαι μάχην
 κατὰ τῆς πόλεως καὶ στρατόπεδα πέμψαι κατ' αὐτῆς. καὶ τοῦτο 10
 παρὰ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ ἐβεβαιώθη καὶ ἐστερεώθη, ἄνευ μόνου τοῦ
 Χαλίλ μπασιαῦ, ὅστις ἀντίεστη λέγων ὅτι εἰ κατὰ τῆς πόλεως
 ποιήσεις μάχην, μᾶλλον ἐστὶν ἐπιβλαβές, μὴ πως ὁ βασιλεὺς
 ἐξ ἀνάγκης δεηθεῖς παρὰ τῶν Λατίνων βοήθειαν ἐπικηρώσῃ
 τὰ δόγματα αὐτῶν, καὶ ὁμονοήσαντες ὁμοῦ γενήσονται, ὅπερ 15
 ἐνδοιάζομεν. ἀλλ' ἄφες αὐτὸ νῦν, ἕως ἂν ἴδῃς τί πράξει
 αὐτός, καὶ εἰ μὲν ὁμονοήσωσι, σὺ ἀγάπην ἔχε μετ' ἐκείνων
 καὶ ὄρκους εἰς τὸ πρόσω πάλιν· ὡς ἴδῃς, οὕτω καὶ πράξεις·
 εἰ δ' οὐχ ὁμονοήσωσι, τότε μᾶλλον ἐξέροχεται ὁ λογισμὸς, καὶ
 μετὰ πλείονος θάρσους ποιήσεις ὁ βούλη. καὶ αὕτη ἢ βουλή 20
 τὸν μὲν ἀμηροῦν τοῦ σκοποῦ ἐκώλυσεν, περὶ δὲ τοῦ Χαλίλ
 μπασιαῦ τὴν βουλήν δόντος τῷ καιρῷ μαθεῖν ἡμᾶς ἄλλα τῶν
 ἄλλων.

3. τὸ om M   12. χαλὶ M, χαλήλ P   15. γενήσεται P   16.
 αὐτὰ M   18. πρόσωπον P

que labore semet conficere. "quid enim," inquit, "inde emolumenti reportabit? ego tamen, si pecuniis ad abitum et reditum vel ad alios usus indiget, paratus sum ei succurrere." multis deinde sermonibus et consultationibus agitata res est, utrum amerae auctoritati parendum, an ad synodum abeundum esset. sed enim factum est, quod imperator, sive potius fatum volebat. egresso igitur ex urbe imperatore et iter prosequente, ameras Cpolim oppugnare copiasque adversus eam mittere constituit. suaserunt hoc approbaruntque omnes consiliarii eius, uno Chalilbasia excepto, qui ceteris repugnans, "imo potius, inquit, urbem oppugnare exitiosum videtur, quoniam metus est, ne imperator, necessitate coactus opem Latinorum implorare, eorum dogmata amplectatur, et ita eveniat, quod veremur, ut concordem illi fiant concilienturque. quare nunc mitte eam rem, donec videris, quid Iohannes sua sponte facturus sit. nam si in concordiam redierint, tute posthac rursus amicitiam cum iis ac foedus servato, ac facito, quod tibi videbitur: si inter eos non convenerit, tum melius evenit consilium, maiorique confidentia facies, quod volueris." hoc consilium ameram coepto prohibuit; de Chalilbasia autem, consilii opportune auctore, alia ex aliis cognovimus.

Ὁ οὖν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἄρχοντες ἐξώρ-
θωσαν τὸν Παλαιολόγον Θωμᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέ-
στειλαν· καὶ λογισμὸς καὶ τρικυμία ἐν τῇ πόλει περιέπεσε
πλείστη, ἕως οὗ πάλιν ἐμάθομεν τὴν ἰσχύσασαν βουλήν τοῦ
5 Χαλιλῆ μπάσια. καὶ ἰδοὺ, ὡς ἐγὼ προεῖπον, μὴ ἔνεκεν τῶν
τοιούτων σκανδάλων, τὸ ὡς μὴ ὄφειλε γενέσθαι τὴν σύν-
οδον.

Καὶ τὴν μὲν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν πε-
ρίοδον, ὡς περισσὴν οὖσαν, γραφῇ παραδοῦναι διὰ τὸ μῆκος
10 ταύτην ἐάσω· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἑνετίαν εἰσέλενσιν τοῦ βασι-
λέως Ἰωάννου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὡς λαμπρὰν καὶ αἰδέσι-
μον, ἔτι γε μὴν καὶ ἀξίαν, ταύτην διηγῆσωμαι κατὰ τὸ δη-
λοποιηθὲν μοι παρὰ τοῦ δεσπότου κύρ Δημητρίου.

14. Κατὰ τὴν ἐβδόμην τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ὁρμή-
15 σασαι ἐκ τοῦ Παρεντίου πᾶσαι αἱ τριήρεις ὁμοῦ· ἡ δὲ βα-
σιλικὴ τριήρης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ταχύτεραν τῶν ἄλλων
προαπέσωσε τῶν ἄλλων εἰς Ἑνετίαν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν
ἅγιον Νικόλαον τῇ ἡ' τοῦ μηνός, ὥρα β' τῆς ἡμέρας. ἐξῆλ-
θον οὖν ἐκ τῆς Ἑνετίας πλείστα πλοιάρια εἰς συνάντησιν τοῦ
20 βασιλεῖ· τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος ὅτι σχεδὸν εἰπεῖν μὴ φαί-
νεσθαι τὴν θάλασσαν δυναμένην ἐκ τοῦ πλῆθους τῶν ὀγκά-
δων. ἐξῆλθεν οὖν λόγος ἐκ τῆς τῶν Ἑνετῶν γερονσίας ἦτοι

4. μάθομεν M   5. εἶπον P   10. ἐάσωμεν P   14. 14]
περὶ τῆς τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου εἰς Ἰταλίαν ἐλεύσεως ἔνεκεν
τῆς συνόδου. MP   15. ὁμοῦ om P   δὲ om P   21. τὴν
ἐλα δυναμένην P

Dominus meus igitur, Constantinus despota, et principes Tho-
mam Palaeologum excitarunt atque ad imperatorein miserunt. interea
in cogitationes et fluctus curarum ingentes Cpolitani inciderunt, dum
cognovimus, quod obtinuit, consilium Chalilbasiae. vides iam, quod
supra dixi, propter tantas offensiones non debuisse synodum istam
feri.

Iter imperatoris Cpoli in Italiam factum, ut rem supervacaneam,
literis tradere, quia longum est, supersedebo; eiusdem autem et
comitum eius ingressum Venetiarum, ut splendidum et gloriosum
atque etiam dignum cognitione, narrabo, qualem eum ex ore Deme-
trii despotae cognovi.

14. Septimo die mensis Februarii omnes simul triremes Paren-
tio solverunt; sed imperatoria, utpote ceteris velocior, ante easdem
Venetias pervenit, appulitque ad S. Nicolaum mensis die octavo, hora
secunda. Venetiis imperatori obviam processerunt navigia pleraque,
quorum tanta multitudo erat, ut, paene dixerim, mare conspici pro-

αὐθεντίας μὴ ἐξελθεῖν τῆς τριήρεως τὸν βασιλέα ἕως τὸ
 πρῶτ', ἵνα συνέλθῃ ὁ δοῦξ σὺν πάσῃ τῇ γερουσίᾳ ποιῆσαι
 τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ ἀσπασμὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐγέ-
 νειο οὕτως. καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν παρεγένετο ὁ δοῦξ σὺν
 τοῖς μεγασιτάσιν αὐτοῦ καὶ γερουσίᾳ, καὶ προσεκύνησε τὸν 5
 βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ πάντες ἀσκε-
 πεῖς. ἐκάθητο δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ δεσπότης ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ κὺρ Δημήτριος, μικρὸν κατωτέρω τοῦ βασιλικοῦ θρό-
 νου· καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ βασιλέως ἐκάθισεν ὁ τῶν Ἑνετῶν
 δοῦξ. καὶ συλλαλήσαντες ἀλλήλοις λόγους χαιρετισμοῦ καὶ 10
 ἕτερα μυστήρια, εἶπεν ὁ δοῦξ τῷ βασιλεῖ ὅτι τῷ πρῶτ' ἐλεύ-
 σομαι σὺν πᾶσι ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῇ βασιλείᾳ
 σου ἐν θεῷ ἁγίῳ καὶ συναντῆσαι αὐτῇ μετὰ παρρησίας, καὶ
 ἐλεύσῃ ἐντὸς Ἑνετίας. καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ὁ δοῦξ μετὰ
 τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. πρωΐας δὲ γενομένης ἐπιφωσκούσης 15
 τῆς κυριακῆς, Φεβρουαρίου θ', ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας,
 ἦλθεν ὁ δοῦξ μετὰ τιμῆς μεγάλης, μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐ-
 τοῦ καὶ συμβούλων τῶν τῆς γερουσίας καὶ συγκλήτου ἑτέρων
 ἀρχόντων πολλῶν, ἐντὸς τοῦ πορθμείου τινός, ἐν ᾧ ἔθος ἦν
 τῇ γερουσίᾳ εἰσιέναι αὐτούς, κατὰ τὴν ἐκεῖνων διάλεκτον 20
 πουτζιδῶρον καλούμενον· ὃ ἦν εὐτρεπισμένον καὶ καλυμμέ-
 νον διὰ ἔρυθρῶν καλυμμάτων, καὶ χρυσοῦς λέοντας εἶχεν ἐν
 τῇ πρύμνῃ καὶ χρυσᾶ περιπλέγματα, καὶ ὄλον ἐζωγραφι-
 σμένον ποικίλων καὶ ὠραιότατων ἱστοριῶν δηλονότι τὸ εἶρη-

3. καὶ ἀσπασμὸν om M

14. ἐντὸς ἐν Ἑνετίας P

pter eam non posset. rogatum deinde est a Venetorum senatu sive concilio, ne ante crastinum diem triremi sua imperator exiret, ut a duce cum toto patrum collegio digne salutari et honorari posset. itaque factum est. brevi dux cum proceribus suis et senatu adest, atque imperatorem sedentem adorat: similiter primates, idque omnes nudatis capitibus. sedebat a dextris frater eius Demetrius despota paulo infra sellam imperatoriam; a sinistris Venetorum dux consedit. postquam amice inter se consalutarunt et alia secretiora collocuti sunt, dux ait imperatori, se luce sequenti, deo volente, affuturum cum omnibus, debitumque eius maiestati honorem habiturum et occursurum celebrius Venetiasque eum introducturum esse. ita cum primoribus suis recessit. postera die, quae erat dominica et Februarii mensis nona, hora quinta dux magna cum pompa adest, stipatus proceribus, consiliariis et senatoribus aliisque viris primoribus non paucis, in navigio, quo senatum vehi solemne erat, illorum lingua putzidoro appellato, ornatum id convestitumque erat stragulis purpureis; in

μένον πουτζιδῶρον ἦν ἡ κύμβη ἦτοι πλοιάριον αὐθεντικόν.
 ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτεραι ἡμιτριήρεις, αἱ κατὰ τὴν
 τῶν Λατίνων διάλεκτον τετραήρεις ἐπονομαζόμεναι, ὡσεὶ δύο
 5 ἐπὶ δέκα, καὶ αὐταὶ εὐτρεπισμέναι καὶ ἐζωγραφισμέναι ἐντὸς
 πλεῖστοι, καὶ κύκλωθεν σημαίας εἶχον χρυσαῖς καὶ σάλ-
 πιγγας ἀπείρους καὶ πᾶν εἶδος ὀργάνων. εἶχον δὲ καὶ τινα
 τετραήρη ἐξαίρετον πᾶν, εἰς ὄνομα τάχα τῆς βασιλικῆς τριή-
 ρεως, ἣν ἐποίησαν ὠραιοτάτην καὶ ποικίλην· κάτωθεν γὰρ
 10 οἱ ναῦται ἐμπλεα ἔχοντες φορέματα χρυσοπετάλινα, καὶ ἐπὶ
 τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἶχον σημεῖον τὴν εἰκόνα τοῦ πανευφήμου
 Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καὶ ὄπισθεν τούτου τὸ βασιλικὸν
 σημεῖον· εἶτα οἱ τζαγκράτορες ἄλλης θεᾶς ἐνδύματα καὶ ση-
 μαίας φέροντες· καὶ κύκλωθεν τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἦτοι τε-
 15 τραήρεως ὅλης σημαίας βασιλικᾶς, εἰς τὴν πρύμναν χρυσαῖς
 σημαίας καὶ πλεῖστας καὶ ἀνθρώπους τέσσαρας ἐστολισμένους
 μεθ' ἱματίων χρυσοζωγραφίστων, καὶ τρίχας κοκκινοχρῦσας
 ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. μέσον δὲ τούτων τῶν τεσσάρων ἀνὴρ
 τις εὐειδῆς ποτὲ μὲν ἐκαθέζετο ποτὲ δὲ ἵστατο, φέρων ἱμά-
 20 τια χρυσοῦφαντα καὶ λαμπρά, καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ σκή-
 πτρον, ὡσπερ τριήρεως κύριος δεικνύων εἶναι. καὶ ἕτεροι
 ἄρχοντες ὡς ἐξ ἀλλοδαποῦς χώρας ὑπάρχοντες ἐωρῶντο, φέ-

1. ἡ κύμβη ἦ P   6. κύκλωθεν κύκλω σημ. P   10. ἐμπλεα P
 13. τζαγγάτορες P, τζαγκαράτορες M   σημεία P

puppi leones aurei et aurea textilia; totum denique navigium illud
 principale variis pulcerrimisque historiis depictum. advenerunt autem
 una semitriremes, quae Latinorum sermone quadriremes vocantur,
 circiter duodecim, et ipsae ornatae ac depictae intus atque extrinse-
 cus, planeque similes navi ducis, quibus vehebantur nobiles quam
 plurimi, circumdati vexillis aureis, tubis innumeris et omni genere
 instrumentorum. habebant autem unam plane insignem navem, quae
 regia quadriremis dicebatur, quam varie et pulcerrime ornarant.
 infra enim remiges gerebant integras vestes frondibus aureis obtextas,
 et in capitibus signum celebratissimi Marci evangelistae ac pone id
 imperatorium signum; deinde tzancratores alius generis vestimenta
 et insignia habebant; in ambitu navis autem imperatoria signa erant
 et in puppi quidem plurima eaque aurea, viri item quatuor vesti-
 mentis auro intertextis induti et capillis coccineis, auro intermicante,
 insignes: inter quos medios vir decorus nunc sedebat, nunc stabat,
 et ipse veste ornatus auro picta et splendida, manu sceptrum tenens,
 quo quasi quadriremis dominum se profitebatur. alii praeterea ad-
 venae viri nobiles conspiciebantur, qui diversi generis varia admo-

ροντες ἄλλης ἰδέας ἐνδύματα πάνν ποικίλα, λατρεύοντες αὐ-
 τὸν μετ' εὐλαβείας τάχα. ἔμπροσθεν δὲ τῆς πρύμνης ἴστατο
 ὄρθιον τι ὡς στύλος, ἄνωθεν δὲ τοῦ στύλου ἐκείνου ὡς τράπεζα
 τετράγωνος, ὀλιγώτερον ὀργυιᾶς μιᾶς· ἐπάνω δὲ τῆς τραπέζης
 ἐκείνης ἀνὴρ ἴστατο ὀπλισμένος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ἀστρά- 5
 πτων ὡς ἥλιος, κρατῶν δὲ καὶ ἀριστερᾶ αὐτοῦ ὄπλον φοβε-
 ρόν· δεξιᾶ δὲ καὶ ἀριστερᾶ αὐτοῦ ἐκάθητο δύο παῖδες ἄγγε-
 λικὰ φοροῦντες, καὶ περωτοὶ ἦσαν ὡς ἄγγελοι. καὶ οὗτοι
 οὐκ ἐν φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθῶς ἄνθρωποι ἦσαν κινούμενοι.
 καὶ δύο λέοντες ἦσαν ἐν τῇ πρύμνῃ χρυσοῖ, καὶ μέσον αὐ- 10
 τῶν ἀετὸς δικέφαλος, καὶ ἄλλα πλεῖστα ὡς φαντάσματα, καὶ
 ἄλλα τινὰ ἃ οὐδεὶς δύναται γραφῇ παραδοῦναι· ἦν γὰρ
 ὠκὺς πάνν ἢ τετραήρης, ὡς ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν τῆς βασι-
 λικῆς τριήρεως ποτὲ δὲ πλαγίως, καὶ ἐπορεύετο κύκλωθεν
 41 μετὰ ἀλαλαγμοῦ καὶ σαλπίγγων πολλῶν. ἕτερα δὲ πλοιάρια 15
 καὶ ὀλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμὸς· ὡς ἀδύνατόν τινα
 ἀριθμῆσαι ἄστρα οὐρανοῦ καὶ φύλλα δένδρων ἢ ἄμμον θα-
 λάσσης ἢ ψεκάδας ὑετοῦ, οὕτω κακεῖνα ἀριθμῆσαι τις οὐ δύ-
 νηται. καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω καὶ διαλέγωμαι, ἰδὸν προσ-
 ἤγγισεν ὁ δοῦξ τῇ βασιλικῇ τριήρει μετὰ τῆς γερουσίας αὐ- 20
 τοῦ, καὶ ἀνελθὼν ἐπροσκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ
 θρόνον, ὧν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὡς εἴρηται,
 καθήμενος κατώτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. καθίσας οὖν

4. ὀλιγώτερον om P   8. φοροῦντες] ἐνδεδυμένοι P   14. ἐκ
 πλαγίων ποτὲ δὲ κύκλωθεν ἐπορεύετο P

dum vestimenta gestabant eumque magna cum reverentia veneraban-
 tur. ante puppim quiddam columnae instar erectum stabat, mensam
 quadratam orgyia aliquanto minorem sustinens, cui insistebat cata-
 phractus, instar solis coruscus, sinistra gladium tenens horribilem:
 ad dextram sinistramque duo pueri in angelorum modum induti, et
 alati, sicut angeli, considebant, qui non imagine efficti, sed revera
 homines erant movebanturque. in puppi item duo leones aurei erant,
 et inter hos aquila biceps; et alia plurima simulacra aliaque specta-
 cula, quae describere nemo possit. velocissima enim haec quadrire-
 mis erat, et nunc imperatoriam triremem antecedebat, nunc in ob-
 liquum currebat, et cum laetis vociferationibus tubarumque frequen-
 tium cantibus in orbem se agebat. ceterorum, quae adveniebant, na-
 vigiorum acatiorumque infinitus numerus erat: quae non magis, quam
 stellas coeli, aut folia arborum, aut arenam maris, aut pluviae gut-
 tas numerares. sed, ne longus sim, dux ad imperatoriam navem cum
 senatu accessit, qua conscensa imperatorem in solio sedentem adorat,
 cui dextra, imperatorio solio paulo inferior, ut diximus, frater eius

καὶ ὁ δούξ ἔξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, ἐπὶ ὁμοίου σκάμνου τῷ τοῦ
 δεσπότου, καὶ κρατῶν αὐτὸν τῇ χειρὶ, συνωμίλουν ἀσπασίως.
 καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν εἰσῆρχοντο μετὰ παρρησίας μεγάλης,
 μετὰ σαλπύγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ, ἐν τῇ λαμπρῇ
 5 καὶ μεγάλῃ Ἑνετίᾳ καὶ ὄντως θαυμαστῇ καὶ θαυμαστοτάτῃ,
 πλουσίᾳ ποικιλοειδεῖ καὶ χρυσοειδεῖ, τετορνευμένη πεποικιλ-
 μένῃ καὶ μυρίων ἐπαίνων ἀξία, τῇ σοφῇ καὶ σοφωτάτῃ, ἣν
 εἰ καὶ δευτέραν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὀνομάσῃ τις, οὐχ ἄμαρ-
 τάνει. περὶ αὐτῆς οἶμαι καὶ ὁ προφήτης λέγει ἐν τῷ εἰκοστῷ
 10 τρίτῳ ψαλμῷ “ὁ θεὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν.”
 τί γὰρ ἂν ζητήσῃ τις καὶ οὐχ εὐρήσῃ ἐν αὐτῇ; διὰ τοῦτο
 πολλῶν ἐπαίνων καὶ μεγάλων ἀξία ὑπάρχει. ἦν δὲ ὥσει ὥρα
 ἕκτη τῆς ἡμέρας ὅτε ἤρξατο εἰσερχεσθαι ἐν τῇ Ἑνετίᾳ, καὶ
 ἐπλεοπόρουν ἕως δύσεως ἡλίου, καὶ κατήντησαν ἐν τοῖς οἴκοις
 15 τοῦ τῆς Φερράρας μαρκίωνος. ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐσειέσθη,
 ἐξελθόντες εἰς συνάντησιν τῷ βασιλεῖ, καὶ κρότος καὶ ἀλαλα-
 γμὸς μέγας ἐγένετο. καὶ ἦν ἰδεῖν ἕκστασιν φοβεράν τῇ ἡμέρᾳ
 ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ἐκεῖνον τοῦ ἁγίου Μάρκου ναόν,
 τὰ παλάτια τοῦ δουκὸς τὰ ἐξαίσια, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν
 20 ἀρχόντων οἴκους παμμεγέθεις ὄντας, ἐρουθροὺς καὶ χρυσίῳ
 πολλῷ κεκοσμημένους, ὠραίους καὶ ὠραίων ὠραιότερους. οἱ
 μὴ εἰδότες ἐπ’ ἀληθείας οὐ πιστεύουσιν, ἀλλ’ οἱ εἰδότες οὐ

3. εἰσῆρχετο P   7. ἦν] ἐνετία M   11. εὐρεθήσεται P   12.
 ὑπάρχει καὶ ἔστιν. ἦν M   15. φερρατίας P   16. ἐξῆλθον M
 22. πιστεύουσιν P

assidebat. considens deinde dux quoque sinistra, in inferiore scamno, uti despota, prehensa manu eius, humane et amice colloquitur. atque ita paulatim, magna cum pompa, tubarum et omnium musicorum instrumentorum cantu, inclitas et amplas Venetias intrabant, urbem vere admirandam et summe admirandam, opulentam, multiformem, auream et quasi tornatam versicoloreque, et mille merito afficiendam laudibus, urbem sapientem, immo sapientissimam, urbem denique, quam qui dixerit alteram terram promissionis, non erraverit. de hac, opinor, psalmo vicesimo tertio propheta dicit: “deus super mare fundavit eam.” quid enim quaerat quispiam, quod illic non inveniatur? qua de re multis et magnis laudibus digna est. erat autem hora circiter sexta, quum Venetias navibus intrare coeperunt, et navigarunt ad occasum solis usque, deverteruntque ad aedes marchionis Ferrariae. tota autem civitas commota erat, imperatori obviam se effundens, erantque laetantium plausus clamoresque ingentes; ac licebat stupente animo videre eo die templum illud admirandum S. Marci, palatium ducis egregium, ceterasque principum domus longe maxi-

δύνανται γραφῆ παραδοῦναι τὴν καλλονὴν καὶ τὴν θέσιν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν τὴν σύνεσιν, τὸ παμπληθές τοῦ λαοῦ, ἐσιώτων πάντων καὶ χαιρόντων ὁμοῦ καὶ εὐφρονομένων ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ βασιλέως· ἔξέστη γὰρ ἡ ψυχὴ πάντων βλέπόντων τὴν τοιαύτην παρορησίαν, ὥστε λέγειν καὶ αὐτοὺς ἐν ἐκστάσει “ὁ οὐρανὸς σήμερον, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα γέγονε.” δῆλον ὡσπερ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ κτίσματα καὶ ποιήματα τοῦ θεοῦ οὐ δύναται τις αὐτῶν καταλαβεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήττεται, οὕτω καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκπλήττοντο θεάματα βλέποντες· ἀλλὰ πολλὴ μετὰ τῶν ἑτέρων 10 διαφορὰ. ὅταν οὖν ἦλθον εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν ἐκείνην ἦν καὶ Ῥεάλτον καλοῦσιν, καὶ ἦσαν αὐτὴν ἄνω, ὑφ’ ἧς διέβη ἡ τριήρης· ἦν δὲ κάκεισε πλῆθος λαοῦ καὶ σημεῖα χουσοειδῆ καὶ σάλπιγγες καὶ κρότοι καὶ ἀλαλαγμοὶ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶν εἶδος ἔξαισίου θεάματος. ἔτι τοὺς ἐπαίνους καὶ τὴν τι- 15 μὴν ἦν ἔδειξαν πρὸς τὸν βασιλέα, τίς διηγῆσεται; ἀπῆλθον οὖν, ὡς προεῖπον, ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ μαρκίωνος. ἐκεῖσε γοῦν ἔστησαν τὴν τριήρη. ἦν δὲ ὦρα δύσεως ἡλίου· καὶ ἀποχαιρετίσας ὁ δούξ καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπῆλθον οἴκαδε.

15. Φεβρουαρίου οὖν τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ ἔξελθόντες τῆς 20 Β' Ἐνετίας ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης καὶ πᾶς ὁ κληρὸς καὶ

7. γεγονασιν ἐν Ρ
πομεν Ρ

13. σημαῖαι χουσοειδεῖς Ρ

17. προεῖ-
πομεν Ρ

20. 15] περίοδος ἀπὸ Ἐνετίας εἰς Φερράραν. ΜΡ

mas, purpura et auro ornatissimas, elegantes et elegantibus elegantiores. qui oculis non ipsi viderunt, non credent, qui viderunt, scribendo consequi nequeunt pulchritudinem illam et speciem virorum ac mulierum prudentiam, hominum frequentiam, qui laeti omnes gaudentesque et exsultantes super adventu imperatoris adstabant. obstupefiebant enim animi omnium, qui videbant novam hanc rem, ut etiam clamarent obstupefacti: “coelum hodie, terra et mare facta sunt:” unde apparet, quemadmodum quae in coelo a deo condita et creata sunt, nemo potest mente comprehendere, sed ea stupet tantummodo, sic illius diei spectacula qui intuerentur, stupuisse. quanquam magnum inter utrasque res discrimen est. quum igitur ad magnum illum pontem venissent, quem Realtum vocant, sublato eo, triremis transitum fecit. ibi quoque magna hominum multitudo erat cum vexillis auratis tubisque, ingens strepitus plaudentium et ovantium, denique omne, ut tribus verbis dicam, insignis spectaculi genus. ipsas autem laudes et honores, quibus imperatorem exceperunt, quis explicabit? deverterunt igitur, ut supra narravi, in aedes marchionis, ibique triremem stiterunt. fuit autem circa occasum solis. dux et primores, salutato imperatore, domum abierunt.

15. Februarii die vicesimo octavo egressi Venetiis imperator et

ἡ συνοδία αὐτῶν ἐπλεον Φερραρίας ὁδον· ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέμεινεν ἐν Ἑνετίᾳ δι' ἔνδειαν τῶν πλοιαρίων. οὗτοι δὲ ἦλθον, ἵνα τὰ διὰ μέσου ὡς μὴ πάνυ ἀναγκαῖα εἴσω, εἰς τὸ καστέλλι Φραγγουλῆ· ἔνθα ἀπέσωσαν καὶ ἐστήσαντο ἅπαντα ὅτι πλοῖα τὰ ἐκ τῆς Ἑνετίας εἰς Φερραρίαν ἐλθόντα. ἦλθον οὖν διὰ ξηρᾶς ἄρχοντες ἔφιπποι ὡσεὶ πενήκοντα, καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα. καὶ ὁ λεγάτος ἦν μετ' αὐτῶν, ὅστις ποτὲ ἦλθε μετὰ τριήρεως τοῦ πάπα ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει· αὐτὸν γὰρ ἀπέσταλκεν ὁ πάπας ἰδεῖν τὴν βουλήν τοῦ βασιλέως. τότε γοῦν προστάξας ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαγεῖν αὐτῷ τῷ πρωῖ ἵππους ἑκατὸν πενήκοντα, ὅπως πορευθῆ διὰ ξηρᾶς εἰς Φερραρίαν, ἔνθα ἦν ὁ πάπας. ἔμειναν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐκείνῃ τῇ νυκτί· τῷ δὲ πρωῖ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως ἀπῆλθον τὰ πλοῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς Φερραρίαν, αὐτὸς δέ, ὡς εἴρηται, ἐπορεύθη διὰ ξηρᾶς. τὰ δὲ πλοῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ ἐπορεύθησαν. ὁ γὰρ βασιλεὺς διὰ ξηρᾶς ἀπελθὼν ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὴν Φερραρίαν μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ παρρησίας· ἦσαν δὲ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ μητροπολίται, δηλονότι ἐπίσκοποι τοῦ πάπα, καὶ ὁ ἀνθέντης τῆς χώρας ὡσαύτως ἦγουν ὁ μαρκίων, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖς τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος κὺρ Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι ὡσεὶ δια-

1. φερράρας P

12. φερράραν P

despota omnisque clerus comitatusque eorum Ferrariam versus navigarunt. patriarcha propter penuriam navigiorum Venetiis mansit. illi igitur, ut taceam, quae in medio acciderunt, quippe minus necessaria, ad castellum Frangulinum venerunt, quo appulsae sunt et in ancoris constiterunt naves omnes Venetiis Ferrariam proficiscentes. ibi per continentem equis advecti viri illustres circiter quinquaginta imperatorem venerabundi salutarunt: in quibus legatus erat, qui quondam in triremi papae in Cretam et Cpolim venerat. hunc enim papa ad explorandum animum imperatoris miserat. mandavit imperator, ut sisterentur sibi postero mane equi centum et quinquaginta, quibus terra Ferrariam iret, ubi papa erat. itaque, nocte in eo loco transacta, mane iussu imperatoris naves per fluvium Ferrariam subvectae sunt, ipse per terram, ut dictum est, iter fecit. dum igitur naves per fluvium aguntur, imperator, in continenti profectus, hora sexta Ferrariam magno cum honore et pompa equo insidens ingressus est. comitabantur eum multi metropolitae sive episcopi papae, et ipsius loci princeps, marchio, porro sacerdotes imperatoris eiusdemque spiritualis pater Gregorius, magnus protosyncellus, atque alii. numero ferme ducenti. ita igitur intrarunt cum tubarum et musicorum in-

κόσιοι τὸν ἀριθμὸν. καὶ οὕτως εἰσῆλθον μετὰ τῶν σαλπίγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ. ἡ δὲ πόλις πᾶσα τῆς Φερραρίας συνέδραμεν ἰδεῖν τὴν τοῦ ἁγίου ἡμῶν ἀθρότου καὶ βασιλέως ἔλευσιν μετὰ αἰδοῦς καὶ τιμῆς καὶ εὐλαβείας. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου ὠραισιότατου μέλανος καὶ εὐτρεπισμένου μετὰ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασδίου· ἄρχοντες δὲ καὶ τινὲς ἄλλοι συνηπείγοντο αὐτῷ, μετὰ οὐραρίας λευκοειδοῦς ἐπισκεπάζοντες αὐτόν, καὶ αὐτῆ ἐπιμελανίζουσα ὡς ἰδέα οὐρανοῦ. καὶ ἕτερος ἵππος λευκὸς ὠραιότατος, εὐτρεπισμένος καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά, καὶ χρυσοῦς ἀετοῦς ἐπὶ τοῦ 10 χασδίου ἔχων καὶ ἕτερα χρυσοῦ πλέγματα, ἐπορευέτο ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, μὴ ἔχων ἀναβάτην. ὁ δὲ μακαριώτατος πάπας ἦν καθήμενος ἐπὶ τοῦ παλατίου αὐτοῦ μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου, καρδινάλεων δηλαδὴ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων ἱερέων καὶ ἄλλων τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, καὶ ἀρχόντων 15 καὶ ἀθροιστῶν πολλῶν, ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα. καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν ἔφιπποι, τινὲς μὲν τῶν ἀρχόντων ἐπέξευσαν, καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης, καὶ εἰσῆλθον διὰ τῆς μεγάλης πύλης ἐνδον τοῦ παλατίου, οὗ ἦν ὁ πάπας· τὸν δὲ βασιλέα εἰσήγαγον ἔφιππον δι' ἑτέρας πύλης. γνοὺς οὖν ὁ πάπας ὅτι 20 ἐγγὺς ἐστὶ τῆς πύλης ὁ βασιλεὺς, ἀνέστη καὶ περιεπάτει. ὄν καὶ εὔρεν ὁ βασιλεὺς ὄρθιον· καὶ θέλων γονυπετῆσαι, οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν ὁ πάπας ἀλλ' ἐδέξατο αὐτόν εἰς τοὺς κόλπους

2. μουσικῶν P

10. τοῦ om P

17. ἐπέξευσαν MP

strumentorum omnis generis strepitu; concurratque civitas Ferrariensium universa ad videndum sacratissimi domini nostri et imperatoris introitum, cum observantia, honore et verecundia. sedebat imperator in equo formosissimo nigri coloris, cui iniectum erat stratum serici villosi purpurum et auro intertextum. stipabant eum principes et alii quidam, aulaeo candidi coloris eum opacantes, nigricante tanquam coeli imago. alius equus candidus et ipse formosissimus et simili modo ornatus, in cuius strato aquilae aliaequae figurae auro intextae erant, imperatorem praecedebat, carens equite. sanctissimus papa in palatio suo cum toto clero, h. e. purpuratis, metropolitae, episcopis, sacerdotibus, ceterisque ecclesiasticis, et viris principibus ac dominis multis, imperatorem exspectans, sedebat. advectis, qui agmen ducebant, equitibus, e principibus nonnulli descenderunt, inter quos ipse despota fuit, ac per magnam portam palatii, ubi papa erat, ingressi sunt; imperatorem per aliam portam equo insidentem introduxerunt. papa, cognito, imperatorem ad portam adesse, surrexit et inambulavit, et ita spatia facientem offendit eum imperator: qui quum in genua vellet procumbere, non id permisit papa, sed eum

αὐτοῦ, καὶ δούς τὴν χεῖρα, ἤσπασατο αὐτὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. οἱ δὲ καρδινάλιοι παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, ποιήσαντες τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν. καὶ ὁμιλήσαντες λόγους μυστικούς τῆς εἰρήνης ἀνεχώρησαν 5 ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν πάπας ἔμεινεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν συνερχομένων αὐτῷ ἐφίππων ἤχθη μετὰ σαλπύγγων ἐν ἑτέρῳ παλατίῳ εὐτρεπισμένῳ πάντῃ 42 καλῶς, κάκεισε ἀνεπαύσατο μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν βασιλικῶς, μηνὶ Μαρτίῳ τετάρτῃ ἡμέρᾳ.

10 16. Πλησιάσαντος τοίνυν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν ἐν τῷ ἐρύματι Φραγγουλῆ, ἔτι αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, ἰδοὺ πρὸς συνάντησιν αὐτῷ ναῦς τις ἐρχομένη κατάχρυσος καὶ συρομένη ἐν τῷ ποταμῷ παρὰ τῆς σκάφης αὐτῆς, καὶ ἐζήτουν τὸν πατριάρχην εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ· ἦν γὰρ διόροφος καὶ 15 τριόροφος, ὡς ἡ παλαιὰ ἐκεῖνη τοῦ Νῶε κιβωτός, καὶ ἐκεῖνη ἀσφαλῶς ἦν περιησφαλισμένη. αὐτὴ μὲν, ὅσον μὲν ἐν τῷ ὕδατι, πίσση κεχρισμένη ὑπῆρχεν, ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον, ἐν χρώμασι διαφόροις ἦν κεκαλλωπισμένη· μικρὸν δὲ ἀνωτέρῳ παραθυρίδες τετορνενμέναι, ὡς ἂν τις εἰκάσαι, μετὰ 20 κίωνων λεπτῶν ἦσαν αὐταὶ καὶ μετὰ μαρμάρων κοκκίνων, καὶ ἄνωθεν τούτων πρόκνυψις ὄραιοτάτη, ὑπεράνω δὲ πάσης τῆς νηὸς κύκλωθεν πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ἐν μέσῳ μαγειρεῖον διὰ

5. ἀπῆλθεν P   9. δ' ἡμέρα γ': P   10. 16] περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ πατριάρχου εἰς Φερραρίαν MP   11. ἐρείσματι P
13. διὰ τῆς σκαφίδος P

complexus porrectaque dextera, quam ille osculatus est, ad sinistram suam collocavit. purpurati autem ad pedes eorum consederunt salutatione in Christo peracta. deinde arcano de pace collocti, digressi sunt; et papa quidem in palatio suo mansit, imperator ab equitibus, quibuscum venerat, in aliud palatium, splendidissime instructum, cum tubarum cantu deductus est, atque ibi cum optimatibus et ministris suis regie deversatus est, mensis Martii die quarto.

16. Accedente patriarcha nostro ad castellum Frangulinum, sed tamen longe adhuc absente, navis inaurata ei obviam mittitur, per flumen a scapha sua tracta, rogaturque patriarcha, ut eam conscenderet: habebat enim duo et tria tabulata, sicut vetus illa arca Noë, et bene undique erat communita, quantum sub undis erat, pice illita, quantum undis eminens, coloribus variis decorata. paulo superius fenestrae opere, ut quis putaret, tornatili, cum columellis e rubro marmore; et supra has proiectura pulcherrima. in summa navi circumcirca disposita erant arma bellica, et in medio culina ob ascensum fumi in coelum liberum. scalae erant tum ad puppim, tum ad

τὸ ἄνωθεν εἶναι τοῦ καπνοῦ, καὶ κλιμάξ τις παρὰ τῆς πρόμνη καὶ ἑτέρα τῆς πρῶρα πρὸς τὸ ἀνέρχεσθαι καὶ κατέρχεσθαι τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς. ἔσωθεν δὲ παλάτιον ἄλλο, ὡσάν τις εἶπη ναὸν περικαλλῆ, καὶ κοιτῶνες διάφοροι περικεκαλυμμένοι βηλοῖς χρυσοῖς· κύκλωθεν δὲ ἀναβαθμίδες καὶ προβα-⁵ θμίδαι καὶ θρόνοι καὶ παραπετάσματα κατεστρωμένα τύποις μακροῖς, κύκλωθεν θεωρία λαμπρὰ καὶ περιφανῆς καὶ ἀξιόπαινος. κάτωθεν δὲ τοῦ παλατίου ἄλλο ὡς κατώγειον αὐτοῦ καὶ ὑποθῆκαι ὑπῆρχον πολλαί, αἱ μὲν οἴνου αἱ δὲ ἰχθύων αἱ δὲ τροφῶν ἄλλων. ἡ δὲ καλὰθωσις τοῦ ὀρόφου αὐτῆς καὶ ¹⁰ ἡ θανμαστὴ ἀπόθεις καὶ ἀνάπαυσις τῶν κοιτῶνων ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον ὡραιόταται. κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν οὖν διάλεκτον ἐκαλεῖτο ἡ ναῦς ἐκείνη ὀρομπούρκιον. εἰσῆλθε γοῦν ἐν αὐτῇ ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ παντὸς τοῦ κλήρου· καὶ ἦν ἰδεῖν πλέουσαν τὴν νῆα διὰ τοῦ ποταμοῦ ὡσεὶ παλά- ¹⁵ τιον, καὶ μηδ' ὄλως εἰκάζουσιν εἶναι ἐν ὕδατι ἀλλ' ὡς ἐπὶ ξηρᾷ. πλεύσαντες οὖν διὰ τοῦ ποταμοῦ ἦλθον εἰς Φερραρίαν, καὶ ἐπεμψαν ἀπὸ Ἑνετίας πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην κύρ Ἀντώνιον καὶ τὸν Μονεμβασίας κύρ Θεοδόσιον. τῷ πρωτῷ δέ, ὥρα πρώτη τῆς ἡμέρας, ²⁰ παρεγένοντο τέσσαρες καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι πέντε ἐπὶ εἴκοσι, καὶ ὁ μαρκίων ὁ τῆς Φερραρίας κύριος, καὶ σὺν αὐτῷ πλῆθος ἀρχόντων ἐφ' ἵππων καὶ ἡμιόνων ὀχουμένων,

1. τὸν καπνὸν P   5. καὶ προβαθμίδαι om P   9. ἀποθῆκαι?
11. ἀπόθεις καὶ om M

proram, quibus nautici ministri ascenderent et descenderent. intus quasi palatium erat, quod diceres templum elegantissimum, et diversa conclavia, convestita velis aureis; in circuitu gradus erant et scamilla, throni et longorum tapetorum aulaea: circumcirca adspectus splendidus, magnificus et elegans. infra palatium aliud quasi subterraneum conclave, et cellae complures, aliae vini, aliae piscium, aliorumve esulentorum. lacunaria et cubiculorum ad cubandum et quiescendum accommodatio pulcherrima erant. appellabatur autem navis illa Italorum lingua horoburcion. intravit igitur eam patriarcha cum archiepiscopis et universo clero, eratque eam nantem per flumen palatii instar intueri, ut neququam in aqua esse, sed in terra videretur. itaque flumen emensi, Ferrariam venerunt, ac miserunt Venetiis ad papam legatos Antonium, Heracleae metropolitam, et Theodosium, episcopum Monembasiae. postridie, prima hora, adfuerunt patriarcham salutatum purpurati quatuor, episcopi viginti quinque, marchio, Ferrariae dominus, et cum hoc viri nobilissimi permulti partim equis,

συναντήσαι τῷ πατριάρχῃ. ἦν δὲ ὁ πατριάρχης ἔφιππος, ἐρχόμενος ἐν τῷ μέσῳ δύο καρδιναλίων μετὰ τιμῆς μεγάλης· καὶ εὐθὺς ἀνελθόντες εἰς τὸ τοῦ πάπα παλάτιον ἠσπάσαντο ἀλλήλους τῷ ἀγίῳ φιλήματι.

5 Ἀφίεμεν οὖν τὰ ἐν τῇ συνόδῳ συμβάντα, καὶ τὰ ἀπὸ τούτων εἰς ἡμᾶς παρακολουθήσαντα εἶπωμεν.

17. Τῷ δὲ ς' Ἰανουαρίου μηνός, ἠύλογηθῆν ἐγὼ Ἑλένην τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανακλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος· καὶ ἦν ἐν τῷδε τῷ συν-
10 οικεσίῳ παρὰ νυμφος ὁ ἀθρόντης μου ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος, ὁ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἔθος στεφανώσας ἡμᾶς. καὶ Μαΐου πρώτη τοῦ ς' ἔτους ἐγεννήθη μοι υἱὸς τοῦνομα Β
Ἰωάννης, ὃν καὶ ὁ προορηθεὶς ἀθρόντης μου ὁ δεσπότης ἀνεγέννησε διὰ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος.

15 Τῇ δὲ ιζ' τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ ς' ἔτους τοῦ παρόντος ματαίου βίου μετέστη ἡ δέσποινα ἡ κυρία Μαρία ἡ ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ τῇ πρώτῃ Ἰουνίου μηνός τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρία Εὐγένεια ἡ τοῦ Κατελιούτζη θυγατήρ τοῦ τῆς Λέσβου ἀθρόντου, καὶ ἐτάφησαν
20 αὗται ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῇ· καὶ σφοδρὸς εἶ πέροποτε χειμῶν τότε ἐγένετο. καὶ τῇ ιζ' τοῦ αὐτοῦ μηνός τὸ κοινὸν χρῆμα ἐπλήρωσε καὶ ἡ κυρία Ζωὴ ἡ βασίλισσα, καὶ

1. συναντήσαι τῷ πατριάρχῃ om M   5. τὰ et εἶπωμεν om M
7. δέκατον ὄγδοον P   9. ζαπλάκωνος P   12. μαίῳ P
16. ματαίου om P ἡ κυρία δέσποινα P

partim mulis vecti. equitabat etiam patriarcha, procedens inter purpuratos duos magno cum splendore. ingressi statim palatium papae, invicem se salutarunt osculo sancto.

Sed mittamus iam, quae in synodo acta sunt, et dicamus, quae nobismet deinceps evenerunt.

17. Anno 6946, Ianuarii die 26, duxi ego uxorem Helenam, filiam Alexii Palaeologi Examplaconis, canacleo praefecti. eius coniugii paranymphus dominus meus Constantinus despota fuit, qui ex more nostro nos coronavit. primo die Maii anni 6947 natus est mihi filius, nomine Iohannes, quem idem ille dominus meus despota e sacro fonte suscepit.

Die Decembris decimo septimo anni 6948 cessit ex hac inani vita despoena Maria Trapezuntia, et primo die Iunii eiusdem anni etiam despoena Eugenia, Cateliutzae, Lesbiorum principis, filia, mortem obiit, sepultaque est utraque in monasterio Pantocratoris. dura tum hiems erat, si unquam antea. die decimo septimo eiusdem mensis commune debitum persolvit Zoë imperatrix, et sepulta est in monasterio Mar-

ἐτάφη ἐν τῇ τῆς κυρίας Μάρθας μονῇ. καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ
 μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπανέστρεψαν πάντες εἰς Κωνσταντι-
 νούπολιν οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀπελθόντες ἐνεκεν τῆς συνόδου, ὁ
 βασιλεὺς λέγω καὶ ὁ δεσπότης καὶ οἱ λοιποί, ἄνευ τῶν ἐκεῖσε
 ἐν Ἰταλίᾳ ἐναπολειφθέντων τριῶν, τοῦ πατριάρχου κὺρ Ἰω-5
 σήφ ἐν Φλωρεντία πρὸς κύριον ἐκδημήσαντος καὶ τοῦ Σάρ-
 δεων μητροπολίτου ἐν Φερραρίᾳ. καὶ ὁ Νικαίας πρόεδρος
 ἐν Ῥώμῃ ἐναπέμεινε τοῦνομα Βησσαρίων, ὃν μετὰ τὴν τοῦ
 πατριάρχου ἀπὸ τῶν ὧδε ἀποδημίαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνο-
 δος αὐτὸν εἰς πατριάρχην ἐψηφίσαντο. εἶτα ἐνεκέν τινων 10
 συγχύσεων καὶ σκανδάλων μὴ ἐλθῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν
 ἀλλ' εἰς Ῥώμην προσμείνας, ὁ ἄρκος ἀρχιερεὺς καρδιάλῃ
 ἐποίησεν αὐτὸν καὶ πλεῖστα σιτηρέσια αὐτῷ ἐδώρησατο. τῇ
 δὲ κ' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνα-
 στάσεως κυριακῇ, ἐγεννήθη μοι ὁ δεῦτερος υἱὸς Ἀλέξιος, ὅς 15
 μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπέθανε. καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ
 ἔτους ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Μητρο-
 φάνης ὁ πρὶν Κυζίκου μητροπολίτης.

18. Καὶ τῇ ε' Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ ςμθ' ἔτους προσ-
 ἐτάχθην ἀπελθεῖν με εἰς Λέσβον, ἔνθα καὶ κατέστησα ἵνα 20
 εἰς γυναῖκα λάβῃ ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης
 μου τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ τῆς εἰρημένης νῆ-

7. ὁ δὲ Βησσαρίων τοῦνομα, ὅς καὶ τῆς Νικαίας πρόεδρος ἦν,
 ζῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐναπέμεινε, ὃν P 14. 28η μαρτίου μηνὸς P
 15. ὁ δεῦτερος οὐκ P ὅς — ἀπέθανε] καὶ ζήσας τριάκοντα
 ἡμέρας μόνον M

thae. mense Februario eiusdem anni, quotquot synodi causa in Ita-
 liam profecti fuerant, Cpolim redierunt, imperator, Demetrius despota,
 et reliqui, tribus in Italia relictis, Iosepho patriarcha, qui Florentiae
 ad dominum concessit, Sardiensium metropolita, qui Ferrariæ obiit,
 et Bessarione, Nicaeae episcopo, qui Romae mansit; quem post Iose-
 phi patriarchae obitum imperator et synodus subrogarunt in locum
 eius. at ille propter perturbationes rerum et contentiones quasdam
 non venit Cpolim, sed Romae haerens, a summo illo archiepiscopo
 purpuratus factus et stipendiis liberalissime donatus est. eodem anno,
 die vicesimo septimo Martii, quae erat dominica resurrectionis, alter
 filius mihi natus est, Alexius, qui tamen intra dies triginta obiit.
 vere eiusdem anni patriarcha Cpolis factus est Metrophanes, qui ante
 metropolita Cyzici fuerat.

18. Die sexto Decembris anni 6949 in Lesbum missus sum, ut
 Constantinus despota, dominus meus, Aecaterinam, Notarae Palaeo-
 logi Cateliutzae, eius insulae principis, filiam, in matrimonium acci-

σου ἀθέντου κὺρ Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Γατελιούτζη,
καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν ἐποίησα. τῇ δὲ 15' Ἀπριλλίου
τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ τοῦ πάσχα ἁγία κυριακῇ, ἐγενήθη μοι
θυγάτηρ τοῦνομα Θάμαρ, ἣν ἀνεδέξατο καὶ αὐτὴν ἐκ τοῦ
5 ἁγίου βαπτίσματος ὁ εἰρημένος δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος
ὁ ἀθέντης μου. καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ Παῦλος Ἀσάνης
παραλαβὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀσανίαν ἔφυγεν εἰς Με-
σημβρίαν, δι' αἰτίαν ὅτι ἐρώμενος αὐτῆς ὁ δεσπότης κὺρ Δη-
μήτριος εἰς λέχος ἐζήτηι αὐτὴν, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ κὺρ Κων-
10 σταντῖνος ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἀντάδελφοι αὐτοῦ ἅμα τῇ δε-
σποίνῃ καὶ μητρὶ οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι. ἐν δὲ τῷ ἀπελ-
θεῖν αὐτὸν εἰς Μεσημβρίαν καὶ ὁ δεσπότης κὺρ Δημήτριος
ἐκεῖσε κρυφῶς παραγενόμενος εἰς νόμιμον γυναῖκα ἔλαβεν
αὐτὴν. τῇ δὲ κζ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλ-
15 θεν εἰς Λέσβον ὁ ἀθέντης μου ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖ-
νος μετὰ βασιλικῶν τριήρεων, καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν
εἰρημένην κυρίαν Αἰκατερίναν τὴν Κατελιούτζεναν, δρουγγα-
ρίου ὄντος ἐν ταῖσδε ταῖς τριήρεσιν Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ τοῦ
μετὰ ταῦτα μεγάλου δουκὸς γενομένου. καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ
20 μηνὶ τοῦ ςθ' ἔτους καταλείψας ἐκεῖσε τὴν δέσποιναν καὶ
γυναῖκα αὐτοῦ ὁ ἀθέντης μου, εἰς τὸν αὐτῆς πατέρα ἦλθο- 43
μεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν ἀθεντικῶν τριήρεων καὶ
ἑτέρας ἄλλης τριήρεως τῆς Λέσβου. τῇ δὲ κ' Ὀκτωβρίου

1. ντορῆ P κατελιούτζη P 7. λεσβερίαν M 9. ὁ δὲ δεσπότης
κὺρ K. P 11. αὐτὸς δὲ ἐν τῷ ἐπανελθεῖν εἰς Μεσημβρίαν καὶ τοῦ
δεσπότου κυρίου Δημητρίου ἐκεῖ κρυφῶς παραγενομένου εἰς P
23. κδ^η P

peret, ac perfecti coniugii sponsalia. eiusdem anni Aprilis die decimo
sexto, ipsa dominica paschae, Thamar filiam suscepit, quam et ipsam
Constantinus despota, dominus meus, e sacro baptisate sustulit.
eodem die Paulus Asanes, cum Asania filia Mesembriam profugit,
quoniam eius amore captus Demetrius despota lecti sociam eam ex-
petebat, imperator autem et Constantinus despota, eius fratres ger-
mani, cum despoena matre id nec audire sustinebant. die vicesimo
septimo Iulii eiusdem anni dominus meus, despota, regis triremibus in
Lesbum profectus est accepitque in matrimonium Aecaterinam illam
Cateliutzenam, drungario navibus praefecto Luca Notara, qui postea
magnus dux factus est. mense Septembri autem anni 6950 dominus
meus, despoena uxore apud eius patrem relicta, assumsit me in Pe-
loponnesum, triremibus principalibus et una Lesbica usus. vicesimo
Octobris die ad ameram et imperatorem ablegatus sum, cum secreto

τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσταχθεὶς ἐγὼ διέβην πρὸς τὸν ἀμηνῶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔχων καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον, ὅτι εἰάν δώσῃ τοῦτο ὁ βασιλεύς, ἀπελθεῖν με πρὸς τὸν δεσπότην κῦρ Δημήτριον ἄνω εἰς τὴν Μεσημβρίαν, καὶ δώσω ἐκεῖνῳ ἅπαντα τὸν τόπον ὃν ὁ αὐθέντης μου ἐν τῇ Πελοπον- 5 νήσῳ εἶχεν· αὐτὸς δὲ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἔχῃ τὴν Σηλυμβρίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκεῖσε τῆς μαύρης θαλάσσης ἧτοι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἄχρι τῶν Δέρκων, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῆς πόλεως ἕνεκεν τῆς ἐλπίδος τῆς βασιλείας, ὡς ἡγάπα καὶ ὁ βασιλεύς, ὅς με καλῶς ὑπεδέξατο. καὶ ἀπέσω- 10 σα ἐγὼ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνὶ εἰς Μεσημβρίαν πρὸς τὸν δεσπότην κῦρ Δημήτριον· αὐτὸς δὲ ἦν ἐτοιμάζων ἵνα κατὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔλθῃ, καὶ ἀπέπεμψέ με ἄπρακτον ἕνεκεν τούτου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς διέτριβον ἐγὼ ἐκεῖσε, ἐν ἀποπληξίᾳ δεινῇ περιπεσὼν ὁ 15 Παῦλος ἐναπέψυξεν. ἐμοῦ δὲ ἐπαναστρέψαντος εἰς τὴν πόλιν, καὶ προσμένοντός μου ὅπως ὄρισμῶ τοῦ βασιλέως ἐπανεέλθω πρὸς τὸν αὐθέντην μου εἰς Πελοπόννησον, ἰδοὺ τῇ γ᾽ τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπέδραμεν ὁ δεσπότης κῦρ Δημήτριος μετὰ στρατοῦ καὶ ἀπέκλεισε τὴν πό- 20 λιν, φθείρας καὶ ζημιώσας οὓς εὗρεν ἔξωθεν, ἔχων καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συμμαχούς μέρος ἱκανὸν ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων στρατοῦ· ἐν ᾧ δὴ μηνὶ ἐγεννήθη αὐτῷ ἡ θυγάτηρ ἣν ἔλαβεν ὕστερον εἰς γυναῖκα ὁ ἀμηνῶς Μεεμέτης. καὶ τῷ Ἰουλίῳ

7. Μεσημβρίαν P, Σηλυμβρίαν margo 23. ἡ om P 24. με-
χεμέτης P

mandato, ut, si assentiretur imperator, transirem Mesembriam ad Demetrium despotam, eique oppida et loca omnia traderem, quae in Peloponneso dominus meus habebat; ipse, Cpolim reversus, Selymbriam cum locis ad mare nigrum sive pontum Euxinum finitimis usque Derca haberet, urbi vicinus esse cupiens propter spem imperii. probata haec sunt ab imperatore, qui benigne me excepit. itaque mense Ianuario Mesembriam ad Demetrium despotam salvus perveni, qui tamen, ad bellum Cpoli et imperatori ac fratri inferendum quum maxime se parans, re infecta me dimisit. diebus autem, quibus illic commorabar, Paulus gravi tactus apoplexia exspiravit. reverso me igitur in urbem, et exspectante, ut iussu imperatoris ad dominum meum in Peloponnesum redirem, ecce die vicesimo tertio Aprilis eiusdem anni Demetrius despota cum exercitu adfuit et ever- sis deletisque, quoscumque foris offendit, urbem obsedit, auxiliis satis magnis Turcarum adiutus. eodem mense filia ei nata est, quam postea in matrimonium duxit Mehemetes ameras. mense Iulio eius-

μηρὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐρχομένου τοῦ αὐθέντου μου καὶ δεσπό-
του κὺρ Κωνσταντίνου εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς
Λέσβου διελθόντος, ἔλαβε καὶ τὴν δέσποιναν τὴν ἑαυτοῦ
σύζυγον μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἐν τῇ Δήμῳ ἐλθόντος ἐπολε-
5 μῆθη ὑπὸ τοῦ στόλου παντὸς τῶν Τούρκων ἡμέραις πολλαῖς
ἐκεῖ εὐρεθέντος· τῇ δὲ Θεοῦ βοηθείᾳ ἀπῆλθεν ἄπρακτος ἀπ'
αὐτοῦ ὁ στόλος. ἡ δὲ δέσποινα ἡ τούτου σύνευνος ἀπὸ
τῆς περιστάσεως ἀσθενήσασα καὶ ἐκτρωθεῖσα τῷ Αὐγού-
στιῳ μῆρὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ αὐτοῦ
10 τῆς Δήμου νησίον ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. καὶ τῇ ιδ' τοῦ Σε-
πτεμβρίου μηνὸς τοῦ ς' Θνά' ἔτους ἐγεννήθη μοι ὁ ἕτερος υἱὸς
Ἀλέξιος. καὶ τῷ Νοεμβρίῳ μῆρὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς
τὴν πόλιν ὁ δεσπότης καὶ αὐθέντης μου. καὶ τῇ α' Μαρ-
τίου ἔλαβε ἀπὸ τὸν βασιλέα τὴν Σηλυμβρίαν, καὶ ἀπέστειλεν
15 ἐμὲ ἐκεῖσε διοικεῖν, καὶ οὕτως προσέταξέ μοι φυλάττειν αὐ-
τὴν μετὰ ἐπιμελείας διὰ τὴν ὑποψίαν ἣν εἶχομεν ἐκ τοῦ
ἀμῆρᾶ καὶ τοῦ δεσπότη κὺρ Δημητρίου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ
βασιλέως.

19. Τῷ δὲ Ἰουνίῳ μῆρὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς
20 Κωνσταντινούπολιν Λέων ὁ Φραγκόπουλος ὁ πρωτοστράτωρ,
ὁ ἐπ' ἀδελφῇ υἱὸς τοῦ πάλαι μεγάλου πρωτοστράτορος Νι-
κηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν ἡ ἱστορία ἀλλαγῆς ἐδήλωσε.
διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπιτροπικὴν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου διῆρ-

11. ὁ om P   14. Σηλυβρίαν P   17. πρὸς τὸν βασιλέα τῶν
Τούρκων καὶ τὸν δεσπότην κὺρ Δημήτριον καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βα-
σιλέα P   19. εἰκοστὸν P   ἰουλίῳ P   20. λέγων M

dem anni Constantinus despota, dominus meus, ad opem urbi feren-
dam per Lesbum proficiscens, coniugem despoenam secum abduxit. in
Lemnum ut venit, universa eum classis Turcarum, quae dies ibi com-
plures steterat, oppugnavit, sed divino auxilio factum est, ut conatu
irrito discederet. despoena autem, eius coniux, ex eo casu morbo
correpta, abortu facto, Augusto mense eiusdem anni Palaeocastri,
quod est illius insulae oppidum, defuncta et sepulta est. duodecimo
die mensis Septembris 6951 alius filius mihi natus est, Alexius: quo
eodem anno, mense Novembri, despota et dominus meus in urbem
advenit, et calendis Martiis ab imperatore Selymbria donatus, ad
administrandam eam me ablegavit, cohortatus, ut eam diligenter cu-
stodirem, propter suspicionem, qua ameram et Demetrium despotam
ipsumque imperatorem habebamus.

19. Mense Iunio eiusdem anni Cpolim venit Leo Francopulus,
protostrator, filius sororis Nicephori Melisseni, magni quondam proto-
stratoris, de quo alio huius historiae loco dictum est: qua de causa
idem, nempe ut nepos illius magni protostratoris, iussu Theodori

χεν, ὡς τοῦ ἠθύντου μεγάλου πρωτοστράτορος ἀνεψιός, προσ-
 τάξει τοῦ δεσπότου κὺρ Θεοδώρου, ἕως οὗ παρέδωκεν αὐ-
 τὴν τῷ δεσπότη κὺρ Κωνσταντίνῳ, ὡς προεγγραπται. τότε
 ὁρισθεὶς καὶ γὰρ ἐκ τῆς Σηλυμβρίας ἐπανήλθον εἰς Κωνσταντι-
 Βνούπολιν. καὶ ἀναμεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συμφωνίαι γεγόνασι ὅ-
 τιαῦται, ὅτι ὁ μὲν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος
 ἀπέλθῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ τὸν τόπον ἅπαντα τοῦ δεσπό-
 του κὺρ Θεοδώρου λάβῃ, ὁ δὲ κὺρ Θεόδωρος εἰς τὴν πόλιν
 ἔλθῃ καὶ τὴν Σηλυμβρίαν λάβῃ. ἃ δὴ καὶ ἐγένετο. καὶ τῇ
 δεκάτῃ Ὀκτωβρίου τοῦ ςθβ' ἔτους ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπό- 10
 τῆς ἐξῆλθε μετὰ νηὸς ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ πλεύσας εἰς Πελο-
 πόννησον, καὶ πάλιν μετ' αὐτῆς δὴ τῆς νηὸς ὁ δεσπότης κὺρ
 Θεόδωρος τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέσωσεν εἰς
 τὴν πόλιν· καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ παρέδωκα αὐτῷ τὴν Ση-
 λυμβρίαν. καὶ ἐμβάντος μου εἰς νῆα τὴν ἐκ Κρήτης Ὑαλιναῖ 15
 Ἀντωνίου, εἰς τὴν τῆς Εὐρύπου Κάρυστον ἐπαφῆκέ με· καὶ
 τῇ τρίτῃ τοῦ Ἰουνίου διὰ τῆς ξηρᾶς ὁδοῦ ἔφθασα εἰς τὴν
 Σπάρτην. καὶ ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος ἐζῆτει με τὰ πλείστα
 καὶ παρώτρυνε ἵνα καὶ τὴν Σηλυμβρίαν ἔχω καὶ τῶν πρώτων
 αὐτοῦ ὑποχειρίων εὐρήσωμαι. διερχόμενος οὖν καὶ γὰρ εὖρον 20
 καὶ τὸν Ἴσθμὸν οἰκοδομηθέντα παρὰ τοῦ αὐθέντου τοῦ δε-
 σπότου κὺρ Κωνσταντίνου τῷ παρελθόντι ἔαρι. φθάσαντός
 μου οὖν εἰς τὴν Σπάρτην, μετὰ τινος ἡμέρας οὐ πολλὰς ἤλ-
 θεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πλείστων τριήρων ὁ

2. ἐπιτρέψῃ P

16. κάρυστρον M

17. διὰ ξηρᾶς ἐφθ. P

despota Messeniaci sinus praefecturam procurabat, donec ea, ut su-
 pra narravimus, tradita est Constantino. tum ego quoque iussus Se-
 lymbria Cpolim redii, factaeque sunt inter fratres hae pactiones, ut
 Constantinus despota, dominus meus, in Peloponnesum discederet, et
 ditionem omnem Theodori despota occuparet, Theodorus Cpolim
 veniret et acciperet Selymbriam. itaque factum est. decimo die Octo-
 bris 6952 despota, dominus meus, ab urbe navi in Peloponnesum
 profectus est, qua navi Theodorus despota mense Decembri eiusdem
 anni in urbem rediit, cui ego mense Martio Selymbriam tradidi, in-
 gressusque navem Cretensem Antonii Hyalinae et Carystum ad Euri-
 pum delatus, tertio die lunii pedestri itinere Spartam perveni. Theo-
 dorus despota autem vehementer me rogabat cohortabaturque, ut
 etiam Selymbriam gubernare vellem et e primis eius subiectis esse.
 in transeundo igitur Isthmum a Constantino, domino meo, aestate
 praeterita structum inveni; et diebus non multis post, quam ego
 Spartam veni, purpuratus et vicecancellarius et catholicus papae le-
 gatus multis triremibus Cpolim appulsus est propter Hungarorum re-

καρδινάλιος καὶ βικεκαγκελλάριος καὶ καθολικὸς τοῦ πάπα
 λεγάτος διὰ τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τοῦ ῥηγὸς τῆς Οὐγγαρίας
 ἐξέλευσιν. ἐστάλην καὶ γὰρ αὐθις πρέσβυς πρὸς τε τὸν βασι-
 λέα καὶ τὸν ἀμηρᾶν καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ῥήγα, ἀλλὰ δὴ καὶ
 5 πρὸς τὸν πρεσβευτὴν ἦτοι λεγάτον καὶ πρὸς τὸν καπητάνιον
 Ἀλουΐσιον Λαουρεδανὸν διὰ τινὰς ἀναγκαίας δουλείας, πρὸς
 οὗ προβῶσι τὰ πράγματα. διερχόμενος οὖν εἰς τὴν Κόριν-
 θον τῇ λ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἵνα τὰς τριήρεις τοῦ στόλου
 φθάσω εἰς Εὐριπον, εὔρον τεθαμμένον τὸν καλοκάγαθον Κο-
 10 ρίνθου Μάρκον, ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῶν ἐγεννήθη καὶ συν-
 ανετρόφη ἡμῖν καὶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ τῆς μητροῦσ ἀπο-
 πολλὰ πιεζόμενος μεγάλας θεραπείας παρὰ τῶν γεννητόρων
 μου εὗρισκεν, ὃς καὶ ἀναγκασθεὶς ἐκ τοῦ πολλοῦ κακοῦ ἔφυγε
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν τῶν Ξανθοπούλων μονὴν
 15 ἀπῆλθε καὶ χρησιμώτατος κατεστάθη. φθάσας οὖν ἐγὼ εἰς
 Εὐριπον καὶ μὴ εὗρων τὰς τριήρεις δι' ἄλλου πλευσίμου εἰς
 Ἀἴμνον ἀπέσωσα, κάκεισε εὗρων τριήρησιν τινὰ βασιλικὴν
 ἀπεσώθη εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νοεμ-
 βρίου τοῦ ᾤον' ἔτους.

20 Καὶ τῷ αὐτῷ μηνί, ἑνδεκάτῃ, ὃ ῥήξ τῆς Οὐγγαρίας
 ἀπεκτάνθη παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ εἰς τὴν Βάρναν, τοιοῦτοτρόπως
 συγκροτηθέντος τοῦ πολέμου ἀνὰ τῶν Οὐγγρων καὶ Τούρκων.
 ὃ τοῦ ῥηγὸς στρατὸς ὑπερεῖχε κατὰ πάντα, ὃ δὲ Τούρκων

1. ἀντικαγκελλάριος P   2. οὐγγαρίας P   6. λαουρεδάνην P
 7. οὗ] ἄς P   15. ἀπεκατεστάθη P

gis adversum impios expeditionem. quare ego rursus ad imperatorem,
 ameram, ipsumque regem, quin etiam ad legatum et praefectum Aloy-
 sium Lauredanum super negotiis quibusdam necessariis missus sum,
 exploratum, quo res procederet. ut veni Corinthum die Augusti tri-
 cesimo, triremes classis in Euripo consecuturus, sepultum reperi pium
 et bonum Marcum, Corinthi episcopum, qui et in aula nostra natus,
 et nobiscum educatus fuerat, et, ab iniusta noverca multum cruciatus,
 a parentibus meis non mediocria expertus erat solatia, sed tamen,
 adversissimis casibus exagitatus, patre relicto, in Xanthopulorum mo-
 nasterium secessit, ubi vitam egit laudatissimam. in Euripum igitur
 ut veni, nec inveni triremes, alia navi Lemnum traieci, ibique re-
 perta triremi quadam imperatoria, Cpolim delatus sum ineunte No-
 vembri anni 6953.

Eodem mense, die undecimo, Hungarorum rex apud Varnam ab
 amera caesus est, pugna inter Hungaros et Turcas ita excitata. regis exer-
 citus ubivis superior erat, et ameras cum omni concilio suo opportu-
 nitatem quaerebat recedendi, si possent; ingens enim timor et tremor

ἀμηρᾶς καὶ πᾶσα ἡ συμβουλὴ αὐτοῦ ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἀναχωρῆσαι, εἰ δυνατὸν ἦν· πολὺς γὰρ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς ἀσεβεῖς. οἱ δὲ τοῦ Οὐγγρου ἐκ τοῦναντίου μετὰ χαρᾶς καὶ τόλμης καὶ ἀνδρίας θαρσαλέως ἐστήκεισαν, ἐλπίζοντες ἵνα τῆς νίκης τύχῃσι καὶ τὸν ἀμηρᾶν καὶ πάντας 5 τοὺς αὐτοῦ αἰχμαλωτίσωσιν. ἐπὶ δὲ τὴν αὐριον θέλοντες οἱ Οὐγγαροὶ ἵνα τὸν πόλεμον κροτήσωσι, καὶ βουλῆς γενομένης ἀνὰ αὐτῶν, ὁ ῥῆξ καὶ ἕτεροὶ τινες διέκρινον λέγοντες ἵνα αὐτομάτως ὁ ῥῆξ τὸν πόλεμον συνάψῃ καὶ ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηρᾶ, εἰ δύναίτο, φθάσῃ, ὅπως ἡ φήμη τῆς νίκης καὶ 10 τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ κηρυχθῆ ἔν τῷ κόσμῳ· ζῆδιον γὰρ καὶ 44 ἐν εὐκολίᾳ ἐλογίζοντο τὴν νίκην καθ' ἑαυτούς. ὁ δὲ Ἰαγκος ὁ καὶ κυβερνήτης αὐτοῦ ὡς φρόνιμος καὶ πρακτικὸς ἐν πολέμοις τὰ ἐναντία φρονῶν ἔλεγε “τῆς τύχης τὸ ἄστατον οὐδείς οἶδε· διὸ ἡ βασιλεία σου οὐκ ἔστιν ἀνάγκη ἵνα τοιοῦ- 15 τως ἐπιχειρισθῆς. ἐπικίνδυνόν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἐγὼ πράξω ὅσα παρὰ τῆς βασιλείας σου προσταχθῶ· καὶ εἰ μὲν ἡ τύχη ἐμοὶ βοηθήσῃ, ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηρᾶ ἐγὼ ἀπελεύσομαι. καὶ εἰ μὲν ἡ νίκη ἕως τέλους ἔσεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἐγὼ ἐπαναστρέψω, δόξα τῷ θεῷ, ἡ νίκη τῇ βασιλείᾳ σου ἐστὶ 20 καὶ ἔσεται· εἰ δὲ ἀποκτανθῶ, οὐδέν ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον ὑμᾶς. ἐμβλέψατε τὴν γνῶσιν τοῦ ἔφους, ὃς πάντοτε τὴν κεφαλὴν σκέπων ὅλον τὸ σῶμα ὑγιαίνει· εἰ δὲ πληγῇ ἡ κεφαλὴ, ὅλον

3. δὲ οὐγγροὶ P   12. Ἰαγκος P, qui in margine: οὔτως ἦν τῷ
 γένει βλάχος, ὅνπερ καὶ Ἰωάννην κυρβίνον καλοῦσι.   15. τοι-
 ουτοτρόπως P   18. παρελεύσωμαι P   19. καὶ ἐποδώσω
 δόξαν P

impios invaserat. Hungari contra laetabundi audacter et fidenter stabant, victuros se esse sperantes ameramque et universas copias eius oppressuros. itaque, quum postridie pugnam committere Hungari cuperent, concione habita, rex et alii quidam statuerunt, ut ultro ipse rex proelium consereret et ad tentorium amerae usque, si posset, penetraret, ut fama victoriam virtutemque eius toto orbe praedicaret. facilem quippe et nullius negotii victoriam fore arbitrabantur. at Iancus, gubernator eius, ut vir prudens et bello expertus, contraria sentiens, dixit: “fortunae inconstantiam nemo facinus est. at ego faciam, quidquid a maiestate tua iussus fuero; ac, si mihi favorit fortuna, penetrabo ad tabernaculum amerae. quod si usque ad extremum victoria nobis constiterit et ego rediero, gloria dei, victoria maiestatis tuae est eritque. sin occumbam, nihil idcirco vos remorabitur. intuemini serpentis prudentiam, qui semper caput tegendo totum corpus conservat, capite autem percusso, toto corpore perit. eodem modo, si maiestas

τὸ σῶμα ἀπόλλυται. τοιούτως καὶ εἰ ἡ βασιλεία σου ἐπι-
 χειρισθῆς καὶ τὸναντίον συμβῆ, ὃ δέομαι τοῦ κυρίου μου
 μὴ γένοιτο, πάντες ἡμεῖς προφανῶς ἀπολλύμεθα.” ὁ δὲ ῥήξ
 μὴ δεχθεὶς τὴν τοῦ Ἰάγκου βουλὴν, τῷ προῦ συγκροτηθέντος
 5 πολέμου ἰσχυροῦ καὶ φοβεροῦ καὶ πολλὴ αἵματοχυσία καὶ
 σφαγὴ ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων μέρους ἐγεγόνει. ὁ δὲ ῥήξ φθά-
 σας ἄχρῃς ἐγγὺς τῆς σκηπῆς τοῦ ἀμηρᾶ, ἐβούλετο φεύγειν ὁ
 ἀμηρᾶς· οἱ δὲ ἰαννιζᾶριοι οὐκ εἴασαν αὐτόν, εἰ καὶ εἰς
 10 χειροπέδαις σιδηραῖς κρατήσαντες τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ οὐκ
 ἐδύνατο φεύγειν· οἱ καὶ ἠγωνίσαντο ἰσχυρῶς περὶ τῆς τοῦ
 ἀμηρᾶ σωτηρίας. ὁ δὲ ῥήξ δι’ ἄλλης ἀνδρείως μαχόμενος,
 ἵνα τὸν ἀμηρᾶν καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ κερδήσῃ,
 καὶ τις τῶν ἰαννιζᾶρων τὸννομα Χαμουζᾶς, ἐκ τῆς Πελο-
 15 ποννήσου ὀρμώμενος, τὸν ὀπισθεν πόδα τοῦ ἵππου τοῦ ῥηγῶς
 τρώσας ἀξίνῃ, ἣν ῥίψας κατὰ τοῦ ἵππου, καὶ ἐν τῇ γῆ πε-
 σῶν σὺν τῷ ἀναβάτῃ, οὕτω δραμῶν αὐτόν ἀποκεφάλισε· καὶ
 μετὰ ἀλαλαγμοῦ, ὡς σύνηθες τοῖς ἀσεβέσι, τὴν τούτου κεφα-
 λὴν ὕψωσαν ἐπὶ δόρατος. καὶ ἰδόντες οἱ Οὐγγροὶ διεσκορπί-
 20 σθησαν ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν, καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὶ
 ἐάλοντο καὶ ἐφρονεύοντο· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς κακῆς συμβουλῆς
 συνέβη. τῷ δὲ εἰρημένῳ ἰαννιζᾶρῳ Χαμουζᾶ ὁ ἀμηρᾶς ἀν-
 ταμείψας τὴν ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ δραγγᾶριον τῆς

1. τοιουτοτρόπως P   εἰ om P   σου ζητεῖς ἐπιχειρισθῆναι
 καὶ εἰ τοῦν. P   6. φυγὴ M   12. ἀνδρείως P   17. οὕτω| καὶ
 οὔ P   20. πολλοὺς ἐάλωσαν καὶ ἐφρόνευσαν P   21. βουλῆς P

tua impressionem fecerit, et secus res ceciderit, quod deum rogo ut
 ne fiat, manifestum est, nos omnes perituros esse.” at rex, Ianci con-
 silium aspernatus, sequenti luce proelio ingenti et horribili commisso,
 cum magna strage et caede Turcarum, ita prope ad tentorium ame-
 rae penetravit, ut is iam fugae se committere cogitaret. verum non
 dimiserunt eum iannitzarii, quantumvis timore perculsum, quum re-
 gem tam animose dimicantem videret, sed compedibus ferreis equum
 eius adstrinxerunt, ut fugere non posset, ac strenue dimicarunt de
 salute eius. interim rex viriliter pugnabat, amera cum omni eius ap-
 paratu potiri cupiens, quum quidam de iannitzaris, Chamuzas voca-
 bulo, ex Peloponneso oriundus, posteriorem pedem equi regis, vi-
 brata securi, vulneravit, eumque, cum equo humi prolapsum, conse-
 cutus occidit. tum laetis clamoribus, ut mos est impiis, caput hastili
 praefigunt. id ubi viderunt Hungari, huc illuc dissipantur, multique
 in fuga capti et interfecti sunt. hic igitur mali consilii eventus fuit.
 iannitzarum autem illum Chamuzam ameras, fortitudinem eius et au-

αὐτοῦ βίγλας τετίμηκεν, ὃ λέγεται τῇ αὐτῶν διαλέξει ἰαν-
νιζάραγας, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ βεζίρην αὐτὸν
ἐποίησε.

Τῇ οὖν ιζ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους γέγονε
παγκόσμιος καύσων καὶ ἄξιος μνήμης· ἐν ᾗ δὴ θέρει καὶ ὁ 5
πνευματικὸς κὺρ Γρηγόριος ὁ Μελισσηνὸς πατριάρχης ἐγένε-
το. καὶ τῇ ιε' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐγεννήθη μοι υἱὸς
Ἀνδρόνικος τοῦνομα, ὃς ἔζησεν ἡμέρας καὶ μόνον ὀκτώ. καὶ
τῷ ς' θνδ' ἔτει ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ φθίνοντι ἐλθόντος μου εἰς
τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν τῆς Ἑνετίας ἐμπορικῶν τριήρεων, 10
καὶ Σεπτεμβρίου πρώτῃ τοῦ ς' θνέ' ἔτους εὐηργετήθην τὴν
ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ διοίκησιν καὶ πάντων τῶν περὶ
αὐτῆς, ἧγουν Κουλαῖ, Ἑβραϊκῆς Τρίπης, Τζεραμίου, Παγκό-
των, Σκλαβοχωρίου, καὶ πάντων τῶν ἄλλων αὐτῆς χωρίων,
καὶ πάντα τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, ὡς οὐκ εἶχεν οὐδεὶς ἄλλος 15
πώποτε τὴν τοιαύτην διοίκησιν. εἶπέ μοι δὲ καὶ τοῦτο ὁ
αὐθέντης μου, “ἐνεκεν τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς
ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσαμέν σοι τὴν
Βιτῆς Σπάρτης διοίκησιν, καὶ οὕτως θέλω εἶναι καὶ αὐτὴ ὡς
τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζην- 20
νὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις. καὶ γίνωσκε ὅτι
ἕτερον μεσάζοντα οὐ ποιήσω πάρεξ τὸν Σοφριανὸν Εὐδαίμονα
Ἰωάννην, ὃν ἔχω. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα εὐρήσομαι ἀεὶ, ἀλλὰ

1. ὁ — ἐποίησε om P   13. ἦτοι P   κεραμίου P   17. μου
ὅτι ἐπεὶ ἐνεκεν P

daciam remunerans, drungarium biglae, qui ipsorum lingua iannitzagaras dicitur, ac brevi intervallo vezirem creavit.

Decimo septimo die mensis Iulii eiusdem anni, toto orbe aestus ingens et memorabilis fuit: qua aestate spiritualis pater Gregorius Melissenus patriarcha factus est. die decimo quinto mensis Augusti genitus est mihi filius Andronicus, qui dies tantum octo vixit. anno 6954, mense Decembri exeunte, mercatorum Venetorum triremibus in Peloponnesum profectus, die primo Septembris anni 6955 Spartae oppidorumque omnium adiacentium in circuitu, i. e. Culae, Hebraicae Tripes, Tzeramii, Pancotorum, Sclabochorii ceterorumque locorum, omniumque vectigalium praefectura et administratione cohonestatus sum: qualem praefecturam nemo unquam alius habuit. atque ita dixit mihi dominus: “propter studiosa officia tua, meamque erga te voluntatem et amorem, ornavi te praefectura Spartae, quam similem esse cupio Corinthiacae et Patrensi: quarum alteram Iohannes Cantacuzenus, alteram Alexius Lascaris habet. et scito, me alium ministrum non creaturum, praeter eum, quem habeo, Iohannem So-

διέρχομαι τὸν τόπον μου διὰ πολλὰ ὠφέλιμα· καὶ ὅταν μὲν
 εὐρήσωμαι εἰς τὴν Κόρινθον, προστάξω τὰς ἐμὰς ὑποθέσεις
 γίνεσθαι καὶ θεωρεῖσθαι καὶ τὰς τοῦ τόπου ἐκείνου μετὰ τοῦ
 Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰωάννου, καὶ ὅταν πάλιν
 5 εὐρήσωμαι ἐν Πάτρῃ μετὰ τοῦ Λάσκαρι καὶ τοῦ Εὐδαίμονος
 Ἰωάννου, καταλιμπάνω τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.
 ὅταν δὲ ἔσωμαι ἐνταῦθα, μετὰ σοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰω-
 ἀννου καὶ ἄλλων. ἔτι ὅταν θεοῦ εὐδοκίᾳ λήψωμαι καὶ γυναῖκα,
 διὰ σοῦ ἔξω αὐτήν, καὶ ἐνταῦθα τὸν πλείονα χρόνον διαβι-
 10 βάσω, καὶ σὺ ἔσῃ ὁ γνωστότερος ἐν πᾶσιν εἰς τὰ τῆς θεραπείας
 αὐτῆς. νῦν δὲ ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς κρείττονα οἰκοδομὴν
 τοῦ Ἴσθμου· σὺ δὲ ἐνταῦθα εὐρισκόμενος ἄρχου καλῶς τὴν
 ἀρχὴν σου, καὶ παῦσον τὰς ἀδικίας καὶ τὰς ἐνταῦθα πολλὰς
 ἀρχάς, καὶ ποιήσον πάντας μὴ ἔχειν ἄλλην ἀρχὴν παράξ σοῦ
 15 ὡς ἐμὲ μόνον ἀνθέντην καὶ σὲ ἀντὶ ἐμοῦ. καὶ ἐὰν θέλῃς
 τοῦ μὴ ποιεῖν ἀδικίας καὶ φιλοπροσωπίας καὶ φυλάττης μᾶλ-
 λον τοὺς νόμους, ἔξεις τὸν μισθὸν ἐκ θεοῦ, καὶ ἐξ ἡμῶν εὐ-
 χαριστίαν. ἄπεχε τῶν δώρων, διὰ τὴν μὲν περὶ τῶν δωροδε-
 20 οίκους δωροδεκτῶν καὶ καρδίας, διὰ τὴν μὲν ἢ δωροδοκία δια-
 φθείρει τὸ δίκαιον, καὶ τοσοῦτον ἀποτυφλοῖ ὡς καὶ ἀθῶους
 ὑπὸ καταδίκην ποιεῖ. ἔτι δὲ καὶ ταύτας τὰς τρεῖς ἀρετὰς

1. διέρχομαι P

7. ἔσωμαι] ἡμῶν M

8. ἔτι] ὅτι M

9.

σὴ γνώμη P

12. τῆς ἀρχῆς P

14. πάντα M

18. διότι P

22. ἀπὸ καταδίκης P

phianum Eudaemonem. non autem semper hic ero, sed o beo regionem
 meam multis de causis: quumque Corinthi ero, leges meas servari et
 illius loci leges cum Cantacuzeno et Iohanne Eudaemone examinari
 iubebo; similiter quum Patris ero, cum Lascari et eodem Iohanne,
 relicto Cantacuzeno in praefectura sua, et quum hic ero, tecum et
 cum Iohanne aliisque. porro, si deo placuerit, ut uxorem ducam, per
 te eam ducam, ac plurimum temporis hic commorabor, et tu ceteris
 peritior eris earum rerum, quibus ei serviendum erit. nunc ad in-
 stituendam meliorem aedificationem Isthmi discedo: tu hic manens
 bene gubernas provinciam tuam, tolle iniurias dominatumque multi-
 tudinem, ac fac, ut ne aliud imperium praeter tuum noverint, sed
 me esse solum principem, te locum meum tenere agnoscant. quodsi
 nec iniuste egeris, nec personae habueris rationem, sed diligentissime
 leges servaveris, praemia a deo habebis, a nosmet gratiam. absterge
 ab accipiendis muneribus: de quo hominum genere Chrysostomus di-
 cit: 'ignis comburet domos et corda eorum, qui dona accipiunt,'
 propterea, quod accepta dona pervertunt iustitiam adeoque excae-

δεῖ ἔχειν τὸν κριτὴν τὸν κρίνοντα λαὸν κυρίου καὶ ὁμοφύλους Χριστιανούς, πίστιν ὀρθὴν εἰς θεὸν καὶ εἰς τὸν προχειρίζοντα αὐτῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης, καὶ σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ταῦτα πάντα καλῶς σεοῖδα φυλάττειν ἐκ νεότητός σου. καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικάς 5 διατάξεσιν οὕτως φησὶν ἔστω ὁ κριτὴς ἀπροσωπόληπτος, μὴτε πλούσιον ἐντροπέμενος ἢ κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μὴτε πενήτων φειδόμενος· οὐ λήψη γάρ φησι πρόσωπον δυνάστου, καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσης ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ θεοῦ ἡ κρίσις. δίκαιος τὸ δίκαιον διώξεται, καὶ οὐκ ἀρέσει τῷ δικαίῳ ἄδι- 10 κόν ποτε.” προσκυνήσας οὖν ἐγὼ αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἴσθμον τῆ κή τοῦ αὐτοῦ Σεπτεμβρίου.

Τῷ δὲ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Γλαρέντζας ἡ κυρία Ἑλένη, θυγάτηρ τοῦ κῆρ Θεωμῆ τοῦ δεσπότου, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ Λάζαρον τὸν υἱὸν 15 κῆρ Γεωργίου δεσπότου ἄνδρα λάβῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεσπότην καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Λάζαρον ὁ βασιλεὺς κῆρ Ἰωάννης ἔνεκεν τοῦ φιλανθρωπηνοῦ Γεωργίου τετίμηκε. τῆ δὲ κζ' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ ἀμφοῦς κατὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἦτοι Ἑξαμιλίον· καὶ τῆ 20 δεκάτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐπόρθησε.

9. ἡ κρίσις δικαία διὸ ὅς τὸ δίκαιον P 10. ἄδικος P, omisso ποτε 12. κς^η σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους P, qui a verbis proximis incipit caput 21. 18. φιλανθρώπου M

cant, ut condemnes etiam insontes. praeterea his tribus virtutibus praeditum esse oportet, qui de populo domini et fratribus Christianis ius dicit: fide recta erga deum et erga eum, a quo dignitatem est consecutus: veritate oris, et temperantia corporis: quae omnia praecclare te inde ab adolescentia servare novi. idem in Apostolicis constitutionibus ita dicit: ‘habeto iudex personarum nullam rationem, neve aut diviti indulgeat blandiaturque, aut parcat pauperi. non respicies enim, inquit, personam potentis, nec pauperum misereberis, quoniam est iudicium dei. iustus sequetur iustitiam, nec placebit illi unquam iniustitia.’ deinde quum osculatus eum essem egissemque gratias, die eiusdem Septembris 28 in Isthmum abiit.

Mense autem Octobri eiusdem anni Glarentza discessit Helena domina, Thomae despotae filia, ut in Serviam proficisceretur et Lazaro, filio Georgii despotae, nuberet, ut etiam nupsit. quare et despotam et ipsum Lazarum imperator Iohannes propter Georgium Philanthropenum honoravit. vicesimo septimo die mensis Novembris eiusdem anni ameras Isthmum sive Hexamilium oppugnatum venit, cepitque eum delevitque decimo Decembris. deinde Patram profectus, eam

καὶ ἀπελθὼν εἰς Πάτραν τὴν Πάτρας πόλιν μόνην παρέλαβε
καὶ ἐνέπηρσε καὶ ἠφάνισε. καὶ τῷ Ἀυγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ
ἔτους ἐστάλην πάλιν ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὲρ
πολλῶν τινῶν ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς 45
5 Γοτθίας καὶ περὶ τινος συνοικεσίου διὰ τὸν ἀθρόντην μου,
ἐπεὶ ἀπ' ἐκεῖσε προεσύντυχον. ἔνθα καὶ ἱερομονάχους καὶ ἐκ
τῶν ἀνθρώπων μου ἔστειλα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, ἐξαιρέτως
δὲ καὶ τὸν ἱερομόναχον Ἰσίδωρον τὸν καὶ ὕστερον χρηματί-
σαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν ἔγραψα. καὶ προσμέ-
10 νοντός μου ἐκεῖ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ ςθνς' ἔτους ἀπέθανεν
ὑπὸ λοιμώδους νοσήματος ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος ἐν τῇ
Σηλυμβρία, καὶ κομίσαντες τὸ λείψανον αὐτοῦ, ἐν τῇ πόλει
ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ. καὶ τῇ 1ῃ
τοῦ Ἀυγούστου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανέ μοι ὁ υἱός B
15 Ἀλέξιος, ζήσας χρόνους 4 καὶ μῆνας ἑνδεκα. οὗ ὁ θάνα-
τος σφόδρα μου καθήψατο, οὐκ εἰδότος μου τοῦ ἀθλίου τὰ
μέλλοντά μοι συμβῆναι λυπηρότερα. καὶ τῇ 14 τοῦ Ὀκτω-
βρίου μηνὸς τοῦ ςθνς' ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ βασιλεὺς κὺρ
Ἰωάννης ἐτῶν ὑπάρχων νς' καὶ μηνῶν 1 καὶ ἡμερῶν 14, καὶ
20 ἐτάφη τῇ πρώτῃ Νοεμβρίου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος,
αὐτοκρατορήσας ἔτη εἴκοσι τρία μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας
δέκα.

solam urbem cepit, combussit et evertit. Augusto mense eiusdem
anni ego rursus Cpolim missus sum multis super negotiis, etiam de
Trapezunte et Gotthia, et de quodam coniugio domini mei actum,
illinc ante conditiones agitans: unde hieromonachos et quosdam de
meis domesticis, in primis Isidorum hieromonachum, qui postea Athe-
narum metropolita fuit, in istas regiones cum litteris dimisi. ibi quum
degerem, mense Iulio anni 6956 Theodorus dominus peste consum-
tus est Selymbriae: cuius corpus in urbem translatum et in mona-
sterio Pantocratoris sepultum est. decimo quinto die Augusti mensis
eiusdem anni mortuus est mihi Alexius filius, quum vixisset annos
quinque et menses undecim: cuius obitus vehementer me afflixit,
quando miser nesciebam, quae mihi acerbiora eventura essent. trice-
simo primo die Octobris anni 6957 etiam imperator Iohannes diem
obiit, annos natus septem et quinquaginta, menses decem, dies quin-
decim, primoque Novembris die in monasterio Pantocratoris sepultus
est, regno potitus annos viginti tres, menses tres, dies decem.

B I B Λ Ι Ο Ν Γ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΥΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑ-
ΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ.

46 1. Νοεμβρίου μηνὸς δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ ςθνζ' ἔτους ἡλ-5
θεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ νηὸς ὁ δεσπότης κύρ
Θωμᾶς, μὴ εἰδὼς τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον· καὶ διερχό-
μενος τὴν Καλλιούπολιν ἔμαθεν αὐτόν. αὐτοῦ δὲ παραγενο-
μένου ἔπαυσαν πολλῶν πλέον τὰ ὅσα δεσπότης κύρ Δημήτριος
καὶ οἱ αὐτοῦ σφετεριζόμενοι ἐνήργουν βασιλεῦσαι τοῦτον τὸν 10
δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον. ἀλλὰ παρὰ τῶν Κωνσταντι-
νουπολιτῶν οὐκ ἄξιον εἶναι ἐκρίνετο, ζῶντος τοῦ πρώτου καὶ
τοιούτου ἀδελφοῦ τοῦ ἐπὶ πάσαις ἀρεταῖς πρωτεύοντος· εἰ
καὶ δυστυχῆς ἦν, ὅμως τὸ προσῆκον καὶ δίκαιον ἐπραξάν.
προστάξει τῆς ἀγίας δεσποίνης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς τῶν δε-15
σποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων βουλῇ καὶ γνώμῃ τῶ ἀμφοῶ ἐβου-
λήθησαν ἀκουτίσαι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ

5. μηνὸς om P   10. ἐνεργούσαν M   12. ἀνάξιον P   13.
πάσης ἀρετῆς P   14. ἐπραξάν] ἀπήτει P   16. τοῦ ἀμ.
ἡβουλήθησαν αὐτόν ποιῆσαι P

L I B E R III.

DE IMPERIO CONSTANTINI PALAEOLOGI, EXPUGNATIONE
CONSTANTINOPOLIS ET REBUS QUIBUSDAM ALIIS.

1. N^ovembris die decimo tertio anni 6957 Cpolim navi venit
Thomas despota, mortem imperatoris ignorans, quam primum Callio-
poli comperit. qui quum advenisset, longe sedatiora erant, quae De-
metrius despota eiusque asseclae moliebantur, ut is despota et por-
phyrogenitus obtineret imperium. neque vero id fas existimabant
Cpolitani, vivente natu maximo ac tali fratre, omnibus virtutibus
principe: qui quum infortunatus esset, fecerunt illi tamen, quod
honestum iustumque erat. iubente sancta despoena volentibus-
que ac suadentibus eiusdem filiis, despotis ac principibus, amerae

τὸ πρωτεῖον τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἀγάπη τῶν ἐν τῇ πόλει σχεδὸν πάντων τὸν κύριον Κωνσταντῖνον διὰ τὸν βασιλέα κρίνουσιν, ἵνα καὶ κεῖνος ἐπίσταται τοῦτο. καὶ τῇ 5' τοῦ Δεκεμβρίου ἀπεστάλην ἐγὼ πρέσβυς πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν ἀναγγεῖλαι τὰ εἰρημένα. ὡς οὖν ἀνήγγειλα αὐτὰ τῷ ἀμνηρᾶ, ἀκούσας ἐπεκύρωσε, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ δώρων ἀπέπεμψε με. ταῖς αὐταῖς δὲ ἡμέραις καὶ ἄρχοντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον ἐστάλησαν καὶ Ἀλέξιος Φιλανθρωπηνὸς ὁ Λάσκαρις ἐστάλη εἰς τὴν πόλιν παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν
 10 μετὰ τοῦ δεσπότηου κὺρ Θωμᾶ ὑπὲρ τινων ὑποθέσεων τοῦ δεσπότηου δὴ πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ εἰδότες τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον. καὶ φθάσας εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εὗρε τεθνηκότα τὸν ἄνακτα. καὶ συγχύσεως πολλῆς οὔσης περὶ τοῦ τίνα στεφθῆναι εἰς βασιλέα ἐκ τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸ διορι-
 15 σθὲν ὑπὸ πάντων, ὡς προεῖρηται, ἐπεστάλη παρ' αὐτῶν ὁ Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηνὸς μετὰ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λεγομένου Ἰάγρου εἰς Πελοπόννησον, ἵνα εἰς βασιλέα στέψωσι τὸν δεσπότην κὺρ Κωνσταντῖνον τὸν αὐθέντην μου, ὃ καὶ ἔπραξαν ἐν τῇ Σπάρτῃ τῇ ἕκτῃ Ἰανουαρίου. καὶ τῇ 18'
 20 τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πό-

3. καὶ ἵνα P   4. ἀπεστάλην P   6. ἀποκύ- cod.   8. ἐκ Πελοποννήσου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐφθασαν Ἀλέξιος, ὁ Φιλανθρωπηνὸς λέγω ὁ Λάσκαρις, καὶ ἄλλοι παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν καὶ δεσπότηου κὺρ Θωμᾶ, ὑπὲρ τινων αὐτῶν ὑποθέσεων, πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εὗρον P   16. ἐμμανουήλ P   19. 157 P   20. μηνὸς om P.

significare statuerunt, matris fratrumque voluntatem, primatum aetatis, virtutem civiumque paene omnium studia Constantino ad imperium suffragari. quippe illum quoque id scire volebant. itaque ego Decembris die 6 legatus ad ameram missus sum, ista ut renuntiarem: quae ille rata habuit, meque honoribus et donis ornatum dimisit. iisdem diebus et alii viri illustres Cpoli in Peloponnesum missi sunt, et Alexius Philanthropenus Lascaris a domino nostro cum Thoma despota de quibusdam despotae negotiis Cpolim ad imperatorem, quippe cuius mortem ignorarent. is igitur, ubi advenit in urbem, imperatorem mortuum invenit: quumque magna esset perturbatio dubitantium, quem e fratribus coronarent imperatorem, tandem ex omnium voluntate, ut ante commemoravi, Alexius Philanthropenus cum Manuele Palaeologo, qui Iagrus dicitur, missus est in Peloponnesum, ad coronandum augustali corona dominum meum, Constantinum despotam: id quod fecerunt Spartae die sexto Ianuarii. die deinde 12 Martii mensis eiusdem anni cum domino nostro recens co-

λιν μετὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ νέου ἑστεμμένου βασιλέως,
 Β μετὰ Καταλανικῶν τριήρων, καὶ παρὰ πάντων ἀσπασίως
 ἐδέχθη ὁ νέος ἄναξ μετὰ χαρᾶς, ἐμπλησμένοι ἅπαντες ἀγαλ-
 λιάσεως καὶ εὐφροσύνης, καὶ θριάμβους μεγάλους ποιήσαντες,
 ὡς ἔθος ἐστὶν τοῖς νεωστὶ ἑστεμμένοις βασιλεῦσι ποιεῖν. μετὰ 5
 δὲ τινὰς ἡμέρας τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ τὸν κῦρ Θωμᾶν τὸν
 αὐθεντόπουλον εἰς τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα ἀνεβίβασε. καὶ τῇ
 αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἐξελθὼν τῆς πόλεως ὁ πορρορη-
 θεὶς δεσπότης κῦρ Θωμᾶς ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον. τῇ
 δὲ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 939 ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ δεσπό- 10
 τῆς ὁ πορφυρογέννητος κῦρ Δημήτριος, καὶ ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς
 εἰς Πελοπόννησον, καὶ συμβάσεις μεθ' ὄρκων φρικτῶν πρὸ τοῦ
 ἐξελθεῖν αὐτοῦ τῆς πόλεως ἐνώπιον τῆς κυρίας μητρὸς αὐτῶν
 καὶ βασιλίσης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ καὶ πάντων
 τῶν τῆς συγκλήτου ἐγκρίτων ἀρχόντων ποιήσαντες, ἵνα μηδεὶς 15
 τοῦ ἑτέρου τοὺς τόπους καὶ ὄρια ὑπερπηδᾷ καὶ ἀρπάξῃ, ἀλλ'
 εἰρηρικῶς διάγειν. οὗτοι δὲ μετὰ ταῦτα μὴ τηρήσαντες τοὺς
 ὄρκους καὶ τὰς συνθήκας ἠθέτησαν· διὰ τοῦτο ἐν ὑστέροις,
 ὡς ἐφάνη καὶ εἶδον καὶ γώ, κακῶς ἀπέλαβον καὶ πρὸς ἀλλή-
 λους διετέθησαν, ὡς πρόσω διηγῆσομαι τὰ παρακολουθήσαντα 20
 ἀναμεταξὺ αὐτῶν.

Τῇ δὲ τετάρτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 ἐστάλην ἐγὼ παρὰ τοῦ αὐθέντου μου καὶ βασιλέως πρὸς τὸν

3. ἐμπλησθέντες P	4. ἐποίησαν P	5. ποιεῖν om P	9.
παρεγένειο P	10. δεκεμβρίου P	23. τὸν Ἰβηρίας Γεώρ- γιον πέμπτον P	

ronato urbem intravimus in triremibus Catelanicis, exceperuntque no-
 vum dominum universi benigne et hilariter, impleti exultatione et
 laetitia, magnosque agentes triumphos, quemadmodum imperatoribus
 recens coronatis fieri solet. paucis diebus post Thomam principem,
 fratrem germanum, ad dignitatem despoticam evexit: qui eodem anno,
 Augusto mense ex urbe egressus in Peloponnesum abiit. calendis Se-
 ptembribus anni 6955 etiam Demetrius despota porphyrogenitus dis-
 cessit similiterque abiit in Peloponnesum. hi antequam ex urbe ex-
 cederent, coram matre imperatrice et imperatore fratre cunctisque
 senatorii ordinis viris primoribus horrendis sacramentis se adstrinxerunt,
 ut neuter alterius loca finesque invaderet aut vastaret, sed pacem
 servaret uterque. at mox, neglectis ac violatis sacramentis pactionibusque,
 postea, ut comparuit egoque ipse vidi, male inter se affecti et animati fuerunt: unde quae exorta sint inter eos, infra
 explicabo.

Die quarto Octobris eiusdem anni ab imperatore, domino meo,

τῆς Ἰβηρίας κύριον Γεώργιον Μέπεν, ὃς παρ' ἡμῶν ὁρᾷ λέγεται,
 καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζοῦντος καὶ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν,
 μετὰ δώρων ἀγλαῶν καὶ πολλῆς παρασκευῆς, μετὰ ἀρχόντων
 καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ψαλτῶν μου-
 5 σικῶν καὶ ἰατρῶν καὶ τινῶν κρουόντων ὄργανα καὶ ἕτερα εἶδη
 μουσικά. καὶ ἐλθόντες εἰς Ἰβηρίαν ὑπὸ πάντων ἐδέχθημεν
 μετὰ χαρᾶς, καὶ κρουομένων τῶν μουσικῶν εἰδῶν καὶ ὀργά-
 νων πάντες οἱ ἐκεῖθεν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες
 ὅτι ἤκούομεν περὶ τούτων, ἀλλ' αἰσθητῶς ὡς τὰ νῦν οὐκ εἴ-
 10 δομεν οὔτε ἤκούσαμεν. οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας πόλεως
 ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς καὶ περάτων ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ
 ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἤκουον, τί δέ ἐστιν οὐκ ἐγίνω-
 σκον. καὶ ἐλθόντων πολλῶν, ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ τις γηραιὸς
 ὥσει ἑτῶν ἑκατόν, καὶ τάδε μοι διηγήσατο. ἦν τοῦνομα τῷ
 15 πρεσβύτῃ Ἐφραΐμ, ὀρμώμενος ἐκ τῆς περιφήμου τῆς Ἰβηρίας
 πόλεως λεγομένης . . . . . ὃς ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἠχημαλω- 47
 τίσθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀσεβῶν τῶν ἐκεῖθεν ἐθνῶν, καὶ
 ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῶν Περσῶν. ὁ δὲ
 κύριος αὐτοῦ ἔμπορος ὢν, καὶ μετὰ ἑτέρων πολλῶν ἐμπόρων
 20 θέλοντες ἐλθεῖν κατὰ τὰ τῶν Ἰνδῶν μέρη ποιῆσαι τὴν αὐτοῖς
 νεομισμένην ἐμπορίαν, καὶ περιπατοῦντες ἡμέρας οὐκ ὀλίγας
 ἤγγισαν ἐνδον τῆς τῶν Ἰνδῶν χώρας. ὁ αὐτὸς Ἐφραΐμ ἐπι-

10. ἀπὸ τῶν τῆς Ἰβηρίας πόλεων P

11. καὶ περάτων om P

12. ὅτι ὀνομάζειν αὐτὰ P

15. ἐκ τινος τῶν τῆς Ἰβ. P

17.

ἐκεῖσε P

20. αὐτῶν M

ad principem Iberiae, Georgium Mepen, qui a nobis rex dicitur, et
 Iohannem Comnenum, Trapezuntis regem, missus sum cum donis
 splendidis multoque apparatu, cum viris nobiles et satellitio, cum
 hieromonachis et monachis, cum psaltis et medicis, aliisque quibus-
 dam organa et alia instrumenta musica tractandi peritis. ubi in Ibe-
 riam venimus, cuncti nos laeti exceperunt, pulsatisque organis cete-
 risque instrumentis, incolae concursantes mirari ac profiteri, audisse
 se de talibus rebus, nunquam, ut nunc, sensibus usurpasse. neque
 solum ex urbe, sed etiam e locis et regionibus finitimis ad viden-
 dum audiendumque accurrerunt, quoniam illarum rerum nomina au-
 diverant, quales illae essent, ignorabant. quumque multi confluis-
 sent, fuit inter hos senex quidam centum circiter annorum, qui haec
 mihi narravit. erat nomen seni Ephraim, et oriundus erat e nobili
 Iberiae urbe, quae appellatur . . . . . puer captus a barbaris et im-
 piis illis gentibus, venditus est in interiores regiones Persarum.
 quum herus eius, qui mercator erat, et alii multi mercatores,
 apud Indos solitum sibi mercatum facturi, dies aliquot iter fecis-

θυμῶν φεύγειν τοῦ ζυγοῦ τῆς αἰχμαλωσίας ἐξίηται εὐκμορίαν·
 καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ πανσελήνῳ ὁ κύριος αὐτοῦ κεκοπιακῶς ἐκ
 τῆς ὁδοιπορίας καὶ ἕτεροι συνοδοιπόροι, αὐτὸς τῆς τύχης φορᾶ
 χρησάμενος ἐγερωθεὶς φυχὰς ᾗχετο ἐκ τόπου εἰς τόπον, περιπα-
 τῶν ἡμέρας πολλὰς ἐν ἐρήμοις τόποις καὶ ἀβάτοις. ἔφθασεν 5
 εἰς τινὰς νήσους, ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἱ μακρόβιοι· μακροβίους γὰρ
 ὀνομάζουσι διὰ τὸ ζῆν πλεῖον ἢ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἑκα-
 στος αὐτῶν. καὶ τοῦτο δὲ γίνεται, λέγουσι, διὰ τὴν τοῦ ἕρους
 εὐκρασίαν καὶ καθαρότητα, διὰ τὴν μὲν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν
 οὐ λείπονται ὀπῶραι παντοῖαι δι' ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ 10
 μὲν ἀνθοῦσι τὰ δὲ ὀμφακίζουσι τὰ δὲ τρυγᾶται. ἐκεῖ δὲ καὶ
 τὰ μεγάλα Ἰνδικὰ γίνονται κάρνα καὶ δυσπόριστα ἡμῖν καὶ
 πάνν ἐπιθυμητὰ ἀρώματα καὶ ὁ μαγνήτης λίθος. οἷτινες ἄν-
 δρες ἔθνος εἰσὶν εὐσεβὲς καὶ ζῶσι ζωὴν ἀκτῆμονα καὶ τὸν
 θεὸν δοξάζουσιν. ἐκ τῶν ἐκεῖθεν καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Νεῖλος 15
 ἀρχὴν λαμβάνει· ὁ δὲ τρόπος ὅπου ὁ ποταμὸς οὗτος τῷ
 Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ μηνὶ πλημμυρεῖ, καὶ οὐχὶ ἑτέρῳ καιρῷ
 ὡς οἱ ἄλλοι ποταμοί, λέγουσιν εἶναι οὕτως, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ
 μῆνες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ὑπάρχουσι ψυχρότεροι τῶν
 ἄλλων μηνῶν, διότι ὁ ἥλιος ὑπάρχει πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ 20
 βόρειον. ὑψώνεται διὰ τοῦτο τότε μεσοῦντος τοῦ θέρους,
 τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζει, ὡς τοῦ ἡλίου τὴν βορειοτέραν δια-

9. καὶ δ. P   10. ὦν τὰ P   12. μέγιστα P   13. πάντα P
 16. τρόπος τοῦ ποταμοῦ τούτου ὅτι τῷ P   22. ὥστε παντὸς
 ἡλίου M

sent, iamque appropinquarent finibus Indorum, Ephraim, iugo ser-
 vitii se subtrahere cupiens, fugae opportunitatem quaerebat, ac
 nocte plenilunii lumine illustrata, quum herus cum reliquis comiti-
 bus fessus esset ex itinere, ipse fortunae confisus, surrexit fugiendo-
 que loca mutavit, et dies non paucos per inuia ac deserta circumva-
 gatus, pervenit in insulas quasdam, quas longaevi habitant. quippe
 longaevos hos appellant propterea, quod singuli vitam supra an-
 nos centum et quinquaginta producant: id quod fieri aiunt pro-
 pter aeris temperiem et puritatem, propter quam illis in regionibus
 per totum annum non deficiunt omnis generis fruges, quarum aliae flo-
 rent, aliae crudae sunt, aliae iam maturae colliguntur. ibidem proveni-
 unt magnae nuces Indicae, et aromata nobis paene negata sed optatis-
 sima, et magnes lapis. gens ea pia est vitamque agit moderatam et
 deum credit. ex eadem regione Nilus originem capit, causamque, pro-
 pter quam is fluvius Iulio et Augusto mensibus increscit, non alio
 tempore, ut reliqua flumina, hanc esse dicunt, quod hi duo menses
 illis in regionibus ceteris mensibus frigidiores sint, propterea quod

θέοντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις παρευνοχλοῦντος ποταμοῖς. ἐπέ-
 ρασε δὲ καὶ τινα ἄλλον ποταμὸν πάνν ἐπικίνδυνον, ἵνα ὑπάγῃ
 αὐτόθι εἰς τοὺς Μακροβίους, διὰ τι ζῶον ἀμφίβιον μέγα
 σφόδρα, ὃ κατοικεῖ ἐν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τῷ ὕδατι, καλού-
 5 μενον τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ ὄδοντοτύραννον, οἷον καὶ ἐλέφαντα
 καταπιεῖν ὀλόκληρον. εὐρύοκονται δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἐρήμοις
 τόποις καὶ ἕτερα πολλά φοβερώτατα ζῶα καὶ θηρία, ἐξ ὧν
 εἰσὶ δράκοντες πλεῖστοι καὶ μέγιστοι σφίδρα ὡσεὶ πηχῶν ἑβδο-
 μήκοντα, τὸ δὲ μέγεθος καὶ τὸ πάχος πολὺ καὶ φρικωδέστα-
 10 τον, σκορπίοι μὲν πηχυαῖοι, οἱ δὲ μύρμηκες σπιθαμιαῖοι καὶ
 πλέον, νυκτερίδες δὲ ὡς κόρακες θερινοί, μυῖαι δὲ ὡσεὶ στρου-
 θία τὰ ἐπὶ δώματος. διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι οἱ τόποι εἰσὶν
 ἀοίκητοι, διὰ τὰ φοβερὰ θηρία καὶ φαρμακώδη. οἱ ἐλέφαν-
 τες δὲ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν εἰσὶ τὸ πλῆθος ὡσπερ καθ'
 15 ἡμᾶς οἱ βόες καὶ ἀγέλαι προβάτων, οἱ καὶ ἀγελῆδὸν πορευό-
 μενοι βόσκονται. διατρίψας δὲ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρῃ και-
 ρῇ τινὶ καὶ τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου ἐκείνου καλῶς ἔμαθεν,
 καὶ ἐνεθυμήθη ἵνα ἐν τῇ πατρίδι ἐπανέλθῃ. καὶ τινι τῶν
 ἐντοπίων τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰπὼν, παρέλαβεν αὐτὸν καὶ
 20 ἤγαγεν ἐν τόπῳ τινὶ ἐνθα ἐκ τῶν ἔξωθεν Ἰνδῶν ἀκάτια ἐρχό-
 μενα καὶ φόρον ποιοῦντα ἀρωμάτων ἦν. καὶ ἐμβὰς ὁ

2. δὲ om P   3. ἐκεῖ ἐπὶ P   5. ὄδοτύραννον M   ἐλέφαντα
 δύναται κατ. M   12. ἐνεκεν τῶν φοβερῶν θηρίων καὶ ἰοβό-
 λων. καὶ οἱ P   14. τὸ om P   15. ἀγελοειδῶς P   16. οὖν
 οὕτως P   21. ἦν καὶ om P

tum sol ad nostram regionem borealemque procedat. qua de re au-
 gescit Nilus media aestate inundatque Aegyptum, utpote sole zonam
 magis borealem obeunte et instante aliis fluminibus. traiecit autem
 ille, ut ad longaevos perveniret, etiam alium quendam fluvium, valde
 periculosum propter ingens quoddam animal amphibium, quod in eo
 flumine vivit, illorum sermone odontotyrannum appellatum, quod vel
 integrum possit elephantum devorare. inveniuntur in illis locis deser-
 tis praeterea aliae multae horrendae bestiae et beluae, velut draco-
 nes plurimi et ingentes, longitudine cubitorum fere septuaginta, alti-
 tudine et latitudine longe terribilissimi, scorpiones cubitales, formi-
 cae unius spithamae et amplius, vespertiliones corvorum aestivorum
 instar, muscae passeribus pares magnitudine. quapropter etiam habi-
 tari nequeunt illae regiones, propter illas, dico, terribiles et venena-
 tas bestias. elephantorum autem ibidem tanta multitudo est, quanta
 apud nos boum atque ovium, pascunturque etiam gregatim vagantes.
 ille quum ea in regione aliquamdiu commoratus esset iamque pulcre
 didicisset gentis sermonem, in patriam redire cupivit; quumque men-
 tem suam incolarum alicui aperuisset, deductus ab eo est in locum

Ἐφραιμ ἐν ἐνὶ τῶν ἀκατίων καὶ ἐλθὼν εὗρε νῆα παμμέγεθον Ἰβηρικὴν, καὶ πλεύσας δι' αὐτῆς ἦλθεν εἰς Ἰβηρίαν ἧτοι Ἰσπανίαν κατὰ τὴν Πορτογαλίαν, κάκειθεν δι' ἄλλης νηὸς πλεύσας κατὰ τὰς Βρεταννικὰς νήσους καὶ πλησίον Γερμανίας ἐπέρασεν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἔνθα καγὼ ἔφθασα, καὶ οὕτως ταῦτά μοι ἐξηγήσατο.

Ἀπῆλθον οὖν ἐγὼ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ διὰ συμπενθερίαν, ὅπου δ' ἄρα μοι φανήσεται ἐκ τῶν δύο γενῶν. ἔδει οὖν ἵνα μετὰ γράμματος, διὰ τὸ ἀναίτιόν μου πλέον, δηλώσω τῷ βασιλεῖ τὰ καλὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ ὁ αὐθέντης μου ἀπελογίσατο. καὶ ἐρχόμενοι περὶ τὴν Ἀμισὸν ἐνανάγησα. ἐκεῖσε προσδοκῶν ἐγὼ τὴν ἀπολογίαν διέτριψα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔτη δύο καὶ ἡμέρας τριάκοντα. ἐν τῷδε τῷ καιρῷ τῇ γ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους τέθνηκεν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἡ αἰοίδιμος δέσποινα Εἰρήνη ἡ διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Ὑπομονὴ μοναχὴ· καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, πλησίον τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοίδιμου βασιλέως τοῦ συζύγου αὐτῆς. καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τοῦ 599 ἔτους ἀπέθανεν ὁ ἀμνηστὸς ὁ Ἀμουράτης, ὃ καγὼ ἔμαθον ἔτι ὢν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ. ὡς οὖν ἦλθον εἰς Τραπεζοῦντα, εἶρηκέ μοι ὁ βασιλεὺς τοιαύδε "κύριε

2. ἧτοι Ἰσπανίαν om M   3. πορτογαλίαν P   7. ἐνεκεν συμπενθερείου P
 16. ἐπονομασθεῖσα P   18. μακαρίτου καὶ om P
 21. παρεγενόμεν P

quendam, quo ab externis Indis naviculae aromatis onustae appellari solebant. harum una conscensa et mari commissa, mox navem grandem Ibericam invenit, qua in Iberiam sive Hispaniam Portugalliensem delatus est, indeque alia navi in insulas Britannicas et prope Germaniam profectus, in Iberiam eam traiecit, in qua ego ipse eum inveni atque haec ita ab eo audiui.

Discessi ego illam in regionem ob coniugium cum alterutra familia, prout mihi videretur, conciliandum. necesse autem erat, quo tutior essem a culpa, ut imperatori utriusque generis commoda per literas significarem, quorum ille duceret rationem. ad Amisum feci naufragium, ibique imperatoris exspectans responsum circa eas regiones annos duos et dies triginta commoratus sum. illo tempore, Martii mensis die 23 eiusdem anni, ad beatorum sedes cessit gloriosa despoena Irene, per divinum et angelicum habitum mutato nomine Hypomone monacha dicta. sepulta est in monasterio Pantocratoris, iuxta beatum et gloriosum imperatorem, coniugem suum. mense Februario anni 6959 Amurates ameras obiit, quod ego in Iberia etiam tum degens accepi. Trapezuntem igitur ut veni,

πρέσβυ, εἰπεῖν σοι θέλω χρηστὰς ἀγγελίας, εἰ μὴ δεῖ ἀποδοῦναί σε ἡμῖν τι δῶρον χάριτος.” καὶ γὰρ ἀναστὰς προσεκύνησα αὐτὸν εἰπὼν “ὁ θεὸς μακροήμεροῦσι τὴν ἀγίαν σου βασιλείαν, ὅς πολυτρόπως εὐεργετεῖς ἡμᾶς. οὕτως καὶ δια
 5 τὰς νῦν ἀγαθὰς ἀγγελίας αὐθις εὐεργετήσεις ἡμᾶς. ἀλλ’ ἡμῖν οὐκ ἔστιν ἀντάξιόν τι ἀποδοῦναι τῇ βασιλείᾳ σου τῇ ἀγίᾳ.” καὶ εὐθὺς εἶπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηνᾶ, καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐγένετο αὐθέντης καὶ πλείστας χάριτας ἐποίησε τῷ ἀνακτι, καὶ εἰρήνη αὐθις ἐπεκυρώθη ἀναμεταξὺ
 10 αὐτῶν τηρεῖν αὐτήν, ὡς καὶ πρόην μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχεν ὁ ἐκείνων οἶκος. καὶ γὰρ ἀκούσας οὕτως ἐγενόμην ἄφωνος καὶ τοσαύτη ὀδύνη μοι περιείχεται ὡς εἰ περὶ τοῦ θανάτου τῶν ἐμῶν φιλτάτων ἠκούκειν. καὶ μικρὸν κατηφιάσας λέγω “δέσποτά μου, αὕτη οὐ χαρίεσσα ἐπαγγελία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ λίαν
 15 ὀδυνηρά.” ὁ δὲ λέγει “καὶ πῶς, χρηστὲ ἄνερ;” καὶ γὰρ “διότι ὁ τεθνηκὼς ἀμηνᾶς ἦν γέρον, καὶ τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀπειράσθη αὐτῷ, καὶ οὐκέτι ἐβούλετο ἐγχειρισθῆναί τι κατ’ αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἠθέλε μᾶλλον εἰρηνεύειν. ὁ δὲ νῦν γεροντῶς ἐστὶ νέος καὶ παιδιόθεν ἐχθρὸς ἦν τῶν Χριστιανῶν
 20 πρὸς τὸ ὑβρίζειν καὶ ἐπαπειλεῖν αὐτοῖς, λέγων ὅτι ὅταν καιρὸν εὖρη ἐπιτήδειον καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ λήψηται, τὴν ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων καὶ πάντων

1. εἶπω P
om P

3. αὐτῷ P
18. ἀλλὰ μᾶλλον P

9. καὶ ἡ εἰρήνη P

11. οὕτως

imperator his me verbis excepit: “domine legate, faustum tibi nuntium impertire volo, nisi quod munus aliquod grati animi rependas mihi necesse est.” ad quae ego surgens eumque adorans “deus,” inquam, “dies producat sanctae maiestati tuae, qui nobis quum multis modis benefacias, tum per istos nunc nuntius benefacies. verum nihil nos habemus dignum, quod rependamus sanctae maiestati tuae.” tum statim dixit mihi de morte Amuratis, narravitque, quomodo eius filius princeps factus esset, et plurima sibi beneficia praestitisset, et pax rursus inter ipsos esset confirmata, qualis etiam ante huic domui cum patre eius intercesserat. quae ubi audivi, obmutui, tantusque dolor me incessit, quam si hominum mihi carissimorum mortem comperissem. deinde demisso animo “mi despota,” inquam, “iste quidem non gratus nuntius est, sed admodum etiam acerbus.” tum ille “quomodo, vir bone?” “quia,” inquam, “is, qui obiit, ameras senex erat, urbemque satis tentavit, nec iam adorturus eam erat, sed pacem quam bellum maluit. at qui nunc factus est ameras, is et iuvenis est et, a puero Christianorum inimicus, contumeliose eos habere minatusque dicere solebat, se, quum primum occasionem inve-

Χριστιανῶν ἔχει ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀφανίσει. τὰ νῦν καὶ ἡ πόλις ἠπορημένη ἐστὶ διὰ τὸν ἀνθέτην μου καὶ βασιλέα νεωστὶ τὰ σκῆπτρα λαβόντα, ὃς καὶ ἐκ τῶν τῆς βασιλείας εἰσοδημάτων πολλὰ ὀφείλει διὰ τὰς ἐξόδους καὶ τὰ φιλόδοξα, ἃ ἔχαρίσατο τοῖς στρατιώταις καὶ πάση τῇ αὐτῇ· διὸ 5 δεῖται καιροῦ εἰρητικοῦ πρὸς τὸ ἐξοικονομῆσαι τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια. καὶ ἐὰν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὁ θεὸς παραχωρήσῃ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος ὑπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ κακογνώμιας ὀρμήσοι ἂν μάχην ποιῆσαι κατὰ τῆς πόλεως, οὐκ οἶδα τί γενήσεται εἰς ἡμᾶς. 10 καὶ ἀληθῶς εὐφρόσυνος ἀγγελία ἦν, εἰ ἀπέθανεν ὁ νῦν γεγρονὼς νέος ἀμνησῶν, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἄλλον υἱόν, καὶ τῷ γηραιῷ ἐκ τῆς λύπης ἐδίδοτο ἀσθένεια, ἐξ ἧς καὶ 48 ὀλιγοχρονία· καὶ τούτου ἕνεκεν εἰς κίνδυνον καὶ διχοστασίαν μεγάλην ἐνέπιπτεν ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχή, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτου 15 του τοῦ καιροῦ ἐδύνατο ἂν διορθῶσαι καὶ οἰκονομῆσαι τὰ πάντα, καὶ ἡ ἑαυτοῦ βασιλεία διέβαινε εἰς κρείττονα προτίμησιν.” ὁ δὲ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ταῦτά μοι ἔφη “αὐτὸς ὑπάρχεις εἰς τῶν φρονίμων ἀρχόντων καὶ πρακτικῶν τῆς αὐτῆς ἐκείνης, καὶ γινώσκεις κρείττον περὶ τούτων· ὅμως ὁ 20 θεὸς, ὡς δυνατός, ποιήσει αὐτὸν εἰς ἀγαθόν.” καὶ γὰρ ἀποκριθεὶς εἶπα “λίαν εὐχαριστῶ τῇ καλοκαγαθίᾳ καὶ προαιρέσει

4. καὶ φιλοτιμίας P
ὁ δ. P

6. τῆς μάχης om P

20. ὁ θεὸς ὅμως

22. εἶπον P

nisset et regno potitus esset, Romanorum, imo Christianorum omnium imperium perditurum et deleturum. et vero urbs nunc in angustiis est propter principem meum et imperatorem recens regnum adeptum, cui de reditibus imperii grande aes alienum solvendum est, propter expeditiones et donativa tum militibus, tum cunctis aulicis collata conflatum. quare temporibus placatis opus est, ut rebus ad bellum necessariis et idoneis se instruat. quod si deus propter peccata nostra concesserit, ut nequam ille, iuvenili audacia et animi pravitate actus, urbem bello aggrediatur, nescio equidem, quid nobis futurum sit. profecto felix nuntius foret, si iuvenem, qui nunc ameras factus est, obiisse nuntiares, siquidem pater eius alium filium non haberet et seni e luctu oriretur aegrotatio, ex aegrotatione deminutio vitae: unde in periculum et magnam seditionem incideret impiorum imperium, nostra autem interim omnia restitui et administrari possent, ut auctoritas imperatoris inde haud paulo honoratior evasura fuisset.” tum rex Trapezuntius ita respondit: “tu quum ipse sis unus e prudentibus et peritis viris illius aulae, melius utique ista novisti. enimvero deus, qua est potentia, frugi illum faciet.” hic ego “magnas,” in-

τοῦ κράτους σου, διότι ἐγὼ οὐκ εἰμι τοσαύτης ποιότητος ὡς
 ἡ βασιλεία σου ἐκέλευσας.” ἀκούσας γὰρ ἐγὼ ἔτι ὅτι ἡ τοῦ
 προρρηθέντος ἀμηνῶ γυνή, ἡ καὶ τοῦ τῆς Σερβίας δεσπότητος
 θυγάτηρ, μετὰ τὴν τοῦ ἀμηνῶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς θανάτην ἐντί-
 5 μως καὶ καλῶς ἀπεστράφη πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίῳ
 οἴκῳ, ἔδει με γὰρ ἐναπομεῖναι εἰς Τραπεζοῦντα διὰ τινὰς
 οὐκ ὀλίγας αἰτίας, καὶ εὐρών τινα νῆα μέλλουσαν εἰς Κων-
 σταντινούπολιν ἀποπλεῦσαι, μεθ’ ἧς ἐγὼ ἀπέστειλά τινὰς ἵπ-
 10 οὺς ἀπ’ αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντων, ὅτε τοὺς αἰχμαλώτους ἐσκό-
 λευσεν. καὶ ἕτερα πολλά τινα εἶδη ἀπέστειλα φιλοδωρηθέντα
 ἡμῖν παρὰ τινων, καὶ πρὸς τὸν αὐθέντην μου τὸν βασιλέα
 τοιάδε ἔγραψα περὶ ὧν εἰς Ἰβηρίαν ἔπραξα καὶ ὧν εἰς Τρα-
 πεζοῦντα ὑπόπτενον ποιῆσαι, καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ
 15 ἐδήλωσα. καὶ δούς τὰς γραφὰς ἐνὶ τῶν σὺν ἐμοὶ ἀρχόντων
 ἔστειλα αὐτόν, καὶ παρήγγειλα αὐτῷ ἵνα τὴν μὲν μίαν τῶν
 γραφῶν δώσῃ τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ προσκυνῆσαι αὐτόν, ἔφην
 αὐτῷ, καὶ διὰ στόματος, ἵνα τὰ καθ’ ἡμῶς πάντα ἀναφέρῃ
 20 βασιλεῖ αὐτῆς δώσῃ. εἶχε δὲ οὕτως ἡ γραφή. “ἐγὼ ἐν τῷ
 ἀποσωθῆναί με εἰς Τραπεζοῦντα ἔμαθον τὰ περὶ τοῦ θανά-

2. τοῦ ἀμηνῶ ἀμουράτου P   7. εὐρόν P   9. δύο] παῖδας P
 10. ὅτε ἐν τῇ μάχῃ ἔσκ. P   11. ἤδη φιλοτιμηθέντα ἡμῖν P
 13. τάδε P   19. δὲ δευτέραν ἐπὶ P   21. τοῦ ἐνιαῦθα βασι-
 λεύοντος P

quam, “gratias ago integritati et consilio potentiae tuae, quoniam non
 tantus sum, quantum maiestas tua me putavit.” acceperam praeterea,
 ameræ, cuius ante mentio facta est, uxorem, despotæ Serviae filiam,
 post mariti mortem praeclaro et honorifico comitatu domum ad pa-
 rentes rediisse. quum propter quasdam non leves causas Trapezunte
 me manere necesse esset, inventa navi, quæ Cpolim solvere vellet,
 transmisi equos quosdam et pueros duo ab Iberorum rege de capti-
 vis, quos fecerat, mihi donatos, aliaque multa munerum genera a
 quibusdam liberaliter in me collata, scripsique ad imperatorem, do-
 minum meum, tum, quæ in Iberia transegissem, tum, quæ Trape-
 zunte transacturum me confiderem, certioremq; eum feci de rebus
 omnibus, quæ acciderant. dedi epistolas uni de nobilibus, qui me-
 cum erant, eumque dimisi cohortatus, ut alteram imperatori statim,
 quum eum adoraret, traderet, narraretque coram omnia, quæ ad nos
 pertinerent; alteram eidem die sequenti daret. scripta autem erat
 epistola hoc exemplo. “salvus Trapezuntem delatus, ex hoc rege
 mortem ameræ cognovi, et amerissam, huius e sorore neptem, pul-

του τοῦ ἀμῆρᾶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐνταῦθα, καὶ πῶς ἡ ἀμή-
 ρισσα ἢ τοῦτου ἑξαδέλφη ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐ-
 τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ἐντίμως καὶ καλῶς. ὡς ἤκουσα δέ,
 ἐσυλλογισάμην κατὰ τὸν ἐμὸν σκοπὸν καὶ τὸ δοκοῦν μοι δη-
 λοποιῆσαι τῷ κράτει σου, ὅτι τῶν δύο συνοικεσίων, περὶ ὧν 5
 ἐνθάδε ἐλλήλυθα, συμφερότερον τῇ βασιλείᾳ σου ἔσεται καὶ
 λίαν κρεῖττον καὶ ὠφέλιμον εἰς πάντα διὰ πολλὰς αἰτίας, εἰ
 ἀρεστόν ἐστι τῷ κράτει σου ποιῆσαι τρόπον καὶ ἀναβολὴν ἵνα
 λάβῃς τὴν εἰρημένην ἀμήρισσαν εἰς γυναῖκα. τέσσαρα γὰρ
 μόνᾳ εὐρίσκω αἰτία δι' ὧν ἡ βασιλεία σου αἰτιωμένη οὐ 10
 πράξει τοῦτο, εἰ αὐτῇ δόξει· πρῶτον μὲν τὸ ἔλαττον τοῦ γέ-
 νους, δεύτερον δὲ μὴ πως καὶ ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν συγγένειαν
 τὴν τοῦ γάμου ἱερολογίαν κωλύσῃ, τρίτον ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς
 ἦν Τοῦρκος, τέταρτον ὅτι πεντηκονταετῆς οὖσα τῇ ἡλικίᾳ, εἰ
 τύχῃ καὶ συλλήψῃται ἐν γαστρὶ, ἐν τῷ μέλλειν τεκεῖν κινδύ- 15
 νέυση, ὡς οἱ φυσικοὶ λέγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπισυμ-
 βαίνει, ἐπεὶ ἦν στεῖρα μὴ τεκοῦσά ποτε. τῶν τεσσάρων οὖν
 τούτων αἰτιῶν τὴν διάλυσιν λέξομαι. πρῶτον μὲν οὐδέν
 ἐστιν παράδοξον εἰ ταύτην λάβῃς εἰς γυναῖκα, ὅτι ἐλάττο-
 νος γένους οὐκ ἔστιν τῆς κυρίας μου καὶ ἀοιδίμου σου μη- 20
 τρός. δεύτερον, εἰ καὶ τὸ συνοικέσιον μετὰ τῆς τοῦ Τραπε-
 ζοῦντος βασιλέως θυγατρὸς γένηται, ἕνεκεν τῆς συγγενείας

3. τοὺς ἑαυτῆς γ. P   6. συμφέρον M   7. εἰ om M   10. δι'
 ἃ P   αἰτιωμένη om P   11. πράξης P   15. κινδυνευούση
 MP   16. γνωμολογοῦσιν P   17. οὖν] τοῖνον P   20. τῆς
 ἀοιδίμου σου μητρὸς τῆς καὶ κυρίας μου P

cre et honorifice in patriam ad parentes reversam esse. quod ubi com-
 peri, constitui apud animum, quod mihi visum est, potentiae tuae
 significare, duobus his, ob quae hoc iter feci, connubiis multis de
 causis utilius fore maiestati tuae et longe melius ad omniaque ap-
 tius, si potentiae tuae placeat, rationem ac curam adhibere, ut ame-
 rissam illam ducas uxorem. etenim quatuor modo causas invenio,
 propter quas maiestati tuae illa conditio repudianda videri queat:
 primum, quod genere inferior est, deinde, ne forte ecclesia istarum
 nuptiarum sacra propter cognationem impediatur, tum, quod coniux
 eius Turca fuit, postremo, quod, ut quinquagenaria, si conceperit,
 cum periculo pariet, quod physici plerumque fieri dicunt, quandoqui-
 dem, adhuc sterilis, nullum unquam partum edidit. quatuor his cau-
 sis ita iam occurramus. ad primum nihil singulare facies, si illam
 uxorem ducas, quae nobilitate dominae meae, gloriosae matri tuae,
 nihil cedit. deinde, si in matrimonium peteres Trapezuntiorum regis
 filiam, cognationis gratiam speramus tibi factum iri ab ecclesia, si in

ἐλπίζομεν συγχωρηθῆναι τοῦτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας, εἰ εἰς
 πτωχοὺς καὶ ὄρφανοὺς καὶ ἐκκλησίας χρήματα δοθήσονται. B
 τοσοῦτον μᾶλλον εὐσχοπωτέρας συγχωρηθήσεται καὶ τὸ τῆς
 τοῦ δεσπότητος Σερβίας θυγατρὸς, λέγω τῆς εἰρημένης ἀμη-
 5 ρίσσας, διὰ τὰς τοσαύτας χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ὀφείλου-
 σιν αὐτῇ καθ' ἑκάστην ἢ ἐκκλησίᾳ τε καὶ οἱ ἱερομόναχοι καὶ
 μοναχοὶ καὶ πᾶς ὁ τῆς ἐκκλησίας κληρὸς. τρίτον οὐκ ἔσεται
 παράδοξον εἰ Τοῦρκον ἔσχεν ἄνδρα, ἐπεὶ καὶ ἡ δέσποινα
 Εὐδοκία, ἣν ὁ πάππος σου ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, ἄνδρα προέ-
 10 σχε Τοῦρκον καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου τόπου αὐθέντην, καὶ παι-
 δία μετ' ἐκείνου ἔτεκεν· αὕτη δὲ τοσοῦτου μεγάλου αὐθέν-
 του καὶ ἀμφοῖν γυνὴ οὖσα, καὶ ὡς ἀκούομεν, οὐκ ἐγνώρισεν
 αὐτήν, διὸ καὶ ἄτεκνός ἐστι. περὶ δὲ κατὰ τὸ τέταρτον, εἰ
 καὶ ἐτῶν πλείονων ὑπάρχει, ἐὰν συλλάβῃ γαστρί, τὸ τοῦ κυ-
 15 ρίου θέλημα γενήσεται, ἐπεὶ συμφέρον τῇ βασιλείᾳ σου ἐστι
 τὰ προειρημένα τρία αἴτια, ἐὰν γένηται, μᾶλλον. καὶ οἱ γο-
 νεῖς αὐτῆς περιχαρῶς καὶ ἀσμένως δέξονται τοῦτο. ἔξαπό-
 στειλον οὖν εὐθύς τινα πιστὸν τῶν τοῦ παλατίου σου ἀρχόν-
 των ἢ τῶν ἱερομονάχων ἢ μοναχῶν, καὶ τὰ περὶ τούτου διορ-
 20 θώσουσι, καὶ ἀναβολὴ οὐδεμία γενήσεται." ἀποσωθέντων οὖν
 τῶν γραμματοκομιστῶν μετὰ τῆς νηὸς ἐν τῇ πόλει τῇ κῆ
 Μαΐου, καὶ ὁ βασιλεὺς ὢν εἰς χοιράγραν, ὡς ἐμηνύθη αὐτῷ

2. ὄρφανα P   3. εὐσχοπωτέρας om P   9. παπποῦς c.   10.
 καὶ μικροῦ om P   12. ἐγνώ P   21. γραμμῶν καὶ τῶν
 κομιστῶν P

mendicos, orphanos et ecclesias pecuniam erogaris. hoc tanto magis
 et facilius concedetur tibi matrimonium filiae despotae Serviae, ame-
 rissae inquam, propter tanta illa officia et munera, quibus quotidie
 illi obligantur ecclesia, hieromonachi, monachi, universus denique
 clerus. illud autem, quod Turcam maritum habuit, minime singulare
 est, quoniam etiam Eudocia despoena, quae avi tui uxor fuit, ante
 Turcam coniugem habuerat, parvae et exilis regionis principem, cui
 etiam liberos pepererat. contra haec tam eximii principis et amerae
 uxor fuit, et ab eo, aiunt, ne tacta quidem est: quare nec libero-
 rum quidquam genuit. ad quartam iam rationem quod attinet, etiamsi
 annosa est, si conceperit, fiet utique voluntas dei, quando tres ante
 commemoratae rationes maiestati tuae commodae erunt. parentes eius
 autem libenter et cupide eam conditionem arripient. tu iam confe-
 stim mittito mihi fidelem quempiam de primoribus palatii, aut hie-
 romonachis, aut monachis, resque haec administrabitur, nec ulla mora
 erit." quum ii, qui literas portabant, salvi ad urbem appulissent die
 Maii 28, imperator, qui forte apros venabatur, certior factus, adve-

ὅτι τινὲς ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἐληλύθασιν, εἰσάσας τὸ σνάχιον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἦλθε μετὰ χαρᾶς. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ ἔφθασαν οἱ χαρτοκομισταί, τῇ κῆ' τοῦ Μαΐου, τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὑπνώτων ἐφάνη μοι κατ' ὄναρ ὅτι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔφθασα, καὶ προσσπεύσας τῷ βασιλεῖ ἀσπα-
 5 σθῆναί με τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐκ εἴασέ με, ἀλλ' ἐπιλαβὼν ἀνέστησέ με καὶ κατεφίλησέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. ἐγὼ γε ἔξυπνος γενόμενος εἶπον τοῖς περὶ ἐμὲ ὑπνοῦσι τὸ ὄραμα, καὶ ὅπως τῆς ἡμέρας μνημονεύσωσι. ἰδὼν οὖν ὁ αὐθέντης μου καὶ βασιλεὺς μὴ ἐλθεῖν με ἀλλ' ἐκ τῶν σὺν ἐμοί, καὶ τὴν 10
 πρώτην γραφὴν ἀναγνώσας περίλυπος ἐγένετο καὶ ἐδυσφόρει κατηγορῶν τὴν ἐμὴν βραδύτητα· ὡς δὲ τὴν ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐριον ἀνέγνω, καὶ μαθὼν μέλλειν ἐλθεῖν διὰ τῆς γραφῆς, ἰδοὺ ἠρκέσθη καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε· καὶ εὐθὺς οἰκονομήσας Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον τὸν τῆς Καντακου-
 15 ζηνῆς τῆς πρωτοστρατορίσεως ἀνεψιόν, ἔξαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην, ἵνα δοκιμάσῃ καὶ ἴδῃ περὶ οὗ ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστολῇ γέγραφα συνοικεσίου. καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτῆς ἠδέως καὶ ἀσμένως τὸν λόγον ἐδέξαντο, καὶ ἐτοίμως εἶχον ἐκπληρῶσαι καὶ τὸ ἔργον. ἄλλον γὰρ οὐκ 20
 ἐκώλυσε τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον εἰ μὴ ὅτι ἡ ἀμῆρισσα ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ εὐχομένη τάξασα ἔτι ζῶντος τοῦ ἀμῆρα καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ ὁ Θεὸς οἶψ' ἡ ποτε τρόπῳ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἐκ τὰς τῶν ἀσεβῶν χειρᾶς, ἑτέρῳ ἀνδρὶ μηκέτι ἐν τῇ

3. γραμματοκομισταί M
 ἐλθεῖν με μᾶλλον P

4. κατ' ὄναρ om P
 18. γέγραπται P

13. μαθὼν

nisse quosdam ex Iberia, relicta venatione, laetabundus palatium petiit. quo tempore tabellarii advenerunt, die 28 Maii, eadem nocte per somnum visus mihi sum et ipse adesse Cpoli, quumque festinarem ad imperatorem, genua eius amplexurus, retineri ab eo et sublevari et osculo salutari. expergefactus, iis, qui circa me dormiebant, somnium narraui, atque dixi, ut diei meminissent. imperator autem, dominus meus, ubi non ipsum me, sed e comitibus aliquem adesse animadvertit, et priorem legit epistolam, moestus factus, segnitiam meam aegre tulit accusavitque. ubi autem alteram die sequenti legit meque venturum esse didicit, acquieuit et laetitiae se dedit, statimque rerum notitia instructum Manuelem Palaeologum, Cantacuzenae protostratorissae consobrinum, ad despotam Serviae ablegavit, ut is de coniugio, de quo scripseram, inquireret ac videret. parentes eius libenter et cupide conditionem acceperunt, et ad rem perficiendam parati erant. nulla enim alia res id coniugium impediabat, nisi quod ame-

ζωῆ αὐτῆς συζευχθεῖη, ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἐν σοφροσύνῃ παρθενεύουσαν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν θεραπεύειν θεῶ τῷ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς χορηγήσαντι· δι' ἣν αἰτίαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο οὐκ ἐγένετο.

5 Τῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἀυγούστῳ μηνὶ διέβη ἀπὸ τῆς πόλεως ὡς φυγὰς ὁ πατριάρχης κὺρ Γρηγόριος, καὶ ἐγὼ τῇ ἰδ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 593 ἔτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέσωσα μετὰ τῆς νηὸς τοῦ καλοῦ Ἀντωνίου Ρίτζου, τοῦ καὶ ὕστερον μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν αὐτοῦ
10 πίστεως.

2. Τελέσας οὖν ἐγὼ τὸ συνοικέσιον ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ἵνα 49
λάβῃ ὁ αὐθέντης μου τὴν τοῦ ἐκεῖσε ῥηγὸς θυγατέρα, εἰδὼς ὅτι κρεῖττον ἦν τὸ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος. εἶπέ μοι γὰρ ὁ τῆς Ἰβηρίας προειρημένος ῥῆξ τοιαύδε “οὐκ ἔστι
15 συνήθεια παρ’ ἡμῖν ἵνα διδῶσιν χρήματα αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν οὓς μέλλουσι λαβεῖν, ἀλλ’ οἱ ἄνδρες ταῖς γυναῖξιν.” ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῶν ἰλασμόν παρ’ αὐτοῦ λέγω “οὐκ ἤκουσα πώποτε τοιαύτην συνήθειαν καὶ νόμον ὡς ἡ βασιλεία σου προστάττεις.” ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας, τάχα θαυμάζων
20 τοὺς λόγους μου, εἶπεν “οὐκ οἶδας, τιμιώτατε ἄνερ, τί φησιν ὁ μέγας Καισάριος; διαφόρων ἔθνῶν τρόπον τε καὶ νόμον ἐξηγούμενος ἐν ἐπιτομῇ τοιαύδε φάσκει. ἐν ἐκάστη γὰρ χώρα καὶ ἔθνεσιν ἐν τοῖς μὲν ἐγγράφως νόμος ἐστίν, ἐν τοῖς δὲ

8. ῥιζίου P
τοῖς P

17. εἶπον P

22. διηγούμενος P

23. ἔθνει

rissa, vivo etiam tum amera coniuge, ad deum precata constituerat, si deus quo tandem cunque modo liberasset se e manibus impiorum, alii nemini per totam vitam nubere, sed in castitate virginali, quod restaret vitae, transigere et pro viribus deo, liberatori suo, servire.

Eiusdem anni mense Augusto ex urbe profugus abiit Gregorius patriarcha, atque ego die 14 mensis Septembris anni 696o Cpolim reverti in navi viri optimi Antonii Ritzi, eiusdem, qui postea propter fidem Christi martyrium pertulit.

2. Confeci igitur coniugium in Iberia, ut dominus meus illius regis filiam duceret. noveram enim, connubium Ibericum praestare Trapezuntio. namque ita mihi dixerat Iberorum rex: “nobis moris non est, ut dotem dent feminae viris, quibus nupturae sunt, sed viri feminis.” ego, praefatus veniam, nunquam me de isto more aut lege, qualem maiestas ipsius diceret, audisse respondi. tum rex subridens et quasi mirans verba mea “scisne,” inquit, “vir honoratissime, quid magnus dicat Caesarius? diversarum gentium mores et instituta explicans, in breve contracta haec docet. cuius ter-

ἀγράφως καὶ συνήθεια· νόμος γὰρ τὰ πάτρια δοκεῖ εἶναι.
 ὡς πρῶτον Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμους ἔχουσι
 τὰ πάτρια ἔθνη, μὴ πορνεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φο-
 νεύειν. νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἢ ἐκ προγόνων παιδεία
 καὶ εὐσέβεια, μὴ κρεωφαγεῖν ἢ οἰνοποιεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παν- 5
 τοῖα κακὰ διαπραττεσθαι, καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐ-
 τοῖς Ἰνδῶν τάναντία διαπρατιομένων ἀδεῶς. ἐν δὲ τοῖς ἐν-
 δοτέροις μέρεισι τούτων ἀνθρωποφάγοι εἰσὶ καὶ τοὺς ἐπιξενω-
 μένους ἀναιροῦντες ἐσθίουσι. νόμος Χαλδαίοις καὶ Βαβυλω-
 νίοις ἀσελγείας καὶ αἰσχροουργίας ἀνάμεστος. ἄλλος δὲ παρὰ 10
 Πηλαίοις νόμος, γυναῖκας γεωργεῖν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ τῶν
 ἀνδρῶν πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν ὡς βούλονται, μὴ κω-
 λυόμεναι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν παντελῶς· ἐν αἷς ὑπάρ-
 χουσι καὶ πλεῖσται πολεμικώταται καὶ θηρῶσαι τὰ μὴ λίαν
 ἰσχυρότατα τῶν θηρίων. ἐν Βρεταννίᾳ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀν- 15
 δρῶν μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναίκε, καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ
 ἑταιριζονται ἀνδρὶ. αἱ Ἀμαζῶναι μὲν ποτε καιρῷ ἄνδρας
 οὐκ εἶχασιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπασι τοῦ ἐπιαντοῦ περὶ
 τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι γίνονται, καὶ μινύμεναι
 τοῖς χειμῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα καὶ μεγάλην ἑορ- 20
 τὴν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡγοῦνται· ἐξ ὧν καὶ ἐν γαστρὶ συλ-

2. σύρες P τῆς om P 4. παρὰ om P 5. παντοία κακία M
 9. χαλδαίων καὶ βαβυλωνίων P 11. πηλείοις P 14. μὴ om P
 17. ἀμαζόνες P 18. εἶχον P τὰ om P 19. ἐγίνοντο P
 21. ἡγοῦνται τὸν καιρὸν ἐκείνον P

rae et genti aut scripta lex est, aut non scripta et more consti-
 tuta. lex enim esse videntur patria instituta, quemadmodum pri-
 mum, qui in extremo orbe habitant, Seres legum loco patria insti-
 tuta habent, ne moechentur, aut furentur, aut calumnientur, aut occi-
 dant. lex est apud Bactrianos a maioribus accepta disciplina et pie-
 tas, ne carnibus vescantur aut bibant vinum, neve libidini vel ulli
 generi pravitatis locum relinquunt, quum finitimi illis Indi impune
 contraria agant: quorum qui in regionibus interioribus habitant, an-
 thropophagi sunt et advenas occidunt comeduntque. Chaldaeis et
 Babyloniiis lex lasciviae et turbitudinis plena. apud Pelaeos autem
 lex est, ut mulieres agros colant et domos aedificent ceterisque vi-
 rorum operibus fungantur, at vero etiam moechentur, quantum libet,
 a viris plane non impeditae: in quibus adeo plurimae bellicosissimae
 sunt ac bestias non plane validissimas venantur. in Britannia autem pleri-
 que viri uni concumbunt mulieri, et multae mulieres uni viro. Amazones
 olim maritis carebant ac bestiarum instar semel quotannis, circa ver-
 num aequinoctium, e finibus egressae et concumbentes cum viris fini-
 timis, quasi festum quendam conventum celebrabant: unde conceptis

λαμβάνουσαι παλινοδρομοῦσι οἴκαδε πᾶσαι· τῷ δὲ καιρῷ τῆς
 ἀποκνήσεως τὰ μὲν ἄρρενα φθείρουσι, τὰ δὲ θῆλυ ζωογο-
 νοῦσι καὶ τιθηνοῦσιν ἐπιμελῶς καὶ ἐκτρέφουσιν. οὕτως καὶ
 τὰ ἐνταῦθα, ὡς εἶπόν σοι, ὑπάρχει ἢ ἡμετέρα συνήθεια, ὡς
 5 καθὼς καὶ αὐτὸς μέλλεις μαθεῖν παρὰ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν.
 καὶ μὴ θαύμαζε, τιμωτάτε ἄνερ κῆρ Γεώργιε. διὰ τοῦτο
 ποιῶμεν τὸ παρὸν συνοικέσιον μετ' αἰδοῦς καὶ οὐκ ἀσυμβού-
 λως τῶν, καὶ ὑπόσχομαι δοῦναι τῇ θυγατρὶ μου ἄνευ τῶν
 10 πολυτίμων σκευῶν ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ λίθων πολυτί-
 μων καὶ μανακίων διαμαργάρων καὶ χρυσίου καὶ ἐτέρων λί-
 θων, χωρὶς τῶν ἐνδυμάτων καὶ ὑφασμάτων πολυειδῶν εἰς
 ὑπηρεσίαν αὐτῆς, καὶ πάρεξ τούτων χρυσᾶ νομίσια χιλιάδας
 πεντήκοντα καὶ ἕξ. ἔτι δὲ καὶ κατ' ἔτος ἔχη ἑτέρας χιλιάδας
 τρεῖς τοῦ ποιεῖν ἐλεημοσύνας εἰς πτωχοὺς, καὶ ὅπου δ' ἂν
 15 δόξη αὐτῇ. σὲ δὲ ἀκούω ἔχειν παιδία δύο. τὸ μὲν ἄρρεν
 ο βασιλεὺς ἀνεγέννησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ αὐ-
 τοῦ ἐκεῖνο ἔστι καὶ ἔσται· τὸ δὲ θῆλυ ἔστω ἐκ τῆς σήμερον
 τῇ θυγατρὶ μου, ἢ καὶ ὀφειλέτω τοῦ ὑπανδρεῦσαι αὐτό, ὅπου B
 δ' ἂν σὺ κρίνης εἶναι ἄξιον τόπον. καὶ ὅταν ἔλθῃς σὺν θεῷ
 20 ἄραι αὐτήν, τότε ἐπιδώσω σοι φορτία σηρικοῦ τέτταρα· ἔστι
 γὰρ ἢ μέταξα ἐκείνη οὐκ ἐξίτηλος, καὶ ὡς ἠκούσαμεν, πρῶτ-
 τεται τὸ φορτίον διὰ χρυσῶν νομισίων πεντακοσίων.”

7. καὶ ἀσυμβούλως τῶν τῆς βουλῆς μου P   10. μανακίδων
 ἀμαργάρων καὶ χρυσίων M   16. αὐτὸ ἐκείνου ἔστι καὶ ἔστω
 καὶ ἔσται M   21. οὐκ om P

fetibus cunctae domum se recipiebant; deinde quum partum edidis-
 sent, mares necabant, feminas conservabant, diligenter lactabant edu-
 cabantque. sic etiam nobis hic, ut tibi dixi, nostra est consuetudo,
 id quod a viris fide dignis poteris cognoscere. verum ne mirare, vir
 honoratissime Georgi: praesens horum connubium reverenter nec in-
 consulto instituimus, polliceorque, praeter pretiosam argenti et auri
 suppellectilem, praeter gemmas et monilia margaritis, auro et lapillis
 composita, praeter vestes et textilia varii generis, ipsius usui desti-
 nata, praeter haec igitur daturum me esse numum aureorum quinquaginta
 sex milia. ad haec in annos singulos accipiet alia aureorum tria
 milia, quae in stipes pauperum aut quodcunque ipsi videbitur, im-
 pendat. te autem duos habere liberos audio, quorum masculum im-
 perator e sacro fonte suscepit: is igitur illius est eritque; at puella ab
 hodierno die esto filiae meae, cuius erit eam collocare, in quem tu
 locum boni consuleris. tum autem, quum eam receptum venies, si
 deo ita placuerit, donabo tibi insuper onera serici quatuor. est enim
 non vulgaris illa metaxa, solvique pro singulis oneribus numos au-
 reos quingentos accepi.”

Ὡς οὖν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ Τραπεζοῦντι κατα-
λεπτῶς ἐδιηγησάμην τῷ βασιλεῖ καὶ αὐθέντῃ μου ὡς ἄνωθεν,
ἠρώτησα μαθεῖν καὶ περὶ τοῦ τῆς Σερβίας συνοικεσίου· καὶ
ἀποκριθεὶς εἶπέ μοι “ ἐγὼ σοι ὀφείλω πολλά διὰ τὴν πρὸς με
σὴν ἀγάπην καὶ πίστιν παιδιόθεν καὶ τὴν τοσαύτην δουλοσύ- 5
νην· ἀλλὰ τοῦτο δὴ πλεῖον σήμερον τὸ τῆς Σερβίας βεβαίω-
σις καὶ ἀσφάλεια καὶ ἐκσφράγισμά ἐστι τῆς εἰς ἐμέ σου ἀγά-
πης καὶ δουλοσύνης, καὶ ἀνταμοιβὴν σοι ὀφείλω ἕως ἐν τοῖς
ζῶσιν εὐρίσκομαι, ἐπεὶ τοσοῦτον κεκοπίακας ἀεὶ ὑπὲρ ἐμοῦ,
καὶ μᾶλλον τὰ νῦν ἐγκατέλιπες τὸν οἶκόν σου τοσοῦτον δὴ 10
καιρὸν πόρρω τῆς σῆς πατρίδος ξένας χώρας περιερχόμενος.
ὄθεν οἱ ἐκεῖσε κυριεύοντες μεγάλας εὐεργεσίας καὶ τιμὰς ἐπηγ-
γέλλοντό σοι δοῦναι, λέγω οἱ τῆς Ἰβηρίας καὶ Τραπεζοῦντος
δεσπότης καὶ βασιλεῖς, ἕκαστος αὐτῶν ζητῶν σοι ὑπὲρ αὐτοῦ,
ἵνα συνοικέσιον μετ’ ἐμοῦ τελέσῃς· αὐτὸς δὲ ὡς σῶφρων 15
καὶ πιστὸς θεράπων διέκρινας τὸ συμφέρον μοι καὶ ὠφελι-
μώτερον, καὶ ἔδρασας, καὶ ἂν νερόηκας ἔγραψάς μοι συμβου-
λεύων. τοῦτο ἦν μέγα τι ἐκμαρτύριον τῆς πρὸς ἐμέ σου εὐ-
νοίας καὶ ἀγάπης· καὶ πληροφορήθητι ἀληθῶς ὅτι καὶ παρ’
ἐμοῦ ἔξις ἀξίαν τὴν ἀντάμειψιν, ἕως ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπάρχω. 20
περὶ δὲ τοῦ ἐν Σερβίᾳ συνοικεσίου οὐπερ ἐρωτᾷς με, τοιοντο-
τρόπως παρηκολούθησε. μετὰ τὸ θανεῖν τὸν ἀμνηρῶν καὶ τὴν

8. ἕως — εὐρίσκομαι om M   11. εἰς ξένας χώρας M, omisso
περιερχόμενος   12. ἐπαγγέλλοντες P   18. εἰς μαρτύριον P

Quum igitur omnia in Iberia et Trapezunte gesta subtiliter im-
peratori, domino meo, et a principio enarrassem, de Serviano connu-
bio eum percontatus sum: atque ille ita mihi respondit: “equi-
dem multum tibi debeo propter eam, quam a puero erga me
praestitisti, benevolentiam et fidem tantaque officia; verum nunc
Servianum hoc negotium benevolentiam tuam ac studium etiam magis
confirmat, communit et quasi obsignat, tibi que obligatus sum, quoad
in vivis ero, quum semper mea causa summopere laboraveris, nunc
vero etiam domum tuam per longum tempus reliqueris, procul a pa-
tria exteras regiones obiens: unde quum, qui illic regnant, magna
tibi dona honoresque promitterent, Iberiae scilicet et Trapezuntis de-
spotae regesque, uterque te rogans, ipsi ut conciliares hoc connu-
bium, ut prudens et fidelis minister decrevistis et fecistis, quod mihi
commodum et utilissimum esset, et quid tibi videretur, per literas
mihi suasisti. illud magnum mihi testimonium erat tuae erga me vo-
luntatis et benignitatis: et certo scito, digna me tibi praemia solu-
turum, quoad in vivis ero. quod autem de Serviano me connubio
rogas, res ea ita evenit. amera mortuo et coniuge eius reversa ad

τούτου σύζυγον ἐπαναστρέψασαν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δε-
 σπότην τὸν πατέρα αὐτῆς, προσῆλθέ μοι συλλαλήσασα ἢ
 πρωτοστρατόρισσα ἢ συγγενῆς αὐτῆς περὶ τῆς τοιαύτης ὑπο-
 θέσεως, καὶ πλείστας δόσεις καὶ προῖκας ἐπηγγέλλετό μοι, καὶ
 5 ἄλλα πολλὰ ὠφελιμώτατα ἔτασεν ὑποσχομένη ἐν τῷ μέλ-
 λοντι, ἅπερ καὶ γὰρ ἀπὸ πολλῶν αἰτιῶν ἐνόμισα ταῦτα ἀληθῆ
 εἶναι καὶ συμφέροντα. ὅμως δὲ ἐν τούτῳ ἔδει καὶ ἕτερα
 βουλὴ καὶ σκέψις, καὶ γὰρ οὐκ εἶχον μετὰ τινος συμβουλευθῆ-
 ναι διὰ τὸ πάντας πᾶθητικῶς διακεῖσθαι. ἡ κυρία μου ἢ
 10 δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ παρόντος βίου ἐξεδήμησε. ὁ μὲν
 Καντακουζηνός, ὃς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπροσπαθῶς ἐβούλευε,
 καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν· ὁ δὲ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς φανερῶς καὶ
 ἀφανῶς λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων πάρεξ αὐτοῦ οἶδε τί
 ποιεῖ, εἰ μὴ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ ποιούμενα δυσχυ-
 15 ρίξεται ἀληθῆ καὶ καλὰ εἶναι, καὶ πάντα λίθον κινεῖ, τὸ τοῦ
 λόγου, ὡς καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίστασαι. ὁ μέγας δομέστικος
 ἐχθροδῶς διάκειται εἰς τὰ τῆς Σερβίας, καὶ ὁμονοήσας μετὰ
 τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου παροτρύνοντές με αἰεὶ ἵνα τὸ
 τῆς Τραπεζοῦντος συνοικέσιον γένηται. τίτι γὰρ τότε ἐδυνά-
 20 μην συμβουλευέσθαι; μετὰ μοναχῶν καὶ τῶν τοιούτων;
 ἀπράγμονές εἰσι. μετὰ ἀρχόντων; καὶ οὐδεὶς ἐφρόντιζε μὴ
 προκείμενός τινι, μὴ πως δημοσιεύσῃ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις. λοι-

4. δώσειν προίκας P   9. ἢ δέσποινα om P   17. ἐχθροει-
 δῶς P   18. παροτρύνοντός μου P   20. συμβουλευέσασθαι P

despotam Serviae, eius patrem, adiit me super illo negotio cognata
 eius protostratorissa, sponsonditque mihi cumulatissima dona dotem-
 que, et alia multa utilissima commemoravit et in futurum promisit:
 quae ego multis de causis vera et e re mea fore existimavi. attam-
 en alio consilio et deliberatione in tali re opus erat, nec habebam,
 quem consulerem, quoniam omnes animo vehementiori erant. domina
 et mater mea imperatrix e vita cesserat; Cantacuzenus, qui e
 reliquis non cupide iudicabat, et ipse mortuus erat. Lucas Notaras
 autem palam et occulte dicitur, praeter se neminem omnium scire,
 quid facto opus sit, nihil, nisi quod ipse dicit facitque, verum ac
 bonum esse affirmat, omnemque lapidem movet, ut utar proverbio,
 id quod ipse bene nosti. magnus domesticus infesto in Servios animo
 est conspiransque cum Iohanne Cantacuzeno quotidie me ad Trapezuntium
 connubium adhortatur. cum quonam igitur deliberarem? cum
 monachis et eiusmodi hominibus? at rem publicam non attingunt.
 cum proceribus? at nemo rem perpensurus erat, qui nulli propensior
 esset, ut timendum esset, ne eam cum ceteris communicaret. itaque

πὸν ἐγὼ ἐδεινοπάθουν εἰς τὴν σὴν βραδύτητα, ἐλθούσης δὲ
 τῆς γραφῆς σου, ἰδοὺ καὶ σὲ καὶ τὴν γνώμην σου ἐγίωκα·
 καὶ ἃ εἶχομεν καὶ ἡμεῖς προσυλιστάμενα, φρονίμως καὶ κα-
 λῶς ἔλυσας. καὶ εὐθὺς τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Εὐδαίμονα
 Ἰωάννην ἀπέστειλα, δι' ἄλλα μὲν τὸ φαινόμενον, ὡς ἀπὸ τῆς 5
 50 θείας αὐτοῦ τῆς πρωτοστρατορίας εἶπη τοῦτο. καὶ ἰδοὺ
 ἤκούσαμεν τὸ αἴτιον τοῦ κωλύματος, καὶ ἐπαύσαμεν. λοιπὸν
 σὺν θεῷ τελέσωμεν τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰβηρίας." καὶ γε-
 γονότος χρυσοβούλλου καὶ ὑπογραφέντος, περιεῖχεν οὕτως, ὅτι
 ἐκείνου μὲν ἡ θυγάτηρ ἔστω γυνὴ τοῦ βασιλέως καὶ δέσποινα 10
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς ἔστω ἀνὴρ
 αὐτῆς, κατὰ πάσας τὰς συμφωνίας ἃς μετ' ἐμοῦ ἔστησεν ὁ
 ῥηθεὶς ῥῆξι τῆς Ἰβηρίας. καὶ κληθεὶς προσῆλθε κατενώπιον
 τοῦ βασιλέως ὁ ἐκ τῆς Ἰβηρίας μετ' ἐμοῦ ἐληλυθὼς πρέσβυς·
 καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκιοχειρῶς ἐμπροσθεν τούτου ἐποίησε σταυ- 15
 ροὺς τρεῖς μετὰ κινάβαρεως εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦ χρυσοβούλ-
 λου μέτωπον εἰς βεβαίωσιν κατὰ τὴν ἐκείνων συνθήειαν, καὶ
 ἔδωσε τὸν χρυσόβουλλον ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ πρέσβεως, καὶ
 φησιν αὐτῷ "ἰδοὺ οὗτος" ἐμὲ δεικνύων "σὺν θεῷ τῷ ἐρχο-
 μένῳ ἔαρι ἐλεύσεται μετὰ τριήρεων παραλαβεῖν τὴν ἐμὴν 20
 σύνευνον τὴν νεόνυμφον." προσκνησας οὖν ὁ πρέσβυς ἀνε-
 χώρησεν.

3. καὶ ἡμεῖς om P   5. ἀπέστειλα P   11. καὶ — αὐτῆς om P
 13. ἤλθε P   17. ἐκείνου P

ego iniquius ferebam moras tuas. epistola autem tua ad me perlata,
 et te et sententiam tuam cognovi, quaeque nos quoque prius consti-
 tuta habebamus, prudenter et commode expediveras. statim igitur
 Palaeologum cum Iohanne Eudaemone, aliarum rerum praetextu,
 misi, a protostratorissa, matertera sua, illud renuntiatum. ecce autem,
 causam, quae rem impediret, cognovimus, et destitimus. ceterum, si
 deo placet, perficiamus cum Iberorum rege connubium." fit igitur bulla
 aurea, cui subscriptum est, in hanc sententiam, ut illius filia esset
 uxor imperatoris et imperatrix Cpolis, imperator esset eius maritus,
 secundum conditiones omnes, quas Iberorum rex mecum composuerat.
 vocatur in conspectum imperatoris qui mecum ex Iberia legatus ve-
 nerat, et coram hoc imperator manu sua in superiore bullae fronte
 rubrica tres cruces scribit ad confirmandam pactionem ex illorum con-
 suetudine, traditque bullam in manus legati his verbis: "hic vir (me
 ostendebat) deo propitio proximo vere cum triremibus veniet, vir-
 ginem mihi desponsam abducturus." itaque legatus, adorato impera-
 tore, discessit.

Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιθυροῖζετο ὅτι ὁ ἀμηνῶς ἐβούλετο ἐλθεῖν κατὰ τὸ στενὸν ἐγγὺς τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς τοῦ Ἀσωμάτου κόμης οἰκοδομησαί τι φρούριον, καὶ βουλῆς γενομένης ἵνα ὁ βασιλεὺς εἰς Πελοπόννησον στείλῃ μηνύων τοῦ ἐλθεῖν ἕνα τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ, ὃς ἂν βουλήσῃται τούτων, καὶ ὁμοφωνήσῃ εἰς ὅσα αἱ βασιλικαὶ γραφαὶ διελάμβανον, ἵνα ἀνάγκης ἐπελθούσης ἴδωσιν εἰ ὁ ἀμηνῶς βούλεται προᾶξαι τι κατὰ τῆς πόλεως ἧτοι τῆς βασιλείας, καὶ ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς δυτικούς αὐθέντας καὶ συμ-
 10 μαχίαν αἰτήσῃ, ἐν τῷδε τῷ μέσῳ παρηλθόν ἡμέραι τινές, εἶτα προστάξας ἐλθεῖν με ἐνώπιον αὐτοῦ εἶπέ μοι τάδε. “πρωτοβεστιαρίτα, περὶ τῆς βουλῆς ἧς ἐστήσαμεν ἐτοιμάσθητι τοῦ ἀπελθεῖν σε εἰς Πελοπόννησον· καὶ ὡς ἂν διορθώσῃς τὴν ἐκεῖσε ὑπόθεσιν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν μου ἐλευσῆται ἐνθάδε,
 15 ἀναγκαῖόν ἐστίν ἀπελθεῖν σε ἐκεῖθεν εἰς Κύπρον πρὸς τὴν ἐμὴν ἀδελφοπάαιδα τὴν ῥήγισσαν. ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα ἐτοιμάσωμέν σοι τὰ ἐπιτήδεια τῆς ὁδοῦ. μετὰ τὸ ἐξελθεῖν σε κακεῖθεν πορεύσῃ αὐθις εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὅπως ἄρῃς τὴν νεόνυμφον τὴν ἐμὴν σύνευνον τὴν μελλοκυρία σου.” ἔγωγε
 20 ἀποκριθεὶς εἶπον αὐτῷ “οὐ δύναμαι παραβῆναι τὸ πρόσταγμα σου, τοῦ μὴ ἐκτελέσαι ὡς κελεύεις· ἀλλ’ ἡ σύντεκνος καὶ δούλη τῆς βασιλείας σου, ἡ γυνή μου, ὑποπτέω μὴ ποιεῖ διὰ τὸ συχνάκις με ἀπουσιάζειν αὐτῆς ἀγανακτῶσα ἀποκα-

17. τοῦ δρόμου P

22. ὑποπτέω M

Quum initio eiusdem anni fama maneret, ameram ad angustias prope superiorem partem vici Asomati esse venturum, ut ibi exstrueret castellum, quumque, concilio habito, visum esset, ut imperator in Peloponnesum ad fratrem arcessendum mitteret, utercunque illorum venire vellet, et is comprobaret, quaecunque imperatoriis literis constituta essent, atque, si necessitas adesset vidissentque ameram adversus urbem vel imperium aliquid moliturum, ad occidentales principes opem imploratum proficisceretur: haec igitur dum fiunt, paucis diebus interiectis, imperator me ad se arcessitum ita allocutus est. “e consilio, quod cepimus, para te, protovestiarie, ut in Peloponnesum proficiscare, ibique negotium hoc perficias, ut alteruter fratrum meorum huc veniat. inde oportet te in Cyprum ad reginam, neptem meam, iter facere. nos hic necessaria itineri providebimus. inde reversus autem in Iberiam discedes, ut advehas recens mihi sponsam uxorem, futuram dominam tuam.” ad quae ego ita respondi “non possum equidem declinare mandatum tuum, ut non faciam, quod iubes; verum maiestatis tuae commater et serva, coniux mea, vereor, ne quando, propter crebram absentiam meam indignata, monachis se

ρήσεται μοναχή, ἢ καὶ εἶσθι με καὶ ἄλλον λάβη· χθὲς γὰρ ἐλήλυθα ἀπὸ Ἰβηρίας, διατρίψας ἐκεῖ ἔτη δύο, καὶ εἰ ἀναχωρήσω αὐθις ἐν βραχυμερίᾳ οἴκοθεν, εὐλογον αἰτίαν εὐρήσκει καὶ δικαίαν πρόφασιν τοῦ προᾶξαι ἐν ἑξ ὧν εἴρηκα.” ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας εἶπέ μοι “ἀλλ’ αὐτὸς λέξον αὐτῇ ἵνα 5 ταύτην καὶ μόνην τὴν ὁδοιπορίαν συγχωρήσῃ σοι ποιῆσαι, καὶ ἐνόρκῳ προστάγματι τάσσω μηκέτι σε ἐνοχλῆσαι τοῦ ἐξελεθεῖν σε πατριδόθεν. καὶ μάλα καλῶς ἐπίστασαι τὰ ὅσα σοι ἐπηγυειλάμην εὐεργετήσαι σε, καὶ τί τὰ ἀνὰ ἡμῶν συλλαληθέντα, καὶ τί βουλόμεθα ποιῆσαι. καὶ τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ χω- 10 ρίς ἐνόρκου προστάγματος, ὅτι αἱ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοιπορίαι αἱ ὑπὸ σοῦ παύσουσι. μὴνύσω δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρᾶν ὅτι ἐπεὶ τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφφίκιον κτηται, οὐ δύναται ἔχειν καὶ τὸ μεσσαστικόν. καὶ τοῦτο λέγω Β ἵνα σοι δωρήσωμαι. ἀλλ’ ὅμως οὐκ ἔστι πρέπον ἵνα ἀφαι- 15 ρέσω αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ· ἔστι γὰρ ὡς καταφρονεῖν, εἰ μὴ ἀναβολὴν καὶ τρόπον ποιήσομεν ἵνα αὐτοθελῶς ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἐκεῖνος. καὶ ἐχέτω δὴ πάλιν τὸ πρωτεῖον τῆς στάσεως καὶ τῆς βουλῆς, καὶ τι σιτηρέσιον δι’ ἄλλον τρόπον, ἐπεὶ χρῆ ποιῆσαι καμὲ δύο τῶν ἀρχόντων συμβούλους, ὡς καὶ ὁ βα- 20 σιλεὺς ὁ ἀδελφός μου εἶχεν, ἵν’ ὧσι μετ’ ἐμοῦ δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ προβλέπειν διορθῶναι καὶ πράττειν τὰ ἀναγκαῖα, δουλείας τε καὶ ὑποθέσεις τῆς βασιλείας.”

8. μᾶλλον M   18. καὶ ἔχε δὲ P   19. καὶ τὸ σ. P   δι’
ἄλλον τρόπον P   22. διορθοῦν P

adiungat aut me deserto nubat alii. nuperrime enim ex Iberia redii, annos ibi duo moratus, atque si intra paucos dies iterum peregre abiero, causam idoneam et iustam inveniet faciendi alterum horum, quae dixi.” subridens imperator “at tu,” inquit, “fac, ut unum hoc iter etiamnum facere tibi permittat, ac iure iurando tibi spondeo, posthac me non iam creaturum tibi molestiam itineris extra patriam faciendi. scis autem, quae tibi beneficia promiserim, quae inter nos locuti simus et quid facere cogitemus, atque hoc quidem etiam sine sacramenti religione certum est, legationes et itinera tua finem habitura esse. significabo autem Notarae, magno duci, quum magni ducis munere fungatur, non posse eum praeesse etiam administratoris officio, atque hoc dico, ut te eo munere ornem. neque tamen decet, spoliare me eum ista dignitate. contemnere enim eum videamur, nisi exspectemus aliquantisper et modum excogitemus, quo eam ipse sua sponte deponat. enimvero habebit rursus primas in consilio, et aliunde aliquod stipendium, quandoquidem me quoque duos e nobilitate consiliarios, quales habuit imperator, frater meus, creare necesse

καὶ οὕτως ἐμηνύθη ὁ μέγας δούξ διὰ τοῦ ἑμοῦ καὶ αὐτοῦ
 συντέκνου, τοῦ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Νεοφύτου
 τοῦ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μονῆ. καὶ ἀκούσας ὁ Νοταρᾶς
 περὶ τοῦδε τοῦ ὀφρικίου ἔστειρε, πλὴν ἔκουσίως ἢ ἀκουσίως οὐκ
 5 οἶδα· καὶ μᾶλλον ἐδείκνυεν ὅτι καὶ πρὶν ἢ τοῦ εἰπεῖν αὐτῷ
 περὶ τούτου ἐλογίζετο ποιῆσαι, ὅπως καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντιχα-
 ρίσηται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἄλλην τινὰ τιμὴν. ταῦτα οὖν πέ-
 ρας οὐκ ἔλαβον διὰ τὴν ταχέως ἐπελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς κοινὴν
 συμφορὰν. καὶ πάλιν εἶπέ μοι ὁ βασιλεὺς ὅτι ἤθελεν εὐε-
 10 γεῖσαι μοι καὶ τὴν τοιαύτην χάριν, ἵνα συζεύξῃ εἰς γυναῖκα
 τὴν ἐμὴν θυγατέρα τῷ νεανίσκῳ ἐκείνῳ Νικολάῳ τῷ Μελισ-
 σηῶ, τῷ υἱῷ ποτὲ Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Με-
 λισσοργὸν ἐπωνόμαζον, τοῦ καὶ μεγάλου πρωτοστράτορος,
 ἕστερον δὲ καὶ μητροπολίτου γεγονότος, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ
 15 βιβλίῳ τῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐμνήσθημεν· καὶ τὴν ἐπιτροπι-
 κὴν διοίκησιν, ἣν προειρήκαμεν, τῶν τούτου τόπων καὶ χώρων
 δώσῃ μοι τοῦ ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν, ἕως οὗ ἢ ἐμὴ θυγάτηρ
 τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος φθάσῃ καὶ ὁ γάμος τέλειος γένη-
 ται. καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς
 20 ὅτι αἱ δι' ἑμοῦ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοιπορίαι παύσωσιν. εἴρηκέ
 μοι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἤθελεν ἀποστεῖλαι
 ἑτερόν τινα τῶν γηραιῶν ἀρχόντων, ἵνα τὰ ἐκεῖσε, ὡς ἔφη-
 μεν, διορθώσῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνάθεσιν δώσῃ

est, qui per totum diem mecum sint in palatio ad providenda, ordinanda, et facienda necessaria tum servitia tum consilia imperii." atque ita significatum est magno duci per meum et ipsius compatrem, hieromonachum et spiritualem patrem Neophytum, qui in Charsianitæ monasterio erat. edoctus de hoc officio Notaras, non repugnabat, utrum libenter tamen, an invitus, nescio: quamquam prae se ferebat, etiam ante quam monitus esset, cogitasse se istud facere, ut imperator ipsius filiis aliam impertiret dignitatem. at enim haec non habuerunt exitum propter communem citius in nos ingruentem calamitatem. rursus mihi affirmavit imperator, etiam hanc se mihi gratiam daturum, ut filiam meam iuveni collocaret Nicolao Melisseno, filio Nicephori Melissenii, quem Melissurgum cognominabant, magni protostatoris, postea vero etiam metropolitae munere functi, quemadmodum historiarum libro secundo commemoravimus; pollicitus etiam, traditurum se mihi vicariam, cuius ante mentionem fecimus, administrationem locorum eius oppidorumque, quae haberem et procurarem, donec filia mea decimum quartum annum attigisset et nuptiae fierent. atque hoc illud fuit, in quo legationes et itinera mea finem esse habitura imperator affirmavit. idem mihi dixit, velle se in Pelo-

αὐτῷ πῶς ἔχῃ πράξει· εἰ ἐν κεφαλαίων οὐ δυνήθῃ ποιῆσαι, πράξῃ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ οὕτω κατὰ διαδοχὴν ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ πέμπτον. καὶ εἶπέ μοι περὶ τούτου πάλιν “ἀλλ’ ὑποψίαν ἔχω ὅτι εἰ ἐὰν ἑτερόν τινα πάρεξ σοῦ ἀποστείλω, οὐ φυλάξει μοι τὴν πρόπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν, 5 μὴ πως ἀπατήσωσιν αὐτὸν οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοί μου, ὑποσχόμενοι τούτῳ διὰ χρυσοβούλλου τινὰ κόμην ἢ χώραν αὐτῷ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν, καὶ πεισθεῖς ἀποδοκιμάσῃ τὰ τέτταρα εἰρημμένα κεφάλαια, καὶ πράξῃ κατὰ τὸ πέμπτον, ὅπερ βαρύντατόν μοι ἔσεται. αὐτὸς οἶδας 10 καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κύπρου ῥηγίσσας τῆς ἐμῆς ἀνεψιῆς ἀποσταλέντα μοναχόν, λέγοντά μοι ὅτι ἐπεὶ ἡ ῥήγισσα οὐκ εἶχεν ἄνθρωπον πιστόν καὶ ἐπιτήδειον μηνῦσαί μοι δι’ αὐτοῦ τὰ ὅσα ἦν ἀναγκαῖα, οὔτε δυνατὸν ἦν ὡς ἐκείνη ἐπεθύμει συλλαλῆσαί μοι διὰ στόματος, ἐξαποστείλω ἐγὼ πρὸς αὐτὴν ἄν- 15 θρωπον ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δόκιμον καὶ πιστόν. διὰ τοῦτο ἑτερόν τινα οὐχ ἀρμόζει πάρεξ σοῦ εἰδέναι τὰ μυστήρια ἡμῶν, καὶ οὐδεὶς ὅς ἀρμοδιώτερός σου, εἰ μὴ μόνον σὺ ὁ πράξας καὶ στήσας καὶ ὀμιλήσας καὶ πληροφορορήσας τὰ πάντα μετ’ αὐτῆς καὶ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ· διὸ οὐ δύναται δι’ 20 ἄλλου τινὸς ἢ ὑπόθεσις πέρας λαβεῖν.” ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπο- 51 κριθεὶς εἶπα τῷ βασιλεῖ “ὡς κελεύει ἡ βασιλεία σου, οὕτως ἔχει. ἔνεκεν τούτων τῶν εὐλόγων αἰτιῶν ἡ ἐμὴ σύννευος ἡ

1. πράξει ἐν κεφαλαίοις πέντε, οἷο εἰ κατὰ τὸ πρῶτον κεφάλαιον οὐ P

ponnesum alium e senibus optimatum mittere, qui illic res, de quibus diximus, cum fratribus componeret, et referret ad se, quid facto opus esset: quodsi non posset primum caput obtinere, obtinere niteretur secundum, atque ita deinceps aut tertium, aut quartum, aut, si necessitas cogeret, quintum. rursus “sed si,” inquit, “alium praeter te misero, metuo, ut is debitam mihi benevolentiam et fidem praestet, neve eum decipiant despotae, fratres mei, per bullam auream vicum aliquem vel regionem ipsi et heredibus deinceps polliciti: qua ille re commotus, quatuor capitibus reiectis, de solo quinto agat: quod mihi molestissimum accideret. praeterea scis ipse, a regina Cyprī, cognata mea, ad me missum monachum dixisse, ut, quum regina non haberet hominem fidum et idoneum, per quem res quasdam maximi momenti mecum communicaret, nec posset, ut optaret, coram mecum colloqui, ego ad illam hominem ex nostra aula spectatum et fidum mitterem. quare fieri nequit, ut alii, ac tibi, secreta nostra innotescant, neque est quisquam te aptior, quandoquidem tu etiam alias omnia cum illa egisti, constituisti, communicasti, perfecisti. quam

δούλη σου ἅμα τοῖς ἐμοῖς συγγενέσιν οὐ κωλύσουσί με, εἰ τύχη,
 καὶ ποιήσω τὸ προσταχθέν μοι. ἦν εὖ μακαρίσω, ἀναφέρων
 αὐτῇ εἶτι περὶ ὧν διὰ τῆς καλοκάγαθίας τῆς βασιλείας σου
 ἔταξάς μοι περὶ τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ὑπανδρίας καὶ τόπων καὶ
 5 τιμῆς δωρήσεως καὶ ἀναδοχῆς πλέον τῶν ἄλλων ἀρχοντισ-
 σῶν.” καὶ οὕτως καιροῦ δὴ ὄντος τοῦ ἀριστήσαι προσκνή-
 σασ ἐγὼ ἀπῆλθον οἴκαδε. μετὰ δὲ τὸ ἀριστον ἐλθόντος τοῦ
 μεγάλου δονκὸς ἐν τῷ παλατίῳ ἐφήσατο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὰ
 ὅσα μετ’ ἐμοῦ ἐλάλησε περὶ τοῦ πρέσβυν με ἀπελθεῖν, ἀλλ’
 10 οὐκ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ δι’ ἣν αἰτίαν· καὶ προσέθηκε καὶ
 τοῦτο, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τιμῆσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Φραιτζῆν,
 διότι τὸ ὄφφικιον ὃ κέκτηται οὐκ ἔστιν εὐχαριστία οὐδεμία
 πρὸς ἡμᾶς, διότι παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ μου εὐ-
 ηρογετήθη τοῦτο αὐτῷ. διὸ λέξον αὐτῷ ποῖον ἄλλο τῶν ὄφ-
 15 φικίων ὀρέγεται, καὶ ἀκούσωμεν. καὶ ἐξελθὼν ὁ δούξ καὶ
 εὐρών με ἐπυρθάνετο τί τὸ ὄφφικιον ὠρεγόμεν ἵνα δωρήση-
 ται μοι ὁ βασιλεὺς. ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπον ὅτι κατὰ νοῦν
 εἶχον καὶ ἐγὼ αἰτῆσαι μεῖζον ὄφφικιον, ὅπερ οὐ κέκτηται
 ἄλλος, καὶ οὔτε ζῶντός μου εὐεργετήσῃ τινὶ ἑτέρῳ πλὴν ἐμοῦ·
 20 καὶ τὸ πρέπον οὕτως μοι δοκεῖ εἶναι, ὃ καὶ ὀρέγομαι, ἐπεὶ
 καὶ πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν με εἰς Τραπεζοῦντα τοσαῦτα ὄνειδη
 καὶ κατηγορίας ἤκουσα καὶ ὑπέφερα διὰ τὸ εἶναι καὶ ἑτέρους

1. κωλύσωσί με, εἰ τύχοι P   2. ἦν ἀμαρῆσω P   3. περὶ
 αἰτιῶν διὰ P   11. φραιτζῆν P   13. εὐεργετήθη αὐτό P   16.
 ὀρέγομαι P   21. τοσαύτας κατηγορίας ὄνειδιστικὰς ἤκουσα P

ob rem per alium istud negotium absolvi nequit.” ego ita respondi
 “sicut censes, imperator, ita res habet. ac propter istas gravis-
 simas causas coniux mea, serva tua, cum reliquis propinquis non
 obstabit fortasse, quominus voluntati tuae obsequar: quam bea-
 bo, quum docebo, quae maiestatis tuae gratia de filia mea col-
 locanda decreverit, deque ditiois et honorum praemiis, prae re-
 liquis feminis nobilibus eam evectura.” ita quum tempus prandii ad-
 esset, adoratione facta, domum discessi. post prandium magno duci
 in palatium venienti imperator retulit, quae de obeunda mihi lega-
 tione mecum egisset, causam tamen non aperuit; addidit autem, ne-
 cesse esse, ut ipse quoque me cohonestaret, quoniam munus, quo
 fungerer, non sua gratia, sed imperatoris, fratris sui, benevolen-
 tia mihi impertitum esset; mandavitque ei, ut quod munus optarem,
 ex me quaereret et sibi renuntiaret. itaque dimissus dux, ubi me
 vidit, rogavit, quod munus ab imperatore mihi dari cuperem. ad quae
 ita respondi: “possim equidem munus maius nunc petere, quod alius
 non habeat, quodque me vivo praeter me nemini impertiat. quod
 honeste petiturus mihi videor, quia, antequam Trapezuntem discessi,

δύο ἄρχοντας ἐν τῷ ὄφφικίῳ ὃ ἔχω, ὃ οὐκ ἤθελα. ἀλλ' ἵνα βεβαιωθῇ ὁ λόγος μου, ὡς μοι εἶρηκας καὶ γὰρ ὀρέγομαι, εἰ καὶ ἀρεστόν ἐστι τῷ αὐθέντη μου τῷ βασιλεῖ, εὐεργετήσῃ μοι τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου." καὶ οὕτως ἀπῆλθεν ὁ Νοταρᾶς καὶ ἀνέφερε πάντα τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 5 εἶπεν αὐτῷ "αὐτὸ γὰρ τὸ ὄφφικιον οὐ δίδωμι οὐδενί, ὅτι ὁ πρόωγ μου πενθερός ἐστι μέγας κοντόσταυλος, γεγονὼς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρός μου, ὅτε ὠκοδόμηι τὸν Ἴσθμόν. πλὴν δώσω αὐτῷ ἕτερον μείζον ὄφφικιον, τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου." ὁ δὲ δουξ ἀποκριθεὶς 10 εἶπε "καὶ τί γενήσεται μετὰ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Μετοχίτου"; ὁ Νοταρᾶς εἶπεν ἔτι τῷ βασιλεῖ ἵνα εὐεργετήσῃ με τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὃ ἐστι μετὰ τὸ τοῦ στρατοπεδάρχου, καὶ οὐ τοῦτο, λέξας ὅτι ἡ βασιλεία σου ζητήσῃ τοῦ δεσπότη τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐποίησας στρατοπεδάρχην τὸν τοῦ 15 Καντακουζηνοῦ υἱὸν διὰ τὴν συγγαμβρίας συγγένειαν καὶ διὰ τὸν πρωτοστράτορα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. καὶ ἐὰν δώσης τῷ Φραντζῆ τὸ τοιοῦτον ὄφφικιον, ὃ ἐστι πρῶτον τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, τί γενήσεται; ὅμως εἰ ἀρεστόν ἐστι τῇ βασιλείᾳ σου, εὐεργετήσον αὐτῷ τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ὄφφικιον, ὃ ἐστι μετὰ τὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου." ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν "ἐγὼ σοι προεἶπον ὅτι ὁ Φραντζῆς οὐδέχε-

1. ἤθελον P   2. λόγος ὃν μοι P   9. ὄφφικιον om P   11.
 τοῦ Παλαιολόγου om M   12. ὁ Νοταρᾶς — λέξας om M   16.
 τοῦ συγγάμβρου P   18. φραιζῆ P

plurimas calumnias et criminationes expertus sum ac pertuli, quia alii duo proceres in officio essent, quod habeo: id quod nolui. itaque, ut eventum habeat oratio mea, quando tu ita iubes, cupio equidem, si imperatori, domino meo, acceptum sit, ut impertiat mihi munus magni contostauli." ita discessit Notaras et cuncta retulit imperatori: qui haec ei respondit "illud quidem munus nemini impertio, quoniam pristinus affinis meus magnus contostaulus est, ornatus ea dignitate in Peloponneso a patre meo imperatore, quum Isthmum muniret. verum dabo illi aliud maius munus, magni logothetae." tum dux "quid igitur," inquit, "de Palaeologo Metochita fiet?" addiditque, ut magni primicerii munus, quod post stratopedarchae munus sequitur, non hoc, mihi daret. "ipsa enim," inquit, "maiestas tua fratris despotae rogatu stratopedarcham fecisti Cantacuzeni filium propter affinitatem et patrem eius protostratorem. Phrantzae igitur si dederis hoc officium, quod maius est dignitate stratopedarchae, quid futurum est? sed tamen, si placet ita maiestati tuae, magni primicerii munus illi imperti, quod magno stratopedarchae proximum est." con-

ται οὐδὲν ὄφφικιον παρ' ἄλλου κρατούμενον, εἰ καὶ μειζότε-
 ρον εἶη· πῶς οὖν καταδέξεται τὸ τοῦ μεγάλου προμικηρίου;
 ὁμως ἐκ δευτέρου λάλησον αὐτῷ, καὶ ἴδωμεν τὴν γνώμην
 αὐτοῦ." λοιπὸν αὐθις ἦλθε πρὸς με ὁ μέγας δούξ λέγων "ὁ
 5 βασιλεὺς ἔφη ὅτι τὸ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ὄφφικιον, ἐπεὶ
 ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἔχει τοῦτο, οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ τινὶ εὐερ-
 γητήσῃ αὐτό, ἀλλὰ δώσει σοὶ τὸ τοῦ μεγάλου προμικηρίου,
 ὅπερ καὶ πρῶτον τούτου ἐστί." καὶ γὰρ εἶπον αὐτῷ ὅτι εἰ καὶ
 πρῶτόν ἐστι τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφφικιον, τοῦτο οὐ θέ-
 10 λω ἀφαιρεθῆναι ἀπὸ ἄλλου καὶ δοθῆναι ἐμοί," καὶ οὕτως
 διελίθη ὁ σύλλογος. βουλευθέντος δὲ μου μετὰ τῶν συγγε- B
 νῶν μου καὶ φίλων καὶ οἰκείων περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς μοι ἐπηγ-
 γεῖλατο, καὶ καλῶς πᾶσιν ἔδοξεν ἵνα τὸ συνοικέσιον τῆς ἐμῆς
 θυγατρὸς γένηται· περὶ δὲ τοῦ ὄφφικίου, ὡς τὸ φέρον φέρη,
 15 καὶ ἀπέλθω καὶ εἰς Πελοπόννησον καὶ Κύπρον, καὶ σὺν ἐμοὶ
 ἄρῳ καὶ τὸν ἄριστόν μου υἱὸν τὸν καὶ κρείττονα σχεδὸν εἰ-
 πεῖν πάντων τῶν σπηλικιωτῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς κινητῆς
 μου περιουσίας τὸ πλεόν μέρος, καὶ ἀπελθεῖν ἡμᾶς διὰ ξη-
 ρᾶς, ὅπως κάκεῖνος ἴδῃ τοὺς τόπους καὶ παιδευθῆσεται εἰς
 20 πᾶν τὸ χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ· καὶ εἰ ἴδωμεν ὅτι ἀμηρᾶς καθ'
 ἡμῶν βούλεται τι ποιῆσαι, ἐάσω τὸν υἱὸν μου ἐν τῇ Πελο-
 ποννήσῳ μετὰ τῆς κινητῆς μου ὑπάρξεως παρὰ τοῖς μητρικοῖς

22. μου περιουσίας καὶ ὑπ. P

tra haec imperator: "iam ante tibi dixi, Phrantzen non accepturum
 dignitatem, quam cum alio communem habiturus sit, etiamsi sit prae-
 stabiliior: quomodo igitur accipiet munus magni primicerii? verum tu
 iterum eum conveni, ut cognoscamus voluntatem eius." itaque iterum
 ad me veniens magnus dux "imperator," ait, "dixit, magni conto-
 stauli officium, quo ipsius affinis fungatur, nec tibi nec alii cuiquam
 se daturum, sed ornaturum te esse magni primicerii munere, quod
 etiam maius illo est." cui respondi, etiamsi maius esset id officium
 magni ducis officio, tamen non passurum me esse, alii id derogatum
 in me conferri, atque ita finem habuit colloquium. consultante autem
 me cum cognatis, amicis et familiaribus de iis, quae imperator mihi
 proposuerat, omnibus videbatur, ut coniugium filiae meae fieret, de offi-
 cio autem fortunae me committerem, atque in Peloponnesum et Cyprum
 proficiscerer et assumpto filio optimo ac, prope dicam, aequalibus suis
 omnibus praestantiore, et maiore parte opum mobilium, per continentem
 iter facerem, ut ille quoque eas regiones cognosceret et ad omnem scien-
 tiam, quae quid habet ad vitam commodi, institueretur; atque, si sen-
 sissimus, āmeram aliquid adversus nos moliri, filium cum bonis mobili-
 bus in Peloponneso apud maternos cognatos, in agro futuri affinis mei

μου γνησίους συγγενέσι, τοῖς κατοικοῦσιν ἐν ταῖς χώραις τοῦ μελλογάμβρου μου· εἰ δὲ οὐκ ἔσεται τι καθ' ἡμῶν, ἐπαναστρέψῃ πάλιν σὺν ἐμοὶ ἐν τῇ πατρίδι. ἔνεκεν λοιπὸν τῶν εἰρημένων πασῶν αἰτιῶν, δηλονότι τοῦ συνοικεσίου τῆς θυγατρὸς μου καὶ τῆς μάχης ὑποψίας καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς 5 προείπομεν, ἡ σύννευός μου συνεχώρησε τὴν πάλιν ἐξέλευσίν μου. ὡς οὖν τὸ τῆς θυγατρὸς μου συνοικεσίον διωρθώσαμεν, ποιήσαντες τὰ προικοσύμφωνα καὶ ἱερολογίαν τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ χαρὰν διὰ τοὺς γάμους ποιήσαντες, πάντα τὰ ἀνάγκαῖα διὰ τὴν ὁδὸν ὠκονομήσαμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς βα- 10 σιλικὰς προστάξεις διὰ γραμμῶν προσεδόκουν λαβεῖν. καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ παλάτιον εἰσελήλυθα ἔνδον τοῦ τοῦ βασιλέως κελλίον, ὡς σύνθηθές μοι, καὶ οὐχ εὔρον αὐτόν. περὶ οὗ ἠρώτησα, καὶ ἐρρέθη μοι ὅτι ἐν τῷ τερασάρῳ δωματίῳ ἑτέρῳ πλησίον τοῦ κελλίου αὐτοῦ συνελάλει τῷ ἱερεῖ Ἀντωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ. 15 καὶ γὰρ προσμείνας μικρόν, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ἐξερχόμενος θυμοῦ πνέων λέγει μοι “εἶδες τὸν μεσάζοντα τὸν Νοταρᾶν τί διὰ τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου μηνύει μοι;” εἶτα παραλειπὼν τὴν ὕβριν λέγει μοι πάλιν “σὺ ἐξήτησας τὸ ὄφθίκιον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου. ἐγὼ εἶπον τῷ Νοταρᾷ ὅτι οὔτε ἄλλῃ τινὶ δώσω διὰ 20 τινος αἰτίας ὡς εἶπον· ἀλλ' ἔφην αὐτῷ ἵνα δώσω σοι τὸ ὄφθίκιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου. ὁ δὲ εἶπέ μοι ὅτι εἰ ὁ Πα-

2. μεγαλογαμβροῦ M   9. χαρὰς M   14. τερασάρῳ P   21. ὄφθίκιον om P

habitantes, relinquerem; sin nihil contra nos nisurus esset, eum mecum in patriam reducerem. ceterum ob omnes illas causas, quos commemoravi, filiae coniugium, suspicionem belli et reliqua, coniux mea, ut supra dixi, denuo me peregre proficisci passa est. postquam igitur filiae coniugium perfecimus, peracta dotis et arrhabonis sponsione, gaudio propter nuptias impleti, omnia ad faciendum iter necessaria providimus, nec iam opus erat, nisi scriptis mandatis imperatoris. palatium igitur et cubiculum imperatoris pro consuetudine mea ingressus, ipsum non invenio. roganti mihi responsum est, colloqui eum in conclavi cubiculo vicino cum Antonio sacerdote, Rhodio. itaque praestolor aliquamdiu, quum ecce prodiens imperator ira incensus me inelamat “nostine,” inquit, “qui a mandatis mihi est Notaras quid per Antonium sacerdotem mihi significet?” deinde remissa superbia, addit “cupivisti tu officium magni contostauli: quod nec alii cuiquam daturum me esse propter causas, quas commemoravi, Notarae edixi: tibi vero daturum me esse magni logethae officium. ad quae ille respondit: si hac te dignitate ornassem, quid futurum esset, quum Palaeologus magnus stratopedarcha id cognovisset. iam hodie misit ad

λαιολόγος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἀκούσῃ τοῦτο, τί γενήσεται,
 εἰ σοὶ εὐεργετήσω τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα. καὶ σήμερον ἔστειλεν
 ὃν εἶδες ἐξελεῖν, τὸν ἐν σχήματι καὶ θεωρία ἐπιτήδειον τῷ
 δὲ τρόπῳ καὶ τοῖ ἄγροικον καὶ ἄνωφελέστατον Ἀντώνιον ἱερέα,
 5 αἰτῶν μοι ἵνα τιμήσω τοὺς σκαιοτάτους καὶ ἄσυνέτους υἱοὺς
 αὐτοῦ, τὸν μὲν πρῶτον μέγαν λογοθέτην, τὸν δὲ δευτέρον μέ-
 γαν κοντόστιαυλον, ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐσθῆτας ἐκεῖνος ἄρχει, ὅπερ
 ἐστὶν ἡ ὑπηρεσία τοῦ αὐτοῦ ὄφφικίου. λοιπὸν λέγω εὐεργε-
 τήσω αὐτοῖς ἄλλα ὄφφικια μετὰ καιρὸν, οὐ τοσαύτης ἀξίας
 10 ὅμως, ἀλλ' ἐλάττονα· σὺ δὲ ἔσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν μέγας λογο-
 θέτης. τοῦτο δὲ καὶ μόνον παραγγέλλω σοι, ὅτι διὰ τὰ συμ-
 βάντα τοῦ καιροῦ καὶ τὰς ποικιλώδεις γνώμας τῶν ἀρχόντων
 καὶ ἄλλας αἰτίας μὴ προσκυνήσεις με εἰς παράστασιν ἑορτῆς,
 ὡς ἔξεστι τῷ ὄφφικίῳ σου, εἰ μὴ ὁ Νοταρᾶς γράφει ἐν ταῖς
 15 πρὸς τοὺς ἀυταδέλφους μου καὶ τὴν ἀνεψιάν μου τὴν ῥήγισ-
 σαν ἐπιστολαῖς, καὶ ἀπλῶς πρὸς πάντας οὓς μέλλω γράφειν
 περὶ τῆς ἐκεῖσε ἀποδημίας, σὺ δὲ ἀντιγράψεις πάλιν ἐκεῖθεν
 πρὸς με καὶ πρὸς πάντας τοῦ οἴκου σου. εἰ καὶ ἐν τούτῳ
 τῷ μέσῳ ἀκούσωσι οἱ μὴ θέλοντες, καὶ εἰ φανήσεται αὐτοῖς 52
 20 αὐστηρὸν ἢ πικρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες καταπίωσιν
 αὐτό." ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην τῷ βασιλεῖ λέγων "κύριος ὁ θεὸς
 μακροημερεύσει τὸ κράτος σου. ὅμως δεόμενος παρακαλῶ
 τὴν ἀγίαν σου βασιλείαν, ἕαν μέλλῃ συμβῆναι δι' ἐμέ τι

2. ὄφφικιον ἢ ἀξίωμα P 3. ἐξελεθόντα P 7. θήτας ἐκεῖνους P

8. εὐεργετηῖσαι P 16. μέλλει γράψαι P

me, quem exeuntem vidisti, habitu et specie idoneum, moribus et ingenio horridum et improbum Antonium sacerdotem, rogans, ut ineptissimos ipsius et stolidos filios, maiorem magnum logothetam, minorem magnum contostaulum creem, quum ille etiam vestimentis praesit, quod proprium eius munus est. attamen consentio, procedente tempore daturum me iis esse alia officia, non tanti tamen ponderis, sed leviora; tu autem dehinc magnus logotheta eris. verum hoc unum te moneo, ut propter temporis eventa et varias procerum voluntates aliasque causas in festorum dierum solennitatibus ne me pro more officii tui adores. quamquam notarius rei mentionem faciet in literis ad fratres meos et cognatam meam reginam, denique ad omnes, ad quos de itinere tuo scripturus sum, ac tu illinc vicissim ad me et quemcunque domus tuae scribens, titulum hunc usurpabis. quodsi interea rem cognoverint, qui invident tibi, quamvis iis durum acerbumque videatur, volentes nolentes eam devoranto." respondi ita imperatori: "deus dominus producat imperium tuum. sed tamen suppliciter rogo sanctam maiestatem tuam, si mea causa ulla futura sit offensio, unde quid detrimenti capiat imperium tuum, un-

σκάμθαιλον δι' οὗ προξενηθήσεται λύπη τῷ κράτει σου, μὴ γέ-
νοιτο εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ δέσμα μου ἀφαι-
ρεσον, εἰ εἰς εἰρήνην καὶ εὐφροσύνην τῇ βασιλείᾳ σου εἴη.”
ὁ δὲ εἶπέ μοι “ὡς πιστὸς θεράπων εἴρηκας. ὅμως μὴ φρόν-
τιζε περὶ τούτου οὐδέν· λυποῦμαι γὰρ πῶς μὴ περισχεπτό-5
μενοι τὰς πρὸς με τσαύτας παρὰ σοῦ θεραπείας καὶ φιλίας
βαύλονται κατὰ σύγκρισιν τῶν σῶν ταῖς ἑαυτῶν ὑπολήψεσιν
ἀποπηδᾶν τοὺς προσήκοντας βαθμοὺς τῶν ὀφφικίων. πλήν
προσκάλεσον ἑνταῦθα τὸν τὰ ταύτης τῆς ὑπηρεσίας ἐμπιστευ-
θέντα νοτάριον.” καὶ ἐλθὼν ὁ νοτάριος, προστάξας ὁ βασι- 10
λεὺς εἶπεν αὐτῷ “προεῖπομέν σοι πρὸς τίνα καὶ τίνα ἔδει σε
γράφειν τὰς τῆς πίστεως ἐπιστολάς, οἷς γράψον ὅτι μέλλουσι
μαθεῖν τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου τοῦ
Φραντζῆ. καὶ εἰ μὲν ζήσωμεν καὶ πρόσω, γράψεις αὐτὸν
καὶ συγγενῆ ἡμῶν εἶναι. καὶ εἰάν τιμ οὐκ ἀρέσῃ, ἄκοντες 15
ὑπομείνωσι, καὶ ἀντι νέκταρος ἢ μυρρεψικοῦ ποτοῦ τὴν χολὴν
καταπιέτωσαν. εἰ μὴ καὶ σύ, νοτάριε, ἔχε τοῦτο ὡς ἀπόκρυ-
φον μέχρι ἡμερῶν τινῶν.” καὶ συγκατασκευάσας τὰ πράγ-
ματα ἔλαβα αὐτά, καὶ προσεδόκουν σήμερον ἢ αὔριον προσ-
κυνῆσαι τῷ βασιλεῖ ἤγουν λαβεῖν ἄδειαν ἵνα ἀπέλθω. ἰδοὺ 20
ἔξῃλθε τῆς Ἀνδριανουπόλεως ὁ ἀμηνρᾶς βαδίζων κατ' ἡμῶν.
καὶ προσμείναντες ὀλίγον ἵνα ἴδωμεν, μὴ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν
συναντήσῃ ἡμῖν τι ἀπενυκταῖον.

7. αὐταῖς P
ματὰ P

14. φρατζῆ P
23. τὸ P

15. εἶναι om P

18. γράμ-

quam ne fiat, quod meditaris, imo potius pellem mihi detrahas, si ad maiestatis tuae tranquillitatem et pacem conducatur.” tum imperator “ut minister,” ait, “fidelis locutus es. sed ne tibi ista res curae sit ullo modo. doleo enim, quod nihil circumspicientes tanta tua erga me officia et obsequia, et tuorum meritorum comparationem affectantes, animis gradus officiorum convenientes transsilire conantur. verum arcesse huc iam munere hoc fungentem notarium.” venientem notarium imperator ita allocutus est: “ante tibi significavimus, quae et ad quos publicae fidei epistolis tibi scribenda sint: his adde, eos totam rem cognituros esse e Georgio Phrantze magno logotheta; ac si vita suppeditaverit, scribes etiam, eundem nobis affinem esse. hoc cui displicuerit, ringatur licet, et pro nectare aut potu aromatico bilem concoquat. at tu quoque, notarie, hoc dies aliquot silentio tege.” rebus deinde adornatis, instructus iis sum atque exspectabam, eo ipso die aut postridie me adoraturum imperatorem et abeundi potestatem accepturum esse, quum subito Adrianopoli egressus ameras adversus nos proficiscitur. itaque praestolati sumus aliquamdiu, ne forte in itinere contingeret nobis quid infaustum.

3. Ἰδὼν καὶ ἀκούων ὁ ἀμφοῦς Μεεμέτης τὰς τοῦ πα-
 τρός αὐτοῦ νίκας καὶ πολέμους περιφανεῖς καὶ τῶν ἐτέρων
 αὐτοῦ τρισκαταράτων προγόνων, ἐν ἑαυτῷ ἐφαντάζετο τί ἄρα
 καὶ αὐτὸς ποιήσει ἄξιον μνήμης. ταῦτα οὖν κατὰ νοῦν λογι-
 5 ζόμενος βουλῇ κακῇ καθ' ἡμῶν χρησάμενος ἦν, ἵνα πόλεμον
 ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως. ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῷ "ἐὰν τὴν πόλιν
 νικήσω, ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἤδη ἐποίησα, διότι αὐ-
 τοὶ μὲν κατὰ τῆσδε τῆς πόλεως πολλάκις πειρασθέντες οὐδὲν
 ἐκατώρθωσαν." διὰ ταύτην οὖν τὴν ὑποκεκρυμμένην ἔννοιαν
 10 καλὸν ἐφάνη αὐτῷ ἵνα κατὰ τὸ τῶν Ἀσωμάτων στενὸν ἄστν
 κτίσῃ, ὡς προείρηται, ἵνα καταφυγὴν ἔχῃ αὐτὸ περὶ ᾧ ἐμε-
 λέτα ποιῆσαι, ὅπως οὐδὲν τῶν πλοιαρίων μικρὸν ἢ μέγα δυ-
 νηθεῖη κατελθεῖν ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου κατὰ τὴν πόλιν, καὶ
 ἵνα ῥάδιον ἔχῃ τὸ πέραμα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην.
 15 θέλων δὲ καὶ βιαζόμενος ἵνα τὰ μελετούμενα ὑπ' αὐτοῦ ἀρ-
 χὴν λάβωσιν, ἰδοὺ τῇ κς' Μαρτίου τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἐνια-
 κοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἔλθων ἔπεσεν εἰς τὸ στενόν, ἵνα
 οἰκοδομήσῃ τὸ ἄστν. ἰδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς πανουργίας
 αὐτοῦ ἐβουλήθη ἀποκαλύψαι αὐτὸς πρῶτον τὴν μάχην, ὅπως
 20 αὐτὸν ἐμποδίσῃ. τινὲς δὲ τῶν τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε
 καὶ λαϊκῶν ἐκώλυσαν τὴν γνώμην καὶ βουλὴν τοῦ βασιλέως, B

1. ἀρχὴ τῶν ὀδύνων καὶ ἀφανισμοῦ ἐσχάτου (ἐσχάτου om P)
 τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων MP. addit M συγγραφείσα παρὰ
 τοῦ Φραντζῆ. ἀκούσας P 12. μικρῶν ἢ μεγάλων M
 16. ἑξακ. ἐννακ. add Alterus 18. εἰδῶς M 19. τὴν μάχην
 πρῶτος αὐτὸς P

3. Mehemetes ameras quum patris maiorumque exsecratissimo-
 rum praeclaras victorias et res gestas videret audiretque, reputabat
 secum, quid ipse faceret dignum memoria. haec cogitans apud ani-
 mum suum, malo consilio statuit, ut bellum adversus urbem pararet.
 sic enim secum ratiocinabatur "si urbem vicero, priores omnes prae-
 celluero, quoniam illi eam urbem saepe aggressi frustra laborarunt."
 ex hac occulta cogitatione igitur visum ei est, iuxta Asomatorum an-
 gustias castrum condere, ut supra monuimus, quo refugium haberet,
 dum faceret, quae meditabatur, neve ullum sive parvum sive ma-
 gnum navigium e Ponto Euxino in urbem posset pervenire, utque
 faciliorem haberet ex Asia in Europam transitum. festinans igitur
 et instans, ut meditatis a se eventum daret, ecce die 26 Martii anni
 696o subito invasit angustias, castrum exstructurus. animadvertens
 astutiam eius imperator, ipse primum bellum commovere ad eum im-
 pediendum statuit. at quidam senatorii ordinis tum sacerdotes tum
 laici adversabantur sententiae et consilio eius. "ne commoveatur,"
 aiebant, "a maiestate tua bellum, donec cognoverimus, quid ille ve-

λέγοντες “μὴ ἀποκαλυφθῆτω ἡ μάχη παρὰ τῆς βασιλείας σου, ἕως ἂν ἴδωμεν τί βούλεται αὐτὸς πράξει. εἰ καὶ τὸ ἄστυ κτίσῃ, ἐν εὐκολίᾳ παραλαμβάνομεν αὐτὸ διὰ τὸ ἐγγύτερον εἶναι ἡμῖν.” ὁ καὶ ἐν ὑστέροις εἶδον τέλειον, καὶ ἀληθῶς ἔγνωσαν ὅτι ἐλπίδες κεναὶ τρέφουσι τοὺς ἀνοήτους. ἐγὼ δὲ 5 ἐναπέμεινα τῆς πορείας ἢ ἠτοιμάσθη, σήμερον λέγοντες ἴδωμεν καὶ αὐριον· καὶ ὅτι διὰ ξηραῶς οὐχ ἀρμόζει, ἐπεὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι τὸ πράγμα, ἀλλ’ εὐρήσωμεν πλεύσιμον.

Ἐν Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἰδοὺ ἐδημοσιεύθη ἡ μάχη· καὶ καθ’ ἡμῶν τοῦ στρατοπέδου δραμόντος, ἡχημαλώ- 10 τευσε πάντας τοὺς ἔσωθεν τῆς πόλεως οἰκοῦντας. ἐν ᾧ καιρῷ ἐτελείωσε καὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἐν αὐτῷ ᾠκοδόμησε πύργους τρεῖς ἰσχυροὺς, τοὺς δύο μὲν χερσαίους, τὸν δὲ ἕτερον κατὰ θάλασσαν, ὅς καὶ ὀλίγον τι μείζων τῶν δύο ὑπῆρχε. τὸ δὲ τείχων εὖρος ἦν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν, τὸ δὲ ἔσωθεν αὐ- 15 τῶν εὐρύχωρον ὑπῆρχε τριάκοντα καὶ δύο ποδῶν. εἶτα ἐν μολύβδῳ σκεπάσας τοὺς πύργους, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ καλῶς ἀσφαλίσας, καὶ ἐν αὐτῷ φρουροὺς κατέστησε. καὶ ἐν τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Αὐγούστου ἐγεῖθεις ἐκεῖθεν ἔπεσεν ἐπὶ τὰς σούδας τῆς πόλεως, καὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς 20 τοῦ ξϞξά’ ἔτους διέβη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὡς φαίνεται, ἵνα ταῖς δύο αὐταῖς ἡμέραις ἴδῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ

1. ἀποκαλυφθῆι P   6. ἥς ἠτοιμάσθη, λέγοντος τοῦ βασιλέως σήμερον καὶ αὐριον ἴδωμεν, καὶ P   9. ἀνὰ τοῦτου τῷ Ἰουνίῳ P
15. δύο P   16. εὖρος ἦν ὡσεὶ λβ P   19. τὰς σούδας om P
22. καὶ τοὺς τάφρους καὶ τὰς φρουράς καὶ P

lit. etiamsi enim castrum condiderit, tamen facili opera id expugnabimus, quoniam propius nobis est.” quod postea compererunt planissime, et revera cognoverunt, spe vana pasci amentes. ego autem perseverabam in itineris iam parati consilio. scilicet “hodie,” aiebant, “aut cras videbimus; nec per terram iter facere licet, quoniam periculosa res est, sed navigandi occasionem inveniemus.”

Mense Iunio eiusdem anni bellum commissum est, atque invadente nos exercitu hostili, pro captivis abrepti sunt cuncti suburbani. quo eodem tempore castrum perfectum est, exstructaeque in eo tres turres firmae, duae continentem versus, tertia, illis paulo altior, ad mare. murorum latitudo erat viginti quinque pedum, interius spatium duorum et triginta. easdem plumbo texit et totum castrum bene munivit et praesidio firmavit. deinde vicesimo octavo die Augusti inde egressus, in vallos urbis impressionem fecit, ac primo Septembris anni 6961 Adrianopolim concessit, duobus illis diebus urbis, ut videtur, moenia et fossas, et si quid aliud volebat, speculatus. eodem

τάφρους, καὶ εἴ τι ἕτερον αὐτὸς ἐλογίζετο. καὶ τῷ αὐτῷ
 φθιοπόρῳ Ὀκτωβρίου πρώτῃ στείλας τὸν Τουραχάνη καὶ
 τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀχουμάτιν καὶ Ἀμάριν μετὰ πλείστου
 στρατοῦ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἵνα μαχόμενοι κατὰ τῶν δεσπο-
 5 τῶν τῶν τοῦ βασιλέως ἀδελφῶν κωλύσωσι τοὺς τοιοῦτους
 ἐμπιδίζοντες διὰ τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ δυνάμενοι εἶσαι τὸν
 τόπον ἔλθωσι πρὸς συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ· καὶ οὕτως ἐπροσ-
 ἔταξεν ὁ ἀμνηρᾶς ἵνα δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος ἐμπιδίζοντες
 αὐτῶς, καὶ μὴ εὕρωσιν εὐκαιρίαν τοῦ ἐλθεῖν βοηθῆσαι τῇ
 10 πόλει ἅμα τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ ἀδελφῷ αὐτῶν. ἐλθόντος οὖν
 τοῦ Τουραχάνη καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Ἰσθμοῦ αὐθις ἀλώσαντος,
 καὶ ἡμιποτέρων τῶν μερῶν πλείστοι ἀπεκτάνθησαν, λέγω Χρι-
 στιανῶν καὶ ἀπίστων, μάλιστα ἐκ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ
 εἰς ρυγὴν ἐτράπησαν. αὐτὸς δὲ καταλιπὼν τὴν Κόρινθον
 15 καὶ διὰ μέσου τῆς νήσου ἐρχόμενος αἰχμαλωτεύων, ἄλλους
 σκυλεύων καὶ ἀνδραποδίζων, οὓς εὔρε, ἔφθασεν ἄχρι τῆς
 Ἀρχαδίας ἐπαρχίας καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, καὶ τὴν
 ὁδὸν βαδίζων τῆς Ἰθώμης, καὶ πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλ-
 πον ληϊσάμενος ἄχρι τῆς Μαντινείας. ἰδὼν δὲ τὸ τοῦ τόπου
 20 στεῖρον καὶ δύσχωρον, δι' οὗ στρατὸς οὐκ ἐδύνατο ὁδεύειν
 ὁμοί πάντες, τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀχουμάτῃ μέρος οὐκ ἀγενοῦς

2. κ' P 3. ἀχμέτην καὶ θυμέρην P 4. μαχόμενοι ἐμπο-
 δίσωσι τοὺς δεσπότας καὶ ἀδελφούς τοῦ βασιλέως δι' ὅλου τοῦ
 χειμῶνος, ἵνα μὴ ἔχωσι καιρὸν ἐπιτήθειον καὶ εὐκαιρίαν τῷ
 ἀδελφῷ καὶ τῇ πόλει βοηθῆσαι καὶ συμμαχεῖσθαι. ἐλθόντος P 11.
 ἀναλώσαντος καὶ προσβολῆς γενομένης ἀμφ. P 12. ἀπεκτ. καὶ
 διὰ τὸ παμπληθεῖς εἶναι τοὺς ἀσεβεῖς οἳ ἡμέτεροι εἰς φυγὴν ἐτρά-
 ησαν, οὗ δυνάμενοι ἀντιστῆναι τοσοῦτο. αὐτὸς P 15. ἄλλους]
 ἔλων P 21. ὁμοῦ πάντες om P μέρος τοῦ στρατοῦ δώσας
 τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἀχμέτῃ αὐτῷ τί δεῖ ποιεῖν προσέταξεν. ὁ δὲ P

autunno, Octobris die primo, Turachanem et duos filios eius, Achu-
 maten et Amarim, cum exercitu ingenti in Peloponnesum misit, ut
 desptas, fratres imperatoris, bello adorti prohiberent, ne, relictis
 illis ocis, imperatori auxilio venirent, mandavitque iis ameras, ut per
 totan hiemem eos impedirent, ne invenirent occasionem ferendae
 urbi opis una cum imperatore fratre. Turachanes igitur ut advenit,
 Isthmi propugnacula cepit, cecideruntque ex utraque parte, Christia-
 norum et infidelium, permulti, sed illorum plures, qui iidem fugae se
 mandarunt. ipse deinde, relicta Corintho, per mediam insulam procedit,
 capiens, spolians, in servitutem redigens quoscunque obvios, per-
 venitque ad provinciam Arcadiae et sinum Messeniaticum, et via Itho-
 mensi progrediens totum sinum Messeniaticum Mantineam usque depo-

στρατοῦ δώσας καὶ τὴν ὁδὸν ἐρχομένην ἐν τῇ Λεοντάρῃ πα-
ρήγγειλεν ὁδεύειν· ὁ δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ ὄχθητο. μαθῶτες
δὲ τοῦτο οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοὶ στείλαντες τὸν Ματθαῖον
Ἀσανην μετὰ στρατοῦ λαθραίως, καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ τόπῳ οὗ
ἐμελλον περάσαι, καὶ αἰφνιδίως εἰς αὐτοὺς συροῤξάντες τολ- 5
λοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἤχμαλώτισαν, ἐν οἷς εἷς ἦν τῶν αἰμα-
λώτων καὶ ὁ Ἀχουμάτης ὁ Τουραχάνη υἱός· ὃν ἀπέστειλαν
εἰς Σπάρτην πρὸς τὸν δεσπότην κῦρ Δημήτριον. καὶ τῇ 15
ταῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγεννήθη καὶ ὁ τῶν
Παλαιολόγων γένους καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος καὶ τοῦ τῶν 10
53 Ῥωμαίων μικροῦ τούτου σπινθῆρος κληρονόμος, ὁ κριος
Ἀνδρέας ὁ Παλαιολόγος, ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότητος κῦρ Θωμᾶ τοῦ
πορφυρογεννήτου.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως εἶχον τὰ τῆς Πελοποννήσου.
ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψεν, ὁ ἀμνησ, ὃν εἶχε κατασκευασμέ- 15
νον στόλον οἰκονομήσας τὰς ἐλεβόλους καὶ ἐλεβολίσκους καὶ
ἑτέρας μηχανάς, ἃς εἶχε προητοιμασμένας, εἶτα ἔμπροσθεν
στείλας τὸν Χαρατὴν πασιᾶν μετὰ φουσάτου, καὶ ἐλθὼν
ἀπέκλεισε τὴν πόλιν. καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν ἀμνησ, τοὺς
ἔξωθεν πύργους τῆς πόλεως τοὺς ἐν ἀγροῖς καὶ κώμαις, ἐν 20
οἷς ἦσαν τινες ἄνθρωποι συναχθέντες διὰ τὸ αἰφνιδιοντοῦ
στρατοῦ, ἐξεπολιόρκησε καὶ ἐπῆρεν. ἐξ αὐτῶν μέρος μὲν

4. λαθραίως ἦλθον P	7. ἀχουμάτης P	14. ἔχει P	11. ab
ὡς caput 4 incipit P	16. τηλεβόλους καὶ τηλεβολίσκους	ec P	
17. μηχανίας P	18. χαρατὴ πασιᾶν P	στρατοῦ P	

pulatur. perspectis autem regionis angustiis et natura invia, per quam totus simul exercitus transire non posset, militum strenuorum parte Achumati filio commissa, via eum, quae trans Leontarim fert, procedere iussit. at aliam is viam ingressus est. quo comperto, despotae fratres Matthaicum Asanem clam cum exercitu mittunt; qui ubi pervenerunt in locum, quem illi transire vellent, subito in eos incursionem facta, non paucos partim occidunt, partim capiunt, in his ipsum Turachanis filium Achumatem, quem Spartam ad Demetrium despotam mittunt. decimo septimo die Ianuarii anni eiusdem natus et Palaeologorum et imperii parvaeque huius scintillae Romanorum haeres, Andreas Palaeologus, Thomae porphyrogeniti despotae filius.

Ac res Peloponnesiacae quidem tales fuerunt. vere autem ingruente, aemas cum classe, quam instructam habebat, postquam expulit helepoles et heleboliscos aliasque, quas paraverat, machinas, Charateh pasiane cum exercitu praemisso, advenit urbemque obsidione pressit: ante tamen turres extra urbem in agris vicisque sitas, in quas nonnulli propter repentinam hostium irruptionem se recepe-

ἔδουλόσαντο, καὶ μέρος ἐκ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης κακο-
 παθεις ἐπῆρε, καὶ οὐκ ὀλίγους Χριστιανοὺς ἠχμαλώτισε. τὰ
 δὲ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια καὶ μηχαναὶ ἀναμέ-
 σον ἤρχοντο πολλά· ἔφερον γὰρ ἐλεβόλαις πολλὰς. ἐξ αὐ-
 5 τῶν δὲ τινες τοσοῦτον ὑπῆρχον εἰς μέγεθος, ἅς οὐκ ἐδύναντο
 τεσσαράκοντα ζεύγη βοῶν σύρειν ἐκάστην αὐτῶν ἢ καὶ πεν-
 τήκοντα ζεύγη καὶ πλεον ἢ δύο χιλιάδες ἄνθρωποι. καὶ τῇ
 β' τοῦ Ἀπριλλίου ἔφθασε καὶ ὁ ἀμηνῶς μετὰ πλῆθος ἀναρί-
 θμητοὶ στρατοῦ ἵππικοῦ τε καὶ πεζοῦ. ἐλθὼν τὴν σκηνὴν
 10 αὐτοῦ πῆγνυσιν ἐξ ἐναντίας τῆς πύλης τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ,
 καὶ ὁ στρατὸς ὡσεὶ ἄμμος θαλάσσης κατὰ τὸ Ἑξαμίλιον τῆς
 χέρσου ἐκ τῆς μιᾶς θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας. καὶ ὁ τῆς
 ἀνατολῆς στρατὸς ἐπῆξασεν τὰς σκηνὰς αὐτῶν ἐν τοῖς δεξιotoῖς
 15 μέρεσι τοῦ ἀμηνῶ καὶ ἕως τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης πύλης
 τῆς χρωσῆς, ὁ δὲ τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἕως τῆς
 πύλης τῆς ξυλίνης τῶν ἀκτῶν τοῦ Κεραίου κόλπου. καὶ ὁ
 ἀμηνῶς περιεκυκλοῦτο ὄρνυτοῖς χαρακώμασι καὶ ξυλίνοις πε-
 ρισταυρώμασι, καὶ ἔξωθεν τοῦ χαρακώματος περιίσταντο οἱ
 20 ἱαννιζᾶροι σὺν τοῖς ἄλλοις εὐγενέσι τοῦ παλατιοῦ αὐτοῦ. ὁ
 δὲ μπασιᾶς ὁ τοῦ ἀμηνῶ συγγενῆς ἐλθὼν ἐσκήνωσεν ἅμα τῷ
 ἐμπιστευθέντι αὐτῷ στρατῷ ἄνωθεν τοῦ Γαλατᾶ. καὶ τῇ
 αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔφθασεν καὶ μέρος τοῦ στόλου αὐτοῦ, καὶ ἐπλη-

3. μηχανήματα M

4. τηλεβόλους sec P

6. βοῶν om P

7. ζεύγη om P

11. τὸν ἰσθμὸν P

19. γιανιζᾶροι P

rant, expugnatas evertit. horum partem in servitute redegit, partem
 peste et aliis incommodis confecit, ac non pauci Christiani captivi
 facti sunt. res ad bellum necessariae et utiles cum machinis interim
 magno numero advehebantur: in his helepoles permultae, quarum
 nonnullae tantae erant magnitudinis, ut singulae a quadraginta vel
 quinquaginta iugis boum atque hominum plus duobus millibus trahi
 non possent. secundo Aprilis ipse ameras affuit cum copiis equestri-
 bus et pedestribus innumeris, et tentorium ex adverso portae
 sancti Romani fixit, atque exercitus ut arena maris ad Hexami-
 lium per terram ab uno mari ad alterum pertinuit atque orienta-
 lis quidem pars a dextra amerae usque ad portam, quae est in li-
 tore, auream castrametata est, Europaea a sinistra usque ad ligneam
 portam in sinus Ceratini litore sitam. erat ameras vallo et fossa pa-
 lisque cinctus, et extra vallum stabant iannitzari cum reliquis palatii
 proceribus. pasias autem, cognatus amerae, cum exercitu sibi com-
 misso supra Galatam castra posuit. eodem die pars classis advenit
 et prope urbem ad litus maris appulit. erant triremes et dromones
 circiter triginta, naves minores autem et uniremes centum et triginta.

σίασεν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς θαλάσσης τῆς πόλεως. ἦσαν δὲ
 τριήρεις ὡσεὶ τριάκοντα καὶ δρόμωνες, νῆες δὲ καὶ πλυρία
 καὶ μονήρεις τριάκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ οὕτως παρέπειαι τῇ
 πόλει πολιορκῶν αὐτὴν πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς, διὰ ξηρᾶς
 καὶ θαλάσσης περικυκλώσας τὰ δέκα ὀκτὼ μίλια τῆς πόλεως. 5
 καὶ ὁ βασιλεὺς προσέταξε τὴν σειρὰν τὴν σιδηρᾶν τὴν βαρυ-
 τάτην ἐν τῷ στόματι τοῦ λιμένος βαλεῖν, ἵνα τοῦ στόλου, λέ-
 γω τῶν πολεμίων πλοίων, κωλύσῃ τὴν ἔφοδον. ἔσωθεν δὲ
 τῆς ἀλύσου τὰς παρατυχοῦσας νῆας ἐνέβαλλον, ὅπως ἰσχυ-
 ροτέρως κωλύσωσι τὴν εἴσοδον καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντι- 10
 μάχονται. ἦσαν δὲ νῆες τοιαῦται, ἐκ μὲν Λιγουρίας τρεῖς,
 ἐκ δὲ Ἰβηρίας ἤτοι Καστελίας μία, ἐκ τοῦ Γάλλου τίς Προ-
 βέντζιας . . ., ἐκ δὲ τῆς Κρήτης τρεῖς, ἐκ τῆς πόλεως λεγο-
 μένης Χάνδαξ ἢ μία καὶ αἱ δύο ἐκ Κυδωνίας, πῆσαι εἰς
 παράταξιν πολεμικὴν καλῶς ἤτοιμασμένοι. ἔτυχον δὲ καὶ ἐκ 15
 τῶν Ἐνετῶν τριήρεις ἐμπορικαὶ μεγάλαι τρεῖς, ἃς οἱ Ἰταλοὶ
 εἰώθασι γρόσσας γαλέρας καλεῖν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γαλεάτζας,
 καὶ ἕτεραι τριήρεις ταχεῖαι πρὸς φύλαξιν καὶ ὑπηρεσίαν τῶν
 ἐμπορικῶν τεταγμένοι. καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἵνα καὶ
 αὐταὶ ἐναπομείνωσιν εἰς συνδρομὴν τῆς πόλεως. καὶ οὕτω 20
 Βτὰ τοῦ λιμένος ὠκονόμητο, ἐκ δὲ τῆς χέρσου ἔστησαν οἱ ἐναν-

1. τῆς θαλάσσης om P   3. παραπέμπεται P   9. τῆς ἀλύ-
 σου om P   11. δὲ αἱ ἔνδον νῆες αὐταὶ P   12. δὲ Καστελίας
 τῆς Ἰβηρίας τῶν Ἰσπανῶν μία, ἐκ τῆς Γάλλων Προβεντίας
 ,
 ἐκ P

ita ad urbem accedit obsidetque eam omni modo omnisque generis
 machinis, terra marique per octodecim milliarium ambitum inclu-
 sam. imperator ponderosissimam catenam ferream ori portus praetendi
 iussit, qua accessus navium hostilium arceretur; intra eam na-
 ves, quae forte aderant, collocabantur ad validius defendendum adi-
 tum et impetus hostium propulsandos. erant naves hae: e Liguria
 tres, ex Iberia sive Castilia una, e Provincia Galli . . ., e Creta
 tres, ex urbe, cui Chandax nomen, una, Cydoniatarum duae, omnes
 ad pugnam probe instructae. aderant praeterea Venetorum magnae tri-
 remes mercatoriae tres, quas Itali magnas galeras, sive potius galeatzas
 appellare solent, et aliae triremes veloces ad custodiam et tutelam
 mercium constitutae: quas et ipsas imperator ad succurrendum urbi
 manere iussit. hoc modo igitur portui provisum est. in terra hostes
 magnam illam helepolim, cuius os patebat spithamas duodecim, et
 alias complures spectatu dignas collocarunt; ac fossa militari alta
 ducta palisque superne munita, iaculabantur, et moenia urbis locis
 quatuordecim graviter percutiebant; destruebantque machinis, quibus

τίοι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐλεβόλιν, πλάτος ἔχουσαν ἐπὶ τοῦ
 στόματος σπιθαμὰς δυοκαίδεκα, καὶ ἑτέρας πολλὰς ἐλεβόλεις
 ἀξίας θεάματος· καὶ στρατήγιον ὀρυκτὸν ποιήσαντες ὕψηλόν
 καὶ μετὰ ξύλων σταυρώσαντες αὐτὰς ἄνωθεν ἔβαλλον, καὶ ἐν
 5 τόποις τέσσαρσι καὶ δέκα τὰ τεῖχη τῆς πόλεως σφοδρῶς ἔτυ-
 πτον. καὶ ἐκ πετροβόλων μηχανημάτων πολλαὶ οἰκίαι πε-
 ριφανεῖς ἐγγὺς τῶν τειχῶν ἠχρειώθησαν, καὶ μάλιστα
 τὰ ἀνάκτορα· ἐκ δὲ τῶν ἐλεβόλεων τὴν πόλιν ἐθορύ-
 βουν κροτοῦντες καὶ κλονοῦντες τοῖς τεῖχεσι καὶ τοῖς πύρ-
 10 γοις ἐνέδιδον, καὶ διαμφίς οὐκ ἔλιπον θάνατοι ἐκ τε τῶν
 ἐλεβόλεων καὶ ἐλεβολίσκων μπαλαιστρῶν τε καὶ τόξων καὶ
 ἑτέρων μηχανημάτων. καὶ οὐκ ἔπαυεν ὁ πόλεμος καθ' ἡμέ-
 ραν τε καὶ νύκτα, αἱ συμπλοκαὶ καὶ αἱ συρρήξεις καὶ οἱ
 ἀκροβολισμοί, ἐλπίζων ὁ ἀμνηρᾶς διὰ τὸ ὀλίγους εἶναι ἡμᾶς
 15 καὶ ἰσχυρῶς κεκοπιακότας εὐκόλως θηροῦσαι τὴν πόλιν· καὶ
 οὐκ εἶασεν ἡμᾶς ἄνεσιν λαβεῖν οὐδ' ὄλωσ. ἡ δὲ μεγάλη ἐκείνη
 καὶ ἰσχυρὰ ἐλέβολις διὰ τὸ συνεχῶς σφειδονίζειν καὶ οὐ το-
 σοῦτον τὸ μέταλλον ὑπάρχειν καθαρὸν διεσφάγη ἐν τῇ βάλ-
 λειν τὸν τεχνίτην τὸ πῦρ καὶ εἰς πολλὰ διμερισθῆ κλάσμα-
 20 τα, καὶ ἐκ τούτων πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν. καὶ
 ἀκούσας ὁ ἀμνηρᾶς ἐλυπήθη λίαν, καὶ προσέταξεν ἵνα ἀντ'
 αὐτῆς ποιήσωσιν ἄλλην ἰσχυροτέραν, καὶ ἕως τῆς αὐτῆς ἡμέ-
 ρας οὐδὲν ἄξιον ἔργον καθ' ἡμῶν κατώρθωσαν. καὶ τῇ 1ῃ τοῦ
 αὐτοῦ ἔφθασε καὶ ὁ ἐναπολειφθεὶς στόλος αὐτοῦ ἐκ τε τοῦ

1. τηλέβολον sec P, ἐλέβολον pr   2. τηλεβόλους P   8. τη-
 λεβόλων P   9. καὶ κλοκοῦντες om P   11. τηλεβόλων καὶ τη-
 λεβολίσκων παλαιστρῶν P   16. εἶα P   17. τηλέβολος P

lapides iaciebantur, multas domus egregias propter moenia sitas, in-
 primis palatia, atque helepolibus urbem perturbabant et cum stre-
 pitu ac tumultu moenia turresque petebant, et utrimque geminaban-
 tur caedes helebolibus, heleboliscis, ballistis, arcubus, aliis machinis,
 nec cessabat bellum vel noctu vel interdium, sed erant perpetuae pu-
 gnae, conflictus, iaculationes. sperans enim ameras, quod pauci esse-
 mus iique admodum confecti, facile se urbem expugnaturum esse,
 nullam plane quietem nos capere passus est. magna autem illa et vali-
 da helepolis propter continuam iaculationem, praesertim quum metallo
 non ita puro esset, dirupta igne extinxit magistrum, et in multa
 frustra disiecta alios complures aut delevit aut vulneravit. qua re au-
 dita, ameras magnopere doluit, edixitque, ut illius loco aliam firmio-
 rem facerent, nec quidquam egregii operis ad eum usque diem con-
 tra nos patratum est. eiusdem mensis die 15 reliqua eius classis e

Εὐξείνου πόντου καὶ Νικομηδείας καὶ Ἀσίας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἴκοσι καὶ τριακόσια, ἔξ ὧν ὑπῆρχον τριήρεις δέκα καὶ ὀκτώ, διήρεις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ, τὸ δὲ λοιπὸν ἄχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τ' ὑπῆρχον νῆες μακρᾶι καὶ πλοῖα, τῶν γε τὸ φορτίον ἦν μαχίμων καὶ τοξότων ἀνδρῶν παμπόλλων τὸν ἀριθμόν· ὑπῆρχον γὰρ ἐν τούτοις καὶ δρόμωνες φορτίοι πέντε καὶ εἴκοσι, αἱ εἶχον πεφορτισμένα ξύλα τίτανον πέτρας καὶ ἑτέρας ὕλας ἐπιτηδείας πρὸς πολιορκίαν πόλεως. πλὴν ἐν τῷ λιμένι οὐ θαδίως εἶχον τὴν εἴσοδον δι' αἰτίαν ἦν εἶπομεν. ἐλθόντες ἐκ τῆς ἐφῶν περαιᾶς κάτωθεν ὀλίγον τι τοῦ διπλοῦ κίονος καὶ μέχρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἐγγὺς τὴν στάσιν μετὰ ἀγκύρων ἐποίησαν. τῇ δὲ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμῆσας τὸν στόλον καὶ τοῦ τῆς χέρσου στρατοῦ, ἰπέων τε καὶ πεζικῶν, καὶ εὔρε τριήρεις καὶ διήρεις μονήρεις δρόμωνας νῆας καὶ πλοῖα, εἴκοσι καὶ τετρακόσια ἰστία· ὁ δὲ στρατὸς ὁ θέλων μάχεσθαι ἐκ τῆς χέρσου χιλιάδες ὑπῆρχον ὀκτὼ καὶ πενήκοντα καὶ διακόσια. οἱ δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν ἄνδρες ὄντες ἐνδον τῆς πόλεως τῆς τοσαύτης εἰς μέγεθος ἦσαν χιλιάδες τέσσαρες καὶ τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑννακόσιοι, ἄνευ τῶν ξένων μόλις ὄντων χιλιάδων δύο. ἔγνω γὰρ ἐγὼ τοῦτο οὕτως ἔχειν ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. τοῦ γὰρ βασιλέως προστάξαντος τοῖς δημάρχοις καὶ στρατηγοῖς ἔγρα-

3. διήρεις — ὀκτὼ om P   ἄχρι τῶν ἢ ἰστιῶν ὑπ. P   7.
 ἄς εἶχον πεφορτισμένας P   10. ἐλθόντα P   12. 15^η P

ponto Euxino, Nicomedia et Asia, navium trecentarum et viginti adest, e quibus erant triremes octodecim, biremes duodequinguenta, reliquae naves longae et onerariae, quibus magnus numerus militum et sagittariorum vehebatur. numerabantur in his dromones onerarii quinque et viginti, lignis, calce, saxis aliisque rebus ad oppugnandam urbem idoneis onusti. verum non facilem habuerunt aditum portus propter causam, quam dixi. ex oriente advectae paulo infra duplicem columnam usque prope ad ecclesiam sancti Constantini in ancoris stationem habebant. die mensis decimo recensita classe et exercituum equestri tum pedestri, invenit triremes, biremes, uniremes, dromones, naves et naviculas viginti et quadringentas; militum autem terra dimicare gestientium ducenta duodesexaginta millia erant. ad horum impetus sustinendos qui erant in tantae magnitudinis urbe, numerabantur quater mille nongenti septuaginta tres, praeter extraneos, quorum vix duo millia erant. cognovi enim hoc ita esse hac ratione. iubente imperatore, singuli praetores et duces accurate renuntiaverunt, ex ipsorum demarchia qui possent militiam tolerare tum laici tum monachi, et quae quisque arma ad vim propulsandam ha-

ψεν ἕκαστος αὐτῶν τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς, τοὺς δυναμείους σταθῆναι ἐν τῷ κάστρῳ κοσμηκοῦς τε καὶ μοναχοῦς, καὶ τίνα ὄπλα ἕκαστος αὐτῶν κέκτητο πρὸς ἄμυναν· καὶ οὕτως ἕκαστος τῶν δημάρχων δέδωκε τὸν κατάλογον τῆς δημαρχίας αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ κελεύσας με εἶπεν “αὕτη ἡ διακονία πρὸς σὲ ἀφορᾷ, τὰ φυλακῆς δεόμενα καὶ ἀπόκρουφα. λῆψον οὖν τὰ τοῦ καταλόγου κατάστιχα, καὶ κάθισον ἐν τῷ οἴκῳ σου. ψήφισον ἀκριβῶς πόσοι καὶ τί τὰ ὄπλα καὶ ἀσπίδες καὶ τόξα καὶ ἐλεβολικά.” ἐκτελέσας οὖν ἐγὼ τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως προσταχθέν μοι παρέστησα τῷ αὐθέντη μου καὶ βασιλεῖ τὸ καταστιχίδιον μετὰ λύπης καὶ σκυθρωπότητος πολλῆς· καὶ ἔμεινε μόνον ἐναπόκρουφος μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ ἢ ποσότης. πλὴν ἦσαν καὶ τινες ὀλίγοι πάνυ ἔκ τε τῶν ἀρχόντων καὶ δῆμον ἀνωφελέστατοι καὶ δειλοκάριοι, οἱ διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐτέρων ἐναντίων πανοικί πρὸ καιροῦ ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον· ὡς δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ὡσὶ τοῦ βασιλέως ἐρρέθη, στενάξας ἐκ καρδίας καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐποίησεν. ὑπῆρχε δὲ τις ἐκ τῆς Λιγουρίας ἐν ταῖς δύο ναυσί, ὅς ἦν ναύαρχος καὶ κύριος, ἀνὴρ πάνυ δεξιὸς ἀνδρεῖος καὶ ἐπιτήδειος, τοῦνομα Ἰωάννης Ἰουστινιανός, ὅς γεννάδας εἶχε. θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πάντα δεξιὸν δῆμαρχον αὐτὸν καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τριακοσίους ἄνδρας προσέταξεν εἶναι, καὶ προβλέπειν καὶ διοικεῖν αὐτὸν εἰς ἕτε-

9. τηλεβολικά P   11. καταστιχάδιον P   12. ἀνὰ ξιμου καὶ αὐ-
 τοῦ P   19. κύριος τῶν νηῶν P   20. ἀνδρεῖος φρόνιμος καὶ P
 ὁ γεννάδας. θεωρῶν P   22. ἐπιδεξιώτατον P   23. προ-
 βλεπτήν καὶ διοικητήν P

beret. mandans autem mihi imperator “id negotium” inquit “ad te pertinet; cautione enim et silentio opus est. accipe igitur catalogum censuum, domique diligenter computa, quot sint et quid armorum sive scuta sive arcus sive machinae.” functus igitur labore ab imperatore mihi mandato, tabellas imperatori non sine dolore et moestitia tradidi, mansitque praeter nos duos reliquis occultus numerus. ceterum nonnulli, sed perpauci illi, de nobilitate et plebe homines nequam et imbelles timore belli calamitatumque cum totis familiis ante tempus ex urbe fugerunt: quod ubi ad aures pervenit imperatoris, nihil aliud quam ab imo pectore gemitum duxit. erat autem in Ligusticis illis duabus navibus ipsarum praefectus et dominus, vir nobilis, dexterrimus, strenuus, commodus, Iohannes Iustinianus nomine. quem quum imperator ad omnia esse idoneum animadvertisset, tribunal eum et ducem trecentorum militum instituit eidemque alia quae-

ρά τινα ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἔξουσίαν ἔδωσε, θαρρήσας με-
γάλως εἰς αὐτόν· ὅς ὄντως καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔργα ἄξια μνή-
μης ἐποίησε.

Ὡς δὲ ὁ ἀμηρῶς τὴν κεκλασμένην ἐλεβόλιν ταχέως πάλιν
ὑγιῆ καὶ σώαν ἐποίησεν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ βίας τοῖς 5
τείχεσιν ἔτυπτον καὶ θόρυβον πολὺν ἐν ἡμῶν ἐποίουν μετὰ
πάσης μηχανῆς πολεμικῆς, ἀκροβολισμοὺς καὶ συρράξεις καὶ
συμπλοκὰς ἰσχυροτάτας· καὶ ἦν πολυειδὲς τὸ κακόν. οἱ δὲ
ἡμέτεροι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς μηχανὰς τὰς πολεμικὰς
μανθάνοντες καὶ τὰς τῶν ἐναντίων θεωροῦντες, πᾶσαν δειλίαν 10
καὶ φόβον ἐάσαντες καὶ μηχανὰς καὶ τέχνας καινὰς εὗρισκον,
καὶ τοὺς ἐναντίους οὐκ ὀλίγον ἔβλαπτον. αἱ δὲ τέχναι μερι-
καὶ οὐκ ἐς μᾶκρος ἐστήκεισαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς τελείως
ἄνεσιν καὶ τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπιτήδεια. χα-
λάσαντες δὲ ἐν τισι τόποις τὰ τεῖχη μετὰ ἐλεβόλεων καὶ πυ- 15
ριβόλων μηχανημάτων, εἶτα θέλοντες πληῖσαι τοὺς τάφρους
ἵνα ῥαδίως ποιήσωσιν τὴν εἴσοδον καὶ διὰ τῶν χαλασμάτων
εἰσέλθωσιν, ἀκροβολισμοὺς ἐν πρώτοις ἐποίησαν καὶ συρράξεις,
μέσον δὲ ἐκείνων ἕτερα χῶματα ἐν τοῖς τάφροις ἔρριπτον
καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἑτέρας ὕλας, τινὲς δὲ ἐκ τῆς βίας 20
καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν. καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα, ὅτι καὶ πολλοὶ
ἐξ αὐτῶν ἐκ τε τοῦ πλήθους καὶ τῆς στενοχωρίας ἦν εἶχον
ἐπιπτον· καὶ οἱ ἐρχόμενοι ὕπισθεν ἀνηλεῶς ῥίπτοντες τὰ

4. τηλέβολον P   6. ἔτυπτε P   15. τηλεβόλων καὶ πετροβόλων P
21. θέαμα τοιοῦτον ὅτι P   22. στεν. καὶ βίας ἦν P

dam belli munera administranda commisit, virtute eius magnopere
nisus qui revera in hac praefectura sua facinora memoria digna
patravit.

Ameras postquam diffractam helepolim brevi tempore refecit in-
stauravitque, dies ac noctes vehementer muros quatere et magnum
nobis tumultum iniicere omni belli genere, iaculationibus, proeliis,
dimicationibus acerrimis non cessavit, eratque multiplex mali facies.
nostri quotidie machinas bellicas tractantes spectantesque eas, quas
hostes habebant, timore et formidine soluti, machinas et artes novas
excogitabant, et hostibus haud parum detrimenti afferebant. ceterum
singulares illae artes non diu valuerunt, propterea quod nobis nulla
omnino quies concedebatur nec suppetebant, quae ad pugnam et ob-
sisionem tolerandam necessaria essent. moenibus igitur nonnullis lo-
cis per helepoles et pyrobolas concussis, hostes fossas impleturi, quo
facilem ingressum haberent et per foramina murorum penetrarent,
qui primi stabant, iaculationibus et pugnis nos vexabant, inter hos
medios alii terram in fossas congerebant aut frondes arborum et aliam

ξύλα καὶ χώματα αὐτοὺς οἰκτιρῶς ἐσκέπαζον καὶ ἐν τῷ ἄδη
 ζῶντας παρέπεμπον. ἕτεροι δὲ καὶ μετὰ προαιρέσεως οἱ πλέον
 ἰσχυροὶ καὶ δυνάμενοι ἐκ τῆς ὀρμῆς καὶ σπουδῆς τοὺς ἀσθε-
 νεστέρους ἀντὶ κλάδων καὶ χώματος ἔρριπτον ἀπηνῶς. ἀλλὰ
 5 καὶ ταῦτα ποιοῦντες οὐκ ἐδύναντο φυγεῖν ἀβλαβεῖς ἕκ τε τῶν
 ἐλεβολικῶν καὶ τζαγκρατόρων, καὶ ἐκ τῶν τειχῶν βαρέων
 λίθων ἀποσφενδονούμενα οἱ ἐναντίοι αἰσχροῶς ἔπιπτον καὶ
 πολλὰ κατεπλήττοντο, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὲς ἀβλαβεῖς
 οὐκ ἐναπέμενον. σύροντες δὲ καὶ τὰς ἐλεβόλους αὐτῶν ἕως
 10 γῆς τῶν τάφρων, καὶ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ
 φρικαλέα ἐγένετο. καὶ εἰς αὐτὰ οὐκ ἀγενῆ ἦσαν καὶ τὰ ἡμέ-
 τερα· καὶ θαυμαστὸν ἦν, χωρὶς ἐμπειρίας πολέμου ὄντες τὴν
 νίκην εἶχον διὰ τὸ μεγαλοψύχως καὶ γενναίως ἐντυχόντες
 ἐποίουν τὸ ὑπὲρ δύναμιν. καὶ τοὺς τάφρους ἐνεγέμιζον δι'
 15 ὅλης τῆς ἡμέρας, ἡμεῖς δὲ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὰς ὕλας καὶ B
 τὰ ξύλα εἰλκίζομεν ἕσωθεν· καὶ αἱ ὀρύξεις τῶν τάφρων
 ἐναπέμειναν ὡς καὶ ἦν τὸ πρότερον. τοὺς δὲ χαλάσαντας
 πύργους χοῦν μετὰ σπυρίδων βαστάζοντες καὶ ἀγγείων ξυλί-
 νων οἴνου καὶ ἑτέροις ξύλοις αὔθις ἀνεκαινίζομεν. ὁ δὲ ἀμη-
 20 ρᾶς θεωρῶν ἤσχύνετο διὰ τὸ τὴν βουλήν αὐτοῦ ἄπρακτον

2. ἀπέπεμπον P   3. τῆς αὐτῶν σπουδῆς τοὺς P   6. τηλε-
 βολίσκων P   τειχῶν om P   7. ἀποσφενδονούμενοι P   9.
 ἔμεινον P   τηλεβόλους sec P, ἐλεπόλους pr   13. μεγαλόψυχον
 καὶ γενναῖον P   14. ἐγέμιζον P   17. χαλασθέντας P   18.
 π. μετὰ σπυρίδων γέμοντος χώματος καὶ P   20. ἤσχ. καὶ κα-
 τεφρονεῖτο διὰ P

materiam, nonnulli adeo ardore abrepti tentoria sua: eratque videre mirum spectaculum, quo eorum non pauci multitudine et loci angustiis compressi cadebant, et ab iis, qui sequebantur et crudeliter deiiciebant ligna et terram effossam, miserabiliter cooperti, vivi ad inferos mittebantur. nonnulli etiam viribus validi ac robusti ex impetu et festinatione infirmiores ultro pro ramis vel terra saeviter detrudebant. sed quum haec facerent, non poterant salvi devitare helepolium et telorum ictus, et a grandibus saxis, quae de muro vibrabantur, cadebant turpiter multumque vulnerabantur: quanquam etiam de nostris nonnulli non illaesi manserunt. traxerunt tamen helepoles ad oram fossae, et conflictum ac decertatum est horribiliter. at haud imbelles nostri se praebuerunt, ac mirum erat, ut bello inexercitati victoriam tamen reportarent, et magno animo et genere se obiicentes supra vires laborarent. itaque quum illi toto die fossas imple- rent, nostri tota nocte materiem, terram, ligna intro egerebant, unde fossae manserunt, quales ante fuerant. turres autem concussas humo in corbibus et vasis ligneis vinariis aggesta trabibusque iustaurabant.

μένειν, καὶ ἑτέραν μηχανὴν πολεμικὴν θέλων ποιῆσαι προσέ-
 ταξεν ἵνα ἔλθωσί τινες ἄνδρες οἱ δυνάμενοι ὀρθῶς ἰδεῖν καὶ
 ποιεῖν ὅπας ὑποκεκρυμμένας κάτωθεν τῆς γῆς, ὅπως δι' αὐ-
 τῶν ὁ στρατὸς εὐκόλως εἰσέλθωσιν ἔνδον τῆς πόλεως, καὶ κατὰ
 τὸ προσταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἤρξαντο ὀρύσσειν. Ἰωάννης δέ τις 5
 Γερμανὸς ἄκρον ἡσκημένος τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καὶ τὰς
 τοῦ ὕγρου πυρός, ἐνωτιοθεὶς τὴν μηχανήν, ἑτέραν ὀπὴν ἐναν-
 τίαν ὀρύξας καὶ μετὰ ὕγρου πυρός τεχνηέντως συσκευάσας,
 ἐρχομένων τῶν Τούρκων διὰ τῆς ὀπῆς μετὰ χαρᾶς αὐτὸς τὸ
 πῦρ ἀνάψας τὸ εἰς τὴν ἐναντίαν ὠρυγμένην παρ' αὐτοῦ ὀπὴν 10
 πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέκασε καὶ τὰς τέχνας αὐτῶν εἰς οὐδὲν
 ἀπέδειξεν· ὀπὴν δὲ μίαν ἐναντίων ὁ γεννάδας Γερμανὸς λα-
 θῶν οὐχ εὔρεν. οἱ Τούρκοι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸ ὕγρον πῦρ
 ἀνῆψαν, ὃ προητοιμάσαν, πλὴν οὐδὲν κατώρθωσαν· πύργου
 δὲ τινος μόνον παλαιοῦ ὀλίγον μέρος ἐκ τοῦ κρότου τοῦ πν- 15
 ρὸς ἔπεσεν, ὃν ἡμεῖς εὐθὺς ἀνεκαινίσσαμεν. ἦσαν δὲ καί τι-
 νες γηραιοὶ οἳ ἔλεγον ὅτι καὶ οἱ ἐναντίοι ἐν ἑτέραις μάχαις
 τοῦτο ἔπραξαν καὶ οὐδὲν ἐκατώρθωσαν διὰ τὸ πλεῖον μέ-
 ρος τῆς πόλεως ὑποκάτωθεν τῶν τειχῶν πετρῶδες εἶναι. σφα-
 λεῖς δὲ ὁ ἀμηρᾶς καὶ ψευδοθεὶς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας ἕτερα 20
 νέα ἐφευρήματα καὶ μηχανὰς εἰς πολιορκίαν ἐποίησεν· ἐλέπο-
 λιν γὰρ μεγίστην ἔχουσαν τροχοὺς πολλοὺς μετὰ ξύλων χον-

3. ὀπὴν P
 ἐπὶ P

7. ἐνωτ. μηχανὰς P

8. ποιήσας P

20.

quae quum animadverteret ameras, erubescerat, quod consilium suum
 eventu careret, atque aliam rationem experturus, imperavit, ut ades-
 sent, qui recto iudicio oculorum uterentur et cuniculos agere calle-
 rent, per quos exercitus facile urbem intrare posset: coeperuntque
 ad praescriptum eius fodere. at Iohannes quidam Germanus in tra-
 ctandis bellicis machinis et igne Graeco exercitatissimus, quum ani-
 madvertisset illorum consilium, alium cuniculum contrarium agendum
 et igne Graeco artificiose implendum curavit, Turcisque laete per
 cuniculum procedentibus, ipse in altero a se acto cuniculo accenso
 igne, multos eorum exussit opusque ad nihilum rededit. unus tamen
 hostium cuniculus generosum illum Germanum latuit. ipsi quoque
 Turcae idem genus ignis pararunt et accenderunt, sed nihil profece-
 runt; nisi quod unius vetustae turris parva pars ex pulsu incensi
 ignis concidit, quam tamen statim instauravimus. erant autem senes
 quidam, qui dicerent, hostes idem tentasse aliis in bellis nec quid-
 quam profecisse, quod maior urbis pars subter muros solum saxosum
 haberet. spē igitur lapsus et frustratus ameras alia nova inventa et
 machinas ad expugnandam urbem adhibuit. helepolim maximam, multis

τρωῶν κατεσκευάσασε, πλάτος ἔχουσαν πολὺ καὶ ὕψος· ἐνέδυσσε
 δὲ αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐκ τρίτου μετὰ βουβάλων καὶ
 βοῶν δορῶν, καὶ πύργους εἶχεν ἄνωθεν καὶ παραπετάσματα,
 ἀναβάθρας καὶ καταβάθρας, ἵνα οὐ δύνησώμεθα τοὺς ἔσωθεν
 5 αὐτῆς βλάπτειν. εἶχε δὲ καὶ τὸ ἔξωθεν μέρος ἠνοιγμένον,
 ἵνα ῥαδίως εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται οἱ βουλόμενοι. κατὰ
 δὲ τὸ μέρος δι' οὗ ἔμελλον ἐλθεῖν ἐν τῷ ὀρύγματι, εἶχε πύ-
 λας τρεῖς μεγάλας μετὰ παρασκεπιάσματος σφοδρῶς ἐνδεδυ-
 μένας, ὡς εἶπομεν. εἶχον δὲ ἔσωθεν καὶ κύκλοθεν πᾶν ὄργα-
 10 νον καὶ τέγνην πολεμικὴν καὶ πολλὰς ὕλας καὶ ξύλα, ἵνα
 ῥίψωσιν ἐν τῷ τάφρῳ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ, ὅπως ῥαδίως
 εἰσέλθωσιν. εἶχον δὲ κλίμακας ἔχουσας τὰς βαθμίδας μηριν-
 θώδεις ὑποχαλουμένας διὰ κάλων, καὶ αὐθις ἦρον μίαν εἰς
 ὕψος. προσδεδομένης τοῖς τείχεσι καὶ πάσης ἐτέρας μηχαν-
 15 νῆς, ἣν ἠδυνήθη ἀνθρώπου νοῦς νοῆσαι, ὡς οὐκ ἤλπιζεν βα-
 σιλεύς ποτε, οὐκ ἐποίησε τοῦ ἀλῶσαι τὸ φρούριον. ποιήσαν-
 τες δὲ καὶ ἐν ἐτέροις μέρεσιν ἀμάξας μετὰ πλείστων τροχῶν,
 καὶ ἄνωθεν ὡς πύργους, καὶ αὐτοὶ ἐνδεδυμένοι ὄν τρόπον
 εἶπομεν. ἔχοντες καὶ αὐτοὶ πλείστας μηχανὰς κατασκευα-
 20 σθείσας μετὰ τοῦ ὕγρου πυρός, καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἠτοίμασαν
 ἵνα πάντες τὴν σύρρηξιν ἅμα ποιήσωσιν. καὶ πρῶτον μὲν

2. ἔσωθεν καὶ om P   3. δοραῖς M   4. τοῖς ἔσωθεν πράτ-
 τειν τι κακόν P   5. ἀνεωγμένον P   8. παρασκευάσματος P
 11. τῷ ὀρύγματι ἦτοι τῷ τάφρῳ P   14. προσδεδοκέναι P   15.
 ἦν οὐκ ἦδ. P   ἐλίξω P   20. μετὰ] ὑπὸ P

rotis sustentam, in primis latam et altam, lignis instruxit, atque intus
 et extra triplicato corio bubalorum et boum induit. habebat eadem
 superne turres et vela, ascensus item et descensus, ne qui intus es-
 sent a nobis possent laedi. patebat porro foras, ut, qui vellent, fa-
 cile et ingredi et egredi possent. in ea autem parte, qua in fossam
 intrare vellent, tres magnae portae erant, tegumento, ut diximus,
 probe obtectae. in circuitu intus et extra disposita erant omnia ge-
 nera bellicorum instrumentorum et machinarum, materiae et lignorum
 magna copia, quae opportuno tempore in fossam deiicerent, quo ha-
 berent aditum. habebant scalas gradibus stuppeis, quae per funes de-
 mittebantur et rursus in altum trahebantur. admovebantur moenibus
 praeterea aliae omnes machinae, quas excogitare mens humana potest,
 quales nunquam visurum se esse speraverat imperator nec ad capien-
 dum castellum aliquod ipse fecerat. fabricati sunt etiam aliis in lo-
 cis currus rotis permultis et superne turribus instructos et eo, quo
 diximus, modo munitos, quumque et ipsi machinas plurimas habe-
 rent igne, qui non extinguitur, repletos, has compararunt, ut una

μετὰ τῆς φοβεραῦς ἐκείνης ἐλεβόλεως τύψαντες σφοδρῶς ἔρριψαν εἰς ἔδαφος τὸν πύργον τὸν πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, καὶ εὐθὺς τὴν ἐλεπόλιν ἐκείνην σύραπτες ἔαιτησαν ἄνωθεν τοῦ ὀρύγματος. καὶ ἡ μάχη καὶ ἡ συμ-
 55 πλοκὴ νοσιαία καὶ φορικαλέα ἐγεγόνει. ἦν δὲ πρὶν τὸν ἥλιον ἄνατεῖλαι, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκράτησε. καὶ ποτὲ μὲν ἐν μέρει τὴν συμπλοκὴν καὶ τὴν σύρρηξιν ἰσχυρῶς ἠγωνίζοντο, ποτὲ δὲ ἐν μέρει τὰ ξύλα καὶ τὰς ὕλας καὶ χώματα τὰ ἔσωθεν τῆς ἐλεπόλεως ἐν τῷ τάφρῳ ἔρριπτον. καὶ ἐκ τοῦ χαλάσματος τοῦ πύργου ὕλην, καὶ ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ἔρριπτον, ὁδὸν
 10 εὐθεΐαν αὐτοῖς ἠκονόμησαν. τυχόντες καὶ οἱ ἡμέτεροι γενναίως αὐτοὺς ἀπεμπόδιζον, καὶ ἐκ τῶν κλιμάκων πολλάκις αὐτοὺς ἀπεκροῆμιζον, καὶ τινὰς κλίμακας ξυλίνας κατέκοψαν, καὶ καστερῶς οἱ ἐναντίοι πολλάκις τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπεκρού-
 15 σθησαν ἄχρι τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτός.

Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ καὶ τῶν πληγῶν ἠγανάκησαν, καὶ ἡ συμπλοκὴ καὶ ὁ πόλεμος ἐλύθη, ἐλπίζοντες μὲν τῷ πρωῒ μετὰ ὀλίγου κόπου τὴν βάσιν εὐκολον εὐρωσιν. ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐψεύσθησαν, διὰ τὴν μὲν Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς τις ἀδάμας δι' ὅλης τῆς νυκτός ἀνα-
 20 θαρρύννας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ παραινέσας καὶ ὁ βασιλεὺς παρῶν μετὰ ἐτέρων πολλῶν τῶν ἐλθόντων εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον εἰς βοήθειαν δι' ὅλης τῆς νυκτός πολλὰ κοπιά-

1. τηλεβόλεως P
 λίνας om P

4. ἐπὶ P
 23. βοηθῆσαι P

11. τυχόντες om P

13. ξυ-

omnes hora eruptionem facerent, ac primum quidem ingentis illius helepolis pulsu turrem prope portam sancti Romani sitam prostraverunt, atque helepolim illico promotam supra eam fossam collocarunt. hinc pugna et dimicatio exitiosa et horribilis exarsit, quae commissa ante lucem per totum diem duravit. Turcae nunc conflictu et certamine acriter contendebant, nunc ligna, materiem, terram, quae in helepoli erant, in fossam conieciabant. e ruina turris materiam, materia, quam congerebant, viam planam sibi pararunt. at vero nostri eos strenue impediabant, atque saepe detrudebant de scalis ligneis, quarum nonnullas conciderunt, hostesque eo die usque ad primam noctis horam saepe acriter repulsi sunt.

Itaque impii, ob laborem plagasque freudentes, pugnam solverunt, postero die levi opera ingressum facilem habituros se esse rati. at exciderunt spe sua, quod Iohannes Iustinianus, velut adamas tota nocte milites suos cohortatus, atque imperator coram ipse praesens cum aliis multis, qui eodem ad opem ferendam confluerant, per totam noctem magno labore fossas vacuefecerunt, turrem collapsam

σαντες τοὺς τάφρους ἐκένωσαν καὶ τὸν πεσόντα πύργον μυ-
 ραῖαις μηχαναῖς ἀνώρθωσαν, καὶ τὴν ἐλέπολιν τῶν ἐναντίων
 ὑποκάτωθεν, οὗ ἔκειτο ἐνδεδυμένη, ἐπυροπόλησαν. περὶ δὲ
 τρίτην ἀλεκτροφωνίαν ἐλθόντες μετὰ χαρᾶς, ἐλπίζοντες ἵνα
 5 τὴν βάσιν, ὡς εἶπομεν, ῥῆθδιον εὗρωσι, καὶ ἰδόντες τὰς
 ἐλπίδας αὐτῶν κενὰς ἐθαύμασαν. καὶ ὁ ἀμνηρᾶς λυπηθεὶς
 μᾶλλον καὶ αἰσχυνθεὶς ἐθαύμασε τὴν ἐπιδεξιότητα τῶν ἡμε-
 τέρων, καὶ ἔλεγε θαυμάζων τάχα “ἐὰν καὶ οἱ τριάκοντα
 ἐπὶ χιλιάδες οἱ προφηταὶ εἶπὸν μοι ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀσε-
 10 βεῖς” λέγων ἡμᾶς “διὰ μᾶς νυκτὸς δύνανται ποιῆσαι ἃ
 ἐποίησαν, οὐκ ἐπίστευον.” ἔπειτα μὲν θεωρῶν μὴ ἔχοντας φό-
 βον ἡμᾶς οὔτε δειλίαν εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις
 ἃς ἐποιοῦν δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐλε-
 βολίσκους βέλη τε καὶ πέτρας ἄνωθεν καθ’ ἡμῶν βορρομένης
 15 ὡς ὑετοὺς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀντ’ οὐδενὸς πάντα κίνδυνον ἐλο-
 γίζοντο· εἰς οὖν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν λογιμοῦ μεγάλην
 ἐνέπεσεν αὐτὸς τε καὶ πᾶσα ἡ βουλὴ αὐτοῦ. καὶ ταῦτα μὲν
 δὴ οὕτως εἶχον.

Καὶ τούτων γινομένων πολιορκουμένης τῆς πόλεως νῆες
 20 τρεῖς Λιγουρίας ἐκ Χίου φόρτον λαβόντες καὶ ἄνεμον τηρη-
 σαντες ἐπιτήδειον τὸν πλοῦν πρὸς ἡμᾶς ἐποιοῦντο· διερχο-
 μένων δὲ αὐτῶν εὗρον καθ’ ὁδὸν καὶ ἑτέραν μίαν βασιλικὴν

S. οἱ om P   9. εἶπὸν μοι] ὑπὸ μίαν M   13. τηλεβολίσκους P
 15. οὐδενὸς κινδύνου ταῦτα πάντα P   16. οὖν om P   18.
 post εἶχον P: κεφάλαιον πέμπτον.   19. καὶ — πόλεως] καὶ τὸ
 γινόμενον M   20. λιγαῖται P   φορτίον P

molimentis innumeris instaurarunt et helepolim hostium, igne ubi
 operta stabat, submisso, exusserunt. itaque sub tertium galli cantum
 quum laeti et spe freti, facilem se, ut dixi, ingressum habituros
 esse, advenissent, ubi spe se frustratos viderunt, mirati sunt, atque
 ameras, magnopere tristatus et pudefactus, obstupuit virtute nostra,
 dixitque mirans, si triginta septem millia prophetarum sibi affirma-
 sent, impios (nos scilicet) una nocte, quod fecerunt, facturos esse,
 se non habiturum fuisse fidem. deinde quum nos omni vacare ti-
 more, nec impressiones pugnasque, quas per totum diem fecerunt,
 aut iaculationes innumeras et saxa desuper in nos imbrium instar
 demissa extimescere, sed omne periculum nihili facere animadvertis-
 set, in magnam animi perturbationem et consternationem ipse et
 universus senatus eius inciderunt. atque haec quidem ita evenerunt.

Interim dum urbs obsidetur, tres naves Ligustinae in Chio
 oneratae, ventum secundum nactae, ad nos cursum tenebant. in-
 venta in itinere alia imperatoria navi, quae e Sicilia cum fru-
 mento solverat, nocte quadam prope urbem devenerunt. manet
 ut a diurnis excubatoriis triremibus amerae conspectae sunt, e reli-

νῆα ἐκ Σικελίας μετὰ σίτου ἐρχομένην. καὶ φθάσασαι ἐν
 μιᾷ τῶν νυκτιῶν ἐγγύς τῆς πόλεως, καὶ τῷ πρωτῷ ἰδόντες αὐ-
 τὰς αἱ ἡμερόσκοποι τριήρεις τοῦ ἀμηνῶ, καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου
 στόλου μέρος πολὺ καὶ αὐτῶν ὄρμησαν μετὰ πάσης χαρᾶς,
 μετὰ τυμπάνων καὶ κεραιῶν σαλπύγγων κροτοῦντες, ἐλπί- 5
 ζοντες ἐν εὐκολίᾳ τάσδε τὰς νῆας σαγηνεῦσαι. ὡς δὲ ἤγγι-
 σαν καὶ τὸν πόλεμον ἀνῆψαν καὶ ἀκροβολίζοντο, ἐν πρώτοις
 ἤλθον κατὰ τῆς βασιλικῆς νηὸς μετὰ ἐπηρομένης ὄφρυός· ἡ δὲ
 ναῦς ἐκ τῆς πρώτης προσβολῆς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ
 πετρῶν κακῶς ἐδεξιώσατο αὐτούς. καὶ ἐλθόντες ταῖς πρώραις 10
 ὑποκάτωθεν τῆς νηὸς, αὐτοὶ δὲ μετὰ χύτρων κατασκευασμέ-
 νων τεχνικῶς πυρὶ ὑγρῷ καὶ πετρῶν πάλιν αὐτούς μακρόθεν
 ἀπεμπόδιζον διὰ τὸ γίνεσθαι πολὺν φόνον κατ' αὐτούς. ἡμεῖς
 δὲ ἐκ τῶν τειχῶν ἄνωθεν ταῦτα θεωροῦντες ἐδεόμεθα τοῦ
 θεοῦ ἐλεῆσαι αὐτούς καὶ ἡμᾶς. ὁμοίως δὲ ὁ ἀμηνῶς ἔφιπ- 15
 πος ἐστὼς κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης ἐθεώρει τὰ γινόμε-
 να. καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐμακροβολίζοντο, εἴτα πάλιν θέ-
 λοντες συρροῆσαι αὐτοῖς μετὰ ἐπηρομένης ὄφρυός καὶ μεγάλων
 ἀλαλαγμῶν· οἱ δὲ ναύκληροι καὶ κυβερνήται καὶ ναύαρχοι
 ἀνδρείως καὶ ῥωμαλέως σταθέντες, τοὺς ναύτας παραθαρρῶ- 20
 ναντες ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, καὶ μάλιστα ὁ ναύαρχος
 τῆς βασιλικῆς νηὸς τοῦνομα Φλαντανελᾶς ἐκ πρόμνης εἰς
 πρώραν διερχόμενος καὶ ὡς λέων μαχόμενος καὶ φωναῖς τοὺς

1. νῆαν P   3. ἐτέρου om P   5. καὶ om P   9. τηλεβόλων
 καὶ τηλεβολίσκων P   10. ἐξώσατο P   18. συρροῆσαι P, omisso
 αὐτοῖς   20. ναυτίλους P   22. φλαντανέλας P   23. καὶ ὡς
 λέων μαχόμενος om P

qua classe naves non paucae cum laetitia, tympanorum et cornuum
 strepitu, incitato cursu, contra feruntur, nullo labore eas naves a se in-
 terceptum iri opinatae. quum appropinquassent et pugnam commisissent
 iaculando, imprimis imperatoriam navem superbius adorti sunt; quae
 tamen eos primo impetu iaculis, telis, saxis male excepit; quumque
 prorsus eam subiissent, illi eos eminus ollis igne Graeco bene repletis
 atque saxis prohibuerunt, magna in eos strage edita. nos haec de moe-
 nibus spectantes, deo preces faciebamus, ut ipsorum nostrique mise-
 reretur. similiter ameras, equo insidens, e litore, quae fiebant, prospicie-
 bat. iamque tertium iaculantur, fastuque turgidi et magno clamore eos
 invadunt. at naucleri, gubernatores, nauarchi virili animo et robusto
 pectore stantes, nautas cohortantur ad mortem vitae anteponendam,
 imprimis imperatoriae navis nauarchus, Phlantanelas nomine, qui e
 puppi ad proram processit, leonis instar decertans et reliquos voci-

5 *εἰτέρους διεγείρων, ὥστε οὐ δύναμαι εἰπεῖν τὰς φωνὰς αὐτοῦ
 καὶ τοὺς τῶν ἐτέρων κρότους ἕως τοῦ οὐρανοῦ αἰρομένους.
 καὶ σύρρηξις πάλιν μεγαλητέρα ἐγεγόνει, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν
 τριήρων ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπνίγησαν, καὶ δύο τῶν τριήρων
 πυριαλώτους ἐποίησαν, καὶ θεωροῦντες τὰς νῆας ἐδειλίασαν.
 ὁ δὲ ἀμηρᾶς θεωρῶν μηδὲν ἄξιον ἔργον ποιοῦντα τὸν τοσοῦ-
 τον καὶ τηλικούτον στόλον ἀλλὰ μᾶλλον ἥττονα ὄντα, μα-
 νεῖς καὶ θυμῷ ληφθεῖς, βρυχώμενος καὶ τοὺς ὀδόντας τριζων
 ὕβρεις ἐνέχεε εἰς τοὺς αὐτοῦ, δειλοκαρδίους καὶ γυναικώδεις
 10 καὶ ἀνωφελεῖς ἀποκαλῶν. καὶ τὸν ἵππον κεντρίσας ἤλθεν ἐντὸς
 τῆς θαλάσσης (ἦσαν γὰρ ἐγγὺς τῆς χέρσου αἱ τριήρεις ὡσεὶ
 λίθου βολήν), καὶ τὰ πλείονα τῶν χιτώνων αὐτοῦ ἐβάφησαν ἐκ
 τῶν τῆς ἀλμυρᾶς θαλάσσης ὑδάτων. ὁ δὲ στρατὸς ὁ παρὰ τὴν
 χέρσον θεωρῶν αὐτὸν οὕτως ποιοῦντα ἡγανάκτου λυπούμενοι
 15 καὶ τοὺς ἐν τῇ στόλῳ ἐβλασφήμουν· καὶ πλείστοι ἔφιπποι τῷ
 ἀμηρᾷ καὶ αὐτοὶ ἀκολουθοῦντες ἕως τῶν νηῶν ἤγγισαν. οἱ
 δὲ τοῦ στόλου τὸν ἀμηρᾶν οὕτως θεωροῦντες πρᾶττοντα, καὶ
 αἰσχυνθέντες τὰς ὕβρεις, ἄκοντες καὶ ἐκόντες μετὰ θυμοῦ
 20 ἐμάχοντο ἰσχυρῶς. καὶ τί χρὴ λέγειν; οὐ μόνον εἰς οὐδὲν
 τὰς νῆας ἐβλαψαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτος φόνος καὶ πληγὴ ἐγε-
 γόνει κατ' αὐτοὺς ὥστε οὐκ ἐδύναντο αἱ τριήρεις ὀπισθεν ἐλ-*

1. γράφειν P   3. ἰσχυροτέρα P   6. πῶς οὐδὲν ἄξιον ἔργον
 ἐποίει ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος στόλος, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τῶν
 νηῶν ἥτιετο M   22. αὐτῶν P

bus excitans, quas verbis exprimere non magis quam ceterorum cla-
 mores possim, quibus astra feriebantur. itaque exarsit rursus ve-
 hementius pugna, ac multi e triremibus occisi aut suffocati sunt,
 duabusque adeo triremibus captis, in magnum timorem inciderunt.
 ameras quum talem tantamque classem nullum operae pretium facere,
 imo potius superari videret, ira et furore incensus, fremens et den-
 tibus frendens, maledictis suos proscidit, ignavos, effeminatos, nebu-
 lones increpans; ac subditis equo calcaribus, in mare propectus
 est (prope enim a terra naves aberant, circiter iactum lapidis), ut
 vestes eius maximam partem aqua salsa madefierent. quod ubi
 eum facientem vidit exercitus, qui in litore erat, indignatione et
 dolore commoti, conviciabantur his, qui in classe erant, et plurimi
 equis ameram secuti, ipsi quoque usque ad naves procedunt; ac
 classarii, ita quum agentem eum vident, pudore conviciorum com-
 pulsi, conversis rursus proris adversus nostrorum naves, strenue de-
 certant. verum quid opus est, ut eventum dicam? non modo nihil
 quidquam nocuerunt navibus, sed etiam tanta in eos clades strages-
 que edita est, ut triremes redire non possent. occisi sunt illo die

θεῖν. ἐφρονεύθησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὡς ἔμαθον ἐγὼ ἐξ αὐτῶν, πλεῖον ἢ δυοκαίδεκα χιλιάδες Ἀγαρηνοί, μόνον ἐν τῇ θαλάσῃ. ἐλθούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἐξ ἀνάγκης ὁ στόλος μικρὸν ἀνεχώρησε, καὶ αἱ νῆες εὐκαιρίαν εὐρόντες εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι ἄνευ οὐδενὸς ἀποκτανθέντος, εἰ μὴ τινῶν ὀλίγων⁵ πληγέντων. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν πρὸς κύριον ἐξεδήμησαν. ὁ ἀμηροῦς δὲ τοσοῦτον μανεῖς καὶ λυπηθεῖς κατὰ τοῦ τοῦ στόλου δρουγγαρίου ἤθελεν αὐτὸν ἀνασκολοπίσαι, λέγων ὅτι ἔνεκεν τῆς ἐκείνου ἀνανδρίας καὶ ὀλιγοψυχίας αἱ νῆες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐξέλλοντο, καὶ δι' ἀπροσ-¹⁰εξίας τούτου καὶ ἀνωφελείας εἶασεν αὐτὰς εἰσελθεῖν ἐν τῷ λιμένι. τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἀρχόντων τῆς βουλῆς καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ ἀμηροῦ ἐδεήθησαν τοῦτον, ὥστε ζῆν τὸν δρουγγάριον ἐχαρίσατο· πλὴν τοῦ ἀξιώματος αὐτὸν ἐγύμνωσε καὶ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ τοῖς Ἰαννιτζάροις ἐχαρίσατο. 15

Καὶ πάλιν κατηφῆς ὑπάρχων ὁ ἀμηροῦς καὶ τὰς χειρᾶς αὐτοῦ ὡς κύων δάκνων καὶ λᾶξ ποδὶ κατὰ γῆς θεωρῶν καὶ τοὺς τείχους ῥήξας δις καὶ τρεῖς καὶ τοὺς τάφρους γεμίσας, καὶ εὐθύς πάλιν αὐτοὺς ἀνωρθωμένους εὕρισκεν, καὶ ἑκατὸν πενήκοντα τριήρεις διήρεις τε καὶ μο-²⁰νήρεις οὐκ ἠδυνήθησαν ἀλῶσαι τὰς τέσσαρας ἐκείνας νῆας, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοσοῦτον φόνον εἰς αὐτοὺς ἐποίησαν,

6. μετὰ πλείστας ἡμέρας τινὲς ὀλίγοι ἐξ P   10. νῆες ἐκεῖναι οὐχ ἐάλωντο ἀλλὰ δι' — τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι P
13. ἐδ. καὶ οὕτω τὸ ζῆν τῷ δρουγγαρίῳ ἐδωρήσατο P   17. λᾶξ τῷ ποδὶ κατ' αὐτῆς θ. P   18. ῥήξας P   19. αὐτοὺς om P
20. καὶ πῶς ἐκ. P   διήρεις om P

Agareni, ut ex ipsis cognovi, plus duodecies mille in mari duntaxat. ingruente nocte, classis, necessitate coacta, paulo recessit, et quatuor illae naves, opportunitatem nactae, portum intrarunt, nemine de suis occiso, perpaucis vulneratis, quorum post aliquot dies duo vel tres ad dominum migrarunt. ameras adeo irascebatur succensebatque classis praefecto, ut palo eum transfigere cogitaret, quod illius ignavia et segnitia naves illa nocte evasissent, idemque socordia et imperitia praepeditus non prohibuisset eas, quominus portum intrarent. verum quidam senatus et aulae proceres precibus impetrarunt ab amera, ut eum vivere pateretur: qui tamen dignitate eum exiit omnesque facultates eius iannitaris donavit.

Rursum moestus ameras, canis instar manus mordet, pede terram pulsatur, quum, bis et ter muris concussis, fossis impletis, illico ea instaurata invenit, et centum et quinquaginta triremes, biremes, uniremes capere non potuisse illas quatuor naves, sed tantam ab iisdem perpassas esse considerat. trahit ex imo pectore gemitum, et

στενάζων ἐκ καρδίας, καπνὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξέ- 56
βαινε· καὶ ἐλογίζετο τί ἔδει ποιῆσαι, ἵνα τὴν πόλιν
πλεῖον θλίψῃ καὶ στενοχωρήσῃ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς
τὴν πολιορκίαν δώσῃ. καὶ τοιαύτην ἐλογίζετο μηχανήν, ἵνα
5 μέρος τοῦ στόλου εἰσφέρειν ἔσω τοῦ λιμένος, καὶ ἦν ὁ
λόγος εὐθύς καὶ τὸ ἔργον, καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ
Γαλατᾶ διὰ τοῦ λόφου ὁδὸν εὐθεῖαν ὠκονόμησεν ἔως τοῦ
λιμένος ἐρχομένην, καὶ σανίσι καὶ ξύλοις πᾶσαν κατέστρω-
σεν, ἃς ἤλειψε σανίδας μετὰ στέατος βοῶν καὶ κριῶν·
10 καὶ ὄργανα πολύτροπα ἕτερα ποιήσας καὶ μηχανάς, τὰς τριή-
ρεις καὶ διήρεις ἐν εὐκολίᾳ ἄνωθεν ἐν τῷ λόφῳ σύρας ἔσω
ἐν τῷ λιμένι καταβιβάσας ἔφερον αὐτάς. καὶ ἦν τὸ ἔργον
θαυμαστὸν καὶ ναυμαχίας στρατήγημα ἄριστον. ἐγὼ δὲ λο-
γίζομαι, τὸν Καίσαρα Αὔγουστον ἐμιμήσατο, ὅταν μετὰ
15 τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐμάχετο, ὃς διὰ τὸν σά-
λον τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους οὐκ ἐδυνήθη
περιοδεῦσαι κύκλωθεν τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος, καὶ ἐλθὼν
διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τὰς νῆας σύρας ἔτι πρὸς ἑῴαν τῆς Ἑλλάδος
θαλάσσης ταχέως ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὁδεύει, ἢ καὶ τὸν Νικητᾶν πα-
20 τρίκιον, ὅταν καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάσσης τὰς τριή-
ρεις ἐν τῇ δυτικῇ περᾶσας τοὺς Κοῆτας ἐν τῇ Μοθώνῃ καὶ
Πύλῳ ἐτροπώσατο.

Λοιπὸν δ' ἀμηρᾶς τὰς τριήρεις φέρας ἐν μιᾷ νυκτί, ἐν

3. διὰ om P   4. τὴν ἐμβολὴν ποιήσῃ P   6. τὰ om P   8.
κατερχομένην ἄχρι τοῦ λιμένος P   11. μονήρεις margo P   11.
ἄνωθεν τοῦ λόφου σύρας κατεβίβασεν αὐτάς ἐνδον P   14.
ἠγίκα κατὰ P

fumat ore; ac meditabatur, quid facto opus esset, ut urbem gravius urgeret et premeret ac terra et mari obsideret. talem igitur rationem excogitavit, qua partem classis in portum traiceret: quam rationem statim facto probavit. a tergo Galatae trans collem viam rectam ad portum usque pertinentem facit, totamque assibus trabibusque sternit, adipe boum et vervecum perunctis. multis insuper aliis instrumentis machinisque varii generis constructis, triremes et biremes, facili opera in collem subvectas, in portum deducit. erat opus mirabile et nauticum strategema egregium. equidem existimo, imitatum eum esse Caesarem Augustum, contra Antonium et Cleopatram pugnantem, qui quum propter fluctus maris et ventos adversos Peloponnesum circumnavigare non posset, navibus trans Isthmum in partem orientalem maris Graeci tractis, confestim in Asiam pervenit, aut Nicetam patricium, qui et ipse e mari Graeco triremes in orientale traiecit et Cretes ad Mothonen et Pylum in fugam vertit.

Triremes igitur ab amera una nocte deportatae, postero mane in

τῷ λιμένι τῷ πρῶτῳ ἠύρεθσαν. εἶτα γέφυραν κατασκευάζει
 τρόπον τοιῷδε· ἀκατία γάρ τινα, ἀγγεῖα μεγάλα, ξυλοπί-
 θους συνάξας πολλούς, καὶ ξύλοις μακροῖς ἤτοι δοκοῖς καὶ
 σιδήροις καὶ σχοινοῖς ἰσχυρῶς καὶ δυνατῶς συνσφίγγας
 καὶ δῆσας, ἵνα μὴ τὰ ἄλμυρὰ ἕδατα δυνηθῶσιν ἐκθλίψαι 5
 τὸ ἔργον, εἶτα ἄνωθεν τῶν ἀκατίων καὶ ἀγγείων καὶ τῶν
 ξύλων σανίδας δυνατῶς δῆσα καὶ σχολόπεσι σιδηροῖς ἤτοι
 περόναις, καὶ γέφυρα ἐγεγόνει δυνατὴ καὶ τι καλὴ, ἔχουσα
 τὸ πλάτος ὀργυρίων πενήκοντα, τὸ δὲ μᾶκρος ἑκατόν, ὥστε
 φαίνεσθαι τὴν μέσσην πᾶσαν τοῦ λιμένος ὡς ἐν ξηρᾷ περιπα- 10
 τεῖν. εἶτα καὶ ἐλεβόλιν ἄνωθεν τῆς γεφύρας βαλὼν, καὶ αἱ
 τριήρεις ὁμοῦ πρὸς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐν ἐκείνοις τοῖς μέ-
 ρεσιν ἔτυπον. ἰδόντες δὲ αὐτὰ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ πό-
 λις εἰς ταραχὴν λογισμῶν μεγάλων ἐνέπεσον· ἐδεδίει γὰρ ὁ
 βασιλεὺς διὰ τὴν ὀλιγότητα ἡμῶν. καὶ βουλῆς γενομένης, 15
 ἵνα οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ ἕτεροι ἄριστοι ἄν-
 δρες Ἴταλοὶ τε καὶ Ῥωμαῖοι, ὀλίγοι πάνυ εὐρεθέντες, ὅπου δ'
 ἂν νεωστὶ προσταχθῶσιν, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἕκαστος αὐ-
 τῶν ἀπέλθῃ τοὺς τείχους φυλάττειν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμά-
 χεσθαι. καὶ πρῶτον μὲν τῷ τῆς Ἐνετίας μπαῖλω Ἰερωνύμῳ 20
 Μηρότῳ ἐνεμπιστεύθη φυλάττειν καὶ οἰκονομεῖν τὰ ἀνάκτορα
 καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε· τῷ δὲ τῶν Καταλάνων κονσουλῷ Πέ-

7. σαν. στερεὰς θέσας μετὰ σιδήρων σχολόπων καὶ περόνων, ἐξ
 ὧν γ. P 10. ἐφαίνετο P ἐν om P 11. τηλέβολον P
 13. ἔπτον M 21. ἀγγάρῳ P 22. ἀσιάνδῃ P

portu inventae sunt. deinde pontem hoc modo extruxit. acatia, alia lignea vasa ampla, dola magno numero comportari iussit, et lignis longis sive trabibus, ferramentis et funibus firmiter et arcte constringi et colligari, ne opus fluctibus maris disiceretur. deinde super acatia, vasa, trabes assibus per clavos ferreos sive fibulas valide affixis, pons firmus et pulcher factus est, latitudine quinquaginta, longitudine centum pedum, ut per totum medium pontem tanquam in sicco ambulari posset. tum helepoli ponti imposita triremibusque simul ad urbem adnotis, moenia ea parte percutere coeperunt. haec quum conspicerent imperator et urbs universa, vehementer animis perturbati sunt. sollicitum enim imperatorem habebat paucitas nostrorum. convocato concilio, decretum est, ut duces et tribuni et reliqui viri strenui tum Itali tum Romani, perpauca numero, qua nuper constituti fuissent, eadem in loca nunc redirent ad defendenda moenia hostesque propulsandos. ac primum quidem Venetorum baïlo, Hieronymo Menoto, mandatum est, ut palatia et quae ad ea pertinerent custodiret et servaret. Catelanorum consuli, Petro Guliano, pars Bu-

τῷ Γουλιάνῳ ἐδόθη ἵνα φυλάτῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Βου-
 κολέοντος καὶ ἄχρι ἐγγὺς τοῦ Κοντοσκαλίου, τῷ δὲ Ἰακώβῳ
 Κονταρίῳ ἵνα φυλάτῃ τὰ μέρη τῶν τειχῶν τοῦ ἔξωθεν λι-
 μένος καὶ ἕως ἐγγὺς τῶν Ὑψωμαθίων (καὶ οὐ διέλιπε ποιεῖν
 5 τὰ ὅσα ἔξεστι στρατιώταις, καὶ μάλιστα τοῖς εὐγενέσι), Μα-
 νουήλ δὲ τῷ ἐκ τῆς Λιγουρίας φυλάττειν τὰ μέρη τῆς πύ-
 λης τῆς λεγομένης χρυσῆς μετὰ διακοσίων ἀνδρῶν τοξότων
 τε καὶ μπαλαιστῶν· εἶχον γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει ἐλέπολιν
 ἐναντίαν, καὶ αὐτὴν μετὰ βουβάλων καὶ βοῶν δορῶν ἐνδεδυ-
 10 μένην, καὶ τὰ τεῖχη μετὰ μηχανῶν ἔτυπτον. Παῦλῳ μὲν καὶ Β
 Ἀντωνίῳ καὶ Τρωίλῳ τοῖς αὐταδέλοις ἐμπιστεύθη ἵνα φυ-
 λάττωσι τὸ Μυριάνδρον, ὅπου καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἡ
 πόλις ἦν ἐπικίνδυνος, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πεζοί τε καὶ
 ἰππῶται τοῦ πλήθους τῶν Τούρκων ἐμάχοντο γενναίως καὶ
 15 ἀνδρείως, καὶ πολλάκις καὶ τὰ τεῖχη χαλάσαντες καὶ θέλον-
 τες εἰσελθεῖν κακῶς ἀπεδιώχθησαν, καὶ φόνον εἰς αὐτοὺς οὐκ
 ὀλίγον ἐποίουν, καὶ μέρος μὲν τῶν κλιμάκων αὐτῶν ἔσω ἔου-
 ρον μέρος δὲ ἔθλαζον, καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν ἄθλα καὶ γέρα
 μνήμης αἰωνίου ὑπῆρχον ἄξια. Θεοφίλῳ δὲ τῷ Παλαιολόγῳ,
 20 ἀνδρὶ ἐμπείρῳ πάσης γραμματικῆς πραγματείας καὶ τῆς Ἑλ-
 ληρικῆς παιδείας καὶ μαθηματικῆς εἰς ἄκρον γευσάμενῳ, ἐνε-
 πιστεύθη φυλάττειν κατὰ τὰ μέρη τῆς πύλης τῆς λεγομένης
 Σηλυβρίας. τῷ δὲ Ἰωάννῃ τῷ Ἰουστινιανῷ τῷ αὐτοῦ στρα-

3. τοῦ] τῶν P
 φυλάττειν P
 15. συχνάκις P

8. παλαιστῶν P
 12. καὶ et τοῖς μέρεσι om P
 16. ἀπεκρούσθησαν P

11. ἐνεπιστεύθη αὐτοῖς τοῦ
 14. ἰππεῖς P

coleonis prope ad Contoscalium usque tuenda data est. Iacobo Con-
 tarino muri exterioris portus usque ad Hypsomathia commissi (nec
 is neglexit facere, quidquid milites, strenuos praesertim, facere decet).
 Manuelli Liguri porta aurea quae dicitur cum sagittariis et funditori-
 bus ducentis custodienda tradita est. erat enim huic parti opposita
 helepolis, et ipsa bubalorum boumque pellibus induta, ac muri qua-
 tiebantur machinis. Paulus, Antonius et Troilus, fratres germani,
 Myriandro praefecti sunt, quoniam ibi quoque urbs gravius laborabat
 et die noctuque de Turcarum exercitu pedites et equites strenue ac
 fortiter pugnabant, adeoque saepe, moenibus concussis, in urbem
 penetrare nitebantur: quos tamen male excipientes nostri, caedem in
 eos non mediocrem edebant et scalas eorum partim intro trahebant,
 partim diffrangebant: merenturque horum virorum certamina et res
 gestae aeternam apud posteros memoriam. Theophilo Palaeologo, ho-
 mini literarum et omnis Graecae eruditionis et mathematicae peritissi-
 mo, custodia prope portam, quae Selybria dicitur, tradita est. Io-

τηγῶ καὶ εἰς πάντα καλῶ καὶ ἐπιτηδείῳ, πρὸς ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ θαρρῶν ἦν διὰ τὴν γενναιότητα καὶ ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ, ἐδόθη ἵνα μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Ῥωμαίων φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι πλεῖον τῶν ἄλλων με- 5 ρῶν ἐμάχοντο· καὶ τὴν ἐλεβόλιν τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἐλεβόλιν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔστησαν διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον ἐπιτηδεῖον πρὸς τὸ πολιορκεῖν τὰ τεῖχη καὶ τὴν πόλιν καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸν ἀμηρᾶν ἀντικρὺς ἐσκηνωμένον. Θεο- δώρῳ δὲ τῷ ἐκ Καρύστου, ἀνδρὶ πολεμιστῇ καὶ δραστηρίῳ 10 καὶ τοξότη ἡσκημένῳ ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ Ἰωάννη Γερμανῷ, ἀνδρὶ τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καλῶς εἰδότε, ἐδόθη ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς Καλυγαρίοις. ὁ δὲ Ἰερώνυμος καὶ Λεονάρδος οἱ Λιγουρῖται ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης ξυλίνης. τῷ δὲ καρδινάλῃ Ῥωσσίας 15 ἐδόθη ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Κυνηγεσίου καὶ ἕως τοῦ ἁγίου Δημητρίου. ὁ δὲ μέγας δοῦξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς ἁγίας Θεοδοσίας. ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης ὠραιᾶς φυλάττειν ὠρίσθησαν οἱ ναῦται καὶ οἱ ναύ- 20 κληροὶ καὶ κυβερνηταί, οὓς εἶχεν ἡ ναῦς ἡ ἐκ τῆς Κρήτης. (4) τῷ δὲ Γαβριήλ Τριβιζάνῳ τῷ τῶν Ἐνετῶν τριήραων κα- πετανίῳ μετὰ καὶ ἐτέρων ἀνδρῶν πενήκοντα ἐδόθη φυλάττειν

6. τηλέβολον P
ρίων P

10. δραστηρικωιάτῳ P
16. κυνηγοῦ P

13. τῶν καλυγα-

22. ἄρχοντι P

hanni Iustiniano, duci summo et ubicunque apto et idoneo, cui imperator propter generosum animum, fortitudinem et audaciam plurimum confidebat, dati sunt quadringenti milites Itali et Romani, quibuscum regionem ad portam sancti Romani defensaret, ubi Turcae acrius, quam in reliquis locis, pugnabant statuerantque magnam illam helepolim, propterea quod is locus ad oppugnanda moenia inprimis commodus et tentorium amerae e regione erat. Theodoro Carystio, viro bellicoso et strenuo, ac sagittario longe exercitatissimo, item Iohanni Germano, machinarum bellicarum artificii perito, regio Calygariorum defendenda erat. Hieronymo et Leonardo Liguribus porta commissa est, quae a ligno nomen habet. cardinali Rossiae regio Cynegesii ad sanctum usque Demetrium data est. magnus dux, Lucas Notaras, regionem inde a Petrio usque ad portam sanctae Theodosiae accepit. ad portam, cui nomen pulchrae est, nautae, naucleri et gubernatores navis, quae e Creta venerat, constituti erant. (4) Gabrieli Tribizano, Venetarum triremium praefecto, et aliis quinquaginta viris ad custodiam assignata est turre in medio fluctu, e

τὸν πύργον τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ὄρεος, τὸν φυλάσσοντα τὴν εἴσο-
 δον τοῦ λιμένος, καὶ ἦν ἀντικρὺς τῆς πύλης τῆς βασιλικῆς· καὶ
 τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ μέρος ὡς ποιμὴν καὶ οὐ μισθωτὸς κα-
 λῶς ἐφύλαττε. τῷ δὲ Ἀντωνίῳ τῷ καπετανίῳ τῶν ἐμπορικῶν
 5 τριήρων ἐδόθη φυλάττειν τὰς τριήρεις αὐτοῦ καὶ τὰς νῆας
 τὰς ἐντὸς τῆς ἀλύσεως, ὡς εἴρηται· αἱ δὲ νῆες ἐκεῖναι διὰ
 τὸ εἶναι αὐτὰς καλῶς ἡτοιμασμένας εἰς παράταξιν πολέμου,
 οἱ ὄντες ἔσωθεν μετὰ σαλπύγγων καὶ τυμπάνων καὶ φωνῶν
 ἀναριθμητῶν τὰς τῶν Τούρκων τριήρεις καὶ νῆας εἰς μάχην
 10 ἐκάλουν, καὶ ἀκροβολισμοὶ οὐ διέλιπον ἀναμέσον αὐτῶν καθ’
 ἑκάστην ἡμέραν· πλὴν οὐ τελείαν συμπλοκὴν ἐποίουν. οἱ
 δὲ ἕτεροι εὐγενεῖς καὶ ἄριστοι ἄνδρες τῆς πόλεως ἐν τόποις
 ἀναγκαίοις διεμερίσθησαν φυλάττειν, καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον
 οὐ διέλιπον ποιεῖν. τοὺς δὲ μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς καὶ κληρι-
 15 κούς καὶ τοῦ λοιποῦ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας ἄνδρας διέτα-
 ξαν ἵνα διαμερισθῶσιν ἐνθεν κακεῖθεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς
 πόλεως, ἵνα καὶ αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ δεόμενοι καὶ ἡμεροσκόπους 57
 καὶ νυκτοσκόπους ποιῶσι, καὶ δεήσῃσι ἐξιλεοῦσθαι τὸ Θεῖον
 ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. τὸν δὲ Δημήτριον τὸν Καν-
 20 τακουζηνὸν καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Παλαιολόγον Νικηφόρον
 μετὰ καὶ ἑτέρων τινῶν κατέταξαν ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ
 καὶ ἐν ἑτέροις τόποις περιπατεῖν μετὰ ἑπτακοσίων ἀνδρῶν,
 ἵνα εἰς οἷον δὴ τόπον ἀνάγκη ὑπάρχει βοηθήσωσιν. ὁ δὲ βα-

2. ἦν] ἕως P   4. ἄρχοντι P   8. οἱ ὄντες] ἐξιλοῦσαι P   17.
 ἵνα τοῦ Θεοῦ δέωνται καὶ ἡμεροσκόποι καὶ νυκτοσκόποι ὡσι P

regione portae regiae, sita, quae aditum portus tuetur. is creditam sibi partem ut pastor, non ut mercenarius, diligenter servabat. Antonius, mercatoriarum navium praefectus, triremium suarum et navium, quae intra catenam constitutae erant, tutelam accepit: quae naves quoniam ad conflictum bene instructae erant, ii, qui intus erant, tubarum, tympanorum, clamorum strepitu frequenti Turcarum naves et triemes ad certamen provocabant, et iaculis quotidie dimicantes, iusta tamen pugna non concurrebant. reliqui generosi et strenui cives in locis iniquis ad custodiam dispertiti sunt, nec cessabant operam, quam possent, praestare. monachi autem et sacerdotes et clerici et reliqui ordinis ecclesiastici homines per totam urbem passim distributi sunt, ut deo supplicarent et die noctuque specularerentur et precibus numen pro salute urbis placarent. Demetrium Cantacuzenum et Nicephorum Palaeologum, generum eius, cum aliis quibusdam ad venerandum apostolorum templum et alia loca obeunda cum viris septingentis constituit, ut ubi res flagitaret, eo cum auxilio advola-

σιλεύς ἄμα τῷ Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ, ὃς κατὰγεται, λέγουσιν, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ περιφανοῦς βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔφιππος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιπατῶν ἦν γύρωθεν ἔνδον τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν· καὶ τὰ εἰς ἀνάγκην τοῦ πολέμου ἠτοιμά-5 ζομεν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ χρημάτων ἐσπάνιζον τὰ βασίλεια διὰ τὸν μισθὸν τῶν στραιωτῶν, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς λαβεῖν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν σκευὴ ἅγια καὶ ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ, καὶ χρήματα ἐποίησαν. καὶ μὴ τις ἐγκαλέσῃ ἡμᾶς ὡς ἱεροσού-10 λους· ἕνεκεν τῆς τοῦ καιροῦ ἀνάγκης ἐγένετο, ὡς καὶ ὁ Δαβὶδ πεπονθῶς, πεινάσας, τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ἃ οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. ἔλεγε γὰρ ὁ μακαρίτης ὁ βασιλεὺς “ ἂν ὁ Θεὸς τὴν πόλιν λυτρώσῃται, τε-15 τραπλοῦν ἀποδώσω τῷ κυρίῳ μου.”

Καὶ αὐθις ἑτέρας βουλῆς γενομένης, ἵνα τὰς ἐν τῷ λιμένι φερομένας τριήρεις καὶ γέφυραν ἐμπρήσωσι μηχανῇ τινί, διότι μεγάλην ταραχὴν καὶ κίνδυνον αἱ νῆες αὐταὶ τῇ πόλει ἐνεδίδον, καὶ μηχανὴν τινα εὔρον, καὶ τὴν βουλήν ἐξε-

1. ἄμα τῷ δὸν Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ, τῷ ἐξ Ἰσπανίας ἐκ χώρας Καστολίου ὁμοιωμένῳ, τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ. ἡ συγγένεια εἶναι λέγουσι διὰ τὸ κατὰγεσθαι τὸ τῶν Τολέδων γένος ἀπὸ αἵματος τῆς ὁσφύος τοῦ περιφ. β. Ἀλ. τοῦ Κ. τῶν ἀπογόνων, καὶ ἕνεκεν τινῶν αἰτιῶν κατοικησάντων ἐν Ἰσπανίᾳ Τολέτους αὐτοὺς ἐπωνόμασαν. κατὰ συγκυρίαν λοιπὸν ἐκεῖ τυχόντος τούτου μεθ' ἡμῶν, ἔφιπποι μετὰ τοῦ βασιλέως δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιπατοῦντες κύκλωθεν τῶν τειχῶν τὰ ὅσα εἰς ἀνάγκην τοῦ πολέμου ἠτοιμαζον. P 12. πέπονθε P 13. ὁ μακαρίτης om P

rent. ipse imperator nobiscum et cum Francisco Toledo, cognato suo, qui ex illustri imperatore Alexio Comneno genus ducere fertur, tota die et nocte intra urbem et moenia obequitabat, prospiciebatque rebus ad bellum necessariis.

Quum autem pecunia palatium deficeret propter stipendia militum, imperator sanctam et deo consecratam ecclesiarum suppellectilem usurpari et in numismata redigi iussit. ne vero quisquam ut sacrilegos nos increpato. coacti enim necessitate fecimus, haud secus ac David, qui esuriens panes propositionis comedit, quos nisi sacerdotibus nemini licebat edere. ac dicebat beatae memoriae imperator “si deus urbem liberaverit, quadruplum domino restituum.”

Rursus alia inita consultatione, ut in portu collocatas triremes et pontem machinatione aliqua comburerent, quippe quibus in magnum discrimen et periculum urbs adduceretur, ratio aliqua inventa et cum imperatore communicata est. Iacobus Cocus, Venetus, vir ad agen-

φώνησαν τῷ βασιλεῖ. Ἰάκωβος Κόκος ὁ Ἐνετός, ἀνὴρ ὀξύ-
 τερος τοῦ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὡς ἐνεμπιστεύθη τοῦ πέρας δῶσαι
 τῆς ὑποθέσεως, ἤρξατο τοῦ ἔργου πάνν ἐπιτηδείως καὶ καλῶς
 τρόπῳ τοιῷδε. ἀκάτια τρία πάνν ταχέα καὶ γοργὰ οἰκονο-
 5 μῆσας, καὶ τεσσαράκοντα νέους θαρσαλέους καὶ μεγαλοψύ-
 χους καὶ ἀνδρείους ἐν αὐτοῖς ἔβαλε, Γραικοὺς τε καὶ Ἰτα-
 λούς, καὶ καλῶς παραγγείλας αὐτοῖς τὰ πάντα καὶ τὰς κατα-
 σκευασθείσας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς τέχνας δώσας, ἵνα ἔλθω-
 σιν νυκτὸς καὶ περάσωσι πρὸς τὸν Γαλατᾶν καὶ πλησίον τῆς
 10 πέρας ἐκείνης γῆς ἔλθωσιν ἕως τῶν τριήρεων καὶ τὰ ὀρισθέν-
 τα πράξωσιν. καὶ ἐγεγόνει ἄν, εἰ μὴ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἢ κακὴ
 τύχη ἡμῶν ἐμπόδιζε. ἐλθόντες δὲ πάνν ἐπιτηδείως καὶ τὴν
 γέφυραν περιπατήσαντες καὶ περάσαντες καὶ δύο νέους ἀφέν-
 τες ἐκεῖ μετὰ κατασκευῆς, ἵνα ὅταν οἱ ἕτεροι εἰς τὰς τριήρεις
 15 ἐγγίσωσι καὶ σημειῖόν τι ἴδωσι, τότε ἐν μιᾷ ὥρᾳ θαρσύνῃ τὸ
 ὑγρὸν πῦρ ἀνάψωσι, φθάσαντες δὲ καὶ ἕως τῶν τριήρεων
 ἐγγύς, ὁ θεὸς ἢ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐκόλυσε τὸ ἔργον,
 ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τινὸς τῶν νέων ἐκείνων οἰκέτης τις τὸ μυ-
 στήριον τοῖς ἐναντίοις ἐμήνυσε· καὶ φυλακὰς ἀγρύπνους καὶ
 20 νυκτοσκόπους ἔχοντες, ὡς εἶδον αὐτούς, μετὰ σκευῶν καὶ πε-
 τρῶν καὶ μετὰ ἐτέρων ἀκατίων τὸ ἐν ἀκάτιον ἐβύθισαν καὶ
 μερικοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐζώγησαν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἔτε-

1. κόκος P   4. ταχέα θοὰ καὶ P   13. καὶ περάσαντες om P
 15. ἐν μιᾷ ὥρᾳ] εὐθύς P   18. ἀπρ. ἐκείνων τῶν νέων ἢ πα-
 ρὰ τινος νομοκρίστου τοῖς ἐναντίοις ἐμηνύθη τὸ ἔργον καὶ ἀτε-
 λές ἔμεινε. καὶ φυλ. P   22. ἐζώγησαν, καὶ τὰ διολοκλήρως
 ἐποίησαν καὶ οὐδὲν M

dum quam ad dicendum promptior, cui commissum est, ut perficeret consilium, opus admodum alacriter et apte ita aggressus est. acatia tria apprime velocia et agilia paravit: iis quadraginta iuvenes generosos et strenuos, tum Graecos tum Italos, quibus omnia diligenter praecepit deditque machinas igne Graeco instructas, imposuit, ut nocte Galatam traieci, prope litus ad triremes accederent facerentque, quae constituta erant. ac bene cessisset inceptum, nisi sinistra fortuna nostra fuisset impeditum. nam quum prospere pontem circumissent traiecissentque, relictis ibi duobus iuvenibus cum apparatu, ut, quum reliqui ad triremes pervenissent ac dedissent signum, eodem utrique tempore sulphure accenderent ignem Graecum, illi prope triremes iam advenerant, quum deus rem impedit, sive peccata nostra ita meruerant, sive imprudentia iuvenum servus aliquis consilium hostibus prodiderat: itaque quum illos animadvertissent, telis, saxis et acatiis unum e nostris navigiis summerserunt, ipsos homines

ρον οἱ ἡμέτεροι ἐποίησαν εἰ μὴ μίαν τῶν τριήρων ἐπυρπό-
 λησαν. καὶ τὸ ἐν τῇ γεφύρᾳ πῦρ πλήθος τῶν Τούρκων δρα-
 μόντες ἐναπέσβησαν. τοὺς δὲ νέους ἐκείνους τοὺς θανα-
 στοὺς καὶ ὠραιοὺς ὁ ἀσεβὴς ἀμνηρᾶς προστάξας τῷ πρώτῳ
 πάντας οἰκτρῶς ἐθανάτωσεν ἡμῶν ὀρώντων αὐτούς. καὶ 5
 Θρηῆμος ἐγεγόνει ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ αὐτῶν ἀμέτρητος. ὁ δὲ
 Βασιλεὺς λυπηθεὶς καὶ αὐτὸς προσέταξεν ἵνα ἄνωθεν τῶν
 πύργων κύκλωθεν τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους θανατώσωσιν.
 ἦσαν γὰρ τὸν ἀριθμὸν οἱ ἀναιρεθέντες διακόσιοι ἑξήκοντα.
 καὶ διὰ ταῦτα οὖν σκάνδαλα ἀνεφύησαν, καὶ στάσις μεγάλη 10
 ἐγεγόνει ἀναμεταξὺ τῶν Ἑνετῶν καὶ Λιγουρίων. ἔλεγον γὰρ
 οἱ Λιγούριοι καὶ δυσχυρίζοντο τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐμπειροτά-
 τους ἢ τοὺς Ἑνετοὺς ἐν παντὶ πράγματι, καὶ δι' ἀπειρίαν μὴ
 εἰδέναι τὸν Κόκον Ἰάκωβον ἃ ἐποίει, οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ
 λοιποὶ τῶν Ἑνετῶν ἃ ἐπιχειρίζοντο. δι' ἣν αἰτίαν τοὺς τεσ- 15
 σαράκοντα ἐκείνους νέους ἀπώλεσαν, δι' οὓς τοσοῦτος οἶκτος
 ἐγένετο, καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὴν γέφυραν τὰς ἐν τῷ λιμένι
 οὐκ ἐπυρπόλησαν. ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὰ γενόμενα,
 ἔλθων ὠμίλησε τοῖς Ἑνετοῖς καὶ Λιγουρίοις, καὶ λυπούμενος
 εἶπε "παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰρηνεύετε. καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν 20
 ὁ ἔξωθεν πόλεμος· καὶ μὴ ἀναμεταξὺ ὑμῶν μάχεσθε διὰ τοὺς
 οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ." καὶ ἄλλα πολλὰ δημηγορήσας εἰρηνο-
 ποιήσεν αὐτούς.

5. ἀνηλεῶς P

6. ἀμετρος P

8. τριήρωθεν P

18. ab

hoc ὡς caput sextum incipit P

ceperunt: nec nostri quidquam aliud praestiterunt, nisi quod unam combusserunt triremem. ignem enim ponti iniectum Turcarum turba confestim extinxit. iuvenes illos egregios et formosos impius ameras ad unum omnes postero mane in conspectu nostro miserabiliter trucidari iussit. luctus hinc in urbe ingens fuit, tantaque erat imperatoris moestitia, ut ipse vicissim captivos Turcas in turribus circumcirca occidi iuberet, numero ducentos sexaginta. ortae sunt ex hac re turbae, ac magna emersit inter Venetos et Ligures seditio. dicebant enim et affirmabant Ligures, se omni in re Venetis peritiores esse, et Iacobum Cocom ex imperitia nescivisse, quid faceret, nec perspexisse vel ipsum vel reliquos Venetos, quid auderent: unde quadraginta illi iuvenes, propter quos tantus luctus esset, periissent, ac triremes et pons in portu non fuissent incensa. haec ubi audivit imperator, adiit Venetos et Ligures, et afflicto animo ita eos allocutus est "obsecro vos, fratres, pacem colite: sufficit externum bellum. nolite, per misericordiam dei, mutuum bellum exercere." alia multa dicendo tandem eos pacavit.

Ὁ δὲ ἀμηνῶς ἰδὼν γεγονέναι τὸ ἡμέτερον ἔργον εἰς οὐ-
 δὲν χρήσιμον κατὰ τῶν τριήρεων, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐζημιώ-
 θημεν, περιχαρῆς γεγονὼς μετὰ σοβαρότητος καὶ ἀγερώχου
 γνώμης εἰπὼν “τὰ ὅσα αὐτοὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἡμῖν ποιῆσαι,
 5 ἐγὼ ἀνταμείψομαι,” καὶ ἄνωθεν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ ἁγίου Θεο-
 δώρου πέραν ἐν τῷ Γαλατᾷ ἐλεβόλεις μεγάλας στήσας, ἵνα
 τὰς ἡμετέρας νῆας τὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος βυθίσῃ καὶ
 ὄθεν ἦσαν ποιήσῃ ἀναχωρήσαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐποίει οὐχί
 μόνον διὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, ἀλλ’ ἵνα καὶ τὰς τῶν Λιγου-
 10 ρέων νῆας ἀνταμείψῃται, ὅπως δείξῃ ἡμῖν ὅτι εἰς τὰ πάντα
 δύναται καὶ ἀγγίνους καὶ πολύτροπός ἐστιν. ἰδόντες δὲ οἱ ἐν
 τῷ Γαλατᾷ ὅτι τὰς νῆας ἐβούλετο ζημιῶσαι, συναχθέντες εἶπον
 αὐτῷ “οὐκ ἔστι δίκαιον ὅτι τὰς τῶν Λιγουρέων καὶ ἡμῶν
 ἐμπορικὰς νῆας ζημιῶσαι, φίλοι ὄντες.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
 15 αὐτοῖς “αὐταὶ αἱ νῆες οὐκ εἰσιν ἐμπορικαὶ ἀλλὰ λησταὶ θα-
 λάττιοι, καὶ χάριν ἐμπορείας οὐκ ἤλθον ἐνταῦθα, ἀλλ’ ἵνα
 τὸν βασιλέα τὸν ἡμῶν ἐχθρὸν βοηθήσωσιν. ἐγὼ δὲ ὡς προ-
 φανεῖς ἐχθροῦς, εἰ δυνατόν, θέλω παιδεῦσαι· ὑμεῖς δὲ ἀπέλ-
 θατε μετ’ εἰρήνης ὡς φίλοι.” λοιπὸν τοῦ ἔργου ἀψάμενος,
 20 καὶ ἦν ἰδεῖν σημεῖον ὅτι τῇ πρώτῃ ἐλεβόλει ἧ ὁ τεχνίτης τὸ
 πῦρ ἐνέβαλε τὴν νῆα τὴν τῶν ἄλλων ἄρχουσαν ἐβύθισεν. αἱ
 δὲ λοιπαὶ ἰδοῦσαι τὸν κίνδυνον καὶ θέλουσαι φυγεῖν, ἐπὶ τὸ

5. ἐν — πέραν om P   6. τηλεβόλους P   8. ἀναχωρήσωσιν M
 15. ἀλλὰ πειρατικά καὶ οὐ χάριν εὐποιίας ἤλθον ἐνταῦθα P

Ameras quum nostrum adversus triremes inceptum nihil nobis commodi, imo damnum attulisse videret, gaudio exultans non sine fastu et indignatione dixit, facturum se nobis, quae nos ipsis facere non potuissemus. itaque in colle sancti Theodori trans sinum apud Galatam magnas helepoles collocavit, ut naves nostras ad introitum portus constitutas, nisi recederent, summergeret. atque hoc faciebat non solum propter introitum portus, sed etiam, ut Ligurum navibus par redderet, nobisque ostenderet, se posse omnia et in primis solertem et versutum esse. Galataei cernentes, ameram naves pessum-daturum esse, frequentes eum conveniunt monentque, aequum non esse, ab iis, quippe amicis, Ligurum et suas adeo mercatorias naves pes-sumdari. at ille respondit: “hae naves non sunt mercatoriae, sed pi-ratae, nec mercaturae gratia huc advenerunt, sed imperatorem, ho-stem nostrum, adiuturam. quare ut hostes manifestos, si potero, eos punibo. vos, ut amici, abite.” itaque opus aggressus est, atque ac-cidit, ut magister prima helepoli, cui ignem iniecit, navem principem demergeret. reliquae naves, animadverso periculo, fuga salutem quae-rebant et Galatam versus paulo projectae constiterunt, ut altissimis

μέρος πλέον τοῦ Γαλατᾶ ὀλίγον ἐλθοῦσαι τὴν στάσιν ἐποίησαν, ὅπως διὰ τῶν ὑψηλοτάτων οἰκῶν σκέπωνται· αὐτὸς δὲ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκῶν πολλοὺς ἐχάλασεν, ἵνα ἀκωλύτως τὰς νῆας μάχηται. καὶ ἦν θαυμάσαι ὅτι πλεῖον ἢ ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐλεβόλεις ῥίψας οὐδέν τι πλέον τὰς νῆας ἔβλαψεν οὔτε ἄνθρωπον ἐθανάτωσεν, εἰ μὴ γυναῖκά τινα πέτρα πεσοῦσα ἐκ τῶν τειχῶν ἀπέκτεινεν.

Ἡμέρας γὰρ τινὰς ὁ ἀμηνρᾶς οὐ τελείαν συμπλοκὴν, ὡς σύνηθες, ἐνέδιδεν ἡμῖν ὡς τὸ πρότερον, εἰ μὴ ἀκροβολισμοὺς μακρόθεν· καὶ ταῖς ἐλεβόλεσι ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ οὐκ ἔπαυον τὰ τεῖχη σφοδρῶς τύπτειν. καὶ τινες μὲν οἱ μὴ ὄντες ἔμπειροι τοσοῦτον τοῦ πολέμου, ὡς ἔβλεπον μὴ γίνεσθαι συμπλοκὴν, τοὺς διατεταγμένους τόπους αὐτῶν ἀφίνοντες ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν ἤρχοντο· οἱ δὲ Τοῦρκοι εὐκαιρίαν εὐρίσκοντες μετὰ ὀνύχων σιδηρῶν ἤτοι ἀγκίστρων ἐν τισι τόποις τὰς μεστάς χώματος σπυρίδας, ὅπου ἦσαν εἰς σκέπην τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ συμπλοκῇ, κάτω ἔσυρον· οἱ δὲ δῆμαρχοι ἀντ' αὐτῶν ἐτέρως εὐθύς ἔβαλον. μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὅτι συμβαίνει γενέσθαι ᾧ τρόπῳ εἰρήκαμεν, τοὺς τοιούτους σφοδρῶς ἠπείλησεν. αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίναντο λέγοντες ὅτι διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς φαγεῖν καὶ πιεῖν, τέκνα τε καὶ γυναῖκας, τοῦτο ἐποίησαν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὤρισεν ἵνα ὅσοι

5. τὰς τηλεβόλους P   8. ἡμέραις δὲ τισι τῆς τελείας συμπλοκῆς τὸ σύνηθες παρεκλύσας ὁ ἀμηνρᾶς ἀκροβολισμοὺς μόνον ἐνέδιδεν ἡμῖν μακρόθεν, καὶ ταῖς τηλεβόλοις ἡμέρα τε καὶ νύκτα οὐκ ἔπαυε P
 15. τὰς οὔσας σπυρίδας χώματος μεστὰς εἰς P
 17. ἔσυρον P   19. ὅτι ᾧ τρόπῳ εἰρήκαμεν καὶ δι' ἣν αἰτίαν συνέβαινε τοῦτο, τοὺς τοὺς τόπους αὐτῶν ἀφέντας σφ. P
 21. ὁμοίως καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας P

aedificiis tegerentur. at ille nihil pepercit aedificiis, sed eorum multa diruit, quo libere naves oppugnaret. verum mirum hoc accidit, ut centum et triginta amplius helepolibus usus, nihilo magis navibus noceret, nec hominem ullum interficeret, nisi quod lapis de muro delapsus mulierem aliquam occidit.

Diebus aliquot ameras non iusta, ut solebat, pugna nos exercuit, sicut ante, sed eminus iaculationibus; helepolibus tamen nec die nec nocte cessavit acriter moenia arietare. itaque quidam rei militaris non admodum periti, quum pugnam non committi viderent, relictis stationibus domos abibant. quam opportunitatem Turcae aucupati, uncis ferreis sive harpagonibus nonnullis in locis corbes ad tegendum in pugna militem terra impletas detraxerunt, pro quibus tribuni illico alias reposuerunt. imperator ubi a duce, quid fieret, rescivit, graviter illos increpavit: qui responderunt, quoniam non ha-

τινὲς οἱ μὴ δυνάμενοι μάχεσθαι διὰ γῆρας ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν, τοὺς ἄρτους καὶ πᾶν βρώσιμον διαμερίζειν ἐν τοῖς οἴκοις καὶ ἐν τοῖς πύργοις κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐνὸς ἐκάστου. καὶ ὁ πόλεμος ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἠΰξανε διὰ τὸ καθ' ἐκάστην εἰς τοὺς ἐναντιοῦς ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας κλίματος νέος στρατὸς οὐ διέλιπεν ἔρχεσθαι· τὰ δὲ ἡμέτερα ὀλιγόστευον καὶ ἐταπεινοῦντο, ὥσπερ σελήνη λειψίφωτος, διὰ τὸν καθημερινὸν θάνατον. τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπειθεῖς καὶ ἀπάνθρωποι τὰ ἡμῶν ταπεινοῦσθαι βλέποντες, εὐρόντες τὸν καιρὸν εἰς τὰς πονηρὰς ὀρέξεις, στάσεις καὶ ἀκαταστασίας καθ' ἡμέραν ἐποιοῦν, καὶ ὑβρεις καὶ λοιδορίας εἰς τὰς πλατείας καὶ ὀύμας τῆς πόλεως κατὰ τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως καὶ τῶν ἑτέρων ἀρχόντων ἐξέχρον ἐκ τοῦ μιαινοῦ αὐτῶν λάρυγγος, μήτε τὸν θεὸν φοβούμενοι μήτε τὸν βασιλέα ἢ τοὺς ἀνθρώπους ἐντροπέοι.
 10 15 20
 αὐτὸς δὲ ὁ τρισμακάριστος τὸ τοῦ Δαβὶδ ῥητὸν μιμούμενος τὸ “ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος ἐγενόμην, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς, ὅτι οἱ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταίονται ὑπὲρ ἐμέ, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.” καὶ τινὲς μὲν προσήρχοντο αὐτῷ λέγοντες ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τάδε ἔφη· τινῶν δὲ περιπατῶν ἤκουε. καὶ ἐν ἡμῶν ἐπληρώθη τὸ ῥητὸν τὸ φάσκον

9. καὶ εὐκαιρίαν εὐρόντες κατὰ τὰς πονηρὰς αὐτῶν ὀρέξεις P
 15. μακάριος P 13. ἄλαλος, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ.
 καὶ ἐγενόμην P

berent, quod ederent aut biberent, nec liberi nec uxores, ita se egisse. hoc audito, imperator constituit, ut quotquot senectute vel alia re impedirentur, ne pugnarent, iis pro cuiusvis conditione panis et reliquus cibus per aedes et turres distribueretur. interim bellum in dies ingravescibat, quum ad hostes ex Asia quotidie recentes copiae adventarent, nostrae autem res lunae decrescentis instar imminuerentur et extenuarentur quotidiana caede. insuper quidam de nostris, contumaces et feroces homines, quum nos in angustias adduci viderent, perversis suis cupiditatibus occasionem nacti, perpetuo turbas et seditiones excitabant, et ore scelesto per plateas et vicos urbis maledicta et contumelias in imperatorem et reliquos principes coniciebant, nec deum nec imperatorem vel homines veriti. at ille ter beatus vir Davidis dictum imitabatur “ego autem sicut surdus non audiebam, et tanquam mutus eram, factusque sum sicut homo non audiens nec habens in ore redargutiones, quoniam inimici mei vivunt et praevaluerunt super me et qui iniuria me oderunt, multiplicati sunt.” et adibant eum, qui narrarent, hunc vel illum talia de ipso effutire: quosdam etiam praeteriens ipse audiebat. denique in nobis

“τῶν μὲν εὐτυχοῦντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τῶν δὲ δυστυχοῦντων οὐδ’ αὐτὸς ὁ γεννήτωρ.”

Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Μαΐου ἐψιθυρίσθη ὅτι ὁ ἀμνηστὸς βούλεται διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης τῇ εἰκοστῇ ἐννάτῃ τοῦ αὐτοῦ πολεμῆσαι ἡμᾶς σφοδρῶς μετὰ συμπλοκῆς καὶ 5 συρρηξέως. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ δήμαρχοι πάντες, καὶ μάλιστα Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανός, οὐκ ἔπανον πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖν εἰς ἀντιπαράταξιν τῶν ἐναντίων, καὶ δι’ ὅλης τῆς νυκτὸς τοὺς τείχους τοὺς ἐμπροσθέντας ἐν τῷ τύπτεσθαι ὑπὸ τῶν ἐλεβόλων ἐδιώρθωνον μυριοτρόπως. εἶτα ὁ Ἰουστινιανός 10 στείλας πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταραῶν ἐζήτηι ἕξαποστειλῆναι αὐτῷ ἐλεβόλους τινάς, αἱ ὑπῆρχον ἐν τοῖς μέρεσιν οὗ ἐφύλαττεν αὐτός. ὁ δὲ κὺρ Λουκάς ὁ Νοταραῶς οὐκ ἠθέλησε δοῦναι αὐτάς, λέγων ὅτι καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι ἀνάγκη ἦν εἶναι αὐτάς. ὁ δὲ Ἰουστινιανός ἀντέλεγεν ὅτι οὐδε- 15 μίᾳ χρεία ἦν ἐλεβόλους τοσοῦτας εἶναι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τοῖς ὑδροεῖσι. διὰ ταῦτα μὲν οὖν τὰ αἷτια ἦλθον καὶ εἰς λόγους νεωτερικοὺς, καὶ ὕβρεις ἐξέχεον ἐκατέρωθεν τῶν στομάτων εἰς κατὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ Ἰουστινιανός τὸν Νοταραῶν ἀνωφελῆ καὶ ἀλάστορα καὶ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος ἐκάλεσεν, 20

2. post γεννήτωρ P: κατὰ τινὰς γνώμας διαφόρων ποιητῶν περὶ δυστυχίας γραφάντων τάδε· δρῦος πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. δεῖ τοὺς μὲν, εἶναι εὐτυχεῖς, τοὺς δέ, δυστυχεῖς. μήμβαινε δυστυχοῦντι, κοινὴ γὰρ τύχη. μηδέποτε σαυτὸν δυστυχῶν ἀπελίσης. νόμιζε κοινὰ πάντα δυστυχήματα. οἴμοι τὸ γὰρ ἄφνω δυστυχεῖν μανίαν ποιεῖ. τῶν δυστυχοῦντων εὐτυχῆς οὐδεὶς φίλος. tum incipit caput septimum. 5. μετὰ συρρηξέως καὶ ἐμβολῆς P 10. τηλεβόλων P 12. τινὰς τῶν τηλεβόλων P 16. τηλεβόλους τοσαύτας P

tum illud eventum habuit: “felicium omnes sunt amici, infelicium ne ipse pater quidem.”

Die Maii vicesimo quarto fama manavit, ameram vicesimo nono eiusdem mensis terra marique acriter nos bello et dimicatione adorturum esse. itaque duces et tribuni omnes, inque primis Iohannes Iustinianus, non desinebant moliri omnia ad resistendum hostibus, ac tota nocte muros helepolium pulsu concussos mille modis instaurabant. misit tum Iustinianus ad Notaram, magnum ducem, ut cederet sibi helepoles aliquot in iis locis constitutas, quibus is praeerat. at recusavit Lucas Notaras eas tradere, quod etiam in sua regione necessariae essent. respondit Iustinianus, minime opus esse tot helepolibus in locis illis aquis. ex hac causa ad sermones fervidiores processum est, et utrimque se lacescebant conviciis, et Iustinianus quidem Notaram hominem ineptum et pestiferum et inimicum patriae

αὐτὸς δὲ πάλιν αὐτὸν ἐξ ἐναντίας ὕβρεσιν ἐτέροις ἐνέπλυνε.
 ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παραλαβὼν αὐτοὺς κατ' ἰδίαν
 λέγει “ἀδελφοί, οὐκ ἔστι καιρὸς ἀναμέσον ἡμῶν τοιοῦτως
 ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς
 5 συγχωρήσωμεν καὶ τῷ θεῷ δεηθῶμεν ἵνα λυτρωθῶμεν ἐκ τοῦ
 προφανοῦς στόματος τοῦ αἰσθητοῦ τούτου δράκοντος.” καὶ
 ἐτέρους οὐκ ὀλίγους λόγους αὐτοῖς εἰπὼν εἰρηνοποίησεν αὐ- B
 τοὺς, καὶ ἕκαστος τούτων ἐν τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ τόπῳ
 ἐπανέστρεψε, τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐκπληρῶν. ὁ δὲ Ἰουστι-
 10 νιανὸς φοβερὸς ἐφάνη τοῖς ἐναντίοις καὶ μάλιστα ἐν ἐκείναις
 ταῖς ἡμέραις ἐν τῷ λέγειν καὶ διωρθῶναι καὶ πράττειν, καὶ
 ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν κατὰ τῶν
 ἐχθρῶν ἐποίει, καὶ πολλοὺς μὲν ἐζώγει, ἐτέρους δὲ μαχαί-
 ρας ἐποίει παρανάλωμα. καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἔργα
 15 τοῦ ἀνδρὸς οἱ πάντες ἐθαύμαζον, καὶ λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα
 τῆς πόλεως ἔλεγον. πλὴν οὐκ εἰς τέλος οὕτως ἐνέμεινεν, ἀλλὰ
 τὴν φήμην ἣν μετὰ ἀνδρίας ἐκέρδησεν, ὕστερον ἢ δειλία
 διέφθειρεν.

Ἡμῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τις φήμη ψευδῆς ἐρρέθη
 20 εἰς τὸ ἐναντίων στρατόπεδον, ὅτι ἐκ τῆς Ἰταλίας στόλος εἰς
 βοήθειαν τῆς πόλεως ἔρχεται, ὁμοίως καὶ ὁ Ἰαγκος ὁ κυβερ-
 νήτης τῶν Οὐγγάρων μετὰ πλείστων στρατῶν ἵππικῶν τε καὶ

3. ἀναμέσον ὑμῶν P
 Οὐγκρῶν P

11. διορθοῦν P

21. Ἰαγγος P 22

appellavit, hic in illum alia vicissim convicia fudit. quae quum au-
 disset imperator, cum utroque seorsum collocutus “fratres,” inquit,
 “minime tempus est ita inter vos agendi, loquendi et certandi, quin
 potius etiam iis, qui oderunt nos, ignoscamus, et deum precemur, ut
 liberemur a faucibus huius, quem ante oculos videmus, draconis.”
 aliis pluribus verbis usus, in amicitiam eos restituit et uterque in
 commissum sibi locum ad muneris sui functionem rediit. Iustinianus
 hostibus, illis praesertim diebus, terribilis erat dictis, consiliis, factis,
 ac quodidie eos iaculationibus et proeliis vexavit et eorum multos
 tum cepit tum gladio confecit. admirabantur omnes huius viri consi-
 lia et facinora eumque vindicem et servatorem urbis praedicabant.
 verum non ad finem usque talem se praestitit, sed quam sibi famam
 fortitudine pepererat, eam postea timiditate amisit.

Haec quum rerum nostrarum conditio esset, falsus rumor per
 exercitum hostilem percrebuit, ad opem nobis ferendam ex Italia
 classem adventare, item Iancum Hungarorum principem cum copiis
 equestribus et pedestribus maximis. quae ubi audiverunt filii Agar,

πεζῶν. ἀκούσαντες δὲ οἱ υἱοὶ τῆς Ἀγαρ, φόβος διέσχε πλει-
 στος αὐτούς· καὶ κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἀράς ἔλεγον καὶ διεγόγ-
 γυζον, λέγοντες ὅτι αὐτὸς ἔσεται ὁ ἀφανισμὸς τοῦ γένους αὐ-
 τῶν διὰ τὸ ἀδύνατα ἐπιχειρῆσαι αὐτούς. ὡσαύτως καὶ ὁ
 ἀμηρᾶς μεστὸς ὑπάρχων διαλογισμῶν καὶ ταραχῆς καὶ δει- 5
 λίας, καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ περίλυπος ὑπῆρχε, πρῶτον
 μὲν διότι ἐρρέθη αὐτοῖς περὶ τῆς βοηθείας, δεύτερον δὲ θεω-
 ροῦντες πῶς τοσοῦτον στράτευμα φοβερὸν καὶ ἀναρίθμητον
 διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης τοσοῦταις ἡμέραις οὐδὲν ἐκατόρ-
 θωσεν, καὶ πολλάκις τοσοῦταις μηχαναῖς καὶ δυνάμεσι τὰς 10
 κλίμακας ἐν τοῖς τείχεσι βαλόντες κακῶς ἀπεπέμφθησαν καὶ
 ἀπεκρημνίσθησαν, καὶ φόνος πολὺς κατ' αὐτῶν ἐγένετο, ὥστε
 τοῖς Τούρκοις τοῖς ἐν τοῖς τείχεσι δειλία προσήγγισε· τρί-
 τον δὲ ὅτι ἐθεώρουν σημεῖον. φῶς ἀστράπτον καταβαῖνον ἐξ
 οὐρανῶν καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἄνωθεν τῆς πόλεως ἐστὸς 15
 διέσκεπεν αὐτήν. καὶ ὡς εἶδον αὐτὸ τὸ φῶς, ἐν πρώτοις
 ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ὠργίσθη τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἤθελεν αὐ-
 τοὺς κατακαῦσαι καὶ ἡμῖν παραδῶσαι δούλους. ἔπειτα δὲ
 ὡς εἶδον ὅτι πάντοτε μετὰ αἰσχύνης ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν
 κλιμάκων ἀπεκρημνίζοντο καὶ τοσοῦτας μηχανὰς ποιοῦντες 20
 καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ ὡς ἤκουσαν καὶ ψευδῆ φήμην περὶ
 τοῦ στόλου τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἰάγκου, πάλιν περὶ τοῦ φω-

2. ὄρας; P   4. αὐτόν P   9. τοσαύταις P. item v. inferiori
 et ceteris locis prope omnibus   21. τὴν ψευδοφήμην P

timor ingens eos invasit: ameram maledictis proscindebant murmu-
 rantesque dicebant, ipsum generis sui perniciem fore, a quo coacti
 conarentur, quae perfici non possent. ipse quoque ameras agitabatur
 consilii inopia, perturbatione ac metu, totusque senatus eius tristaba-
 tur, primum quidem, quod de adventante auxilio audiebant, deinde,
 quod videbant, tantum tamque terribilem exercitum terra marique
 tot diebus nihil proficere, sed saepissime, scalis omni adminiculo
 et summo labore moenibus adplicatis, milites male repelli et detru-
 di et magna caede prosterni, ut iam qui in muris essent Turcae, for-
 midine trepidarent. huc accessit tertio loco, quod portentum vide-
 runt. lumen fulminis instar coruscum, de coelo supra urbem demis-
 sum, tota nocte eam obtexit. quod lumen ubi animadverterunt, pri-
 mum iactabant, deum succensere Christianis eosque exussurum et sibi
 in servitium traditurum esse. deinde autem, quum ubivis se cum de-
 decore de moenibus et scalis deturbari et tanta machinarum vi nihil
 prospere agere animadverterent, ac falsum perciperent de classe Itala
 et Ianco rumorem, rursus lumen illud ita interpretati sunt, ut dice-
 rent, deum pro Christianis pugnare, eos tueri et defendere, quo in-

τὸς ἐκείνου ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν πολεμεῖ
 καὶ σκέπει αὐτοὺς καὶ ἀντιλήπτωρ αὐτῶν ἐστί, διὸ καὶ ἡμεῖς
 ἄνευ θελήματος αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα ποιῆσαι οὐδέν. καὶ διὰ
 ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀμηρᾶς, ὡς εἶπομεν, καὶ πᾶς ὁ στρατὸς
 5 αὐτοῦ λυπούμενος καὶ κἀτηγῆς ὑπῆρχον· ὅς βουλευθεὶς ἐπὶ
 τὴν αὐριον ἐγεροθῆναι καὶ τὴν πολιορκίαν λῦσαι. τῇ δὲ αὐτῇ
 ἑσπέρᾳ ἐν ἣ ἐπὶ τὴν αὐριον ἐβούλοντο ἵνα ἀπέλθωσιν, ὁρῶσι
 πάλιν, ὡς σύνηθες, τὸ φῶς ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαῖνον. καὶ
 οὐχ ἠπλωτο, ὡς σύνηθες τὸ πρότερον, ἕως ἄνωθεν τῆς πό-
 10 λεως ἵσταναι δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀλλ' ἐκ μακροῦ μόνον ἐφάνη
 καὶ εὐθύς διασκορπισθὲν ἀφανὲς ἐγένετο. ὡς οὖν εἶδον αὐτὸ
 ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ, χαρᾶς πολλῆς πλησθέντες ἔλε-
 γον “ὁ θεὸς τὰ νῦν ἐγκατέλιπεν αὐτούς.” καὶ αὐτὸ ἔκριναν
 οἱ τῆς μιαρᾶς αὐτῶν καὶ ἀσεβοῦς θρησκείας καὶ πλάνης σο-
 15 φοὶ καὶ γραμματεῖς πῶς τὴν πόλιν κερδήσωσι τὸ φῶς ἐδή- 59
 λου· καὶ οὕτως πάντες ἐλπίδας εἶχον χρηστὰς ὧν καὶ ἐπέ-
 τυχον διὰ τὰ ἁμαρτίας ἡμῶν.

Ἀλλ' πασιᾶς μὲν ὁ πρῶτος τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ὁ ὑπὲρ πάν-
 τας δόκιμος καὶ πρακτικὸς, θεωρῶν τὸν ἀμηρᾶν οὕτως διαλογι-
 20 ζόμενον καὶ τοὺς ἑτέροους πάντας μεστοὺς φόβου καὶ δειλίας,
 εἰς τὸ φαινόμενον καὶ αὐτὸς ἐλυπεῖτο, ἔσωθεν δὲ ἠγαλλιᾶτο.
 καὶ ἡ αἰτία ἦν ὅτι αὐτὸς πάντοτε τῷ ἀμηρᾷ ἐν ταῖς βουλαῖς

9. καθὼς πρότερον ἄνωθεν τῆς πόλεως δι' ὅλης τῆς νυκτός ἵστα-
 το P 11. γέγονεν P 15. ἐμελλον κερδήσαι P 18. Ἀλη-
 πασιᾶς P 21. ἐλυπήθη P ἠγάλειο P

vito ipsi nihil possent proficere. his de causis ameras, ut diximus,
 cum universo exercitu in tristitia et moerore erat, qui adeo postero
 die, soluta obsidione, recedere vellet. at ea ipsa vespera, quum se-
 quenti mane discessuri essent, rursus, ut ante, lumen illud coeleste
 conspiciunt: verum non perinde ac prius diffundebatur, donec supra
 urbem consisteret tota nocte, sed a longinquo tantum comparuit et
 subito dispersum evanuit. quod ut ameras et reliqui omnes viderunt,
 magna perfusi laetitia, exclamarunt, deum nunc nos deseruisse. item
 execrandae et impiae superstitionis et erroris eorum sapientes ac
 scribae ex illo lumine vaticinabantur, Turcas urbe potituros esse. ita
 omnes spem bonam conceperunt, qua propter peccata nostra non sunt
 frustrati.

Ali pasias, princeps senatus, vir prae ceteris spectatus et solers,
 quum ameram sic fluctuare et reliquos omnes metu et trepidatione
 agitari videret, in speciem tristis erat, revera exsultabat. cuius rei
 causa erat, quod ameram in consiliis a bello contra urbem susci-

ἔλεγεν ἵνα μὴ πόλεμον ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως, ὅπως μὴ οἱ δυτικοὶ αὐθένται ἀκούσωσι καὶ συναχθέντες ὁμοροήσωσι καὶ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐξώσωσι. καὶ τότε πάλιν δεικνύων ὡς λυπούμενος ἦν ἔλεγε τῷ ἀμηρᾷ “ἐγὼ ἐξ ἀρχῆς ταῦτα ἐνωτιζόμεν περὶ τούτων πῶς ἔμελλον γενέσθαι, καὶ 5 πολλάκις ταῦτά σοι εἶρηκα, καὶ οὐκ ἤκουσάς μου. τὰ νῦν δὲ πάλιν, ἐὰν ἀρεστόν σοί ἐστιν ἵνα ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἀναχωρήσωμεν, καλὸν ἐστίν, ἵνα μὴ τι χεῖρον γένηται.” καὶ ὁ ἀμηρᾷς ἀκούων τοὺς λόγους τούτους ἠμιθανῆς ἐκ τῆς λύπης καὶ τῆς περιφρονήσεως ἐναπέμεινε, πῶς μετὰ αἰσχύνης τοσαύτης 10 ὡς φεύγων ἀναχωρήσῃ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν οὕτως ἐσιῶτα καὶ διαλογιζόμενον Σογὰν πασιᾶς ὁ δεύτερος βεζίρης αὐτοῦ, ἐσυμβούλευσε τὸν ἀμηρᾷν ἵνα τὴν μάχην κινήσῃ καθ’ ἡμῶν, καὶ διὰ τὸ φθονεῖν τῷ Ἀλί πασιᾷ· κεκρουμένην γὰρ ἔχθραν εἶχον ἀναμεταξύ. καὶ οὕτως ἀναθαρρύνας αὐτὸν λέγει. “ἵνα 15 τί, ὦ ἀμηρᾷ, ἐστηκας σκυθρωπὸς καὶ λυπούμενος, καὶ τίς ἡ δειλία ἢ ἐμπεσοῦσά σοι, καὶ τίνας οἱ ἀναβαίνοντες διαλογισμοὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου; ὁ θεὸς μετὰ σοῦ ἐστί. μὴ λυπήσαι. οὐχ ὄρῃς διὰ τοῦ φωτὸς ἐκείνου σημεῖον ὅτι τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖρά σου δώσει; οὐχ ὄρῃς τοσούτου μὴ 20 ἀριθμητοῦ στρατοῦ πλήθος ὃ ἔχεις, καὶ καλῶς εἰ ἠτοιμασμένος, καὶ πᾶσα ἡ προπαρασκευὴ πολλὴ καὶ καλὴ; ὁ στρατὸς

12. σογὰν πασιᾶς P   18. ἐν τῇ καρδίᾳ P   20. τοσοῦτον
 μυριαρίθμητον P   21. ὄν P   ἠτοιμασμένον, omisso εἰ, P
 22. πᾶσα παρασκευὴ πολλὴ καὶ καλὴ ὑπάρχει σοι P

piendo perpetuo deterrere studuerat, ne occidentales principes, re audita, foedere coniuncti, Turcas ex Europa eiicerent. itaque tum rursus moestitiam simulans, ameram sic compellavit “ego ab initio ita haec eventura esse praesagiebam, ac saepe tibi edixi, nec audisti me. nunc denuo, si ita placeat tibi, suadeo, ut hinc recedamus, ne peius quid accidat.” qua oratione audita, ameras tristitia et sollicitudine paene contabuit, quod tanta cum ignominia in modum fugae recedendum esset. quum eum ita stantem et cogitabundum videret Sosan pasias, secundus vezires eius, ut bello nos premeret, ei suasit, invidia erga Ali pasiam commotus. occultam enim hi inter se exercebant inimicitiam. itaque eum cohortatus “quid,” inquit, “ameras, ita moestus et afflictus es? quae te formido invasit, aut quae cogitationes subierunt animum tuum? deus tecum est: mitte sollicitudinem. annon e luminis illius omine intelligis, eum tibi urbem hanc in manus traditurum esse? nonne innumeri huius, quem habes, et egregie instructi exercitus multitudinem et tantum eiusdem et tam eximium apparatus cernis? Alexandri Macedonis olim copiae non tantae

τοῦ Μακεδόνο^ς Ἀλεξάνδρου τοσοῦτος οὐχ ὑπῆρχέ ποτε ὡς ὁ
 σός, οὐδὲ τοσαύτας παρασκευὰς αὐτὸς εἶχε· καὶ τὸν κόσμον
 ἐκυρίευσεν ὁμως. ἐγὼ μὲν οὐ πιστεύω οὔτε ἐλπίζω ἐκ τῆς
 Ἰταλίας ἐνταῦθα στόλον ἐλθεῖν, ὡς τινες λέγουσιν καὶ ὁ ἀδελ-
 5 φός μου ὁ Ἀλὶ πασιᾶς εἶρηκε, διὰ τί μὲν καλῶς οἴδατε ὅτι
 ἡ πολυαρχία τῶν Ἰταλῶν αὐθέντων καὶ τῶν ἐτέρων ἐσπερίων
 ἀνάρχους ποιεῖ αὐτοὺς εἶναι, καὶ ἀναμέσον αὐτῶν οὐκ ἔστιν
 ὁμόνοια. καὶ ὅταν πάλιν τινὲς αὐτῶν ὁμονοήσωσι μετὰ κό-
 10 πρου καὶ συμβάσεων πολλῶν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ καὶ οὐκ εἰς μά-
 κατὰ τοῦ ἐτέρου περιεργάζεται, πῶς ἀρπάξαι δυνήσεται τὰ
 τούτου, καὶ ἀλλήλους προσέρχονται καὶ φυλάττονται. πολλὰ
 μὲν οὖν βουλευόνται καὶ λογίζονται καὶ λέγουσι, καὶ ὀλίγα
 πράττουσιν, καὶ ἡ τῆς ἐσπέρας βουλή τῷ προῦ οὐκ ἀρεστή
 15 ἔστι πάλιν αὐτοῖς. καὶ ὅταν ἡ βουλή σταθῇ, ἐν τοῖς ἔργοις
 χροονίζουσι· καὶ τοῦτο ποιοῦσιν, ἵνα κατὰ τὰς γνώμας αὐ-
 τῶν καὶ ὀρέξεις καιρὸν ἐπιτήδειον εὔρωσι. καὶ ὅταν ἔργον
 τι ἐπιχειρισθῶσι καὶ ἀρχὴν ποιήσωσιν, οὐδὲν κατορθώνουσι
 διὰ τὰς ἀσυμφωνίας αὐτῶν. καὶ μάλιστα τὰ νῦν, καθὼς γι-
 20 νώσκετε, νέας διαφορὰς ἀναμέσον μέρος τι ἔξ αὐτῶν ἔχου-
 σιν. καὶ ὁμως πάλιν ἐγὼ ἐρῶ, ὅπερ ἔστιν ἀδύνατον δι' ἅς
 αἰτίας εἶρηκα· εἰ στόλος κατὰ ἀλήθειαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἔλ-

1. τὸν σόν MP: corr Alterus

βάσεων P

11. ἀρπᾶσαι P

20. ἀναμέσου αὐτῶν P

5. Ἀλήπασιας P

9. συνη-

12. τοῦ ἐτέρου P

ἀλλήλοις P

fuerunt, quantae tuae sunt, nec tantus eiusdem apparatus bellicus:
 et tamen orbem terrarum is expugnavit. equidem ego non credo, nec
 spero, ex Italia classem affore, ut quidam aiunt, et affirmavit quum
 maxime Ali pasias, frater meus: siquidem bene nostis, multitudinem
 Itatorum et reliquorum occidentalium principum facere, ut sine im-
 perio sint, nec vigere inter eos concordiam. quodsi quidam eorum
 multo labore multisque conditionibus pacem firmarint, non longo,
 hercle, sed brevi tempore horum foedus rumpitur; quique vinculo con-
 iuncti sunt, alii aliorum ditioni aliquid detrahere conantur, ac mu-
 tuo sibi insidiantur caventque. multa illi consultant, ratiocinantur, lo-
 quuntur, pauca praestant: quod vespere ineunt consilium, mane non
 iam probant: aut si stet sententia, rebus cunctantur: quod propterea
 faciunt, ut cupiditatibus et consiliis suis aptum nanciscantur tempus.
 si opus quodpiam aggressi sint et eius fecerint initium, nihil tamen
 propter sententiarum discrepantiam recte agunt. in primis hoc tem-
 pore, ut nostis, pars eorum novam alit discordiam. verum fac, ut
 fiat, quod propter eas, quas dixi, causas fieri nequit: si revera ve-

θη, τί ἐξ αὐτοῦ ἀνάγκη ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐλεύσεται λαὸς ὅσος τὸν ἀριθμὸν τὸ ἡμῖσιν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ἀλλ' οὐ-
 Βτε τὸ τέταρτον μέρος. διὰ τοῦτο, ὃ ἀμνηρᾶ ἡμέτερε αὐ-
 θέντα, θάρσει. οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ πρὸς τὸ παρὸν φόβον σε
 ἔχειν εἰ μὴ μόνον ἐκ θεοῦ. καὶ ἀνδρῖζου καὶ ἀγάλλου καὶ ὅ
 ἰσχυε, καὶ τῆ τέχνη τῆ τοῦ πυρός οὐκ ὄκησον σήμερον καὶ
 αὐριον, ἵνα μετὰ τῶν ἐλεβόλεων, ὅσον δυνατὸν, τὰ τείχη πλέον
 ταπεινώσης." οἱ γὰρ τοιοῦτοι λόγοι καὶ βουλαὶ τῷ ἀμνηρᾶ
 πλεῖστα ἤρεσκον, καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε, καὶ ἀναψυχὴν ἐκ
 τῆς λύπης ἔλαβε. καὶ προστάξας λέγει αὐτῷ "ἀναθεώρησον 10
 τὸν στρατὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, καὶ γνώρισον αὐτούς, ἐν τίνι
 γνώμῃ εἰσίν." αὐτὸς δὲ ποιήσας τὸ προσταχθὲν καὶ ἐλθὼν
 λέγει "εἶδον τὸν στρατὸν καὶ ἐγνώρισα. τοσοῦτόν ἐστιν· μά-
 χου μετὰ χαρῆς, καὶ ἡ νίκη ἡμετέρα ἐστίν." ἀπεκρίθη οὖν
 ὁ ἀμνηρᾶς καὶ εἶπε "λοιπὸν, ὃ Σογὰν, ἀρεστόν σοί ἐστιν ἵνα 15
 καὶ ἡμεῖς τὰ νῦν τὴν τύχην γνωρίσωμεν, εἰ ἀρεστόν αὐτῇ
 ἐστὶν καὶ βοηθήσῃ ἡμῖν ὡς καὶ ἐτέροις πολλοῖς. στείλον οὖν
 ἐπὶ τὸν Γαλατᾶν φυλακὴν τινα, ἵνα μὴ λαθραίως ἐξ αὐτοῦ
 περάσωσιν καὶ τῇ πόλει βοηθήσωσιν."

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀλὶ πασιᾶς ἐλυπήθη λίαν, αἰσχυν- 20

1. ἐξ αὐτῶν ἀνάγκη ἡμῖν ὅπου δύνανται ἐλθεῖν ἄνθρωποι ἐκ
 τῶν δέκα εἰς, ἡμίσειστον ἔχομεν M 6. αἱ τέχναι αἱ τοῦ πυ-
 ρός οὐκ ὄκησουσι P 7. τηλεβόλων P 8. ταπεινώσωσιν P
 13. τοσοῦτο ἐστὶν ὁ στρατὸς οὗ μάχου P 15. ὃ σογγάνο
 ἄρ — cod

niat classis ex Italia, quid inde nobis periculi minetur, quandoquidem eorum exercitus non dimidia pars, imo ne quarta quidem huius multitudinis erit, quam nos habemus. quare, amera, domine noster, bonum animum habeto. nulla causa nunc quidem est, cur periculum metuas nisi a solo deo. itaque fortis, laetus et alacer esto, et quidquid vi ignis effici potest, hodie et cras ne intermittatur, ut helepilibus moenia, quantum possunt, atterantur." hic sermo et consilium amerae vehementer placuit, et animum eius e priore moestitia gaudio perfudit et recreavit. itaque mandavit ei, ut ea ipsa nocte obiret exercitum et exploraret, quo animo essent milites. ille iussis obsecutus, rediit et "lustravi" inquit "et exploravi exercitum. hoc scito: pugna laeto animo, stat a nobis victoria." respondit ameras "iam igitur, mi Sogan, si videtur tibi, nos quoque fortunam nunc exploremus, ut cognoscamus, placeatne ei, nos adiuvare, ut adiuvat alios multos. quare mitte Galatam custodiam, ne clam huc traiciant et urbi opem ferant."

His auditis, Ali pasias magnopere doluit, pudore motus, quod

θεῖς ὅτι ὑπερίσχυσαν οἱ λόγοι τοῦ Σογᾶν πασιᾶ, καὶ ἐκ τοῦ
 φθόρου ἠθέλεν, εἰ δυνατόν, ποιῆσαι μηχανὴν ἵνα οὐδὲν πρά-
 ξωσιν κατὰ τῆς πόλεως. ἐμήνυσε τῷ βασιλεῖ τὰ συμβάντα
 καὶ παρήνει αὐτὸν μὴ φοβεῖσθαι, διότι ἐν τοῖς πολέμοις ἄδη-
 5 λός ἐστιν ἡ τύχη πολλάκις· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φύλακες φυ-
 λαττέωσαν ἀγρόπνωσ. ἦν δὲ τοῦτο τῇ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ
 τοῦ Μαΐου ἑσπέρας. ὁ δὲ ἀμηρᾶς προστάξας δι' ὅλης ἐκείνης
 τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας φῶτα καὶ φανούς ποιή-
 σωσι, καὶ νήστεις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας διατελέσωσι καὶ ἐπτά-
 10 κισ λουσθῶσι, καὶ τοῦ θεοῦ νήστεις καὶ καθαροὶ δεηθῶσιν,
 ὅπως τὴν πόλιν νικήσωσιν· ὃ καὶ ἐγένετο. τῇ δὲ δευτέρῃ
 ἑσπέρας ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν μετὰ τὸ ἀριστῆσαι αὐτοῦς ὁ
 οὖν ἀμηρᾶς σταθεῖς δημηγορῶν ταῦτα ἔφη. (5) “ὦ τέκνα
 φίλτατα, παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου Μωάμεθ
 15 καὶ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ δέομαι καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα
 ἐπὶ τὴν αὔριον ἄξιον ἔργον μνήμης αἰωνίου ποιήσητε, ὡς καὶ
 οἱ πρὸ ἡμῶν πανταχοῦ ἕως τοῦ νῦν, ὡς φανερόν ἐστιν, ἐποίη-
 σαν, καὶ μετὰ προθυμίας καὶ γενναιότητος καὶ μεγαλοψυχίας
 τοὺς τείχους ἄνωθεν μετὰ τῶν κλιμάκων ὡς πτερωτοὶ διέλ-
 20 θητε· καὶ τὴν φήμην ἦν οἱ πρὸ ἡμῶν, ὡς εἵπομεν, ἐκέρδη-
 σαν καὶ ὁ θεὸς ἐχαρίσατο, μὴ γένοιτο ἵνα ἡμεῖς ἀπολέσωμεν
 αὐτήν, ἀλλὰ μάλιστα νῦν ἡ ὥρα ἤγγικεν ἵνα αὐτήν πολυ-

9. καὶ ἐπ. — νικήσωσιν om P
om P

13. ὦ] ὡς M

14. παρὰ

17. δηλόν P

Sogan pasiae sententia praevaluisset, constituitque ex invidia, ut, si
 posset, impediret, ne quid proficerent adversus urbem. significavit
 imperatori, quid accidisset, eumque hortatus est, ne metueret, quo-
 niam in bellis varia et anceps fortuna soleret esse. proinde custodes
 excubias pervigiles agerent. agebatur hoc vespera vicesimi septimi
 diei mensis Maii. ameras imperavit, ut per totam eam noctem et se-
 quentem diem ignes facesque arderent, milites toto die ieiunarent et
 lavarentur septies, ac deum ieiuni lotique suppliciter rogarent expu-
 gnationem urbis. ita quum factum esset, altera vespera sub occasum
 solis post prandium ameras talem ad milites concionem habuit. (5.)
 “filii dilectissimi, per deum et Mohametem, prophetam eius, et me,
 eiusdem servum, obsecro vos hortorque, ut crastino die rem peragat-
 tis omnium saeculorum memoria dignam, quales ad hunc usque diem
 maiores nostros ubivis fecisse constat, et alacri, generoso et forti
 animo moenia per scalas tanquam alites escendatis, neve accidat, ut
 gloriam, a maioribus, ut dixi, quaesitam et a deo donatam, nos nunc
 amittamus, quum eximie augendae eius tempus adsit.” aliis multis
 bellicis dictis ad fortitudinem eos cohortatus est, ut strenue pugnarent.

πλασίως αὐξήσωμεν.” καὶ ἑτέρους πολλοὺς λόγους στρατιω-
 τικοὺς εἰπὼν αὐτοῖς διέγειρε τούτους εἰς μεγαλοψυχίαν, ἵνα
 γενναίως πράξωσιν. εἶτα λέγει “καὶ εἰάν καὶ ἐξ ἡμῶν τινὲς
 ἀποκτανθῶσιν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις, γεγραμμένον
 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καλῶς οἴδατε διὰ τοῦ ἡμετέρου κο-
 ρᾶν τί φησιν ὁ προφήτης, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἐν καιρῷ τοιοῦτω
 ὀλόσωμος ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τοῦ Μωάμεθ ἀριστήσῃ καὶ
 πιεῖ, καὶ μετὰ παιδῶν καὶ μετὰ γυναικῶν ὠραίων καὶ παρ-
 θένων ἐν τόπῳ χλοερῷ καὶ μεμυρισμένῳ ἄνθεσιν ἀναπανθῆ,
 καὶ ἐν λουτροῖς ὠραιότατοις λουσθῆ, καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ 10
 60 ἐκ θεοῦ ἔξει ταῦτα. ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἐξ ἑμοῦ πᾶς ὁ ἐμὸς
 στρατὸς καὶ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς μου, εἰάν νικήσωμεν, ὁ μι-
 σθὸς ὃν ἔξουσι παρ’ ἐμοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκάστου δι-
 πλασίων ἔσται οὗ τὰ νῦν ἔχουσι, ὅς ἀπὸ τοῦ νῦν ἀρξήται
 ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν. καὶ ἡμέραις τρισὶν ἢ πόλις πᾶ- 15
 σα ὑμῶν ἔσεται. καὶ εἴ τι δ’ ἂν σκυλεύσητε καὶ εὕρητε χρυ-
 σίου καὶ ἀργυρίου σκεῦος καὶ ἱματισμὸν, αἰχμαλώτους τε
 ἄνδρας καὶ γυναῖκας, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, οὐδεὶς δυνη-
 θεῖη αὐτοὺς ἱμῶν αἰτῆσαι ἢ τι ἐνοχλῆσαι εἰς οὐδέν.” καὶ
 τελειώσας τοῦ λέγειν ὤμοσεν αὐτοῖς φυλάξαι τὰ ὅσα αὐτοῖς 20
 διετάξατο. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν λίαν, καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ
 πάντες ἀλαλάξαντες ἦσαν κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον “ἀλλὰ
 ἀλλὰ. Μεεμέτη ρεσουὺ ἀλλά,” τοῦτ’ ἐστὶν ὁ θεὸς τῶν θεῶν
 καὶ ὁ Μαχουμέτης ὁ προφήτης αὐτοῦ.

7. ὀλόσολομος M
 μεεμέτ P

22. ἀλάχ ἀλάχ μεεμέτ ρασουλιᾶ P

23.

deinde addidit “quodsi nonnulli de nobis, quae est belli natura, occu-
 buerint, bene nostis e corane, quid de his propheta dicat: tali tempore
 qui moriatur, eum cum toto corpore in paradiso cenaturum et bibiturum
 esse cum Mohamete, et cum pueris et muliebribus formosis virginibus-
 que in regione virenti et floribus fragranti quieturum et lavacris pul-
 cherrimis usurum. atque talia quidem in illo loco a deo accipiet.
 hic autem omnis exercitus et aulae proceres, si vicerimus, stipendium
 duplex eius, quod nunc habent, accipient, ab hoc inde die ab finem
 vitae usque. tota urbs tribus diebus vestra erit. ac si quis spoliolorum
 quidpiam legerit, vasa aurea vel argentea, vestes repererit, viros, feminas
 cuiusvis aetatis ceperit, nemo haec vos postulare aut molestiam vo-
 bis creare poterit.” ubi finem dicendi fecit, sacramento se obstrinxit,
 facturum se esse, quae promisisset. milites hac conditione mirifice
 laetati, uno ore clamaverunt lingua sua “alla alla! Mehemetes resul
 alla!” hoc est “deus deorum et Mahumetes propheta eius.”

Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ πόλει τῆς τοσαύτης κραυγῆς
 ὡσεὶ ἤχον μέγαν θαλάσσης, ἐλογιζόμεθα τί ἄρα ἐστί· μετ'
 ὀλίγον δὲ ἐμάθομεν βεβαίως καὶ ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἐπὶ τὴν αὐ-
 ριον ὁ ἀμηνῶς ἠτοιμάσεν χερσαῖόν τε καὶ ὑδραῖον πόλεμον
 5 σφοδρῶς, ὅσον αὐτῷ ἦν δυνατόν, δῶσαι τῇ πόλει. ἡμεῖς δὲ
 θεωροῦντες τοσοῦτον πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, λέγω ὡς ἐμοὶ δο-
 κεῖ, ὄντως καθ' ἕκαστον ἡμῶν πεντακόσιοι καὶ πλεῖον ἦσαν ἐξ
 αὐτῶν· καὶ εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν πάσας ἡμῶν τὰς ἐλπίδας
 ἀνεθέμεθα. καὶ προστάξας ὁ βασιλεὺς ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων
 10 καὶ σεπτῶν εἰκόνων καὶ τῶν θεῶν ἐκτυπωμάτων ἱερεῖς ἀρχιε-
 ρεῖς καὶ μοναχοί, γυναῖκες τε καὶ παιδιά, μετὰ δακρῶν διὰ
 τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περιερχόμενοι τὸ κύριε ἐλέησον μετὰ
 δακρῶν ἔκραζον, καὶ τὸν θεὸν ἰκέτευον ἵνα μὴ διὰ τὰς
 ἁμαρτίας ἡμῶν παραδώσῃ ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων
 15 καὶ ἀποστατῶν καὶ πονηροτάτων παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλ'
 ἴλεως γενήσῃται ἡμῖν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ. καὶ μετὰ κλαυ-
 θμοῦ ἀλλήλους ἀνεθαροῦνοντο ἵνα ἀνδρείως ἀντισταθῶσι τοῖς
 ἐναντίοις ἐπὶ τῇ ὥρᾳ τῆς συμπλοκῆς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ βασι-
 λεὺς τῇ αὐτῇ ὀδυνηρᾷ ἑσπέρα τῆς δευτέρας συνάξας πάντας
 20 τοὺς ἐν τέλει ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους δημάρχους καὶ ἑκα-
 τοντάρχους καὶ ἑτέρους προκρίτους στρατιώτας ταῦτα ἔφη.
 (6) Ὑμεῖς μὲν, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἐκλαμπρότατοι δή-
 μαρχοι καὶ στρατηγοὶ καὶ γενναϊότατοι συστρατιῶται καὶ πᾶς

2. μετ'] hinc κεφ. ἡ P
 κούς P

20. ἐν τῇ πόλει P

21. πρακτι-

Quum nos in urbe tantos clamores, tanquam magnum maris fre-
 mitum, audiremus, quid illud esset, cogitabamus. sed mox certo ac
 vere cognovimus, in crastinum diem ameram terrestre et maritimum
 bellum, quantum posset, urbi parare. intuentes tantam impiorum mul-
 titudinem (dicam, quod mihi videtur), ut sine dubio contra singulos
 nostrum plures quingentis pugnarent, in superna providentia spem
 omnem collocabamus. praecepit imperator, ut cum sacris et veneran-
 dis imaginibus et simulacris sacerdotes, episcopi et monachi, mulie-
 res et pueri, cum lacrimis intra moenia urbis obeuntes, Kyrie elee-
 son clamitarent et deo supplicarent, ne propter peccata nostra in
 manus hostium iniquorum et impiorum et, quos terra sustinet, scele-
 ratissimorum nos traderet, sed propitius esset nobis, hereditati suae.
 insuper collacrimantes invicem se cohortabantur, ut tempore commit-
 tendi proelii fortiter hostibus resisterent. ceterum etiam imperator
 luctuosa illa vespera, coactis omnibus primoribus, principibus et sub-
 ditis, tribunis, centurionibus et reliquis praecipuis militibus, concio-
 nem habuit in hunc modum. (6) "principes nobilissimi, tribuni et

ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, καλῶς οἶδατε ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα
καὶ ὁ ἐχθρὸς τῆς πίστεως ἡμῶν βούλεται ἵνα μετὰ πάσης
τέχνης καὶ μηχανῆς ἰσχυροτέρως στενοχωρήσῃ ἡμᾶς, καὶ πό-
λεμον σφοδρὸν μετὰ συμπλοκῆς μεγάλης καὶ συρρήξεως ἐκ
τῆς χέρσου καὶ θαλάσσης δώσῃ ἡμῖν μετὰ πάσης δυνάμεως, 5
ἵνα, εἰ δυνατόν, ὡς ὄφρις τὸν ἰὸν ἐκχύσῃ καὶ ὡς λέων ἀνήμε-
ρος καταπίῃ ἡμᾶς. [βιάζεται] διὰ τοῦτο λέγω καὶ παρακαλῶ
ὑμᾶς ἵνα στήτε ἀνδρείως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς, ὡς πάν-
τοτε ἕως τοῦ νῦν ἐποιήσατε, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως
ἡμῶν. παραδίδωμι δὲ ὑμῖν τὴν ἐκλαμπροτάτην καὶ περίφη- 10
μον ταύτην πόλιν καὶ πατρίδα ἡμῶν καὶ βασιλεύουσαν τῶν
πόλεων. καλῶς οὖν οἶδατε, ἀδελφοί, ὅτι διὰ τέσσαρά τινα
B ὀφειλέται κοινῶς ἔσμεν πάντες ἵνα προτιμήσωμεν ἀποθανεῖν
μᾶλλον ἢ ζῆν, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ εὐσε-
βείας, δεύτερον δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τρίτον δὲ ὑπὲρ τοῦ 15
βασιλέως ὡς χριστοῦ κυρίου, καὶ τέταρτον ὑπὲρ συγγενῶν
καὶ φίλων. λοιπὸν, ἀδελφοί, ἐὰν χρεῶσταί ἔσμεν ὑπὲρ ἐνὸς
ἐκ τῶν τεσσάρων ἀγωνίζεσθαι ἕως θανάτου, πολλῶ μᾶλλον
ὑπὲρ πάντων τούτων ἡμεῖς, ὡς βλέπετε προφανῶς, καὶ ἐκ
πάντων μέλλομεν ζημιωθῆναι. ἐὰν διὰ τὰ ἐμὰ πλημμελή- 20
ματα παραχωρήσῃ ὁ θεὸς τὴν νίκην τοῖς ἀσεβέσιν, ὑπὲρ τῆς
πίστεως ἡμῶν τῆς ἁγίας, ἣν Χριστὸς ἐν τῷ οἰκείῳ αἵματι

10. τὴν κλεινὴν τε καὶ περίφημον καὶ εὐκλεῆ ταύτην καὶ μεγα-
λοπρεπεσιάτην καὶ εὐγενῆ πόλιν, τὴν ὄντως ἐκλαμπροτάτην τε
καὶ βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἡμῶν πατρίδα P

milites clarissimi, commilitones generosissimi et omnes fideles et ho-
norandi cives! probe nostis, venisse tempus, quo fidei nostrae hostis
omnibus artibus et machinis vehementius nos urgere, et grave bel-
lum magno conflictu et certamine terra marique summa contentione
nobis inferre decrevit, ut, si possit, tanquam anguis, venenum in nos
effundat, et, tanquam immitis leo, nos devoret. quare rogo et hortor
vos, ut forti et generoso animo, sicut hucusque semper fecistis, hosti-
bus fidei nostrae resistatis. trado et commendo vobis clarissimam
hanc et illustrem urbem, patriam nostram, et reginam urbium. non
ignoratis, fratres, quatuor nominibus communiter omnes nos mortem
vitae anteponeere debere, primum pro fide et pietate, deinde pro pa-
tria, tum pro imperatore ut uncto servo domini, postremo pro cogna-
tis et amicis. quodsi, fratres, pro una harum quatuor rerum decer-
tare usque ad necem debemus, multo magis, ut liquido appa-
ret, pro his omnibus mortem non recusabimus. si propter delicta
mea deus victoriam impiis concesserit, in sancta fide nostra, quam
Christus sanguine suo nobis paravit, periclitamur: id quod omnium

ἡμῶν ἐδωρήσατο, κινδυνεύομεν· ὃ ἐστὶ κεφάλαιον πάντων.
 καὶ εἰάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ τις καὶ τὴν ψυχὴν ζημιω-
 θῇ, τί τὸ ὄφελος; δεύτερον πατρίδα περιφνημον τοιούτως ὑστε-
 ρούμεθα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν. τρίτον βασιλείαν τὴν ποτὲ
 5 μὲν περιφανῆ νῦν δὲ τεταπεινωμένην καὶ ὠνειδισμένην καὶ
 ἐξουθενημένην ἀπωλέσαμεν, καὶ ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς
 ἄρχεται. τέταρτον δὲ καὶ φιλτάτων τέκνων καὶ συμβίων καὶ
 συγγενῶν ὑστερούμεθα. αὐτὸς δὲ ὁ ἀλιτῆριος ὁ ἀμηνῶς πεν-
 τήκοντα καὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ ἡμᾶς ἐλθὼν
 10 ἀπέκλεισεν καὶ μετὰ πάσης μηχανῆς καὶ ἰσχύος καθ' ἡμέραν
 τε καὶ νύκτα οὐκ ἐπαύσατο πολιορκῶν ἡμᾶς· καὶ χάριτι τοῦ
 παντεπόπτου Χριστοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκ τῶν τειχῶν μετὰ αἰ-
 σχύνῃς ἄχρι τοῦ νῦν πολλάκις κακῶς ἀπεπέμφθη. τὰ νῦν δὲ
 πάλιν, ἀδελφοί, μὴ δειλιάσητε, εἰάν καὶ τεῖχος μερόθεν ὀλί-
 15 γον ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐλεπόλεων ἔπεσε,
 διότι, ὡς ὑμεῖς θεωρεῖτε, κατὰ τὸ δυνατόν ἐδιωρθώσαμεν
 πάλιν αὐτό. ἡμεῖς πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἄμαχον δόξαν
 τοῦ θεοῦ ἀνεθέμεθα, οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις
 καὶ δυνάμει καὶ πλήθει, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ
 20 καὶ σωτῆρος ἡμῶν πεποιθήμεν, δεύτερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἡμε-
 τέραις χερσὶ καὶ ῥωμαλεότητι, ἣν ἐδωρήσατο ἡμῶν ἡ θεία
 δύναμις. γνωρίζω δὲ ὅτι αὕτη ἡ μυριαρίθμητος ἀγέλη τῶν
 ἀσεβῶν, καθὼς ἡ αὐτῶν συνήθεια, ἐλεύσονται καθ' ἡμῶν

2. τινὰς M
τηλεβόλων P

3. τοιαύτην M

14. τειχῶν μέρος P

15.

caput est. nam si quis totum mundum lucretur, animae autem detri-
 mentum patiat, quid illi proderit? secundo loco inclita patria et
 libertate privamur. tertio imperium olim illustre, nunc depressum et
 spretum et contemptum amittimus, in potestatem tyranni et impii ho-
 minis concessurum; postremo liberis amatissimis, coniugibus et cogna-
 tis spoliatur. est autem dies quinquagesimus septimus, ex quo scele-
 stus iste ameras nos obsessos tenet et omniis machinis omnique vi
 die ac nocte nos oppugnare non desistit: at omnia intuentis Christi
 domini gratia hucusque saepenumero cum dedecore a moenibus re-
 pulsus est. quapropter nec nunc, fratres, timori locum relinquatis,
 etiamsi moenia aliqua ex parte propter helepolium pulsus et ictus
 corruerunt, quoniam, ut videtis ipsi, pro viribus ea instauravimus.
 omnem spem in gloria invicta dei collocavimus. illi curribus, equis,
 copiis, multitudinē, nos dei, domini et salvatoris nostri, nomini, deinde
 demum manibus et robori fidimus, a divina potentia nobis donatis.
 scio equidem, hanc innumerabilem impiorum turbam more suo contra
 nos processuram esse cum fastu, elato supercilio, spiritibus magnis et

μετὰ βαναύσου καὶ ἐπηρομένης ὄφρουος καὶ θύρσους πολλοῦ
καὶ βίας, ἵνα διὰ τὴν ὀλιγότητα ἡμῶν θλίψωσι καὶ ἐκ τοῦ
κόπου στενοχωρήσωσι, καὶ μετὰ φωνῶν μεγάλων καὶ ἀλαλα-
γμῶν ἀναριθμήτων, ἵνα ἡμᾶς φοβήσωσι. τὰς τοιαύτας αὐτῶν
φλυαρίας καλῶς οἶδατε, καὶ οὐ χροὴ λέγειν περὶ τούτων. καὶ 5
ὥρα ὀλίγοι ταῦτα ποιήσωσι, καὶ ἀναριθμήτους πέτρας καὶ
ἕτερα βέλη καὶ ἐλεβολίσκους ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν ἄνωθεν
ἡμῶν πτήσουσι· δι' ὧν, ἐλπίζω γάρ, οὐ βλάψωσι, διότι
ὑμᾶς θεωρῶ καὶ λίαν ἀγάλλομαι καὶ τοιαύταις ἐλπίσι τὸν
λογισμὸν τρέφομαι, ὅτι εἰ καὶ ὀλίγοι πάννυ ἐσμέν, ἀλλὰ πάν- 10
τες ἐπιδέξιοι καὶ ἐπιτήδειοι ῥωμαλέοι τε καὶ ἰσχυροὶ καὶ με-
γαλήτορες καὶ καλῶς προπαρασκευασμένοι ὑπάρχετε. ταῖς
ἀσπίσιν ὑμῶν καλῶς τὴν κεφαλὴν σκέπεσθε ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ
καὶ συρρήξει. ἡ δεξιὰ ὑμῶν ἢ τὴν ῥομφαίαν ἔχουσα μακρὰ
ἔστω πάντοτε. αἱ περικεφαλαῖαι ὑμῶν καὶ οἱ θώρακες καὶ 15
οἱ σιδηροῖ ἱματισμοὶ λίαν εἰσὶν ἱκανοὶ ἅμα καὶ τοῖς λοιποῖς
ὄπλοις, καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἔσονται πάννυ ὠφέλιμα· ἃ οἱ
ἐναντίοι οὐ χροῶνται, ἀλλ' οὔτε κέκτηνται. καὶ ὑμεῖς ἔσωθεν
τῶν τειχῶν ὑπάρχετε σκεπόμενοι, οἱ δὲ ἀσκεπεῖς μετὰ κόπου
61 ἔρχονται. διὸ ὧ συστρατιῶται γίνεσθε ἔτοιμοι καὶ στερεοὶ καὶ 20
μεγαλόψυχοι διὰ τοὺς οἰκτιρομῶν τοῦ Θεοῦ. μιμηθῆτε τοὺς
ποτε τῶν Καρχηδονίων ὀλίγους ἐλέφαντας, πῶς τοσοῦτον
πληθὸς ἵππων Ῥωμαίων τῇ φωνῇ καὶ θεῶν ἐδίωξαν· καὶ ἐὰν

1. ὄφρουός M
σμοῦ P

7. τηλεβολίσκους P
23. ἐππέων P

10. τρέφομαι τῷ λογι-

violentia, ut nos paucos urgeant et aerumnis premant, ingenti item cum clamore et ululatu, quo metum nobis iniiciant: quas eorum nugae probe nostis, ut nihil attineat, de his dicere. non pauci tum ita facient, atque lapides aliaque tela et iacula, ut arena maris, innumera, in nos coniciantur: quibus tamen nihil nos laesum iri confido, quandoquidem vos dum intueor, animum non abiicio, sed bona spe sustento, quoniam, licet perpauca, tamen omnes dexteri, idonei, robusti, fortes et generosi et praeclare ante exercitati estis. scutis capita bene tegite in pugna et conflictu; dextera gladium tenens semper extensa esto. galeae, thoraces et tunicae ferreae plane sufficient cum reliquis munimentis, et proeliantibus valde erunt utilia: quae hostes non usurpant, nec habent omnino. praeterea vos intra muros tecti consistitis, illi aperti et cum labore concursant. quare, commilitones, per misericordiam dei strenui et fortes generosique estote. mementote, quantam olim equorum Romanorum multitudinem perpauca elephantum Carthaginiensium voce adspectuque fugarint. quodsi

ζῶων ἄλογον ἐδίωξε, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τῶν ζῶων καὶ ἀλόγων ὑπάρχοντες κύριοι, καὶ οἱ καθ' ἡμῶν ἐρχόμενοι ἵνα παράταξιν μεθ' ἡμῶν ποιήσωσιν, ὡς ζῶα ἄλογα, καὶ χεῖρονές εἰσιν. αἱ πέλται ὑμῶν καὶ ῥομφαῖαι καὶ τὰ τόξα καὶ ἀκόν-
 5 τια πρὸς αὐτοὺς πεμπέτωσαν παρ' ὑμῶν. καὶ οὕτως λογι-
 σθητε ὡς ἐπὶ ἀγρίων χοίρων πληθὺν κυνήγιον, ἵνα γνώσωσιν οἱ ἀσεβεῖς ὅτι οὐ μετὰ ἀλόγων ζῶων, ὡς αὐτοί, παράταξιν ἔχουσιν, ἀλλὰ μετὰ κυρίων καὶ ἀυθέντων αὐτῶν καὶ ἀπογύ-
 10 νων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. οἶδατε καλῶς ὅτι ὁ δυσσεβῆς
 αὐτὸς ὁ ἀμηρᾶς καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τινὸς τὴν ἀγάπην ἣν εἶχομεν ἔλυσεν, καὶ τοὺς ὅρκους αὐτοῦ τοὺς πολλοὺς ἠθέτησεν ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμε-
 νος, καὶ ἐλθὼν αἰφνιδίως φρούριον ἐποίησεν ἐπὶ τὸ στε-
 15 πτειν ἡμᾶς. τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν καὶ κήπους καὶ παραδεί-
 σους καὶ οἴκους ἤδη πυριαλώτους ἐποίησε· τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς Χριστιανούς, ὅσους εὗρεν, ἐθανάτωσε καὶ ἠχμα-
 λώτευσεν· τὴν φιλίαν ἡμῶν ἔλυσεν. τοὺς δὲ τοῦ Γαλατᾶ ἐφιλίωσε, καὶ αὐτοὶ χαίρονται, μὴ εἰδότες καὶ αὐτοὶ οἱ
 20 ταλαιπῶροι τὸν τοῦ γεωργοῦ παιδὸς μῦθον, τοῦ ἐψήνον-
 τος τοὺς κοχλίας καὶ εἰπόντος ὧ ἀνόητα ζῶα καὶ τὰ ἐξῆς.
 ἐλθὼν οὖν, ἀδελφοί, ἡμᾶς ἀπέκλεισε, καὶ καθ' ἐκάστην τὴν ἀχανὲς αὐτοῦ στόμα χάσκων, πῶς εὖρη καιρὸν ἐπιτήδειον ἵνα
 καταπή ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἀνήγειρεν ὁ τρισμα-

10. ὁ om P

20. ἐμψυχίνον M

bruta animalia illud fecerunt, quanto facilius nos, qui animalium ratione expertium domini sumus, praesertim quum, qui nos oppugnantum veniunt, similes animalium brutorum et ipsis brutis magis etiam bruti sint? atque ita existimate, venari vos aprorum greges, ut cognoscant impii, pugnare se non cum brutis bestiis, quales ipsi sunt, sed cum dominis et principibus suis, Graecorum et Romanorum posteris. probe scitis, ipsum impium ameram, fidei nostrae hostem, sine ulla idonea causa pacem, quam colebamus, rupisse, et tot nobis data sacramenta flocci pendidisse et palam violasse, et subito, impressione facta, castellum condidisse ad fauces Asomati, ut quotidie posset nos vexare. agros nostros, hortos, vivaria et aedificia igne iam vastavit; fratres nostros Christianos, quotquot invenit, necavit aut captivos abduxit; amicitiam diremit. Galataeos sibi conciliavit, qui gaudent ea conciliatione, nescii illi miseri fabulae de puero rustico, qui cochleas cocturus dixit, stulta animalia et quae sequuntur. adveniens igitur fratres, nos obsedit, et ore ingenti hiat quotidie, dum idoneum tempus inveniat deglutiendi nos et urbem hanc, quam ter beatus et

καρίστος καὶ μέγας βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐκεῖνος, καὶ τῇ
 πανάγνω τε καὶ ὑπεράγνω δεσποίνῃ ἡμῶν Θεοτόκῃ καὶ ἀειπαρ-
 θένῃ Μαρίᾳ ἀφιέρωσεν καὶ ἐχαρίσατο τοῦ κυρίου εἶναι καὶ
 βοηθὸν καὶ σκέπην τῇ ἡμετέρῃ πατρίδι καὶ καταφύγιον τῶν
 Χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων τῶν Ἑλλήνων, τὸ καὶ 5
 χημα πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπὸ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν. καὶ οὗτος
 ὁ ἀσεβέστατος τὴν ποτε περιφανῆ καὶ ὀμφακίζουσαν ὡς ῥόδον
 τοῦ ἀγροῦ βούλεται ποιῆσαι ὑπ' αὐτόν. ἢ ἐδούλωσε σχεδόν,
 δύναμαι εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίον, καὶ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς
 πόδας αὐτῆς Πόντον καὶ Ἀρμενίαν, Περσίαν καὶ Παμφλαγο- 10
 νίαν, Ἀμαζόνας καὶ Καππαδοκίαν, Γαλατίαν καὶ Μηδίαν,
 Κολχούς καὶ Ἰβήρας, Βοσφοριανούς καὶ Ἀλβάνους, Συρίαν
 καὶ Κιλικίαν καὶ Μεσοποταμίαν, Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην,
 Ἀραβίαν τε καὶ Ἰουδαίαν, Βακτριανούς καὶ Σκύθας, Μακε-
 δονίαν καὶ Θετταλίαν, Ἑλλάδα Βοιωτίαν Λοκρούς καὶ Αἰτω- 15
 λούς, Ἀκαρνανίαν Ἀχαίαν καὶ Πελοπόννησον, Ἡπειρον καὶ
 τὸ Ἰλλυρικόν, Λυχνίτας κατὰ τὸ Ἀνδριατικόν, Ἰταλίαν Του-
 σκίνους Κελτούς καὶ Κελτογαλάτας, Ἰβηρίαν τε καὶ ἕως τῶν
 Γαδείρων, Λιβύαν καὶ Μαυρητανίαν καὶ Μαυρουσίαν, Αἰ-
 θιοπίαν Βελέδας Σκούδην Νουμιδίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ Αἴ- 20
 γυπτον, αὐτὸς τὰ νῦν βούλεται δουλώσει, καὶ τὴν κυριεύου-

7. ἀφανίζουσαν M, ἀνθίζουσαν Alterus 12. Ἀλβανίους P
 17. Λύχνιδας P, cuius margo: Λύχνιδος πόλις ἢ νῦν κοινῶς
 Ὀχρῦδα Θουσζίνους prima manus P, Τουσκίους secunda,
 ἥτοι τὴν Τουσζάναν margo 20. βελέδες σεοῦδην M, βελβαῖδα
 σκούτους margo P

magnus ille imperator Constantinus excitavit et castissimae et supra,
 quam dici potest, castissimae dominae nostrae, deiparae ac semper
 virgini Mariae consecravit donavitque, ut domina, auxiliatrix et pro-
 tectrix patriae nostrae Christianorumque perfugium esset, urbem,
 quae spes et gaudium Graecorum omnium et gloriatio eorum est,
 qui per orientem habitant. hac insigni quondam et florente urbe, ut
 rosa agri, nunc impius iste potiri conatur: quae, prope dixerim,
 paene totum sub sole mundum subegit, et pedibus suis subiecit Pontum,
 Armeniam, Persas, Paphlagoniam, Amazones, Cappadociam, Galatiam,
 Mediam, Colchos, Iberos, Bosphorianos, Albanos, Syriam, Ciliciam, Me-
 sopotamiam, Phoeniciam, Palaestinam, Arabiam, Iudaeam, Bactrianos,
 Scythas, Macedoniam, Thessaliam, Helladem, Boeotiam, Locros, Ae-
 tolos, Acarnaniam, Achaiam, Peloponnesum, Epirum, Illyricum, Lychni-
 tas in mari Adriatico, Italiam, Tuscos, Celtas, Celtogalatas, Iberiam
 usque Gades, Libyam, Mauretanium, Maurusiam, Aethiopiam, Beledas,
 Scudam, Numidiam, Africam, Aegyptum: hac igitur nunc iste potiri

σαν τῶν πόλεων ζυγῶ ὑποβαλεῖν καὶ δουλεία, καὶ τὰς ἀγίας ἐκκλησίας ἡμῶν, ἔνθα ἐπροσκυνεῖτο ἡ ἀγία τριας καὶ ἐδοξολογεῖτο τὸ πανάγιον, καὶ ὅπου οἱ ἄγγελοι ἤκούοντο ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ τὴν ἔνσαρχον τοῦ θεοῦ λόγου οἰκονομίαν, βούλεται 5 ποιῆσαι προσκύνημα τῆς αὐτοῦ βλασφημίας καὶ τοῦ φληναφοῦ αὐτοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ, καὶ κατοικητήριον ἀλόγων καὶ καμήλων. λοιπόν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, κατὰ νοῦν ἐνθυμήθητε ἵνα τὸ μνημόσυνον ὑμῶν καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ φήμη καὶ ἡ ἐλευθερία αἰωνίως γενήσῃται.”

10 Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ἐν τοῖς δεξιούσι μέρεσιν ἰσταμένους ἔφη “Ἑνετοὶ εὐγενεῖς, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ, ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ στρατιῶται δυνατοὶ καὶ ἐν πολέμοις δοκιμώτατοι, οἱ διὰ τῶν ἐστιλβωμένων ὑμῶν ῥομφαίων καὶ χάριτος πολλάκις πληθὸς τῶν Ἀγαρηνῶν ἐθα-
15 νατώσατε, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμειδῶς ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἔρρευσεν, τῇ σήμερον παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα τὴν πόλιν ταύτην τὴν εὐρισκομένην ἐπὶ τοσαύτῃ συμφορᾷ τοῦ πολέμου ὀλοφύχως καὶ ἐκ μέσου ψυχῆς γένητε ὑπερασπισταί. οἴδατε γὰρ καλῶς, καὶ δευτέραν πατρίδα καὶ μητέρα αὐτὴν ἀεννάως
20 εἴχετε· διὸ καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν λέγω καὶ παρακαλῶ ἵνα ἐν αὐτῇ ὥρα ὡς φιλόπιστοί τε καὶ ὁμόπιστοι καὶ ἀδελφοὶ ποιήσητε.” εἶτα στραφεῖς ἐν τοῖς ἀριστεροῖσι μέρεσι λέγει τοῖς Λιγουρίταις “ὦ Λιγουρίται, ἐντιμώτατοι ἀδελφοί, ἄνδρες

9. αἰώνιος P

15. ποταμηδὸν Alterus

conatur et reginam urbium subiugare in servitutemque redigere, atque sanctas ecclesias nostras, ubi sancta trinitas adorabatur et sanctissimum celebrabatur numen, ubi angeli divinam mentem et in carne susceptam dei verbi oeconomiam canentes audiebantur, in fanum blasphemiae suae et garruli prophetae Mohametis et brutorum camelorumque habitaculum convertere cogitat. verum, fratres et commilitones, cogitate cum animis vestris, quo pacto memoriam nostri et famam et libertatem perpetuam consequamini.”

Tum ad Venetos conversus, qui a dextris adstabant, “Veneti,” inquit, “illustres, fratres in Christo deo dilecti, viri fortes et milites strenui et bello probatissimi, qui gladiis vestris micantibus et divina gratia saepe magnas Agarenorum strages edidistis, quorum sanguis fluminis instar de manibus vestris defluxit, hodie vos obsecro, ut urbem hanc, in tanta belli calamitate versantem, ex animo et intimo pectore defendatis. scitis enim ipsi, hanc vos alteram patriam et matrem semper habuisse: quare iterum vos obsecro, ut in ipso rerum discrimine amicos et fidei socios et fratres vos praestetis.” deinde ad sinistram versus, Ligures ita allocutus est “Ligures, fratres honora-

πολεμισταὶ καὶ μεγαλοκάριοι καὶ φημιστοί, καλῶς οἶδατε καὶ γινώσκετε ὅτι ἡ δυστυχὴς αὕτη πόλις πάντοτε οὐκ ἔμοι μόνον ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν διὰ πολλά τινα αἷτια. ὑμεῖς μὲν πολλάκις μετὰ προθυμίας αὐτῇ ἐβοηθήσατε, καὶ συνδρομῇ ὑμετέρῃ ἐλυτρώσατε ἀπὸ τῶν Ἀγαρηῶν τῶν αὐτῆς ἐναντίων. τὰ νῦν πάλιν ὁ καιρὸς ἐστὶν ἐπιτήδειος ἵνα δείξητε εἰς βοήθειαν αὐτῆς τὴν Χριστοῦ ἀγάπην καὶ ἀνδρίαν καὶ γενναϊότητα ὑμῶν.” καὶ πληθυντικῶς στραφεὶς πρὸς πάντας εἶπεν “οὐκ ἔχω καιρὸν εἰπεῖν ὑμῶν πλείονα. μόνον τὸ τεταπεινώμενον ἡμέτερον σκῆπτρον εἰς τὰς ὑμῶν χεῖρας ἀνατί- 10 θημι, ἵνα αὐτὸ μετ’ εὐνοίας φυλάξητε. παρακαλῶ δὲ καὶ τοῦτο καὶ δέομαι τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἵνα τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ ὑποταγὴν δώσητε τοῖς ὑμετέροις στρατηγοῖς καὶ δημάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ τάγμα καὶ ὑπηρεσίαν. γνωρίσατε δὴ τοῦτο. καὶ ἔαν ἐκ 15 καρδίας φυλάξητε τὰ ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῶν, ἐλπίζω εἰς θεὸν ὡς λυτρωθείμεν ἡμεῖς τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ δικαίας ἀπειλῆς. δεύτερον δὲ καὶ ὁ στέφανος ὁ ἀδαμάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναπόκειται ὑμῶν, καὶ μνήμη αἰώνιος καὶ ἄξιος ἐν τῷ κόσμῳ ἔσεται.” καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ τὴν δημηγορίαν τελέσας καὶ 20 μετὰ δακρύων καὶ στεναγμῶν τὸν θεὸν εὐχαριστήσας, οἱ πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπεκρίναντο μετὰ κλαυθμοῦ λέγοντες “ἀποθάνομεν ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς πατρι-

17. δικαίας αὐτοῦ ὀργῆς P

18. ἀμαράντινος P

tissimi, viri bellicosi, generosi et nobiles, non ignoratis, infelicem hanc urbem semper non meam solius, sed etiam vestram fuisse multis de causis. vos saepe studiose ei opem tulistis, et auxilio vestro liberastis eam ab Agarenis, eius hostibus. nunc rursus tempus adest opportunum, quo ope ferenda illam in Christo caritatem, fortitudinem ac magnanimitatem vestram comprobetis.” postremo ad omnes simul conversus “non est tempus,” inquit, “pluribus vos alloquendi. tantummodo sceptrum nostrum dignitate sua exutum manibus vestris commendo, ut studiose a vobis custodiatur. hortor autem et caritatem vestram obsecro, ut quem decet honorem et obedientiam militibus vestris, tribunis et centurionibus, secundum suum quisque ordinem et manipulum, praebeat: scitote, hoc quoque esse muneris vestri. quodsi ex animo feceritis, quae vobis mandavi, deo confisus spero, minis et periculis iure ab eo in nos intentis nos liberatum iri. deinde corona adamantina in coelo vos manet, et memoria vestri perpetua et eximia in orbe terrarum erit.” his verbis quum finem dicendi fecisset et cum lacrimis gemitibusque deo gratias egisset, cun-

δος ἡμῶν.” ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πλεῖστα εὐχαριστή-
 σας καὶ πλείστας δωρεῶν ἐπαγγελίας αὐτοῖς ἀπηγγείλατο. εἶτα
 πάλιν λέγει “λοιπὸν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, ἔτοιμοι ἔστε
 τῷ πρῶτῷ. χάριτι καὶ ἀρετῇ τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῖν δωρη-
 5 θείῃ, καὶ συνεργοῦσης τῆς ἀγίας τριάδος, ἐν ἣ τὴν ἐλπίδα
 πᾶσαν ἀνεθέμεθα, ποιήσωμεν τοὺς ἐναντίους μετὰ αἰσχύνης
 ἐκ τῶν ἐντεῦθεν κακῶς ἀνάχωρήσωσιν.”

7. Ἀκούσαντες δὲ οἱ δυστυχεῖς Ῥωμαῖοι καρδίαν ὡς 62
 λέοντες ἐποίησαν, καὶ ἀλλήλοις συγχωρηθέντες ἤτουν εἰς τῷ
 10 ἑτέρῳ καταλλαγῆναι, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἐνηγκαλιζόντο, μήτε
 φιλιάτων τέκνων μνημονεύοντες οὔτε γυναικῶν ἢ πλούτου
 φροντίζοντες, εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀποθανεῖν ἵνα τὴν πατρίδα
 φυλάξωσι. καὶ ἕκαστος ἐν τῷ διατεταγμένῳ τόπῳ ἐπανέστρε-
 ψε, καὶ ἀσφαλῶς ἐποιοῦν ἐν τοῖς τείχεσι τὴν φυλακὴν. ὁ δὲ
 15 βασιλεὺς ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου σοφίας
 ἐλθὼν καὶ προσευξάμενος μετὰ κλαυθμοῦ τὰ ἄχραντα καὶ
 θεῖα μυστήρια μετέλαβεν. ὁμοίως καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῇ
 αὐτῇ νυκτὶ ἐποίησαν. εἶτα ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ὀλίγον
 20 σταθεῖς καὶ ἐκ πάντων συγχώρησιν αἰτήσας, ἐν τῇδε τῇ ὥρᾳ
 τίς διηγήσεται τοὺς τότε κλαυθμούς καὶ θρήνους τοὺς ἐν τῷ
 παλατίῳ; εἰ καὶ ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ
 ἐδύνατο μὴ θρηῆσαι.

8. caput non distinguit P   14. ἐπὶ P

cti velut uno ore, ipsi quoque collacrimantes, responderunt, pro fide
 Christiana et patria mortem se appetituros esse. ad haec imperator
 gratias amplissimas egit et amplissima promisit praemia. tum rursus
 “quod restat,” inquit, “fratres et commilitones, parati estote in cra-
 stinum diem. gratia et virtute a deo vobis impertita, et adiuvante
 sancta trinitate, in qua spem omnem collocavimus, efficiemus, ut
 hostes cum dedecore hinc recedant.”

7. His auditis, miseri Romani animos leonum sibi fecerunt, ve-
 niamque petebant et dabant mutuo, et cum lacrimis invicem se com-
 plectebantur, non iam liberorum carissimorum, aut coniugum, aut fa-
 cultatum memores, sed solius mortis, quam pro salute patriae obire
 vellent. ad suam quisque stationem redierunt, et in muris custodiam
 agebant diligenter. imperator venerandum sapientiae dei verbi templum
 ingressus, precibus ibi et lacrimis effusis, intacti et divini mysterii par-
 ticeps factus est: quod idem alii multi eadem nocte fecerunt. deinde
 in palatium se contulit, ibique aliquantisper moratus, ab omnibus
 veniam petiit. quis fletus et lamenta tum audita per palatium fando
 assequatur? si quis ligneus aut saxeus homo fuisset, non potuisset
 sibi temperare a lacrimis.

Καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον ἐξήλθομεν τῶν ἀνακτόρων περιερχόμενοι τὰ τεῖχη, ἵνα τοὺς φύλακας διεγείρωμεν πρὸς τὸ φυλάττειν ἀγρόπνως. ἦσαν δὲ πάντες ἐπὶ τοῖς τεύχεσι καὶ πύργοις τῆ νυκτὶ ἐκεῖνη· καὶ αἱ πύλαι πᾶσαι ἦσαν κεκλεισμέναι ἀσφαλέςτατα, δι' ὧν οὐ δυνατὸν ἦν ἐξελθεῖν τινὰ ἢ εἰσελθεῖν. ὡς δὲ ἦλθομεν ἐν τοῖς Καλιγαρίοις ὥρα πρώτη τῆς ἀλεκτροφωνίας, κατιόντες τῶν ἵππων ἀνήλθομεν εἰς τὸν πύργον, καὶ ἠκούσαμεν συχνῶς ὀμιλεῖν καὶ θόρυβον μέγαν ποιεῖν ἐξωθεν ἐπιτήδειον, καὶ εἶπον ἡμῖν οἱ φύλακες ὅτι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὕτως ποιοῦσιν· ἦσαν γὰρ σύροντες τὰ ὅσα τῶν ὀργάνων πρὸς τειχομαχίαν ἠτοιμάσται, φέροντες αὐτὰ ἐγγὺς τοῦ ὀρύγματος. ἐπὶ τούτοις σαλεύονται καὶ τῶν ἡόνων τὰ μέγιστα τῶν ἀντιπάλων σκάφη, καὶ αἱ τριήρεις καὶ αἱ γέφυραι ἐν τῷ λιμένι τοῖς τεύχεσι καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπελάζουσι. περὶ δὲ δευτέραν ἀλεκτροφωνίαν ἄνευ σημείου τινός, καθὼς καὶ ἄλλαις ἡμέραις προεποιοῦν, τὸν πόλεμον ἀνῆψαν μετὰ μεγάλης σπουδῆς καὶ βίας. ἐπροώρισεν οὖν ὁ ἀμνηστὴς ἵνα πάντες οἱ μὴ ὄντες τοσοῦτον ἔμπειροι ἐν πολέμοις καὶ τινες γέροντες καὶ νέοι ἐν πρώτοις τὸν πόλεμον ἀνάψωσι καὶ τὴν συμπλοκὴν ποιήσωσιν, ἵνα ἡμᾶς ὀλίγον κοπιάσωσι καὶ οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἔμπειροι τοῦ πολέμου μετὰ πλείονος θάρσους καὶ προθυμίας καθ' ἡμῶν ἔλθωσι. καὶ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ ὡς κάμινος ἀνῆψε. καὶ οἱ ἡμέτεροι γενναίως ἀντέλεγον καὶ κακῶς ἀν-

5. ἀσφαλεσιάτως P

6. καλλιγαρίοις M

14. ἐν] αἰ ἐν P

Conscensis equis, e palatio egredimur et obimus moenia, ad vigiles excubias custodes excitatum. erant omnes in muris et turribus ea nocte, et portae tutissime clausae, per quas nemo aut exire aut intrare posset. ubi in Caligaria venimus sub primum cantum galli, ex equis descendimus atque ascendimus in turrim. ibi foris crebros colloquentes et magnum strepitum audivimus, dixeruntque custodes, per totam noctem ita fieri. quippe quidquid instrumentorum ad oppugnandos muros paratum erat, ad fossam comportabant. interim etiam in litoribus omnia fervent: maxima hostium navigia, triremes et pontes in portu exstructos moenibus et litoribus admoventur. circa secundum galli cantum sine ullo signo, quemadmodum etiam superioribus diebus fecerant, oppugnationem impense et summo conatu ordiuntur. praeceperat autem ameras, ut qui rei militaris minus periti essent et senes quidam et adolescentes pugnam committerent, quo nos aliquantum fatigaret, et validiores, fortiores et bello exercitatiores maiori audacia et alacritate nos aggredierentur. fiebat ita, ac proelium et conflictus

τοὺς ἐδεξιοῦντο καὶ ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμιζον, καὶ τινὰ
 τῶν πολεμικῶν ὄργάνων καὶ σκευῶν τῶν ἐναντίων κατέσπα-
 σαν· καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν θάνατος ἐγεγόνει, καὶ
 μάλιστα ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων μέρους. ὡς δὲ οἱ ἀστέρες τοῦ
 5 οὐρανοῦ ἀρχὴν ἐποιοῦν μὴ φαίνεσθαι, τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας
 ἀνγάζοντος, καὶ ἐκ τῶν ἀνατολῶν τὸ ῥοδοειδὲς τῆς πρωΐας
 ἐνέφαιεν, πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων ὡς σχοίνισμα ἐν
 ἐγεγόνει ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς πόλεως ἕως τοῦ ἑτέρου. καὶ
 τὰ ὄργανα τὰ πολεμικά, τύμπανά τε καὶ ἄλλα κεράτινα καὶ
 10 πᾶν ἕτερον, κρούσαντες καὶ φωναῖς ἰσχυραῖς ἀλαλάξαντες εἰς
 τὰς ἐλεβόλους πάσας τὸ πῦρ ἐνέβαλον, καὶ πάντες ὁμοθυμα-
 δὸν ἐν ἐνὶ καιρῷ καὶ ὥρα διὰ τε χέρσου καὶ θαλάσσης τὴν
 ἐμβολὴν καὶ σύρρηξιν τοῦ πολέμου καὶ συμπλοκὴν ἐποίησαν.
 Θαρσαλέοι δὲ τινες πολεμήτορες τὰς μηνινθώδεις κλίμακας
 15 ἐπανίουσι. τὰ δὲ βέλη παντοῖα κατὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις
 ἀφίετο. καὶ ὥραις μὲν δύο ἢ μάχη ἐνεστήκει στενοῦσα καὶ
 φοικαλέα, ἣν δὲ πως τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπικρατέστερα· καὶ
 γὰρ αἱ κλιμακοφόροι τριήρεις σὺν τῇ γεφύρᾳ ἄπρακτοι τῶν
 τειχῶν τῶν ὑδραίων ἀπεκρούσθησαν, καὶ τὰ τῶν λίθων ἐκ
 20 τῆς πόλεως ἀφετήρια πλείστους τῶν ἐναντίων Ἀγαρηνῶν
 διέφθειραν, καὶ ἐκ τῆς χέρσου μέρους τὰ ὅμοια τοὺς ἐναν-
 τίους καὶ χεῖρον ἐδεξιώσαντο. καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξένον,
 ὥσπερ νεφέλη σκοτεινὴ καλύπτουσα τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρα-

9. κεράτια P

11. τηλεβόλους P

camini instar exarsit. nostri fortiter resistebant, male eos excipiebant
 et de moenibus deturbabant, et nonnullas machinas et instrumenta
 bellica eorum diffringebant, et, quum utrimque caderent, e Turcis
 tamen plures cadebant. ubi autem stellae in coelo micare cessarunt,
 lucescente lumine diei, et ab oriente rosea aurora comparuit, omnis
 hostium multitudo perinde ac funis ab una parte urbis ad alteram
 pertinuit. organis bellicis, tympanis, tubis corneis, reliquis omnibus
 strepentes et magno frementes clamore, in omnes helepoles igne con-
 iecto, cuncti concorditer, eodem tempore et hora, terra marique im-
 pressionem faciunt et pugnam laccessunt. quidam audaciores bellatores
 per scalas stuppeas ascendunt. omnis generis tela in eos, qui in tur-
 ribus erant, coniciuntur. horas duas acriter et horribiliter pugnatum
 est, ac superior forsitan erat res Christiana. nam triremes, quibus sca-
 lae portabantur, cum ponte re infecta a muris maritimis repulsae
 sunt, et saxa ex urbe iactata Agarenorum plurimos extinxerunt, at-
 que e terra similiter ac peius etiam hostes excipiebant: eratque videre
 novum spectaculum, solem et coelum tanquam obscura nube involu-

ρόν. καὶ τὰς κατασκευασθείσας μηχανὰς μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς ῥίπτοντες τοὺς ἐναντίους ἔκαιον, καὶ τὰς ἀναβάθρας καὶ κλίμακας μετὰ τῶν ἀναβαινόντων λίθοις βαρέοις ἄνωθεν ἀκοντίζοντες κατέκοπτον, καὶ μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ τόξων ἀπεδίωχνον· καὶ ἔνθ' ἂν τὸ πλῆθος ἐθεώρουν, ἐκεῖσε ταῖς ἐλεβόλεσι πῦρ 5 ἐνέβαλλον καὶ πολλοὺς ἐπλήττον καὶ ἀπέκτεινον. οἱ δὲ ἐναντίοι ἔκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοσοῦτον ἀγανακτήσαντες ὥστε ὀπισθεν ὀλίγον ἤθελον στρέψαι, ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσιν· οἱ δὲ τζαούσιδες καὶ ῥαβδοῦχοι τῆς αὐλῆς μετὰ ῥάβδων σιδηρῶν καὶ βουνεῦρων ἐνέτυπτον, 10 ἵνα μὴ δίδωσι νότα τοῖς ἐχθροῖς. τίς διηγήσεται τὰς τότε φωνὰς καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τῶν πληγέντων διαμφι τὸ οὐαί; ὅθεν ἕως τῶν οὐρανῶν ἀνέβαινον αἱ φωναὶ καὶ ὁ κρότος, καὶ τινες μὲν ἐκ τῶν ἡμετέρων θεροῦντες αὐτοὺς οὕτως πάσχοντας μετὰ φωνῶν μεγάλων ἔλεγον “ταῦτα πολλάκις ποιήσαν- 15 τες κακῶς ἀπεκρούσθητε.” αὐτοὶ δὲ μετὰ βίας τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν θέλοντες δεῖξαι ἐπὶ τὰς κλίμακας πάλιν ἀνέβαινον. ἕτεροι δὲ τινες τολμηροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ δραστικοὶ ἐπὶ τῶν ὤμων εἷς τοῦ ἑτέρου ἀνέβαινε, καὶ ἄλλος πάλιν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ δευτέρου ἀνήρχετο ὅπως ἐδύνατο, ἵνα ἄνω ἐν τοῖς τείχεσιν 20 ἔλθωσι. καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦντες σφοδρῶς καὶ βιαίως συρρήγγνται περὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀνόδους μάχη καρτερά, καὶ τὰ ξίφη ἐσπασμένοι συνεπλέκοντο, φόνος δὲ πολὺς ἦν

2. κατὰ τῶν ἐναντίων P

13. ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν P

ξίαι M 23. σπασάμενοι P

4. καὶ τηλεβολίσκοις καὶ τόξοις P

17. θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες δεῖ-

tum. machinis igne Graeco instructis iaculantes, hostes concremabant; scalae et qui eas ascendebant, molaribus desuper iactis deturbabantur et iaculis sagittisque repellebantur, et ubi confertos hostes videbant, eo helepolibus ignem iaculati multos vulnerabant et interficiebant. hostes autem labores belli et nostrorum renisus ita aegre tulerunt, ut nonnihil recedere vellent ad recreandas vires. verum tzausides et lictores aulae virgis ferreis et scorteis eos urgebant, ne hosti terga darent. quis voces et clamores et vulneratorum utrimque genitus verbis assequatur, unde ad sidera penetraret strepitus? quidam de nostris, quum ita hostes affectos viderent, clamabant “saepe hoc conati, male semper repulsi estis,” ad quae illi, virtutis ostentandae cupiditate, scalas rursus ascendebant. alii audaces, strenui et prompti viri alter in alterius humeros et in huius humeros tertius, qui posset, ascendebant, ut sic muros superarent. haec omnia dum fiunt, vehementer et acriter circa aditus et ascensus proelium commissum, et strictis ensibus pugnatum est, magnaue utrimque fiebat

ἐκατέρωθεν. κλινομένης δὲ ἤδη τῆς ἡμῶν παρατάξεως Θεό-
 φίλος μὲν ὁ Παλαιολόγος καὶ Δημήτριος ὁ Καντακουζηνὸς
 ἄνδρες ἄριστοι προσηθήσαντες νικῶσι τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ
 τρέπουσι καὶ ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων κακῶς ἀπε-
 5 κρήμισαν καὶ διεσκέδασαν. τότε οὖν καὶ ἕτεροι οἱ διατε-
 ταγμένοι εἰς βοήθειαν ἔφθασαν. ἐκεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς ἔφιππος
 εὐρεθεὶς καὶ τοὺς στρατιώτας ἀναθαρρύνων καὶ ἐγείρων, ἵνα
 προθύμως μάχωνται, ἔλεγεν “ὦ συστρατιῶται καὶ ἀδελφοί,
 στήτε ἀνδρείως, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρομὸς τοῦ
 10 θεοῦ, ὅτι τὰ νῦν θεωρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἀρχὴν λαμ-
 βάνειν συγκοπὴν ποιῆσαι, καὶ ὀλίγον διασκεδάζονται, καὶ οὐ
 κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ συνήθειαν ἔρχονται, καὶ ἡ νίκη
 ἐλπίζω εἰς θεὸν τοῦ εἶναι ἡμετέρα. λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε,
 ὅτι ὁ πολῦτιμος στέφανος ὑμῖν ἔσεται, οὐχὶ μόνον φθαρτὸς
 15 καὶ γῆινος ἀλλὰ καὶ ἐπουράνιος. ὁ θεὸς ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πο-
 λεμεῖ, δειλία κατέχει τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν.”

Καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως λέγοντος, Ἰωάννης ὁ Ἰουστινια-
 νὸς ὁ καὶ στρατηγὸς ἐπλήγη τόξου βέλει ἐν τοῖς σκέλεσιν ἐπὶ
 τὸν δεξιὸν πόδα. αὐτὸς δὲ ὁ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν πολέ- 63
 20 μου, ὡς εἶδε τὸ αἷμα ῥεεῖν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὄλος
 ἠλλοιώθη, καὶ ἦν προέδειξεν ἀνδρίαν ἐκ τοῦ φόβου ἔχασε,
 καὶ ἀνωφελῶς μετὰ ταῦτα ἔπραξε. ὃς ἀνεχώρησεν ὄθεν ἦν.

3. προσπηθήσαντες P   9. γενναίως P   12. τὴν νίκην ἐλ-
 πίζω εἰς θεὸν εἶναι ἡμετέραν P

caedes. inclinante iam acie nostra, Theophilus Palaeologus et Deme-
 trius Cantacuzenus, viri fortissimi, prosiluerunt, Agarenos vicerunt
 et fugarunt atque e moenibus male deturbatos disperserunt. tum etiam
 alii, qui illic dispositi essent, ad auxilium advolarunt. imperator, qui
 forte ibi aderat in equo, milites, ut strenue dimicarent, his verbis
 cohortatus est. “commilitones et fratres, per misericordiam dei vos
 rogo, state viriliter, quandoquidem hostium copias nunc viribus la-
 bascere et paulatim dissipari nec ordine et more suo incedere video,
 ac, deo confisus, spero, victoriam nostram fore. ac gaudete, fratres,
 quoniam corona pretiosissima vobis reposita est, non fluxa et terrena
 solum, sed etiam coelestis. qui pro nobis pugnat deus, impiorum
 copias formidine cohibet.”

Haec dicente imperatore, Iohannes Iustinianus dux sagitta vul-
 neratus est in dextero pede. vir rei militaris tam egregie peritus, ubi
 sanguinem e corpore profluentem vidit, totus mutatus, quam ante
 ostenderat virtutem, statim pavore abiecit, nec quidquam postea ope-
 rae navavit, sed loco, in quo erat, relicto, cum silentio discessit,
 medicum quaerens, nec memor fortitudinis et dexteritatis, quam a

μετὰ σιωπῆς διήρχετο ζητῶν ἰατρούς, μὴ μνημονεύων τῆς γενναιότητος καὶ ἐπιδεξιότητος ἣν ἀρχῆθεν ἔδειξε. καὶ οὐκ εἶπε τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ οὐδέν, οὔτε ἀντ' αὐτοῦ εἴασέ τινα ἕτερον, ἵνα μὴ ἡ γεγονυῖα σύγχυσις γένηται καὶ ἀπώλεια. στραφέντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ μὴ ἰδόντες τὸν στρατηγόν, 5 διὰ τοῦ ῥηθέντος λόγου ὅτι ἔφυγεν εἰς ταραχὴν καὶ δειλίαν μεγάλην ἐνέπεσον. ὁ οὖν βασιλεὺς κατὰ συγκυρίαν πάλιν ἐκεῖσε εὐρεθεὶς ὄρᾳ τοὺς στρατιώτας συγκεχυμένους καὶ μεστοὺς φόβου ὡς πρόβατα διωκόμενα, καὶ μαθὼν τὸ αἴτιον καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἰουστινιανὸν ἰδὼν φεύγοντα ἐγγί- 10 σας αὐτῷ λέγει “ἀδελφέ, τί τοῦτο πεποίηκας; στρέψον ἐν τῷ διατεταγμένῳ σου τόπῳ. ἡ πληγὴ αὕτη ὀλίγον τί ἐστι. στρέψον, ὅτι τὰ νῦν ἡ πλείων ἀνάγκη ἐστίν. ἡ πόλις εἰς χεῖράς σου κρέμεται, ἵνα λυτρώσῃς αὐτήν.” πολλὰ δὲ εἰπόντος τοῦ βασιλέως αὐτῷ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐν τῷ Γαλατᾷ περᾶ- 15 σας αἰσχωρῶς ἐκεῖ τελευτᾷ ἐκ τῆς πικρίας καὶ περιφρονήσεως. οἱ δὲ Τοῦρκοι ἰδόντες τὴν τοσοῦτην σύγχυσιν τῶν ἡμετέρων θάρσος ἔλαβον. ἐκεῖ καὶ ὁ Σογὰν μπασιᾶς παρὼν τοῖς ἰαννιτζαρίοις καὶ τοῖς ἑτέροις διαλεχθεὶς ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰ φρονήματα. καὶ τις ἰαννιτζαρις τοῦνομα Χασάνης (ἐκ τοῦ 20 Λουπαδίου ὁ γιγαντώδης ὠρμητο λένδρος) ὑπὲρ κεφαλῆς τῆ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸν θυρεὸν βαλὼν, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ ξίφος ἄσπασάμενος, ἐπὶ τὸ τεῖχος, οὗ ἐθεώρει τὴν σύγχυσιν, ἐχώρησεν.

5. στρ. ἀλλὰ μᾶλλον ἐρρέθη λόγος ὅτι P
γιγαντιόγης P

21. λοπαδίου P

principio praestiterat: nec vero iis, qui aderant, ullum verbum fecit, aut sui vicarium reliquit, quo impediretur, quae secuta est, confusio et pernicies. conversi enim milites, quum ducem non conspiciunt, sed fugisse audiunt, in perturbationem et metum ingentem incidérunt. rursus forte aderat imperator: qui ubi milites perturbatos et plenos timore, velut oves bestiis agitatas, vidit, causam edoctus et Iustinianum profugum animadvertens, sic eum aggreditur: “mi frater,” inquit, “quid istud agis? redi in locum tuum: plaga ista modica est: redi, amabo te: gravior enim nunc necessitas urget. urbs in manibus tuis est, a te servanda est.” alia plura monenti imperatori nihil respondit, sed Galatam traiectus, ibidem in contemtionem adductus, moerore obiit. interim Turcae, animadversa tanta nostrorum perturbatione, receperunt animos; atque Sogan basias iannitzaros aliosque adhortatus erexit. iannizarus quidam, nomine Chasanes, Lupadio oriundus, ingenti corporis magnitudine, sinistra manu supra caput scutum protendens, dextra gladium stringens, ad murum, qua turbatos nostros vidit, pro-

ἔποντο δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι ὡσεὶ τριακόνητα, τὴν ἀνδρίαν ζηλώσαντες. οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἡμέτεροι ἐν τῷ τείχει κατεκόντιζον αὐτοὺς καὶ βέλεσιν ἔβαλλον καὶ λίθους ὑπερμεγεθεῖς ἐκύλιον κατ' αὐτῶν· δέκα καὶ ὀκτώ ἕξ αὐτῶν ἀπεκρήμηνισαν. 5 ὁ δὲ Χασάνης οὐ πρότερον ἐπέσχε τὴν ὁρμὴν ἢ ἀνελθεῖν ἐν τοῖς τείχεσι καὶ τρέψασθαι τοὺς ἡμετέρους. ἤνικα γοῦν ἐκράτησε τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀκολουθήσαντες ἀνήρχοντο εἰς τὸ τεῖχος. καὶ τοὺς ἀναβαίοντας οὐκ ἔφθασαν κωλύειν οἱ ἡμέτεροι διὰ τὴν ὀλιγότητα· οἱ δὲ πολέμιοι 10 πληθὸς ἦσαν. τοῖς δὲ ἀναβῆσι συμπλέκοντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν ὁ φόνος. καὶ ὁ Χασάνης μαχόμενος προσπαισθεῖς πέτρα τινὴ κατέπεσεν. ἐπιστραφέντες δὲ οἱ ἡμέτεροι καὶ ἰδόντες αὐτὸν κείμενον πέτραις ἔβαλλον πάντοθεν· ὁ δὲ εἰς γόνυ διαναστὰς ἡμύνετο, ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους 15 τῶν τραυμάτων παρείθη τὴν δεξιάν καὶ κατεχώσθη τοῖς βέλεσι. καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν καὶ ἔνεκεν τῶν τραυμάτων πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐκομίσθησαν. εἶτα τοσοῦτον ἀναβὰν τὸ πλήθος τῶν πολεμίων τοὺς ἡμετέρους διεσκέδασαν, καὶ ἀφέντες τοὺς ἕξωθεν τείχους ἔσωθεν 20 διὰ τῆς πύλης ἔβαινον καταπατῶντες εἰς τὸν ἕτερον. ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα καὶ φωνὴ τις ἐρρέθη ἔσωθεν καὶ ἕξωθεν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ λιμένος “ἔάλω τὸ φρούριον, καὶ τὰ στρατήγεια καὶ τὰ σημαῖα ἄνωθεν ἐν τοῖς πύργοις ἔστησαν.” καὶ ἡ φωνὴ τοὺς ἡμετέρους ἐτρέψατο, τοὺς δὲ πολεμίους ἀνε-

14. ἐμείγιο M, ἐσημαίνειο P
φωνῆ] τὸ στρατήγημα P

16. ἐπνίγησαν P

24. ἡ

cessit, circiter triginta virtutis aemulis sequentibus. nostri manserunt in muro, eosque iaculis et grandibus saxis exceperunt atque decem et octo deturbarunt. verum Chasanes non prius remisit impetum, quam, escenso muro, nostros fugaret. postquam igitur auso potitus est, etiam multi alii, eum secuti, in murum evadebant, quos nostri propter paucitatem prohibere non poterant, quum hostium magnus numerus esset. proelium tamen cum iis, qui ascenderent, commiserunt et non exiguam in eos ediderunt caedem. ipse Chasanes, inter pugnandum saxo offensus, procubuit. quem quum conversi nostri iacentem vident, lapides undique in eum coniciunt. ille in genua enisus, pugnabat, sed mox plagarum multitudine manibus elanguit et telis obrutus est. multi item alii aut occisi, aut vulnerati et propter plagas in castra asportati sunt. tandem hostes catervatim muro potiti, nostros dissiparunt, qui, relictis exterioribus moenibus, per portam in urbem irrupentes invicem se conculcabant. haec dum aguntur, intus et extra et ad portum clamatur “capta est arx, signa et

θάρονε· καὶ ἀλαλάζοντες φωνὰς πολλὰς καὶ προθύμως ἄνευ φόβου οἱ πάντες ἐπὶ τὰ τείχη ἀνέβαινον.

Ὡς οὖν εἶδεν ὁ δυστυχῆς, ὁ βασιλεὺς καὶ ἀθρόντης μου, Β δακρυχέων ἐπαρακάλει τὸν θεόν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἵνα μεγαλοψυχῆσωσι προέτρεπε· καὶ οὐκ ἦν συνδρομῆς καὶ βοη- 5 θείας ἐλπίς οὐδεμία. ὁ δὲ τὸν ἵππον κεντήσας δραμῶν ἔφθασεν ἔνθα τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ἤρχετο, καὶ ὡσπερ ὁ Σαμψῶν ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐποίει, καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ ἐκ τῶν τείχων ἀπεκρήμνισεν, ὡς ἰδεῖν θαῦμα ξένον τοὺς ἐντυχόντας καὶ βλέποντας. βρυχόμενος ὡς 10 λέων καὶ τὴν ἑομοφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀπέσφαξε· καὶ τὸ αἷμα ποταμηδὸν ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔρρεε. καὶ ὁ προορηθεὶς Δὸν Φραγκίσκος ὁ Τολέδος ὑπὲρ τὸν Ἀχιλλέα ἐποίησεν· ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ βασιλέως ἔτυχε, καὶ ὡς τις ἀέτος μετὰ ὀνύ- 15 χων καὶ στόματος τοὺς ἐναντίους κατέκοπεν. ὁμοίως καὶ Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος, ὡς εἶδε τὸν βασιλέα μαχόμενον καὶ τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν, μεγαλοφώνως μετὰ κλαυθμοῦ κράζας εἶπε “θέλω θανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν,” καὶ συρρήξας ἑαυτὸν ἐν μέσῳ μετὰ κραυγῆς τοὺς ὄσους εὔρε πάντα διεσκέδασε 20 καὶ διεσκόρπισε καὶ ἐθανάτωσεν. ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαλμάτης ἐκεῖ παρῶν ὑπὲρ πάντα στρατιώτην γενναίως τοῖς πο-

6. κεντησας P

vexilla sublime in turribus elata.” quae vox nostros fugavit, hostes erexit, qui magno clamore et impetu, nullo timore, in murum ascendunt.

Haec quum videt miser imperator, dominus meus, cum lacrimis deum precatur, et milites, ut generose pugnent, impellit: at nulla iam opis et auxilii spes erat. itaque ipse equo concitato advolat, qua irruerat hostium turba, et quemadmodum Sampso hostes prostravit, ita impios primo impetu e moenibus deturbat, ut qui aderant et videbant, mirum cernerent spectaculum. leonis instar fremens, et dextra gladium strictum tenens, multos hostes trucidavit, ac sanguis in modum fluminis e pedibus et manibus eius proflebat. dominus Franciscus autem, Toledus, quem supra nominavi, ipsum superavit Achillem, ad dextram imperatoris dimicans et aquilae instar unguibus et ore hostes concidens. similiter Theophilus Palaeologus, ut imperatorem decertantem et urbem periclitantem vidit, magna voce et lacrimans clamavit “mori quam vivere malo,” et impetu facto in medios hostes, quotquot invenit, disiecit, dissipavit, occidit. at enim Iohannes Dalmata quoque, ibi praesens, prae reliquis militibus generose adversus

λεμίους ἐσυμπλέκετο. καὶ οἱ ἐντυχόντες καὶ βλέποντες ἐθαί-
μαζον περὶ τῆς ἰσχύος καὶ γενναιότητος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν.
καὶ δις καὶ τρίς τῆς ἐμβολῆς καὶ συρρήξεώς τε καὶ συμπλο-
κῆς γενομένης μεγάλως τοὺς ἀσεβεῖς ἐτρέψαντο καὶ πλήθος
5 ἀπέκτειναν καὶ ἑτέροους ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμιζον, καὶ ἀγω-
νιζόμενοι σφοδρῶς καὶ συμπλεκόμενοι ἀπεκτάνθησαν, καὶ πο-
λὸν φόνον εἰς τοὺς πολεμίους πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν ἐποίησαν
οὕτως. καὶ ἕτεροί τινες στρατιῶται οὐκ ἀγενεῖς μαχόμενοι
ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ αὐτοὶ ἀπεκτάνθησαν πλησίον τῆς πύ-
10 λης τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου τὴν ἐλέβολιν ἐκείνην κατεσκευά-
σαν καὶ τὴν μεγάλην ἐλέβολιν ἔστησαν, καὶ τὰ τείχη τῆς πό-
λεως χαλάσαντες ἐκεῖθεν ἐν τῇ πόλει πρῶτον εἰσῆλθον. ἐγὼ
δὲ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ οὐχ εὐρέθην πλησίον τοῦ αὐθεντός μου
τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προστάξει ἐκείνου εἰς ἐπίσκεψιν δῆθεν ἐν
15 ἄλλῳ μέρει τῆς πόλεως ἦμην.

8. Ἐλθόντων δὲ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔσωθεν
τείχεσι Χριστιανούς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ τόξων
καὶ πετρῶν ἐναπολειφθέντας ἐδίωξαν, καὶ ἐγκρατεῖς πάντων
ἐγένοντο, ἀνευ δὲ τῶν πύργων τῶν λεγομένων Βασιλείου Λέον-
20 τος καὶ Ἀλεξίου, ἐν οἷς ἐστήκεισαν οἱ ναῦται ἐκεῖνοι οἱ ἐκ
τῆς Κρήτης· αὐτοὶ γὰρ γενναίως ἐμάχοντο μέχρι καὶ τῆς
ἑκτης καὶ ἑβδόμης ὥρας καὶ πολλοὺς Τούρκους ἐθανάτωσαν,
καὶ τοσοῦτον πλήθος βλέποντες καὶ τὴν πόλιν δεδουλωμένην

10. τηλέβολον P

11. ἐλέπολιν P

16. τοὺς ἔσωθεν τοῦ τεί-

χους τῆς πόλεως χρ. P

17. τηλεβολίσκων P

hostes decertavit: ut, qui aderant et videbant, fortissimorum virorum virtutem et audaciam mirarentur. itaque bis et ter impressione et pugna facta, impios vehementer fugarunt, multos occiderunt, alios de muris depulerunt, atque occubuerunt tandem constanter et strenue pugnantes et magna prius hostium strage data. item alii haud imbelles milites eodem loco dimicantes ceciderunt, prope portam sancti Romani, ubi helepolim illam Turcae fecerant et magnam helepolim constituerant: qua primum diruto muro, in urbem penetrarunt. ego illo tempore non versabar circa imperatorem, dominum meum, sed iussu eius ad lustrandam aliam partem urbis discesseram.

8. Turcae urbem ingressi Christianos intra interiorem murum reliquos heleboliscis, iaculis, sagittis, saxis persecuti, et cunctis potiti sunt, praeter eos, qui in turribus Basilii Leonis et Alexii quae dicebantur constituti erant, nautas Cretenses. hi enim ad sextam et septimam horam strenue pugnabant et multos Turcas interficiebant, quumque tantam hostium multitudinem et totam urbem subactam viderent, no-

πᾶσαν αὐτοὶ οὐκ ἤθελον δουλωθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔλεγον ἀποθανεῖν κρεῖττον ἢ ζῆν. Τοῦρκος δέ τις τῷ ἀμηρῷ ἀναφορὰν ποιήσας περὶ τῆς τούτων ἀνδρίας, προσέταξεν ἵνα κατέλθωσι μετὰ συμβάσεως καὶ ὣσιν ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε καὶ ἡ ναῦς αὐτῶν καὶ πᾶσα ἡ ἀποσκευὴ ἣν εἶχον. καὶ οὕτως γε-
 5 νομένων πάλιν μόλις ἐκ τοῦ πύργου τούτους ἔπεισαν ἀπελθεῖν. καὶ δύο μὲν αὐτάδελφοι Ἴταλοί, Παῦλος καὶ Τρωῖλος τοῦνομα, ἐν τῷ διατεταγμένῳ αὐτοῖς τόπῳ μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν γενναίως ἐμάχοντο καὶ τοὺς πολεμίους κακῶς ἀπε-
 64 διώχον καὶ οὐκ ἀγεννῆ συμπλοκὴν καὶ σύρραξιν ἐποίουν, καὶ 10 φόνος ἦν ἀναμεταξύ, λέγω τῶν δύο μερῶν τῶν μαχομένων καὶ ὑπερμαχούντων. στραφεῖς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὄρων τοὺς πολεμίους ἔσωθεν τῆς πόλεως λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ “ὦ φρίξον ἦλιε! ὦ στένάξον γῆ! ἔάλω ἡ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρῆλθεν ἡ ὥρα. ἀλλ’ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἰ 15 δυνατὸν, φροντίσωμεν.”

Καὶ οὕτως ἐγκρατεῖς οἱ πολέμοι πάσης τῆς πόλεως γε-
 γονότες ἡμέρᾳ τρίτῃ, ὥρα ἦν τῆς ἡμέρας β’ καὶ ἡμισυ, τοῦ
 5 ᾠξά’ ἔτους, τῇ κθ’ μηνὸς Μαΐου. καὶ τῶν μὲν προσπιπτόντων ἦν ἀρπαγὴ καὶ αἰχμαλωσία, τῶν δὲ καταλαμβανομένων 20 καὶ ἀνθισταμένων σφαγὴ· καὶ οὐδαμῶς ἡ γῆ ἐν τισὶ τόποις ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο. καὶ ἦν ἰδεῖν θεάμα ξένον καὶ θρήνους πολλοὺς καὶ ποικίλους καὶ ἀμετρήτους ἀνδραποδι-

4. συνηβάσεων P
 ἔάλω P

7. Ἴταλοὶ om P

14. γῆ. τί τοῦτο;

luerunt tamen ipsi subigi, sed mortem vita esse praestabiliorem ducebant. de quorum virtute quum Turca aliquis amerae renuntiasset, edixit is, ut ex pacto descenderent et cum navi et omni supellectile sua liberi essent. at sic quoque aegre iis persuaserunt, ut discederent. duo fratres Itali, Paulus et Troilus nominibus, in loco sibi commisso cum aliis multis generose decertantes, hostes acriter repellebant et haud levi dimicabant proelio, et utrorumque, tum pugnantium tum defensantium, caedes edebantur. respiciens autem Paulus hostesque intra urbem conspicatus, ad fratrem conversus “o sol, horresce,” inquit, “o tellus, ingemisce! capta urbs est, et pugnandi tempus iam praeteriit. attamen de salute nostra, si qua spes est, cogitemus.”

Ita hostes tota urbe potiti sunt die tertio, hora secunda et dimidia, anno 6961, mensis Maii die 29. qui irruerant, rapiebant et captivos faciebant, qui capiebantur et resistebant, mactabantur, atque nonnullis in locis prae cadaverum multitudine non apparebat terra. vidisses novum spectaculum, lamenta multa et varia, rapinas innumeras, quibus mulieres primariae, virgines et deo consecratae, capillis et crinibus a Turcis

σμοῦς, τῶν εὐγενῶν ἀρχουσῶν καὶ παρθένων καὶ ἀφιερωμέ-
 των τῷ Θεῷ συρομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τῶν ἐθειρῶν
 καὶ κόμων καὶ πλοκάμων τῆς κεφαλῆς ἔξωθεν τῶν ἐκκλησιῶν
 μετὰ ὀδυσμῶν ἀνηλεῶς, τὴν βοήν καὶ κλαυθμὸν τῶν παιδῶν,
 5 τοὺς ἱεροὺς καὶ ἀγίους οἴκους λεηλατισμένους, τὸ φρικῶδες καὶ
 ἀκούμενον τίς διηγήσεται; ἦν ὄραν τὸ θεῖον αἷμα καὶ σῶμα
 Χριστοῦ κατὰ γῆς χέμενον καὶ ῥιπτόμενον, καὶ τὰ τιμαλφῆ
 δοχεῖα τούτου ἀρπάζοντες τὰ μὲν διέθρανον τὰ δὲ σῶα ἐνεκολ-
 πίζοντο, καὶ τοὺς ἐγκεκοσμημένους κόσμους ὁμοίως ἐποίουν,
 10 καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας μετὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων
 πολυτίμων κατεπάτουν, καὶ τοὺς κόσμους αἶροντες κλίνας καὶ
 τραπέζας ἐποίουν, καὶ μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν καὶ ἐνδυ-
 μάτων τῶν ἐκ σηρικῶν καὶ χρυσοῦφάντων ὄντων τοὺς ἵππους
 ἐσκέπαζον, καὶ ἄλλοι ἐπ' αὐτοῖς ἤσθιον, καὶ τοὺς πολυτίμους
 15 μαργάρους τῶν ἀγίων κειμηλίων ἀναρπάστους ἐποίουν, τὰ
 ἅγια λείψανα καταπατοῦντες. καὶ ἕτερα ἀνοσιουργήματα πλεῖ-
 στα ἐποίουν ἄξια θρήνου οἱ τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομοι. ὦ
 τῶν σοφῶν σου κριμάτων, Χριστὲ βασιλεῦ, ὡς ἀνερομήνευτα
 καὶ ἀνεξιχνίαστὰ εἰσι. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν παμμέγιστον ἐκεῖνον
 20 ναὸν καὶ θεϊότατον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, τὸν οὐρανὸν τὸν
 ἐπίγειον, τὸν θρόνον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τὸ Χερουβικὸν ὄχη-
 μα καὶ στερέωμα δεύτερον, τὴν Θεοῦ χειρῶνποίησιν, τὸ θέα-
 μα καὶ ἔργον ἄξιον, τὸ πάσης τῆς γῆς ἀγαλλίαμα, τὸν ὠραῖον

2. ἀθήρων P

5. ἄλλους P

13. ὄντων om P

22. καὶ

στερέωμα — ποιήσιν om P

θέαμα τὸ ἄξιον P

atrociter magno eiulatu ex ecclesiis avellebantur. clamores et plora-
 tus puerorum, sanctarum aedium sacrilegia et si quid aliud horren-
 dum, quis haec enarret? erat videre Christi divinum sanguinem et
 corpus in terram effundi et prolici, sacra vasa diripi et partim dif-
 fringi partim integra in sinum abscondi. perinde de ornatu faciebant,
 sanctas imagines, auro, argento et lapillis pretiosis decoratas, concul-
 cabant, et ornamenta spoliantes in lectulos et mensas adhibebant, sa-
 cerdotalibus stolis et vestimentis, tum sericis tum auro intextis, equos
 sternebant aut pro mappis utebantur, pretiosas sacrae gazae margari-
 tas spoliabant, sacris reliquiis humi protritit. alia permulta exsecra-
 tissima et lacrimis prosequenda facinora praecursores illi antichristi
 patrabant. o sapientissima tua consilia, Christe rex, quam sunt abs-
 condita et inscrutabilia! erat porro videre maximum illud et divi-
 nissimum templum sapientiae dei, coelum terrestre, sellam gloriae
 dei, Cherubicum vehiculum et firmamentum alterum, opus manuum
 dei, spectaculum eximium et totius orbis terrarum lumen, templum
 illud elegans et elegantibus elegantius, intra cuius adyta et supra al-

καὶ ὠραίων ὠραιότερον· οὗ ἔσωθεν τῶν ἀδύτων καὶ ἄνω-
θεν τῶν θυσιαστηρίων καὶ τραπεζῶν ἥσθιον καὶ ἔπινον, καὶ
τὰς ἀσελγεῖς γνώμας καὶ ὀρέξεις αὐτῶν μετὰ γυναικῶν καὶ
παρθένων καὶ παίδων ἐπάνωθεν ἐποίουν καὶ ἔπραττον. τίς
μὴ θρηνήσῃ σε, ἄγχι ναεῖς; καὶ πανταχοῦ πᾶν κακὸν ἦν, καὶ ὅ
πᾶσα κεφαλὴ ἤλγει. ἐν οἴκοις θρηνοὶ καὶ κλαυθμοί, ἐν τριό-
δοις ὄδουμοί, ἐν ναοῖς ὀλοφνυμοί, ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν
ὀλολυγαὶ ἔλκυσμοὶ ἀνδραποδισμοὶ διασπασμοὶ τε καὶ βιασμοί.
οἱ σεμνοὶ τῷ γένει ἀτίμως περιῆσαν, οἱ πλούσιοι ἀνόσιοι. αἱ
πλατεῖαι, αἱ γωνίαι κατὰ πάντα τόπον πανταχοῦ πασῶν κα- 10
κιῶν ἦν ἔμπλεα· οὐδεὶς τόπος ἀνέξερεύνητος ἢ ἄσυχλος ἔμει-
νεν. ὦ Χριστὲ βασιλεῦ, τῆς τότε θλίψεως καὶ στενοχωρίας
πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἣν οἰκοῦσιν οἱ Χριστιανοί, ἐλευθέ-
ρωσον. καὶ πάντα κῆπον καὶ οἶκον οἱ ἀσεβεῖς οὐκ εἴασαν
ἀνώρουκτον, ἵνα τὰ κεκρυμμένα χρήματα εὕρωσι· καὶ πλεί- 15
στων μὲν γέων θησαυρῶν καὶ παλαιῶν καὶ ἐτέρων πολυτίμων
πραγματίων εὐρόντες ἐνεπλήσθησαν.

B 9. Ὡς οὖν ἡ πόλις ἐάλω, ὁ ἀμηνῶς ἔνδον εἰσελθὼν εὐ-
θύς πάσῃ σπουδῇ ζήτησιν ἐποίει περὶ τοῦ βασιλέως, ὅς κατὰ
νοῦν ἄλλον οὐκ ἐλογίζετο εἰ μὴ μόνον μαθεῖν εἰ ζῆ ἢ τέθνη- 20
κεν ὁ βασιλεύς. καὶ τινὲς μὲν ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι ἔφυγεν,
ἄλλοι δὲ ἐν τῇ πόλει ἔλεγον εἶναι κεκρυμμένον, ἄλλοι δὲ τε-
θνᾶναι μαχόμενον. καὶ θέλων πιστωθῆναι ἀληθῶς ἔστειλεν

19. ὅς om P

taria ac mensas ederent ac biberent, et incestas cupiditates et libidi-
nes suas cum feminis, virginibus et pueris exercerent. quis te non
lugeat, templum sanctissimum! ubique calamitas erat et dolebat omne
caput. in domibus lamenta et fletus, in triviis planctus, in templis
luctus, virorum gemitus, mulierum ululatus, rapinae, captivitates, in-
sultationes. genere nobiles contemti erant, divites impii. plateae et
anguli ubique omni malorum genere redundabant; nullus locus erat,
quem non scrutarentur et expilarent. Christe rex, ab illa, quam tum
experti sumus, miseria et calamitate omnem urbem et terram, quam
Christiani habitant, tueare. nullos hortos, nulla domicilia non per-
quirebant impii, ut pecuniam abditam reperirent: ac maximis inven-
tis thesauris, vetustis et novis, atque aliis rebus pretiosis impleti
sunt.

9. Capta igitur urbe, ameras, eam ingressus, studiosissime de
imperatore quaerebat, nec quidquam antiquius habebat, quam ut co-
gnosceret, viveretne an interiisset imperator. atque eum alii fugisse
dicebant, alii in urbe latitare, alii proelio occubuisse. itaque ut rem
certo cognosceret, misit, ubi Christianorum et impiorum cadavera

ἔνθα δὴ τὰ πτώματα τῶν ἀναιρεθέντων ἔκειτο σωροειδῶς Χρι-
 στιανῶν τε καὶ ἀσεβῶν. καὶ πλείστας κεφαλὰς τῶν ἀναιρε-
 θέντων ἔπλυναν, εἰ τύχῃ καὶ τὴν βασιλικὴν γνωρίσωσι. καὶ
 οὐκ ἐδυνήθησαν γνωρίσαι αὐτὴν εἰ μὴ τὸ τεθνεὸς πτῶμα τοῦ
 5 βασιλέως εὐρόντες, ὃ ἐγνώρισαν ἐκ τῶν βασιλικῶν περικνημί-
 δων ἢ καὶ πεδίλων, ἔνθα χρυσοῖ ἀετοὶ ἦσαν γεγραμμένοι, ὡς
 ἔθος ὑπῆρχε τοῖς βασιλεῦσι. καὶ μαθὼν ὁ ἀμηνῶς περιχα-
 ρῆς καὶ εὐφραινόμενος ὑπῆρχε· καὶ προστάξει αὐτοῦ οἱ εὐ-
 ρεθέντες Χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ βασιλικὸν πτῶμα μετὰ βασι-
 10 λικῆς τιμῆς. οὐαὶ οὐαὶ κάμοι τῆς προνοίας ἐν τίνι καιρῷ με
 φυλαττούσης! ἦν δὲ πᾶσα ἡ ζωὴ τοῦ αἰοιδίου ἐν βασιλεῦσι
 καὶ γαληνοτάτου καὶ μάρτυρος τούτου χρόνοι τεσσαράκοντα
 ἔννεα καὶ μῆνες τρεῖς καὶ ἡμέραι εἴκοσι.

Ὁ δὲ ἀμηνῶς τῇ νίκῃ τῇ μεγάλῃ ἐπαρθεὶς καὶ πλείστης
 15 κενοδοξίας πλησθεὶς ὤμος καὶ ἀνελεήμων ἐφάνη. προσελθὼν
 δὲ αὐτῷ ὁ μέγας δούξ ὁ κὺρ Λουκᾶς ὁ Νοταρῶς προσεκύνη-
 σεν αὐτόν, καὶ δεῖξας αὐτῷ θησαυρὸν πολὺν ὃν εἶχε κεκρυμ-
 μένον, καὶ λίθους καὶ μαργάρους καὶ ἕτερα λάφυρα ἄξια βα-
 σιλεῦσιν, ἃ ἰδὼν ὁ ἀμηνῶς καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ ἔθαύ-
 20 μασαν. ὁ δὲ Νοταρῶς εἶπε τῷ ἀμηνῶ “ταῦτα πάντα ἐφύλατ-
 τον διὰ τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἰδοὺ τὰ νῦν χαρίζομαί σοι
 δῶρον· καὶ δέομαι, δέξαι τοῦ δούλου σου τὴν δέησιν καὶ
 παρακάλεσιν.” ἤλπιζεν οὖν οὗτος δι’ αὐτῶν ἐλευθερίαν τυ-

23. ἐλευθερίας P

acervatim iacebant. abluerunt occisorum capita plurima, si forte im-
 peratoris agnoscerent. non poterant autem, sed inventum imperatoris
 cadaver ex imperatoriis ocreis et calceamentis agnoverunt, in quibus
 aureae aquilae depictae essent, ut mos erat imperatoribus. huius rei
 certior factus ameras, summopere gavisus et exhilaratus est, et qui
 aderant Christiani iussu eius imperatorium cadaver honore imperato-
 ribus legitimo sepeliverunt. vae mihi quoque, quem quo tempore
 servavit divina providentia! vixit venerandus hic et placidissimus im-
 perator, dum martyr obiit, annos quadraginta novem, menses tres et
 dies viginti.

Ameras magna victoria elatus et inani tumefactus gloria, crude-
 lem se et immanem praestitit. accessit ad eum Lucas Notaras, magnus
 dux, et, adoratione facta, ingentem thesaurum, quem absconditum
 habebat, gemmas porro et margaritas aliamque gazam regibus dignam
 ei monstravit: quorum adspectu ameras cum universo comitatu ob-
 stupuit. tum Notaras “haec omnia,” inquit, “servavi maiestati tuae
 et nunc tibi pro munere trado, ac rogo, ut servi tui preces et vota
 ne aspernere.” sperabat autem, sic se cum domo sua libertatem cou-

και μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ἀπελογίσατο δὲ αὐτῷ ὁ ἀμηνῶς
 και εἶπεν “ὦ ἡμικύων και ἀπάνθρωπε μηχανορράφε και πο-
 λύτροπε, τοσοῦτον πλοῦτον εἶχες και οὐκ ἐβοήθησας τῷ βα-
 σιλεῖ τῷ αὐθέντη σου και τῇ πόλει τῇ πατρίδι σου; νῦν δὲ
 μετὰ τοιούτων πονηριῶν και πανουργιῶν ἄς οἶδας ποιεῖν και 5
 πράττειν ἐκ νεότητος, βούλη ὑποσκελίσαι καμὲ, και φύγης
 τοῦ πρόποντός σοι; εἰπέ μοι, ὦ ἀσεβῆ, τίς ὁ χαρίσας μοι τὸν
 πλοῦτον τὸν σὸν και τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖράς μου;” λέ-
 γει αὐτῷ ὁ Νοταρῶς “ὁ θεός.” ὁ δὲ ἀμηνῶς εἶπεν αὐτῷ
 “ἐπεὶ ὁ θεός ταῦτά μοι ἐχαρίσατο και σὲ και πάντας ὑπὸ 10
 τὰς χεῖράς μου δούλους ἔδωκε, τί σὺ λέγεις, πονηρέ, και
 φλυαρεῖς; πῶς οὐκ ἔστειλάς μοι αὐτὰ πρὶν τὴν μάχην κινή-
 σω καθ’ ὑμῶν ἢ πρὶν τὴν πόλιν νικήσω, ἵνα ὀφείλω σοι τὴν
 χάσιν και τὴν ἀνταμοιβήν; νῦν οὖν οὐκ εἶ σὺ ὁ χαρίσας μοι
 ταῦτα, ἀλλὰ ὁ θεός.” και εὐθύς ὤρισε τοῖς δημίσις ἵνα εἰς 15
 φυλακὴν βάλωσιν αὐτὸν και ἀσφαλῶς τηρῶσι. τῇ δὲ ἐπαύριον
 προστάξας ἤνεγκαν πάλιν αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ·
 και λέγει αὐτῷ “ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησας βοηθῆσαι τῷ βασιλεῖ και
 τῇ πατρίδι σου μετὰ τοσοῦτου θησαυροῦ ἀναριθμήτου ὃν εἶχες,
 και διὰ τί οὐκ ἐβούλευσας τὸν βασιλέα, ὅτε ἐμήνυσσα αὐτῷ ἵνα 20
 μετ’ εἰρήνης και ἀγάπης μοι δώσῃ τὴν πόλιν και ἄλλον ἀντ’
 αὐτῆς τόπον δώσω μετ’ ἀγάπης και φιλίας, ἵνα μὴ τοσοῦτοι
 65 φόνοι ἀναμέσον ἡμῶν γενήσωνται;” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

secuturum esse. at respondit ameras “heu te semicanem, hominem
 immanem, veteratorem et fraudulentum, qui tantas opes posse-
 deris, nec succurreris domino tuo, imperatori, nec huic urbi, pa-
 triae tuae! nunc vero cum istis nequitiis et fraudibus, quibus de-
 ditus fuisti a pueritia, me quoque supplantare et poenam effugere
 studes? dic mihi, sceleste, quis est, qui in manus meas tradidit di-
 vitias tuas et hanc urbem?” respondit Notaras “deus.” tum ameras
 “quodsi deus haec mihi donavit, atque te et reliquos in manus meas
 dedit, quid tu, nequam, ais et nugaris? cur mihi haec non ante mi-
 sisti, quam bellum contra vos commoverem aut urbem caperem, ut
 tibi gratias et remunerationem deberem? nunc enim non tu haec
 mihi largiris, sed deus.” ita statim mandavit lictoribus, ut eum in
 carcerem conicerent et diligenter custodirent. postridie eum rursus
 coram se adduci iussit et his verbis compellavit “quandoquidem im-
 peratori et patriae tuae ditissimo hoc thesauro, quem habebas, opi-
 tulari noluisti, cur imperatori non suasisti, quum talem ego ei condi-
 tionem proposuissem, ut pacifice et ultro urbem mihi daret, ego illi
 alium locum cum benevolentia et amicitia restituerem, ne tantae in-
 ter nos caedes fierent?” respondit ille “huius rei non ego culpam

αὐτῷ “ ἐγὼ αἴτιος οὐχ ὑπάρχω εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἀλλ’ οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατῶ, οἱ ἔτασσαν τῷ βασιλεῖ ἵνα στόλον καὶ στρατὸν εἰς βοήθειαν αὐτῷ στείλωσιν.” ὁ δὲ ἀμηροῦς “ πολλὰ οἶδας” λέγει “ ψεύδους ἐφευρήματα· τὰ νῦν δὲ 5 καιρὸς ψεύδους οὐκ ἔστιν ἵνα βοηθήσῃ σοι.” καὶ προστάξας ἐπὶ τὴν αὐριον ἐπὶ τὴν τοῦ Ξηροῦ λόφου ἀγορὰν πρῶτον κατενώπιον αὐτοῦ θανατώσασιν τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, οὓς ποτε ἤτει τῷ βασιλεῖ ἵνα τὸν ἕνα αὐτῶν τιμήσῃ τῷ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ἀξιώματι καὶ τὸν ἕτερον τῷ τοῦ μεγάλου λογο- 10 θέτου, εἶτα καὶ αὐτὸν θανατώσασιν, ὡς καὶ ἐγένετο· καὶ οὕτω τὰ τοῦ Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ πέρας ἔλαβον. εἶτα προστάξας μετὰ ταῦτα ἐθανάτωσε πολλοὺς εὐγενεῖς ἄρχοντας, τὸν τῶν Ἑνετῶν ἄγγαρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἀστάνδην τῆς Καταλονίας καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ. εἶτα ἤθελεν θανατώσασιν καὶ τὸν Κονταρῖνον καὶ ἑτέρους εὐγενεῖς τῶν Ἑνε- 15 τῶν, οἱ χρήματα δώσαντες καὶ ἐπαγγειλάμενοι τῷ Σογᾶν μπασιᾶ τοῦ ζῆν ἐχαρίσθησαν. καὶ στείλας ἐν τῷ Γαλατῶ καὶ πολλοὺς πιάσας ἐθανάτωσε, καὶ πᾶσα ἢ αὐτοῖς ἐπαγγελία ἦν ἐπηγγεῖλατο εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς 20 ὥρισεν εἶναι. τὸν δὲ Ἀλὶ μπασιᾶν στείλας ἀπέκλεισεν ἐν πύργῳ τινί, καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσε, δι’ ἣν αἰτίαν εἶπομεν, ἧγουν διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν τοῦ μῆ

6. ἐπὶ τοῦ Ξηρολόφου P   8. ἵνα om P   τιμήσαι τὸ τ. μ. κ.
 ἀξίωμα καὶ τὸν ἕτερον λογοθέτην P   13. ἀστάντην P   20.
 ἀλλή πασιᾶν P

sustineo, sed Veneti et Galataei, qui imperatori promittebant, se classem et copias ei auxilio missuros.” rursus ameras “multa,” inquit, “fingere mendacia didicisti. verum nunc tempus non est mendaciis tibi consulendi.” praecepit deinde, ut sequenti die in foro collis aridi quod dicitur prius coram ipso duo filii eius trucidarentur, de quibus olim rogaverat, ut imperator alterum magni contostauli, alterum magni logethetae dignitate honestaret: deinde trucidaretur ipse: id quod ita factum est. hunc igitur finem res Lucae Notarae habuerunt. deinde ameras multos generosos viros principes interfici iussit, velut Venetorum stationarium et filium eius, magistrum cursus publici Caltelanorum cum duobus filiis. mox etiam Contarinum et alios nobiles Venetos occidi voluit, qui tamen, pecunia data et promissa Sogan basiae, vitam impetrarunt. at vero Galatam misit et multos ibi comprehensos trucidavit, nec quidquam iam meminerat, quam iis conditionem promisisset, sed illos quoque sibi stipendiarios esse voluit. Ali basiam in turrin inclusum, post paucos dies interemit, propter causam a nobis significatam, quod suaserat, ne bellum adversus ur-

ἐγεῖραι μάχην κατὰ τῆς πόλεως, ἵνα μὴ οἱ τῶν ἑσπερίων ἀν-
θένται Χριστιανοὶ συναχθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τῆς Εὐρώπης
αὐτοὺς διώξωσι καὶ τὰ ἔξῃς, ὡς προγέγραπται. ὁ θάνατος
οὖν αὐτοῦ λύπην ἀμέτρον παντὶ τῷ στρατῷ τοῦ ἀμνηρᾶ ἐπέ-
δωκε διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπὸ πάντων φιλούμενον καὶ εἰς 5
πάντα καλῶς τὸν ἀμνηρᾶν συμβουλεύοντα.

10. Ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ γίνεται ἔτη βσμβ',
καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῆς πυργοποιίας ἔτη φ', καὶ ἀπὸ
τῆς πυργοποιίας ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀβραὰμ εἰς Χαναὰν
γῆν, ἐξ ἧς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν λαμβάνουσιν ἀρχὴν τὰ 10
ὀνόματα, εἰσὶν ἔτη χις'. καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἕως Ῥώμου
καὶ Ῥωμύλου ἔτη ατμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου
ἕως Αὐγούστου Καίσαρος ἔτη ψπζ', καὶ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου
Καίσαρος ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ τρισ-
ολβίου καὶ αἰοιδίμου τε καὶ αἰμνήστου, τοῦ μεταθέσαντος 15
τὰ βασίλεια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν
τὴν ποτε Βυζάντιον, ἣν αὐτὸς ἀνωκοδόμησε καὶ νέαν Ῥώμην
ὠνόμασεν, εἰσὶν ἔτη τלב'. καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου
τοῦ Χλωροῦ ἕως Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου ἔτη τέ', ἐν οἷς χρό-
νοις ἦν καὶ ὁ τρισκατάρατος καὶ ψευδοπροφήτης Μωάμεθ, 20
ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἰσμαήλ, ὃς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς τοῦ Κηδὰρ φυ-
λῆς τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Ἰσμαήλ. Νίζαρος γὰρ ὁ τοῦ Κη-

1. ἐγεροθῆναι P   7. 10] ἀπαρίθμησις τῶν ἐτῶν ἀπὸ Ἀδὰμ
ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως καὶ ἄλλων τινῶν περὶ τοῦ Μωά-
μεθ. MP   εἰσὶν ἔτη βσμγ^α P   13. ψπέ P   19. χλ' P

bem susciperetur, ut occidentales principes Christiani ne coniungerentur ea occasione et se ex Europa eiicerent, et quae alia supra commemoravimus. eius mors ingentem luctum exercitui universo amerae attulit, quoniam ab omnibus diligebatur et praeclara semper consilia amerae dederat.

10. Ab Adamo ad diluvium anni sunt 2242, a diluvio ad exstructam turrim anni 500, ab exstructa turri ad Abrahami in Chanaan adventum, ex qua terra Graecorum deorum nomina originem ducunt, anni 616; ab Abrahamo ad Romulum et Remum anni 1342, a Romulo ad Augustum Caesarem anni 787, ab Augusto Caesare ad magnum Flavium Constantinum, ter beatum, venerandum et aeternae memoriae imperatorem, qui a vetere Roma imerprii sedem Cpolim, quam, olim Byzantium dictam, ipse instauratam novam Romam appellavit, anni 332; a Flavio Constantino Chloro ad Heraclium magnum anni 305; quo quidem tempore vixit ter execrandus pseudo-propheta Mohametes, e posteris Ismaelis, e tribu Cedar, qui filius

δὰρ ἀπόγονος ἐγέννησεν υἱούς δύο, Μόβδαρον καὶ Ῥαβίαν, ὁ
 δὲ Μόβδαρος Κούσαρον καὶ Καῖτον καὶ Θεμίνην καὶ Ἀσα-
 δον, ὁ δὲ Κούσαρος τὸν Ἀβεδουλᾶν, ὁ δὲ Ἀβεδουλᾶς τὸν
 ψευδοπροφήτην καὶ ἀντίχριστον Μωάμεθ. γεννηθεῖς δὲ καὶ
 5 ἀνατραφεὶς πενία συζῶν καὶ κτηνοτρόφος ὢν καὶ μάλιστα σε-
 ληνιαζόμενος, φωτισθεὶς τὰ τοῦ σκοτίους παρὰ τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ, ἐκατώρθωσεν ἅ ἕτεροι πολλοὶ συνέγραψαν,
 περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀναγκαῖον διηγεῖσθαι. πλὴν ὀλίγων B
 τινῶν ἐκ τῶν αὐτοῦ μιαρῶν ἔργων καὶ πονηρῶν μνεῖαν ποιή-
 10 σωμεν. οὗτος ὁ παμμίαρος ἐκ τῶν Ἐθριβου ὀρέων ὠρητο,
 καὶ πρῶτον μὲν δοῦλος ὑπάρχων τινὶ γυναικὶ χήρα καὶ ὁμο-
 φύλῳ αὐτοῦ, πλουσία πάνυ, ὀνόματι Χαδιχᾶ· ὅς μετὰ τῆς
 πονηρίας καὶ πανουργίας αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ κυρίαν εἰς γυναι-
 κα ἔλαβεν, καὶ δαιμόνια ἔχων καὶ πίπτων καὶ τρέμων καὶ
 15 ἀρριζῶν αὐτὸς τὸ πάθος μετεσχημάτιζεν, ὅπως μὴ αἰσχύνη-
 ται ἢ γυνὴ καὶ κυρία αὐτοῦ, μεμφομένη αὐτὸν πῶς συνεζεύ-
 χθη τοιοῦτῳ πένητι καὶ δαιμονήτῃ. τὸν ἄγγελον Γαβριήλ
 ἔλεγεν ὅτι ἐώρα λέγοντα αὐτῷ τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ἐν τῷ
 κόσμῳ καὶ ἀποκαλύπτοντα, ὡς ἔθος ἐστὶ πᾶσι τοῖς μοναχοῖς
 20 καὶ προφήταις· ἐκ τοῦ φόβου ἐξίστατο καὶ ἐδειλία. ἦν δὲ
 τις ψευδαββᾶς ὀνόματι Σέργιος, διὰ κακοπιστίαν ἐκ τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως ἐξόριστος, καὶ φίλος ὢν τῷ Μωάμεθ· ὃν

1. Μούδαλον P

2. Μούδαρος P

5. καὶ μάλιστα om P

10. ἔθριβόλων P

17. δαιμονιῶντι P

21. Ἀλεξανδρείας P

primogenitus Ismaelis fuit. Nizarus enim, unus e posteris Cedar,
 filios duos genuit, Mobdarum et Rhabiam, Mobdarus Cusarum, Cai-
 tum, Theminen et Asadum, Cusarus Abedulam, Abedulas pseudo-
 prophetam et antichristum Mohametem. is in egestate natus et edu-
 catus, adeoque pecuarius et quam maxime lunaticus, quae innova-
 verit, tenebris sibi a patre Satana illustratis, alii multi conscripse-
 runt, ut nos de iis dicere nihil attineat. sed tamen pauca aliqua e
 scelestis et pravis facinoribus eius commemorabimus. e montibus
 Ethribi igitur profectus scelestissimus iste homo, primum servus fuit
 viduae alicuius tribulis, feminae ditissimae, nomine Chadichae; sed
 mox, qua erat pravitate et versutia, heram uxorem duxit, atque,
 morbo comitiali correptus, caducus, tremebundus et ore spumans,
 ipse ita moderabatur morbum, ut eum non aegre ferret uxor et hera,
 neve conquereretur, quod homini egeno et lunatico coniugio iun-
 cta esset. Gabrielem angelum videre se aiebat, dicentem sibi et ape-
 rientem, quae futura essent in mundo, quemadmodum monachis et
 prophetis mos est: atque prae timore sui impos erat ac stupebat.
 erat porro pseudabbas quidam, Sergius nomine, propter fidei pravi-

ὁ Μωάμεθ ἐπαρεκάλει τῆ αὐτοῦ κυρία τῆ καὶ γυναικὶ ταῦτα λέγειν καὶ βεβαιῶνειν, καὶ παραινεῖν ἵνα μὴ λυπῆται ἀλλ' ἵνα χαίρῃ. ἡ δὲ γυνὴ ἐπίστευε τῷ ψευδαββᾷ πλεῖον ἢ τῷ ἀνδρὶ. διὰ τοῦτο λέγουσι καὶ οἱ πάντες ὅτι ὁ Μωάμεθ ὤρισε τοὺς μοναχοὺς πάντας ἀτελεῖς εἶναι καὶ ἀφορολογήτους διὰ 5 τὴν τοῦ ψευδαββᾷ Σεργίου φιλίαν, καὶ οὕτως παρήγγειλεν. ἔλεγεν οὖν ταῖς γυναιξίν αὐτῆ ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς προφήτης ἐστίν. καὶ παρὰ τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς ἀνδρας αὐτῶν κηρυχθεῖς, καὶ οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ παρὰ τῶν ἀφρόνων ὁ ψευδοπροφήτης ὠνόμασται, καὶ ἕως τοῦ νῦν τὸ αὐτὸ μέγα ψεῦ- 10δος παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄδεται. ἀποθανούσης δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ κληρονόμος τοῦ βίου καὶ πλοῦτου τοῦ τοσοῦτου αὐτῆς γενόμενος, φύλαρχος τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν ἐκεῖ ἐχρημάτιζεν. εἶτα ἐρχόμενος ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος τῷ τότε καιρῷ 15 ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ νίκης μεγάλης, καὶ θέλων περᾶσαι 15 πλησίον ὡσεὶ ἡμερῶν τινῶν ὁδὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐνθα διέτριβε καὶ κατῴκει ὁ ἀλιτήριος, ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ πονηρός, πρόεισιν εἰς προσκύνησιν καὶ προὔπαντησιν τῷ βασιλεῖ μετὰ δώρων πολυτίμων πολλῶν ἀξίων βασιλεῦσι καὶ 20 τινων οὐκ ὀλίγων ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς. ἐδέξατο οὖν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ὑποταγὴν καὶ μεγάλην δουλοσύνην ἣν ἔδειξε· καὶ χώραν αἰτήσας τῷ βασιλεῖ εἰς κατοίκησιν, καὶ ἐδώρησατο ὁ βασιλεὺς μετὰ γράμματος βασιλικῷ. ἀναζωσάμε-

tatem Cpoli exsul et Mohameti familiaris: hunc ille adhibebat, ut herae et coniugi suae diceret, commendaret et persuaderet, ne tristarentur, imo potius gauderet: habebatque mulier pseudabbati maiorem, quam marito fidem. qua de re omnes affirmant, Mohametem propter pseudabbatis Sergii amicitiam constituisse, ut cuncti monachi immunes essent: quod sane imperavit. mox Mohametis coniux mulieribus persuasit, maritum suum prophetam esse; atque a feminis Mohametes maritis commendatus, postremo per orbem terrarum ab insciis eo nomine appellatus est, et ingens id mendacium hodieque ab Ismaelitis decantatur. uxore mortua, tantarum opum et divitiarum heres factus, Ismaelitarum suae regionis dux evasit. illo tempore rediens e Persis post magnam victoriam imperator Heraclius, aliquot dierum itinere ad ea loca procedere volebat, in quibus nefarius iste versabatur et habitabat. quod ubi audivit nebulo, ad adorandum imperatorem cum aliis nonnullis tribus suae hominibus obviam ei profisciscitur, donis pretiosis et imperatore dignis onustus. excepit eum imperator propter modestiam et obedientiam insignem, quam prae se tulit, et terram, quam habitabat, rogatus, donavit ei eam cum literis imperatoriis. itaque ille, munitus iam scripto imperatoris et eiusdem

νος οὖν καὶ τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν καὶ εἰς τὴν φιλίαν θαρ-
 ρῶν καὶ πλέον ἐπαρθεῖς τῇ διανοίᾳ εὐθύς ἔθετο καὶ προστά-
 γματα· καὶ τοὺς μὲν λόγοις ἀπατῶν, τοῖς δὲ μὴ πειθομέ-
 νοις εὐχερῶς τὸ ξίφος ἀνατεινόμενος καὶ ὑποκλίνασθαι τού-
 5 τους ἐκβιαζόμενος, ἄρχων τέλειος τῶν Σαρακηνῶν ἐγένετο.
 καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ καιρὸν εὐκαιρίαν εὐρῶν διὰ τὸ τοὺς
 βασιλεῖς περισπωμένους ὑπάρχειν ἐν πολέμοις τῆς Ἰταλίας,
 τὴν αἴρεσιν αὐτοῦ ἐπαρρησιάσατο, ἣν εἶχεν ὑποκεκρυμμένην
 χρόνους ἰκανοὺς, καὶ νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος ἐγέ-
 10 νετο· καὶ τὰ ἐν τῷ κοράν, τουτέστι τοῦ ἐκτεθέντος παρ' αὐ-
 τοῦ νόμου, κεφάλαια ποιήσας, καὶ ἐν τέσσαρσι λόγοις ταῦ-
 τα τὰ κεφάλαια διαμερίσας, αὐτοῖς ἐπαρέδωκεν. ἅ εἰσι
 ταῦτα.

11. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου λόγου λέγει⁶⁶
 15 ὅτι ὁ Μωάμεθ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐπιληψίας, ἐν ἣ ἔκλυετο ἀφρί-
 ζων, τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν
 ὁρᾶν, ὡς εἴρηται. δεύτερον ὅτι συνεγράψατο τὸ βιβλίον,
 Ἀραβιστὶ κοράν ὀνομάσας, ὃ λέγεται Ἑλληνιστὶ νόμος Θεοῦ
 σωτήριος. τρίτον ὅτι προφήτην Θεοῦ καὶ ἀπόστολον ἑαυτὸν
 20 ἐκάλεσεν. τέταρτον ὅτι τὰ Μωσαϊκὰ πάντα τὸ τε ψαλτήριον
 καὶ τὰ προφητικὰ δίκαια καὶ ἅγια καὶ ἀληθῆ ὠνόμασε, κατ'
 ἑξαιρέτον δὲ τῶν ἄλλων τὸ εὐαγγέλιον ἅγιον καὶ δίκαιον καὶ

14. 11] περὶ τῶν ἐν τῷ τοῦ Μωάμεθ κοράν κεφαλαίων, καὶ τί
 ἐν αὐτοῖς περιέχει. πρῶτον μὲν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ καὶ ἐν τῷ
 πρώτῳ κεφαλαίῳ. λόγος α'. MP ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὰ-
 δε· κεφάλαιον πρῶτον. P 15. ἐπιπλήξως P 19. ὅτι om P

fisus amicitia, et magis etiam elatus consilii versutia, statim edicta
 constituit, atque alios verbis decipiens, alios, qui non facile obedi-
 rent, stricto gladio et vi redigens ad obsequium, summus dux Sara-
 cenorum evasit. mox opportunitatem nactus, quum imperatores bellis
 in Italia distinerentur, consilium suum, aliquamdiu prudenter ceta-
 tum, libere professus est et eorum legislator et praeceptor exstitit,
 atque tradidit iis coranem h. e. legem ab ipso constitutam, in capita
 distributum, capita ea quatuor libris complexus: quae capita haec
 sunt.

11. Capite libri 1. legitur, Mohametem dicere, epilepsia correptum,
 qua volvebatur spumanti ore, se vidisse Gabrielem archangelum ad
 se accedentem: sicut supra commemoravimus. 2. conscripsisse Moha-
 metem hunc librum, quem arabice coranem appellat, quod graece
 est lex dei salvatrix. 3. prophetam dei et apostolum se appellat. 4.
 Mosaica omnia, deinde psalterium et prophetica iusta, sancta et vera
 esse dicit, prae ceteris vero evangelium sanctum, iustum, probum, ve-

εὐθὲς καὶ ἀληθινὸν καὶ τέλειον ἀπεφήνατο, ὥστε καὶ ἐν τῷ κεφαιλαίῳ τοῦ Ἰωνᾶ Θεοῦ ὑπομνήσεις ταῦτα ὠνόμασε. πέμπτον ὅτι μὴ μόνον παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐξετέθη ὁ νόμος ἀλλὰ καὶ παρ' ἑτέρων. ἕκτον ὅτι ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐκτεθεὶς νόμος στόματι πρὸς οὓς ἐξετέθη παρὰ τοῦ δαίμονος. ἕβδο-5 μον ὅτι εἰς χαλιφῶς τὸ ἀξίωμα, τουτέστιν ἄκρος διδάσκαλος, ἐγένετο Χριστιανός. ὄγδοον ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐντυχὼν αἰρετικῶς τισὶ Νεστοριανοῖς καὶ Ἀρειανοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰουδαίους τισί, τὴν τοιῶν κακίαν ἐσώρυσεν. ἔννατον ὅτι μεγαλορρημόνως περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν ὡς εἰ πάντες ἄνθρωποι συναχθεῖεν 10 καὶ πάντα τὰ πνεύματα καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι, οὐκ ἂν δύνανται ποιῆσαι τοιοῦτο κορὰν ὡς ἐγώ. δέκατον ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μέρει ἤγουν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ἔστι γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα. ἐνδέκατον ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ξίφους δοῦναι τὸν νό- 15 μον, καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις αὐτῷ θάνατος ἔσται ἢ τιμωρία ἢ φόρος διδόναι. δωδέκατον ὅτι ὁ Νῶε καὶ Ἀβραάμ, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ αὐτοῦ δόγματος, φησιν, ἦσαν οὔτε οὗτος ἐξέθετο ὕστερον.

Τοῦ δευτέρου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι τὰ ἐν 20 ταῖς Μωσαϊκαῖς παραδόσεσι τοῖς προφήταις τε καὶ τῷ ψαλτηρίῳ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένα ἅγια καὶ δίκαια καὶ ἀπὸ Θεοῦ δεδομένα καλεῖ, στέργει τε καὶ φυλάσσει αὐτά, καὶ οὐδ' ὄλως εἰ-

13. ἀνερῶ P

19. ἔθετο P

23. οὐδὲν P

rum et perfectum appellat, adeo ut in capite Ioniae haec nominarit commentarios dei. 5. non solum a Mohamete, sed etiam ab aliis legem constitutam esse. 6. a Mohamete constitutam legem ore ad aurem enuntiatam esse a daemone. 7. unum Chalipham h. e. eximium magistrum fuisse Christianum. 8. Mohametem, quum in haereticos quosdam Nestorianos et Arianos, imo et Iudaeos aliquot incidisset, horum coacervasse pravitatem. 9. magnifice de se praedicat, omnes homines, omnes spiritus, omnes angelos coniunctim non posse talem librum componere, qualem composuerit ipse. 10. in parte superiori, a dextra throni domini, scriptum esse nomen Mohametis. 11. venisse eum, non miraculis, sed gladio legem constitutum, et qui non parerent sibi, iis capitis aut pendendi tributū poenam fore. 12. Noachum et Abrahamum, quin etiam apostolos eandem doctrinam secutos esse, quam ipse postea docuerit.

Libri secundi capita haec sunt. 1. in Mosaicis libris, propheti-
cis, psalterio et evangelio scripta eum sancta, iusta et a deo imper-
tita appellare, observare et venerari, nec omnino esse ipsius asseclas,

σὶν οἱ τούτου ἀκόλουθοι, εἰ μὴ ταῦτα πληρώσοιεν. δεῦτερον
 ὅτι εἰς ἑβδομήκοντα πρὸς ταῖς τρισὶ μοίρας μέλλουσι σχισθῆ-
 ναι οἱ τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες, καὶ ἡ μὲν μία καὶ
 μόνη ἐκ τούτων σωθήσεται, αἱ δὲ ἄλλαι τῷ πυρὶ παραδοθή-
 5 σονται. τρίτον ὅτι εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἦν τὸ κοράν, πολλαὶ
 ἐναντιότητες εὐρίσκοντο ἐν αὐτῷ. τέταρτον ὅτι μετὰ τοῦ Γα-
 βριῆλ ἀνελθεῖν λέγει εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐντυχεῖν ἀγγέλω
 μυριάκις μείζονι παντὸς τοῦ κόσμου, θρηνοῦντι τὰς αὐτοῦ B
 ἁμαρτίας, καὶ τυχεῖν παρὰ τοῦ θεοῦ συγγνώμης δι' αὐτοῦ.
 10 πέμπτον ὅτι τέλος καὶ σφραγὶς τῶν προφητῶν ἐστὶν οὗτος.
 ἕκτον ὅτι ἀρπαγὰς καὶ φόρους κωλύει καὶ ἐπιτοκίας, καὶ πάλιν
 ταῦτα ἐνδίδωσιν. ἑβδομον ὅτι ὁ θεὸς ἐνέδωκε τούτῳ
 ἐπιτοκῆσαι. ὄγδοον ὅτι διαλεγόμενος αὐτῷ ὁ θεὸς εἶπεν ὡς
 παιδιᾶς χάριν ἐποίησε τὸν κόσμον. ἔνατον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ
 15 τῷ λεγομένῳ Μπακαρᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται δάμαλις, λέγει ὡς οἱ
 Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ σωθῆναι μέλλουσιν· ἐν δὲ τῷ κε-
 φαλαίῳ τῷ Ἀμράμ αὐθὶς φησὶν ὅτι οὐδεὶς δύναται σωθῆναι
 ἄνευ τῶν ἐν τῷ νόμῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν. δέκατον ὅτι πρὸ
 αὐτοῦ οὐ δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον· καὶ αὐ-
 20 θὶς φησὶν ὅτι ἔδειξεν αὐτῷ ὁ θεὸς γυναῖκας τε καὶ ἄνδρας
 πολλοὺς εἰσελθόντας πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον. ἐνδέκα-
 τον ὅτι ὁ θεὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἴκους περικαλλεῖς καὶ
 λουτρὰ καὶ παραδείσους καὶ γυναῖκας πολλὰς ὑπισχνεῖται δοῦ-
 ναι τοῖς τῷ τοῦ Μωάμεθ νόμῳ ἀκολουθοῦσιν. δωδέκατον ὅτι

12. τούτῳ om P   15. καμπαρᾶ M, καμπαριὰ P: corr Alterus
 21. εἰσελθόντι P, omissis πρὸ αὐτοῦ

nisi qui illa colerent. 2. in septuaginta tres sectas discessuros esse
 legis suae assecclas, quarum una salva foret, reliquae igni tradendae.
 3. nisi a deo impertitus esset coran, multa in eo inventum iri, quae
 sibi repugnarent. 4. Mohametem cum Gabriele in coelum ascendisse
 et in angelum decies millies maiorem, quam universus mundus sit,
 et peccata sua deplorantem incidisse, qui per ipsum veniam a deo
 impetrarit. 5. Mohametem perfectionem et sigillum prophetarum esse.
 6. eum rapinas et caedes et periuria nunc improbare, nunc probare. 7.
 deum ei permisisse, ut periuraret. 8. deum ei colloquentem dixisse, animi
 causa se mundum condidisse. 9. in capite quod dicitur Bacara h. e.
 cervam dicit, Iudaeos et Christianos salvos fore, in capite autem, quod
 Abrahamus inscribitur, quemquam salvari posse negat, nisi qui Ismae-
 litarum legem sequatur. 10. ante ipsum neminem posse intrare para-
 disum. 11. deum domos pulcherrimas, lavacra, hortos et feminas
 permultas post resurrectionem iis daturum esse, qui legem Mohametis

ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Σάδ φησιν ὡς οἱ μὲν ἄγγελοι ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκ χοός. δέκατον τρίτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Νεμελέ, ὅπερ ἐρμηνεύεται μυῖα, φησὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν μυιῶν ψεῦδός τι εὐήθες, ὅπερ καὶ φησι. δέκατον τέταρτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ρου-5 βεπᾶ φησὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ σκώληκος ὁμοίως τῷ ἀνωτέρῳ ψεύδει. δέκατον πέμπτον ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν διηγήσεων ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ οἶνος κεκώλνται αὐτοῖς. δέκατον ἕκτον ὅτι ὁ κτιστὸς οὐρανὸς οὗτος γέγονεν ἐκ καπνοῦ, ἡ δὲ θάλασσα ἐξ ὄρους τινὸς Καφ ὀνομαζομένου. 10 δέκατον ἑβδομον ὅτι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἴσα φωτὸς καὶ δυνάμεώς φησι γενέσθαι. δέκατον ὄγδον ὅτι προσκληθέντος τούτου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ θεοῦ θέντος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τσοαύτης ψύξεως αἰσθησιν λαβεῖν αὐτὸν ὡς διελθεῖν ταύτην μέχρι καὶ 15 νοτιαίου μυελοῦ. ἔννατον δέκατον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Σάδ φησιν ὡς ἄγγελοι ὄντες οἱ δαίμονες καὶ προσταχθέντες παρὰ τοῦ θεοῦ προσκυνῆσαι τὸν Ἀδάμ οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι τοῦτο, καθὼς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἄγγελοι προσεκύνησαν αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένοντο δαίμονες. εἰκοστὸν ὅτι ἀποδίδωσι 20 τὴν αἰτίαν δι' ἣν κεκώλνται αὐτοῖς ἐσθίειν τὰ ὕεια κρέη. εἰκοστὸν πρῶτον ὅτι πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ἀποκτενεῖ ὁ θεὸς πᾶσαν φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. εἰκοστὸν δεύτερον ὅτι συνεγράψατο βιβλία δυοκαίδεκα χιλιάδας λόγους ἔχον-

3. ὅτι om P   4. τὸ P   5. ῥουβεσᾶ P   10. κᾶν P   18.
τῷ P   22. τὸ τέλος P   24. βιβλίον P   ἔχον P

sequantur. 12. in capite Sad dicit, angelos ex igne, homines e pulvere factos esse. 13. in capite Nemele h. e. musca de Solomonte et muscis ridiculum quoddam mendacium narrat. 14. in capite Rhubepa de Solomonte et lumbrico mendacium priori simile tradit. 15. in libro narrationum rationem reddit, cur vino iis interdicatur. 16. conditum hoc coelum e fumo, mare e monte, cui nomen Caph, factum esse. 17. solem et lunam eiusdem luminis et potentiae esse affirmat. 18. Mohametem a Gabriele arcessitum in coelum ascendisse et, manu sibi a deo imposita, tantum frigus duxisse, quod ad medullam dorsi penetrasset. 19. in capite Sad docet, daemones olim angelos fuisse, sed iussos a deo Adamum adorare, noluisse id facere, sicut reliqui angeli omnes, ac propterea daemones factos esse. 20. rationem explicat, quare carne suina vesci non liceat. 21. sub finem mundi deam omne genus humanum et angelicum extincturum esse. 22. Mohametem scripsisse duodecies mille libros disputationibus mirabilibus ple-

τα θαυμαστούς, καὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὲν τρισχίλιοι εἰσιν ἀλη-
 θεῖς οἱ δὲ ἕτεροι ψευδεῖς. εἰκοστὸν τρίτον ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ 67
 τῷ Κεραμάρ φησιν ὡς ἔσχισε τὴν σελήνην εἰς δύο τμήματα,
 καὶ τὸ μὲν ἡμῖσιν ἀπὸ τούτων εἰσῆλθεν εἰς τὸν χιτῶνα αὐ-
 5 τοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖσιν ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐθις ἀπο-
 κατέστησεν αὐτὴν σφάν. εἰκοστὸν τέταρτον ὅτι ὁ θεὸς καὶ
 οἱ ἄγγελοι εὐχονται ὑπὲρ τοῦ Μωάμεθ. εἰκοστὸν πέμπτον
 ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τράπεζα,
 μὴ εἶναι τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Χριστιανούς υἱοὺς θεοῦ ἢ
 10 φίλους διὰ τὸ παιδεύεσθαι αὐτούς.

Τὰ τοῦ τρίτου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι
 οὐκ ἔστι δυνατόν τὸν θεὸν υἷον ἄνευ γυναικὸς ἔχειν. δευ-
 τερον ὅτι εἰ υἷον εἶχεν ὁ θεός, σχίσματα ἂν ἐγένοντο μέσον
 αὐτῶν. τρίτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμεσᾶ, ὅπερ ἐρμη-
 15 νέυεται γυναῖκες, λόγον θεοῦ καὶ ψυχὴν θεοῦ καὶ πνοὴν θεοῦ
 λέγει εἶναι τὸν Χριστόν. τέταρτον ὅτι ἐκ τῆς παρθένου ὁμο-
 λογεῖ γεγενῆσθαι τὸν Χριστόν ἄνευ ἀνδρός. πέμπτον ὅτι
 ἀρνεῖται τὸ τὸν Χριστόν εἶναι υἷον θεοῦ καὶ θεόν, ἀλλὰ καὶ
 τὴν τούτου σάρκωσιν· ψιλὸν δὲ μόνον ἄνθρωπον λέγει τοῦ-
 20 τον κατὰ τὸν Νεστόριον, ἅγιον δὲ καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώ-
 πους. ἕκτον ὅτι μὴ ἔσταυρώσθαι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἕτερον
 ἀντ' ἐκείνου. ἑβδομον ὅτι ὁ θεὸς τὸν Χριστόν πρὸς ἑαυτὸν
 προσεκαλέσατο εἰς τοὺς οὐρανοὺς, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ κό-
 σμου μέλλει ἐλεύσεσθαι καὶ θανατώσειν τὸν ἀντίχριστον,
 25 μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸν τὸν Χριστόν ἀποθανεῖν. ὄγδοον ὅτι

3. κεραράμ P 16. τῆς om P

nos, e quibus ter mille verae, reliquae mendaces sint. 23. in libro Ceramar narrat, discidisse se lunam in duo segmenta, quorum alterum pallium suum penetrarit, alterum in terram deciderit: deinde eandem in pristinum statum restituisse. 24. deum et angelos precari pro Mohamete. 25. in capite Elmaida h. e. mensa docet, Hebraeos et Christianos non esse dei filios aut amicos, quia educuntur.

Libri tertii capita haec sunt. 1. deum filium habere non posse sine femina. 2. si filium deus haberet, dissidia inter eos fore. 3. in capite Elnesa h. e. mulieres, verbum dei et animam dei et spiritum dei Christum esse dicit. 4. e virgine sine viro Christum natum esse consentit. 5. negat, Christum esse aut dei filium, aut deum, aut incarnationem eius; sed nude eum hominem esse dicit, sicut Nestorius, at sanctum illum ante omnes homines. 6. non Christum cruci affixum esse, sed alium loco eius. 7. deum ad se in coela vocasse Christum, qui tamen sub finem mundi rediturus et antichristum occisurus, de-

θεοποιούσιν οἱ Χριστιανοὶ τὴν θεοτόκον, καὶ ὅτι ἐστὶν ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν.

Τὰ τοῦ τετάρτου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ Μωάμεθ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀκήκοεν ὅσα καὶ ἀκήκοε, καὶ αὐθις κατήλθεν 5 ἐν τῇ γῆ. δεύτερον ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσι. τρίτον ὅτι τοῦ κορὰν τὴν ἐξήγησιν οὐδείς τῶν ἀνθρώπων γινώσκει, οὐδ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ θεός.

Ταῦτα οὖν ποιήσας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους βαρβάρους διδάξας, καὶ ἀμαθῆς καὶ ἄγροικος ὢν δι- 10 δάσκαλος ἐγεγόνει· καὶ τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη ἐν αὐτοῖς τὸ λέγον “τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖ, καὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθρον ἔπεσον.” καὶ ἕτερα τρία καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν συνεγράψατο μυθάρια, ἐκάστῳ τούτων ὄνομα ἐπιθεὶς ἄξιον τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ καὶ μωρολογίας, ὧν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ 15 πρόδηλον φλυαρίαν τὸ διηγήσασθαι αὐτὰ ἴσον ἐστὶ τῷ τὴν τοῦ Ἀγγείου κόπρον ἐκκομίσαι κατὰ τὸν Ἡρακλέα. καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν κακῶς σοφισάμενος καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, καὶ νομοθέτης αὐτῶν γεγονώς, εἶτα καὶ ἑαυτῷ συνήγαγεν δύναμιν ἰκανήν, τὴν τε Συρίαν πᾶσαν κατέδραμε καὶ ἐλήϊσατο, 20 καὶ πολλὰς χώρας Ῥωμαϊκὰς ἐκάκωσε καὶ ἠφάνισε. καὶ ἐν τῇ μέλλειν αὐτὸν τελευτᾶν καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν

5. ὅσα καὶ ἀκήκοε add A   13. μυθάρια ποιήσας, ἐκάστῳ P
20. Συρίας θάλασσαν κ. P

inde autem ipse quoque moriturus sit. 8. Christianos pro dea habere deiparam, Moysis et Aaronis sororem.

Libri quarti capita haec sunt. 1. receptum in coela Mohametem coram deo constitisse et audisse, quae tandem cunq̄e audiit, deinde rursus descendisse in terram. 2. daemones salvatum iri. 3. coranis interpretationem nullum hominem callere, ne ipsum quidem Mohametem, sed solum deum.

Haec quum faceret et doceret miseros et infelices barbaros, licet rudis et agrestis homo, eorum magister factus est, et probatum in iis est “caecus caecum ducit, et uterque in fossam incidit.” idem alias centum decem et tres fabulas composuit, quibus singulis nomina inscripsit inscitia et vaniloquentia sua dignissima, quarum si quis velit sordes et manifestas nugae enumerare, labor par illi foret, quo ex Augiae stabulis stercora egerenda erant, sicut est in fabulis de Hercule. gente igitur male falsa et sibi subiecta, legislator eiusdem factus, copias idoneas sibi paravit, et omnem Syriam permeavit et depopulatus est multasque Romanorum terras vastavit et pessumdedit. quum, morte instante, ad patrem suum, satanam, migraturus esset,

Σατανᾶν ἀναχωρῆσαι, Ἀβουβάχαρ τὸν αὐτοῦ ἀδελφιδοῦν B
 προεχειρίσατο ἀντ' αὐτοῦ. ἀμηρεύσας δὲ οὗτος ἔτη δύο ἤμισιν
 τελευτᾷ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κρατεῖ Οὔμαρος. αὐτὸς τὴν Δαμασκὸν
 ἔλαβε καὶ τὰς χώρας πάσας τῆς Φοινίκης, καὶ κατοικήσας ἐν
 5 αὐταῖς εἶτα λαμβάνει τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς αὐτὴν οἰκήσας
 εἶτα ἔρχεται κατὰ Περσῶν καὶ νικᾷ αὐτούς. εἶτα παραλαμβάνει
 τὴν Βόστραν καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις, καὶ ἔφθασε καὶ μέχρι
 τοῦ Γαβαθα. ἔπειτα στρατεύει κατὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ
 λαμβάνει τὴν ἁγίαν πόλιν μετὰ συμβάσεως· καὶ ἔκτοτε οὐκ
 10 ἐπαύσατο τὸ τῶν Ἰσμηλιτῶν γένος τὴν Ῥωμαίων γῆν κατα-
 τρέχειν καὶ ληΐζεσθαι ἕως τῆς σήμερον, ὅπου καὶ παντελῶς
 τὸ σκῆπτρον κατέλυσε καὶ τὴν βασιλείαν ἠφάνισεν. ὑπῆρχε
 δὲ καὶ ἕτερος Οὔμαρος νέος, ὅστις ἠνάγκαζε τοὺς Σαρακηνοὺς
 ῥυπαίνειν καὶ βεβηλοῦν τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς πειθομένους
 15 ἀτελεῖς ἐποίει· ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα τὸν
 Ἀρμένιον τοῦ βεβηλῶσαι αὐτόν, ὅταν ἀποκεκλεισμένην τὴν
 πόλιν εἶχε καὶ ἐπολιορκεῖ αὐτήν, καὶ λύσαι τὴν πολιορκίαν
 αὐτὸς μόνος ἐθέσπισε, μὴ Χριστιανοὶ κατὰ τῶν Τούρκων
 μαρτυροῦσιν. ὀνομάζονται δὲ τρισσῶς, Σαρακηνοὶ Ἰσμηλιῖται
 20 καὶ Ἀγαρηνοὶ, Σαρακηνοὶ μὲν ὅτι ἡ Σάρρα ἕξαπέστειλε τὴν
 Ἄγαρ καὶ τὸν Ἰσμαῆλ κενοὺς κληρονομίας, Ἰσμηλιῖται δὲ ὡς
 ἐκ τοῦ Ἰσμαῆλ καταγόμενοι, Ἀγαρηνοὶ δὲ διὰ τὴν προμήτορα
 αὐτῶν Ἄγαρ.

1. Ἀβουβάχαρ P   2. προεχειρίσθη P   4. κατοικοῦσιν οὐ-
 τοι ἐν P   10. καταπατεῖν καὶ κατ. P   17. λύσει P   18.
 χριστιανοὺς κατὰ τούρκων μὴ μαρτυρεῖν P

Abubacarem, fratris filium, in locum suum evexit; qui postquam an-
 nos duos et dimidium ameras fuit, mortuus est. excepit imperium
 Umarus. is Damascum et omnes Phoeniciae regiones cepit, in quas
 translata sede, Aegyptum occupavit, atque hic rursus collocato domici-
 lio, Persas bello adortus superavit. tum Bostram et alias multas
 urbes expugnavit, ac processit usque Gabatham. inde in Palaestinam
 profectus, sancta urbe e pactione potitus est. ex illo inde tempore
 Ismaelitarum gens ad hunc usque diem non cessavit Romanorum terram
 incursare et depopulari, donec tandem plane sustulit imperium et re-
 gnum evertit. fuit etiam alius minor Umarus, qui Saracenos cogebat,
 ut polluerent Christianos, obediensque voluntati suae immunes esse
 volebat. scripsit idem imperatori Leoni Armenio, quando obsessam
 urbem oppugnabat, de polluendo ipso, atque edixit, ut obsidio sol-
 veretur, ne Christiani per Turcas martyres fierent. nominantur tri-
 plici nomine, Saraceni, Ismaelitae, Agareni, et Saraceni quidem, quod
 Sara Hagar et Ismaelem hereditatis expertes dimisit, Ismaelitae autem,
 ut Ismaelis posterii, Agareni denique propter Agar, matrem gentis.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. ἀπὸ δὲ Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ὀγδόου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη δ' καὶ μῆνας δ', εἰσὶν ἔτη ὡνζ'. ἐβασίλευσε δὲ τὸ 5 τῶν Παλαιολόγων γένος ἐν τῇδε τῇ βασιλευσίᾳ τῶν πόλεων ἔτη ργδ' καὶ μῆνας ι' καὶ ἡμέρας δ'. καὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου ἤρξατο ἡ βασιλεία ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου πέρας ἔλαβεν. ἐν τῇδε τῇ τριταλαίᾳ πόλει ἐπεκράτησεν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἔτη 10 ἀομγ' μῆνας ι' καὶ ἡμέρας δ'.

Ποιήσας οὖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀλώσεως ὁ ἀμνηστὴς Θρίαμβον καὶ χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσας ἵνα ἐξέλθωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι οἱ ὄντες κεκρυμμένοι ἐν τισὶ τόποις κρυφτοῖς 15 τῆς πόλεως καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι ὄσιν· ὁμοίως καὶ πάντες ὅσοι ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον, ὡς προείπαμεν, διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, ἕκαστος αὐτῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ βιώσῃ ἕκαστον κατὰ τὴν τάξιν καὶ θρησκείαν αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον ἦν. ὁμοίως προσέταξεν ἵνα ποιήσωσι καὶ 20 πατριάρχην ὡς σύνηθες ἦν κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν· ἦν γὰρ προαποθανὼν ὁ πατριάρχης. καὶ ἐκλέξαντες οἱ ἐντυχόντες ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι πάνυ ἕτεροι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ τὸν

7. σνδ^α P

Sed redeamus iam ad propositum. ab Heraclio magno et Mohamete pseudopropheta usque ad imperium Constantini Palaeologi, imperatoris e gente Palaeologorum octavi, qui annos quatuor et menses quatuor imperavit, anni 857 numerantur. imperarunt autem Palaeologi in hac regina urbium annos 194, menses 10 et dies 4. Cpoli imperium coeptum est sub Flavio Constantino, finitum sub Constantino Palaeologo. vixit igitur in miserrima hac urbe annos 1143, menses 10, dies 4.

Ameras die tertio post captam urbem triumphum et gaudium ingens propter reportatam victoriam agitavit, edicens, ut omnes, magni et parvi, qui latebant in locis urbis absconditis, prodirent neve a quoquam vexarentur; item ii, qui timore belli impulsī, ut ante commemoravimus, ex urbe profugerant, suam quisque domum redirent et viverent secundum morem et religionem suam, sicut antea. idem imperavit, ut patriarcham pro more suo crearent; vetus enim mortuus erat. itaque qui forte aderant episcopi et perpauci alii clerici et laici sapientissimum dominum Georgium Scholarium, etiamtum laicum, elege-

σοφώτατον κὺρ Γεώργιον τὸν Σχολάριον λαϊκὸν ἔτι ὄντα εἰς πατριάρχην ἐχειροτόνησαν, ὃν καὶ Γεννάδιον ἐπωνόμασαν.

Προϋπήρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι Χριστιανοῖς ἵνα δωροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχῃ 5 νεωστὶ δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργάρων ἐγκεκοσμημένον, καὶ ἵππον ἐκλεκτὸν ἐκ τῶν βασιλικῶν μετὰ ἐφιππίου καὶ ἐφροστρίδος βασιλικῆς ἐγκεκοσμημένον πολυτελεῶς· καὶ μετὰ χαοδίου λευκοῦ καὶ χρυσοῦ σκεπόμενος ἦν ὁ ἵππος. καὶ ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ βασιλικοῦ μετὰ πάσης 68
10 τῆς συγκλήτου ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης καὶ εὐφημούμενος ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἐπανέστρεφεν· καὶ ἡ χειροτονία ἐγένετο παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὡς τάξις καὶ νόμος ἦν. ἐλάμβανε δὲ ὁ μέλλων γενέσθαι πατριάρχης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως χειρῶν τὸ δεκανίκιον τοιουτοτρόπως· καθεζομένου τοῦ βασιλέως ἐπὶ
15 τοῦ βασιλικοῦ δίφρου, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος ἰστιάμενοι ἀσκεπεῖς καὶ ὄρθοί, καὶ ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου ἐποίει εὐλογητόν, εἶτα καὶ μικρὰν ἐκτενήν, καὶ ὁ μέγας δομέστικος ἔψαλλε τὸ “ὄπου γὰρ βασιλέως παρουσία” καὶ τὰ ἐξῆς. εἶτα τὸ δόξα ὁ λαμπαδάριος ἐκ τοῦ ἐτέρου χοροῦ, καὶ νῦν τὸ “ὁ
20 βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν” καὶ τὰ ἐξῆς. μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ τροπαρίου ὁ βασιλεὺς ἀνίστατο, ἔχων ἐπὶ τὴν δεξιὰν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρχόμενος, καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρείας ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Ἡρακλείας μητρο-

16. ὄρθοιοι P

runt et patriarcham crearunt, mutato nomine Gennadium appellatum.

Erat autem munus et mos Christianorum imperatorum, ut recens creato patriarchae pedum aureum, gemmis et margaritis decoratum, atque electum de regio stabulo equum, sella et strato sumtuose ornatum, et serico villosio albi coloris et filis aureis intertexto tectum, donarent. huic equo insidens patriarcha cum universo senatu et faustis acclamationibus e palatio imperatorio in patriarchale redibat, atque creatio per episcopos fiebat, ut lege et more sancitum erat. accipiebat autem futurus patriarcha e manibus imperatoris pedum tali modo. sedente imperatore in sella imperatoria et omni procerum ordine circumstante nudis capitibus, magnus protopapas palatii benedictionem, deinde parvam precum seriem pronuntiabat, atque magnus domesticus canebat “ubi enim regis praesentia” et quae sequuntur; tum “gloria” lampadarius ex altero choro, et “rex coelorum” etc. finito cantu altero, imperator surgebat, dextra manu pedum tenens, atque candidatus, cuius alterum latus metropolita Caesarensis, alte-

πολίτης, καὶ ποιεῖ πρὸς πάντας μετανοίας τρεῖς, εἶτα προσέρχεται τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐνώπιον τούτου ποιεῖ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ προσκύνησιν. καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ὑψῶν ἔλεγεν “ ἡ ἁγία τριάς ἡ τὴν ἐμοὶ βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεται σε εἰς πατριάρχην νέας Ῥώμης.” καὶ οὕτως ἐκ τῶν βασιλικῶν χειρῶν ὁ πατριάρχης ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῷ βασιλεῖ ἐδίδου. εἶτα οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸ “ εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα” ἐκ τρίτου, καὶ ἀπόλυσις. ὁ πατριάρχης κατερχόμενος μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὰ διβάβουλα καὶ εὐρίσκων τὸν ἵππον ἡτοιμασμένον ἀνέβαινεν ἐπ’ αὐτόν. 10

Οὕτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος θέλων ποιῆσαι ὡς βασιλεὺς τῆς πόλεως, καθὼς ἐποίουν καὶ οἱ Χριστιανοὶ βασιλεῖς, τὸν πατριάρχην προσεκαλέσατο, ἵνα συγκαθίσῃ μετ’ αὐτοῦ τοῦ ἀριστήσαι καὶ ὁμιλῆσαι. καὶ ἐλθόντος τοῦ πατριάρχου ἐδέξατο αὐτόν ὁ τύραννος μετὰ μεγάλης τιμῆς· καὶ 15 πολλὰ ὁμιλήσαντες ἀναμεταξύ, καὶ ἐπαγγελίας ἀμετροῦτους ἐπηγγείλατο δοῦναι τῷ πατριάρχῃ. ὡς δὲ ἤγγικεν ὁ καιρὸς τοῦ ἐξελθεῖν τὸν πατριάρχην ἐκ τοῦ παλατίου, ἐκβαλὼν ὁ ἀμηνῶς δέδωκεν αὐτῷ δῶρον τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο δεκανίκιον, καὶ ἐπαρεκάλεσεν αὐτόν δεχθῆναι τοῦτο. καὶ κατήλθε μετὰ τοῦ 20 πατριάρχου ἕως κάτωθεν τῆς αὐλῆς, θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν ἵππον εὐτρεπισμένον ἔχων ἀνε-

4. ἐμὴν P 10. εὐρίσκειο M 14. καὶ ἀριστήση καὶ ὁμιλήση καὶ πολλὰ ἐπυρνθάνετο περὶ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἃ καταλεπιῶς διηγησώμεθα, πῶς ὁ πατριάρχης ἐν συνοῦσει τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν ἐν κεφαλαίοις αὐτῷ διεσαφήσατο. τὸ ἐπιτάγμα οὕτως ἔχει. P, additis quae infra p. Alt. 26—29 ex Martini Crusii Turcograecia leguntur.

rum Heracleensis tegebat, corpore ad omnes ter inclinato, ad imperatorem accedebat et solenni eum prosequabatur adoratione. tum is, pedo paulum sublato, dicebat “sancta trinitas, quae imperium mihi dedit, ad patriarchatum novae Romae te evehit.” ita e manibus imperatoris potestate patriarchali accepta, patriarcha eidem gratias agebat. deinde chori “in multos annos dominus” canebant, atque fiebat dimissio. dehinc patriarcha cum lampadibus ad dibabula descendebat paratumque ibi inveniens equum conscendebat.

Scelestus iste igitur ut imperator urbis idem facere cupiens, quod fecerant Christiani imperatores, patriarcham, ut secum pranderet et colloqueretur, invitavit. venientem tyrannus magno honore excepit, et multa cum eo collocutus, infinita ei promissa fecit. ubi tempus discedendi affuit, ameras porrexit patriarchae pretiosum illud pedum, et eum cohortatus est, ut id acciperet, descenditque cum patriarcha, quantumvis recusante, ad extremum usque palatium, in equum rite

βίβασεν αὐτόν, καὶ προσέταξεν ἵνα πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐξέλθωσιν εἰς συνοδίαν τῷ πατριάρχῃ, καὶ οὐ- B
 τως ἄχρι τοῦ σεπτοῦ ἀποστολείου συνώδευσαν αὐτόν, τινῶν προπορευομένων καὶ τινῶν ἐπομένων αὐτῷ. αὐτὸ γὰρ τὸ
 5 τῶν ἀποστόλων τέμενος δέδωκεν ὁ ἀμηνῶς εἰς πατριαρχεῖον.
 τὸν δὲ περικαλλῆ καὶ θεῖον ναὸν τῆς θεοῦ σοφίας, τὸ περι-
 βόητον κειμήλιον, τὸν οὐρανὸν τὸν ἐπίγειον καὶ τὸ ξένον
 ἄκουσμα, ἐποίησεν ὁ ἀλιτήριος εἰς ἴδιον αὐτοῦ προσκύ-
 νημα. ὁ δὲ ἐν Βλαχέρναις θαυματουργὸς ναὸς πρῶπολημέ-
 10 νος ἦν, ὡς προεγράφη. ποιήσας ὁ πατριάρχης ἐν τῷ σεπτῷ
 ἀποστολείῳ καιρὸν ὀλίγον, ἔπειτα θεωρῶν ὅτι ἐν ἐκείνοις τοῖς
 μέρεσι τῆς πόλεως οὐδεὶς ταλαίπωρος Χριστιανὸς ἐναπέ-
 μεινε, καὶ φοβηθεὶς μὴ τι ἐναντίον συμβῆῖ αὐτῷ διὰ τὴν ἐρη-
 μίαν, διότι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐρέθη τις Ἀγαρηνὸς πεφο-
 15 νευμένος ἐν τῷ τοῦ ναοῦ περιουλείῳ, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰ-
 τίας ὁ πατριάρχης ἤτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου. καὶ
 ἐδώρῃθη αὐτῷ τοῦ εἶναι εἰς κατοίκησιν. ἐν ἐκείνοις γὰρ
 τοῖς μέρεσιν ἐναπέμεινάν τινες ὀλίγοι Χριστιανοί. τὰς δὲ
 20 οὔσας μοναχὰς ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐν
 τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου προφήτου προδρόμου Ἰωάννου τοῦ ἐν τῷ
 τρούλλῳ, ὅπου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ ῥινο-
 τιμήτου ἢ πενθέκτη ἁγία σύνοδος συνηθροίσθη. παλάτιον γὰρ
 τοῦτο περιφανὲς τῷ τότε καιρῷ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐγγυὲς τῆς Παμ-
 μακαρίστου κατὰ τὸ βόρειον μέρος.

decoratum ascendere eum iussit, atque edixit, ut cuncti palatii pro-
 ceteros eundem comitarentur. itaque eum usque ad venerandum apo-
 stolorum templum, partim praecedentes, partim subsequentes, dedu-
 xerunt. id enim templum, ut patriarchalis sedes esset, ameras dona-
 verat. pulcherrimum autem et divinum templum sapientiae dei, ci-
 melium celeberrimum, coelum terrestre et ornamentum inauditum
 scelestus iste in suae superstitionis usum convertit. mirabilis vero in
 Blachernis aedes incendio interierat, ut supra narravimus. commora-
 tus aliquantisper in venerando apostolorum templo, quum in ea re-
 gione de miseris Christianis neminem manere vidisset, timeretque,
 ne quid mali sibi accideret propter solitudinem, quoniam aliquando
 Agareus in vestibulo templi inventus erat occisus, beatissimae virgi-
 nis monasterium pro domicilio petivit et obtinuit. in ea enim re-
 gione pauci aliqui Christiani remanserant. monachas eius templi in
 monasterium sancti prophetae et praecursoris Iohannis, quod in
 Trullo est, concedere iussit, ubi Iustiniano Rhinotmeto imperante
 sancta synodus quinisexata habita est. palatium enim hoc illustre
 tum erat, prope beatissimae virginis templum septentrionem versus
 situm.

Οὗτος οὖν ὁ παμμίαιρος καὶ φθορεὺς τῶν Χριστιανῶν
 πονηρὸς ὢν καὶ πολύτροπος καὶ τῇ ἀλώπεκι ὑποκρινόμενος
 ταῦτα οὐχ ὑπὲρ εὐλαβείας ἢ καλοκαγαθίας αὐτοῦ ἐποίει, ἀλλ'
 ἵνα οἱ Χριστιανοὶ ἀκούσωσι τὰς ἐπαγγελίας συναχθῶσιν τε
 ἐν τῇ πόλει καὶ κατοικήσωσιν αὐτήν· ἢ ἐκ τοῦ καθημερινοῦ 5
 πολέμου ἡρημώθη, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀλώσει. καὶ οὕτως
 ἐγένετο, καὶ τινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν. μετ' ὀλίγον δὲ
 καὶ τινες ἀποίκους εἰσήνεγκε, κατ' ἐκείνην τὴν διάλεκτον λε-
 γομένους σουργούνιδες, ἐκ τε τοῦ Καφᾶ Τραπεζοῦντος καὶ
 Σινωπίου καὶ Ἀσπροκάστρου· καὶ οὕτως τὴν πόλιν ἐκατό- 10
 κησε. ἔδωκε δὲ καὶ προστάγματα ἐγγράφως τῷ πατριάρχῃ
 μετ' ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένης κάτωθεν ἵνα μηδεὶς
 αὐτὸν ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸν ἀναίτητον καὶ
 ἀφορολόγητον καὶ ἀδιάσειστόν τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, καὶ
 τέλους καὶ δώσεως ἐλεύθερος ἔσται αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν 15
 πατριάρχαι εἰς τὸν αἰῶνα, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμέ-
 νοι αὐτῷ ἀρχιερεῖς.

3. ὑπὸ P

12. ὑπογεγραμμένος P

13. ἀγατίον P

Iste igitur scelestissimus homo, Christianorum mala pestis, ve-
 terator et vulpes, non pietate aut benevolentia commotus, illud fe-
 cit, sed ut Christiani, promissis suis auditis, in urbem confluerent
 eamque habitarent: quae propter quotidianas pugnas eius praecipue
 temporis, quo capta est, deserta erat. ac revera nonnulli Christiani
 congregati sunt. brevi colonos, quos Turcae sua lingua surgunides
 appellant, Capha, Trapezunte, Sinope et Asprocastro eodem deduxit,
 atque ita urbem civibus denuo implevit. idem patriarchae literas cum
 regiae auctoritatis subscriptione dedit, ut ne vexaretur aut impugna-
 retur a quoquam, sed liber et securus esset ab omni inimico, neve
 quidquam tributum aut vectigalium penderet, tum ipse, tum omnes in
 perpetuum sequentes patriarchae cunctique eidem subiecti episcopi.

B I B Λ Ι Ο Ν Δ

ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΤΟΣΗΣ
 ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ.
 ΣΥΓΧΤΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΑΝΑΜΕΤΑΞΕ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ
 5 ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ, ΚΑΙ ΠΩΣ Ο ΑΜΗΡΑΣ ΠΟΤΑΞΑΣ ΑΤΤΟΥΣ
 ΠΙΠΕΤΑΞΕ ΚΑΙ ΤΗΝΑΕ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΠΑ-
 ΘΕΝ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΤΣ, ΚΑΙ ΑΛΛΑΣ ΤΙΝΑΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ, ΩΣ
 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΤΡΗΣΟΝΤΑΙ.

10 1. Ἀλωθεὶς οὖν καὶ γὰρ καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ 69
 τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκῶν ὁ ἄθλιος τέλος ἐξηγοράσθη τῇ
 πρωτῇ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ςΘξβ' ἔτους καὶ ἀπέσωσα εἰς τὴν
 Πελοπόννησον ἐν τῇ Σπάρτῃ. τῆς δὲ γυναικὸς μου καὶ τῶν τέ-
 κνων μου ἀλωθέντων ὑπὸ τινῶν γερόντων Τούρκων καλογνώμων
 15 ὄντων, καὶ παρ' αὐτῶν πάλιν προθέντων τῷ πρώτῳ ἱπποκό-
 μῳ τοῦ ἀμηρᾶ, ὃς λέγεται τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ μεραχούρης,
 ὃς καὶ ἄλλας πολλὰς τῶν ἀρχοντισσῶν ἠγόρασε καὶ πολλοῦ
 ἐράνου ἐπέτυχε δι' αὐτῶν, τοῦ δὲ κάλλους καὶ ἄλλων χρη-

8. ῥηθήσονται P 16. ἱμροχώρης P

L I B E R IV,

QUI A CAPTA REGINA URBIUM INCIPIT, TURBAS AC PUGNAS
 IN PELOPONNESO INTER FRATRES ET DESPOTAS EXCITATAS
 CONTINENS, ATQUE ENARRANS, QUOMODO IPSOS ET INSULAM
 AMERAS SIBI SUBIECERIT, ET QUAE SCRIPTORI ACCIDERINT
 ET RES ALIAS QUASDAM, CAPITIBUS DISTRIBUTAS.

1. **E**go ipse in potestatem hostium veni, et omnes calamitates
 et mala servitutis expertus, postremum primo Septembris anni 6962
 venditus et in Peloponnesum Spartam sospes perductus sum. item
 uxor mea et liberi capti sunt a Turcis quibusdam senibus, bonis viris,
 et venditi primario ameræ præfecto stabuli, quem illi sua lingua
 merachurem appellant, qui præterea alias multas feminas nobiles mer-
 catus est, et iis dividendis magnum quaestum fecit. quum autem

στῶν ἡθῶν τῶν τέκνων μου μὴ δυναμένων κρυβῆναι, μαθῶν περὶ τούτων ὁ ἀμηρᾶς ἐπῆρεν αὐτά, δούς τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ πρωτοῖπποκόμῳ χρήματα πολλά. ἐναπέμεινε δὲ ἡ ἀθλία αὐτῶν μήτηρ μόνη μετὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀνατραφείσης αὐτῆ, αἱ δὲ ἄλλαι διεμερίσθησαν.

Καὶ καταφρονοῦντες μέμφονται καὶ κατηγοροῦντες ἐλέγχουσι ἡμᾶς οἱ Λατῖνοι, καὶ λέγουσιν ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς φρονεῖν ἡμᾶς ἀπώλεσαμεν τὴν βασιλείαν. ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι ἀμαρτωλοὶ ὑπάρχομεν, καὶ οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός· περὶ δὲ τοῦ ὀρθῶς φρονεῖν γινώσκετε, πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅτι ἡμεῖς καινοτομίαν οὐδεμίαν ἐποιήσαμεν εἰς τὰ τοῦ εὐαγγελίου ῥητά, εἰ μὴ πιστεύομεν καὶ δοξάζομεν τὰ ὅσα οἱ αὐτόπται τοῦ λόγου καὶ ὑπηρέται ἡμᾶς ἐδίδαξαν, καὶ ὁ αἱ ἄγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ ἑπτὰ σύνοδοι καὶ αἱ κατὰ καιρὸν τοπικαὶ ἡμῶν ὄντως παρέδωσαν, ἀληθῶς καὶ βεβαίως κρατοῦμεν, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἀγιώτατος Σιλβέστρος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Δάμασος ἐν τῇ δευτέρῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Καλλεστῖνος ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Λέων Β ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Βιγίλιος ἐν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀγάθων ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀδριανὸς ἐν τῇ ἑβδόμῃ

4. ἀνατρεφούσης αὐτὴν Alterus
ζομεν P 15. οὕτω P

13. ὡς ἐπιστεύσαμεν δοξάζομεν

forma et compositi mores liberorum meorum latere non possent, audito de iis, ameras, grandi pecunia numerata, ab eo, quem dixi, summo praefecto stabuli eos accepit. remansit misera eorum mater sola cum una et sola a se nutrita muliercula, reliquae dispersae sunt.

Contemntes et calumniantes nos Latini aiunt atque exprobrant, propter peccata nostra et fidei perversitatem nos amisisse imperium. nos vero consentimus, improbos nos esse: at nemo probus est, praeter solum deum. de fidei autem veritate scitote, patres ac fratres, nihil nos innovasse in sententiis evangelii, sed credere et profiteri, quaecunque verbi testes oculati et ministri nos docuerunt, et quae sanctae et oecumenicae septem synodi et si quae topicae opus erant, revera nobis tradiderunt, vere et firme tenemus, quemadmodum in prima synodo sanctissimus Silvester docuit, in secunda sanctissimus Damasus papa, in tertia sanctissimus Caelestinus papa, in quarta sanctissimus Leo papa, in quinta sanctissimus Vigilus papa, in sexta sanctissimus Agatho papa, in septima sanctissimus Adrianus papa. scitis enim omnes, eos anathemata et execrationes perpetuas iis minatos esse, qui

συνόδῳ· ὡς ἴστε πάντες ὅτι ἔθεντο καὶ ἀναθεματισμοὺς καὶ
 ἀφορισμοὺς ἀλύτους, μὴ τις τολμήσῃ προσθῆσαι ἢ ἐκλείψαι
 ἢ ὅλως παρασαλεῦσαι ἅπερ ἐκεῖνοι εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστο-
 λικῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξακολουθοῦντες διὰ πνεύματος ἁγίου
 5 ἐσφραγίσαντο. μάρτυρες τῶν αὐτῶν αἱ συνοδικαὶ βίβλοι καὶ
 τὰ συνοδικὰ γράμματα τῶν κατὰ καιρὸν ἄκρων ἀρχιερέων
 ἦτοι πάπων καὶ τῶν ἁγίων μεγάλων ἐκείνων συνόδων, ὡς
 ἠριθμήσαμεν, ἐκ τῆς ὑμετέρας ὄντες καὶ αὐτοὶ τῆς φυλῆς
 τῶν Λατίνων, ἄνδρες θεοφρουρούμενοι ἔργῳ καὶ λόγῳ τειμη-
 10 μένοι. ταύτην τὴν παράδοσιν ἡμεῖς ἀσφαλῶς κρατοῦμεν, ἵνα
 μὴ εἰς ἀφορισμὸν τῶν ἁγιωτάτων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων
 οἰκουμενικῶν ἐπτά συνόδων καὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκείνων ὄν-
 τως ἄκρων ἀρχιερέων πέσωμεν. καὶ ἡμεῖς εὐαγγελικῶς καὶ
 ἀποστολικῶς κατὰ ἀλήθειαν κρατοῦμεν τὴν παράδοσιν τῆς
 15 πρεσβυτέρας Ῥώμης· τὸ γὰρ ἡμέτερον δόγμα παρ' ἀμφοιέ-
 ρων εὖ πάντοτε ὡμολογεῖτο, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν καινοτομηθὲν
 αὐτοῖς μόνις ἀκαταγόρητον εἶναι δοκεῖ, καὶ ἡμᾶς ἔδει κρι-
 τὰς αὐτῶν εἶναι καὶ κατηγοροῦς, καὶ οὐκ αὐτοὺς ἡμῶν. τὰ
 νῦν δὲ νεωστὶ τινες αὐτῶν θεολόγοι ἢ καὶ μαῖλλον εἰπεῖν και-
 20 νολόγοι, καὶ οὐκ αἰσχύνονται ἐπ' ὀκρίβαντος ἀναβαίνειν δι-
 δάσκοντες λέγειν ἐρρόρουμ Γραικόρουμ, τουτέστι σφάλματα
 ἡμέτερα, εἶτα μὴ ἔχοντές τι ἕτερον εἰπεῖν εἰ μὴ μόνον, ὡς
 εἴπομεν, διὰ τὸ μὴ ἡμᾶς ὀρθῶς φρονεῖν τὴν βασιλείαν ἀπω-

5. τῶν om P   7. ἄς?   12. ὄντως ἄκρων ἀρχ.] πάπων P
 19. μωρολόγοι P   22. ἡμετέρων σφαλμάτων P

quid adderent aut demerent aut omnino fluctuarent in iis, quae ipsi,
 evangelii et apostolorum praecepta accurate assecuti per sanctum
 spiritum, constituissent. testes sunt libri et literae synodici summorum
 singulis temporibus episcoporum sive paparum et sanctarum illarum
 synodorum, quas enumeravimus, quum illi e vestra et Latinorum
 gente essent, viri pii et venerabiles dicto et facto. hanc igitur tra-
 ditionem inviolatam servamus, ne in sanctissimorum apostolorum et
 septem sanctarum synodorum oecumenicarum et sanctissimorum il-
 lorum revera summorum episcoporum execrationem incidamus. ac
 tenemus sane evangelice et apostolice traditionem veteris Romae. no-
 stra enim doctrina ab utrisque semper observata est, at quae ab illis
 innovata sunt, solis ipsis non vituperanda esse videntur, ita ut nos
 illorum iudices et accusatores esse oporteat, non contra. nuper vero
 in illis quidam rerum divinarum, imo potius novarum studiosi existi-
 terunt, qui non vererentur, de nostris scilicet erroribus disputaturi,
 in suggestum ascendere, quum nihil haberent, quod afferrent, nisi

λέσαμεν· καὶ αὐτοὶ τάχα ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι ἴσως ὄντες αὐτοὶ ἑαυτῶν τὴν βασιλείαν κρατοῦσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι οὐ πάντες οἱ κρατοῦντες πάντως ὀρθόδοξοι, οὐδ' αὖθις οἱ κρατούμενοι αἱρετικοί, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐφ' ἡμῖν· μὴ γὰρ ὀρθό-
 70 δοξοὶ εἰσιν οἱ Ἰσμαηλίται, ὅτι κρατοῦσιν ἡμῶν, καὶ πρὸ τοῦ-5
 των οἱ εἰδωλολάτραι οἱ τοὺς Χριστιανούς ἐδίωκον, ἢ πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι ἢ Βαβυλώνιοι οἱ ποτε ἐξουσιάσαντες τῶν Ἰσμαηλιτῶν. ἀλλ' οὐκ ἔχουσι τί εἰπεῖν· δῆλον γὰρ ὅτι οἱ μὲν κυριεύσαντες ἀσεβεῖς, οἱ δὲ κυριευόμενοι εὐσεβεῖς. διὰ τοῦτο οὐ δεῖ αὐτούς κομπάζειν περὶ τῆς αὐτοκρατορίας. καὶ ἐπὶ 10
 τούτοις ἀντεροῦμεν αὐτοῖς, πῶς οἱ κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ Ῥωσσίαν καὶ Ἰβηρίαν τὴν ἑῴαν καὶ Ἀβασγίαν οἰκοῦντες καὶ ἐν λοιποῖς τόποις ἄρχουσι καὶ ἄρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, καίτοι γε τοῖς ἡμετέροις δόγμασιν ἀκολουθοῦσι; καὶ ἄλλως τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν ἐποίησεν ὁ πάπας Στέφανος ὁ Συρφρών, 15
 ὃς καὶ πρῶτος τοῖς Ἰταλοῖς μετὰ ἀζύμων παρέδωκεν ἐπιτελεῖν τὴν ἀγίαν ἱερουργίαν, καὶ τὴν προσθήκην τὴν εἰς τὸ σύμβολον τὸ ἅγιον φανερώς ἐκήρυξε, καὶ τὰς τρίχας τοῦ πώγωνος πρῶτος ἀπέθριξε, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν πᾶσιν οὕτως ἐξέδωκε, βασιλεύοντος μὲν τῆς νέας Ῥώμης τῷ τότε καιρῷ 20
 τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ μονομάχου, πατριαρχεύοντος δὲ Μιχαὴλ ὃς τῇ ἐπωνυμίᾳ ἐλέγετο Κηρουλάριος. οὗτος οὖν ὁ πατριάρχης γνώμη τοῦ βασιλέως καὶ τῶν

12. ἀσβαγίαν M

15. συρφῶν P

amisisse nos imperium propter doctrinae pravitatem: quasi vero ipsi, quod orthodoxi sint, tueantur imperium suum, ignari illi, non omnes, qui imperant, orthodoxos, nec qui obediunt, haereticos esse, id quod in nobis animadverti licet. an orthodoxi sunt Ismaelitae, quia nobis imperant, aut priores illis idololatrae, qui premebant Christianos, aut Aegyptii vel Babylonii Ismaelitis olim imperantes? enimvero non habent, quid respondeant. in aperto enim est, eos, qui imperant, impios, quibus autem imperatur, pios esse. quare non decet illos iactare imperium suum. praeterea contra eosdem dicamus, quomodo qui Mysiam, Rossiam, Iberiam orientalem et Abasgiam habitant, et aliis in regionibus regnent, et sui iuris sint, quandoquidem nostram sectam sequuntur? at enim ecclesiarum dissensionem temere movit Stephanus Syrophro papa, qui primus pane non fermentato sanctum sacrificium peragi sivit, et additamentum illud ad sanctum symbolum palam proclamavit, ac primus barbam totondit, idemque omnibus sibi subiectis facere permisit, regnante tum Cpoli perpetuo memorabili imperatore Constantino monomacho, patriarchatum administrante Mi-

ἐτέρων τριῶν πατριάρχων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας
 καὶ τοῦ Κύπρου καὶ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τὸν εἰρη-
 μένον πάπαν Στέφανον τῶν διπτύχων ἐξέβαλεν, ζητοῦντες τῆς
 τῶν ἀζύμων καὶ τῆς προσθήκης τῆς ἐμβολῆς τὸ αἷτιον, κό-
 5 σμου ἔτει 597, ἰνδικτιῶνος ια'. ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Ἀλεξαν-
 δρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἡ Θηβαῖς ἡ πιστή,
 ἡ Αἰβύη ἡ ὀσία, ἡ τοὺς πολίτας θρέψασα τῆς βασιλείας τῶν
 οὐρανῶν, καθὼς φησὶν ὁ θεῖος Κοσμάς, ἐν ποίῳ καιρῷ ἐδου-
 λώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀμηρᾶ Οὐμάρ, ὅστις ἦν ὁ τρίτος μετὰ
 10 τὸν τρισκατάρατον Μωάμεθ, καὶ ἠχμαλωτίσθησαν; καὶ τοῦτο
 φανερόν ἐστιν ὡς ἐγγόνει ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου
 τοῦ Πρωγωνάτου, κόσμου ἔτει 598, πρὶν τὴν ἁγίαν καὶ οἰκου-
 μενικὴν ἕκτην συνόδον συναθροισθῆναι, ὅπου οὔτε σχίσματα
 ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπῆρχον οὔτε διαφοραί. μετὰ δέ τινα
 15 καιρὸν οἱ βασιλεῖς μετὰ κόπου οὐκ ὀλίγου τὴν ἁγίαν πόλιν
 ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀσεβῶν ἠλευθέρωσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἔξου-
 σίαν Ῥωμαίοις ἐποίησαν· καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου ἐπὶ τῆς
 βασιλείας Βασιλείου τοῦ πορφυρογεννήτου τοῦ λεγομένου Βουλ-
 γαροκτόνου ὁ τῆς Αἰγύπτου ἀμηρᾶς Ἀζίζιος τὴν ἁγίαν πόλιν
 20 πάλιν ἔλαβε πολέμῳ, καὶ τὸν τάφον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ ἐγγεγεμένον πολυτελῶς θεῖον ναὸν κατεστρέψατο,
 καὶ τὰ σκευὴ ἐλυμήνατο, τὰ μοναστήρια κατηδάφισε, καὶ τοῖς

4. καὶ — αἷτιον] καὶ τὸ τῆς προσθήκης περὶ τῆς ἐν τῷ συμβό-
 λῳ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ αἷτιον
 Alterus

chaele, qui cognomento Cerularius appellabatur. hic igitur patriar-
 cha e sententia imperatoris et reliquorum trium patriarcharum, archi-
 episcopi item Bulgariae et Cypri, totius denique, cui praeerat, synodi,
 eum, quem dixi, papam Stephanum, diplomatis eiecit, panis fer-
 mentati et facti additamenti rationem desiderans, anno mundi 6500.
 ecclesiae autem Alexandriae et Antiochiae et Hierosolymorum, fidelis
 Thebais, sancta Libya, quae cives imperii coelorum nutrit, ut ait
 divinus Cosmas, quonam tempore subactae sunt ab Umara amera,
 post Mohametem ter exsecrandum tertio, et in servitutem redactae?
 factum hoc est manifesto imperante Constantino Pogonato, anno
 mundi 6134, antequam sancta et oecumenica sexta synodus haberet-
 tur, quo tempore nec schismata nec dissidia in ecclesiis erant. ali-
 quanto post reges labore non levi sanctam urbem a manibus impio-
 rum vindicatam Romanorum tradiderunt imperio; sed imperante Ba-
 silio porphyrogenito, qui Bulgaroctonus nominatur, rursus Aegypti
 ameras, Azizius, eandem expugnavit, sepulcrum salvatoris nostri Iesu
 Christi et sumtuose ornatum templum sanctissimum in potestatem

ἀσκουμένους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐκείνης μοναχοῦς, Ἰταλοῦς τὸ πλεόν ἢ Ῥωμαίους καὶ ἐξ ἑτέρων φυλῶν, ἐφόνευσε καὶ ἐφρυγάδευσε. πάνυ θαναμαστόν ἐστιν, ὡς λέγουσιν, ἠνωμένων οὐσῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῇ τότε καιρῷ, πῶς ὁ θεὸς ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἀσεβῶν. ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἦν ἰδεῖν ὅτι οὐ διὰ παρανομίαν τινὰ παρεδόθημεν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς μερικὴν παιδείαν, ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἄγιοι· “καὶ πάντα γὰρ ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγεῖ δὲ υἱὸν ὃν παραδέχεται,” καὶ τὰ ἐξῆς. “πιστὸς γάρ” φησὶν “ὁ θεός, ὃς οὐκ ἀφήσει ὑμᾶς εἰς τέλος πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε.” 10 καὶ ὁ Δαβὶδ “παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ κύριος, τῷ δὲ θανάτῳ Β οὐ παρέδωκέ με.”

Καὶ τοῦτο ἄκουσον. ὥσπερ τοίνυν ἡ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία κατελύθη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ἡ δὲ τῶν Βαβυλωνίων ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἡ δὲ τῶν Περσῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἡ δὲ Μακεδόνων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων κατελύθη ὑπὸ τῶν Ὀθμανλίδων. τὸ δὲ τέλος ταύτης ἤξει ἐν τῷ προσήκοντι καὶ ὠρισμένῳ καιρῷ, καὶ καταλυθήσεται καθὼς φησὶν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἐν τῷ τῆς Ἰδουμαίας ὄραματι. “εἶπέ μοι κύριος ἔτη ἐνιαυτοῦ ὡς ἐνιαυτὸς μισθοῦ, 20

5. ἐν P 17. Ὀιθουμαλίδων M τὸ δὲ τέλος ταύτης ἤξει] τῶν δὲ Ἰσραηλιτῶν ἦτοι Ὀιθουμαλίδων τῶν καὶ Ἀγαρηνῶν τέλος ἤξει M 19. καθὼς φησὶν — τὸ ξανθὸν γένος] ὑπὸ τοῦ ξανθοῦ γένους M

redegit, supellectilem polluit, monasteria evertit, ubi vis illic corpus exercentes monachos, in quibus Italorum et aliarum gentium maior, quam Romanorum numerus erat, aut occidit aut fugavit. plane mirum autem est, ut aiunt, Christianos, quum coniunctae essent ecclesiae, a deo tum in potestatem impiorum traditos esse. adeo ex his omnibus intelligitur, non propter peccatum aliquod hostibus nos subiectos esse, sed ob singularem educationem, quemadmodum olim sancti docuerunt: “quemcunque enim amat deus, eum educat, et castigat filium, quem recipit,” et quae sequuntur. “fidelis enim,” ait, “dominus est, qui non permittet vos ultra, quam sustinere possitis, tentari.” item David “educando educavit me dominus, nec vero morti me tradidit.”

Etiam hoc audi. quemadmodum Assyriorum regnum a Babylo- niis eversum est, Babyloniorum a Persis, Persarum a Macedonibus, Macedonum a Romanis, ita Romanorum quoque imperium ab Otman- lidibus: atque horum finis aderit iusto et constituto tempore, ever- tenturque, sicut ait divinus Esaias in specie Idumaeae. “dixit mihi dominus: intra annum, qualis est annus mercenarii, deficiet gloria

καὶ ἐκλείψει ἡ δόξα Κηδάρ, καὶ τὸ κατάλειμμα τῶν τοξενυμά-
 τῶν νύων Κηδάρ τῶν ἰσχυρῶν ἔσται ὀλίγον, διότι κύριος
 ἐλάλησεν ὁ θεὸς Ἰσραὴλ." οὕτω δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Στέφα-
 νος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐπακολουθῶν τῷ τοῦ προφήτου ῥητῷ, ἐπὶ
 5 ἔτους ξηλά, Σεπτεμβρίου γ', ἡμέρα ε' θεματίον περὶ τῆς τῶν
 Ἰσμαηλιτῶν βασιλείας ποιήσας καὶ κανονίσας. "οὗτος κρατήσῃ
 ἐν ἰσχυί μὲν καὶ εὐτυχία ἔτη τριακόσια ἑννέα, ἐν δὲ συστροφῇ
 καὶ ἀκαταστασίᾳ ἕτερα ἔτη πενήκοντα ἕξ, ὥστε εἶναι τὴν δια-
 κράτησιν αὐτῶν πᾶσαν εὐτυχοῦσαν καὶ δυστυχοῦσαν ἔτη τξέ."

 10 τινὲς μὲν λοξῶς τὸν χρησμὸν διαλαμβάνοντες λέγουσι κακῶς
 ἐθεματίσεν ὁ ἀστρονόμος, λαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν τοῦ χρη-
 σμοῦ ἐκ τοῦ εἰρημένου ἔτους· καὶ εἰάν οὕτως ἦν ὡς ἐμὲ
 παχὺ λεπτόν, ἐλάνθανεν ἐκεῖνον. ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τι-
 νῶν φιλοσόφων ἀρίστων ἀνδρῶν οἰδῶς καὶ ἀνεγνωκῶς. οὐκ

 15 ἀρχὴν τῆς τῶν Ἰσμαηλιτῶν θρησκείας ἢ βασιλείας ὁ σοφὸς
 οὗτος ἐποίει ἀπὸ τῶν χρόνων Μωάμεθ, ἀλλ' ὡσπερ περὶ τῆς
 προφητείας Δανιὴλ τοῦ θείου. τέταρτον θηρίον ὀνομάζει τὴν
 τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν· καὶ οὐκ ἀρχὴν ποιοῦσιν οἱ ἔξη-
 γηταὶ ἀπὸ Ῥώμον καὶ Ῥωμύλον, οὔτε δυναστείας Ῥωμαίων,

 20 ἀριστοκρατείας δημοκρατείας διδακτορίας ὑπατίας καὶ βασι-
 λείας μνημονεύουσιν, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος
 διὰ τὴν κατάπασιν τῆς μοναρχίας, καθὼς κάτωθεν ῥηθήσε-
 ται. οὕτω μὲν καὶ ὁ σοφώτατος Στέφανος ἐκ τοῦ Ὀτμάνου

Cedar, et reliquiae iaculorum fortium filiorum Cedar exiguae erunt, quoniam dominus, deus Israelis, locutus est." ad quod dictum prophetae se applicans sapientissimus Stephanus Alexandrinus, anno 6131, Septembris die 3, hebdomadis 6, de Ismaelitarum regno hoc thema fecit et constituit. "is potenter et prospere regnabit annos trecentos novem, in rerum angustiis et perturbatione deinde annos quinquaginta sex, ut omnino eorum imperium tum faustum tum infaustum futurum sit per annos 365." nonnulli vaticinium perperam interpretati, astronomum male ratiocinatum esse affirmant, initium ducentes ab eo, quem dixi, anno. quod si ita esset, falsus ille foret. at equidem de ea re quorundam doctissimorum hominum sententias cognovi et didici, secundum quas sapiens ille vir initium superstitionis et imperii Ismaelitarum non a Mohametis aetate duxit, sed ad modum vaticinii divini Danielis locutus est. is quartam bestiam Romanorum imperium appellavit: nec interpretes a Remo et Romulo initium capiunt, aut Romanorum principatus, nobilium, plebis, dictatorem, consulum, regum imperia commemorant, sed ab Octavio demum Caesare propter exitum monarchiae, quemadmodum infra docebitur. eodem igitur modo sapientissimus Stephanus ab Otmane amera ca-

ἀμηρᾶ ἀρχὴν τοῦ κανονίου αὐτοῦ ποιεῖ. ἔτι δὲ καὶ ὁ σοφώ-
 τατος Λέων ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων θεμάτιον καὶ αὐτὸς ἐποίησε,
 τρισσαρίθμου κύκλου εὐρῶν κρατῆσαι ἔχει βασιλεία δυνατὴ
 καὶ ἰσχυρὰ ἢ ἐκ τῆς Ἄγαρ, τουτέστιν ἔτη τριακόσια. ἢ δὲ
 συστροφὴ πενήκοντα ἕξ οὐκ ἐμνήσθη. εἶτα τὸ ξανθὸν γέ- 5
 νος ἅμα μετὰ τῶν πρακτόρων ὅλον Ἰσμαῆλ τροπώσουσι κατὰ
 τοὺς χρησμούς τῶν θείων ἀνδρῶν. καὶ διὰ μὲν οὖν τῶν
 τεσσάρων ἀνέμων τὰς τέσσαρας μεγάλας βασιλείας ὁ μέγιστος
 διδάσκει Ζαχαρίας καὶ Δανιὴλ ὁ θεῖος, τὴν Χαλδαίων λέγω,
 τὴν Περσῶν καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων. 10
 τὰ δὲ δύο ὄρη τὰ χαλκᾶ τὰ δύο κλίματα τῆς οἰκουμένης εἶ-
 ναι φασίν· εἰς δύο γὰρ τέμνεται, εἰς τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώ-
 πην. καὶ οἱ μὲν πυρροὶ ἵπποι τὸ μαιίφονον τῶν Χαλδαίων
 σημαίνουσι, οἱ δὲ μέλανες τὸν ἐπενεχθέντα παρὰ Περσῶν
 καὶ Μήδων τοῖς Βαβυλωνίοις θάνατον, οἱ δὲ λευκοὶ τὸ σα- 15
 φές τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ ἄλλαι
 βασιλεῖαι καὶ αὕτη. οἱ δὲ ψαροὶ καὶ ποικίλοι τὸ ἰσχυρὸν καὶ
 εὔτονον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας δηλοῦσι. τὸ δὲ προσ-
 ταχθὲν αὐτοὺς περιοδεῦσαι τὴν γῆν διδάσκει πάλιν ὡς διὰ
 τοῦ θεοῦ πᾶσα βασιλεία συνίσταται· φησὶ γὰρ ὁ Εὐσέβιος 20
 ὁ Πамφίλου, ἐπὶ τοῦ Αὐγουστοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος ἀρχὴν
 ἢ τετάρτη βασιλεία λαμβάνει, ἣν ὁ Δανιὴλ τέταρτον θηρίον
 φοβερόν ὀνομάζει, διὰ τί μὲν τότε πρῶτος αὐτὸς ἐμονάσχησε
 καὶ τὸν κόσμον ὅλον σχεδὸν εἰπεῖν καθυπέταξεν. οὗτος ἐν

21. ὁ om P

Αὐγουστοῦ et Καίσαρος om P

nonis sui initium facit. etiam doctissimus Romanorum imperator Leo
 thema fecit, qui florentem et vigentem imperii Saracenorum statum
 ter computandum circulum tenere, h. e. annos trecentos duraturum
 invenit. perturbati imperii per annos quinquaginta sex non fecit
 mentionem. deinde flava gens una cum vindicibus omne Ismaëlis
 genus fugabit secundum divinorum hominum vaticinia. quatuor ven-
 tis autem quatuor magna imperia Zacharias et divinus Daniel signifi-
 cant, Chaldaeorum, Persarum, Macedonum et Romanorum. duo ae-
 neos montes autem duas terrae regiones esse dicunt; in duas enim
 partes terra dividitur, Asiam et Europam. atque rufi equi atrocita-
 tem Chaldaeorum significant, nigri a Persis et Medis Babyloniis illa-
 tum interitum, candidi claram Macedonum gloriam; neque enim ho-
 rum imperium ceteris simile est; cineracei vero et versicolores robur
 et potentiam imperii Romanorum. deinde mandato, ut terram obe-
 eant, significatur, per deum omne constare regnum. dicit enim Eu-
 sebius Pamphili, ab Augusto Octavio Caesare quartum regnum ini-

μιὰ τῶν ἡμερῶν ἀπελθὼν εἰς Δελφοὺς τοὺς νῦν ὀνομαζομένους Δαύλια, ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τίς μετ' αὐτὸν βασιλεύσῃ. τοῦ δὲ Πυθίου μηδὲν ἀποκρινομένου ὁ δ' αὖθις ἠρώτησε, διὰ τί σιγῇ τὸ μαντεῖον; τότε ἡ Πυθία ἔφη . . . . ἐλθόν-
 5 τος οὖν τούτου ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀποβιῶναι παρεγγύησε τοὺς ἐν τέλει αὐτοῦ χεῖρας κροτῆσαι καὶ γελάσαι ὡς ἐπὶ μίμνῳ τελευτῆς. τοῦτο δὲ ποιῆσαι διωρίσατο ἀποσκοπῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς γέλωτος ἄξιον.

Καὶ περὶ μὲν οὖν τῶν προειρημένων βασιλειῶν Δαυιὴλ
 10 ὁ Θεῖος προφήτης καὶ ὁ Θεῖος Ζαχαρίας καὶ ἕτεροι, ὡς προείπομεν, τὴν τε ἀνόρθωσιν αὐτῶν καὶ κατάλυσιν καὶ τὰ συμβάντα πάντα διὰ πνεύματος ἁγίου λέγουσιν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἡσαΐας καὶ ὁ σοφὸς Στέφανος καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας, ὡς προείπομεν. ὁ δὲ Θεόπτης
 15 Μωσῆς περὶ ἀναβάσεως καὶ εὐτυχίας ἐν τῇ γενέσει τάδε διέξεισιν. ὁ πατριάρχης ἡμῶν Ἀβραὰμ υἱοὺς ἐγέννησεν ὁκτώ, πρῶτον μὲν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐκ τῆς Ἄγαρ, δεύτερον Ἰσαὰκ ἐξ ἐπαγγελίας ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σάρρας, ὅς καὶ εὐλογηθή παρὰ Θεοῦ. μετὰ δὲ τὸ ἀποθανεῖν Σάρραν ἔλαβε τὴν
 20 Χετοῦραν εἰς γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱοὺς ἕξ, τὸν Ζομβράν, τὸν Ἰεζαί, τὸν Μαδάϊ, τὸν Μαδιάμ καὶ τὸν Ἐβόει καὶ τὸν Σοῖαι. ἀλλ' ἐπὶ τὸν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐπανέλθωμεν.

2. δαύλια P

21. τεσαί P

μαδάν P

tium capere, quoniam tum is primus solus imperavit, et totum paene orbem terrarum sibi subiecit. is quondam Delphos, qui nunc Daulia appellantur, profectus, oraculum consuluit, quis post se imperaturus esset. quum nihil responderet Pythia, iterum rogavit, quare oraculum sileret. tum Pythia respondit . . . . is Romam reversus, quum mors ipsi instaret, imperavit primoribus, ut plauderent et riderent ut in fine mimi. hoc fieri voluit, quoniam vitam rem esse risu dignam putabat.

De iis igitur, quae modo commemoravi, regnis Daniel, divinus propheta, divinus Zacharias aliique, ut dictum est, de eorum tum origine tum exitu tum rebus gestis, a sancto spiritu edocti, dixerunt. similiter quae Esaias, et sapientissimus Stephanus et Leo imperator de exitu imperii docuerint, explicuimus. qui deum vidit Moses de incrementis et successu in genesi haec explicat. Abrahamus, patriarcha noster, filios octo procreavit, primum Ismaelem nothum ex Agar, deinde promissum sibi Isaacum e Sarra uxore, cui benedictum est a deo. Sarra mortua, Cheturam uxorem duxit, e qua filios sex generavit, Zombram, Iezai, Madai, Madiam, Eboei, et Soiai. sed redeamus ad Ismaelem nothum. Agar ab Abrahamo compressa, gravida

μετὰ τὸ συγγενέσθαι Ἀβραὰμ τῇ Ἄγαρ εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα, καὶ ἰδοῦσα Σάρρα ἐζηλοτύπει αὐτῆς, καὶ ὠνείδιζε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἔθλιψε καὶ ἐλύπει τὴν Ἄγαρ. ἡ δὲ Ἄγαρ μὴ δυναμένη τοσοῦτον θλίβεσθαι καὶ κακουχεῖσθαι ὑπὸ τῆς κυρίας ἀπέδρα, καὶ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὴν ἐκ τῆς κυρίας 5 αὐτῆς τῆς Σάρρας ἀπήντησεν αὐτῇ ἄγγελος κυρίου λέγων 71 ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς." καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου "ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ὅτι ἐπήκουσε κύριος τὴν ταπεινώσίν σου. οὗ- 10 τος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν. καὶ κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατοικήσει." καὶ πάλιν ἐπὶ κεφαλαίῳ ἰζ' εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ περὶ τῆς Σάρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ "Σάρραν τὴν γυναῖκά σου εὐλογήσω, καὶ 15 δώσω σοι ἕξ αὐτῆς τέκνον, καὶ εὐλογήσω αὐτόν, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη, καὶ βασιλεῖται ἔθνων ἕξ αὐτοῦ ἔσονται." καὶ ἔπεσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐγέλασε, καὶ εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ λέγων "εἰ δυνατόν, τῷ ἑκατονταετείῳ υἱὸς γενήσεται καὶ Σάρρα ἐνενήκοντα εἰῶν οὔσα τέξεται." εἶπε δὲ 20 Ἀβραὰμ πρὸς τὸν θεὸν "Ἰσμαήλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου." εἶπε δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραὰμ "ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ

2. ἰδοὺ P   13. ἐπὶ om P

facta est. quod ubi animadvertit Sarra, invidia commota, exprobrabat Abrahamo, atque laedebat et affligebat Agar. quae quum herae cruciatus et iniurias sustinere non posset, aufugit. at profugienti a Sarra hera obviam venit angelus, et eam cohortatus est, ut rediret ad heram, et imperio eius se subiiceret. ac dixit ei angelus dei "ecce in ventre geris, et filium paries, quem appellabis Ismaelem, quoniam dominus exaudivit aegritudinem tuam. erit is ferus homo, et manus eius adversus omnes, et omnium manus adversus ipsum intentae erunt; atque habitabit in conspectu omnium fratrum suorum." rursus capite 17 deus Abrahamo de Sarra, uxore eius, dixit "benedicam Sarrae, uxori tuae, et ex eadem filium tibi dabo, atque benedicam illi, eritque is gentium origo, et regna gentium ex eodem existent." atque procubuit Abrahamus in faciem risitque, atque dixit cum animo "si fieri potest, centenario filius nascetur, et Sarra pariet aetatis anno nonagesimo." dixitque deo Abrahamus "Ismael hic coram te vivat." dixit deus Abrahamo "profecto Sarra, uxor tua, filium tibi pariet, et nominabis eum Isaacum, atque faciam cum eo

στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναι αὐτῷ θεὸς ὡς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. περὶ δὲ Ἰσμαὴλ ἰδοὺ ἐπήκουσά σου, καὶ ἰδοὺ εὐλόγησα αὐτὸν καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα· δώδεκα ἔθνη γεννήσει, καὶ δώσω 5 αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα. τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ, ὃν τέξεται σοι Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον." ὧδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸ μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβοῦς καὶ ὑγιοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως, καὶ τὴν ἀσέβειαν ἣν ἔχουσιν οἱ Ἀγαρηνοί. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἅπαξ ἀλλὰ καὶ 10 δὶς. ἐν πρώτοις μὲν εἶπε "τέξεις υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν." ὁ δὲ Ἀβραάμ αἰτήσας τῷ θεῷ οὕτως ποιῆσαι καὶ τὸν Ἰσμαὴλ καὶ εὐλογῆσαι αὐτόν, ὁ δὲ θεὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν "ἰδοὺ εὐλόγησα 15 αὐτὸν καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα, καὶ δώδεκα ἔθνη γεννήσει καὶ εἰς ἔθνος μέγα ἔσται. τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ." καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ θεὸς δῶσαι καὶ ἐμπιστεῦσαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ τῷ Ἰσμαὴλ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνῳ τῷ Ἰσαάκ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ 20 ἦν θαυμάσαι τίς δύναται καταλαβεῖν τὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων ῥητῶν. οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ βάρβαροι καὶ ἄγροικοὶ ὄντες οὐκ οἶδασιν ὁρθῶς τὴν ἔννοιαν τῶν ῥητῶν, καὶ κλαύσωσι, πῶς ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐξένωσε τὸν πατριάρχην αὐτῶν καὶ

20. δύναται om P

μὴ καταλαβεῖν?

pactionem meam in tempus aeternum, ut sim ipsi et posteris eius deus. de Ismaele autem exaudivi te, et ei benedixi, et magnopere eum augebo. duodecim nationes procreabit, atque magnam gentem eum faciam. pactionem autem meam cum Isaaco faciam, quem Sarra tibi pariet in hocce tempus." ita comprehendere possumus magnum mysterium piae, sanae et sanctae fidei nostrae, et impietatem, cui Agareni obnoxii sunt. neque semel ei deus illud dixit, sed bis. primum dixit "procreabis filium et appellabis eum Isaacum, et pactionem meam cum eo faciam in tempus aeternum, cum ipso et posteris eius." quum autem Abrahamus deum rogaret, ut idem Ismaeli faceret eique benediceret, respondens deus "ecce," inquit, "benedixi illi et magnopere eum augebo, atque duodecim nationes procreabit et gens magna exsistet. at pactionem meam cum Isaaco faciam." noluit igitur deus pactionem suam Ismaeli et posteris eius dare aut confidere, sed soli Isaaco et huius posteris in tempus aeternum. atque mirandum sit, si quis assequi nequeat horum verborum sententiam. Agareni tamen, barbari et feri homines, haud recte intelligunt verborum sensum, et

αὐτοὺς τῆς διαθήκης αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος, ἀλλὰ οὗτοι κομπάζουσι πῶς καὶ αὐτοὶ ἀπόγονοί εἰσι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ θεὸς εὐλόγησε καὶ τὸν Ἰσμαήλ ὡς καὶ τὸν Ἰσαάκ. καὶ ἐν τούτῳ πλανῶνται ὡς καὶ ἐν πᾶσι λανθάνονται, διὰ τί μὲν ὁ θεὸς εὐλόγησε τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐνεμπί-5 στευσεν αὐτῷ, τὸν δὲ Ἰσμαήλ οὐχ οὕτως, ἀλλ' εὐλόγησεν αὐτὸν ἀπλῶς, ὅτι καὶ πληθύνῃ αὐτὸν σφόδρα. καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ὁ θεός, τετράποδα καὶ ἔρπετὰ ἰχθύας τε καὶ πετεινά, εὐλόγησεν εἰπὼν “αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.” τὸν δὲ Ἀδὰμ οὐ τοιούτως ἠύλογησε μόνον, “αὐ- 10 ξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν,” ἀλλὰ καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· καὶ πάντα ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔδωκε τὰ ὅσα ἐν τῇ γῆ ἐστὶ κατεξουσιάζειν καὶ δεσπόζειν, ὥστε ἦν ἰδεῖν ὅτι καὶ αἱ εὐλογίαι τοῦ θεοῦ διάφοροί εἰσι καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι, διὰ τί μὲν αἱ θεαὶ καὶ ἱεραὶ γρα- 15 φαὶ καλῶς δηλοποιοῦσι τοῖς ἐν φρονούσιν, ἐκάστου νιοῦ τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ λέγω καὶ Ἰσμαήλ, πῶς διαφέρουσιν αἱ εὐλογίαι τὰ γένη καὶ αἱ κληρονομίαι ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ κ' καὶ κ' τάδε φησὶ περὶ τοῦ Ἰσμαήλ. “εἶπε δὲ τῷ Ἀβραάμ ἡ Σάρρα ἔκβαλε τὴν παιδί- 20 σκην ταύτην μετὰ τοῦ νιοῦ αὐτῆς· οὐ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ νιοῦ μου Ἰσαάκ.” σκληρὸν δὲ

2. καὶ prius] δὲ MP

12. κατακυριεύση αὐτοῖς M

lacrimanto, quod deus a principio eorum patriarcham et ipsos pactione et gratia sua exclusit; at gloriantur iidem, quod ipsi quoque Abrahami posteri sint et deus Ismaeli haud secus atque Isaaco benedixerit. errant autem hac in re, ut in omnibus solent, quod deus Isaaco benedixit et pactionem suam dedit, Ismaeli non item, sed simpliciter benedixit et promisit, magnopere se eum aucturum esse. nam brutis animantibus, quadrupedibus et reptilibus, piscibus et alitibus, deus benedixit, quum diceret “augemini et multiplicamini et implete terram.” Adamo autem non sic benedixit solum “augemini et multiplicamini et implete terram,” verum etiam “domini eius este,” atque in manus eorum tradidit, quaecunque in terra possideri et regi possunt, ut intelligatur, benedictiones dei diversas esse, secus atque illi dicunt, quoniam divinae et sacrae literae recte sentientibus satis demonstrant, in utroque filio Abrahami, Isaaco inquam et Ismaele, diversas esse benedictiones, genera et heredia.

Capite 20 et 21 haec de Ismaele narrantur. “dixit Abrahamo Sarra ‘eiice puellam hanc cum filio eius. neque enim heres erit filius puellae cum filio meo Isaaco.’ admodum asperum id dictum Abrahamo videbatur in ipsius filium Ismaelem. sed deus Abrahamo dixit

ἐφάνη τὸ ὄμμα σφόδρα ἐναντίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
 τοῦ Ἰσμαήλ. εἶπε δὲ ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ ἢ σκληρὸν ἔστω
 ἐναντίον σου περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. πάντα
 ὅσα ἂν εἶπῃ σοι Σάρρα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς, ὅτι ἐν τῷ
 5 Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα, καὶ τὸν υἱὸν δὲ τῆς παιδίσκης
 ταύτης εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ὅτι σπέρμα σου ἐστίν.
 ἀνάστη δὲ Ἀβραάμ τῷ πρωῒ, καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν
 ὕδατος καὶ ἔδωκε τῇ Ἄγαρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὤμον αὐ-
 τῆς καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. ἀπελθοῦσα δὲ
 10 ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου. ἐξέλιπε δὲ
 τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ ἐκ τῆς δίψης ἐλειποθύμει ὁ
 Ἰσμαήλ. καὶ ἔρριψε τὸ παιδίον καὶ ἔκλαυσεν. εἰσήκουσε δὲ
 ὁ θεὸς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγε-
 λος θεοῦ τὴν Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῇ τί ἐστίν,
 15 Ἄγαρ; μὴ φοβοῦ· ἐπακήκοε γὰρ ὁ θεὸς τὴν φωνὴν τοῦ παι-
 δίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστίν. ἀνάστηθι καὶ λάβε τὸ παι-
 δίον καὶ κράτησον τῇ χειρὶ σου αὐτό· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα
 ποιήσω αὐτό· καὶ ἀνέφξεν ὁ θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς,
 καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐμπλήσθη τὸν
 20 ἀσκὸν τοῦ ὕδατος καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον. καὶ ἦν ὁ θεὸς
 μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ ηὐξύνθη, καὶ ἐκατόκησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ
 τῇ Φαραῶ· ἐγένετο δὲ τοξότης δυνατός.”

Ὡδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸν Ἰσμαήλ. καθὼς ἐπηγγεί-
 λατο ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, εἰς μέγα ἔθνος εἶναι ἐποίησε, καὶ

“ne asperum tibi videatur in puerum aut puellam; imo quaecunque dixerit tibi Sarra, ausculta voci eius, quoniam in Isaaco vocabitur tibi semen, et filium puellae huius magnam gentem facturum sum, quia semen tuum est.” surrexit igitur mane Abrahamus, panem et utrem aquae Agar tradidit, humero eius puerum imposuit, et dimisit eam. quae quum abiisset, per deserta delata est ad fontem sacramenti. deficiebat aqua in utre et prae siti elanguescebat Ismael. abiicit puerum mulier et lacrimabat. audivit autem e sede sua vocem pueri deus, atque appellavit Agar de coelo angelus dei, eique dixit quid rei est, Agar? ne timeas; audivit enim deus vocem pueri tui ex loco eo, in quo est. surge, tolle puerum, eumque manu tua comprehende. magnam enim gentem eum faciam. tum aperuit deus oculos eius, ut videret fontem aquae. abiit igitur mulier, et, repleto utre, potum praebuit puero. deinde aderat deus puero, qui adolescebat et habitabat in deserto Pharaeae, factusque est sagittarius eximius.”

Sic agnoscere possumus Ismaelem. sicut deus Abrahamo promissit, ita magnam gentem eum fecit, et reges magni ex eo exstiterunt,

βασιλεῖς μεγάλοι ἐξ αὐτοῦ γεγονάσι, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 ἐπὶ πάντας θεωροῦμεν εἶναι, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτάν,
 καὶ ἐνεκατόκησεν ἐπὶ πρόσωπον ἡμῶν πάντων, καὶ οἱ ἐκ του-
 του τοξόται ἄριστοί εἰσι λίαν λίαν. πλὴν τῆς διαθήκης αὐ-
 τοῦ ὁ θεὸς ὑπέστησεν αὐτόν. ὥστε καθὼς φησιν ἡ θεία γρα-
 φή, καὶ ἦν ὠρισμένον ἐκ πολλοῦ ἄνωθεν δι' ὧν κριμάτων
 οἶδεν ὁ θεὸς τοιοῦτως γενέσθαι. ἦν γὰρ ἀνάγκη λοιπὸν ἵνα
 πέρας λάβωσι τὰ ὅσα ὁ θεόπτης Μωσῆς ἔφησε, καὶ οὐχὶ ὅτι
 οὐκ ἐφρονοῦμεν ὀρθῶς Ῥωμαῖοί τε καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγα-
 ροι, καθὼς λέγουσιν οἱ κατηγοροῦντες ἡμᾶς καὶ ὀνειδίζουσιν. 10
 εἰάν δὲ πάλιν καὶ ὑπὸ ἁμαρτιῶν ἡμεῖς ἐπαιδευθήμεν, καὶ
 ὑμεῖς οἱ Ἰταλοὶ μὴ ἀμερίμνως μείνατε, ἀλλὰ τὰς χεῖρας ἐπὶ
 τὸ στῆθος ὑμῶν βάλετε καὶ κατὰ νοῦν ἐνθουμήθητε, καὶ κα-
 τηγοροῦντες ἡμᾶς παύσατε. αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰσμαηλῆται ἄπιστοι
 ὄντες χαλεποὶ καὶ ἀνελεήμονες, προστάξει δὲ θεοῦ τοὺς πι- 15
 στοὺς παιδεύουσι καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ κόσμου κυριεύουσι.
 διὸ οὐ δεῖ μεγαλορρημοιεῖν περὶ τούτων τοὺς Ἰταλοὺς, ὅτι
 72 διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν καὶ δίκαιοι καὶ ἅγιοι ἑαυτοὺς λέγουσιν
 εἶναι, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ὀρθοδοξίαν καὶ δικαιοσύνην ἕως τοῦ
 νῦν βασιλεύουσι. 20

Τούτους μὲν τοὺς λόγους εἰρήκαμεν οὐχὶ πρὸς τὸ κατα-
 κρῖνειν ἢ κατηγορεῖν τινά, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα τοῖς καταλα-
 λοῦσιν ἡμᾶς δείξωμεν ὅτι οὐκ ὀρθῶς καὶ σαφῶς τὰς γρα-

13. post ἐνθουμήθητε versum dimidium vacuum P

et manus eius adversus omnes, et omnium manus adversus ipsum
 intentas videmus, et domicilium collocavit in conspectu nostri omni-
 um, et posterii eius sagittarii longe optimi sunt; pactione autem sua
 deus eum exclusit: ut, quemadmodum in sacris literis est et longe
 ante constitutum erat ob rationes, quas deus novit, ita evenerit. ne-
 cesse enim erat, ut eventum haberent, quaecunque divinus Moses
 dixerat. minime vero nos prave sentiebamus, Romani, Servii et Bul-
 gari, id quod, qui nos calumniantur et accusant, dicunt. vos vero
 Itali ne secure agatis, sed, impositis pectori manibus, meditamini cum
 animo, et desistite nos accusare. Ismaelitae autem, homines impii,
 duri et inhumani, e voluntate dei pios castigant et maiorem partem
 orbis terrarum occupatam tenent. quare non decet de his gloriari
 Italos, sese propter doctrinae probitatem iustos et sanctos se appel-
 lare et propter orthodoxiam et iustitiam ad hunc diem regnare.

Haec verba minime fecimus, quo, quod absit, quemquam damne-
 mus aut accusemus, sed ut ostendamus iis, qui nos calumniantur,
 haud probe nec recte eos literas intelligere. hinc enim fit, ut nos

φὰς οἶδασι. διὰ τοῦτο μὲν ἡμᾶς μέμφονται, καὶ σοφοὶ εἰσι πάντες τοῦ νοθετεῖν, αὐτοὺς δὲ ἀμαρτάνοντας οὐ γινώσκουσι.

2. Ἐπὶ τὴν ἡμετέραν οὖν διήγησιν ἐπανέλθωμεν. εἴαν τις
 5 αἰτήσῃ τί τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ διὰ μέσου καιροῦ τῆς μάχης, εἶπω αὐτῷ, ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ καιροῦ ὁ ἀμερῶς παρεσκευάζετο καὶ τὴν βοήθειαν ἐποίησαν οἱ ἔξωθεν αὐθένται οἱ Χριστιανοί. καὶ τῶν μὲν περικύκλωθεν αὐθέντων Χριστιανῶν δῆλόν ἐστι τοῖς πᾶσιν οὐδέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ
 10 πρὸς τὸν τῆς Σερβίας αὐθέντην Γεώργιον πρέσβυν ὁ ἀμερῶς ἀπέστειλεν, ἵνα μεσιτεύσῃ περὶ τῆς εἰρήνης τῆς ἀναμεταξύ τῶν Οὐγγάρων καὶ τοῦ ἀμερῶ. μετὰ δὲ τοῦ ἀπερχομένου πρέσβυος Χριστιανός τις γραμματικὸς ἦν, ἀνατεθειμένος παρὰ
 15 ἀναβολὴν εἰς τὴν ἀγάπην, ὅτι εἴαν γένηται ἢ μετὰ τῶν Οὐγγάρων συνθήκη τῆς ἀγάπης ἦτοι εἰρήνης, εὐθὺς ὁ Τοῦρκος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθορμησεται. κακεῖνος οὐκ ἐφρόντισε περὶ τούτου οὔτε ἔμελεν αὐτῷ, οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος ὅτι εἰ ἀφαιρεθῆ ἢ κεφαλὴ τοῦ σώματος τὰ μέλη εἰσὶ νεκρά.

20 Τότε οὖν καὶ ἐν τῇ Ἑνετίᾳ βουλῆς μεγάλης γενομένης περὶ τούτου ἀνέστη ὁ τῷ τότε καιροῦ δούξ, τοῦνομα Φραγκίσκος Φούσκαρις, λέγων “οὐ κατ’ ἀγνοίαν γὰρ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὠρίζεν ἡμᾶς.” ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἱ ἰδόντες καὶ ὁμιλή-

9. ὅτι οὐδὲν ἐβοήθησαν P
 9. οὐκ εἰδὼς P

12. οὐγκρῶν P

22. Σφού-

vituperent et omnes sibi videantur ad reprehendendum satis sapere, ipsos se errare non sentiant.

2. Revertamur ad propositum nostrum. si quaeras, quid imperator tempore, quod in obsidione consumtum est, egerit, dicam: quo quidem tempore ameras bellum parabat et ad ferendam opem se instruebant externi principes Christiani. quanquam Christianorum, qui circa habitabant, principum, nullam opem allatam esse, notum est omnibus: quin imo ad Serviae principem Georgium ameras legatum misit, ut is de pace inter Hungaros et ameram concilianda ageret. cum legato Christianus aliquis literatus erat, a Turcis quibusdam consiliariis additus, qui despotaе suaderet, ut amicitiam conciliare studeret, ut, si fieret cum Hungaris pacis et amicitiae pactio, Turca statim Cpolim invaderet. quam rem miser ille nihili aestimabat nec pensi habebat, nescius, capite a corpore deciso, membra mortua esse.

Eodem tempore etiam Venetiis de hac re magnum concilium habitum est, in quo, qui tum dux erat, Franciscus Fuscaris surrexit et dixit “non ex ignorantia imperator Iohannes nos expetivit.” enim-

σαντες αὐτῷ φρονιμώτερον αὐτοῦ ἄνθρωπον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὐκ εἶδον, εἰ μὴ διὰ κακίαν καὶ φθόρον· οὐκ οἶδε γὰρ ὁ φθόρος προτιμᾶν τὸ συμφέρον. ἦν δὲ τὸ αἷτιον τούτου τοῦ Ἀλωϋσίου Διέδου τοῦ ποτὲ μεσιτεύσαντος ἵνα ὁ μακαρίτης ὁ αὐθέντης μου ὁ κὺρ Κωνσταντῖνος, δεσπότης ὢν τότε τῷ 5 καιρῷ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, λάβῃ εἰς γυναῖκα αὐτοῦ τὴν τοῦδε τοῦ δουκὸς θυγατέρα μετὰ προικὸς πολλῆς. ὁ οὖν αὐθέντης μου οὐ δι' ἄλλο εἰ μὴ ἵνα γένηται οἶονεὶ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τόπος αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑνετίας ἐν, συνεκατέβαινε τῇ τοιαύτῃ ἀγχιστεία, ἐμοῦ τε καὶ ἄλλων πλειόνων συναινούντων τοῦτο 10 καὶ ἀναγκαζόντων σχεδὸν ἤδη ἐγένετο. ὥς δὲ ἐγένετο βασιλεὺς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, τοῦτο ἀνοίκειον ἦν· πῶς γὰρ ἐδύναντο οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες καὶ ἀρχόντισσαι κυρίαν καὶ δέσποιναν αὐτῶν καταδεχθῆναι Ἑνετοῦ θυγατέρα, καὶ τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς ἄλλους καὶ υἱοὺς συγγάμβρους καὶ γυ- 15 ναικαδελφοὺς εἶναι τῷ βασιλεῖ, ἐνδόξου μὲν ἴσως καὶ δουκὸς ὄντος, ἀλλὰ πρόσκαιρος ἦν. καὶ αὐτὸς μετὰ τὸ βασιλεῖα γενέσθαι τὸν αὐθέντην μου ὁ δουξ ἐζήτει τὸ τοιοῦτο, ἀλλ' ἀπεπέμφθη. ἔνεκεν τούτου λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο ἐχθρὸς· καὶ πολλὰ εἰπόντος τοῦ Ἀλωϋσίου Λαυρεδάνου καὶ τοῦ Ἄν- 20 τωνίου Διέδου καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ ἀποδειξάντων ὅτι εἰ Β καὶ ἡ πόλις ἀλωθῆ, πλείστη ζημίᾳ συμβαίνει καὶ τῇ αὐτῶν

4. τοῦ π.] ἐκείνου π. P

vero etiam alii, qui eum vidissent et cum eo collocti essent, prudentiorem hominem in Italia visum esse negabant. at obstabat nequitia et invidia. nescit enim invidia honorare utilitatem. cuius rei causa erat Aloysius Diedus, qui olim curaverat, ut beatæ memoriæ princeps meus, Constantinus dominus, despota tum in Peloponneso, huius ducis filiam cum magna dote uxorem duceret. princeps meus non aliam ob causam, nisi ut ipse et principatus cum Venetis iungerentur, eam affinitatem admisit, nobis et aliis multis id approbantibus et ut fieret paene cogentibus. sed postquam imperator factus est et in urbem venit, incommodum erat. quomodo enim fieri poterat, ut civitatis viri et feminae principes dominam et imperatricem reciperent Veneti filiam, et generi ac filii eius affines imperatoris et fratres imperatricis essent? quandoquidem dux honoratus forsân erat, sed ad tempus lectus. atque dux quidem etiam postquam dominus meus imperator factus est, huic connubio instabat, sed repudiatus est. propter hanc causam igitur is nobis inimicus erat, et quum multa dixissent Aloysius Lauredanus et Antonius Diedus et alii multi, demonstrassentque, si urbs caperetur, magna detrimenta etiam ipso-

αὐθεντία, πλὴν οὐκ ἴσχυσαν παροτρῦναι τὸν δοῦκα συνδραμεῖν τῷ βασιλεῖ.

Καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης περὶ τούτου ἐφρόντισεν. εὐρεθέντος γὰρ τοῦ καρδηναλίου Ῥωσσίας εἰς τὴν πόλιν, καὶ 5 ἐγὼ περὶ τούτου μεσιτεύσας πρὸς τὸν αἰοιδίμον καὶ μακαρίτην τὸν αὐθέντην μου τὸν βασιλέα, ἵνα γένηται ὅδε καρδηναλὶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· καὶ εἰ γένηται, τὰ καὶ τὰ γενήσονται παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ τότε πάπα εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, εἰ καὶ ἐκ δευτέρου μνημονευθῇ ὁ πάπας· 10 καὶ πολλῶν συζητήσεων λόγων καὶ βουλῆς γενομένων ἔδοξε τῷ αἰοιδίμῳ βασιλεῖ τῷ αὐθέντῃ μου τὸ ἐν τῶν δύο μὴ γένοιτο παντελῶς, ὅτι τῷ γενομένῳ πατριάρχῃ ἀνάγκη ἦν ἢ πείθεσθαι αὐτῷ τοὺς πάντας, ἢ ἔρις καὶ ἔχθρα γενήσεται ἀναμεταξὺν αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ. καὶ ἐν ἐκείνῳ 15 τοῦ καιροῦ διαμέσῳ εἰ καὶ συμβῇ ἡμῖν μάχη ἔξωθεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔχειν ἡμᾶς καὶ ἔσωθεν, πόσον ἔσεται κακόν; τὸ δὲ μνημονεύεσθαι τὸν πάπαν γενηθῆτω ἕνεκεν ἐλπίδος βοηθείας ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἡμῶν· καὶ ὅσοι τοῦτο ποιήσωσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, οἱ ἄλλοι ἔσονται ἀναίτιοι καὶ εἰρηνικοί.

20 Καὶ τῇ β' τοῦ Δεκεμβρίου παρελθόντων ἕξ μηνῶν, καὶ τοσοῦτου λόγου γενομένου περὶ βοηθείας ὅσον ἐποιήσατο ὁ σουλτάνος τοῦ Κάερος ἦτοι τῆς Αἰγύπτου. ἀπὸ δὲ τῆς Σερ-

20. τῇ β' P   21. ἕνεκεν P

rum rebus allatum iri, non poterant tamen duci persuadere, ut imperatori succurreret.

Etiam ecclesiae Romanae haec res curae erat. quum enim in urbe adesset cardinalis Rossiae, et ego egissem cum venerando et beatae memoriae imperatore, domino meo, ut is cardinalis patriarcha Cpolis fieret, unde futurum esset, ut ab ipso et papa nonnihil fieret ad urbem adiuvandam, si rursus papae mentio fieret, multis sermonibus et consultationibus habitis, imperatori, domino meo, visum est, neutrum eorum, quae consecutura essent, fieri debere, quandoquidem necesse esset, ut aut patriarchae omnes obedirent, aut lites et inimicitiae inter ipsum et eos, qui non obedirent, orirentur. interea si nobis foris bellum inferretur ab hostibus, et conflictaremur etiam domi dissidiis, quanta mala futura essent? papae tamen memoria fieret propter spem auxilii in hac necessitate. quod qui facerent, in sanctae Sophiae templo facerent: reliqui ne accusarentur neu turbarentur.

Die 12 Decembris, quum sex menses praeterissent, et tot verba essent facta de auxilio, quot fecit sultanus Cairi sive Aegypti, et a Servia posset pecunia occulte multis modis, homines item alio modo

βίας δυνατὸν ἦν ἀποσταλθῆναι χρήματα κρυφίως πολυμερῶς, καὶ ἀνθρώπους ὁμοίως δι' ἄλλου τρόπου. ἀλλ' οὐκ ἀπέλαυσεν οὐδὲ εἶδεν οὐδεὶς ἓνα ὄβολόν. ναί, ἀληθῶς ἀπέστειλαν πολλὰ χρήματα καὶ ἀνθρώπους πρὸς τὸν ἀμηρᾶν πολιορκοῦντα τὴν πόλιν· καὶ ἐθριάμβευσαν αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι, δει- 5 κνύοντες ὅτι ἰδοὺ καὶ οἱ Σέρβοι καθ' ὑμῶν εἰσί. τίς τῶν Χριστιανῶν αὐθέντων ἢ Ἰβήρων ἀπέστειλεν ἓνα ὄβολόν ἢ ἀνθρώπους εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, ἢ φανερῶς ἢ κρυφίως; οἱ Οὐγγαροὶ δὲ ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν ἀμηρᾶν λέγοντες ὅτι σωζομένου ἵνα ἔχητε καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρήνην καὶ 10 ἀγάπην, ἐποιήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀγάπην μεθ' ὑμῶν· ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τηρεῖτε κατὰ τὰς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν συνθήκας, καὶ ἡμεῖς ἀφειρήσωμεν πᾶσαν τὴν εἰρηνοποίησιν. καὶ ἔφθασαν οἱ πρέσβεις, ἡνίκα ἐπολιορκεῖτο ἡ πόλις, ἐν ἧ' ἑβδομάδι ἔμελλον τὴν ἐμβολὴν δῶσαι. ὁ δὲ ἀμηρᾶς καὶ πᾶσα ἡ 15 βουλή αὐτοῦ ἐχρόνιζον αὐτοὺς λόγοις κολακείας προσδοκᾶν τὴν ἀπόκρισιν σήμερον ἢ αὔριον. καὶ τοῦτο ἐποίουν μετὰ δόλου, ἄχρι ἴδωσι τὰ μέλλοντα συμβῆναι, ὅτι εἰ μὲν παραλάβοιεν τὴν πόλιν, εἴπωσιν πρὸς αὐτοὺς "ἰδοὺ γὰρ ἐλάβομεν αὐτήν· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθετε, καὶ ὡς ἂν δόξη ὑμῖν ποιήσατε, 20 ἢ εἰρήνην ἔχειν μεθ' ἡμῶν ἢ μάχην." ὁ δὲ καὶ ἐγένετο καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἐρρέθη. εἰ δὲ οὐκ ἐπαρελάμβανον αὐτήν, ἤθελον εἰπεῖν ὅτι ἔνεκεν τῆς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν εἰρήνης ὁ πόλεμος ἔπαυσε, καὶ κατὰ τὰς συμφωνίας ἀνεχωρήσαμεν.

summitti, nemo quidquam inde commodi percepit nec vidit vel teruncium. imo miserunt magnam pecuniae et militum copiam amerae urbem oppugnanti, atque laudibus eos efferebant Turcae, iactantes, etiam Servios nobis adversari. quis Christianorum principum aut Iberorum vel teruncium aut homines ad urbis auxilium sive aperte sive occulte misit? Hungari tamen legatos ad ameram miserunt, qui nuntiarent, se sic, ut illi cum imperatore pacem et amicitiam colerent, cum ipsis pacem fecisse: nunc quum illi non servarent mutua pacta, se quoque pacem factam omnino improbare. advenerunt legati, quum urbs obsideretur, qua hebdomade impressionem facturi erant. ameras et totum concilium eius blandis sermonibus eos differrebant, ut in praesentem aut crastinum diem responsum expectarent. callide ita agebant, donec viderent, quo res evasura esset, si urbem cepissent, dicturi, se eam expugnasse: illi abirent, et utrum ipsis videretur, facerent, sive pacem sive bellum mallent: id quod factum et legis responsum est. si eam non capturi essent, dicere statuerant, ob pacem cum illis servandam se destitisse a bello et secundum conventa discessisse. rumor tamen erat, ameram cogitare ac dicere,

ὅμως ἐπιθυροῖσθαι ὅτι ὁ ἀμνηστὸς ἐλόγιζετο λέγων “εἰ οὐ μὴ παραλάβω τὴν πόλιν τὰ νῦν, εὐθέως ποιήσω ἀγάπην, καὶ κατὰ πᾶσάν μου τὴν ζωὴν τηρήσω αὐτήν.”

Ὁ δὲ μακαρίτης ὁ αὐθέντης μου καὶ βασιλεὺς τί οὐκ ἔπραξε, κρυφῶς ἢ φανερῶς, ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῆς πόλεως καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς αὐτοῦ; καὶ γὰρ δηλόν ἐστιν ὅτι, εἰ ἤθελεν, εὐκόλως ἐδύνατο φυγεῖν. πλὴν οὐκ ἤθελεν, ἀλλ’ ἠγωνίζετο ὡς ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὃς τίθησι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὡς καὶ ἐποίησε. καὶ τίς τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα καὶ ἄλλα γενόμενα ἐπίστατο πάρεξ τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου καὶ ἐμοῦ; ἴσπερ ὁ ἕξ Οὐγγάρων Ἰαγκος προεζήτει ἵνα δώσῃ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὴν Σηλυμβριάν ἢ τὴν Μεσημβριάν, καὶ ἔσηται εἷς τῶν ὑπεξουσιῶν αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ ἐκεῖσε ἔχειν, καὶ ἐν καιρῷ τῆς μάχης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔσῃται ἐκείνων ἐχθρὸς καὶ βοηθὸς τῆς πόλεως. καὶ ὡς ἐγένετο ἡ μάχη, ἐδόθη αὐτῷ ἡ Μεσημβρία κατὰ τὴν ἐκείνου αἴτησιν, καὶ τὸ χρυσόβουλλον δι’ ἐμοῦ ἐγράφη, καὶ ὁ γαμβρὸς Θεοδοσίου τοῦ Κυπρίου ὁ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸς ἐκόμισε τὸ χρυσόβουλλον πρὸς Ἰαγκον. τίς ἐπίστατο τὴν τοῦ τῶν Καταλάνων ῥηγὸς ζήτησιν; ὃς δωρηθῆναι αὐτῷ τὴν Ἀἴμνον ἐζήτει, καὶ ἔσῃται κατὰ τῶν Τούρκων διὰ θαλάσσης ἀεὶ καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν ἀνάγκῃ βοήθεια· καὶ ἐπράττετο. τίς

6. ἢ post εἰπεῖν transtulerim

si urbe nunc non potiretur, statim se amicitiam nobiscum initurum et per totam vitam servaturum esse.

Beatae autem memoriae imperator, dominus meus, quid pro defensione urbis et imperii, imo, ut verius dicam, pro salute capitis, palam et occulte non est molitus? manifestum est enim, si voluisset, facile eum fugere potuisse. verum noluit, sed laborabat ad exemplum boni pastoris, qui animam deponit pro ovibus, ut deposuit sane. quis autem alius haec et reliqua facta praeter Iohannem Cantacuzenum et me noverat? optaverat ex Hungaris oriundus Iancus, dari sibi ab imperatore Selymbriam aut Mesembriam, pollicitus se unum e subiectis eius fore et multos de suis eo traducturum, atque bello cum Turcis conflato horum hostem, urbis vindicem futurum esse. itaque, commisso bello, data ei est Mesembria, ut petiverat, bulla aurea a me conscripta et per Theodosii Cyprii affinem, Michaelis filium, ad Iancum perlata. cui nota erat Catelanorum regis petitio? qui, si donaretur sibi Lemnus, adversus Turcas mari semper pugnaturum et urbi, cogente necessitate, opitulaturum se esse recipiebat: de qua re cum illo actum est. aut quis noverat, quantam pecuniam et quae promissa

ἐπίστατο ὅσα δὴ καὶ χρήματα καὶ ἐπαγγελίας δέδωκεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔστειλεν εἰς τὴν Χίον διὰ τοῦ Γαλατᾶ, ἵνα στείλωσιν ἀνθρώπους, καὶ οὐκ ἔστειλαν; ἢ τίς νηστείας καὶ δεήσεις ἐποιεῖτο δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἱερέων, διδούς αὐτοῖς χρήματα ἢ τοῖς πτωχοῖς, οὓς μᾶλλον ἐθεράπευσεν; ἢ ἐπαγγελίας ἃς ἐποίησατο πλείστας πρὸς Θεὸν εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀσεβῶν. ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα τὰ μὲν παρεῖδε Θεός, διὰ τίνων ἁμαρτιῶν οὐκ οἶδα αἰτίαν, τὰ δὲ ἠγνόησαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔκυστος ἔλεγεν ὡς αὐτῷ ἐδόκει. ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν μοι ταυτὰ 10 φημι· κρίσις γὰρ ἦν ὄντως Θεοῦ, πάλαι κυρωθεῖσα πρὸς ἐσχατιᾶς καταβῆναι δυστυχημάτων τὰ Ῥωμαίωι, πράγματα. διὰ τοῦτο λόγοις ἀπορορήτοις τῆς προνοίας τῶν μὲν λυπηρῶν καὶ ἐναντίων καὶ βλαπτόντων μεγάλη τις γίνεται συνδρομή, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ ὠφελούντων πλείστα τὰ ἐμπόδια. 15

Πρὸ ὀλίγου λοιπὸν τὰ περὶ τοῦ τρισκαταράτου Μωάμεθ εἰρήκαμεν, μέρος τῶν φληνάφων αὐτοῦ μύθων τῶν γέλωτος ἀξίων· τὰ νῦν οὖν τὰς ἀντιρρήσεις αὐτῶν καὶ ἐλεγμούς εἴπωμεν.

3. Φέρετε εἰς κατηγορίαν ἡμῶν, ὧ ἀσεβεῖς, ὅτι ἐρωτηθῆίς ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων, εἰ υἱὸς Θεοῦ εἶ σύ;

20. 3j περὶ τῶν κατὰ Μωάμεθ ἀντιρρήσεων, καθὼς φησι Μελέτιος ὁ μοναχὸς καὶ πάντες οἱ τῆς ἀληθείας φοιτηταί· ὡς ἐκ τῆς πρὸς Σαμψαίνην Σφαχάνην (σάμψων ψατήρις φάχνην M) αὐτοῦ ἀπολογίας. MP

dederit imperator miseritque in Chium per Galatam, ut milites sibi mitterent, nec misisse illos? aut ieiunia et preces, quas aut ipse faciebat, aut per sacerdotes fieri curabat, pecunia illis vel pauperibus, quos magis diligebat, distributa? aut vota, quae deo plurima fecit ad Christianos a servitio impiorum liberandos? verum haec omnia partim, nescio propter quae peccata, neglexit deus, partim homines ignorarunt, pro sua quisque libidine fabulantes. ego vero pro mea quidem sententia ita statuo: fuisse hoc revera iudicium dei, quo pridem decretum erat, ut res publica Romanorum ad extremas devolveretur miserias. arcanis autem providentiae consiliis ingratis quidem, adversis et noxiis magna auxilia parata sunt, sed bonis et commodis plurima impedimenta.

Paulo supra ter execrandi Mohametis nonnullas nugas et fabulas ridiculas commemoravimus: earum nunc dubitationes et refutationes promamus.

3. Affertis in accusationem nostri, impii, Christum a Iudaeis interrogatum, num filius dei esset, negasse et istos ita dicere respon-

ἤρνησατο καὶ εἶπεν ὅτι ὑμεῖς λέγετε τοῦτο, καὶ φέρετε αὐτὸ
 εἰς μαρτυρίαν καθ' ἡμῶν, ἵνα δείξητε τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμε-
 νη ἀληθῆ. ταῦτα γοῦν ποιεῖτε ἀπὸ τοῦ μὴ γινώσκειν ὑμᾶς
 τὰς γραφὰς· εἰ γὰρ εὐρίσκεσθε ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες
 5 τὰς γραφὰς ὡς δεῖ, οὐκ ἂν ἐπλανήθητε. ὅμως ἀφήμι τοῦ
 λέγειν κατὰ τὸ παρὸν τὰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου μαρτυρίας,
 αἵτινες ἐλαλήθησαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, δεικνύουσαι αὐτὸν
 υἱὸν θεοῦ καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, πολλὰς οὕσας· διὸ ἀπὸ
 τούτων φθάσαντες εἴπωμεν μερικὰς τινας. ὅμως λέγω καὶ
 10 τοῦτο, ὅτι οὐ δι' ἄλλο τι ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χρι-
 στὸν ἢ ὅτι ἐδείκνυεν ἑαυτὸν θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον καὶ θεοῦ
 υἱόν, καὶ πῆ μὲν ἔλεγεν ὅτι ὁ ἐμὲ θεωρῶν θεωρεῖ τὸν πα- B
 τέρα μου, πῆ δὲ ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἓν ἐσμεν, πῆ δὲ
 ὅτι εἰ ἐμὲ ἐγνώκετε, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκετε ἂν, πῆ
 15 δὲ ὡσαύτως ὅτι ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, θάνατον οὐ
 μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀλλαγῶ ὅτι ἀφένονται σοι αἱ
 ἁμαρτίαι. ἅπερ θεωροῦντες οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον πρὸς αὐτόν,
 τίνα σεαντὸν ποιεῖς; ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαντὸν θεόν; τί
 δὲ ὁ Χριστὸς εἶπεν; ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνῃ ζήσε-
 20 ται· καὶ ὡσπερ ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ,
 οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ· καὶ ὅτι οὐδεὶς οἶδε
 τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐώρακεν εἰ μὴ
 ὁ υἱὸς καὶ ὃ βούλεται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. ὁ γοῦν Χριστὸς

9. μερικὰ τινὰ P   19. εἶπεν om P

disse, testimonio hoc adversus nos usi, quo quae ipsi dicitis vera
 esse ostendatis. at hoc quidem ex inscitia sacrarum literarum facitis:
 quas si investigaretis et scrutaremini, ut decet, non errassetis forsân.
 sed omitto nunc quidem inde a rerum principio quae de Christo pro-
 nuntiata sunt permulta testimonia, quae eum filium dei et deum
 et hominem esse demonstrant: atque illis relictis, alias singula-
 res quasdam commemorabimus. hoc tamen monebo, non aliam ob
 causam Iudaeos Christum cruci affixisse, quam quod deum se, ho-
 minem et dei filium esse praedicaret, et dicere eundem alibi,
 qui ipsum videat, eum patrem suum videre, alibi, se et patrem
 unum esse, alibi, si se nossemus, nosse nos patrem, alibi, si quis
 praecepta sua observarit, eum nunquam mortem visurum, alibi denique
 aegroto cuidam, peccata condonata ei esse. quae quum animadverterent
 Iudaei, rogarunt, qualem se faceret? annon deum se faceret, quum
 homo esset? quid tum Christus? "mihi qui fidem habet, vivet, etiamsi
 mortuus sit; sicut pater suscitât et in vitam revocat cadavera, ita
 filius quoque, quos ipsi placet; nemo filium novit, nisi pater, nec
 patrem quisquam vidit, nisi filius et si cui detegit filius." iam vero

ὁ λέγων ταῦτα καὶ διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους ἐρωτηθεὶς ἔμελλε κρούειν τὴν ἀλήθειαν; καὶ ποῖος ἄφρων καὶ εὐήθης ὑπολάβοι τοῦτο; εἰ γὰρ οὐκ ἦν θεὸς καὶ υἱὸς θεοῦ, οὐκ ἂν εἶπον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐρωτηθέντες παρ' αὐτοῦ, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ εἰ-⁵ πον πρὸς αὐτὸν ὅτι οἱ μὲν λέγουσιν εἶναί σε Ἡλίαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς “ὕμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;” καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-¹⁰τος. ἔμελλε γὰρ εἰπεῖν ὁ Χριστὸς τῷ Πέτρῳ ὅτι πεπλάνησαι, βλασφημῶς εἶρηκας, κακῶς λελάληκας· οὐκ εἰμι υἱὸς θεοῦ. καὶ γὰρ ἐπεὶ διδάσκαλος αὐτῶν ἦν ὁ Χριστὸς, τί ἕτερον ἔμελλε διδάσκειν αὐτοὺς εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν; τί γοῦν εἶπεν ὁ Χριστὸς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ; “μακάριος εἶ, Σίμων υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” οὐκ ἄγνωῶν δὲ ἠρώτα ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον τὸ τίνα λέγουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι εἶναι· ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου πρὸ τοῦ θανάτου ἐκείνου ἔλεγεν “Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἀπέθανεν· ἀλλὰ πορεύομαι ἀναστή-¹⁵σων αὐτόν,” πορευθεὶς δὲ ἠρώτα “ποῦ τεθεύκατε αὐτόν;” εἶτα ἔξουσία ἐλάλησε “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω,” καὶ ὑπήκουσεν ὁ ἄπνους τῷ τοῦ κυρίου προστάγματι, δεικνύοντος τοῦ Χριστοῦ τὴν τε αὐτοῦ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, οὕτω κατὰ τὸ πα-

19. κεκοίμηται ἦτοι ἀπέθανε P

qui talia diceret et homines doceret Christus, verumne celaturus erat? quis ita stultus et ineptus sit, istud ut credat? nam nisi deus et filius dei erat, discipuli eius ab ipso interrogati, qualem hominis filium esse homines dicerent, non responsuri erant, alios eum Eliam, alios Ieremiam aut de prophetis aliquem esse existimare, nec, quum Christus dixisset, quem ipsi se esse crederent, dicturus Petrus, eum Christum esse, filium dei vivi. certe quidem Christus Petrum moniturus erat ita fere “errasti, impie dixisti, male locutus es; non sum enim filius dei.” deinde quum eorum magister esset Christus, quid aliud, nisi veritatem eos docebat? quid autem Simoni Petro Christus dixit? “beatus es, Simo, Iona filii, quod non caro aut sanguis istud tibi aperuit, sed pater meus, qui in coelis est.” haud inscius Christus Petrum interrogavit, qualem se homines esse dicerent, sed sicut de Lazaro ante mortem eius dixit “Lazarus, amicus noster, mortuus est; sed eum suscitatum proficiscor,” deinde profectus interrogavit “ubi eum collocastis?” atque clara voce clamavit “Lazare, ades dum foras” et qui exanimis fuerat, auscultavit imperio domini, Christo declarante tum divinam tum humanam naturam suam, ita

ρὸν ἠρώτησε πρὸς τοὺς μαθητάς, ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν θεὸν καὶ
 ἄνθρωπον καὶ ἵνα ἐκ τούτου κατὰ μικρὸν ἀνάγονται εἰς τὸ
 ὕψος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστα-
 σιν τί εἶπεν ὁ Θωμᾶς, εἷς ὢν καὶ αὐτὸς τῶν δώδεκα μαθη-
 5 τῶν, ψηλαφήσας τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ; πάντως καὶ αὐ-
 τὸς οὕτως εἶρηκεν “ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.” τί γοῦν
 φησὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν αὐτῷ παῦσαι
 βλασφημιῶν, ἀλλὰ τί; “ἑώρακάς με καὶ πεπίστευκας· μα-
 κάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.” ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ
 10 ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος τί εἶπεν ὁ Ναθαναὴλ νομοδιδάσκαλος
 τῶν Ἰουδαίων ὢν; ἠρώτησεν αὐτὸν ὅσον ἤθελε καὶ ἐβούλετο
 ἀκούσας δὲ παρ’ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἃ εἶχεν ἀπόρητα ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, λέγει τῷ Ἰησοῦ “σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
 σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ.” ἐπετίμησεν γοῦν αὐτῷ ὁ
 15 Χριστὸς ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί, ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ
 Χριστός; “ὅτι εἶπὸν σοι τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας σου πι-
 στεύεις; μείζονα τούτων ὄψει.” καὶ ὅτι μὲν ἐρωτηθεὶς παρὰ
 τοῦ Πιλάτου ὁ Χριστὸς εἶρηκεν ὅτι σὺ εἶπας, τοῦτο τοιοῦ- 74
 τόν ἐστιν, ἀλλ’ οὐκ ἐστὶν ἀρνήσεως λόγος, ἀλλὰ συγκαταθέ-
 20 σεως καὶ ὁμολογίας, καὶ ὡσπερ πρὸς τὸν Ἰούδαν εἶπε. συγ-
 καθήμενος καὶ γὰρ ἐν μιᾷ ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐ-
 τοῦ λέγει πρὸς αὐτοὺς “εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.” καὶ
 ἔλεγεν εἷς ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ “μήτι ἐγὼ εἶμι;” καὶ ἄλλος
 “μήτι ἐγὼ εἶμι;” εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰούδας “μήτι ἐγὼ εἶμι;”

tunc quoque discipulos interrogavit, ut deum et hominem se esse
 ostenderet, eosque hinc paulatim ad verae cognitionis altitudinem
 eveheret. enimvero quid post resurrectionem Thomas dixit, qui et
 ipse unus e duodecim discipulis erat, attrectato latere Christi? uti-
 que is quoque ita dixit “domine mi et deus mi.” aut quid deinde
 illi Christus? non iussit profecto eum abstinere blasphemias, sed
 “vidisti me,” inquit, “et credidisti; beati illi, qui non viderunt et
 crediderunt tamen.” aut quid in principio institutionis Nathanael,
 homo legis Iudaicae peritus? interrogavit eum, quod vellet; quum
 autem audisset e Christo, quae sub corde secreta premebat, dixit ei
 “tu es dei filius, tu rex Israelis.” ecquid vituperavit eum deus ut
 male dicentem? minime vero, sed “quia dixi tibi,” ait, “secreta cor-
 dis tui, credis? maiora istis videbis.” quod autem a Pilato roga-
 tus Christus respondit, dixisse eum, ea non negantis, sed conceden-
 tis et consentientis oratio est, quali etiam in Iudam usus est. assi-
 dens enim discipulis Christus “unus vestrum,” inquit, “me traditurus
 est.” rogavit de se quisque “ecquid ego sum?” et alius “ecquid ego

λέγει ὁ Χριστὸς “σὺ εἶπας.” τότε πάντως οὐκ ἦν λόγος ἀρνήσεως ἀλλὰ συγκαταθέσεως. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Πιλάτου· λόγος γὰρ ἦν συνήθης τοῦ τόπου, καὶ ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου λόγῳ ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ Χριστὸς. καὶ ὡσπερ ἀριτίως πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν Μουσουλμάνων λέγει ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον 5 μετὰ συμβουλῆς ὅτι ποιήσωμεν τόδε, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἕτερον ὅτι γενέσθω, ἀποκρίνεται ὅτι σὺ ἤξεύρεις, καὶ οὐκ ἔστι λόγος ἀρνήσεως ἀλλὰ συγκαταθέσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου λόγῳ ἐχρήσατο τῇ τοιαύτῃ λέξει ὁ Χριστὸς, τῇ σὺ εἶπας. ὅμως ὁ αὐτὸς Πιλάτος ἠρώ- 10 τησε τὸν Χριστὸν λέγων “σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς “ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.” εἶπεν 15 οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος “οὐκ οὖν βασιλεὺς εἶ σύ;” ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς “σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς τοῦτο γεννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.” λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος “τί ἐστὶν ἀλήθεια;” ὁρᾶς πῶς ἐνταῦθα ἐδεί- 20 χθη σαφέστερον; πάντως ὁ Χριστὸς βασιλέα ἔδειξε καὶ εἶπεν ἑαυτὸν. καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πιλάτου πάλιν αὐτῷ τοῦτο ἀπεκρίθη· ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν “ναὶ βασιλεὺς εἰμι” εἶπε “σὺ λέ-

9. λέγω P

sum?” et rogavit Iudas “ecquid ego sum?” tum Christus “dixisti” inquit: quo certe quidem loco non recusantis, sed affirmantis sermo fuit. similiter igitur in Pilato. nimirum erat id dicendi genus in illa regione usitatum, et usus est illo Christus ut eius regionis proprio. quemadmodum enim etiam in Musulmanis saepe fit, ut, quum quis cum cohortatione dicit, ut faciant quippiam, alter non “fiat istud” sed “reperisti” respondeat, ita in Christo quoque res habet. quippe dictione illius regionis propria utebatur, quum responderet “dixisti.” rogavit idem Pilatus Christum “num rex Iudaeorum es?” respondit Christus “regnum meum non est huius mundi. si huius mundi regnum meum esset, operam dedissent socii mei, ne Iudaeis traderer. at nunc non est huius loci regnum meum.” rogavit Pilatus “non es igitur rex?” respondit Christus “dicis, regem me esse. ad hoc ego natus sum et ad hoc in terram veni, ut veritatis testis essem. quisquis ex veritate est, audit vocem meam.” dicit ei Pilatus “quid est veritas?” vides apertius hic rem ostendi: omnino regem se esse affirmavit et ostendit Christus. interrogatus a Pilato,

γεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ.” τί γοῦν ὁ Πιλάτος εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ ὅτι ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, λέγει πρὸς αὐτὸν “τί ἐστὶν ἀλήθεια;” τουτέστιν ὅτι εἰ εἰς τὸν κόσμον ἀλήθεια 5 ἦν, οὐκ ἂν παρεδίδου εἰς θάνατον· καὶ οἷον ἀποκλαιόμενον τὴν τῆς ἀληθείας στέρησιν εἶπε τί ἐστὶν ἀλήθεια; ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐρωτηθεὶς ὁ Χριστὸς ὅτι ὀρκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίνατο ἢ ὅτι ἐγὼ εἰμι.

10 Οἶδας ὅπως εἰς ἃ οὐκ ἐπίστανται οἱ Μουσουλμάνοι, κατηγοροῦσι τοὺς ἀξίους ἐπαίνου; ἰδοὺ τοίνυν, εἴπερ ζητεῖς ἀλήθειαν, γνόθι αὐτήν. εἰ δ' οὖν, σὺ οἶδας· οὐ γὰρ παρὰ τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἡ περὶ ταύτην ἄγνοια, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀποστρεφομένων αὐτήν.

15 4. Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἄλλων ὧν παρ' ἡμῶν τῶν Μουσουλμάνων ἐγκαλούμεθα οἱ Χριστιανοὶ ἰκανῶς ἀποδέδεικται, ὥστ' εἶναι ἡμᾶς ἀνωτέρους πάσης κατηγορίας, φέρε δὴ λοιπὸν σκεψώμεθα καὶ περὶ τῶν ἐτέρων. ἔστι δὲ τὰδε ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Μωάμεθ “τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ, καὶ σὲ δι' ἐμέ,” καὶ τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ οὐ παραδέχονται. ἀλλὰ καὶ 20 τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα γεγραμμένον εὐρίσκετο ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰπόντος τοῦτο τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι εὐαγ-

5. παρεδίδοτο P 9. εἰμι ἐγώ P 15. 4] ὅτι σφαλερῶς καὶ ἐπιβλαβῶς ἐδίδαξεν ὁ Μωάμεθ ἀπολογίας δ' (ἀπολογία. P) MP 18. ὑμειτέρων P

rursus ei respondit non hoc modo “ita est, rex sum,” sed “dicis, me regem esse.” quid porro Pilatus, quum Christus dixisset, ad hoc se natum esse, et ad hoc venisse in mundum, ut veritatis testis esset, rogavit eum, “quid est veritas?” h. e. si in mundo veritas esset, non tradereris morti. etenim quasi lugeret veritatis absentiam, quid veritas esset, rogavit. at enim etiam a pontifice maximo rogatus Christus in hunc modum “obtestor te per deum vivum, ut dicas nobis, num filius dei sis,” nihil aliud, nisi “sum” respondit.

Nostine iam, quomodo de iis, quae ignorant Musulmani, accusent homines laude dignos? ecce, si quaeris veritatem, cognosce eam. si minus, nosti certe, non veritatem causam esse, si quis eam ignoret, sed eos, qui eam fugiunt,

4. Quum de reliquis, ob quae a vobis Musulmanis vituperamus Christiani, satis demonstratum sit, esse nos omni accusatione superiores, age, examinemus alia quaedam. quippe deum Mohameti dixisse aiunt “cuncta propter te feci, et te propter me,” quod Christiani non admittunt. at enim etiam Mohametis nomen scriptum

γελίζομαι ὑμῶν ἵνα γινώσκητε ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ἔλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ προφήτης Μωάμεθ. τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ τοῦ Μωϋσέως παλαιόν. οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου. καὶ ὅτι μὴ μόνον εἰς τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐν τῷ παλαιῷ εὐρίσκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ 5 Μωάμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δεξιοῦς μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ εὐρίσκεται γεγραμμένον. καὶ ὅτι ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ εὐρίσκεται, καὶ ὅτι παραβάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν τοῦ Μωϋσέως νόμον εἰσὶν ἄξιοι κατηγορίας καὶ μέμψεως, κατηγοροῦσι δὲ τοὺς Μουσουλμάνους 10 τοὺς ἀξίους ἐπαίνου καὶ τιμῆς.

Ταῦτά εἰσιν ἅτινα παρὰ τῶν Μουσουλμάνων κατηγοροῦμεθα οἱ Χριστιανοί. ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως, ὅτι θεὸς ἐνδεῆς καὶ χρεῖαν τινὸς ἔχων οὐκ ἔστι θεός. ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, 15 ὁ ποιήσας τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, χρεῖαν τινὸς οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διὰ μόνην ἀγαθότητα καὶ θέλησιν ἐποίησε τὰ πάντα. ἐπεὶ γοῦν τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀντιλέγων, κακῶς ἄρα ἐφθέγγετο ὁ Μωάμεθ ὡς δῆθεν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς ὅτι τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ, καὶ σὲ δι' ἐμέ. ὁ γὰρ 20 θεὸς χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει. ὅτι δὲ ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις οὐκ ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ὁ Μωάμεθ λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ ἔχει τὸν ἔλεγχον. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς καὶ νομοθέτης τῶν τοιούτων δογμάτων. εἰ δὲ ἐστὶν

2. εἰς τὴν — παλαιάν P

fuisse in evangelio, Christo Iudaeis dicente "evangelium vobis imperitio, quo cognoscatis, post me venturum esse apostolum et prophetam Mohametem;" idem in Moysis vetustis libris fuisse; sed Christianos invidia commotos eiecisse id ex evangelio. nec vero in solo evangelio et vetustis libris fuisse Mohametis nomen, sed etiam in dextra parte throni dei scriptum esse. deinde Musulmanorum religionem repeti ab Abrahamo, et Christianos, qui legem Moysis negligant, ipsos accusatione et reprehensione dignos esse, quum Musulmanos laude et honore dignos crimentur.

Haec sunt, quae a Musulmanis nobis exprobrantur Christianis. quae ita refutamur, ut si ullius rei egens et indigus deus sit, eum non esse deum dicamus. fabricator coeli et terrae et rerum omnium, quae in iisdem factae sunt, et qui angelos et homines creavit, nullius rei indigens erat, sed ex sola benignitate et voluntate cuncta fecit. quodsi hoc ita est, nec quisquam contra dicit, male Mohammedes affirmavit, deum sibi dixisse "cuncta propter te feci et te propter me." quippe nullius rei deus eget. Musulmanorum religionem autem non ab Abrahamo repetendam esse, ut Mohammedes dicit, ex ipso Mo-

ἑτεροῦς, δειχθήτω· καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως τοῦ Μωά-
μεθ παρήλθον χρόνοι τρισχίλιοι, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ
Μωάμεθ· οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἢ τῶν Μουσουλμάνων πίστις
ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. εἰ δ' ἴσως λέγετε τοῦτο διὰ τὴν περιτο-
5 μὴν, ἐγὼ σοι ἐρῶ τὸν λόγον τῆς περιτομῆς.

Ὁ Ἀβραάμ θεασάμενος τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τοὺς
ἀστέρας, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀνελογί-
σατο καθ' ἑαυτὸν καὶ εἶπεν “ἄρα τὰ τοιαῦτα ἔργα μεγάλα
οὕτως καὶ ἑξαισία ὄντα ἀπλῶς οὕτως καὶ αὐτομάτως ἐγένον-
10 το, ἢ ἔχουσι καὶ τινα τὸν ποιήσαντα αὐτά;” θεασάμενος τοί-
νον τὴν καλλονὴν τῶν κτισμάτων ἐθαύμαζε καὶ ἐξεπλήττετο,
κατὰ νοῦν τε ἐσκέπτετο μὴ πως οὐκ ἔχουσί τινα τὸν ποιή-
σαντα αὐτά, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτά εἰσι θεοί, καθὼς ἐνόμιζον
καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ εἰδωλολάτραι. καὶ ὅτι μὲν
15 ὁ θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα καλὰ λίαν καὶ ἄξια τῆς αὐτοῦ ἐνερ-
γείας, ὡς ἂν διὰ τῆς θεωρίας τούτων ἀνάγωνται πάντες οἱ
ἄνθρωποι εἰς θεογνωσίαν καὶ μεγαλύνωσι καὶ δοξάζωσι τὸν
τούτων ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐκ
ἄλλως· οἱ δ' ἄνθρωποι παρατραπέντες τῆς ἀληθοῦς καὶ ὁρθῆς
20 γνώσεως, καὶ ἀφέντες προσκυνεῖν καὶ σέβασθαι τὸν ποιητὴν
τῶν πάντων θεόν, μᾶλλον προσεκύνησαν τὴν κτίσιν καὶ ἐσεβά-
σθησαν αὐτὴν παρὰ τὸν κτίσαντα. ἀλλὰ Ἀβραάμ οὐχ οὕτως,
ἀλλ' ἀγγίχους ὢν, καὶ ἰδὼν καὶ κατανοήσας ὅτι ὁ μὲν οὐρανὸς

hamete demonstratur. is enim auctor et dux huius doctrinae est. num
alter sit, ostendetur. ab Abrahamo enim ad Mohametem anni ter
mille fuerunt: tum Mohametes exstitit. ergo Mohametis religio non
est Abrahami. quodsi propter circumcissionem istud affirmatis, huius
ego historiam explicabo.

Abrahamus, coelum, solem, stellas, terram, mare et quae insunt
in iis, contemplatus, secum reputavit ac dixit “ tanta haec et eximia
opera spontene et ultro facta sunt, an quem habent fabricatorem?”
contemplatus igitur rerum pulcritudinem, mirabatur et stupebat, et
animo meditabatur, ecquid non haberent auctorem, sed ipsae dii es-
sent, quemadmodum parentes eius et omnes idololatrae existimabant.
atque deum fecisse omnia pulcra admodum et numine suo digna, quo-
rum contemplatione omnes homines evehantur ad cognitionem dei, ac
praedicent celebrentque eorum auctorem et fabricatorem, id certum est,
nec aliter habet. sed homines, a vera et recta cognitione deflexi,
intermisso dei, rerum omnium fabricatoris, cultu et adoratione,
quae creata erant, potius adorabant, et venerabantur ea pro crea-
tore. at Abrahamus non ita, sed quum homo intelligens esset at-
que animadvertisset, coelum non consistere, sed perpetuo moveri

οὐχ ἴσταιται ἀλλὰ κίνησιν ἔχει διηνεκῆ, ἔχει δὲ καὶ χρεῖαν ἡλια-
 75 κοῦ φωτὸς φωτίζοντος αὐτόν τε θεωρίας ἕνεκεν καὶ τὸν ὑπ'
 αὐτὸν ἀέρα, ὃ δὲ ἥλιος ποτὲ μὲν ὑπὲρ γῆν εὐρισκόμενος ποτὲ
 δ' αὖ ὑπὸ γῆν κρυπτόμενος, καὶ ὅτι μὴ οὐσῶν νεφελῶν φαίνει
 εὐρισκομένων δ' αὖθις σκοτιῖζεται, καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες 5
 μὴ ὄντος ἡλίου φαίνουσι, ὄντος δὲ αὐτοῦ σκοτιῖζονται καὶ ἀφα-
 νίξεται τὸ ἐκείνων φῶς καὶ ἡ θεωρία, καὶ ἡ θάλασσα ἐμπαιζο-
 μένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ἡ γῆ δὲ χορῆζουσα ὕδατος εἰς τὴν τῶν
 καρπῶν γένεσιν, κατέγνω τῶν πάντων ὡς αὐτῶν καθ' αὐτὰ
 ὄντων ἀδυνάτων καὶ χρεῖαν ἐχόντων πρὸς ἀλληλα, καὶ οὐκ 10
 ἐλογίσθη εἶναι ἀπὸ τούτων θεὸν οὐδὲν· ὁ θεὸς γὰρ τινος
 χρεῖαν οὐκ ἔχει. πάλιν δὲ σκεψάμενος μήποτε ἐν ἑκαστον
 ἀπὸ τούτων ἀδυνάτως ἔχει ὥστε εἶναι μονομερῶς θεόν, ἀλλὰ
 πάντα ὁμοῦ, καὶ ἰδὼν ὅτι τῷ μὲν ξηρῷ ἀντίκειται τὸ ὑγρὸν
 τῷ δὲ ψυχρῷ τὸ θερμὸν καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐστὶ φθοροποιὸν 15
 τοῦ πυρός, ἔκρινεν ἐν ἑαυτῷ καὶ εἶπεν ὅτι θεὸς στασιάζων
 πρὸς ἑαυτὸν καὶ μαχόμενος οὐκ ἔστι θεός. κἀντεῦθεν θεα-
 σάμενος τὴν τῆς κτίσεως εὐταξίαν καὶ κατάστασιν διαπορῶν
 ἦν καθ' ἑαυτὸν ὡς ἔστι τις δύναμις ἡ συνέχουσα καὶ κυβερ-
 νῶσα τὸ πᾶν. καὶ ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι ὁμολογοῦσιν εἰ- 20
 ναι θεόν, ἕκαστος δὲ ὁμολογεῖ ὄντινα βούλεται καὶ προαιρεῖ-
 ται, ἔοικεν ὅτι πάντες πλανῶνται καὶ ψεύδονται. λέιπεται γοῦν
 ὅτι οὐκ ἔστιν ἕτερος θεὸς ἀληθῆς ἢ ὁ ποιήσας τὰ πάντα, ἅπερ
 εἰσὶ δοῦλα ἐκείνου, καὶ ἄγει καὶ φέρει καὶ εὐτακτεῖ ὡς βού-

et lumine solis egere, quo ipsum illustretur et inferior aer, so-
 lem autem nunc supra terram esse, nunc infra terram occul-
 tati, atque coelo nubilis oblecto obscurari, non oblecto lucere, de-
 inde lunam et stellas, quando sol non luceat, splendere, quando
 luceat, illarum lucem obscurari et extinguui, porro mare ventorum
 flatu agitari, terram ad plantarum incrementum egere aqua, haec igi-
 tur quum animadvertisset, intellexit, omnia ista per se sola esse non
 posse, sed mutuo contineri auxilio, atque iudicavit, eorum nihil deum
 esse. deus enim nullius rei auxilio eget. rursus quum animadver-
 tisset, nihil eorum per se solum deum esse posse, sed cuncta simul,
 intellexisset autem, arido oppositum esse humidum, frigido calidum,
 et aqua extingui ignem, statuit apud animum dixitque, qui secum
 dissideat pugnetque deus non esse deum. deinde rerum ordinem et
 rationem contemplatus, ita secum ratiocinabatur "est vis aliqua, qua
 universum continetur et gubernatur. iam quum omnes homines con-
 sentiant, deum esse, sed qualem quisque vult et probat, consenta-
 neum est, omnes errare et mentiri. itaque hoc unum reliquum est,
 non esse alium verum deum, nisi qui cuncta fecit, quae idem, sibi

λεται. τοῦτον γοῦν τὸν θεὸν ἐγὼ προσκυνῶ. καὶ πεσὼν ἐπὶ
 τῆς γῆς Ἀβραὰμ προσεκύνησε τῷ μόνῳ καὶ ἀληθεῖ θεῷ. ὁ
 δὲ πανάγαθος θεός, ὁ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου εἰπὼν ὅτι
 ἔτι λαλοῦντός σου ἐγὼ πάρεμι, αὐτὸς παρευθὺς ἐδέξατο τὴν
 5 τοῦ Ἀβραὰμ προσκύνησίν τε καὶ πίστιν. ἐλογίσθη τοίνυν
 αὐτῷ αὕτη ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην ἀντὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν,
 καὶ φίλος θεοῦ ἐγένετο. ἡμεῖς γὰρ πάντες χρῆζομεν τῆς ἀπὸ
 τῶν γραφῶν βοθηρίας διὰ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν· ὁ δὲ δίκαιος
 Νῶε καὶ Ἀβραὰμ καὶ οἱ κατ' ἐκείνους καθαράν ἔχοντες τὴν
 10 καρδίαν οὐ δέονται γραμμάτων, ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
 γράφονται καὶ ἐντυποῦνται. τότε γοῦν εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός
 καὶ τὰς ἐπαγγελίας, εἰπὼν ὅτι “ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλο-
 γηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.” τότε ἔδειξεν ὁ θεός τῷ Ἀβραὰμ
 πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ εἶπεν αὐτῷ “σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου
 15 δώσω αὐτήν.” κἀντεῦθεν λαβὼν παρηρησίαν ὁ Ἀβραὰμ παρε-
 κάλεσε τὸν θεὸν περὶ τῶν Σοδόμων, καθὼς ἔμπροσθεν φθά-
 σαντες εἶπομεν. ἐπεὶ δὲ κρίμασιν οἷς οἶδε θεός (τίς γὰρ ἔγνω
 νοῦν κυρίου;) ὅτι μετ' ὀλίγον ἀποσταλῆναι μέλλουσιν οἱ τοῦ
 Ἀβραὰμ ἀπόγονοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡς ἂν ἐκεῖσε διαβιβά-
 20 σωσι χρόνους τετρακοσίους καὶ τριάκοντα. καὶ γὰρ οὕτως
 εἶρηκεν ὁ θεός τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα σου πάροικος
 ἐν γῆ ἀλλοτρίᾳ· τὸ δὲ ἔθνος ὃ ἐὰν δουλώσῃ αὐτούς, κρινῶ
 ἐγώ. ὁ καὶ γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φαραώ. καὶ διὰ τὴν πολυχρό-

18. εἶπεν ὅτι P 21. ὅτι ἔσται — p. 341, 7 πιστευσάντων om P

subiecta, regit, gubernat et administrat, quemadmodum ipsi placet.
 hunc igitur deum equidem adoro.” atque humi proiectus Abrahamus
 adoravit solum et verum deum. illico deus optimus, qui per Esaiam
 prophetam dicit, “adsum tibi adhuc oranti,” Abrahami adorationem et
 fidem accepit. quae quidem fides illi ante omnes virtutes iustitiae
 apposita est, et ipse factus est amicus dei. nos enim omnes sacra-
 rum literarum auxilio egemus propter infirmitatem nostram; iusti au-
 tem Noe et Abrahamus et si qui alii tum mentem puram servabant,
 non egebant literis, quae ipsorum animis inscriptae et insculptae
 erant. tum igitur deus etiam promissa illi fecit, ita locutus “in se-
 mine tuo benedicetur cunctis populis,” monstrataque eidem tota terra
 “tibi,” ait, “et semini tuo dabo eam.” deinde Abrahamus, libertatem
 dicendi nactus, deum de Sodomis precatus est, quemadmodum supra
 explicuimus. quum autem pro consiliis suis intelligeret deus (quis enim
 mentem domini perspexit?), brevi in Aegyptum missum iri Abraha-
 mi posteros, ut ibi annos quadringentos et triginta viverent, ita
 Abrahamum allocutus est “posteritui hospites erunt in terra aliena,

νιον διατριβὴν τῶν Ἑβραίων μετὰ τῶν Φαραωνιτῶν, μή ποτε
 ἐνωθέντες μάθωσι τὰ τούτων ἔθιμα καὶ τὴν εἰδωλολατρείαν,
 ἐτάχθη ἡ περιτομὴ ὡς τι σημεῖον καὶ σύμβολον διαιροῦν καὶ
 διαχωρίζον τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὸ μὴ
 Β συνέρχεσθαι τούτους εἰς γάμον κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν, τὸ μὲν 5
 διὰ τὴν αἰτίαν ἣν φθάσαντες εἶπομεν, τὸ δὲ ἵνα καὶ ἐν τῇ
 καιρῷ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὦσιν ἔτοιμοι καὶ γνώριμοι οἱ
 Ἑβραῖοι· καὶ γὰρ εἶπερ ἠνοῦντο μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, πῶς
 ἔμελλε φυλάττεσθαι τὸ τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα καὶ γένος; διὰ
 τοι τοῦτο ἐν τῇ ἐρήμῳ εὐρισκόμενοι οὐ περιετέμοντο τεσσα- 10
 ράκοντα χρόνους διαβιβάσαντες, ἀλλ' ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ μετὰ
 τὴν ἐκ τῆς ἐρήμου ἐξοδὸν πάλιν. καὶ ὁ μὲν τῆς περιτομῆς
 σκοπὸς ἔχει οὕτως καθὼς καὶ εἶπομεν. ὁ δ' αὖ ἕτερος ἔχει
 οὕτως, ὅπως περιμηθέντες τῇ σαρκὶ ἔλθωσιν εἰς συστολήν
 καὶ σωφρονισμόν τῆς πολιτείας αὐτῶν, καὶ οὐκ ὡς ἰάγνοι 15
 καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἐντεῦθεν λογιζονται τὰς πορνείας αὐτῶν
 ἀντ' οὐδενός, ἀλλ' ἀνάγωνται κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ἐξῆς, εἰς
 ὑψηλοτέραν γνώσιν καὶ πολιτείαν, ἐπεὶ οὐκ ἐδόθη ὀρθοδοξίας
 χάριν παρὰ Θεοῦ ἡ περιτομὴ, ἀλλὰ μόνον δι' ἧς εἶπομεν
 αἰτίας. 20

Ὅτι δὲ ἐλθόντος τοῦ Χριστοῦ ἤργησεν ὁ νόμος καὶ οὐδὲ
 περιτομὴ ἔστιν, ἀφ' ὧν μέλλεις ἀκοῦσαι πρόσχες. τὸ μὲν

12. καὶ ὁ — καθὼς add Alterus. an ὁ μὲν εἰς?

16. προ-

νοίας M: corr Alterus

gentem autem, cui servient, ego iudicabo." quod factum est sub
 Pharaone. ne autem propter longinqua cum Pharaonitis commercia
 Hebraei, cum iisdem conciliati, mores et superstitionem eorum ad-
 discerent, circumcisio instituta est tanquam signum et symbolum
 quoddam Hebraeos ab Aegyptiis secernens, ne connubii societatem
 inirent, partim ob eam, quam exposuimus, causam, partim ut tum,
 quum liberandi forent, parati et insignes essent. nam si iuncti fu-
 isent alienis, quomodo servari potuissent Abrahami semen et genus?
 atque hac de causa circumcissione per eos, quos in deserta regione
 oberrabant, annos quadraginta non utebantur, sed utebantur ea in
 Aegypto, et deinde rursus, quum e deserta regione exissent. circum-
 cisionis alter finis igitur is est, quem diximus. alter autem ita ha-
 bet: ut in carne circumcisi ad moderationem et temperantiam vitae
 se conformarent, neve lascivi et animi impotentis essent, sed libidi-
 nem nihili aestimarent ac paulatim deinceps ad meliorem cognitio-
 nem vitamque eveherentur, quandoquidem non orthodoxiae causa,
 sed tantum ob eas, quas dixi, causas, circumcisio instituta est.

Cur autem post adventum Christi lex neglecta fuerit nec in usu

βάπτισμα παρὰ Θεοῦ δοθὲν ὀρθοδοξίας χάριν ἐδόθη, καὶ διὰ
 τοῦτο πάντες ἄνδρες καὶ πᾶσαι γυναῖκες βαπτίζονται, ὁ δὲ
 μὴ βαπτισθεὶς οὐκ ἔστιν ὀρθόδοξος· ἡ δὲ περιτομὴ οὐχ
 οὕτως, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἄνδρες περιτέμνονται, αἱ δὲ γυναῖκες
 5 οὐχί. ἔοικε γοῦν ἵνα οἱ μὲν ἄνδρες ὡς περιτετμημένοι ὡσιν
 ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ γυναῖκες ὡς ἀπερίτμητοι ἀσεβεῖς. βλέπεις
 πῶς ἄλλος ἐστὶν ὁ τῆς περιτομῆς λόγος, καὶ ἄλλως ποιοῦσιν
 οἱ Μουσουλμάνοι; οἱ γὰρ αὐτοὶ πάντα ἀπερίτμητον ἀσεβῆ
 λογιζονται. καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἑαυτοῖς μάχεσθε, καὶ ἄπερ ὀρθο-
 10 δοξίας χάριν τιμᾶτε, ταῦτα ἀπὸ μέρους ἀτιμᾶζετε.

Καὶ οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀναφαίνονται οἱ Μουσουλ-
 μάνοι ἐναντιοφρονοῦντες πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις
 πολλοῖς, ἄπερ οὐκ ἔστι τις χρεία κατὰ τὸ παρὸν λέγειν περὶ
 ἐκείνων. ὁμως περὶ ἐνὸς εἴπωμεν. λέγει ὁ Χριστὸς ἐν τῇ
 15 εὐαγγελίῳ ὅτι ἐὰν μὴ τις βαπτισθῆ, οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ οὐδὰ
 τῆς σωτηρίας· ὁ Μωάμεθ μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον ἅγιον
 καὶ τέλειον καὶ εὐθές· οἱ Μουσουλμάνοι τοὺς περιτετμημέ-
 νους λογιζονται ὀρθοδόξους, τοὺς δὲ βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς.
 εἰ μὲν οὖν στέργετε τὸν Μωάμεθ ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὄνο-
 20 μάζετε τοὺς βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖτε τῇ
 τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλίᾳ, καὶ λογιζέσθε τοὺς μὲν περιτε-
 τμημένους κακῶς ποιοῦντας τοὺς δὲ βεβαπτισμένους εὐσεβῶς,
 ἀλλὰ τὰναντία φρονεῖτε; οὐκ ἔστι πρόδηλον ὅτι αὐτοὶ ἑαυ-

sit circumcisio, id unde discas, audi. a deo datum baptisma ortho-
 doxiae causa institutum est: quapropter omnes et viri et feminae
 baptizantur, nec orthodoxus est, qui non est baptizatus. diversa est
 ratio circumcisionis, cui in viris locus est, in feminis non est: unde
 quis colligat, viros utpote circumcisos orthodoxos esse, feminas,
 quippe quae non circumcidantur, impias? vides igitur, diversam esse
 circumcisionis rationem, et temere agere Musulmanos, qui omnes
 non circumcisos impios esse existimant. adeo vobiscum ipsis pugna-
 tis, et quod ob orthodoxiam nunc colitis, id nunc negligitis.

Nec in hac una re Musulmani manifesto sibi repugnant, sed in
 multis praeterea aliis, de quibus nunc dicere nihil attinet. de una
 tamen exponamus. Christus in evangelio dicit, nisi qui baptizetur,
 neminem dei aut salutis esse. iam vero Mohametes evangelium san-
 ctum, perfectum iustumque esse dicit, Musulmani autem circumci-
 sos orthodoxos, baptizatos impios esse arbitrantur. quodsi Mohame-
 tem ut vera docentem veneramini, quomodo baptizatos impios appel-
 latis, nec praecepta evangelii secuti eos, qui circumciduntur, impie,
 qui baptizantur, pie agere existimatis, sed his contraria sentitis? non-

τοῖς μάχεσθε καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνατρέπετε; ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰσμαήλ, ὃν λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἔχειν προπάτορα, οὔτε μετὰ τῶν Ἑβραίων κατηλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅτι ἐν ἐκείνῳ χρειά οὐκ ἦν ὥσπερ τοῖς Ἑβραίοις, οὔτε συγ-5 κατελογίζετο μετὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Ἀβραάμ, διότι ὁ θεὸς οὕτως ἐνετείλατο τῷ Ἀβραάμ εἰπὼν “ἐκβαλε τὴν παιδίσκην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρου.” καὶ ἐξεβλήθη ὁ Ἰσμαήλ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀγαρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. εἰ 10 δ' ἴσως ποτὲ πρὸς τὸν Ἀβραάμ θεωρίας χάριν ἦλθεν, ἀλλ' οὐχ ὡς υἱὸς καὶ σπέρμα καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. τούτου γοῦν οὕτως ἔχοντος πόθεν ἔχουσιν οἱ Μουσουλμάνοι τὴν πίστιν οὐκ οἶδα. διὰ τοῦτο οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τινος πράγματος πρὸ τοῦ Μωάμεθ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ εἶναι τὴν τῶν Μουσουλμάνων 15 πίστιν· ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς τῶν τοιούτων δογματίων, καὶ ὅτι ἀπὸ κοιλίας αὐτοῦ ἐδίδαξεν ὅσα ἐδίδαξεν, οὐκ ἀπὸ θεοῦ.

Ὅτι δὲ λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ὡς γεγραμμένον εὐρίσκειται τὸ τοῦ Μαχούμεθ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, εἰπόντος 20 τοῦ Χριστοῦ περὶ ἐκείνου ὅτι εὐαγγελίζομαι ὑμῖν ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ἐλθεῖν ἀπόστολος καὶ προφήτης, ὄνομα αὐτῷ Μωάμεθ, οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τοῦ εὐαγγε-

ne in aperto est, vos vobiscum pugnare et vestro vos gladio conficere? sed haec quidem hactenus.

Deinde Ismael, quem Musulmani auctorem se habere dicunt, nec cum Hebraeis in Aegyptum venit, quoniam illi non, ut Hebraeis, opus erat, nec numeratus est in heredibus Abrahami, quandoquidem deus ita imperavit Abrahamo “eice ancillam cum filio eius; neque enim ancillae filium cum filio ingenuae mulieris heredem esse decet.” eiectus igitur est Ismael cum Agar matre ab Abrahamo; atque etiamsi Abrahamum videndi causa adierit, non adiit tamen eum ut filius et semen et heres eius. quae quum ita sint, undenam fidem Musulmani habeant, equidem nescio; nec ex ulla re ante Mohametem ab Abrahamo repetenda videtur Musulmanorum fides, sed ipse istius doctrinae auctor est, et quaecunque docuit, e suo ingenio, non a deo accepta, docuit.

Quod autem Musulmani dicunt, scriptum esse Mohametis nomen in evangelio, quum Christus de eo dixerit “edico vobis, venturum esse post me apostolum et prophetam, cui Mohametis nomen” sed expulsum esse ex evangelio invidia Christianorum, age, etiam de hac re videamus: ac spero equidem, verum non in occulto fore, modo

λίον, δεῦρο δὴ σκεπώμεθα καὶ περὶ τούτου. καὶ μοι δοκεῖ
 ὡς οὐ μὴ κρυβήσεται ἡ ἀλήθεια. ἄκουσον τοίνυν νουνεχῶς.
 τρεῖς εἰσὶν νομοθέται οἱ διδάξαντες νόμους καθολικούς, ὁ
 Μωϋσῆς, ὃς ἠκολούθησε τὸ γένος τῶν Ἑβραίων, ὁ Χριστός, ὃς
 5 ἠκολούθησαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες
 τὸ πλεῖον μέρος τῶν Ἑβραίων, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὴ πιστεύ-
 σαντες πολλῶ ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν δὴ τῶν πιστευσάντων καὶ
 σχεδὸν εὐαριθμητοί, καὶ ὁ Μωάμεθ, ὃς ἠκολούθησαν οἱ Μου-
 σουλιμάνοι. ἄνευ τούτων δὴ τῶν τριῶν ἕτερός τις διδάξας
 10 καὶ δούς νόμον οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ὁ μὲν Μωϋσῆς μεμαρτύρη-
 ται ἀπεσταλμένος εἶναι παρὰ Θεοῦ. ἐξ ἀρχῆς ἔτι ὢν ἐν τῇ
 Αἰγύπτῳ ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα, καὶ ἐμάστιξε
 τὴν Αἴγυπτον, ἐπάξας ἐν αὐτῇ πληγὰς μεγάλους σφόδρα, καὶ
 ἐπληξεν καὶ ἐθεράπευσε, καὶ προέλεγε τὰ γενησόμενα ὡς προ-
 15 φήτης, ὅτι εἰ μὲν ἀπολύσεις τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπόλυσον,
 εἰ δ' οὐκ, τὰ καὶ τὰ συμβήσονται σοί τε καὶ παντὶ τῷ λαῷ
 τῆς Αἰγύπτου. καὶ ὑπισχνούμενος Φαραὼ ποιῆσαι τὸ ῥήμα
 κυρίου ἐθεραπεύετο παρὰ τοῦ Μωϋσέως ὡς ἔξουσίαν λαβόν-
 τος ἀπὸ Θεοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξέβαλεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ βρα-
 20 χίονος ὑψηλοῦ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ
 τῆς δουλείας τοῦ Φαραὼ, καταδιώξας δ' αὐτοὺς ὁ Φαραὼ
 ἐποντίσθη ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς
 αὐτοῦ παρὰ τοῦ Μωϋσέως. μετὰ δὲ ταῦτα περιεπάτει ἐν τῇ
 ἐρήμῳ χρόνους τεσσαράκοντα ποιῶν θαύματα ἕπειρα. ἀλλὰ

9. τις] ὁ P

16. οὐ P

attente audias. tres legislatores sunt, qui leges generales constitue-
 runt, Moyses, quem Hebraeorum natio secuta est, Christus, quem
 secutae sunt omnes gentes et maior pars Hebraeorum, ad fidem eius
 conversa, siquidem qui fidem eius amplexi sunt Iudaei, iis, qui eam
 non amplexi sunt, longe plures sunt et, prope dicam, facili opera
 numerandi; atque Mohametes, quem Musulmani secuti sunt. prae-
 ter hos tres, qui legem constituerit ac docuerit, nemo est. iam Moy-
 sem quidem a deo missum esse, in confesso est. statim ab initio,
 quum esset adhuc in Aegypto, signa et miracula magna edidit, atque
 Aegyptum plagis ingentibus castigavit, perterruit et domuit, ac futura
 ut propheta praedixit, ita locutus "si dimissurus es populum dei, di-
 mitte eum, sin minus, illa vel illa tibi et omni Aegypto eventura
 sunt." atque pollicitus Pharaeo, facturum se iussum domini, benigne
 habitus est a Moyse, cui ita faciendi a deo data erat potestas. post
 haec Moyses gravi brachio gentem Hebraeorum ex Aegypto et servi-
 tio Pharaonis eduxit, et persequentem eos Pharaonem cum toto exer-
 citu eius in mari rubro summersit. deinde in regione deserta annos

καὶ ἐνώπιον πάντων τῶν Ἑβραίων ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἰπόντων τοῦτο τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀνάβαινε εἰς τὸ ὄρος καὶ γινῶθι τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα. ἡμεῖς γὰρ φωνὴν θεοῦ ἀκοῦσαι οὐ δυνάμεθα, μήποτε τελευτήσωμεν. καὶ ὁ λαὸς ἴστατο μακρόθεν τοῦ ὄρους μετὰ φόβον καὶ τρόμου προσκυνοῦντες τῷ θεῷ τῷ λαλοῦντι τῷ Μωϋσῆ· ὁ δὲ Μωϋσῆς ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ ἔλεγε τούτους τοῖς Ἑβραίοις, καὶ παρενθύς τὸ λαληθὲν ἐπληροῦτο. ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησαν τοὺς τεσσαράκοντα χρόνους ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν ἄνευ λόγου τοῦ θεοῦ. Μωϋσῆς γάρ, φησὶν ἡ γραφή, 10 ἐλάλει, καὶ ὁ θεὸς ἀπεκρίνατο φωνῇ. μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἐδέξαντο τοῦτον καὶ προσεκύνησαν, καὶ παρέλαβον τὸν παρὰ τοῦ Μωϋσέως δοθέντα νόμον ὡς τοῦ θεοῦ νόμον.

Ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ εἶχε τὰς παρὰ πάντων τῶν προ- 15 φητῶν μαρτυρίας. καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ὄγδοηκοντούτης· τοσοῦτων γὰρ ἐτῶν εὗρισκετο ὅποτε προσετάγη παρὰ θεοῦ ἐξαῖραι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου· ὁ B δὲ Χριστός εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, πρὶν ἢ γεννηθῆναι αὐτόν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀβραάμ ἤρξαντο ἀνα- 20 φαίνεσθαι αἱ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαί, καθὼς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται. γεννηθεὶς δὲ πάλιν ἐμαρτυρήθη τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς μαρτυρίαν μίαν καὶ δὶς· ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα οὐ κατὰ τὸν Μωϋσέα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

quadraginta oberrans miracula innumera edidit. et vero coram cunctis Hebraeis in montem Sina ascendit, Iudaeis ita eum cohortatis "ascende in montem et disce dei voluntatem; nos enim vocem dei audire non sustinemus, ne moriamur." itaque populus procul a monte adstabat, cum metu ac tremore deum cum Moyse colloquentem adorantes. Moyses audita verba dei statim communicavit cum Hebraeis, mandataque illico fieri coepta sunt. nec per totos illos quadraginta annos castra moverunt iniussu domini. Moyses enim, ait scriptura, loquebatur, ac deus respondebat voce. multis igitur cum signis et miraculis legem Iudaeis dedit, quam illi acceperunt et adorarunt: veneratique sunt legem a Moyse datam ut legem dei.

Venit Christus habuitque omnium prophetarum testimonia. Moyses testimonium accepit anno aetatis octogesimo; tot enim annos natus erat, quum iussus est a deo, filios Israelis ex Aegypto educere; Christus autem testimonia habuit inde a mundo condito, ante quam natus esset. nam inde ab Abrahamo testimonia Christi fieri coepta sunt, quemadmodum supra docuimus. natus autem dei patris testi-

ἀλλὰ μεγάλα καὶ ὑπὲρ φύσιν, καὶ τοσοῦτω ἐκείνων μείζονα ὄσον διαφέρει δεσπότης δούλου. καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας μαρτυρίας καὶ τὰ ἄπειρα καὶ ὑπὲρ φύσιν θαύματα ἕκτοτε ἐξεδόθη ὁ τοῦ εὐαγγελίου νόμος, καὶ προσεκύνησαν καὶ ἤσπασαντο αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσα ἢ οἰκουμένη, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν δόντα τὸ εὐαγγέλιον.

Ὁ δὲ Μωάμεθ οὕτως ἐπίθεν λαβὼν τὰς μαρτυρίας ἐδίδαξε τὰ ῥήματα ἅπερ ἐδίδαξεν, ἦτοι δόγματα, καὶ ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Μουσουλμάνοις; πάντως οὐκ ἄλλοθεν ἢ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ αὐτοῦ· εἰς γὰρ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν οὐκ ἀναφαίνεται περὶ αὐτοῦ μαρτυρία, ἀλλὰ τούναντίον. ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὕτως εἶρηκε περὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν τῶν Ἑβραίων λαόν, ὅτι ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὡς ἐμέ· πᾶσα ψυχὴ, ἢ τις οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται. κἂν γοῦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τούτου εἴπωμεν, ἀλλ' οὐκ ὀκνήσομεν πάλιν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν τὸν προφήτην Μωϋσῆν ὅτι προφήτην ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἔδειξεν ὅτι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ὁ μέλλων ἐλθεῖν προφήτης καὶ ἐκείνου ἀκούσονται· ἄλλου δὲ ἐλθόντος οὐ παραδέξονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πον διαώξουσιν αὐτόν

9. τὸν νόμον om P

20. ἀκουσάτωσαν· ἀλλ' ἐλθόντος P

monium semel atque iterum expertus est; ediditque miracula non qualia in Aegypto et regione deserta Moyses edidit, sed magna et naturam excedentia, tantoque illis maiora, quanto servus a domino distat. ac post multa haec testimonia et infinita naturamque superantia miracula constituta est lex evangelii, quam adorarunt et amplexae sunt omnes gentes omnisque orbis terrarum, ac professi sunt, qui constituit legem, Christum.

Mohametes iste autem undenam testimonia nactus praecepta sive dogmata docuit, quae docuit, constituitque legem Musulmanis? omnino e nullo alio nisi e semet ipso de se testimonium habuit. in tota enim sacra scriptura nullum comparet de illo testimonium, imo alia, quae ei contraria sint. Moyses enim de Christo ad Hebraeorum populum ita locutus est “excitabit deus dominus e fratribus meis prophetam, sicut me; atque omnis anima, quae non audiet illum prophetam, pessumdabitur.” de qua re etiamsi iam supra diximus, non recusabimus tamen de eadem iterum dicere. Moyses igitur, quum dicit “deus dominus e fratribus meis prophetam excitabit,” declaravit, e Iudaeis fore, qui futurus esset, prophetam, eumque iis audendum esse: alium autem ne reciperent, imo longe a se propellerent.

ἐξ αὐτῶν. λέγει ὁ Χριστὸς περὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ Ζαχαρίου, μαρτυρῶν αὐτὸν προφήτην καὶ μέγιστον προφήτην, ὅτι πάντες οἱ προφηταὶ ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰωάννου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται. ὅρῳ πῶς ὁ μὲν Μωϋσῆς παραγγέλλει τῷ γένει τῶν Ἑβραίων ὡς ἓνα μόνον τὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων ἐλθόντα προφήτην δεξῶνται, ἄλλον δὲ οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ προφηταὶ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων εἰσίν· ὁ δὲ Χριστὸς πάλιν καθαρώτερον εἶρηκεν ὅτι πάντες οἱ προφηταὶ ἕως Ἰωάννου, καὶ πλέον οὐχί. διὰ τοῦτο ὁ μὴ ἔχων μαρτυρίαν παρὰ Θεοῦ καὶ τῶν προφη- 10 τῶν καὶ αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς προφήτης οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ· ὁ Μωάμεθ ἄρα μὴ ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς μαρτυρίαν οὐκ ἔστιν ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο εἶρηκεν ὁ Χριστὸς τὸ πάντες οἱ προφηταὶ ἕως Ἰωάννου καὶ περαιτέρω οὐκ ἔσονται· ἀλλὰ καὶ 15 ἔτι σημεῖον γνωρίσματος δέδωκε τοῖς πᾶσιν οὕτως εἰπὼν “προσεχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἳ τινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.” σκεψώμεθα τοίνυν τίς ἐστὶν ὁ καρπὸς τοῦ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθέντος νόμου· 20 καὶ τούτου ἀκριβῶς ἐξετασθέντος φανερωθήσεται ἡ ἀλήθεια. ὁ Μωάμεθ λέγει “ἐγὼ οὐκ ἤλθον διὰ θαυμάτων δοῦναι τὸν νόμον, ἀλλὰ διὰ σπάθης καὶ ξίφους· καὶ οἱ μὴ ὑποκύψαντες τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, ὅς ἐστι παρὰ Θεοῦ, θανάτῳ ἀποθανέτωσαν,

Christus de Iohanne, Zachariae filio, dicit, prophetam eum, et summum prophetam esse testatus, “omnes prophetae ad Iohannem usque vaticinati sunt, sed inde a Iohanne regnum dei nuntiatur.” vides, quare Moyses Hebraeorum genti edixerit, ut unum modo prophetam ex ipsorum natione oriundum reciperent, nullum alium, quum tamen omnes prophetae Iudaei essent. ac Christus rursus clarius prophetae omnes ad Iohannem usque fuisse, nec fore ullum post, dixit. iam vero, qui non a deo nec a prophetis nec omnino a sacra scriptura testimonium habet propheta, a deo non est: quare Mohametes, quum non habeat a sacra scriptura testimonium, non est a deo missus.

At vero Christus non solum hoc dixit, omnes prophetas ad Iohannem usque fuisse, nec fore ullum postea, sed etiam signum cunctis indicavit, his verbis “cavete vobis a pseudoprophetis, qui veste ovili induti vos adeunt, intus rapaces lupi sunt. e fructibus agnosce- tis eos.” examinemus iam, qualis sit fructus a Mohamete constitutae legis: qua re bene illustrata, verum apertum erit. Mohametes ita de se profitetur “equidem non veni, miraculis legem constitutum, sed ense et gladio: et qui non subiicient se legi nostrae, aut capite mul-

ἢ φόρους διδόντων καὶ διδομένων τῶν φόρων μενέτωσαν ἐν 77
 τῇ πίστει αὐτῶν.” καὶ εἰ μὲν οὐκ ἦν τὸ εὐαγγέλιον ἅγιον καὶ
 δίκαιον καὶ ὀρθόν, δικαίως καὶ προπόντως ἐμελλεν ἔλθεῖν νο-
 μοθέτης ὃς διδάξει τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ δικαιο-
 5 σύνην· εἰ δὲ δίκαιον καὶ ἅγιον ἦν, ἀτελὲς δὲ ὅμως, καὶ οὐ-
 τως πάλιν τὸ αὐτὸ ἦν δίκαιον καὶ πρόπον, ἵνα ἐλθὼν νομο-
 θέτης ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τοῦ εὐαγγελίου. ἐπεὶ δὲ ἅγιον
 καὶ δίκαιον καὶ τέλειον καὶ ὀρθόν καὶ λέγεται καὶ ἔστι, μαρ-
 τυρεῖ δὲ καὶ ὁ Μωάμεθ περὶ αὐτοῦ καὶ ὁμολογεῖ καὶ λέγει
 10 ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ Θεοῦ ἔστι δεδομένον καὶ ἅγιον καὶ
 πλήρες καὶ εὐθές, τίς χρεῖα λοιπὸν νομοθέτου ἑτέρου; πάν-
 τως οὐδεμία, καὶ λοιπὸν ἄκαιρος καὶ ἄχρηστος ἢ τοῦ Μωά-
 μεθ νομοθεσία· τοῦ γὰρ ὀρθοῦ κατὰ πάντα οὐδὲν ὀρθότε-
 ρον καὶ τοῦ τελείου οὐδὲν τελειότερον καὶ τῆς ἀληθείας οὐδὲν
 15 ἀληθέστερον. ἀλλ’ ὅμως ἐξετάσαντες ἴδωμεν τί βούλονται τὰ
 τοῦ νομοθέτου ῥήματα. πάντως οὐδέν, ἀλλ’ ἢ κατανοήσας
 ἑαυτὸν ὅτι μακρὰν πον εὐρίσκεται τῆς ἐνεργείας τῶν θαυ-
 μάτων, βουλόμενος κρύψαι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ποτε
 παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὖρη κατάγνωσιν, εἶπεν ὅτι οὐκ ἤλθον
 20 δοῦναι τὸν νόμον διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ζήφους καὶ σπά-
 θης· ὡς καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐνομοθέτησεν ἵνα μὴ διαλέ-
 γωνται μετὰ τῶν Χριστιανῶν οἱ τούτου μαθηταὶ καὶ οἱ ἐκεί-
 νων διάδοχοι, πάντως οὐ δι’ ἄλλο τι ἢ ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ ἢ

3. πάντως M

tantor, aut pendunto stipendia, et pensis stipendiis perseveranto in religione sua.” si evangelium non fuisset sanctum, iustum et verum, aequum et consentaneum fuisset, alium venturum esse legislatorem, qui quid verum et iustum esset, homines doceret; aut si iustum sanctumque, sed imperfectum fuisset, rursus aequum et par fuisset, ut legislator quispiam expleret lacunam evangelii. sed quum sanctum, iustum, perfectum rectumque et sit et habeatur, atque ipse testetur ac dicat Mohametes, evangelium a deo datum, iustum, perfectum et verum esse, quid alio praeterea legislatore opus est? plane nulla atque inepta et inutilis Mohametis lex est. recto enim nihil rectius, perfecto nihil perfectius, vero nihil verius est. sed tamen examinemus, quid sibi velint legislatoris dicta. nullam aliam ob causam, nisi quod longe abesse se sentiret a miraculorum faciendorum potestate, imbecillitatem autem suam occultare vellet, ne in vituperia hominum incurreret, sese non miraculis, sed ense et gladio legem constitutum venisse dixit: sicut idem, ne cum Christianis discipuli sui et qui iis successuri essent disputarent, nulla alia de

ἐκείνων ματαιότης. το δὲ δοῦναι τὸν νόμον μετὰ ξίφους καὶ σπάθης φόνους πάντως καὶ ἀρπαγὰς διδάσκει. καὶ τίς ἤκουσε τῶν ἀνθρώπων πιστεῦσαι τινα βία; ἢ πίστις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἐστί· καὶ ἐπεὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς πράγμα ἐστὶν ἀδούλωτον, πῶς ὁ ποιήσας αὐτὰ θεὸς ἐλεύθερα πέμψει ἐμελ-5 λεν νομοθέτην βιάσαι αὐτὰ, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τοῦ ἔργου αὐτοῦ; ἢ γὰρ πίστις θελήσει καὶ προαιρέσει καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῇ γνώσει αὐτῆς γίνεται, ἀλλοτρόπως δὲ οὐδαμῶς. τὸ γὰρ σῶμα δουλοῦται καὶ δεσμεῖται καὶ ἐστὶν ὅτε καὶ τὰ μὴ θέλοντα πράττειν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ¹⁰ οὕτως, ἀλλὰ θελήσει καὶ κρίσει καὶ γνώσει καὶ προαιρέσει. καὶ τῶν πιστευόντων αὐτῷ ἐν κρίσει καὶ ἀληθείᾳ ἐστὶν ὁ θεός· καρδιογνώστης γὰρ ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ βλέπει εἰς πρόσωπον ἀλλ' εἰς καρδίαν. καὶ ἅπερ τὰ ἄλογα ζῶα νόμῳ φύσεως οὐ ποιοῦσι, ταῦτα ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ. τίς γὰρ οἶδε¹⁵ λέοντα λέοντα φαγόντα ἢ ἄρκτον ἄρκτον ἢ πάρδαλιν πάρδαλιν; οὗτος δὲ ἀναφανδὸν διδάσκει φονεῦν τὸν ἀνθρώπον ἀνθρώπον. καὶ τίς μάταιος, ὅστις μέλλει δέξασθαι τοῦτον εἶναι ἀπὸ θεοῦ; οὐδὲ γὰρ ἀρπαγὰς καὶ φόνους διδάσκει θεός. πρὸς τούτοις ὅτι καὶ κακία κακίας ἀλλάσσεται. λέγει γὰρ²⁰ ὅτι ἢ ἀποθανέτωσαν ἢ φόρους διδώτωσαν, καὶ ἀλλάσσεται φόνος φιλοχρηματία. οὐ μόνον δὲ καὶ μέχρι τούτου ἢ κακία

12. αὐτὸν P
δόσθωσαν P

16. φονεύοντα P

17. τὸν om P

21. δε-

causa vetuit, nisi propterea, ne confutaretur eorum vanitas. ense autem et gladio legem constituere caedes et rapinas exercere est. at quis unquam audivit, vi coactum quemquam fidem amplexum esse? fides animi et mentis est. iam quum animus ac mens servitii expertes sint, quomodo qui libera ea fecit, deus legislatorem ad vim iis inferendam mittat, tanquam oblitus operis sui? fides enim voluntate et optione, animique arbitrio et cognitione, nec ulla alia re, efficitur. nam corpus quidem in servitium redigitur et vincitur, facitque nonnunquam, quae nolis: mens non item, sed agit semper e voluntate, iudicio, cognitione et arbitrio. adeo deus prudenter et vere se profitentium deus est. corda enim novit, nec personam, sed corda respicit. quod brutae bestiae non faciunt, id Mohametes lege sancit. quis enim leonem a leone, aut ursum ab urso, aut pantheram a panthera devoratum audivit? sed iste aperte praecipit, ut homo hominem occidat. quis igitur tam stultus sit, qui istum a deo missum credat? deus non praecipit rapinas et caedes. deinde ab eodem malum malo remittitur. dicit enim, ut aut capite multentur, aut stipendia pendant, remittiturque caedes cupiditate habendi. nec vero

ἔσται, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προέβη. τί γὰρ τῆς τοιαύτης ὀμότητος καὶ μισανθρωπίας χεῖρον γένοιτ' ἄν, ὥστε φονεῦειν μηδὲν ἠδικοτάτας; καὶ γὰρ ὁπόταν ἀπέλθωσι Μουσουλμάνοι πρὸς πόλεμον καὶ ἐν τῷ πολέμῳ πέσῃ τις ἐξ αὐτῶν, οὐ λογιζονται ἑαυτοὺς ἀξίους μέμψεως ὡς αἰτίους τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ πεπτωκότος σφάττουσι ζῶντας, ὅσους ἂν δυνηθῆ ἕκαστος. καὶ ὅσον πλείους κτείνει, τοσοῦτον λογιζονται ὠφέλειαν τῆς τοῦ τεθνεῶτος ψυχῆς. εἰ δ' ἴσως οὐκ ἔχει ἀνθρώπους εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ βουλούμενος Β
 10 βοηθῆσαι τῇ τοῦ τεθνεῶτος ψυχῇ, ἐξωνεῖται Χριστιανούς, εἶπερ εὔροι, καὶ ἢ ἐπάνω τοῦ νεκροῦ σώματος σφάττει αὐτοὺς ἢ ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ. καὶ ὁ ταῦτα νομοθετῶν πῶς ἀπὸ Θεοῦ; εἴτι νομοθετεῖ ὅτι ὁ δοὺς τῇ πόρῃ μίσθωμα καὶ κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς οὐχ ἁμαρτάνει. καὶ ὁ βιασάμενος παρ-
 15 θένον ἁμαρτάνει, ὁ δὲ μετὰ τῆς θελήσεως αὐτῆς κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς οὐχ ἁμαρτάνει. καὶ ἐὰν αἰχμαλωτίδας τις λάβῃ ἐν πολέμῳ, ἔξεστιν ἐπ' αὐταῖς ποιῆσαι ὁ βούλεται ἀκωλύτως. ὁ γοῦν πορνείας καὶ παρθενοφθορίας νομοθετῶν πῶς ἀπὸ Θεοῦ;

20 Καὶ τὸ δὴ χεῖριστον ὅτι τοὺς κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ περιπατήσαντας ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μετὰ τὴν ἐνθάδε ἀποβίωσιν αὐτῶν λουτρὰ καὶ οἴκους περικαλλεῖς καὶ γυναῖκας παρθένονας ὅτι πολλὰς ὑπισχνεῖται δοθῆσεσθαι ἐκάστῳ

15. συνευρεθεὶς αὐτῇ P

21. ἐνθένδε P

ad hoc duntaxat pravitatis, sed etiam ulterius processum est. quid enim ista immanitate et saevitia cogitari crudelius potest, quam trucidare, qui nihil peccarunt? quotiescunque enim ad pugnam procedunt Musulmani et eorum quis proelio occiditur, non se criminatione dignos putant, ut auctores belli, sed in occisi cadavere vivos trucidant, quot quisque potest, ac quanto quis plures necat, tanto maiorem utilitatem fore putant ad animam occisi. si non possidet homines, qui mortui animae opitulari studet, Christianos, si quos reperit, coemit, eosque aut supra cadaver occisi, aut in sepulcro eiusdem iugulat. talia qui praecipit quomodo a deo missus sit? docet idem, qui data pecunia cum meretrice concumbat, eum non peccare; qui per vim virginem stupret, eum peccare, qui autem cum consentiente concumbat, non peccare; quas quis bello ceperit, iis ei uti licere, quemadmodum velit. atqui stupra et virginum vitiationes qui probat, quomodo a deo missus sit?

Gravissimum autem est, quod qui ad voluntatem dei in hac vita se composuerint, iis singulis post mortem balneas et aedes pulcherimas virginesque plurimas a deo datum iri pollicetur. et quod Grae-

παρὰ θεοῦ. καὶ ὅπερ οἱ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων ὀνομα-
 ζόμενοι θεολόγοι οὐκ εἶπον οὐδὲ ἐνόμισαν εἶναι, ταῦτα ὁ
 Μωάμεθ ἀνακεκαλυμμένῳ τῷ προσώπῳ νομοθετεῖ. ἐκεῖνοι
 γὰρ οὕτως λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν καλῶς ἐνθάδε βιώσαντες, ἐπὶ
 ἀποθάνουσι καὶ καθαρῶς ἀποδημήσωσιν αἱ ψυχαὶ ἀπὸ τῶν 5
 σωμάτων, εἰς τοὺς θεοὺς ἀπέρχονται καὶ μετὰ τῶν θεῶν εὐ-
 ρίσκονται εἰς τὰς τῶν μακαρίων νήσους καὶ μετ' αὐτῶν συν-
 αγύλλονται, τῶν δὲ κακῶς ἐνθάδε βιωσάντων καὶ ἀκαθάρ-
 των καὶ μεμολυσμένων ἀπελθόντων αἱ τούτων ψυχαὶ εἰς ζο-
 φώδεις καὶ σκοτεινοὺς ἀπέρχονται τόπους καὶ εἰς τὸν ποτα- 10
 μὸν τὸν Πυριφλεγέθοντα. καὶ οἱ μὲν εἰδωλολάτραι Ἕλληνες
 εἶλεγον ταῦτα· ὁ δὲ Μωάμεθ, ὃς ὀνομάζει ἑαυτὸν ὀρθόδο-
 ξον καὶ πλησίον τοῦ θεοῦ εὐρισκόμενον, λέγει καὶ νομοθετεῖ
 τοιαῦτα ἀτοπήματα αἰσχρὰ, καὶ οὐκ ἔχει ἐνθύμησιν ὅπως ὅτι
 ταῦτα πάντα ὀργῆς καὶ ἀποστροφῆς ἔργα καὶ τῆς ἁμαρτίας 15
 ἀποτελέσματα εἰσι. πρὸ γὰρ τῆς παραβάσεως καὶ ἁμαρτίας
 τοῦ Ἀδάμ ποῦ λουτρὰ, ποῦ ὅπως οἰκήματα, ποῦ αἱ πολλαὶ
 γυναῖκες; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπανε-
 στη τὸ σῶμα ὥσπερ θηρίον κατὰ τῆς ψυχῆς τῆς μὴ ἐχούσης
 καθολικῶς τὴν τοῦ θεοῦ ἐπίσκεψιν. ἴσχυσε τὸ σῶμα, καὶ κα- 20
 τέσπασε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς
 καὶ κατήγαγεν εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαιὰς σωματικὰς
 ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς· καὶ ὥσπερ ἀνδράποδον, οὕτως κατε-
 δουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὀρέξεις· εἰ γοῦν μετὰ

corum idololatrarum theologi non dixerunt nec crediderunt, id Mo-
 hametes revelata fronte statuit. illi enim ita aiunt, qui pulcre hic
 vixerint, eos post mortem, quum animi e corporum vinculis puri ex-
 cesserint, ad deos migrare et cum diis versari in beatorum iusulis
 cum iisdemque laetari: contra qui male hic vixerint et impuri atque
 inquinati excesserint, horum animas in loca tenebrosa et obscura et
 Pyriphlegetontem fluvium abire. haec igitur Graeci idololatrae dix-
 erunt. Mohametes vero, qui se orthodoxum esse et coram deo stetisse
 iactat, probat docetque foedas istas nugas, nec ullo modo sentit, quam
 omnes hae res libidinosae et detestandae sint et peccatum consecu-
 tae. ante Adami enim peccatum et delictum ubinam balneae, ubinam
 omnino aedes, ubinam multae feminae? sed post peccatum et ex-
 secrationem corpus tanquam bestia menti, perfecta notione dei non
 sustentatae, inhiabat, superabat eam, atque animam, ex altitudine et
 magnificentia deiectam, in vanas et insanas libidines voluptatesque
 corporis adduxit: ac mancipii instar anima cupiditatibus corporis ob-
 stricta est. quodsi, qui ad voluntatem dei vixerunt homines, post

τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν οὐδὲν μέλλουσιν εὐρεῖν οἱ κατὰ
 ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ πολιτευσάμενοι ἄνθρωποι τὴν μακαρίαν
 ἐκείνην ζωὴν ἣν ὁ προπάτωρ εἶχεν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβά-
 σεως καὶ ἀπάλεσεν, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλλουσι
 5 εὐρεῖν ἣν εἶχε μετὰ τὴν κατάραν, οὐαὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐκεί-
 νοις. καὶ τὸ δὴ χεῖριστον ὅτι οὐδὲ μέχοι τῆς ταλαιπώρου
 ἐκείνης καὶ ἐπαράτου ζωῆς ἔσται ἢ τοῦ Μωάμεθ παραλογία,
 ἣν δῆθεν ἐπαγγέλλεται ὁ Θεὸς δώσειν τοῖς δικαίοις, ἀλλὰ
 πολλῶ τῶ χεῖρονι διαφέρουσαν καὶ αἰσχροῦν. ὁ γὰρ Ἀδὰμ
 10 μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν κατάραν καὶ τὴν ἐξορίαν τὴν
 ἀπὸ τοῦ παραδείσου ἔγνω τὴν Εὐάν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διὰ
 τὴν τεκνογονίαν, καὶ ἐτεκνοποίησε· πρὸ δὲ τῆς παραβάσεως
 ἀγγελικῶς ἔζων. ὅμως καὶ ὁ Ἀδὰμ εἶπερ ἔγνω τὴν Εὐάν,
 ἀλλὰ καὶ αὐθις μία καὶ μόνη εὐρίσκετο γυνὴ καὶ οὐ πολλαί. 78
 15 οὔτε γὰρ ἐν ἄρσεν ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ πολλὰ θήλαα, οὔτε
 πολλὰ ἄρρενα καὶ ἐν θῆλυ, ἀλλ' ἐν ἄρσεν τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐν
 θῆλυ τὴν Εὐάν· πληθυνθέντος δὲ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων
 καὶ πεσόντος εἰς ἀσελεγεῖς καὶ ἀθεμίτους πράξεις ἐβαρύνθη ὁ
 Θεὸς καὶ ὠργίσθη κατ' αὐτῶν, ὡς ὁ μακάριος Μωϋσῆς γρά-
 20 φων εὐρίσκειται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς γενέσεως ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς
 “οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτοὺς διὰ τὸ εἶναι
 αὐτοὺς σάρκας,” ὡς δῆθεν ὅλως σαρκικοὺς γεγονότας καὶ παν-
 τελῶς γηῖνους, οὐκ ἔχοντας μνήμην τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς ἀσελ-

18. ἀθέσμους P

21. ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις P

resurrectionem mortuorum non inventuri sint beatam illam vitam,
 quam Adamus pater ante peccatum egit atque amisit, sed eandem
 rursus vitam, quam ille post execrationem toleravit, vae hominibus
 illis! imo vero, quod miserrimum est, ne acquievit quidem in ae-
 rumnosa hac et execrata vita Mohametis insania, ut hanc scilicet
 deus iustis daturum se esse promiserit, sed invenit vitam malis longe
 insigniorem et vero turpem. Adamus enim post delictum et execra-
 tionem et e paradiso exsilium cum Eva concubuit, sed ob liberorum
 generationem, atque generavit liberos. ante delictum autem in ange-
 lorum modum vixerant. sed tamen etiamsi cum Eva Adamus concu-
 buit, unica tamen femina erat, non multae. etenim nec unum ma-
 rem et multas feminas, nec multos mares et unam feminam, sed
 unum marem Adamum, et unam feminam Evam deus creavit. aucto
 autem genere humano et ad facinora libidinosa et iniusta declinante,
 indignabatur iisque irascebatur deus, sicut divinus Moyses in libro
 genesis scribit, deum dixisse “ne maneto super eos spiritus meus,
 quoniam caro sunt,” h. e. plane libidinosi et terrestres facti sunt, atque,

γείας ἐμπεσόντας. τότε λέγει ὁ θεὸς τῷ Νῶε "ὅτι σε εὕρηκα
 δίκαιον ἐν ταύτῃ τῇ γενεᾷ, ποιήσον κιβωτὸν μετὰ ξύλων τοιάνδε
 καὶ τοιάνδε." καὶ ἐποίησε Νῶε τὴν κιβωτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα κυ-
 ρίου. καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐ-
 τοῦ, Σῆμ Χαμ Ἰάφεθ. καὶ εἰσῆλθεν ἡ γυνὴ τοῦ Νῶε εἰς τὴν 5
 κιβωτὸν, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν Νῶε. ὄρας πῶς ὁ
 Νῶε μὲν ἐμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος ὁ ἔχων τὴν μίαν
 γυναῖκα. ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἀνὰ μίαν καὶ μόνην
 γυναῖκα ἔχων ἕκαστος, ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ.
 ἅπαν δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ κατακλυ- 10
 σμοῦ τῶν ὑδάτων. πάντως καὶ τὸν πάντῃ ἀνόητον τοῦτο δι-
 δάσκει ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκά ἐστὶν ἀπὸ τοῦ δικαίου
 ἔχειν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἓνα μόνον ἄνδρα τὴν γυναῖκα. ἀλλὰ
 καὶ τοῦτο μετὰ τὴν κατάραν ἐγένετο, διὰ τὴν τεκνογονίαν, ὡς
 εἴρηται. ὁ δὲ Μωάμεθ διδάσκει ἀναφανδὸν ὅτι ἡ παρὰ τοῦ 15
 θεοῦ τοῖς δικαίοις ἀνταπόδοσις λουτρὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ
 ἐνὶ ἐκάστῳ καὶ οἶκοι περικαλλεῖς. ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετῶν
 πῶς ἀπὸ θεοῦ; μάταιος δὲ ὁ ταῦτα παραδεχόμενος καὶ πι-
 στεύων ὅτι τὸ γεγονὸς δι' ὀργὴν τῷ ἁμαρτήσαντι πολυπλα-
 σιάζεται ἐν τῷ καιρῷ τῆς μισθαποδοσίας τοῦ καλοῦ καὶ ἀγα- 20
 θοῦ τοῖς ἁγίοις καὶ δικαίοις. καὶ πρόσεξον τὰ γεγονότα, λέ-
 γει ὁ Μωϋσῆς "καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ."

veri bonique immemores, lasciviae se dederunt. tum deus Noae dicit
 "quoniam te iustum hominem inveni in hoc genere, age arcam ligne-
 am exstrue." extraxit igitur Noe arcam e praecepto domini et in-
 travit eam cum tribus filiis, Sem, Cham, Iapheth: intravitque eandem
 uxor Noae cum tribus uxoribus filiorum Noae. vides, deum Noae ut
 iusto homini testatum esse, quippe qui unam uxorem haberet. nec
 vero eiusdem filii, qui et ipsi singuli singulas uxores haberent, ab
 ira dei non servati sunt: quum omne genus humanum aquarum pro-
 luvie periret. quae res etiam stultissimum hominem docet, legitime
 unam uxorem virum, et unum maritum feminam habere. sed hoc
 quoque post execrationem factum est, ob liberorum generationem, ut
 diximus at Mohametes aperte docet, a deo iustis pro praemio da-
 tum iri lavacra, et feminas singulis plures et aedes pulcherrimas. ta-
 lia igitur qui lege sancit quomodo a deo missus sit? imo stultus est,
 qui ista probat, atque credit, quod libidinose fit, id tum, quum prae-
 mia bona et pulcra sanctis iustisque dabuntur, peccanti multiplicatum
 iri. attende vero, quae porro facta sint. dicit Moyses "atque in-
 gressus est arcam Noe et filii eius et uxor eius et uxores filiorum
 eius." de ingressione igitur dicit "ingressus est Noe et filii eius et

καὶ εἰς μὲν τὴν εἰσέλευσιν λέγει “εἰσῆλθε Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ,” εἰς
 δὲ τὴν ἐξέλευσιν οὐχ οὕτως ἀλλ’ “ἐξῆλθε Νῶε καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ’
 5 αὐτοῦ,” πάντως οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντος τοῦ λόγου ἢ ὅτι καὶ
 καὶ μίαν μόνην γυναῖκα ἔστιν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἄνθρω-
 πον, ἀλλ’ ἔστιν ὅτε καὶ αὐτῆς ἀπέχεσθαι πρόπον ἔστιν· ἐν
 γὰρ τῷ εἰπεῖν ὅτι εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ, ἔδειξεν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ οἷόν τι διατείχισμα χωρίζον
 10 τὸν Νῶε ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν ὅτι ἐξῆλθε
 Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἔδειξεν ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδὲν ἔστι τὸ
 κωλύον ἐνοῦσθαι τῇ αὐτοῦ γυναικί. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος ἔστι καὶ B
 περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
 ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ ἀνερχόμενος οὕτως ἔφησι
 15 τοῖς Ἰουδαίοις “ἀγνίσαιτε ἑαυτοὺς ἕκαστος ἕως τρίτης ἡμέρας,
 πλύναντες τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ γυναικὸς μὴ ἀψησθε.” οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδάμ τὴν Εὐάν θεασάμενος οὕτως
 εἶρηκεν “αὕτη ἔστιν ὅστων ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ
 τῆς σαρκὸς μου· ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν
 20 πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” καὶ
 πρόσχευς ὅπως μετὰ τὸ ἐφάμαρτον καὶ τὸ εὐῆθες κέκτηται ἡ
 πολυγαμία· ὁ γὰρ Ἀδάμ οὐκ εἶπεν ὅτι ἔσονται πολλαὶ αἱ
 γυναῖκες μετὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς σάρκα μίαν, ἀλλὰ δύο, τοῦτ’

4. μετ’ αὐτοῦ om P

22. μετὰ τοῦ ἐπαράτου P

uxor eius et uxores filiorum eius;” de exitu autem non ita, sed
 “egressus est Noe et uxor eius et filii eius et uxores filiorum eius
 cum eo.” quibus verbis nihil aliud significatur, nisi hoc, etiamsi
 unam uxorem legitime vir habeat, nonnunquam tamen ea abstinend-
 um ei esse. nam quum dicit “ingressus est Noe in arcam et
 filii eius” filios eius tanquam parietem Noam ab uxore eius separan-
 tem posuit; quum autem dicit “egressus est Noe et uxor eius” ostendit,
 dehinc nihil iam obstare, quominus uxori iungatur. idem di-
 cendum est de filiis eius eorumque uxoribus. enimvero ipse Moy-
 ses in montem Sina ascendens edixit Iudaeis, ut sanctificarent se ad
 tertium diem usque et vestes lavarent, neve attingeret quisquam uxorem.
 quinetiam ipse Adamus Evam conspicatus dixit. “haec est os e
 meis ossibus, et caro e mea carne: quare homo patrem et matrem
 relinquet et sociabit se uxori, eruntque ambo caro una:” quo loco
 animadvertet, quomodo ad pravitatem polygamiae accedat, ut eadem
 inepta sit. Adamus enim non dixit, multas feminas cum viro in unam

ἔστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ τοῦτου γυνή· μία δὲ καὶ πολλαὶ οὐ ταυ-
τόν. εἰ δ' ἴσως καὶ ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς ἐνέδωκε τοῖς Ἰου-
δαίοις ἔχειν ἕνα ἕκαστον γυναῖκας, συγκαταβάσεως ἕνεκεν
τοῦτο πεποίηκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ζώων φύσεως, ἵνα
τῆς μιαιφάνος ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῶν παίδων μαιφονίας· ὁ δὲ 5
Χριστὸς ἐλθὼν, ὥσπερ ἐκώλυσε τὴν τῶν ζώων φύσιν, πλη-
ρῶν τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκώ-
λυσεν. ὁ δὲ Μωάμεθ οὐτοσί ἀντὶ σωφροσύνης ἀκολασίαν νε-
νομοθέτησε μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ
μέλλοντι ταῦτα παρὰ Θεοῦ πολλαπλασιασθῆναι διδάξας. καὶ 10
ἔστιν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ τοῦ Δαβὶδ λόγιον τὸ φάσκον ὅτι ἐπαι-
νεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ
ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται," τουτέστιν ἐπαινεῖται καὶ ἐγκωμιάζε-
ται παρὰ τῶν κολακευόντων αὐτὸν καὶ ἐρεθιζόντων αὐτοῦ τὴν
κακίαν καὶ μηδὲ αἰσθῆσιν τῆς νόσου γούν διὰ σιωπῆς ἐμποιῆ- 15
σαι ἀνεχομένων. διὸ καὶ ἀνίατος ὁ τοιοῦτος εὐρίσκεται· τὸ
γὰρ μηδὲ αἰσθῆσιν τοῦ πάθους ἔχον θεραπείαν οὔτε ζητεῖ
οὔτε προσίεται. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ πάντων δεινότατον, ὅταν
ἡ κακία ἐπαινῆται καὶ μηδὲ κακία εἶναι νομίζεται· ὁ γὰρ
δηλωθεὶς Μωάμεθ τὰ πρὸς χάριν καὶ τέρεψιν τῶν ἀνθρώπων 20
ἐσπούδασε καὶ ἐδίδαξεν, ἵνα διὰ τῆς ἡδονῆς ἐπισπάσῃται τὸ
πλήθος τῶν ἀφρόνων.

"Ἐτι περὶ τῶν ἀνδρῶν μόνον μέλει τῷ Θεῷ ὡς πλάσμα-

3. post γυναῖκας locum vacuum P   11. τὰ — λόγια φάσκον-
τος P

carnem coniunctas fore, sed duo, h. e. virum et uxorem eius. atqui una et multae non eadem res est. quodsi Moyses legislator permisit Iudaeis, ut singuli plures uxores haberent, indulgentia ea erat, sicut in permittendo animalium sacrificio, quo eos prohibiturus erat, ne liberos occiderent. at Christus, sicut animalium sacrificia vetuit, finem legis secutus, ita etiam polygamiam vetuit. at Mohametes iste pro modestia licentiam non solum in hac vita lege sanxit, sed etiam in vita futura eadem a deo multiplicatum iri docuit. ac probatur in illo Davidis dictum "laudatur, qui cupiditatibus animi indulget, et benedicatur iniuste agenti" h. e. laudatur et praedicatur ab iis, qui ei adulantur et pravitatem eius stimulant ac ne sensum quidem morbi e silentio oriri patiuntur. quare nec sanari talis homo potest. qui enim malum ne sentit quidem, medicinam nec quaerit, nec admittit. atque hoc omnium pessimum est, si pravitas laudetur et ne credatur quidem pravitas esse. at enim Mohametes iste quae grata et iucunda essent hominibus, iactavit et docuit, ut voluptatis capiendae spe imperitam multitudinem in partes suas pertraheret.

Deinde utrum soli viri deo curae sunt ut creati ab eo, minime

των αὐτοῦ, περὶ δὲ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς πλάσμα θεοῦ; καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄνδρες μέλλουσιν ἀπολαύειν τῶν παρὰ θεοῦ τοιούτων ἀγαθῶν, αἱ δὲ γυναῖκες οὐδ' ὅλως; ἢ ἐπεὶ μία φύσις ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ 5 εἷς ἄνθρωπός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὁμοίως μέλλουσι κριθῆναι οἱ πάντες καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀπολαύειν, οἱ μὲν καλῶς πολιτευσάμενοι τὰ ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς τὴν ὄργην τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστροφὴν καὶ κόλασιν; πάντως τοῦτο παντί που δῆλον ὅτι πάντες ἄνθρωποι ὁμοίως μέλλουσιν κριθῆναι, ἄνδρες 10 τε καὶ γυναῖκες, ἐπεὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἐστὶ, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀπολαύειν, ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἔπραξε, κακὰ τε καὶ ἀγαθὰ. καὶ λοιπὸν τὸ δίκαιόν ἐστι καὶ πρέπον ἵνα λάβωσι καὶ αἱ γυναῖκες ὅπερ οἱ ἄνδρες· καὶ ὥσπερ διδῶνται πρὸς τοὺς καλῶς πολιτευσασμένους ἐνὶ ἑκάστῳ πολλαὶ 15 γυναῖκες ἀντιμισθία, καθὼς ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ, διδόνθωσαν καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτευσασμένας γυναῖκας μιᾷ ἑκάστη πολλοὶ ἄνδρες. εἰ δ' ὡς ἄτοπον παρεσιώπησεν αὐτό, τὴν 79 αὐτὴν ἔννοιαν καὶ κρίσιν ἔπρεπεν ἵνα ἀναλογίσηται καὶ κρίνη καὶ περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἔτι οἱ πολλοὶ ἄνδρες οἱ δοθησόμενοι 20 μιᾷ γυναικὶ ὡς ἀποδοχῆς ἄξιοι μέλλουσι δοθῆναι διὰ τὸ καλῶς αὐτοὺς πολιτευσθῆναι ἢ ὡς καταδίκης; καὶ εἰ μὲν ὡς καλῶς αὐτοὺς πολιτευσασμένους, διὰ τί οὐκ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἐνὶ ἑκάστῳ πολλαὶ γυναῖκες εὐεργεσίας χάριν καὶ ἀντιμισθίας, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι γυνὴ μία; εἰ 25 δ' ὡς κατακρίτοις, καὶ μὴν αἱ τοιαῦται εὐεργεσίαι ἀποδοχῆς

12. τὸ αὐτὸ δ. P   24. λέγεται P

autem feminae ut non creatae a deo, ac propterea viris bona illa a deo proposita sunt, feminis nihil eiusmodi propositum? an quum una sit viri et feminae natura, et unus homo sit omnis homo, omnes etiam pariter iudicabuntur et paria consequentur praemia, et quidem qui bene vixerunt, bona, qui male, iram, abominationem et poenas? ac sane aequum et consentaneum est, feminas idem, quod viri, accipere, et sicut qui bene vixerunt viri, eorum singulis plures feminae praemii loco dantur, e Mohametis quidem doctrina, ita singulis feminis quoque, quae bene vixerunt, plures dandi sunt viri. quodsi hoc ut ineptum praetermisit silentio, eandem rationem ac sententiam in viris eum sequi decebat. deinde multi viri uni dandi feminae utrum ut praemio digni propter vitae probitatem, an ut digni poena dantur? si dantur ut qui bene vixerint, quare non singulis feminae multae dantur pro praemio et remuneratione, ut dicitis, sed potius multis viris femina una? sin vero ut qui damnati sint, illa quidem

καὶ ἀγαθῆς ἀντιμισθίας δόματα εἰσιν, ὡς ὁ Μωάμεθ διαγο-
ρεύει. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν πολλῶν γυναικῶν τῶν δοθη-
σομένων ἐνὶ ἀνδρί· εἰ μὲν ὡς καταδίκης ἄξιαι, πῶς δίδον-
ται πρὸς αὐτὰς εὐεργεσίαι; εἰ δ' ἀποδοχῆς ἄξιαι, διὰ τί δί-
δονται αἱ πολλαὶ ἐνὶ ἀνδρί; καὶ τί τῆς τοιαύτης συγχύσεως 5
ἀτοπώτερόν τε καὶ ἀηδέστερον;

Βλέπεις πῶς ὁ παρατραπεῖς τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς πόσα
ἄτοπα παρεμπίπτει καὶ ἄκων. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν
οὐ γὰρ ἔστιν ἢ τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἀγίους μισθαποδοσία
τροφαὶ καὶ πόσεις καὶ λουτρὰ καὶ γυμναῖκες, ἃ τινὰ εἰσιν 10
ἁμαρτίας καὶ ὀργῆς ἀποτελέσματα, ὡς εἶρηται, ἀλλὰ ἀγιω-
σύνη καὶ καθαρότης καὶ ἀγγελικὴ πολιτεία χαρὰ τε καὶ εὐ-
φροσύνη καὶ ἀγαλλίασις, ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ
ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτέ.

Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς νομοθεσίας τοῦ νομοθέτου. γινώ- 15
σκειται ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν πράξεων ὁ τρόπος αὐτοῦ ἢ οὐ;
καὶ τίς οὕτω τυφλὸς καὶ ἀνόητος καὶ ἐσκοτισμένος ὁ μὴ συν-
εἶς τὰ λεγόμενα; ὁ δὲ ταῦτα νομοθετῶν πῶς ἀπὸ θεοῦ;

Καὶ περὶ μὲν τούτου τίς χρεῖα λόγων πλειόνων; περὶ δὲ
τοῦ ἐγγεγραμμένου ὀνόματος τοῦ Μωάμεθ ἐν τοῖς δεξιούσις μέ- 20
ρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ τίς χρεῖα ἀπολογίας λόγων; οἱ
μὲν φρόνιμοι κρινέτωσαν φρονίμως, οἱ δὲ γε ἀνόητοι καὶ μωροὶ
ὡς βούλονται.

beneficia et gratiae munera sunt, ut Mohametes quidem docet. eadem
res in pluribus feminis uni dandis viro. si enim poena dignae sunt,
quare beneficia iis contingunt? sin remuneratione dignae, quare mul-
tae uni viro dantur? tali quidem confusione quid inconcinnius et fa-
stidiosius est?

Vides, qui a recta via deflexit in quot ineptias etiam invitus in-
cidat? at non est ita, non est. neque enim sanctos deus cibus,
potionibus, lavacris, feminis remuneratur, quae ex errore et ira orta
sunt, sed sanctitate, integritate et vita angelica, gaudio porro, hila-
ritate et laetitia, qualem nec oculus vidit nec auris audivit, cuiusque
in nullius hominis cor penetravit sensus.

Vidisti iam fructum legis legislatoris istius. cognosciturne e fructu
factorum mos eius, necne? aut quis ita caecus et imperitus et he-
betatus, qui non intelligat quae disputavimus? at talia qui sancit
quomodo a deo missus sit?

Ac de hac quidem re nihil attinet longius dicere. nec attinet de
nomine Mohametis in dextra parte throni dei scripto dicere; pruden-
tes enim prudenter iudicanto, inscii et stulti autem, quemadmodum
volent.

Οὐχ ὡς ἐπιλαθόμενος τοῦ ἡμετέρου λόγου ἔγραψα περὶ τοῦ Μωάμεθ ὅσον ἔγραψα· εἶπον γὰρ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ προ-
 κείμενος σκοπὸς τῆς νῦν πρὸς σέ μου ἀπολογίας, ἵνα ποιήσω
 καταδρομὴν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων καὶ εἶπω ἄπερ λέγουσι
 5 καὶ πράττουσιν ἄτοπα ὀλέθρια τε καὶ κακά, ἀλλ' ἵνα δείξω
 μόνον ὅτι παραλόγως καὶ ἀδίκως κατηγοροῦνται παρὰ τῶν
 Μουσουλμάνων οἱ Χριστιανοί, ὃ καὶ πεποίηκα. εἰ δὲ καί
 τινα εἶπομεν περὶ τοῦ Μωάμεθ, ἢ τοῦ πράγματος ὑπόθεσις
 ἠνάγκασεν ἡμᾶς εἰς τοῦτο, ἐπεὶ εἶπερ εἴχομεν κατὰ σκοπὸν
 10 τοῦ γράφαι περὶ τῶν ἀτοπημάτων τῆς διδαχῆς αὐτοῦ, πολλὰ
 εἴχομεν εἰπεῖν.

Ὅτι δὲ οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ Μωάμεθ λόγον
 τὸν τυχόντα, οὐδὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἦν γεγραμμένον τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅσον δῆτα καὶ εἶπομεν· ὁ
 15 δὲ λόγος δηλώσει τοῦτο καὶ ἔτι σαφέστερον. ἄπερ εἶδον οἱ
 ἀπόστολοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄπερ ἀκηκόασιν ἐξ
 αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα ἔγραψαν καὶ ἐδί-
 δαξαν. ἐξ αὐτῶν γοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ τέσσαρες
 20 συνεγράψαντο τὸ εὐαγγέλιον. ὁ μὲν εἰς ὀνομαζόμενος Ματ-
 θαῖος Ἑβραϊκῶς ἐξέδωκε τοῦτο εἰς τὴν Παλαιστίνην ἦτοι τὰ
 Ἱεροσόλυμα καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης· ὁ δὲ ἕτερος Μάρκος
 Λατινικῶς εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ ἐδόθη εἰς τε τὴν Ἰταλίαν
 καὶ τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰ ἐσπέρια ἅπαντα ἔθνη. Β
 ὁ δὲ ἕτερος Λουκᾶς, Ἑλληνικῶς δέ· καὶ ἐδόθη εἰς τὴν

Ceterum haud oblitus propositi mei de Mohamete scripsi, quid-
 quid scripsi. dixi enim, non esse huius disputationis consilium, ut in
 Musulmanos invehar et quid inepte, perniciose et male dicant agant-
 ve, doceam, sed ut ostendam, male et immerito Christianos a Mu-
 sulmanis accusari: id quod feci. si de Mohamete autem nonnulla
 diximus, coegit nos, ita ut faceremus, rei natura, quum, si in ani-
 mo fuisset, de ineptiis doctrinae eius scribere, multa nobis dicenda
 fuissent.

Non dixisse autem Christum de Mohamete verba ista, nec in
 evangelio scriptum esse nomen eius, de hac re tum ante diximus,
 quae diximus, tum in sequenti disputatione dicetur luculentius. quae
 viderunt apostoli et discipuli Christi, et quae audiverunt ex ore eius,
 literis mandarunt et docuerunt. ex ipsis enim discipulis Christi qua-
 tuor evangelium conscripserunt: quod unus, Matthaeus nomine, he-
 braice in Palaestina vel Hierosolymis et circa Libyam edidit; alter,
 Marcus, latine in Achaia, quod in Italiam et Romam et ad omnes
 occidentales gentes perlatum est; tertius, Lucas, graece, quod divul-

Ἀσίαν καὶ Αἰθιοπίαν Περσίαν τε καὶ Ἰνδίαν καὶ Ἀραβίαν. ὁ δὲ ἕτερος Ἰωάννης καὶ αὐτὸς Ἑλληνικῶς, καὶ ἐδόθη εἰς τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τὰς νήσους καὶ ἔνθα εὐρίσκονται οἱ Ἕλληνες. καὶ οὕτως διεδόθη τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα οὐ μετὰ βίας οὐδὲ μετ' ἀνάγκης οὐδὲ μετὰ ξίφους καὶ σπάθης, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ ἰλαρότητι καὶ ἐν ταπεινώσει εὐρίσκοντο διδάσκοντες οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. καὶ ἀνέστραπται τὰ πράγματα. τῶν γὰρ ἀποστόλων τυπτομένων κολαφιζομένων λοιδορουμένων διωκομένων διδασκόντων οὐ κατέπιπτε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐμεγαλύνετο καὶ ἠϋξάνετο τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον. καὶ ἐκεῖνοι οἱ πολλὰ σπονδάζοντες καὶ πολλὰ κεκοπιακότες καλύψαι τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἵνα μὴ ὁμολογήσῃ αὐτὸν τις τῶν ἀνθρώπων Θεόν, ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων θανάτῳ ἀποθανεῖται, αὐτοὶ ἐκεῖνοι κατανοήσαντες τὴν ἀλήθειαν προσέπεσον καὶ προσεκύνησαν οἱ μὲν τοῖς ἀποστόλοις οἱ δὲ τοῖς ἐκείνων διαδόχοις καὶ μαθηταῖς, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ Χριστός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ ἐλυποῦντο καὶ ἔκλαιον τὰς παρελθούσας ἡμέρας, ἃς περιεπάτησαν ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Σατανᾶ. ὁ δὲ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐλεήμων ἐδέξατο αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, καὶ αὐτοὺς τοὺς διώκοντας τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα κατέστησε ποιμέ-

2. καὶ ἐδόθη — νήσους] εἰς τὴν Πάτμον καὶ Ἐφεσον P 17.
ὁ ἀλ. — ἐσιν om P

gatum est in Asia, Aethiopia, Persis, Indis et Arabia; quartus, Iohannes, item graece, quod in parte Europae et per insulas ac regiones a Graecis habitatas innotuit. ita evangelium per totum orbem terrarum non vi et violentia, nec ense et gladio, divulgatum est, sed pie et laete et modeste apostolis verbum dei docentibus. eratque rerum quasi repugnantia quaedam. nam quum apostoli percuterentur, flagellarentur, conviciis afficerentur, exagitarentur inter docendum, non oppressa est eorum doctrina, sed in dies nova incrementa capiebat et laetius efflorescebat evangelium Christi. qui enim multum operae impendebant multumque enitebantur, ut occultarent nomen Christi, ne quis eum deum esse crederet, (quod qui conabitur, morte periturus est) illi ipsi igitur, cognita veritate, adorarunt et venerati sunt apostolos vel successores et discipulos eorum, atque crediderunt, eum verum deum et Christum et filium dei vivi esse, ac lugebant et lamentabantur de tempore praeterito, quo tenebris et erroribus Sataeae obstricti fuerant. deus autem optimus et misericors accipiebat mutationem mentis eorum, et hos ipsos, qui persequabantur nomen Christi, pastores et magistros et nuntios verbi et nominis sui facie-

νας καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ
 ὀνόματος αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ πάντες τὸ εὐαγγέλιον με-
 τέγραψαν καὶ εἶχον αὐτὸ εἰς ἕκαστος, καὶ ἀνεγίνωσκε καὶ
 ἐμάνθανε καὶ ἐδιδάσκετο καὶ προσεκύνει τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμ-
 5 μένα. καὶ οὕτως διεδόθη εἰς τὸν ἅπαντα κόσμον τὸ εὐαγγέλιον,
 καὶ εἶχον αὐτὸ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. ἀπὸ γοῦν τοῦ
 Χριστοῦ ἕως οὗ ἤρξατο διδάσκειν ὁ Μωάμεθ παρῆλθον χρό-
 νοι ἐπέκεινα τῶν πεντακοσίων· μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ
 εὐαγγελίου τῶν πεντακοσίων χρόνων τίς ἐμελλεν τολμήσειν
 10 ἐκβαλεῖν τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, εἶπερ
 εὗρισκετο ἐν αὐτῷ γεγραμμένον; τὸ μὲν ὅτι μίαν καὶ μόνην
 λέξιν ὁ τολμήσας προσθήσειν ἢ ἐκβαλεῖν οὐ δύναται πλέον ἐκεῖ-
 νος ὀνομάζεσθαι Χριστιανός· τὸ δὲ ὅτι εἶπερ καὶ τις κακός,
 ὑποθώμεθα, ἐξέβαλέ τινα λέξιν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, ὁ ἕτερος
 15 ἅπας κόσμος ἀκολουθήσειν ἐμελλε τῷ τοῦ ἐνὸς ἀτοπήματι;
 πάντως οὐχί. ἀπὸ γοῦν τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν γε-
 γραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἢ ὡς
 καλὸν ἐμελλε μαρτυρήσειν ὁ Χριστὸς ἐκεῖνον ἢ ὡς κακόν· καὶ
 εἰ μὲν ὡς καλόν, ἐμελλον ἐκδέχεσθαι πάντες οἱ βασιλεῖς
 20 τῆς γῆς, πάντες οἱ τοπάρχαι, πάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν παρὰ
 τοῦ Χριστοῦ μαρτυρηθέντα, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπὸ τούτου
 ὠφέλειαν· εἰ δ' ὡς κακόν, πάλιν ἐμελλον ἔχειν τὰ ἐκεῖνου

5. διεσώθη P 17. ἢ] εἰ εἶπερ εὗρισκετο τὸ τοῦ Μωάμεθ
 ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἢ Alterus. sufficit εἰ ἢ. 22. πάλιν
 προσέχειν ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀποστρεφόμενοι μὴ βλαφθῶσι P

bat: qui omnes evangelium sibi compararunt et descripserunt, ac
 legebat, discebat, docebatur et adorabat quisque, quae in eo scripta
 erant. ita igitur per totum orbem terrarum evangelium divulgatum
 est, eratque in manibus omnium, qui terram habitabant. a Christo
 autem ad id tempus, quo Mohametes docere coeperat, anni amplius
 quingenti praeterierunt. iam vero quam annos quingentos lectum
 esset evangelium, quis Mohametis nomen inde eicere ausus sit, si
 quidem in eo scriptum fuerit? nam primum qui vel unum vocabu-
 lum addere aut demere voluerit, non iam poterit Christianus haberi;
 deinde fac, malum quempiam hominem vocabulum aliquod eiecisse
 ex evangelio: num reliquis totus orbis terrarum huius unius fraudem
 probaverit? minime profecto. hinc igitur patet, non scriptum fuisse
 in evangelio nomen Mohametis. deinde aut bonum aut malum eum
 appellaturus erat Christus: si bonum, omnes reges orbis terrarum,
 omnes principes, omnes Christiani a Christo probatum prophetam
 amplexuri erant, ut fructum ex eo perciperent; sin malum, servaturi
 erant indicia, unde eum cognoscerent, et cauturi, ne laberentur. neu-

γνωρίσματα καὶ φυλάττεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ βλαβῶσι· καὶ εἴτε ὡς ἐκδεχόμενοι τὸν καλὸν εἴτε ὡς ἀποστρεφόμενοι τὸν κακόν, οὐδὲν ἔμελλεν ἐκβαλεῖν ἅπας ὁ κόσμος ἐκ τοῦ εὐαγγελίου τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα. καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν γεγραμμένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ τούτου ὄνομα. 5
 80 τίς γοῦν ἔμελλε φθονῆσειν τῷ Μωάμεθ πρὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως; πάντως οὐδεὶς. εἰ δ' ἴσως ἐφθόνησεν αὐτῷ τις μετὰ τὴν αὐτοῦ γέννησιν, πῶς ἔμελλεν ἀκολουθήσειν ἅπας ὁ κόσμος τῷ πρὸς τὸν Μωάμεθ ἑνὸς φθόνῳ; καὶ τίς παράφρων 10 οὕτως ὥστε μὴ λογίσασθαι τοῦτο τὸ ἀδύνατον; καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν καταγεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἔτι εἰ μὲν ἔλεγον οἱ Ἰσμηλιταὶ ὅτι μόνον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὐρίσκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα καὶ ἐξέβαλον αὐτὸ οἱ Χριστιανοί, καὶ οὕτως 15 ἀρκεταί εἰσιν αἱ ἀποδείξεις ἃς λέγομεν, ἵνα φανῇ τὸ ἀληθές, ὅτι οὐδὲν αὐτοὶ λέγουσιν ἀληθές· ἐπεὶ δὲ λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ γένεσει τῇ συγγραφείσῃ παρὰ τοῦ Μωϋσέως εὐρίσκετο γεγραμμένον, πῶς ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τῆς παλαιᾶς οἱ Ἑβραῖοι; οὐδὲ γὰρ εὐρίσκεται ἐκεῖσε ὅλως ἵχνος σημείου περὶ τοῦ Μωά- 20 μεθ. καὶ ἰδοὺ ὡς οἱ Μουσουλμάνοι λέγουσι, φθονήσαντες οἱ Χριστιανοὶ ἐξέβαλον τὸ ὄνομα ἐκείνου· οἱ δὲ Ἑβραῖοι διὰ τί; καίτοι γε εἷς τε τὴν περιτομὴν καὶ ἄλλα τινά, εἰς τροφάς φημι καὶ ἕτερα ἔθιμα, συμφωνοῦσιν οἱ Μουσουλμάνοι

tiquam autem, sive bonum probarunt, sive spreverunt malum, per totum orbem terrarum nomen Mohametis ex evangelio eiecturi erant. manifestum igitur est, nomen eius non scriptum fuisse in evangelio. nec vero quisquam ulli homini nondum nato invidet. an quis Mohameti inviderit ante quam natus esset? profecto nemo. si quis autem iam nato Mohameti inviderit, num totus orbis terrarum in unius hominis invidiam concessurus erat? quis adeo stultus sit, qui fieri hoc non potuisse non intelligat. itaque hinc quoque manifestum est, Mohametis nomen scriptum non fuisse in evangelio. iam si Ismaelitae nomen Mohametis dicerent in solo evangelio scriptum fuisse, sed eiectum esse a Christianis, sufficeret ea, quam instituimus, disputatio, ut intelligeretur, quod res est, haud vere istos dicere; sed affirmant iidem, nomen illud in genesi, a Moyse conscripta, fuisse. quomodo igitur e testamenti vetere ab Hebraeis eiectum est? nam ne illic quidem vestigium indicii Mohametis comparet. ecce autem, Christianos invidia commotos illius nomen eiecisse Musulmani dicunt: qua re commoti Hebraei? qui quidem circumcissione et aliis quibusdam re-

μετὰ τῶν Ἑβραίων. ἰδοὺ γοῦν καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ Μωσαϊκῇ βίβλῳ εὐρίσκετο τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα οὔτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, ἵνα καὶ τὸν πάντῃ ἀγνώμονα ἀγά-
5 γωμεν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν.

5. Ἄσεβής εἰς βάθος κακῶν ἐμπροσθὸν καταφρονεῖ, φησὶν ὁ θαυμάσιος Σολομών· καὶ τίς ἀσεβέστερος τοῦ Μωάμεθ; ποῖον δὲ βάθος κακῶν, μᾶλλον δὲ σκότος, εἰς ὃ οὐκ ἐνέπεσεν ὁ δύστηνος οὗτος; καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων πλασμάτων καὶ
10 τεράτων ψευδῶν ἐπλάσατο καὶ τὴν παροῦσαν ἄθεσμον θεωρίαν, ἔχουσαν ἐπὶ λέξεως οὕτως, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν νιῶν Ἰσραήλ. “αἶνος τῷ ποιήσαντι διελθεῖν τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου τοῦ Ἐλαράμ, ὃ ἐστὶν οἶκος Μεκκέ, μέχρι τοῦ πορρωτάτου εὐκτηρίου, ὃ ἐστὶν οἶκος ἅγιος Ἱερουσαλήμ, ἣν
15 εὐλόγησαμεν. ὁ Μαχούμετ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ ψάλλαι αὐτὸν τὴν ᾠραν αὐτοῦ, εἶπεν τοῖς ἀνθρώποις ὧς ἡμεῖς ἀνθρώποι, κατανοήσατε. χθὲς μετὰ τὸ διαστῆναι με ὑμῶν, ἦλθε πρὸς με ὁ Γαβριήλ μετὰ τὴν ἐσχάτην ἐσπερινὴν ψαλμωδίαν, καὶ εἶπέ μοι ὧς Μωάμεθ, ἐντέλλεταιί σοι ὁ θεὸς ἐπι-
20 σκέψασθαι αὐτόν. ᾧ εἶπον ‘καὶ ποῦ αὐτὸν ἐπισκέψομαι;’ καὶ εἶπεν ὁ Γαβριήλ ‘ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐστί.’ καὶ ἤγαγέ μοι κτῆνος, μεῖζον μὲν ὄνου ἔλαττον δὲ ἡμιόνου· καὶ τὸ ὄνομα

6. 5] κατὰ τοῦ Μωάμεθ λόγος ἕτερος. MP 11. τῶν νιῶν add
Alterus 13. τοῦ Ἐλαράμ — εὐκτηρίου add Alterus 14.
Ἰσραήλ ὄν P

bus, velut usu ciborum et institutis aliis, cum Musulmanis concordant. enimvero vides manifesto, nec in vetusto libro Moysis, nec in evangelio nomen Mohametis fuisse.

Atque haec quidem propterea disputavimus, ut etiam plane imperitos ad verum cognoscendum perduceremus.

5. Scelestus in extrema mala delabitur aequo animo, eximius Solomo dicit. quis autem Mohamete magis scelestus? et quae mala sive potius malorum tenebrae, in quas non delapsus sit nequam iste? nam cum reliquis commentis et mendaciis portentosis etiam perversam hanc itineris fabulam, ad verbum translata, in capite filiorum Israelis narravit. “laus esto domino, qui servum suum una nocte a sacello Elarami, quae est aedes Meccae, ad longissime distans sacellum duxit, quae sancta aedes Hierosolymorum est. Mohametes quodam die, postquam psallit horam suam, homines ita allocutus est. audite, homines. heri quum a vobis discessissem, adiit me Gabriel post extremam psalmodiam, et ‘Mohametes,’ inquit, ‘iubet te deus se videre.’ cui respondi ‘ubinam eum videbo?’ tum Gabriel ‘in loco

αὐτοῦ Μπεράκ. καὶ εἶπέ μοι ἀνάβαινε τούτῳ καὶ ἔλαυνε
 αὐτὸ μέχρι τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου. καὶ ὡς ἐφρόντιζον ἀναβαί-
 νειν, ἔφυγε τὸ κτῆνος. καὶ εἶπεν αὐτῷ ἴστασο ἀσφαλῶς ὁ
 Μαχούμετ γάρ ἐστιν ὁ σε βουλόμενος ἀναβῆναι. καὶ ἀπε-
 κριθῆ τὸ κτῆνος μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπεστάλην; ἀπεκριθῆ ὁ Γα- 5
 βριήλ ναί. καὶ εἶπε τὸ κτῆνος οὐ συγχωρήσω αὐτῷ ἀναβῆ-
 ναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ δεηθείη. ἐγὼ δὲ
 ἐδεήθην τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ κτήνους, ἐπέβην τε ἐπ' αὐτό. καὶ
 περιεπάτει ἐπικαθημένον μου πορείᾳ λεπτῇ, ἐπεστήριξέ τε τὴν
 χηλὴν τοῦ ποδὸς ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς ὕψεως αὐτοῦ. καὶ οὐ- 10
 Βιωσ ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον, ἐλάττονι διαστήματι ἢ
 ὅσον λίθου βολῆ τελεσθείη. ἦν δὲ καὶ ὁ Γαβριήλ μετ' ἐμοῦ,
 καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀπορροῶγα ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἁγίῳ ἐν τῇ Ἰε-
 ρουσαλήμ. καὶ εἶπέ μοι ὁ Γαβριήλ κατὰβηθι, ὅτι ἀπὸ τῆς
 πέτρας ταύτης ἀναβήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ κατέβην, καὶ 15
 ὁ Γαβριήλ ἠσφαλίσατο μετὰ κύκλου πρὸς τὴν ἀπορροῶγα τὸ
 κτῆνος τὸ Μπεράκ, καὶ ἐβάστασέ με ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ
 μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὅτε ἦλθομεν πρὸς τὸν οὐρανόν,
 ἔκρουσε τὴν θύραν ὁ Γαβριήλ, ἐρρήθη τε πρὸς αὐτὸν τίς εἶ;
 ἀπεκριθῆ δὲ ἐγὼ εἰμι ὁ Γαβριήλ. ἐρρήθη τε πάλιν αὐτῷ 20
 τίς ἐστι μετὰ σοῦ; ἀπεκριθῆ ὁ Μαχούμετ. εἶπε δὲ ὁ Θυ-
 ρωρὸς μὴ ὑπὲρ τούτου ἦν ἡ ἀποστολή; καὶ εἶπεν ὁ Γαβριήλ

1. ἐμπαράκ MP: corr Alterus
 P 22. ἐπιστολή P

4. μωάμεθ P

21. μωάμεθ

eo, in quo est, simulque adduxit mihi iumentum maius asino, sed
 minus mulo, cuius nomen Berac erat. deinde dixit 'conscende hanc
 bestiam et vehere ad sanctam aedem.' sed bestia, quum eam con-
 scendere vellem, aufugit. at ille clamavit 'consiste; Mohametes enim
 te conscensurus est.' respondit bestia 'propter illumne missus sum?'
 ad quae Gabriel 'es' inquit. rursus bestia 'non permittam ei, ut me
 conscendat, nisi prius pro me deum precatus sit.' itaque ego deum
 precatus pro bestia, conscendi eam. asportavit me facili itinere, et
 unguam pedis in orbe, quo finiebatur visus eius, figebat. ita ego in
 sanctam aedem perveni breviori spatio, quam quo iactus lapidis con-
 ficitur. comitabatur me etiam Gabriel et duxit me in praecipitium
 quoddam in aede Hierosolymorum, dixitque 'descende, ut ex hoc
 saxo ascendas in coelum.' descendi igitur, atque ligavit Gabriel an-
 nulo in praecipitio Berac bestiam, inque ipsius tergo deinde in coelum
 perlatus sum. quum ad coelum venissemus, porta a Gabriele per-
 cussa, rogatum est 'quis adest?' respondit ille 'ego adsum Gabriel.'
 rursus rogatum est 'quis tecum est?' ille 'Mohametes' respondit.
 tum ianitor 'nonne ob eum iter istud susceptum est?' 'est' Gabriel

'ναί· καὶ ἤνοιξεν ἡμῖν τὴν πύλην, καὶ εἶδον ἔθνος ἀγγέλων,
 καὶ δις κάμψας ὑπὲρ αὐτῶν τὰ γόνατα ἐξέχεον προσευχὴν.
 καὶ μετὰ ταῦτα ἔλαβέ με ὁ Γαβριήλ καὶ ἤγαγέ με πρὸς τὸν
 δεῦτερον οὐρανόν· ἦν δὲ τὸ διάστημα τῶν δύο μέσων οὐρα-
 5 νῶν ὁδὸς πεντακοσίων ἐτῶν. καὶ ὡσπερ πρῶτον ἔκοψε τὴν
 θύραν καὶ ἀπόκρισις γέγονεν αὐτῷ." οὕτως καὶ μέχρις ἐβδό-
 μου οὐρανοῦ κατὰ πάντα γέγονεν ὁμοίως, ἐν ᾧ ἐβδόμῳ ου-
 ρανῷ διαγράφει ἰδεῖν λαὸν ἀγγέλων, τὸ μῆκος ἑνὸς ἐκάστου
 πολλαχιλιοπλάσιον τοῦ κόσμου, ἀφ' ὧν τις εἶχεν ἑπτακοσίας
 10 χιλιάδας κεφαλὰς καὶ ἐν ἐκάστη κεφαλῇ ἑπτακοσίας μυριάδας
 στόματα καὶ ἐν ἐκάστῳ στόματι ἑπτακοσίας χιλιάδας γλώσσας
 αἰνούσας τὸν θεὸν ἑπτακοσίαις μυριάσιν ἰδιώμασι. καὶ προσ-
 ἔβλεπεν ἓνα τῶν ἀγγέλων θρηνοῦντα, καὶ ἐζήτησε τὴν αἰτίαν
 τοῦ θρήνου αὐτοῦ, καὶ ἀπεκρίθη ἁμαρτίαν εἶναι· αὐτὸς δὲ
 15 ἐδεήθη ὑπὲρ αὐτοῦ. "οὕτω τε," φησὶν, "ὁ Γαβριήλ παρέθε-
 τό με ἀγγέλω ἑτέρῳ καὶ ἄλλος ἄλλῳ, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέ-
 χρις ἔσθην ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ. καὶ
 ἤψατό μου ὁ θεὸς τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως
 οὔ ἢ ψυχρότης τῆς χειρὸς αὐτοῦ διήλθε μέχρι τοῦ μυελοῦ
 20 τῆς ῥάχεώς μου. καὶ εἶπέ μοι ὁ θεὸς 'ἐπέθηκα σοὶ καὶ τῷ
 λαῷ σου εὐχάς.' καταβάντι δέ μοι πρὸς τὸν τέταρτον οὐρα-
 νὸν συνεβούλευσεν ὁ Μωϋσῆς ἐπανελθεῖν με πρὸς τὸ κου-
 φίσαι τὸν λαόν, μὴ ὄντα δυνατὸν ἔξαρκεῖν τοσαύτῃ εὐχῇ. καὶ
 τῇ πρώτῃ ἐπανόδῳ ἔλαβον ἄνεσιν ἀπὸ τοῦ δέκα μέχρι καὶ

24. τοῦ om P

dixit. illico aperta est ianua ac vidi angelorum multitudinem, coram
 quibus, bis flexis genibus, preces fudi. post haec comprehendit me
 Gabriel et deduxit me in secundum coelum. erant autem duo haec
 coela quingentorum annorum itinere dissita. sicut prius ianua per-
 cussa et responsum datum est." ita ad septimum coelum eodem ubi-
 vis modo factum est, in quo quidem coelo vidisse se scribit angelos
 longitudine pluries millies longitudinem mundi aequantes, qui septin-
 genties millena capita, in quovis capite decies septingenties millena
 ora, in quovis ore septingenties millenas linguas haberent, quibus
 deum decies septingenties mille modis laudarent. vidit unum angelum
 lacrimantem, qui causam quaerenti, cur lacrimaret, peccatum quodpiam
 causam esse dixit. pro hoc precatus est. "ita me" ait "Gabriel alii
 angelo tradidit, hic rursus alii et sic deinceps, donec coram deo et
 throno eius adstabam. tetigit me deus manu inter medios humeros,
 unde frigus me ad medullam spinae penetravit, dixitque deus 'impo-
 sui tibi et populo tuo preces.' descendenti mihi ad quartum coelum
 suasit Moyses, ut redirem ad levandum populum, quippe faciendis

τῆς τειάρτης ἐπανόδου· καὶ τῇ πέμπτῃ ἐπανόδῳ τοσοῦτον ἦλθεν εἰς τὸ ἔλαττον τῶν εὐχῶν ὡς ὀλίγας ἐναπομεῖναι. εἰπόντος δὲ τοῦ Μωϋσέως μηδὲ τοσοῦτον δυνήσεσθαι τὸν λαόν, ἐγὼ αἰσχυρθεὶς ὡς τσαυτάκις ἀναβὰς οὐκ ἀνέβην πλέον, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὸ Μπεράκ ἤλαυνον ἐπανιὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 5 Μεκκέ. τούτων δὲ πάντων χρόνος ἐλάττων ἢ τὸ δέκατον μέρος τῆς νυκτός. καὶ διηγησαμένου πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Μωάμεθ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ νόμου αὐτοῦ χιλιάδες ἀνθρώπων πολλαί, λέξαντες αὐτῷ ἀνάβηθι τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντων ἡμῶν, ὡς ἂν ἴδωμεν τοὺς συναντή- 10 σαντάς σοι ἀγγέλους· οὐκ ἐπέγνωσ τὸ ἑαυτοῦ ψεῦδος· καὶ εἶπεν ὁ Μωάμεθ αἴνεσις τῷ Θεῷ μου, μὴ ἄλλο τί εἰμι ἐγὼ ἢ εἷς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολος. οἱ πρὸ ὑμῶν οὐκ ἐπίστευον θαύμασιν, οὐδὲ ὑμεῖς αὐτοῖς πιστεύετε, οὔτε πιστεύετε ἄλλως εἰ μὴ διὰ ζήφους." 15

Καὶ τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τῆς τοιαύτης ψευδοῦς καὶ ἀδοξοτάτης θεωρίας; ἔξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ Μωάμεθ ἔχει τὸν ἔλεγχον· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰπὼν, ὅτε ἐκυλίετο ἀφρίζων 81 ὑπὸ τοῦ πάθους, ὅτι τοῦ Γαβριὴλ ἐρχομένου πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένου παρὰ Θεοῦ δῆθεν οὐκ ἠδύνατο φέρειν τὴν τοῦ 20 ἀγγέλου ὄρασιν [τοῦτον], καὶ διὰ τοῦτο πίπτειν ὡσεὶ νεκρόν, τοὺς δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου λόγους ἀκούειν ὡσπερ τινὰ κώδωνα

18. τι P

istis precibus imparem. atque obtinui a primo reditu remissionem ad quartum usque; et quinto reditu adeo imminutus erat precum numerus, ut paucae superessent. quum autem Moyses diceret, ne tot quidem precibus faciendis parem fore populum, pudore commotus, quod toties iam redissem, non redii amplius; sed ad Berac reversus et in aedem Meccae revector sum. his omnibus negotiis vix decima pars noctis consumpta est. quod iter quum populo suo Mohametes narret, defecerunt a lege eius multa hominum millia, qui dicerent 'ascende interdum in coelum nobis spectantibus, ut videamus tibi obvios angelos. ipse non sentis mendacium tuum.' respondit Mohametes 'laus deo esto! equidem nihil aliud sum, quam unus ex hominibus et legatus. nec maiores vestri fidem habuerunt miraculis, nec vos habetis, nec creditis omnino nisi ense coacti.'

Quid dicas de tali mendacio et itinere maxime omnium incredibili? ex ipso Mohamete refutatur. etenim ipse dixit, quum morbo correptus volveretur spumanti ore, Gabriele ad se accedente, utpote a deo misso, non potuisse se ferre adspectum angeli, et propterea exanimem concidisse, sermonem angeli autem tanquam sonum campanae aeneae exaudisse. qui igitur unius angeli conspectum non tu-

χαλκοῦν ἤχοῦντα. ὁ τοίνυν μὴ δυνηθεὶς φέρειν ἐνὸς ἀγγέλου ὀπτασίαν πῶς τοσοῦτων ἀγγέλων αὐγὴν ἠδυνήθη θεάσασθαι, περιεργάσασθαι τε καὶ μετροῦσαι τὰς τοσαύτας κεφαλάς τῶν ἀγγέλων τὰς ἐντός τε τῶν στομάτων αὐτῶν 5 γλώσσας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς διαφόρους ἐναλλαγὰς καὶ ιδιότητας τῶν ὕμνων τοῦ Θεοῦ; μὴ μόνον γὰρ τοῦ Γαβριήλ μείζονα εἶναι λέγει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων εἰς οὓς ὁ Γαβριήλ οὐκ εἶχε παρείσδυσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦν ἀποδέων ἐκείνων ὥστε τὸν Μωάμεθ αὐτὸν ἑτέρῳ ἀγγέλῳ παραδοῦναι, 10 ὁ δ' αὖ ἑτέρῳ καὶ ἐφέξῃς ἄλλῳ, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὸν Θεὸν καὶ συντυχεῖν ἀλλήλοις, εἴτι μὴ μόνον μείζονα πάντων ἐκείνων δεικνύειν ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμενον. εἰ δὲ λέγειν περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ θεόπτου Μωϋσέως, ὄν, ὡς φησιν, εἶδεν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ. αὐτὸν δὲ ὑπερ- 15 ἀναβῆναι καὶ τοῦ ἐβδόμου, καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τοῦ Θεοῦ, ὁμιλῆσαί τε αὐτῷ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελθεῖν καὶ καταελθεῖν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ, ὡς εἴρηται, καὶ συντυχεῖν τῷ Μωϋσεῖ, συμβουλευσαί τε αὐτὸν τούτῳ ἐπαναστραφέντα παρακαλέσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ γενέσθαι κουφοτέραν 20 τὴν εὐχὴν ὡς ἀδυνατίως ἔχοντος πρὸς αὐτήν· καὶ δεξαμένον τούτου τὴν βουλὴν ἐπαναστραφῆναι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ζητῆσαι τὸ περὶ τούτου, καὶ προσδεχθῆναι τὴν ζήτησιν αὐτοῦ καὶ γενέσθαι ἐλαφροτέραν τὴν εὐχὴν. καὶ αὖ τοῦ Μωϋσέως ἀναγκάσαντος αὐτὸν αὐθις ἐπαναστραφῆναι ἕως πεντάκις πρὸς

lit, quomodo tot angelorum splendorem spectare potuerit, aut examinare et metiri tot eorum capita et quae in oribus eorum inerant linguas, et vero varias vicissitudines proprietatesque hymnorum dei? at enim non solum Gabriele maiorem se esse dicit, sed etiam omnibus illis, ad quos Gabrieli non patebat aditus, quum is tanto illis inferior esset, ut Mohametes ab eo alii, et ab hoc rursus tertio, et sic deinceps reliquis traderetur, et ita ad deum intraret et cum eo colloqueretur: quin imo se non solum maiorem esse angelis, sed etiam pro iisdem precatum esse affirmat. omitto dicere de magno illo, qui deum vidit, Moyse, quem se in quarto coelo invenisse narrat; ipsum autem etiam ultra septimum ascendisse et processisse usque ad deum cumque eo collocutum esse; deinde exiisse et descendisse ad quartum coelum, ut commemoravimus, et convenisse ibi Moysen, qui sibi suaserit, ut reversus deum super populo precaretur, ad levandum eum precibus, quippe ad quas faciendas non valeret populus; itaque, probato eo consilio, ad deum redisse et, de ea re precatum, voti compotem factum esse, precesque imminutas esse; ac Moyse denuo cogente, redisse ad deum quater deinceps, semperque multo facilio-

τὸν θεόν, καὶ πάλιν γενέσθαι πολλῶν ἐλάττω τὴν εὐχὴν. καὶ μὴ ἀρκεσθέντα τὸν Μωϋσῆν εἰπεῖν καὶ αὐθις ἵνα ἐπαναστραφῆ πρὸς τὸν θεὸν καὶ αἰτήσῃ συγγνωμονεστέραν γενέσθαι τὴν εὐχὴν. οὐ κατένευσεν, ἀλλὰ καὶ κατελθεῖν εἰς τὸ Μπαράκ καὶ ἐλαύνειν, ἕως ἂν ἔλθῃ ἔνθα ἦν πρότερον. σκόπει οὖν 5 ψεῦδος πάσης ἀγνωσίας μεμεστωμένον. τὸν θεὸν ὄντινα ὁμολογεῖ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ποιητὴν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ἐνσώματον δεικνύει καὶ οὐκ ἀσώματον· τὸ γὰρ θεῖον ἀσώματον ἀποσόν τε καὶ μὴ ἔχον μέγεθος, οὐδὲ ἐν εἴδει περιγραφτόν· τὸ δὲ οὕτως ἔχον τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει πῶς ἂν ἐκ με- 10 ρῶν; εἰ γὰρ τις δοίῃ τοῦτο ὑπάρχειν, πῶς νοηθήσεται ἀσώματον; τὸ γὰρ ἐν σχήματι ὄν πάντως καὶ ἐν ποσῶ καὶ ἐν τόπῳ, καὶ ἐξ ἀνάγκης περιγραφτόν. ταῦτα δὲ σωματικά. καὶ τὰ τοῦ σώματος ἴδια πῶς ἂν ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀσωμάτου φύσεως τοῦ θεοῦ λογίσηται τις διανοίᾳ μέτοχος 15 ὢν; καὶ ὁ μὲν πατριάρχης Ἀβραὰμ ἐν τῇ πάλαι θεοφανείᾳ γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτὸν ἐλογίσατο καὶ ἐκάλεσε· τοῦ δὲ Δα- νιὴλ τοῦ τοιούτου καὶ τοσοῦτου, ἄγγελον ἰδόντος, ἐστράφη ἢ δόξα αὐτοῦ εἰς διαφθοράν, τοῦτ' ἐστὶ παρὰ βραχὺ ἀπεβάλλετο τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν· ὁ μὲν Δαβὶδ φησιν “ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν 20 γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.” ὁ δὲ Μωάμεθ τὰς ἀγγελικὰς πάσας ὑπεραναβὰς δυνάμεις ἀμέσως τῷ θεῷ προσωμί-

7. ἐν σώματι P

16. παλαιῆ P

res factas esse preces. at ne sic quidem satis habuisse Moysem, sed rursus suasisse, ut ad deum rediret, ad remissionem precum rogandam; ipsum autem non consensisse, sed ad Barac descendisse et auctum esse, donec redisset in eum locum, in quo ante fuisset. en iam mendacium omni inscitia repletum. quem ipse Mohametes fabricatorem coeli et terrae esse dicit deum, eum corporeum esse ait, non incorporeum: quum tamen numen divinum non habeat corpus nec magnitudinem, nec figura describi possit. ita autem natura sua comparatum numen quomodo partibus constet? hoc enim qui statuat, quomodo idem esse incorporeum dicat? nam quidcunque figuram habet, magnitudinem et ambitum habet et necessario describi potest. haec autem corporea sunt. corporis proprietates autem quomodo qui rationis non expers est in divinam illam et incorpoream naturam dei transferat? Abrahamus quidem patriarcha in vetusto illo adventu dei terram et cinerem se existimavit appellavitque; et quum Daniel, talis ac tantus vir, angelum videret, mens eius in perniciem versa est, h. e. non multum aberat, quin vitam amitteret; atque David dicit “qui terram prospicit et tremefacit.” sed Mohametes, omnes angelicas vires superans, nemine intercedente, deum convenit, et super an-

λησε καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου δεήσεις ἐποίησε καὶ τῆς εὐχῆς οὐκ ἀπέτυχεν. ἐγὼ δὲ ἀποροῶ πῶς οὐκ ἔφη Β
τολμήσας ὁ αὐθάδης οὗτος καὶ ἀλαζῶν ὅτι κατέλαβε τὴν τοῦ
θεοῦ φύσιν ὡσπερ αὐτὸς ὁ θεὸς οἶδεν αὐτήν. ἀλλ' ὁ κα-
5 τοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγελάσεται αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ,
καὶ ὁ κύριος ἐκμνηστῆρι αὐτούς.

Ἔτι οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς γινώσκειν τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ,
ἀλλ' ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν νόμον ὃν οὐκ ἠδύ-
ναντο βαστάζειν. καὶ πῶς θεός, ὃς οὐ γινώσκει τὰ ποιήματα
10 αὐτοῦ μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ ποιήματος αὐτοῦ; εἰ δὲ θεὸς
ὢν ἀληθῆς καὶ τὰ πάντα γινώσκων πρὶν τῆς γενέσεως αὐ-
τῶν ἔδωκε νόμον μὲν ἀτελῆ διὰ τοῦ Μοῦσέως διὰ τὴν τῶν
ἀνθρώπων ἀσθένειαν, τέλειον δὲ τὸν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, πῶς
τὸ τέλειον ὡσπερ ἀγνοῶν ἢ μεταμεληθεὶς εἰς τὸ ἀτελὲς πάλιν
15 κατήγαγε; τὸ γὰρ τέλειον οὕτως ἐστὶ τέλειον, εἴπερ οὔτε ἑλ-
λιπὲς ἐστὶν οὔτε περιττὸν καὶ παρῆλκον, ὡσπερ τὸ εὐαγγέ-
λιον μαρτυρεῖ ἢ ἀλήθεια. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ τέ-
λειον καὶ ἀληθὲς καὶ ἅγιον καὶ σωτηρίαν καὶ ὁδηγίαν ἀποκα-
λεῖ· οἱ δὲ τοῦ τοιοῦτου Μωάμεθ ἀκόλουθοι, δικαιοῦντες τὸν
20 ἀσεβῆ, λέγουσιν ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς ἐδίδαξε μεγάλα καὶ ἀδύ-
νατα· τίς γὰρ δύναται ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν καὶ
τὸν θεὸν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς καρδίας; τίς δύναται ὑπὲρ τῶν
διωκόντων καὶ συκοφαντούντων εὐχεσθαι; τίς δύναται ἀγα-

16. ὅπερ P

gelis et universo mundo preces fecit, nec non compos factus est voti. equidem miror, quod petulans iste nebulo non ausus est affirmare, perspexisse se dei naturam, quemadmodum eam ipse deus noverit. verum qui in coelis habitat, irridebit ipsum et asseclas eius, atque ludibrio eos habebit dominus.

Deinde deus ignorabat vires populi, legemque imposuit cervici eius, quam ferre non possent. at quomodo deus sit, qui haud noverit opus suum nec operis sui vires? si deus verus et qui omnia nosset, ante quam fierent, legem imperfectam per Moysen propter imbecillitatem hominum, perfectam autem per evangelium edidit, quomodo perfectam hanc quasi oblitus et negligens rursus in imperfectam converterit? perfectum enim est, quidquid nec mancum, nec nimium est, quale sane evangelium esse constat. adeo ipse Mohametes evangelium perfectum, verum, sanctum et salutem et viam vitae appellat. Mohametis asseclae autem, quo impium hunc hominem defendant, aiunt, Christum magna et maiora, quam praestari possint, praecepisse. quis enim alium ut se ipsum, et deum ex omni animo diligit? quis pro iis, qui nos insectantur et calumniantur, precetur? quis inimi-

πᾶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ; καὶ τὰ ἕτερα. καὶ διὰ τοῦτο ἀπέ-
 στείλεν ὁ θεὸς τὸν Μωάμεθ καὶ τὸ κοράν συγκαταβάσεως
 ἔνεκεν, ἵνα ῥαδίως πληρῶσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν
 αὐτῶν σωτηρίαν. εἶπερ γοῦν οὐκ ἀνεφαίνετο ὁ Χριστὸς θεὸς
 καὶ θεοῦ υἱός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς ἄνθρωπος ὡς ὁ Μωϋσῆς, 5
 ἐδεόμεθα ἂν τινων ἀποδείξεων εἰς τὴν τῆς ἀληθείας φανέρω-
 σιν. ἐπεὶ δὲ θεὸς ἀληθῆς τρανῶς ἀναφαίνεται, περισσὸν
 ἤγημαι δοῦναι ἕλως ἀπολογίαν περὶ τούτου. ὡς γὰρ θεὸς
 καὶ ποιητής, οἶδε τὴν τοῦ ποιήματος αὐτοῦ δύναμιν. ἀλλ'
 ὁμως ἴδωμεν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Μωάμεθ λόγων τὸ ἄτοπον. αὐ- 10
 τός ἐστιν ὁ μαρτυρῶν καὶ λέγων ὅτι ὁ Χριστὸς λόγος θεοῦ
 ἐστὶ καὶ ψυχὴ θεοῦ ἐστὶ καὶ πνεῦμα θεοῦ. καὶ εἰ λόγος
 θεοῦ ἐστὶ, πῶς παραλόγως ὁ τὰ πάντα εἰδὼς ἐποίησεν; ὁ γὰρ
 τοῦ θεοῦ λόγος οὐκ ἂν ποτε ἀγνοῶν εὗρίσκεται. οὔτε γὰρ
 ὡς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐλάττων αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, 15
 οὔτε ὡς λόγος αὐτοῦ. καὶ εἰ ψυχὴ καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐστὶ,
 πῶς εἷς τε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πνεύματα βύ-
 ρος ἐνέθηκε μὴ δυνάμενα φέρειν αὐτό; ἔτι ὁ αὐτός φησι
 πρὸς τοὺς αὐτῷ ἀκολουθοῦντας ὅτι οὐδέν εἰσιν εἰ μὴ πλη-
 ρώσαιεν τὸν τε Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸ 20
 κοράν. καὶ εἰ μὲν βαρέα καὶ δυσβάστακτα διδάσκει τὸ εὐαγ-
 γέλιον, πῶς ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὕτω παραγγέλλει ὑμῖν, ὡς
 εἰ μὴ πληρῶσητε τὸν τε παλαιὸν νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον,
 οὐδέν ἐστε, τοῦτ' ἐστὶν οὐδεμία ὠφέλειά ἐστιν ἐν ὑμῖν; εἰ δὲ

cor amet? et quae alia huius generis sunt. itaque deum Mohame-
 tem et coranem ob indulgentiam misisse, quo facilius homines legi
 ad salutem suam satisfaciant. si Christus non esset manifesto deus
 et dei filius, sed simpliciter homo, sicut Moyses ille, forsan argumen-
 tis opus foret ad verum demonstrandum; sed quum eum revera deum
 esse sit in confesso, omnino eius causam agere supervacaneum esse
 arbitror. nam ut deus et creator vim operis sui novit. sed videamus
 tamen, in Mohametis verbis quid insit ineptiarum. ipse testatur ac
 dicit, Christum rationem dei et animam dei et spiritum dei esse.
 quodsi ratio dei est, quomodo, qui cuncta novit, sine ratione egerit?
 in ratione dei enim nulla omnino inscitia inest. neque enim ut filius
 dei minor est deo ipso et patre, neque ut ratio eius. atque si ani-
 ma et spiritus dei est, quomodo animis et spiritibus hominum onus
 imposuerit, quod ferre non possint? idem asseclis suis dicit, nihil
 eos esse, nisi legi Mosaicae, evangelio et corani satisfaciant. quodsi
 gravia et difficilia ad ferendum iniungit evangelium, quid magister
 vester ita vobis praecipit, nisi veteri legi et evangelio satisfaciatis,

τέλειόν ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὡσπερ καὶ ἔστι, ματαίως ἄρα δικαιοῦτε τὸ κορὰν ὅτι συγκαταβάσεως χάριν ἔξεδόθη, καὶ ἀληθῶς καταψεύδεσθε τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, τέλειον εἶναι δεόμενον διορθώσεως.

5 Ἐτι δὲ εἰ ὁ Γαβριήλ ἀνελάβετο αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, τίς χρεῖα ζώου, ἵνα ἀπὸ τοῦ Μεκκὲ διακομίση αὐτὸν ἕως Ἱερουσαλήμ; ἔτι τίς μετρήσας τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος τὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου οὐρανοῦ μέχρι τοῦ δευτέρου καὶ εὐρῶν αὐτὸ πεντακοσίων ἐτῶν διάστημα ἀνήγγειλε τῷ Μαχούμει; ἔτι εἰ 82
10 μὲν διὰ βημάτων ποδὸς ἐμετρήθη τουτὶ τὸ διάστημα, πῶς περιεπάτησε σῶμα πάχος ἔχον τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὸς τερατεύεται; εἰ δὲ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, ἄγγελοι δὲ καὶ ψυχαὶ ἀνέροχονται, πῶς τὰ ἀσώματα σωματικῶ βήματι μετροῦσι τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, ἅτινα ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ δύ-
15 νανται διελθεῖν τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἀέρα λέγω καὶ αἰθέρα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια; ἔτι μὲν πῶς εἰς τὴν ἀνάβασιν ἐδεήθη ἀγγέλων ἀναβιβάσαι αὐτὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐν δὲ τῇ καταβάσει οὐδαμῶς, ἀλλὰ μόνον τοῦ ζώου Μπαράκ, ἵνα καὶ
20 πάλιν αὐτὸν εἰς τὸ Μεκκὲ διασώσῃται; καὶ τίς οὕτω παράφρων ὁ μὴ τῶν τοιούτων κατεγνωκῶς;

Διὰ τοι τοῦτο παντελῶς κωλύουσιν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι μετὰ τινων διαλέγεσθαι, τὸν ἔλεγχον δειλιῶντες· οὐδὲ γὰρ

3. τελείου ὄντιος καὶ δεομένου P
3ος P

9. μωάμεθ P

11. πά-

18. τοῦ ἐμπάράκ P

vos nihil esse, h. e. nihil frugis habere? deinde si perfectum est evangelium, ut est sane, nequidquam coranem ita tueri conamini, ut eum indulgentiae causa editum esse dicatis, et omnino inepte de Christo et evangelio affirmatis, perfectum illud esse, quum correctione egeat.

Praeterea, si Gabriel eum humeris imposuit, quid bestia opus erat ad ferendum eum Mecca Hierosolyma? aut quis longitudinem viae a primo coelo ad secundum emensus, eam distantiam itineri quingentorum annorum parem esse reperit et Mohameti nuntiavit? nam si gradibus mensurata est ea distantia, quomodo corpus crassum ultra coela processit, ut ille halucinatur? quodsi hoc fieri non potuit, sed angeli et animae ascendunt, quomodo regiones super coelum sitas corporeis gradibus metiantur incorporea, quae quidem tempore brevissimo ea, quae infra coelum sunt, aera et aethera et his similia, transire possunt? aut quid Mohametes angelis in ascensu egebat, ut in coela ab iis eveheretur, in descensu non egebat, sed sola bestia Barac usus est, ut Meccam rediret? quis adeo stultus sit, qui haec improbanda esse non sentiat?

Caavent omnino hanc ob causam illius asseclae, ne cum quo-

ἀγροῦντές εἰσι τὴν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ματαιότητα. ἀλλ' ὅμως κἀκεῖνοι ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους ὑπάρχουσιν. οἱ μὲν γὰρ τῷ τοῦ θανάτου φόβῳ καὶ ἄκοντες ἔπονται, εἰ δ' ἴσως ἀφόβως καὶ ἐν ἐξουσίᾳ ἰδία ἐγένοντο, εὐθὺς Χριστιανοὶ ἐγένοντο ἄν· οἱ δὲ τῇ πλάνῃ συναπαχθέντες ὡς βέβαια καὶ 5 ἀληθῆ καὶ ὡς ὁμολογημένα ἔχουσι τὰ τοῦ Μωάμεθ ψεύδη καὶ τερατεύματα· οἱ δὲ οὐ βούλονται ἀποστῆναι τῆς πατροπαροδίου πλάνης αὐτῶν αἰδοῦ τῶν γονέων, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις τιθέασι τὴν αἰτίαν τῆς πρὸς θεὸν ἀπολογίας· οἱ δὲ διὰ τὸ ἄνετον καὶ ἐλεύθερον καὶ περὶ τὰς ἡδονὰς ἐνδόσιμον οὐ βού- 10 λονται ἀποστῆναι τῆς πλάνης, ἀλλὰ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ ματαιίαν δίαιταν προαιροῦνται, γινώσκοντες μὲν ὅτι οὐκ εἰσιν ἀπὸ θεοῦ τὰ λεγόμενα, λέγουσι δ' ὅμως ἄντικρον, ὡς προεῖρηται, ὅτι ὁδὸν ἐντολῶν σου γινῶμαι οὐ βούλομαι. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ παραχωροῦσιν ἀναγινώσκεσθαι τὴν θείαν γραφήν 15 παρ' ἐκείνοις, ἵνα μὴ τὸ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ψεῦδος εἰς ἔλεγχον ἔλθῃ. ἐν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἰωνᾷ οὕτω φησὶν, ὅτι κὰν ὁποῖός ποτε φωραθεῖῃ ἀντιλέγων τῷ κοράν, θάνατος ἔστω ἢ τιμωρία, μηδὲ πιστεύειν ἕτερον πλὴν αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἀμράμ φησὶ μὴ πιστεύσητε ἕτερον πλὴν τοῦ 20 ἐπομένου τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, καίτοι γε τὸ εὐαγγέλιον σωτηρίαν εἶναι λέγων καὶ ὁδηγίαν, καὶ μηδὲν εἶναι τοῖς Σαρακηνοῖς μὴ πληρώσασι τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν νόμον. πάλιν δὲ ὁ αὐ-

17. τοῦ P

19. ἔσται P

quam disputent, refutationem metuentes. neque enim ignorant magistri sui vanitatem. nihilo tamen minus ipsi inter se dissentiunt. alii enim invili metu mortis eum sequuntur, qui, si timore vacui et sui iuris essent, statim Christiani fierent; alii, errore obstricti, ut certa et vera et probata venerantur mendacia et prodigia Mohamētis; alii a maioribus sibi traditos errores propter verecundiam parentum relinquere non audent, sed hos sibi ad deum excusationi fore confidunt; alii denique propter indulgentiam et libertatem et veniam explendae libidinis errorem deserere recusant, atque impuram et vanam vitam praeoptant, qui quae docentur, divina non esse probe sciunt, sed, ut dixi, liquido profitentur, viam mandatorum dei nosse se nolle. eadem de causa nec sacras literas legi permittunt, ne magistri sui mendacia agnoscantur. in capite Iona enim dicit, quicumque coranem impugnans deprehendatur, eum morte multandum esse, nec oportere cuiquam, nisi sibi, credi; idem in capite Amram dicit 'nemini credite, nisi qui legi nostrae obtemperat.' et tamen evangelium salutem et viam appellat, et Saracenos, nisi legi et evangelio satisfaciant, nihil agere dicit. rursus quasi oblitus, quae ante dixis-

τὸς ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐν τῷ αὐτῷ κε-
 φαλαίῳ φησὶν ὅτι ἐμοὶ μὲν ὁ ἐμὸς νόμος καὶ ὑμῖν ὁ ὑμέτε-
 ρος· ὑμεῖς ἐλεύθεροί ἐστε ὧν ἐγὼ πράττω, καὶ γὰρ ὧν ὑμεῖς.
 τοῦτο γοῦν ἰδιὸν ἐστὶ τοῦ παρατετραμμένου νοός, τὸ μὴ μό-
 5 νον μετὰ τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ἀσύμφωνον τοῦτον εὐρί-
 σκεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν μηδέποτε συμφωνεῖν, ὡσπερ
 καὶ ὁ παρὼν οὗτος Ἰωάννης ἐν ὅλῳ τῷ αὐτοῦ συγγράμμα-
 τι. τὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶσα ἡ θεία
 γραφή, ἢ τε παλαιὰ ἢ τε νέα, μία ἐκάστη πρὸς ἑαυτὴν κατὰ
 10 πᾶσαν ἀκρίβειαν συμφωνεῖ, καὶ αὐθις αἱ δύο ὁμοῦ κατὰ
 πάντα εὐρίσκονται τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσαι καὶ λέγουσαι. καὶ
 εἰκότως· ὁ γὰρ αὐτὸς θεὸς ἐστὶν ὁ ποιητὴς καὶ νομοδότης
 τῆς τε νέας καὶ παλαιᾶς. ἐγὼ δὲ τάχα ἂν μετὰ τε Ἡσαίου
 καὶ Δαβὶδ τῶν προφητῶν εἶπον “ἵνα τί, κύριε, ὁδὸς ἀσεβῶν
 15 εὐοδοῦται;” καὶ ὅτι ἐμοῦ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πό-
 δες, παρ’ ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου· ὅτι ἐζήλωσα
 ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν· ὅτι οὐκ ἔστιν B
 ἀνάνευσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι
 αὐτῶν, ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσι καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ
 20 μαστιγωθήσονται. διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφά-
 νεια εἰς τέλος· περιεβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἑαυτῶν.
 ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν· διήλθον εἰς
 διάθεσιν καρδίας· διανοήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ·
 ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ἔθεντο εἰς οὐρανοὺς τὸ σιό-

set, in eodem capite ‘mihi’ inquit ‘mea lex, vobis vestra est; vos
 eorum, quae ego facio, expertes estis, ego eorum, quae vos facitis.’
 nimirum insane mentis est, non solum cum bonis sapientibusque non
 consentire, sed etiam secum pugnare, ut Mohametes hic in toto libro
 suo facit. haud eadem ratio Christianorum librorum est, sed omnis
 sacra scriptura, tum vetus tum nova, non solum pro se utraque ac-
 curatissime secum concordat, sed etiam ambas partes prorsus inter se
 consentientes et congruentes habet. nimirum idem deus auctor et le-
 gislator novae et veteris scripturae est. enim vero cum Esaia et
 Davide prophetis rogare “quare, domine, via impiorum sternitur?”
 atque dicere possim, non multum abfuisse, quin labarent pedes mei
 et fallerer vestigio; invidisse me impiis, quum viderem peccantium
 pacem; nullam cerni improbationem in morte eorum nec firmitatem
 in eorum flagellatione, eos aerumnis hominum non obnoxios esse, nec
 cum hominibus castigari. quapropter invasit eos postremum superbia,
 atque cinxerunt se iniustitia et impietate. emanabit tanquam ex adipe
 iniustitia eorum; processerunt ad componendos animos, meditati et

μα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. ἀλλὰ σὺν τῷ θεοπάτορι Δαβὶδ καὶ αὐτὸς κεκράζομαι ὅτι διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά, κύριε· κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν ἐξάπινα; ἐξέλιπον, ἀπόλωτο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡσεὶ ἐνίπνιον 5 ἐξεγειρομένου. κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ λέγει ὁ Μωάμεθ ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσιν, Ὁριγένει αἰρετικῷ ἀκολουθῶν. καὶ ὅτι μὲν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ φησὶν ὅτι πολλοὶ τῶν δαιμόνων ἀκού- 10 σαντες τὸ τοῦ Μωάμεθ κορὰν ἀναγινωσκόμενον ἐπήνεσαν καὶ ἐθαύμασαν καὶ πιστεύσαντες αὐτῷ ἐσώθησαν· ἀλλὰ νῦν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθολικῶς λέγει καὶ ἀποφαίνεται ὅτι σωθῆναι μέλλουσιν οἱ δαίμονες. εἶπερ γοῦν δύναται σωθῆναι εἰς καὶ μόνος ἐκ τοῦ τάγματος αὐτῶν, δύναται σωθῆναι καὶ πάν- 15 τες. ἀλλ' ὡσπερ πάντοτε αὐτὸς ἐαυτῷ ἀντιλέγει καὶ ἐναντιοῦται, οὕτως καὶ κατὰ τὸ παρὸν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ πάντα λέγουσι τὸ εὐαγγέλιον τέλειον καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον ὡς τοῦ Χριστοῦ λόγους, νῦν δ' ὡς καὶ πολλάκις ἐναντία τούτῳ καθόλου λέγουσιν. ὁ γὰρ Χριστὸς οὕτως εἶρηκε πρὸς 20 τοὺς τῆς γεέννης ἀξίους "πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἁγ-

19. λόγον P

20. τούτων P

locuti sunt in pravitate, iniquitatem verbis extulerunt; collocarunt in coelis os suum, et lingua eorum ad terram penetravit. at idem cum patre dei Davide dicam "propter fraudes eorum immisisti iis mala, domine: deiecisti eos, dum se efferunt. quam praecipites dati sunt in miseriam? defecerunt, perierunt iniustitia sua, tanquam somnium expergiscentis. delebis, domine, in urbe tua imaginem eorum.

Eodem capite Mohametes daemones salvatum iri dicit, Origenem haereticum secutus. quod enim alio loco narrat, multos daemones, qui Mohametis coranem praelegi audirent, eum librum laudasse et admiratos esse, et fide ei habenda esse salvatos: nunc quidem non idem dicit, sed in universum docet, daemones salvos fore. si enim unus ex eorum ordine salvari potest, omnes salvari possunt. sed sicut ubivis secum pugnat et dissentit, ita hic quoque. nam quum ipse et asseclae eius evangelium omnino perfectum, sanctum et salutare esse dicant ut doctrinam Christi, nunc, ut saepe, huic generali sententiae contraria proferunt. Christus enim gehenna dignis ita edixit "abite hinc exsecrandi in ignem aeternum et paratum diabolo et angelis eius." quod quum diceret, nullum daemonum exemit de poena. nec immerito. nam qui propter poenitentiam salvatur, factis suis

γέλοις αὐτοῦ.” τοῦτο τοίνυν εἰπὼν οὐδένα τῶν δαιμόνων ἀφῆκεν ἐκτὸς τῆς κολάσεως. καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ σεσωσμέ-
 νος σὺν μετανοίᾳ τὸ κατὰ δύναμιν καὶ αὐτὸς συμβάλλει διὰ
 πράξεως εἰς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν. ἐπὶ γὰρ τοῦ σώματος
 5 οὐ δύναται ἄνθρωπος ποιῆσαι τὸ κατὰ βούλησιν ἤτοι τὸ μὴ
 ἐμπεσεῖν εἰς νόσον, ἢ ἐμπεσὼν οὐκ ἔχει ἐπ’ ἐξουσίας ἐπανελ-
 θεῖν εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐκ οὐ-
 τως, ἀλλὰ πᾶς τις ἄνθρωπος ἐπ’ ἐξουσίας ἔχει ἵνα μὴ ἀμάρ-
 τη, ὅπερ ἐστὶν ἀσθένεια ψυχῆς· ἀμαρτῶν δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ
 10 θέλησιν ἐστὶν ἵνα καὶ αὐτίς ἀνακαλέσῃται ἑαυτὸν καὶ μὴ
 μόνον εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἐπανέλθοι, ἀλλὰ
 καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερβῆ, καὶ ἡ σὺν τῇ μετανοίᾳ, ὡς εἴ-
 ρηται, ποιήσῃ καὶ ἔργα ἀξιόχρεα, ἢ κατὰ δεύτερον, ὡς φασί,
 πλοῦν μόνον μετανοῶν εὐρίσκηται. καὶ ὁ πανάγαθος θεός, ὁ
 15 διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καὶ
 κατελθὼν καὶ γεγωνὼς ἄνθρωπος, ἐκχέει τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὅπερ
 ἐστὶ μεῖζον πάσης πράξεως ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων, καὶ
 ἀντὶ πασῶν ἀρετῶν τοῦτο λογίζεται, καὶ πρὸς ἑαυτὸν προσ-
 καλεῖται αὐτοὺς καὶ φίλους αὐτοῦ καθίστησιν. ἐπὶ δὲ τοῦ
 20 διαβόλου ποῦ μετάνοια; ποῦ ταπεινώσις; ἡ γὰρ μετάνοια ἐκ
 ταπεινώσεως γίνεται· πρότερον γὰρ καταγινώσκει τις ἑαυτοῦ
 ὡς κακῶς πράξαντος, ἔπειτα μετανοεῖ ἐφ’ οἷς ἤμαρτεν. ὁ δὲ
 διάβολος τούναντίον στέργει μὲν τὴν ἀμαρτίαν ἣν ἤμαρτε καὶ
 τὸ κατὰ δύναμιν πρόξενος καὶ συνεργὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων
 83 ἀπωλείας εὐρίσκηται. τίς γοῦν κοινωνία θεῷ καὶ διαβόλῳ;

pro viribus confert ad salutem obtinendam. corpore enim homo fa-
 cere, quod vult, non potest, velut a morbo sibi cavere, aut, postquam
 incidit in morbum, pristinam valetudinem ad arbitrium recuperare;
 contra animo omni homini licet ac concessum est peccatum vitare,
 qui morbus animi est, aut, si peccavit, revocare se et non solum re-
 cuperare pristinam animi valetudinem, sed etiam longe firmiorem sibi
 parare, atque aut cum poenitentia, ut dixi, opera salutaria edere, aut
 solam viam, ut aiunt, poenitentiae tenere. deus optimus enim, qui
 ob salutem hominum, relicto coelo, in terram descendit et homo fa-
 ctus est, misericordiam suam, quae omnibus angelorum hominumque
 factis maior est et par habetur cunctis virtutibus, effundit, eos ad se
 invitat et amicos sibi facit. at ubinam in diabolo poenitentia?
 ubinam summissus animus? poenitentia enim animi non nisi sum-
 missi est. nam prius aliquis quod male fecerit, se accusat, deinde eum
 poenitet eorum, quae fecit. sed diabolus amat potius peccatum, quod
 commisit, et pro viribus adjuvat perniciem hominum. quae igitur

ἄρα ματαιῶς ἐλάλησεν ὁ Μωάμεθ, εἰπὼν ὅτι δύνανται σωθῆναι οἱ δαίμονες.

Ἔτι ὁ αὐτὸς Μωάμεθ φησὶ περὶ τοῦ κοράν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων οὐδ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ γινώσκει τὴν τούτου ἐξήγησιν, ἀλλ' ἢ ὁ μόνος ὁ θεός. καὶ εἰ τοῦτό ἐστιν ἀλήθεια, 5 ποία ἐστὶν ἡ τοῦ κοράν ὠφέλεια; ἴσως γὰρ οὕτως ἠδύνατο ὠφελῆσαι, εἴπερ ἐγίνωσκον τὰ παρὰ θεοῦ λεγόμενα. ἐπεὶ δ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ εὐρίσκειται μαρτυρῶν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων γινώσκει τὰ ἐν τῷ κοράν λεγόμενα, τίς ἢ τούτου ὠφέλεια; πάντως οὐδεμία. καὶ τίς μεῖζον ἄλλη ἀπόδειξις ὅτι 10 οὐκ ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθεὶς νόμος; οὐ γὰρ δὴ ματαιῶς νομοθετεῖ ὁ θεός. ἰδοὺ τοίνυν καταφανές ἐστι τὸ κοράν, ὅτι οὐκ ἐστὶν παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνάπλασμα ἐστὶ διανοίας αὐτοῦ τοῦ κακοδαίμονος. καὶ πρόδηλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ κοράν, ὅτι οὔτε τῇ παλαιᾷ γραφῇ συμφωνεῖ οὔτε 15 τῇ νέᾳ διαθήκῃ, καίτοι γε ὁμολογοῦντος τοῦ Μωάμεθ ὅτι ἅγιοι καὶ καλά εἰσιν αἱ γραφαί, καὶ ὅτι οὐδέν εἰσιν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι εἰ μὴ πληρῶσαιεν τὸν τε νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον. ἔτι σχεδὸν δι' ὅλου αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶν ἀντιλέγων. ἔτι οὐδὲν θαῦμα ἐποίησεν εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων. ἔτι ὁμολογούμενα ψεύδη 20 περιέχει, ὅπερ ἐστὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριον πάντη. ἔτι βίαιόν ἐστι καὶ καταλύει τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ οὐδέποτε ὁ θεός ἀνέτρεψεν. ἔτι παντελῶς ἐστὶν ἄτακτον, καὶ τὸ ἄτακτον μακρὰν ἐστὶ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ θεός ἀταξίας θεός. ἔτι πονηρὸν

18. πληρῶσι P

21. ἔτι — αὐτεξούσιον add Alterus

diabolo cum deo communio? ergo temere Mohametes loquitur, quum daemones salvari posse dicit.

Idem Mohametes affirmat, coranem nullum hominem interpretari posse, ne ipsum Mohametem quidem, sed solum deum. quod si verum est, quae tandem est utilitas coranis? fortasse utilis esse posset, si intelligerent homines a deo tradita; sed quum Mohametes ipse testetur, nullum hominem intelligere, quae in corane doceantur, quae-nam possit istius utilitas esse? profecto nulla omnino. quod autem gravius documentum est, quo probetur, deum non esse legis a Mohamete constitutae auctorem? neque enim nequidquam deus leges sancit. manifestum est igitur, coranem non esse a deo repetendum, sed potius opus sapientiae ipsius satanae esse; atque ex ipso corane perspicuum est, eum nec cum vetere scriptura, nec cum novo testamento congruere, quum tamen consentiat Mohametes, eas literas sacras et pulcras esse, nec quidquam agere asseclas suos, nisi legi et evangelio satisfaciant. accedit, ut paene ubivis sibi repugnet; ut nullum miraculum ediderit ad fidem dictis parandam; ut liber iste

ἀναφαίνεται· καὶ πῶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάσης ἐπέκεινα
 εὐθύτητος καὶ ἀπλότητος; ἔτι πεπλασμένας καὶ τερατώδεις
 θεωρίας περιέχει· καὶ πῶς τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ τοῦ ποιητοῦ καὶ
 δοτήρος τῆς ἀληθείας; τὸ δὲ πάντων τῶν κακῶν ἔσχατον
 5 καὶ πρώτον, ὅτι παρὰ δαίμονος ἔξεδόθη τὸ τοιοῦτον κο-
 ράν, κὰν καὶ τὸν Θεὸν διαβάλλοντες λέγωσιν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ
 ἐδόθη.

Θαυμάζω γὰρ ἔγωγε καὶ λίαν ἐκπλήτομαι πῶς τὸν Χρι-
 στὸν ἀφέντες οἱ τάλανες ἠκολούθησαν τῷ Μωάμεθ. αὐτὸς
 10 καὶ γὰρ ὁ τοῦ Μωάμεθ νόμος, τοῦτ' ἔστι τὸ κοράν, αὐτὸ τοῦτο
 φησιν ὅτι δι' ἀγγέλου εὐηγγελίσθη τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ
 διὰ πνεύματος ἁγίου ἠγιάσθη καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ συνε-
 λήφθη, ἀλλ' οὐ φύσεως ἐνεργεία, καὶ ἐκ παρθένου ἁγιωτάτης
 καὶ ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας γυναῖκας καθαρᾶς γεννηθῆναι· ἐν
 15 γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Αἰνεσάν φησιν “ὦ ἑταῖροι τῆς βίβλου”
 (τοῦτ' ἔστιν οἱ πιστοί), “μὴ λέγετε περὶ τοῦ Θεοῦ πλὴν τῆς
 ἀληθείας, ὅτι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς ἐστὶ τῆς Μαρίας καὶ
 ἀπόστολος Θεοῦ καὶ λόγος Θεοῦ, ὃν ἐν αὐτῇ ἔθηκε διὰ πνεύ-
 20 ματος τοῦ ἁγίου.” ἰδοὺ γοῦν Θεὸν ὀνομάσας καὶ λόγον Θεοῦ
 καὶ πνεῦμα ἅγιον τὴν τρισυπόστατον τριάδα ὁ ἄθλιος οὐκ
 ἤνοιξε τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς τριάδος.
 καὶ εἰκότως· ὥσπερ γὰρ τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς εὐρι-

11. ἡ μήτηρ P

manifesta mendacia contineat, id quod a deo prorsus alienum est; ut violentus sit et libertatem tollat, quam deus nunquam evertit; ut perturbationis plenus sit, quae a deo longe abest, quandoquidem deus non est perturbationis deus; ut pravus sit, quum deus omni sit aequitate et iustitia superior; ut itinera fictitia et prodigiosa contineat, quum deus sit omnis veritatis auctor. quorum malorum omnium primum et postremum est, quod a daemone editus est coram iste, quamvis eum a deo editum esse dicant deum calumniantes.

Miror equidem et admodum stupeo, quod, Christo relicto, miseri isti Mohametem secuti sint. in ipsa enim Mohametis lege h. e. corane docetur, Christum per angelum matri Iesu praenuntiatum, per spiritum sanctum sanctificatum, vi divina, non naturali, conceptum, et e virgine sanctissima et prae omnibus feminis pura natum esse. capite Aenesan enim dicit “socii scripturae” (h. e. fideles), “ne dicatis nisi verum de deo, Iesum Christum filium Mariae et legatum et verbum dei esse, quem in ea collocavit per spiritum sanctum.” itaque miser iste, quum deum appellaret et verbum dei et spiritum sanctum h. e. sanctam trinitatem, non aperuit tamen oculos mentis ad videndum lumen trinitatis. nimirum sicut iu ventre matris fetus immaturi vi-

σκόμενα ἔμβρυα πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν ζωὴν μὲν ἔχου-
 σιν, ἀνωφελῆ δὲ καὶ ἀνόητον, καὶ ψυχὴν μὴ δυναμένην δια-
 κοῦναι τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος, ἢ παρὰ καιρὸν γεννηθέντα
 οὐκ εἰσιν ἄνθρωποι ἀλλ' ἐκτρώματα καὶ ἀμβλώματα, οὕτω
 καὶ πᾶς ἀσεβῆς ὁ μὴ ἀναγεννηθεὶς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, 5
 τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ οὐ-
 Βράνιον φῶς καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο
 μύσας τοὺς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ὁ μάταιος σκοτεινὸς
 ἐναπελείφθη ὡς ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. περὶ γὰρ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος συνεχῶς ἐν τῷ κορᾷ μέμνηται. φησὶ γὰρ ἐν τῇ κεφα- 10
 λαίῳ τῇ Ἐμπιᾷ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ὅτι περὶ τῆς Μαρίας
 ἐνεφυσήσαμεν αὐτῇ ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. καὶ πάν-
 τως οὐ δύναται εἰπεῖν ὅτι περὶ ἀγγέλου εἶπε τοῦτο ὁ Θεός.
 καὶ περὶ μὲν τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα· περὶ δὲ τοῦ Μωάμεθ
 οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν, ἀλλ' ὅτι ἦν ὀρφανὸς καὶ πλανήτης ὑπὸ 15
 Θεοῦ συναχθεὶς. ἔτι τὸν Χριστὸν λόγον Θεοῦ ὀνομάζει, ὡς
 εἴρηται, καὶ ψυχὴν Θεοῦ καὶ προφήτην πάντων τῶν προφη-
 τῶν μέγιστον, τὸν δὲ Μωάμεθ οὕτως μόνον προφήτην ἀπλῶς.
 ἔτι τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὁμο-
 λογοῦσιν εἶναι τοῦ ἔχοντος τὰς ἐπαγγελίας· ὁ δὲ Μωάμεθ 20
 ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ ἔστιν, ὅστις ἐξεβλήθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ
 τῆς παιδίσκης Ἀγαρ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβραάμ. ἔτι ὁ Χρι-
 στὸς οὐδέ ποτε ἐποίησεν ἁμαρτίαν (λόγος γὰρ Θεοῦ καὶ πνεῦ-

10. βαπτίσματος MP
 transponendum

11. ἐμπαιῆ P
 13. δύνασθε P

ἔτι post Μαρίας

tam quidem, sed inutilem et sui nesciam, atque mentem, utrum me-
 lius, utrum peius sit, non discernentem habent, aut, ante tempus
 editi, non homines, sed partus praeposteri vel abortus sunt, ita quisquis
 impius per aquam et spiritum h. e. sanctum baptisma non regeneratus,
 coeleste lumen et veritatem adspicere nequit; et propterea, clausis
 oculis mentis, nebulo iste occaecatus mansit, ut pater eius diabolus.
 sancti spiritus enim in corane perpetuo mentionem facit. capite Em-
 pia enim nomine dei de Maria dicit, "inspiravimus ei per spiritum
 sanctum." profecto enim dicere non potest, de angelo hoc deum di-
 cere. haec igitur de Christo praedicat; de Mohamete nihil eiusmodi,
 sed orbem eum fuisse et vagum hominem a deo compulsus. idem
 Christum verbum dei appellat, ut diximus, et animam dei et prophe-
 tam omnium prophetarum maximum, Mohametem autem simpliciter
 prophetam. deinde Christum ab Abrahamo, Isaaco et Iacobo, quibus
 promissa data erant, genus ducere consentiunt; Mohametes autem ex
 Ismaelis posteris est, qui cum matre sua, Agar ancilla, ab Abrahamo
 domo eiectus est. Christus nunquam peccavit (nam verbum dei et

μα Θεοῦ οὐ δύναται πλανηθῆναι), ὁ δὲ Μωάμεθ εἰδωλολά-
 τρης ἐγένετο καὶ φονεὺς καὶ ἄρπαξ καὶ ἄσελγής, καὶ πολλοῖς
 ἑτέροις ἁμαρτήμασιν ἔνοχος ἐγένετο, ἐφ' οἷς ὁ Θεός, ὡς φα-
 σιν, αὐτὸν συνεπάθησεν. ἔτι ὁ Χριστὸς φορικτὰ καὶ ἐξαισία
 5 πεποίηκε θαύματα, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾷ μεμαρτύρη-
 ται ὅτι ὁ Χριστὸς τυφλοὺς ἐφώτισε, λεπροὺς ἐκαθάρισε, νεκροὺς
 ἀνέστησε καὶ ἄλλα πολλὰ εἰργάσατο· ὁ δὲ Μωάμεθ οὐδὲν θαῦμα
 πεποίηκε κατὰ τὸ κοράν, ἀλλ' ἢ μόνον τὸ τῆς σελήνης, ὅπερ ἐστὶ
 ψεῦδος ἄντικρυς, καὶ ἑτέρα τινὰ αἰσχρά, ἅπερ καὶ παρεσιωπήθη-
 10 σαν καὶ τῇ σιγῇ παρεδόθησαν διὰ τὸ λίαν δύσφημον. ἔτι κατὰ
 μὲν τὸ εὐαγγέλιον καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς ἐσταύ-
 ρωται καὶ τέθνηκε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη καὶ
 ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς κάθηται· κατὰ δὲ τὸ κοράν, ὡς δῆθεν
 τιμῶντες αὐτὸν, λέγουσιν ὅτι οὐκ ἀπέθανεν, ἀνελήφθη δ'
 15 ὅμως. καὶ ἰδοὺ ὅσον ἀπὸ τῆς τοῦ εὐαγγελίου ἀληθείας καὶ
 ἀπὸ τῆς τοῦ Μωάμεθ ψευδολογίας ὁ Χριστὸς ζῶν ἀναφαί-
 νεται καὶ ὁμολογεῖται, ὁ δὲ Μαχούμεθ οὐτοσίν, ὡς πάντες οἱ
 τὰ ἐκείνου φρονοῦντες ὁμολογοῦσιν, ἀπέθανε καὶ οὐκ ἀνέστη.
 καὶ τοίνυν διὰ ταῦτα πάντα τὸν Χριστὸν ἔδει προσκυνεῖν καὶ
 20 μὴ τῷ Μωάμεθ ἀκολουθεῖν. πῶς γὰρ ἔδει πιστευθῆναι τὰ
 τοῦ Θεοῦ λόγια ἀνθρώπῳ ὁμοίῳ κατὰ πάντα τῷ δαίμονι; καὶ
 εἰ βούλει, παραβάλλωμεν ἀμφοτέρους, καὶ γνωσόμεθα τὰ τού-
 των ἰδιώματα. ὁ διάβολος ἐπηρμένος καὶ ἀλαζών, ὁ Μωά-

5. εὐλεῖμαδα P

spiritus dei non potest peccare), sed Mohametes idololatra, homicida,
 praedo, libidinosus, multisque aliis vitiis obnoxius erat, ob quae eum
 deus, ut aiunt, miseratus est. Christus stupenda et eximia miracula
 edidit, sicut in capite Elmaida confirmatur, Christum caecis visum re-
 stituisse, scabiosos purgasse, mortuos suscitasse et multa alia fecisse.
 contra Mohametes nullum miraculum edidit secundum coranem, prae-
 ter unum illud de luna, quod manifestum mendacium est, et alia
 quaedam turpia, quae silentio praetermissa sunt propter nimiam in-
 famiam. Christus secundum evangelium et revera cruci affixus, mor-
 tuus et sepultus est, surrexit, in coelum ascendit et a dextra patris
 sedet; secundum coranem autem, utpote eum venerantes, dicunt, eum
 non mortuum esse, sed tamen in coelum ascendisse. itaque veritas
 evangelii et mendacia Mohametis testimonio sunt et consentiunt, Chri-
 stum vivere; Mohametes iste vero, ut omnes asseclae eius conve-
 niunt, mortuus est nec surrexit. ob haec omnia igitur Christum pro-
 fiteri, non Mohametem sequi debebant. quis enim dicta dei ab ho-
 mine omnino daemone simillimo accipiat? si placet, comparemus eos
 et cognoscamus utriusque proprietates. diabolus elatus et nebulo;

μεθ' ἐπηρμένους καὶ ἀλαζών· τίς γὰρ μεῖζων τοῦ Μωάμεθ,
ὃς ὑπεραναβὰς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς αὐτὸς περὶ αὐτοῦ εἶρηκε,
καὶ αὐτὰς πάσας τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τῷ Θεῷ προσωμίλει,
καὶ μεσίτης τῶν ἐπταικίτων ἀγγέλων ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ τοῦ
κόσμου παντὸς προστάτης; ὁ διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ,⁵
καὶ ὁ Μωάμεθ τοὺς μὴ πειθόμενους τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ θα-
νάτῳ κατεδίκασεν. ὁ διάβολος ἀπατεὼν ἐστὶ, καὶ ὁ Μωάμεθ
τὰς ἡδονὰς ἐνδοὺς καὶ ὡσπερ τι δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ ἐνθεῖς
τοὺς ἀνοήτους πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσατο. ὁ διάβολος ψεύστης
ἐστίν, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον ὡς ὁ Μωάμεθ, καθὼς καὶ ἐν ὄλῳ¹⁰
τῷ κοράν τρανώς ἀναφαίνεται. ὁ διάβολος ὑπουλὸς ἐστὶ·
84 καὶ τίς ἄλλος ὡς Μωάμεθ τῇ ταπεινώσει ὑποκριθεὶς τὴν
ὑψηλοφροσύνην ἠσπάσατο; ὁ διάβολος σύμβουλός ἐστὶ τῶν
ἀπηγορευμένων, καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ Μωάμεθ· οὐδὲν γὰρ
ὑγιές, οὐδὲν ὠφέλιμον, οὐδὲν Θεῷ δεκτόν, ἀλλὰ τὰ πάντα¹⁵
κατὰ τοῦ Θείου νόμου ἐδίδαξεν. ὁ διάβολος ἄθεός ἐστὶ, καὶ
κατὰ πάντα ὅμοιος αὐτῷ ὁ τῆς ἀπωλείας υἱὸς ὁ Μωάμεθ·
Θεὸν γὰρ προσκυνεῖ καὶ κηρύττει ὀλόσφαιρον καὶ ψυχρότατον,
Θεὸν προσκυνεῖ τὸν μῆτε γεννήσαντα μῆτε γεννηθέντα, μὴ
νοήσας ὁ δεῖλαιος ὅτι σῶμα προσκυνεῖ καὶ οὐ Θεόν· ἡ γὰρ²⁰
σφαῖρα εἶδος σώματος ἐστὶ καὶ ἡ ψῦξις ποιότης σώματος.
τὸν δὲ Θεὸν τὸν μῆτε γεννήσαντα μῆτε γεννηθέντα οὐ προσ-
κυνεῖ ἀλλὰ σῶμα, οὔτε Θεὸν ἀσώματον καὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ

Mohametes elatus et nebulo. quis enim Mohamete maior, qui supra
coela, ut ipse de se praedicat, et omnes angelos egressus, deum
convenit et angelis, qui peccaverant, divinam gratiam reconciliavit,
quin etiam totius mundi patronus fuit? diabolus homicida est; Mo-
hametes eos, qui dogmatis suis non obtemperarent, morte multavit.
diabolus fraudulentus est; Mohametes licentiam voluptatum faciens,
quas quasi ut escam hamo affixit, imprudentes ad se pellexit. diabo-
lus mendax est, nec tantus tamen, quantus Mohametes, quod toto
corane clare demonstratur. diabolus subdolus est; quis autem pariter
ac Mohametes, humilitate occultans superbiam, blanditus est? dia-
bolus vetitorum suasor est; idem prae omnibus Mohametes, qui ni-
hil salutare, nihil utile, nihil deo acceptum, sed omnia legi divinae
contraria docuit. diabolus impius est; omnino ei simillimus est per-
niciei filius Mohametes. deum enim adorat, quem globosum et fri-
gidissimum appellat, deum, qui nec generavit nec generatus est, ad-
orare sibi visus, atque nescius, corpus, non deum a se adorari. glo-
bus enim species, frigus qualitas corporis est. itaque non deum, qui
nec generavit nec generatus est, adorat, sed corpus adorat, nec deum
incorporeum et verum adorat, sed deum, quem somnia impiorum con-

Θεὸν προσκυνεῖ ὃν ὄνειροι τῶν ἀσεβῶν διαπλάττουσι. γελοῖον γὰρ πάντως ἐστὶ δοξάζειν τινὰ ἥλιον φῶς μὴ ἔχοντα καὶ πηγὴν ἄνευ ὕδατος καὶ νοῦν λόγον μὴ ἔχοντα. ὡς ἀπόλοιτο ὁ τοιοῦτος Θεός. ὁ δὲ παρ' ἡμῖν τοῖς Χριστιανοῖς Θεὸς εἷς 5 ἐστὶν ὁ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι πιστευόμενός τε καὶ προσκυνούμενος, μονὰς ἐν τριάδι καὶ τριάς ἐν μονάδι ἀσυγχύτως ἐνουμένη καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη, μονὰς ἢ αὐτὴ καὶ τριάς παντοδύναμος, πατὴρ ἄναρχος οὐ μόνον ὡς 10 ἄχρονος ἀλλὰ καὶ ὡς κατὰ πάντα τρόπον ἀναίτιος, μόνος αἰτία καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐν υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι θεωρουμένης Θεότητος· ὃς ἵλεως γένοιτο ἡμῖν καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πρεσβείαις τῆς παννυπερβολογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας 15 καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

6. Τίς γοῦν ἀντιλογία ἐστὶ περὶ τοῦ πλάσματος τῆς σελήνης; ὅμως πᾶς τις ὁ ζητῶν τὴν ἀλήθειαν γνώτω ὅτι τὰ θαύματα οὐ κατ' ἐπίδειξιν γίνονται, ἀλλὰ δι' ὠφέλειαν ψυχικὴν ἅμα καὶ σωματικὴν, ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἢ διὰ χρησίων, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. ἀλλὰ πῶς ἐνήργησε τὸ τῆς σελήνης τοιοῦτον ἑξαίσιον θαῦμα; αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰπὼν ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων δοῦναι τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παιδεύεσθαι ἡμᾶς κατηγορεῖ ἡμῶν· ἐγὼ

16. 6] κατὰ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ λόγου P, ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου M πλάσματος P

finxerunt. prorsus ridiculum enim est, solem lucis, aut fontem aquae, aut mentem rationis expertem cogitare. quare pereat iste deus. sed Christianorum deus unus est ante omnia et post omnia et in omnibus et supra omnia, in patre, filio et spiritu sancto creditus et adoratus, unitas in trinitate et trinitas in unitate immixta coniuncta, et individua separata, unitas eadem et trinitas omnipotens, pater initio carens, non solum quod tempore, sed etiam quod omnino causa non continetur, solus causa et radix et fons divinitatis filio et spiritui sancto insitae: qui nobis et cunctis Christianis propitius sit die iudiciali, deprecante benedictissima domina nostra, deipara et semper virgine Maria et omnibus sanctis. amen.

6. Quae vero fabulae istius de luna confictae insulsitas est? nempe quicumque verum discere cupit, scito, miracula non ostentandi causa, sed propter salutem animae et corporis, ut a Christo, aut propter necessitatem, ut a Moyse et Iesu, Nauae filio, fieri. quid autem iste lunae illud eximium miraculum edidit? ipse enim dicit, non

δέ, φησί, τοῦναντίον, ὅτι ἐπιμελούμενος ὁ πατήρ τοῦ παιδὸς παιδεύει αὐτό, ἀγάπης ἐνυπαρχούσης. καὶ περὶ μὲν τῶν Ἑβραίων ἀληθῶς εἶπεν· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι κατὰ καιροὺς ἔλαβον ὄργην ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀσυνπαθῆ· εἶχον καὶ γὰρ προφητάς δι' ὅλου τοῦ καιροῦ καὶ ἀγιασμόν καὶ ἱερωσύνην, ὃ παιδεύοντος μὲν αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ σωματικῶς, ψυχικῶς δὲ οὐ κατελιμπάνοντο. μετὰ δὲ τὸν τοῦ κυρίου σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐγένετο παντελῆς εἰς αὐτοὺς ἐγκατάλειψις ψυχῶν τε καὶ σωματίων, εἰς αὐτοὺς λέγω τοὺς ἀθάρδεις.

7. Ἐπὶ τὸ προκείμενον οὖν ἐπανέλθωμεν τῆς ἡμετέρας 10 διηγήσεώς τε καὶ ἱστορίας. τῇ θέρει τοῦ 533 ἔτους ἤρξατο φαίνεσθαι κομήτης ἐκ τῶν δυτικῶν μερῶν τοῦ ἀφ' ἑσπέρας ὀρίζοντος ἐκάστης, εὐθὺς μετὰ δύσιν ἡλίου, ὁμοφαίᾳ τινὶ βέοικῶς, καὶ τῇ σελήνῃ πλησιάσας πανσελήνω οὕσῃ ἐκλείψις 15 κατὰ τύχην γέγονε κατὰ τὴν τάξιν καὶ κύκλον τῶν οὐρανίων 15 φωστήρων, ὡς ἔθος. τινὲς δὲ τὸν κομήτην ξιφοειδῆ ὀρῶντες καὶ ἐκ τῶν ἑσπερίων κινούμενον καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὴν πορείαν ποιοῦντα καὶ τῇ σελήνῃ πλησιάσαντα, καὶ τὸ σκότος τῆς ἐκλείψεως ἰδόντες, ἐνόμιζον ὅτι ὁ κομήτης ὁ ξιφοειδῆς καὶ ἡ σκώτισις τῆς σελήνης οὕτως δηλοῖ, ὅτι μέλλουσιν ὁμοφωνῆσαι οὐ 20 τῶν ἑσπερίων αὐθέντες Χριστιανοὶ ἐλθεῖν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ αὐτοὺς νικήσουσιν. οἱ Τούρκοι δὲ θεωροῦντες καὶ αὐτοὶ εἰς φόβον οὐκ ὀλίγον καὶ λογισμοὺς ἐνέπεσον. ἀλλὰ καὶ αἱ νύκτες

venisse se miraculis legem constitutum. quin etiam nos, quod castigemur, accusat. equidem, ait, contra dico, patrem filium, quem curae habet, castigare, amore commotum. ac de Hebraeis quidem recte dicit. Hebraei enim nonnunquam iram dei experti sunt, neque tamen illam immisericordem. habebant enim perpetuo prophetas, sacra et sacerdotia, corpore a deo castigati, sed anima non destituti. post Christi autem supplicium et perpeccionem secuta est perfecta eorum, i. e. contumacium, destitutio tum corporis tum animae.

7. Redeamus iam ad res, in quibus nunc maxime versamur, enarrandas. aestate anni 6962 in parte occidentali horizontis quotidie statim post occasum solis cometes romphaeae similis apparere coepit; qui quum prope lunam esset, pleno lumine splendentem, accidit, ut defectio lunae fieret, secundum ordines et circuitum rerum coelestium, ut solet fieri. quidam quum cometen gladio similem e regione occidentali orientem versus procedere et lunae appropinquare viderent sentirentque tenebras defectionis, existimabant, cometen hunc et obscuratam lunam significare, occidentales principes Christianos, conpiratione facta, adversus Turcas profecturos eosque devicturos esse. atque Turcae ipsi, ista quum viderent, in timorem haud levem solli-

ἐκεῖναι πανσέληνοι οὐσαι, οὐ διέλειπον ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἐκάστην ἐσπέραν ἄχρη καὶ τῆς δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός. τῷ δὲ πρῶτῳ σεισμοί τινες ἐλαφροὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ἡμέρας δέκα καὶ ὀκτώ. καὶ καύσων ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ ὀλίγος ἦν.

Ἄλλὰ μέρος τι περὶ τῆς φύσεως τῶν κομητῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ ἄρκων ἤγουν κεραυνῶν καὶ σεισμοῦ καὶ στοιχείων διηγησώμεθα· καὶ ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν δηλώσω πρὸς ὑμᾶς. ἄκουσον οὖν.

8. Κομηταὶ λέγονται τὰ φαινόμενα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἐκχυνόμενα, ἅπερ λέγουσί τινες ἄστρα· ἀλλ' οὐκ οἶδασι τί λέγουσιν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι δαίμονές εἰσιν, μὴ εἰδότες καὶ αὐτοὶ τί λέγουσι, καὶ σφαλερῶς βλασφημοῦσιν. ἀλλ' οὐτε ἄστρα εἰσιν οὔτε δαιμονικὰ πνεύματα· τὰ γὰρ δαιμόνια οὐκ εἰσὶ λαμπρὰ ἀλλὰ ἐξοφωμένα καὶ ἀφανῆ τῆς ἀνθρώπινης ὀψεως. διὰ τοῦτο οἱ ταῦτα λαλοῦντες φλυαροῦσιν ἁμαρτάνοντες. εἰ δὲ πάλιν ἄστρα εἰσὶ καὶ πάντοτε ἀπὸ αἰῶνος πίπτοντα ἦσαν, ἔμενεν ὁ οὐρανὸς ἀναστρός. διὰ τοῦτο οὔτε ἄστρα εἰσὶν οὔτε πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ κομηταὶ εἰσιν. οἱ γὰρ κομηταὶ τοιοῦτοτρόπως γίνονται. τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ αἰθέρι εἰσερχομένων, τὸ λεπτότατον ἐπιφέρουσι τῆς γῆς ὑλοειδὲς πρὸς τὸ οὐράνιον πῦρ, καὶ βιαζομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἢ ὑλὴ οὐ κατέρχεται ἕως οὗ σιγήσῃ ὁ ἄνεμος. καὶ τότε ἐκπίπτουσιν ὑλομανούτων τῶν ἀνέ-

7. ἄρκων ἤγουν om P   10. 8] περὶ κομητῶν MP   16. φλυαροῦσιν P
17. πάντοτε om P   22. τὸν οὐρανὸν πῦρ MP

citudinemque inciderunt. quin etiam, quum noctibus illis plena luna esset, fulgura et tonitrua non cessabant quavis vespera usque ad secundam vigiliam. mane autem terra tremebat mediocriter per dies octodecim. aestus solis per idem tempus haud levis erat.

Enimvero disseramus paucis de natura cometarum, fulgurum, tonitruum, fulminum, motuum terrae et elementorum. docebo equidem pro viribus de his rebus. audi igitur.

8. Cometae dicuntur phaenomena a terra in coelum sublata, quos nonnulli astra appellant, nescii, quid dicant. alii daemones eos esse dicunt, qui et ipsi nesciunt, quid dicant, et graviter blasphemant. daemones enim non clara, sed obscura sunt, nec humanis oculis cerni possunt. quare istud qui dicunt, nugantur et peccant. si autem astra essent et inde ab omni tempore caderent, coelum non foret astris distinctum. itaque neque astra, neque mali spiritus, sed cometae sunt. cometae enim hoc modo nascuntur. venti supra terram et per aerem flantes tenuissimam terrae materiem ad ignem coele-

μων, ἐκκεχυμένων λαυροειδῶς, ὡς ὑπὸ τοῦ πυρός τοῦ ἄνω-
θεν κατακαίόμενος ὁ ἄνεμος σὺν τῇ ὕλῃ λαυροειδῆς γίνεται·
καὶ οὕτω γίνονται οἱ κομηῆται. καὶ εἰ ἅμα τῷ κρούει ἐκπέση
ὁ πέπυρακτωμένος ἄνεμος, γίνεται πάλιν ἀχλὺς καὶ σμίγεται
τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ ἀέρι. 5

9. Ἡ ἀστραπή οὐκ ἐν ἑτέρῳ τρόπῳ γίνεται εἰ μὴ συν-
αλλαττομένων τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν νεφελῶν συγκρουομένων,
ὡς βιαζομένων ὑπὸ τῶν ἀνέμων, γίνεται κτύπος, ἐν δὲ τῷ
κτύπῳ συγκέχεται τὸ πῦρ παρὰ τοῦ οὐρανόθεν πυρός. προ-
τέρα δὲ ἢ βροντῆ τῆς ἀστραπῆς γίνεται· ἡμεῖς δὲ ὕψυτέραν 10
ἔχοντες τὴν ὄρασιν διὰ τοῦτο πρῶτον θεωροῦμεν τὴν ἀστρα-
πήν, μετὰ δὲ ταῦτα ἀκούομεν τὴν βροντῆν, διότι βραδυτέραν
τὴν ἀκοὴν ἔχομεν. βλέπε· ἐν παραδείγματι ἀποδείξω σοι.
ἀπέχοντός σου τινος πόρρωθεν κόπτοντος ξύλα, βλέπεις αὐ-
τοῦ τὴν ἀξίνην συγκρουομένην, καὶ οὕτω μετὰ μικρὸν τὸν 15
κτύπον ἀκούεις.

85 10. Ἄνωθεν πρὸς τὸν αἰθέρα ἠπλωμένον ὑπάρχει τὸ
πῦρ ἐν ὅλῳ τῷ προσώπῳ τοῦ οὐρανοῦ· αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ
τέταρτον στοιχεῖον, καὶ ἰσομερεῖ τῶν ἑτέρων τριῶν, ὡς μὴ
ἰσαζομένων ὁ κόσμος ἀπώλετο ἂν· οἶδε γὰρ ὁ δημιουργὸς 20
πῶς παρεσκεύασεν αὐτά.

11. Ὁ μὲν κεραυνὸς οὕτω γίνεται. συγκρουομένων τῶν

1. ἐκκεχυμένοι P 4. μίγνυται P 6. 9] περὶ ἀστραπῶν
καὶ βροντιῶν. 6. συναπιτομένων P 17. 10] περὶ τοῦ ἐν αἰθέ-
ρει πυρός P, περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἀστραπή M 19. τοῖς ἑτέροις
τρισίν, ὧν μὴ ταπειμένων P 22. 11] περὶ κεραυνοῦ P

stem auferunt, nec descendit ea materies ventorum vi aucta, nisi dum silent venti. tum excidunt ventis materie repletis et in speciem folii laurei effusis; quippe igne superiore inflammatus ventus cum materie formam talis folii induit. sic igitur cometae nascuntur. si in frigus ventus ignitus incidit, rursus obscurus fit et miscetur cum sui simili aere.

9. Fulgur hoc modo fit, ut luctantibus ventis, et nebulis ventorum vi collisis, fragor oriatur, fragore autem ignis avellatur a caelesti igne. tonitru autem prius fulgure fit; sed quoniam visum acriorem habemus, prius fulgur videmus, deinde audimus tonitru, quia auditus lentior est. en tibi eius rei documentum. si quis procul a te ligna caedit, vides asciam immissam, paulo post demum sonitum audis.

10. Sursum per aethera dispersus est ignis toto spatio coeli. id enim quartum elementum est, ceteris tribus aequabile. nam si aequalia non essent, periret mundus. at enim novit rerum auctor, quomodo ea constituerit.

11. Fulmen hoc modo fit. nebulis collisis, fragor, ut ante dixi,

νεφελῶν γίνεται, ὡσπερ προείπομεν, κτύπος, καὶ μετὰ τὸν κτύπον γίνεται πῦρ. τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο ἐὰν τύχη καὶ συνουσίαση μετὰ κομήτου, οὐ χλιαίνει ὡς οἱ κομήται, ἀλλὰ ἐπὶ γῆς ἐπεισέρχεται καὶ φθείρει. θανατοῦ καὶ ἀπειλοῦ, ἀλλ' οὐ καίει, ὡς λέγουσί τινες. καὶ οὕτως γίνεται ὁ κεραυνός, ὅνπερ ἡμεῖς λέγομεν ἀρκόν.

12. Περὶ δὲ σεισμοῦ ἄκουσον, καὶ ὅσον κατὰ δύναμιν δηλώσω ὑμῖν, ὅτι μετὰ καθαρᾶς ἀποδείξεως τοῦτο τὸ τοῦ θεοῦ μέγα μυστήριον ἀποδείξει οὐ δύναμαι, ὅτι τῶν τοῦ
 10 θεοῦ κριμάτων καὶ προνοίας αὐτοῦ καὶ βάθος καὶ ὑψος τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐξιχνιάσαι ἀνθρωπίνῃ οὐ δύναται γλῶσσα, ἀλλ' οὐδὲ γνώσει ἐπ' αὐτὰ συνιεῖ, οὐδ' αὐτὸς ὁ θαυμάσιος Παῦλος ἰσχύει ἐξιχνιάειν τὰς ὁδοὺς κυρίου. ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχνος ὢν οἰκτιρῶν καὶ πολυέλεος καὶ ἅπασαν σοφίαν καὶ σύνεσιν φι-
 15 λανθρώπως τῷ τοῦ αὐτοῦ ἐχαρίσατο πλάσματι, οὕτω γνωρίζει ἡμῖν ὅτι πᾶσα κτίσις κινεῖται, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ὧν τὰ μὲν δύο εἰσὶν εὐφερῆ, ὡς ἐλαφρώτερα κουφιζόμενα ἐν τῷ αἰθέρι. ἀλλ' οὔτε ἄνωθεν ἐκλείπουσιν οὔτε κάτωθεν. ἀλλ' ὅπου οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἴστανται, οὐχ,
 20 ὡς λέγουσιν, οὐ φθάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δυνάμει αὐτῶν ἐνεργοῦσιν. ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ οὐκ ἔστι γῆ. ἀλλ' ὁ κοινοστὸς αὐτῆς λαυροειδῆς γίνεται σὺν τῷ ἀέρι, καὶ ἐκχεῖται πεπυρακιωμένος, καὶ ἐμφανῆς τῷ κόσμῳ τῷ κάτω φαίνεται. ἐν δὲ τῇ γῆ οὐκ ἔστι πῦρ. ἀλλὰ τοῦ πυρός αἱ δυνάμεις πολλάκις ἐπὶ γῆς ἐνεργ-

3. φαίνει P   7. 12] περὶ τοῦ σεισμοῦ M et omisso τοῦ P
 21. δέ] γε? an μὲν γὰρ?   23. γίνεται P

et post eum fragorem ignis efficitur. qui ignis cum cometa iunctus, non calefacit, sicut cometae, sed in terram delatus evertit: occidit ac deiicit, nec urit tamen, ut nonnulli dicunt. sic fulmen fit, quod vulgo ἀρκόν appellamus.

12. De motibus terrae iam audi, quos pro viribus explicare conabor, quandoquidem perfecta declaratione magnum hoc mysterium dei explanare nequeo, quoniam iudiciorum, providentiae et sapientiae divinae altitudinem nec lingua humana eloqui nec mens perspicere potest, adeo ut ipse divus Paulus vias domini investigare se non posse fateatur. sed quum pro benevolentia et misericordia sua omnem sapientiam et cognitionem benigne impertiverit creaturae suae, tum edocet nos, totum mundum, ut diximus, quatuor elementis contineri, quorum duo leviora sunt et versus coelum sublimia, at tamen nec supra nec infra plane deficient; nec ubi constituta non sunt, eo non perveniunt, sed ibi quoque vim suam exercent. in coelo

γοῦσιν. οὕτως οὐδὲ ἐν τῇ οὐρανῷ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ αἱ νεφέ-
 λαι αὐτὸ πρὸς οὐρανοὺς ἀνάγουσι. γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ
 ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὕδωρ ὑπάρχει· ἄλλο γὰρ τὸ ὑπερκό-
 σμιον καὶ ἄλλο τὸ ἐν κόσμῳ φαινόμενον. τοιοῦτοτρόπως ὁ
 ἀήρ ἰσχυρόν ἐστι στοιχεῖον, καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐνεργεῖ 5
 πολλάκις καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιεῖ. ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς
 ἀνάγει νεφέλας σὺν ὕδατι πρὸς οὐρανοὺς, ἀστραπὰς ποιεῖ,
 βροντὰς τρανοτάτας καὶ φοβερὰς ὥστε καὶ οἱ οὐρανοὶ σειόν-
 ται καὶ ἠχοῦσι· καὶ τῷ πυρὶ συνενοῦνται καὶ κεραυνοὺς ποιεῖ
 διὰ πυρός. καὶ πάντας ὁ ἀήρ ἐκθροεῖ καὶ ταράττει· τὴν 10
 θάλασσαν μετατιθεῖ καὶ ἐκ βυθοῦ ἀμετρήτου συνταράττει,
 καὶ πάντα κυμαίνει ἐν ἐξουσίᾳ πολλῇ· περικυκλοῖ τὴν γῆν·
 αὐτὸ γὰρ τὸ στοιχεῖον ἰσχυρότερον πάντως καὶ πολεμικὸν
 ὑπάρχει. διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὁ σεισμὸς γίνεται καὶ
 πᾶσα ἡ κτίσις κινεῖται· ἡ γὰρ γῆ, ὡς εἴρηται, οὐ βαστάζε- 15
 ται ὑπὸ οὐδενός.

13. Ὁ μὲν ἀήρ πρωτόκτιστον πάντων ὑπάρχει στοιχεῖον,
 Β ὑπὸ δὲ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ γεννᾶται· καὶ οὕτως ἀέρος ἐξερ-
 χομένου ἐκ τοῦ στόματός σου καὶ ὑποπίπτοντος εἰς τὴν σὴν
 πολιὰν γίνεται δροσία, ὡς ὑπὸ τεσσάρων στοιχείων καὶ ὁ ἄν- 20
 θρωπος συνηρμοσμένος ὑπάρχει καὶ πᾶσα ἡ κτίσις. τὸ δὲ
 ὕδωρ χοῦν ἀποτελεῖ. εἰ βούλη, τοῦτο ὕψη ἀληθῶς. λάβε

8. φοβερωτάτας P
 περὶ στοιχείων M

17. 13] περὶ τῶν τετιάρων στοιχείων P,

non est terra: sed pulvis speciem folii laurei cum aere induit et ignitus
 effunditur et ex inferiore terra conspicitur. in terra non est ignis: sed vis
 ignis saepe in terra efficax est. ita nec aqua in coelo est, sed tamen
 nebulis eo attollitur. quod enim in sacris literis est, etiam supra
 coela aquam esse, alia est supra mundum, alia in mundo aqua. si-
 militer aer validum elementum est, et tum supra tum infra vim suam
 exercet ac signa et prodigia efficit. ex extrema terra nebulas cum
 aqua in coelum attollit, fulgura excitat et tonitrua acerrima et terri-
 bilia, ita ut etiam coela contremant et personent, atque, igni iunctus,
 fulmina efficit. ita aer omnes homines terret et turbat, mare ciet et
 ex altitudine immensa concitat, cuncta agit vi ingenti, terram cir-
 cumdat. adeo id elementum validum et vehemens est. ex hoc igi-
 tur motus terrae oriuntur, quibus universa natura concutitur. terra
 enim, ut dictum est, a nemine portatur.

13. Aer primus ex elementis conditus est, ex aere autem aqua
 nata. ita aere ex ore tuo exeunte et adhaerente barbae, ros na-
 scitur, quoniam e quatuor elementis etiam homo cum universa natura
 compositus est. aqua limum efficit: quod, si velis, ita experiare.
 collige aquam puram urna vitrea, et emitte eam, donec deficiat, at-

ἕδωρ ἀπὸ βροχῆς καθαρὸν ἐν ὑελίῳ ὕδατι, καὶ ἄφες αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἕως οὗ ἐκλείπη, καὶ εὐρεῖς χοῦν, ὡς εἶπομεν. ὁ δὲ χοῦς γεννᾷ λίθον καὶ σίδηρον καὶ πῦρ ἀποτελεῖ.

Ἐνταῦθα εἰπόντες τὴν τῶν στοιχείων καὶ ἄλλων τινῶν 5 διήγησιν ἐν συνόψει, τὰ νῦν τὰ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας αὐθις ἀψώμεθα.

14. Τῷ αὐτῷ δὲ φθινοπώρῳ, τοῦ ςθξβ' ἔτους ἠδελονότι, τελῶς ἐπανέστησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου Ἀλβανῖται κατὰ τῶν δεσποτῶν καὶ αὐθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Καντακου- 10 ζηνὸν Μανουὴλ δεσπότην τάχα πεποιήκασιν, περὶ οὗ οὐκ οἶδα τί εἶπεῖν, πόθεν καὶ διὰ τί οὕτως ἐπεχειρίσθη. τῷ δὲ Δεκεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθόντος πάλιν τοῦ Ἀμάρη υἱοῦ τοῦ Τουραχάνη μετὰ στρατοπέδου εἰς βοήθειαν τῶν δεσποτῶν αἰτήσῃ αὐτῶν, καὶ μικρὸν τι κακώσαντος τοὺς Ἀλ- 15 βανίτας, καὶ τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ ἀδελφὸν χάριν λαβῶν ἐπανέστρεψεν. ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ καὶ μηνὶ ἀνεῖλεν αὐτοχειρίᾳ τὸν φίλτατόν μου υἱὸν Ἰωάννην ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἀπηνέστατος ἀμηνῶς, ὃς δῆθεν ἐβούλετο τὴν ἀθέμιτον σοδομίαν πράξει κατὰ τοῦ παιδὸς χρόνων ὄντος δεκατεσσάρων 20 ἡμερῶν καὶ μηνῶν ὀκτὼ παρὰ ἡμέραν μίαν· κατὰ δὲ φρόνησιν καὶ ἡλικίαν ὡσὰν πλειόνων ἐτῶν ἦν. οἱ μοι τῷ δυστυχεῖ καὶ ἀθλίῳ γενέτη! τῷ αὐτῷ δὲ Δεκεμβρίῳ ἀπῆλθον καὶ γὰρ εἰς τὸ Λεοντάρην καὶ τὸν δεσπότην κὺρ Θωμᾶν τὸν πορφυρογέννητον προσεκύνησα· καὶ εἰς τὴν δουλοσύνην αὐτοῦ προσεδέ-

10. τάχα om P   22. γενέτη] τί γένηται P

que invenies limum, ut diximus. limus autem lapidem gignit et ferrum atque ignem creat.

In conspectu posita elementorum et aliarum quarundam rerum natura, redeat iam, unde digressa est, narratio.

14. Eodem autumno, anni 6962, Albanitae Peloponnesii adversus despotas et principes suos manifestam moverunt seditionem et Manuelem Cantacuzenum despotam crearunt, de quo non habeo dicere, unde et cur id egerit. Decembri eiusdem anni Amares, Turachanis filius, despotarum rogatu cum exercitu ad eos adjuvandos advenit: qui tamen, postquam admodum leviter afflixit Albanitas, captivum fratrem praemii loco adeptus, reversus est. quo tempore et mense impiissimus et immanissimus ameras dilectissimum mihi filium Iohannem sua manu iugulavit, quum turpiter eo abuti vellet, annos quatuordecim et menses ad unum diem octo nato, sed ad prudentiam longe maiori. vae mihi misero et infelici patri! eodem Decembri ego Leontarium profectus despotam Thomam porphyrogenitum salutavi, qui in servitium sui me recepit et Certezam oppidulum

ξατό με, καὶ τὸ χωρίον τὴν Κεστέζην εὐηργέτησέ μοι ἀργυροβούλλῳ. καὶ πρὸς τοὺς δεσπότας Σερβίας τὸν συμπενηθερόν καὶ γαμβρόν αὐτοῦ ἤτοιμασεν ἀπελθεῖν με τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας δουλείας ὠφελίμους ἀνά τούτων. καὶ ἐτοιμασθεὶς παρεγενόμην εἰς Μοθώνην, ἵνα διὰ 5 πλευσίμου ἐκεῖθεν ἀπέλθω εἰς Ἐπίδαυρον τῆς Ἰλλυρίας κακεῖθεν εἰς τὴν Σερβίαν. καὶ ἐξεκόπην τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν γενομένην σύγχυσιν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἕνεκεν τῆς φυγῆς τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ δεσπότη καὶ Θεομᾶ, υἱοῦ Κεντηρίωνος τοῦ πριγκίπου, ἀπὸ τῆς τοῦ Χλουμουτζίου φυλακῆς. ἐν τῷδε 10 τῷ τοῦ καιροῦ διαλήμματι ὁ ἀμηραῖς ἀπῆλθεν κατὰ τῆς Σερβίας, καὶ τὸ Ὀμόβρουδον παρέλαβεν. καὶ ἀπῆλθον ἐγὼ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πάτραν, κακεῖθεν διὰ τῆς Βοστίτζας διελθὼν πέραν εἰς Αἰτωλίαν, καὶ τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 15 939 ἔτους ἔφθασα εἰς τὴν Αἴνον, ἵνα καιρόν τινα ἐκεῖσε 15 διαβιβάσω ἀποκρύφως, ἕως οὗ ὁ ἀμηραῖς διὰ τοῦ τῆς Σοφίας μέρους ἐπαναστρέψῃ εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἐλεύσωμαι καὶ ἐγώ, ἵνα τοὺς οἰκείους μου αἰχμαλωτισθέντας ἐξαγοράσω. καὶ ἐλθόντος τοῦ ἀμηραῖ ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει παρεγενόμην καὶ ἐγὼ ἐκεῖσε, καὶ παρὰ τοῦ πρώτου ἵπποκόμου τοῦ ἀμηραῖ τούνομα 20 Ἰμπραῖμ τζελεπὴ ἐξηγόρασα τὴν ἐμὴν σύνευνον, οὐκ αὐτὴν μόνην ἀλλὰ καὶ τὴν μετ' αὐτῆς Χρυσοβεργίναν, καὶ ἐν τῇ Πάτρῃ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ μετ' αὐτῶν ἐπανέστρεψα, πολλὰ 86 κακοπαθήσας καὶ καταναλώσας ἐν τῇδε τῇ ἀποδημίᾳ. καὶ ὅτε

1. κέρκεραν P	5. αὐτῶν P	11. διαστήματι P	12. τὸν P
16. ἀπὸ τοῦ τῆς	σερβίας πολέμου P	17. ἀπελεύσομαι P	
21. μπραὶ M	23. ἔφθασα P		

cum bulla aurea mihi donavit. idem me itineri ad despotas Serviae, affines suos, multis, idoneis et necessariis de causis vere eiusdem anni faciendo destinavit. paratus ad iter Mothonen veni, navigio inde Epidaurum Illyricam et in Serviam profecturus. sed impeditus sum tumultu in Peloponneso inde exorto, quod frater uxoris Thomae despotae, filius Centerionis principis, Chlolutza e custodia aufugerat. eodem tempore ameras in Serviam profectus Homobrydum cepit. ego per mare Patram, atque inde trans Bostitzam in Aetoliam profectus, primo die Septembris anni 6963 Aenum veni, ut laterem ibi aliquantisper, donec ameras per Sophiam regionem Adrianopolim redisset et ego eodem abirem ad familiares captivos redimendos. quum ameras Adrianopolim advenisset, affui et ego, et a primario praefecto stabuli amerae, Ibrahim tzelepe, coniugem et eius comitem Chrysoberginam redemi, et mense Februario cum iisdem Patram reverti, mul-

ἐγὼ εἰς Ἀδριανούπολιν διέτριβον, τῷ Ὀκτωβρίῳ δὴ μηνὶ ἦλ-
 θεν ὁ Τουραχάνης μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ πολλῶν στρατο-
 πέδων εἰς βοήθειαν τῶν ἀθροιστῶν καὶ δεσποτῶν, καὶ τοὺς
 Ἀλβανίτας παντελῶς ἐδούλωσεν τοὺς ποτε ἀφηνιάσαντας, καὶ
 5 τὸν ψευδοδεσπότην αὐτῶν ἐδίωξεν. ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ τῇ
 β' Ἰανουαρίου μηνὸς ἐγεννήθη τῷ δεσπότη κῦρ Θωμᾶ ὁ κῦρ
 Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος. καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 6934
 ἔτους ἀπέθανε Θάμαρ ἡ καλὴ μου θυγάτηρ, αἰχμάλωτος οὖσα
 ἐν τῷ τοῦ ἀμηνῶ σερραγίῳ λοιμῶδει νόσῳ, οὖσα ἑτῶν 15
 10 καὶ μηνῶν πέντε. ἦν ποτε διὰ προστάγματος τοῦ αἰοιδίμου
 βασιλέως κῦρ Κωνσταντίνου τοῦ ἀθρόου μου ἐδεδώκειν εἰς
 σύνευνον τῷ κληρονόμῳ καὶ ἀθρόντῃ τῆς Αἴνου καὶ τῆς Ἰθώ-
 μης καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὡς προέφην ἐν τοῖς πρώην βιβλίοις.
 ἔγωγε ὁ ἄθλιος οὐκ οἶδα τὸν τούτης θάνατον. οἱ μοι, οἱ
 15 μοι, τῷ ἀθλίῳ γενέτη! καὶ τῇ κέ τοῦ Ὀκτωβρίου ἀπεστάλην
 πρέσβυς πρὸς τὴν τῶν Ἑνετῶν ἀριστοκρατίαν, δουκὸς ὄντος ἐτι
 αὐτοῦ τοῦ Φραγκίσκου Φούσκαρι. ὑφ' ὧν εὐηργετήθη καὶ
 ἐτιμήθη διὰ χρημάτων τε καὶ γραμμμάτων. καὶ τῇ 6' τοῦ
 Ἀπριλλίου ἐπανέστρεψα εἰς τὴν Πάτραν, θεοῦ καὶ μόνου βοη-
 20 θείᾳ ἀλύξαμεν τὸ τῆς θαλάσσης κακόν, ὅπερ καθ' ὁδὸν ἡμᾶς
 εὔρε. τῷ δὲ Ἰουνίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβεν ὁ ἀμηνῶς
 τὴν Ἀθηνῶν πόλιν. καὶ τῷ Ἰουλίῳ ἀπελθόντος τοῦ ἀμηνῶ
 εἰς Ἀλβανίαν σχεδὸν ἐάλω τὸ πλέον μέρος αὐτῆς. τέλος κα-

4. ἐδούλωσαν P

5. ἐδίωξαν P

9. ἑτῶν ὑπάρχουσα P

13. πρώτοις P

14. εἶδα?

ταύτης P

tis in eo itinere miseris exantlatis magnoque sumtu facto. quo tem-
 pore autem Adrianopoli commorabar, mense Octobri, Turachanes cum
 filiis magnisque copiis ad auxilium despotarum et principum advenit,
 et rebelles Albanitas penitus coercuit et falsum despotam eorum fu-
 gavit. eodem anno, mensis Ianuarii die secundo, Thomae despotae
 filius natus est Manuel Palaeologus. mense Septembri anni 6934
 Thamar, filia mea pulcherrima, in serragio amerae captiva, morbo pe-
 stifero mortua est, annos quatuordecim et menses quinque nata: quam
 quondam iussu venerandi imperatoris, domini mei Constantini, heredi
 et principi Aeni, Ithomes et locorum adiacentium desponderam, sicut
 supra a me explicatum est. ego miser ignorabam mortem eius. heu
 me infelicem parentem! die 25 Octobris legatus missus sum ad se-
 natum Venetorum, duce etiamtum eodem illo Francisco Fuscario: a
 quibus auctus et ornatus sum pecuniis ac literis. die 6 Aprilis Pa-
 tram redii, solius dei auxilio salvus e periculo maris, in quod in iti-
 nere deveneram. Iunio eiusdem anni ameras urbem Athenas cepit;
 atque Iulio mense in Albaniam profectus, non multum abfuit, quin

κῶς ἀπεδιώχθη παρὰ τῶν ἐλθόντων εἰς βοήθειαν, τοῦ Ἰάγκου δηλονότι καὶ Καπιστρανοῦ καὶ ἑτέρων ἑξοχωτάτων ἀνδρῶν· ὅς ἤτηθη εὖ φεύγων ὄχετο, καὶ ὁ χρήσιμος ἐκεῖνος μπεηλέρμπεης Τουραχάνης ἀπέθανεν.

15. Καὶ τῇ 5^ῃ 3^ῃ ἔτει ὁ τοῦ τῆς Οὐγγρίας στρατοπέ-5
δου ἄρχων καὶ κυβερνήτης Ἰάγκος ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ δὴ καὶ
ὁ Καπιστρανός, ἔτι δὲ καὶ ὁ τῆς Σερβίας ἄρχων καὶ δεσπό-
της κύρ Γεώργιος ὁ Βοῦλκος ἐτελεύτησε. καὶ Μαίῳ β' τοῦ
αὐτοῦ ἔτους καὶ ἡ βασίλισσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπέθανεν· ἐν ἣ
σχεδὸν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ διέβη πρὸς τὸν ἀμηρᾶν ἡ θυγάτηρ 10
αὐτῆς εἰς ἀμήρισσαν μετὰ τοῦ τυφλοῦ τοῦ πρώτου αὐτῆς
ἀδελφοῦ καὶ τοῦ θείου αὐτῆς Θωμᾶ τοῦ Κατακουζηνοῦ,
ἄρασα μεθ' ἑαυτῆς ἅπαντα τὸν βίον ἦτοι περιουσίαν καὶ
ὑπαρξιν κινητὴν, φοβούμενοι διὰ τὸν βίον τῆς μητρὸς τὸν
ἀδελφὸν καὶ τὴν νύμφην αὐτῶν. καὶ τῇ ἔτει 5^ῃ 3^ῃ μηνὶ Νοεμ-15
βρίῳ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης Λάζαρος, καὶ ὁ ἀμηρᾶς
Μεμέτην τὸν αὐτοῦ μπεηλέρμπεην ἐδιόρισεν ἵνα, εἰ δύνάτοιν ἦν,
μετ' εἰρήνης τὸ Σμεντόροβον καὶ πᾶσαν δὴ τὴν Σερβίαν μετ'
εἰρήνης λάβῃ καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν δώσῃ τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς
τέκνοις αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαζάρου· ὅπερ καὶ οὐ κατώρθωσε τότε, 20
εἰ μὴ μόνον τὸ Περιστερίν παρέλαβε προδοσίᾳ. μετὰ δέ τινα
καιρὸν καὶ τὸ Σμεντόροβον καὶ τὸν ἄλλον τόπον. καὶ τῇ βα-

2. καπεσιανοῦ P   4. Τουραχάνης add Alterus   7. καπε-
σιανός P   15. τῷ αὐτῷ ἔτει 5^ῃ 3^ῃ P   17. μεμετίης P
ἀπέστειλεν P   18. δειντόροβον P, et mox σμονιτόροβον.   21.
περισιερί P

maiolem partem huius quoque terrae in potestatem redigeret; sed postremo ab iis, qui auxilio venerant, Ianco, Capistrano et aliis viris praestantissimis victus recessit. sub idem tempus egregius ille beglerbegus Turachanes in vivis esse desiit.

15. Anno 6965 Hungarorum dux et princeps Iancus mortuus est; imo etiam Capistranus et Serviae princeps et despota, Georgius Bulcus. Maii mensis die secundo anni eiusdem etiam regina, uxor eius, obiit: quo ferme ipso die et hora ad ameram et amerissam se contulit filia eius cum caeco fratre natu maximo et Thoma Cantacuzeno avunculo, ablatis secum omnibus facultatibus sive rebus mobilibus. anno 6966, mense Novembri, ipse Lazarus despota mortuus est, et ameras Mehemeti, beglerbego suo, mandavit, ut, si fieri posset, pactione sibi compararet Smentorobum et totam Serviam, et alia pro his uxori et liberis Lazari daret: cuius voti tum non compos factus est, sed solum Peristerium proditione obtinuit; aliquanto post tamen etiam Smen-

σιλίση ἔδωκε τάχα τινὰ κάστρα, ἅπερ ὁ ἀμηρᾶς ἐν τῇ Μπό-
 σνα κέκτητο. Μαΐῳ δὲ ἐ' τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ἀμηρᾶς παρα-
 γέγονεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὴν Κόρινθον καταλεί-
 ψας στρατὸν περιεκύκλωσεν αὐτὴν πολιορκῶν· αὐτὸς δὲ ἐλ-
 5 θῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τόπου καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε τὰ μὲν ἡχ-
 μαλώτευσεν τὰ δὲ ἠφάνισεν καὶ ἐνέπρησεν, ἑξαιρέτως δὲ τὴν
 Ἄκωβαν, τὸν Ἄετον καὶ τὰ Πενταχυρία. κάκειθεν ἔξελθὼν B
 κατὰ τοῦ Μοχλίου ἐπέδραμεν, καὶ ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων
 ἔδωκεν αὐτὸ μετ' εἰρήνης τῷ ἀμηρᾶ, ὁ καλοκαγαθὸς Ἀσάνης
 10 Δημήτριος. καὶ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους κάκειθεν
 πάλιν ἐπιστρέψας ὁ ἀμηρᾶς εἰς Κόρινθον ἔπεσεν, ἣν δὴ καὶ
 δεδώκασιν αὐτῷ οἱ γενναῖοι ἄρχοντες ἄνευ ἀντιλογίας τινός,
 ὁ Ἀσάνης Ματθαῖος λέγω, ὁ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότου
 κῦρ Δημητρίου, υἱὸς δὲ Παύλου τοῦ Ἀσάνη, τὸ παλαιὸν καὶ
 15 νέον κακόν, καὶ ὁ Λουκάνης Νικηφόρος. γέγονε δὲ τοῦτο
 ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ τῇ ε'. ὧν ὁ μὲν εἷς ἡγεμόνευεν ἐν αὐτῇ,
 ὡς μὴ ὄφελεν, ὁ δὲ Ἀσάνης ἦν ἀπεσταλμένος σπουδῇ παρὰ
 τοῦ δεσπότου ἐν αὐτῇ, ὅπως χρηστοτέρως φυλάξῃ τὴν πόλιν·
 κάκεινος δὲ συντομωτέρως παρέδωκεν αὐτήν. καὶ οὐκ οἶδα-
 20 σιν ὅτι εἰ καὶ τὴν Κόρινθον ἔδωσαν, δῆλόν ἐστι κατὰ τὰ
 πράγματα ὅτι ὥσπερ κεφαλὴ ἐν τῷ σώματι, τοιοῦτοτρόπως
 καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἠδε ἡ πόλις εἶχε. τάχα καὶ ὀρκω-
 μοτικά εἰρήνης πεποιήκασιν μετὰ καταστάσεως, ὅτι καὶ ὁ δε-

1. τὰ χαινὰ κάστρα P   μπόσνια P   7. πεντεχείρια P   8.
 Ἀμυκλίου P   22. ἔχει P

torobum et locum alium. reginae castella quaedam data sunt, quae
 ameras in Bosna habebat. Maii die 15 eiusdem anni ameras in Pe-
 loponnesum venit, et Corinthum, exercitu relicto, oppugnari iussit,
 ipse, per mediam terram procedens, cuncta aut in servitutem rededit
 aut delevit et combussit, in primis Acobam, Aetum et Pentachyria.
 inde progressus Mochlium incuravit, quam urbem pacifice illi tradidit
 eius tum praefectus optimus Demetrius Asanes. Iulio mense inde re-
 versus Corinthum adortus est, quam haud cunctanter ei dederunt du-
 ces fortissimi, Matthaeus Asanes, frater uxoris Demetrii despotae,
 filius Pauli Asanis, quod vetus et recens malum fuit, et Nicephorus
 Lucanes, mensis Augusti die sexto, quorum alter utinam ne admini-
 strasset urbem, quam administrabat, alter, Asanes, dedita opera a
 despota missus ad diligentius eam tuendam, etiam citius eam tradi-
 dit. adeo nesciebant, quum Corinthum traderent, urbem se tradere,
 quae, si rem aestimare velis, in Peloponneso id esset, quod caput in
 corpore est. mox etiam pactionem cum sacramento fecerunt, ut Tho-
 mas despota Patram cum locis adiacentibus traderet; praeterea Cala-

σπότης ὁ κύριος Θωμᾶς τὴν Πάτραν δώσῃ μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἔτι δὲ καὶ τὰ Καλάβρυτα καὶ ἅπλῶς πάντα ὅσα ὁ μακαρίτης βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δεσπότης ὢν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ εἶχεν. ἅπερ δὴ ὡς ἤκουσέν ὁ δεσπότης κύριος Θωμᾶς ὁ αὐθέντης καὶ κύριος αὐτῶν ἐν τῇ Μαντινείᾳ διαβιβάζων⁵ πανοικί, ἐλθὼν εἰς τὰ περὶ τὴν Τρύπην βουνά, ἔνθα δὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦν, καὶ οἱ ῥηθέντες καταστάται τῶν τοιούτων ἀξιεπαίνων ἔργων ἦλθον· καὶ ἄνευ συμβουλῆς ἢ ἀντιρρήσεως, μὴ ποιήσας ἀναβολὴν οὐδεμίαν, ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ μέγαν προμικῆριον τὸν Λύζαρον, καὶ πάντα τὰ ῥηθέντα ἄστυα¹⁰ τῷ ἀμηνῶ παρέδωκεν ὡς λάχανα κήπου. τῇ δ' αὐτῇ σχεδὸν ἡμέρᾳ ἐπεὶ ὁ ἀμηνῶς ἦν ἀναγκαζόμενος ἐξελεθεῖν τῆς Πελοποννήσου διά τινα αἰτίαν, καταλείψας Ἀμάσῃν τὸν τοῦ Τουραχάνη υἱόν, ἵνα αὐτὰ λάβῃ ἀντὶ τοῦ ἀμηνῶ, ὁ δ' ἐκεῖθεν¹⁵

16. Τῷ δ' Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ 5967 ἔτους ὁ ἀμηνῶς ἀποστείλας πρέσβυν πρὸς τὸν δεσπότην κύριον Δημήτριον ἦται τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, ἣν ἔσχεν ἐκ τῆς αὐτοῦ συζύγου τῆς τοῦ Παύλου τοῦ Ἀσάνη θυγατρὸς, τοῦ πατρὸς Ματθαίου· εἰ δ' οὐ, μάχη ἀνὰ αὐτῶν ἔσεται. ὁ δὲ περὶ²⁰ τούτου τοῦ συνοικεσίου πρέσβυς ἐλθὼν καὶ πρὸς τὸν δεσπότην κύριον Θωμᾶν εἰς τὴν Πόντικον εἰρυσκόμενον τοὺς ὄρκους τῆς ἀγάπης ἀπετέλεσε, καὶ τὰ μὴ φθάσαντα ἄστυα δοθῆναι τῷ αὐθέντῃ αὐτοῦ ἔσχε κατὰ τὰς συμφωνίας, ὡς εἰρήκαμεν,

18. εἶχεν P

20. δέ, omisso οὐ, P

bryta, et omnino cuncta, quae beatae memoriae imperator Constantinus despota, quum is in Peloponneso esset, habuerat. quae ubi audiit Thomas despota, eorum dominus et princeps, cum omni familia Mantineae degens, in viciniam Trypes buna, ubi frater eius et isti rerum tam laudabilium auctores erant, concessit, ac sine deliberatione vel reclamatione et minime cunctanter Lazarum, magnum primicerium suum, misit et loca, quae dixi, omnia, tanquam olera horti, ameram tradidit. quum eodem ferme die ameras e Peloponneso discedere causa quadam cogeretur, Amarem, Turachanis filium, qui illa pro se occuparet, reliquit, ipse inde abiit.

16. Octobri mense anni 6967 ameras, legato ad Demetrium despotam misso, huius filiam in matrimonium sibi expelivit, quam is ex Pauli Asanis, patris Matthaevi, filia, uxore legitima, habebat: nisi daret, pro hoste se eum habiturum. de hoc coniugio missus legatus etiam ad Thomam despotam Pontici versantem venit, et, pactione cum eo facta, oppida principi suo nondum donata secundum conventa

καὶ ἀπῆλθε. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους
καὶ ὁ καλοκαγαθὸς Λουκάνης Νικηφόρος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Πε-
λοποννησιοφθόρος, λογιζόμενος εἶναι τῶν πρώτων καὶ πιστῶν
ἀρχόντων τοῦ δεσπότης κὺρ Δημητρίου, καὶ τινες ἄλλοι σὺν
5 αὐτῷ τῶν Ἀλβανιτῶν καὶ Πελοποννησιωτῶν, μὴ λογιζόμενοι
ὅτι ἂ ἐπιμελοῦνται προῶσαι εἰς κακίαν αὐτῶν πρόχειρον ὠκο-
νόμουν, ἔπεισαν τὸν δεσπότην κὺρ Θωμᾶν ἵνα μάχην ἐγείρῃ
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἐπανάστασιν
ποιήσῃ, καὶ φάγῃ τοὺς ὄρκους ὡς λάχανα, οὓς πρὸ ὀλίγου
10 μετ' αὐτῶν ἐποίησε. καὶ ὁ ἄλλος ἀγαθὸς ἀνὴρ Ἀσάνης ὁ
Ματθαῖος διὰ τὸ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν εἶναι ἀπεσταλμένος περὶ
τοῦ εἰρημένου συνοικεσίου τοῦ ἀνὰ τῆς τούτου ἀνεψιᾶς καὶ
τοῦ ἀμηρᾶ ταῦτα οὐκ ἐγίνωσκεν. ἐξελθόντος οὖν τοῦ δεσπό- 87
του κὺρ Θωμᾶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ
15 αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἐνωθέντος μετὰ τῶν ἐρ-
γαζομένων κατ' αὐτοῦ ἢ καὶ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ κατ' αὐτῶν,
ὡς ὁ λόγος προϊὼν δηλώσει, παρέλαβον ἀπὸ μὲν τῶν Τούρ-
κων τὰ Καλάβρυτα καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀστέων ὧν ἠλπίζον
λαβεῖν, ἃ οἱ Τούρκοι κέκτηντο, ἀπὸ δὲ τοῦ δεσπότης κὺρ
20 Δημητρίου ἄπερ αὐτοῖ οἱ ἐργάται τῶν κακῶν ἡγεμόνευον,
Καρίταιναν λέγω καὶ ἅγιον Γεώργιον, Βορδόνιαν, Καστριτζαν
καὶ ἕτερά τινα, ἵν' αὐθις ἔχωσιν αὐτὰ οὐχ ὡς πρώην ἐκυβέρ-
νον, ἀλλ' ὡς αὐθένται ἴδιοι. ἐκατώρθωσαν οὖν οὐδὲν ἄλλο
οἱ φρόνιμοι καὶ πρακτικοὶ καὶ γενναῖοι ἄρχοντες ἢ μόνον ὅτι

13. ταῦτα om P

21. βορδόνιον καστρίτζι P

accepit ac discessit. mense Ianuario eiusdem anni eximius ille vir,
imo vero pestis Peloponnesi, Nicephorus Lucanes, qui in fidelibus et
primis Demetrii despotae proceribus numerabatur, et alii quidam
Albanitae et Peloponnesii, ignari, quae molirentur, in suam se per-
niciem moliri, Thomae despotae suaserunt, ut fratrem bello adoriret-
tur et contra ameram rebellaret, et quae paulo ante fecerat sacra-
menta, tanquam olera, comederet. ignorabat hoc alter vir egregius,
Matthaeus Asanes, de connubio illo inter illius consobrinam et
ameram conciliando ad ameram missus. itaque Thomas despota
sub initium Februarii eiusdem anni ex Arcadia profectus et con-
iunctus cum iis, qui ipsius, imo, ut docebunt ea, quae sequun-
tur, sui studiosi erant, Turcis eripuit Calabryta, solam ex urbibus,
quas a Turcis occupatas recuperaturos se esse sperabant, Demetrio
despotae autem eas, quibus ipsi malorum auctores praeerant, Caritae-
nam, sanctum Georgium, Bordoniam, Castritzam et alia nonnulla, ut
illi eas non tanquam administratores, ut ante, sed ut domini recipe-

ἔσχον κατ' αὐτῶν θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ ἀθρότην
 τῶν ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον, καὶ οὕτως τὸ σκάνδαλον ἐποίησαν
 ἀνὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀθροτῶν αὐτῶν, οὐκ ἐνθυμηθέντες οἱ
 ἄθλιοι τοῦ ἀψευδοῦς λογίου ὅτι πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα
 καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται, οὔτε τοῦ παροιμιώδους λόγου τοῦ 5
 πρὸς τοὺς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς, ἀλλ' ἐπανέστησαν καὶ πρὸς τοὺς
 τρεῖς. καὶ τούτων οὕτως προβάτων πρῶτον μὲν ὁ θεὸς πα-
 ρεῖδεν αὐτοὺς, καὶ τί ἐπραίτον οὐκ ἐγίνωσκον, ἀλλ' ὡς τοὺς
 ἰχθύας τοὺς ἔσω τῆς σαγήνης ὄντας καὶ ἀγνοοῦντας ὅτι πάν-
 τες μέλλουσιν ἔλκεσθαι εἰς γῆν, ἐν ὅσῳ ἕως τοῦτο γένηται 10
 ἀλλήλως διώκονται καὶ ἀλίσκονται καὶ φθείρονται οἱ ἐλάττο-
 νες ὑπὸ τῶν μειζοτέρων, οὕτως καὶ οὗτοι. ὁ μὲν γὰρ δεσπό-
 τῆς κυρ Θωμᾶς παρέπιπτε καὶ ἐπολιόρκει τὰ τοῦ ἀνταδέλφου
 ἄσπετα καὶ χώρας, Ζαρνάταν λέγω καὶ τὰ ἕτερα τῆς ἐπιτρο-
 πικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ, τὴν Καλαμάτιαν καὶ ἄλλα ὅσα εἰς 15
 χεῖρας εἶχεν ὁ δεσπότης κυρ Δημήτριος ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ
 κόλπῳ· καὶ συνεργὸν εὔρε πρωτοστράτορα τὸν ἄριστον Φραγ-
 κόπουλον Νικόλαον, τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην, Λέοντα τὸν με-
 σάζοντα καὶ τὸν σύγγαμβρον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν πε-
 रिπόθητον γυναικοθεῖον, τὸν μᾶλλον Κυδωνίδην ἢ Τζαμπλά- 20
 κωνα ὀνομαζόμενον. ὁ δὲ δεσπότης κυρ Δημήτριος πάλιν τὸ
 Λεοντάρι καὶ τὰ περίξ αὐτοῦ ἐπολιόρκει καὶ τὴν Ἀκωβαν, ὃς
 καὶ συνεργοὺς εὔρε καὶ αὐτὸς Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον καὶ

10. ἐν ὅσῳ μέντοι ταύτης ἔσω εἰσι δ. P

rent. nihil igitur aliud prudentes isti, strenui et generosi primores
 assecuti sunt, nisi ut deum, rerum omnium auctorem et principem
 iis, qui in terra sunt, potentiores contra se irritarent; atque inter
 fratres et dominos suos severunt inimicitias, haud memores miseri ora-
 culi illius indubii "omne regnum secum discordans dilabatur," nec
 proverbii illius "adversus duos ne Hercules quidem": quin imo etiam
 tribus obnisi sunt. quae quum ita procederent, primum eos deus ne-
 glexit, nec sciebant, quid facerent, sed erant velut pisces in verri-
 culo, qui, se omnes in terram protractum iri nescii, interim invicem
 se persequuntur, ac minores capti consumuntur a maioribus. quippe
 Thomas despota incursabat obsidebatque fratris urbes et oppida, Zar-
 natam et alia loca provinciae Melisseni, Calamatam et reliqua, quae
 Demetrius in sinu Messeniaco possidebat. adiutores habebat virum
 optimum Nicolaum Francopulum, protostratorem, Iohannem Eudae-
 monem, Leonem vicarium et affinem fratris sui, et carissimum uxoris
 patrum, Cydoniden potius quam TzAMPLACONEM appellatum. vicis-
 sim Demetrius despota Leontarium cum locis vicinis et Acobam ob-

τινα τούτου ἑξάδελφον καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μπούχαλην
 Μανουήλ, οἱ ἐμέσαζον κατὰ τοῦ δεσπότητος κὺρ Θωμᾶ. καὶ ὁ
 μὲν παρέλαβε τάχα τὴν Ζαρνάταν, ὁ δεσπότης κὺρ Θωμᾶς
 λέγω, καὶ τὸ Λεῦκτρον καὶ τὸ πολὺ τῆς Μανῆς ζυγόν, ἔτι δὲ καὶ
 5 τὴν Καλαμάταν. τοῦ δὲ δεσπότητος κὺρ Δημητρίου ἐρχομένου
 ἐκβῆναι ἐν τῷ Λεοντάρει, καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 δραμὼν ἐπρόλαβε καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷδε τῷ ἄστεϊ καὶ οὕτως
 ὁ δεσπότης κὺρ Δημήτριος ἀπέμεινεν ἄπρακτος. τοῦ δὲ Παλαιολόγου
 κὺρ Γεωργίου καὶ τῶν Μπουχαλέων φυγόντων μόνων καὶ
 10 ἀπελθόντων σὺν αὐτῷ ἐπαναστρέφοντι εἰς Σπάρτην, ἔτι δὲ καὶ
 τὸ κάκιστον καὶ ἀνωφελέστατον τῶν Ἀλβανιτῶν γένος εὐκαιρίαν
 εὐρόντες τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀρπακτικῆς καὶ ἀδίκου αὐτῶν γνώ-
 μης ἀρμόδιον, τί οὐκ ἔπραξαν ἢ τί οὐκ εἰργάσαντο κα-
 κόν; ἀπιστοῦντες γὰρ τρις τοῦ σαββάτου ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐθέν-
 15 του πρὸς τὸν ἄλλον ἀπήρχοντο, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν κόμας ἢ
 ἄστεα κάστρας ἔλεγον κατὰ τὴν αὐτῶν γλώσσαν τὴν βαρβα-
 ρίζουσαν, καὶ ταύτας εἰς κεφαλάτικα ἀπῆτουν, καὶ οὕτως
 ποτὲ μὲν πρὸς τὸν ἕνα τῶν δεσποτῶν ἀπήρχοντο ποτὲ δὲ πρὸς B
 τὸν ἕτερον. διὰ μέσου οὖν αὐτῶν παντὶ ἄρα εὐρίσκειτο τῶν
 20 ἀθλίων τάχα Ῥωμαίων τε καὶ ἐτέρων Ἀλβανιτῶν καὶ συγγε-
 νῶν καὶ οἰκειῶν αὐτῶν πολλάκις διήρπαζον καὶ ἠφάνιζον πάν-
 τα. ἐγένοντο δὲ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ὅτι τίς αὐτὰ οὐ θρη-
 νῆσειεν; ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν Κορίνθῳ καὶ

19. παντὶ ἄρα | πάντες P

23. καὶ Ἀμυκλείῳ P

sidebat: qui et ipse administros invenit Georgium Palaeologum et huius patruelem quendam eiusque generum Manuelem Buchalen, qui contra Thomam despotam ipsius negotium curabant. atque ille quidem, Thomas, inquam, Zarnatam et Leuctrum et maiorem partem regionis Manes, Calamatam insuper cepit; Demetrius despota autem, ad invadendum Leontarium profectus, spe frustratus est, quoniam resciscens id frater eius, praecipiti agmine urbem praeoccupatam intravit. Georgio Palaeologo et Buchalis solis profugis et cum ipso Spartam redeunte profectis, genus hominum nequissimum et perditissimum, Albanitae, occasionem nacti cogitationi suae et rapaci atque iniustae naturae commodam, quid non fecerunt aut quid non designarunt mali? infidi enim ter intra sabbatum ab uno domino ad alterum transibant, atque pro eo, ut vicos aut oppida appellarent, lingua sua barbare castras dicentes, petebant earum principatus, et ita nunc ad illum, nunc ad alterum se adiungebant despotam. inter hos igitur omne genus miseriarum reperiebatur, inter Romanos, inquam, et Albanitas eorumque cognatos et domesticos, quorum bona omnia diripiebantur et vastabantur. denique talia ac tanta commissa sunt,

ἐν Ἀμύκλῃ καὶ Πάτρῃ εὐρισκόμενοι, λαβόντες καιρὸν ἐπιτή-
δειον, τοὺς μὲν ἡχμαλώτιζον τοὺς δὲ ἀπέκτεινον, τοὺς
δ' αὐθέντας καὶ τοὺς ἄρχοντας κατεγέλων, βλέποντες καθ'
ἑαυτῶν τὰ ζήρη ὠθοῦντας.

Ταύτας δὴ τὰς ἐργασίας ἐννοησάντων ἡμῶν ἐν τῇ Ἀρκα- 5
δίᾳ ὄντων, ἔνθα δὴ καὶ ἐπράττοντο τὰ ἑαυτῶν συμπεράσμα-
τα, σὺν ἡμῖν ἦν καὶ ὁ τῆς χρηστῆς ῥίζης καρπὸς Νικόλαος
ὁ Μελισσηνὸς ὁ νέος καὶ ὄρφανός, ὃν ποτε ἔμελλον ὁ δυστυ-
χῆς ἐγὼ γαμβρὸν ποιῆσαί μοι. ὃς ἀναμέσον τῶν δύο αὐθεν-
τῶν καὶ δεσποτῶν κακῶς καὶ αὐτὸς καὶ πικρῶς διέκειτο. ὁ 10
μὲν γὰρ δεσπότης κῦρ Δημήτριος ἐπέμπευ αὐτὸν πρὸς τὸν
δεσπότην κῦρ Θωμᾶν, ὁ δὲ πάλιν ὁμοίως ἐποίει, καὶ οὐκ
ἔπανον εἰς πρὸς τὸν ἕτερον πέμπειν αὐτόν, καὶ οὐκ ἂν τὸ ζῆν
αὐτῷ ἐδίδουν, ἀλλὰ συναλλήλως αὐτοῖς ἐκράτουν πάντα ἐκεί-
νου πράγματα, ἃ ἡ ἱστορία προεδήλωσε, τὰ ἐν τῇ Πελοπον- 15
νήσῳ· καὶ μᾶλλον ἢ ζωὴ αὐτοῦ ἀναμέσον τῶν τοιούτων σκαν-
δάλων ἐκινδύνευεν. ἡμῶν δὲ βλέπόντων τὰς τοιαύτας μεγά-
λας ἀκαταστασίας, καὶ τὰ αὐτῶν συμπεράσματα σκοπησάντων
πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν κῦρ Θωμᾶν τὸν δεσπότην ἐκ τῆς Ἀρκαδίας,
ἐξήλθομεν καὶ ἡμεῖς πλάσαντες αἰτίας τινάς, καὶ παρεγενό- 20
μεθα εἰς Πίδασον, ἣ νῦν Μοθώνη καλεῖται. ἀλλὰ δὴ καὶ
ὁ χρήσιμος ἄρχων γνώσει τε καὶ πράξει καὶ γένει Γεώργιος
ὁ Ραούλ, ὁ ἐπὶ μητρὸς θεῖος τοῦ ὃν ἡ ἱστορία ἐδήλωσεν, Νι-

6. ἐπράττοντο, ἐγνωμεν τὰ αὐτῶν P 13. οὐκέτι ζῆν P 21.
Πύλον P 23. τοῦ ὃν ἡ ἱστ. ἐδ. om P

quae nemo videatur non deploraturus fuisse. quin etiam Turcae, qui Corinthi vel Amyclae vel Patrae erant, arrepta opportunitate, alios in servitium abstrahabant, alios occidebant, principes vero et primores irridebant, quorum enses in se strictos videbant.

Haec facinora nos in Arcadia commorantes prospiciebamus, eratque nobiscum bonae radicis soboles Nicolaus Melissenus iunior idemque orbus, quem quondam miser ego generum habiturus eram. is quoque ab utroque principe et despota male acerbeque habebatur. etenim Demetrius despota ad Thomam eum mittebat, hic contra, nec cessabant eum invicem missitare, et ne victum quidem ei praebebant, quum omnia, quae in Peloponneso eum habuisse supra docuimus, sibi vindicarent: in quibus turbis in haud mediocri periculo ipsa vita eius versabatur. tantos tumultus quum cerneremus, quorum eventa praesagiveramus, antequam Thomas despota exiret ex Arcadia, ipsi quoque, causis quibusdam praetextis, egressi, Pidasum, quae nunc Mothone appellatur, venimus. quin etiam pruden-

κολάου τοῦ Μελισσηνοῦ τοῦ καὶ μελλογάμβρου μου, καὶ αὐ-
 τὸς ἀφείδ τὴν αὐθεντίαν καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτιήσιν τε καὶ
 περιουσίαν παρεγένετο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Μοθώνῃ,
 περὶ τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους· καὶ
 5 καθήμενοι ἀμφοτέρωθεν ἐν τῇ λιμένι ἐκαραδοκοῦμεν καθορῶν-
 τες τὸ τῆς τοιαύτης τρικυμίας τέλος, εἰ καὶ ὁ θεὸς μακρο-
 θυμῆσθαι ἵνα οἱ ἀσύνετοί ποτε συνήσωσιν καὶ οἱ μωροὶ ποτε
 φρονήσωσι, καὶ ὁμόνοια καὶ εἰρήνη γενήσεται ἀναμέσον αὐ-
 τῶν, καὶ τοῦ θεοῦ δεηθῶσι, καὶ ἐλεήσῃ μὲν αὐτοὺς ὡς ἐλεή-
 10 μων θεός, προστάξῃ δὲ καὶ τὸν δῆμιον αὐτοῦ ἀμνηστῆναι καὶ
 ἐάσῃ αὐτοὺς ζῆσαι πλείονα χρόνον· τόπον γὰρ καὶ τάξιν
 ἔχει καὶ αὐτὸς πρὸς θεὸν οἷαν οἱ αὐτοῦ δῆμιον πρὸς αὐτόν,
 οἵτινες πληροῦσι μὲν τὰ προστάγματα αὐτοῦ, εἰσὶ δὲ καὶ μι-
 σστοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι.

15 Καὶ τούτων δὴ τῶν προρρηθέντων κακῶν κατὰ τῆς Πε-
 λοποννήσου περισσοτέρως παντὸς ἀθλίου τόπου γενομένων,
 ἐλθόντος δὲ καὶ μέρους τῶν Τούρκων στρατοῦ ἕξωθεν, κατέ-
 δραμον τὸν τόπον ἅπαντα, καὶ ἵνα ἄπερ κακὰ παρέλειπον οἱ
 οἰκήτορες καὶ κύριοι καὶ αὐθένται καὶ ἄρχοντες, οὐ προαιρέ-
 20 σαι ἀλλ' ἀνδρεία, πράξωσιν αὐτοί, καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς τῶν δε-
 σποτῶν ἐχθροὶ ὄντες, τοῦ δ' ἄλλου τάχα φίλοι· ὃν δὴ δε-
 σπότην, τὸν καὶ ἐχθρὸν αὐτῶν κύρ Θωμᾶν, εἰς τὰ περὶ τὸ

6. καὶ εἰ P

18. διέλιπον P

tia, peritia et genere eximius vir Georgius Raul, avunculus eius, de
 quo dixi, Nicolai Melissenii, qui gener meus futurus erat, relicta pro-
 vincia cum bonis et facultatibus omnibus, eodem mecum venit, ex-
 tremo Decembri anni eiusdem; sedentesque ambo in portu, tantorum
 fluctuum finem opperiebamur, si forte deus pro patientia sua exspe-
 ctaturus esset, dum insipientes saperent, stulti ad sanitatem rever-
 terentur, pacem concordiamque colerent et deum precarentur, atque
 commiseratus eos pro misericordia sua deus imperaturus esset carni-
 fici suo amerae, ut eos diutius spirare pateretur. hic enim locum
 et ordinem apud deum tenet, qualem apud ipsum carnifices eius, qui
 iussa eius faciunt, et tamen exosi et contemti sunt.

Quum iis, quae ante commemoravi, malis Peloponnesus gra-
 vius, quam ulla alia misera regio, affligeretur, etiam manus Tur-
 carum externa advenit et cuncta incuravit, ut quas clades in-
 colae, domini, principes, primores non consulto, sed resistentium
 virtute impediti, omiserant, illi ederent, alterius despotae hos-
 tes, alterius amici: e quibus illum, inimicum sibi Thomam, prope
 Leontarium repertum, acriter insectati, in urbem compulerunt, mul-

Λεοντάριον ἐλθόντες εὗρον αὐτόν, καὶ κακῶς ἐδίωξαν καὶ
 ἀπέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῷ ἄστει, καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέ-
 κτειναν καὶ ἤχμαλώτισαν. ἔπειτα ἔστησαν τὰς σκηνὰς αὐτῶν
 πλησίον τοῦ Λεονταρίου, καὶ μετ' ὀλίγον ἐξελθόντες ἀπῆλθον
 88 εἰς τὰ περὶ τὴν Σπάρτην πρὸς τὸν ἑαυτῶν φίλον δεσπότην 5
 κῦρ Δημήτριον μετὰ νίκης καὶ πολλοῦ κέρδους ζώων τε καὶ
 ἀνθρώπων. μόλις οὖν ποτὲ ἐννοήσαντες οἱ αὐθένται καὶ
 ἀδελφοὶ τὸ κακὸν τῆς ἑαυτῶν μάχης καὶ συναχθέντες εἰς τὸ
 Καστριτζι ἐποίησαν τάχα ὄρκους εἰρήνης, τοῦ τῆς Λακεδαι-
 μονίας μητροπολίτου ἦτοι τῆς Σπάρτης μετὰ τοῦ σάκκου αὐ- 10
 τοῦ ἱερουργήσαντος· καὶ ὅτε ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ ἐδείκνυε
 τὰ ἅγια τῷ λαῷ λέγων “μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πίστεως προσ-
 ἔλθετε,” ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ προσῆλθον οἱ αὐθένται καὶ
 ἀδελφοί, καὶ ὤμοσαν ἵνα τὴν εἰρήνην φυλάξωσιν. ἔμεινεν μὲν,
 ὡς ἠκούσαμεν, ὁ δεσπότης κῦρ Δημήτριος ἐν τοῖς συμφω- 15
 νημένοις μέχρι τινός, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς οὐδὲν τοὺς ὄρκους
 ἐλογίσατο καὶ καινὰς μάχας καὶ σκάνδαλα ἐποίησε. ὡ τῆς
 ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας σου, Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ εἰς αὐτὸν
 καὶ τοὺς αἰτίους! καὶ ἤρξαντο ἔτι τὰ κακὰ πάλιν τὸν χθὲς
 τοιοῦτον φρικτὸν ὄρκον ἀθετησάντων· καὶ ἔπραττεν ἕκαστος 20
 αὐτῶν κατὰ τοῦ ἑτέρου ὄση δύναμις, ἐλπίζοντες ὁ μὲν εἰς
 τὴν φιλίαν τοῦ ἀμηρᾶ καὶ βοήθειαν, καὶ τὴν ἀδικίαν ἐνθυ-
 μούμενος ἦν ἡδικήθη ὑπὸ τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ, ὁ δὲ εἰς

9. καστρίτζην P
νίε P

11. λειτουργία P

15. τῇ αὐτῇ συμφω-

tis de militibus eius aut captis aut occisis. deinde castra prope eam
 urbem collocarunt, sed mox Spartam ad despotam sibi amicum, De-
 metrium, victoria et magna hominum animaliumque praeda elati, pro-
 fecti sunt. tandem aliquando fratres principes, quam pernicioosa sibi
 esset mutuum bellum, intelligentes, Castritzae convenerunt et sacra-
 mentis se ad pacem servandam obstrinxerunt, metropolita Lacedae-
 monis sive Spartaee cum sacco sacris operante. itaque quum is in
 sacrificio sacrosancta populo monstrasset, cum his verbis “cum vere-
 cundia et fide accedite,” accesserunt principes fratres et pacem se
 servaturos esse iuraverunt. at Demetrius despota aliquantisper qui-
 dem, ut audivimus, stetit pactis conventis, sed mox, nulla sacramenti
 ratione habita, pugnas et turbas novas molitus est. o patientiam et
 lenitatem tuam, Christe rex, adversus ipsum et talis consilii auctores!
 redierunt pristinae calamitates, sacramentis horrendis, quae vix dum
 facta erant, contemptis. affligebant se mutuo, quantum poterant, confisi
 alter amicitia et auxilio amerae et iniuriis, quas a subiectis passus

τὴν ἐπιτροχίαν τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὸ κατὰ ἀσεβῶν τάχα μά-
χεσθαι.

Τούτων οὖν οὕτως κακῶς πραττομένων παρῆλθεν ὁ χει-
μῶν τοῦ ἑξῆς ἔτους, καὶ ἰδοὺ τοῦ αὐτοῦ ἔτους Μαίῳ μηνὶ
5 ὁ ἀμηρᾶς ἐξῆλθεν κατ' ἀμφοτέρων. καὶ παραγενομένου αὐ-
τοῦ ἐξ ὄρθου εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπεὶ ἐκεῖ εὐρίσκετο ὁ δεσπό-
της κῦρ Δημήτριος διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἐχθρὸν εἶναι
ἐν Καλαμάτα, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Μαντινείαν καὶ εἴ τι ἔτε-
ρον τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ Νικολάου, ὃς ἤρχετο
10 παρὰ τοῦ δεσπότου κῦρ Δημητρίου, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μεσ-
σηνιακοῦ κόλπου· καὶ μέγα κακὸν ἦν. τοῦ δὲ ἀμηρᾶ φθά-
σαντος ἐν τῇ Σπάρτῃ κατῆλθεν αὐτοθελῶς ὁ δεσπότης κῦρ
Δημήτριος καὶ ἐδουλώθη αὐτῷ· καὶ οὕτως ὁ ἀμηρᾶς παρέ-
λαβε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Σπάρτην, καὶ τῷ δεσπότη φυλακὴν
15 περιθεῖς εἶπεν αὐτῷ “ὦ δέσποτα, ἐπεὶ οὕτως συνέβη σοι τὰ
πράγματα, τὸν τόπον τοῦτον ἄρχεσθαι ὑπὸ σοῦ ἀδύνατον.
ὅμως ἐπεὶ πατέρα σε ἐστήσαμεν ἔχειν καὶ τὸ κοράσιόν σου
λαβεῖν ἡμᾶς εἰς γυναῖκα, τὸν τόπον τοῦτον δὸς ἡμῖν, σὺ δὲ
καὶ τὸ κοράσιόν σου ἔλθετε σὺν ἡμῖν, καὶ χαρίσομεν ὑμῖν
20 ἕτερον τόπον πρὸς σιτηρέσιον ὑμῶν καὶ ζωάρεκιαν.” ὃς γε
στέργας καὶ ἀκουσίως ἐτελείωσε τὰ τοῦ γάμου καὶ τῶν ἑτέρων
πραγμάτων.

Καὶ ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τοῦ δεσπότου ὁμιλήσας τὰ παντοῦα

14. τὸν δεσπότην φυλακῆ P

erat, alter illius periurio et eo, quod adversus impios sibi pugnan-
dum esset.

Haec dum ita calamitose geruntur, hiems anni 6968 praeteriit.
mense Maio autem ameras, adversus utrumque expeditione suscepta,
recta Spartam tendit, quoniam ibi Demetrius despota commoraba-
tur propter Thomam fratrem et hostem suum, qui Calamatae erat,
et Mantineam et loca reliqua obsidebat, in circuitu sinus Messeniaci
a Nicolao Melisseno, qui Demetrio despotaе subiectus erat, admini-
strata: unde illorum locorum magna erat calamitas. quum autem
ameras Spartam venisset, Demetrius despota, ultro obviam profectus,
ei se tradidit. ita ameras tum ipso tum Sparta potitus est, et de-
spotaе in custodiam dato dixit “mi despota, quoniam res tuae huc
redactae sunt, hic locus abs te gubernari non potest; sed quum pa-
trem te habere et filiam tuam uxorem ducere constituerimus, hunc
locum nobis trade, ipse et filia nobiscum abite, donabimusque vo-
bis locum alium ad victum et vitae commoditatem.” Demetrius non
nisi invitus et metu compulsus nuptias et reliquas condiciones non
abnuvit.

Itaque ameras, despota sibi sociato, omnia pro voluntate admi-

διώρθωσεν ὡς ἐβούλετο, καὶ ἐξαπέστειλεν ἄρχοντας τινὰς
 Τούρκους καὶ Χριστιανούς ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ, ἵνα τὴν σύζυ-
 γον καὶ βασίλισσαν καὶ τὴν τούτου θυγατέρα καὶ ἀμήρισσαν
 λάβωσιν (ἐκεῖσε γὰρ αὐταὶ ὑπῆρχον διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀδιά-
 σειστον εἶναι τὸ φρούριον), ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ φρούριον παρα- 5
 δώσωσιν. ὧν τὸ μὲν ἐγένετο, ἤγουν διὰ τὰς γυναῖκας· ἐξῆλ-
 θον γὰρ καὶ παρεγένοντο ἑκουσίως ἔνθα ἦσαν ὅ τε ἀμηρᾶς καὶ
 ὁ δεσπότης· τὸ δὲ λαβεῖν τὸ ἄστυ οὐδαμῶς, ὅτι οἱ Μονεμ-
 βασιῶται, ὡς πάντοτε ἔκπαλαι ἦσαν τὰ αὐτῶν κατορθώματα
 ἄξια διηγῆσεως, οὕτω καὶ τότε ἐκ νέου ἐποίησαν καὶ οὐκ ἠνέ- 10
 σχοντο παραδῶσαι αὐτό. ὁμοίως καὶ ὅς ἡγεμονεύειν ἐκεῖσε
 εὐρίσκειτο Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος συναινῶν τὰς καλὰς γνώμας
 τῶν πολιτῶν, οὐκ ἤθελον λοιπὸν ἀκοῦσαι ὡς τὴν πατρίδα εἰς
 χεῖρας τῶν ἀσεβῶν παραδώσωσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀποσταλθέντας
 Β ἄρχοντας τοῦ δεσπότης καὶ τοῦ ἀμηρᾶ καὶ τοὺς συνελθόντας 15
 αὐτοῖς ἐτέρους στρατιώτας τοῦ λαβεῖν τὸ φρούριον κακῶς
 ἀπεδίωξαν. καὶ ταύτην τὴν ἀπολογία ἀυτοῖς ἔδωσαν “εἶπατε
 ταῦτα τῷ ἀμηρᾶ, ὅτι πᾶν ἄστυ καὶ φρούριον κτισθὲν μετὰ
 μηχανῆς καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης καὶ διορθωθὲν καὶ ἀσφαλισθὲν,
 πάλιν μὲν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐντὸς αὐτοῦ ἐξουσίαν ἔχουσιν· ἡ 20
 δὲ ἡμετέρα πατρίς καὶ χώρα οὐκ οὕτως ὑπάρχει, ἀλλ’ ἡ φύσις
 αὐτῇ ἐφιλοδώρησε καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τοῦ τόπου ἐρμυνό-
 τητος τὴν ἰσχὺν καὶ ἀσφάλειαν ἔχει. καὶ ὅταν θέλῃσις καὶ

20. μὲν om P
 ἐρμυότητος P

22. ἐρμυότητος Brunettus, κρημότητος M,

nistrabat, et nobiles quosdam Turcas et Christianos Monembasiam
 misit, qui coniugem suam et amerissam, illius filiam, reciperent (ibi
 enim cum mulieribus suis versabatur, quoniam castrum firmum et
 difficile ad expugnandum erat) et castrum sibi tradi iuberent. quo-
 rum alterum factum est, a feminis scilicet: quae exierunt e castro et
 prompto animo venerunt, ubi ameras et despota erant; minime autem
 castrum occupari poterat, quia Monembasiotae, ut iam pridem omni
 tempore facinora memoratu digna ediderant, ita tum denuo genero-
 sos se praestiterunt, nec a se impetrare poterant, ut urbem traderent.
 nec non probavit ea civium consilia, qui urbi praeerat, Manuel Pa-
 laeologus. denique de urbe in manus impiorum tradenda vix audire
 sustinebant, et a despota et amera ablegatos primores et, qui cum
 iis venerant milites ad occupandam arcem, acerbè repulerunt, hoc iis
 responso dato “renuntiate ita amerae, omnem urbem et castellum hu-
 mana opera et arte exstructum et munitum in potestate eorum esse,
 a quibus teneatur; sed nostrae patriae diversa ratio est, quae naturae

βουλή ἐστὶ τῷ κυρίῳ ἄνωθεν, τὸ θέλημα αὐτοῦ γίνεται, καὶ οὐδυνάμεθα ἀντιλέγειν τι, καὶ οἷς βούλεται χαρίσθαι· ἡμεῖς δὲ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχομεν τὰ παρὰ Θεοῦ κτισθέντα ὀρίζειν καὶ χαρίζειν.” ἀπαγγελλομένης οὖν τῆς τοιαύτης ἀπολογίας τῷ Ἰακώβῳ καὶ ἀκούσας ἐκεῖνος ἐθαύμασε, καὶ τοὺς Μονεμβασιώτας πλεῖστα ὡς φρονίμους ἐπήνεσε. κρατήσαντες οὖν τὸ ἄστυ δεδώκασιν αὐτὸ τῷ δεσπότη κυρῷ Θωμᾷ, μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς τάχα τῷ πάπα.

Διὸ οὐκ ἐγκαταλείψομεν τοῦ εἰπεῖν, ἐπεὶ ἔδοξέ μοι διηγηθῆναι τὰ, ὅσας τιμὰς τε καὶ προνόμια μεγάλα διὰ τὴν τοῦ ἄστεως καλλονὴν καὶ τὰς τῶν πολιτῶν ἀρετὰς οἱ βασιλεῖς κατὰ διαδοχὴν τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς πολίτας τοὺς τοῦ περιωνύμου φρουρίου ἐτίμησαν καὶ δωρεὰς μεγίστας ἐδωρήσαντο αὐτοῖς. καὶ τοῦ μὲν ἄστεως τὸ ὄνομα ὄντως τὴν κλήσιν εἶχεν, ὅτι τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν ἀληθῶς μίαν παρέχει τὴν εἴσοδον, καὶ οὐ μετὰ μηχανῆς καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης, ὡς εἶπομεν, ἀλλ’ αὐτὴ ἡ φύσις τὸ ἄστυ ἐστόλισε· καὶ ἀδύνατον ἦν εὐρεθῆναι κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφ’ ἡλίον ἕτερον φρούριον τοιοῦτως ἀδιάσειστον καὶ ἀπολέμητον καὶ ἀνενόχλητον ἐκ πάσης μηχανῆς πολεμικῆς, ὡς τοῦτο εὐρεθῆναι ἀδύνατον. καὶ τὰ μὲν τοῦ ἄστεως βραχεολόγως εἰρήκαμεν, τῶν δὲ ἀρχόντων καὶ πολιτῶν καὶ τοῦ δήμου τὰς ἀρετὰς καὶ ἀνδρείας διηγησώμεθα. τὰ ἐν γῆ καὶ

9. διηγηθῆναι om P

15. ἔχει P

18. ἐστὶν P

donum est et a deo et regione munitionem et firmitatem suam habet. quodsi domini, qui in coelis est, voluntas et consilium ita fert, fit utique, quod illi placet, nec nostrum est refragari, sed donat eam ipse, cui velit. at nos nullam potestatem habemus tradendi et largiendi ea, quae a deo condita sunt.” quod responsum ubi ad ameram perlatum est, Monembasiotarum prudentiam admiratus est et magnopere laudavit. servatam igitur urbem Thomae despotae tradiderunt, ille mox eandem papae donavit.

Hic iam non omittemus dicere et exponere, quantis honoribus et beneficiis propter urbis commoda et virtutes civium imperatores ordine tum sanctam eorum ecclesiam, tum ipsos cives nobilissimi huius castelli auxerint et ornarint. et sane urbs haec nomen suum proprie et vere gerit, si quidem eam ingredi volentibus revera unum praebet introitum, nec opera aut arte humana, sed ipsa natura, ut diximus, munita est. nec alia sub sole urbs inveniri potest aequae firma, inexpugnabilis et ab omni machinarum bellicarum vi tuta. et ad oppidum quidem quod attinet, strictim ista monuimus; magistratum au-

ἐν θαλάσῃ εἰς πάντα ἀγαθοί εἰσι καὶ ἐπιτηδειότατοι, ἐν τῇ
θαλάσῃ μὲν ἱκανόπλοιοί τε καὶ θαλαττουργοί, καὶ νῆας ἐμ-
πορικὰς πλείστας ἔχοντες, καὶ κυβερνῆται καὶ ναύκληροι ἄρι-
στοὶ οὐ μόνον ἐν ταῖς ναυσὶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν στόλον
τὸν βασιλικὸν κυβερνῆται οὐκ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν εἰσίν· ἐν δὲ 5
τῇ χέρσῳ ὁμοίως ἐν τῷ ἵππεύειν καὶ ἀκονιῖζειν στρατιῶται
ἀγαθώτατοι καὶ πεζοὶ ἀνδρικότατοι καὶ δοκιμώτατοι. οἱ δὲ
ἄρχοντες αὐτῶν πάλιν συνετοὶ καὶ σοφοὶ καὶ ἔντιμοι, ξενίζοντες
τοὺς τυχόντας καὶ παραμυθοῦντες. καὶ πρὸ πάντων τὴν πίστιν
καὶ εὐνοίαν ἣν ἐφύλαττον ἔκπαλαι καὶ ἕως τοῦ νῦν εἰς θεὸν 10
καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων. διὰ ταύτας μὲν τὰς τοιαύτας
χάριτας καὶ ἀρετὰς καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς εὐνοίαν καὶ πίστιν
ἐν διαφόροις καιροῖς διαφόρως οἱ κρατοῦντες ἀνακτες ἐτίμη-
σαν καὶ εἰς μεγάλα προνόμια τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν ἀνε-
βίβασαν. καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο τὸ περιώνυμον καὶ ὑπερνε- 15
φελές φρούριον ἐπισκοπὴν οὔσαν τῆς Κορίνθου μητροπόλεως,
δι' ἧς εἶπομεν ἀρετὰς τῶν πολιτῶν καὶ χάριτας τοῦ ἁστέως,
ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς καὶ μάρτυρ Μανρίκιος ὁ καὶ Τιβέριος
εἰς μητρόπολιν ἀνεβίβασεν καὶ τριακοστὸν τέταρτον θρόνον
ἔταξεν, καὶ ἕτερα προνόμια περὶ ἐλευθερίας τῆς πόλεως ἔδω- 20
ρήσατο. ἐπακολουθῶν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς κῆρ Ἀλέξιος ὁ Κο-

9. καὶ πρὸ — [Ῥωμαίων] his post v. 12. καὶ πίστιν aptior locus
20. post ἔταξεν P ἐπὶ ἔτους . . . ἰνδικτιῶνος . . .

tem et civium populique virtutes et fortitudinem iam commemore-
mus. terra marique ad omnia fortes et quam maxime idonei sunt;
ac mare quidem scienter navigant, navesque onerarias permultas ha-
bent cum gubernatoribus et naucleris praestantissimis, qui non solum
ipsorum naves regunt, sed etiam magno numero classem imperatoriam
gubernant. similiter in terra qua equitando, qua iaculando milites
optimi, et pedites fortissimi et probatissimi sunt. item eorum ma-
gistratus sapientes, periti et spectati sunt, peregrinos hospitio exci-
piunt et fovent. ante omnia fidem et benevolentiam erga deum et
imperium Romanum, ab omni inde tempore integram servatam, ho-
dieque conservant. propter haec tanta ornamenta et virtutes et in-
signem erga imperatores fidem et studium diversis temporibus diverse
ab imperatoribus honorati sunt et ecclesiam magnis beneficiis auctam
habuerunt. ac primum quidem, quum nobile illud et super nubes
elatum oppidum episcopatum haberet Corintho metropoli subiectum,
propter eas, quas commemoravimus civium virtutes urbisque commoda
aeternae memoriae imperator et martyr Mauricius, cognomento Tibe-
rius, urbem metropolis dignitate illustravit et tricesimum quartum
thronum ei constituit, aliaque beneficia et immunitatis dona eidem

μνηρὸς καὶ ἕτεροι ταῦτα ἀνεβίβασαν καὶ ἐβεβαίωσαν. ἔπειτα 89
 καὶ ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ γέρον ὁ Παλαιολό-
 γος ὕστερον, ἐπὶ ἔτους ςω', ἰνδικτιῶνος ζ', ἐβεβαίωσε, διὰ τε
 τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τότε προε-
 5 δρευόντος κυροῦ Νικολάου ζήλω θείῳ κινηθεῖς· ὁ δὲ βασι-
 λεὺς ἔνεκεν τοῦ προεδρευόντος καὶ τῆς τῶν πολιτῶν πίστεως καὶ
 εὐνοίας ἣν εἶχον πρὸς αὐτόν, ἐκ τριακοστοῦ τετάρτου θρόνου
 εἰς δέκατον ἀνεβίβασεν οἰκείῳ αὐτοκρατορικῷ κελεύσματι καὶ
 ψήφῳ συνοδικῇ, καὶ ἕτερα πολλά προνόμια τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ
 10 ἐκκλησίᾳ ἔχαρίσατο. καὶ ταῦτα πάντα τὰ ἴχνη τοῦ πάππου
 ἐπακολουθῶν καὶ βεβαιῶνων ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἀν-
 δρόνικος ὁ νέος τὸ κάτωθεν χρυσοῦβουλλον τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ
 ἔχαρίσατο, ἀνανεῶνων καὶ βεβαιῶνων τὰ παλαιά, καὶ ἐκ νέου
 καὶ τὸς τούτοις καὶ τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν ἐφιλοδώρησε. καὶ
 15 ταῦτα πάντα μὲν ἐγὼ ἐν σεκρέτῳ τῷ βασιλικῷ εἶδον καὶ πολ-
 λάκις ἀνέγνωκα, τὸ δὲ παρὸν χρυσοῦβουλλον εἰς χεῖράς μοι
 μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἔτυχον ἔχειν. τὰ νῦν δέ, ὡς προεῖ-
 πον, καλῶς μοι ἐφάνη ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ καὶ ἔργῳ καὶ
 ταῦτα εὐρίσκεισθαι, ἵνα τὰς εὐεργεσίας γινώσκωμεν ἃς οἱ Μο-
 20 νεμβασιῶται εἶχον παρὰ τῶν βασιλέων διὰ τὰς καλοκαγαθίας
 καὶ ἀρετὰς αὐτῶν, ἵνα οὐκ εἰς λήθην διὰ τὸν χρόνον γενή-
 σονται, ὅπως καὶ οἱ ἀκροαταὶ καὶ ἕτεροι μιμηταὶ καὶ ζηλω-
 τὰὶ καλῶν ἔργων ἔσονται.

3. ζ', ἐβεβαίωσε om P   5. ὅδε ὁ P   19. πάντες γινώσκουσιν P

impertivit. deinde imperator Alexius Comnenus et alii donationes
 illas approbarunt et confirmarunt. eadem post perpetua dignus me-
 moria imperator Andronicus Palaeologus maior, anno 6800, indictione
 7, confirmavit, propter virtutem et sapientiam Nicolai domini, qui
 ecclesiae tum praeerat, divino ardore incitatus: qui idem urbem pro-
 pter ipsum episcopum et civium erga se fidem et studia a throno trice-
 simo quarto ad decimum exivit imperatoria sua auctoritate et suffra-
 gio synodico, et alia multa iura praecipua sanctae ecclesiae imperti-
 vit. quae omnia, avi vestigia secutus, imperator Andronicus Palaeo-
 logus minor rata habuit, et civitati infra perscriptam bullam auream
 dedit; qua vetera beneficia approbat confirmatque, et nova tum civi-
 bus tum ecclesiae impertit. haec in secretario imperatorio vidi et
 frequenter legi, auream bullam vero ipse forte nactus sum post ca-
 ptam urbem. itaque, ut ante dixi, pulcrum mihi visum est, talia
 libro et opere nostro contineri, unde beneficia cognoscantur, quibus
 Monembasiotae propter res praeclare gestas virtutesque ab imperato-
 ribus ornati sunt, ut temporis iniuria in oblivionem ne abeant et
 lectores aliique praeclara illa facinora imitentur et aemulentur.

17. Ἐπεὶ οἱ Μονεμβασιωῖται οἱ τε ἀπὸ τῆς Θεοσώστου πόλεως Μονεμβασίας καὶ ἀπὸ τῶν Πηγῶν εὐρισκόμενοι καὶ κατοικοῦντες ἀρτίως εἰς τε τὴν Θεοδόξαστον καὶ Θεοφύλακτον καὶ Θεομεγάλυντον Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ χώρας τῆς βασιλείας μου, εἰσὶν ἀποτεταγμέ- 5 νοι διὰ χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τῶν ἀγίων ἀοιδίμων καὶ μακαρίων μου ἀφθεντῶν καὶ βασιλέων, τοῦ τε πατρὸς καὶ πάππου καὶ προπάππου τῆς βασιλείας μου, ἵνα ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγματείας εἰς τὴν Θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σηλυμβρίαν, τὴν Ἡράκλειαν, τὸ Παιδεστόν, τὴν 10 Καλλιούπολιν καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις, καὶ δίδωσι χάριν κομερκίου εἰς ποσότητα νομισμάτων ἑκατὸν νομίσματα δύο, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς πάντας τόπους καὶ χώρας καὶ σκάλας τῆς βασιλείας μου διαμένωσιν ἀνώτεροι ἀπαιτήσεως κομερκίου παντελῶς, διατηρῶνται δὲ καὶ ἔνθα 15 ἂν εὐρίσκονται καὶ κατοικῶσιν ἀνερόχλητοι καὶ ἀπὸ πασῶν ἄλλων δόσεων καὶ ἀπαιτήσεων, παρεκάλεσαν δὲ ἵνα τύχωσι καὶ ἐκ νέου εὐεργεσίας ἰδίας παρὰ τῆς βασιλείας μου, δι' ἣν ἔχει αὐτῇ τῇ χάριτι ἔφεισιν καὶ ὄρεξιν τοῦ εὐεργετεῖν πάντας τοὺς εἰς αὐτὴν ἀναφερομένους πιστοὺς καὶ εὐνοπήπτους, 20 προστάσσει καὶ διορίζεται ἤδη ἡ βασιλεία μου, ἀπολύουσα τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον αὐτοῖς, ἵνα πάντες οἱ Μο-

1. 17] τοῦ ἀοιδίου αυτοκράτορος Ῥωμαίων κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου χρυσοβούλλον περὶ τῶν προνομίων τῆς πολιτείας Μονεμβασίας P, τῆς πολιτείας Μονεμβασιωτῶν προνόμιον M. 2. Πηγῶν] τὰ νῦν Βρύσεις ὀνομαζομένων margo P. 5. ὑποτεταγμένοι P. 12. κομερκίου P. νομισμάτων P. 19. αὐτὴ τὴν χάριν P. 22. αὐτῆς P.

17. Quum Monembasiotae tum ii, qui deo caram Monembasiam habitant, tum qui Pegis vel in urbe gloria, custodia et magnificentia divina insigni, Cpoli, vel aliis in oppidis locisve imperii nostri commorantur, bullis aureis et mandatis sanctorum et beatorum principum et imperatorum, patris, avi et abavi maiestatis nostrae, iure hoc praecipuo donati sint, ut in negotiis, quae Cpoli, urbe gloria dei illustri, Selymbriae, Heraclaeae, Rhaedesti, Calliopoli et reliquis oppidis Macedoniae faciant, vectigal pendant centesimas duntaxat binas, in ceteris vero locis, regionibus et navalibus imperii nostri immunes sint omnis omnino tributis, neve vexentur, ubicunque vivant, ulla ullius stipendii exactione: nostra maiestas, ab iisdem rogata, ut et ipsa denuo se ornaret beneficiis, pro gratia et benevolentia, qua cunctos sibi subiectos fideles et sui studiosos amplectitur fovetque, imperat atque edicit bulla hac aurea, ut omnes Monembasiotae tum

νεμβασιῶται οἱ τε ἐν τῇ Θεοσώστῳ πόλει Μονεμβασίας
κατοικοῦντες, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἐκ τῶν Πηγῶν καὶ ὅπου
ἄρα εὐρίσκονται καὶ κατοικῶσιν εἰς τε τὴν Θεοδοξαστον
Κωνσταντινούπολιν εἰς τε καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπολαύσει μὲν
5 τῆς ἣν εἶχον πρότερον ἐξουσίας καὶ δεφενδεύσεως διὰ τῶν
ῥηθέντων χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων ὧν εἶχον οἱ ἀπὸ
τῶν Πηγῶν καὶ οἱ ῥηθέντες Μονεμβασιῶται· κατεπέκεινα
δὲ τῆς τοιαύτης ἐξουσίας εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου αὐτοὺς B
κοινῶς ὅλους τοὺς Μονεμβασιώτας, τοὺς τε ἐκ τῶν Πηγῶν
10 καὶ τοὺς ἐκ Μονεμβασίας, ἵνα ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγμα-
τείας δίδωσιν εἰς τὸ κομέρχιον τῆς Θεοδοξίαςτου Κωνσταντι-
νουπόλεως ὑπὲρ ἐκβολῆς ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νού-
μισμα ἓν, καὶ ὑπὲρ ἐκβολῆς ἀγορᾶς καὶ ἐτέρας πραγμα-
τείας ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νούμισμα ἓν, εἴτε δη-
15 λονότι διὰ σίτου ἐν τῷ προφορίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἔνθα βούλων-
ται, εἴτε διὰ οἴνου, ἐὰν ἐξ οἴας δῆποτε χώρας διακομίσωσι
τούτοις, ἢ διὰ προσφαγίων πασιῶν ἢ τομαρίων ἢ πετζίων
ἢ πανίων ἢ λινοκόκκου ἢ τζοχαρικῆς ἢ τετραπόδων ἢ ἐτέ-
ρων εἰδῶν ὧν ἂν βούλωνται, μηδ' ὅλως παρὰ μηδενὸς κωλύο-
20 μενοι ἐπὶ ταῖς διαπράξεσι τῶν τοιούτων πραγματειῶν αὐτῶν
ἢ καθελκόμενοι εἰς ἀπαιτήσεις καμπανιστικοῦ, μεσιτικοῦ, ζυ-
γαστικοῦ, μειρητικοῦ, παχιατικοῦ, γομαριατικοῦ, ὄψωνίου,
σκαλιατικοῦ, βιγλιατικοῦ, δεκατίας, ἀλιευτικῆς τετραμοίρας,

4. ἀπολάβωσι P   6. εἰ P   11. τὸ om P   15. πυροφο-
ρίῳ P   17. ταῦτα P   20. πραγμάτων P   21. μελιτι-
κοῦ P   22. μπαχαντικοῦ γομαριατικοῦ P   23. βιγλιατικοῦ P
τετραμοίρας P

qui urbem deo caram Monembasiam habitant, tum qui Pegis vel quo-
vis alio loco, sive Cpoli, urbe gloria dei illustri, sive alibi, vivunt
commoranturque, etiam posthac fruuntur ea, quam pridem habuerunt
per supra nominatas bullas aureas et edicta, libertate et immuni-
tate; et vero Monembasiotas universos, tum eos, qui Pegis, tum qui
Monembasiae habitant, novo hoc beneficio ornamus, ut in aerarium
urbis gloria dei illustrissimae Cpolis in mercatu, nundinis aliisque ne-
gotiis centesimas non amplius singulas pendant, si in foro vel alibi
proponant aut e regione quacunquē advehant sive frumentum, sive
vinum, sive carnes salsas, sive coria, sive pelles, sive pannos laneos,
lin-teos sericosve, sive equos, sive denique aliud quodcunque mer-
cium genus, neve in peragendis his negotiis a nemine impedian-
tur aut cogantur tributa pendere pro mercibus ponderandis, libran-
dis vel metiendis, pro adipe, opsonio, statione navium, excu-
biis, aut dare decumas, vel quadrantem piscatorium, vel aliud quod-
cunque stipendii genus; imo nec collationem faciant ad castra mu-

ξυλαχύρου, δρειμῆς τῆς ἐνιαδος ὡς τὰς εἰς αὐτοὺς περὶ αὐ-
 τὴν ἀπάσας σκάλας, ἀλλὰ δὴ καστροκτισίας, κατεργοκτισίας,
 μαγειρίας, ἀντιναύλου, ἔξωπρασίας, κοσμιατικοῦ, καπηλιατι-
 κοῦ, μηνιατικοῦ, ἐργαστηριακοῦ, μεταξιατικοῦ, τῆς ἀπαιτή-
 σεως τοῦ πανίου τοῦ ἐν τῷ φόρῳ πωλουμένου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ 5
 κεφαλαίου τοῦ σιταρίου τοῦ εἰσαποταχθέντος ἀπαιτεῖσθαι ἀπὸ
 τῶν καραβίων ἢ ἑτέρου τινὸς κεφαλαίου τῶν νῦν ἐνεργουμέ-
 νων ἢ καὶ εἰς τὸ ἔξῃς μελλόντων ἐπινοηθῆσεσθαι, ἀλλὰ δια-
 τηρῶνται ἀπάντων τούτων ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι παν-
 τελῶς. ὡσαύτως οὐδὲ οἱ πωλοῦντες πρὸς αὐτοὺς ἢ ἔξωνού- 10
 μενοι ἀπὸ τῶν πραγματειῶν αὐτῶν, εἴτε ζῶά εἰσιν εἴτε γεν-
 νηματικὰ εἶδη ἢ καὶ ἄλλο τι, ἢ ἐν τῇ Θεοδοξάστῳ Κωνσταν-
 τινουπόλει ἢ ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας μου, ἀπαιτοῦν-
 τες χάριν κομερκίου ἔνεκεν δηλονότι τῆς δεφενδεύσεως τῶν
 τοιούτων Μονεμβασιῶτων. ἔσται δὲ καὶ ὅταν διακομίζωσι 15
 διὰ καραβίων τὰς τούτων πραγματείας εἴτε ἀπὸ τῆς ἄνω Θα-
 λάσσης εἴτε ἀπὸ τῶν τῆς Θεομεγαλόντου Κωνσταντινουπόλεως
 κόλπων, εἴτε σῖτος ἔνι εἴτε οἶνος εἴτε ἕτερόν τι εἶδος, ἰσάζων-
 ται μὲν οἱ δηλωθέντες Μονεμβασιῶται ἐν τῷ κομερκίῳ τῆς
 Θεοφυλάκτου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἵνα διδῶσιν ὅσον 20
 ἀνωτέρῳ διορίζεται ἡ βασιλεία μου, οἱ δὲ ἔχοντες τὰ καρά-
 βια διαμένωσιν ἀνενόχλητοι χάριν τῶν τοιούτων πραγμα-
 τειῶν αὐτῶν, μήτε τετραμοιρίαν ἢ ἄλλην ἀπαιτήσιν τινα χά-
 ριν τῆς τούτων ἔξουσίας παρὰ τινος ἀπαιτούμενοι. ἔὰν δὲ

1. ξυλαχύρου corr P   ὄρεινῆς τῆς ἐνιαδος P   11. πραγμά-
 των P   13. ἀπαιτοῦνται P   16. ἄνωθεν P   22. πραγμά-
 των P

nienda vel exstruendas triremes, aut tributa pendant, nautis, vel iis, qui merces apud externos divendunt, vel cauponibus opificibusque imposita, vel pro serico, pannis in foro vendendis, navigiis frumentariis solvenda, denique nulla omnino vel inventa iam, vel post invenienda vectigalia pendant, sed horum omnium plane sint immunes. item ii, qui merces, sive ex animalibus sive e plantis sive alia quacun- que ratione partas, aut vendunt Monembasiotis, aut ab iis emunt, sive Cpoli gloria dei illustrissima, sive in aliis imperii nostri locis, nihil pendunt tributis propter gratiam Monembasiotis impertitam. deinde si qui navigiis horum merces vel a mari supero vel ab urbis magnificae Cpolis oris avehant, sive frumentum, sive vinum, sive aliud quodcunque mercium genus, pendunt ii, quos diximus, Monemba- siotae aerario urbis tributis id, quod supra constituit maiestas nostra, domini navium immunes sunt, neve postulantur quadrantem vel aliud quidquam vectigalis, propter immunitatem illis concessam. si

διέρχονται μετὰ πραγματειῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνα-
 τολὴν ἢ ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἢ ἀπὸ μέρους τῆς Ζαγοραῖς
 διαβιβάζοντες ζῶα ἢ ἄλλο τι, εἴτε εἰς τὴν Σωζόπολιν ἢ εἰς
 τὴν Ἀγαθόπολιν ἢ εἰς τὴν Μηδίαν καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς
 5 βασιλείας μου, ὀφείλωσι διατηρεῖσθαι ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιά-
 σειστοι παντελῶς ἀπὸ τε τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κομερκίου,
 τοῦ διαβατικοῦ καὶ τοῦ ποριατικοῦ, παρὰ τε τῶν κατὰ και-
 ροὺς εὐρισκομένων εἰς κεφαλὴν τῶν εἰρημένων κάστρων
 καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε τὰ δημόσια διενεργούντων, ἐφ' αἷς
 10 δὴ ποιῶσι πραγματείας ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας
 μου γεννηματικὰς τε καὶ λοιπὰς, εἴτε κατὰ ἀνατολὴν εἴτε
 κατὰ δύσιν, εἴτε ἐν νήσοις εἴτε κατ' ἡπειρον, ἐν τε κά-
 στροις καὶ πανηγύρεσιν εἴτε ἐν ἄλλοις τόποις. ἔτι δὲ καὶ εἰς
 τὰς τῆς Πελοποννήσου ἀπάσας χώρας καὶ κάστρα τῆς βασι-
 15 λείας μου γινωσκομένας πανηγύρεις ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι
 μὲν καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλαίων πάντων ἀνώτεροι, διατηρεῖσθαι
 δὲ καὶ παντελῶς ἀνενόχλητοι καὶ χάριν δόσεως κομερκίου,
 μηδὲ ἔνεκεν ποριατικοῦ διδόντες τὸ τυχόν. ὅθεν ὀφείλουσι
 διατηρεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἀνενόχλησιν καὶ δεφέν-
 20 δευσιν οἱ εἰς τε τὸ κομέρκιον τῆς Θεομεγαλύντου Κωνσταντι-
 νουπόλεως καὶ οἱ εἰς τὰς ἄλλας πάσας σκάλας καὶ χώρας καὶ
 κάστρα τῆς βασιλείας μου ἐνοχοποιούμενοι κατὰ καιροὺς,
 ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες ὅσοι ἐπικρατῶσι κτήματα ἢ ζευγαλάτια
 ἢ κάστρα ὀρισμῶ τῆς βασιλείας μου, εἴτε τῆς περιποθῆτου
 25 μοι Ἀγούστης εἰσὶν οὗτοι, εἴτε τοῦ ἐρασιμιωτάτου μοι νιού

8. ἄστειων P
 κάστρη P

9. καὶ ἐν P

10. λοιπὰς χώρας, P

14.

23. ζευγαλατεία ἢ κάστρη P

vero eorundem merces, sive animalia sive aliud quid, aut ex occi-
 dente in orientem, aut ex oriente in occidentem, aut e finibus Za-
 gorae avehuntur, sive Sozopolim, sive Agathopolim sive in Mediam
 et reliqua loca imperii nostri, nihil omnino vexantur exigendo tri-
 buto, vectigali vel portorio, ab iis, qui castris illis vel civita-
 tibus praesunt, in negotiis quibuscunque, quae in aliis locis impe-
 rii nostri faciunt, sive in oriente sive in occidente, sive in insulis
 sive in continenti, in castris, mercatibus et reliquis locis. item in
 mercatibus, qui in Peloponnesi oppidis et castris imperio nostro subiectis
 habentur, eosdem liberos esse volo omni tributi genere, nec ulla vecti-
 galis vel portorii exactione vexari. quare praestent iis nec esse est has
 immunitates tum qui Cpoli tributorum exactioni, tum qui aliis portibus,
 locis et castris imperii nostri praefecti sunt; nec vero quicumque fundos,
 praedia vel castra intra fines imperii nostri sita habent, sive maiestatis
 nostrae, sive filii nostri dilectissimi, sive cognatorum nobis vel alio-

τῆς βασιλείας μου βασιλέως, εἴτε τῶν προσμενῶν ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντοπούλων αὐτῆς, οὐδὲ αὐτοὶ ὀφείλουσι χάριν μαγειρίας ἢ ὀψωνίου ἢ ἄλλου τινὸς ζητήματος ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν ἢ ἄλλο τι ἐπάγειν αὐτοῖς ἐπιτίμιον καὶ ἐπιβλαβές. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ 5 οἱ κατὰ καιρὸν μέλλοντες ἔχειν τὴν ἐνοχὴν τῆς Θεοδοξάστου Κωνσταντινουπόλεως ἀφέξονται τελείως τοῦ ἐπάγειν ἐπήρειαν αὐτοῖς καὶ ἀπαίτησιν τὴν τυχοῦσαν ἢ ὀψωνίου ἢ μαγειρίας, ἢ συγκαταλέγειν αὐτοὺς τοῖς λοιποῖς ἐποίκοις ταύτης ἐπὶ τὰς κατὰ καιροὺς γινομένας κοινωφελεῖς ἴσως χρείας συγκροτήσε- 10 σιν, ἢ ἰδίως ὅλως ἀπαιτεῖν τούτους τῆς τοιαύτης συγκροτήσεως ἔνεκα. ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἃς ἔχουσιν οὗτοι ὑποθέσεις ἢ μετ' ἀλλήλων ἢ μεθ' ἑτέρων τινῶν, κριθήσονται παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς βασιλείας μου. τῇ γοῦν ἰσχυρῇ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου τὰ 15 κατὰ μέρος περὶ αὐτῆς διορίζεται, ἀπολαύσωσι ταύτης κατὰ τὸ ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον καὶ οἱ ἐξ ὁσφύος παῖδες καὶ ἀπόγονοι τούτων, μέχρι ἂν ἡ τοῦ γένους αὐτῶν διαρκῆ σειρὰ εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀπάντων βεβαίωσιν ἀσφαλείας ἐγένετο καὶ ἐπεβραβεύθη καὶ ἐπιχορηγήθη αὐτοῖς καὶ ὁ παρῶν 20 χρυσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Νοέμβριον τῆς ἐνισταμένης ἰνδικτιῶνος ἐ' ἔτους ςωκέ. ἐν τῷ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆματο κράτος.

Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αυτοκράτωρ Ῥωμαίων.

1. εὐγενῶν P   20. παρὸς c.

rum primorum procerumque ministri sunt, ullum ullius generis tributum ab iis exigunto, neve omnino quidquam iis imponunto mulctae poxiive. ipsi item Cpolis, urbis clarissimae, praefecti prorsus abstinento a tributis illis imponendis, neve eosdem cum reliquis advenis in censum referunto ad collationes ob rei publicae salutem faciendas, aut separatim eos in tali re stipendia postulanto. nec vero lites, quas vel cum aliis, vel inter se habent, ab illis, sed in sanctuario maiestatis nostrae diiudicantor. atque huius quidem bullae aureae auctoritate et lege quae constituta sunt a maiestate nostra, iis fruantor aequali et pari modo eorum filii et posteri, quatenus pertinebit generis eorum series. nam ad omnia haec firmanda et sancienda donata et data iis est bulla haec aurea maiestatis nostrae, edita mense Novembri indictionis 15, anni 6825: cui subscripsit pia nostra et deo obedientissima potestas.

Andronicus in Christo deo fidelis rex et imperator Romanorum.
Angelus Ducas Comnenus Palaeologus.

Δούκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος.

Τὸ παρὸν ἴσον ἀντιβληθὲν καὶ εὐρεθὲν κατὰ πάντα ἰσά-
ζον τῷ πρωτοτύπῳ, καὶ ἐγράφη δι' ἀσφάλειαν.

18. Λοιπὸν κρατοῦντος τοῦ δεσπότου κὺρ Θωμᾶ τὴν
5 Μονεμβασίαν παρὰ τῶν Μονεμβασιωτῶν αὐτῷ δεδομένην, ὁ
ἀμηρᾶς τὴν μὲν βασίλισσαν καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα τὴν
ἑαυτοῦ γυναῖκα οἰκονομήσας ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν
μετὰ τινῶν τῶν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτῆς, τὸν δὲ δεσπότην εἶχε
μεθ' ἑαυτοῦ. ἐλθόντος οὖν τοῦ ἀμηρᾶ ἐν τῇ Βορδονίᾳ οἱ
10 ἐκεῖσε γενναῖοι ἄρχοντες φοβηθέντες ἔφυγον ἀφέντες αὐτήν.
οἱ δὲ ἐν τῇ Καστριτίτζῃ τάχα μέχρι τινὸς ἀντισταθέντες καὶ
πολεμήσαντες τέλος προσεκύνησαν μετὰ συμβάσεως, ἵνα μὴ
ἀθροίσῃ τὰ αὐτῶν ἡθῆ καὶ νόμιμα. ὅς ὑπὲρ ταῦτα καὶ
ἄλλας πλείστας χάριτας αὐτοῖς ἐπηγγείλατο· καὶ κατελθόν-
15 τες στεφθῆναι ὑπὲρ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν κατ' ἔθος
οὓς μὲν αὐτῶν ἐκαρσάτομησεν οὓς δὲ ὀβελοῖς ἀπέκτεινε, τὸν B
δὲ Προινοκοκκᾶν λεπίσας ἐτελείωσεν· ἄξιον τέλος τῶν ἐργα-
σιῶν καὶ πράξεων ἀπέλαυσεν. ἐλθόντος δ' αὐτοῦ δὴ τοῦ
ἀμηρᾶ καὶ εἰς τὰ περὶ τὸ Λεοντάριον, καὶ εὐρὼν αὐτὸ ἔρη-
20 μον ἀνθρώπων, παρέλαβεν αὐτὸ διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους φυ-
γεῖν. ἐν δὲ τῷ Γαρδικίῳ ὡς ἰσχυρότερον αὐτοῦ εἰσῆλθον φυ-
λαχθῆναι, ἔνθα πάλιν ὁ ἀμηρᾶς παρεγένετο πολιορκῶν καὶ
αὐτὸ μέχρι τινός· τέλος δὲ ἐδουλώθησαν, μετὰ συνθήκης καὶ

3. ἐγγράφη, omisso καὶ, P

εἰωθός P

21. γαρδικίῳ ἐν ᾧ ὡς ἰσχυροτέρῳ ὄντι ἤλθον φυ-
λαχθῆναι, πάλιν P

15. εὐσταθῆναι P

κατὰ τὸ

Exemplar hoc archetypo collatum et prorsus simile repertum
et accurate scriptum est.

18. Quum igitur Thomas despota Monembasiam a Monem-
basiotis sibi traditam teneret, ameras imperatricem et filiam eius
sibi matrimonio iunctam cum quibusdam de suis et ipsius comi-
tibus Cpolim misit, despotam apud se retinuit. amera deinde Bor-
doniam profecto, generosi scilicet optimates timore percussi fuge-
runt urbemque deseruerunt. Castritzenses ubi aliquamdiu restite-
runt pugnaruntque, postremo eum receperunt, conditione dicta,
ut ipsorum mores et instituta ne turbaret. quod ille cum aliis plu-
rimis beneficiis se iis praestitutum promisit. itaque quum egre-
derentur, ut pro more virtutis suae praemia acciperent, aliis eorum
capita praecidit, alios palo suffixit, Proenococcam vero excoriavit, mor-
tem factis suis dignam nactum. deinde ameras Leontarium profectus,
eam urbem a civibus desertam invenit et nullo labore occupavit. quum
Gardicam, oppidum munitius, securitatis causa confugissent, illuc
rursus ameras profectus, urbem aliquamdiu obsessam, postremo in

ὄρκου ἐπαγγειλάμενος αὐτοῖς ἵνα μηδένα αὐτῶν ἐνοχλήσῃ ἢ θανατώσῃ ἢ αἰχμαλωτίσῃ. αὐτὸς δὲ τοὺς ὄρκους ἀθετήσας καὶ τῇ μνησικακίᾳ καὶ ὀργῇ κινούμενος, ἐν τινι πεδίῳ μικροῦ συνάξας αὐτοὺς πάντας καὶ δεσμεύσας παρανάλωμα μαχαίρας σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ πεποίηκε. τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ 5 ποτε προεστοὶ αὐτῶν οἱ Μπουχάλεοι ἔπαθον, εἰ μὴ ἔφθασεν ὁ μπεγλέρμπεης Μαχουμούτης· ἔξεζήτησεν αὐτοὺς διὰ τὸ τὴν γυναῖκα Μανουήλ τοῦ Μπουχάλη δισεξαδελφὴν εἶναι αὐτοῦ. οἱ καὶ κακὰ ἀνταπέδωκαν αὐτῷ ἀντὶ τούτων. δούς γὰρ αὐτοῖς ἀνθρώπους ἵνα μετὰ ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως ἀπέρ- 10 χωνται τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὸν ἔξω τόπον, διερχόμενοι περὶ τὸ Ποτικὸν εὐρόντες πλεύσιμον καὶ δολίως ἀποκτείναντες τοὺς ἀπάγοντας ἀνθρώπους τοῦ μπεγλέρμπεὶ καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλεύσιμον ἔφυγον εἰς Κέρκυραν, κάκειθεν πάλιν εἰς Νεάπολιν. καὶ αὐτοὶ μὲν ἠλευθερώθησαν τῆς δουλείας 15 ὅπως δήποτε· ὁ δὲ πενθερὸς μὲν Μανουήλ τοῦ Μπουχάλη Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, πρωτεξαδελφὸς δέ, ὡς προεδηλώσαμεν, τῆς μητρὸς τοῦ μπεγλέρμπεη, βληθεὶς εἰς σίδηρα ἤγετο. αὐτὸς γάρ, ὡς προείπομεν, φυγὼν ἐκ τοῦ Λεονταρίου μετὰ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην εἰς δουλο- 20 σύνην τοῦ δεσπότη κὺρ Δημητρίου, πολέμου δὲ γεγονότος περὶ τὴν Βορδονίαν καὶ τὴν Τρύπαν κακῶς τρωθεὶς ἐάλω, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν δέσμιον πρὸς τὸν ποτε αὐθέντην αὐτοῦ

6. προεσιῶτες P   7. μπεῖλερμπέης μαχουμούτης P   16. Μα-
νουήλ τοῦ Παλαιολόγου Γεώργιος Μπουχάλης P

ditionem accepit, ex pacto et iureiurando pollicitus, se neminem eorum aut turbaturum, aut occisurum, aut in servitium abducturum esse. sed, sacramenti immemor et ulciscendi cupiditate atque ira incitatus, cunctos in parvo quodam campo coactos et vinctos cum uxoribus et liberis gladio trucidari iussit. quo supplicio etiam praefecti iis Buchalei affecti fuissent, nisi Mahometes beglerbegus vitam iis impetrasset, quod uxor Manuelis Buchalei ipsius soror sobrina esset. qui male gratias retulerunt. nam quum homines iis dedisset, ut tuto et citra laborem via e finibus amerae ducente procederent, Ponticum profecti ibique navigandi occasionem nacti, dolose homines a beglerbego sibi adiunctos interemerunt, et conscensa navi Corcyram, et inde rursus Neapolim profugerunt. itaque ipsi quidem servituti se modo qualicumque eripuerunt; sed Manuelis Buchalei socer, Georgius Palaeologus, matris beglerbegi, ut ante significavi, frater consobrinus, ferro vinctus ducebatur. is enim, Leontario profugus, cum genero Spartam discesserat, ut Demetrio despotaе operam navaret, sed in obsidione Bordoniae et Trypes, accepto vulnere, captus et vin-

τὸν δεσπότην κὺρ Θωμᾶν. ὡς δὲ ἰάθη ἀπὸ τοῦ τραύματος, περιωρισμένου δὲ ὄντος καὶ φυλαττομένου ὅπως δήποτε περὶ τὸ Δυρράχιον, ἀπατήσας τοὺς φυλάσσοντας ἔφυγε, καὶ πάλιν προσέρχεται τῷ δεσπότη κὺρ Δημητρίῳ, καὶ ἐν τῷ Ναυπλίῳ 5 τὸν πλείονα καιρὸν διέτριβε διὰ τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά αὐτοῦ ὑπάρχειν ἐν τοῖς τῶν Ἑνετῶν.

19. Τοῦ οὖν ἀμηρᾶ δουλώσαντος, ὡς δεδηλώκαμεν, τὸ Λεοντᾶριον καὶ τὰ περὶ αὐτό, ἔτι δὲ καὶ τὸν ἅγιον Γεώργιον ταῦτα γὰρ ἰδὼν ὁ Κροκόντηλος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Κροκόδειλος 10 οἰκειότερον, προσεκίνησεν καὶ αὐτὸς τὸν ἀμηρᾶν, τὸ δὲ κάστρον τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ δέδωκεν αὐτῷ· αὐτὸς δὲ ἔλαβε χάριν τούτων τὸ ἔλωϊ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ἦλι καὶ τὰ ἔξῃς, τοῦτ' ἔστι θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, ὡς εἰπεῖν μᾶλλον ἵνα τί μὴ καὶ αὐτὸν ἐγκα- 15 τέλιπες, τῶν προελεχθέντων κακῶν πρωτεργάτην. τούτων οὖν ἐκεῖσε γινομένων ὁ δεσπότης κὺρ Θωμᾶς ἀφείς τὴν Καλαμάταν καὶ περάσας εἰς τὰ περὶ τὴν Κόσμαιναν καὶ τὸ Πεταλίδι, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἀβαρῖνον κατέκειθεν εἰς τὸ Μαράθιν, προγενέστερον τῆς βασιλείου καταλειψάσης τὴν Ἀρκαδίαν 20 κατέκεισε ἀπελθούσης μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς καὶ τῶν εὗρισκομένων ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἀρχόντων. ὁ δὲ ἀμηρᾶς παρέλαβεν αὐτά, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν Καρίταιναν, παρὰ τοῦ Σγουρομάλλη Πα- 91 λαιολόγου καὶ γυναικαδελφοῦ τοῦ μεγάλου Λουκάνη, ὃς προα-

8. ἔτι — Γεώργιον om P   9. κροκόνδειλος P   12. ἦλεϊ ἦλεϊ P
14. με] με καὶ αὐτὸν P   18. μεράνθι P

alis constrictus ad dominum quondam suum Thomam despotam ad-
iunctus est. sed, sanato vulnere, quum custodiretur ad Dyrrhachium,
receptis custodibus, effugit iterumque adiunxit se Demetrio despotae,
a Nauplii aliquamdiu commoratus est, quoniam ibi in Venetorum
ditione uxor et liberi eius vivebant.

19. Occupatis igitur, ut docuimus, Leontario locisque vicinis,
et S. Georgio insuper, animadvertens id Crocontelus sive, ut aptius
dicam, Crocodilus, ipse quoque ad eum defecit eique cum castro duos
filiis tradidit, habuitque eius rei praemium eloi sive eli et quae se-
quuntur, h. e. mi deus, mi deus, quare deseruisti me, sive, ut di-
cam melius, quare non et ipsum deseruisti commemoratorum malorum
primum auctorem. haec dum illic fiunt, Thomas despota, relicta Ca-
lamata, Cosmaenam et Petalidium traiectus, Abarinum et inde Mara-
thium venit, quum iam ante regina ex Arcadia exiisset atque illuc
cum liberis et primoribus Arcadiae advenisset. itaque occupavit ea
omnes, recepitque idem Caritaenam a Sguromalle Palaeologo et fra-
tre uxoris magni Lucanis, qui, ut olim Arius, in sella familiarica,

πέθανεν εἰς ἀπόπατον διαβιβάσας τὴν ψυχὴν, ὡς ποτε ὁ Ἄρειος ἔπαθεν, ἅμ' ἐγκάτοις, καὶ περάσας κατῆλθεν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀνδροῦσαν καὶ Ἰθώμην. καὶ λαβὼν αὐτὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα ἀπῆλθε θεάσασθαι καὶ τὴν Κορώνην, εἴτ' ἐκεῖθεν διέβη καὶ εἶδε τὴν Μοθώνην, εἶτα τὴν Πύλον τὴν 5 καὶ Ἀβαρῖνον. καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου· προητοίμασε γάρ τινα πλοιάρια, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ λιμένι τῷ παρ' Ἰταλοῖς καλουμένῳ Πόρτῳ λόγγῳ, ἵνα ἐκεῖθεν εὐπλώϊμον καιρὸν εὐρών εἰς Κέρκυραν ἀπέλθῃ. ὁ δὲ γέγονε, καὶ τῇ κῆ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἀπε- 10 σώθη εἰς Κέρκυραν. εὐρόντες δὲ καὶ ἡμεῖς πλεύσιμον ἀπαγόμενον ἐκεῖσε, ἐμβάντες τῇ ια' Ἰουλίου διὰ τὸ ἐπιγενέσθαι καὶ μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν θανατικὸν ἐν τῇ Μοθώνῃ, τῇ β' τοῦ Αὐγούστου ἀπεσώθημεν εἰς Κέρκυραν, ἔχοντες τὸν σκοπὸν ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν περὶ τὴν Θεσ- 15 σαλονικήν Βερροίαν, διὰ τὸ εἶναι κακεῖσε καλλίστην μονὴν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἣνπερ ὁ τῆς μητρὸς μου πατὴρ ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων. τοῦ δὲ Ραοῦλ Γεωργίου καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς προαπελθόντων, ἐπαρώτρουναν καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν ποτε μελλόγαμβρόν μου Νικόλαον τὸν 20 Μελισσηνόν, αὐτὸς δὲ πάλιν ἐμέ· ἔτι δὲ καὶ τοῦ δεσπότητος μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκεῖσε παραγενομένου ἀπῆλθομεν ἡμεῖς, προσμεῖναι ἐκεῖ ἕως οὗ ἴδωμεν τὸ μέλλον. τοῦ δ'

8. πόρτο λόγχο Ρ

emissis visceribus, animam exspiravit, ac transiit in viciniam Andrusae et Ithomes. his quoque oppidis cum omni regione finitima occupatis, Coronam visum abiit, atque inde rursus Mothonam traiecit ad Pylum sive Abarinum. quo die etiam Thomas despota, exstructis ante navibus, e Peloponneso discessit et ad portum longum, quem Itali dicunt, profectus est, ut inde, idoneam nactus tempestatem, Corcyram navigaret. ita factum est, pervenitque die mensis Iulii 28 Corcyram. nos quoque navigium eodem profecturum nacti, Iulii die 11 solvimus, quod praeter reliquas miserias pestifera lues Mothonen nvaserat, et delati sumus Corcyram die 2 Augusti. erat autem consilium inde in Cretam vel Berrhoeam prope Thessalonicam proficisci, quoniam illic monasterium pulcherrimum erat, in honorem sancti Nicolai ab avo meo materno a fundamentis exstructum. Georgius Raulus autem et gener et filia eius, ante illuc profecti, consobrinum sium, qui quondam meus erat futurus gener, Nicolaum Melissenum, ut eodem discederet, cohortati erant, atque hic rursus mihi idem suaserat. itaque et despota et reliquis illic commorantibus, nos quoque abivimus, exspectaturi, quid futurum esset. interim ameras, occupata Ar-

ἀμνηρᾷ λαβόντος τὴν Ἀρκαδίαν, κακέϊθεν διερχομένου εἰς τὰ
 κάτω μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ λαβόντος πάντα τὰ ἐκεῖσε,
 ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἰσχυρότατον Χλομούτζην καὶ τὸ Σανταμα-
 ρίν, ἃ ἐκέκτηντο τινες τὸ ἐπίκλην μπεγλερμπεῖδες, καὶ αὐτοὶ
 5 φοβούμενοι εἴασαν πάντα κωφά, καὶ ἀπῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς
 Κέρκυραν. ὁ δὲ ἦλθε μέχρι καὶ Πάτρας κακέϊσε προσέ-
 μινε. καὶ τὰ Καλάβρυτα λαβὼν, ἔνθα ὁ ἡγεμονεύων οὔτε
 τοῖς δεσπόταις οὔτε τῷ ἀμνηρᾷ ἐφύλαττε πίστιν, ἀλλ' οὐδ' εἰς
 θεόν, ὡς νομίζω, αὐτὸς μὲν ὁ ἀμνηρᾷς ἔδωκε δίκην ἀξίαν
 10 αὐτῷ· ἐλέπισε γὰρ αὐτόν, οἱ δ' αὐτοῦ πάντες οἱ μὲν ἀπε-
 τμήθησαν τὰς κεφαλὰς οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ἀπήχθησαν. τὸ
 δὲ ἄστυ ὁ ἀμνηρᾷς καλῶς ἀσφαλισάμενος καὶ παντὶ τόπῳ
 ἀφείς στρατιώτας, ἐγεροθεῖς ἀπὸ τῆς Πάτρας διέβη εἰς τὰ
 περὶ τὸ Σαλμενικὸν καὶ Λίστραιναν καὶ Βοστίτζαν· καὶ τὴν
 15 μὲν Βοστίτζαν καὶ Λίστραιναν ἔλαβε, τὸ δὲ Σαλμενικὸν
 ἐκράτησε μέχρι τινός τις Παλαιολόγος λεγόμενος τὸ ἐπίκλην
 Γραιτζας.

Τοῦ δὲ δεσπότη, ὡς εἴπομεν, πανοικὶ ἐλθόντος εἰς Κέρ-
 κυραν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ γράμματα ἀπὸ τοῦ πράκτορος
 20 τοῦ Ἀγγελοκάστρου διαλαμβάνοντα οὕτως, ὅτι τῷ Ἀμνηρᾷ ὄρε-
 ξις ἦν ἵνα προσέλθῃ αὐτῷ τις τῶν τοῦ δεσπότη ἀρχόντων,
 καὶ γενήσῃται συμβίβασις καὶ ἀγάπη ἀμφοτέροις, καὶ δοθῆ
 παρ' αὐτοῦ τόπος μετὰ τινων συμφωνιῶν τῷ δεσπότη πρὸς

1. παραλαβόντος P
 πραιτίωρος P

2. ἔλαβε P

17. Γαῖτςας P

19.

cadia, in partem inferiorem Peloponnesi profectus, cuncta eius regio-
 nis loca cepit; ipsamque adeo firmissimam Chlomotzam et Santama-
 rium, quae a quibusdam beglerbegis tenebantur, qui et ipsi, metu
 perculti, omnia deseruerunt et Corcyram venerunt. ille Patram ns-
 que processit, ibique mansit. captis Calabrytis, eius urbis praefec-
 tum, qui nec despotis, nec ameræ, nec vero deo, opinor, fidem ser-
 varat, supplicio dignissimo punivit. quippe pellem ei detrahi iussit,
 et cives aut iugulavit aut captivos abduxit. urbe bene munita et
 ubivis relictis praesidiis, ameras Patra movit et Salmenicum, Listrae-
 nam et Bostitzam transiit, ac Bostitza et Listraena quidem potitus
 est, sed Salmenicum Palaeologus quidam, cognomento Graitzas, ali-
 quamdiu servavit.

Despota igitur cum tota familia Corcyram profecto, literae ei a
 procuratore Angelocastri allatae sunt, quibus scriptum erat, ameram
 quempiam e proceribus despotae ad se mitti cupere, ut amicitia et
 concordia inter ipsos conciliaretur, et locus aliquis despotae cum
 conditionibus quibusdam a se daretur, in quo is vitam ageret. re

τὸ ζῆν. συνδιασχεψάμενος οὖν σὺν τοῖς αὐτοῦ ὁ δεσπότης, ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν εἶναι ἵνα ὁ μὲν Ῥάλης Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ἀμηραῖν, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ Ῥαοῦλ Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν πάπαν, ἵνα ὁ μὲν καὶ ταῦτα καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν τοῦ δεσπότητος ἐπιδημίαν δηλώσῃ τῷ πάπα, ὁ δὲ ἴδῃ καὶ 5 Βμάθῃ τίς ὁ τοῦ ἀμηραῖ σκοπός. οἱ καὶ ἀπῆλθον, ὁ μὲν τῇ 9 ὁ δὲ τῇ 11 Ἀυγούστου. θανατικοῦ δ' ἐπιγενομένου καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν πόλιν ὁ δεσπότης καὶ ἡμεῖς ἀπῆλθομεν ἐν τοῖς περιχωρίοις, ἐκδεχόμενοι καὶ τὰ τῶν πρεσβυτῶν ἀποτελέσματα. ὁ μὲν οὖν Ῥάλης Ἰωάννης διελθὼν διὰ τοῦ Ἄγ- 10 γελοκάστρου ἔφθασε τὸν ἀμηραῖν εἰς τὰ περὶ τὴν Βέρροϊαν· καὶ εὐθύς προστάξαντος αὐτοῦ ὁ τε Ῥάλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐδεσμεύθησαν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἠσφαλίσθησαν σιδήροις. διαβιβάσαντες οὖν οὕτως δέσμοι, μετὰ τινὰς ὁδοὺς ἡμερῶν εἰς τοὺς περὶ τοῦ μαύρου ὄρους βουνοὺς ἤλευθέρω- 15 σεν αὐτούς, εἰπὼν ὅτι ἐγὼ ἐκδεχόμενὴν πλησίον τῆς Πελοποννήσου εὐρισκομένου μου ἐλθεῖν τὸν δεσπότην, ἢ στείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ ἀρχόντων, καὶ γένηται χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κάθηται, καὶ ζῆ. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν γέγονε, πάλιν λέγομεν, γεννηθῆτω, εἰ θέλει, καὶ ἀπελθόντος σου ἐλθέτω ὁ δεσπότης, ἢ 20 ἐξαποστείλατω ἓνα τῶν παιδῶν αὐτοῦ, ᾧ καὶ ποιήσωμεν χρηστά. ἐπιστρέψαντος δὲ τοῦ Ῥαοῦλ ἀπράκτου τῷ Ὀκτωβρίῳ τοῦ 939 εἶτους, καὶ τῇ 15 Νοεμβρίου ἐμβὰς ἐν τινὶ τῶν

2. Ῥαοῦλ Ἰωάννης P   6. 29^η P   7. 15^η P   9. πρέσβειων P
16. ἐκδεχόμενος P   23. αυξα⁸ P

cum suis deliberata, despota e re fore existimavit, ut Georgius Rales ad ameram, Georgius Raulus autem, gener eius, ad papam proficisceretur, ut alter hoc ipsum et despotae in Corcyra commorationem papae nuntiaret, alter videret et exploraret, quo spectaret consilium amerae. itaque illi discesserunt, alter nono, alter undecimo die Augusti. mox autem quum pestis etiam Corcyram urbem invasisset, despota et reliqui in loca vicina concessimus, legatorum exspectantes reditum et quid allaturi essent nuntii. ac Iohannes Rales quidem, trans Angelocastrum profectus, ubi prope Berrhoeam ad ameram venit, statim iussu eius cum omnibus comitibus vincetus et compedibus ferreis adstrictus est. quum ita vincti processissent dies aliquot, ad colles montis nigri eos liberavit, et exspectasse se dixit, ut, quum esset prope Peloponnesum, aut veniret ipse despota, aut filium cum proceribus mitteret, ac se illi benefacturum sedemque stabilem, in qua viveret, donaturum fuisse. quorum quum neutrum factum sit, inquit, iterum, ut fiat, suademus, et post reditum tuum aut veniat despota, aut unum e filiis mittat, cui benefaciamus. itaque quum Raulus re in-

Κερκυραίων πλοίων ὁ δεσπότης κῆρ Θωμᾶς μετὰ τῶν πλειό-
των ἀρχόντων αὐτοῦ διέβη εἰς τὸν Ἀγκῶνα, ἵνα ἐκεῖθεν πρὸς
τε τὸν πάπαν καὶ τὸν δούκα Μεδιολάνων καὶ ἀλλαγῶ ἀπέλ-
θῆ, εἰς Κέρκυραν καταλείψας τὴν τε βασιλίσειαν καὶ τὰ
5 παιδιὰ αὐτοῦ καὶ τινὰς τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ οἰκειακοὺς καὶ
οἰκέτας τῶν αὐτῶ ἐπομένων. οὗ δὲ καμὲ πολλὰ διορισμέ-
νου καὶ ζητήσαντος ἵνα ἢ σὺν αὐτῶ ἀπέλθῃ ἢ ἐν Κερκύρα
μετὰ τῆς βασιλίσειας μείνω, ἄρχων τοῦ ὄσπιτιοῦ αὐτῆς·
ἐγὼ δὲ διὰ τε τὸ ἔλεος τοῦ τὰ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος
10 Θεοῦ, διὰ τε τὴν λύπην ᾧ ἐγέννησα, διὰ τε τὴν ἀταξίαν
πάντων τῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν ἀνήκοος ἐγενόμην εἰς τὰ ἀμφο-
τερα. ἀλλ' ἐπιμείναντός μου καὶ ἑτέρῳ καιρῶ ἐν τῷδε τῷ
χωρίῳ ὀνόματι Μολυβατινὰ ἐν ᾧ ἤμην, ὅτε καὶ ὁ δεσπότης
ἦν ἐν τῷ Χλομῶ διὰ τὸν φόβον τοῦ θανατικοῦ ὡς δεδήλωται.
15 καὶ μετὰ καιρὸν δὲ κάθισμα εὐρῶν τὸ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου
Ἡλίου πλησίον τοῦ ἄστεως, ἀπελθόντος μου ἐκεῖσε κατέκησα
Σεπτεμβρίου ἑκτη τοῦ 530 ἔτους. κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν,
καὶ μόνον ἐδεόμην τοῦ Θεοῦ ἵνα ἡμᾶς ἐλεήσῃ καὶ ἐξοικονο-
μήσῃ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. διαβι-
20 βάσαντός μου οὗν ἐκεῖσε μῆνας πέντε, καὶ πρὸς τινὰ καιρὸν
οὐδὲν ἐνοήσαμεν ἀναπαυθῆναι μετὰ τῶν ἐχόντων τὸ τοιοῦ-
τον κάθισμα. καὶ διὰ τὸ ἔξιν ἡμᾶς πλείονα τὸν πολυπλα-
σιασμὸν τοῦ καλοκαγαθοῦ φίλου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Δω-

10. ἦν ἐγέννησα διὰ τὴν P   13. μολυβατινὰ P   14. χω-
ρίῳ P   17. αυξβ⁸ P   21. ἀναπεισθῆναι P   22. τοῦτο P

fecta redisset mense Octobri anni 6969, Thomas despota, die 16 No-
vembris Corcyraeorum navem ingressus, cum proceribus suis plerisque
Anconam traiecit, inde ad papam et Mediolanensium ducem et alio pro-
fecturus, in Corcyra relictis regina et filiis et nonnullis procerum, qui
eum sequebantur, familiaribus et domesticis. equidem, multum ab eo
invitatus et rogatus, ut aut comitarer se, aut Corcyrae manerem in
aedibus reginae, per misericordiam dei cuncta bene moderantis, et
propter luctum eorum, quos procreaveram, et rerum omnium in illius
domo perturbationem, neutram conditionem accepi, sed mansi Moly-
batinis, quo loco etiam ante fueram, quum despota metu pestis, ut
significavimus, Chlomi versaretur; et mox cellula inventa in monaste-
rio prope urbem in honorem sancti Eliae exstructo, illuc sedem trans-
tuli die 6 Septembris anni 6970. ibi cum meis mansi, et tantum-
modo precatus sum deum, ut miseraretur nos et pro benignitate et
caritate sua in nos decerneret. commoratus sum ibi menses quinque,
atque intellexi procedente tempore, neutiquam nos tranquillo animo
frui posse cum iis, qui id monasterium tenerent; itaque ob crebriorem

ροθέου, εὐρισκομένου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ἀπο-
 στόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, εὐρόντες καὶ ἡμεῖς ἀπὸ
 τῆς τάξεως τῶν τριάκοντα δύο ἱερέων τοῦ ἁγίου Νικολάου
 κάθισμα τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ταρχανιώτου, παρελάβομεν
 αὐτὸ Μαρτίου ιε' τοῦ 590^ο ἔτους, καὶ κατέμενον μετὰ τῶν 5
 ἐμῶν. ὁ δὲ δεσπότης κὺρ Θωμᾶς φθάσας εἰς τὸν Ἀγκῶνα
 κάκειθεν εἰς τὴν Ῥώμην οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν εἰ μὴ ὅτι
 ἔδωκε τῷ πάπᾳ Πίῳ δευτέρῳ ἐν τῷ β' ἔτει τῆς ἀρχιερωσύνης
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ
 πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, κάκεινος αὐτῷ μόλις πρὸς τὸ ζῆν 10
 μετὰ τῶν αὐτοῦ ἔδωρήσατο τὴν μονὴν καὶ ἀναγκαίαν τροφήν.
 ὡς οὖν εἶδον οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄλλοι οἱ
 ἐν Κερκύρᾳ ἀπομείναντες ἤκουσαν μὴ εἶναι οὐδεμίαν ἐλπίδα
 92 βοηθείας, διεσκορπίσθησαν, οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δὲ κάκειθεν,
 κλαίοντες τὴν δυστυχίαν αὐτῶν. τότε δὲ καὶ ὁ ἡγαπημένος 15
 μοι ὑπὲρ υἱόν, ὁ ποτε μελλόγαμβρός μου Νικόλαος ὁ Μελισ-
 σηνός, ὁ τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος υἱὸς τοῦ ἐν οὐρανῷ
 καὶ ἐπὶ γῆς, εὐρῶν νῆαν ἐμπορικὴν Κρήτα τοῦ Σοφολέου
 ὀνομαζομένου, ἐρχομένην ἐκ τῆς Ἑνετίας, ἐμβὰς ἐν αὐτῇ
 διέβη εἰς πόλιν Κυδωνίας ἐν τῇ Κρήτῃ τοῦ Ἀπριλλίου ια' 20
 τοῦ 590^ο ἔτους, κλαύσαντες καὶ θρηνήσαντες πρότερον ἡμεῖς
 περὶ τῆς στερησεως αὐτοῦ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λίαν καλὸν
 πρὸς με. ἐκεῖ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς πρεσβύτερος ἐγένετο,

15. δὲ καὶ δὴ P
 ὀνομαζομένην P

17. τοῦ ἐν — γῆς om P

18. σοφολλέους

quoque optimi et benevoli patris spiritualis Dorothei consuetudinem, qui
 in monasterio sanctorum apostolorum Iasonis et Sosipatri erat, etiam
 nos ex ordine triginta duorum sacerdotum sancti Nicolai cellulam
 nacti sumus Tarchaniotae quae dicitur, die 15 Martii anni 6970, ac
 mansi ibi cum meis. Thomas autem despota, Anconam atque inde
 Romam profectus, nihil aliud effecit, nisi ut, quum ipse Pio secundo
 papae anno pontificatus eius secundo e reliquiis apostoli primum vo-
 cati, sancti Andreae, caput dedisset, ille sibi vix ad sustentandam
 suam et suorum vitam necessarium victum praeberet. ut igitur pro-
 ceres eum secuti viderunt, et qui in Corcyra relictis erant, audiverunt,
 nullam spem auxilii reliquam esse, alii alio dissipati sunt, calami-
 tatem suam deplorantes. tum etiam filio mihi carior futurus gener
 meus, Nicolaus Melissenus, magni protostratoris filius, navem merca-
 toriam Cretensem Sopholei cuiusdam Venetiis venientem conscendit,
 et Cydoniam, Cretae urbem, traiecit die 11 Aprilis anni 6970, quem
 nos nobis eripi vehementer dolebamus et lugebamus, quoniam miri-

καθὼς ὕστερον ἔμαθα καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γράμματα
 ἔλαβον. τοῦ δὲ δεσπότηου κύρ Θωμᾶ διαβιβάσαντος καιρόν
 τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔδοξεν αὐτῷ ἐπαναστραφθῆναι πρὸς τὴν
 αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα,
 5 τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ βασιλίσεως τῆς Σερβίας ἐκεῖθεν ἀπελ-
 θούσης· καὶ διατροίψασα ἡμέρας τινὰς εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ,
 ἐκεῖνος μὲν ἐδιέβη πάλιν εἰς Ῥώμην, ἡ δὲ βασίλισσα διελ-
 θούσα ἀπῆλθεν εἰς Ἐπίδαυρον τοῦ Ἰλλυρικῶ. ἡ δὲ μήτηρ
 αὐτῆς ἡ βασίλισσα κακῶς διάγουσα ἐν Κερκύρα, ἐληθεῖσα
 10 ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τῷ αὐτῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει Αὐγούστου ἰς ἀπέ-
 θανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων μονῇ, Ἰάσωνος
 λέγω καὶ Σωσιπάτρου.

Ὁ δὲ τῶν ἄσεβῶν ἔξαρχος τῷ αὐτῷ δὴ ἔτει ἀπελθὼν κατὰ
 τοῦ Σφεντιάρη παρέλαβε τὴν ἐκείνου περιβόητον πόλιν Σινώπιον
 15 ὀνομαζομένην, ἧ δὴ καγὼ ἐθεασάμην. οὐ τοῦτο μόνον ἀλλὰ
 καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα αὐτοῦ τόπον παρέλαβεν, ἔτι δὲ καὶ
 τὴν Κερασούντα καὶ τὴν Τραπεζοῦντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ
 Δαβίδ τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ ἐκεῖσε τότε βασιλεύοντος, καὶ ἅπασαν
 τὴν περίχωρον αὐτῶν, τοῦ βασιλέως Τραπεζοῦντος λέγω καὶ
 20 πάντων σχεδὸν τῶν ἐκεῖσε ἀτυχῶν καὶ ἀνωφελεστάτων αὐθεντιῶν
 καὶ ἀρχόντων, οὓς ἐξελθὼν ἐκεῖθεν κοτῶκισεν αὐτοὺς ἐν τῇ
 Ἀνδριανουπόλει, ἔνθα δὴ καὶ ὁ τῆς Πελοποννήσου αὐθέντης
 ἦν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος, ᾧ καὶ δέδωκεν ἔχειν εἰς ζωάρ-

10. κς^η P

19. περιοχὴν αὐτοῦ P

21. ἐκβαλὼν P

fice erga me officiosus erat. ibi, uxore ducta, presbyter factus est, ut postea e literis eius ad me datis cognovi. Thomas despota autem, aliquamdiu Romae commoratus, ad civitatem Venetorum, atque inde Anconam redire statuit, unde filia eius, regina Serviae, discessura erat. itaque quum ad visendam eam urbem dies aliquot ibi haesisset, ipse Romam rediit, regina Epidaurum in Illyricum abiit. huius mater, regina, quae Corcyrae vitam miseram degebat, miserante deo, ipso septuagesimo anno aetatis, Augusti die 16, mortua et in sanctorum apostolorum, Iasonis, inquam, et Sosipatri, monasterio sepulta est.

Princeps autem impiorum eodem anno Sphentiarem adortus, celebrem illius urbem Sinopium occupavit, quam ipse vidi: nec vero hanc solam urbem, sed etiam omnem vicinam regionem; praeterea Cerasuntem et Trapezuntem, Davidi Comneno regi ereptas, et universam regionem circumiacentem illorum principum, h. e. regis Trapezuntiorum et reliquorum prope omnium principum et procerum ibi habitantium, quos inde discedens Adrianopolim traduxit, ubi etiam Peloponnesi princeps, Demetrius despota, erat, cui, unde ipse et

κειαν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τὴν μεγάλην Αἶνον, τὴν Λῆμιον, τὴν Ἰμβρον καὶ τὴν Σαμοθράκην. τῷ δὲ τῆς Τραπεζοῦντος βασιλεῖ τῷ Κομνηνῷ κῦρ Δαβίδ χωρία τινὰ δώσας ἐπὶ τὸ μαῦρον ὄρος κατέκτισεν αὐτόν· ὃν δὴ καὶ μετὰ τινος χρόνου μικροῦ παραδρομῆν, εὐρῶν τάχα καὶ αὐτοῦ αἰτίαν τινὰ οὐκ ἄληθῆ, πάντα τὰ ἑαυτοῦ ὑπάρχοντα ἀφείλετο, κἀκείνον πνιγμῷ ἐτελείωσε. τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ ἀμηνῶς εἰς τὴν μεγάλην Βλαχίαν καὶ ἐδιόρθωσε τὰ κατ' αὐτὴν ἐκεῖσε ἐνεργούμενα, καὶ ἐπιστρέψας ἐποίησε στόλον, καὶ ὤρμησεν ὁ στόλος προστάγματι αὐτοῦ κατὰ τῆς Λέσβου, ἣν καὶ παρέ- 10 λαβεν.

20. Τῷ δὲ Νοεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ 5901 ἔτους ἐπιδραμόντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Τουραχάνη Ἀμάρη ἠχμαλώτισε πᾶσαν περὶ τὸν Ναύπακτον τῆς Αἰτωλίας τὴν αὐτοῦ περιοχὴν, τὸν Γαλατᾶν λεγομένην, καὶ οὐ τοὺς Ἑνετοὺς μόνον ἀλλὰ καὶ 15 τοὺς τελοῦντας αὐτῷ τοῦ τῆς μικρῆς Βλαχίας Φλαμπούρου. ὅπερ μαθὼν ὁ τῶν Ἑνετῶν τριήρεων ναύαρχος, καὶ δραμῶν πρὸς ἐπικουρίαν εἰς τὴν ἀντίπερα πόλιν τοῦ ἀμηνῶ, Βοστιτζαν ὀνόματι, διελθὼν ἐνέπρησεν αὐτὴν καὶ ἠχμαλώτευσεν ἅπασαν πλὴν τοῦ Κουλαῖ μόνου· καὶ ἀγαγὼν τοὺς Βοστιτζανοὺς 20 Β ἐν τῷ Ναυπάκτῳ μετὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐναλλαγὴν ἐποίησατο. καὶ δὴ προμελετωμένης οὔσης τῆς μάχης τοῦ γενέσθαι κατὰ τοῦ ἀμηνῶ ὑπὸ τῆς τῶν Ἑνετῶν γερουσίας, τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ἀπεκάλυψεν αὐτὴν καὶ ἀρχὴ κατέστη. καὶ ἐλθόντος τοῦ κα-

13. πάντας τοὺς περὶ P

14. αὐτοῦ om P

15. λεγόμενον P

20. Καλαμόνου P

qui eum comitabantur, victum haberent, magnam Aenum, Lemnum, Imbrum et Samothracen donavit. Davidi Comneno autem, Trapezuntiorum regi, cui et ipsi loca quaedam tribuit, ad montem nigrum domicilium assignavit: quem tamen brevi post, reperta adversus eum causa quadam falsa, facultatibus omnibus spoliatum, suffocari iussit. vere eiusdem anni in magnam Valachiam concessit, rebusque huius provinciae ordinatis, reversus est et classem exstruxit, quae, Lesbum missa, eam insulam in potestatem redegit.

20. Novembri eiusdem anni 6971 Amares, Turachanis filius, incursione facta, omnem regionem Naupacti Aetoliae adiacentem, quam Galatam dicunt, occupavit, nec solos Venetos, sed etiam tributarios sibi incolas oppidi parvae Valachiae, quod Phlaburum appellatur. quod ut cognovit Venetarum triremium praefectus, auxilio advolavit et urbem ameræ e regione sitam, Bostitzam nomine, adortus incendit, totamque occupavit praeter solum Culam. incolas deinde Naupactum abductos cum suis commutavit. ceterum bello a senatu

θόλου ναυάρχου δνέματι Ἀλουϊσίου Λαυρεδανού μετὰ πολ-
 λῆς παρασκευῆς καὶ ἐτοιμασίας καὶ δυνάμεως, ἐπίσσε τὸν τῆς
 Πελοποννήσου Ἰσθμὸν καὶ ὤκοδόμησεν αὐτόν, κακῶς δὲ διὰ
 τὴν συντομίαν· οὐ γὰρ ἐν τῷ συντόμῳ τὸ ἀσφαλές, ὡς ὁ
 5 λόγος. εἶτα πολεμήσας τὴν Κόρινθον καὶ μὴ τυχὼν τοῦ
 ἐλπυζομένου, ἀφείς τὸν Ἰσθμὸν ἀνεχώρησε. τῷ δὲ Ξοβὺς
 ἔπει παρέλαβον τὴν Μονεμβασίαν οἱ Ἐνετοί, οὐ τοσοῦτο θε-
 λήσει καὶ χάριτι τοῦ κυριεύοντος αὐτὴν ὅσον ἀνωφελεία τοῦ
 ἡγεμονεύοντος ἐν αὐτῇ ἄρχοντος· ὡσπερ δὴ ὁμοίως ἀνωφε-
 10 λεία καὶ ἀτυχία τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δήμου πολίχνιον τὸ λε-
 γόμενον Παλαιόκαστρον ἐκλάπη μᾶλλον παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ
 τυχόντων ξένων καὶ ἐδόθη τῇ αὐθεντία τῶν Ἐνετῶν· καὶ ἐξ
 αὐτοῦ, δῆλον τοῦ πολίχνιου, ἅπασαν τὴν νῆσον ἐκληρώσαντο.
 ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἀπελθόντος αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαυρε-
 15 δανού καὶ πολεμήσαντος αὐτὴν, οὐκ ἔπραξέ τι καὶ ἀνεχώρη-
 σεν ἄπρακτος.

Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ Ξοβὺς ἔτους ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς
 ἐμήνυσεν ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐκεῖσε ἀπέλθωσιν
 ὅπου κάκεῖνος ἦν· καὶ ἐγένετο, ὅτε ἀπεσώθησαν μετὰ νηὸς
 20 εἰς τὸν Ἀγκῶνα, καὶ μόνον ἤκουσεν ὅτι ἐν Ἀγκῶνι παρεγέ-
 νοιτο ἐν Ῥώμῃ ὢν, καὶ μὴ φθάσας ἰδεῖν αὐτὰ Μαίτου ἰβ' ἐν
 Ῥώμῃ πρὸς κύριον ἐξεδήμησεν, ὑπάρχων ἐτῶν νς', καὶ πρὸς
 τι μικρόν. καὶ ὄντων τῶν παιδῶν εἰς Ἀγκῶναν ἐπιστολὴν

22. πενήκοντα τριῶν Ρ

Venetorum adversus ameram iam ante decreto, illa res eius ordiendi
 occasionem praebuit et initium eius fuit. advenit enim summus clas-
 sis praefectus Aloysius Lauredanus cum magno apparatu et copiis,
 atque Isthmum Peloponnesi occupavit et munivit, male tamen propter
 festinationem: etenim in festinatione non est securitas, ut in prover-
 bio est. deinde Corinthum aggressus, sed spe frustratus, relicto Isthmo,
 discessit. anno autem 6972 Veneti Monembasia potiti sunt, non
 tam voluntate et gratia eius, qui urbi praeerat, quam eiusdem iner-
 tia: quemadmodum inertia et infortunio praefecti Lemni factum est,
 ut oppidulum, quod Palaeocastrum dicitur, a peregrinis, qui intus
 aderant, subreptum, rei publicae Venetorum traderetur: ex quo de-
 inde oppidulo profecti, tota insula potiti sunt. quin etiam Lesbum
 idem Lauredanus profectus et bello adortus, frustra laboravit, et re
 infecta rediit.

Vere anni 6973 Thomas despota filios et filiam ad se venire ius-
 sit. accidit autem, quum navi Anconam delati essent, ut ille Ro-
 mae, audito tantum de eorum adventu, priusquam eos videret, ad
 dominum migraret mensis Maii die 12, annos natus 56 et paulo plus.

ἔγραψεν ὁ καρδινάλης Βησσαρίων πρὸς τὸν παιδαγωγὸν αὐτῶν οὕτως.

21. Ἐπιστολὴ πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ εἰρημένου καρδινάλη πρὸς τὸν παιδαγωγὸν τῶν προρρηθέντων παιδῶν εἰς Ἀγκῶνα. 5

Εὐγενέστατε ἄνερ καὶ ἡμῶν φίλτατε φίλων, ἐδέξάμην καὶ πρότερον καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἑρμητιανοῦ γράμματα τῆς εὐγενείας σου, πρὸς ἃ οὐκ ἀπεκρινάμην, ἀναμένων ἵνα γένηται τις ἀποκατάστασις εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν αὐθεντοπούλων. ἐπειδὴ οὖν νῦν ἐγένετο, νῦν καὶ γράφω. παραμυθεῖσθαι μὲν καὶ ὑμᾶς 10 καὶ τοὺς αὐθεντοπούλους διὰ τὴν ἀφόρητον λύπην τοῦ μακαρίτου ἐκείνου καὶ ἀγίου δεσπότη οὐκ ἔστι τοῦ παρόντος καιροῦ· διὸ παραιτήσομαι τοῦτο τὰ νῦν. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ ἀγιώτατος πάπας διὰ παρακλήσεως φίλων τινῶν καὶ οἰκείας καλοθελείας ἔταξε νὰ δίδῃ κάθε μῆνα τὰ αὐθεντόπουλα δου- 15 κάτα τριακόσια, ὥσπερ ἔδιδε καὶ τῷ ἀγίῳ δεσπότη. θέλει δὲ καὶ ὀρίξει ὁ ἀγιώτατος πάπας ἵνα τὰ μὲν διακόσια κατὰ μῆνα νὰ εἶναι διὰ τὰ τρία ἀδελφία ἐπίσης ἀνέγκιστα, νὰ ἐξοδιάζωνται εἰς τροφήν ἐκείνων καὶ ἀνθρώπων ὑποχειρίων αὐτῶν μικρῶν, ἕξ ἢ ἑπτὰ τοῦ καθ' ἑνός, καὶ εἰς ἀγορὰν καὶ 20 τροφήν ἀλόγων τεσσάρων τὸ ὀλιγώτερον, καὶ εἰς ὑόγαν τῶν αὐτῶν ὑποχειρίων, καὶ εἰς ἐνδύματα τῶν αὐθεντοπούλων, νὰ

3. hanc epistolam primus edidit Io. Meursius Hesychii sui Illustris p. 57—64 (I) 7. Ἑρμητιανοῦ P 13. ὅτι ὁ] ὡς I 14. τιμῶν P 15. ἔταξεν ἵνα δίδονται κατὰ μῆνας τοῖς αὐθεντοπούλοις I κατὰ P 16. ἐδίδω I 18. νὰ εἶναι] μείναι I

cuius quum liberi adhuc Anconae essent, Bessario cardinalis epistolam ad paedagogum eorum dedit, hoc exemplo scriptam.

21. Epistola a cardinali, quem dixi, ad paedagogum liberorum modo appellatorum Auconam missa.

Vir nobilissime et amicissime, accepi tum prius, tum nunc per Hermetianum literas tuas, ad quas non respondi, quoniam exspectare statueram, donec rebus adolescentum principum consultum foret. quod quum iam factum sit, nunc ad te scribo. consolari vos et principes de morte acerbissima beati illius et sancti despotae, non est huius loci: quare huius rei veniam a te peto. scito autem, sanctissimum papam, amicorum quorundam auctoritate et sua ipsius benevolentia commotum, statuisset, principibus mensibus singulis numos aureos trecentos pendere, quos hucusque beato despotae pendebat. vult autem ac decrevit sanctissimus papa, ut ducenti numi singulis mensibus aequaliter distribuuntur tribus fratribus, ut impendantur ad alendos ipsos et sex septemve singulorum ministros, ad emendos et alendos

εἶναι καλὰ ἐνδύματα, καὶ κάπου ἵνα περισσεύσῃ καὶ τίποτες
 τὸν καθ' ἓνα, διὰ ἵνα βοηθηθῶσι κάπου εἰς ἀσθενειάν τους
 ἢ εἰς ἄλλην ἀνάγκην. καὶ τοῦτο θέλει ἵνα γένη ἔξ ἅπαντος,
 καὶ ἵνα μηδὲν γένη ἀλλέως. τὰ δὲ λοιπὰ ἑκατὸν δουκάτα τὸν
 5 μῆνα ἤγουν χίλια καὶ διακόσια τὸν χρόνον ἵνα ἐξοδιάζονται 93
 εἰς τινὰς ἄρχοντας καὶ καλὰ πρόσωπα, ὅπου ἵνα εἶναι μετ'
 αὐτῶν ἵνα τὰ δουλεύουν καὶ ἵνα τὰ συντροφιᾶζουν καὶ ἵνα τὰ
 φυλάττουσιν. ἀκούσας δὲ ὁ ἀγιώτατος πάπας τὸ πόσοι εἶναι
 αὐτοῦ ὑπερεθαύμασε καὶ καταγινώσκειται μας· καὶ γὰρ ἐὰν
 10 εἰς τὸν ἀσθεντὴν τὸν μακαρισμένον ἐκεῖνον τοιοῦτον ἄνθρω-
 πον ἐθαύμαζον πῶς εἶχεν ἐδῶ τόσους καὶ ἑκατηγόρουν τον
 ὅτι εἰς τὴν ξενιτείαν ἵνα τρέφῃ τόσους μὲ ξένα δουκάτα καὶ
 ξένας ἐλπίδας, πόσω μᾶλλον τώρα, ἐποῦ ἤλθον καὶ ἄλλοι
 πλείότεροι παρὰ ὅπου ἦσαν ἐδῶ, καταγινώσκοντές των καὶ
 15 καταγοροῦσί των, καὶ μάλιστα εἰς ἀσθεντόπουλα νέα καὶ
 ὀρφανά, ὅπου οὔτε ἀξίωμα οὔτε ὄνομα οὔτε φήμην ἔχουσι.
 καὶ οὐ μόνον καταγινώσκουσί τους, ἀλλ' οὐδὲ βούλονται ἵνα
 ἐξοδιάζωσιν ἓνα τορνέσιν πλέον, καὶ ἄμποτες μᾶς τὸ ἐτάξαν
 ἵνα τὸ φυλάξωσι τελείως καὶ ἵνα μηδὲν μεταβληθῶσιν, ὥσπερ
 20 ἐποίησαν καὶ ἄλλοτε. δι' αὐτὸ εἶναι χρεῖα ἵνα φροντίξῃ ἢ
 εὐγένειά σου μετὰ τοῦ ἀρχόντου τοῦ Κριτοπούλου τοῦ ἱατροῦ

1. τύποτα I   4. ἄλλως I   6. ὅπου ναεῖναι ἀστυὰ τῶν κα-
 ταδουλεύουν I   9. καταγινώσκων ὑμᾶς P   12. μεξ ἓνα I
 14. τὸν καὶ z. τὸν M   18. τορνέσι P   ἄμποτε P   21.
 ἄρχοντος τοῦ κρητιπούλου P

quatuor minimum equos, ad ministrorum stipendia et principum vesti-
 menta, quae pulcra sint necesse est, et de cuiusvis portione aliquan-
 tulum comparcitor, ut habeant, quo utantur, si forte in morbum vel alias
 angustias inciderint. atque haec quidem omnino ita fieri, nec fieri
 quidquam aliter, iubet. reliqui autem centum numi aurei singulo-
 rum mensium, vel mille et ducenti totius anni, impendantur in sti-
 pendia procerum aliquot et hominum elegantium, qui cum principibus
 vivant et consuetudinem habeant, iis serviant et eos custodiant. cer-
 tior autem factus sanctissimus papa, quot huc advenerint, miratus est
 et subirascitur. si enim beatæ memoriae principem, talem virum,
 mirati sunt et vituperarunt, quod tot huc ministros adduxisset, quos
 pecunia et liberalitate aliena sustentaturus esset, quanto magis nunc,
 quum alii plures huc immigrarint, principibus praesertim pueris et or-
 bis succensendum est, qui nec dignitate, nec titulis, nec fama nobi-
 les sunt! nec iis irascuntur solum, sed vetant etiam, vel unum terun-
 cium supra pecuniam decretam impendi, mandaruntque mihi monerem,
 ut accurate haec fierent neve quidquam immutaretur, quemadmodum

τοῦτο, ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἔχετε τὴν φροντίδα τῶν αὐθεντοπού-
λων. ἐπαναστήσωμεν τίς νὰ τὰ διοικῆ, ἢ τίς εἶναι ἀναγκαῖος νὰ
κρατηθῆ. καὶ μετὰ ταῦτα θέλουσι μερισθῆν μετὰ βουλῆς ἐδικῆς
μας εἰς ἐκείνους ὁποῦ θέλουσιν ἀπομένειν. ἐμένα γοῦν προη-
γουμένως φαίνεται με ὡς ἀναγκαιότατον ὁποῦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ 5
λείψῃ, πρῶτον ὁ ἰατρός, δεύτερον ὁ διδάσκαλος Ἑλληνας, τρίτον
ὁ διδάσκαλος Λατίνος, τέταρτον ὁ δραγουμάνος. οὗτοι γοῦν
εἰσὶν ἀναγκαιότατοι καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ λείψωσιν. ἔτι δὲ καὶ
εἰς ἣ δὺο παπάδες Λατῖνοι εἶναι ἀναγκαιότατοι διὰ νὰ ψάλ-
λωσι λειτουργίαν Λατινικῆν συνεχῶς. εἶναι γὰρ χρειά νὰ 10
ζῶσι τὰ παιδιά Λατινικῶς, ὡσπερ ἐβούλετο καὶ ὁ μακαρι-
σμένος πατήρ των. καὶ οἱ ἄρχοντες ὁποῦ θέλουσιν εἶσθαι
μετ' ἐκείνους, εἶναι χρειά νὰ προσέχωσιν εἰς τοῦτο, νὰ μηδὲν
φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα,
ὡσάν τὸ ἐποίησαν εἰς τὴν στρατάν ὁποῦ ἤρχεσθε, διότι ἂν 15
φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι χρειά νὰ φεύγωσι καὶ
ἀπὸ τὴν Φραγγίαν. οὐδὲ τινὰς γὰρ θέλει ἄνθρωπον ὁποῦ
τὸν ὀνομάζει ἄπιστον καὶ αἰρετικόν, καὶ ἀποστρέφεται τὸν φε-
νερά. ἀφ' ὅτου γοῦν τοῦτοι οἱ ἀναγκαῖοι οὐς εἶπαμεν νὰ
κατασταθῶσι καὶ στηθῆ τὸ μερτικόν των, τότε θέλει εἶσθαι. 20
τοῦτο δὲ θέλω τὸ καὶ τάξιεν ἐγὼ ἐδῶ καὶ θέλω τοὺς κατα-

1. τούτων I   2. ὥστε νὰ θήσωμεν P   ἢ δις εἶναι I, qui εἶναι
pro εἶναι saepissime.   3. μερισθῆ P, μερισθεῖν I   4. ἀπο-
μείνη P   5. ὑπορεῖ I   8. εἶναι βολετόν P   ὑπορεῖ I   12.
ὁ πατήρ I   17. δυνάς I   20. καὶ νὰ σταθῆ P   21. κοι-
τάξῃ P   καταστήσῃ P

alias factum est nonnunquam. quare necesse est, vir nobilissime, tibi et Critopulo medico V. Cl. nunc quidem curae sint res principum; atque eligemus nos praeterea, qui eas administret et strenue regat. deinde singulari hic consilio deliberabitur, qui locus domicilio iis assignandus sit. ac quantum quidem statim decerni potest, maxime opus sunt, quorum deesse nemo poterit, primum medicus, deinde magister Graecus, tum magister Latinus, postremo interpres. hi igitur plane necessarii sunt et omnino deesse non possunt. praeterea opus est uno vel duobus sacerdotibus Latinis, qui perpetuo canant liturgiam Latinam. etenim pueros Latino more vivere oportet, id quod etiam ipse pater eorum voluit. itaque qui eos comitabuntur proceres, videant necesse est, ne principes ex ecclesia secedant propter commemorationem papae, quemadmodum in itinere factum est. nam si ex ecclesia secedant, eos e Francia quoque secedere oportet. nemo enim hominem tolerat, qui se impium et haereticum appellet et manifesto fugiat. quare ii, quos necessarios esse dixi, suum iudi-

στήσειν, τότε θέλετε ἰδεῖν τὸ ὑπόλοιπον πόσον εἶναι καὶ πό-
 σον ἀπομένει ἀπὸ τὰ ἀσ' φλωρία. καὶ τότε ἡ εὐγένειά σας
 ὅλοι ἀντάμα θέλετε ἀποκαταστήσειν τίς νὰ ἀπομείνη καὶ τί
 νὰ ἔχη ὁ καθείς μετὰ βουλῆς ἡμετέρας. ἐμένα οὖν φαίνε-
 5 ται μου, ὅτι ὅσον εἶναι πλείονες καὶ ἐλαφρώτεροι ὅπου μέλ-
 λουν νὰ ἀρκεθοῦν μὲ ὀλίγον ὁ καθείς, εἶναι δὲ ἄλλως χρήσι-
 μοι, τόσον θέλει εἶσθαι κάλλιον, διότι θέλουσιν ἔχειν τὰ παι-
 δία πλείονα συντροφίαν καὶ πλείονα δουλοσύνην καὶ πλείονα
 τιμὴν. ὁμῶς τοῦτο θέλομεν τὸ σκέψασθαι ἀντάμα, καὶ θέλο-
 10 μεν ποιήσειν τὸ κάλλιον. ἡ εὐγένειά σου εἶναι κατὰ τὸ πα-
 ρὸν ὥσπερ διοικητῆς τῶν παιδίων μετὰ τοῦ Κριτοπούλου.
 εἶναι γοῦν ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ φροντίζετε τὴν παιδευσί-
 των καὶ τὰ ἡθῶν των, νὰ γίνουιν καλά καὶ πεπαιδευμένα, ἂν
 θέλετε νὰ ἔχουν τιμὴν ἐδῶ. εἰ δὲ μή, θέλουν τὰ καταφρο-
 15 νήσειν καὶ αὐτὰ καὶ ἐσᾶς ἐδῶ, καὶ οὐδὲ στραφεῖν θέλουν νὰ
 σὰς ἰδοῦν. μὲ τὸν μακαρίτην τὸν αὐθέντην τὸν πατέρα τους
 ἐσυντύχαμεν περὶ τούτου· καὶ ἐκεῖνος ἐβούλετο νὰ τὰ ἐν- B
 δύσῃ καὶ νὰ ποιήσῃ νὰ ζοῦν Φράγγικα παντελῶς, ἤγουν νὰ
 ἀκολουθοῦσι τὴν ἐκκλησίαν κατὰ πάντα ὡσὰν Λατῖνοι καὶ
 20 οὐχὶ ἀλλέως, νὰ ἐνδύνωνται Λατινικῶς, νὰ μάθουν, νὰ γο-
 νατιζοῦν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ πάπαν καὶ καρδινάλιους καὶ

1. ἰδῆτε P	2. ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἕξ P	3. ἐνθάμα I
θέλετε ἀποκαταστήσῃ ὅλοι ἀντ. τίς νὰ ἀπομείνη P	4. ἐμὲ P	
5. με P καὶ om P	7. ἔχη P	10. ποιήσῃ P εἶσαι P
11. κρητοπούλου P	13. γένουν P	14. καταφρονήσῃ P
15. στραφῆ P	16. τοῖς I	17. νὰ τὸ π. P
πορεύωνται P	21. καρδινάλεας I	20. ἐνδ.]

canto curare, ut ita fiat. praeterea volo et illis commendo, ut vi-
 deant, quantum relinquatur de florenis mille et ducentis. hoc autem
 tu, vir nobilissime, una nobiscum delibera, quis retinendus sit et
 quid cuique muneris tribuendum. ac mihi quidem videtur, quo plu-
 res sint et propter minutos labores minori contenti stipendio, hoc
 pulcrius fore, quoniam pueri plus habebunt comitum, ministro-
 rum et honoris. sed hoc una deliberabimus et quam fieri potest pul-
 cerrime instituemus. interim tu nunc quidem cum Critopulo res pue-
 rorum administra. itaque necesse est ante omnia, eorum educationi
 et moribus prospiciatis, ut urbani et eruditi fiant, si eos hic in
 aliquo honore esse vultis. quod nisi fiat, et ipsi et iuvenes hic ne-
 gligemini, nec ulla vestri existimatio erit. de qua re cum beatae
 memoriae principe, illorum patre, collocutus sum, voluitque is, ut
 omnino mores Francorum imitarentur et induerent, h. e. ut ecclesiae
 interessent plane eodem, quo Latini, modo, ut Latino vestimento

τοὺς ἄλλους αὐθέντας, νὰ ἀποσκεπάζωνται τὸ κεφάλι τους, νὰ τιμῶσι τοὺς χαιρετῶντας αὐτούς, ὅταν ὑπάγουν νὰ ἰδοῦν καρδιάλιν ἢ ἄλλον ὁμοιον αὐθέντην, νὰ μηδὲν καθίσουν ποσῶς, ἀμὴ νὰ γονατίζουν καὶ ἀπέκει ὅταν τοὺς εἶπη ἐκεῖνος νὰ σηκωθοῦσιν. ὁ δὲ μακαρίτης ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι καὶ πολλὰ-5
 κισ αὐτούς τὸ εἶπε νὰ μηδὲν καθίσωσιν. αὐτὰ οὖν ὅλα ἐνθυμᾶσθὲ τα νὰ τοὺς νουθετήσετε καὶ νὰ τοὺς παιδεύσετε καλά. ἔτι ποιήσετε ὅτι τὸ βᾶδιόμα τους νὰ εἶναι σεμνὸν καὶ τίμιον, ἢ ὁμιλία τους χρησιμωτάτη καὶ ἢ φωνή τους νὰ εἶναι μετρία καὶ ἡρέμη, τὸ βλέμμα τους προσεκτικόν, νὰ μηδὲν χάσκωσιν ἐδῶθεν 10
 καὶ ἐκεῖθεν. ἄς τιμοῦν πάντας, ἄς ἀγαποῦν πάντας, ἄς συντυχαίνωσι πάντας καὶ τοὺς ἐδικούς των καὶ τοὺς ξένους μετὰ τιμῆς. νὰ μὴν εἶναι ἀλαζονικοί, ἄς εἶναι ταπεινοὶ καὶ ἡρεμοὶ. καὶ μηδὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι βασιλέως ἀπόγονοι, ἀμὴ ἄς ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι διωγμένοι ἀπὸ τὸν τόπον των, ὄρφα-15
 νοί, ξένοι, ὀλόπτωχοι, ὅτι εἶναι χρεῖα νὰ ζοῦν ἀπὸ ξένα χέρια, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἔχωσιν ἀρετήν, ἂν δὲν εἶναι φρόνιμοι, ἂν δὲν εἶναι ταπεινοί, ἂν δὲν τιμῶσι πάντας, οὐδὲ τοὺς θέλον τιμήσειν οἱ ἄλλοι, ἀμὴ θέλουν τοὺς ἀποστρέφειν πάντας. αὐτὰ οὖν ὅλα φροντίσετέ τα καλά ἢ εὐγένειά σου μετὰ 20
 καὶ τοῦ Κριτοπούλου, ἐπειδὴ τὸ γομάρι ἐπάνω σας εἶναι. πρὸς τοῦτοις ἄς ἐπιμελοῦνται νὰ μάθουν γράμματα, νὰ προ-

5. ἀσχυκωθῶσιν P

17. δὲν| δέη I

19. πάντες?

9. τοῖς χρησιμωτάτοις I

18. ἂν δὲν εἶναι ταπεινοί om I

15. τους P

τιμήση P

uterentur, reverenter salutarent papam, cardinales et reliquos primores, detecto capite, ut honorem exhiberent salutantibus, ut, si adirent cardinalem vel alium similem principem, non assiderent, sed flexis genibus procumberent, donec ab illo iuberentur surgere. dixitque beatus ille vir, saepe se iis imperasse, ut ne considerent. quae igitur omnia vobis commendo, ut moneatis principes et probe eos educetis. praeterea curae vobis esto, ut incessus eorum gravis sit et magnificus, sermo consideratus, vox modesta et placida, vultus verecundus neve huc illuc vagus. erga omnes comes et officiosi sunt, omnibus tum suis tum alienis blandi et affabiles, minime gloriosi, sed demisso et sedato animo. nihil superbiunto, quod imperatoris posterii sint, sed cogitanto, se e patria eiectos, orbos, hospites, mendicos esse, qui aliorum beneficiis egeant ad vitam sustentandam, nec, nisi virtutem colant, prudentes ac modesti sint, omnes honorifice habeant, ab aliis honorifice habitum iri, sed in omnium venturos esse invidiam. quae omnia tu, vir nobilissime, cum Critopulo considera, quandoquidem id oneris tibi impositum est. praeterea operam danto

κόψουν, νὰ μὴν ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι εὐγενικοί. ἡ εὐγένεια
χωρὶς ἀρετῆς δὲν εἶναι τίποτε καὶ εἰς πάντα μὲν τοὺς αὐθέν-
τας, ὅπου ἔχουν καὶ μεγάλας αὐθεντίας καὶ ἀρχάς, καὶ μᾶλλον
εἰς αὐτοὺς ὅπου ἔχασαν ὅλα. διὸ ἄς σπουδάζουν νὰ μάθωσιν, ἄς
5 ἔχουν εὐπείθειαν καὶ ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν εὐγένειαν
σου, καὶ εἰς τὸν ἰατρὸν ὅπου τοὺς ἐνέθρεψε, καὶ εἰς τὸν διδύ-
σκαλόντων, καὶ ἄς σᾶς ὑπακούωσι, καὶ ἄς ποιοῦν τὸ τοὺς λέγετε
ἔξ ἅπαντος. ἄς μάθῃ ὁ καθεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἐκ στήθους ἕνα
προσφώνημα τὸ πλέον μικρὸν εἰς τὸν πάπαν, νὰ τὸ εἴπωσι
10 τὸν πάπαν γονατιστοὶ καὶ ἀποσκεπάστοι ὅταν ἔλθωσιν ἐδῶ,
καὶ νὰ μὴδὲν γένη ἀλλέως. ὅταν περιπατοῦν εἰς τὴν στρα-
ταν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποσκεπάζονται τοὺς καὶ τιμοῦν τοὺς,
ἄς ἀποσκεπάζονται καὶ αὐτοὶ τὸ καπᾶσι των, ἢ ὀλότελα ἢ
πλεῖον ἢ ὀλιγώτερον ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. ὁμοίως καὶ
15 ἂν ἔρχονται ξένοι εἰς τὸ σπῆτι τίμιοι ἄνθρωποι νὰ τοὺς βλέ-
πουσιν, ἄς τοὺς προσηκονοῦνται, ἄς τοὺς ἀποσκεπάζονται, ἄς
τοὺς παρεκβάνωσι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. ἄς συντυχαίνωσι
ὀλίγα μὲν, ἔντιμα δὲ καὶ εὐχαριστικά καὶ ταπεινά, νὰ μὴν
γελῶσι ποσῶς, νὰ μὴν διαχέτῳνται, ἀλλὰ μετὰ καθεστηκότος
20 καὶ σοβαροῦ φρονήματος ἄς τοὺς συντυχαίνωσιν. εἰς τὴν
τροφὴν των ἄς εἶναι προσεκτικοὶ καὶ ἐγκρατεῖς. εἰς τὸ τρα-
πέζι των ἄς κάθωνται μετὰ προσοχῆς καὶ παιδείσεως. ἂν
θέλετε νὰ εἶναι πεπαιδευμένοι εἰς τοὺς ἔξω, ποιήσατε νὰ εἶναι

7. τὸ] ἐκεῖνο ὅπου P

literis, ut progressus faciant, neve, quod principes sint, illis carere se posse existimanto. nobilitas, quae caret virtute, nihili est in omnibus principibus, etiamsi magna regna et bona habent, nedum in illis, qui rebus omnibus orbatī sunt. quare necesse est, eos literas colere, obediētes obtemperantesque esse tibi, et medico, eorum qui valedudini prospicit, et magistro, dictisque vestris studiose audientes sunt. insuper singuli brevem aliquam orationem memoriae mandanto, qua papam flexis genibus et nudo capite salutent, quum huc venerint: quod cavento ne aliter faciant. si publice ambulantes ab hominibus salutantur aperiendis capitibus, ipsi quoque caput aut plane aut plus minusve pro cuiusvis conditione aperiunto. similiter si alieni honorati homines eos visum veniunt, digne hos excipiunto, caput aperiunto et pro sua quemque dignitate habento. loquuntur pauca quidem, sed ea laudabilia, gratiosa et placida, nunquam ridento aut cachinnantor, sed vultu severo et composito sermone cum iis conferunto. in cibus capiendis temperanto sibi, tabulae modeste et verecunde assidento. si eos morum cultum coram

πεπαιδευμένοι εἰς τοὺς ἐδικούς των. ἄς μὴν ἀναισχυντοῦν
 τινά, συνηθίσετε τοὺς ἀπὸ τῶρα καλὰ ἤθη καὶ ταπεινὰ καὶ
 ἡμερα. ἄς μανθάνωσιν ἀπὸ τῶρα νὰ γονατίζουσι ἐπιτήδεια
 καὶ εὐμορφα. καὶ νὰ μὴν τὸ ἔχωσιν ἐντροπὴν ὅτι μεγάλοι
 94 ῥηγάδες καὶ βασιλεῖς τὸ ποιοῦσιν. ὅταν σεβαίνουσι εἰς ἐκκλη- 5
 σίαν Λατινικὴν, ἄς γονατίζουσι καὶ ἄς εὐχῶνται ὡσπερ οἱ
 Λατῖνοι. ὑπαγέnete τοὺς συνεχῶς εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς
 λειτουργίας, καὶ ἄς στέκονται μετὰ εὐλαβείας καὶ προσοχῆς,
 χωρὶς γέλωτος, χωρὶς λαλίας. ἄς γονατίζουσι καὶ ἄς ἀποσκε-
 πάζονται ὡσπερ οἱ Λατῖνοι, καὶ ἄς μιμοῦνται ἐκείνους. ἂν 10
 οὕτως ποιῶσι, θέλουσι βοηθηθεῖν, θέλουσι ἔχειν τιμὴν παρὰ
 πάντας, θέλω δυνηθεῖν καὶ ἐγὼ νὰ τοὺς συνεργῶ. εἰ δὲ
 τὰναντία ποιοῦσιν, ἐγὼ δὲν θέλω δυνηθεῖν νὰ τοὺς βοηθῆσω
 οὐδὲ ὅλως, οἱ ἄνθρωποι θέλουσι τοὺς ἀποστραφεῖν, καὶ τινὰς
 δὲν θέλει τοὺς τιμῆσειν οὐδὲ ποσῶς. 15

Ταῦτα δὲν λέγω γράφειν τὴν εὐγένειάν σου καὶ τοὺς
 ἄλλους μὲ τὴν πολυλογίαν, εὐκαιρα καὶ μάταια. ἀλλὰ διὰ
 νὰ τὰ λέγετε συνεχῶς τὰ αὐθεντιόπουλα, νὰ ποιήσητέ τους
 νὰ τὰ ἀναγινώσκη συνεχῶς ὁ διδάσκαλός των, νὰ τὰ ἀγρο-
 κοῦν καλὰ διὰ νὰ τὰ ποιοῦσιν. ἐκείνους τὰ ἤθελα γράψειν. 20
 ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὡς νεοὶ ἀκόμη δὲν τὰ ἀγροικοῦν καλὰ, δι'
 αὐτὸ γράφω τα τὴν εὐγένειάν σου, νὰ τοὺς παραινῆτε καὶ

5. ἐμβαίνωσιν P   11. βοηθηθῆ P   ἔχη P   12. δύνασθαι P
 13. δυνηθῆ P, δυνασθῆν I   14. ἀποστραφῆ P   15. τιμήση P
 19. γροικοῦν P, ἐγροικοῦν I   21. γροικοῦν P, ἐγροικοῦν I

alienis praestare vultis, necesse est eos coram suis decorum servare
 doceatis. ut neminem laedant, assuefacite eos dehinc ad morum ele-
 gantiam, modestiam et lenitatem. discunt iam flexis genibus apte
 et eleganter salutare; neve pudeat eos facere, quod magni reges et
 imperatores faciunt. quando ecclesiam Latinam intrant, flectunt
 genua et precantur sicut Latini. ne negligatis eos ad missas et litur-
 gas ducere, et assistunt verecunde et attente, sine risu vel garritu,
 flexis genibus et apertis capitibus, sicut Latini faciunt, qui omnino
 iis imitandi sunt. haec si fecerint, subsidiis non carebunt, apud
 omnes in honore erunt, et ipse, si quid potero iis operae praestare,
 studiose praestabo. si contraria fecerint, equidem nulla omnino re
 eos adiuvabo, homines eos negligent nec ullum iis honorem habe-
 bunt.

Haec tam copiose ad te, vir nobilissime, et reliquos scripsi,
 non ut levia et inania, sed ut moneatis ea perpetuo principes, per
 magistrum ea perpetuo iis legenda curetis, quo accuratius ab iis et
 intelligantur et fiant. ad ipsos haec scribere volebam; sed quia ut
 pueri ea non probe intellecturi erant, ideo ad te, vir nobilissime,

ἀπὸ λόγον μου καὶ ἀπὸ ἐδικοῦ σας νὰ ποιῶσιν ὡσὰν γράφομεν.

Ἐνταῦθα εἶναι θανατικὸν κατὰ τὸ παρόν. δι' αὐτὸ ἐφάνη καλὸν μετὰ βουλὴν τῶν ἀρχόντων ὅπου εἶναι ἐδῶ, καὶ 5 μὲ τὸ θέλημα τοῦ ἀγιωτάτου πάπα, νὰ μὴν ἔλθουν τὰ αὐθεντοπούλα ἐδῶ διὰ τὸν κίνδυνον· ἀλλ' οὐδ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀγκῶνα νὰ εἶναι, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι γερός, ἀμὴ νὰ διαβῆτε νὰ ὑπάγετε εἰς ἄλλην χώραν τὴν λέγουσι Τζίκολον, ὅπου εἶναι καλὸς ἀήρ, νὰ στέκετε ἐκεῖ ἕως τοῦ 10 Σεπτεμβρίου ἢ Ὀκτωβρίου μὲ τοὺς αὐθεντοπούλους καὶ τὴν αὐθεντοπούλαν. σκέψασθε ἐσεῖς ἐν τῷ μέσῳ ἂν πρέπη νὰ ἀπομείνουν αὐτοῦ πάντοτε, ὡσὰν βούλονται καὶ οἱ ἀρχοντες ὅπου εἶναι ἐδῶ. ὁ μακαριώτατος πάπας καὶ ἐγὼ γράφομεν τὸν λεγόμενον τῆς μάρκας ὅπου νὰ σας βοηθήσῃ καὶ νὰ σας 15 συνδράμῃ εἰς εἴ τι εἶναι χρεία. αὐτοῦ εἶναι καὶ τις ἐπίσκοπος ἐδικός μου, ὅπου εἶναι τοῦ Κώμου καὶ ἦτον καὶ δουλευτῆς τοῦ ἀγίου δεσπότου. τὸ Τζίκολον εἶναι ἐνοριὰ του, καὶ ἔχη καὶ ἐκεῖ καλὸν ὁσπῆτιον, καὶ θέλει σας τὸ δώσειν νὰ κατοικήσετε ἐκεῖ, καὶ θέλει σας συνεργήσῃν εἰς ὅτι εἶναι 20 δυνατόν.

Ἐκ Ρώμης Ἀυγούστου θ', αὐξέ' ἔτους. ὁ Βησσαρίων καρδινάλις καὶ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

7. εὐχρατος P   8. ὅπου τὴν λέγουσι τζέκουλον P   9. στέκωνται ἐκεῖ εἰς τὸν σεπτέμβριον ἢ ὀκτώβριον οἱ αὐθεντοπούλοι καὶ ἡ αὐθεντοπούλα P   12. καὶ οἱ ἀρχοντες om P   17. τζίκουλον P   18. δώση P   19. ση P

scripsi, ut et meo et tuo nomine iis commendares, ut facerent quae scripsi.

Pestilentia nunc hanc urbem invasit. quare commodum visum est in concilio principum, qui hic sunt, et voluntate papae sancitum est, ut propter periculum principes huc ne veniant. at nec Anconae iis commorandum, quia ea quoque urbs peste infecta est, sed in regionem, quam Siciliam vocant, ubi aer saluber est, transeundum, ibique cum principibus ad Septembrem vel Octobrem commorandum. deliberate vos interim, semperne ibi habitare velitis, id quod iis, qui hic sunt, principibus placebit. ego et sanctissimus papa ad legatum comitatus scribemus, ut vobis auxilietur et praesto sit in re quacunque. ibidem etiam episcopus Comi est mihi subiectus et servus sancti domini. huius dioecesis Sicilia est, ubi pulcras aedes possidet, quas tibi tradet cum reliquis habitandas, omnino te, quantum poterit, adiuturus.

Romae die Augusti 9, anno 1465. Bessario, cardinalis et patriarcha Cpolitanus.

22. Μαθὼν οὖν ὁ πάπας τὴν ἔλευσιν τῶν ἀρχοντοπού-
λων εἰς Ἀγκῶνα ἐξαπέστειλε διὰ ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς καὶ
βοηθείας τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως καὶ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως Βησσαρίωνος, καὶ παρεγένοντο ἐν Ῥώμῃ,
καὶ τὴν οἰκονομίαν ἣν ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶχε δέδωκεν αὐτοῖς 5
πρὸς τὸ ζῆν, καὶ τὸν πρῶτον υἱὸν τὸν κὺρ Ἀνδρέαν τὸν Πα-
λαιολόγον δεσπότην ὁ πάπας τετίμηκε. τῷ δὲ 5³⁰ ἔτει
Ἰουλιουίου 15 καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἡμῶν καὶ ἀδελφὸς καὶ
φίλος ἀριστος ὁ Δωρόθεος ἐν κυρίῳ ἐξεδήμησεν, ἡμᾶς δὲ κα-
τέλιπε τὴν ἐκεῖνου λυπουμενούς στέρησιν. καὶ γὰρ δ' ἀναγκα- 10
σθεις ὑπὸ τῆς ἐνδείας, Ἀπριλλίῳ 17 ἐξελθὼν παραγέγονα εἰς
Ἀγκῶνα τῇ 15³ Μαΐου· καὶ τῇ πρώτῃ πάλιν Ἰουνίου ἐξελ-
θόντος μου ἀπῆλθον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βιτέλμου, ἐπεὶ ἐκεῖσε
εἰς τὰ θερμὰ ἦν ὁ καρδινάλις κὺρ Βησσαρίων καὶ πατριάρ-
B χης Κωνσταντινουπόλεως τῇ κλήσει, ὡς ἠκούσαμεν. καὶ δι' 15
ἡμερῶν ἐννέα ἐφθάσαμεν εἰς Ῥώμην, καὶ κατελύσαμεν ἐν τῇ
οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν ἡμῶν. τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας
διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως κὺρ Βησσαρίωνος ἐξαπέ-
στειλε πρὸς τούσδε τοὺς δεσπότης, κὺρ Ἀνδρέαν λέγω τὸν
δεσπότην καὶ κὺρ Μανουὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, ἵν' εἰς γυ- 20
ναῖκα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφὴν τινὴ ἀρχοντι ἐκ γένους Πα-
ρακιόλω πλούτῳ τε καὶ γένει καὶ λαμπρότητι διαπρέποντι. καὶ
τῆς συμφωνίας γενομένης ἡ τῶν μνηστρῶν ἱερολογία ὑπὸ τοῦ
ἄκρου ἀρχιερέως διετελέσθη. ἡμεῖς οὖν οἱ τῆς νύμφης οἰ-

10. ὑστέρησιν P

13. βιτάλμου P

22. Papa igitur, ut principes Anconam delatos audivit, diligen-
tia, studio et ope reverendissimi cardinalis Bessarionis, patriarchae
Cpolitani, curavit, Romam ut venirent, deditque iis, quod pater eorum
ad vitam sustentandam habuerat, stipendium, ac filium natu maximum,
Andream Palaeologum, despotae dignitate auxit. anno 6974, Octo-
bris die 15, etiam spiritualis pater noster et frater et amicus opti-
mus, Dorotheus, in domino ex hac vita excessit, et nos mortem suam
deplorantes reliquit. itaque ego, inopia conflictatus, Aprilis die 18
nave soluta, 17 die Maii Anconam perveni; rursusque calendis Iuniis
ex ea urbe egressus et trans Bitelmum profectus, quia illis aquis Bes-
saronem cardinalem, qui patriarcha Cpolitani appellabatur, uti au-
dieram, die nono Romam adveni ac diverti in aedes dominorum meo-
rum. quo tempore sanctissimus papa opera venerandissimi viri, Bes-
saronis cardinalis, ad despotas, i. e. Andream despotam et Ma-
nuelem principem, misit, ut ii sororem suam homini principi, Pa-
raciolo, opibus, genere et splendore insigni, uxorem darent. di-
ctis conditionibus, inauguratio nuptialis a summo episcopo fa-

κριακοὶ παρὰ τοῦ νυμφίου πλείστας φιλοτιμίας ἐλάβομεν, εὐφροαινόμενοι ἐν τῇ χαρῇ. ἔνθα προσέμεινα ἡμέρας λς· καὶ τοὺς τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἐπισκεψάμενος τάφους καὶ πολλῶν ἄλλων ἁγίων, καὶ ἱστορήσας τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ πρεσβυτέρῃ Ῥώμῃ, τῇ ις' Ἰουλίου ἐξελθὼν ἀπῆλθον διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς Ἀγκῶνα, καὶ μικρόν τι προσμείνας διὰ θαλάσσης εἰς Ἐνετιάν ἀπῆλθον τῇ κη' τοῦ αὐτοῦ. καὶ προσμείνας ἐκεῖσε ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Σταυροῦ ἡμέρας κς' ἕως τῆς κγ' Ἀυγούστου, ὅθεν ὀψία σὺν θεῷ ἐξελθόντες ἀπεσώθημεν ἐνταῦθα εἰς τὴν Κέρκυραν, τῇ πέμπτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ς' τοῦ ἔτους.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἡμεῖς εἰς τὰ περὶ τὴν Ῥώμην διειρμιζόμενοι, ὁ τῶν ἀσεβῶν ἐξάρχων ἀμνηστῆς ἐλθὼν κατὰ τῆς Ἀλβανιτίας καὶ διώξας τὸν ἀσθέντην αὐτῆς τὸν Σκαντέρينو καὶ αἰχμαλωτίσας καὶ ἀφανίσας τὸν τόπον, καὶ κτίσας ἄστν πλησίον τοῦ καθολικοῦ ἁστεως αὐτῆς, Κρούας ὀνομαζομένου, πρὸς τὸ ἀντιμάχεσθαι αὐτῷ, ἐπανέστρεψεν εἰς τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. καὶ τοῦ αὐτοῦ ς' τοῦ ἔτους τῷ θέρει ὁ Βίκτωρ Καππέλος ὁ καθολικὸς ναύαρχος τοῦ τῶν Ἐνετιῶν στόλου ἀπελθὼν εἰς νῆσον Ἰμβρον παρέλαβεν αὐτήν, καὶ πάλιν ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας πᾶσαν τὴν τῶν Ἀθηνῶν πόλιν ἠχμαλώτευσεν· εἶτα ἐλθὼν περὶ τὸν Ἀυγούστου μῆνα εἰς τὴν παλαιὰν Πάτραν ἐπῆρε τὴν χώραν. ἐπιδραμόντος οὖν τοῦ

14. Σκενιέρην P

19. καπέλος P

cta est. sponsae domestici a sponso muneribus amplissimis donati sumus, gaudio exsultantes. mansi Romae dies 36; deinde, apostolorum principum et aliorum multorum sanctorum spectatis sepulcris, et exploratis rebus, quae in magna ecclesia memorabiles essent, die 16 Iunii discessi et, recta Anconam profectus ibique aliquamdiu commoratus, per mare Venetias veni eiusdem mensis die 28. mansi ibi in monasterio Crucis dies 26, usque ad Augusti vicesimum tertium, ac sero, deo iuvante, inde egressus, Corcyram delatus sum Septembris die 5, anno 6975.

Quo autem tempore nos Romae morabamur, impiorum princeps et ameras, adversus Albanitas expeditione suscepta, horum ducem Scanterinum clade afflixit, omnia cepit, ac vastavit, et, condito oppido prope urbem eorum principem, quae Crua appellatur, ad eum inde lacessendum, Cpolim reversus est. aestate eiusdem anni 6975 Victor Cappelus, summus classis Venetae dux, Imbrum profectus, eam insulam cepit, rursusque Athenas delatus, totam urbem in potestatem redegit; deinde Augusto mense veterem Patram aggres-

Ἀμάρη εἰς βοήθειαν τῆς χώρας, ὁ προμηθεὺς τοῦ τῶν Ἐνε-
 τῶν στόλου ἢ ναύαρχος καὶ ὁ Ῥαοὺλ Μιχαήλ ὁ Ἰσης μετὰ
 πολλῶν καὶ καλῶν στρατιωτῶν ἔτρεψεν αὐτὸν κατὰ κράτος
 καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέκτεινον. καὶ διώξαντες μέχρι πολ-
 λοῦ οὐκ εἴασαν αὐτοὺς φεύγειν, ὡς ἔθος παρὰ τοῖς ἐμπείροις 5
 πολεμισταῖς ἐστὶ τοῖς ἀντιδίκοις ποιεῖν, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐπέ-
 στρεψαν εἰς τόπον αὐτῶν τὸν ἴδιον καὶ τὸν στόλον, καθὼς
 ἐσυμβούλευον αὐτοὺς οἱ τοῦ τόπου Ῥωμαῖοι ἄρχοντες καὶ πᾶς
 ὁ δῆμος· ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς ναύαρχος ἦτοι ὁ τοῦ στόλου προμη-
 θεὺς μὴ καταδεξάμενος τὴν τούτων βουλήν, ἀλλ' ἐπαρθεὶς 10
 τῇ νίκῃ καὶ σκληρὸς φανεὶς καὶ μᾶλλον κατὰ τῶνδε τῶν συμ-
 βουλευόντων αὐτῷ ἀπειλητικὸς λόγους ἐξέχεε, λέγων ὅτι ἐξ
 ἀνανδρίας καὶ ἀπιστίας αὐτῶν οὐκ ἀκολουθοῦσι κάκεῖνοι τῷ
 τῶν ἐχθρῶν διωγμῷ. καὶ οὕτως θέλων καὶ μὴ θέλων ὁ στρα-
 τὸς ἐδίωξεν τοὺς ἐναντίους ἄχρι Σαβελλίου καὶ ἐπέκεινα πρὸς 15
 τὴν ἐπάνοδον ἦτοι ἀνάβασιν τοῦ Σιδηροκάστρου. ὁ γοῦν
 Ἀμάρης ἰδὼν τὸν τούτων διωγμὸν ἄκαιρον καὶ ἄπρακτον καὶ
 ἄτακτον, καταλείψας εἰς τινὰς τόπους ἀνθρώπους κρατοῦντας
 τοὺς τόπους ὅθεν ἤμελλον διελθεῖν, εἰτ' ἐπιστρέψας κατ' αὐ-
 τῶν ἔτρεψε καὶ ἐδίωξεν αὐτούς, καὶ φθάσας ἀνεῖλε τὸν εἰ- 20
 ρημένον προμηθεῖα τοῦ στόλου ἐπὶ ἡμίονου καθεζόμενον καὶ
 δυσεπέκεινα πεσόντα. καὶ ἄλλους ἀνεῖλον ἀλώσαντες πολλοὺς,
 καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Ῥαοὺλ Μιχαήλ ἀλώσαντες τοῦ ἵππου ἐκπε-

2. Μιχαήλ ὁ om P   15. μέχρι Σαραβαλίου P

sus est, et eius urbis agrum vastavit. Amarem ad ferendum auxilium
 accurrentem praefectus classis Venetae et Michael Raulus Ises cum
 magna et probata manu strenue fugarunt, multis e militibus eius oc-
 cisis; ac diu eos persequentes, fugiendi spatium iis non dederunt,
 ut periti milites adversariis facere solent, nec ad stationem suam et
 classem reversi sunt, quantumvis suadentibus Romanis urbis magistra-
 tibus cunctisque civibus; sed praefectus classis, spreto eorum consi-
 lio, et victoria elatus superbiaque intumescens, potius verba minacia
 in eos, qui talia suaderent, fundebat, propter ignaviam et perfidiam
 eos non una hostes persequi dictitans. itaque exercitus coactus us-
 que Sabellium, et eo ulterius, ad ardua Siderocastri, hostes insecu-
 tus est. Amares autem importunam eorum, inutilem et confusam
 insecutionem intuitus, relictis praefectis in locis quibusdam, per quae
 transituri erant, conversus eos in fugam vertit et insectatus est, et
 eum, quem dixi, classis praefectum, mulo insidentem et prolapsam,
 comprehendit occiditque. multi praeterea alii capti et occisi sunt,
 in his ipse Michael Raulus, quem ex equo delapsam comprehende-

σόντα ἐκάθισαν αὐτὸν ἐπὶ σκόλοπος. καὶ τέλος ὡς νικηταὶ
 δραμόντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔνθα ἦσαν αἱ τριήρεις, καὶ πλεί-
 στας εὐρόντες ἐπὶ τὴν γῆν εἰλκισμένας ἀνεῖλον καὶ ἤχμαλώ-
 τευσαν. καὶ ὑποπιεύσαντες τὸν μητροπολίτην τῆς αὐτῆς πα-
 5 λαιᾶς Πάτρας εἶναι αὐτὸν αἴτιον τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ τῶν
 Ἑνεῖων στόλου καὶ αὐτῶν καὶ πιάσαντες αὐτὸν ἀνεσκολόπι- 95
 σαν. τοιαῦτα οὖν παθόντες ἄπρακτοι καὶ ζημιωμένοι οἱ τοῦ
 εἰρημένου στόλου ἐπανέστρεψαν. ἀφ' οὗ δὴ κακοῦ συμβε-
 βηκότος ὁ ναύαρχος λυπηθεὶς καὶ βαρέως ἀσθενήσας ἐν Εὐ-
 10 ρίπῃ ὧν ἀπέθανε· καὶ ἀντὶ αὐτοῦ ἐγγόνει ναύαρχος ὁ Ἰά-
 κωβος Λαυρεδανὸς ὁ ἐκείνου τοῦ Πέτρου Λαυρεδανοῦ υἱός,
 ἐξάδελφος δὲ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ναύαρχου Ἀλωῦσίου Λαυρεδα-
 νοῦ. καὶ ταῦτα μὲν δὴ παρηκολούθησαν τῷ τοῦ ἐνεστώτος
 χρόνου χειμῶνι, τὸ δὲ τῆς Πάτρας τῷ πρὸ τοῦ φθινοπώρου
 15 Ἀγούστῳ συνέβη.

Τῇ δὲ xθ' τοῦ Μαρτίου μηνός, τοῦ 530ε' ἔτους, ἐν ἣ
 καὶ τὸ ἡμέτερον πάσχα γέγονε, λέγω δὴ τὸ τῶν ἀνατολικῶν
 Χριστιανῶν, ἀπέψυξεν ὁ τῶν κακῶν πάντων τῆς Πελοποννή-
 σου αἴτιος Ματθαῖος ὁ Ἀσάνης. καὶ ἰδοὺ καὶ τὸ τοῦ Δα-
 20 βιδ' μελῶδημα ἔτι πεπλήρωται, τὸ "διασκορπισθήτωσαν οἱ
 ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μι-
 σοῦντες αὐτόν." καὶ τούτου γενομένου ὡς ἠκούσαμεν παρὰ
 τινῶν ὅτι καὶ ὁ δεσπότης ἀπέπεμψε πρὸς τὸν ἀμηρᾶν τὴν

16 γγ^η P

23. ἀπέστρεψε P

runt et palo infixerunt. postremo victores ad litus, ubi naves sta-
 bant, procurrerunt, quarum multas in litus subductas inuenientes,
 milites partim iugularunt, partim captivos fecerunt; atque ipsius ve-
 teris Patrae metropolitam auctorem esse suspicati expeditionis a Ve-
 netorum classe adversus se factae, comprehensum palo transfixerunt.
 talia igitur passi, re infecta et data imprudentiae poena, illius clas-
 sis milites reversi sunt. atque ea calamitate contristatus et gravi
 morbo correptus nauarchus in Euripo diem obiit. successit in locum
 eius Iacobus Lauredanus, Petri Lauredani filius, eius, qui ante eum
 nauarchus erat, Aloysii Lauredani consobrinus. et haec quidem anni
 huius hieme acciderunt; Patrensis autem clades ante autumnum
 mense Augusto contigit.

Die 29 mensis Martii anni 6975, quo die nostrum i. e. orienta-
 lium Christianorum pascha erat, animam efflavit omnium, quibus Pe-
 loponnesus afflicta est, malorum auctor Matthaeus Asanes; atque
 eventum etiamtum habuit carmen illud Davidis "dissipentur hostes
 eius, et fugiant a facie eius, qui oderunt eum." mox, ut e quibus

πρόσοδον, μὴ θέλων ἔτι ἔχειν τὸ βάρος ὃ εἶχεν εἰς τὸ στρατόπε-
 δον, εἰπὼν οὕτως “ ἐγὼ εἰμι γέρον καὶ ἀσθενής, καὶ ὁ ἐκπληρῶν
 τὴν δουλοσύνην ἀπέθανε· λοιπὸν ἢ πολλή πρόσοδος δοθήτω
 ὅπου δ’ ἂν κελεύσης, ἐμοὶ δὲ δοθήτω μόνον τὸ ἀρχοῦν πρὸς τὸ
 ζῆν με καθήμενον ἐνταῦθα μετὰ τινων ὀλίγων.” ὁ οὖν ἀμη- 5
 ρᾶς ἀπεκρίνατο “ καλῶς ἔχει· διαχωρισάτω ὁ δεσπότης οὗς
 βούλεται,” καὶ χωρίσας δέδωκε πρὸς αὐτὸν ἄσπρα πενήκοντα
 χιλιάδας, ἵνα ἔχη ἐκ τοῦ κομερκίου τοῦ ἀλεύρου· τοὺς δὲ
 πλείονας τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ περιορίσας ἀπῆρεν ἵνα εὐρί- 10
 σκωνται ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. ἄλλοι δὲ εἶπον ἄλλως ἵνα
 γέγονεν, ὅτι ὁ τῶν κακῶν ἀπάντων ἐφευρετῆς Ματθαῖος ὁ
 Ἀσάνης μετὰ τῶν ἐχόντων τὴν τῆς Αἴνου ἀλικὴν κλέψας τινὰ
 χρήματα μὴ εἰδότης τοῦ δεσπότητος, καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ ἀμη-
 ρᾶς ἐβουλήθη πιάσαι τὸν εἰρημένον Ἀσάνην καὶ ἀνασκολοπί-
 σαι αὐτόν, ὁ δὲ Ἀσάνης ἐκ τοῦ φόβου, ἔνθα ἦν, ἀπέψυξεν. ὁ 15
 δὲ ἀμηρᾶς ὑποπτεύων μὴ τοι καὶ ὁ δεσπότης ἐν τῇ τοιαύτῃ
 συμβουλήῃ ἦν καὶ δραπετεύσει, ἐξώρισεν ἐν τῷ Διδυμοτείχῳ καὶ
 ἤρην αὐτοῦ πᾶν σιτηρέσιον, καὶ οὕτω κακῶς διέκειτο. μὲν οὖν
 τῶν ἡμερῶν ἐρχομένου τοῦ ἀμηρᾶ ἀπὸ τοῦ κνηγιῶν καὶ μέλ-
 λοντος διελθεῖν ὄφεν ὁ εἰρημένος δεσπότης ἦν, ἐξῆλθεν ὁ δε- 20
 σπότης πεζήπορῶν καὶ συναντήσας προσεκύνησε τὸν ἀμηρᾶν
 τὸν καὶ γαμβρὸν αὐτοῦ. ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ ἀμηρᾶς περιπα-
 τοῦντα ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ μᾶλλον σπλαγχνισθεὶς τὸ γῆρας

6. ὡς P

dam cognovi, Demetrius despota, non iam militiae molestiam susten-
 turus, amerae reditus remisit his verbis “senex sum et infirmus, et
 occidit, qui tibi serviebat. itaque multa haec pecunia, quo loco vo-
 lueris, pendetur: mihi detur, quantum ad victum sufficiat, cum pau-
 cis hic degenti.” respondit ameras “bene res habet: segreget de-
 spota a se licet, quos illi placet:” deditque segregato asprorum quin-
 quaginta milia, e vectigalibus frumentariis ei pendenda, plerisque mini-
 stris eius Cpoli degere iussis. alii rem aliter narrant: nempe omnium
 malorum auctorem Matthaëum Asanem cum quibusdam, qui salinas
 Aeni tenebant, pecunias quasdam furatum esse, inscio despota. id
 ubi comperisset ameras, voluisse eum Asanem illum comprehendere
 et palo transfigere: unde metu perculsum Asanem illico exspirasse.
 ameram autem suspicatum, despota eius consilii participem et fuga
 salutem quaesitum esse, eum, Didymotichum relegatum, omni stipen-
 dio spoliasse, et ita male multasse. quondam autem, quum ameras, a
 venatione rediens, transiturus esset, ubi despota viveret, hunc pedibus
 obviam processisse, et ameram, generum suum, adorasse; illum, quum
 ambulans eum videret, vehementer tristatum, et magis etiam eiusdem

αὐτοῦ ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῷ ἵππον τινὰ ἐκ τῶν αὐθεντικῶν.
καὶ ἀναβὰς ἦλθε σὺν αὐτῷ ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει, καὶ εἰς
σιτηρέσιον δέδωκεν αὐτῷ ἄσπρα χιλιάδας πενήκοντα ἐκ τοῦ
κομερκίου τοῦ ἀλεύρου. καὶ τοῦτο ἀληθέστερον.

5 Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου τῷ θέρει ἐγγόνει τοσαύτη λοιμώ-
δης νόσος ἐν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει Ἀδριανουπόλει καὶ
Καλλιουπόλει καὶ ταῖς πέριξ αὐτῶν πόλεσι καὶ κώμαις, ἄστεσι
τε καὶ χώραις, οἷα οὐ γέγονεν ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις
ἐκ πολλοῦ καιροῦ, ὥστε τεθνήκασιν, ὡς φασι, μυριάδες πολ-
10 λὰ ἀνθρώπων, οὐ χιλιάδες. ἐν οἷς δὲ καὶ ἡ τοῦ δεσπότου
θυγάτηρ ἢ ἀμήρισσα ἀπέθανε.

Τοῦ δὲ 530ς' ἔτους Νοεμβρίῳ μηνὶ ἀπῆλθον ἀγῶ εἰς
τὴν ἁγίαν Μαύραν παρακινήσει τῆς βασιλείσεως κυρίας Ἐλέ-
νης καὶ πενθεροῦ τοῦ αὐθέντου τοῦ τόπου ἐκείνου κῆρ Λεο- B
15 νάρδου, ἵνα καὶ τὸν τόπον ἐκεῖσε ἀναθεωρήσω, καὶ ὡς δη-
θεν ἀνεπιού τοῦ μακαρίτου τοῦ αὐθέντου μου τοῦ βασιλέως
κῆρ Κωνσταντίνου καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παθόντος μου
ζημίαν μεγίστην, ὡς ἐπροεδήλωσα ἐν τῷ λή' ἔτει, ἵνα ἀπο-
20 λαύσω τινὸς εὐεργεσίας ἐτησίου ὡς γέρον καὶ ἀσθενῆ καὶ
αὐτοῦ, ἐντελῆ πάντα ἰδὼν καὶ ἀπολαύσας, ἄνευ τοῦ ὑπερέ-
χειν ἐν τῷ μαστραϊδιαῷ γένει τὴν πᾶσαν ἀρχὴν αὐτοῦ. δεῖ
γὰρ τοῖς ἀρχομένοις ἐξομοιοῦσθαι τοῖς ἄρχουσι. καὶ τῷ Ἰα-

9. πολλαὶ om P

10. ᾧ P

13. ξένης P

18. τοῖς τριά-

κοντα καὶ ὀκτώ ἔτεσιν P

22. μαστραϊκῷ P

23. τοὺς ἄρχον-

τας P

senectutem commiseratum, de equis regiis unum ei praeberi iussisse: quo conscenso, despotam cum amera Adrianopolim abiisse, ibique in victum habuisse e vectigalibus frumentariis asprorum quinquaginta milia. atque haec quidem narratio verior est.

Aestate eiusdem anni Cpolim, Adrianopolim, Calliopolim et finitimas urbes et vicos, oppida et regiones pestilentia invasit, qualis longo temporis spatio non fuerat, ita ut multas hominum myriades, nedum chiliades, e medio abiisse dicant: in quorum numero amerissa, despotae filia, erat.

Anni 6976 mense Novembri sanctam Mauram concessi, Helena regina et Leonardi, principis eius loci, socero auctoribus, ut non solum locum eum reviserem, sed etiam, quum ille beati mei domini, Constantini imperatoris, consobrinus esset et gravissimam tulissem, ut supra narravi, calamitatem propter eius patrem, anno aetatis 38, pecunia aliqua annua mihi constitueretur utpote seni et infirmo et egeno e captivitate. reversus sum die 22 mensis eiusdem, omnia

νοναρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ τῆς Ἀλβανιτίας ἀνθέν-
της ὀνόματι Σκαντάρης τέθνηκε φυσικῶ θανάτῳ, καὶ τὸ μὲν
τοῦ τόπου καὶ τῆς ἀθθεντείας παρέλαβεν ἡ ἀθθεντία τῆς
Ἑνετίας, τὸ δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ υἱὸς Τοῦρκος ὢν παρὰ
τῷ ἀμηρῶ ἐστάλη παρ' ἐκείνου. 5

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἡμίσεως ἔαρος τοῦ αὐτοῦ δηλονότι 530ς
ἔτους καὶ ὄλω τῷ θέρει διαβιβάσαντός μου κακῶς ἀπὸ τῆς
συνήθους ἀσθενείας τοῦ ρευματισμοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κο-
σμικῶν μου φορεμάτων διαλυθέντων ἱερὰ ἐρασοφορήσαμεν
τῇ πρώτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, καὶ ἀντὶ Γεώργιος Γρηγό- 10
ριος μετωνομάσθην, ἀντὶ δὲ Ἑλένη ἡ ἐμὴ σύνευρος Εὐπραξία,
δεδωκότες πρῶτον τὴν εἰς θεὸν τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν,
ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ὀρθοδόξοις μεταλαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν
σχῆμα. καὶ οὕτως ἠρξάμην πρῶτον μὲν τὸ ἅγιον σύμβολον
καλῶς ἐκθέσθαι, καὶ ὅθεν τὸ ἱερώτατον παρὰ τῶν θείων πα- 15
τέρων συνετέθη σύμβολον, ἵνα γινῶμεν ὡς οὐδ' αὐτοὶ ἐξ αὐ-
τῶν ἀλλ' ἐκ τῶν θείων χρησμῶν ἐρανισάμενοι τὰς ῥήσεις τε
καὶ τὴν γινῶσιν εὐσεβοφρόνως αὐτὸ συνεγράψαντο. σχεδὸν
οὖν πᾶσαι αὐτοῦ θείου συμβόλου ῥήσεις ἐκ τῶν ἁγίων εἰσὶ
γραφῶν, ὡς κατὰ μέρος ῥηθήσεται. 20

Πιστεύω. εὐαγγέλιον “πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ

2. σκενδέρης P   6. κυξγ^{ou} P   19. αὐτοῦ] αὶ τοῦ?

perfecta nactus, nisi quod in gente Mastraidiensi omne eius reliquum
imperium continebatur; oportet enim qui regunt similes evadant iis,
qui reguntur. mense Ianuario eiusdem anni Albanitarum princeps
Scantares morbo obiit, cuius regionis et dominii partem res publica
Venetorum, partem sororis ipsius filius Turca, qui apud ameram vi-
vebat, missus ab eodem, occupavit.

A medio vere anni eiusdem i. e. 6976 per totam aestatem male
conflictatus morbo meo, rheumatismo, quum saeculares vestes meae
lacerae essent, vestimenta sacra indui primo die Augusti, pro Georgio
Gregorius appellatus, itemque uxor mea, Eupraxia pro Helena dicta,
professi ante, ut mos est orthodoxis monachicum habitum induenti-
bus, fidei nostrae formulam. itaque infra sanctum symbolum ac-
curate proposui, significans simul, unde a divinis patribus composi-
tum fuerit, ut cognoscamus, eos symbolum non ex ingenio suo con-
scripsisse, sed e sacris literis verecunde collectis testimoniis et hau-
sta rerum divinarum scientia. nimirum symboli divini verba tantum
non omnia e sacris literis deprompta sunt, ut singulis locis a me si-
gnificabitur.

Credo. evangelium “credis in filium dei,” et “credit in deum,
etiam in me credite.” apostolus “crede in Iesum dominum.”

Θεοῦ” καὶ “πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε.” ἀπόστολος “πίστευσον εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν.”

εἰς ἓνα Θεόν. εὐαγγέλιον “ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.” ἀδελφóθεος “πίστευε ὅτι ὁ Θεὸς ἔστι.”
5 Παῦλος “καὶ ἡμῶν Θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι’ οὗ τὰ πάντα.”

πατέρα. εὐαγγέλιον “ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν,” καὶ “πάτερ ἅγιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ
10 ἔγνω,” καὶ “πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύσομαι,” καὶ “ἔρωτήσω τὸν πατέρα μου,” καὶ “πάτερ μου, εἰς χεῖράς σου παρατίθῃμι τὸ πνεῦμά μου,” καὶ “οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου.” Πέτρος “εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατήρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Παῦλος “ὁ Θεὸς καὶ πατήρ
15 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.”

παντοκράτορα. Ζαχαρίας “τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ,” καὶ “ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ κυρίου παντοκράτορος,” καὶ “λέγει κύριος παντοκράτωρ.” Ἰεζεκιήλ “ἀδωναὶ κύριε,” ὁ ἔστι παντοκράτωρ. καὶ τὸ σαβαώθ δὲ παντοκράτωρ ἐρμηνεύεται,
20 ὃ πάση τῇ τριάδι ἀνατίθῃσιν ὁ Ἡσαΐας λέγων “ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος σαβαώθ.” εὐαγγελίου “πατήρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.” Δαβὶδ “ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς.” ἐπιστήμιος “ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος παντοκράτωρ.”

21. πάτερ P

in unum deum. evangelium “ut cognoscant te unum verum deum.” frater domini “crede deum esse.” Paulus “ac deus noster pater, ex quo omnia et nos ex illo, et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia.”

paterm. evangelium “ascendo ad patrem meum et patrem vestrum,” et “sancte pater, et mundus non agnovit te,” et “ad patrem meum proficiscar” et “interrogabo patrem meum,” et “mi pater, in manus tuas trado spiritum meum,” et “non posse me nunc precari patrem meum.” Petrus “benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi.” Paulus “deus et pater domini nostri Iesu Christi.”

omnipotentem. Zacharias “haec dicit dominus omnipotens” et “in domum domini omnipotentis” et “dicit dominus omnipotens.” Iezechiel “adonai domine” i. e. omnipotens. item sabaoth omnipotentem significat, quod cognomentum omni trinitati Esaias tribuit his verbis “sanctus, sanctus, sanctus dominus sabaoth.” evangelium “pater coeli et terrae.” David “in manu eius termini terrae.” qui in pectore domini quievit “qui est, erat et erit omnipotens.”

ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. Μωϋσέως “ἐν ἀρχῇ
96 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.” εὐαγγελίου “πά-
τερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.”

ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν. Παῦλος “εἴτε
ὁρατὰ εἴτε ἀόρατα, πάντα δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται,⁵
ἐκ τοῦ πατρὸς δηλονότι διὰ τοῦ Χριστοῦ.” ὁ “Δαβὶδ ὅτι
αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτί-
σθησαν.”

καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ. Παύλου “καὶ ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ 10
πατὴρ καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός.” εὐαγγελίου “ἵνα γι-
νώσκωσί σε τὸν ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
Χριστόν.” καὶ “σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος.” καὶ “σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός.” καὶ “κἀγὼ ἐώ-
ρακα καὶ πεπίστευκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ 15
θεοῦ.” καὶ “σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ.” καὶ “ταῦ-
τα γέγραπται ἵνα πιστεῦσωσιν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ.” καὶ “ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον
τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.” καὶ “οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς
τὸν κόσμον ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε.” καὶ 20
ὁ ἠγαπημένος “ἵνα γινώσκῃτε περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ.”

τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων
τῶν αἰώνων. εὐαγγελίου “πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννησάντα

21. ἐπιστήθιος P

23. ἐπιστήθιος P

factorem coeli et terrae. Moyses “in principio deus fecit
coelum et terram.” evangelium “pater, domine coeli et terrae.”

visibilibus omnium et invisibilibus. Paulus “sive vi-
sibilia sive invisibilia, omnia per eum et ad eum facta sunt, a pa-
tre scilicet per Christum.” David “ipse dixit, et nata sunt; ipse ius-
sit, et condita sunt.”

et in unum dominum Iesum Christum, filium dei
unigenitum. Paulus “nobis est unus deus pater, et unus dominus
Iesus Christus.” evangelium “ut cognoscant te verum deum et quem
misisti Iesum Christum.” et “tu es Christus, filius dei vivi.” et “tu
es filius meus dilectus.” et “ego vidi et credidi, hunc esse Christum
filium dei.” et “credis in filium dei.” et “scripta haec sunt, ut credant,
hunc esse Christum filium dei.” et “unigenitus filius, qui est in
sinu patris, ille nobis exposuit.” et “adeo deus mundum dilexit, ut
dederit unigenitum filium suum.” et dilectus “ut cognoscatis filium
unigenitum.”

et ex patre generatum ante omnia saecula. evange-
lium “qui generatorem amat, amat etiam generatum ex eo.” et “glo-

ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.” καὶ “νῦν δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί,” καὶ “ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος” καὶ “ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς,” καὶ “ὁ ἦν ἀπ’ ἀρχῆς.” ἀποστόλου “ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν 5 τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν νύκτι, δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε.” παροιμιῶν “πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ πάντων τῶν βουνῶν γεννᾷ με.” εὐαγγελίου “ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκω,” καὶ “ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον.”

10 φῶς ἐκ φωτός. εὐαγγελίου “ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός,” καὶ “ἦν τὸ φῶς ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.” Δαβὶδ “ἐν τῷ φωτί σου ὀψώμεθα φῶς.” Παύλου “ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης.”

θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. τοῦ ἡγαπη-
15 μένου “οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος,” καὶ “ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ νύκτι αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ.” εὐαγγελίου “ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια.” Παύλου “κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.”

20 γεννηθέντα. παροιμιῶν “πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.” εὐαγγελίου “ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγέννημαι.” τοῦ ἡγαπημένου “ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.”

4. Παύλος: P 6. παροιμίαι P 14. ἐπιστήθιος P 20. παροιμίαι P, qui ubique nominativos

rifica me ea gloria, quam habui apud te ante mundum conditum,” et “principio erat verbum,” et “qui erat in sinu patris,” et “qui erat inde a principio.” apostolus “extremis his diebus locutus est nobiscum in filio, per quem saecula condidit.” proverbialia “ante saecula condidit me, ante omnes colles gignit me.” evangelium “e patre exii et adsum,” et “exii e patre et veni in hunc mundum.”

lumen de lumine. evangelium “ut testaretur de lumine,” et “erat verum lumen, quod illustrat omnem hominem, qui in mundum venit.” David “in lumine tuo videbimus lumen.” Paulus “qui erat splendor repercussus gloriae.”

deum verum de deo vero. dilectus “hic est deus verus et vita aeterna,” et “sumus in vero deo, in filio eius Iesu Christo.” evangelium “ego sum veritas.” Paulus “per adventum gloriae magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi.”

genitum. proverbialia “ante omnes colles gignit me.” evangelium “ego ad hoc veni et ad hoc genitus sum.” dilectus “qui genitorem amat, amat etiam genitum ex eo.”

οὐ ποιηθέντα. γεγέννηται γάρ, οὐ πεποιήται μετὰ τῶν κτισμάτων, ὅτι αὐτὸς πάντων ποιητής. Παύλου “δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε.” τῆς σοφίας “ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου.”

ὁμοούσιον τῷ πατρὶ. εὐαγγελίου “ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ 5 μου ἐν ἑσμεν,” καὶ “οὐκ οἶδατε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί,” καὶ “ὁ ἑώρακώς με ἑώρακε τὸν πατέρα.” Παύλου “ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ,” καὶ “ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ’ ἑαυτὸν ἐκένωσε 10 μορφὴν δούλου λαβών.”

δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Παύλου “δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε,” καὶ “πάντα δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτι-
Bσται,” καὶ “αὐτὸς ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.” εὐαγγελίου “πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς 15 αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε.” παροιμιῶν “πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με.” τοῦτο δὲ τὴν ἐν τῷ πατρὶ μαρτυρεῖ τῆς ζώσης σοφίας αὐτοῦ πρὸ αἰῶνος καὶ ἀκίνητον ἴδρυσιν, ὡς καὶ τὸ “κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργον αὐτοῦ” τὴν ἐνανθρώπησιν προσημαίνει, δι’ ἧς τὰ μεγάλα ἔργα 20 τῆς σωτηρίας ἡμῶν κατειργάσατο ὑστερον. ὡς καὶ τὸ “ὁ Θεὸς τῆ σοφίας ἐθεμελίωσε τὴν γῆν” τὰ ἕξῃς ἔργα δηλῶν, καὶ

22. τὰ ἕξ ἀρχῆς ἔργα Alterus

non factum. genitus enim est, non factus cum creaturis, quia ipse omnium creator est. Paulus “per quem etiam saecula condidit.” liber sapientiae “qui cuncta fecit in nomine tuo.”

consubstantiali patri. evangelium “ego et pater unum sumus,” et “an nescitis, me in patre, et patrem in me esse,” et “qui me vidit, patrem vidit.” Paulus “qui est splendor repercussus gloriae et character personae eius,” et “qui quum esset in forma dei, rapinam esse non existimavit, quod deo par esset, sed ipse sese spoliavit, forma servi induta.”

per quem omnia facta sunt. Paulus “per quem saecula fecit,” et “cuncta per eum et ad eum condita sunt,” et “ipse ante omnia est, et omnia in ipso consistunt.” evangelium “cuncta per ipsum facta sunt et sine ipso nihil factum est, quod factum est.” proverbialia “ante saecula condidit me.” hoc autem vivae sapientiae eius in patre ante omne saeculum factam et immutatam constitutionem testatur, sicut illud “dominus condidit me initium viarum suarum ad opus suum” Christum humana specie indutum praesignificat, qua magna salvationis nostrae opera postea perfecit. simile

τὸ “πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας,” καὶ τὸ “ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου.” τὸ δὲ “κύριος ἔκτισέ με” φησὶ καὶ ἀντὶ τοῦ κτίζειν καὶ δημιουργεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ δι’ ἐμοῦ τῆς σοφίας αὐτοῦ εὐδόκησε. καὶ ὁ Δαβὶδ τοῦτο μαρτυρεῖ· “τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν.” καθαρωτέρως καὶ τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ ἐπιφάνειαν τὸ κύριος ἔκτισέ με διδάσκει, ὡς ἔφημεν.

τὸν δι’ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Παύλου “τὰ γὰρ πάντα δι’ ἡμᾶς.” καὶ “εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ’ ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν.” καὶ “ἐπεὶ τὰ παιδιά κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν.”

καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ἡσαΐου “οὐκ ἄγγελος, οὐ πρέσβυς, ἀλλ’ αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσας ἡμᾶς.” Πέτρου “περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν προφηταί.” εὐαγγελίου “οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σώσω τὸν κόσμον,” καὶ “ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι’ αὐτοῦ,” καὶ “ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ,” καὶ “οὗτός ἐστιν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός.”

κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν. Παύλου “ὁ καταβάς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς.” εὐαγγελίου “ὅτι καταβέβηκα

16. Παῦλος P

est illud “deus sapientia terram condidit” opera deinceps secuta significans, et “cuncta in sapientia fecisti,” et “qui fecit omnia in mente tua.” illud autem “dominus condidit me” significat, deum pro eo, ut conderet et faceret opera sua, per ipsum, sapientiam suam, maluisse. idem David testatur: “verbo domini coela stabilita sunt.” purius etiam incarnationem illud “dominus condidit me” docet, ut diximus.

qui propter nos homines. Paulus “cuncta enim propter nos.” et “si deus pro nobis, quis contra nos? qui suo ipsius filio non pepercit, et pro nobis omnibus tradidit eum.” et “quoniam infantes carnis et sanguinis participes sunt, ipse quoque similiter eorundem particeps factus est.”

et propter nostram salutem. Esaias “non angelus, non legatus, sed ipse dominus salvasti nos.” Petrus “de qua salvatione anquisiverunt prophetae.” evangelium “non veni, ut iudicem mundum, sed ut salvem mundum,” et “ut salvaretur mundus per eum,” et “quoniam salvatio e Iudaeis est,” et “hic est salvator mundi Christus.”

descendit de coelis. Paulus “ipse est, qui descendit et qui ascendit.” evangelium “quod descendi de coelo.” Paulus

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.” Παύλου “ὁ γὰρ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας.”

καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου. Ἡσαΐου “ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν.” εὐαγγελίου “καὶ πῶς ἔσται μοι 5 τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.” καὶ πρὸς τὸν Ἰωσήφ “τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἐστὶν ἁγίου· καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐ- 10 τῆς τὸν πρωτότοκον.” Παύλου “ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός,” καὶ “ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.”

καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Παύλου “ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγάπησεν τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ’ ἑαυ- 15 τὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος.” καὶ “εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός.” εὐαγγελίου “ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ θαυμάζετε τοῦτο.” καὶ “ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ.” 20

σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. Παύλου “παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα καὶ κυρίου Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος

2. ὁμ. ἀνθρώπου ἄνευ ἁμαρτίας P

“deus enim, qui filium in forma simili carni peccato obnoxiae misit.”

et incarnatus est de spiritu sancto et Maria virgine. Esaias “ecce virgo habebit in utero, et filium pariet.” evangelium “quomodo istud fiet, quandoquidem virum non novi? ne time, Maria; ecce, concipies in utero, et filium paries; spiritus sanctus superveniet super te, et virtus altissimi inumbrabit te.” et ad Iosephum “quod enim in ea genitum est, de spiritu sancto est. non cognovit eam, donec peperisset filium suum primogenitum.” Paulus “misit deus filium suum e femina natum,” et “verbum caro factum est et comoratum est inter nos.”

et homo factus est. Paulus “qui quum esset in forma dei, non existimavit rapinam esse, quod deo par esset, sed spoliavit se, forma servi induta et similis hominibus factus.” et “unus deus et pater omnium, unus etiam mediator dei et hominum, homo Iesus Christus.” evangelium “quod filius hominis est, ne miramini.” et “quum venerit filius hominis in throno gloriae suae.”

crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato. Paulus “mando tibi coram deo, qui omnia vivificat, et domino Iesu Christo,

ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν.” εὐαγγελίου
 “Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον.” Παύ-
 λου “καὶ ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.”

5 καὶ παθόντα καὶ ταφέντα. Μωϋσέως “καὶ ἔσται 97
 ἡ ζωὴ σου κρεμαμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.” Ἡσαΐου
 “ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη,” καὶ “τὸν ῥῶτόν μου ἔδωκα
 εἰς μάστιγας.” Δαβὶδ “ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος.” Ζα-
 χαρίου “τί αἱ πληγαὶ αὗται ἀναμέσον τῶν χειρῶν σου; καὶ
 10 ἐρεῖ ἄς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἀγαπητῷ μου.” εὐαγγελίου
 “ὅτι ἔδει οὕτως παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 δόξαν αὐτοῦ.” εὐαγγελίου “καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὃ Ἰωσήφ
 ἐτύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρῇ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνημεῖῳ
 καινῷ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας.” καὶ “ἔλαβον οὖν τὸ
 15 σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμά-
 των, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν
 τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον
 καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.”

καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς
 20 γραφάς. εὐαγγελίου “ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρωτὶ τῇ
 πρώτῃ σαββάτων.” καὶ “τρίτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ’ οὗ
 ταῦτα ἐγένετο.” καὶ “ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν ἔστη ἐν

5. καὶ ὄψεσθε τὴν ζωὴν ἡμῶν κρεμαμένην ἀπ. τ. ὀφθ.
 ὑμῶν P

qui testatus est coram Pontio Pilato praeclaram illam confessionem.”
 evangelium “Iesum quaeritis Nazarenum, qui crucifixus est.” Pau-
 lus “crucifixus est et sepultus et suscitatus die tertio secundum scri-
 pturas.”

passus et sepultus est. Moyses “eritque vita tua suspensa
 coram oculis tuis.” Esaias “tanquam agnus ad mactationem ductus
 est,” et “tergum meum castigandum praebui.” David “ut castiger
 paratus.” Zacharias “quid sibi volunt vulnera haec in manibus tuis?
 et respondebit, vulneratus iis sum in domicilio meo dilecto.” evange-
 lium “oportuit ita pati Christum et introire in gloriam suam.” evan-
 gelium “et Iosephus, quum accepisset corpus, involvit id sindone pura
 et collocavit in monumento novo, quod in saxo excisum erat.” et
 “acceperunt igitur corpus Iesu et obvinxerunt id linteis cum aroma-
 tis, sicut mos est Iudaeis funerare. erat autem hortus in eo loco,
 ubi crucifixus fuerat, et in horto monumentum novum, in quo nemo
 dum positus erat.”

et resurrexit tertio die secundum scripturas.
 evangelium “resurrexit Iesus Christus mane primo die hebdomadis.”
 et “dies tertius hodie est, ex quo haec facta sunt.” et “Iesus, quum

μέσῳ τῶν μαθητῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς εἰρήνη ὑμῖν.” καὶ “μνήσθητι, κύριε, ὡς ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.”

καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. εὐαγγελίου “ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς ἀνελήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.” καὶ “ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοῦς, διέστη ἀπ’ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν.”

καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πράξεων “ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ’ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὗτος ἐλεύσεται πάλιν, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.” εὐαγγελίου “καὶ τότε ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον μετὰ δόξης ἐπὶ τῶν νεφελῶν· καὶ τότε καθίσει ὁ υἱὸς ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη.” πράξεων “οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ πάλιν παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτῆς ζώντων καὶ

1. μνήσθητε ὅτι P

17. ἐρχόμενον — ἀνθρώπου add Alterus

resurrexisset e mortuis, inter medios discipulos suos adfuit, dixitque iis, pax esto vobiscum.” et “memento, domine, dixisse eum nobis in Galilaea, filium hominis oportere tradi in manus hominum peccantium et crucifigi et die tertio resurgere.”

et ascendit ad coelos et sedet ad dextram patris. evangelium “dominus igitur, postquam locutus est cum iis, susceptus est in coelos et consedit ad dextram dei.” et “accidit, ut, dum benediceret iis, disiunctus ab iis, sursum ferretur in coelum.”

et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos. acta “viri Galilaei, quid statis intuentes in coelum? Iesus hic, qui disiunctus a vobis et sursum receptus est in coelum, iterum veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in coelum.” evangelium “tum videbitis filium hominis venientem cum gloria in nubibus; et tum sedebit filius hominis in throno gloriae suae, et cogentur coram eo omnes gentes.” acta “qui edimus et bibimus cum eo e mortuis suscitato, rursumque nobis mandavit, ut nuntiaremus populo et testaremur, sese esse a deo constitutum iudicem viventium et mortuorum.” Daniel “videbam eo usque, ubi throni constituti

νεκρῶν.” Δανιὴλ “ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθισε,” καὶ “ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ νεφελῶν ἐρχόμενος,” καὶ “ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἔξουσία.”

5 οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Δανιὴλ “καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἑτέρων οὐχ ὑποληφθήσεται.” εὐαγγελίου “καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.”

10 Τὸ ἐφεξῆς ἐντεῦθεν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἡ δευτέρα ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀπήρτισεν.

καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εὐαγγελίου “βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” “ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου.” Δαβὶδ “τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ’ ἐμοῦ.”

τὸ κύριον. Παύλου “ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. ὅπου δὲ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.” καὶ “ἵνα τί ἐψεύσω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ θεῷ.”

20 τὸ ζωοποιοῦν. εὐαγγελίου “τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.” Δαβὶδ “ἔξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου παῖ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.” Μωϋσέως “καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐ-

18. καὶ] Πράξεις P

erant et antiquus dierum consedit,” et “ecce filium hominis venientem,” et “usque dum antiquus dierum veniret et honor ei ac potestas daretur.”

cuius regni non erit finis. Daniel “et regnum eius aeternum erit, nec alienae genti subiicietur.” evangelium “et regnabit in domo Iacobi per omnia saecula, nec erit finis regni eius.”

Quae hinc sequitur sancti symboli pars, secunda sancta et oecumenica synodo addita est.

et in spiritum sanctum. evangelium “baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.” “quum venerit paracletus, spiritus sanctus, quem pater meus in nomine meo mittet.” David “spiritum tuum sanctum ne mihi rursus eripias.”

dominum. Paulus “dominus spiritus est. ubi autem spiritus domini, ibi libertas.” et “quid mentitus es spiritui sancto? neque enim hominibus, sed deo mentitus es.”

et vivificantem. evangelium “spiritus illud est, quod vivificat, caro nihil iuvat.” David “emittes spiritum tuum et condentur, et innovabis faciem terrae.” Moyses “et spiravit in os eius

τοῦ προῆν ζωῆς.” Ἐζεκιήλ “υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἦλθεν ἐπ’ αὐτὰ καὶ ἔζησαν.”

τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. εὐαγγελίου “ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται.” 5 “καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ’ αὐτόν.” Παύλου “καὶ ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ ἐκ Θεοῦ.” καὶ Δαβὶδ “τῷ λόγῳ κυρίου οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ 10 πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.” Πέτρου ἐκ τῶν πράξεων “τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου ὁ υἱὸς λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε.” Παύλου πρὸς Τίτον “ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ’ ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χρι- 15 στοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.”

τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. εὐαγγελίου “βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,” καὶ “οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ οὐρανοῦ εἰ μὴ τὸ πνεῦμα 20 τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτῷ,” καὶ “τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ.” καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα καὶ Ἐζεκιήλ οἱ

2. ἐπὶ τὰ ὀσιᾶ ταῦτα, καὶ ἦλθεν ἐπ’ αὐτὰ πνεῦμα, καὶ ἔζησαν P
11. Πράξεις P   12. τοῦ παραγίου πνεύματος P   20. ἀν-
θρώπου P

spiritum vitalem.” Ezechiel “fili hominis, vaticinator in spiritu, ac venit super ea et vixerunt.”

qui e patre procedit. evangelium “quum venerit paracletus, quem ego a patre vobis mittam, spiritum veritatis, qui a patre procedit.” “atque statim excedens ex aqua coela divisa et spiritum tanquam columbam descendentem vidit.” Paulus “nos non spiritum mundi, sed dei accepimus.” David “verbo domini coeli conditi sunt, et spiritu oris eius omne eorum robur.” Petrus in actis “promissum spiritum sanctum adeptus filius a patre, effudit hoc, quod nunc cernitis et auditis.” Paulus ad Titum “servavit nos lotionem regenerationis et instaurationis spiritus sancti, quem in nos large effudit per Iesum Christum, servatorem nostrum.”

qui cum patre et filio simul adoratur et glorificatur. evangelium “baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti,” et “nemo novit res coelestes praeter spiritum in eo habitantem,” et “res divinas nemo novit praeter spiritum, qui est in

ἄγγελοι ὑμνοῦσιν “ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ,” δηλονότι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ μόνου ἐν τριάδι Θεοῦ.

5 τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. Ζαχαρίου “καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν.” τῆς Θεοτόκου “καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.” πράξεων “τοῦτο πάντες οἱ προ-
 10 φῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεςιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.” καὶ “ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δεῖξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ.” εὐαγγελίου “εἶπε Δαβὶδ ἐν
 15 πνεύματι ἁγίῳ· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου.” πράξεων “καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος οὗ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.” τῆς ἐξόδου “καὶ ἐπλήσθησαν πνεύματος ἁγίου, προεφῆτευον ἐν τῇ
 20 παρεμβολῇ.”

εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὡσπερ καθολικαὶ ἐπιστολαὶ αἱ ἑπτὰ ὡς εἰς πάντας πιστοὺς γραφεῖσαι κοινῶς, οὕτω καὶ καθολικὴ ἐκκλη-

deo.” apud Esaiam et Ezechielem angeli canunt “sanctus, sanctus, sanctus dominus Sabaoth, coelum et terra impleta sunt gloria eius,” i. e. patris et filii et spiritus sancti, unius in trinitate dei.

qui locutus est per prophetas. Zacharias “quemadmodum per ora sanctorum ab omni inde tempore prophetarum nuntiavit nostram ab hostibus liberationem.” deipara “quemadmodum dixit patribus nostris Abrahamo et semini eius per omnia saecula.” acta “hoc omnes prophetae testantur, veniam peccatorum nacturos esse illius nomine, quicumque credunt in eum.” et “quem coelum accipere oportet usque ad tempus restitutionis omnium, de quibus deus dixit per ora suorum ab omni inde tempore sanctorum prophetarum.” “dixit David in spiritu sancto: dixit dominus domino meo, sede ad dextram meam.” acta “quum precarentur, concussus est locus, in quo coacti erant, et omnes impleti sunt spiritu sancto et libere docebant verbum dei.” exodus “et impleti sunt spiritu sancto et vaticinabantur in castris.”

et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. sicut catholicae sunt septem epistolae ad omnes fideles scriptae communiter, ita etiam omnium orthodoxorum ecclesia catholica

98 σία ἢ πάντων ὀρθοδόξων γέγραπται. Παύλου “ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα.” καὶ “ἀδελφοὶ ἅγιοι καὶ ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.” καὶ “ὑμεῖς ἐστέ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους.” 5 καὶ “οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους.” καὶ “ἵνα οἰκοδομηθῆται ἡ ἐκκλησία.” καὶ “ὑμεῖς ἐστέ ναὸς θεοῦ ζῶντος.” καὶ “εἷς καταρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας.” καὶ “ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε. καὶ 10 αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας.”

ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Παύλου “ὁμολόγησον τὴν καλὴν ὁμολογίαν.” καὶ “καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.” “εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα.” εὐαγγελίου 15 “βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.” “βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.”

προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. πράξεων “περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.” Ἡσαΐου 20 “ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις.” πράξεων “ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀπο-

4. καὶ — Χριστοῦ add Alterus
105 P

11. αὕτη P

22. Παῦ-

dicitur. Paulus “is, qui diversa conciliavit, et unus dominus, una fides, unum baptisma.” et “fratres sancti et superstructi super fundamentum apostolorum et prophetarum, existente imo lapide angulari ipso Iesu Christo.” et “vos estis corpus Christi et singulatim membra.” et “quos deus constituit in ecclesia primum apostolos, deinde prophetas, tertio discipulos.” et “ut aedificetur ecclesia.” et “vos estis templum dei vivi.” et “ad perfectionem ecclesiae.” et “existente imo lapide angulari ipso Iesu Christo, in quo vos aedificamini. atque ipse est caput corporis ecclesiae.”

confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Paulus “confitere pulcram confessionem.” et “animo credimus ad iustitiam, ore confitemur ad salvationem.” “unus dominus, una fides, unum baptisma.” evangelium “baptizantes eos ad remissionem peccatorum.” “baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.”

exspecto resurrectionem mortuorum. acta “de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor.” Esaias “resurgent mortui et suscitabuntur qui sunt in sepulcris.” acta “etenim mundus hic con-

κάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἐκδέχεται.” εὐαγγελίου “ὅτι οἱ νεκροὶ ἀκούονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.”

καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. εὐαγγελίου “ὁ 5 μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰῶνιον φυλάξει αὐτήν.” πράξεων “διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κριματός τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι.” Ἡσαΐου “πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.” εὐαγγελίου “ἐγὼ δὲ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται 10 δι’ ἐμέ.” καὶ “ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.” καὶ “ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰῶνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰῶνιον.”

ἀμήν. τὸ δὲ ἀμήν παντὸς τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἐστὶ βεβαιωτικὸν καὶ σφραγὶς καὶ οἷόν τις κλεῖς ἀποκλείουσα τοὺς 15 ἔξωθεν καὶ φυλάττουσα ὡς ταμείῳ τινὶ καλλίστῳ τῆς ἐκκλησίας τὸν τῆς πίστεως θησαυρόν, ἵνα μὴ τίς τι ἐκ τούτου ἀφέληται ἢ νόθον τι ἐπεισαγάγῃ.

Αὐτὸ τὸ θεῖον καὶ ἱερώτατον καὶ τέλειον πάντοθεν τῆς εὐσεβείας ἡμῶν σημεῖον, τὴν ὁμολογίαν τῶν πατέρων, τὸν 20 ὄρον τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως, ἐνστερνιζόμενοι ταῖς ψυχαῖς καὶ τῇ γλώττῃ καὶ χεῖλεσι μετὰ παρρησίας ὁμολογοῦντες, τὴν ἀσινῆ ἐν αὐταῖς καὶ ἀκίβδηλον καὶ ἀπαράφραυστον πάντῃ ὡς θεοφορήτων καὶ θεοδοξάστων καὶ θεοκινήτων πατέρων ἱερὰν

22. ὡς θεοφούρητον καὶ θεοδόξαστον καὶ θεοκίνητον τῶν π. Ρ

ditus sollicite expectat revelationem filiorum dei.” evangelium “quum mortui audient vocem filii dei, et vivent, qui audiverint eam.”

et vitam venturi saeculi. evangelium “qui odit animam suam in hoc mundo, ad vitam aeternam eam servabit.” acta “disputante autem illo de iustitia et temperantia et iudicio futuro.” Esaias “pater saeculi futuri.” evangelium “ego vivo, et qui me ederit, vivet per me.” et “ego sum resurrectio et vita.” et “abibunt hi ad poenam aeternam, iusti autem ad vitam aeternam.”

amen. vocabulum amen totius sancti symboli confirmatio et sigillum et quasi clavis quaedam est, qua externi secluduntur et tanquam conclavi pulcherrimo ecclesiae servatur thesaurus fidei, ne quis inde quid auferat, aut alienum quid inferat.

Divinum hoc sanctissimum et omni ex parte perfectum pietatis nostrae signum, confessionem patrum, definitionem verae nostrae fidei, mente considerantes ac lingua et labiis libere profitentes, inviolatum in animo et sincerum et incorruptum omnino semper servabimus a patribus divino spiritu inflatis, incitatis et gloriosis acceptum sanctum pignus,

παραθήκην μέχρι τέλους φυλάξωμεν, ἵνα ταῖς προσβείαις τῶν ἐκθεμένων αὐτὸ καὶ φυλαξάντων ἁγίων καὶ τῶν πρὸ αὐτῶν, ἐξ ὧν τὴν γινῶσιν οὗτοι τοῦ συμβόλου παρέλαβον, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων, τῶν ἱερῶν ἀγγέλων λιταῖς καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀειπαρθένου 5 μητρὸς, τῆς μόνης παναγίας καὶ ἀληθῶς Θεομήτορος, ὡς δῶρον καθαρὸν τὴν καλὴν ταύτην ὁμολογίαν προσενεγκόντες τῇ τριάδι, τῆς τε αἰωνίου ἐλευθερωθῶμεν κολάσεως καὶ τῆς διαιωνιζούσης σὺν Χριστῷ ἀπολαύσωμεν θείας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ βασιλείας καὶ δόξης καὶ ἀπολαύσεως, αἰωνίως αὐτὸν 10 τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ ζῶντος δοξάζοντες σὺν τῷ προαιωνίῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι. ἀμήν.

B Ἐπακολουθῶν οὖν ἐγὼ τῇ ὁμολογίᾳ, ὡς χρὴ ποιεῖν τοὺς τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνοντας, εἶπον οὕτως ἔτι. 15

Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μὴ κτίσμα εἶναι οὐδ' ὑπὸ χρόνον κατὰ τὸν ἄφρονα Ἄρειον, ἀλλ' ὁμοούσιον καὶ συναϊδιον τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ποιητὴν χρόνων καὶ τῶν κτισμάτων πάντων, ὕστερον δὲ σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς 20 παρθένου.

πιστεύω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ κτίσμα εἶναι μηδὲ ἑτερούσιον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁ Μακεδόνιος ὁ κενὸς

8. λυτρωθῶμεν P

ut, sanctis, qui id proposuerunt et servarunt, et iis, a quibus hi notitiam symboli habuerunt, sanctis denique omnibus deprecantibus, et intercedentibus angelis et matre salvatoris nostri et dei Iesu Christi semper virgine, una sanctissima et vera deipara, tanquam donum purum pulcrum hanc professionem offerentes trinitati, poena aeterna liberemur et fruamur sempiterno cum Christo divino regno eius, gloria et laetitia, perpetuo celebrantes Christum, filium dei unigenitum, cum patre, qui fuit ante saecula, et spiritu sanctissimo. amen.

Post hanc igitur confessionem, ut decet facere eos, qui monachicum habitum induunt, addidi haec.

credo filium dei non esse creaturam nec temporali subiectum, ut stultus Arius docet, sed coaequalem et coaeternum deo patri, deum verum e deo vero, factorem saeculorum et creaturarum omnium, post autem incarnatum propter nos e spiritu sancto et Maria virgine.

credo spiritum sanctum non esse creaturam, nec diversum a patre et filio, sicut Macedonius gratia eius destitutus blasphemabat,

τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ Θεὸν ἀληθινὸν ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐκ τοῦ πατέρος προϋὸν ἐκπορευτῶς, ὡσπερ ὁ υἱὸς ἐξ αὐτοῦ γεννητῶς.

πιστεύω μὴ ἄλλον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν προαιώ-
5 μιον, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντα Ἰησοῦν Χρι-
στὸν, ὡς ὁ ἄφρων Νεστόριος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ τὸν ἐξ αὐ-
τῆς γεννηθέντα δύο μὲν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσεις, ἓνα δὲ
τῇ ὑποστάσει τῇ Θεϊκῇ δηλονότι, διὸ καὶ τὴν αὐτὸν τεκοῦσαν
κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον εἶναι καὶ οὐ Χριστοτόκον κατ'
10 ἐκεῖνον τὸν ἄφρονα.

πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ
ἔνωσιν μὴ εἰς μίαν φύσιν τὰς δύο συνάψαι κατὰ τοὺς ἄφρο-
νας Διόσκορον καὶ Εὐτυχῆ, οἳ τῇ Θεότητι τὰ πάθη προσῆπτον,
ἀλλ' ἐν δύο φύσεσι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσυγχύτως γνωριζόμε-
15 νον· καὶ ἔτι μὴ τέλος εἶναι κολάσεως μήτε ἀποκατάστασιν
δαιμόνων κατὰ τὸν ἄφρονα Ὁριγένην.

πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οὐχ ἔν θελημα ἔχειν φυσι-
κὸν καὶ μίαν ἐνέργειαν κατὰ τὸν Ῥώμης Ὀνώριον καὶ Πύρ-
20 ρον τὸν ἄφρονα, ἀλλὰ δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνεργείας, Θεϊ-
κὴν δηλαδὴ καὶ ἀνθρώπινην ἐνέργειαν καὶ θέλησιν, καὶ μη-
δειέραν τῶν φύσεων ἀθέλητον εἶναι ἢ ἀνενέργητον.

6. Ἄρειος P

sed deum verum coaequalem et coaeternum patri et filio, e patre procedentem processione, sicut filius ex eodem generatione.

credo non esse alium filium dei ante saecula natum, alium e virgine natum Iesum Christum, sicut stultus Nestorius blasphemabat, sed ex ea natum duas esse post unionem naturas, unum autem persona, divina scilicet, unde etiam quae eum peperit, proprie et vere deipara, non, ut stultus ille volebat, Christipara.

credo, filium dei post incarnationem et unionem non in unam naturam ambas coniunxisse, secundum stultorum hominum, Dioscori et Eutyichis, doctrinam, qui divinitati dolores attribuerunt, sed in duabus naturis post unionem immixte dignoscendum; nec vero finem poenae aut restitutionem daemonum esse, ut stultus Origenes docuit.

credo, filium dei, dominum nostrum Iesum Christum, postquam homo factus est, non unam habuisse voluntatem naturalem et unam efficientiam, secundum Honorium, episcopum Romanum, et stultum Pyrrhum, sed duas naturas et duas efficientias, divinam et humanam voluntatem et efficientiam, et neutram naturam aut voluntate aut efficientia carere.

πιστεύω εἰς τὰς εἰκονικὰς ἀνατυπώσεις ἤγουν εἰς τὸν χαρακτῆρα τὸν ἐν εἰκόνι περιγραφτὸν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πανάγνου καὶ Θεοτόκου αὐτοῦ μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἀγίων, σχετικῶς, οὐ λατρευτικῶς προσκυνουμένας, οὐ θεοποιουμένας, ἀσπάξασθαι τε 5 καὶ τιμᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, οὐ τῇ ὕλῃ τὸ σέβας ἀλλὰ τῷ πρωτοτύπῳ ἀπονέμουσαν· ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκόνης εἰς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον ὡς ἀντίτυπος οὕσα τῶν πρωτοτύπων.

πιστεύω μήτε ἀνερέργητον εἶναι τὴν θεϊαν φύσιν καὶ 10 ἐνεργειῶν οὐσιωδῶν ἔρημον, μήτε αὐτὸν εἶναι οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐπ' ἐκείνης, μήτε κτιστὰς εἶναι ταύτας κατὰ τοὺς ἄφρονας Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἐνεργείας θείας οὐσιώδεις καὶ ἑτέρας εἶναι ταύτας παρ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ἀκτίστους εἶναι καὶ λεγομένας θεότητας. 15

ὁμολογῶ βεβαίως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς κατὰ τοὺς Ἱταλοὺς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς, ὡσπερ ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς γεννᾶται, πέμπεσθαι δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ 20 99 υἱοῦ τὸ πνεῦμα, οἷον αὐτὴ ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ αὐτοῦ δίδωσι.

23. Καὶ οὕτως τῷ φθινοπώρῳ τοῦ 5305' ἔτους ἀπῆλ-

1. πιστεύω τὰς εἰκονικὰς διατυπώσεις ἤγουν χαρακτῆρας τῶν ἐν εἰκόνι περιγραφῶν P 12. ἐνέργειαν om P 21. αὐτοῦ] αὐτοῖς P 23. αὐξθ^{ου} P

credo in imagines expressas sive characterem imagine descriptum domini et dei et salvatoris nostri Iesu Christi et sanctissimae deiparae, matris eius, atque sanctorum omnium, relative, non religiose adorandas, nec consecratas, ut colantur et honorentur ab ecclesia dei, quae non materiam, sed personam veneratione prosequitur. etenim cultus imagini tributus ad ipsam personam transit, secundum magnum Basilium, quippe imago instar est archetypi.

credo, neque inefficacem esse naturam divinam et essentialium efficientiarum expertem, neque idem esse essentiam et efficientiam in ea, nec creatas eas esse, secundum homines stultos Barlaamum et Acindynum, sed et esse efficientias divinas essentielles et diversas eas esse ab ipsa essentia et non creatas et divinitates dictas.

credo firmiter, spiritum sanctum non e patre et filio procedere, ut Itali docent, sed ex ipsa unice persona patris, quemadmodum ipse filius ex ipsa persona patris unice generatur, mitti autem a patre et filio spiritum, qualem ipsa eius gratia et benignitas donat.

23. Ita autumnno anni 6977 regina, domina Helena Palaeologa,

θεν ἡ βασίλισσα κυρία Ἑλένη ἡ Παλαιολογίνα, τοῦ δεσπότου τῆς Σερβίας γυνή, πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, ἐγκαλοῦσα τοὺς κλέφαντας τὸν βίον αὐτῆς ἐν Κερκύραις. καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένοντο σεισμοὶ πολλοὶ καὶ μεγάλοι εἰς 5 τε τὴν ἁγίαν Μαύραν καὶ Κεφαληνίαν καὶ Ζάκυνθον· καὶ πολλαὶ οἰκοδομαὶ ἐχάλασαν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι κώμαις τε καὶ τόποις οἰκούντων, ἄστεά τε καὶ τείχη. τὸ δὲ τῆς Κεφαληνίας πτολίεθρον παντελῶς ἐχαλάσθη, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τεθνήκασιν.

10 Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ τῶν Ἑνετῶν ναύαρχος τοῦνομα Νικόλαος Δεκανάλης μετὰ τριήρων ἦλθε κατὰ τῆς Αἴνου καὶ ἠχμαλώτευσεν αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ ἐβδόμῃ· καὶ ἐπιστρέψας παρεγένετο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Βοστίτζαν ἀθις τῷ τοῦ θέρους καιρῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους. τῷ 15 δὲ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους 5307, Ἰανουαρίου κέ, ἔπεσε καθ' ὅλην τὴν νῆσον τοσαύτη χιών οἷαν οἱ τῶν Κερκύρων ἀνθρώποι οὐκ εἶδον πώποτε, ὥστε καὶ ἀλώπεκας καὶ λαγωὺς οἰκειοχείρως ἐθήρευον. ὁμοίως καὶ εἰς τὰ τῆς δύσεως μέρη, πολλῷ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτοι ἀνατολήν. περὶ δὲ τὸ 20 τέλος τοῦ ἔαρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστράτευσεν κατὰ τῆς Εὐβοίας ὁ τῶν ἀσεβῶν ἄρχων, ἐπὶ τέλος τοῦ Ἰουνίου μηνός. ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν τὸ στρατόπεδον διὰ ξηρᾶς ἐκ Καλλιουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λήμνον, καὶ παρέλαβε τὸν Κότζινον καὶ τὰ περὶ πᾶσαν τὴν νῆσον χωρία πλὴν τοῦ

despotae Serviae uxor, ad rem publicam Venetorum abiit, accusatura eos, qui Corcyrae se bonis privaverant. vere eiusdem anni terrae motus multi et vehementes sanctam Mauram, Cephaleniam et Zacynthum affligerunt, et multa aedificia hominum per eas urbes, vicos et regiones habitantium, quin etiam oppida et moenia, corruerunt. oppidum Cephaleniae prorsus eversum est et magna hominum multitudo periit.

Aestate anni eiusdem classis Venetae dux, Nicolaus Decanales nomine, cum triremibus Aenum invasit et die septimo cepit; inde in Peloponnesum profectus Bostitzam aestate anni eiusdem instauravit. hieme autem anni eiusdem, 6978, die Ianuarii 25, tota insula nix cecidit, quantam Corcyraei nunquam viderant, ita ut manibus vulpes et lepores caperent. idem versus occidentem factum est, multoque magis versus Asiam sive orientem. sub finem veris anni eiusdem, exeunte Iunio mense, impiorum princeps adversus Euboeam expeditionem suscepit. classis eius, antequam exercitus per terram Calliopolis exiret, Lemnum venit et Cotzinum et omnia totius insulae loca,

παλαιοῦ κάστρου ἤγουν παλαιοῦ πολιέθρου καὶ τῆς σκάλας, καὶ ἐπέστρεψεν. ἐπελθὼν δὲ τὸ τῆς πόλεως στρατεύμα ἐκ Νικομηδείας καὶ ὄθεν ἂν ἦν, ὁμοῦ ἐξῆλθον καὶ παρεγένοντο εἰς Εὐριπον· οὗς ἰδὼν ὁ ἔξαρχος ὁ καὶ ναύαρχος τῶν Ἑνε-
 τῶν ἀνεχώρησεν, ἴσως καλῶς ποιήσας, κακῶς δὲ ὅτι οὐκ ἠθέ- 5
 λησε δυναμῶσαι τὴν Εὐβοίαν πόλιν ἣτοι ἄστν. διερχόμενον
 δὲ τὸ τοῦ ἀμηρᾶ στρατόπεδον ἀπῆρε τὴν Ἰμβρον καθ' ὁδόν,
 εἶτα ἦλθεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, καθ' ὃν δὴ μῆνα ἔφθασε καὶ ὁ
 ἀμηρᾶς. καὶ σφοδρῶς τε πολεμήσαντες διὰ ξηρᾶς καὶ θα-
 λάσσης, τῇ β' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς παρέλαβε τὸ πολιέθρον 10
 πολέμου. καὶ τούτου γενομένου πάντα τὰ περὶ τὴν νῆσον
 νησύδρια καὶ ἄστια ἐδουλώθησαν ἐκουσίως. ὁ δὲ ἀμηρᾶς
 προσκατεργήσας μικρὸν τι, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου
 ἐξελθὼν ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. τὸν δὲ μπεηλέρι-
 πεην ἐπαφῆκε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. καὶ οἱ μὲν 15
 περὶ τὴν Βοστίτζαν ἀφέντες αὐτὴν ἔφυγον· οἱ δὲ προσεκύ-
 νησαν καὶ παρέδωκαν αὐτῷ ταύτην. διερχόμενος δὲ παρέμ-
 προσθεν ὁμοίως ἐποίησαν καὶ οἱ ἐν τῷ Βουμερῶ καὶ τῇ
 Ὠλένῃ καὶ τῷ Χελιδόνι καὶ οἱ ἐν τῷ Ποντικῷ. καὶ πάντα
 ὅσα ἦσαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκατέλυσαν μέχρι καὶ Θεμελίων, 20
 τὰ δὲ ἄλλα ἔχουσι. διελθὼν δὲ μέχρι καὶ τοῦ προγκιπιάτου
 καὶ ἐπιστρέψας ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου. οἱ δὲ Ἑνετοὶ
 ἔστειλαν ἕτερον ναύαρχον Θωμᾶν τοῦνομα, Μοκένικον τοῦ-

4. Εὐβοίαν P
 γιαιλῶ P

6. τὸ τῆς Εὐβοίας ἄστν P

19. ἐν τῷ αἰ-

praeter Palaeocastrum sive vetus oppidum et portum, occupavit; de-
 inde reversa est. tum advenientibus Nicomedia et ubicunque erant
 urbanis copiis, una exierunt et in Euripum venerunt. quos ubi vidit
 exarchus et nauarchus Venetorum, recessit, recte fortasse; male au-
 tem fecit, quod Euboeam urbem munire noluit. transiens autem
 ameræ exercitus Imbrum ex itinere cepit, atque inde ad Euboeam
 appulsus est, quo mense affuit etiam ameras. pugnatum est vehemen-
 ter terra marique, et duodecimo die Iulii oppidum in potestatem re-
 ductum. quo facto, omnes in circuitu parvæ insulae et oppida ultro
 se dediderunt. ameras aliquantisper ibi commoratus, sub initium
 mensis Augusti Cpolim discessit, beglerbegum in Peloponnesum misit.
 qui Bostitzam tenuerunt, partim fugerunt, partim, submisso eum ve-
 nerati, urbem tradiderunt. progredienti idem fecerunt Bumeri, Ole-
 nae, Chelidonii et Pontici incolae. loca ad mare sita omnia funditus
 evertit, retinuit reliqua. progressus usque ad principatum, reversus
 est et Peloponneso exiit. Veneti miserunt alium classis praefectum,

πίκλῃν· ὅστις πιάσας τὸν ποτε ναύαρχον Νικόλαον Κανά-
λῃν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ γραμματικόν, θείς αὐτοὺς ἐν χει-
ροπέδαις σιδηραῖς καὶ δεσμεύσας ἀπέστειλεν εἰς Ἐνετίαν πρὸς Β
τὴν αὐθεντίαν ἥτοι ἀριστοκρατείαν αὐτῶν.

5 Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 530^θ ἔτους· ἐν
ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ ὁ δεσπότης κὺρ Δημήτριος τέθνηκεν ἐν Ἀν-
δριανουπόλει μοναχὸς γεγονώς, ὃς καὶ ἐπωνομάσθη Δαβίδ.
καὶ πρὸ τῆς θανάτου αὐτοῦ ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπέθανεν ἡ θυγάτηρ
αὐτοῦ ἡ ἀμήρισσα· ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἡ βασίλισσα τέθνηκε
10 μετὰ τινα ὀλίγον καιρὸν τῆς θανάτου αὐτοῦ.

Τῇ δὲ κς' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ 531' ἔτους περιέπεσα
ἐν ἀσθενείᾳ τοσαύτῃ ὥστε καὶ ἐγεγόνειν τέλειος μοναχὸς τοῦ
μεγάλου σχήματος μὴ ἐννοήσας τὸ τυχόν. περὶ δὲ τὸ φθι-
νόπωρον τοῦ 531' ἔτους ἐπαναστρέφων ἐκ τοῦ τῆς Φραγ-
15 κίας ὁηγὸς καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργυντίας ὁ καρδινάλις κὺρ
Βησσαρίων, ἀπεσταλμένος ὢν παρὰ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης
πρὸς τὸ εἰρηνεῦσαι αὐτούς, καθ' ὁδὸν τῇ ιε' τοῦ Νοεμβρίου
τέθνηκε· τὸ δὲ σῶμα ἥτοι λείψανον αὐτοῦ ἐκόμισαν εἰς τὴν
Ῥώμην μετὰ πλείστης τιμῆς, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ
20 τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὅπου δὴ καὶ προκατέμενε, καὶ τὸν τά-
φον αὐτοῦ προητοιμάσαν πλησίον τοῦ τάφου τῆς ἁγίας Εὐ-
γενείας τῆς ὁσιομάρτυρος.

Περὶ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ Ζουγα-
σάνης κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἀμηνᾶ Μεεμέτη, καὶ διέδραμε

8. ὀλίγον χρόνον P

11. τῷ 530^θ ἔτει P

15. βουργυντίας P

23. ὁ Οὐζοῦν Χασάνης P

24. μεεμέτ P

Thomam nomine, Mocenicum cognominatum: qui nauarchum ante Ni-
colaum Canalem cum filio eius et scriba comprehendit, eosque ma-
nicis ferreis constrictos Venetias ad senatum misit.

Ineunte autumno anni 6979 Demetrius despota Adrianopoli obiit
monachus, David appellatus, quum paulo ante mortua esset eius filia,
amerissa. eiusdem uxor, regina, non multo post obiit.

Die 26 mensis Iulii in tam gravem morbum incidi, ut perfecte
monachus magni habitus factus sim: quod mihi plane praeter expec-
tationem accidit. autumno anni 6981 a rege Francorum et duce
Burgundiae, ad quos placandos ab ecclesia Romana missus erat, rediens
Bessario cardinalis, in itinere die 15 Novembris obiit. corpus eius
Romam honorificentissime delatum et in templo apostolorum, ubi
ante vixerat, sepultum est, sepulcro eius exstructo prope sepulcrum
sanctae martyris Eugeniae.

Vere anni eiusdem Zuchasanes contra Mehemetem ameram expe-

τόπους τινὰς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνατολὴν ἦτοι τὴν Ἀσίαν. ἔξελ-
 θὼν δὲ καὶ ὁ ἀμνηρᾶς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπῆλθε
 κατ' ἐκείνου μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ
 ἀρχῇ πλησιάσαντες, ἠττήθη τὸ τοῦ ἀμνηρᾶ στρατόπεδον παρὰ
 τοῦ Ζουχασάνη, ὅπερ κατ' ἐκείνου ἐξῆλθεν. ἐκεῖ δὲ ἀπε- 5
 κτάνθη ὁ μπεηλέρμπεης ὁ Παλαιολόγος, ὃ ποτε υἱὸς Παλαιο-
 λόγου τοῦ Θωμᾶ ἐκείνου τοῦ Γίδου, μπεηλέρμπεης ὢν τῆς
 δύσεως, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἐν δύσει ἀρχόντων καὶ ἡγεμό-
 νων. εἶτα ἐπελθόντος κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀμνηρᾶ ἐνικήθη,
 καὶ ἐπιστρέψας ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὁμοίως καὶ ὁ 10
 ἀμνηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 παρέλαβεν ἡ γερονσία τῶν Ἑνετῶν ἦτοι ἡ αὐθεντία κάστρον
 τι τὸ λεγόμενον Στροβόλιν τὸ πλησίον Κερκύρας.

Τῇ δὲ ζ' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ ς' θ' ἔτους τέθνη- 15
 κεν ἐν τῇ ἀγίᾳ Μαύρα ἡ βασίλισσα κυρία Ἑλένη ἡ Παλαιο-
 λογίνα, μοναχὴ γενομένη καὶ Ὑπομονὴ μετονομασθεῖσα διὰ
 τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ ὁ σὺν ἡμῖν ἱερομόναχος καὶ πνευ-
 ματικὸς πατὴρ κύρ Ἰερόθεος, ὃ διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος
 μετονομασθεὶς Ἰωσήφ, ὃς ἦν ἐκ νεότητος μεθ' ἡμῶν καὶ σχο- 20
 λίτης καὶ φίλος μέχρι καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ.

Τῷ δὲ θέρει τοῦ ς' θ' ἔτους ὁ τῶν ἀσεβῶν ἀρχων στό-
 λον ἀποστείλας κατὰ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη τοῦ Εὐξείνου πόν-

5. Οὐζοῦν Χασάνη P   14. Σεροβίγλι P   22. αουε^{ou} P

ditionem molitus, aliquot eius loca in oriente sive in Asia incur-
 vit. egressus est Cpoli contra eum ameras cum omnibus copiis suis.
 proelio statim inito, exercitus amerae adversus Zuchasanem eductus
 plane succubuit. ibi occisus est Palaeologus beglerbegus, Thomae
 illius Palaeologi Gidi filius, beglerbegus occidentis, multique alii
 principes et duces occidentis. postea, quum ipse advenisset ameras,
 victus et in urbem suam reversus est Zuchasanes, ameras Cpolim
 rediit.

Sub finem mensis Iulii anni eiusdem Venetorum res publica Stro-
 bolium castrum, iuxta Corcyram situm, occupavit.

Die 7 Novembris anni 6982 mortua est sanctae Maurae He-
 lena Palaeologa regina, monacha facta et mutato nomine Hypomone
 appellata per sanctum habitum, et qui nobiscum erat hieromonachus
 et pater spiritualis Hierotheus, per sanctum habitum Iosephus nomi-
 natus, qui inde a pueritia sodalis mihi et amicus fuit usque ad finem
 vitae.

Aestate anni 6983 impiorum dux in superiores partes ponti Eu-

του, παρέλαβε τὸ μέγα πτολίεθρον τὸ Καφᾶν λεγόμενον τῆς Χερρονήσου τῆς ἐν τῷ Ταυρικῷ. τῷ δὲ θέρει τοῦ Ξηπδ' ἔτους ἀπῆλθεν κατὰ τῆς Βλαχίας μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ Ξηπέ' ἔτους ἐπέστρεψεν ἐκ 5 τῆς Βλαχίας μᾶλλον ἡττηθεὶς ἢ ἡττήσας, καὶ τὸν μὲν μπεη-λέρμπεην ἀφήκεν ἐν τῇ Σοφίᾳ πόλει, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς Ἀνδριανούπολιν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους τῇ πρώτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπῆλθέ μοι ῥευματισμὸς εἰς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα, 10 καὶ ἐξῆλθέ μου τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμὸς ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον· ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους 100 τε καὶ ἀσθενείας καὶ τῆς ἐνδείας. οὐ μόνον γὰρ τῶν πολ- 15 λῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς. οἶμαι ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν τοιούτων καὶ ἡ πρὸς θεὸν εὐχαριστία θεοῦ χάριτι αἰτία μέλλει εἶναι εἰς τὸ συγχωρησαί μοι 20 πολλὰ τῶν ὡς πρὸς αὐτὸν ἔπταισα· οὐδὲ γὰρ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ ἀμάρτημα οὐδὲ πρᾶξις οὔτε ἄλλη πᾶσα κακία ἣν ἐγὼ οὐκ ἐπλημμέλησα ὁ ἀνάξιος καὶ ἄθλιος, κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προαίρεσιν, θέσει τε καὶ γνώμῃ καὶ πράξει ἐξαμαρτήσας ὡς οὐδεὶς ἄλλος πώποτε. ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κω-

2. ανος^{ου} P4. ανοζ^{ου} P

5. νικήσας P

xini classem misit et Chersonesi Tauricae urbem magnam Capham occupavit. aestate anni 6984 in Valachiam profectus est cum omnibus copiis suis: unde anni sequentis mense Septembri victus magis, quam victor rediit, et, beglerbego in urbe Sophia relicto, ipse Adrianopolim venit.

Anni eiusdem Octobris die primo rheumatismus caput mihi et genua invasit, fluxitque tantum pituitae ex ore, naribus et auribus, ut omnes desperarent de salute mea et ter particeps fierem immaculatum mysteriorum. utinam me abstulisset mors, medicina et requies malorum meorum omnium, senectutis, infirmitatis et inopiae. etenim non solum multis optimis viris, quorum consuetudine usus eram inde ab adolescentia, sed etiam rebus ad victum quotidianum necessariis privatus eram. spero, tantorum malorum patientiam et gratum erga deum animum, ipso propitio, veniam impetratura esse multis, quibus eum offendi, peccatis. nullum enim est in vita humana peccatum vel flagitium, nec ulla omnino nequitia, quam ego indignus et miser cogitatione, verbo et voluntate non commiserim, qui iudicio, proposito et actione peccavi, quantum nemo unquam

φὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σημαντήρια ἤκουον. καὶ ἵνα εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν ἀπαλλαγῶ μετὰ τὸ παρελθεῖν τὰς ἐναπολειφθείσας μοι τοιαύτας ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐπελθόντος μου τοῦ θανάτου, τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὁ θεὸς Ἰωβ προσ- 5 ἠγόρευσεν, ἐδεήθην οὕτως τοῦ θεοῦ. “ἀλλ’ εἴ με, σῶτερ, ἀνάγκη παθεῖν (τίς γὰρ οἶδε τὸ βάθος τῶν σῶν κριμάτων; τῆς μὲν σῆς φιλανθρωπίας οἶονεῖ μου τὰ πάθη βδελυττομένης, τῆς δὲ δικαιοσύνης δρώσης τὸ ἑαυτῆς), εἰς γοῦν τὸν ἐκδεχόμενον λῆξιν τόνδε χρόνον δοῦναι δίκην ἐμοὶ παράσχου, 10 Β ἀλλὰ μὴ εἰς τὸν μέλλοντα τὸν ἀπέραντον, ἐνθα οὐκ ἔστι πραγμάτων ἀποκατάστασις. ἐνταῦθα τοίνυν ἀνακαθάρας, ἅπασι χρησάμενος τοῖς εἰς τοῦτο φέρουσιν, οὕτω τῶν τῆδε μεταστῆσας ἀξιώσόν με τοῦ μὴ τῶν σῶν ἐκπεσεῖν με οἰκτιρμῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τε καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ σου.” 15

Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους 53 πρὸς ὁ ἀμφοῖς ἀποστείλας πλεῖστον στρατόπεδον κατὰ τοῦ Ναυπάκτου, ἵνα παραλάβῃ αὐτόν, εἶτα εἰς τὴν ἀγίαν Μαύραν ἐπέλθῃ. ὅθεν βοηθεῖα θεοῦ οὕτε τὸν Ναύπακτον παρέλαβε τῷ αὐτῷ ἔτει οὕτε κατὰ τῆς ἀγίας Μαύρας ἦλθεν, ἀλλ’ ὑπέστρεψεν ἀπρακτος. 20

Τέλος τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ ἤτοι χρονικοῦ βιβλίου, παρ’ ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως ποιηθὲν αἰτήσεται τινῶν εὐγενῶν

3. ἐναποκλαύσω P
ἀπέλθῃ P

6. ἀλλή με M

16. ἀνοῖ^{ου} P

18.

ante. verum enim vero liberatus a morte, ex illo morbo diu ita surdus mansi, ut ne eius quidem, qui prope me loqueretur, verba audirem. atque ut ad supremam providentiam reverterer, praeteritis his, qui mihi reliqui sunt, diebus vitae, et morte, requiete hominum, ut eam divus Iobus appellavit, sopitus, ita deum precatus sum: “quodsi, salvator, pati me necesse est (quis enim novit altitudinem iudiciorum tuorum? siquidem benignitas tua detestatur miseras meas, iustitia autem facit, quod suum est), in tempus hoc, quod finem habet, poenis me multa, non in futurum tempus, cuius nullus finis, nulla rerum reparatio est. hic igitur quum me purgaveris, usus miseriis omnibus, quae huc faciunt, ita me hinc transferre dignare, ut non excidam misericordia tua in altero tuo et horribili adventu.”

Aestate anni 6985 ameras ingentem exercitum misit, qui Naupactum caperet, deinde invaderet sanctam Mauram. verum auxiliante deo factum est, ut nec Naupactum subiiceret eo anno, nec sanctam Mauram adoriretur, sed re infecta rediret.

Finis libri huius historici sive chronici, quem ego rogatu no-

Κερκυραίων, παρακαλούντων με ἵνα μὴ σιωπῇ παραλείψω ἃ οἶδα ὀφθαλμοφανῶς καὶ ἤκουσα καὶ ἀνέγνωκα. καὶ οὕτως ἔγραψα ἰδιοχείρως καὶ ἀπέδωσα ἀνὰ χεῖρας τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως κὺρ Ἀντωνίου. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθὲ
 5 μοι διὰ τὸν κύριον, εἰ ἔλαθέ τι· τὸ γῆρας γὰρ τὸ ἐμὸν καὶ ἡ δεινὴ ἀσθένεια οὐκ εἴασέ με καλῶς διορθῶσαι. ἐγράφη οὖν ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου ς' Ξπς', Μαρτίου κθ', ἰνδικτιῶνος ἑνδεκάτης.

bilium quorundam Coreyraeorum conscripsi, qui cohortabantur me, ut ne silentio premerem, quae vidissem oculis, audissem, legissem. itaque manu mea haec scripsi et in manus sacerdotis religiosissimi Antonii tradidi. lectores ignoscite mihi per dominum, si quid praetermisi. senectus enim et summa infirmitas mea non siverunt me accurate omnia elaborare. scribebam anno a mundo condito 6986, mensis Martii die 29, indictione undecima.

IOANNIS CANANI

DE CONSTANTINOPOLI

ANNO 1422 OPPUGNATA

NARRATIO.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΝΑΝΟΥ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 53^ο ΕΤΟΣ,

ΟΤΕ Ο ΑΜΟΥΡΑΤ ΠΕΙΣ ΠΑΡΕΠΕΣΕ ΤΑΥΤΗ ΜΕΤΑ
ΑΤΝΑΜΕΩΣ ΒΑΡΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΑΡΟΛΙΓΟΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΚΡΑΤΕΙ,
ΕΙ ΜΗ Η ΥΠΕΡΑΓΝΟΣ ΜΗΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΤΑΥΤΗΝ
ΕΦΥΛΑΞΕ.

ΙΟΑΝΝΙΣ ΚΑΝΑΝΙ

NARRATIO

DE BELLO CONSTANTINOPOLITANO ANNI AB ORBE
CONDITO 6930, CHRISTI 1422,

CUM AMURAT-BEIS FORTISSIMORUM MILITUM EXERCITU
IN EAM IRRUPIT, QUAM ET EXPUGNASSET UTIQUE, NISI
IMMACULATISSIMA DEI MATER CONSERVASSET.

---

*Μυστήριον βασιλέως κρύπτει καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ P. 187
ἀνακηρύττει ἐνδοξόν· εἶπε γὰρ ὁ ἄγγελος τῷ Τωβῆτι.
τοῦτο νῦν καὶ ἐμὲ λίαν ὠθεῖ καὶ θαρρύνει καὶ τολμη-
ρὸν ποιεῖ κήρυκα, ὅπως τὸ πανθαύμαστον θαῦμα τῆς πανα-*

*Sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem dei revelare
honorificum est, dixit angelus Tobiae. hoc itidem nunc me compel-
lens animos addit, et audacem praeconem efficit, ad maxime admiran-
dum miraculum sanctissimae meae enarrandum. verumtamen inscilia*

γίας μου διηγῆσομαι. ἐκκόπτει δέ με ἡ ἀπειρία τοῦ λόγου, ἀντωθεὶ δέ με πάλιν καὶ ἔλκει τὸ ἴδιον τῆς ὀρέξεως, τὸ ἀνθρώπινον πάθος. καὶ ἤττημαι, καὶ τὴν ἤτταν ὁμολογῶ, καὶ P. 188 ἀπὸ τούτων τὴν ἱστορίαν ἠρξάμην. καὶ δέομαι τοὺς ἀναγινώσκοντας ταύτην καὶ τῶν γραμμῶν τὴν πείραν ἔχοντας, 5 μῆτε τὸν κόρον τοῦ λόγου ἀκηδιάσωσι μῆτε τὴν σολοικοβάβαρον καταγνώσονται φράσιν, ἐπεὶ καὶ γὰρ τῆς ἀπειρίας μου τῶν γραμμῶν ὁμολογῶ τὴν ἀσθένειαν. ἀλλὰ οὐδὲ διὰ σοφοὺς ἢ λογίους ἔγραψα ταῦτα, ἀλλὰ διὰ ἰδιώτας καὶ μόνον ὡς καὶ ἐγὼ ἰδιώτης, ἵνα οἱ ἰδιῶται ὡς ἰδιῶται ἀπεριέργως 10 καὶ ἀκαταγνώστως ἀναγινώσκουσι ταύτην. διὰ δὲ δὴ ταῦτα πάντα τολμηρὸς ἐγενόμην γραφεὺς τε καὶ κῆρυξ, καὶ τὸ πολυθρύλλητον θαῦμα τῆς παναγίας καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐπιδρομὴν καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἰστόρησα καὶ τὴν τοῦ λόγου μου δύναμιν, καὶ ἀπὸ τούτων ἠρξάμην. 15

Ἐν ἔτει τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς ἡγεμονίας τῶν βασιλέων Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, ἐν τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἑννακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔτει, ἰνδικτιῶνθος πεντεκαιδεκάτης, δεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου ἡμέρα, τρίτῃ, τῆς ἡμέρας ὥρα δευτέρα, κατέδραμεν αὐθις ἄφνω στρατιὰ καθ' 20 ἡμῶν Μουσουλμάνων, δὶς πέντε τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες, ἔχοντες καὶ στρατόρχην ἄνδρα μανὸν καὶ αἵματοβόρον, καὶ τὸ ὄνομα τούτου Μιχάλπαις ἐκαλεῖτο, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τὴν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν μιᾷ καιροῦ ἕσπῃ

orationem interrumpit; sed rursus me concitat trahitque desiderium, humanus scilicet affectus. victus sum, et victoriam confiteor, et ex his historiam ordior; rogoque lectores meos, qui litterarum usu satis imbuti sunt, ne satietatem orationis fastidiant neque dicendi formulas soloecas ac barbarie plenas condemnent, cum ipse incitiae meae imbecillitatem profitear: immo ipse haec neque doctis neque eruditibus, sed imperitis, mihi imperito similibus, scribam, ut imperiti imperitorum more incuriose, et absque eo quod criminis notam inferant, perlegant. propter haec omnia audax scriptor factus et praeco, omnium ore decantatum ac concelebratum sanctissimae virginis miraculum et adversum nos Agarenorum irruptionem et urbis obsidionem, pro orationis meae modulo, scripto tradidi; et ab his exorsus sum.

Anno trigesimo secundo imperii Manuelis Palaeologi et Iohannis illius filii, orbis conditi sexies millesimo nongentesimo trigesimo, indictione decima quinta, decimo mensis Iunii, feria tertia, diei hora secunda, rursus adversum nos Musulmanorum exercitus ad decem milia hominum numeratus, ductore viro vaesano et sanguivoro, Michalpei nuncupato, extemplo irrupit, et universas urbes totamque regionem im-

ὑπο τὴν ἑαυτῶν ἐποιήσαντο, καὶ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν τῆσδε τῆς
 πόλεως πάντα τὰ πλησίον, καὶ ταύτης ἔφθειραν ἐλεηλάτησαν
 αἰχμαλώτευσαν, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἀνδρῶν κατέσφαξαν, τοὺς
 δὲ καὶ πόρρω τοῦ Ἰκονίου καὶ Ἀρατζάπητας Κύφας διαβι-
 5 βάσαντες, τὰς δὲ γυναῖκας ἀσελγῶς αἰσχροουργήσαντες, τὰ δὲ
 βρέφη εἰς περιτομὴν τῷ Μωάμεθ προσέφερον, καὶ πᾶν ζῶον
 ὑπὸ ζυγὸν καὶ ἄζυγον διέφθειραν καὶ ἠφάνισαν. τὴν δὲ ζη-
 μίαν τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἀμπελώνων τὴν λύμην τίς ἄρα
 καὶ ποία δυνήσεται γλῶσσα ταύτην ἐξιχνιάσαι; καὶ γὰρ ἐν
 10 τῷ καιρῷ τῆς συγκλείσεως ἀπαρπροσοκῆτως κατέδραμον καὶ D
 ἡμᾶς ἀπέκλεισαν, καὶ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῶν πάντα τὰ ἔξω
 ἐγένοντο. τὸ δὲ καὶ πῶς καὶ πόθεν καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἡ συμφορὰ
 καὶ φθορὰ καὶ ταῦτα τὰ δεινότετα χαλεπὰ τοῖς δυστυχοῖς
 καὶ ἀθλίοις ἐπέβη Ῥωμαίοις σιωπᾶν ἡμῖν ἄμεινον ἔδοξεν.
 15 τῆς δὲ πικροτάτης μάχης ἐκείνης καὶ τοῦ φρικωδεστάτου πο-
 λέμου τὸ πέρας χρὴ διηγῆσασθαι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον στρα-
 τευμα τῶν Μουσουλμάνων ἐκείνων τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰουνίου
 κατέδραμε καὶ ἡμᾶς ἀπέκλεισεν, ὡς προέφημεν, τῇ δὲ εἰκοστῇ
 20 τούτου ἑτέρα ἐφάνη στρατιὰ Μουσουλμάνων ὡς νέφος χαλά- P. 189
 ζης πλήρης καὶ τετρογὸς ὀλέθριον, καὶ πᾶσαν καὶ παντοίαν
 τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡμαύρωσαν γῆν, καὶ ὡς φλόξ ἀστρα-
 πῆς καιομένης πάντα κατέκαυσε καὶ ἐνεπύρισε, καὶ πᾶν ζυ-

2. ταῦτα?

3. κατέφραξαν vulgo

20. ὀλέθριος vulgo

perio obnoxiam momento temporis subegit, spoliavitque nos omnibus
 circa hanc urbem locis bonisque evertit, partim rebus deletis, partim
 praeda surreptis, partim in servitutum abactis; ex hominibus hos qui-
 dem neci tradidit, alios longe et ultra Iconium et Aratzapetas Cyphas
 transmisit, mulieribus vero ad impuritates omnes et turpia sibi expositis,
 ad vota quisque sua quantum libido tulit, abutitur; pueros circumci-
 dendos Moametho offerunt; animalia tum iugum ferre nata tum iniugata
 trucidata penitus abolerunt; damna vero quae ex concisis fruticibus
 et vineis devastatis consecuta sunt, quis unquam aut quae oratio
 consequi poterit? nam statim atque urbs concludi coepta est, prae-
 ter exspectationem impetu facto nos obseravit, omniaque quae extra
 erant in potestatem suam redegit. tantae vero calamitatis interne-
 cionis et atrocissimorum infortuniorum, quibus miseri ac infelices Ro-
 mani oppressi sunt, modum originem et causam silentio praeterire
 satius esse duxi, enarrare vero necessarium pugnae illius acerbissimae
 et horridissimi conflictus exitum. primae etenim Musulmanorum co-
 piae, ut diximus, decimo Iunii die irruentes nos in urbe occlusere.
 vigesimo eiusdem alia Musulmanorum manus adveniens, veluti nubes
 grandinis plena, et perniciose perstrepens universam Romanis obe-

λον κάριμον καὶ δένδρον εὐκαρπον καὶ τὰς κονροβούλας τῶν ἀμπελώνων ἐκ ῥίζης ἀπέτεμον, καὶ πᾶν ἄλλο δεινὸν καὶ ὀλέθριον καθ' ἡμῶν ἐποίησαντο. ὁ δὲ στρατάρχης ὁ μέγας καὶ πάντων ἐκείνων ἀμηρᾶς καὶ δεσπότης ἔφθασεν. ἦλθε μίανος καὶ ἠγριωμένος, ἀλαζών, ἐπηρμένος, ὑπέρογκος καὶ γαντριωμένος καὶ 5 τὴν ὄφρυν εἰς οὐρανὸν αἴρων, καὶ ὑψηλὸς παρὰ πάντα ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ὑπελάμβανε παρ' αὐτοῦ διοικεῖσθαι τὰ πάντα, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἄγεται ἅπας ὁ κόσμος. ἀλλὰ καὶ πάμπολλα ἄγων μηχανικώτατα καὶ μαχιμώτατα ἔργα, προσδοκῶν δι' αὐτῶν μέρος τοῦ τοίχου χαλάσαι τῆς πόλεως καὶ 10 ἀπὸ τούτου ταύτην κατακρατῆσαι καὶ τοὺς Ῥωμαίους αἰχμαλωτίσαι καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα ἀποσβέσαι. ἀλλὰ καὶ στρατιᾶς στρατιῶν καὶ γενεᾶς γενεῶν καὶ πλήθη πληθῶν, πεζῶν καὶ ἰππέων, ἔσχε τοσοῦτον ὥστε ἅπας ὁ κόσμος ἐκεῖνος ἐσκέπετο ὑπ' ἐκείνων. τότε δὲ αὐτοῦ τῆ κελεύσει τοῦ Μου- 15 ρὰτ Πειΐ, τῆ κλήσει τε τοῦ δεσπότου τῶν Τούρκων, ποιῶνται παστίαν μίαν. ἀλλ' αὕτη ἡ μία πολλὰς ὑπερέβην μεγίστους· καὶ γὰρ ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς πόλεως τῆς Χρυσίας ἕως τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Ξυλοπόρτης ἐκράτει. καὶ ἦν δὲ ἡ παστία πλησίον τοῦ κάστρου ὅσον τόξου βολήν, καὶ οὐ πλέον. 20 καὶ ἦν δὲ πᾶσα στερεὰ καὶ ὀχυρωτάτη ἀπὸ ξύλων μεγίστων καὶ γονδρῶν σανίδων. καὶ πλοκοτὰς ἀπὸ βέργας ἔθηκαν ἔμπροσθεν τῆς παστίας, ἵνα δέχωνται τὰς σαγήναις τῶν τό-

dientem regionem devastavit, et veluti flamma ardens fulguris omnia incendit et funestavit, et omne lignum fructiferum et arborem laetos et uberes fructus ferentem et vitium truncos radicibus effodit, reliqua- que atrocia ac perniciosia in nos exaggeravit. sed primarius copiarum dux, eorumque ameras et dominus, tandem pervenit. pervenit vero furens, efferatus, superbus, tumens, inflatus et iactabundus. supercilium in coelum extollens super omnes se eminere existimabat, et a se gubernari omnia suspicabatur, totum denique orbem sibi obnoxium reputabat. quinimo quamplurimis machinis aliisque bello apprime necessariis advectis, moenium civitatis partem posse se disicere, indeque eam suo dominatu subiicere, Romanos in captivitatem adducere et Christi nomen abolere confidebat. hic innumeris fultus exercituum phalangibus, nationumque omni genere constipatus, et numerosissima tum peditum tum equitum multitudine fretus, omnia ea loca contegebat. tunc mandato hortatuque Turcarum domini Murat-Bei agger extruitur, plures alios eosque maximos superans: quippe ab extremitate una urbis, Chrysiæ nempe portæ, ad aliam Xyloportæ extendebatur, non plus sagittæ iactu a moenibus distans, valide undique constructus ac firmissimus, lignis ingentibus, crassis tabulis et com-

ξων καὶ τῶν τζαγρῶν τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν βουμπάρδων
 τὰς πέτρας. ὅπισθεν δὲ ταύτης ἐθέσπισεν ἵνα ἴστανται στρα-
 τιῶται ἐκ πασῶν γενεῶν τοῦ στρατεύματος τούτου τολμηροὶ
 καὶ ἀνδρεῖοι, τὸ μὲν, ὡς τὸ ἔθος, εἰς προσοχὴν τῆς παστίας,
 5 τὸ δὲ ἵνα φυλάσσωνται δι' ἐκείνης, οἱ δὲ ἵνα μάχωνται ἐξ
 ἐκείνης ὅπισθεν μετὰ τζαγρῶν τε καὶ τόξων καὶ τῶν σκευῶν D
 τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν τῶν ἀπειρῶν ὧν ἔφερον διὰ
 τούτου. τὰς δὲ σκευὰς τὰς μεγίστους ἐκείνας, ὁποίας εἶχον
 τὰς ἐλπίδας ὅτι δι' ἐκείνας τὰ τεῖχη τῆς πόλεως θέλουν χα-
 10 λάσειν καὶ ἀπὸ τούτου τὴν πόλιν αἰχμαλωτίσαι, ἔστησαν πε-
 ριέργως εἰς τόπον ἐν ᾧ σοῦδαν οὐκ εἶχεν ὁμοίαν σουδῶν τῶν
 ἑτέρων, ἀλλὰ κεχαλασμένη ὑπῆρχεν, καὶ ἔκπαλαι γέμουσαν
 χῶμαν, καὶ ἄντικρυς ταύτης πύργος εὐρέδην ἐκ συμβάσματος
 λίαν σεσαθρωμένος καὶ ἐσχισμένος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω.
 15 καὶ προσδοκῶντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι τῶν μεγίστων βουμπάρδων
 αἱ πέτραι τὸν σεσαθρωμένον πύργον ἐκεῖνον θέλουν χαλάσειν, P. 190
 καὶ ἐπεὶ ὁ τόπος σοῦδαν οὐκ ἔχει τοὺς Τούρκους νὰ ἐμπο-
 δίσῃ, ἀκωλύτως εἰς τὸ ἔξω κάστρον θέλουσι φθάσειν, καὶ ἐκ
 τοῦ χαλάσματος τοὺς Ῥωμαίους θέλουν διώξειν, καὶ τὴν πό-
 20 λιν θέλουν δουλώσειν. πλὴν εἰς κενὸν ἐκατήντησε τέλος ἡ
 τῶν ἀσεβῶν προσδοκία, ἐπεὶ ἑβδομήκοντα βοκία τῆς βολῆς
 τῆς μεγίστης ἐκείνης τὸν σεσαθρωμένον ἐκεῖνον ἔκρουσε πύρ-

12. γέμουσα?

plicatis virgis ac viminibus anteriore sui parte communitus, ut sagittae arcuum tzagrorumque a Romanis emissae saxaque bombardarum exciperentur. in aggeris posteriore parte, ut ille praeceperat, milites omnis generis ex exercitu selecti audaces fortesque permanebant, tum ut pro more aggerem defenderent, tum ut ab eo defenderentur, indeque pugnam retro stantes cum tzagris et arcubus aliisque machinis, et parvis et ingentibus, prope innumeris, hanc ob causam advectis, consererent. apparatus vero reliquos, eosque ingentes, quibus se sperabant moenia urbis posse disiciere indeque civitatem capere, accurate eo in loco erexere in quo nulla fossa aliis consimilis erat, cum ruinis convulsa ab antiquo tempore terra oppleretur. evenerat quoque ut turris illi adversa maxime putris et ruinosa ab ima sede ad verticem summum diffinderetur. hinc Turcae sperabant ingentium bombardarum saxis putrem illam ac fragilem turrim facili sese negotio in planum effusuros, et cum nulla esset fossa quae retardaret impetus, ex facili in exteriorem urbem illapsuros, deque illa ruina Romanum militem repulsuros civitatemque debellaturos. verumtamen impiorum confidentiae exitus non respondit: namque licet turris putrida machinae maximae septuaginta ictibus contusa fuisset, nulla inde

γον, καὶ οὐδεμίαν βλάβην τοῖς Ῥωμαίοις τοῦτο προὔξενησεν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς Τούρκοις ὠφέλειαν. ἦν γὰρ ὁ τόπος καὶ σοῦδα καὶ πύργος πλησίον Κυριακῆς τῆς ἁγίας, μέσον Ῥωμανοῦ τοῦ ἁγίου καὶ τῆς Χαροσῆς τε τὴν πύλην, καὶ πλησιέστερον Βτούτων εἰς τὸν ποταμὸν τὸν ἐπονομαζόμενον Λύκον. καὶ 5 ταῦτα μὲν περὶ τῶν βουμπάρδων τὴν ἀπραξίαν· περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν κατασκευῶν τῶν μαχίμων, τῶν παντοίων ἐκείνων τῶν κατὰ τῆς πόλεως εἰργασμένων εἰς πολιορκίαν ἐκείνης καὶ ἀφανισμόν τῶν Ῥωμαίων, τίς διηγῆσεται ἄρα; πλὴν ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας διηγῆσομαι ἄρτι. πύργους ξυλί- 10 νους μεγίστους μὲ τροχοὺς σιδηροδεσμουμένους πολλοὺς ἐποίησαντο τότε, ὅσον τὸ ὕψος τῶν πύργων τῆς πόλεως· μᾶλλον καὶ ὑπερεῖχον ἐκείνους. καὶ ζεύγη βοῶν καὶ βουβαλίων ἀπέιρων εἶχασιν ἕξ ἐτοίμου, ἵνα τοὺς πύργους ταυρίσουσι μετὰ σχοινίων καὶ πλησίον τῆς σοῦδας φέρωσιν καὶ ἕξ ἐκείνων τὸ 15 ἔξω κάστρον πολεμήσωσι καὶ ἀφανίσωσιν. ἀλλὰ καὶ φαλκού- Cνια ἐποίησαντο καὶ χελώνας καὶ ἀρκουδάμαξα καὶ ἄλλα πολλὰ ξύλινα καὶ μηχανικώτατα ἔργα, καὶ ἐλεπόλεις ἐκατεσκεύασαν καὶ μηχανικὰς ἀγκάλας μὲ τροχοὺς μικροὺς, καὶ μεγάλας σκεπαστάς καὶ μεσείας ὑπὲρ ἀριθμὸν διεπράξαντο, καὶ κατέναντι 20 τῶν πύργων τῆς πόλεως τεράστια μεγάλα εἰργάσαντο, κάστρη ξύλινα ὑπερμεγέθη ἐποίησαντο μὲ τροχοὺς σιδηροδεσμομένους, ὥστε τοὺς θωροῦντας ἐκεῖνα καὶ ἀγνοοῦντας τῶν κάστρον

2. ἦν] πλὴν vulgo

Romanis noxa, nullum hostibus emolumentum accessit. erat vero locus et fossa prope templum sanctae Cyriacae, inter sanctum Romanum et portam Charsae, propius flumini cui Lyco nomen. et haec quidem de bombardarum irritis et sine profectu ictibus. de reliquo vero apparatu bellico, vario quidem illo ac multiplice ad obsidendam urbem Graecosque dissipandos congesto, quis enarraverit? ipse ex multis pauca admodum in medium proferam. turres ligneas maximas, rotis ferro colligatis, multas eo tempore compegerunt ad altitudinem urbis turrium, quas etiam superabant; iuga bouum ac bubalorum innumera, qui traherent eas funibus et ad fossas eveherent cum opus fuisset, congesserant, ut illis munimenta urbis exteriora oppressa disicerent. item phalgunia, testudines, arcudamaxa diversaque alia lignea ex abdita mechanicorum disciplina instrumenta et obsidionalia fabricarunt; necnon ancalas cum rotis parvis, ingentes etiam et cooperatas et medias supra numerum confecerunt, et adversus urbis portas monstrosas magnasque machinas condiderunt, castella lignea quam maxima rotis ferro circumligatis innixa; ita ut ea intuentes et urbium

τοὺς πολέμους, καὶ τὸ ἀχρησίμευτον γὰρ ἐκείνων καὶ λίαν
 ἐξέπληξε καὶ μέγα ἐθρόησε. ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ἄλλοι ἔσκα-
 πτον ἐκ τῆς παστίας ὀπισθεν, καὶ εἰς βάθος πολὺ ἐκατέβη-
 σαν, ὡς ἵνα κάτωθεν ἀπὸ τὴν κάτω ὄψιν τῆς σοῦδας περά-
 5 σωσιν ἀθεώρητοι τὴν νίκτα ἄνω ἴσταμένων Ῥωμαίων καὶ D
 μαχομένων, καὶ φθάσωσιν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ καθολικοῦ καὶ
 μεγίστου κάστρου τῆς πόλεως, καὶ κόψωσι τοῦτο λαθραίως
 πάντων, καὶ πονητεριάσωσιν κατὰ τὸ ἔθος τῶν πολεμούντων,
 εἴτα πῦρ εἰς τὰ ξύλα τῶν πονητεριῶν ἀνάψωσιν, ὅπως τὴν
 10 ξυλίνην κατασκευὴν τὴν κρατοῦσαν τὸ κάστρον καταφλέξωσιν,
 καὶ ἄφνω πεσοῦνται τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ ἅμα εὐθὺς
 τῶν Τούρκων τὰ στρατεύματα θρασέως κατὰ τῶν Ῥωμαίων
 ἐμβάλλουσιν καὶ ἐκ τοῦ χαλάσματος ἐκείνου διώξουσιν καὶ
 τὴν πόλιν κρατήσουσιν. ἄλλοι τοὺς ἀγωγούς ἐγύρευον τοὺς
 15 ἔκκαλοι τὸ νερὸν εἰς τὰς στέρναις τῆς πόλεως ἔφερον, ὅπως τινὰ
 ἐξ αὐτῶν ἐπιτύχωσιν, καὶ λαθραίως τῶν Ῥωμαίων διὰ τοῦ
 ἀγωγοῦ ἐντὸς γενέσθαι τῆς πόλεως νυκτός, ἀπαρπροσδοκῆτως P. 191
 ταύτην κρατήσουσιν καὶ αἰχμαλωτίσουσιν. πλὴν καὶ κήρυκας
 ἐξαπέστειλε πανταχόθεν ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων, καὶ διε-
 20 λάλησαν οὕτως, καὶ εἶπον ἐνόρκως ὅτι τῆς πόλεως τε τὸν
 πλοῦτον καὶ τὸν λαὸν ἅπαντα ὁ ἀμηρᾶς εἰς διακομὴν παρα-
 δίδη καὶ κοῦρσος τοῖς Μουσουλμάνοις, καὶ φθάσετε εἰς τὸ κέρ-
 δος. ταῦτα μὲν εἶπε, μετὰ τεχνάσματος δὲ τοιούτου ὅπως νὰ
 συναχθῶσι τὰ στρατεύματα πάντα τῶν Μουσουλμάνων, ὁποῖον

7. κάψωσι? σζάψωσι?

17. γενόμενοι?

violentas invasiones ignorantes, licet ex illis nulla consequeretur uti-
 litas, in stuporem acti prae metu occiderent. alii terram post agge-
 rem suffodientes in profundum ingens sese immerserant, ut subterra-
 neo gressu infra aggerem invisi nocte, Romanis sursum confligenti-
 bus, ad muros ingentis castris urbis pervenirent, illudque clanculum
 effoderent et pro more obsidentium stipitibus suffulcirent, tum faci-
 bus illatis incenderent, ut apparatu ligneo castrum sustinente combusto
 subito civitatis muri corruerent, sicque illico audacterque Turcarum
 exercitus in Graecos irruerent, et ex ruina illa fugatis hostibus urbe
 potirentur. alii conductus, qui antiquo aevo in civitatis cisternas aquam
 deferebant, seduli conquirebant, ut per eos, si sors se obtulisset, clam
 noctu urbem ingressi, inexpectati cives adorirentur et servitute op-
 primerent. misit praeterea ad omnes Turcarum princeps praeconem,
 qui ita voce declararet et iureiurando firmaret, "urbis divitias omnes
 et universum populum ameras praedam rapinamque Musulmanis con-
 cedit: ad pulchram itaque praedam alacres accedite." et haec qui-

καὶ ἐγένετο τότε. ὡς γὰρ ἐξεχύθη ἡ φήμη εἰς τὰ ἔθνη τῶν Μουσουλμάνων πῶς ἐπαρადόθη ἡ πόλις εἰς διαγομίαν καὶ Βαίχμαλωσίαν, σχεδὸν ἐκ πάσης γῆς καὶ γενεᾶς Μουσουλμάνων ἔφθασαν πρὸς τὸ κέρδος μὴ μόνον οἱ ἐπιστήμονες εἰς τὰ κούρη καὶ τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνεπιστήμονες καὶ 5 σαρλίδες, τουτέστι πραγματεύται, καταλλάκται, μυροποὶ καὶ τζαγκάροι, ἀλλὰ καὶ Τουρκῶν πολλοὶ καλογέροι. ὑπ' αἰτίας τοιαύτης ἐσυνήχθησαν πάντες, οἱ μὲν στρατιῶται διὰ τὸ κοῦρ-σος, οἱ δὲ σαρλίδες ἵνα ἀγοράσουν τὰ κορσιμαῖα ἤγουν τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ οἱ μὲν τὰς γυναῖκας, ἄλλοι τοὺς ἄνδρας, 10 ἄλλοι τὰ βρέφη καὶ ἄλλοι τὰ ζῶα καὶ ἄλλοι τὰ πράγματα, οἱ δὲ Τουρκοκαλογέροι τὰς καλογραίας ἡμῶν κέρδος καὶ κοῦρ-σος εὐεργεσίαν νὰ ἔχουν παρὰ τοῦ δεσπότη τῶν Τούρκων. διὰ γοῦν τὴν προσδοκίαν ταύτην ἐσυνάχθησαν ἐκ πάσης τῆς γῆς Μουσουλμάνων ἀναρίθμητα πλήθη, ὥστε ἑκατεθαύμαζον 15 πάντες οἱ θεωροῦντες τὴν πλησμονὴν τοῦ φωσάτου. τότε δὲ καὶ σαγίτιας συνῆξαν τοσοῦτον ἀναρίθμητον πλῆθος ὥστε ἐδυσπιστοῦμεν τὸ πρῶτον τὴν φήμην τοῦ λόγου ἕως τοῦ πολέμου τὴν ὥραν. ἡ δὲ συναγωγὴ τούτων ἐγένετο οὕτως· πᾶσα οἰκία παντὸς ἀνθρώπου τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὴν δεσποτείαν 20 τῶν Τούρκων ἀνατολῆς καὶ δύσεως πάσης δέδωκε τούτων ἑκάστη ἀπὸ δέκα ἕως εἴκοσι σαγίτιας τῶν τόξων. ἀλλὰ καὶ 25 πλείονας τούτων ἐτόξευσαν τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ὁποίας τό

dem ille eo consilio, ut simul omnes Musulmanorum exercitus, quod et factum est, concurrerent. namque ut nuncius ille ad Musulmanorum nationes allatus est, reginam urbium in praedam esse datam et servitutum, fere ex universa terra et Musulmanorum nationibus ad lucrum propositum advolarunt, non tantum bellandi praedandique gnari, sed et inexperti aliusque generis ac artificii homines, veluti mercatores, numularii, unguentarii, calceolarii, sed ex Turcis etiam qui se solitariae vitae astrinxerant. ob similem omnes causam accurrerunt, milites praedandi causa, alii ut praedam servituti addictam, alii mulieres, alii viros, alii pueros, alii animalia, alii suppellectilem redimerent; solitarii moniales nostras praedam rapinamque sibi concedi a Turcarum principe impetrarent. hac expectatione ex universo terrarum orbe innumera prope Musulmanorum multitudo collecta est, ut quicumque copias affluentes intueretur, obstupesceret. tum et sagittarum abundantia tanta cumlata est, ut prope incredibilis de ea rumor nobis videretur, donec tempore belli id experti credidimus. hoc vero modo ea abundantia procurata est. singulae domus cuiuscumque hominis, qui sub potestate et ditione Turcarum erant, sive is in Oriente sive Occidente habitaret, sagittas arcuum non minus decem ad viginti

ἄρματοφυλάκιον εἶχε τοῦ Τούρκου καὶ τὰ ταρχάσια τοῦ φω-
 σάτου. εἶχε καὶ μετ' αὐτοῦ τότε σιδηροδεσμομένους τοὺς
 ἀποκρισιαρίους τοῦ βασιλέως, ὁποίους αὐτὸς ἤτήσατο μᾶλλον
 ἵνα πέμψη περὶ εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης. αὐτὸς δὲ ὡς βάρ-
 5 βαρος ὤμος καὶ ἀπάνθρωπος σίδηρα καὶ φυλακὰς αὐτοὺς κα-
 τεδίκασε, καὶ τοὺς ἀναιτίους ὡς ὑπαιτίους ἠπεῖλει εἰς θάνα-
 τον, προβαλλόμενος δὲ τάχα καὶ αἰτίαν, ἀλλὰ ψυχρὰν· ἔλεγε
 γὰρ διότι με οἱ Ῥωμαῖοι ἀναισχύντως συνέτυχον, διὰ τοῦτο
 αὐτοὺς εἰς φυλακὴν κατεδίκασα. ἀλλὰ καὶ τότε τις τῶν
 10 Μουσουλμάνων ὑψηλὸς τε καὶ μέγας καὶ φοβερὸς παρ' ἐκεί-
 νοις, ὡς ὅτι ἐκ σειρᾶς τε καὶ γένους τοῦ Μουχουμέτ κατή- P. 192
 γετο. τοῦτον καὶ ὡς πατριάρχην αὐτὸν ἐτιμοῦσαν, καὶ ὡς
 προφήτην αὐτὸν προσεκύνουν, καὶ ἐσέβοντο τοῦτον ὡς αὐτὸν
 τὸν Μωάμεθ. τοσοῦτον καὶ τοιοῦτος μέγιστος ἦν ἐκεῖνος ὅτι
 15 τὴν θυγατέρα τοῦ ἀμηρᾶ καὶ δεσπότη τοῦ Μουσουλμάνων
 παρθένον οὖσαν ἤσπαξε παρὰ γνώμην ἐκείνου καὶ ἔφθειρε καὶ
 ἐκράτησε, καὶ ἔσχεν ἐκείνην ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ τῷ κλινιδίῳ ἐκεί-
 νου, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν αὐτὸν σκῶψαι ἤτοι εἰπεῖν πρὸς ἐκεῖνον.
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ ἀμηρᾶς καὶ ἀδελφὸς ὁ τῆς κόρης εἶπεν
 20 ἠγίασε ταύτην ἢ συνουσία τοῦ πατριάρχου τοῦ συγγενοῦς τοῦ
 Μωάμεθ, καὶ τὸ γεννηθὲν ἐξ ἐκείνης ἄγιον ἔστω ὡς ἐξ αἵμα-
 τος τοῦ Μωάμεθ κατὰ τὸν νόμον καὶ ἁγιασμόν τοῦ Ῥασούλ^B

etiam praebuit; et plures etiam his, cum proelium iniretur, volarunt,
 quas Turcarum armamentarium et exercitus pharetrae continebant.
 convehebat una secum eo tempore imperatoris oratores ferro miseris
 modis compeditos, quos ipse pro ineunda pace ac foedere postulave-
 rat. sed tum veluti barbarus immitis atque immisericors vinculis
 ferreis astrictos in custodiam dederat, innoxiosque tanquam noxios
 condemnaverat, quibus etiam mortem minitabatur, causatus insulse
 admodum; aiebat siquidem "Graeci me impudenter atque irreverenter
 allocuti sunt, proptereaue eos in carcerem et vincula conieci." tum
 porro quidam ex Musulmanis procero grandique corpore, et apud
 illos terribilis, quod de progenie et de prosapia Mahometis esset.
 hunc illi veluti patriarcham colebant et veluti prophetam veneraban-
 tur, aequalemque illi cultum ac Mahometo praestabant. hic tanta
 apud eos auctoritate pollebat, ut amerae Turcarum principis filiam
 virginem praeter illius sententiam raptam devirginaverit secumque
 retinuerit, et licet cum ea in cubiculo lectuloque consuesceret, nemo
 eum vel reprehendere vel aliquid enuntiare ausus fuerit. immo po-
 tius ameras et puellae frater dixerunt "concubitus patriarchae Maho-
 methi consanguinei eam sanctificavit, et quod nascetur ex ea sanctum
 erit, quippe ex sanguine Mahomethi, secundum legem sanctificatio-

Μαχουμέτη.” αὐτὸς δὲ ὁ μέγιστος καὶ πολὺς παρ’ ἐκείνοις ὁ εὐγενῆς πατριάρχης, ὃν εἶχον προσρατικὸν καὶ προφήτην, τοῦνομα Μηρσαΐτης τῇ Περσικῇ διαλέκτῳ, ἀπέστειλεν ἀποκρισαρίους ἀπὸ τῆς Προύσης ἧς ἐκατοίκει πρὸς τὸν δεσπότην τῶν Τούρκων, καὶ εἶπεν “ὄρα μήπω συνάψης πόλεμον μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν στρατὸν ἀπολέσης καὶ τὰ γένη τῶν Μουσουλμάνων, ἕως ὅτε ἐγὼ νὰ φθάσω καὶ δηλώσω τὴν ὄραν τῆς συμπλοκῆς τοῦ πολέμου, ὡς ὁ μέγας ἡμῖν διδάσκει Ῥασούλ ὁ προφήτης. καὶ γινώσκω δὲ τοῦτο ὡς προσρατικὸς καὶ προφήτης.” ταῦτα δὲ ἀκούσας τῶν Τούρκων ὁ δεσπότης ἔπρα- 10 ξεν ὡς ὠρίσθην, καὶ ἀνέμενε τὸν ψευδοπροφήτην. καὶ μεθ’ ἡμέρας ὀλίγας ἔφθασεν. ἦλθεν ὁ Μηρσαΐτης καὶ πατριάρχης τῶν Τούρκων μετὰ πεντακοσίους Τουρκοκαλογέρους, ἐπὶ ἡμίονου καθήμενος, καὶ τῷ σχήματι σοβαρώτατος καὶ τὸ μεγαλεῖον δεινότητος. τὰ δὲ πλήθη τῶν Μουσουλμάνων εἰς ὑπα- 15 παντὴν ἐξέδρομον τὴν ἐκείνου, καὶ ὡς ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα τὰ μωροθαύμαστα γένη τῶν Τούρκων ὑπεδέξατο τοῦτον, καὶ μὴ μόνον τοὺς πόδας ἐκείνου ἠσπάζοντο καὶ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡμίονου τοὺς χαλινοὺς καὶ τοὺς πόδας οὗ ἔποχεῖτο. ὁμοίως καὶ ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων δουλο- 20 D πρεπῶς ὑπεδέξατο τοῦτον. αὐτὸς δὲ σοβαρὸς καὶ μεγαλοῦπεροχος ἰωρᾶτο τοῖς πᾶσιν. πλὴν δὲ ἐπηρμένος καὶ γεγυριω-

nemque Rasulis Mahometi.” hic itaque maximus et maxima apud eos auctoritate praeditus nobilis patriarcha, quem illi rerum futurarum prospectorem et praecentorem reputabant, Mersaita dialecto Persica nuncupatus, misit Prusa, in qua sibi domicilium elegerat, ad Turcarum principem legatos, qui dicerent “cave ne cum Romanis pugnam ineas, et exercitum gentemque perdas Musulmanorum, donec ipse advenero indicaveroque tempestatem conflictus, ut magnus nos docet Rasulus propheta: hoc vero cognosco, quippe qui divina mente res prospiciam et praedicam.” haec audiens Turcarum princeps iussibus obediit, et pseudopropheta expectabat, qui non multos post dies advenit. accessit Mersaita et patriarcha Turcarum cum quingentis Turcis solitarium institutum professis, mulae assidens, figura insolentissimus, fastu vehementissimus. Musulmanorum copiae illi obviae factae sunt, et tanquam angelum de caelo nationes illae Turcarum, quibus res ineptissimae stultissimaeque admirationem movent, proni excipiunt, neque manus illius pedesque tantummodo deosculantur, sed et mulae qua vehebatur frena et pedes. eadem ratione et Turcarum princeps serviliter eum excipit. ille gravis aliosque maximo intervallo supereminens omnes, necnon superbia tumens, et magnifice sese iactans atque ostentans, veluti procerus et magnus et de prosapia

μένος ὡς ὑψηλός τε καὶ μέγας καὶ ὡς ἀπόγονος τοῦ Μωά-
 μεθ ἐκατεδέξατο μόλις, καὶ ἐφθέγγετο ταῦτα. “γινώσκετε
 Μουσουλμάνοι, καὶ σὺ αὐτὸς ὁ πάντων τούτων δεσπότης.
 ἐγὼ μὲν ἀπεστάλην παρὰ τοῦ μεγάλου προφήτου Ῥασούλ
 5 Μαχουμέτη, ἵνα ὑμῖν εἶπω τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ὡς προο-
 ραικὸς καὶ προφήτης, ὅπως δουλώσωμεν τοὺς Ῥωμαίους καὶ
 αἰχμαλωτίσωμεν καὶ τὴν πόλιν. ἐτοιμάζεσθε δὲ πρὸς τοῦτο
 ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἡ ὥρα, ὅποιαν ἐγὼ γινώσκω.” καὶ ταῦ-
 10 τὰ εἰπόντος ἀπέβη τοῦ ἡμιόνου οὗ ἐποχεῖτο, καὶ εἰσῆλθεν εἰς
 τὴν τένταν τὴν ἰσταμένην ἀπὸ κεντούκλου, καὶ ἤρξατο ἀνα- P. 193
 γινώσκειν τὰς βίβλους τοῦ Μωάμεθ καὶ τὰ Ῥάμπλια πράτ-
 τειν. μετὰ ὑποκρίσεως δὲ ταῦτα ἐποίει, ὡς ἵνα ἀπαιτῶνται
 οἱ Τοῦρκοι καὶ προσκυνοῦν καὶ δοξάζουν ὡς προφήτην ἐκεῖ-
 νον, καθὰ καὶ ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων καὶ πάντες οἱ Μου-
 15 σουλμάνοι ἀληθῆ καὶ βέβαια κρατοῦσιν πάντα τὰ λαληθέντα
 ἐκ τούτου, καὶ πάντες τὴν κέλευσιν ἔμενον τὴν ἐκείνου, ἵνα
 προστάξῃ τοῦ πολέμου τὴν ὥραν καὶ δράμωσι πάντες καὶ κρα-
 τήσωσι τὴν πόλιν καὶ τοὺς Ῥωμαίους αἰχμαλωτίσωσι πάν-
 20 τας. ταύτη δὲ ἡ κενὴ καὶ ματαία ἐλπὶς μέγα θράσος καὶ
 τόλμην καὶ εὐφροσύνην τοῖς Τούρκοις ἐνέπλησε τότε, καὶ B
 ἀπὸ τούτου ἔχαιρον καὶ ἐσπατάλουν. ἀλλὰ καὶ καθ’ ἡμέ-
 ραν καὶ νύκτα τὰς παλάμας ἐκρότουν, καὶ τοῦ Μηρσαῖτη
 τὴν φωνὴν ἀνέμενον ὡς ἀγγέλου ἀληθεστάτου, ὡς ἵνα αἰχμα-

Mahometi, vix tandem sermonem in se assumpsit, dixitque “scitote Musulmani, et tu qui omnibus praees, me a magno propheta Rasule Mahometo missum fuisse ad conflictus tempus, tanquam qui futura praenosco et vates sum, praenuntiandum, ut Graecos in servitutem, urbem in captivitatem dedamus. accingite ergo vos et praeparate, dum quod ipse novi tempus advenerit.” his dictis mula qua vehebatur descendit, et in tentorium introit ex centumculis confectum, coepitque libros Mohameti percurrere et Ramplia conficere, sed cum simulatione, ut Turcae decepti ipsum tanquam prophetam venerarentur et adorarent; quemadmodum Turcarum princeps et reliqui Musulmani vera firmaque credebant quae ille edixerat, iussaque illius expectabant, ut tempus pugnae praeciperet; tum enim fore ut ipsi convolantes urbe potirentur, Graecosque omnes in captivitatem abducerent. haec vana spes ac futilis magnam Turcis eo tempore vim et audaciam necnon laetitiam abunde conciliavit, et ex eo tempore gaudio gestiebant et deliciose vitam agebant, imo die noctuque palmas percutiebant, vocemque Mersaitae expectabant tanquam veracissimi angeli ad Graecos captivandos. singulis quoque diebus ac noctibus, imo horis linguam adversus nos veluti utrinque praeacutum enses agitabant,

λωτίσουσι τοὺς Ῥωμαίους. ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὥραν τὴν γλώσσαν αὐτῶν καθ' ἡμῶν ὡς δίστομον ξίφος ἠκόνιζαν, καὶ φωνὰς ἀγρίους καὶ ἀνημέρους ἔλεγον ἀναιδῶς καὶ ὑβριστικῶς. μὴ μόνον κατὰ πατριαρχῶν τε καὶ βασιλέως αἰσχροτάτας φωνὰς ἀνέπεμπον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς πίστεως ἡμῶν τολμηρῶς ὀνειδίζοντες καὶ ἀναιδῶς βλασφημοῦντες ἔλεγον "ποῦ ὁ θεὸς σας, ὃ σκοτεινοὶ Ῥωμαῖοι; ποῦ ὁ Χριστὸς σας; ποῦ εἶναι οἱ ἅγιοί σας νὰ σας βοηθήσουν; αὔριον τὴν πόλιν ἐπέρονομεν, καὶ ἑσᾶς αἰχμαλώτους καὶ σκλάβους ἔχομεν, καὶ τὰς γυναῖκάς σας καὶ τὰ παιδιά σας ἔμπροσθεν ὑμῶν ἀτιμάσωμεν, καὶ τὰς καλογοραίας σας μὲ τοὺς Τουρκοκαλογέ-
 ρους νὰ παντρέψωμεν. μὰ τὴν πίστιν μας ἀλήθεια ὁ προφήτης μας ἔτζη λέγει." ταῦτα δὲ ὡς βέβαια καὶ ὁμολογούμενα οἱ ἀσεβεῖς εἶχασιν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν θεὸν ἡμῶν ὀνειδίζον ἀσεβῶς ταῦτα. ὡς δὴ ἔφθασεν ἡ τελεία ἡμέρα τοῦ πολέμου τῶν Τούρκων, ὁποῖαν παρ' ἐκείνοις ὁ μέγας προε-
 θέσπισε Μηρσαΐτης ὁ προφήτης ἐκείνων, εἶπε πρὸς τὸν στρα-
 τάρχην καὶ δεσπότην τῶν Μουσουλμάνων "μὴ βράδυνε ἐπὶ πλέον, ἀλλὰ ταχέως τὰς τάξεις τάξον καθοπλισθῆναι, καὶ πᾶν μηχανικώτατον καὶ πολεμικώτατον ἔργον ἔχοντες ἕξ ἐτοίμου, καὶ σὺν τούτοις γενέσθω τῆς πόλεως τε πλησίον ὅσον τόξου βολὴν εἰς τὸ κάστρον. καὶ σύνθημα" εἶπε "προσιάσω τοι-
 ὄνδε. ὅταν ἐφ' ἵππου ὑψηλοῦ με καθήμενον θεωρήσητε καὶ ἐν δεξιᾷ τῆ χειρὶ μου σπάθην γεγυμνωμένην θεάσητε καὶ τρίς

4. πατριάρχου?

12. ἀληθῆ ἄ?

voces efferas atque inhumanas impudenter iniurioseque emittentes; non tantum patriarcham et imperatorem, sed fidem etiam nostram audacter impropertantes et inverecunde blasphemantes. "ubi est deus vester? o tenebrosi Romani! ubi Christus vester? ubi sunt sancti vestri, qui vobis opem tulerunt? cras urbe potiemur, et vos servos captivosque abducemus; uxoribus vestris et filiis vestris, vobis inspeciantibus, vim inferemus: vestras moniales cum Turcarum monachis desponsabimus. per fidem nostram vere haec propheta noster praedicat." haec autem tanquam firma certaue impii tenebant, ideoque iurgia illa impia in deum nostrum effundebant. cum tandem postrema belli Turcici dies advenit, quam illis magnus praevaticinatus fuerat Mersaita Turcarum vates, dixit copiarum ductori Musulmanorumque principi, "ne diu moras traherent, sed quantocyus iuberet ordinibus, ut se arment et machinas omnes et ad bellum necessaria instruant, ut prompta sint: postea prope urbem ad teli iactum conferantur. signum esto, quod iubeo. cum me super equum altum se-

τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε, μετὰ βοῆς καὶ κρουγῆς καὶ ὀρμῆς καὶ κρότων καὶ ὀργάνων κατὰ τῶν Ῥωμαίων εἰσβάετε, καὶ αὐτομάτως πεσοῦνται τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ ἀκωλύτως γενέσθαι ἐντὸς καὶ ταύτην αἰχμαλωτίσατε.” καὶ ταύτας μὲν τὰς 5
 5 ληρολογίας ὁ Μηρσαΐτης ὡς βεβαίας δμολογῶν τοῖς Μουσουλμάνοις δημηγορῶν ἔλεγεν, ὡς ἔχων τὰς προφητείας ἐκ τοῦ Μωάμεθ καὶ Ῥασούλ Μαχουμέτη τὰς βίβλους. καὶ αὐτὸς P. 194
 μὲν εἶπε ταῦτα, ὁ δὲ στρατάρχης καὶ δεσπότης τῶν Τοῦρκων τὸ κελευσθὲν ἐκπληρώσας καὶ προστάξας τὰς τάξεις ἀπάσας
 10 καθοπλισθῆναι, καὶ πᾶσαν τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου φέροντες ἀνὰ χεῖρας, εὐθὺς τὰ πλήθη τῶν Μουσουλμάνων καὶ τὰ στρατεύματα πάντα τὸ προσταχθὲν ἐκπληροῦσι, καὶ μὲ ὄπλα παντοῖα καὶ παρασκευὰς τὰς μεγίστας καὶ τὰ μηχανικώτατα ἔργα ἐσπάραξαν κατὰ τάξιν. καὶ οἱ μὲν σκάλας ἔφερον,
 15 καὶ σκάλας παντοίας, μικρὰς καὶ μεγάλας, ἄλλοι δὲ τζόκους, καὶ ἕτεροι συστάς, καὶ ἄλλοι πῦρ μετὰ μαζαλάδων, ἕτεροι δὲ σκλώπους, ἄλλοι δὲ σιδηρᾶ μάχιμα ὄπλα δρεπανηφόρα μετὰ κονταρίων μακρῶν τὰ ἐπονομαζόμενα φάλκας, ἕτεροι δὲ σκου- B
 τάρια στερεὰ καὶ μεγάλα, καὶ τὰ πάντα μετὰ σιδήρων, καὶ
 20 πλοκοτάς δὲ ἄλλοι, καὶ παβέτζια ἄλλοι, ἄλλοι δὲ ἀγγύρας σιδηρέας, καὶ ἄλλο πολεμικὸν ἔργον ἔφερον ἀνὰ χεῖρας. καὶ κατάφρακτοι πάντες μετὰ ἰσχυρᾶς καὶ σιδηρᾶς πανοπλίας καὶ περικεφαλαίας μεγίστας. καὶ τοσοῦτον ὑπῆρχε τῆς στρατιᾶς ἐκείνης τὸ πλήθος ὅτι ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς πόλεως τῆς Χρυ-

dere et in dextera mea nudum ensem conspicietis, terque vocem meam cum clamore et strepitu et impetu et applausibus et organis audieritis, in Graecos impetum facite; et ultro urbis moenia corruent, et vos nullo obstante ingressi praedam agite.” et has quidem nugas Mersaita tanquam certas ac stabiles Musulmanis pro concione garriebat, quippe qui Mahomethi vaticinia et Rasulis Mahomethi libros possideret. et haec ille; at copiarum ductor princeps Musulmanorum imperio audiens ordinibus omnibus praecipit, ut sese arment et apparatus omnem bellicum manibus tractent. subito copiae Musulmanorum et universi exercitus iussa exequentur, et armorum omne genus et apparatus copiosissimos et machinas ordine disponunt: alii scalas ferebant, scalas varias, magnas parvas, alii stipites, alii trabes, alii ignem cum mazaladis, alii sclopetos, alii armamenta ferrea ingentia, omnia ferro circumsepta, alii plocotas, alii pavetia, alii ferreos uncos et omne bellicum instrumentum, armatura undique muniti valida et ferrea et ingentibus galeis. militum numerus in tantum creverat, ut ab uno extremo portae Chrysiae ad aliud Xyloportae

σίας ἄχροι καὶ τὸ ἕτερον τὸ ἄκρον τῆς Ξυλοπόρτης ἐκράτει. οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ φωσάτου τὰς συντάξεις τῶν Τούρκων ἕστησαν κατὰ τάξιν πλησίον τοῦ κάστρου, ὡς ἐθέσπισεν ὁ ψευδοπροφήτης. τοὺς δὲ τοξότας ἐκείνους τοὺς ἀναριθμήτους τῶν Τούρκων ἐκέλευσαν πάντας ὁμοῦ τοξεύειν ἐπάνω τοῦ κάστρου καὶ τῶν 5 προμαχιονίων, ὡς ἵνα λαβώσουν καὶ φονεύσουν τινὰς τῶν Ῥωμαίων, καὶ φοβηθῶσιν οἱ ἄλλοι καὶ φύγωσιν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ ἀπὸ τούτου ἄδειαν εὗρουν καὶ ἀναβῶσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἐπάνω ἀνεμποδίστως, καὶ κρατήσωσι τὴν πόλιν. ὁ δὲ λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὄρων τὰ πολεμικὰ καὶ μάχια ἔργα 10 τῶν Τούρκων, καὶ τὴν πλησμονὴν τοῦ φωσάτου γενεῶν τῶν ἀπείρων, καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν Ταρτάρων καὶ τῶν Μουσουλμάνων τὴν τόλμην, καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου πραχθέντα, ὅτι ἐντὸς εἰς τὰς σούδας ἀπέκτειναν οἱ Τοῦρκοι Ῥωμαίους καὶ ἄλλους ἔμ-
 D προσθεν εἰς τὰς πόρτας, ἐδειλίασαν μέγα, καὶ σχεδὸν πρὸς 15 φυγὴν οἱ πλείονες ἐθεώρουν. ὦ ὥρας τῆς πικροτάτης ἐκείνης, ὦ λύπης τῆς ἀφορήτου, ὦ ἀπελπισίας μεγίστης. τίς οὐκ ἔφριξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην; τίς οὐκ ἐτρόμαξε τὴν ὥραν ταύτην ὄρων τοὺς Ῥωμαίους εἰς τσοσάντην δειλίαν καὶ τοὺς Μουσουλμάνους εἰς θάρσος τοσοῦτον; καὶ τίς τῶν ἀκαταπλήκτων 20 τότε οὐ κατεπλήγη καὶ τῶν ἀνδρείων οὐκ ἐφοβήθη, οὐχὶ τὸν θάνατον, οὐχὶ τὸν θάνατον λέγω, φυσικὸς γὰρ ὑπάρχει, ἀλλὰ τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ γένους, τῶν γυναικῶν τὰς ἀτιμίας, τῶν σωφρόνων τὰς αἰσ-

24. τὰς ante ἀτιμίας vulgo om

omnia occuparet. bello praefecti Turcarum phalanges ordinatim prope castrum, ut pseudopropheta vaticinatus fuerat, disposuerunt. sagittarios illos innumerabiles praeceperunt omnes simul sagittas eiaculari supra castrum et propugnacula, ut vulneratis occisisque nonnullis Graecorum, alii prae metu in fugam se verterent et moenia destituerent. hinc facultas illis fuerit ascendendi nullo impediante urbemque capiendi. Graecorum interim multitudo prospectans bellica Turcarum facinora et apparatus, necnon ex innumeris nationibus exercitus abundantiam, Tartarorum impetum et Musulmanorum audaciam, et quae paulo ante ausi fuerant, cum inter urbis fossas Graecos occidissent et ante portas alios, magno timore arrepti, potiori ex parte fugam praemeditabantur. o tempestatem illam amarissimam! o moerorem intolerabilem! o maximam desperationem! quis die illo non horruit? quis non tremuit ea hora, videns Graecos tanto timore concussos, Musulmanos tanta confidentia praemunitos? et quis, licet imperterritus, non expavit? quis, licet generosus, non exhorruit? non

χρουργίας, τὴν περιτομὴν τῶν βρεφῶν, τῶν ναῶν τὴν ἀπό-
 λειαν, τῶν ἁγίων εἰκόνων τοὺς ἐμπαιγμούς, τοῦ μεγίστου Θεοῦ
 τὴν σοφίαν ὑμνητήριον τοῦ Μωάμεθ καὶ κατοικητήριον τῶν
 5 δαιμόνων καὶ μασγήδιον ἀποκαταστήσαι τοῦ Ρασούλ καὶ
 Μωάμεθ. τὸ δὲ χεῖρον καὶ βλαβερόν καὶ μυριοπλάσιον τοῦ
 κακίστου θανάτου κάκιστον τῇ μεταθέσει καὶ ἀπωλείᾳ τῆς P. 195
 εὐσεβοῦς πίστεως τῶν Χριστιανῶν πρὸς τῶν Μουσουλμάνων
 τὸ σέβας καὶ τὴν περιτομὴν τοῦ Μωάμεθ. ὃ θρόνου μεγί-
 στοῦ ἄξιος ἢ ὦρα ἐκείνη, ὃ τρικνμίας ἀλατασχέτου. τίς ἡμῶν
 10 τὰς οἰμωγὰς οὐ συνεπένθησε τότε; τίς ἀκοὴ φέρει τὸ ἄκου-
 σμα, ποία ὄψις τὸ θέαμα; καὶ γὰρ εἰς τὰς τοσαύτας καὶ
 τηλικαύτας ἀνάγκας οὐδένα βοηθοῦντα ἢ διεγεῖραι ἢ παρο-
 τρῦναι ἡμεῖς εἶχομεν, ἐπεὶ ὁ μὲν εἷς βασιλεὺς κατατροχόμε-
 νος ὑπῆρχεν ἐκ νόσου καὶ γήρους, καὶ ἡδύνατο ὀπλισθῆναι
 15 ἢ ἀναβῆναι ἐφ' ἵππου, ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ παλατίου εὐρίσκετον
 καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἔπραττεν. ὁ δ' ἄλλος ἀνέβη ἐφ' ἵππου
 καθωπλισμένος ὡς ἔδει, καὶ τὴν πύλην ἐξῆλθε Ῥωμανοῦ τοῦ B
 ἁγίου, καὶ ἔστη ἐκεῖσε πλησίον τῆς πόρτης. ὡς δὲ ἔφθασεν
 ἢ ὦρα ὁποία ἦν ὁ ἄθεος ἀνέμενε Μηρσαΐτης, ἤγουν ἢ μία
 20 ἐκάζοθεν ἐκ τὸ μέσον ἡμέρας, ἀνέβην ἐφ' ἵππου ὑψηλοῦ καὶ
 μεγάλου, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον πεντακόσιοι ἄνδρες τοὺς ἔφερον
 Τουρκοκαλογέρους, ὡς ἵνα ἔχωσιν οὗτοι κέρδος καὶ ζοῦρος

14. καὶ alterum] καὶ οὐκ?

mortem, inquam, quae naturalis est, sed magnae huiusce urbis excidium,
 generis servitutem, mulierum debonestamenta, castarum violationes, pue-
 rorum circumcissionem, templorum ruinam, sanctarum imaginum irrisio-
 nes, maximi dei sapientiam ad Mahometi laudem, daemonum sedem
 et profanum Rasulis et Mahometi cultum destinatam; quod vero peius
 et magis noxium, et pessima morte infinitis propemodum modis ex-
 crabilius, pia Christianorum fidei ruinam atque immutationem in
 Musulmanorum religionem et Mahometi circumcissionem. o maxime
 illam horam deplorandam! o procellam ineluctabilem! quis eiulatibus
 nostris non illacrimavit? quae auris auditionem sufferre, quis oculus
 aspectum potuit? in tot enim et tantis infortuniis nullus adfuit, qui
 adiuvaret aut excitaret aut cohortaretur, quandoquidem unus ex impe-
 ratoribus vi morbi oppressus et senectute confectus neque arma sumere
 neque equum ascendere poterat, sed intra palatium vitam agens pro viri-
 bus rem gerebat, alius armatus equo conscenso porta sancti Romani exiit
 propeque eam stetit. ubi accessit hora quam impius expectabat Mer-
 saita, quae erat una post meridiem, equum altum ingentemque ascen-
 dit; et cum eo quingenti quos secum adduxerat Turcarum monachi,

τὰς καλογραίας τῆς πόλεως, ἀνεβόησαν ὕμνον τῇ Περσικῇ
 διαλέκτῳ πρὸς τὸν Μωάμεθ καὶ εὐφημίας πρὸς Μηρσαί-
 την. καὶ τρεῖς ἐποιήσαντο τοῦτο ἕως ὅτε αὐτὸς ἔλθῃ πρὸς
 τὴν μάχην. πλὴν καὶ σκουτάριον ἐβάσταζον ἔμπροσθεν τού-
 του μέγιστον παρὰ φύσιν, ὡς ἵνα θαυμάζωσιν ἀπὸ τούτου 5
 ὅτι μωροθαύμαστα ἔθνη τῶν Μουσουλμάνων τὸν Μηρσαίτην
 ἐκείνον. αὐτὸς δὲ ὅταν πλησίον ἦλθε πρὸς τὰς συντάξεις τῶν
 Μουσουλμάνων, ἀνεβόησε μέγα “Ρασούλ, Ρασούλ Μαχουμέτη.”
 καὶ γυμνώσας τὸ ξίφος καὶ ὠθήσας τὸν ἵππον, καὶ κράξας
 πρὸς τὰς συντάξεις τὸ ἄλαχ ταγκρὸν Ρασούλ Μαχουμέτη, 10
 συνανεβόησαν ἅμα καὶ τῶν Μουσουλμάνων τὰ πλήθη, καὶ
 μετὰ ὀρμῆς καὶ κραυγῆς καὶ κρότων καὶ ὀργάνων καὶ μυρίων
 ἄλλων ἀλαλαγμάτων καὶ σαλπίγγων ἔφθασαν εἰς τὰ τεῖχη
 τοῦ κάστρου ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης ἕως καὶ τῆς Χρυσίας, τὴν
 αὐτὴν λέγω καὶ μίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. καὶ πᾶν 15
 πολεμικὸν ὄργανον ἔφερον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἠκούμβησαν εἰς
 ὅτι τὰ τεῖχη, ἔθνηκαν σκάλας, ἀνέβαιναν εἰς τὸ κάστρον, ἐτρο-
 ποῦσαν τοὺς πύργους. καὶ οὐδεὶς εὐρέθη ὁ ἐμποδίσας ἐκεί-
 νους ἐκ τοῦ μεγίστου φόβου καὶ δειλίας ὁποίας ἔλαβον οἱ
 Ῥωμαῖοι. τίς γὰρ οὐκ ἐτρόμαξε τὴν ὥραν ἐκείνην; τίς οὐκ 20
 ἔφριξε ταύτην τὴν θέαν; τίς ἀκοῆ φέρει τὸ ἄκουσμα, ποία
 ὄψις τὸ θέαμα; καὶ γὰρ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ μυριάδας βε-
 λῶν, τουτέστι σαγίτας, ἐτόξευσαν ἐπάνω τῶν Ῥωμαίων, καὶ

ut praedam rapinamque civitatis moniales sibi haberent, Mahomethi
 laudes ter Persica dialecto conclamarunt, necnon fausta Mersaitae
 precati sunt. et ter hoc, antequam ipse in pugnam procederet, pere-
 gerunt. et ante ipsum scutum maximum et praeter usum gestabant,
 ut inde Mersaitae nugarum admiratoribus Musulmanis maiorem admi-
 rationem cierent. ipse porro ad Musulmanorum ordines proxime ac-
 cedens voce magna clamavit “Rasul Rasul Mahomete.” et nudato
 gladio equoque concito ad instructas phalanges intonuit “Alatancy
 Rasul Mahomete.” simul cum eo Musulmanorum multitudo concla-
 mavit, et cum impetu et strepitu et plausibus et organis et sexcentis
 aliis clamoribus et tubarum sonitu ad muros urbis pervenere, a Xy-
 loporta ad Chrysiam una eademque illius diei hora, et tum bellica
 instrumenta manibus advecta moenibus apponere, scalas appingere,
 castrum ascensu pertentare, turres perforare; nec fuit qui eorum im-
 petum amoliretur, Graecis omnibus ingenti metu ac tremore oppres-
 sis. quis enim ea hora vacuus timore fuit? quis aspectu illo animo
 percussus non est? quae auris auditionem sustinuit, quis visionem
 oculus? momento namque temporis sagittarum myriades in Romanos
 adversos proiectae extra intraque muros urbis ceciderunt, crebrae

ἔπεισον εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ ἐντός, ὥστε καὶ τὸν αἰ-
 θέρα ἐκάλυψαν καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐσκέπασαν, καὶ
 ἡμᾶς πάντας φόβος ἐκράτησε καὶ δειλία ἐξέπληξε, καὶ μικρὸν
 ἀπεκρύβημεν. ἀλλ' οὐ μακρὰν, ἀλλ' ὕπισθεν τῶν προμαχιο-
 5 νίων ἐστάθημεν. ὡς δὲ οἱ Τούρκοι γυμνὸν τὸ κάστρον ἀπὸ P. 196
 ἀνθρώπους ἰδόντες ὑπέλαβον ἀφυλάκτως εἶναι, καὶ μετὰ θρά-
 σους μεγίστου καθ' ἡμῶν εἰσβάλλουσι πάντες. καὶ οἱ μὲν
 μετὰ σκαλῶν ἀνέβαινον εἰς τὸ κάστρον, οἱ δὲ καὶ μὲ τὰς ἀγ-
 γύρας καὶ τὰς φάλακας ἐκείνας. ἄλλοι δὲ ἐτρυποῦσαν μὲ συ-
 10 στιάς τοὺς πύργους, ἄλλοι ἐγαλοῦσανε μὲ τζόκους τὸ κά-
 στρον, ἄλλοι ἔκαιψαν τὰς πόρτας τοῦ ἔξω κάστρου, καὶ πᾶν
 τολμηρὸν καὶ ἀνδρεῖον οἱ ἀσεβεῖς ἐποιοῦντο πρὸς κατάπληξιν
 τὴν ἡμετέραν. ταῦτα ὁρῶντες οἱ δυστυχεῖς καὶ ἀπελπισμένοι
 Ῥωμαῖοι εἰς ἑαυτοὺς ἐπανῆλθον, καὶ περιεργασθέντες πῶς
 15 πόθεν, ἀλλαχόθεν χεῖραν οὐκ ἔχοντες βοηθείας οὔτε τινὰ πρὸς
 τὸ διεγείραι καὶ παροτρῦναι τὸν λαὸν πρὸς τῶν Τούρκων B
 τὴν μάχην τὴν φρικτωτάτην ὥραν ἐκείνην. καὶ ἐξενεγκόντες
 οὗτοι ἑαυτοὺς διεγείρονται πρὸς ἀνδρείαν καὶ τόλμην. καὶ
 γὰρ οἱ δειλοὶ τὸ πρότερον καὶ φυγοὶ καὶ κατατρυπούμενοι
 20 ἄφνω τολμηροὶ εὐρέθησαν καὶ γενναῖοι πολεμισταὶ καὶ ἀν-
 δρεῖοι καὶ περιφρονηταὶ τῶν πληγῶν καὶ δεινῶν λαβωμάτων
 καὶ τῶν παντοίων θανάτων. καὶ τῆς παναγίας τῆ βοηθείᾳ
 τῆ τόλμη ῥωσθέντες ὀρμῶσι ξιφήρεις κατὰ τῶν ἀσεβῶν καὶ

17. φρικτωτάτην vulgo

adeo ut aërem cooperirent, lumen solis obtenebrarent, nosque in me-
 tum adducerent et animis dissolutis deterrerent. interim e conspectu
 eorum paululum subducimur, non longo tempore, et post propugnacula
 contegimur. ut Turcae nudum castrum hominibus conspexere, suspicati
 esse custodibus destitutum, ingenti cum audacia irruentes, hi quidem
 cum scalis castrum ascendere, alii cum ancoris, quas falcas diximus, alii
 systis turres perforare, et omne audax ac generosum facinus impii illi ad
 terrorem incutiendum audere. haec infelices Romani intuiti et fortunis
 suis diffisi, in se reversi, comperto nullum sibi aliunde affore auxilium,
 neque qui populum tremenda illa hora ad pugnam Turcarum excita-
 ret et promoveret, e latebris se eduxerunt, ad robur et audaciam
 animantes. namque qui antea erant timidi, fugitivi, hostium invasio-
 nibus obnoxii, repente audaces et generosi et robusti bellatores, et
 plagarum et inhonestorum vulnerum et mortis omne genus contem-
 ptores facti sunt; et sanctissimae virginis ope audaces impios denu-
 datis ensibus saxisque invadunt. et veluti fumo examinibus dissipa-
 tis, unus post alium concitatur, et sexus omnis consurgit et aetas,

μὲ λίθους, καὶ ὡς καπνοῦ κινήσαντες σμῆνος ἄλλος ὑπ' ἄλλω
 διεγείρεται, καὶ ἀνίσταται γένος ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα, καὶ
 ἕκαστος μεθ' ὧν ἠδύνατο ὀπλων, ἕτεροι δὲ καὶ ἄνευ τῶν
 C ὀπλων, ἄλλοι μετὰ ξιφῶν τε καὶ κονταρίων. ἕτεροι δὲ οὐδὲ
 ἕξ αὐτῶν εὐποροῦσαν, ἀλλὰ τὰς ταύλας ὁποῦ ἐτρώγαν καὶ τὰ
 τυμπάνια τῶν βουτζίων ἔδησαν μὲ σχοινία, καὶ ἐβάσταζαν
 ἀντὶ σκουταρίων. τινὲς δὲ οὐδὲ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον
 ἦλθον, ἀλλὰ μὲ λίθους καὶ μόνον ἐμάχοντο τολμηρῶς καὶ ἀν-
 δρείως, ὡς κατάφρακτοι μετὰ παντοίων τῶν ὀπλων. καὶ ἕτε-
 ρος ἕτερον καὶ ἄλλος ἄλλον, καὶ πρὸς ἀλλήλων ἀλλήλοις ἀν- 10
 δρείως καὶ θαρσαλέως ἠγωνίζοντο, καὶ ἐπαροτρύναντο πρὸς
 τὴν σφοδροτάτην μάχην ἐκείνην, λέγων "ναὶ ὦ φίλοι, ὦ ἀδελ-
 φοί, ὦ συμπατριῶται, ἀγωνισώμεθα σήμερον, σπονδάσωμεν,
 προκινδυνεύσωμεν ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἐμαντιῶν καὶ γυναικῶν καὶ τέ-
 κνων καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ γένους καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ 15
 D τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, καὶ τὸ μεῖζον, τῆς ἀληθοῦς πίστεως
 τῶν Χριστιανῶν. τί οὖν ἐὰν μὴ νῦν ἀποθάνωμεν; οὐ τεθνη-
 ξόμεθα πλέον; ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν. δράμωμεν
 πρὸς τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου ὡς οἱ μάρτυρες πρὸς τὸ στά-
 διον τῶν τυράννων." ταῦτα διαλεγομένων καὶ παροτρυνομένων 20
 πρὸς ἀλλήλους ἔσπευδον πάντες, καὶ ἠγωνίζοντο ὡς κεκραπα-
 ληκοὶ καὶ βεβαπτισμένοι ἕξ οἴνου, καὶ ὡς ἕξ συνθήματος ἐκ
 τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς πόλεως ἄχρη καὶ τοῦ ἑτέρου ἐν μιᾷ φωνῇ
 καὶ ὄρμηϊ καὶ κραυγῇ κατὰ τῶν πολεμίων εἰσβάλλουσι, καὶ

1. κινήσαντος?

singuli cum armis quibus poterant, alii sine armis, alii cum ensibus
 et hastis. alii, quibus similia in promptu non erant, tabulis in qui-
 bus cibum sumebant, et dolii tympanis funibus alligatis pro scutis
 utebantur. quidam sine his in bellum processere, et lapidibus so-
 lummodo audacter ac viriliter, aequae ac si armatura varia essent mu-
 niti, cum hostibus certabant. sic unus cum alio et inter se singuli
 animose contendebant, et ad pugnam vehementissimam hortabantur.
 "agite o amici! o fratres! o cives! certemus hodie. vindicemus no-
 bis ipsis, uxoris, filii sanguinis patriae et magnae huiusce urbis,
 et quod magis est, verae Christianorum fidei libertatem. nosmet pro
 nobis ipsis in periculum adducamus. an si nunc mortem non obi-
 mus, vita in posterum non deficiet? faciamus ut haec necessitas
 honoris studium videatur. curramus in belli discrimen, quemadmodum
 martyres ad tyrannorum stadia convolarunt." haec dicendo alius alium
 adhortari, contendere omnes, decertare, quemadmodum exaturati et
 vino madidi, et ex composito simul ab uno extremo civitatis ad aliud

σφοδρωτάτου συρραγέντος πολέμου καὶ καρτερωτάτης τῆς μά-
 χης ἐφ' ἱκανῆς τε τῆς ὥρας πολλοὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἐλαβώ-
 θησαν καὶ ἀπέθανον. τὸ δὲ ἀκατάπληκτον τῶν ἀνδρικοτάτων
 καὶ γενναιοτάτων Ῥωμαίων δειλοὺς καὶ τρεπτοὺς τοὺς Μου- P. 197
 5 σουλμάνους ἀπέδειξεν. καὶ τοὺς μὲν ἀναβαίνοντας μετὰ τῆς
 φάλακας ἐπάνω τοῦ ἔξω κάστρου τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον τού-
 των καὶ πρὸς βασιλέα ἔφερον, τοὺς δὲ Μουσουλμάνους τοὺς
 ἄλλους τοὺς ἐτροπούσαν τὸ κάστρον καὶ τοὺς πύργους, ἀπέ-
 κτεινον ἐντὸς εἰς τὰς τρύπας. τὰ δὲ πλήθη τὰ ἄλλα τὰ γε-
 10 γανρωμένα καὶ ἐπηρμένα τῶν Τούρκων ἐλάβωσαν ἐφόνευσαν
 ἐδίωξαν, καὶ τὰ πολεμικὰ καὶ μαχιμώτατα τούτων ἔργα ἐπή-
 ρασι. καὶ μὴ μόνον οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἐπιστήμονες τοῦ
 πολέμου εἰργάζοντο ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας οἱ ἄρχον-
 τες καὶ τῆς χώρας οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὸ κοινὸν ἅπαν καὶ B
 15 τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν τὰ συστήματα καὶ τῶν ἀρχιε-
 ρέων οἱ κρείττονες καὶ πνευματικῶν τῶν ὁσίων οἱ ὀσιώτατοι
 καὶ τῶν ἔξω χωρῶν οἱ ἄνθρωποι τολμηροὶ καὶ γενναῖοι καὶ
 περιφρονηταὶ τῶν πληγῶν καὶ τραυμάτων καὶ τῶν θανάτων
 ἐφάνησαν. ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ εἰς ἀνδρὸς θάρσους
 20 μεταλλαττόμεναι ἐπὶ τοῦ πολέμου τὴν ὥραν φορτικοτάτην
 ἐκείνην οὐκ ἀπεκρούβησαν, οὐδὲ ὡς γυναῖκες ἐδειλίασαν, ἀλλὰ
 καὶ μᾶλλον τοῦ πολέμου τὴν ὥραν εἰς τὸ ἔξω κάστρον ἐφθα-
 σαν, καὶ αἱ μὲν πέτρας εἰς τὸ τεῖχος ἀνέβαζον πρὸς τοὺς πο-
 λεμιστὰς τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἠὺδρεῖωσαν αὐτούς, καὶ ὠθοῦ-

una voce et impetu, clamoreque in hostes irrumpere, et saevissimo proe-
 lio commisso et dirissimo conflictu ad longam horam multi ex utraque
 parte vulnerati mortem obire. tandem imperterritus validissimorum et
 generosissimorum Romanorum animus Musulmanos timore incusso profligavit.
 eorum qui cum falca ascenderant exterius castrum amputata capita
 ad imperatorem delata sunt: qui castrum turresque perforabant, inter
 ipsa foramina contrucidati. examina alia Turcarum superba ac tumida
 vulneribus confecerunt, in fugam verterunt, eorumque bellica instru-
 menta ac machinas depraedati sunt. neque tantum milites et pugnis
 exerciti haec operabantur, sed et rei publicae viri principes et civitatis
 potiores et sacerdotum universitas et monachorum coetus et antistitum
 potiores et sanctorum confessorum sacerrimi. externae quoque regio-
 nis homines impavidi et generosi et plagarum et vulnerum mortisque
 ipsius contemptores agniti sunt. quinimmo pleraeque mulieres virilem
 audaciam induentes, horribili illa belli tempestate non se abdid-
 erant, neque uti mulieres metu percussae sunt, immo eo ipso tempore
 ad exterius castrum venientes partim saxa Graecis bellatoribus in moe-

σαν αὐτοὺς πρὸς τὴν μάχην καὶ τὸν πόλεμον· ἄλλαι δὲ
 C ἐκκρατοῦσαν ὡὰ καὶ στουππιά, καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον·
 ἄλλαι ὕδατα καὶ οἴνους ἐπότιζον αὐτοὺς φλεγομένους τῇ δί-
 ψῃ ἐκ τοῦ πολέμου· ἄλλαι δὲ τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελ-
 φούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ κατα- 5
 βῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου καὶ τοῦ πολέμου σχολά-
 σαι, ἀλλὰ ἀφόβως καὶ ἀκλονήτως καὶ θαρσαλέως πολεμίζειν
 τοῖς Τούρκοις ἔλεγον. ἀλλὰ καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ στρατιᾶς
 ἐκεῖναι περιεπάτουν ἐκεῖσε. ἐστρατεύοντο δὲ καὶ πρὸς ἀλλή-
 λας, μία τὴν ἄλλην ἐνουθέτει, καὶ ἔλεγεν “βλέπε μὴ πλη- 10
 σιάσης τὸ κάστρον τὸ μέγα, ὅτι τῶν Τούρκων αἱ σαγίτταις
 κρόνου ἐκεῖσε καὶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλὰ περιπατεῖτε πλη-
 σίον εἰς τὸ μέρος τοῦ ἔξω κάστρου, ἵνα σκέπεσθε ὑπὸ τού-
 D του.” πλὴν ἐλαβώθησαν καὶ τινες μὲ σαγίττας. καὶ οὐδὲ
 αὐτὸ τὰς ἄλλας ἐθρόησεν ἵνα εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ κάστρου 15
 τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἐσπούδαξαν καὶ ἐκεῖναι τὸ δυνατὸν αὐτῶν
 εἰς τὴν μάχην μέχρι τὸ πέρασ ἰδῶσι τοῦ πολέμου. ἐπεὶ δὲ
 καὶ πρὸς δυσμᾶς ἐξέκλινε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
 ἀκλονήτως ἴσταντο πρὸς τὴν μάχην τὴν φορικτοιτάτην τῶν
 Τούρκων καὶ ἠγωνίζοντο καὶ ἀνδρείως, οἱ ἀσεβεῖς ἀπὸ τού- 20
 των καὶ ἄπρακτοι εὐρεθέντες καὶ αἰσχυρόμενοι καὶ ἠιτημέ-
 νοι ἀναιδῶς στραφέντες ἔφευγον. καὶ δῆλον ὅτι τὰ πολεμικὰ
 καὶ μάχιμα τούτων ὅπλα τὰ μὲν πλησίον τοῦ κάστρου τοῖς
 Ῥωμαίοις ἄκοντες καταλείψαντες, τὰ δὲ μακρότερα εὐρόντες

nia convehere, animos addere, compellere ad conflictum et pugnam, partim ova et stuppam deferentes vulneribus medicinam admovere, partim aqua vinoque ob bellum siti exsiccatos recreare; partim germanos sibi fratres et filios et lecti consortes impedire ne e castris descenderent bellandive finem facerent, sed intrepide inconcussaque et audacter Turcis pugnam intenderent. et hae ipsae attente ordinateque agmine composito per ea loca incedere, alia aliam exhortans ac instruens. “cave” dicebat “ne in magnum castrum proxime veneris: spissae enim eo Turcarum sagittae pervolant et loca infestant. via vestra ad exterius castrum deflectat, ut ab eo contactae tuto agere possitis.” ex his nonnullae telorum ictibus vulneratae non ideo aliis timorem incusserunt, ut in castrum recederent, sed vires omnes suas in pugna illa exantlarent, donec belli finem conspexere. cum porro lumen solis ad occidentem deflecteret, et Graeci in terribili illo cum Turcis conflictu inconcussi starent et viriliter decertarent, impii his praepediti, nihil proficientes, dedecore onusti et summa infamia devicti, fugam arripiunt. notum est bellica eorum instrumenta, ac

τῆ πυρὶ παρέδωκαν. καὶ τέρας ἔδοξε τοῦτο καὶ ἕξαισιον ἔρ-
 γον, πῶς οἱ ἐπηρμένοι καὶ γαυριωμένοι τὸ πρότερον ἄφνω P. 198
 κατηρεῖς εὐρέθησαν καὶ ἄχρειοι, καὶ πῶς οἱ πρότερον ἐπε-
 θύμουν τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἀπαρπροσοδοκῆτως τὸ
 5 λοιπὸν ἔφυγον ἀπὸ τούτων. καὶ γὰρ ἀληθῶς τοῦτο ἔργον
 ἀοράτως ἐπέμφθη ἐκ δυνάμεως θείας. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοῦτο
 ἰδόντες διεπλήττοντο μὲν τὸ θαῦμα, ἔχαιρον δὲ τὴν φυγὴν
 τε τῶν πολεμίων ἐκείνων, καὶ χαίροντες ἔλεγον “ὦ γλυκύτητα
 ἡμέρας ταύτης καὶ ὥρας, ὦ μεταλλαγῆς θαυμασίας καὶ ἐναλ-
 10 λαγῆς ἀνεπίστου, ὦ ἀπαρπροσοδοκῆτον ἐλευθερίας καὶ εὐ-
 φροσύνης, ὦ εὐθυμίας ἀνεκλαλήτου καὶ ἡδονῆς ἀνεκφράστου.”
 καὶ γὰρ ταῦτα τῶν πολυάθλων Ῥωμαίων λεγόντων ἔχαιρον B
 ἄμα καὶ σκιριτῶντες εὐθύμουν, τὰς παλάμας ἐκρότουν, καὶ
 τραιωῶς τὸν θεὸν εὐχαρίστουν, καὶ τὴν παναγίαν ἀνέπεμπον
 15 ὕμνους, καὶ ἐκ ψυχῆς δοξάζοντες ἔλεγον “τοῦτο τὸ πολυῦμη-
 τον καὶ πολυθρόυλλητον καὶ ἕξαισιον καὶ ἕξαιρετον καὶ θαυ-
 μάσιον καὶ θαύματος ἄξιον θαῦμα τῆς παναγίας ἀληθῶς καὶ
 ἀναμφιβόλως ὑπῆρχεν, ὡς καὶ τὰς μαρτυρίας ἔχομεν παρὰ
 20 μαρτύρων ἀπαραγράπτων κατὰ τοὺς φιλευσεβεῖς νόμους. φά-
 σκοντες γὰρ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαι ἀξιοπιστότεραι
 εἰσιν. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμοι ἡμῶν δέδωκαν μαρ-
 τυρίαν τοιαύτην, πάνν ἐστὶν ἀληθέστατον τὸ θαῦμα τῆς παν-
 αγίας. ἔλεγεν γὰρ ὁ Μηρσαΐτης ὁ πατριάρχης τῶν Τούρ- C

machinas quae prope castrum erant, ipsos Graecis reliquisse, quae lon-
 gius aberant, inflammasse. et sane hoc prodigium visum est et inu-
 sitatum facinus. quanam enim ratione, qui antea superbe se effere-
 bant iactabantque, repente moesti atque inutiles redditi sunt? et
 quomodo qui antea impense cum Graecis bellum cupiebant, inexpectata fuga se ab illis subduxerunt? enimvero opus hoc divina virtute
 eaque invisibili concessum est. et Graeci id intuiti mirum obstupe-
 scebant, et ob hostium fugam exiliebant gaudio, in laetitiamque effusi
 dicebant “o suavem hanc diem et horam! o admirandam! o insper-
 ratam immutationem! o inexpectatam laetitiam! o claritatem! o vol-
 uptatem, quae verbis exprimi nequit, qua quidquid dixeris minus
 erit!” his vocibus illi multis certaminibus celebres Romani simul
 laetari, prosilire, alacres palmas pulsare, et diserte deo gratias agere,
 laudibus sanctissimam virginem extollere, et ex animo glorificantes
 dicere “hoc hymnis abundans nominatissimum, memoratum, egregium,
 inusitatum, admirandum miraculum vere et sine ulla dubitatione san-
 ctissimae virginis est.” et testimonia nobis de hoc suppetunt testium
 omni exceptione, ut piae leges praescribunt, maiorum: testimonia
 enim quae habentur ab hostibus, fide digniora sunt. cum vero ho-

κων ὅτι ἡ πόλις ἐπρόκειτο παρ' ἡμῶν αἰχμαλωτισθῆναι, ὡς οἱ σοφοὶ τῆς Περσίας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωάμεθ ἐψηφοφόρησαν περὶ τούτου, καὶ εὔρον ὅτι εἰς τὸ ἔτος καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν ταύτης τῆς ὥρας ἡ πόλις παρ' ἡμῶν πρόκειται κρατηθῆναι. καὶ ἔμελλε τοῦτο γενέσθαι κατὰ τὴν 5 δύναμιν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν τέχνην τῶν ἀστρονόμων. ἀμὴ ἡ γυναῖκα ἐκείνη ἡ ὀξέα φοροῦσα καὶ περιπατοῦσα τοῦ κάστρου καὶ τῶν προμαχιονίων ἐπάνω ἀφόβως τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ἐκείνη ἀντέπραξε τὰς δυνάμεις τῶν ἀστρον καὶ τὴν τέχνην τῶν ἀστρολόγων. πλὴν οὐκ ἀπὸ γῆς οὐδὲ ἔξ ἀνθρώ- 10
Dπων τὴν δύναμιν εἶχεν, ἀλλ' ἔξ οὐρανοῦ καὶ ἀοράτου δυνάμεως. ὁμοίως καὶ τὰ στρατεύματα πάντα τῶν Τούρκων ἐσυνεμαρτύρουν ἐνόρκως τὸν Μηρσαίτην ἐκεῖνον, καὶ ἐδιηγοῦντο πρὸς πάντας ὅτι τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ὅταν μὲ θράσους καὶ ὀρμῆς ἀκρατήτου ἔφθασαν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ κάστρου, 15 ἵνα ἀναβῶσιν ἐπάνω καὶ διώξωσι τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὴν πόλιν αἰχμαλωτίσουν, τότε εἶδον γυναῖκα ὀξέα ὄσκα φοροῦσαν καὶ περιπατοῦσαν ἐπάνω τῶν προμαχιονίων τοῦ ἔξω κάστρου. καὶ ταύτην ἰδόντες, σκότος καὶ ζάλη καὶ τρόμος καὶ φόβος ἄφνω εἰς τὰς ψυχὰς εἰσῆλθε τῶν πάντων, καὶ πρὸς 20 φωνὴν ἔβλεψαν, καὶ εἰς πόλεμον οὐδὲ ὄλωσ, καὶ ἀπὸ δυνάμεώς τε καὶ τέχνης. τῆς γυναικὸς γὰρ ἐκείνης ἔλαβον τὴν δει-
P. 199 λίαν, καὶ ἠλευθερώθη ἡ πόλις. ἐγένετο δὲ ταῦτα κατὰ τὸν

stes atque adversarii nostri hoc testimonio suo constabiliverint, multo verissimum est hoc sanctissimae virginis miraculum. namque Mersaita et patriarcha Turcarum affirmabat propositam tunc illis fuisse civitatem ad praedam, quemadmodum viri docti Persae aetate Mahomethi calculaverant, invenerantque hoc anno mense dieique hora urbem a nobis debellandam esse; et futurum id erat omnino astrorum vi et astronomorum artificio; sed mulierem illam violaceis vestibus amictam, per castrum obambulantem et super propugnacula intrepide, dum pugna initur, vim astrorum obtudisse et astrologorum artificia; quamvis illa non a terra neque ex hominibus, sed e coelo et invisibili potestate vim obtinebat. similiter exercitus universi Turcarum iureiurando Mersaitae dictum confirmabant, et omnibus narrabant pugnae hora, postquam cum audacia et impetu, qui coerceri non poterat, ad muros castri pervenerant, ut ascenderent Graecosque fugarent urbemque caperent, vidisse se mulierem violaceis vestibus indutam, deambulantem super propugnacula exterioris castri; qua visa statim tenebris procella timore ac tremore correptos omnes in fugam se et non ad bellum dedisse, et vi influxuque illius mulieris formidinem sibi immissam et urbem liberatam. haec autem peracta sunt anno

καιρὸν τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑννακισιοστοῦ τριακοστοῦ ἔτους, μηνὸς Αὐγούστου κδ', ἡμέρα δευτέρα, ὥρα τῆς ἡμέρας ἑβδόμη. καὶ παρὰ μὲν ἐλαβώθησαν καὶ ἀπέθανον ἐπέκεινα μιᾶς χιλιάδος, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων μετὰ ἀληθείας ἐλαβώθησαν μὲν 5 ἐλάττονες ἀπὸ ἑκατόν, ἀπέθανον δὲ οὐ πλείονες τῶν τριάκοντα. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι, χαίρειτε τὸ μὲν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, τὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων τὸ γενναῖον καὶ ἀκατάπληκτον, τὸ δὲ τὸ πανθαύμαστον θαῦμα τῆς παναγίας, καὶ ταύτην ὑμνήσατε δοξολογήσατε, καὶ ὕμνους εὐχαριστηρίους ἀναπέμψατε εἰς τὸ μέγιστον ἔργον τῆς ἐλευθερίας, ἧς εὐεργετήθημεν παρὰ τῆς ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

3. μὲν] μὲν τῶν Τούρκων?

nongentesimo tricesimo supra sexies millesimum, mensis Augusti vigesima quarta, feria secunda, hora diei septima. ex Turcis quidam vulnerati et caesi sunt supra mille; ex nostris, ut verum fatear, vulnerati sunt minus centum, mortuique non plures quam triginta. et gaudete, o amici! gaudete tum ob liberationem urbis, tum ob generositatem imperterritam Romanorum, tum ob modis omnibus admirandum sanctissimae virginis miraculum. hanc laudate, huic gloriam dicite, et hymnos gratias agentes conficite pro maximo nostrae liberationis opere, quam consecuti sumus a gloriosa semperque virgine matre domini et dei et salvatoris nostri Iesu Christi, cui sit gloria in saecula. amen.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΑΙΑΣ ΛΛΩΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1215 EAST 59TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3700
WWW.UCHICAGO.PRESS.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1215 EAST 59TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3700
WWW.UCHICAGO.PRESS.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1215 EAST 59TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3700
WWW.UCHICAGO.PRESS.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1215 EAST 59TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3700
WWW.UCHICAGO.PRESS.EDU

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΑΙΑΣ ΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΕΘΕΙΣΑ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΩΝ ΠΟΛΛΑΚΙΣ

ΑΙΤΗΣΑΝΤΑ ΠΕΡΙ ΤΑΥΤΗΣ, ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΩ.

IOANNIS ANAGNOSTAE

DE EXTREMO THESSALONICENSI EXCIDIO

NARRATIO,

IN GRATIAM CUIUSDAM LAUDABILIS VIRI, QUI SAEPIUS EAM
EFFLAGITAVIT, COMPENDIO CONCINNATA.

LEONE ALLATIO INTERPRETE.

α'. Πολλὰ μὲν ἡμῖν πολλάκις καὶ ἄλλα τὸ τῆς ψυχῆς Alatii
σου φιλόπονον ἀριδῆλως ἐγνώρισεν, ἀνδρῶν ἄριστε καὶ φι- Symmict.
λομαθέστατε, οὐχ ἦτιον δὲ καὶ ἡ πρὸς τὴν διήγησιν τῶν ἡδῆ p. 318
τῆ περιφανεῖ τὸ πρότερον πόλει Θεσσαλονικῆ συμβεβηκότων
5 σπουδῆ σου, καὶ τὸ λόγοις ἡμᾶς συνετῶς ἄγαν ἔχουσι διε- 319

1. **M**ulta equidem nobis saepenumero et alia gnavum tuum
atque industrium animum palam indicarunt, vir optime et doctrina-
rum studiosissime; non minus vero erga eorum narrationem quae
perillustri antea urbi Thessalonicensium contigerunt conatus, et ad
ea enarranda ponendaque sub oculis, ut nobis licet integrumque est,

γεῖραι, ταύτην ὡς ἂν ἐπίδηλόν σοι κατὰ δύναμιν θέσθαι τὴν
 ἡμετέραν σπουδάσωμεν καὶ ὡσπερ ὑπ' ὄψιν ἀγάγωμεν. δεί-
 κνυσι γάρ σου περιφανῶς τὴν ψυχὴν, περὶ τὴν τῶν ἀναγ-
 καίων ὅπως μάθῃσιν ἔχει, καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσέχειν ἱστορίας
 καὶ λόγοις, οἷς ἄνθρωποι πρὸς τὰ κρείττω σαφῶς μετατίθεν- 5
 ται, τῶν μελλόντων ὅλη καὶ μὴ μεθισταμένων καθίσταται.
 πλὴν ἀλλ' οὕτω θαυμασίως οὔσης γε τῆς σπουδῆς, ἐκεῖνο
 πᾶς ὅστισοῦν εὖ φρονῶν, οἶμαι, τῶν οὐκ ἐπαινουμένων ἂν
 οἰηθεῖη, ὅτι γε τοὺς εἰς ἄκρον δυνάμεως λόγων ἐλληλακτίας
 παραδραμῶν, καὶ προύργου παντός τὸ λογογραφεῖν αἰεὶ ποι- 10
 ουμένους, ἐμοὶ τὴν τοσαύτην ἐγγείρησιν ἀπερισκέπτως ἀνέ-
 θου, κωθρότητι διανοίας ἀμαθῶς ἀληθῶς ἔχοντι περὶ λόγους
 καὶ πρὸς πᾶσαν ἡντινοῦν ἀγαθῶν κτῆσιν ῥαθυμοῦντι καθά-
 παξ. καὶ ταῦτόν οἶμαι πέπονθας ταῖς μελίσσαις, ὅτε τὰς
 ἀρχὰς ζητεῖν τοῦ μέλιτος κατεπείγονται. παραιρέχουσι μὲν 15
 γὰρ, ὡς φασι, τῶν ἀνθέων τὰ εὐόσμα, ἐφίπτανται δὲ τῷ
 θυμῷ, φυτῷ δριμύτητος γέμοντι καὶ λίαν ἀνόσμῳ. ἀλλὰ
 δεινὸν ἢ φιλία, πάντας ἀπλῶς τοὺς ἐνισχημένους γε ταύτη
 320 πάντα καὶ λέγειν ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ πράττειν πρὸς βίαν
 κινουῦσα, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαινον αὐτοῖς προξενεῖν εἰω- 20
 θυῖα. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ καὶ σὲ τοσοῦτον ἡμᾶς ἀναπεῖσαι κα-
 ταναγκάσαν, τὴν ἐκ τῶν ἀκουόντων ἡμῶν εὐφημίαν ἴσως προσ-
 γενέσθαι βεβουλημένον, κἀντεῦθεν τῇ φιλίᾳ χαρίσασθαι. ἐγὼ
 μὲν οὖν βουλοίμην ἂν τὴν σιωπὴν ὡς ἀκίνδυνον μᾶλλον ἐλέ-

prudentia incitamenta. haec namque manifesto pervulgant quo pacto
 ad necessarias disciplinas dispositus sit animus tuus, et historiis ac
 sermonibus, quibus homines ad meliora deflectuntur, incumbens, to-
 tus in futura mutarique nescia plane ingeratur. verumtamen, licet id
 studium sua laude et admiratione non careat, attamen, quicumque
 sapit pleno pectore, non illius aestimationis esse ducet, te illis, qui
 arte dicendi plurimum valent et ante omnia perpetuo scribendo tem-
 pus insumunt, neglectis, mihi parum considerate, homini segni iner-
 tique et ad scribendum plane ineptissimo, nec non rebus laudabili-
 bus comparandis prorsus hebeti, eam provinciam demandasse, consi-
 milem, ut reor, apibus, quae dum principia mellis emungere compel-
 luntur, ut tradunt, suave odoratis floribus desertis thymum, herbam
 acritudine plenam nulliusque prorsus odoris compotem, circumvolit-
 ant. sed gravis res est amicitia, omnes ab se irretitos omnia ami-
 corum gratia et agere et dicere vi quadam cogens, et a multis ema-
 nantem laudem illis conciliare sueta, hoc siquidem te et ad tantam
 rem nobis persuadendum, praeconia ex auditoribus nobis forte pro-

σθαι καὶ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ὡς τὴν ἐμὴν ὑπερβαίνουσαν δύναμιν παραιτήσασθαι πάνυ δικαίως· λαβὼν δ' ἐπὶ τοῦν τῆς ἀπειθείας τὸν κίνδυνον ὅσος, καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ἀνάγκην συνελαθεὶς ἀπαραίτητον, δεῖν ἧμῖν ἑτοιμον ἑμαυτὸν παρ-
 5 ρασχεῖν σου τῇ ἀξιώσει καὶ σου τοῦπίταγμα πεπληρωκέσαι ὡς δύναμις. ἀπειδήπερ ἐπικλινῆς ἐγὼ καὶ εὐγνώμων πρὸς τὸ ζητούμενον ὥφθην σοι, καὶ σὴν χάριν ὧν οὐκ ἐβουλόμην κατατετολμηκέσαι προήρημαι, δίκαιον ἂν εἴη καὶ σὲ τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ἡμῖν ταῖς εὐχαῖς συνεφάψασθαι, ἵν' ὀδη-
 10 γηθέντες, καὶ δύναμιν ἐσχηκότες λόγου καὶ διανοίας ὀξύτητα, τῆς σῆς φανῶμεν ἄξια ἐπιθυμίας ἐργάσασθαι καὶ μηδὲ τὴν ὑπόθεσιν καθυβρίσωμεν. παρακαλῶ δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐν-τενυζομένους τῷ πάσης ἀμουσίας πεπληρωμένῳ τῷδε συγγράμματι συγγνώμην ἡμῖν παρασχεῖν ἐξ ἐτοίμου, τὴν ἡμετέραν εὐ- 321
 15 πείθειαν ἀποδεξαμένους. οὐ γὰρ δυνάμει λόγων τεταραχηκότες ἐπὶ τοῦτο προήγημεθα, ἵνα καὶ μέμψιν σχῶμεν δικαίως παρὰ τοῦ βουλομένου παντός (πολλοῦ γε καὶ γὰρ δέομεν τοῦ λόγους εἰδέναι καὶ τούτοις γε χρῆσθαι κατ' ἐπιστήμην θαρρεῖν), τῇ δ' ἐπιταγῇ τοῦ προστεταχότος ἡμῖν, καὶ τῷ μὴ μέμψιν ἔχειν εἴ τις τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τι τῶν ἀναγκαίων ἐνδείκνυται δύναμιν, ἀνέγκλητον εἶναι οἰόμενοι πανταχοῦ τὸ πάνθ' ὄντινοῦν μὴ πρὸς ἐπίδειξιν, πρὸς δὲ τὸ μὴ τάφῳ σιγῆς πα-

3. ἀπαθείας A (i. e. editio Leonis Allatii) 11. ἄξιοι A

curantem indeque placita amicitiae conferentem, compulit. ego porro silentium tanquam minus periculosum elegerem, et praesens argumentum veluti vires meas exsuperans alio, nec immerito, amandassem; sed mente revolvens quae sint contumaciae pericula, proptereaque inevitabili vi constrictus, necessarium mihi duxi memetipsum petitioni tuae tradere mandatumque tuum pro viribus adimplere. et dum ego proclivis et obsequens efflagitatis obtempero, et tui gratia, a quibus mihi longe animus est, aggredi praesumo, iustum fuerit te quoque in partem similis laboris precibus atque supplicationibus ad deum venire, ut directus et dicendi facultate instructus et acumine ingenii fultus dignum quidpiam tuo desiderio persolvam, argumentumque infamia non aspergam. rogo vero universos qui haec percurrerint, elingui planeque rudi commentario, nostrum obsequium prompte amplexatos, veniam dare. neque enim dicendi facultate confisi ad hoc devenimus; tum enim, et iure, insimularemur a quolibet, cui id complacitum fuerit; nam quam longissime a sermonibus eorumque scientia absumus; tantum abest ut cate eorum usum nobis promittere audeamus; sed imperanti obtemperantes, et quod accusationi non subsit si quis propriam facultatem ad aliquid ex necessariis expediendum experia-

ραπέμπεσθαι τὰ πρὸς ἀκροασιν ἄξια, τοῖς κατὰ δύναμιν ἐγχειρεῖν λόγοις ἐκάστοτε. ποιήσομαι δὲ τὸν λόγον ἀπλοῦν τε καὶ εὐληπτον, ἀλλὰ δὴ καὶ συνεσταλμένον ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸν σὸν λόγον, τὰναγκαῖα μόνον περιλαβὼν, καὶ ὅσα δὴ παρθεύετα ζημίαι σοι λογισθήσεται πρὸς ἀκροασιν κε-5
 χηνότι.

β'. Εἰ μὲν οὖν τις ἐτύγχανες ὢν τῶν οὐκ εἰδότεων τὴν πόλιν, τὰ καθ' ἑαυτόν τε ἠγνόεις αὐτῆς ὡσπερ οἱ πρῶτον ἐξ ἀλλοδαπῆς εἰς ἑτέραν μετοικήσαντες πόλιν, ἕως ἂν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος, ταύτην αὐτοῖς κατὰ μέρος γνωρίσειεν, ἐδεύμην 10
 322 σὴν διαφύγη γνώσιν. ἐπεὶ δὲ πρὸς θρέμμα ταύτης τὸν λόγον ποιοῦμαι καὶ ἀκριβέστερον ἢ πολλοὺς ἄλλους τὰ κατ' αὐτὴν ἐγνωκότα, μάτην οἱ μακροὶ περὶ τούτων λόγοι καὶ ἡ περὶ τῆς θέσεως μεγέθους τε καὶ κάλλους καὶ τειχῶν ἀσφαλείας καὶ 15
 προσέτι τοῦ εὖ κεκρᾶσθαι καὶ τῶν ἄλλων ἀκρίβεια, καὶ μάλοισθ' ὅτι πρὸ μακρῶν ἐτῶν τὰ περὶ τῆς πόλεως ἕτεροι φιλοπόνως ἄγαν δυνάμει λόγου καὶ ῥητορικῆς εὐγλωττίας δεινότητι ἠκριβωμένως ἐξέθεντο, καὶ μετὰ τὴν πρώτην πασῶν εἰπεῖν λαμπροτέραν πολλαῖς ἀποδείξεσιν ἀποφῆναι ταύτην 20
 ἐσπούδασαν. ἐκείνοις δ' ἑμαυτὸν ἔγωγε μόνον διηγουόμενος δώσω, ὧνπερ ἡ πόλις ἐν τῷ τῆς νῦν ἀλώσεως χρόνῳ πεπεύρατο,

tur, crimine vacare existimantes quemcunque, non sui ostentandi causa, sed ne quae digna auditione reputantur silentii tenebris involvantur, singulis horis, ut facultas est, scripto tradere. erit itaque sermo simplex ac facilis et ut plurimum, dum sic admones, compendiosus, necessaria tantummodo complectens; quae vero tacuerit, a te, qui dicentis orationem auribus devoras, inter damna reputabuntur.

2. Si quis itaque esses rerum urbis imprudens ignarusque omnium, quemadmodum qui primum ex alienis regionibus peregrinantes, terrarum in quas appellunt infantissimi sunt, donec decursu temporis singula illius addiscant, prolixis mihi opus esset sermonibus, ne quid eorum quae in urbe sunt tuam scientiam fugeret: verumtamen cum ad illius alumnus sermonem dirigam eumque qui prae aliis multis accuratius res illius callet, frustra hic verbosi sermones instituerentur, deque illius situ, magnitudine, pulchritudine, murorum securitate, nec non optima aëris temperie, aliorumque ratio exquisita proponeretur; eoque potissimum quod ante plerosque annos alii res urbis quam maxime studiose, et dicendi facultate et eloquentiae Atticae luminibus, docte exacteque prosecuti, post reginam omnium, ut ita dicam, illustriorem multis demonstrationibus declarare conati sunt.

καθάπερ ἔφησθε καὶ σὺ πρὸς ἡμᾶς, μικρὸν πρὸ ταύτης ἀπάραι
ἐνθένδε, καὶ διὰ τοῦτο τὸ κακὸν οὐκ εἰδὼς ἀκριβῶς ὅπως
κεχώρηκε. τὰ τῶν Λατίνων γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτὸς οἶσθα
σαφέστατα τῇ πόλει παρὼν καὶ καθ' ἐκάστην ὕρῶν τὰ γι-
5 νόμενα.

Ἐπασχεν οὖν τῶν Λατίνων κρατούντων ἡ πόλις ὡς οἶ-
δας, καὶ ὁσημέραι θλίψεις ἡμῖν ἐπήγοντο πανταχόθεν, καὶ
λόγων πολλῶν παρ' ἐκάστοις πῶς ἂν ἀνεθείμεν γιγνομένων
τρόπος ἦν οὐδ' ὀπισθοῦν ὁ τούτων ἡμᾶς τῶν δεινῶν ἀπαλ-
10 λάξων. οὔτε γὰρ οἱ Τοῦρκοι τοῖς Λατίνοις ἐβούλοντο σπεύ- 323
σαισθαι πολλάκις πρεσβευσαμένοις περὶ τούτου καὶ δεηθεῖ-
σιν, οὔθ' ἡμῖν ἐξῆν προᾶξαι τὸ κατὰ γνώμην, ὀλίγοις ἄγαν
καθεστηκόσι καὶ ἀνισότητι γνώμης ἀποβεβληκόσι τὸ ὁμονοεῖν,
ὡς ἄρα καὶ σοὶ γνώριμον τοῦτο σὺν ἡμῖν γε ὄντι καὶ
15 τῶν δεινῶν ἐκείνων τοῖς ἄλλοις παραπλησίως εἰληφότε τὴν
πεῖραν.

γ'. Οὕτως οὖν ἡμῖν ἔχουσιν, ὅσαι τε ὄραι μυρία τὰ
χαλεπὰ φέρουσι καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπαγορεύουσιν, κακὸν ἐξ-
αίφνης ἐπῆλθεν ἕτερον καὶ στεροτέραν εἰπεῖν ἀδάμαντος
20 πλῆξαν ψυχὴν. τὸ δ' ἦν ἡ τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ κατὰ τὸν
πρωτόν ποιμένα τὴν ψυχὴν ἐφ' ἐκάστης ἀφειδῶς ὑπὲρ τοῦ
ποιμνίου τιθέντος κατὰ θεῖον βούλημα τελευτή, ἐν καλῷ μὲν

ipse vero ea solummodo complectar, quae haec civitas hoc sui excidii tempore passa est, tuque nobis paulo ante quam ex ea discederes insinuaras, proptereaque infortunii quod eam oppressit non admodum gnarus, res siquidem Latinorum tu etiam, cum in urbe quotidie quae gererentur conspiceres, optime (nec fallor) tenes.

Urbs itaque in Latinorum dicionem redacta, cum, ut tu cate nosti, tantum malorum sustineret et diris quotidie exitiis undique confertis afflictaretur, et sermones multi conferrentur quonam pacto ex tot malis emergere possemus, nullum remedium occurrebat, nec aderat Aurruncus. neque enim Turcae cum Latinis foedus iniere, licet saepius legatione missa id pertentassent, supplicesque etiam rogassent; neque erat in nostra potestate, copiis nostris in angustum oppido coactis et discordantibus votis ab unanimi sententia convulsis, aliquid agere, ut tute etiam nosti, qui una nobiscum eras, malorum perinde atque alii expertus.

3. Cum itaque res nostrae ita se haberent, et singula momenta innumeras prope noxas inferrent, deque salute desperaremus, malum aliud repente irrupit, et validiorem adamante animum disiiciens, boni scilicet pastoris et, aequae ac primus pastor, quotidie profuse animam ponentis, divino consilio obitus, illi quidem fortunate succedens, no-

ἐκείνῳ γεγενημένη, βλάβος δ' ἡμῖν ἐπενεγκοῦσα πολὺ, τῶν ἐκείνου λιτῶν πρὸς Θεὸν στερηθεῖσιν, αἷς ἐσωζόμεθα. ὅτι δὲ κατὰ θεῖαν αὐτῆ βούλησιν ἦν, ἄκουε τοῦ φανέντος τῷ μακαρίῳ περιόντι κατ' ὄναρ ἐκείνῳ. ἔδοξε πρὸ τοῦ τὴν πόλιν τῷ πολέμῳ ληφθῆναι οἶκόν τινα λαμπρὸν εἰσιέναι καὶ παμμε- 5 γέθῃ, περισκοπεῖν τε αὐτὸν κατὰ μέρος καὶ θαυμάζειν αὐτοῦ 324 τὸ τε κάλλος καὶ μέγεθος, ἐν τούτῳ δ' ὄντι φωνὴν ἔξωθεν ἐνεχθῆναι λέγουσαν "ὁ μὲν οἶκος οὗτος, οὗ τὰ καθ' ἕκαστον, ὃ δέσποτα, ὡς λίαν λαμπρὰ καὶ ὠραῖα θαυμάζεις περιαθρῶν, πίπτει τὸ τάχος, καὶ ἵνα μὴ σε καλίψῃ πεσῶν, ἔξιθι τούτου 10 ταχέως." οὕτως εἶχεν ἢ ὄψις, καὶ εἰς ἔργον ἦκεν οὐκ εἰς μακράν. ἐκεῖνος μὲν γάρ, ἵνα ἀναφανῆ δίκαιος καὶ τῶν πολλῶν τῆς ἀρετῆς ἐκείνου καμύτων λάβῃ τὰς ἀντιδόσεις, εἰκότως οὕτω καὶ πρὸ τῆς κοινῆς συμφορᾶς, πρὸς ὃν ἐπόθει κύριον ἔξεδήμησεν. οὐ γὰρ δίκαιον τοῦτο παρὰ Θεῷ κέκριτο, 15 τοιούτων ἵνα κακῶν πεῖραν σχῆ καὶ κοινωνήσῃ τῶν ἴσων ἡμῖν. ἀνόμοιος γὰρ ἦν τοῖς ἄλλοις ὁ βίος ἐκείνου καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι, τὸ Σολομῶντος εἰπεῖν. ἡμεῖς δὲ κακίας γέμοντες ὅλως, καὶ ὀπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῆς καρδίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ἰερεμίου, πορευόμενοι, καὶ 20 κατὰ τὸν πάλαι γογγυσταὶ τυγχάνοντες Ἰσραήλ, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιθυμίαν ἀπολαύειν ὅπως οὐκ ἔχωμεν τῶν πραγμάτων, δικαίως οὕτω πεπράγαμεν δυστυχεστάτα, καὶ τούτου

his vero damna, eaque ingentia, concilians, qui illius ad deum precibus, quibus salutis nostrae providebatur, privamur. et divino consilio illum contigisse coniciēs ex illis quae illi adhuc superstiti inter somnandum evenerant. visus est sibi, antequam urbs bello concideret, domum praeclaram et maximam ingresso, singulas illius partes inspicere et decora ac magnitudinem magnopere demirari; his intentum vocem, deforis advenientem inaudisse "domus haec, cuius partes singulas illustres atque venustas considerans admiraris, actutum concidet; et ne te sua ruina opprimat, quam cito foras eripe te." visum hoc effectu non multo post comprobatum est. ille etenim ut iustus appareret et virtutis suae multorum laborum praemia referret, sic uti par erat, et ante commune infortunium, ad deum, quem tantopere concupiverat, migravit. neque enim iustum apud deum reputabatur similitum malorum eum participem fieri, vita siquidem illius non erat similis aliis, et semitae immutatae, ut cum Salomone loquar. nos vero improbitate plane repleti, et in cogitationibus cordis nostri pessimi ambulantes, ut Ieremias inquit, et perinde atque antiquus Israel murmurantes, ut nobis allubescit, rebus non succedentibus, iure merito mala ac solida calamitate mactamur, et tali viro orbamur

τάνδρὸς ἑστερήμεθα, μόνου περιλειφθέντος ἐν τοιούτοις και-
 ροῖς καὶ τοσοῦτοις ἀνισοῖς εἰς παραμύθιον. πάντες γὰρ 325
 ὡσπερ τινὰ δύναμιν ζωτικὴν ἐν ἡμῖν ἐνομιζομεν τοῦτον, καὶ
 τὴν τελευτὴν ἐκείνου μηδὲν ἄλλο νομίζειν εἶχομεν ἢ τῆς ἐφ'
 5 ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ δικαιοτάτης παιδείας οἷον προοίμιον. τοῦτο
 τῶν κατειπεῖν ἠρημένων ἐκείνου σαφέστατος ἔλεγχος, καὶ τοὺς
 ἀδικίαν κατ' ἐκείνου λαλοῦντας ὅτι μὴ προδοσίαν ἐσκέψατο,
 μηδὲ τῶν σφίσι δοκούντων συνιέντας βαθύτερον, ἐνδίκως ἐπι-
 στομίζει. οἶμαι γὰρ ἐγώ, δεῖξαι βουλευθεῖς ὁ Θεὸς οἷος μὲν
 10 ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ τίνων ἄξιος ἦν, οἷοι δ' ἡμεῖς καὶ
 τίνας εἰσπραχθῆναι δίκας δίκαιοι ἦμεν, διὰ τοῦτο τὰ καθ'
 ἑκάτερον μέρος οὕτως ἠκονόμησε συμφερόντως.

δ'. Τοῦτου οὖν τοῦ δεινοῦ, τῆς τελευτῆς ἐκείνου φημί,
 προστεθειμένου τοῖς ἄλλοις, καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει,
 15 ἀνδρῶν γυναικῶν παίδων Λατίνων τε καὶ αὐτῶν Ἰουδαίων,
 ἐλεινωῶς πρὸς ἀλλήλους διομιλούντων, καὶ τὰ μὲν ἄλλ' ὅσα
 τούτους ἐπέεξε δηλονότι τῇ λήθῃ παραπεμπόντων, τὴν τοῦ
 ποιμένος δὲ στέρησιν ἐπὶ νοῦν λαμβανόντων καὶ συνεχῶς προ-
 φερόντων, τῆς τοῦ Θεοῦ τε παιδείας, ὡς προῦφην, καὶ τῆς
 20 γεγεννημένης ἀλώσεως καὶ λεγόντων σημεῖον τοῦτο καὶ πιστευ- 326
 ὄντων, — οὕτως οὖν διατεθέντων, καὶ ὀλίγου δὴ τινος ἐν τῷ

2. εἰς om A   13. τοῦτ' A

qui solus afflictissimis hisce temporibus in tantis rerum discriminibus solatium remanserat, omnes siquidem eum uti vitalem in nobis facultatem reputabamus, illiusque mortem tantummodo ducebamus adversus nos iustissimae numinis punitiois exordium. hoc eos redarguit apertissime qui indigna dicta in eum ingerunt et infamia onerant, quod proditorem non suaserit, et quod eos propriis consiliis, altius quidpiam meditatus, iure represserit. opinor equidem ego, cum vellet deus ut omnibus innotesceret quis vir ille sacer esset et quorum dignus, qui vero nos et quibus poenis obnoxii, quibus miseris iuste excrucianti, id propter res utriusque in rem utriusque dispouisset.

4. Itaque tam diro malo, obitu nempe illius, ceteris adnexo, et omnibus in civitate viris mulieribus pueris, Latinis, Iudaeis quoque ipsis, miserandum in modum sermonem conferentibus, et reliqua omnia quae eos tum affligebant e memoria deponentibus, pastoris tanti privationem in mentem revocantibus et saepius proferentibus, asserentibusque, ut iam innui, et non temere credentibus indicium illud esse et divinae punitiois et subsequi excidii; hoc, inquam, statu rerum, cum modicum tempus interim processisset, in peius quam antea ruere omnia, magna confusio animos occupare, cum alia alii

μεταξὺ παρεληλυθότος τοῦ χρόνου, χειρόν ἢ πρότερον ἔσχε
 τὰ πράγματα, καὶ σύγχυσις πανταχοῦ, ἄλλων ἄλλα βουλευο-
 μένων καὶ μηδὲν ἐν ταύτῳ συνελθεῖν δυναμένων· καὶ παρα-
 πησιόν τι τοῖς ἐπὶ νηὸς χειμαζομένης ἐπάσχομεν, ὅταν ὁ κυ-
 βερνήτης ἀπῆ· πάντα γὰρ ἐκεῖ ταράχου μεστά, καὶ ἡ ναῦς 5
 οὐκ ἔχουσα τὸν ἰθύνοντα ταῖς τῶν ἀνέμων βίαις τοῦ πρόσω
 χωρεῖν ἀκινδύνως οὐ συγχωρεῖται. τῶν μὲν οὖν δὴ πλειό-
 νων δυσχεραίνόντων ὅτι μὴ σφίοιν ἔξῃν προδοῦναι τὴν πό-
 λιν τοῖς Τούρκοις, δεδιότων ἴσως ὃ γέγονεν ὕστερον, ἄγγελος
 ἦκε τὸν Μουράτην ἐφ' ἡμᾶς κεινηῖσθαι μηνύων, πλείστον 10
 ὄσον στρατὸν συναγείραντα, καὶ διὰ πάντων καλῶς παρεσκευα-
 σμένον. τοῖς μὲν οὖν δεκτέα πῶς ἔδοξεν ἡ ἀγγελία καὶ πι-
 θανή, τοῖς δὲ μή, καὶ μάλιστα Λατίνοις, εἴτε μεγαλοψυχεῖν
 προσποιουμένοις, εἴτε πείραν οὐκ ἐσχηκόσι τῶν Τούρκων, ᾧ
 καὶ μᾶλλον ἔγωγε πείθομαι. πόθεν γὰρ εἶδησις τούτοις ἐν 15
 θαλάττῃ καὶ γεννωμένοις καὶ εἰς γῆρας διαιωμένοις, πρὸς
 327 συμπλοκάς τε καὶ μάχας, αἷς τὸ τῶν Τούρκων κέχρηται γένος,
 ἔχουσιν οὐκ ἐπιτηδείως, καὶ μηδὲ δυναμένοις ἢ διὰ τριηρῶν
 ἀπελθεῖν εἰς ὑπερσορίαν, ἢνίκ' ἂν καὶ ἔνθα βούλοιντο; μικρὸν
 τὸ μεταξὺ, καὶ πάλιν ἕτερος ἄγγελος, ταυτὰ τῷ προτέρῳ καὶ 20
 αὐτὸς διαγγέλλων, καὶ τοὺς λόγους ὄρκοις πιστούμενος ἀσφα-
 λέσιν, ἐφ' οἷς ἐπειόθημεν μὲν ἡμεῖς, μηδὲν ἄλλο παρ' αὐτὸ
 προσδοκῶντες (τοῦτο γὰρ ὁ πολυετὴς ἡμᾶς ἐδίδασκε συγκλει-

decernerent nec possent in unam sententiam convenire; nosque illis qui in navi adversis tempestatibus utuntur cum gubernator abest, non absimiles, variis rerum fluctibus iactari. namque ibi omnia sunt barbarum plena, et navis, spoliata rectore ac vi ventorum concussa iter suum continuare absque discrimine non permittitur. cum ergo plerique aegre ferrent non concedi sibi Turcis urbem dedere, eventum postmodum secutum perhorrescentes, nuncius advenit Muratem adversus nos iter capessere, quamplurimis copiis et rebus aliis omnibus instructissimum. quidam nuncio fidem esse adhibendam dicunt; negant alii, et Latini potissimum, sive magnanimitatem simulantes, sive Turcarum, quod credibilis videtur, inexperti. namque unde illis, in mari genitis et ultimo etiam aetatis tempore vitam agentibus, nec non ad conflictus et pugnas, quibus Turcarum gens utitur, ineptis, nec valentibus cum triremibus alio extra suos fines, ut illis allubescit, divagari, cognitio venerit? exiguum abiit tempus; et rursus alius nuncius eadem quae primus denunciat, et iureiurando fidem alligat suam; quo nos persuasi sumus, nihil aliud exspectantes: hoc enim nostri per multos annos in angustum contractio resque ipsae

σμός καὶ τὰ πράγματα), ἐπέισθησαν δὲ καὶ Λαῖνοι, καὶ πρὸς παρασκευὴν δεῖν ἔδοξε τοῖσι διεγχεῖσθαι.

ε'. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν, οὐπερ ἤρξαντο πρότερον ἔργον, πρὸς τελείωσιν σπουδαιότερον διετέθησαν. τὸ δ' ἦν ἡ περὶ 5 τὰς ἐπάλξεις αὐτῶν ἐπιμέλεια. μικρὸν γὰρ πρόσθεν διὰ φροντίδος πολλῆς πεποιήκεσαν τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους παντὸς διαφράσαι σανίσιν, ὡς ἐν ἄσπίσι, τοὺς μὲν ἔξω πολεμίους ἀπειρογούσαις τοῦ βέλεσι τιτρώσκειν τοὺς ἔνδον δεῖσαν προκῦψαι, τοῖς δ' ἐπὶ τῶν τειχῶν ἰσταμένοις πολλὴν τὴν ἄδειαν 10 παρεχούσαις ἀφανῶς λίθοις ἄνωθεν βάλλειν τοὺς ἐπιόντας καὶ τῷ προστυχόντι παντὶ προσπελάσαι τοῖς τείχεσι βουλή-328 θέντας. ἔπειτα δὲ δεῖν ἀριθμῆσαι τοὺς ἄνδρας ὥρθησαν καὶ καταμαθεῖν εἰ πρὸς τὰς τοῦ ὅλου τείχους ἐπάλξεις καὶ τὸν περίβολον τὸν πρὸς ἡπειρον ἔξαρκουσι. καὶ δὴ στήναι πάν- 15 τας ἐπὶ τῶν τειχῶν μεθ' ὧν εἶχεν ἕκαστος ἐπιτρέπουσιν ὄπλων, ὡς ἂν καὶ μάστιγας τοὺς ἰδίους ἔχουσιν ὀφθαλμούς. οὗ δὴ γεγονότος ἦν ἰδεῖν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἐπάλξεις ἕνα ἄνδρα ἰστάμενον, καὶ τούτων τοὺς πλείους μεθ' ὄπλα ζεκτημένους (προανάλωσε γὰρ ἡ πενία) μήτε πρὸς μάχην ἐπιτηδεύουσιν 20 καὶ πόλεμον· τοῖς γὰρ συνεχέσι κακοῖς καὶ τῇ περὶ τὸ ζῆν ἀπορίᾳ περιήρηται καὶ τὸ δύνασθαι. οἱ Λαῖνοι δ' ὁμως οὐκ ἔχοντες διαφράσασθαι (ἄνδρας γὰρ ἑτέρους μαχίμους οὐκ

2. τούτους A

8. τοὺς A

9. τοὺς A

πολλὰ A

clamabant. credidere et Latini; visumque est illis, solícite necessaria praeparare.

5. Et primum quidem, quod antea inchoaverant opus, propugnaculorum dumtaxat curam perficere concitatius animantur. paulo enim ante summo cum labore ac nimio opere accurarunt ut murorum propugnacula, adinstar scutorum, tabulis obserarent, quae advenas hostes impedirent ne sagittis cives, si quando opus esset capite emergere, vulnerarent, iis autem qui muris insisterent facultatem uberem facerent clam e superiori parte saxi advenientes impetere admotosque ad muros obvio quoque repellere. deinde numerandos esse viros decernunt, ut discant an ad omnia murorum propugnacula et circuitum ad mediterranea vergentem sufficiant; et sic omnes in muris, suis quemque armis instructum, stare imperant, ut ad id testibus propriis oculis uterentur. quo facto conspiciebatur in duobus et tribus propugnaculis unus tantum; eorumque potior pars neque arma gerere, quae paupertas absumpserat, neque pugnae aut conflictui apta; assidua namque mala et vivendi egestas vires insimul extinxerant. Latini nihilominus, cum rei providere aliter non possent (neque enim alios viros bellatores praeter accolae urbis possederant),

εἶχον παρὰ τοὺς ὄντας τῇ πόλει) δεῖν ἐξ ἀνάγκης ᾔοντο πάν-
 τας γοῦν ἐτοιμῶς ἔχειν πρὸς πόλεμον. μεταοιῆσαι δὲ καὶ
 τὴν ἀγορὰν πρὸς φυλακὴν ἀκριβεστέραν τῆς πόλεως δεόν κε-
 κροῖασιν, εἰ καὶ πέρας ἴσως τοῦτο λαβεῖν οὐκ ἔσχεν, ἐπιθε-
 μένων αἴφνης τῶν πολεμίων καὶ θᾶπτον ἢ πάντες προσεδου- 5
 κῶμεν. "ἂν γὰρ τὴν πόλιν" ἔφησαν "κυκλώσωσι μὲν οἱ πο-
 λέμιοι καὶ τοῦ πολεμεῖν συνεχῶς γίνονται, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν
 329 ἀγορὰν πόρρω κειμένην ἀπίωμεν τὰ πρὸς χρεῖαν ὠνούμενοι,
 παρέξομεν ὑπὸ τῆς τῶν τειχῶν ἐρημίας τὴν πόλιν αὐτοῖς,
 μηδένα πόνον μηδαμῶς προὔπενεγκοῦσι." καλῶς οὖν διὰ πάν- 10
 των, καὶ ὡς παρεῖχεν ἡ δύναμις, παρεσκευασμένων ἀπάντων
 πάντα παθεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, προθυμίαν ἐνεδειξάμεθα
 τὴν αὐτήν, καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἐπὶ θεῷ καὶ τῷ μυροβλύτῃ
 μάρτυρι σαλεύοντες ἡμεν, καὶ περιεσχοποῦμεν νύκτωρ καὶ μεθ'
 ἡμέραν τὴν ἔφοδον τῶν βαρβάρων, καθ' ἐκάστην κατὰ τὰς 15
 ἀγγελίας αὐτοὺς ἐκδεχόμενοι.

ς'. Ἡμέραι παρηλθον αὐθις ὀλίγαι, καὶ τρίτος ἄγγελος
 ἦδη πρὸς τὴν πόλιν ἀφῆκτο, τὴν εἰς τὰ Λαγκαδᾶ τοῦ Μω-
 ράτου δηλῶν ἀφίξιν, καὶ ὡς οὐχ ἱκανὸν τὸ πεδίον εἰς πολὺν
 μῆκος ἐκτεταμένον ἐκεῖνο πρὸς τοσαύτην πληθὺν στρατευμά- 20
 των. διήγγελε δὲ καὶ τὴν παρασκευὴν ὑπὲρ λόγον οὕσαν καὶ
 μὴ ῥαδίαν ῥηθῆναι. πάλιν οὖν ἡμεῖς ἐν σπουδῇ, καὶ πάλιν
 ἐν ἐπιμελείᾳ μεγάλῃ. παρῆν δὲ ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν, καὶ

19. οὐχὶ γὰρ τὸ Α

necessarium duxere omnes ad pugnandum promptos esse. rerumque
 venalium forum alio asportare pro accuratiori civitatis custodia deli-
 berarunt; licet id ad finem perduci non potuerit, cum ex improvise
 hostes, et nostra exspectatione citius, irrupissent. etenim, dicebant,
 si adversarii urbem copiis cinxerint et pugnis raro intermittentibus
 indulserint, nos vero ad forum longe dissitum necessaria coempturi
 abierimus, desertis muris et custodibus vacuis, nullo praevio labore
 illis civitatem trademus. recte itaque omnibus, et ut vires concede-
 bant, dispositis, omnes unis animis, omnia pro patria pati parati,
 spem universam in deo et martyre myroblyta collocavimus, et die no-
 ctuque barbarorum irruptionem circumspiciebamus, quotidieque, ut
 nunciatum fuerat, exspectabamus.

6. Paucis diebus praetergressis tertius nuncius in civitatem ad-
 volat, Muratae adventum in Langada indicans, nec satis esse campum
 illum longe lateque diffusum copiarum multitudini; apparatus quo-
 que praenarrabat esse super omnem exspectationem nec posse verbis
 exprimi. rursus nos sollicite agere, diligenterque quae opus erant
 curare. illuxerat dierum domina; et nocte media terraemotus ingens

περὶ μέσας νύκτας σεισμὸς [καὶ] τῇ πόλει γίνεται μέγας καὶ φόβον ταῖς ἀπάντων ἐνήκε ψυχαῖς, τεκμήριόν τε τοῦτο οὐκ ἀγαθῶν ἡγήσαντο πάντες πραγμάτων· οὕτω γὰρ οἱ πρὸ μακροῦ τὴν πόλιν ἐκεῖνοι συνέσειον σεισμοὶ παρεσκευάσαν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοιαύτην ἔδωκαν ὑπόληψιν ἔχειν, ἀνωμαλίας πραγμάτων κάκεῖνοι προηγγελκότες καὶ δεινῶν ἐσμὸν ἐπαγαγόντες τῇ πόλει. καὶ τοῦτο μὲν νυκτός· ἀρξάμενης δὲ τῆς ἑως, καὶ τοῦ ἡλίου καθαρώς οὐρανῷ τῇ γῆ τὰς ἀκτῖνας ἐπαφιέντος, τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὁραῖται τῇ πόλει προσβάλλον, μῆτε σημαίαν ὡς ἔθος ἡορμένην ἔχοντες μῆτε βαδίζοντες ἰλαδόν. ὁ δὲ τρόπος· ἔδοξε τῷ Μουράτῃ φίλιας τισὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἡμᾶς τῇ πόλει ῥήμασιν ὑπελθεῖν πρότερον, ὥστε μὴ τι τῶν ἐν ὑστέροις συμβεβηκότων γενέσθαι καὶ [κακ]τὴν πόλιν ἀλῶναι· ὑπέστρεφον γὰρ ἐλπίδες τοῖς αὐτῶν λόγοις ταύτην εὐθὺς ὑποκλῖναι καὶ μὴ ἂν ἐλέσθαι κρατηθῆναι διὰ πολέμου. τοῦτο δ' ἐποίησε δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε μὴ πόλεμον ὑποστῆναι τὸν μυριάνθρωπον ἐκεῖνον στρατόν, εἴτ' ἀποτυχόντα μεγάλην αἰσχύνην ὀφλῆσαι, καὶ τοῦ πεισθῆναι τοῖς λόγοις τῶν ἐπειγόντων αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀφῆχθαι· καὶ γὰρ ἦσαν οἱ τοῦτον ἀεὶ συνωθοῦντες καὶ πειθόντες, ὡς εἰ μόνον ὀφθείη, ταύτην ἐτοίμως ἄνευ πολέμου καὶ πόνων λαβεῖν. πέπομφε τοίνυν ἄνδρας Χριστιανούς οὐκ ἀγνωστίας πόλεων ἐξ ἐτέρων, ἡμῖν τὰ σωτήρια συμβουλευσοντας καὶ κατὰ τῶν Λατίνων

9. προσβάλλον A

11. φίλοις?

14. αὐτοῦ?

urbem concutit, metumque omnium animis iniicit, qui infelicia illum atque incommoda portendere existimarunt. ita enim, qui a multo tempore civitatem concutiebant terraemotus, homines affecerunt et talem opinionem ingenerarunt, cum illi rerum immutationes denunciarint et dirorum montes urbi intulerint. et hoc quidem noctu. primo mane, cum nondum sol terram radiis collustraret, pars exercitus in civitatem contendit, neque vexillum, ut moris est, erectum deferens neque turmatim procedens. nec alio scopo: visum fuerat Muratae amicabilem verbis incolas antea pertentare, ut quae postea subsequuta sunt, urbisque excidium, evitarentur: in spem enim venerat suis ipsius dictis eam aures illico daturam et bello capi opprimique declinatorum. idque duas ob causas praestitit, tum ne innumeras illas hominum copias bello subiiceret, et postmodum votis frustratus ignominiam sibi, eamque summam, compararet; tum sermonibus cogentium ut in urbem veniret persuasus: non deerant enim qui eum compellabant, asseverabantque tantummodo conspectum, prompte et nullo praevio bello ac labore, in dicionem suam eam redacturum. misit itaque viros Christianos, haud ignotos, ex aliis urbibus, nobis salu-

διεγεροῦντας ὡς οἷόν τε· οἱ καὶ παραγενόμενοι, καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν τειχῶν πεμπομένοις βέλεσι μὴ τρωθῆναι τὰ σώματα δεδιότες, ὀπιοθόρητοι γίνονται, μηδὲν ἢ ὀλίγα πρὸς ἕν μέρος δηλώσαντες, ᾧ π . . . . . δεδύνηται. ἐφ' ᾧ καὶ μεμπταῖοι . . . . . ἔδοξάν τισιν ὑποστρέψαν-5
τες· δέον γὰρ πολλάκις καὶ κατὰ πολλὰ τῶν τειχῶν μέρος περιμέναι, καὶ τὰ ὑπεσχημένα τῷ Μουράτῃ φανερὰ καταστήσαι, λόγοις τε χρήσασθαι συμβουλίας, ὡς ἂν προθύμους παρ-
ρασκευάσωσι πρὸς τὸ κοινῇ συνελθόντας σκέψασθαι τὸ συνοῖ-
σον, οὐ καλῶς πρὸς ἡμᾶς διετέθησαν, εἶπον, ἡμεληκότες τοῦ 10
ἐπιτάγματος. πλὴν ἀλλ' οὕτω μὲν οὗτοι πράξαντες ὠφθη-
σαν, εἴτ' ἐθελονταὶ εἶτε καὶ ἄγοντες.

ζ'. Ὁ δὲ Μουράτης ἀνηνύτοις ἰδὼν ἐπιχειρεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει (οὐ γὰρ οἷς ἔξωθεν μόνον ἐκήρυττον ἐπειθοντό τι-
νες, ἀλλὰ καὶ πλύνειν τοῦτον ὑβρεσιν ὑπ' ἀβελτηρίας καὶ 15
ἀλόγου θρασύτητος οὐκ ἀπώκνον) τοῦ θυμοῦ τε γέγονεν ὄλος,
καὶ τὸν στρατὸν προσέταξε μεταστῆναι καὶ περὶ τὴν πόλιν
στρατοπεδεύσασθαι. οἱ δὲ προσεχώρουν, ἅτε . . . . . μελισ-
332 σῶν σμήνη, τοῦ ἡμετέρου λίαν διψῶντες αἵματος καὶ πάντας
ἄρδην καταπιεῖν γλιχόμενοι. τῇ πόλει δὲ προσεγγίσαντες, καὶ 20
τάς σκηνὰς ὡσπερ ἔθος πηξάμενοι, δίκην φρουρίου πᾶσαν πε-

4. π] προσπελάσαι? 5. . . . .] γενέσθαι? 7. κατα-
στῆναι A 18. . . . .] μυρία?

taria consulturos, concitatosque pro viribus adversus Latinos. qui licet advenissent, timentes ne a sagittis e muris depromptis laederentur, retro cesserunt, cum nihil aut parum, pro quo accesserant, indicassent. proptereaque hoc suo reditu apud nonnullos ignominia notati sunt. namque cum opus esset saepius et multas murorum partes circumire, et quae promittebantur a Murate palam edicere, sermonibusque uti consultationis ad eos disponendum ut alacriter in unum convenientes publicam utilitatem dignoscerent, ipsi non bene erga nos affecti mandata neglexerunt. verum hi, quo diximus modo, sive sponte sua sive vi coacti, rem ita peregerunt.

7. Murates cum vidisset se hac ratione operam et oleum perdere (neque enim iis quae deforis ille enunciabat suaderi nonnulli, quin immo eum iniuriis et opprobriis dementer iactanterque continuo onerare), intemperis insanisque agitated loco moveri exercitum mandat. illi secedunt aequae ac apum examina, nostri sanguinis avides sitientes omnesque penitus uno haustu deglutire desiderantes. ubi urbi proximi facti sunt, tentoriis pro more fixis instar propugnaculi eam ita circumvallant ut nullus hominibus esset vacuus locus. tum duces singulos in praescripta urbis parte destinans, ipse sua tentoria arcu

ριέλαβον ταύτην, ὡς μηδαμοῦ σχεδὸν κενὸν ἀνθρώπων φαί-
 νεσθαι τόπον. εἶτα τοὺς στρατηγοὺς ἕκαστον ἐν ὄρισμένῳ
 τῆς πόλεως μέρει πρὸς τὸ πολεμεῖν ἀποτάξας, αὐτὸς τὰς ἰδίας
 σκηρὰς ἀντικρὺ τῆς ἀκροπόλεως πῆγνυσιν, ὡς ἂν πάντας ἐκ
 5 μετεώρου καλῶς ὄραϊν ἔχοι καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐντός. ἡμεῖς
 δὲ ταῦθ' ἑωρακότες καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὑπεραγωνίσασθαι
 προθυμούμενοι (καὶ γὰρ οὐδὲ ἦν ἄλλως εἰκὸς) μεθ' ὧν εἶχο-
 μεν ὄπλων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐθέομεν ἕκαστος, ἄλλος ἄλλον πω-
 ρελεθεῖν τῇ τάξει φιλονεικοῦντες καὶ οἷον ἀνδριζόμενοι . . . . .
 10 τῶν ἐκτός, ἀγνοοῦντες ὅπῃ τὰ τῆς σπουδῆς ἐκείνης χωρήσει.
 ὡς δ' ἀνέβημεν διημερεῦειν ἐκεῖσε καὶ διανυκτερεῦειν συνθέ-
 μενοι, καὶ διέκριναν ἡμᾶς οἱ κρατοῦντες τῆς πόλεως, Λατί-
 νους καὶ Ῥωμαίους, καὶ τοὺς τὴν ληστείαν μετερχομένους ἀνα-
 μιῆς στήσαντες (οὐ γὰρ πιστεύειν ἡμῖν καθαρῶς εἶχον), καὶ
 15 θάνατον τοῖς φρονήσουσι προδοσίαν ἠπειλήσαν, τοὺς Τζετα-
 ρίους, ὡς ἡ κοινὴ φωνὴ τούτους ἐκάλει (ληστών δ' ἦσαν οὗ-
 τοι σύνταγμα ἐκ διαφόρων τόπων συναθροισθέντες) φύλακας 333
 εἰς τοῦτ' ἐπιστήσαντες.

ἡ. Ὡς οὖν τοῦ πολεμεῖν γεγενήμεθα πάντες καὶ κατὰ
 20 τῶν ἐπιόντων ἀνδριζέσθαι, ἄλλο τι πάλιν παρὰ τὴν ἡμετέραν
 ἐφάνη πράξας ὑπόνοιαν ὁ Μουράτης. πάντες γὰρ ἡμεῖς ὑπε-
 νοοῦμεν, τοσοῦτον στρατὸν βαρὺν θεασάμενοι καὶ τοσαύτας
 τὰς ἐλεπόλεις, ἅς τὸ τῶν καμήλων πλῆθος καὶ τῶν ἀμαξῶν
 ἐπεκόμιζον καθ' ἑκάστην, ὡς οὐκ ἂν φθάσειε καὶ μανικῶς

9. . . .] κατὰ?

adversa ponit, ut omnes tanquam e loco sublimiore, et interiores par-
 tes urbis, circumspiceret. nos haec intuiti, pro salute nostra tutanda
 alacriores facti (neque enim fieri poterat aliter), armis utcumque sup-
 petentibus ad murum accurrere, alius alium celeritate praetergredi,
 adversus externas copias ignaris quem tandem finem habitura essent
 tantae sollicitudinis studia, animos addere. ut ascendimus, diu noctu-
 que ibi nobis immorandum esse constituentes, qui urbi moderaban-
 tur, Graecos atque Latinos ita distinxerunt ut medium unum ex iis
 qui praedas convectant interponerent; Tzetarios vulgus vocat, et sunt
 praedonum agmen ex variis regionibus coalitum; et his custodiam
 demandarunt, plane nobis non fidentes; mortem etiam proditorem
 meditaturis minati sunt.

8. Omnibus ergo ad pugnandum adversus irruentes animo virili
 praesentique paratis, aliud praeter nostram exspectationem Murates
 exsequitur. nos enim omnes suspicabamur, tantam copiarum molem
 et machinarum, quas multitudo camelorum et currum quotidie adve-

αὐτίκα κατὰ τοῦ τείχους ὀρμήσει, παίειν μὲν αὐτὸ προστά-
 ξας τῇ χειροποιήτῳ τοῦ λίθου βροντῇ, τοὺς δ' ἄνωθεν κω-
 λύειν τῆς ἐπὶ τῶν τειχῶν στάσεως διὰ τῶν ἀφιεμένων βελῶν,
 καὶ παντὶ μηχανήματι πρὸς τὸ κρατῆσαι κεχρηθῆσθαι τῆς πό-
 λεως. ὁ δὲ τούτων μὲν ἔδειξεν οὐδέν, μικρὸν δ' ἠσυχάσας 5
 καὶ τὴν πόλιν κύκλῳ περιβλεψάμενος κήρυκας καὶ αὐθις ἔξέ-
 πεμψεν, ἐλευθερίαν ἡμῶν ὑπισχνούμενος καὶ φιλοτιμίας ἐτέ-
 ρας, τοῖς παρ' αὐτοῖς ταυτὶ πιστούμενος ὄρκους, εἰ τὴν πόλιν
 προοίμεθα τοῖς τούτου λόγοις πεισθέντες, καὶ τάναντία πάλιν
 αὐτῶν προσεΐθει, καὶ χαλεπώτερα τούτων, εἰ μὴ καταπειθεῖς 10
 ἐν τούτῳ γεν . . . . .

Ἄλλ' ἐνταῦθα μικρὸν ἐρήσομαι τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ
 δεῖνος καὶ τῆς δεῖνος. ποῦ ποθ' ὑμεῖς ἦτε ὅθ' ὁ Μουράτης
 334 τὰ τοιαῦτα ὑπέσχετο; οὐκ ἐν τῇ πόλει, καὶ αὐτήκοοι τῶν κη-
 ρυττομένων; πῶς ἂ διενοεῖσθε, οὐκ εἰς πέρας ἠγάγετε; πῶς 15
 οὐν οὐκ ἐχρήσασθε τῷ λογισμῷ; πῶς ἂ τῶν ἄλλων κατηγο-
 ρεῖτε μὴ πεπραχότων, ὑμεῖς οὐκ ἐπράξατε καιροῦ καλοῦντος
 καὶ τῶν ἀπειρογόντων οὐκ ὄντων; τότε γὰρ ποιμὴν οὐκ ἦν
 (μῆνας γὰρ εἶχεν ἔξ γενόμενος ἔξ ἀνθρώπων) οὐδὲ ἀραί, οὐδ'
 ὅσ' ἔτερό' ἀπαριθμεῖτε. τί λοιπὸν τὸ κωλύσαν ὑμᾶς ἦν; ἢ 20
 τίνος ἔργον ὅσα συμβέβηκεν; οὐδενός, πᾶς τις ἂν εἴποι λογι-
 ζόμενος εὐσεβῶς, ἢ τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐκάστου τὸν ἀόργη-

11. γενοίμεθα?

12. τοὺς om A

22. ἐκάστους A

hebat, conspicati, primo sui appulsu furenter iratum muros appetitum, eosque lapidum manufacto tonitru diverberaturum, nec non et supra muros stantes sagittis impulsis dimoturum, machinasque omnes ad urbem excidendam usurpaturum. verum hic nil tale conatus est, sed parum percunctatus praecones rursus decernit, qui nobis libertatem paciscerentur aliosque honores iureiurando, ut apud ipsos fieri amat, pollicerentur, si sermonibus illius suasi urbem dederemus: his contraria subdebat, multaque peiora, si votis suis non obsecundaremus.

Sed cum huc pervenerim, paucis compellabo huius alteriusve insimulatores. ubinam eratis vos, cum haec Murates offerebat? nonne in urbe, et vestris ea auribus usurpastis? qua igitur ratione cogitatis usi non estis? quare, de quibus alios incusatis quod non fecerint, vos ipsi occasione premente et nullo impediante non perfecistis? tum enim nullus pastor erat (namque ante sex menses inter vivos esse desierat), nec dirae neque alia, quae vos recensetis et per digitos exacte numeratis. quid igitur vobis impedimento fuit, aut cuius opus eventus? nullius, quilibet respondebit pie rem computans, quam nostrae improbitatis, quae ab iracundia liberum deum in ira-

τον εἰς ὄργην καθ' ἡμῶν κινήσεως, παιδείαν ἡμῶν ἐπενεγκεῖν
 πταίουσιν ἀδιόρθωτα, ἵνα γοῦν ἑαυτῶν γενόμενοι καὶ τοῦ
 λοιποῦ σωφρονήσωμεν. εἰ δέ τις τῶν πρὶν ἀπομνημονεύων
 χρόνων καὶ πάλιν ἡμῶν ἀντιλέγη, καὶ τῷ ποιμένι τὴν αἰτίαν
 5 ἐπάγη τοῖς προδεδόσθαι ἐθέλουσι μὴ τὰ ἴσα φρονήσαντι καὶ
 βουλευσαμένῳ, μεμνηνότες, οἶμαι, κέκτηται λογισμούς. πρῶ-
 τον μὲν γὰρ οὐ τοῦ σχήματος τοῦ ἀρχιερέως στρατηγικῶν
 πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν μὲν τυραννικῶς ἐξωθεῖν
 τῆς ἀρχῆς τὸν δὲ ἀντεισάγειν, καὶ πραγμάτων καὶ φόνον καὶ
 10 ζημιῶν, τούτων δὴ τῶν ἐν ταῖς ἐναλλαγαῖς τῶν ἀρχῶν συμ-
 βαινόντων, αἴτιον δεῖκνυσθαι. οὐ γὰρ ἐπὶ θρόνον αὐτὸν κα-
 θίζουσι τυραννικόν, ἀλλ' ἐπὶ θρόνον ἱερατικόν, καὶ δεσπότην 335
 πραέος καὶ εἰρήνην διδάξαντος. καὶ δεῖ τοῦτον ἐκ παντὸς
 τρόπου μιμεῖσθαι, καὶ λόγοις ἔ . . . . .
 15 καὶ πράγμασιν. ἔπειτα . . . . . ὅπερ εἴργα-
 στο; ὅτι τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις ἐμμένειν παρῆναι, καὶ τὴν εὐ-
 σέβειαν συνεβούλευε μὴ προσέσθαι; ὅτι μὴ κατεξανίστασθαι
 τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ τούτους ὡς ἐκ Θεοῦ προβληθέντας ἐδί-
 δασκε στέργειν; καὶ τί γε ἄλλο προσῆκεν ἐκείνῳ, ψυχὰς ἀν-
 20 θρώπων πρὸς Θεοῦ πιστευθέντι; ὅμως ἐκεῖνος καὶ οὕτως ἔχων
 ἐφ' ἐκάστου σχεδὸν ἔτους ἡξίου τὴν πόλιν ἀπολιπεῖν καὶ πρὸς
 τὴν ἐνεγκαμένην γενέσθαι, ἴσως ἢ ἡμεῖς ὑπὲρ ἑαυτῶν φρον-

3. σωφρονίσωμεν A
 τί καὶ ἔστιν?

14. ε] ἐπόμενον αὐτῷ?

15. . . . .]

cundiam movit, et ad nostri punitionem, qui incorrecte labimur, excitavit, ut ad nosmetipsos redeuntes in posterum sapiamus. quod si quis anteacta tempora commemorans iterum nobis opponat, et pastori causam appingat, qui dedere se volentibus, sententia etiam data, contradixit, insanientis cogitationes suscipit. primum enim non addecet pontificem rerum militarium cura, et hunc quidem tyrannorum more principatu pellere, illum contra in possessionem immittere, et mutationum ac caedium nec non damnorum, quae, dum rerum status immutatur, eveniunt, auctorem esse: neque enim ipse in tyrannicum, sed in sacerdotale, et mitis domini, et qui pacem depraedificavit, cuius vestigiis insistere modis omnibus et dicta factaque sequi debet, solium promovetur. deinceps quid ille molitus est? an quod in legibus divinis perdurare adhortabatur, non a principibus desciscendum, quos veluti a deo promotos exosculandum esse docebat? et tamen in aliud illi incumbendum erat, cui mortalium animae per deum erant concredita. nihilominus ille, hoc modo dispositus, fere singulis annis ab urbe recedere volebat et in patriam reverti, forte ut nos nostra accuraremus. sed neque hac ratione passi

τίσωμεν. ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἠρεΐχεσθε. οὕτω γνώμης τινὲς τετυχήεσαν πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τὸ τρεπτόν κεκτημένης καὶ συμ- μεταβαλλομένης τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν. ἀλλ' οἱ μὲν τὰ τοιαῦτα λέγειν ὀρμώμενοι λογίζαιντο ποτε . . . . .
 . . . . . ἡμεῖς δὲ τῶν προκειμένων ἐχόμεθα. 5

9'. Πρῶτον καὶ δεῦτερον ὁ Μουράτης πεπραχὸς ὅπερ εἰρήκειμεν, καὶ γράμματα τοῖς βέλεσι πεπομφῶς ἐντὸς πλεῖ- στα, τοῖς αὐτοῖς ὄρκοις καὶ ταῦτα συνδούμενα καὶ τὰ αὐτὰ διαγγέλλοντα, ὡς ἦννε πλέον οὐδὲν (οὐ γὰρ ἐξῆν βουλομένοις 336 τοῖς ἐν τῇ πόλει τῷ τῶν Λατίνων δέει, καὶ μάλιστα τῶν 10 συμπαρισταμένων αὐτοῖς ἐπὶ φυλακῇ λησιῶν, τῇ σφῶν ἀδεῶς χρήσασθαι γνώμῃ), τρέπεται τότε' ἐξ αἰάγκης ἐπὶ τὸ πολε- μεῖν, οὐδὲ τότε τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπειθείας τῶν ἔνδον καὶ τῆς ἐνοστάσεως ὅσον ἐκ τούτου. ὀλκὰς ἐφάνη τις ἑξαπίνης Λατινικῆ σῆτον ἔχουσα φόρτον καὶ κομίζουσα τοῦτον [ἐν] τῇ 15 πόλει χρηζούσῃ. οἱ δ' ὑπειόπασαν ταύτην ἰδόντες συμμα- χους ἔχειν καὶ ὅπλα διὰ τὸν πόλεμον, καὶ δεδιότες τὴν ἦταν συμμαχίας ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλθούσης, ὅλη δεῖν ᾤοντο χρήσα- σθαι τῇ τούτων δυνάμει καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ τέχνη πρὶν τὴν ὀλκάδα καθορμισθῆναι. μικρὸν μὲν οὖν πρότερον, ὅτε 20 καὶ τοὺς κήρυκας ἔπεμπεν, ὑπεισερχόμενοι τὸ προτείχισμα μέρος τῶν πολεμούντων ἀωρὶ τῶν νυκτῶν, καὶ τοῦθ' ὑπορύτ- τοντες ἐν ἀδείᾳ (οὔτε γὰρ ἐπ' αὐτῷ φύλακες ἦσαν, οὐκ ἀρ-

9. ὡς om A

13. ἀπαθείας A

estis. ita mente nonnulli praediti sunt, quae cum quolibet mutatio- nem subeunte sese immutat et variat. sed qui similia proferunt, ratio- nem animo agitent, qua ea enunciant; nos vero ad propositum revertamur.

9. Cum vero alia atque alia vice, quod supra commemoravimus, Murates peregisset, missisque cum sagittis in urbem plurimis litteris, eadem, et simili iureiurando, denunciatis ac stabilientibus, nihil proficeret (neque enim facultas erat civibus, etiamsi voluissent, Lati- norum, et praedonum potissimum adstantium custodientiumque metu, sua sententia intrepide uti), ad bellum invitatus accingitur, non tantum contumacia atque contentione inhabitantium motus quantum istiusmodi successu. navis repente comparuit Latina, frumento onusta, ad urbem indigam adnavigans. statim atque eam vidit, suspicatur copias auxilia- res et arma pro bellatoribus vehi; deque victoria dubius, si commi- litones introducerentur, totis conandum esse viribus et militaribus artibus pertentandum, antequam navis in portum sese recipiat, decer- nit. paulo quoque ante, cum praecones mitteret, hostium manus in exteriorem murum clam irrepens nocte intempesta, eumque pro nutu

κούντων τῶν ἔνδον, οὐτ' ἐξωθεῖν αὐτοὺς εἶχεν οὐδείς οὐδ' ὀπωσοῦν, τούτου προβεβλημένου) πολλὰ τούτου κατέσπασαν εἰς ἔδαφος μέρη, ὥστ' ἔχειν εἰσιέναι παμπληθεῖς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν τειχῶν τόπῳ, κλίμακας τε εἰσχομίσαι μετ' εὐχρησίας, καὶ ταύταις τὸ μέγα τεῖχος ἐπαναβῆναι. βάσιμον οὖν τὸ ἐξω πεποιήκεσαν διατείχισμα τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ τῆς 337 τοξικῆς πολλάκις τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς νυκτὸς οὐκ ἠμέλουν, τοῦ μικροῦ τείχους ὅτε πρὸς κατάπτωσιν ἤεσαν· πῶς γὰρ ἂν ἔχον μετὰ πλείονος ὑπορύττειν ἀδείας αὐτό, τοὺς 10 ἐπὶ τοῦ μεζῶνος τείχους εἰ μὴ τοῖς βέλεσιν ἀπεῖργον μὴ κατ' αὐτῶν καὶ τούτους ὁμοίως χωρεῖν καὶ τὰ παραπλήσια δοῦν; πλὴν καὶ οὕτως οὐδ' ἡμεῖς ἠμελοῦμεν τοῦ κατὰ δύναμιν ἔργου. πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἐχρώμεθα τῇ καλουμένῃ σκευῇ, ἧς ἤχον μὲν ἠκούομεν μόνον, ἔργον δὲ οὐδέποτε εἶδομέν τι 15 λαμπρόν, καὶ ταῦτα πολλῆς ἐν ἡμῶν οὔσης τῆς ἐσκευασμένης βοιάνης, ἀφειδῶς τε κατὰ πάντα καιρὸν ἀναλισκομένης.

ί. Ταῦτ' οὖν ἐπὶ τρισὶν ἤσαν ἡμέραις γινόμενα. καὶ τηρικαῦτα δὴ τινες ἐν τισὶ τῶν τειχῶν μέρεσιν ἐξωθεν περὶ μέσας νύκτας ἰόντες, τῆς ἡμετέρας κηδόμενοι σωτηρίας, πᾶσαν 20 ἡμῶν πρὸς πόλεμον παρεσκευάσθαι τὴν στρατιὰν προαγγέλλουσιν, ὅσον τε περὶ τὸν Μουράτην πεζόν, καὶ τῆς τετάρτης ἡμέρας διαυγασίας βούλεσθαι καθ' ἡμῶν ὅλη δυνάμει κεχω-

9. εἶχον?   21. γε?

suffodiens (neque enim custodes aderant, imminutis habitatoribus, et qui intus erant, eos foras pellere, cum obvii obicerentur, minime valebant) potiorē illius partem in solum disicere, ut iam aditus quamplurimis in medium inter muros spatium pateret, liceretque tuto scalas invehere et magnum murum ascendere; (exteriorem itaque murum hoc modo pervium sibi fecere;) et saepius interdum sagittas impellere, a quarum iactu ne noctu quidem abstinere, dum ad parvum murum in planum effundendum procedunt. quo etenim pacto secure illum suffodere potuissent, ni in maiore muro stantes homines iaculis impedirent, ne illos adorti similia machinarentur et facerent? attamen neque ista ratione, ne opus nostrum pro viribus ageremus, effecerunt. sed ante alia eo utebamur instrumento, cuius strepitum tantum auribus percipiebamus, factum vero, quod equidem innotuisset, nunquam vidimus, licet pulveris praeparati copia abundaret et largiter profuseque omni tempore insumeretur.

10. Haec igitur triduum gerebantur. nonnulli deinceps in externas muri partes nocte media progressi, de salute nostra solliciti, universum exercitum peditesque, qui Muratem sequebantur, ad pugnandum esse paratissimos praenunciant, statimque atque dies quartus illuxerit, adversus nos cunctis viribus aggressionem facturum; na-

ρηκέναι, καὶ ὡς πλοῖα παρασκευάσειαν, καὶ τούτοις ἴν' ἀπὸ
 τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους ἰόντες πρὸς διττὰς ἀναγκάσωσιν
 ἡμᾶς ἀσχοληθῆναι φροντίδας. ὃ καὶ σφόδρα τὰς ἡμετέρας
 338 ψυχὰς διετάραξε καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλεν ὅσην, ὡς βλάβην
 ἡμῶν δυνάμενον οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπαγαγεῖν. δειλῆς τοιγαροῦν 5
 ταυτησὶ γεγεννημένης τῆς ἀγγελίας, καὶ πάντων ἡμῶν ἐν πε-
 ριστάσει καὶ λογισμοῖς ὄντων πῶς ἂν διατεθείημεν πρὸς τὸν
 πόλεμον, πάσης τε σχεδὸν ἡλικίας οὔσης ἐν ἐγρηγόρσει, δεή-
 σεις ἐκτενεῖς θεῷ καὶ τῷ μυροβλύτῃ μάρτυρι καθ' ὅλην ἐκεί-
 νην προσαγόντων τὴν νύκτι (πάντες γὰρ ἤδεσαν ἐν χρόνῳ τοῦ 10
 κινδύνου καθεστηκέναι), οἱ Λατῖνοι περὶ πολλοῦ τὸ τοῦ αἰ-
 γιαλοῦ ποιούμενοι μέρος διὰ τὰς τρεῖς αἰ παρήσαν τῇ πόλει
 τριήρεις, μὴ πρὸς ἔργον ταύτας ἐλθόντες οἱ Τοῦρκοι ποιή-
 σωσι, τοὺς σφῶν τοξότας, μεμερισμένους ὄντας ἐπὶ φυλακῇ
 τῶν τειχῶν, ὑπαναχωρεῖν αὐτοὺς περιμόντες ἐπέσκηπτον, τῶν 15
 ἄλλων τὴν σκέψιν ταύτην μὴ γνωσκόντων, μηδ' ὕπερ ἐκεί-
 νοις ἢ ἀπὸ τῶν τειχῶν βούλεται ἀναχώρησις. εἰ γὰρ καθα-
 ρῶς ἐγύμνουν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ λιμένος καὶ
 τῶν τριηρῶν καταβιβάζουσι τούτους τοῦ τείχους, εὐέλπιδες
 ἂν ἦσαν οἱ περιλελειμμένοι τῷ τείχει, καὶ οὐκ ἂν φυγὴν αὐ- 20
 τῶν ὑπετόπασαν. ἀλλ' ἥκιστα γέγονεν οὕτω, κἀντεῦθεν ἢ
 339 ἐκείνων ἀπὸ τοῦ τείχους διάστασις δειλίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν
 ταῖς ἀπάντων ἐνῆκε ψυχᾶς, καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτὸ τῆς νυ-

2. τοῦ om A

ves quoque praeparasse, quibus per mare irrumpens duplici nos mo-
 lestia afflicteret. sed maximopere rationes nostras conturbavit, suspen-
 sosque diu tenuit animos, tanquam quod ingens apportaturum esset ma-
 lum; et discruciatu pectore consistere consilii nihil poterat. hoc ac-
 cepto nuncio sub vesperam, cum variis necessitatibus urgeremur, dis-
 traheremurque sollicitudinibus quo pacto nos in bello gereremus, et
 omnis hominum aetas evigilaret, preces deo et myroblytae martyri
 per totam illam noctem effundimus, imminens siquidem periculum
 certumque ante oculos erat. Latini vero partem litoris pendentes
 maximi, trium triremium causa, quae in urbem penetraverant, ne eas
 flammis suo adventu Turcae absumerent, sagittarios ad custodiam
 murorum dispartitos secedere, alio atque alio migrantes, iusserunt,
 reliquis causam rei ignorantibus et quid e muris secessio innueret.
 etenim si factum plane aperuissent, ad custodiendum scilicet portum
 et triemes eos a muris avocari, qui in muris defendendis remanse-
 rant, spe non mala lactati, fugam illam esse suspicati non fuissent.
 sed id alio modo evenit, et eorum a muris secessus maximum in pec-
 tora omnium metum iniecit, adeo ut media ipsa nocte fuga clancu-

κτὸς φυγῆ πολλοὶ χρησάμενοι λεληθότως ἀπήεσαν οἴκαδε, μέ-
 ρος τῶν τειχῶν οὐκ ὀλίγον ἔρημον καταλελοιπούτες. τοῦτο
 μεῖζον ἔδοξεν, ὅσον κατ' ἀνθρώπινον λογισμόν, αἰτία τοῦ μεθ'
 ἡμέραν κακοῦ. καὶ γὰρ εἰ μενόντων ἀπάντων ἐπὶ τοῦ τεί-
 5 χους, μία ψυχὴ γενομένων καὶ θάνατον ἐλομένων ὑπὲρ φυ-
 λακῆς τῆς πατρίδος, μόλις ἂν ἡ πόλις ἔξ αὐτῆς διατηρήρητο,
 πῶς ἂν τοιοῦδε συμβεβηκότος οὐκ εἶχε μετ' εὐκολίας ἀλῶναι;
 οὕτως οὖν τῶν Λατίνων διαπραξαμένων, καὶ τῶν τριηρῶν
 μίαν πρὸς ναυμαχίαν πεπληρωκότων διὰ τὴν τῶν πλοίων αἰφ-
 10 νίδιον προσδοκίαν, ἀληθεῖς διεδείκνυντο καὶ οἱ περὶ τού-
 των ἡμῖν ἠγγελκότες. ὄρθρον γὰρ ἐπιστάντος τὰ πλοῖα πρὸς
 τὸν λιμένα πάσαις κώπαις καταίρειν ἐπέγονται τὰ βεβουλευ-
 μένα διαπερᾶναι. ὡς δὲ πλησίον γένοιτο τὴν κατ' αὐτῶν
 συσκευὴν τῶν ἐν αὐτοῖς οὐκ εἰδόντων, καὶ ἡ τριήρης, ὡς εἶχε
 15 τάχους, αὐτίκα χωρεῖ κατ' αὐτῶν, καὶ εἰς τοσοῦτον αὐτὰ
 κατηνάγκασεν καὶ εἰς φυγὴν ἔστρεψεν ὡς ἐποκεῖλαι κατὰ
 τὴν ἡπειρον καὶ τὴν τῶν Τούρκων ἐκείνην ἐπίνοιαν ἀποδε- 340
 δεῖχθαι ματαίαν. ἀλλὰ τούτου μὲν ἀνώτεροι τετηρήμεθα· εἶθε
 δὲ καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν κακοῦ!

20 *ιά.* Τῆς τετάρτης τοιγαροῦν ἐπιστάσης ἡμέρας, τοῦ
 ἡλίου καθαρώς τοῖς ἀνθρώποις μήπω τὸ φῶς παρασχόντος,
 ὄρωμεν κατὰ τὴν ἀγγελίαν καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν προσχωροῦν-
 τας τῷ τείχει, τοὺς μὲν κλίμακας ἐπιφερομένους, τοὺς δὲ

lum arrepta, non parva murorum parte deserta, domum remearent.
 haec potissima causa mali quod eo die advenerat, si humana ratio
 non fallit, reputata est. etenim si in muris permanentibus omnibus,
 et uno animo ita dispositis ut pro custodia patriae vitam voverent,
 vix urbs conservata fuisset, quam ratione, ubi simile accidisset,
 facili negotio capienda non erat? sic hisce per Latinos peractis, et
 propter inexpectatum navium adventum unica triremi pro commit-
 tenda navali pugna repleta, vera videntur retulisse nuncii. nam circa
 auroram naves ad portum properantibus remis impelluntur, ut cogi-
 tata absolverent. sed dum appropinquant, nec adversus se apparatus
 instructum penetrant, triremis velocitate summa in eos convolat, cogi-
 tata ut in fugam versi in terram naves impingant. sic Turcarum
 illud consilium extenuatum evanuit. utinam et diurni mali similis
 exitus subsequutus fuisset.

11. Quarto igitur die appetente necdum clare lumen hominibus
 ministrante, ut nobis praenunciatum fuerat, multitudinem universam
 in murum festinantem intuemnr. inter hos alii scalas, alii tabulas,
 alii implexa viminibus scuta gestare; omnes, ut sic dicam, machinas
 convehere, et ut moris est septi, et nostri excidii siti veluti

σανίδας, ἑτέρας πεπλεγμένας ἀσπίδας ἐκ πτόρθων, πάντας ἀπλῶς κομίζοντας ἐλεπόλεις, καὶ πεφραγμένους ὡς ἔθος, καὶ τῇ τῆς ἡμετέρας ἀπωλείας ἐπιθυμίᾳ οἷον βεβαχκευμένους, καὶ ἀλλήλους ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σφραγῇ παροτρύνοντας. αὐτίκα δὲ καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐφικτόν, διανέστημεν, καὶ ὅλοι τοῦ πολεμεῖν 5 γεγενήμεθα καὶ τεθνάναι. καὶ τοῦτο μὲν ἄνδρες· γυναῖκες δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν ἡμῶν ἀνδρικῶς συνεφήπτοντο τοῦ πολέμου, λίθους ὅλη ψυχῇ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπιόντων κομίζουσαι. πολλαὶ δὲ καὶ ὅτι γυναῖκες ἦσαν ἐπιλαθόμεναι, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπεδείκνυντο, συμπαριστάμεναι τε τούτοις καὶ 10 στερωθῶς κατ' αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι προθυμούμεναι. κελίητο οὖν ἡ στρατιὰ, καὶ τοσοῦτο τοῖς τείχεσι προσεπέλασαν ὡς δύνασθαι κἀκείνους λίθους πέμπειν κάτωθεν ἐφ' ἡμᾶς ταῖν γε- 34¹ ροῖν. εἴτ' ἐπίνοιαν οἱ τοιούτων ἐξεῦρον στρατηγοὶ ἐκείνοις μὲν ἀνακωχὴν ἔχουσαν ἰκανήν, ἡμῶν δὲ πόνον διηκεῖν καὶ 15 πόλεμον ἀδιάπαστον. πρῶτον μὲν γὰρ δεῖν φήθησαν πρὸς τὸν τῆς πόλεως ἅπαντα κύκλον διαγωνίζεσθαι, εἰ καὶ πολὺς ἦν αὐτοῖς ὁ πόνος τοσαύτην διέρχεσθαι πόλιν καὶ τοὺς σφῶν πρὸς τὸ πολεμεῖν γενναίως διανιστῶν, εἴ ποτ' ὀκλάσειαν· ἔπειτα δὲ διέκριναν εἰς μοίρας ἅπαν τὸ πλῆθος, ὥστ' ἔχειν 20 ἀλλήλους διαναπαύειν τοῦ κόπου τῇ ἰδίᾳ ἀλλήλων διαδοχῇ. καὶ τότε δὴ προσέταξαν τὸ κατ' ἀνατολὰς ἅπαν μέρος καὶ τὸ πρὸς δύσιν περιλαβεῖν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἄνωθεν ἄχρις αὐτῆς τῆς θαλάσσης. εὐαλωτώτερον δὲ τὸ κατ' ἀνατολὰς ἐθεά-

bacchantes, se invicem ad cladem nostram excitare. eodem momento nos quoque, uti concedebatur, assurgimus, et bellum ac mortem alacribus animis excipimus. et hoc quidem viri. at mulieres, etiam de summo loco summoque genere, viriliter mutuas operas tradere, saxa totis animis ad depellendum hostilem impetum deferre; multaeque suae condicionis oblitae virilia opera, adsidentes viris, robusteque, perinde atque illi depraeliandi alacres, aggressae sunt. motae sunt copiae, tantumque ad muros appropinquarunt ut possent et illae ex inferiore loco saxa manibus in nos intorquere. tum eorum duces modum excogitarunt quo illis quietem abunde afferrent, nobis vero laborem assiduum, et nunquam intermissum conflictum. primum enim decernunt necessario omnem urbis ambitum simul oppugnare, licet magnus labor illis esset suscipiendus tantam urbem percurrentibus et suos ad praelium animose excitantibus, si quando defecissent; deinceps universam multitudinem in partes dividere, ut altera alterius laborem mutua vicissitudine diminueret. tum demum iusserunt partem orientalem omnem et occidentalem ab arce excelsiore ad mare ipsum circumvallare. cum vero captu faciliorem orientalem agnovissent,

σαντο μέρος οἷα δὴ σαθρότερον ἐν πολλοῖς τυγχάνον τοῖς μέ-
 ρεσιν· ὄθεν τὸ πλέον καὶ μαχιμώτερον αὐτόθι διατετάχασι
 πολεμεῖν. ὁ Μουράτης δὲ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἅμα πεζοῖς, δια-
 κριθεῖσι καὶ αὐτοῖς παραπλησίως τοῖς ἄλλοις, ἀπὸ τοῦ κα-
 5 λουμένου Τριγωνίου μέχρως οὗ ἡ μονὴ τυγχάνει τοῦ Χορταί-
 του, τοῦ πολεμεῖν οὐκ οὐκ ἔληγεν οὐδ' αὐτός· ἔγνω γὰρ
 εὐχερέστερον ἐκεῖθεν ληφθῆναι τὴν πόλιν, τὴν τε σαθρότητα
 τοῦ τείχους ἰδὼν, καὶ ὡς ἐνὶ τείχει τὴν ἀσφάλειαν ἡ πόλις
 ἔξ ἐκείνου τοῦ μέρους ἀρχεῖ.

10 ιβ'. Ἐλαβεν οὖν ἀρχὴν ὁ πόλεμος ἀρξάμενης ἡμέρας, ὡς 442
 διειλήφειμεν. κακεῖνοι διακριθέντες καὶ ἀλλήλους διαδεχό-
 μενοι, πλῆθος ὄντες, τοὺς κεκμηκότας ἀκμηῆτες ἕτεροι διεδέ-
 χοντο καὶ παρεῖχον ἀλλήλοις ἐκεχειρίαν. καὶ οἱ μὲν ἐχρῶντο
 τῇ τοξικῇ τοσοῦτον εὐστόχως ὡς μηδ' ὄντινοῦν ἡμῶν προκῦ-
 15 ψαι γοῦν τοῦ τείχους θαρρεῖν· οἱ δὲ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐρη-
 μία τόλμη ψυχῆς ὑπ' αὐτοῖς χωροῦντες τοῖς τείχεσι παντοί-
 αις αὐτὰ μηχαναῖς κατασπᾶν διεμχανῶντο, πᾶσαν ἐλέποιν
 τεκτῆναντες εὐφυῶς καὶ ἅπαν πρὸς τοῦτο μηχανήματα· ἕτεροι
 δὲ ταῖς κλίμαξιν ἀνιέναι προουθυμοῦντο γενναίως. καὶ πάντ'
 20 ἦσαν αὐτοῖς ἐνεργά· τῇ πρώτῃ γὰρ ἅμα προσβολῇ τοῦ πο-
 λέμου τοὺς ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Τριγωνίου σχεδὸν ἅπαν-
 τας ἡμιθνήτας κατέστησαν διὰ τῶν βελῶν, δίκην νιφάδων
 πεμπομένων εἰς τὸν αἴρα. καὶ κενὸν εὐθὺς ἐκεῖνο τὸ μέρος, οὐκ
 ὄντων ἑτέρων εἰς φυλακὴν ἐπιστῆναι καὶ τὴν τῶν πολεμίων

tanquam quae multis suis partibus putrescentibus aegre consisteret, in ea copiosiores et bellicosiores ad coufligendum destinant. Murates dispertitis, qui circa ipsum erant, peditibus eadem atque alii ratione a Trigonio ad locum in quo situm est Chortaitae monasterium, pugna non abstinēt. namque cognoverat et ipse civitatem inde capi facilius posse, putrescentem murum conspicatus, et eo uno totam urbis securitatem pendere.

12. Coepit ergo praelium cum ipso diei exordio, ut praenarravimus; et illi dispertiti ac sibi ipsis succedentes propter nimiam copiam, labore delassatos recentes excipere, et alter alteri mutuo subsidio subvenire; alii ita scite sagittas eiaculari ut nullus ex nostris vel e muris capite emergere auderet; alii propter hominum solitudinem audaciosiores, sub ipsis muris correptentes, variis eos machinis concutere, quas negotio conficiendo aptissimas exstruxerant; alii scalis ascensum animose pertentare nec exspectatione frustrari. primo etenim impetu, qui in ea parte Trigonii aderant, universi sagittarum ictibus, nimborum instar in aërem emissarum, semianimes procidere; illicoque pars ea defensoribus vacua remansit, cum non suppeterent alii ad

ἔφοδον ἀποκρούσασθαι. ἡμεῖς δ' ὀλίγοι, καὶ μηδὲ πάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν δι' ἣν αἰτίαν ὀλίγον πρότερον ἐδηλώσαμεν, διηγειρόμεθα μὲν καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν, οὐδὲν δὲ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνους. οὐ βέλεσι δὲ μόνον ἐχρῶντο τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ 343 τῆ καλουμένην σκευῇ· μικρὰ δὲ τις ἦν αὐτῆ πρὸς συντριβὴν ὧ τῶν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ξυλίνων διαφραγμάτων, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι στήναί τινας ἐφ' ὅπερ ἐπέμπετο μέρος. ἔθρε δὲ καὶ ὁ τῆς δύσεως στρατηγὸς ἔφιππος τὸ κατ' ἀνατολὰς διερχόμενος τῆς πόλεως μέρος, ὄπλοις κατάφρακτος, λόγοις πάντας διερεθίζων καὶ πρὸς εὐψυχίαν ἀλείφων καὶ ἀμοιβὰς προσε- 10 παγγελλόμενος. καὶ μὴ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἔτι καὶ προθυμοτέρους ἐργάσεται καὶ οἶον κατὰ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐκμύνη, σῆρικὰ τινὰ προσέταξεν ἱμάτια κατὰ μέσον ἀχθῆναι, καὶ μισθὸν αὐτὰ προύθηκε τοῖς ὑπορύττουσί τε τὸ τεῖχος καὶ λίθον ἐκ τούτου τοῖς δυνησομένοις ἐκείνῳ κομίσαι, μέγα βοῶν, 15 ὡσάκις ἂν τις τοῦτο ποιήσει, καὶ τὴν ἀντίδοσιν ἔχειν. ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ ἀνελθεῖν τὸ τεῖχος δυνησομένῳ πολλαὶ τινες προύκειντο δωρεαὶ καὶ ὑποσχέσεις μυρίαί. τῷ τοι καὶ εἶδες ἂν ἐν ἐκείνοις πρᾶγμα παντὸς ἄξιον θαύματος· ἐπιλαθόμενοι γὰρ ὅτι σῶμα περικείμεται πρὸς καιρίαν πληγὴν ἀντισχεῖν 20 δυνάμενον οὐδαμῶς καὶ θάνατον ἔχον αὐτῷ συνεπόμενον, ὡσπερ τινὲς ἄγριοι θῆρες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐχώρουν, τοσοῦτον ἐγγίσαντες ὡς καὶ λίθοις τῶν ξυλίνων διαφραγμάτων κατα- 344 βαλεῖν οὐκ ὀλίγα. οἱ μὲν οὖν οὕτως· οἱ δὲ τὸ τεῖχος ὑπο-

custodiam, qui adversariorum impetum retunderent: nos vero pauci, neque cuncti in muris ob eam quam supra diximus causam; et licet supra vires animaremur, nullae tamen erant res nostrae, ad illas comparatae. nec iaculis tantum turba illa, sed instrumento etiam pusillo ad comminuenda lignea in propugnaculis sepimenta utebatur, quod ubicunque intorquebatur, viros quosque obvios deturbabat. dux item Occidentis, equo insidens, perceleriter properabat, orientalem civitatis plagam circumiens, armis circumseptus, verbis omnes excitans et ad fortitudinem acuens et praemia promittens. et ut adhuc alacriores efficeret atque erga nostram salutem furiosiores, sericas vestes in medium afferri iussit, et murorum fossoribus mercedem proposuit, et qui lapidem ex eo erutum attulisset, alta voce reboans, quoties id egerit, munus reportaturum. illis quoque qui primi murum ascendissent, multa bona spondebantur et pollicitationes innumerae. quare conspexisses in illis rem omni admiratione dignam: namque obliti corpore se tegi quod letali vulnere resistere non valeret et mortem sibi sociam deferret, tanquam immanes belluae in murum contendere;

δύντες, ἢ σαθρότερον εὐρισκόν, κατώρουτον ἐν σπουδῇ καὶ
κατέρριπτον. καὶ ἡμεῖς τῇ τῶν βελῶν συνεχείᾳ κατ' αὐτῶν
οὔτε λίθους οὔτ' ἄλλο τι δυνατῶς εἶχομεν ἀφιέναι· τοσαύτη
γὰρ ἦν ἡ συνέχεια τούτων ὡς οὐδὲ τὴν χεῖρά τις εἶχε τῶν
5 ἐπάλλξεων ἐκβαλεῖν πρὸς ἄφροσιν λίθου. τοσοῦτο δὲ μόνον ἐδυ-
νάμεθα πάντες, πέμπειν λίθους ἐξ ἀφανοῦς κατὰ τῶν ὑπερ-
χομένων τὸ τεῖχος, ὡς ἂν τῆς διὰ τῶν κλιμάκων ἀνόδου τού-
τους κωλύμεν. καὶ οὐκ ἂν τις τὸ παρ' ἡμῶν ἔκρινεν ἔργον
πολέμου· τίνα γὰρ ἂν καὶ ἐπήγαγε βλάβην λίθος ἄνευ σκο-
10 ποῦ ἀφιέμενος ἐκ χειρὸς ναρκώσης, τοῦ πέμποντος οὐχ ὄραν
δυναμένου πρὸς τίνα καὶ πῆ τοῦτον ἀφίησι;

Ταύτη τοι οὖν τῶν πολεμίων διὰ πάντων ἰσχυρῶν δεικνυ-
μένων, τοῦ πολέμου τε μηδαμῶς ἀμελούντων, καὶ πάντων
ἡμῶν ἐν ταράχῃ πολλῇ καὶ φόβῳ καθεστηκότων, καὶ τῶν μὲν
15 παύσασθαι τοῦ πολεμεῖν τὸν Μουράτην ὑποιοούντων, τῶν δὲ
τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν προσδοκῶντων, καὶ διατεινομένων μὴ
ἂν ἄλλως γενέσθαι ἢ τὴν πόλιν ἀλῶναι, — οὕτως οὖν τῶν
πραγμάτων διακειμένων καὶ πολλῆς ἐν ἡμῖν συγχύσεως οὔσης,
τῶν μὲν πρὸς τὸ πολεμεῖν ἴσως ἀσχολουμένων, τῶν δὲ κατα-
20 ναρκωθέντων καθάπαξ, ἑτέρων δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν βελῶν τραύ-
μασιν ἐναποθανόντων, ἐνίων δὲ καὶ φευγόντων ἀπὸ τῶν τει- 345
χῶν, μηκέτι μένειν ἐκεῖσε δυναμένων ὑπὸ τοῦ δέους, οὕτω

12. τοίνυν?

tantumque appropinquarunt ut non pauca ex ligneis sepimentis disicerent. et sic quidem isti: qui vero sub murum subreperant, putridiores partes diligentem suffodientes solo aequare. nos autem sagittarum continuata frequentia in ipsos neque lapides neque aliud quicquam proiicere poteramus: nam earum assiduitate ne manum quidem ad iaciendum lapidem efferre licebat. sola facultas inerat, ex occulto lapides in eos qui muros adorirentur mittere, ut ascensu per scalas arcerentur. et nullus, quod a nobis gerebatur, facinus bellicum existimasset: quam enim noxam intulisset lapis nullo scopo emissus, manu torpente et eiaculante, nec vidente, ad quem dirigeret et quem in locum contorqueret?

Hoc propter hostibus modis omnibus strenue se gerentibus et pugnam diligenter prosequentibus, et nobis omnibus discrimine metuque prostratis, et aliis bello finem positurum Muratem suspicantibus, aliis nostrum excidium expectantibus contendentibusque prorsum urbem capiendam esse. sic rebus se habentibus, et nobis perturbatis et insigniter confusis, cum partim pugnae incumbere, partim torpentes cessassent, partim sagittarum ictibus mortem oppetissent, partim e muris fuga sese surripuissent continuoque surriperent, ti-

τῆς τετάρτης ἢ τρίτη παρελήλυθεν ὥρα, καὶ ἡ πόλις φεῦ παρὰ τῶν πολεμίων τοῦτον ἔάλω τὸν τρόπον.

ιγ'. Ὡς εἰς πολλὰ τὰς κλίμακας ἦσαν κομίσαντες μέρη, καὶ πῆ μὲν ἐγγίσει τῷ τείχει ταύτας οὐκ ἔσχον ἀπωθούτων τῶν ἄνω, μέχρῃς οὐ κατενάγκησε τούτους ὁ φόβος, πῆ δὲ θέν-5
τες καὶ τινὰς ἀναβεβηκότες βαθμίδας οὐκ ἴσχυσαν τὸ ἐγχείρη-
μα συμπερᾶναι, τινῶν εὐψυχίαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κτωμένων
ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν εὐρεθέντων, καὶ λίθοις χερμασί κα-
ταβεβληκόντων ἅμα ταῖς κλίμαξι τούτους, καὶ πολλοὺς τὸ ζῆν
ἐζημιωκότων, — ὡς οὖν οὕτω ταῦτα γένοιτο, καὶ πλήρεις ἦσαν 10
ἐκεῖνοι θυμοῦ (μὴ οὐκ ὀλίγην ἠγούντο γὰρ ὀφλήσειν αἰσχύνην
ἠττημένοι φανέντες), περιεργότερον στοχασάμενοι, καὶ τῶν
κλιμάκων μίαν κατὰ τὸ Τριγώνιον θέντες, οὐ γωνία τις ἦν ἐκ
πύργου, καὶ οὐκ εἶχεν ὅθεν ἂν τις τῆς ἀνόδου κωλύσει τὸν
ἀναβαίνοντα, καὶ πολλή τις τῶν ἀνθρώπων ἐτύγγαεν ἐρημία, 15
τόλμην ψυχῆς τῶν ἄλλων τις πεζῶν ἐνδειξάμενος, τὸ ξίφος
ἐνδακῶν τοῖς ὁδοῦσι καὶ τὸ θανεῖν ἀνθρηρημένος τοῦ ζῆν, ἵνα
μόνον ἀνδρείας δόξαν κομίσηται, μεθ' ὅσης ἂν τις εἴποι τῆς
346 εὐτολμίας τὸ τεῖχος ἀναβεβήκει, μηδ' οὔτινοσοῦν αἰσθομένου τῶν
ἔνδον, καὶ κατ' ἄλλο μέρος τῶν ἐναντίων τηρούντων τὴν ἀνοδον. 20
Λατῖνον οὖν εὐθύς ἐν ταῖς πυργοβάρεσιν εὐρηκῶς τειρωμέ-
νον ἔναγγος καὶ τὰ λοιόθια πνέοντα, τούτου τὴν κεφαλὴν ἐκτε-
μῶν τῶν πολεμούντων εἰς μέσον κατέρριψε, δείξας ὅπως τε

5. οὐ Α 9. τοῦ?

more statione relicta, nondum quarti diei hora praeterierat tertia, et urbs ab hostibus, heu, hoc capitur modo.

13. Cum in multa loca scalas adduxissent, nec possent eas alicubi muro appingere, e superiore parte depulsi ideoque metu oppressi labori renunciarunt: alicubi affixarum cum nonnullos gradus ascendissent, non potuere facinus absolvere, quibusdam aliis animosioribus in illis partibus consistentibus, et saxis atque lapidibus cum ipsis scalis deicientibus et internecantibus. cum itaque haec succederent et illi insania pleni furerent, non mediocrem infamiam sibi irrogari rati si victoriam non reportassent, curiosius investigantes, scalam Trigonio applicant, cuius angulus erat ex turri, nec poterat ascensus impediri, potissimum cum hominibus prorsus viduaretur; pedesque audacior aliis, ense dentibus carpto, vitaeque mortem praepo- nens, solum ut fortitudinis famam sibi compararet, fidentia quam maxima murum ascendit, nemine id persentiente civium, qui aliis in locis hostibus ascensum prohibebant. is Latini inter propugnacula confossi vulneribus et extremum spirantis caput abscissum inter con- fligentes proiecit, innuens se partis illius potitum, et desertis muris

τοῦ μέρους ἐκείνου κεκράτηκε καὶ ὡς τὰ τείχη πάντες ἀπολι-
 πόντες ὄχοντο ἀμεταστρεπτί. ἐννάτην ἦγε καὶ εἰκοστὴν ὁ
 Μάρτιος τότε, ἔτος δὲ τριακοστὸν ὕγδοον πρὸς τῷ ἑξακισ-
 χιλιοστῷ ἐννακοσιοστῷ ἐνειστήκει. παραθαρρύνας τοίνυν
 5 ἐκεῖνος πάντας πεζοὺς τὸ τάχος τε ἀνιέναι ἐβόα καὶ τὴν ἐρη-
 μίαν ἐδήλου. οἱ δ' ὡς εἶχον πάσας παραχρῆμα κλίμακας
 θέντες, συχνοὶ δι' αὐτῶν ἀναβαίνειν ἠπείγοντο σὺν βοῇ καὶ
 τῷ τῶν ἀπὸ δέροης τυμπάνων ἤχῳ· φέρει γὰρ καὶ τοῦτο
 πολλὴν τινα ἐν τοῖς πολέμοις τὴν ἐκπληξιν. πολλοὶ δὲ παρα-
 10 βόλως καὶ ἀναρριχᾶσθαι παρωρμῶντο προθύμως διὰ πολλὴν
 τοῦ κέρδους ἐπιθυμίαν, καὶ διὰ τῶν πυργοβάσεων ἐπεισπί-
 πτειν ἐσπούδαζον. ὅσοι μὲν οὖν ἐδύναντο, τὸνδε τὸν τρόπον
 ἀνέβαινον· οἷς δ' οὐκ ἦν ἐφικτὸν διὰ τῶν κλιμάκων, διὰ
 τῶν ὀρυγματῶν ὧν εἰργάσαντο, πολλῶν ὄντων, ἐπὶ τὴν πόλιν
 15 δρομαῖοι συνέρρεον, ἄλλος ἄλλον τῷ τάχει νικῶντες καὶ ταῖν³⁴⁷
 χεροῖν τὰ ξίφη φέροντες, καὶ οἷον ἐρίζοντες τίς ἂν φθάσειε
 πρότερος ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως οἰκούμενον μέρος, καὶ μάλιστα
 τὸ πρὸς θάλατταν· πρὸς αὐτὸ γὰρ τοὺς πλείους καὶ μάλιστα
 τοὺς Λατίνους ὑπέλαβον διὰ τὰς τριήρεις προσπεφηνέαι.
 20 πάντες οὖν ἡμεῖς, ὡς εἶχεν ἕκαστος τάχους, οἱ μὲν κατ' οἴ-
 κους ἐθέομεν, οἱ δὲ ναοὺς ἱεροῖς κατεφεύγομεν, ἕτεροι ὑπο-
 νόμους καὶ μνήματα, καὶ εἴτι πρὸς σωτηρίαν ἦν ἐπιτήδειον,
 ὑποδύναι σὺν τρόμῳ ἠγωνιζόμεθα, ἄλλοι τὸ τοῦ αἰγιαλοῦ κα-
 τελάμβανον μέρος, οἰόμενοι δῆθεν τῶν τριηρῶν ἐπιβῆναι ἢ

plane omnes in fugam sese reditus immemores coniecisse. diem tum
 aperiebat mensis Martius nonum et vigesimum anni 6938 (Christi
 1430). quare ille pedites omnes adhortans, et destitutum a defensori-
 bus locum significans, ut illico ascenderent clamare. illi, ut pote-
 rant, subito scalis universis admotis frequentes ascendere, clamore et
 strepitu qui e tympanis corio confectis elicitur: hoc idem enim inter
 bellandum maxime animos concutit. multi etiam temere audacterque
 manibus et genibus reptare, gravi aliena sibi comparandi siti succensa, et
 per propugnacula intro sese mittere. verum quibus per scalas ascensus
 non permittebatur, per murorum foramina, quae multa effoderant, in
 urbem solliciti immigrare, alius aliam celeri cursu et citatis passibus
 superare contendens, manibus enses ferentes, et quasi decertantes quis
 prior aliis in habitata urbis loca et oram maritimam procurreret: eo
 enim potioem civium partem, et maxime Latinos, propter triremes
 confugisse suspicabantur. omnes itaque nos, ut cuique licuit, fugam
 maturantes alii in aedibus sese abdere, alii in cuniculos et sepulchra
 et si quid aliud salutis conducibilius videbatur, non absque tremore

πλοίων ἐτέρων, μεθ' ὅσης ἂν τις εἴποι τῆς φρίκης· ὄντο γὰρ πολλοὶ μήπω τοὺς πολεμίους εἰσιέναι ἐκεῖθεν. τὸ δ' ἦν τούναντίον, καὶ τῆς γε ἐλπίδος διήμαρτον οἱ τοῦτο διανοούμενοι. τοῦτο δὲ κατὰ τὸν πύργον τὸν καλούμενον Σαμαρείαν εἶδον πάντες συμβάν. πάντων γὰρ προσδοκῶντων ὡς ὅταν ἤ 5 πόλις ἁλῶ, μὴ ἂν τοῦτον εὐθὺς προσδεδοῦσθαι ἢ τὴν ταχίστην διὰ πολέμου ληφθῆναι, πρὸς τὴν τῆς θαλάττης αὐτὴν κείμενον ἥϊόνα καὶ διατειχίσμασι, καὶ ὄπλοις καὶ πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις καλῶς κατοχυρωμένον, — ταύτην οὖν τὴν ματαιίαν ἐλπίδα πάλαι ἡμῶν κεκτημένων, οὐκ ὀλίγοι δὴ τινες καὶ πρὸς 10 348 ταῦτον κατέδραμον ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἰδίων σωμάτων. πλήν κἀνταῦθα τῆς ἐλπίδος διήμαρτον· μόγις γὰρ τῶν Λατίνων ὅσοι προύχοντες ἦσαν, καὶ Τζεταρίων ὀλίγοι μετὰ τῶν προὔπαρχόντων εἰς φυλακὴν, εἰς τοῦτον συνέφυγον μόνον, καὶ τοὺς ἄλλους εὐθὺς κεκώλυκεσαν τῆς εἰσόδου. οἱ καὶ διὰ τοῦ κατὰ 15 349 θαλάτταν προβεβλημένου διατειχίσματος (Τζερέμπουλον τοῦτο καλεῖν πάντες εἰώθαμεν) εἰς τὰς τριήρεις εἰσίσαι, πρὸ μικροῦ πρὸς αὐτὸν μετὰ προεισιόντων ἄλλων ἐκ τοῦ λιμένος καθορμισθείσας.

ιδ'. Διὰ τῶν κλιμάκων οὖν καὶ τῶν ὀρυγμάτων, ὡς ἔφημεν, 20 τῶν πολεμίων τῆς πόλεως ἐντὸς γενομένων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς οἰκίας συνέτρεχον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δ' ἐπὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως αὐτὰς ἀναπειτανύναι πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἰσελθεῖν

subrepere; alii triremium vel aliarum navicularum ascensum sibi, horrore saevo perfusi, promittentes, ad litora proruere: namque opinabantur aditum fuisse ad eas hostibus interclusum. at res aliter cesserat; et qui similia imaginabantur, spe sua delusi sunt. hoc idem et circa turrin Samariam nuncupatam contigisse omnes experimento deprehenderunt. nam existimabant, etiamsi urbs caperetur, non statim eam deditionem facturam vel adeo celeriter ab oppugnantoribus opprimendam, in ipso maris litore sitam, muris et armis tectam necassariisque aliis optime communitam. hac vana spe a multo tempore lactati non pauci in illam, ut propriis corporibus providerent, ruebant. verumtamen in hoc quoque decepti sunt: vix enim ex Latinis, qui erant illustriores, et Tzetariis pauci, cum illis quibus illius custodia erat concredita, in illam confluerunt, intromissique aliis introitum denegarunt, et murum, in mare propendentem (ei Tzerempulo apud omnes nomen est) in triemes paulo ante ex portu eo deflexas cum aliis ingrediuntur.

14. Per scalas ergo atque foramina, ut diximus, hostes in urbem intro coniecti, alii in aedes et homines currere, alii ad portas civitatis aperiendas, ut Murates simul cum toto exercitu sese in eam con-

ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι τὸν Μουράτην. καὶ εἶδες ἂν δί-
 κην μελισσῶν ἢ θηρῶν ἀγρίων εἰσιόντας αὐτοὺς ὠρνομένους
 καὶ φόνον πνέοντας τὸν ἡμέτερον, καὶ τὴν πόλιν τοὺς μὲν
 περὶ τοὺς δ' ἐφίππους διαλαμβάνοντας. ὡς δ' ἡ πόλις πε-
 5 πλήρωτο πᾶσα καὶ πάντ' εἶχον αὐτούς, καὶ νεὸ ἱεροὶ καὶ μο-
 ναὶ θεῖαι καὶ ἀγυαὶ καὶ οἰκίαι, τότε δὴ τὸ θρήνων πολλῶν
 ἐκεῖνο καὶ δακρύων ἄξιον πρᾶγμα ἐπράττετο. διαλαβόντες
 γὰρ τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡσπερ εἰρήκαμεν, καὶ οἷα λύκοι βαρεῖς 349
 ἐφ' ἡμᾶς ἐφορμήσαντες, ἀρπάζειν ἅπαντας ἔσπευδον κατὰ τὴν
 10 τοῦ κρατοῦντος ὑπόσχεσιν· ἔφη γὰρ ἐν τῷ πολεμεῖν ὡς εἶγε
 ἡ πόλις ληφθεῖη καὶ τὴν ἐπιθυμίαν εἰς πέρας ἀχθεῖσαν ἴδοι
 τὴν ἑαυτοῦ, ἔχειν μετ' ἔξουσίας ἕκαστον, εἴ τι ἂν λάβοι, καὶ
 παρὰ παντὸς ἀναφαίρετον. εἶλκον οὖν ἀναμιξῆ ἀνδρας γυναι-
 15 ζῶα, καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον ἔξω τῆς πόλεως πάντας ἐξῆ-
 γον. καὶ σιωπῶ τοὺς πεσόντας, οὐχ ὑπὲρ ἀριθμὸν ὄντας,
 κατὰ τε τὰ τεῖχη καὶ τὰς ἀγυαίς, μηδὲ ταφῆς ἠξιωμένους,
 ἐλώρια δὲ κειμένους κύνεσσιν οἰωνοῖσι τε πᾶσι καθ' Ὅμηρον,
 20 τοὺς γηραιότερους τε καὶ ἀσθενεστερούς. σπεύδων γὰρ ἕκα-
 στος τῶν πολεμίων δέει τοῦ πλήθους, οὓς ἐκράτησε, τὸ τάχος
 ἀγαγεῖν ἔξω καὶ τοῖς συσκήνοις αὐτοῦ παραδοῦναι, μὴ τινος
 ἰσχυροτέρου τὸ κέρδος γένηται, ὅπερ ἂν εἶδε τῶν ἀνδραπό-

ferret. et vidisses eos, instar apum aut immansuetarum bestiarum,
 confertim irrupere, ululantes caedemque nostram spirantes, et civi-
 tatem universam tum equites tum pedites occupare. ut civitas repleta
 est, et omnia eos in se, et sacra templa et divina monasteria et plateae
 et domus occludebant, tum lamentabile illud et lacrimabile admodum
 facinus aggrediuntur. namque urbe tota, ut praenarravimus, occu-
 pata, veluti rapaces lupi, nos impetentes omnia rapere, quemadmo-
 dum dynastes promiserat, satagebant. namque ille inter dimicandum
 dixerat, si urbs caperetur et voti compos fieret, quidquid unusquis-
 que depraedatus fuisset, legitime possideret, a nullo unquam spoli-
 andus. trahebant itaque promiscue viros mulieres adolescentulos, si-
 mul omnem aetatem, veluti animantia quae usu rationis privantur
 colligatos, et ad castra extra urbem convehebant. taceo ad mortem
 datos, licet infra numerum, tum in muris tum in plateis, nec sepul-
 turae traditos, praedam dilaniandam canibus alitibusque omnibus ap-
 positam, ut Homericis verbis utar, non viros solummodo sed mulieres,
 eorumque potissimum seniores atque imbecilliores. festinans enim
 hostis prae metu multitudinis captos statim extra educere et sociis
 in tabernaculis tradere, ne alteri valentiori praeda cederet, ex man-

δων ὑπὸ γήρωσ ἢ καὶ νόσου τάχα τινὸς οὐκ ἔχον τοῖς ἄλλοις
 βαίνειν παραπλησίως, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμνε τούτου καὶ ζη-
 μίαν ἤκιστα ἐλογίζετο. τότε πρῶτον παῖδες μὲν γονέων γυ-
 ναῖκες δὲ ἀνδρῶν καὶ φίλοι φίλων καὶ οἱ καθ' αἷμα τῶν
 350 ὁμοίων ἐλεεινῶς ἐχωρίζοντο. καὶ τὸ θανεῖν ἡμᾶς ἀδίκως ἐν 5
 ὑποψίασις ἐτύγγανε. καὶ συνεχύθη μὲν ἡ πόλις, καὶ βοή παρὰ
 πάντων σύμμικτος ἦρτο, καὶ θορύβου πάντα καὶ γόων μεστά.
 οἱ μὲν γὰρ ἄγοντες ἐξήρχοντο τοὺς δυστυχεῖς ἐν δεσμοῖς, οἱ
 δ' εἰσεχέοντο σπουδάζοντες ἀρπάσαι τοὺς προτέρους ἅπερ
 διέφυγε. πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐξ ἴσης πᾶσιν ἦκε τὸ κέρδος· το- 10
 σοῦτο γὰρ ἦσαν τὸ πλῆθος ὅτι μέρος αὐτῶν τὴν πόλιν τῶν
 ἀνθρώπων ἐκένωσε καὶ τῶν αὐτοῖς προσόντων χρημάτων, καὶ
 μάλιστα ὅσον τὴν ἀρχὴν εἰσῆει διὰ τῶν κλιμάκων πεζοί.

Ὡς οὖν οὕτω ταῦτα προβαίη, καὶ περιέσχον ἡμᾶς εἰς
 ἑπτακισχιλίους ἀριθμουμένους ἅμα γυναῖξι καὶ παιδίσι, πάν- 15
 τας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀγαγόντες ταῖς σκηναῖς ἐνδιάγειν πα-
 ρέσχον, δεδεμένους κἀκεῖ, καὶ τὰ τιμήματ' ἀπηρίθμουν ἐκά-
 στων. οἰμωγαὶ δὲ καὶ δάκρυα πανταχοῦ. νῆπια μὲν γὰρ,
 ὅσα ταῖς μητρῶσις ἐναποκείμενα ἦσαν ἀγκάλαις καὶ ὑποτί-
 θια, ἐλεεινῶς κλαυθμυρίζοντα ταύτας ἐζήτουν· αἱ δὲ περι- 20
 οῦσαι κοπτόμεναι καὶ τὰς παρειὰς ἐξαίμους δεικνῦσαι ταῦτ'
 ἀνηρέων. καὶ ἄνδρες μὲν τὰς ἑαυτῶν παρ' ἄλλων ληφθεῖ-

cipiis quidquid senio aut morbo praepeditum, aliorum non conseque-
 retur vestigia, capite imminuere neque inter damna referre. tum
 primum filii a parentibus, mulieres a viris, amici ab amicis et con-
 sanguinei a consanguineis miserum in modum disiungi, nosque in-
 iusta morte obtruncandos suspicio erat. et conturbata quidem est
 civitas, clamorque omnium promiscuus; et ingemiscentibus omnibus
 cuncta plena strepitu et eiulationibus fremere: partim enim miseros
 vinculis adstrictos trahentes exire, partim recens influentes in urbem,
 quod e manibus priorum effugerat, rapere. sed non omnibus aequa
 emolumenta fuere: tantae enim multitudinis una pars, quidquid erat
 hominum et pecuniarum, exhausit, et maxime pedites, qui primum
 per scalas irrepserant.

Cum itaque haec ita processissent et nos tenuissent, septem mi-
 lia hominum recensita, cum mulieribus et pueris, ad castra deductos
 colligatosque in tentoriis degere reliquerunt; ibique pretium unius
 cuiusque statuunt. eiulatus vero et lacrimae ubique. infantes etenim,
 qui maternis ulnis fovebantur adhuc lactantes, misere vagientes ma-
 tres poscere; quae superstites adhuc, sese excruciantes genasque san-
 guine madidas commonstrantes, eos quaeritare. viri uxores suas ab
 aliis captas inspicientes, et connubii et unius concordisque vivendi

σας γυναῖκας ὀρῶντες, τῷ τῆς συζυγίας αὐτῆς καὶ συμποιίας
 κινούμενοι φίλτρῳ τὸν χωρισμὸν ἀπωδύροντο· γυναῖκες δὲ
 τοὺς ἄνδρας ἀναζητοῦσαι δάκρυσιν ἀμυθῆτοις περὶ αὐτῶν 35
 ἐρωτῶσαι τὰς σκηναὺς περιήεσαν. καὶ τέκνα μὲν τοὺς τεκόν-
 5 τας ἀφρημένα τὴν μόνωσιν οὐκ εἶχον ὑπομένειν οὐδ' ὀπωσ-
 οῦν· οἱ τεκόντες δὲ περὶ τούτων ἀνερευνῶντες τῆς φυσικῆς
 αὐτοὺς διεγειρούσης στοργῆς, τὸν ἀέρα θρήνων ἐπλήρουν.
 καὶ στεναγμὸς ἦν αὐτοῖς διηνεκῆς καὶ ἀπαρηγόρητον δάκρυον.
 τότε καὶ κόραι πολλαὶ μῆπω πρότερον ἀνδράσιν ὀφθεῖσαι μηδὲ
 10 τῆς πατρικῆς οἰκίας ἐξιέναι καταθαρρήσασαι, γάμοις δὲ νομί-
 μοις τηρούμεναι καὶ τοῖς πολλοῖς ἀγνοοῦμεναι, χερσὶν ἀνδρῶν
 ἐκρατοῦντο καὶ ταῖς σκηναῖς μετ' αὐτῶν συνδιῆγον. καὶ εἶδες
 ἂν ἐν ἐκάστη σκηνῇ γυναῖκας συμμιγεῖς ἀνδράσι πολίταις καὶ
 ἄνδρας ὁμοίως γυναιξὶ τῶν ἀλόντων· τῆς γὰρ ἄρπαγῆς κοι-
 15 νῆς γενομένης, ὁμοίως ἐν ὁμοζύγοις καὶ τέκνοις καὶ συγγενέ-
 σιν, ἄλλος μὲν ἤρπασε τὴν γυναῖκα, ἕτερος δὲ τὸν ἄνδρα καὶ
 ἄλλος τὰ τέκνα, καὶ λοιπὸν ἦσαν ἀναμιξ οἱ καθόλου καὶ
 ἀγνοοῦμενοι παρ' ἀλλήλων. μοναχοὶ δὲ γυναιξὶ συνελκόμενοι
 προᾶγμα γέμον αἰσχύνῃς ἐδόκει, καὶ τοῖς ἔλκουσι τοῦτο γέλως
 20 ὑπῆρχε πλατὺς· εἰδότες γὰρ ἢ πυθόμενοι μοναχῶς αὐτοὺς
 βιοτεύοντας καὶ τὴν μετὰ γυναικῶν παντελῶς ἀπειπαμένους
 συνοίκησιν, τέρψιν ἰδίαν ἠγοῦντο τούτους ὀρῶντες συνδιαφέ- 352
 ροντας αὐταῖς τὸ δεινὸν καὶ συνδιάγοντας ἔξ ἀνάγκης ὁμοῦ.

2. κοινούμενοι A 12. κάγ?

rationis amore conciti, divisionem deplorare: uxores maritos repeten-
 tes, lacrimis, quae verbis exprimi nequeunt, de illis interrogantes,
 tabernacula circumire. filii parentibus orbatu nullo modo solitudinem
 aequae ferre poterant: parentes de illis solliciti, naturali eos amore
 compellente, ploratibus aërem diverberare, et suspiriis continuis ma-
 cerati lacrimas inconsolabiles effundere. tum et puellae plurimae,
 semper antea viris invisae neque paternis aedibus exire ausae et le-
 gitimis nuptiis reservatae multisque ignoratae, manibus masculorum
 teneri, degere insimul cum illis in tabernaculis. vidisses in unoquo-
 que tabernaculo mulieres promiscuas cum civibus, virosque itidem
 cum captivorum uxoribus. nam cum raptus praedaque communis
 omnibus fuisset, similiter coniugatorum et puerorum et consanguineo-
 rum, alius quidem uxorem, alius maritum, filios alius rapuit, quare
 simul una omnes immisceri, qui separatim vitam agebant et sese in-
 vicem ignorabant. monachi cum mulieribus tracti res dedecoris plena
 videbatur; quae tamen a trahentibus risum multum excuteret. nam
 cum scirent aut audissent eos solitarie vitam traducere et a muliebri
 commercio plane esse alienos, oblectabantur animo, videntes eosdem
 communiter dira pati cum feminis et necessario pariter consuescere.

16. Τούτων οὕτω κεχωρηκότων, καὶ ὅσα ἂν τις ἐκ τούτων ἀκολούθως εἰκάσειεν ἕτερα, καὶ πᾶσαν τὴν λείαν ἐν ταῖς σκηναῖς συναγροχότων τῶν Τούρκων, ὃ τῆς δύσεως στρατηγὸς καὶ αὐθις τὴν πόλιν εἰσέδου, ταύτην ἴν' ἀκριβέστερον κατοπτεύσωσι καὶ μηδὲν αὐτοὺς λάθῃ κρυπτόμενον ὁπουδήποτε, 5 ὅτε δὴ καὶ τὰ τῆς πόλεως ἄρδην ἅπαντα ἠφάνιστό τε καὶ ἀνατέτραπτο, καὶ οὐδὲν οὔτε ναὸς ἱερὸς οὔτε μονὴ οὔτ' οἰκία καὶ τῶν φανλοτέρων αὐτῶν ἀσάλευτος καταλέλειπτο. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι τῶν πολιτῶν ὅσοι περιουσίαν ἐκέκτηντο τῇ μακροῦ συγκλεισμῷ μὴ δαπανηθεῖσαν, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων ἀκη-10 κούτες, ὃ πεπόνθεσαν δεδιότες, οἱ μὲν ναοὺς ἱεροῖς, οἱ δὲ μνήμασιν, ἕτεροι δὲ οἷς ἐδύνατο τόποις ἐναπέθεντο ταύτην, εἰ μὲν αὐτοῖς θανεῖν γένοιτο κατὰ τὴν προσδοκίαν, τῶν ἔπειτα ταύτην ἵνα τινὲς εὐρηκότες, οἷα συμβαίνει, τῆς ἐκείνων ψυχῆς ὑπεραγωνίσωνται, εἰ δὲ τὸν θάνατον ἀποφύγοιεν, εὐρωσί¹⁵ τε καὶ χρήσονται πρὸς ἐλευθερίαν. οἱ δὲ τῆς ἐλπίδος ἐψεύσθησαν· ἄλόντες γὰρ τοῦ μὲν ἀδίκως τεθνήσκειν, θεοῦ τὸν οἰκεῖον ἔλεον ἐπιδειξαμένον, πληρὴν ἐνίων, κάκεινων οἶων προδιελήφειμεν, ἀνώτεροι διεδείχθημεν, τοῦ δὲ τοῖς προσοῦσι χρήσασθαι πρὸς ἀνάρρυσιν οὐκ ἐπέτυχον. δεινοὶ γὰρ ὄντες²⁰ οἱ Τούρκοι καὶ πρὸς ἐπινοίας πολλὰς εὐπορώτατοι τῇ περὶ τὰ πράγματα τούτων πολυπειρία, οὓς τῶν πολιτῶν ἐποίησαν αἰχμαλώτους, καὶ μάλιστα τὰς γυναῖκας διὰ τὸ τούτων

16. ὅτ' δὴ? 21. ἀνάρρησιν Α.

15. Haec cum ita agerentur et, ut quispiam ex his coniectura assequeretur, alia atque alia, et iam universam praedam Turcae in tentoria deduxissent, dux occidentis rursus urbem immigrat, accuratius eam inspecturus, nihilne occultum, ubicunque illud esset, lateret. sic urbis rebus universis recisis et ad nihilum redactis nihil, neque templum sacrum neque monasterium, neque domus etiam vilissima, inconcussa remansit. et causa haec fuit. ex civibus qui divitiis aliaque suppellectile affuebant, quas longa obsidio non absumpserat, audita hostium irruptione, et quod perpressi sunt pertimescentes, alii in sacris templis, alii in sepulchris, alii aliis quibus poterant locis sua reposuere; ut si forte ipsis mors contigisset, ut expectabatur, qui postmodum venturi erant, illis repertis, ut fieri amat, pro eorum anima aliquid accurarent; si mortem effugissent, ipsi sibi haberent, et liberi facti in suos usus converterent. sed spe sua frustratione, capti siquidem iniustam mortem oppetere dei summa miseratione, paucis exceptis, ut supra narravimus, evasimus; sed propriis uti libertati restitutis non contigit. Turcae enim, solertes cum sint et ad invenienda multa, rerum quam possident experientia, promptis-

εὐεξαπατήτων, λόγοις ὑπελθόντες πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν κερτιμέ-
 νοις ἐλευθερίαν αὐταῖς ὑπισχνούντο τελείαν, εἰ χρήματα τού-
 τοις γνωρίσειαν οἰκεῖά τε καὶ ἀλλότρια. αἱ δὲ πρὸς αὐτὸ
 τοῦνομα τῆς ἐλευθερίας ἀπατηθεῖσαι, γνωρίζειν εὐθὺς ἐκάστη
 5 τῷ ἰδίῳ δεσπότη σπουδῆς ἔργον πεποιήτο καὶ τὰ ἑαυτῆς καὶ
 τοῦ γείτονος, εἴ τινα περὶ τούτων εἶδησιν εἶχεν. ὡς δ' ἀρχὴ
 τοῦδε γέγονε τοῦ κακοῦ, καὶ χρήματα πολλοὶ τῶν Τούρκων
 ἀνεῦρον γνωρίζουσῶν τοὺς ταῦτα κρύπτουτας τόπους τῶν
 γυναικῶν, λόγος γίνεται περὶ τούτου διὰ παντὸς τοῦ στρατεύ-
 10 ματος, καὶ πάντες οἱ κατασχόντες αἰχμαλώτους ἀνθρώπους
 πρὸς τὸν ὅμοιον διανίστανται ζῆλον, τοὺς μὲν ὑποσχέσει
 περικεχρωσμέναις ἀπάτῃ, τοὺς δὲ λόγοις ὁμοίως ἑτέροις ἐπὶ
 φανερώσει τῶν ἰδίων παρακαλοῦντες χρημάτων καὶ φενακί-354
 ζοντες. ὅσους δὲ δυσπειθεστέρους τῶν ἄλλων ἐώρων (ἤλπι-
 15 ζον γὰρ τῶν νουνεχεστέρων πολλοὶ τῆς θωπείας αὐτοὺς ὑπεν-
 δοῦναι καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀπατηλῶν λόγων, κἀντεῦθεν
 τὰ κεκρυμμένα διατηρῆσαι) τούτοις πολυειδεῖς τινὰς τιμωρίας
 ἐπῆγον, ἕως καὶ τούτους εἰς ἀνάγκην ἐνέβαλον καὶ τὴν ἔνστα-
 σιν ἔλυσαν. ὅθεν καὶ πολλοὶ τῶν δοκούντων, οἱ μὲν ταῖς
 20 θωπείαις καθυπαχθέντες οἱ δὲ τὰς τιμωρίας οὐκ ἐνεγκόντες,
 φανεροῦν τὰ κεκρυμμένα σπουδάζοντες ἦσαν καὶ ἄκοντες·
 πρὸς γὰρ πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ μάλιστα ὅταν θάνατος ἦ τὸ
 προκείμενον, εὐχερῶς οἶδεν ὑποπίπτειν ἢ φύσις. τοῦτο τῆς

15. ὑπεκδῦναι?

simi, quos captos adduxerant ex civibus, et praecipue mulieres de-
 ceptu facillimas, verbis illecebrarum et lenociniorum plenis sese in-
 sinuantes, libertatem illis polliceri perfectam, si ipsis pecunias pro-
 prias sive alienas revelassent. illae nomine libertatis deceptae sta-
 tim summo conatu domino et sua et vicini, si quam eorum cognitio-
 nem habebant, revelare. ut malum coepit irrepere et multi ex Turcis
 pecunias reperere, mulieribus loca in quibus abscondebantur aperien-
 tibus, rumor per totum exercitum de hoc spargitur, et omnes qui ca-
 ptivos adduxerant ad similia animum advertunt, hos pollicitationibus
 fraude oblitatis, alios similiter aliis modis ad revelandas pecunias
 consuadentes et compositis mendaciis deludentes; quos vero pertina-
 ciores agnoscebant, sperabant siquidem multi ex prudentioribus eos
 lenociniis et multis dolo fraudeque onustis sermonibus tandem finem
 imposituros, et sic ab se reposita sibi conservaturos, poenis omnis
 generis afficere, cogereque ut pertinaciam deponerent. hinc multi ex
 praestantioribus, partim illecebris delimiti partim poenas non susti-
 nentes, festinanter, licet inviti, abscondita manifestant. novit enim
 natura necessitati, et potissimum cum mors proponitur, facili negotio

τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ μονῶν κατασκαφῆς αἴτιον γέγονεν. ἐνίων γὰρ διὰ τὸ ἀνύποπτον ἱεροῖς ἐναποθεμένων ναοῖς χρήματα, καὶ ταῦτ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀδύτοις ὑπ' αὐτὰς τὰς ἱερωτάτας τραπέζας, καὶ τῆς ἀνάγκης ἐφροσθηκνίας γνώριμα ταῦτα τοῖς τιμωροῦσι θεμένων, ἀφανίζειν τὸ κάλλος αὐτῶν ἐπεχείρουν 5 οἱ Τοῦρκοι, καὶ τὰς θείας τραπέζας, ἐφ' αἷς ἡ θεία μυστικὴ καὶ ζῶσα καὶ σωστικὴ παντὸς ἐπετελεῖτο τοῦ κόσμου θυσία, τῇ τῶν χρημάτων ἐπιθυμίᾳ κατὰ σπουδὴν ἀνατρέπειν καὶ 355 καταπάτημα φεῦ τοῖς βουλομένοις τιθέναι. ὑπέλαβον γὰρ ὑπὸ παντὶ λίθῳ χρήματα κεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πάντ' ἀνά- 10 στατα πεποιήκεσαν. αὕτη γὰρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων συμβέβηκεν ἐν ὕβρει διαφθορά, καὶ τὰς μὲν πρὸς περιέσχον, οἷον ἡμᾶς εἰς τὴν τούτων προσκύνησιν ζημιοῦντες, ταῖς δ' εἰς ὑποδοχὴν τῶν ὠνίων, ὃ θεοῦ ἀνοχῆς, ἐπὶ μέσης τῆς ἀγορᾶς ἀναίδη ἐχρήσαντο, τινὰς δὲ καὶ διετήρησαν ἴσως ὅσοι τῶν ἄλλων 15 εἰς κῆσιν χρημάτων θερμοῦτεροι, καὶ ἀργυρίου ταύτας ἀπέδοντο.

15. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῆς μυροδόχου τιμίας λάρνακος τοῦ ἡμεδαποῦ τροπαιούχου καὶ μάρτυρος; ἤκιστα καὶ ταύτην εἶασαν ἀπερίτρεπτον καὶ μένουσαν, ὡς τὸ πρὶν, μα- 20 νίας ὑπερβολῆ οἱ καθ' ἡμῶν ὡσπερ θῆρες λυττήσαντες ἄγριοι, πλὴν οὐ δι' αἰτίαν καθ' ἣν καὶ τὰλλα τῶν πάλοι ἐξ ἡμῶν

12. παρέσχον?

cedere. hoc et sacrorum templorum et monasteriorum eversionis causa fuit. a nonnullis enim propter expetitam securitatem in sacris templis pecuniis repositis, et maxime in ipsis adytis sub sacrosanctis altaribus, et postmodum necessitate urgente ob cruciatuum saevitiam indicatis, eorum pulchritudinem Turcae demoliti, divinasque mensas, in quibus mystica vivens et salutaris totius terrarum orbis victima offertur, pecuniarum desiderio studiose evertere et cuilibet (vae misero mihi) conculcandas proponere. nam suspicabantur sub omni lapide pecunias esse, proptereaque omnia late vastabant. tam dirum malum in sacris quoque imaginibus locum habuit, eas non sine contumelia absumens; quarum plerasque igne concremarunt, qui earum adorationem nobis surripiunt; alias in usum rerum venalium (deus, tuam tolerantiam!) in medio foro impudentissime reduxere; nonnullas etiam conservarunt qui magis quam alii pecuniis inhiabant, et postea argento divendiderunt.

16. Quid porro diceres de nostri tropaealis et martyris myrothecio? neque illud immotum neque imperturbatum furoris exsuperantia conservarunt, qui contra nos veluti bestiae immansuetae saevierant; non eandem tamen ob causam ob quam alia antiquitus per nos

γενομένων ἠνέγκτό τε καὶ καταβέβλητο μνήματα καὶ τὰ του-
 τοις ἐναποκείμενα λείψανα κατὰ γῆς ἀπερρίφησαν. ἐν αὐτοῖς
 γὰρ καθότι πολλοὶ τῶν Τοίρκων χρηματίων ἐπέτυχον, ἐναπο-
 τεθέντων παρὰ τῶν πολιτῶν δι' ἣν ἐλπίδα φθάσαντες δεδη-
 5 λώκειμεν, διὰ τοῦτο πάντα σχεδὸν ἠνέγκον καὶ κατέστρεψαν.
 ἐνταῦθα δὲ δυοῖν εἵνεκα, τοῦ τε περὶ αὐτὴν οὐκ ὀλίγου χρυ- 356
 σῶ καὶ ἀργύρου καὶ λίθοις τιμίοις καὶ μαργάραις κατεσκευα-
 σμένου κόσμου, καὶ τῶν ὑγείας παρεκτικῶν θείων μύρων. οἱ
 μὲν γὰρ τοῦ κόσμου μόνον αὐτὴν ἀπεγύμνωσαν, οἱ δὲ βα-
 10 σκῆναι οἷον ἡμῶν τῆς ἀφθονίας τῶν μύρων καὶ τῆς ἐκ
 τούτων ἰάσεως ἀφηρηθέναι καὶ ταῦθ' ἡμᾶς ἠβουλήθησαν, ὡς
 μηδὲν ἔχειν τοῦ λοιποῦ τούτων ἀπολαύειν, ὅσάκις ἂν ἕκαστος
 δέοιτο. διὸ καὶ καταβεβληκότες τὰς ἐπ' αὐτῇ μαργάρους τῶν
 μύρων ἔσπευδον αὐτὴν ἐκκενῶσαι καὶ τὸ ἱερόν καὶ θεῖον λεί-
 15 ψανον τοῦ μάρτυρος ἐκβαλεῖν· ἠγοῦντο γὰρ τοῦ σκοποῦ τού-
 του κατατυχεῖν καὶ ἡμᾶς τῶν ἀκενώτων μύρων καταλιπεῖν
 ἐνδεεῖς. πλὴν ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος οἷον αὐτοὶ σφαλερῶς προσ-
 εδόκων ἢ σφῶν ἐπιθυμία ἐξέβη. ἐξήντλουν οὖν τὸ μύρον
 ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐφ' ἱκανὰς τὰς ἡμέρας. καὶ τοῖς μὲν
 20 ὡς τι γελοῖον ἐδόκει· οἷς δὲ νοῦς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὑπῆν,
 τούτοις ἦν ἐπιμελὲς πρὸς τὴν ἐαντιῶν τοῦτο μετακομίζειν καὶ
 μετ' αἰδοῦς ἀπτεσθαι καὶ σεβάσματος· ἠκηκόεισαν γὰρ πρὸς
 τῶν πεπειραμένων ὡς ἱατρικῶν φαρμάκων ἐστὶν ἐνεργέστε-

sepulchra exstructa reserata sunt et disiecta, et cadaverum reliquiae
 in eis iacentes super terram dispersae: in illis enim Turcae pecunias
 a civibus repositas, causa iam praenarrata, {reperere, proptereaque
 fere omnia et reserarunt et subverterunt; at hic duplici de causa,
 tum propter ex non parvo auro et argento et lapidibus pretiosis nec
 non et gemmis circa illud compositum ornatum, tum propter sanita-
 tem exhibens divinum unguentum. nonnulli enim ornatus tantum
 gratia illud despoliarunt; alii nobis unguentorum affluentiam inviden-
 tes, et quae inde subsequitur, sanitate nos privare cupientes, ut in
 posterum illa nobis medicina, cum opus esset, nulla suppeteret. qua-
 propter superstratis marmoribus disiectis unguenta non levi nisu ex-
 hauriunt, et sacrum divinumque martyris corpus expromere conantur,
 opinabantur siquidem propositum consequi nosque unguentorum in-
 exhaustorum in orbitatem redigere. verumtamen, quem sibi temere
 proposuerat eorum libido, finem non habuit. per plures itaque dies
 ambabus manibus unguentum exhauriebatur, et quibusdam plane ri-
 diculum videbatur; at qui plus aliis sapiebant, curae erat illud in
 patriam perducere et cum reverentia religioneque contrectare: nam

ρον, εἰς οἷον ἂν τις χρήσαιτο πάθος. πλὴν ἄλλ' οὐκ ἐδύ-
 357 ναντο τὴν τῶν μύρων πηγὴν ξηρὰν καὶ ἄνικμον ἀποφῆναι,
 καίπερ πολὺν ὑπὲρ τούτου ποιούμενοι τὸν ἀγῶνα. καὶ εἰκό-
 τως· οὐ γὰρ ἴσα τοῖς ἀνθρωπίνους τὰ πρὸς Θεοῦ τοῖς
 ἀξίοις κεχαρισμένα, ἐπειδήπερ μηδὲ τοῖς αὐτοῖς ὑπόκεινται 5
 ὄροις.

Ταύτην τὴν πονηρὰν ἐπεδείξαντο γνώμην καὶ περὶ τὸ τῆς
 δοσίας καὶ μυροβλήτιδος Θεοδώρας ἱερώτατον λείψανον, ὃ καὶ
 ὡς ἐπιπολῆς κείμενον ἀπερρίφη τε κατὰ γῆς, ὃ τὸλμης καὶ
 μιαιῶν χειρῶν, καὶ κατεθραύσθη εἰς μέρη, ἃ δὴ καὶ τῶν φι- 10
 λοθέων τινὲς ἀνελόμενοι ἄλλος μὲν ἀλλαχοῦ πρότερον ὡς ἰα-
 τρεῖον ἄμισθον ἀπεκόμισαν· ὕστερον δὲ καὶ ταῦτα συνῆκται
 τῶν εἰληφότεων τῶν μὲν ἀποδομένων ταῦτα τιμῆς ἀργυρίων,
 τῶν δὲ χαρισσαμένων δι' ἣν ἔσχον φιλόθεον γνώμην, ἃ καὶ
 εἰς ἑνὸς αὐθις συναρμοσθέντα σώματος ὀλομέλειαν θαυμά- 15
 των ἐνεργεῖα καθ' ἐκάστην ἀφθόνως πηγάζουσιν εἰς δόξαν
 καὶ αὐθις τοῦ πάντα πᾶσιν ἐπάγοντος λόγοις οἰκονομίας ἀρ-
 ρήτου.

ιζ'. Τούτων οὕτω προβεβηκότων καὶ ἀκοσμίας πάσης γε-
 γενημένης (διὰ πάντων γὰρ τῶν ἐν τῇ πόλει κεχώρηκεν ἡ 20
 καταφθορά) οἶκτον ἐπὶ τούτοις ὁ Μουράτης λαμβάνει τῆς
 πόλεως. καὶ πρῶτα μὲν τοὺς εἰσιόντας ἅμα τῷ κατὰ δύσιν

ab expertis audiverant ad quoslibet morbos medicinalibus ipsis phar-
 macis multo efficacius esse. nihilominus unguentorum fontem non
 potuere neque exsiccare neque exinanire, quamvis id contentiosius
 multumque per tempus niterentur. et merito: neque enim humana
 exaequant quae deus dignis elargitur, sicuti nec iisdem terminis sub-
 iacent.

Idem hoc nefarium facinus circa sanctae et myroblytidis Theo-
 doraе sacerrimum cadaver patratum est, quod cum in superficie iace-
 ret, solo prostratum (o audaciam, o manus execrandas!) et in varias
 partes discerptum est; quas pii homines assumentes, alius alio prius,
 tanquam nulla mercede conductam medicinam asportarunt; postea
 eaedem recollectae, qui habuerant, aliis pretio restituentibus, aliis
 gratis dantibus propter ea quae in se nutriebant pia consilia, denuo
 in unam integri corporis formam compositae miraculorum efficacia
 quotidie affluenter innotescunt, in gloriam rursus eius, qui omnia
 omnium regit moderaturque suae providentiae inenarrabili ratione.

17. His hoc modo peractis, omnibusque incompositis ac turpi-
 ter deformatis, per omnia siquidem, quae in urbe erant, clades gras-
 sata est, afflictae civitatis fortunae Muratem ad misericordiam allici-
 unt. et primum quidem qui cum occasus duce immigrarant, quique

στρατηγῷ Τούρκους τὰς τῶν αἰχμαλώτων οἰκίας ἑαυτοῖς δια- 358
 νείμαντας καὶ ταύτας ἔχειν διὰ βίου παντὸς ἡλικίας ἔξε-
 λαύνει καὶ μὴ προθυμουμένους τῆς πόλεως, ἐπειπὼν ὡς ἀρ-
 κεῖ μὲν ὑμῖν τὰ χρήματα, καὶ οὐς παρ' ἐλπίδα δούλους ἐκτῆ-
 5 σασθε· τὴν δέ γε πόλιν ἔχειν ἔγωγε βούλομαι, πολλῶν διὰ
 ταύτην διηρυκῶς ὁδὸν ἡμερῶν, καὶ πόνον ὑπενεγκῶν ὅσον
 ἐγνώκατε. ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν Γαλικὸν ποταμὸν μεταβάς,
 ἐγγὺς τῆς πόλεως ῥέοντα κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ χει-
 μῶνος, βουλὴν ἐσκέψατο πᾶσί τε ἀδόκητον ὅλως καὶ συστατι-
 10 κὴν τῆς ἐαλωκυίας. ἰδὼν γὰρ πόλιν τοσαύτην καὶ οὕτω κει-
 μένην τῇ θαλάττῃ τε προσομιλοῦσαν καὶ πάντα δεξιὰν οὔσαν,
 ἤκτειρέ τε αὐτὴν καὶ πάλιν οἰκίσαι βεβούλητο. καὶ δὴ πρῶ-
 τον μὲν ἀνθρώπους ἀριθμητοὺς τῶν ἐπισημοτέρων καθ' αἷμά
 τε καὶ συγγένειαν τῆς δουλείας ἀπηλλάχθαι προσέταξε, παρε-
 15 σχηκῶς αὐτὸς τὰ λύτρα, καὶ τῇ πόλει τούτους ἐγκατοικῆσαι,
 ἔπειτα δὲ τὰ καταπεπιτωκότα ταύτης ἐν τῇ πολέμῳ μέρη τα-
 χέως τε ἀνορθοῦσθαι καὶ ὡς πρότερον ἦσαν ἐγκαταστήναι.
 καὶ τὸ μὲν πρόσταγμα οὕτως εἶχεν, αὐτὸς δὲ μεταστήσας καὶ
 αὐτῆς τὴν στρατιὰν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βαρδαρίου 359
 20 ἐστρατοπεδεύσατο. ἔνθα δὴ καὶ μερισμὸς παντελῆς τῶν ἐα-
 λωκότων ἐγένετο. ὅσοι μὲν γὰρ τῶν αἰχμαλώτων, ἢ δι' ὧν
 εἰπόντες ἐφθήμεν λύτρων ἢ ἐξ ἑαυτῶν ἢ Χριστιανῶν ἐξ ἑτέ-
 ρων, ἐκ διαφόρων χωρῶν καὶ πόλεων συνειλεγμένων, τρόπον

12. οἰκῆσαι Α

captivorum aedes sibi diviserant sibi que eas habere per vitæ spatium speraverant, Turcas etiam invitos urbe pellit, inquitens "large vobis sufficiunt pecuniæ et præter spem captivorum quaestus: urbem mihi ipse reservo, quod ob eam multorum dierum iter confeci, eosque labores sustinui quos vos optime nostis." tum ad Galicum fluvium, qui prope civitatem, et hiberna potissimum tempestate, cursum tenet, pergens, consilium præter omnem expectationem inicit, sed captæ urbi valde salutare. considerans enim urbis magnitudinem et situm mari proximum, eamque congruentem et aptam ad omnia, commiseratus illius reficiendæ consilium capit. primum quidem homines non contemnendo numero, sanguine et ortu spectabiliores, a servitute suis sumptibus liberatos mandavit, ut intra urbem domicilium haberent; deinde ut partes illius bello collapsæ celeriter repararentur pristinoque decori restituerentur. et mandata quidem hæc erant. tum ipse rursus moto exercitu ad Bardarii fluminis ripas castra metatur; ubi captivorum partitio absolvitur. nam captivi, sive pretio, quod supra innuimus, sive per se ipsos, sive per Christianos alios, ex variis urbibus et oppidis coactos, pecunia erogata libertate potiti

ἔξευρον ἐλευθερίας τινά, τετυγῆκισαν ταύτης ἔτι τῷ ποταμῷ Γαλικῷ τοῦ Μουράτου ἐνδιατρίβοντος. ὅσοις δὲ τρόπος ὑπ' ἀπορίας τηριζαῦτα οὐχ εὖρηται, τούτους ἕκαστος ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι καὶ τόποις ἔξέπεμψαν, τὰς ἐκ τῆς δουλείας ἀνάγκας ὑφισταμένους, μέχρσι ἂν ὑπονοστήσαντες τὰ σφῶν τιμήματα διαθῶνται. οὐ γὰρ ἐδύναντο καὶ τούτους ἔλκειν μακρὰν ἀπερχόμενοι καὶ πρὸς πόλεμον ἕτερον. εἶδες ἂν οὖν τοὺς δυστυχεῖς τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ τῆς ἐφῶας τοὺς δ' ἐπὶ τὰ τῆς ἐσπέρας μέρη διασπαρέντας. οἱ μὲν γὰρ τοὺς τεκόντας οἱ δὲ τὰ τέκνα καὶ ἕτεροι τὰς γυναῖκας ἐλάμβανον, καὶ οὓς ἢ το φύσις ἤνωσεν, ἢ συμφορὰ διεμέρισεν.

ιη'. Ταύτη τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς μὴ ὄφελε, συμβεβηκότων καὶ τοιόνδε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βαρδαρίου πέρας εἰληφόντων, ὁ Μουράτης ἐκεῖθεν διχῆ τὴν στρατιὰν διελὼν τὸ μὲν 360 αὐτῆς ἐπὶ τὰ τῶν Ἰωαννίνων ἔξέπεμψε μέρη, αὐτὸς δὲ μετὰ 15 θατέρου μέρους ἐπ' ἄλλους ἀπήει καταστρέψων κάκεινους καὶ ὑπ' αὐτῷ ποιησόμενος. πρότερον δὲ διὰ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν κήρυκας ἐπεπόμφει, τοὺς πρὸ μακρῶν ἐτῶν καὶ τοῦ συγκλεισμοῦ τὴν Θεσσαλονίκην ἀπολιπόντας καὶ μετοικήσαντας ἀλλαχοῦ πρὸς αὐτὴν ἵν' ἐπανελθεῖν πολλῷ τῷ τάχει 20 καταναγκάσωσι καὶ τὰ οἰκεῖα πάλιν ὡς τὸ πρότερον ἀπολάβωσι. σκοπὸς γὰρ αὐτὸν πάνυ τι καλὸς καὶ πολλῶν ἄξιος τῶν ἐπαινῶν εἰσῆει, τὴν πόλιν καὶ αὐθις τοῖς οἰκήτορσιν ἀπο-

15. κατὰ Α

sunt, eam sibi habuere, cum adhuc apud Galicum fluvium Murates moras ageret: quibus vero ob egestatem atque inopiam ea frui non contigit, eos singuli in patrias sedes et loca dimiserunt, servitutis incommoda subituros, donec ipsi postmodum reversi de eorum pretio disposuissent. neque enim poterant secum una convehere per longum iter, et ad aliud bellum proficiscentes. vidisses infelices, hos quidem ad ortum, illos ad occasum, distractos asportari: namque hi parentes, alii filios, alii uxores accipiebant, et quos natura unum aliquid insigniter fecerat, calamitas separabat.

18. Hoc pacto (quod utinam nunquam evenisset) rebus nostris procedentibus, et hoc fine apud Bardarii ripas terminatis, Murates inde, duas in partes divisio exercitu, unam ad Ianninorum fines dimisit, alteram ipse secum ducens ad alios se conferebat, eos quoque absumpturus et potiturus. sed ante omnia per omnem suae dicionis plagam praecones mittit, eos qui ante multos annos, ipsoque obsidionis tempore, Thessalonicam deseruerant aliisque in locis sedes locaverant suas, quam celerrime possent domum revenire coacturos, qui proprias in posterum, ut antea, possiderent. nam proposuerat, quam optime et multa cum laude, rursus urbem habitatoribus restituere, et

δεδωκέναι καὶ πλήρη καθάπερ καὶ τὸ πρὶν ἀποκαταστήσαι.
 καὶ ἦν ἂν τοῦτο μετ' οὐ πολὺ, εἰ μὴ τὰ ἡμέτερα πρὸς θεὸν
 κώλυμα γέγονε πταίσματα. πόθῳ γὰρ τοῦ συστήναι τὴν πό-
 λιν φιλανθρωποῦ γνώμης τυχῶν ἐβούλετο πᾶσί τε ἐλευθερίαν
 5 χαρίσασθαι, καὶ δοῦναι τοῖτοις, ὡς προύφηγ, αὐτὴν καὶ τὰς
 αὐτῶν οἰκίας ὡς πρὶν μετὰ πάσης ἀδείας κεκτῆσθαι, καὶ εἴ-
 τι προσῆν ἀκίνητον ἕτερον. τῷ τοι καὶ πρὸς τοὺς ἀμφ' αὐ-
 τὸν φασί τινες ἐπομνύμενον λογάδας εἰπεῖν ὡς ἄδικον ἂν εἴη
 μετὰ τῶν προσόντων τοῖς κρατηθεῖσι καὶ τούτους ἐλεῖν δε-
 10 σμίους καὶ τῆς ἐνεγκαμένης ἀπαγαγεῖν. ἐλευθερώσωμεν οὖν
 αὐτούς, εἰ δοκεῖ, ἢ λαβόντες λύτρων ἄνευ αὐτούς, ἢ ταῦτα 361
 παρεσχηκότες ἡμεῖς. τῶν δ' ἀκηχοῦτων τοὺς μὲν ἄλλους
 ἐπαινέσαι τε τὸν λόγον καὶ παρακαλέσαι πρὸς τοῦτο, ἕνα δὲ
 τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἔξοχώτατον μὴ μόνον οὐκ ἀποδέξασθαι
 15 τὸ ῥηθὲν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐδύνατο λόγους
 κωλύσαι τὸ βούλημα, καὶ πιθανὸν ὄφθῆναι διὰ τὸ ὑπερέχον.
 ἦν δὲ καὶ τοῦτο πάντως τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας καρπός, ὡς ἑμαυ-
 τὸν πείθω, καθάπερ καὶ τᾶλλα ὅσα συμβέβηκεν. εἰ καὶ ἴσως
 τινὲς τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἀνεωγμένοις δεχόμενοι τοῖς ὡσί,
 20 μηδ' ἑαυτοὺς αἰτίους κρίνοντες, τὰς θείας παρὰ φαῦλον ἐν-
 τολὰς τιθεμένους, ἀνθρώποις τὰς τῶν συμβαινόντων αἰ-
 τίας λογίζονται. ἐγὼ δὲ τὸ πᾶν τῆς τοῦ θεοῦ κρίνω παι-
 δείας διὰ τὴν ἐμὴν ἐπανόρθωσιν· πᾶσαι γὰρ αἱ πολυάνθρω-

ut prius erat, hominum conferta copia complere. quod utique non
 multum post belle cecidisset, nisi nostra in deum facinora impedi-
 mento fuissent. cum enim reparandae urbis desiderio teneretur, re-
 vocans se ad humanitatem ac mansuetudinem, omnes libertatis com-
 potes facere patriamque illis donare, ut dixi, et domibus propriis, ut
 antea, frui cum omni securitate, et quidquid aliud erat in immobili-
 bus, in animo habuit. quapropter primatibus cum suis, quidam etiam
 cum sacramento, ferunt dixisse: "iniustum est cum rebus debellato-
 rum debellatos quoque in vincula coniici et patria alio abductos
 spoliari; libertatem itaque illis stabiliamus, si ita videtur, aut sine
 pretio illos accipientes, aut illud nos erogantes." auditorum alios
 sententiam laudasse, adhortatos ut faceret; sed unum ex ducibus, qui
 dignitate caeteros antecellebat, non tantum non approbasse verba de
 libertate, sed et quibus poterat rationibus consilium principis impe-
 divisisse; et verosimilia dicere, quod alios anteiret, visus est. erat
 plane hoc quoque meorum scelerum fructus, ut ipse mihi suadeo,
 quemadmodum et quae evenere reliqua; licet nonnulli sermonem
 hunc haud patentibus auribus arripientes, neque semet ipsos causam
 fuisse iudicantes, divinis praeceptis neglectis, hominibus eventuum

ποι φθοραί, ὡς αἱ θεαὶ διαγινώσκουσι καὶ ἀποφαίονται βίβλοι, εἰς τὸν τῶν ὑπολειπομένων σωφρονισμόν γίνονται, τὴν πάνδημον πονηρίαν δημοσίαις μάλιστα τοῦ θεοῦ σωφρονίζοντος.

Πάντων οὖν, ὡς εἶπον, τὰ τῆς πόλεως ἑαυτοῖς διανε- 5
μαμένων, ὁ Μουράτης τὴν πόλιν ἀνθρώπων ἐρήμην ἰδιοποιή-
σατο μόνην, πάσας οἰκίας ἔχειν τοὺς ἀρχῆθεν αὐτῶν κυρίους
προστάξας ἐλευθερίας τετυχηκότας καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀκίνη-
362 τον κηῆσιν, ταυτὶ μόνον προσθεὶς αὐτὸς τηρικαῦτα τοῖς κα-
κοῖς γενομένοις, ὅτι τούσδε τοὺς ἱεροὺς οἴκους παρακατέσχε, 10
τὸν τ' ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως νεὼν τῆς ἀχειροποιήτου παρθέ-
ρου καὶ θεοτόκου καὶ τὴν εἰς ὄνομα πάλαι τιμωμένην τοῦ
τιμίου προδρόμου μονὴν ἱεράν, τὸν μὲν ὡς σύμβολον νίκης
καὶ τῆς γεγενημένης ἀλώσεως, τὴν δ' ὡς καὶ πρὸ χρόνων
παρὰ τῶν Τούρκων ληφθεῖσαν, καὶ εἰς συναγωγὰς αὐτῶν τοῖ- 15
τους μετήμειψε, καὶ ὅτι περιφανὲς κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν
βαλανεῖον ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείρας μαρμάρους χιλίας ἔξε-
λεῖν ἐπέμψε καὶ κομίσαι πρὸς τὴν ἐδάφους οἰκοδομίαν αὐτό-
θι, ναῶν ἱερῶν καὶ μονῶν ταύτας παρὰ τῶν πεμφθέντων ἀφει-
δῶς ἐκβληθείσας. 20

19. Ἄλλ' ἀπῆλθον μὲν οἱ κήρυκες κατὰ πολλὰ τῆς ὑπ'
αὐτῷ μέρη, ὡς διειλήφειμεν, καὶ τοὺς εὐρισκομένους ἀπὸ Θεσ-
σαλονίκης ἐν αὐτῇ κατηνάγκασαν ἐπανέρχεσθαι, αὐτοὺς πρὸ

causas ascribunt. ego autem, quidquid id fuerit, divinae punitio-
nis propter meam correctionem tribuo: omnes etenim clades pene exitia-
biles, ut divinae litterae tradunt decernuntque, ad frugem correctio-
nes sunt, commune scelus communibus calamitatibus deo puniente.

Rebus itaque civitatis, ut dixi, inter se divisis, Murates urbem
hominibus nudam solummodo sibi vindicans, omnes domos prioribus
dominis liberis factis, et alia omnia immobilia, tradi iubet, haec tan-
tum male tum factis superaddens, dum sacras aedes occupat, tum
magnum virginis et deiparae manibus non factae templum, in media
civitate positum, tum sub nomine ab antiquo tempore venerandi
praecursoris sacrum et in veneratione habitum monasterium, illud in
victoriae signum illatque excidii, hoc, quod aequot ante annos a
Turcis captum fuerat: et haec in congregationes et synagogas suas
commutavit. nec non illustre Adrianopoli balneum a fundamentis
extruens, mille marmora eripi adducique ad balnei stratum ex hac
urbe mandavit, quae a sacris templis et monasteriis per curatores ex-
tracta sunt.

19. Porro abiire praecones ad multa illius dicionis loca, ut dic-
tum est, et quos reperere Thessalonicenses, qui ante nonnullos an-

χρόνων μόνον ταύτης ἀπάραντας ἐκ τῆς τῶν δεινῶν συνεχείας,
 ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν αἰχμαλώτων γεγενημένων τοὺς ὀθενδήποτε
 τῆς ἐλευθερίας ἠξιωμένους. ἠλευθέρωνται καὶ γὰρ ἱκανοὶ
 πολλῶν θεοφιλῶν ὑπὲρ ἀναρρύσεως ἡμῶν προθύμως κεινη-
 5 μένων, καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Σέρβων ἄρχοντος, ᾧ τῶν ἄλλων 363
 αὐτοῦ πλεονεκτημάτων ἐξαίρετον ἢ πρὸς τοὺς δεομένους ἐστὶν
 εὐποιία ἐκάστοτε. χρυσίον καὶ γὰρ οὗτός τιςιν οἷς ἐθάρρει
 χειρίσας ἐπ' ἐλευθερίᾳ τῶν αἰχμαλώτων τοῦτο δοθῆναι παρεκε-
 λεύσατο. καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκείνου γνώμης ἐγένετο· ἐπρίαντο γὰρ
 10 τοῦ χρυσίου οἱ πρὸς αὐτὸ τεταγμένοι πολλοὺς, οἳ δὴ καὶ ἐπα-
 νιόντες ἐπὶ τὴν πόλιν, ὡς εἰκάζειν ἔχομεν, μέχρι τοῦ νῦν εἰσὶ
 μετὰ τῶν ἀπ' ἄλλων τόπων ἐληλυθότων ὡσεὶ χίλιοι. εἰ δὲ
 καὶ συναριθμεῖν τις ἐθέλοι καὶ τοὺς τὴν πόλιν οἰκήσαντας
 Τούρκους, εἶεν ἂν ὡσεὶ δισχίλιοι. διανοούμεθα δὲ τὴν πόλιν
 15 καὶ αὐθις τὴν πρὶν αὐτῆς εὐκοσμίαν ἀναλαβεῖν καὶ τὰ τῆς
 εὐσεβείας ἀνθῆσαι καὶ πλατυθῆναι ὡς πρότερον. καὶ γέγο-
 νεν ἂν ἴσως, εἰ μὴ καὶ πάλιν τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων σφαλ-
 μάτων ἐμποδῶν ἐγεγόνει καὶ ἡ κακία μὴ χώραν εὔρειν. ἐξ οὗ
 γὰρ ἡ πόλις δεδούλωτο, καὶ ὁ Μουράτης πάντα καὶ κτίσματα
 20 καὶ κτήματα καὶ νεῶς ἱεροῦς καὶ μονὰς καὶ τὰς τῶν προσόδων
 αὐτῶν ἀφορμὰς ἐπανιοῦσιν ἡμῖν τοῖς ὀπωσδήποτε τῆς δουλείας
 ἀπαλλαγῆσι φιλοτίμως καὶ γραμμασι καὶ λόγοις δεδώρητο,
 πανταχοῦ τε τοῖς ἀφικνουμένοις ἐλευθερίαν ἐκήρυξε, καὶ τὰς

nos rerum angustiis pressi ex ea secesserant, etiam vi reduces fecere,
 captivos item quoquo modo in libertatem vindicatos. namque quam
 plurimi piorum hominum, infortunii commiseratione devictorum, li-
 beralitate, et potissimum Servorum principis, cui prae aliis, quibus
 caeteros superat, virtutibus praecipuum est in egenos beneficentia,
 redempti fuerant. is enim aurum fidis amicis concreditum pro liber-
 tate captivorum impendi mandaverat; neque consilio frustratus est,
 eo siquidem auro multos ab eo missi redemerunt; qui reversi in pa-
 triam, ut coniiicimus, ad hoc tempus cum aliis, qui ex diversis locis
 huc accurrere, sunt numero mille. et si quis simul Turcas huiusce
 urbis habitatores numeraverit, erunt fere bis mille. opinabamur vero
 urbem rursus pristinum decorem recepturam, et pietatem novis floribus
 emersuram et, ut antea, longe lateque divagaturam. et forte effectum
 habuisset, ni rursus meorum delictorum copia obstitisset datusque esset
 locus improbitati. ex quo enim civitas captivitate pressa fuerat, et Mu-
 rates omnia et aedificia et possessiones et sacra templa et monasteria
 et eorum reditus nobis revertentibus quoquo modo liberis factis ma-
 gnifice et scripto et sermone elargitus est, et locis ex omnibus adve-
 nientibus libertatem palam edixit, et suas domus et quaecunque im-

364 αὐτῶν οἰκίας καὶ ὅσα ἀκίνητα πάντες ἀνέλαβον, καὶ τάξις
 πᾶσα καὶ ἅπαν ἔθνος τῆς πόλεως πρὸς δευτέραν αὐξήσιν καὶ
 ἀνακαινισμόν προβαίνειν ἀπήρξαντο, ποιμὴν τε τῇ πόλει κε-
 χειροτόνητο, καὶ ἐκκλησία συνέστη καὶ τὴν προτέραν ταύτης
 τάξιν ἀπέιληφε, μοναχοί τε τῶν μονῶν ἐπελάβοντο καὶ διὰ 5
 σπουδῆς ἐποιοῦντο τὴν τούτων ἐπίδοσιν, καὶ πάντες ἐλπίσι
 χρησταῖς ἐτρεφόμεθα, καὶ συντόμως εἰπεῖν τῶν ἐκ τῆς ἁλώ-
 σεως ἡμῖν ἐπιόντων κακῶν τὴν μνήμην ἀπεβαλόμεθα, καὶ
 χαίροντες ἡμεν ἐφ' οἷς ἀδοκῆτως ἐτύχομεν, καὶ τὴν προτέραν
 ἀπολαβεῖν τὴν πόλιν εὐετηρίαν ἠλπίζομεν, τότε ἔξ ἡμῶν, ἣ 10
 παροιμία φησὶν, ὁ ἱμάς ἐξετέμνητο, καὶ εἰς τούναντίον τὰ
 τῶν ἐλπίδων περιετρόπησαν.

κ'. Καὶ δὴ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐπιδεδμηκῶς ὁ Μουράτης
 (δευτέρον, οἶμαι, τηρικαῦτα διύππευεν ἔτος μετὰ τὴν ἁλώσιν
 ἢ τρίτον) ἐφ' ᾧ ταύτην ἰδεῖν καὶ ἀκριβέστερον τὰ κατ' αὐ- 15
 τὴν ἱστορῆσαι, καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς καλῶν ἀπολελαυκέναι, καὶ
 δωρεαῖς μεγάλας ἀντιφιλοτιμησασθαι, τὸν ἐκείνου τε τῷ φι-
 λοτίμῳ τῆς γνώμης μιμήσασθαι πρόγονον, Θεσσαλονίκης κα-
 365 κείνον κρατήσαντα καὶ χάρισι ταύτην πολλαῖς ἀμειψόμενον,
 — οὕτως οὖν γνώμης ἔχων καὶ μετὰ τοιαύτης ἐλθὼν, ὁ δὲ 20
 μὴ οὐκ ἀγαθαῖς ὑπαχθεῖς συμβουλίαις μεταβουλεύεσθε καὶ
 τὴν προτέραν μετατίθησι γνώμην, καὶ ἂ καθ' ὃν ἐαλώκαμεν
 χρόνον οὐ πέπραχε, κατ' ἐκεῖνο δὴ τοῦ καιροῦ παρῶρητο

9. εὐτυχοῦμεν?

mobilia omnes recuperarunt, et ordo omnis et gens universa civitatis secundo augeri renovarique haud improspere coepere, et pastor urbis creatus, et ecclesia constitit suis institutis conspicua, et monachi monasteria tenuerunt et studiose admodum eorum augmentis inhiabant, omnesque spe lactabamur bona, et ut breviter me expediam, malorum propter excidium nobis illatorum memoria amissa gaudebamus pro iis quae nobis insperato obtigerant, et pristinam felicitatem tranquillitatemque consecuturam urbem sperabamus, tum ex nobis, ut pro-verbio fertur, lorum sumptum est, et quae exspectabantur bona, in contrarium reciderunt.

20. Nam Thessalonicam repetens Murates (secundus tum currebat vel tertius post excidium annus) ut eam inviseret, accuratiusque res illius addisceret, et bonis illius frueretur, et muneribus munificis contenderet cum suo progenitore, illiusque vestigiis insisteret qui Thessalonica potitus gratias innumeras largitionesque maximas fecit: hac, inquam, fretus mente, illiusque exsequendae causa veniens, postmodum malis aliorum monitionibus distractus consilium pristinaeque sententiam mutat; et quae, quo capti sumus tempore, non peregit,

διαπράξασθαι. καὶ γοῦν ὡς τὴν πόλιν καὶ τὰ καθ' ἕναστον
 ταύτης θεάσαιοτο καὶ πάσης ἐν ταύτῃ θαστώνης ἐπαπολαύσειεν,
 ὡς τῶν αὐτῆ προσόντων καλῶν εἰς κόρον κατατροφήσειεν,
 ἀγαπητικῶς τε οὐχ ἥμισυα ταύτῃ διατεθείη, καὶ πᾶσιν ἡμῖν
 5 θαρρεῖν δοίη περὶ ἡμῶν τὰ βελτίω, πρῶτον μὲν ψῆφον ἐξή-
 νεγκεν οἷαν οὐδ' ἐν ὀνειρόις ἰδὼν οὐδεὶς ποτε προσεδόκησεν
 ἄν. ἢ δ' ἦν πάσας μὲν ληφθῆναι μονὰς καὶ νεῶς, πάσας δὲ
 προσόδους αὐτῶν καὶ τὰ κτήματ' ἀφαιρεθῆναι, καὶ εἰς στε-
 νὸν κομιδῆ τὰ ἡμέτερα καταντῆσαι, ὃ καὶ εἰς πέρας ἐκβέβη-
 10 κεν οὐ μετ' οὐ πολὺ. ἔπειτα δὲ καὶ καταγραφῆναι πάσας
 οἰκίας καὶ εἴ τι προσῆν ἕτερον τῆ πόλει προστάττει, καὶ χω-
 ρὶς μὲν τὰ τῶν παρόντων χωρὶς δὲ τὰ τῶν ἀπόντων ἀριθμη-
 θῆναι. βουλὴν γὰρ ἐνερόησεν ἢ ἐδέξατο τὰς μὲν τῶν παρόν-
 των καταλιπεῖν ἔχειν τοὺς τούτων δεσπόσαντας, εἰ καὶ μὴ 366
 15 καθαρῶς οὕτως ἐξέβη, τὰ δὲ γε τῶν ἀπόντων, ζώντων καὶ
 τεθνηκότων, τὰ μὲν τηρεῖσθαι τοῖς εἰσέπειτ' ἐλενσομένοις, τὰ
 δὲ Τούρκοις δοθῆναι τοῖς ἡρημένοις ἢ βιασθεῖσιν ἐνοικῆσαι
 τῆ πόλει, καθάπερ καὶ γέγονεν. ἐπεὶ δὲ κατεγράφησαν μὲν
 μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἅπαντα τὰ τῆς πόλεως, ἐνίων ἐκ
 20 τῶν ἡμετέρων πρὸς τοῦτ' ἐπιτηδείων ὀφθέντων, οἱ καὶ τοῦτ'
 ὄδιον ἐκ σκαιοτάτης οἴμαι γνώμης καὶ φθονεῶς, ἡρίθμητο
 δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ διασκέψεως, καὶ διχῆ κατὰ

17. εἰρημένοις Α

eo temporis perficere constituit. igitur, licet ille diceret ideo se ve-
 nisse ut urbem et singula illius circumspiceret, otioque et laboris
 remissione uteretur, bonisque illius ad saturitatem luxuriaretur, sic-
 que non minus in eam benevole affectus meliora speranda nobis in
 posterum relinqueret, nihilominus primum mandatum dedit, quod ne
 per somnium quidem quispiam exspectasset. id autem erat mona-
 steria omnia templaque occupanda, eorum reditus omnes possessio-
 nesque auferendas, et in angustum oppido res nostras cogendas. quod
 non multo post factum est ab illis insigniter. postea omnes domus,
 et quidquid aliud praeterea in civitate erat, sanxit describi, et sepa-
 ratim praesentium separatim absentium censeri. novum enim consilii
 genus excogitaverat, aut ab aliis excogitatum ipse probaverat, praesen-
 tium facultates relinquendas iis in quorum dominio erant, licet neque
 hoc integre observatum est; absentium, sive illi in vivis agerent sive
 ex eorum numero exturbati mortem oppetiissent, partim reservandas
 postmodum futuris, partim Turcis vel eam inhabitare coactis deden-
 das. quod item factum est. postquam vero universa urbis diligenter
 admodum descripta sunt, nonnullis ex nostris suam operam praestan-
 tibus, qui mente improbissima et plane invida conceptum fovebant,

τοῦπίταγμα διηρέθησαν, τότε δὴ τὰς μὲν τῶν μονῶν ὄσαι δὴ
 μείζους καὶ πρὸς κάλλος φαιδρότεραι τοῖς οἰκείοις αὐτῶ καὶ
 οὖσιν ἐν ἀξιώμασιν ἐδωρήσατο, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν οἰκιῶν ὄσαι
 δὴ καλλίους ἦσαν τῶν ἄλλων εἰς τε κάλλος καὶ μέγεθος, μό- 5
 νους ἡμῖν τοὺς τέσσαρας νεῶς, οἳ καὶ καθολικοὶ λέγονται, κα-
 ταλειπιῶς, πολλὴν τὴν σπουδὴν ὑπὲρ τούτων τοῦ ποιμένος
 εἰσενεγκόντος. τὰς δὲ γε λοιπὰς ἀπάσας οἰκίας καὶ τοὺς νεῶς
 σχεδὸν πάντα διωρίσατο τοῖς τ' ἀπ' ἄλλων τόπων ἐθελήσα-
 σιν ἴσως τὴν πόλιν ἀνθ' ἧς οἰκοῦσιν ἐλέσθαι παρασχεθῆναι,
 καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν Γενητζῶν ἀπαναστᾶσι Τούρκοις. τόπος δ' 10
 367 οὗτός ἐστι πεδιάς ὅλος, ἡμέρας ὁδὸν ἀπὸ τοῦ κατὰ δύσιν μέ-
 ρους ἀπέχων τῆς πόλεως, εἴτε τῇ τούτου ἐπιτηδειότητι εἴτε
 σπουδῇ τοῦ τοῦτον ἀρχῆθεν ἐκλεξαμένου πρὸς οἴκησιν πολ-
 λούς ἐσχηκώς οἰκίτορας Τούρκους. ὃν δὴ τόπον, οὐκ οἶδ'
 ὅπως ἐπὶ θεῶν καὶ ζώων ἀγρίων θήραν ὁ Μουράτης ἐκεῖσε, 15
 καθ' ὃν καιρὸν ἐνεδήμει τῇ πόλει, γενόμενος, σχεδὸν τῶν
 ἐνοικούντων καθίστησιν ἔρημον, ἀπανίστασθαι τούτους τὸ τά-
 χος κελεύσας καὶ μετοικεῖν εἰς Θεσσαλονίκην. ὃ δὴ πρόσταγμα
 καὶ μετὰ σπουδῆς οἱ πρὸς αὐτὸ τεταγμένοι πεπληρωκότες
 ἐφάνησαν μηδὲν μελλήσαντες μετὰ τὴν τούτου ἀποδημίαν, 20
 πάντα δὲ τοὺς αὐτόθι Τούρκους ἐκεῖσε γενόμενοι καὶ βία
 μᾶλλον ἢ πειθοῖ εἰς Θεσσαλονίκην ἀγροχότες, καὶ οἰκίας ἐτέ-
 ρας ἀνθ' ὧν εἶχον παρεσχηκότες κατὰ τὸ πρόσταγμα. ἄμφω

numerata sunt accurate nimis atque considerate, et duas in partes,
 ut mandatum fuerat, divisa, tum monasteria magnitudine et decore
 illustriora, similiter et aedes quae alias pulchritudine ornatuque su-
 perabant, suis familiaribus et in dignitate constitutis attribuit, tantum
 nobis quattuor templis, catholicis dictis, id enixissime pastore procu-
 rante, concessis. reliquas vero omnes aedes templaque fere omnia,
 qui ab aliis locis sedem sibi in ea collocassent suaeque patriae prae-
 posuissent, et Turcis, qui a Genitzis moti fuerant, tradi decrevit.
 Genitzae locus est aequata agri planitie quaqua versum expansus,
 diei itinere ab occidentali urbis plaga distans, sive sui habilitate, sive
 illius qui primum in habitationem sibi locum elegerat industria, Tur-
 carum accolarum frequentia instructus; quem, nescio qua de causa,
 animi recreandi ferarumque immansuetarum capiendarum gratia Mu-
 rates, cum in civitatem progredieretur, visens fere habitatoribus spo-
 liavit, solum eos vertere qua possent celeritate iubens, et sedem Thes-
 salonicae ponere. iussum diligenter curatores, nulla interposita mora,
 exsecuti sunt, postquam ille abscesserat, omnesque Turcas ibi habi-
 tantes suo adventu coactos potius quam suasos Thessalonicam adve-
 xere, et domus alias, loco earum quas illi possederant, ut mandatum

γούν, οἶμαι, ταῦθ' ὁ Μουράτης ἐσκέψατο καὶ τοῦθ' οὕτω γενέσθαι προσέταξεν, ἵν' ἀσφάλειαν ἢ πόλις ἔχη καὶ φυλακὴν ἀκριβε-
 σιέραν ἐκ τούτου, παράλιος οὔσα καὶ διὰ τοῦτο δεομένη πολ-
 5 λῶν ἐνοικούντων, καὶ ἵνα τὴν ἀγορὰν πλήθουσιν ἔχουσα τῶν
 ἑαυτῆ, πραγματειῶν καὶ συναλλαγμάτων ἀπάντων μεταδιδούσα 368
 τοῖς χρήζουσι καὶ ἑαυτὴν ῥαδίως πλουτίζουσα.

καί. Τούτων οὖν οὕτω προβάτων, καὶ τῶν Τούρκων
 εἰς χιλίους ἀριθμουμένων τὴν πόλιν κατειληφόντων, καὶ πάντων
 10 οἰκίας καὶ ναοὺς ἀντὶ οἰκιῶν εἰληφόντων, καὶ ἀναμίξ κατὰ
 πᾶσαν τὴν πόλιν λαχόντων τὴν οἴκησιν, ἢ πόλις ὥσπερ τινὰ
 πενθήρη χιτῶνα τὴν ἀκοσμίαν περιεβάλετο, τῆς εὐπρεπείας, ἧς
 ἂν ἔτυχε τῆς κακῆς συμβουλῆς μὴ χώραν εὐρούσης, ἀφρημένη,
 καὶ τὸν στολισμόν, ὃν οὐκ εἰς μακρὰν ἔσχευεν ἂν, δυστυχῶς ἄγαν
 15 ἀποβαλοῦσα, καὶ στένουσα οἷον μετ' οἰμωγῆς ὅτι μὴ σεισμὸς
 ταύτην συνέχωσεν ἢ πῦρ παρανάλωσεν ἢ ὕδωρ ἀναδοθὲν ἢ
 νεφελόθεν ῥαγὲν συνεκάλυψε καὶ κατέκλυσε· τοῦτο γὰρ ἀνε-
 κτίτερον, ἐπεὶ τοί γε βέλτιον τοῦ τοιαύτην ὁρᾶσθαι τὸ μηδ'
 ὀπωσοῦν ἐπὶ γῆς ἐστάναι. οἱ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν οἰκῶν εἰς
 20 κοινὰ καταγῶγια μετημείφθεισαν, ὥσπερ εἰρήκειμεν, καὶ τὸ
 προφητικὸν εἰπεῖν, ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ τὰ θυσιαστήρια
 τοῦ θεοῦ καταβέβληντο· οἱ δὲ λείψανα μόνον τοῦ πρώτου
 κάλλους αὐτῶν καὶ τῆς θέσεως ἀποσώζουσιν. ἔνιοι δέ, καὶ

fuerat, dediderunt. ambo haec itaque, ut opinor, Murates meditatus est et ita fieri iussit, tum ut securitate et custodia magis fida urbem communiret maritimam ideoque multis egentem habitatoribus, tum ut foro omnium rerum abundantia circumfluenti, venalibus undequaque convectis, omnes urbs ad se traheret, et mercaturis commerciisque diversas nationes indigentes commiscens ex facili ipsa collocupletata ditesceret.

21. His itaque hoc modo digestis, cum Turcae mille numero civitatem occupassent et omnium domos ac templa pro habitatione accepissent, nec non promiscue per universam urbem sedem locassent, civitas, veluti lugubri amictu, confusione atque immunditia circumvestita est, suo decore, quem utique consecuta fuisset si malum consilium locum non habuisset, spoliata, et ornatu, quem non multo post possedisset, orbata, et non sine gemitu suspirans quod aut terrae motus non absorbuerit, aut ignis non absumpserit, aut aqua alicunde erumpens vel e nubibus decidens non cooperuerit et inundaverit: hoc enim tolerabilius fuisset, quando multo melius est eam nusquam exstare quam hoc modo visui hominum obiecti. sacra igitur templa in publica diversoria immutata sunt, ut praenarratum est, et ut cum propheta loquar, in securi et ascia dei propitiatoria disie-

μάλλον οἱ πλείους, καταπεπτώκεσαν τέλειον, ὡς μηδὲ ποῦ ποτ'
 ἦσαν γνωρίζεσθαι. διηρπάγησαν γὰρ αἱ τούτων ὕλαι, καὶ
 369 κτίσμασιν ἄλλοις προσετέθησαν καινότεροις, καὶ μάλιστα γε
 τῷ νῦν ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως ὀρωμένῳ καὶ κοινῷ βαλανείῳ.
 καὶ μονοουχί τῶν γηραιότερων ἕξεστιν ἀκούειν ἀνδρῶν ὡς 5
 ᾧδε μὲν ἦν ὁ νεῶς ὁ δεῖνα ἐκεῖ δὲ ὁ δεῖνα, καὶ ὅσα προσῆν
 ἐκάστῳ καὶ κάλλη καὶ χάριτες. καὶ τοῦτο μὲν οἱ κατὰ πᾶ-
 σιν τὴν πόλιν νεῶ. μοναὶ δ', ἅς πρότερον φθάσας ὁ λόγος
 ἐδήλωσεν, ἀφορμὴ τοῖς ὀρῶσιν ἴστανται πένθους, μὴ ὅτι γε
 μοναχῶν ἔρημοι καταστῆσαι κακῶς ἕξελαθέντων καὶ πρὸς ἐτέ- 10
 ρας πόλεις μετοικησάντων, ἀλλὰ καὶ προσαφηρημέναι τὴν διὰ
 πάντων λαμπρότητα. αἱ τε γὰρ μάρμαροι τούτων ἕξηδαφί-
 σθησαν, ἢ τ' ἄλλη ἅπασα ὕλη ἢ πρὸς ἀπαρτισμὸν αὐτῶν
 ἀρχῆθεν συντεθειμένη καὶ κάλλος εἰς διαρπαγὴν τοῖς βουλο-
 μένοις ἀνεῖτο, καὶ νῦν ἄκοσμὸν τι θέαμα πᾶσιν ὀρῶνται καὶ 15
 τὰς ἀπάντων ψυχὰς κινουσι πρὸς δάκρυα. πολλοὶ μὲν οὖν
 εἶλοντ' ἂν ἀντὶ τῆς ἐνεγκαμένης τὴν πόλιν, καὶ πλήρης μὲν
 ἂν ἦν εὐσεβῶν ἤδη, πλήρης δὲ μοναχῶν, γέμουσα δὲ θυμη-
 δείας καὶ τέρωσεως τῷ χριστωνύμῳ προεπούσης πληρώματι, εἰ
 μὴ τοιαύτη κατ' αὐτῆς ἀπόφασις ἀπενκταία ἐξήνεκτο καὶ τὰ 20
 κατ' αὐτὴν οὕτω προουχώρησε. νυνὶ δὲ μὴ ὅτι γε πόθον οἱ
 370 ταύτην ἐκ μακροῦ καταλαβεῖν εἶχον, μετὰμελον ἔσχον τῆς
 προθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐλεύσεως μετα-

eta sunt: namque alia prioris sui decoris et situs tantummodo reli-
 quias proferunt, alia, quin immo maior eorum pars, prorsus concide-
 runt, ut nec ubi aliquando steterint agnoscatur. direpta siquidem
 eorum materia structuris aliis recentioribus applicata est, et potissi-
 mum balneo, quod nunc media in urbe commoditati publicae erectum
 conspicitur; tantumque ab aetate provectoribus fas est audire: hac
 in parte templum tale erat, ibi tale, et quaecunque ea exornabant,
 venustates et gratiae. et hoc quidem, per omnia civitatis loca, tem-
 pla passa sunt. monasteria, de quibus antea nostra oratio disserue-
 rat, in maximum moerorem intuentes abstrahunt, non tantum viduata
 monachis turpiter eiectis et ex patriis peregrinas in sedes pulsas, sed
 suo splendore ac pulchritudine spoliata, marmora siquidem eorum in
 solum disiecta, et materia reliqua, ad perfectionem atque ornatum
 antiquitus exaggerata, rapinae volentium cessere, et nunc spectaculum
 sine ullo cultu foedum ac deformatum, circumspectantium animis
 lacrimas extorquent. et multi sane hanc civitatem patriae praeposuis-
 sent; adeoque piis hominibus repleta, repleta monachis, laetitia iu-
 biloque Christiano coetui non dedecentibus onusta, in hilaritatem
 conversa maximo gaudio frueretur, nisi adeo execranda sententia lata
 fuisset. et res quidem urbis ita se habuere. nunc porro, qui a

μέλει, τῆς ἐλπίδος σαφῶς διημαρτηκόσι. πάντα γὰρ ἄνω
καὶ κάτω γεγόνασι, τὸ τοῦ λόγου. καὶ ἡ πόλις ὡσπερ τις
ναῦς ἐν πελάγει περισχεθεῖσα κακῶν περιφέρεται, δίκην
ἀνέμων τῶν καθ' ἑκάστην εἰπεῖν συμπιπτόντων ταραττόν-
5 τῶν αὐτὴν καὶ ναυτίας πολλῆς καὶ ἰλίγγου πληροῦντων,
καὶ καθαυτᾶς εὐδίας ἐπιτυχεῖν οὐκ οὖν ἐόντων, οὐδὲ τὸ
τῆς εἰρήνης καὶ νηνεμίας ἰστίον πετάσασαν πρὸς λιμένα κα-
λῶν ἐφθακέναι στήναί τε ἐπ' ἀγκυρῶν ἀσφαλείας καὶ μέ-
νειν ἀσάλευτον. Θεοῦ δὲ ἄρα τοῦτο ἂν εἴη καὶ τῆς ἐξείνου
10 σαφῶς πηδαλιουχίας, καταπραῦναι μὲν τὰ τῶν ἐπερχομένων
κορυφούμενα κύματα, ἰθῦναι δὲ πρὸς γαλήνην, καὶ σωτηρίαν
χαρίσασθαι, καὶ δοῦναι πρῦμναν κρούσασθαι τοῦ λοιποῦ καὶ
πλεῦσαι δεύτερον, ὃ φασί, πλοῦν, μεταβεβλημένων ἀπάντων
ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ὃ συνοίσει τῇ πόλει, μεσιτεύσαντος τοῦ
15 ἡμεδαποῦ τροπαιοῦχου καὶ μάρτυρος, καὶ τῶν τῆς πατρίδος
οἰάκων αὐθις εἰπεῖν ἐπιλαβομένου, καὶ πρὸς τὴν τοσαύτην
τῶν συμφορῶν θάλασσαν τῇ ἑαυτοῦ χρησαμένου δυνάμει.
γένοιτο δὲ μὴ οὐκ εἰς μακράν, ἰλέω τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέψαντος 371
ὄμματι, καὶ φιλανθρωπευσσαμένου συνήθως ἐφ' οἷς αὐτὸν πα-
20 ροργιζομεν.

κβ'. Ταῦτα ἐς δεῦρο παρηκολούθηκεν, εἰ καὶ τινὰ τού-
των ἡμεῖς ἐκόντες διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμετέραν περὶ τὸ
λέγειν ἀσθένειαν παραλιπεῖν δεόν κεκοίκαμεν. κάπειδήπερ

longioribus oris illius potiundae desiderio exardebant, eos sui desi-
derii, sed nos quoque in eam reditionis paenitet, cum spes melioris
status penitus sublata sit. susque deque enim omnia facta sunt, ut
proverbio circumfertur; et urbs, veluti navis alto malorum mari op-
pressa, circumagitur: ventorum enim instar, quae singulis diebus
occurrunt, eam inturbant et nausea vertigineque complent, et vera
potiri quiete non permittunt, vela licet pacis et tranquillitatis expan-
derit, ut ad portum bonorum appellat, et ancorarum securitate fir-
metur, maneatque inconcussa. dei igitur fuerit, et illius plane guber-
nationis, rerum advenientium tumidos fluctus sedare, ad tranquilli-
tatem dirigere, salutem elargiri, concedereque ut in posterum puppim
inhibeamus et secunda navigatione, quod dicitur, utamur, omnibus in
melius immutatis, ut, quidquid fuerit, civitati conducatur, deprecatore se
pro nobis praebente nostro tropaeali et martyre, rursusque patriae
gubernacula suscipiente, et adversus tot calamitatum immodicos mon-
tes suam potentiam usurpante; neque diu bonum differatur, deo pro-
pitio oculo inspectante, et suo more nobiscum, qui in eum delin-
quimus, humaniter agente.

22. Et haec hucusque processere: licet nos ex illis quaedam
sponte, tempore id poscente et nostra dicendi imbecillitate, silentio

οὐκ εἶχομεν τὴν σὴν ἀξίωσιν διακρούσασθαι καὶ ἀνηχοῖας
γραφὴν ἀπενέγκασθαι, καθὼς ἡμῖν ἐξῆν, ἑαυτοὺς τῇ παρουσίᾳ
δεδώκαμεν διηγήσει. τοῦτο γὰρ καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὑπισχνού-
μεθα, μηδὲν πλέον τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐπιδείξασθαι.
ὅθεν εἰ μὲν ἀξιόν τι τῆς τε σῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑποθέ- 5
σεως φανῶμεν ἐργάσασθαι, σὸν ἂν εἶη τοῦτο καὶ τῶν σῶν
ὑπὲρ ἡμῶν προσευχῶν· εἰ δ' αὖθις ἀτυχεῖς κατὰ πάντα δό-
ξαιμεν, ὃ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη, ὅποια τις ἂν ἀμοιβὴ καὶ πάλιν
ἡμῖν ἀντιδοθεῖη, δίκαιον ἂν εἶη καὶ σὲ ταύτης μετεσχη-
κέναι, ἡμᾶς ἀμαθεῖς ὄντας παρακαλέσαντα πρὸς ἔργον το- 10
σοῦτον διὰ τὸ ἡμᾶς εἶναί τι νομίσαι μηδὲν ὄντας καὶ τοῦτο
πανταχοῦ διατεινομένους. ἐγὼ δ' εἰς ἀμοιβὴν τὰς σὰς λιτὰς
ἀντιδοθῆναί μοι θερμοῶς ἐξαιτοῦμαι, τιμιώτατε πάτερ· πολλὰ
372 γὰρ ἑμαυτῷ συνεγνωκῶς πταίσματα, τῆς ἀπὸ τῶν σῶν λιτῶν
δέομαι βοηθείας εἰς τὴν τούτων ἀπόνησιν.

involverimus. cumque tuum nos rogatum refringere non possemus
et inobedientiae notam incurrere, ut nobis licuit, praesenti nos nar-
rationi dedidimus: hoc enim et in exordio promisimus, nihil nos
ultra propriam facultatem conaturos. quare, si quid tuo desiderio
dignum aut argumento compar, peregissee videbimur, tuum id fuerit
et tuarum pro nobis supplicationum: sin res in omnibus infeliciter
cecidit, id quod necessario futurum erat, quidquid nobis delatum fue-
rit munusculi, iustum erit te quoque participem fieri, qui nos infan-
tes atque imprudentes ad opus hoc excitasti, quia aliquid esse nos,
qui nihil sumus et id ubicunque etiam contentiose profitemur, existi-
masti. ego vero gratiam rei referri mihi preces tuas enixissime exoro,
quam maxime venerande pater: mihi enim multorum scelerum consc-
sius tuarum precum opem imploro, ut illa abluantur.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΚΑΤΑ ΔΙΝΑΜΙΝ

ΜΟΝΩΔΙΑ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΛΩΣΕΙ

ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

IOANNIS ANAGNOSTAE

PRO VIRIBUS ACTA

MONODIA

DE EXCIDIO URBS THESSALONICENSIS

EODEM LEONE ALLATIO INTERPRETE.

Τίς ἂν εἰδὼς πάθεισι θρήνους ἔξιουσιν τὴν Θεσσαλονικέων³⁷⁴
ἀξίως πόλιν ᾠδύρετο; πόλις γὰρ αὕτη τὰς ἄλλας ὅσον ἐν
εὐτυχίᾳ πολλῶ τῷ μέτρῳ παρήνευκε, πανταχόθεν αὐτὴν λαμ-
πρὰν καὶ ποθεινὴν δεικνῦσα, τοσοῦτο νῦν ἀτυχέστατα πέ-
5πραγε καὶ θρηνηδίας ἀπάσης ὑπόθεσις πρόκειται. οἷς γὰρ
τῶν ἀπ' αὐτῆς καλῶν καὶ μικρὸν γοῦν τινὰ χρόνον ἀπόνα-

Quis, sciens casibus eventibusque rerum fatalibus planctus exae-
quare, digne Thessalonicensium urbem deploraverit? urbs enim haec,
quantum reliquas alias felicitate, mensura non parva, superavit, re-
bus in omnibus semetipsam conspicuam ac desideratissimam common-
strans, tantum hoc aevi infelicissimo infortunio mactata, omnis ge-
neris lacrimarum argumentum proponitur. quibus enim vel minimo

375 σθαι γέγονε, λέγειν οὐδὲν ἔπεισιν ἄλλο ταύτης γε πέρι ἢ ψυ-
 χὴν ὅσαπερ ἐς ἀθυμίαν ἐμβάλλει πηγὰς τε δακρύων ἐξ ὁμι-
 μάτων προχεῖσθαι παρασκευάζει. πολλὰς μὲν γὰρ κάλλει
 καὶ θέσει, πολλὰς δὲ μεγέθει καὶ τῇ τῶν καλῶν ἀφθονίᾳ μὴδ'
 ὅσον εἰπεῖν ὑπερέβαλε πόλεις. καὶ [ἄ] πρὶν μὲν ἐκόμα τοῖς 5
 ἀγαθοῖς καὶ πλούτῳ τῷ θουλουμένῳ, νυνὶ δέ, ὡς μὴ ὄφελε,
 φροῦδα γεγένητο πάντα καὶ κακῶς ἀνεσκευάστο. ὦ πῶς μα-
 γνήτιδος τρόπον εἰς ἑαυτὴν ἀπαντας εἴλκεν, ἀποσιῆναί τε τού-
 τους οὐδ' ὀπωσιοῦν συνεχώρει! τοσοῦτῳ καὶ γὰρ κατεῖχεν,
 οἷς αὐτοὺς πανταχόθεν ἀφικνουμένους ἐδεξιοῦτο, δεσμοῖς τ' 10
 ἀλύτοις φιλίας συνέδει, ὡς ἀντὶ τῆς ἐνεγκαμένης αὐτὴν πάν-
 τας αἰρεῖσθαι, καὶ μὴδ' ἐπανόδου μεμῆσθαι μηκέτι. φεῦ.
 ἀλλ' ἤδη μὴ τοὺς ἐξ ἄλλοδαπῆς μόνον, οἷς ὑπῆρξεν, ὡς ἔφην,
 τῶν αὐτῆς ἀπολελευκέναι χαρίτων, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠεργκε, φεύ-
 γειν ὄλη παρεσκευάκε προθυμία καὶ Χάρυβδιν ὡσπερ ἑτέραν 15
 δεδοικέναι καὶ τρέμειν. ὦ χρόνε, οἷα τίκεις ἐξαίφνης, καὶ
 μεταβολὰς οἷας ἐναπεργάζῃ τοῖς πράγμασι. καλῶς σε, πρὸς
 τὸ παλίντροπον ἀλιδόντες, τροχὸν τὸ τῶν σοφῶν ὠνομάκασι
 γένος· πάντα γὰρ ἄνω καὶ κάτω μετατίθης καὶ περιφέρεις.
 376 ὦ πόλις ἢ πρὶν μὲν ὡσπερ ναῦς ἐξ οὐρίας πλέουσα, ἔπειτα 20
 δὲ καταιγίδος δεινῆς ἐγεργθείσης κακῶς συντριβεῖσα καὶ τὸν
 ἐναποκείμενον πλοῦτον ἀποβαλοῦσα καὶ ἀπολέουσα, οὐδ' ἂν

tempore bonis illius perfrui concessum est, nihil de ea aliud occurrit
 quam quae desperationem animo conciliant et fontes lacrimarum ex
 oculis extorquent. namque et situ et pulchritudine multas, magnitu-
 dine et rerum abundantia multo plures civitates exsuperavit. et quae
 prius bonis omnibus affluebat, atque ab omnibus decantatis divitiis,
 nunc (quod utinam avertisset deus) omnibus suis partibus iacet de-
 mortua et pessime pertractata. o quomodo illa, perinde atque mag-
 nes, omnes ad se trahebat avellique ab se nullo modo permittebat?
 sic enim eos detinebat, quos quacunq[ue] e regione advenientes donis
 excipiebat, vinculisque amicitiae indissolubilibus constringebat, ut
 prae ea patriam postponerent et de reditu prorsus memoriam amit-
 terent. heu, heu. verumtamen nunc non tantum advenas, quos,
 ut dixi, illius gratiarum participes fieri contigit, sed etiam quos ipsa
 extulit, omni studio fugam arripere eamque veluti Charybdir alteram
 perhorrescere et detestari coëgit. o tempus, quatenam repente parturis,
 et quasnam rebus immutationes inducis! optime te, qui retro abs te
 omnia converti conspexere sapientes, rotam nuncuparunt, omnia si-
 quidem susque deque agis ducisque. o urbs antea vento secundo ad-
 navigans, postmodum dira tempestate coorta pessime contrita, repo-
 sitis in te divitiis amissis atque deperditis! nemo equidem tuorum

εἷς τῶν σοι προσόντων ἀφίκοιτό ποτ' εἰς λήθην ἐκῶν, εἰ μὴ
 τῶν φρενῶν ἐξέστηκεν ὅλως. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ σύνδακρος
 σοῦ μεμνημένος καθίσταμαι, καὶ τὸ προφητικὸν εἰπεῖν, σκότος
 λεπτόν με καλύπτει, καὶ παραμυθίαν ζητῶν τὰντὰ μοι πά-
 5 σχειν καὶ τοὺς ἄλλους εὐρίσκω. ὦ πῶς σου τὴν πρὶν εὐκο-
 σμίαν ἀφῆρησαι, καὶ ἡ λαμπρότης ἀπέσβη, καὶ τοὺς ὀρώντας
 κατηφιᾶν ἀναγκάζεις. συγκέχνται γὰρ σοι κόσμος ὁ περικείμενος
 ἅπας, καὶ τὸ κάλλος, ᾧ σπαντὴν κοσμεῖν εἶχες, ἐξαίφνης ἀπό-
 λωλε. θεάτρον γὰρ πρότερον μὲν εὐδαιμον ἦς, νυνὶ δὲ θεά πᾶσι
 10 γέγονας ἀπενκταία, καὶ τοὺς ἐνοικεῖν ἐλομένους σοι καὶ ἄκον-
 τας ἀπελαίνεις, ὀρᾶν σε μὴ φέροντας ἐν δυστυχίᾳ τοιαύτῃ.
 οἱ γὰρ σε τροφὸν οἶδασι καὶ μητέρα, τοῖς ἐπὶ μητρὶ κοπτο-
 μένοις ἀποιχομένη τὰ παραπλήσια δρωσί, καὶ κατηφείας σε
 πάντες ποιοῦνται διήγημα. ὦ παρόντες, ἐγὼ μὲν καὶ τῶν 377
 15 ἄλλων ὅταν εἰς μνήμην ἦκω τῆς πόλεως, πολλῶν ὄντων καὶ
 μεγάλων, καὶ ὧν λόγος οὐδεὶς ἐξαρκεῖ πρὸς διήγησιν, ἰλίγ-
 γου πληροῦμαι καὶ ἑμαυτὸν ὑπ' ἀθυμίας κατέχειν οὐχ οἶός
 τε γίνομαι, ἤνικα δ' ἂν καὶ τὸν κάλλιστον ὃν ἀποβέβληκε κό-
 σμον λογίσωμαι, νεῶς, φημί θεῖους καὶ τὰ κατὰ πᾶν αὐτῆς
 20 μέρος σεμνῶν ἀνδρῶν καταγώγια, μικροῦ καὶ ἄφρονος τοῖς πα-
 ροῦσιν ὀρωμαι καὶ μόλις ἑμαυτὸν ἀνακτιῶμαι τοῦ πάθους.
 ὀφθαλμῶν γὰρ εἰπεῖν ἦσαν οὔτοι βολαί τε καὶ γλῆναι τῆ

unquam obliviscetur libens, ni mente captus abs te prorsus abierit.
 ego vero totus lacrimis conspergor, dum tui recordor, et ut cum pro-
 pheta loquar, subtiles tenebrae me obtegunt, et consolationem quae-
 rens eadem et alios perpeti reperio. o quomodo tuo pristino decore
 spoliata es, et splendor exstinctus, et intuentes maerore conficis!
 ornatus enim omnis, qui te ambiebat, conturbatus est; et pulchritudo,
 qua te condecorabas, actutum abiit, theatrum siquidem antea felix,
 nunc omnibus abominandum spectaculum reddita es; et eos qui tuam
 habitationem elegerant nolentes abigis, tanquam qui te in simili ca-
 lamitate videre non sustinent. qui enim te altricem et matrem con-
 fitentur, perinde se gerunt atque illi qui matrem demortuam efferunt,
 et maeroris te narrationem omnes constituunt. o praesentes! ego
 equidem et rerum aliarum urbis memoriam cum recole, quae multa
 sunt et ingentia et dicendi genus omne superant, statim vertigine
 opprimor et me ipsum continere prae dolore nequeo. sed cum pul-
 cherrimus, quem amisit, ornatus menti occurrit, aedes, inquam, sa-
 crae et per omnia sui loca venerandorum hominum sedes, tantum non
 mutus vocis usu amisso adstantibus videor, et vix me ex ea turba-
 tione animi recolligo. oculorum enim illa erant urbi, ut ita dicam,
 iactus atque pupillae: at nunc obdormiscentia obscuram illam unde-

πόλει, καὶ νῦν κατακοιμηθεῖσαι ζοφερὰν αὐτὴν ἀπειργάσαντο
 πάντη. καὶ τί μὴ λέγω τὸ κρεῖττον; οὐρανῷ τε καὶ γῆ ταύ-
 την εἴκασεν ἂν τις τὴν πόλιν εὐστόχως· τὸ μὲν γὰρ ἄνω τοὺς
 ἐν ἀρετῇ διαλάμποντας οἰκήτορας πρότερον ἔχον μέρος οὐρα-
 νοῦ σῶζον ἦν σχῆμα, τὸ κάτω δὲ καὶ πρὸς θάλατταν γῆς. 5
 εἴ τις δ' ἂν καὶ συνεκτικὰ εἶποι στύλους τῇ πόλει, οὐκ ἂν
 ἁμάροτοι. ὧ πράγματος ξένου. ἔνθα πόνοι τῆς ἀσκητικῆς τοῦ
 παντὸς ἐτιμῶντο παλαιστρας, νυκτὶ θεοστυγῇ διαπράττεται.
 καὶ θεὸς ὑπεριτίθεται τὴν ἐκδίκησιν. ὧ θεοῦ ἀνοχῆ, πῶς
 378 τοιούτων ἠγέσχου; βέλτιον ἂν ἦν τὴν γῆν διασχοῦσαν καλύ- 10
 ψαι ἢ τοῦτον ταῦτα μετασκευασθῆναι τὸν τρόπον. κρεῖττον
 ἂν ἦν ἐνὶ τῆς γῆς ἀνατιναγμῷ ταυτὶ καταπεπτωκένοι καὶ μηδὲ
 λείψανα γοῦν ἐναπολελεῖσθαι τῷ τόπῳ· τότε γὰρ οὐ τοσοῦτο
 τὰς τῶν ὁρώντων ψυχὰς ἔδακνεν ἂν τὸ πάθος. ἡμῖν μὲν
 καὶ τὸ εἰσιέναι ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου φοβερόν εἶναι ἐδόκει, 15
 καὶ μόνοις ἦν εἰσιτητὸν τοῖς τεταγμένοις ἐν τούτῳ, ψυχὴν
 καὶ σῶμα πρότερον σφίσι καθηραμένοις· τὰ νῦν δὲ τοῖς
 βδελυροῖς φεῦ ἀνεῖται, καὶ τῆς τοιαύτης οὐκ ἀπείργονται τόλ-
 μης. καὶ οὔτε γῆ διίσταται καὶ τοὺς κατὰ θεοῦ χωροῦντας
 χωννίει, οὔθ' ἥλιος ἄνωθεν καταφλέγει, ἢ οὐρανὸς σφοδρὸν 20
 ὑετὸν καταπέμπει καὶ καταδύει τάνόμημα. ὅπῃ νοῦ καὶ αἰ-
 σθήσεων νήψει θείων λογίων ἤδετο μέλη καὶ συνάδοντες ἦσαν

quaque effecerunt. et quid praestantissimum taceo? caelo terraeque
 urbem hanc nescio quis apte assimilaverit. namque pars illius supe-
 rior, quae prius habitatores in virtutibus praestantes viros continebat,
 caeli, pars inferior et mari adiacens terrae figuram prae se ferebat.
 si quis vero et columnas urbem continentes adiceret, nae is a vero
 non aberraverit. o rem peregrinam! ubi labores exercitatoriae pa-
 laestrae ante omnia praeferebantur, nunc deo exosa conficiuntur; et
 deus ultionem reiiicit in aliud tempus? o dei tolerantiam! quo-
 modo similia sustinuisti? melius fuisset hiatu terrae omnino absor-
 pta esse quam in hunc modum commutata. optabilius fuisset uno
 terrae motu concidisse, ut ne reliquiae quidem exstarent. tum etenim
 non tantundem animos intuentium ruina lancinasset. nobis antea et
 in sancta sanctorum ingressus terribilis reputabatur, nec nisi qui illic
 inserviebant, aditus in illa habebant, animo et corpore depurgati:
 nunc vero exsecrandis hisce (vae misero mihi!) patent, et a simili au-
 dacia sese non retrahunt. et terra non fatiscit, ac adversus deum
 similia conantes non tegit; sol desuper non succendit? caelum ma-
 gna turbulentaque tempestate demissa scelus non mergit? ubi men-
 tis sensuumque sobrietate divinorum eloquiorum mele concinebantur
 unaque simul desuper intelligentiae caneant, nunc vocum incompta-

ἄνωθεν νόες, φωνῶν νῦν αἴρεται ἀσῆμων κραυγή, καὶ τὸ δαι-
 μόνων ἐφήδεται φῦλον, σιγῶσας ὄρων παννύχων ψδῶν ὑπη-
 ρέτιδας γλώττας. οἴμοι! πῶς ἂν ἀδακρυτὶ τὴν τούτων μνή-
 μην ἐνέγκοιμι; ἔνθα ζῶν αὐτὸς ὁ καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς γενό-
 5 μενος καθεωρᾶτο, δῆμός τε συνεστέλλετο βλέπειν ἀγγέλων,
 ἔργα τοῖς ἀντιθέοις παρανομίας τολμᾶται. καὶ σκηπτοὶ οὐρα- 379
 νόθεν οὐ καταφέρονται. ὦ τόπων θεῶ ἀφωσιωμένων! ἦν
 ἐπλουτεῖτε θεῖαν ἀφήρησθε χάριν, καὶ τοῖς τολμηταῖς παρὰ
 φαῦλον λογίζεσθε. ὦ πῶς ὁ τῆς εὐημερίας ἡμῶν καιρὸς ἐπι-
 10 θέσεως καὶ καταδρομῆς γέγονε, καὶ καταλειφθέντες αἰσχύνῃ καὶ
 ὄνειδος γεγενήμεθα. οἴχονται πανηγύρεις, οἴχονται θεῶν ἐκτυ-
 πωμάτων λαμπρότητες. ἀπόλωλε παρορησία. τὸ τῶν μοναχῶν
 ἀπελήλαται τάγμα, καὶ πολιαὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων σεμνύ-
 τῆς ἐν τοῖς ἀτίμοις λογίζονται. ἄρ' οὐκ ἀβίωτος ὁ βίος ἡμῶν ἐστί,
 15 καὶ ἤτιον τοῦ ζῆν τὸ θανεῖν ἐστί πικραῖς οὕτω βαλλομένοις
 καθ' ἐκάστην ὀδύνας; ἤπου γε πάντες ἂν μοι συμφθέρξαιντο οὐ
 πάσχειν ἐν τοῖς τοιούτοις πεφύκεσαν. ἠπόρησα οὖν πολλάκις
 κατ' ἑμαυτὸν ἀνθ' ὅτου ταῦτα, καὶ πῶς εἰς τοσοῦτον ἤκομεν
 κακοπραγίας οἱ πεπονθότες. καὶ εὖρον λύοντά μοι τὸν θεῖον
 20 λόγον τὴν ἀπορίαν, "ἐστὶ" λέγοντα "ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος καὶ
 αἱ ἐπαύλεις ὑμῶν ἔρημοι, ὅτι ὑμεῖς ἐπορεύθητε πρὸς ἐμὲ
 πλάγιοι, καὶ γὰρ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ." ἐν-

rum fragor sustollitur et daemonum chorea subsultat, dum cantionum
 totam noctem pervigilantes administras linguas taciturnas conspicit. vae
 mihi! qua ratione absque lacrimis eorum memoriam repetam? ubi vivens
 ipse, qui, sicut nos, propter nos factus, conspiciebatur et angelorum co-
 piae videre pertimescebant, illic ab impiis dira facinora perpetrantur; et
 fulmina de caelo non cadunt? o loca deo consecrata! qua abundabatis,
 divina gratia spoliamini, et pipulo a temerariis differimini. heu, quo
 modo prosperitatis tempus aggressionis et incursionis factum est, et nos,
 qui remansimus, opprobrium et infamia! abiere publici conventus
 et celebritates, abiere divinarum effigierum splendores. periit liber-
 tas, monachorum coetus eiectus est; presbyterorum canities et dia-
 conorum gravitas omnium irrisione laeduntur. an non vita iniucunda
 et acerba, minusque est nobis emori quam vivere, tot diris doloribus
 quotidie oppressis? sane, idem atque ego sentient qui compati in
 similibus assolent. saepius itaque mecum ipse addubitavi qua de
 causa haec nobis obvenerint et qua ratione in tanta mala incideri-
 mus; invenique dubitationi meae satis fieri a divino eloquio, "erit"
 dicente "terra vestra deserta et villae vestrae desertae, quoniam vos
 ambulavistis ad me obliqui, et ego ambulabo ad vos in iracundia
 obliqua." hinc plura dicendi finem faciens silentium praefero. nam-

θεὸν τοι καὶ τοῦ πλείω λέγειν ἀφόμενος τὸ σιγῆσαι τετίμηκα.
 θεὸν γὰρ ἐξιλεοῦν ἀσύγγνωστα πταίσαντας καὶ μὴ μακρογο-
 380 ρεῖν κατ' ἐπίδειξιν χρῆ. ἡμεῖς γὰρ τῶν φύντων αἴτιοι, κατὰ
 τὸν εἰπόντα, τοιαῦτα σπέρματα καταβεβληκότες. πᾶν τοιγα-
 ροῦν εὐσεβείας ὅσον καὶ δογμαίων ὀρθῶν τροφίμον τῶν κατ' 5
 ἀρετὴν, ὧν ἡμεληκότες ἐφάνημεν ἔργων, αὐθις ἐπιλαβέσθαι
 σπουδὴν εἰσενέγκαντες, θεοῦ τυχεῖν εὐμενοῦς, ἔργοις οἷς χαί-
 ρει, πᾶσι τρόποις ἀγωνισώμεθα, παλινοδίαν ὡς ἂν ἐντεῦθεν
 ἄσωμεν χαριέστατα.

que qui non ignoscibilia deliquerunt, eos deum sibi propitium red-
 dere, non prolixas contexere orationes in sui ostentationem addecet.
 nos enim eorum quae evenere causa fuimus, ut ille dixit, qui simi-
 lia semina proiecimus. quare quidquid pietatis et rectorum dogma-
 tum est, nos, qui ex virtute nascentia opera negleximus, rursus omni
 studio amplectentes, deum nobis propitium reddere, quibus ille gau-
 det actionibus, modis omnibus contendamus, ut inde postmodum pa-
 linodiam summa cum animi laetitia cantemus.

INDEX GRAMMATICUS.

Ad Phrantzen.

- Ἀγροικεῖν* 422, 19. 21.
ἀδιάσειστος 402, 9. 403, 5.
Ἀθήνα 91, 9. 106, 4. 159, 9.
Ἄκαρνοι 38, 14. 91, 9.
ἀκολουθία ἤτοι θεία μυσταγωγία
 138, 3. 145, 3.
ἀκόμι 422, 21.
ἀκροπολίσαντες 101, 1.
ἀλάθαστος ὀφθαλμός 9, 3.
ἄλυσος 238, 9.
ἄλωσαι 250, 21. 59, 11.
ἀμῆρισσα 214, 1. 215, 4. 216, 21.
 386, 11. 449, 9.
ἀναβολή 214, 8. 224, 16.
ἀνενόχλησις 403, 19.
ἀντάμα 419, 3. 9.
ἀντιλέγεσθαι i. q. *μάχεσθαι* 36,
 21. 280, 24.
ἀντίναυλον 402, 3.
ἀποπλακεῖς τοῦ ἵππου 138, 17.
ἀποσῶσαι 107, 19. 146, 5. 197, 17.
 217, 8. *προσπέσωσε* 181, 17.
ἀποσώθῃναι 128, 5. 151, 8. 187,
 4. 196, 13. 197, 18. 213, 21.
 215, 20.
ἀργυρόβουλλον 159, 8.
ἄρκον ἢ ἀσπραπὴ 81, 19.
ἀρχόνισσα 142, 11. 144, 10. 14.
ἄς 420, 11. 13. 14. 22. 421, 4. 7.
 8. 13. 16. 17. 20. 422, 1. 3. 6.
 8. 9. 10.
τὰ ἀθρευτιόπουλα 416, 15. 417, 15.
 422, 18. *οἱ ἀθρευτιόπουλοι* 416,
 11. *ἡ ἀθρευτιοπούλα* 423, 11.
αὐτοθελῶς 224, 17. 395, 12.
αὐτοτρόπως 106, 19. 107, 4.
ἀφιέρωσις 148, 7.
βαρεῖς λίθοις 282, 3.
βαρεοκοιλία 120, 3.
ἡ βασιλεία σου ἐπιχειροσθῆς 198,
 15. 199, 1. *ἐκέλευσας* 213, 2.
προσιάσσεις 217, 18. *ἐποίη-*
σας 226, 22.
βυλιατικόν 401, 23.
βραχεολόγως 397, 21.
βραχημερία 224, 3.
βρῦναι 152, 4.
γεννηματικά εἶδη 402, 11.
γερός 423, 7.
γνωριμία 160, 10.
γομάρι 420, 21.
γομαριατικόν 401, 22.
γονατίξειν 422, 3. 6.
γονατιστός 421, 10.
γραμματοκομιστής 113, 12. 215,
 21.
γυναικόθειος 390, 20.
δαιμονήτης 295, 17.
δεκανίκιον 305, 5. 305, 14. 21.
δεσποτάτιον 154, 19.
δεφένδευσις 401, 5. 402, 14. 403,
 19.
διὰ τὸ μὲν i. q. *διότι* 201, 18. 20.
 208, 9. 246, 19. 267, 5. 316, 23.
 390, 4. 15.
διαχέτεσθαι 421, 19.
διβάβουλον 306, 9.
διενεργεῖν τὰ δημόσια 403, 9.
δουλευτής 423, 16.
ἐγγεμίζειν 243, 14.
ἐδιζός 422, 1. 423, 1. 16.
ἐθώ 417, 11. 14. 418, 21. 419, 14.
 15. 421, 10.
ἐσφραγισμα 220, 7.
ἐπιενή 305, 17.
ἐλεβολικά 241, 9.
ἐλεβολις 236, 16. et deinde passim
ἐλεβολίσκος 236, 16.

- ἐνηχίσειν 14, 6.
 ἔννατος ἡμέρα 13, 2.
 ἐνοχοποιούμενοι 403, 22.
 ἐξωπρασία 402, 3.
 ἐπανώφορον ἱμάτιον 146, 9.
 ἐργαστηριακόν 402, 4.
 ἐργόχειρον 141, 15.
 εὐλογηθῆναι γυναῖκα 111, 2. 123,
 12. 129, 9. 161, 11. 191, 7.
 εὐλογητόν 305, 17.
 εὐσεβοφρόνως 430, 18.
 εὐσκιόφυλλος 75, 12.
 εὐυπόληπτος 400, 20.
 ζευγαλία 403, 23.
 ζυγαστικόν 401, 21.
 ἡμέρα τῆ ἡμέρα 52, 7. 356, 10.
 ἡμικύων 292, 2.
 ἡμιτριῆς 183, 2.
 Ἡπειρίοι 38, 14.
 θανατικόν 408, 13. 410, 7. 423, 3.
 θανά 13, 2. 109, 15. 121, 8. 213,
 4. 449, 8. 10.
 θέλῶμαι ἀνθρακας ἐπὶ τὸ στή-
 θος 9, 1.
 θέλων καὶ μὴ θέλων 51, 10. 75,
 11. 306, 21. 426, 14. θέλων καὶ
 μὴ βουλόμενος 64, 20. ἄκων
 καὶ μὴ βουλόμενος 70, 5.
 θεοδόξαστος 400, 3. 9. 401, 3.
 402, 12.
 θεομεγάλυντος 400, 4. 402, 17.
 Θῆβα 91, 9. 107, 5.
 ἱερολογία τοῦ ἀρραβῶνος 230, 8.
 τῶν μνήστων 424, 23.
 ἱεροτελετή 20, 2.
 ἱκανόπλοιος 398, 2.
 ἱματοφύλαξ 120, 2.
 ἴσον 405, 2.
 καβάδιον 120, 2. 146, 13.
 κακογνωμία 212, 9.
 καλάθωσις 190, 10.
 καλοθέλεια 416, 15.
 καμηλοειδῶς διέκειτο 90, 5.
 καμπανιστικόν 401, 21.
 κανόνες εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον
 140, 4.
 καπάσι 421, 13.
 καπειάνιος 254, 22. 255, 4. καπη-
 τάνιος 197, 5.
 καπηλιατικόν 402, 3.
 κάπου 417, 1. 2.
 καρμεζῆν 146, 13.
 κασιροκισία 402, 2.
 καταλεπιῶς 56, 10. 220, 1.
 καταροῦχα 146, 13.
 καταστιχά(ι)διον 241, 11.
 κατεπέκεινα 124, 15. 401, 7.
 κατεργοκισία 402, 2.
 κελλίον 126, 7.
 κελλιώτης 110, 3. 124, 18. 125, 5.
 126, 7. 8. 11.
 κεφαλατεύειν 109, 10.
 κεφαλάτικον 115, 15. 135, 20. 391,
 17.
 κληροποιῆσαι 41, 1.
 κοκκινοχρῦσας 183, 17.
 κομέριον 400, 12. 15. 402, 14.
 19. 403, 6. 17.
 κοσμιατικόν 402, 3.
 κουβούκλιον 85, 16.
 κουριζουβάκα 146, 14.
 Κρήται 101, 22.
 λαμπαδάριος 305, 19.
 λένδρος 284, 21.
 λεπίζειν 405, 17. 409, 10.
 λιπόκοκκον 401, 18.
 μαγειρία 402, 3. 404, 3. 8.
 μακροβολίξεσθαι 248, 17.
 μακροσημερεύσοι θεὸς τὴν σου βα-
 σιλείαν 211, 3. τὸ κράτος σου
 231, 22.
 μάκρος 57, 12. 96, 12. 108, 3.
 οὐκ εἰς μάκρος 73, 1. 242, 13.
 267, 9.
 μανάκια διαμάργαρα 219, 10.
 μελλοκυρία 223, 19.
 μερόθεν 273, 14.
 μερτικόν 418, 20.
 μεσάζων 200, 22. 230, 17.
 μεσαστικόν ὄφρικιον 224, 14.
 μεσιτικόν 401, 21.
 μεταγλωττίζειν 71, 11.
 μεταξιατικόν 402, 4.
 μηνιατικόν 402, 4.
 Μουσιαφόπουλος 117, 6. 16.
 μπαλαῖστραι 239, 11. 253, 8.
 μυριαρῆθμητος 96, 10. 273, 22.
 μύρμυγες 139, 8.
 ξυλάχρον 402, 2.
 ξυλόπιθος 252, 2.
 ὀλότελα 421, 13.
 ὄρειμή 402, 1.
 ἐξ ὄρθου 126, 19. 23.
 ὀρθωμοτικά εἰρήνης 387, 22. ὀρ-
 κωμοτικόν ἀγάπης 118, 12. 395, 6.
 παιδαριολόγων 93, 5.

- παιδιόθεν 25, 11. 144, 19. 211, 19. 220, 5.
 παμιέγεθος 210, 1.
 πανεύμορφος 102, 9.
 πανίον 401, 18. 402, 5.
 παντοιοτρόπως 78, 8.
 παραστάσιμα 124, 15.
 παστόν 401, 17.
 πατριδόθεν 224, 8.
 παχιατικόν 401, 22.
 ἡ πενθέκτη σύνοδος 307, 22.
 περικύκλωθεν 323, 8.
 πειζίον 401, 17.
 πλεοπορεῖν 185, 14.
 ποιεῖν ἡμεροσκόπους 255, 17.
 ποικιλώδης 231, 12.
 πολλαχιλιοπλάσιον 361, 9.
 πολυέλεος 381, 14.
 ποριατικόν 403, 7. 18.
 τοῦ πρέσβυος 113, 2.
 πρὶν τῆς ἀχμαλωσίας 5, 10. 12, 12. 67, 1. πρὶν τοῦ λαβεῖν 64, 10. πρὶν ἢ τοῦ εἰπεῖν 225, 5.
 προεστοί 406, 6.
 προικοσύμφωνα 230, 8.
 προμαθητεύεσθαι 111, 8.
 προμηθεὺς τοῦ στόλου 426, 1. 9. 21.
 προσηκῶνεσθαι 421, 16.
 προσκύνημα 307, 8.
 προσφάγιον 401, 17.
 πρωτοπαπᾶς μέγας τοῦ παλατίου 305, 16.
 πρωτοστρατόρισσα 216, 16. 221, 3. 223, 6.
 πυριάλωτος 275, 16.
 ῥασσοφορέσαι 430, 9.
 ῥήγισσα 231, 15.
 σαλός 85, 7.
 σεβαίνουσι. γ. εἰσβαίνουσιν 422, 5.
 σιάριον 402, 6.
 σιόφθειρες 139, 8.
 σκάλα 400, 14. 402, 2.
 σκαλιατικόν 401, 23.
 σκούφια 146, 11.
 σμίγεται 380, 4.
 σούδαι 234, 20.
 σουργούνιδες 308, 9.
 σιέκειτε 423, 9. σιέκονται 422, 8.
 σιράια 418, 15. 421, 11.
 σύαγριον 216, 1.
 συγγαμβρία 228, 16.
 συντροφιᾶζειν 417, 7.
 συντυχαίνειν 419, 17. 421, 17. 20.
 σφενδονίζειν 239, 17.
 σχολίτης 450, 20.
 σωζομένου ἵνα 127, 7. 146, 3. 326, 10.
 τάχα 109, 5. 113, 10. 114, 22. 145, 3. 179, 21. 247, 8. 383, 10. 387, 1. 22. 393, 21. 394, 9. 395, 1. 397, 8. 405, 11.
 τζάγκραι 138, 10. 149, 21.
 τζαγκράτορες 183, 13. 243, 6.
 τζακούσιδες 282, 9.
 τζοχαρική 401, 18.
 τομάριον 401. 17.
 τράσσαρον (s. τειράσσαρον) δωμάτιον 230, 14.
 τριακοντάφυλλον 149, 20.
 ὑβρίστρια 35, 17.
 ὑπανδρεία 227, 4.
 ὑπανδρεῦσαι 219, 18.
 ὑπίσχειται 21, 19. ὑπόσχομαι 219, 8.
 ὑποκορίζεσθαι 52, 6.
 ὑποπήφιος 305, 22.
 ὑφειλτόν 119, 16. 18. ὑφειλιὰ γράμματα 118, 21. ὑφειλτόν πιτάκιον 119, 6. ὑφειλτόν χάρτην 119, 14.
 τὸ φέρον φέρει 229, 14.
 φημιστοί 278, 1.
 φλωρία 146, 15.
 φῶα 146, 15.
 χαμουχάν 120, 3. 146, 10. 13. 14.
 χαρίζειν 292, 7. 14. 395, 19. 397, 4.
 χαρτοκομισταί 216, 3.
 χάσδιον 146, 12. 188, 6. 11. 305, 8.
 Χερρονεία 41, 12.
 χοιράγρα 215, 22.
 χοντρά ξύλα 244, 22.
 χρουσοζωγράφιστος 183, 17.
 χρουσοκόκκινος 146, 12.
 χρουσοπετάλινα 183, 10.
 ὡς καθῶς 219, 4.

INDEX GRAMMATICUS.

Ad Cananum.

- Ἀγκάλη* 462, 19.
ἀκλονήτως 476, 7.
ἀκουμβεῖν 472, 16.
ἀμῆ 478, 6.
ἀνέβαζον 475, 23.
ἀπαραπροσδόκητος 477, 10.
ἀπαραπροσδοκῆτως 459, 10. 463,
 17. 477, 4.
ἀπελπισία 470, 17.
ἀπελπισμένοι 473, 13.
ἀπὸ ἄνωθεν 461, 14. *ἐλάττονες*
ἀπὸ ἑκατόν 479, 5.
ἀποκρισιάριος 465, 3. 466, 3.
ἀρχουδάμαξον 462, 17.
ἄρματοφυλάκιον 465, 1.
ἀχρησίμευτον 463, 1.
βέργα 460, 22.
βοκίον 461, 21.
βουβάλιον 462, 3.
βουμπάρδα 461, 1. 15. 462, 6.
βουτζίον 474, 6.
γεννήματα 459, 8.
γυρεῦειν 463, 14.
διαγομά 464, 2.
διακομά 463, 21.
δυσπιστεῖν 464, 17.
ἐκάξοθεν 471, 20.
ἐῖζη 468, 13.
ἕως ὅτε 472, 3. *ἕως ὅτου* 467, 8.
καλογέροι 464, 7.
καλογραῖαι 464, 12. 468, 11,
 472, 1.
κάψαι 473, 11.
κένιουκλον 467, 10.
κούρβουλα 460, 1.
κουρσιμαῖος 464, 9.
κούρσος 463, 22. 464, 5. 8. 471,
 22.
λαβούν 475, 2. 10. 476, 2.
λάβωμα 473, 21.
ληρολογία 469, 5.
μαζαλάδες 469, 16.
μανός i. e. *ἐμμανής* 458, 22. 460, 4.
μασγήδιον 471, 4.
μέ 462, 11. 19. 21. 469, 12.
μεγαλοῦπέροχος 466, 21.
μεσέα 462, 20.
μυροποῖ 464, 6.
μωροθαύμαστιος 466, 17. 472, 6.
νά 461, 17. 463, 23. 464, 13. 466, 7.
νερόν 463, 15.
δι i. q. *ὥστε* 465, 14. 469, 24.
παβέιζιον 469, 20.
πανθαύμαστιος 457, 4. 479, 8.
παντρέψωμεν 468, 12.
παστία 460, 17. 19.
περιφρονητής 473, 21. 475, 18.
πλησιέστερον 462, 4.
πλοχωτή 460, 22. 469, 20.
πνευματικοί 475, 16.
πόρτα 462, 21. 470, 15. 471, 18.
πουντελειάζειν 463, 8.
πουντέλιον 463, 9.
προμαχιόνιον 470, 6. 473, 4. 478,
 8. 18.
ράμπλια 467, 11.
ῥασούλ 465, 22. 466, 8.
ῥοῦζα ὀξέα 478, 17.
σαγίττα 460, 23. 464, 17. 472, 23.
σαορίδες 464, 6. 8.
σιδηροδεσμουμένους 462, 11. 22.
 465, 2.
σχάλα 469, 14. 15. 472, 17.
σκλάβος 468, 9.
σκλώπος 469, 17.
σολοικοβάρβαρος 458, 6.
σοῦδα 461, 11. 470, 14.
σπαταλεῖν 467, 21.
στέρνα 463, 15.
στιουπλιά 476, 2.

- σύμβασμα 461, 13.
 συσιή 469, 16. 473, 9.
 ταρχασία 465, 2.
 ταῦλα 474, 5.
 ταυριζέειν 462, 14.
 τέτα 467, 10.
 τζαγκάροι 464, 7.
 τζαγραί 461, 1. 6.
 τζόκος 469, 15. 473, 10.
 Τουρκοκαλογέροι 464, 12. 466, 13.
 468, 11. 471, 22.
 τρομάξαι 470, 18. 472, 20.
 ὑμνητήριον 471, 3.
 φάλκα 469, 18. 473, 9. 475, 6.
 φαλκούνιον 462, 16.
 φιλευσεβής 477, 19.
 φυγός 473, 19.
 φωσάτον 464, 16. 465, 1. 470, 2.
 χοιδοαὶ σανίδες 460, 22.
 ὡς ἵνα 467, 12. 23. 470, 6. 471, 23.
 flexio nominum] ἡ γυναῖκα 478, 7.
 τοῖς δυσισχυοῖς 459, 13.
 κἀσίγη 462, 21.
 αἰ σαγίταις 476, 11.
 χεῖραν 473, 15.
 χῶμαν 461, 13.
 pronominum] ἐμαντιῶν 474, 14.
 μάς 468, 12. 13.
 σάς 468, 7. 8. 10.
 ἐσᾶς 468, 9. τοὺς ἰ. φ.
 οὖς s. τοῦτους οὖ
 463, 14. 471, 21.
 475, 8.
 participii] πεζραιπαληχοί 474, 21.
 verborum] ἠζόνιζαν 468, 3. ἐβά-
 σταζαν 474, 6. ἐ-
 τρωγαν 474, 5. ἠν-
 δερίωναν 475, 23.
 ἀγοράσουν 464, 9.
 αἰχμαλωτίσουν 478,
 17. βοηθήσουν 468,
 8. δοξάζουν 467, 13.
 εὔρουν 470, 8. ἐ-
 χουν 464, 13. 9ε-
 λουν 461, 9. 16. 19.
 20. χρόνον 476, 12.
 λαβώσουν 470, 7.
 προσκυνοῦν 467,
 13. φονεύσουν 470,
 7.
 ἐχοιτοῦσαν 476, 2.
 εἰμοῦσαν 465, 12.
 ἐιρουποῦσαν 472, 17.
 473, 9. 475, 8. εὐ-
 ποροῦσαν 474, 5.
 ἐχαλοῦσαν 473, 10.
 ὠθοῦσαν 475, 24.
 ἐσπούδαξαν 476, 16.
 ἐτρομάξαν 470, 18.
 ἀνέβην 471, 20. ἐλα-
 ραδόθην 464, 4. εὐ-
 ρέθην 461, 13. 472,
 18. ὑπερέβην 460,
 17. ὠρίσθην 466, 11.
 εὐρίσκειτον 471, 15.
 εἴχασιν 462, 14.
 468, 14. ἐπήρασι
 475, 11. θεάσῃτε
 468, 24.
 ἐδιηγῶντιο 478, 13.
 ἐκατοῖζει 466, 4.
 ἐπαραδόθεν 464, 4.
 ἐπαροιῶντανιο 474,
 11. ἐπρόκειο 478,
 1. ἐσυνέχθησαν
 464, 14. ἐκατέβησαν
 462, 3. ἐκατεδέξατο
 467, 2. ἐκατεθού-
 μαζον 464, 15. ἐκα-
 τεσεύασαν 462, 18.
 ἐκατήγησε 461, 20.
 ἐσυνεμαρτύρουν
 478, 13. ἐσυνήχθη-
 σαν 464, 8.

INDEX HISTORICUS.

- Abarinus oppidum 407, 18. etiam Pylus dictum 408, 5 sq.
 Abasgia regio 312, 12.
 Abedulas pater Mohametis prophetae 205, 3.
 Abersae dux ad Nicopolim a Turcis captus 60, 6.
 Abubacares Mohametis prophetae successor 302, 21.
 Abydus oppidum 45, 15.
 Acarnanes subiecti Andronico III 38, 13. Amurati II 91, 9.
 Achumates cum Turachane patre in Peloponnesum profectus 235, 1. ab Asane vincitur et capitur ib. 19 sqq. liberatur ab Amare fratre 383, 11 sqq.
 Acindyni haeresis 446, 13.
 Acoba oppidum Peloponnesi a Mehemete II bello premitur 387, 5 sqq. a Demetrio despota obsidetur 390, 22.
 Ademanides turres 51, 13.
 Adrianopolis ab Amurate I capta 46, 9 sq. 80, 6 sqq. a Mehemete I sedes imperii facta 90, 2. ibi balneum ab Amurate II exstructum 520, 16.
 Aecaterina Centerionis principis f. Thomae despotae uxor 154, 15.
 Aecaterina, Cateliutzae, Lesbiorum principis, f., Constantino despotae nubit 192, 19 sqq. 193, 14. eius mors 195, 7.
 Aenus magna oppidum Peloponnesi 133, 9. Demetrio despotae a Mehemete II ad victum datum 413, 22 sqq. a Venetis captum 447, 10 sqq. eius provincia 76, 10 sq.
 Aetoli subiecti Andronico III 38, 13. Amurati II 91, 9.
 Aëtus oppidum Peloponnesi 133, 7. a Mehemete II bello premitur 387, 5 sqq.
 Agar mater Saracenorum 303, 22.
 Agareni unde dicti 303, 19.
 Agathopolis 403, 4.
 Albanitae a Baiazete devicti 82, 14. adversus Thomam et Demetrium despotas seditione commota, Manuelem Cantacuzenum despotam creant 383, 7 sqq. a Turachane coercentur 385, 1 sqq. rapaces ac perfidi 391, 10 sqq. a Mehemete II victi 425, 12.
 aleutores quid significet 81, 17 sqq.
 Alexander IV papa cum Michaelae VIII Palaeologo de conciliandis ecclesiis convenit 21, 16 sqq.
 Alexii turris Cpoli 287, 19.
 Ali pasias Mehemetem II a bello adversus Romanos deterrere frustra conatus 265, 15. eius consilia Constantino XI aperit 268, 20 sqq. a Mehemete II interficitur 293, 20. exercitus propter mortem eius luctus 294, 3.
 Allage oppidum 24, 5.
 Almyrum oppidum Cretae 100, 16.
 Amares cum Turachane patre adversus Thomam et Demetrium despotas proficiscitur 235, 1. iisdem adversus Albanitas seditiones opitulatus fratrem captivitate liberat 383, 11 sqq. a Mehemete II in Peloponneso cum exercitu relinquitur 388, 11 sqq. regionem Naupacto ad-

- iacentem occupat 414, 12 sqq.
 Venetos vincit 425, 23 sqq.
- Amastris a Baiazete occupata 82, 7.
- Amazonum mores 218, 17.
- Amurates I Orchanis f. et successor 42, 15. 79, 21. dolo malo adversus Iohannem V usus 45, 8 sqq. Calliopolim, Adrianopolim aliaque loca capit 46, 9 sqq. 80, 6 sqq. pacem cum Iohanne V componit 46, 22 sqq. 80, 9 sqq. Manuelem II ab occupanda Thessalonica prohibet 47, 15 sqq. eius in excipiendo Manuele calliditas 48, 8 sqq. seditiosos in Asia satrapas compescit 49, 17 sqq. 80, 10 sqq. Mosem filium seditiosum morte multat 49, 22 sqq. 80, 15 sqq. eius in puniendo atrocitas 51, 14 sqq. Amorii posteros regno exiit 80, 12 sqq. Bulgaros et Servios vincit 80, 21 sqq. a Lazaro Servio occiditur 81, 6 sqq.
- Amurates II a Mehemete I patre ad amicitiam cum Manuele II servandam invitatus 89, 22. Mustapham patrum occidit 90, 12. sqq. Cpolim obsidet ib. 14. 116, 19 sqq. pacem cum Manuele II componit ib. 17 sqq. 118, 11. Thessalonicam Venetis eripit ib. 19 sqq. Ladislaum Hungarum vincit ib. 21 sqq. a Blachis repressus mox eosdem fugat 91, 1 sqq. quibus locis regni fines protulerit ib. 8 sqq. Ladislaum ad Varnam profligat 91, 15. 197, 20 sqq. Mysiam superiorem et Bosnam sibi subiicit ib. 20. iannitaris quomodo consuluerit 92, 2 sqq. eius mores et ingenium ib. 9 sqq. regno Mehemeti filio tradito derbises fit ib. 14. Mustapham fratrem spurium exagitat 109, 1 sqq. Romanis ne Mustapham adiuvent instat 114, 2 sqq. 115, 7 sqq. victum et comprehensum occidit 116, 1 sqq. Romanorum legatos in vincula coniicit ib. 12 sqq. dimittit 118, 10 sqq. Mustaphopulum fratrem occidit 117, 19 sqq. Patram a Constantino despota occupari vetat 146, 17 sqq. 150, 18. Thessalonicam expugnat 155, 12. ab oppugnanda Cpoli prohibetur a Chalil basia 180, 8 sqq. Isthmum et Patram expugnat 202, 19 sqq. de Iohannis VI successore eligendo consulitur 204, 15 sqq. eius mors 210, 18. Thessalonicam oppugnatum proficiscitur 492, 17 sqq. eam sibi tradi iubet 493, 11 sqq. obsidet 494, 13 sqq. direptae quomodo consuluerit 518, 22 sqq. 522, 13 sqq. Adrianopoli balneum extruit 520, 16.
- Amurius post Azatinis sultani mortem regnum affectat 72, 18 sqq.
- Amycla oppidum 392, 1.
- Anchialis oppidum ad Pontum Euxinum 122, 12.
- S. Andreas oppidum 138, 13.
- S. Andreae caput Pio II papae a Thoma despota donatum 412, 6 sqq.
- Andrusa oppidum Peloponnesi 25, 13. ab Athanasio patriarcha episcopatus dignitate ornatur, Monembasiae metropoli subiecta ib. 14 sqq.
- Aneman Saracenus Cretensis a Nicephoro Phoca captus 106, 2 sqq.
- Angeli
 Alexius III excaecato fratre imperium occupat 6, 1 sqq. virilis proles expers ib. 5. filias duas habet ib. 6. natu maiorem imperio destinata Alexio Palaeologo collocat ib. sqq. Irene Alexii III f. imperio destinata 6, 5 sqq. filiam ex Alexio Palaeologo genitam Andronico Palaeologo collocat ib. 11. Isaacius imp. ab Alexio fratre excaecatus 6, 1 sqq.
- Angelocastrum 410, 10.
- Anna Andronici III uxor altera 39, 14 sqq.
- Anna despoena e Rossis oriunda pestilentia moritur 110, 11 sqq.
- Antiochia Caramano Alissurio subiecta 77, 18.

- Antonius metropolita Heracleensis ad papam legatus 190, 19.
- Antonius iuuenis Italus v. Paulus.
- Antonius Rhodius sacerdos Notaræ apud Constantinum XI interpretes 230, 15. 231, 2.
- Antonii nauarchi statio ad defendendam Cpolim 255, 3.
- Antonius monachus Corcyrensis 453, 4.
- Apochaps amermunes, Saracenorum in Hispania princeps, longinquis latrociniiis operam dat 98, 5 sq. Cretam incursatib. 19 sq.
- Sael Apochaps, Apochapis amermunis f., a Niceta patricio prælio navali vincitur 103, 4 sqq.
- Aratzapeta Cypha 459, 4.
- Archangelus oppidum 133, 8.
- Argos a Turcis expugnatum 83, 12 sqq.
- Arii hæresis 444, 17.
- Armenii a Baiazete subiecti 82, 5.
- Arsenius patriarcha in Michaellem Palaeologum inquirat 7, 16 sqq. procurator imperii 12, 11 sqq. nobiles ad fidem Iohanni Lascari servandam sacramento adstringit ib. 17 sqq. administrandæ rei publicæ parum peritus 13, 14 sqq. Michaellem Comnenum adsciscit socium 14, 3 sqq. eius arrogantiam sacramentis cohibere conatur 16, 4 sqq. anathemati eum subiicit inque monasterium secedit 20, 15 sqq.
- Demetrius Asanes Mehemeti II Mochlium tradit 387, 7 sqq.
- Isaacius Asanes Mehemeti I obviam missus 111, 19 sqq. equo ab eo donatus 138, 21.
- Matthæus Asanes Pauli f. 387, 13 sqq. Achumatem capit 236, 2. Mehemeti II Corinthum tradit 387, 11. eidem cuncta loca Thomæ despotaæ tradi vult ib. 22. de connubio conciliando a Thomæ despota ad Mehemetem II missus 389, 10 sqq. moritur 427, 16 sqq.
- Paulus Asanes cum filia Mesembriam profugus 193, 6. eam Demetrio despotaæ collocat ib. 11. moritur 194, 14.
- Asarus e posteris Cedar 295, 2.
- Asomatium oppidum 223, 1. a Mehemete II occupatum et munitum 233, 1 sqq. 234, 11.
- Asprocastro coloni Cpolim ducti a Mehemete II 308, 9.
- Assus oppidum Peloponnesi 136, 21.
- Astrum oppidum Peloponnesi 159, 13.
- Athanasius patriarcha creatur 25, 11. dignitate se abdicat 31, 7. 15 sqq.
- Athenæ ab Amurate II occupatæ 91, 9. Delatziolæ a Latinis datae 107, 3 sqq. earum princeps Antonius Comnenus 158, 11. a Turachanæ oppugnatae 160, 4 sqq. a Mehemete II captæ 385, 21.
- Augusti Caesaris strategema navale 251, 14.
- Azatines sultanus Christianæ religioni addictus 72, 3 sqq.
- Azizius ameras Aegypti Hierosolyma expugnat 313, 19 sqq.
- Babylonicum mores 218, 9.
- Bactrianorum mores 218, 4.
- Baiazetes beglerbegus a Mustapha victus et occisus 115, 11 sqq.
- Baiazetes cur Aleutores appellatus 81, 17 sqq. Amuratis I f. et successor 54, 6 sq. 81, 8 sqq. Andronicum despotam ad occupandum imperium adiuvat ib. 9 sqq. Iohannem V et Manuelem II in imperium restituit 55, 18 sqq. eius adversus Christianos principes insolentia 57, 18 sqq. Bulgaros vincit 58, 10. Sigismundum, Germaniæ regem, ad Nicopolim profligat 59, 1 sqq. 82, 21 sqq. Cpolim obsidet 60, 18 sqq. 83, 4 sqq. in Peloponnesum copias mittit 62, 19. sqq. 83, 4 sqq. obsidionem solvit propter incursionem Demiris 64, 17 sqq. ab eo captus 67, 6 sqq. 84, 12 sqq. et caeva ferrea inclusus mox occiditur 85, 15 sqq. eius origo 68, 14 sqq. Musulmanum fratrem occidit 81, 22 sqq. Armenios, Colchos et Amastrim sibi subiicit 82, 5 sqq. Hun-

- garos, Albanitas et Blachos superat ib. 12 sqq. eius filii inter se dissidentes 65, 10 sqq. 85, 20 sqq. eius de Manuele II dictum 117, 13 sqq.
- Balduinus, Latinorum Cpoli imperator, profugus 21, 8 sqq. cum Carolo Itatorum rege ad recuperandam Cpolim se coniungit 21, 8 sqq. repellitur a Romanis 22, 10 sqq. comes Flandriae 106, 17.
- Iohannicus Balotas Chalatrizam Constantino despotae tradit 148, 6.
- Bardarius fl. 517, 19.
- Barlaami haeresis 446, 13.
- Barlaamus monachus Italus a Gregorio Palama refutatus 39, 1 sqq.
- Basilius Bulgaroctonus imp. 313, 18.
- Basilius Macedo imp. Nicetam adversus Saelem Apochapem mittit 103, 14 sqq.
- Beccus patriarcha 23, 5. dignitate exiit 25, 9.
- Beledarum gens 276, 20.
- Berrhoea 408, 16. ibi monasterium S. Nicolai ib. 17.
- Bessario episcopus Nicaenus Romae cardinalis fit 192, 7 sqq. eius epistola ad paedagogum liberorum Thomae despotae 416, 3 sqq. e Gallia rediens moritur 449, 13.
- Bitelmum oppidum Italiae 424, 13.
- Blachernarum templum incendio deletur 158, 12 sqq.
- Blachi vexati a Baiazete 82, 15. ab Amurate II 91, 1 sqq.
- Blachia magna 414, 8. parva ib. 16.
- Boeotia ab Amurate II occupata 91, 10.
- Bonifacius, marchio Montisferratis, rex Thessalonicae et Cretae insulae factus 107, 8 sqq. mox Cretam Venetis vendit ib. 13.
- Bordonia Demetrio despotae a Thoma erepta 389, 21.
- Bosna Amurati II subiecta 91, 20 sqq.
- Bostitza Constantino despotae a Theodoro fratre donata 130, 15 sqq. a Venetis expugnatur 414, 17 sqq. eius pars Culas ib. 20. a Venetis instauratur 447, 10.
- Bostra ab Umuro expugnata 303, 7.
- Brenzazes a Baiazete missus Peloponnesum incursat 62, 19 sqq. 83, 7 sqq.
- Britannorum matrimonia 218, 15.
- Manuel Buchales 391, 1. 9. a Mehemete beglerbego affini servatus male gratias refert 406, 5 sqq.
- Bucoleon Cpoli 253, 1.
- Georgius Bulcus v. Georgius.
- Bulgari ab Andronico III victi 38, 15. Iohannis V satellites 55, 17. ab Amurate I victi 80, 21 sqq. magnam partem Baiazeti subiecti 58, 10 sq.
- bullae aureae ab Andronico III Monembasiotis data 400, 1 sqq.
- Bumerum oppidum Mehemeti II se dedit 448, 18.
- Burgundiae dux ad Nicopolim a Turcis captus 60, 6.
- Nicolaus Cabasilas 139, 20.
- Cabasilas episcopus Thessalonicensis 139, 21.
- Caesarea ab Amurate II occupata 91, 11.
- Caesarensis metropolitae quod munus fuerit in creando patriarcha 305, 23.
- Caitus e posteris Cedar 295, 2.
- Calabryta oppidum Peloponnesi 130, 13. a Thoma data Constantino despotae 158, 1. Mehemeti II 387, 22 sqq. 388, 20 sqq. recuperatur 389, 13 sqq.
- Calamata oppidum Peloponnesi 133, 5. 390, 15. 391, 5.
- Calames quam provinciam habuerit 77, 21 sqq.
- Caligaria Cpoli 254, 13. 280, 6.
- Calliopolis a Latinis occupata 30, 2 sqq. ab Amurate I capta 46, 9 sqq. a Mustapha Romanis data 114, 11 sq. a reliquis Turcis retinetur ib. 20 sqq.
- Camaris Cpolim Andronico III prodit 35, 7 sqq.
- Camenitza oppidum 148, 5.

- Camero Iohannis Comneni Tzelepis uxor 70, 10 sqq. Solimanis Siachi mater 71, 5. Erto-grulis avia ib. 9.
- Cantacuzeni
 Demetrius Mustaphae regnum occidentis dandum suadet 114, 10 sqq. ad Amuratem II legatus in carcerem ab eo conicitur 116, 12 sqq. dimittitur 118, 10 sqq. eius statio ad defendendam Cpolim 255, 19. eius gener Nicephorus Palaeologus ib. 20. eius fortitudo 283, 1.
- Iohannes magnus domesticus ab Andronico III Iohanni filio tutor datus 39, 21 sqq. nimium sui studiosus 40, 14 sqq. Cpoli eiectus 41, 13 sqq. in Serviam fugit 42, 10 sqq. regnum recuperaturus copias parat ib. 15 sqq. Iohannis V consilia repudiat 42, 18 sqq. 45, 4 sqq. monachus fit 45, 20 sqq.
- Iohannes Corintho praefectus 200, 20. urbi parum consulit 221, 17. arcana Constantini XI consilia novit 327, 10.
- Manuel protostrator Mehemeti I obviam mittitur 111, 19 sqq. ab Albanitis despota creatus 383, 15. a Turachane eiicitur 385, 1 sqq.
- Thomas cum Georgii Bulci liberis ad Mehemetem II se confert 386, 12.
- Capha urbs in superiore parte Ponti Euxini a Mehemete II expugnata 451, 1. inde coloni Cpolim deducti 308, 9.
- Capistranus Mehemetem II ex Albania repellit 385, 22 sqq. moritur 386, 6.
- Victor Cappelus, classis Venetae praefectus, Imbrum et Athenas capit 425, 18 sqq. moritur 428, 7.
- Carali-pasias Thessalonicam missus 47, 15 sqq.
- Caramanus Alissurius Othmanis aequalis quas terras tenuerit 77, 18 sqq.
- Caramanus Alissurius, Cappadociae ameras, Mehemetem Baiazetis f. adiuvat 88, 5 sqq. ab Amurate
- II bello premitur 91, 11. in montes se abdit ib. a Mehemete II opprimitur 93, 16 sqq.
- Carases Calamis f. 77, 21.
- Caritaena a Thoma despota Demetrio erepta 389, 21. Mehemeti II traditur 407, 21 sqq.
- Carolus Italorum rex cum Balduino coniunctus ad debellandos Romanos 21, 8 sqq. repellitur a Romanis 22, 16 sq.
- Carolus Francorum rex ab Iohanne V frustra auxilia rogatus 52, 17 sqq.
- Carolus princeps multa Peloponnesi oppida possidens 128, 5 sqq. ea partim Iohanni VI tradit, partim Constantino despota, genero futuro, destinat ib. 11 sqq. eius mors 154, 1. eius filii dissidentes ib. 20 sqq.
- Carystus oppidum Euboeae 196, 16.
- Castelanus Cpolim Andronico III prodit 35, 7 sqq.
- Iohannes Castriota Amurati II subiectus 91, 20 sqq.
- Castritza Demetrio despota a Thoma erepta 389, 21. Mehemeti II se tradit 405, 11 sqq.
- Catelani piratae Phrantzen capiunt 155, 6. Glarentzam occupatam Constantino despota vendunt 156, 8. eorum consul Cpoli 252, 22. capti a Mehemete II interficiuntur 293, 11. eorum rex Cpolim adiuturum se promittit, si detur sibi Lemnus 327, 20.
- Cateliutzes Lesbiorum princeps 191, 18. Constantini despotae socer 192, 19 sqq.
- catena portui Cpolitano praetenta 238, 6. 255, 6.
- Cedar tribus Mohametis prophetae 294, 21.
- Cellium regio 119, 2.
- Celtogalatae 276, 18.
- Cenchreae portus 103, 21.
- Asanes Zacharias Centerio Chalastritzae princeps 148, 1. Thomae despotaе socer ib. 2. 154, 3. eius filius Hercules 154, 22.
- Cephalenia a Mehemete II occupata 95, 2. a Saele Apochape

- vexata 103, 11 sqq. eius urbs terrae motu concussa 447, 7 sqq.
- Cerasus a Mehemete II expugnata 413, 15 sqq.
- Ceratinus sinus Cpolis 237, 17.
- Certeza oppidum Phrantzae donatum 384, 1.
- Chadisha Mohametis uxor 295, 11 sqq.
- Chaladritza a Thoma despota obsessa 148, 1. ab Iohannicio Balota Constantino despotaе tradita ib. 3 sqq.
- Chalepi proprium suum regem habet 97, 22.
- Chalil-basias Amuratem II ab obsidenda Cpoli dehortatur 180, 8 sqq.
- Chamuzas Ladislaum, Hungarorum regem, occidit 199, 12. vezires fit ib. 22 sqq.
- Chandax castellum Cretense unde nomen duxerit 99, 22 sqq.
- Chandax novum quare a Saracenis in Creta exstructum 100, 18 sqq. a Nicephoro Phoca expugnatur 105, 22 sqq. una navi Cpolim obsessam adiuvat 238, 14.
- Charate-pasias ad obsidendam Cpolim a Mehemete II praemissus 236, 17.
- Charax promontorium Cretae 99, 9 sqq.
- Chasanes iannizarus primus moenia Cpolis escendit 284, 20. telis obruitur 285, 11.
- Chassan et Mahumetes, Amorii filii, quas terras habuerint 77, 14 sqq.
- Chelidonium oppidum Mehemeti II se tradit 448, 19.
- Chius ab Andronico III capta 38, 3. Mehemeti II subiecta 94, 14 sqq.
- Chlolum locus Corcyrae 411, 14.
- Chlmutzium oppidum Peloponnesi 130, 3. 6. 384, 10. a Mehemete II expugnatur 409, 3.
- Christianaе religionis apologia 328, 20 sqq.
- Chrysobergina, uxoris Phrantzae in captivitate socia, cum eadem redempta 384, 22.
- Iohannes Chrysoloras refutatus 39, 10 sqq.
- Chrysopolis nunc Scutari 112, 9. circumcisionis origo explicata 335, 4 sqq.
- Cleopa, Malatestae f., Theodori despotaе uxor, moritur 158, 6.
- Cnossus urbs Cretae a Minoe condita 101, 13 sqq.
- Iacobus Cocus Venetus Turcarum naves igne delere conatur 257, 1 sqq.
- Colchi a Baiazete subiecti 82, 6.
- collis aridi forum Cpolitanum 293, 6.
- cometes cernitur 378, 11 sqq. cometarum origo 379, 10 sqq.
- Comneni
Alexius Trapezuntiorum rex 123, 11.
Antonius Lantziola Atheniensium et Thebanorum princeps 158, 11. 159, 3 sqq. eius mors 159, 3.
David Trapezuntiorum rex, a Mehemete II captus et Cpolim ductus 94, 4 sqq. 413, 15 sqq. eidem in suspicionem adductus interficitur 414, 2 sqq.
Iohannes imp. quomodo originem dederit genti Othmanidarum 69, 1 sqq.
Iohannes, Iohannis imp. ex Isacio fratre Sebastocratore nepos, auctor gentis Othmanidarum 69, 1 sqq.
Iohannes Trapezuntiorum rex 207, 2. eius cum Phrantze de morte Amuratis II colloquium 210, 20 sqq.
Maria, Alexii f., Iohanni VI nubit 123, 9 sqq.
- Cpolis a Romanis recuperatur 18, 1 sqq. a Latinis quamdiu occupata fuerit 19, 7. obsidetur a Baiazete 83, 4 sqq. ab Amurrate II 90, 14 sqq. a Mehemete II 234, 18. 236, 15 sqq. a quot viris defensa fuerit 240, 17. a multis familiis deseritur 241, 13. a Constantino magno deiparae consecrata 276, 1. a Turcis expugnata diripitur 288, 7 sqq.
- Constantinus Monomachus imp. 312, 21.

- Constantinus Pogonatus imp. 313, 11.
- Iacobi Contarini Veneti statio ad Cpolim defendendam 253, 2. vitam pecunia redimit 293, 14.
- Contoscalii regio Cpolitana 253, 2. coranis libri et capita recensita 297, 10.
- Corcyra insula pestilentia vexata 410, 7.
- Corinthus ab Iohanne Cantacuzeno administrata 200, 20. cf. 201, 2. a Mehemete II expugnata 387, 3 sqq. caput Peloponnesi ib. 20 sqq. a Venetis frustra tentata 415, 5 sqq.
- Corone oppidum Peloponnesi 83, 11. 408, 4.
- Cosmae dictum 313, 8.
- Cosmaena oppidum 407, 17.
- Cotzinus oppidum 447, 24.
- Creta ab Apochape Saraceno occupatur 98, 19 sqq. 101, 6 sqq. una e septem magnis insulis 101, 5. eius natura 101, 11 sqq. 102, 17. in partes tres divisa 102, 12 sqq. a Romanis recuperatur 105, 6 sqq. 106, 7. Bonifacio Montisferratensi a Latinis data 107, 12. ab hoc Venetis venditur ib. 13 sqq. tribus navibus Cpolim obsessam adiuvat 238, 13.
- Cretenses primi ex equis pugnasse feruntur 102, 17 sqq. Cpolim strenue defendunt 287, 20.
- Critopulus medicus 417, 21.
- Crocontelus ad Mahometem II deficit 207, 7 sqq.
- Crua Albanitarum urbs 425, 16.
- Cula oppidum Peloponnesi 200, 13.
- Cusarus avus Mohametis prophetae 295, 2.
- Cutulium locus 112, 1.
- Cyclades a Saracenis Cretensibus vexatae 102, 21 sqq.
- Cydonenses pars Cretae 102, 12 sqq.
- Cydonia a Saracenorum ditone servata 101, 3 sq. a Minoe condita ib. 13 sqq. eius situs 102, 7. duabus navibus Cpolim obsessam adiuvat 238, 14.
- Cydonides v. Tzamplaco.
- Cynegesium regio Cpolis 254, 16.
- Cyparissia oppidum Peloponnesi 159, 15.
- Cyrus Mehemeti II tributaria 94, 16 sqq.
- Dabalus princeps Peloponnesi 107, 1 sq.
- Henricus Dadulus quantam partem imperii Romani acceperit 106, 18 sqq.
- Damianus, comes stabuli, a Michaele balbo imp. in Cretam missus proelio occumbit 100, 6 sqq.
- Daulia olim Delphi 317, 1.
- Decanales, classis Venetae praefectus, Aenum capit 447, 10 sqq. Bostitzam instaurat ib. 12 sq. propter amissam Euboeam vincetus Venetias mittitur 448, 4 sqq. 22 sqq.
- Delatziotes Romanus Florentinus princeps Atheniensium et Thebanorum 107, 2 sqq.
- Delphi nunc Daulia 317, 1.
- Demires, Scytharum rex, a Dino et aliis Turcis invitatus Baiazetem bello adoritur 64, 17 sqq. 83, 15 sqq. eundem cum aliis multis capit 67, 6 sqq. 84, 12 sqq. cavea ferrea inclusum mox occidit 84, 15 sqq.
- Derca oppidum ad Pontum Euxinum 194, 8.
- Diaseistum Constantino despotae a Theodoro fratre donatum 131, 4.
- Didymotichum ab Andronico Palaeologo occupatum 34, 7 sqq.
- Aloysius Diedus Venetus connubium inter Constantinum despotam et Franciscum Fuscarim Venetorum ducem conciliare studet 324, 3. Cpoli succurrendum censet ib. 19 sqq.
- Dinus, ameras Amastris, a Baiazete regno exutus 82, 7. Demiris auxilium implorat 83, 18 sqq.
- Dionysius hieromonachus, metropoli Sardensis, ad Constantinum et Theodorum despotas bellantes legatus 162, 12.
- Dioscori haeresis 445, 12.

- Georgius Disypatus ad Constantinum et Theodorum despotas bellantes ab imperatore bis legatus 162, 12. 20.
- Hilario Doria Cpoli profugus 118, 2 sqq.
- Dorienses pars Cretae 102, 12 sqq.
- Dorotheus pater spiritualis Phrantzae familiaris 411, 22 sqq. moritur 424, 7 sq.
- Drachium Constantino despotae a Theodoro fratre donatum 131, 4.
- Constantinus Dragases Manuelis II socer futurus 57, 8 sqq. 58, 7 sqq.
- duplex columna apud Cpolim 240, 10.
- Dyrrhachium 407, 3.
- elementorum natura 380, 18 sqq. 381, 16 sqq.
- Ephesus Sasani data 77, 16 sqq.
- Ephraim Iberus terra marique circumvagatus 207, 13 sqq.
- Epidaurus Illyrici 413, 8.
- Epidaurus Peloponnesi 104, 4.
- Epirotae subiecti Andronico III 38, 13. Amurati II 91, 8.
- Ertogrules, Gui f., Othmanidarum auctor 68, 15 sq. 77, 1. eius origo 69, 1 sqq. 71, 21 sqq. bellica virtute insignis 74, 8 sqq. eius somnium memorabile 74, 14 sqq. Cyclades regionesque alias bello vexat 76, 6 sqq.
- Eteocretes pars Cretae 102, 12 sqq.
- Ethribus mons Arabiae 295, 10.
- Euboea, Genuensibus a Latinis data, mox ab illis Venetis traditur 107, 15 sqq. a Turcis expugnatur 447, 19 sqq.
- Iohannes Sophianus Eudaemo Constantini despotae minister 200, 22. de conciliando connubio in Serviam legatus 222, 4. domini parum studiosus 390, 18.
- Eudocia despoena prius Turcae nupta 215, 8.
- Eugenia Cateliutzae f. moritur 191, 17.
- Eugeniae martyris sepulcrum Romae 449, 21.
- Eugenius papa ad Iohannem VI legatum mittit 163, 7. quomodo eum ad concilium Florentinum proficiscentem exceperit 187, 12 sqq.
- Euthymii patriarchae mors 108, 20.
- Eutychni haeresis 445, 12.
- Ferrara 187, 18 sqq.
- Ferrarensis marchio 185, 15.
- Florentinum concilium de ecclesiis conciliandis 176, 19 sqq.
- Franciscus Toledus Constantini XI imp. cognatus 256, 1. eius genus ib. fortiter pugnat 286, 14.
- Leo Francopulus Nicolai Melissenii procurator 134, 5 sqq. filius sororis Nicephori Melissenii protostratoris 195, 19. Cpolim venit ib.
- Nicolaus Francopulus protostrator ab Iohanne VI ad Amuratem II legatus 155, 14. Thomam despotam adversus Demetrium adiuvat 390, 17.
- Frangulinum castellum Italiae 187, 4.
- fulgurum natura et origo 380, 6 sqq.
- fulminum natura et origo 380, 22 sqq.
- Franciscus Fuscari, Venetorum dux, Constantino XI propter repudiatum connubium inimicus 323, 20 sqq. Cpoli succurrere recusat 324, 19.
- Gabatha urbs terminus imperii Umari 303, 8.
- Galata regio Naupacto adiacens 414, 14.
- Galata oppidum a Charate pasia obsessum 237, 20. prope id collis S. Theodori 259, 5. eius incolae Turcarum Cpolim obsidentium socii ib. 11 sqq. 275, 18. a Turcis parum servantur 259, 21. Constantino XI belli adversus Turcas suscipiendi auctores 293, 2. a Mehemete mutantur ib. 17. ab imperatore sibi commissam pecuniam intervertunt 328, 1 sqq.
- Galicus fl. 517, 7.
- Gani montes 25, 13.
- Gardica perfide habita a Mehemete II 405, 21 sqq.
- Gastitza Constantino despotae a Theodoro fratre donata 131, 4.

- Germanus patriarcha 22, 20 sqq.
 Iohannes Germanus Turcarum cuniculos evertit 244, 5 sqq. eius statio ad Cpolim defendendam 254, 11.
 Genitzae oppidum 524, 10 sqq.
 Gennadius patriarcha prius Georgius Scholarius appellatus 305, 1. a Mehemete II rite instituitur 306, 11 sqq. sedem ex apostolorum templo in monasterium beatissimae virginis transfert 307, 3. 15 sqq. literas de securitate a Mehemete II accipit 308, 11 sqq. a Mehemete II in honore habitus 95, 17.
 Genuenses Euboeam nacti, mox eam Venetis tradunt 107, 5 sqq.
 S. Georgius oppidum Peloponnesi 389, 21.
 Georgius martyr captivorum liberator 144, 16.
 Georgius Bulcus Serviorum princeps 202, 15. a Mehemete II invitatur ad pacem sibi cum Hungaris conciliandam 323, 15. ipsius et uxoris mors 386, 6 sqq. eius liberi ad Mehemetem II se conferunt ib. 9.
 Georgius Mepen Iberorum rex 207, 1. filiam Constantino collocat 217, 8 sqq.
 Gerasimus patriarcha factus, mox solium Isaiae concedere cogitur 32, 3 sqq.
 Giacup-pasias a Baiazete missus Peloponnesum populatur 62, 19. 83, 7 sqq.
 Iohannes Glycys patriarcha factus, mox munus deprecatur 32, 2.
 Gortyna a Saracenorum ditione servata 101, 3 sqq. a Minoe condita ib. 13 sqq. eius situs et munitio 102, 2 sqq.
 Gotthia oppidum 203, 5.
 Graecorum fides a Romanorum accusationibus vindicata 310, 6 sqq.
 Graitzas Palaeologus Salmenico praefectus 409, 15 sqq.
 Gregorius pater spiritualis Iohannis VI 187, 21 sqq.
 Gregorius patriarcha Cpoli profugus 217, 5.
 Grepene oppidum Peloponnesi 133, 6.
 Petri Guliani Catelanorum consulis ad Cpolim defendendam statio 252, 22.
 Hebraica Tripe oppidum 200, 13.
 Hellas ab Amurate II occupata 91, 10.
 Heracleensis metropolitae quod munus fuerit in creando patriarcha Cpolitano 305, 23.
 Heraclius imp. a Mohamete propheta reverenter salutatur 296, 14 sqq.
 Hercules Centerionis f. 154, 22. Censtantini despotae affinis 148, 11. e custodia elabatur 384, 8 sqq.
 Hermetianus 415, 4.
 Hexamilium ad Cpolim 237, 11. Isthmi v. Isthmus.
 Hieronymi Liguris statio ad defendendam Cpolim 254, 13.
 Hierotheus, pater spiritualis, Phrantzae familiaris, moritur 450, 18 sqq.
 historia quibus e fontibus haurienda 4, 20 sqq.
 historicorum munus 4, 20 sqq.
 Georgius Hizaulus Cpoli profugus 118, 2 sqq.
 Homobrydum, Serviae oppidum, a Mehemete II capitur 384, 11.
 Honorii papae haeresis 445, 18.
 Hungari devicti a Baiazete 82, 13 sq. ab Amurate II 90, 21 sqq. 91, 4 sqq. ab eodem ad Varnam profligati 91, 15 sqq. 197, 20. pacem sibi cum Mehemete II, nisi is Cpolim non lacessat, esse nolunt 326, 9. cf. 323, 10 sqq.
 Antonius Hyalinas Cretensis patronus navis 196, 15.
 Hydrus a Mehemete occupata 95, 2 sqq.
 Hypsomathia regio Cpolis 253, 4.
 Andronicus Iagrus ad Amuratem II legatus 179, 20.
 Manuel Iagrus Palaeologus Constantinum despotam imperatorem coronat 205, 15.
 Marcus Iagrus Palaeologus proto-vestiarius Phrantzae ad Amura-

- ratem II legato adiunctus adversatur 153, 4 sqq. magnus stratopedarcha et ad papam legatus 156, 13 sqq.
- Iancus Hungarorum dux prudentia insignis 198, 12. Cpoli opem laturus existimatur 263, 21. Mesebria donatus, ut Cpoli opituletur 327, 12. Mehemetem II ex Albania repellit 385, 22 sqq. eius mors 386, 5 sq.
- Iannitza oppidum Peloponnesi 133, 5.
- iannitzari ab Amurate II honoribus aucti 92, 2 sqq.
- Iberorum rex Georgius Mepen 207, 1. eorum in iungendis conubiis mos 217, 13. una navi Cpolim obsessam adiuvant 238, 12.
- Ibraem-pasias Amurati II primus a consiliis 153, 12.
- Ibrahim tzelepes, Mehemetis II primarius praefectus stabuli, Phrantzae coniugem e captivitate dimittit 384, 20.
- Iconium 459, 4.
- Iessai, Baiazetis f., aliquantisper regno potitus a Musulmano fratre strangulatur 86, 8 sqq.
- ignis Graecus 244, 7. 245, 20. 248, 12. 257, 15 sq.
- Ilyrii Andronico III subiecti 38, 13.
- Imbrus Demetrio despota a Mehemete II donata 413, 22 sqq. a Turcis occupatur 448, 6 sq.
- imperatoris in creando patriarcha partes 305, 3 sqq.
- inscriptio in Isthmo reperta 108, 12 sqq.
- S. Iohannes oppidum Peloponnesi 159, 14.
- S. Iohannis baptistae societas provinciam Spartaе emtam tenere nequit 63, 10 sqq.
- S. Iohannes evangelista quibus scripserit evangelium 356, 2.
- Iohannes Dalmata fortitudine conspicuus 286, 21.
- Iohannes Sozopolitanus patriarcha factus 31, 9. mox munere se abdicat ib. 14.
- Iohannina oppidum Peloponnesi 133, 8.
- Iohannina ab Amurate II occupata 91, 10. a Sinane beglerbego expugnata 157, 1.
- Iosephus magister monasterii Charsianitae 110, 8 sqq. testamenti Manuelis II curator 124, 20.
- Iosephus patriarcha Germani successor 23, 4.
- Iosephus, metropolita Ephesius, post mortem Euthymii patriarcha 108, 20 sqq. Florentinae synodo interest 176, 19 sqq. quibus honoribus in Italia ornatus sit 187, 1. 189, 10. 190, 15. Florentiae moritur 192, 5.
- Iosuphus, Baiazetis f., Christianus fit 65, 13. 86, 5 sqq.
- Irene Lombarda Andronici II uxor altera 27, 3 sqq. liberorum nimis studiosa ib. 13 sqq. Theodororum filium in Lombardiam missum marchionem constituit ib. 17 sqq.
- Irene Alemanna Andronici III uxor 39, 14.
- Irene despoena moritur 210, 15.
- Isaias patriarcha 32, 5 sqq.
- Isidorus hieromonachus, post metropolita Atheniensis 203, 8.
- Ismael ameras Sinopensis Mehemeti I vectigalis 89, 12.
- Ismaelis historia et posteri 317, 14 sqq.
- Ismaelitarum nomen unde trahant Saraceni 303, 19.
- Isthmus a quibus communitus fuerit 96, 8 sqq. 107, 19. eius latitudo et longitudo 108, 1 sqq. 11 sqq. a Turachane expugnatur 117, 23. a Constantino despota munitur 196, 20. 201, 11. 202, 11. a Mehemete II everusus 202, 19.
- Italorum haeresis de processione S. spiritus 446, 17.
- Ithome, nunc Messene, urbs munitissima 132, 10. 133, 7.
- Iustinianus I in inscriptione quadam commemoratus 108, 12 sqq.
- Iohannes Iustinianus, Ligusticis navibus praefectus, rei militaris peritissimus 241, 18. cohorti militum a Constantino XI praeficitur ib. 21. strenuus 246, 19. 263, 9. eius statio ad Cpolim

- tuendam 253, 23. cum Notara dissidens 262, 10 sqq. placatur a Constantino XI 263, 2. vulneratus animum abiicit 283, 17. eius mors 284, 14.
- Ladislauſ Hungarorum rex ab Amurate II bis victus 90, 21 sqq. 91, 4. ad Varnam proſtigatus ib. 15 sqq. 197, 20 sqq. occiditur a Chamuza 199, 12.
- Iampadarii quae partes fuerint in creando patriarcha 305, 19.
- Langada 492, 18.
- Alexius Lascaris Philanthropenus v. Philanthropenus.
- Andronicus Lascaris Pediates a Constantino despota ad Patrenses legatus 135, 9. 136, 2.
- Iohannes Lascaris Theodori II f. 12, 15 sqq. excaecatus a Michaelē Palaeologo 20, 7 sqq. humane habitus ab Andronico II 26, 1 sqq.
- Matthaeus Lascaris ad Amuratem II legatus in carcerem ab eo conicitur 116, 12 sqq. dimittitur 118, 11 sqq.
- Theodorus Lascaris I, Alexii Angeli gener, Andronicum Palaeologum magnum domesticum creat 6, 15 sqq.
- Theodorus Lascaris II Michaelē Palaeologum in quaestionem vocari iubet 7, 13 sqq. Nicaeae praeficit 10, 4 sqq. praiceps et vehemens ib. 19 sqq. Michaelē Palaeologum e Turcis revocatum honoribus ornat 11, 15 sqq. eius mors 12, 11 sqq.
- Latini quamdiu Cpolim tenuerint 19, 5 sqq. Romanos lacessunt 30, 2 sqq. Graecorum fidem accusant 310, 6 sqq. 311, 18. Thessalonicam occupatam tenent 487, 6. 491, 1 sqq.
- Aloysius Lauredanus praefectus classis Venetae 197, 5. Cpoli succurrendum censet 324, 19 sqq. Isthmum munire conatur 414, 24 sqq. Lesbum frustra tentat 415, 14 sqq.
- Iacobus Lauredanus, Petri f., Aloysii consobrinus, classis Venetae praefectus 427, 10 sqq.
- Lazarus, Serviorum princeps, ab Amurate I devictus 80, 21 sqq. dolo eum necat 81, 6 sqq.
- Lazarus, Georgii f., Serviorum princeps, Helenam Palaeologam uxorem ducit et despota fit 202, 13. moritur 386, 15.
- Lazarus Thomae despotaē magnus primicerius 388, 10.
- Lemnus a Catelanorum rege ex-petita 327, 20. Demetrio despotaē a Mehemete II donata 413, 22 sqq. a Venetis occupatur 415, 9 sqq. a Turcis expugnatur 447, 21 sqq.
- Leo Armenius imp. ab Umaro minore ignominiose habitus 303, 13.
- Basilii Leonis turris Cpoli 287, 19.
- Leonardus princeps Maurae 429, 12.
- Leonardi Liguris statio ad Cpolim defendendam 254, 13.
- Leonidas oppidum Laconicae 159, 14.
- Demetrius Leontaris Mehemeti I cum aliis obviam missus 111, 19 sq. solus cum eo sermonem confert 112, 2. iterum ad eundem missus ib. 18 sqq. eius mortem imperatori nuntiat 113, 5 sqq. 21 sqq.
- Leontarium oppidum Peloponnesi 236, 1. 390, 22. a Mehemete II expugnatur 405, 18 sqq.
- Lesbus Mehemeti II subiecta 94, 14 sqq. a Venetis frustra tentata 415, 14 sq. eius princeps Catelutzes 191, 18. 192, 19 sqq.
- Leuctrum Mainae olim Taenarum, urbs munitissima, imperatori traditum 17, 11. Constantino despotaē a Theodoro fratre donatum 131, 1. olim Cetaria ib. a Thoma despota expugnatur 391, 2 sqq.
- Libya cives imperii coelestis nutritiens 313, 7.
- Ligudista oppidum Peloponnesi 133, 9.
- Ligures tribus navibus Cpoli obsessae opitulantur 238, 11. cum aliis tribus navibus per medios hostes in portum penetrant 247, 19. cum Venetis dissident 258, 10. ad virtutem excitantur a Constantino XI 277, 22.

- Listraena oppidum 409, 14.
 Petrus Lordan classis Venetae dux
 89, 15 sqq.
 Nicephorus Lucanes Mehemeti II
 Corinthum tradit 387, 11 sqq.
 Thomam despotam ad bellum
 Demetrio fratri inferendum in-
 citat 389, 1 sqq. eius mors 407,
 23 sqq.
 S. Lucas quibus scripserit evange-
 lium 355, 24.
 Lycus 462, 5.
 Lupadium 284, 21.
 Lychnitarum gens 276, 17.
 Macarius Manuelis II pater spiri-
 tualis 124, 18 sq. protosyn-
 celus et Macra cognominatus
 156, 15. ad Martinum papam
 legatus ib. eius mors et lau-
 des 157, 7.
 Macedonii haeresis 444, 23.
 Macrobii 208, 5.
 Maëdes ameras a Baiazete victus
 82, 10.
 Magnesia Sasani data 77, 16 sqq.
 magni domestici in patriarcha cre-
 ando partes 305, 17.
 Mahomet rasul 465, 22.
 Mahumetus Amorii f. 72, 11 sqq.
 ab aulicis dolo interfectus 73,
 1 sqq.
 Pandulphus Malatesta metropolita
 Patram a potestate Constantini
 despotae vindicare conatur 151,
 3 sqq.
 Malea 104, 4. 13.
 Paulus Mamonas Monembasiae
 praefectus 57, 9 sqq.
 Gregorius Mamonas v. Palaeolo-
 gus.
 Mane oppidum 133, 6. 391, 4.
 Manfredus, Siculorum rex, Mi-
 chaelis Aetoli socius 17, 3 sqq.
 Mantinea 122, 7. 133, 5. 388, 5.
 Manuel, Manuelis II frater nothus,
 Mosem, Baiazetis filium, vincit
 87, 8 sqq.
 Manuelis Liguris statio ad Cpolim
 defendendam 253, 5.
 Manuel Melachrenus ad Amuratem
 II legatus 118, 13.
 Marathium oppidum 407, 18.
 S. Marcus quibus scripserit evan-
 gelium 355, 21.
 Marcus, Bulgarorum princeps, An-
 dronici despotae socer 54, 11.
 Marcus canonicus Patrensis 137,
 12. ab Eugenio papa ad Io-
 hannem VI legatus 163, 6.
 Marcus episcopus Corinthius
 Phrantzae familiaris 197, 9.
 Maria, despoena Trapezuntia, mo-
 ritur 191, 15 sqq.
 Maro, Amuratis II noverea, pacem
 inter ipsum et Romanos conci-
 liat 90, 19.
 Martinus, Chii insulae procura-
 tor, ab Andronico III captus 38,
 3 sqq.
 Martinus papa 156, 15.
 S. Matthaeus quibus scripserit
 evangelium 355, 19.
 Matthaeus hieromonachus et ma-
 gnus protosyncelus Xenum He-
 braeum redarguit 172, 9.
 S. Maura 155, 6. 429, 13. prope
 eam insulae 155, 6.
 Mauricius imp. quo beneficio orna-
 verit Monembasiotas 398, 15 sqq.
 Maurusia 276, 19.
 Mehemetes I, Baiazetis f. natu
 minimus, etiam Cyritzis appel-
 latus 65, 12 sq. 66, 6. cf. 87,
 22 sqq. 90, 9. a Caramano
 aliisque principibus adiutus Mo-
 sem fratrem vincit 88, 5 sqq.
 quousque regni fines protulerit
 89, 3 sqq. cum Venetis pacem
 componit ib. 15. Manueli II
 amicus ib. 20 sqq. sedem re-
 giam Adrianopolim transfert 90,
 2. mores eius ib. 4 sqq. Ma-
 nueli II suspiciosus 111, 6 sqq.
 ab eo quomodo deceptus sit ib.
 19 sqq. 112, 17 sqq. eius mors
 115, 3 sqq.
 Mehemetes II, Amuratis II f., pa-
 tre superstite regnum accipit 92,
 16 sq. vezires sibi adversantes
 graviter multat ib. 18 sqq. eius
 ingenium et doctrina 93, 8 sqq.
 95, 13 sqq. Caramanum Alis-
 surium opprimit 93, 16 sqq.
 post Cpolim expugnatam quas
 regiones in potestatem redege-
 rit ib. 21 sqq. a Rhodo insula
 classe Itala repulsus 94, 19 sqq.
 adversus Italos expeditionem fa-

cit ib. 22 sqq. eius mors 95, 6 sq. Gennadium patriarcham magno in honore habet ib. 17 sq. eius adversus Christianos minae 211, 18 sqq. Cpolis oppugnandae consilium capit 233, 1. Asomatum communit ib. 9. 234, 11. Cpolim adoritur ib. 18. Turachanem in Peloponnesum mittit 235, 1. Adrianopolim reddit 234, 21. urbem obsidere instituit 236, 15 sqq. eius copiae navales ad oppugnandam Cpolim 237, 21. 239, 23. 240, 12. terrestres 240, 15. propter suorum ignaviam stomachans 249, 6 sqq. praefectum classis bonis et dignitate exiit 250, 7. quo strategemate naves in portum Cpolitanum deduxerit 251, 4. eum ponte iungit 252, 1. crudelis in hostes captos 258, 3. portento quodam terretur 264, 4 sqq. 265, 3. milites cohortatur 269, 11 sqq. Cpoli potitur 288, 17. Notaram aliosque occidit 291, 14 sqq. patriarcham a Cpolitanis creari iubet 304, 20. et rite instituit 305, 3 sqq. 306, 11. Cpolim incolis frequentat 308, 1 sqq. patriarchae literas regias de securitate dat ib. 11. Serviorum principem ad pacem sibi cum Hungaris conciliandam invitat 323, 10. a Serviis adiutus in oppugnanda Cpoli 325, 22 sqq. Phrantzae filium iugulat 383, 16 sqq. Homobrydum et Athenas capit 384, 11 sqq. 385, 21 sq. ex Albania repellitur ib. 22. quaedam Serviorum loca occupat 386, 16 sqq. Peloponnesum invadit 387, 2 sqq. quae loca a Thoma despota acceperit 388, 4 sqq. Amarem in Peloponneso relinquit ib. 11 sqq. Demetrii despotaе filiam uxorem expetit ib. 16 sqq. Demetrium et Thomam despotas bello adortus 395, 3 sqq. Demetrium sibi conciliat eiusque filiam uxorem ducit 395, 11 sqq. eius erga Castritzenses perfidia 405, 11 sqq. eius in Peloponneso

res gestae 407, 7 sqq. 408, 23 sqq. Ralem a Thoma despota ad se legatum captivum detinet 410, 1 sqq. ad Pontum Euxinum quae loca expugnarit 413, 13 sqq. Albanitarum ducem Scantarinum vincit 425, 12 sqq. Lemno, Imbro et Euboea potitur 447, 19 sqq. 448, 6 sq. Zuchasanem vincit 449, 23 sqq. Capham occupat 451, 1. adversus Blachos minus prospere res gerit 451, 4. Naupactum et S. Mauram capere frustra conatur 452, 16 sqq.

Mehemet beglerbegus a Mehemete II Serviam expugnare iubetur 386, 16 sqq. Buchalas affines servat 406, 5 sqq.

Mele oppidum 131, 4.

Melec Azatinis sultani f. 72, 11 sqq. ab aulicis dolo interfectus 73, 1 sqq.

Meligumoppidum Laconicae 159, 14.

Melissenii

Alexius Caesar Strategopulus Aetolos et Epirotas vincit 17, 17 sqq. cf. 17, 1 sqq. Cpolim recuperat 18, 1 sqq. eius honores 19, 15 sqq. unde strategopulus cognominatus 133, 15. Gregorius hieromonachus ad fratres despotas bellantes legatus 162, 16. patriarcha Cpolitanus 200, 5.

Leo, Nicephori Melissurgi consobrinus 159, 6.

Leo Sebastocrator, Nicephori magni protostratoris pater 132, 9.

Maria, Antonii Comneni uxor 159, 5.

Michael Strategopulus in vincula datus ab Andronico II 26, 18 sqq.

Nicephorus Caesar Melissenus 132, 7.

Nicephori, magni protostratoris, cognomine Melissurgi, genus 132, 3 sqq. mors intempestiva ib. 12. filius ib. 18.

Nicolaus Nicephori f., Theodori despotaе pupillus 132, 18 sqq. uxor ei destinata filia Phrantzae 225, 9. eius hereditas 385,

12. male habitus a Thoma et Demetrio despotis 392, 7 sqq. Corcyram abit 408, 11 sqq. 18 sqq. in Cretam profectus presbyter fit 412, 15 sqq.
- Melitene 97, 21.
- Menonus Centerionis f. 154, 22.
- Hieronymi Menoti Veneti statio ad defendendam Cpolim 252, 20.
- Georgius Mepen v. Georgius.
- merachures Turcarum sermone summus praefectus stabuli 309, 16.
- Mersaita Turcarum patriarcha 465, 9 sqq.
- Mesembria Constantino despotae data 122, 12. Ianco Hungaro donata 327, 12 sqq.
- Messene olim Ithome 132, 10. 133, 7.
- Methenes ameras a Baiazete victus 82, 10.
- Methone 83, 11. 103, 23.
- Metochita, magnus logotheta, ab Andronico III bonis privatus 36, 8 sqq.
- Metochita Palaeologus magnus logotheta 228, 10.
- Metrophanes, metropolita Cyzicenus, patriarcha fit 192, 16.
- Michael balbus imp. bellis civilibus distractus 98, 16. Saracenos Creta prohibere frustra conatur 100, 2 sqq. 101, 6 sqq.
- Michael, Epirotarum et Aetolorum princeps, a Michaele Palaeologo devictus 17, 1 sqq.
- Michael Caerularius patriarcha 312, 22.
- Michael-begus ad obsidendam Cpolim ab Amurate II missus 90, 14. 19 sqq.
- Michaelpais Turcarum dux 458, 23.
- Miltzas, Blachorum dux, cum Baiazete pactionem init 82, 15 sqq.
- Minos Cretensium rex 101, 15 sqq.
- Mizithra 109, 7.
- Mobdarus, Nizari f., abavus Mohametis prophetae 294, 22.
- Mochlium 387, 7 sqq.
- Thomas Mocenicus classis Venetae praefectus 448, 22 sqq.
- Mohametis prophetae origo et vita 294, 20 sqq. quare monachos immunes esse voluerit 296, 4.
- Heraclio imp. cum donis obvius ib. 14. eius scripta 297, 10. 302, 13. moribundus Abubacarem in locum suum evehit ib. 21. eius doctrina refutata 333, 15 sqq. eius iter prodigiosum 359, 9 sqq.
- Moldoblachi ab Amurate II vexati 91, 1 sqq.
- Molybatina 411, 13.
- monasteria
- Charsianitae 110, 8. 124, 20.
- Chorae Christi salvatoris 36, 10.
- Chortaitae 503, 5. 520, 11 sqq.
- Clerenae 141, 5. Christi salvatoris 154, 14. Eliae 411, 15.
- Georgii martyris 144, 21 sq.
- Iasonis et Sosipatri 412, 1 sqq.
- Iohannis baptistae 307, 18 sqq. 520, 13. Libis 141, 18. Marthae ib. 192, 1. Pantocratoris 120, 10. 122, 10. Peribleptae 113, 19 sqq. Sosandrium 13, 4 sqq. Theodora 140, 1. Xanthopulorum 124, 19.
- Monembasia, urbs munitissima, imperatori a principe Peloponnesi tradita 17, 10. metropolis 25, 16. a Mamona administrata 109, 12. eius episcopus Theodosius 190, 19. a Mehemete II expugnari nequit 396, 8 sqq. a Thoma despota papae traditur 397, 6. incolae beneficiis imperatoriis ornatissimi ib. 9 sqq. a Venetis occupatur 415, 6 sqq.
- Mons niger 410, 15.
- Montisferratensis marchio 27, 5 sqq.
- Morea Hexamilio a Manuele II munita 96, 7 sqq.
- Moses tzelepes ab Amurate I patre ad provincias occidentales administrandas relictus 49, 22 sqq. cum Andronico despota seditionem molitus 50, 6 sqq. morte multatur 51, 9 sqq.
- Moses Baiazetis f., a Demire captus 66, 6 sqq. 86, 5 sq. dimissus regno potitur 86, 17 sqq. a Mehemete fratre victus perit 87, 22 sqq.
- Mothone olim Pidasus 392, 21.
- Murat Pei 460, 15.

- Mustaphas, Baiazetis f. nothus, ab Amuratis insidiis defensus ab Iohanne VI 109, 1 sqq. post Mehemetis I mortem ab eodem Saracenorum in occidente princeps constitutus 114, 2 sqq. Romanis Calliopolim dedit ib. 11 sq. Baiazetem beglerbegum vincit 115, 11 sqq. ab Amurate victus occidit 116, 1 sqq.
- Mustaphopulus, Amuratis II frater, Cpoli effrenatus 117, 5 sqq. a fratre occiditur ib. 19 sqq.
- Musulmanus, Baiazetis f., imperio potitur 86, 13 sqq. victus a Mose fratre occidit ib. 17 sqq.
- Georgius Muzalo procurator imperii 12, 11 sqq. tutor Iohannis Lascaris ib. 20 sqq. trucidatur ib. 21.
- Mysi cum Romanis connubio principum iuncti 39, 15 sqq.
- Mysia superior Amurati II vectigalis 91, 20 sq.
- Naupactus 150, 14. eius praefectus Bicardus Marcellus 151, 16. regio vicina Galata appellatur 414, 14 sq.
- Nauplium 407, 4.
- Neocaesarea 69, 2.
- Neocastrum 133, 7.
- Neophytus hieromonachus 225, 2.
- Nepho, episcopus Cyzicenus, patriarcha factus, mox loco movetur 31, 20. sq.
- Nesis 133, 6.
- Nestorii haeresis 445, 5.
- Netarium 104, 4.
- Nicaea Michaeli Palaeologo administranda data 10, 6 sq. sedes imperii Romanorum 15, 18 sqq. a Turcis expugnatur 36, 13 sqq. 79, 8.
- Nicetas patricius, cognomento Oriphas, quo strategemate Saracenos vicerit 96, 18 sqq. 103, 14 sqq. 251, 19. rei militaris peritissimus 103, 17.
- Nicolaus Choniates protosebastus ad Amuratem II legatus 155, 14.
- Nicomedia Orchani subiecta 38, 11. 79, 9.
- Nicopolis victoria Baiazetis nobilis 59, 11 sqq.
- Nili fontes et natura 208, 15.
- Nizarus, e posteris Cedar, Mohametis prophetae atavus 294, 21.
- Lucas Notaras ad Amuratem II legatus 118, 13. drungarius Constantinum despotam Lesbium ducit 193, 14. arrogans 221, 12. 230, 17 sqq. magnus dux et minister 224, 12. cum Phrantze agit de munere illi tribuendo 227, 15 sqq. 229, 4 sqq. eius statio ad defendendam Cpolim 254, 17. cum Iustiniano Ligure dissidens 262, 10. placatur a Constantino XI 263, 2. a Mehemete II cum filio quare occisus sit 291, 14 sqq.
- Olena Mehemeti II se tradit 448, 19.
- Orchanes, Bithyniae ameras, Nicaeam et Nicomediam capit 36, 13 sqq. 38, 11. Andronici III filiam uxorem ducit 39, 19 sqq. cf. 42, 3 sqq. 79, 3 sqq. Chersonesum Thraciae incursat 41, 9 sqq. Iohanni V imperium restituit 42, 4 sqq. regni fines quousque protulerit 78, 21 sqq. loca in Chersoneso expugnata Iohanni V reddit 79, 13 sqq. quamdiu regnaverit ib. 18 sqq.
- Orchanes a Manuele II adversus Mosem fratrem adiutus 87, 16 sqq. a Sabane vezire proditus, oculis privatur ib. 19 sqq.
- Origenis haeresis 370, 8. 445, 14 sq.
- Othmanes satrapa Turcarum 28, 5 sq. Romanos premit 35, 3 sqq. eius origo 69, 1 sqq. 71, 1 sqq. 77, 1 sq. Ertogrulis filius et successor 77, 3. provincias a Turcis occupatas inter satrapas partiendas censet 77, 9 sqq. quae ei regio obtigerit 78, 2 sq. aliena invadit ib. 3 sqq. quamdiu regnaverit ib. 18 sq.
- Othmanidarum origo 64, 18 sqq.
- Pachomium 24, 4.
- Palaeocastrum 195, 9.
- Palaeologi
- Alexius ab imperatore Alexio Angelo, socero, imperio destinatus, praematura morte occidit 6, 9 sqq.
- Alexius Examplaco, canaclei

praefectus, Phrantzae socer 191, 8.
 Andreas, Thomae despotae f., nascitur 236, 8 sqq. a papa despota creatur 424, 6 sqq.
 Andronicus a Theodoro Lascari imp. magnus domesticus fit 6, 15. eius filii 7, 1.
 Andronicus II Michaeli VIII patri honestam sepulturam recusat 24, 9 sqq. ecclesiarum conciliationem improbat ib. 15 sqq.
 Beccum patriarchali dignitate exiit 25, 9. eiusdem asseclas loco movet ib. 17 sqq. erga milites liberalis ib. 22 sqq. erga Iohannem Lascarim officiosus 26, 1 sqq. eius liberi 27, 1 sqq.
 Rogerium et Pirincerium Tentzam Catellanos belli adversus Turcas socios habet 28, 12 sqq.
 Rogerium occidi iubet 29, 17 sqq. rei navalis negligens 32, 14 sqq. ab Andronico nepote regno privatur 35, 6 sqq. quo honore Monembasiotas auxerit 399, 1 sqq.
 Andronicus III Michaelis f. 33, 5 sqq. Andronico II avo carus ib. 7. Manuelli fratri mortem affert ib. 9 sqq. propterea obiurgatus ab avo, seditionem movet ib. 22 sqq. urbe potitur 35, 7 sqq. erga adversarios mitis 36, 11 sqq. a Turcis vincitur ib. 13 sqq. Chium insulam occupat 38, 3. Phocaeenses vectigales facit ib. 7. quas gentes in potestatem redegerit ib. 13. eius ex Anna uxore liberi 39, 14 sqq. Mysorum principis socer ib. 17. Iohannem Cantacuzenum tutorem filii relinquit ib. 21 sqq. eius mores 40, 5 sqq. mors ib. 11. bulla aurea Monembasiotis donata 399, 10 sqq. 400, 1 sqq.
 Andronicus despota, Iohannis V f., imperio destinatus 47, 3 sqq. ad administrandam Cpolim relictus, cum Mose tzelepe seditionem molitur 50, 4 sqq. excaecatus in carcerem conicitur 51, 10 sqq. liberatus ib. 23 sqq. et iterum urbi praefectus 52, 11. pristina consilia recipit ib. 20

sqq. imperio exclusus 53, 15 sqq. a Baiazete auxilia accipit 54, 6 sqq. et regno potitur 55, 3 sqq. eiectus et Thessalonicam relegatus ib. 16 sqq. 56, 14 sqq. eam urbem Venetis vendit 64, 12 sqq.
 Andronicus despota Manuelis II f. 121, 14. Thessalonicam a patre sibi donatam Venetis vendit et in monasterium se abdit 122, 2 sqq. eius mors 134, 12.
 Anna Michaelis VIII f. 24, 3. 33, 5.
 Constantinus Andronici f. 7, 1 sq.
 Constantinus porphyrogenitus Michaelis VIII f. 27, 1. ab Andronico II in vincula datur 26, 15 sqq.
 Constantinus despota Andronici II f. 27, 1. ab Andronico III in carcerem coniectus 36, 7 sq.
 Constantinus Manuelis II f. 121, 14.
 Constantinus XI Manuelis II f. 121, 14. Cpolim gubernat 118, 7 sqq. Anchialum et Mesembriam a patre accipit 122, 12. cum Iohanne VI in Peloponnesum proficiscitur 123, 14 sqq. eius praeceptor 125, 19 sqq. Caroli principis in Peloponneso heres futurus propter Theodoram uxorem, illius consobrinam 128, 13. 129, 5 sqq. quae loca a Thodoro fratre acceperit 130, 15 sqq. Nicolai Melisseni procurator et futurus heres 132, 3. 18 sqq. Patra potiri conatur 134, 15 sqq. a Phrantze servatur 138, 10 sqq. pactione cum Patrensis facta recedit 145, 17 sqq. Chalatrizam in ditionem accipit 148, 6 sqq. de eo oppido cum Thoma fratre dissidens ib. 1 sqq. 149, 1 sqq. Patram in potestatem redigit 156, 6. Glarentzam a Venetis emit ib. 8. Cpolim proficiscitur 159, 20 sqq. 160, 17. ab Iohanne VI Theodoro imperii heredi praelatus 161, 13 sqq. in Peloponnesum reversus 161, 19 sqq. cum Theodoro despota bellat 162, 7. cum

eodem conciliatus Cpolim redit 162, 22. Aecaterinam, Lesbiorum principis filiam, uxorem ducit 192, 19. 193, 14. in Peloponnesum profectus, spem imperii alit 193, 19 sqq. Iohanni VI adversus Demetrium auxilio venit 194, 24. a Turcis obsidetur 195, 4. eius uxor moritur ib. 7. Selymbria donatur ib. 13. facta cum Theodoro fratre possessionum permutatione in Peloponnesum redit 196, 3. de administranda Peloponneso quod consilium habuerit 200, 21 sqq. Isthmum munire instituit 201, 11. 202, 11. imperator creatur 204, 15 sqq. Phrantzen in Iberiam et Trapezuntem mittit conciliandi connubii causa 206, 22 sqq. Amuratis II viduam uxorem ducere cogitat 213, 2 sqq. eius de ducenda uxore cum Phrantze colloquium 220, 1 sqq. Iberorum regis filiam ducere constituit 222, 7 sqq. eius de Phrantzae officiis et remuneratione cum ipso et Notara colloquia 223, 1 sqq. 227, 7. 228, 5. Notarae arrogantiam aegre fert 230, 16 sqq. Phrantzen magnum logothetam creat 231, 10 sqq. Mehemeti II bellum paranti anteverendum censet 233, 18. quomodo navibus usus sit ad urbem defendendam 238, 6 sqq. strenue pugnat et res bellicas adornat 246, 21. 255, 23. 286. 3. quas singulis navibus stationes tribuerit 255, 20 sqq. supellectilem sacram in numos redigit 256, 8. naves hostium incendio delere conatur 256, 16. Turcas captos occidit 258, 6. Venetos et Ligures dissidentes placat ib. 18. erga cives benignus 260, 18. eorum convicia patientius fert 261, 7 sqq. Iustinianum Venetum et Notaram dissidentes conciliat 263, 2. solennes pompas per urbem haberi iubet 271, 9 sqq. milites ad virtutem cohortatur ib. 18. eius cadaver ab

hostibus repertum 290, 18 sqq. connubium a Francisco Fuscari olim sibi oblatum imperator factus repudiat 324, 3 sqq. cum papa agit de adiuvanda Cpoli 325, 3 sqq. eius in defendenda urbe alacritas laudata 327, 4. Demetrius Andronici II f. 27, 9. Demetrius despota Manuelis II f. 121, 14. Cpoli profugus 118, 2 sqq. Zoen uxorem ducit 161, 7 sqq. cum Iohanne VI concilio Florentino interest 176, 21. Pauli Asanis filiam ducit 193, 6 sqq. de permutandis possessionibus Phrantzes a Constantino despota ad eum legatus ib. 23. imperatorem bello lacessit 194, 12 sqq. imperium affectat 204, 8. in Peloponnesum abit 206, 9. adversus Albanitas seditiosos Amaris ope utitur 383, 7 sqq. 11 sqq. a Mehemete filiam in matrimonium rogatur 388, 16 sqq. a Thoma fratre debellatur 389, 1 sqq. 13 sqq. eius loca quaedam obsidet 390, 21. a Turcis adiuvatur 393, 15 sqq. pacem cum fratre compositam mox violat 394, 7 sqq. in potestatem Mehemetis II venit conjugemque ei dat filiam 395, 3 sqq. quae loca ei ad victum donata sint a Mehemete II 413, 22 sqq. locis restitutis stipendium accipit 427, 22 sqq. ipsius et conjugis mors 449, 5 sqq. Eudocia Michaelis VIII f. 24, 3. Georgius 390, 23. 391, 8. Manuelis Buchalae socer 406, 16. e Turcarum custodia aufugit ib. sq. Gregorius Mamonas, Phrantzae levir, cum omni familia pestilentia exstinctus 109, 10 sqq. Helena, Thomae despota f., Lazaro, Serviorum principi, nubit 202, 13. Venetiis eos, qui se bonis privarunt, accusatura 446, 23 sqq. Helena regina S. Maurae monacha moritur 450, 15 sqq. Helena, Phrantzae uxor, Alexii Examplaçonis f. 191, 7. capta primario praefecto stabuli Me-

hemetis II venditur 309, 13 sqq.
 a coniuge redempta 384, 18 sqq.
 monacha fit 430, 11.
 Iohannes Andronici f. 7, 1 sqq.
 Iohannes Andronici II f. 27, 9.
 morte praematura obit ib. 10 sqq.
 Iohannes V, Andronici III f.,
 Iohannem Cantacuzenum tuto-
 rem et socerum habet 39, 21
 sqq. ab eo iniuste habitus
 40, 14 sqq. ad Orchanem con-
 fugit 41, 21 sqq. huius auxi-
 lio imperium recuperat 42, 4
 sqq. Cantacuzenum a bello
 sibi inferendo epistola dehortari
 studet ib. 18 sqq. ab Amura-
 te I decipitur 45, 8 sqq. cum
 eodem amicitiam inicit 46, 22 sqq.
 eius filii 47, 3 sqq. erga Amu-
 ratem officiosus 48, 1 sqq. in
 compescenda satraparum sedi-
 tione eum adiuvat 49, 17 sqq.
 ad regendam Cpolim Androni-
 cum filium relinquit 50, 4 sqq.
 seditiosum punire cogitur ab
 Amurate I ib. 6 sqq. Latino-
 rum opem frustra implorat 52,
 5 sqq. ab Andronico filio capi-
 tur 55, 3 sqq. e custodia
 elapsus, a Baiazete in imperium
 restituitur ib. 16 sqq. quous-
 que imperaverit 56, 20 sqq.
 Iohannes Andronici despotae f.
 54, 5. cum patre aliquantisper
 imperium tenet ib. 8 sq. Baiazeti
 in suspicionem adductus, Cpolim
 redit 61, 1 sqq. urbi praeficitur
 a Manuele II 62, 1 sqq.
 Iohannes VI Manuelis II f. 114,
 10 sqq. 16 sqq. 121, 14 sqq. Mu-
 stapham ab Amuratis insidiis de-
 fendit 109, 1 sqq. Sophiam Mon-
 tisferratensem uxorem ducit 110,
 12. Mustapham in occidente
 principem constituit 114, 2 sqq.
 16 sqq. in Hungariam profici-
 scitur 118, 7 sqq. cum Amu-
 rate II pacem componit ib. 11.
 redit ib. 23 sqq. imperator
 creatus a patre 121, 1. cum
 Sophia uxore divortio facto 122,
 15 sqq. Mariam Comnenam ducit
 123, 9 sqq. in Peloponnesum
 profectus ib. 14 sqq. a Ca-

rolo loca quaedam accipit 128,
 5 sqq. Patram frustra tentat ib.
 18 sqq. 129, 9. Cpolim redit
 130, 9. Amuratem II Thessa-
 lonicam aggredi vetat 155, 14.
 eius ad Martinum papam legati
 156, 13. Thomam fratrem des-
 potam creat ib. 20. Constanti-
 num Theodoro, fratri ma-
 iori, praefert 161, 13 sqq. eos
 bellantes conciliat 162, 12. eius
 cum Xenio Hebraeo disputatio
 163, 11 sqq. Florentinae synodo
 de conciliandis ecclesiis interest
 176, 13 sqq. quomodo exceptus
 sit a Venetis et papa 181, 14
 sqq. 187, 12 sqq. a Demetrio
 fratre obsidetur 194, 12 sqq.
 eius mors 203, 17.
 Iohannes Andronici despotae f.,
 Manuelis II nepos 122, 7.
 Irene Michaelis VIII f. 24, 2.
 Mamonas magnus dux Monem-
 basiam administrans 109, 12.
 Manuel despota Michaelis VIII
 f. 33, 5 sqq. quo casu perie-
 rit ib. 13 sqq.
 Manuel II Iohannis V f. 47, 3
 sqq. ab occupanda arce Thes-
 salonicensium prohibetur a Tur-
 cis ib. 10 sqq. Lesbum, inde
 Prusam ad ameram abit 48, 3
 sqq. ad patrem redit 49, 11 sqq.
 imperio destinatus 53, 5 sqq.
 cum patre capitur ab Androni-
 co fratre 55, 3 sqq. e carcere
 elapsus, Baiazetis auxilio impe-
 rator fit ib. 16 sqq. ab eodem
 insolentius habitus, cum prin-
 cipibus quibusdam foedus pan-
 git 57, 4 sqq. in occidentem
 proficiscitur auxilii petendi cau-
 sa 61, 16 sqq. foedere iunctus
 cum lessai 86, 9 sqq. et Musul-
 mano, Baiazetis filiis 87, 1. Mo-
 sem, Baiazetis f., terra marique
 vincit ib. 6 sqq. Orchanem,
 Baiazetis nepotem, adversus Mo-
 sem, patruum eius, adiuvat ib.
 16 sqq. Mehemeti adversus
 eundem auxiliatur 88, 12. Tha-
 sum expugnat 96, 5 sq. Hexa-
 milium in Isthmo exstruit ib. 8
 sqq. 107, 19 sqq. 108 sqq. Cpo-

lim rediens Phrantzen in cubiculum assumit 110, 17 sq. sacramentum Mehemeti I datum violare recusat 111, 6 sqq. Mehemeti I legatos obviam mittit ib. 19 sqq. 112, 18 sqq. Amurati regnum paternum deberi censet 114, 2 sqq. apoplexia corripitur 117, 10. Mahometi prophetae simillimus ib. 11. eius mors 121, 5 sqq. liberi ib. 14. inter hos, dum in vivis est, regnum distribuit ib. 20. eius ultima voluntas 124, 6 sqq. eius de conciliandis ecclesiis consilium Iohanni filio datum 178, 11.

Manuel Zoen Cpolim ducit 161, 9. de conciliando connubio legatus 216, 15. 222, 4.

Manuel Thomae despota f. 385, 5 sqq. 424, 20.

Michael VIII Comnenus, Andronici f. natu maximus 7, 4. graciosus ib. 5 sqq. affectati imperii accusatus in quaestionem vocatur ib. 11 sqq. liberatus et pristinis honoribus restitutus civitati Nicaeensium praeficitur 10, 4 sqq. imperatori rursus suspectus ib. 10 sqq. Iconium aufugit ib. 11, 3 sqq. cum copiis Sultani Scythas fugat ib. 6 sqq. ab imperatore revocatus contostauli dignitatem recipit ib. 15 sqq. a Muzalone ad administrandam rem publicam socius assumtus 14, 3 sqq. potestate abutitur ad perficienda sua consilia ib. 12 sqq. despota, mox imperator fit 15, 15 sqq.

Michaellem, Epirotarum et Aetolorum principem devincit 16, 1 sqq. recuperata Cpoli 17, 17 sqq. Iohannem Lascarim excaecat, imperium sibi vindicat 20, 7 sqq. anathemate constringitur ab Arsenio patriarcha 21, 1 sqq. cum Alexandro papa de conciliandis ecclesiis agit ib. 15. devictis Italis 22, 10 sqq. insulas maris Aegaei recuperat ib. 17. Sangarii ripas communit 23, 19 sqq. eius liberi

24, 1 sqq. mortuus honesta sepultura caret ib. 3 sqq.

Michael Andronici II f. 27, 1. male pugnat contra Latinos seditiosos 30, 6 sqq. contra Turcas ib. 14 sqq. eius liberi 33, 5. mors ib. 19 sqq.

Michael despota Iohannis V f. 47, 3 sqq.

Michael Manuelis II f. 121, 14.

Nicephorus Demetrii Cantacuzeni gener quam stationem habuerit ad Cpolim a Turcis defendendam 255, 19. strenue pugnat 283, 1.

Notaras Cateliutzes v. Cateliutzes.

Simonis Andronici II f. 27, 9. despota Serviorum uxor ib. 10.

Theodora Michaelis f. 33, 5.

Theodorus Andronici II f. 27, 9. in Lombardiam missus marchio fit et uxorem ducit e gente Spinularum ib. 17 sqq. reversus Andronicum minorem adiuvat 34, 14 sqq.

Theodorus porphyrogenitus Iohannis V f. 47, 3 sqq. Manuelis II uxorem tuendam accipit 62, 4 sq. principatum Spartaee societati Iohannis baptistae vendere conatus 63, 9 sqq. aegre recipitur 64, 3 sqq.

Theodorus despota Manuelis II f. 121, 14. Lacedaemonem a patre accipit 122, 10. eius in monasterium se abdendi consilium 123, 18 sqq. 128, 18 sqq. 129, 10. Constantino fratri quae loca donarit 130, 15 sqq. Nicolai Melisseni tutor 132, 18 sqq. eius uxor moritur 158, 6. imperii heres 161, 12. cum Constantino despota bellat ib. 19 sqq. Cpolim venit 196, 3 sqq. Selymbriae moritur 203, 11.

Theophili, eruditissimi viri, statio ad defendendam Cpolim 203, 19. fortitudo 286, 14. sqq.

Thomas Manuelis II f. 121, 14. quae loca Peloponnesi a patre acceperit 122, 14. Chalatrizam, oppidum Centerionis principis, obsidet 148, 1. cum Constantino fratre de eo dissidens ib.

- 3 sqq. 149, 1 sqq. Centerionis gener 148, 2. 154, 3. 15. despota fit 156, 20. cf. 206, 5. eius filia Helena 202, 13. Cpolim venit 204, 5. in Peloponnesum redit ib. 20. eius filius Andreas natus 236, 8. adversus Albanitas seditiosos Amaris Turcae ope usus 383, 7 sqq. 11 sqq. Phrantzen inter ministros recipit ib. 22 sqq. Mehemeti II quae loca tradiderit 388, 4 sqq. 20 sqq. sacramenta Mehemeti II data violat et fratrem bello adoritur 389, 1 sqq. 13 sqq. a Turcis vincitur 393, 15 sqq. 21 sqq. in pacem cum fratre redit 394, 7 sqq. e Peloponneso Corcyram proficiscitur 407, 15 sqq. 408, 6 sqq. ad papam et Mehemetem II legatos mittit 410, 1 sqq. in Italiam traicit ib. 22 sqq. a Pio II papa quomodo exceptus sit 412, 6 sqq. Venetias et Ancouam profectus, mox Romam redit 413, 2. eius filia Serviorum regina ib. 5 sqq. moritur 415, 17 sqq. eius liberi ab ecclesia Romana sustentati ib. de eorum educatione ad paedagogum epistola Bessarionis cardinalis 416, 3 sqq. filius natu maximus despota creatur a papa 424, 6. filia Paraciolo, principi Italo, nubit 424, 17 sqq.
- Palaeologus beglerbegus, Thomae Gidi f., proelio occisus 450, 5 sqq.
- Gregorius Palamas, episcopus Thessalonicensis, Barlaamum Italum refutat 39, 1 sqq.
- Pamisus fl. in sinu Messeniaco 132, 2.
- Pancota 200, 13.
- Paraciolus, princeps Italus, Thomae despotaе filiam uxorem ducit 424, 17 sqq.
- Paraspondelus magnus dux 161, 8.
- Parentium portus 181, 15.
- Patra ab Iohanne VI frustra tentata 128, 18 sqq. 129, 9. item a Constantino despota 135, 7 sqq. 145, 17 sqq. ei traditur 148, 6. ab eo subigitur 156, 5. pestilentia affligitur 157, 19. ab Alexio Lascari administrata 200, 20. 201, 4. ab Amurate II expugnatur 203, 1 sqq.
- Paulus, Troilus et Antonius fratres quam stationem habuerint ad defendendam Cpolim 253, 10. 288, 7.
- Pegae palatium 55, 5.
- Pegae a Monembasiotis habitatae 400, 2. 401, 2. 7.
- Pelaeorum mores 218, 10.
- Peloponnesus a Romanis quomodo recuperata sit 17, 6 sqq. a Baiazete affligitur 83, 7 sqq. a Latinis Dabalo data 107, 1 sqq. eius forma 108, 9. magnam partem a Carolo principe occupata 128, 5 sqq.
- Pentachyria 387, 5 sqq.
- Pergamus Sasani data 77, 16 sqq.
- Peristerium Serviae oppidum Mehemeti II proditur 386, 21.
- Peritheorium oppidum 133, 10. eius provincia 76, 11.
- pestilentia ad Pontum Euxinum vehemens 109, 8 sqq. Cpoli 110, 11 sqq. 429, 5 sqq.
- Petalidium 407, 17.
- Petrium regio Cpolis 254, 18.
- S. Petrus oppidum Laconicae 159, 13.
- Philadelphia Caramano Alissurio data 77, 18 sqq.
- Alexius Lascaris Philanthropenus Bostitzam administrat 135, 19. Patrae praefectus 200, 19. Constantinum despota imperatorem coronat 205, 7 sqq.
- Georgius Philanthropenus Isaacii Asanis gener 138, 21.
- Philes Palaeologus protostrator Turcas vincit 30, 20 sqq.
- Philocrene oppidum 37, 4.
- Angelus Philometes, ad Amuratem II legatus, in carcerem ab eo conicitur 116, 12 sqq. dimittitur 118, 11 sqq.
- Phlaurum oppidum 414, 16.
- Phocaeenses Latini Andronico III vectigales 38, 7.
- Nicephorus Phocas Cretam a Saracenis vindicat 105, 9 sqq.
- Photinus protospatharius e Creta eiicitur a Saracenis 100, 3 sqq.

Alexius Phrantzes Georgii f., infans mortuus 192, 15.
 Alexius Phrantzes Georgii f. 195, 10. moritur 203, 13.
 Andronicus Phrantzes, Georgii f., infans mortuus 200, 7.
 Georgius Phrantzes quod consilium secutus sit in scribenda historia 3, 5 sqq. 5, 7 sqq. res a nemine dum literis mandatas sibi conscribendas proponit 4, 1 sqq. quando natus sit 65, 3 sqq. unde rerum notitiam habeat 66, 21 sqq. patris loco Thomae principis cubicularius, cum eodem in Peloponnesum proficiscitur 109, 21 sqq. eius fratres qua conditione vitae fuerint 110, 5 sqq. a Manuele II in cubiculum assumitur ib. 15 sqq. ad Amuratem II legatus 118, 13. propter allatum laetum nuntium donis ab imperatore cumulatus 119, 5 sqq. ultimam Manuelis II voluntatem literis mandat 124, 6 sqq. Iohanni VI ab eodem commendatus 125, 5 sqq. huius cubicularius fit 124, 4 sqq. quomodo in familiaritatem Constantini despotae venerit 125, 19 sqq. in huius cubiculum transit 126, 14 sqq. Iohannem VI in Peloponnesum proficiscentem comitatur 127, 1 sqq. cum Constantino in Peloponneso manet 130, 15. a Patrensibus captus 138, 10 sqq. liberatur et muneribus augetur 145, 14 sqq. eius materterae monachae 140, 21 sqq. Chaladritzae praeficitur 150, 9 sqq. ad Amuratem II missus 147, 13 sqq. 150, 13 sqq. huius legatis literas subtrahit 152, 14 sqq. quod responsum tulerit ab Amurate II 153, 9 sqq. iterum captus a Catelanis et redemptus 155, 5. Patrae praeficitur 156, 22. Macarii Macrae amicus 157, 3. ad Iohannem VI legatus, protovestiarius fit ib. 21. ad Antonium Comnenum, Amuratem II et imperatorem legatus 158, 10. ad Mariam Melissenam, Antonii Co-

mneni viduam, de permutandis oppidis missus 159, 5. re infecta reversus ib. 17 sqq. ad Turachanem ablegatur 160, 3. Cpolim cum Constantino proficiscitur ib. 17 sqq. Amuratem II in Constantini despotae partes pertrahit 162, 4. ad fratres bellantes ab Iohanne VI legatus ib. 21. cum Constantino despotia Cpolim redit ib. 22 sqq. uxorem ducit Helenam Palaeologam 191, 7. eius liberi ib. 11. 192, 15. 193, 3. 200, 7. ad uxorem Constantino petendam Lesbum missus 192, 19. de permutandis possessionibus a Constantino ad Demetrium fratrem legatus 193, 23. Selymbriae praeficitur 195, 13 sqq. in Peloponnesum redit 196, 14. Cpolim legatus propter Hungarorum adversus Turcas expeditionem ib. 22 sqq. Sparta et locis adiacentibus praeficitur 200, 8. Cpolim mittitur ob coniugium Constantini despotae et alia negotia 203, 2. ad ameram legatus de Constantino despotia ad imperium evehendo 204, 15 sqq. de uxore Constantino petenda in Iberiam et Trapezuntem missus 206, 22. prope Amisum naufragium facit 210, 11. eius cum Trapezuntiorum rege de Amuratis II morte colloquium ib. 20 sqq. Constantino XI suadet, ut Amuratis II viduam ducat 213, 2 sqq. Cpolim redit 217, 6. legationum satietate captus 223, 1 sqq. a Constantino XI largis promissis placatur ib. 227, 7 sqq. eius cum Notara colloquium de munere sibi tribuendo ib. 15 sqq. 229, 4. a Turcis captus Spartam ducitur 309, 10. eius uxor et liberi capti ib. 13. cum uno Iohanne Cantacuzeno arcana Constantini XI consilia novit 327, 10 sqq. inter ministros Thomae despotae receptus et Certeza oppido donatus 383, 22 sqq. in Serviam ablegatur 384, 2 sqq.

- uxorem et comitem eius redimit ib. 17 sqq. ad senatum Venetorum legatus 385, 15. e Peloponneso discedere cogitat 392, 5 sqq. Coreyram proficiscitur 408, 11 sqq. in monasterium S. Eliae, mox Iasonis et Sospatri concedit 411, 6 sqq. in Italiam proficiscitur 424, 10 sqq. Coreyram redit 425, 7 sqq. S. Mauram proficiscitur 429, 12 sqq. monachus fit Gregorii nomine 430, 6. monachus magni habitus fit 449, 11 sqq. rheumatismo laborat 430, 6 sqq. 451, 8 sqq. quorum auctoritate commotus historiam scripserit 452, 21 sqq.
- Iohannes Phrantzes Georgii f. maximus 191, 11. eius laudes 229, 15. a Mehemete II iugulatur 383, 16 sqq.
- Thamar Phrantza, Georgii f., nata 193, 3. Nicolao Melisseno in matrimonium destinata 225, 9. capta 309, 13. moritur 385, 7 sqq.
- Phrygia magna Caramano Alissario data 77, 18 sqq.
- Pidasus nunc Mothone 392, 21.
- Pidema 133, 6.
- Pirincerius Tentzas v. Tentzas.
- Pius II papa quomodo Thomam despotam exceperit 412, 6 sqq. *Πλάγιον κακόν* via 108, 5.
- Platamonas oppidum Laconicae 159, 14.
- Plate insula victoria Manuelis II nobilis 87, 11.
- Polianum Constantino despotae a Theodoro fratre donatum 131, 4.
- Ponticum 388, 22. 406, 12. Mehemeti II cedit 448, 19.
- portae Cpolis
Charsae 462, 4. Chrysia sive Aurea 237, 14. 460, 18. 469, 24. 472, 14. Lignaria 237, 17. Pulcra 254, 19. Regia 255, 2. S. Romani 237, 10. Selybria 253, 22. S. Theodosiae 254, 18.
- Prasus oppidum Cretae 102, 15.
- Proasteum oppidum Laconicae 159, 14.
- Proenococas a Mehemete II exoriat 405, 16 sq.
- protopapae quod munus fuerit in creando patriarcha 305, 16.
- Prusa 466, 4. Romanis erepta ab Orchane 79, 9.
- Pylus 103, 23. Abarinus 408, 5 sq. Itilus 131, 2.
- Pyrrhi haeresis 445, 18.
- Iohannes Rales, a Thoma despota ad Mehemetem II legatus 410, 1 sqq. ab hoc vinculis oneratur ib. 10 sqq.
- Georgius Raulus Nicolai Melisseni avunculus 408, 18. a Thoma despota ad papam legatus 410, 1 sqq.
- Michael Raulus Iseis Thomae despotae summus minister 161, 21. ab Amare captus occiditur 426, 2. 23 sqq.
- Thomas Raulus Chalatrutzam Thomae despotae comparare studens 149, 1 sqq.
- Realtus pons Venetiis 186, 11.
- Rhabias e posteris Cedar 295, 1.
- Rheontas oppidum Laconicae 159, 15.
- Rhodiensium fratrum magister ad Nicopolim a Turcis captus 60, 6.
- Rhodus a Mehemete II frustra tentata 94, 19 sq.
- Iohannes Rhosotas Phrantzae e captivitate liberandi causa ad Patrenses missus 146, 2.
- Antonius Ritzus 217, 8.
- Rogierus Catelanus bellum adversus Turcas se facturum pollicitus 28, 12 sqq. magni ducis dignitate ab Andronico II honestatur 29, 2 sq. Romanos affligit ib. 7 sqq. iussu imperatoris occiditur ib. 17 sqq.
- Roma pestilentia afflicta 423, 3.
- Romani in quaestionibus tormentorum abstinentes 9, 7 sqq.
- Romanus imp. Cretam recuperat 105, 6 sqq.
- Rossiae cardinalis quae statio fuerit ad defendendam Cpolim 254, 15. cur non creatus fuerit patriarcha 325, 3 sqq.
- Sabellium 426, 15.
- sagittae 464, 16 sqq.
- Salmenicum 409, 14.
- Samaria turris Thessalonicensis 508, 4.

- Samatelli Patrensis filius a Phran-
tze captus 138, 18.
- Samothrace Demetrio despotae a
Mehemete II donata 413, 22 sqq.
- Sangarius fl. a Michaeli III ca-
stris munitur 23, 19 sq.
- Santamarium a Mehemete II ex-
pugnatur 409, 3.
- Sarabale Constantino despotae a
Patrensibus tradita 145, 17.
- Saraceni regnum in multas partes
distrahi patiuntur 97, 16 sqq.
Creta potiti 98, 19 sqq. 101,
6 sqq. Cycladas insulas popu-
lantur 102, 21 sqq. victi a Ni-
ceta 103, 4 sqq. Basilio Mace-
doni tributa pendunt 105, 2 sqq.
rebelles a Nicephoro Phoca in-
sula eiiciuntur ib. 6 sqq. eo-
rum varia nomina unde origi-
nem trahant 303, 19. Ismaelis
posterii et a pactione dei ex-
clusi 317, 14 sqq. eorum re-
ligio refutata 333, 15 sqq. Mo-
hametis doctrinam plerique pa-
rum liberali animo sequuntur
367, 21 sqq.
- Sarcanes ameras a Baiazete devi-
ctus 82, 7 sq.
- Sarchanes quam regionem tenuerit
77, 17 sq.
- Sardiensis metropolita Ferrarae
mortuus 192, 6.
- sarlides 464, 9.
- Saulaurus 133, 8.
- Scanterinus s. Scantares Albani-
tarum princeps a Mehemete II
victus 425, 12 sqq. moritur
430, 1. eius regnum divisum
inter Venetos et sororis filium
ib. sqq.
- Georgius Scholarius patriarcha 304,
22 sqq.
- Sclabitza 146, 1.
- Sclabochorium 200, 14.
- Scuda regio 276, 20.
- Scutari olim Chrysopolis 112, 9 sq.
- Scytharum mores 67, 13 sqq.
- Sebastia ab Othmane occupata 78,
10.
- Selymbria Constantino despotae
donata a Phrantze administra-
tur 195, 13. Theodoro despo-
tae traditur 196, 5 sqq.
- Sergius pseudabbas Mohametis pro-
phetae socius 295, 20.
- Serrae 47, 12. 57, 5.
- Serum mores 218, 2.
- Servii ab Amurati I devicti 80, 21
sqq. a Mehemete II in pote-
statem redacti 94, 12. princi-
pis eorum filia Amurati II nu-
pta, post huius mortem in pa-
triam redit 213, 2. Mehemetem
II Cpolim oppugnantem adiu-
vant 323, 10 sqq. 325, 22 sqq.
eorum princeps beneficus 521, 5.
- Sguromalles Palaeologus Mehemeti
II Caritaenam tradit 407, 21.
- Siderocastrum 426, 16.
- Sigismundus Germaniae rex bello
adversus Baiazetem commoto 58,
10 sqq. ad Nicopolim divinci-
tur 59, 11. 82, 21 sqq.
- Sinanes beglerbegus Iohannina
occupat 157, 1 sqq.
- Sinope coloni Cpolim deducti a
Mehemete II 308, 9. a Mehe-
mete II expugnatur 94, 7. 413,
13 sqq.
- Sinopium v. Sinope.
- Sitanos oppidum Laconicae 159, 15.
- Smentorobum a Mehemete II oc-
cupatur 386, 16 sqq. 21 sq.
- Soliman Siachus Iohannis Comne-
ni f. 71, 5. Ertogrulis pater ib.
19.
- Sophia, marchionis Montisferratensis
f., Iohannis VI uxor 110, 22
sqq. repudiata in patriam re-
dit 122, 15.
- Sophia urbs 384, 16. 451, 6.
- Sopholeus nauclerus Cretensis 412,
18.
- Sosan pasias vezires Mehemetis II
266, 11 sqq.
- Sozopolis 403, 3.
- Sparta a principe Peloponnesi Ro-
manis tradita 17, 12. a Theo-
doro porphyrogenito nequid-
quam societati Iohannis bapti-
stae vendita 63, 9 sqq. a Me-
hemete II in potestatem redi-
gitur 395, 11 sqq.
- Sphentiaries Sinopensium princeps
a Mehemete II victus 413, 13
sqq.
- Spirularum gens 28, 2.

- Spitalis oppidum 133, 6.
 Stamerum 154, 9.
 Stephanus Serviae despota 57, 8 sq. cum Manuele II et Sigismundo, Germaniae rege, adversus Baiazetem bellat 59, 15.
 Stephanus Syphro papa separatae ecclesiae Latinae et Graecae auctor 312, 15.
 Stephani Alexandrini thema de Saracenorum regno 315, 3 sqq.
 Strobolium castrum a Venetis occupatur 450, 12 sqq.
 Stylaria oppidum 159, 20.
 surgunides Turcarum sermone coloni dicti 308, 8 sq.
 Tartari 470, 12.
 Taygetus mons 130, 23.
 Techoius ameras a Baiazete victus 82, 10.
 templa Cpolis
 apostolorum sedes patriarchalis a Mehemete II constitutum 207, 3 sqq. S. Constantini 240, 11. S. Cyriacae 462, 3. S. Demetrii 254, 17. S. Romani 462, 3. 471, 17. S. Sophiae 111, 3 sq. 289, 19. 307, 6.
 temporum computatio a mundo condito usque ad Cpolim a Turcis captam 294, 7. 304, 1.
 Pirincerius Tentzas Catelanus Andronico II opem suam offert 29, 3 sq.
 Teriolium 146, 1.
 terrae motus 32, 10 sqq. 379, 3. 447, 3 sqq. 493, 1. 4 sqq. eorum probabilis origo 381, 7 sqq.
 Thasus a Manuele II expugnata 96, 5 sq.
 Thebae ab Amurate II occupatae 91, 9. Delatziolae a Latinis datae 107, 3 sqq. earum dominus Antonius Comnenus 159, 3. a Turachane expugnatae ib. 17.
 themata de Saracenorum regno 315, 3 sqq. 316, 1 sqq.
 Themines e posteris Cedar 295, 2.
 S. Theodora sepulcrum Thessalicense direptum 516, 6 sqq.
 Theodora Caroli principis consobrina, Constantini despotae uxor 128, 13. 129, 7 sqq. eius mors 154, 9.
 S. Theodori collis prope Galatam 259, 5.
 Theodori Carystii statio ad Cpolim defendendam 254, 9.
 Theodosius, episcopus Monembasiotarum, ad papam legatus 190, 19.
 Theodosii Cyprii gener, Michaelis f., a Constantino XI ad Iancum Hungarum legatus 327, 18 sq.
 Thessalonica in potestate Turcarum 47, 10 sqq. Andronico despotae tradita 56, 21 sqq. 122, 2. ab eodem Venetis venditur 64, 12 sqq. 122, 3. Venetis ab Amurate II erepta 90, 19 sqq. 155, 12. a Latinis afflicta 487, 6 sqq. munitur 491, 3 sqq. ab Amurate II obsidetur 494, 13. capta 506, 3 sqq. diripitur 509, 1 sqq. incolae pro mancipiis habentur 510, 14 sqq. 517, 21 sqq. ab Amurate II quomodo habita sit 516, 19 sqq. 518, 22 sqq. 522, 13 sqq. opulenta 530, 3.
 Thessalonicensis episcopi mors civitati luctuosa 487, 17 sqq.
 Thomais mater venerabilis Phrantzae baptizando testis 65, 6 sq. eius vita 139, 15 sqq.
 Tityrus mons Cretae 102, 9 sq. tormenta Romanis in quaestionibus inusitata 9, 7 sqq.
 Trapezuntiorum regnum a Mehemete II eversum 94, 4.
 Trapezus a Mehemete II capta 413, 15 sqq. ab eodem inde coloni Cpolim deducti 308, 9.
 Gabriel Tribizanus Venetarum navium praefectus quam stationem habuerit ad Cpolim defendendam 254, 22.
 tributorum et vectigalium varia genera 400, 12 sqq. 401, 12 sqq.
 Trigonium 503, 5. 506, 13.
 Tripe Hebraica oppidum 200, 13.
 Trype buna oppidum 388, 6.
 Troilus v. Paulus.
 Turachanes Hexamilium expugnat 117, 23. Patram a Constantino despota occupari vetat 150, 18 sqq. muros Isthmi destruit 157,

18. Thebis et Athenis potitur 159, 17. 160, 3 sqq. a Mehemete II cum filiis in Peloponnesum missus 235, 1. Isthmum expugnat ib. 10. Albanitas in ditionem despotarum redigit 385, 1 sqq. eius mors 386, 3.
- Turcae Romanorum in Asia provincias vexare instituunt 23, 7 sqq. in Thraciam traiciunt 28, 4 sqq. reprimuntur a Phile Palaeologo 30, 14 sqq. eorum regnum inter satrapas distributum 77, 9 sqq. Demetrium despotam Cpolim obsidentem adiuvant 194, 21. Constantinum despotam in Lemno insula oppugnant 195, 4. Cpolim obsidentes rumore quodam et portento terrentur 263, 19 sqq. armis non utuntur 274, 17. Peloponnesum diripiunt 391, 23. Demetrium despotam adversus Thomam adiuvant 393, 15 sqq.
- Tzampilaco Thomam despotam adversus Demetrium adiuvat 390, 20.
- Tzelepes Othmanidarum auctor 69, 1 sqq. 71, 21 sqq.
- Tzeranium 200, 13.
- Tzerempulum propugnaculum Thessalonicense 514, 18 sqq.
- Tzetarii 495, 15.
- Umarus Abubacaris successor 303, 3. eius res gestae ib. sqq.
- Umarus minor Christianos insectans 303, 12 sqq. eius ad imp. Leonem Armenium epistola ib. 15.
- Valachi v. Blachi.
- Varna clade Ladislai nobilis 91, 17 sqq.
- vectigalium et tributorum varia genera 400, 12. 401, 12 sqq.
- Veneti ab Iohanne V frustra auxilia rogantur 52, 13 sqq. Euboeam a Genuensibus accipiunt 107, 7. Cretam a Bonifacio, marchione Montisferratensi, eam occupatam tenent ib. 13 sqq. ab iis quomodo exceptus sit Iohannes VI 181, 14 sqq. Cpolim a Turcis obsessam publice adiuvare recusant 324, 19 sqq. tribus triremibus Cpolim obsessam adiuvant 238, 15. cum Liguribus dissident 258, 10 sqq. ad virtutem excitantur a Constantino XI 277, 10 sqq. eidem belli adversus Turcas suscipiendi auctores 293, 2. multi capti a Mehemete II occiduntur 293, 11. Monembasia et Lemno potiuntur 415, 6. 9sq. Imbrum et Athenas expugnant 425, 18 sqq. ab Amare vincuntur ib. 23 sqq. Scantarum principis, heredes 430, 1 sqq. Aenum capiunt 447, 10 sqq. Strobolium occupant 450, 12.
- Victorinus Iustiniani I minister in inscriptione quadam commemoratus 108, 12 sqq.
- Xenus Hebraeus cum Iohanne VI et Matthaeo hieromonacho disputat 163, 11 sqq. religionem Christianam amplectitur 176, 13.
- Zacynthus a Mehemete II occupata 95, 2. a Saele Apochape afflictata 103, 11 sqq.
- Zagora 403, 2.
- Zarnatas castellum Constantino despotae a Theodoro fratre donatur 131, 3. a Thoma despota expugnatur 390, 14. 391, 2.
- Zeugalatii s. Hebraica porta Patrensis 138, 6 sq.
- Zoe, Paraspondeli f., Demetrio despotae nubit 161, 7 sqq. moritur 191, 21.
- Zuchasanes Mehemetem II vincit et ab eo vincitur 449, 23 sqq.

